BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLVII
E
69.
NAPOLI

XLVIII
EE
32

XLVII
88
32

hv.1x
33

EVROPEÆ HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARS PRIOR.

ANGLIA.

EX EDITO ROMÆ ITALICO
R.P. DANIELIS BARTOLI *è Societate IESV*,
Latinâ : Interprete R. P. LVDOVICO
IANINO *ex eadem Societate.*

NAPOLI

IHS

LVGDVNI,
Sumptibus ADAMI DEMEN, in vico Mercatorio,
ſub ſigno Fortunæ.

M. DC. LXXI.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

PATRES NOSTRI

Traditi ſunt in Concilia: Dixerunt cauſas apud inimicos, quos diligebant, præſtiterunt eis,& quantam potuerunt correptionem, & quantam valuerunt dilectionem, & ſparſus eſt ſanguis iuſtus.

S. Auguſtinus in Pſalm. 39.

PRÆMONENDO LECTORI.

QVOD narrandis noſtrorum in Europa geſtis præmitti placuerit quæ in Anglia geſſerunt, fecit prærogatiua meriti quam tenet apud omnes, fuſus prodigè cruor, quolibet glorioſior ſudore. Vix ſacris emerſam fontibus Angliam aſſeruerat ſibi Chriſtus in filiam; cum multa ſtatim martyrum filiorum millia peperit. Inde à funeſta deſertione Henrici octaui plus ſola huc vſque profudit ſanguinis, quam reliquæ ſimul per Europam omnem Prouinciæ ſudoris. Et viſum Deo in partem non minimam tam clari agonis Societatem IESV adlegere, eiuſque cum eo non auarè ſanguinem miſcere.

Certè quantum terrarum obiuit Societas obiuit autem) quæ Dei gratia) quicquid extra *Terram Incognitam* iacet, infeſtiorem ſibi Angliæ regno nullam ſenſit, cuius nempe vel vnus aditus ſibi foret præiudicata ſententia capitalis, & violatæ reus maieſtatis. Ac ſi qua noſtros diſſimulato Sacerdote, ſimulatio perſonæ alterius in regnum induxiſſet, tanta mox in illos exploratorum colluuies, & delatorum graſſabatur, vt oris ignoti vna eos

latebra ſeruaret; cogebantur tamen ad ſeruandos hominum animos, non magis latere, quàm ſi forent ab exploratoribus ſecuri. Ex quo illis ſemper vtrinque mors, vel aperta in oculis ad inuadendum; vel à tergo ſequax ad deprehendendum. Qui etſi eſt apex Apoſtolici ſpiritus, & purgatiſſimæ charitatis, fuit tamen noſtrorum non vnius aut decem, & viginti, ſed magno numero Anglorum decus eximium; fuit & hoſpitum pari periculo eoſdem excipientium idem animi robur, vt ambiguum ſit vtri palmam ferrent virtutis heroïcæ & mutuæ inter ſe charitatis, vtrique omnino nulla inuicem inferiores laude.

Hinc gentis egregiæ, nobilium maximè ſi ſatis cordata iudicia perſpexi, probaturos non dubito, tot innocentiam Sacerdotum quos feralia edicta ſuſtulerunt, à me vbi res tulerit defendi, & narratione veri ſincera, & ſimplici ab ſcelere proditionum iuratarum, & rebellionis vindicari. Nam quem ſinat honoris & famæ ratio patria gaudere, parricidarum, & perduellium feraci, malléque ipſam atroci calumnia maieſtatis ream, quàm indubitatis auctoritatibus, & probationibus inſontem? Prorſus enim vel vnus monſtrorum eiuſmodi vno æuo partus, maiorem inurat patriæ ſuæ infamiam, quàm poſſit integro ſæculo deleri. Tantorum igitur depulſio ſcelerum à noſtris, & aliis, quos iuris ſpecies adumbrata, crudeli ſupplicio addixit non poteſt non eſſe, tùm patriæ illorum perhonorifica, tùm ſanctimoniæ, & innocentiæ debita.

Nec vero me ad hoc neceſſe fuerit ingenium, aut artem quærere, dumtaxat ſuo, & loco, & æquilibrio examen reſtituam trutinæ, cui impoſitæ fuerant cauſæ illorum

rum Sacerdotum. Hac vna examinis improbi caſtigatione, fidelem trutina de iis edet ſententiam, eamque vltronea omnium probabit conſenſio. Fuit illa tunc temporum, & Miniſtrorum culpa temporibus inſeruientium vt lancem iuris, ſuo centro eiectum examen ſuſpenderet iniquiſſimis momentis; & quicquid longæ Regum manus in eam iniicerent vmbra licet, ac ſomnio leuius, omne veri pondus rectique ſuperaret, & arbitrariis de perduellio ſuſpicionibus, omnem innocentiam damnaret. Horum teſtes, ne fingi putentur in promptu habeo illius æui hiſtoricos, natione Anglos; ſecta Proteſtantes; rerum ipſarum intentos ſpectaculo, qui origines earum velut autographas, poſteris tranſcripſerunt. Infenſa magnis Catholici orbis Principibus Anglia dum Regno potitur Elizabeth, hoc eſt annos quatuor ſupra quadraginta, tam acutis orthodoxos Anglos figebat oculis, vt eorum ſe certò introſpicere animos crederet, ſtatuens apud ſe pro indubitato non minus eſſe à fidelitate in patriam auerſos, quam à nouis patriæ religionibus; arctiuſque illos Catholicum nomen externis hoſtibus iungere, quàm naturæ inſtinctũ, propriis ciuibus. Hinc illa eorum atrox oppreſſio, tanquam proditorum; hinc à dirè oppreſſis, & exagitatis, nullo mulcendus præſidio metus, velut ſalute deſperata, omnia auſuris; hinc malorum ſumma gradatim creſcentium, quæ ſibi conſciſcit imaginoſa politica, dum pro veris iurat, & extra dubium poſitis, quæ verè, certoque ſomniat. Enimuero quæ maior vbivis gentium, quàm Catholicorum in Anglia, erga Principem fides, amor, obſequij ſanctitas, & æquitatis religio, in Deum, & Cæſarem? Vbi vero parem inuenias illorum amori conſtantiam, etiam poſt carnificinas, & cruciamenta nuſ-

quam alibi ſæuius, & operoſius quam in Catholicos vſurpata? Nam ſi paucos fortaſſis, & ſemel, lentata diu patientia in furorem egit, quod ſumus libro ſexto narraturi; cœteros omnes Rex ſereniſſimus Iacobus pronuntiauit innocentes, & rebellione paucorum illorum ſupplicio expiata, edixit reliquos ne ſuſpicionis quidem nebula fuſcatos. Et hæc in regno agentes Catholicos, ſcriptorum, iudicum, Regiſque ipſius cenſura purgauit; eorum probitatem quos Seminaria, & Collegia noſtrorum in ſubſidium patriæ remittebant, illa quam dixi tribunalium arbitra ſuſpicacitas Miniſtrorum preſſit acerbius. Vt enim ambigebat nemo quin ad auitam in regno fouendam, augendámque religionem in illud redirent, eadem opera cenſebantur patriæ proditores, & Principi hoſtes conſcribere, miniſterium Chriſti adhibere ad molitiones clandeſtinas, & religionis officia in machinaméta vertere perduellionum. Quare ille in regnum Sacerdotum ingreſſus pro ſcelere; Sacerdotium pro lite conclamata; pro confeſſione proditionis, perſonæ conſpectus habebatur. Vna ſupererat tam enormibus falſis illinenda ſpecies ficti iuris, quo actoribus capitalium, & cognitoribus, arte vſuque nihil erat pronius. Hæc autem quam *culpam temporum* vocare libuit, cum ſuſpecta omnia Principibus faceret, & metus armorum externorum turbulentiſſima regnum vexaret tempeſtate, excutiebat publici adminiſtris illud animi tranquillum, extra quod verum à falſo non cernitur. Iam ſi Poëta exiſtimatus eſt prudenter Vlyſſi attribuiſſe ſolœciſſimos nauim inter procellas anxiè regenti, quos in tranquillo nauiganti, non attribuiſſet, gnarus animum perturbatum, planè eſſe alterum à ſeipſo; quanto magis in agendis rebus quæ ſuos etiam

habent ſolœciſmos, quibus vt fiebat ab Vlyſſe, dum indicatur manu terra, plærumque cœlum nominatur. Huc ſi religionis Catholicæ accedant odia, tanto illic magis cauendæ, & inuiſæ, quanto contrariæ; palam eſt in cauſis noſtrorum Sacerdotum quid ex iis fuerit expectandũ qui ſimul earum ſedebant Iudices, & accuſatores. In his perplexiſſimi argumenti, difficultatibus euadendis, obliuione vtar quam ſinet hiſtoria, gradus interdum, & geſtorum; perſonarum quandoque, ac nominum, niſi hoc perſpectum habuero, aliquos ſibi gloriæ vertere, quod contra Catholicam ſunt auſi. Cæterum libenter exemplo Cæſaris inſiſtam, qui poſt captas Athenas in mortuorum gratiam pepercit viuis, ego in ſuperſtitum gratiam mortuis. Cùm præſertim linguis tùm vernacula tùm externis in luce omnium ſcriptores poſuerint, quæ mihi hoc loco hiſtoria pro ſuo iure ſcribenda imperaret. Mihi tamen eiuſdem moderationis facultatem abſtulit ratio, cum vulgaris farinæ obtrectatoribus, quorum adhuc in libris viuit ac ſpirat famoſa rabies, in laceranda religione ſacroſancta, fidelitate Sacerdotum, & Catholicorum morſu perpetuo traducenda; manifeſtis rebus tam proteruo, & arroganti mendacio deprauandis, vt compellantur diſcere etiam ab inuitis, caput imperare non pedes; hoc eſt de ingeniorum pugna, victoriam ratiocinando, non calcando referri. Diſcant ſimiliter defenſiones pati legitimas, & earum obiectu accuſandi furorem non augere, velut ex eorum tanquam vrſorum vnguibus effugium nullum ſit, præter mortis ſimulationem, & ore humi preſſo fictam halitus praſocationem.

Meditanti demum, priorem, & alterum Angliæ à recta fide lapsũ perſtringere, nihil opus fuit ea retexere quæ ab

hac hiſtoria vetuſtas excludebat; nam ad nouitatē & res nouas,aliaque abſurda quæ aduerſarij Catholicis exprobrant nihil aut validius,aut opportunius cenſui,quam ſi Lutheri,& Caluini ad inuadendā Angliam aditus in proſpectum darem,arteſque illorum,ac modos, ad ſuas illic nouitates intrudendas,pulſa Romanæ fidei vetuſtate,& ſanctimonia; fines præterea priuati vtilis,& inſtituta,legeſque Parlamenti, ad nouas religiones deformatione veteris fingendas, quæ alioqui haud abſque tædio ſeorſim ſingula abruptis ſpatiis oportuiſſet memorari. Poſtremo ad præcipiendas animo cauſas, & exitus, explicandi ad pugnam exercitus, qualem ferè hanc fore hiſtoriam video, mirum quantum refert, dimenſum præ oculis habere pugnæ campum, ex quo magnam partem conſilia, & præliorum naſcuntur euentus.

Facultas R. P. Prouincialis.

PAULUS SUFFREN,Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunenſi,iuxta facultatem eidem Societati à Chriſtianiſſ.Regibus conceſſam,HENRICO III.20.Martij.1583. HENRICO IV.20.Nou. 1608. LVD. XIII. 14. Feb.1611. LVD.XIV.23.Decemb. 1650. Permittit ADAMO DEMEN, Bibliopolæ Lugdunenſi typis mandare , ac diuendere Librum cui titulus eſt, *Europeæ Hiſtoriæ Societatis* IESV,*pars prior Anglia, ſex Libris comprehenſa , &c.* Ex Italico R.P. DANIELIS BARTOLI eiuſdem Societatis, latinè redditum à Reuerendo P. LVDOVICO IANINO ex eadem Soc. in decem annos proximos. Datum Lugduni die prima Nouemb. an. 1670.

PAULUS SUFFREN.

EVROPEÆ

EVROPEÆ HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARS PRIOR.

ANGLIA.

LIBER PRIMVS.

De vxoribus & liberis Henrici Octaui, eius dotes, & vitia; Eccleſiæ Anglicanæ ad eius tempora ſanctitas; inde ab eo deformitas, prorſuſque in aliam funeſta mutatio.

CAPVT PRIMVM.

SEX annis duodecim vxores habuit Henricus VII Angliæ Rex. Aliquas ſimul, alias ſigillatim. Liberorum trium parentem fecerunt priores tres, fœminarum duarum, & maſculi, fuitque ſingulis aut vnus matribus, aut vitalis partus. Tranſiuit per ſingulos Regni ſumma, ſed Henrici ſtirpem velut triplici morte tribus in liberis damnatam, nulla ex iis excepit proles, factúmque quod tanta multitudine vxorum perperam cauerat, vt Regnum Angliæ in Scotiam caderet. Licet autem eandem inſulam ab Auſtro Anglia, à Septentrione Scotia diuidat, verum vt magnetis vnius partes duas,

contrarius in polos oppoſitos aſpectus, inteſtinis inter ſe committit inimicitiis, ſic illos Britanniæ tractus duos, ipſa tunc indoles voluntatum haud minus inuicem à ſe abiungere videbatur quam oppoſitus cœli cardo.

Igitur Henricus ex Catharina Ferdinandi Regis Catholici, & Iſabellæ filia, ſoláque vxorum Catholica Mariam tulit, quæ ad Greneuuici ſinum, Februarij decimo octauo in hanc lucem venit, anno decimo quinto poſt ſeſquimilleſimum. Elizabetham illi peperit Anna Bolenia, quam trigeſimo tertio poſt anno, ineunte Septembri duxerat, viuente adhuc Catharina, habitáque Elizabetha eius proles; quod per me quidem ſit, quanquam magno numero auctores, liquere negent quo patre ſit orta, multitudine confuſi amatorum, quibuſcum Bolenia egerat, dùm ad tribunal Duodecimvirum (inter quos eius parens) inceſtus damnata eſt cum Georgio Bolenio fratre; adulterij cum tribus nobilibus, ac vili muſico, caputque carnifici in foro reliquit Londinenſi; coronam Ioannæ Semeiræ honorariæ ſuæ, cui iam Henricum amores aliqui fecerant nimis beneuolum. Poſtridie itaque qui fuit Maij viceſimus anni 1536. manibus recenti Boleniæ ſanguine cruentis Ioannam ſibi vxorem coronauit, ſuſcepitque ex illa proximi Octobris decimo Eduardum eius nominis ſextum, matre in partu vel mortua, vel ad fœtum ſeruandum Chirurgorum manibus necata. Henrico tres aliæ cùm nihil dederint præter irata faſtidia, ſatis ſit eas nominaſſe. Annam Cliuienſem Germanam, cui pro ſingulari clementia, necem repudio mutauit, hoc ſolo reæ, quod illi nauſeæ veniſſet; Catharinam Hauuardam, quam & accuſauit ipſemet fœdari thori, & inter duos adulteros mediam, ibidem iuſſit capite truncari vbi Bolenia caput poſuerat; Catharinam Parram velut hæreticam, cum rogo aut ferro deſtinaſſet morte inopina ſublatus eſt; vxores ſi viueret numeraturus per conſules, & mulieroſa faſtidia vel mutatione vitaturus, vel earum nece infamiam; commodata illis corona Regia pro arbitrio repetenda, & cum fœnore capitis, aut opprobrij reddenda.

Et hactenus quidem vitæ Henrici pars vltima, quam qui volet in corpus hiſtoriæ cum præcedenti connectere, nihil putem ab eo facturum diſſimile quod facit quibuſdam in montibus natura, quorum medios aſcenſus, & infimos, amœnitate omni veſtit, & frugum copia; ſuperiores ſyluarum abruptis, horrore voraginum, & præcipitiis, prout tendunt ad ſumma propius aſperat, & inuoluit, in ea tandem euaſuros Vulcani ſpiracula, quæ ſunt ignibus inferorum, aut vaporariis cognata. Henrico iuuene, nihil formoſius, amabilius, gratius; nulla æque ad omnem armorum gloriam, ad humanitatem, popularitatem, & res magnas apta pronáque indoles. Suſpiciebatur æui ſui phœnix, ingenio prudens, vſu cordatior; virtutis & literarum amans quocumque ſub panno latuiſſent, plura demum ſolus complexus decora, quam multi ſimul atauorum Regum, idque in Anglia plures ſolita numerare, qui nomen regium ſuis virtutibus ornaſſent; quàm quibus foret ornamento; eminebat tamen tot inter animi,

&

& corporis dotes Henrici religio, & Catholicæ fidei tam ardens, & caſta defenſio vt ferro domi; foris ſtylo eam propugnarit, ſcripto in errores Lutheri libro, quem in ſacro conſeſſu purpuratorum Patrum Leoni Decimo obtulit, indéque Defenſor Eccleſiæ publice dictus eſt; cuius gloriam cognomenti auxit effrons Lutheri reſponſio, qui ratus fore ſe conuitiandis Principibus, quam inimicandis ſibi, clariorem, ſpreto iam Chriſti Vicario, pro facili habuit, indignis ſuis, & probroſis modis Regem Angliæ proculcare: ſed hunc medium vitæ curſum, quam duxit Henricus annis prioribus, abſolutiſſima corporis, & animi pulchritudine florentem, eliſit Bolena: eius amoribus, ad vſque iudicij, cordiſque deliquia faſcinatus, difficile dictu eſt animi vitiis turpior, an adipe corporis, & obeſitate euaſerit. Longum ſit ire per ſingula; breuiter eius præterita decora, cum probris compoſita quibus quod vitæ ſupererat ad vſque obitum fœdauit, adeo euaneſcunt, vix vt eorum ſcintilla appareat. Velut autem cenſeret maximè Regium, in peſtilentiam communem, proprium malum tranſcribere, quod de ſe fecerat, de infeliciſſimo Regno fecit. Nam quis ſanctam illam, & veterem Angliam ſine lachrimis poſſit, cum hodierna componere? quin & illam tantùm qualem ipſe accepit, cum ea quam reliquit? de illa certè auctoritatis eminentiſſimæ, ac iudicij vir, *Palam eſt*, inquit, *Religionem Catholicam nuſquam tota Europa latius, quàm in Anglia floruiſſe cum ab ea deſciuit Henricus VIII.* & in eandem ſecum deſertionem egit; ſed eam vt par eſt animo repeto à primo Chriſtianitatis ſuæ ortu, ad Henricum, ſanctimoniæ gloria, & meritorum opibus diuitem Angliam, ſub imperio tot Regum, tanta ſæculorum longinquitate partis; reuocemus in illam, & circumferamus obiter oculos tam beatam, vt *Dei Paradiſus* à limatiſſimo Eccleſiarum antiquarum æſtimatore dici meruerit, profectò incerti hærebimus, æternitatis ſatus in eam largiùs impluerit Deus, an ipſa Deo fideliùs vberiuſve reddiderit, tàm copioſa ſanctorum operum, & animorum ſupra debitum meſſe, vt Germaniæ tunc deſerta Batauiam, Daniam, Suecos, & Septentrioni propiora fœcundarit, miſſis cò Apoſtolis ſuis, immortalitatis præconibus, & conuerſione illarum gentium ſuam, & Eccleſiæ gloriam cumularit, vel ad vnos ſolum ſi regrediamur priſcos reges qui ſciſſæ in varias ditiones Angliæ imperarunt, tàm prodigioſum ducentis ſæculis illic fuit vnum ex iis *aliquem reperiri* non ſanctum, quam in multis nunc regnis, vnum cernere verè ſanctum: quæ laus etiamnum attonitos tenet, admirantéſque Lutheranos, portento licet damnabiliori arborem ij cædant, cuius optimos fructus deprædicant; hoc eſt fidem Romanam dilacerent, ex qua illi quem ſtupent, antiqui Reges duxerant ſanctitatem. Ac ne fruſtra illorum teſtimonia congeram; vnus modo loquatur Spelmannus. Quem ait, ſtupore non percellat, ille veterum Regum in diuinis ardor? Munificentia in egenos, miſericordia multiplex in calamitoſos, in Dei miniſtros largitas, ſacrarum ædium numero, ornatu dotatione profuſio? duobus tantummodo ſeculis *ad triginta cenſentur* qua Reges, qua Reginæ, qui abiecto regni &

iure & pompa, in ſolitudines violenti euaſere; Reges quindecim, Monachos profeſſi; Reginæ vndecim moniales; ad hæc duodecim illuſtri martyrio, quàm diademate Regio glorioſius coronati; decem alij, virtutum inſignium ſingulari iure, ſanctorum album promeriti; ſubditque Spelmannus, haudquaquam ſe huic numero accenſos velle principes viros ac feruinas qui paterni hæredes exempli, quam regnorum eſſe maluerunt, imitatique generoſam fugam, ex aula in monaſterium; ex throno in crucem ſeſe receperunt. Vidit illos & Roma non paruò numero apud ſe peregrinos, vt regni Diadema Apoſtoli pedibus; ſucceſſoribus eius caput ſubiicerunt. Nec vero inter prima quæ dico ſæcula, illa ſe tenuit Anglorum illuſtrium in omni genere ſanctitas; annales regni ſi quis adierit, incidet paſſim in ſanctum aliquem, qui ſuis laudibus æuum ſuum; exempli ſui luce poſteros decorauit; martyres immenſo numero; præſules vita ſanctiſſimos; auctores ſacrorum ordinum, Anachoretas, pœnitentes, Monachos, Eremitas, omni laude virtutum abſolutos; vt veris, certiſque nihil addat, qui dixerit vix eſſe in Anglia oppidulum alicuius notæ, quin theſauro fruatur tutelaris ſancti, aut illinc oriundi, aut ibidem ſepulti, tametſi non paucos obliuio temporum ſua obruerit vetuſtate. Reuerentiæ demùm cui nulla ſimilis & obſeruantiæ erga ſanctam ſedem, habet Anglia cautiones, ob denarium S. Petri octingentis ab annis perſolutum; cum Regis Inæ eximia pietas, regni totius familias, fecit Chriſto, & Petro vectigales, hac planè ad pedes Apoſtoli abiectione ſui, & ſuorum maior, & nominatior quàm imperiis quibuſuis & operibus. Hoc regnum tantis nobile gloriis, quantas ſuis in faſtis ægrè alibi notarit Eccleſia Henrici Octaui duplex furor Brachio armatus Regio euertit; amor Boleniæ inſanus, & Romani Pontificis odium pertinax, quòd ſibi per eum eſſe adulterum non liceret, & illas de magna nongentorum & amplius annorum Eccleſia veteri Anglicana quæ nunc etiam viuunt reliquias nobiles, non aliis cernimus, & lamentamur oculis quam illuſtres ruinas ingentis & mirabilis fabricæ; quæ quidem non eſt ab ipſo diruta, ſed eo impulſa, vt nouennis puer quem regni habuit ſucceſſorem, plus ſatis fuerit ad eam euertendam, ſuis nempe iam motam fundamentis, & Romanæ ſedis reuulſam ſaxo immobili, cuius locum inuaſit Henricus; dùm ſe Anglicæ caput inaugurauit Eccleſiæ. iuriſque in ea diuini pariter vt humani ſummum fecit arbitrum, & diſpenſatorem. Sic dùm Poëtas ridemus veteres, qui toto à nobis diuiſos orbe vocarunt Britannos, ipſe nouum de illis orbem condere aggreſſus, à quouis alio disjunctum; illos ipſo à cœlo Deoque diuiſit. Portentoſo planè animi ſtupore, quem non morderent quæ aduerſus Lutherum de vniuerſalis Eccleſiæ monarcha ipſemet ſcripſerat: cum enim dixiſſet, priuſquam illi Germaniæ partem ſeditioſus apoſtata rebellaret, Europam, Americam, Aſiam, & quicquid in mundo Chriſtianorum eſt, Romanam ſedem agnouiſſe, adoraſſéque pro domina; nec interiecti Oceani, & ſolitudinum, immenſitate, & honore, fideles deterritos quin ipſis quoque ab

Indiis

Indiis orbéque vltimo per infinita pericula, ſe Romam conferrent, profeſſuri Chriſto, eiuſque Vicario, & Chriſtianorum magiſtræ ac matri Romanæ Eccleſiæ Obedientiam, & honorem; his inquam præmiſſis, infert quod ſequitur. [Si tàm latè porrectum tantúmque Imperium, nec à Deo, nec ab hominibus accepit, ſed vſurpauit ſibi Papa, vi aſſeruit; dicat mihi ſi poteſt Lutherus, ecquandò ad tantam rerum molem tollendam Pontifex, quando ſe ad mundi quærendam Monarchiam accinxit, nec enim tantarum expeditionum poſſunt ortus latere taciti, recentes præſertim, quales ferè ab vna auorum noſtrorum deſignat ætate. At ſi volet idem ab vno aut altero æuo illos repetere, reuoluat ſanè hiſtorias temporum, & ab annis mille ſi lubet accerſat; verum ſi ea eſt huius vetuſtas Originis, vt ſeculorum vincat memoriam, vtamur ſanè legum omnium præſcripto, quæ iura omnia, & poſſeſſiones antiquiores omni memoria, iubent pro legitimis haberi, & ſenſus eſt omnium gentium, nefas eſſe tamdiu rata, & immota refigi, aut moueri. Sciet profectò annales qui legerit, Chriſtianitatis Eccleſias, ex quo ſtatim pax illis, & ſeculo data eſt, Ro. Eccleſiæ paruiſſe] ita ille dum ſanus animo, Religione, ac fide regeretur, tanquam rectæ mentis oculis duobus; ſed iis cæcutientibus, cùm eſſet tacito Thomæ Cranmeri Lutheraniſmo facilè imbutus, & (quod prodigio ſimile) Parlamenti totiùs Decreto ſolenni, Eccleſiæ Anglicanæ conſtitutus caput, inde cœpit infelix, quæ aliis viderat, ſibi non cernere; & quæ de Primatu Romanæ ſedis in reliquas, præſtandóque illi, eiúſque Pontifici, religioſi obſequij ſacramento nuper docuerat, cœpit inquam tunc ipſe ignorare. Sic face duplici armatus, væſani amoris, & iræ impotentis, horrendum quàm ſæua, & terribilia, dùm vixit, quam lugenda ſpectacula dederit in Angliæ ſuæ perniciem, & Eccleſiæ Chriſti deiectionem comparata, quæ infinitum ſit referre, niſi ſi quæ occurrant, quorum enormis immanitas reliquorum ſpecimen præbeat. Cuiuſmodi mihi eſt illa rabies auſi furioſum, & ſacrilegum dentem in S. Thomæ Archiepiſcopi, beata oſſa iniicere, qui ante trecentos, & ſexaginta annos illuſtri perfunctus martyrio, quo eſſet apud Deum loco, prodigiorum ſplendore, ac magnitudine teſtabatur. Cauſam eius Henricus octauus integrat; diem illi dicit ad capitalium tribunal, maieſtatis accerſit reum, quòd iniquiſſimi Henrici II. legibus obſtitiſſet; crimen impoſitum coram minimè purgantem, ex Vadimonio contumaciter deſerto, rebellij damnat, ſacris diphticis eradit, carnificis manu ex aureo quo condebatur diripit ſepulchro; oſſa igni; vento beatos cineres addicit, memoriam exilio ſempiterno; immenſum auri & argenti pondus, & ſupellectilis pretioſæ, viginti ſex magnis ingeſtum curribus, ab eius templo Cantuarienſi, fiſco adiudicat.

Præ hac fortè quæuis eius barbaries habere aliquid minus inhumanum videatur, tametſi ſit omni ex parte crudelis. Sacerdotes ingenti numero, & acerbiſſimis necari mortibus; nobilitas diris exhauſta ſtragibus; regni omnis tanquam bello ſubacti prædatio; expreſſæ diuitum medul-

læ, & pauperum ſanguis; religioſi bonis, cœnobiis, templis, ſpoliati, pulſique ad famem mendicato luandam, vel morte ſoluendam; & hoc tam immane latrocinium bonorum quibus numeroſa ſacrorum hominum fouebatur, & regno iplendebat multitudo, indulſit Regi Parlamentum, & ex malè conſulta publici ſtatus ratione, putauit ſe regni vtilitatibus præclarè conſulere. Nec omittendum eſt ſcelerati huius conſilij expectatio quæ tunc foret; qui deinde euentus; in quos iure deluſa ceciderit. Horum habeo teſtem hiſtoricum natione Anglum, Proteſtatione Lutheranum; ſumma inquit, rei, & cardo conſilij quod Parlamenti ſententias impulit, ad cœnobiorum alienationem Regi permittendam, fuit Regij fiſci in perpetuum locupletatio; augendum viribus, & nobilitate regnum; immunitas populi, à penſitando tot Monachis, Abbatibus, Monialibus, fratribus tributo: horum enim vice, inſtituendos comitatus de nouo quadraginta; dynaſtias Baronum ſexaginta; officia equitum ad tria millia; denarium S. Petri, militum millibus quadraginta, Ducibuſque illorum ſtipendia congrua in perpetuum daturum. Nec aliunde hæc omnia niſi ex iis quæ Religioſis auferrentur. Sic neque Henricum, nec eius in Regno ſucceſſores laboraturos vnquam ad implendum in belli ſumptus ærarium; nec preſſuros populum variis erneibus tributourm. Quid autem inde in regnum boni? occupatis ab Regè quanta quanta erant, bonis omnium Religioſorum, plus à Parlamento vectigalium, & ſubſidiorum ſtatim eo petente indictum eſt, quàm eſſet per annos retrò quingentos factum; nec multò poſt noua eguit contributione, clientelam, penſitationes exegit quamplurimas, ac demum nominibus obrutus miſerè periit. Addere debui quicquid erat monetæ fuiſſe ab illo iteratæ ſubiectum conflaturæ, & tam bellè purgatum, vt quam acceperat probatiſſimi argenti, vndecim pondere vnciarum, ad duas redactam vncias redderet metallo & ſcoria grauatas. Quæ fuit expilati regni communis depauperatio. Clericos dolenter acerbeque affecit, ipſóſque cum populo regni primarios, quod ex deſertis & direptis Religioſorum domibus, nihil iam in puplicum rediret, ſed iacta erat alea, & expers remedij malum. Acceſſit dilapidatio hoſpitalium domorum, & Rhodienſium equitum diſſipatus ordo, qui ſplendore ædificiorum, & agri amplitudine, nullis Abbatum cedebat opibus. in ſaginam multorum impune tranſiit hæc adeo pinguis, & locuples expilatio ſacrarum Facultatum, huic ſi quis obſtitit, ad defendendam cauſam vitamque citatus eſt] hæc author Lutheranus. Quam vitæ in ſcelera ruinam per annos tredecim à Boleniæ nuptiis Henricus, traxit quotidie horribiliorem, quoad morte inſtanti, ſalubri dolore ictus eſt, & Vinceſtrenſis Epiſcopus Stephanus Gardinerus, pro concione ad templum crucis hoc eſt ad cœmeterium S. Pauli celeberrimum Londini pulpitum denuntiauerit adhiberi ſe ab Henrico vt Eccleſiæ Rom. parenti optimæ, malè abiectæ peni[t]uſque offenſæ conciliantur,; quæ pacis oſculum & apertos, vt ſolet, redeunti paraiet ſinus lætaſque gratulationes. Verum enimvero

vero ſuperba indoles tanti operis cœpta in vado eliſit, paciſci victor volebat non deditus; extra culpæ omnis fuiſſe & aſſeri notam; omni tamen abſolui, & ablui culpa. Poſt paulum itaque improuiſo correptus malo, menſuſque iam hians præ oculis inferorum chaos inhorruit, nec ſe propterea; quod b utum feciſſet animal, à præcipitio auertit, parumper ſolum conturbatus, templum vnum recludi cùm mandaſſet, alterum de bonis quæ tribus abſtulerat dotari, omnes ſe cum Deo æquaſſe credidit innumerabilium nominum rationes, auditus eſt nihilominus, Religioſorum, emortuis vocibus meminiſſe: at ſi quem expetiit, digna exilij quod iis intulerat merces fuit vt eorum repertus ſit nemo, qui tam deſperato ſalutis articulo ipſi opem ferret. Atque hic finem viuendi fecit inter illos quibuſcum vixerat, paraſitos, adulatores, hæreticos, qui lecto circumfuſi, eo morientem fouebant ſolatio, quod fuit ab talibus expectandum. Quorum vnus cum vini pateram porrexiſſet, epoto illo & altum ſuſpirans, in porrigentem ægrè oculos tulit, & exhauſta, inquit, eſt, nobiſque omnia periere, quam vocem paulò poſt, ſchiſmaticam euomens animam, & execrationis Pontificiæ inuſtam fulmine, nimiùm probauit. Tribus inde hebdomadis, anno 1546. diebus duode-triginta inchoato, ſecutus eſt impium Lutherus, ſeditionis in Eccleſiam ſignifer ſecundus, cœtera diſcors; in Romanæ ſedis odio, & ſollicitandis in eam populis, cum illo vnus.

Anglia ſub Eduardo V I. à ſchiſmate in hæreſim lapſa; Protectoris operæ pretium. Academiæ extraneis hæreticis traditæ. Sectarum colluuies, & libido quiduis de religione credendi, & cenſendi.

CAPVT II.

QVANTVMVIS tamen Ferrei fuerint tredecim ſub Henrico anni, aureos dixerit, qui cum Eduardi ſeptennio conferet. Iam regni comitia Henrico ſuperſtite, digeſtam ab eo ſucceſſionem comprobarant quo vltimus natu, primus ſuccederet Eduardus; poſt hunc Maria legitimis orta natalibus; legum denique priuatarum quibus ſpurij iuuantur præſidio Elizabetha; his ſi prole carerent, ſucceſſor daretur quem ius & ratio dictaret. Defuncto igitur Henrico, Rex acclamatur Eduardus nouem puer annorum, ſed ante à patre ſedecimvirum tutelæ creditus, æquâ inter ſe regendi publici, & domus regiæ poteſtate, quam eorum vnus Regis patruus totam mox violenter vſurpauit, homo Zuinglianus, & Catholici nominis inimiciſſimus. Hic ſuoptè ferè vnius ambitu, & molitione, Regni Protector dictus (funeſtum tunc Angliæ, & deinceps nomen) nihil antiquius habuit quàm vt puerum Regem, pro Anglicanæ Eccleſiæ capite coronatum, ſua cum aula, proceribus, doctorum flore omníque populo, qua putebat hæreſeos tabe inficeret. Ad hoc Thomæ Cranmeri peſtilentiſſimi Lutherani ſociam adſciuit operam, quem ſibi penitus addictum Bolenia, ex paupere & vili Presbytero ad Cantuarienſes promouerat infulas, haud quidem gratuitas, ſed conſcientiæ quam dudum proiecerat, & quam flocci habebat ſalutis pretio, & iactura emptas. Prius enim Henrico iuratus ſpoponderat, ſe nihil vnquam aut Papæ aut Romæ auctoritatis in Angliam ceſſurum; Boleniæ autem fore vt nuptias annos iam viginti concordes & ratas, inter Catharinam Hiſpaniæ, & Henricum, pro poteſtate diſſolueret. Et vero ſceleſtus die quodam ſupercilium emptæ dignitatis, & perſonam indutus Præſulis generoſi, auſus eſt Regi anathema in conſilij publici conſeſſu minari, ſi pergeret Catharinam diutiùs retinere, quam olim Arturo fratri natu maiori nuptam, nefas eſſet ab eo haberi. Sic ille, apertæ iniuriæ portentum, & indignitatem auerſantibus, & execrantibus qui adſtabant, à Regni Primate Reginam excludi,

excludi, eius loco amaſiam intrudi; multis lato riſu traducentibus concinnitatem laruæ quam ſibi obduxerat inuicti antiſtitis, & alterius S. Thomæ, nihil reueritus par pari, minax, & imperioſus inſtare Regi palam vt ageret inuitus, quod apud ſe Rex ardebat facere; ſed nihil optabat amentius quam vt cogi ad hoc religione iniecta videretur, à quo illum religio, & conſcientia manifeſtè acerbant, vna in aduerſum ſtimulante, & inſaniente libidine. Erat inſuper Cranmerus vita turpiſſimus, publicè infamis, fœminarum raptor, Archiepiſcopus vxoratus, centies rogum commeritus, in quo demum, Maria poſt Eduardum, rebus potiente ſceleratam animam eiecit.

Hic ergo Lutherum Caluino miſcens, vt ſe Protectori gratiorem præberet, animal de ſe conflauit Amphiſuium, & ſectam vtramque mordere inuicem, & futere ſolitam, ſeorſim ac ſimul, & quocumque temperatam modo approbauit, & pro ea qua pollet Cantuarienſis in Anglia Primas, dignitate ac fide, quid cuique luberet credendi, & agendi amplam tribuit facultatem. Hinc nulla Babylon, aut linguis confuſior, aut errorum ſectis pugnantior. Sua Conciliis ablata authoritas, ſua fidei, Patribus, Doctoribus, Latinis & Græcis abrogata vox, traditionibus Apoſtolicis ſua poſſeſſio, & ſuum Canonibus pondus. Præter textum Scripturæ nudum exterminata eſt quæuis alia ſentiendi & viuendi norma. Textum inquam, lingua detritum vernacula, & falſis luxatum corruptúmque interpretamentis, quod à ſe quondam in Germania factum, iterauit in Anglia Milo Couardallus, bibendo famoſior quàm ſcribendo. Quiſque ſibi magiſter, idémque diſcipulus, contrariæ ſibi ex intelligentia diuerſa ſententiæ. Contentionibus de religione omnia ſtrepere, literati, rudes, tabernarij, caupones, quin & mulierculæ ſybillarum afflatæ nouo, & Theologico ſpiritu, de ſacra pagina, & capitibus fidei diſputare & pro ſua cuiuſque fatuitate decernere. Atque vt videmus centumpeda, multas in partes ſecta, mouere ſe ſingulas incerto inceſſu, & fruſtum animæ quo aguntur ambiguis huc illuc pedibus in diuerſa ferre; ſic vna plærúmque familia in factiones errorum varias diſtracta & lacera, pro Luthero maritus, pro Caluino vxor, pro aliis filij religionum ſimulachris pugnare impune ac digladiari, modo à Catholica diſſentirent.

Nihil ſe tamen poſt tanta molimina egiſſe Protector, nihil Cranmerus putarunt, niſi ſuo veneno fontes inficerent ex quibus iuuentus diuinæ pariter, & naturalis ſcientiæ fluenta hauriebat. Erant ij duæ tota Europa celebres Oxfordienſis, & Cambrigienſis Academiæ, ſeu Oſſonium & Cantabrigia, duo Angliæ lumina quæ tot ſæculis orbi claruerant, quibus extinctis non fruſtra rati ſunt ſapientes, in regnum cæcorum redacta Britannia, graſſaturas vbique errorum tenebras, erroris ſui conſcio nemine. Specie igitur ſcholarum recudendarum in ſtatum meliorem, quicquid iis præerat præſtantium hominum, & Catholici dogmatis exauctorant, tradunt eorum primaria pulpita, & honoraria Cantabrigiæ Martino Bucero: Oſſonij Petro Martyri Vermillio, gemiuis à fide, & Ordinis voto

apoſtatis; ſenibus impudicis, nec minus aſpectu, iuuenum honeſtatem quam auditu fidem labefactaturis. Cum his fuit Bernardinus Ochinus ſua ex plano & ſocco figmenta venditans, & chimeras, ſed nihilo quàm cœteri minus peſtilens, & exitioſus, licet è cothurno, & pulpitis ſublimes, maiori faſtu ſtultam ſuam tonarent, & oſtentarent ſapientiam.

Euocati ſunt Cranmeri literis ſexcenti alij (quorum vnus Paulus Fagius non diu ſuperfuit) nouarum præcones doctrinarum, quas è Germania, Gallia, Geneua tulerant, ij nidos paterna fluentes ſanie in ruinis ſtatuerunt illarum Academiarum quæ templa quondam ſcientiarum, & ſapientiæ, nunc frontem ſolum antiquæ fabricæ vacuam præmonſtrant.
1547 Argumento ſit drama comicum quo nullum potuit in ſtultorum theatro dari auguſtius. Petri Lombardi & B. Thomæ ſacris operibus de Theologia, quam multos poſſunt Sarcophagos ad ſummum inferciunt, de ſuis quoque Scottum, Occamum, alióſque Theologiæ Magiſtros addunt, efferendiſque Sarcophagis ſingulis Sandapilariosquatuor Veſpillonum ſchemate luctuque ad riſum ſubornant, Academicos iuuenes ineptos, & effrontes; procedit per mediam vrbem velut funus ducentium hæc pompa, ſua tetraphoro quolibet præeunte comitantium ſerie, & Requiem æternam informi cantu iis precantium quorum ibant humatum memoriam, ſed antiquo ritu prius rogo accenſo cinerandis, quod mox in foro ab iis confectum, inter inconditos, & inſanos vociferantium clamores; inuenti huius extranei exemplum Germania dederat, vbi corpus ſacrorum Canonum, fuerat humi poſt ignem, & cinerem defoſſum, cœterum ſacrilegam fabulam, ſi diſcipulorum effrons ſtoliditas denuò præbuit; rationibus ſuis cautè cauens ac nimium ſapiens præ epiorum malitia inſtruxit, haudquaquàm dubia expeditum fore ſuis erroribus commeatum, Theologia expulſa cuius erat illos ad veri obruſam diſputationibus probare, & falſi compertos inhibere. Præterquam quod ad ſacras paginas quibus vni regi homines volebant tanquam meris diuini ſpiritus placitis, cùm lectionem docerent ſufficere, pro monſtro accidit, cui aſſiduitas abſtulit admirationem, vt paſſim vbique quotidie velut vanæ de putri, bullirent Doctores diuinorum, & heri Grammaticus, Theologum hodie ſe demiraretur, Magiſter poſtridie in ſcholæ cathedram, aut Concionator in templi ſuggeſtum euaderet. Ex quo breui plura corporibus capita; & minor ſectarum numerus quàm auctorum; quiſque vt ingenio valebat (valent autem plærique in Anglia, inuentionis gloriam ambire, malléque præire quàm ſubſequi.

Hoc iam tàm effrænis vltra omnes metas licentiæ, arbitratus Protector, in peius exiturum, Regni parlamento, Apoſtolici Senatus auctoritatem attribuit; conſtabat parlamentum, ex viris militaribus, & alia omnia extra Theologiam profeſſis. Sed eos putauit affluxu ſpiritus, quem pro Eccleſiæ in Anglia capite iis afflabat, nouas fidei regulas, proſcriptis veteribus condituros abſque periculo errandi; Decreta, & Canones vniuerse ſeruanda poſituros, & quod iis indixit, operis vtriuſque ad Buccerum,

rum, & martyrem, miſſuros apographa, publicis litteris confirmata, qui pro fide omnium horarum quam habebant in Schola promptam; pro recta quam mente eiecerant penitus, edituri eſſent illico ex ſacris bibliis, ſpiritus ſancti verba quibus ad litteram ſtabilirent quæ Protector ſapientum ſuorum ſuffragiis publicè decreuiſſet; & ſic reipſa. Factum duo illi venales apoſtatæ, vocem edebant nullam quam ex Protectoris ore Imperióque non hauſiſſent, & qui aduerſus ſacra Concilia tanto ſtrepitu tumultuabantur, parlamenti ſcita, veluti cœlo miſſa & Dei digito conſcripta venerabantur, & probabant. Hinc ab omnibus per Europam omnis notæ, ac nominis hæreticorum ſectis, feſtiuæ in Angliam litteræ, libelli gratulatorij, adoleſcentis Regis encomia, & ſuppares Ioſiæ, ac Dauidi laudes vt qui Dei regnum in ruinis fundaſſet Philiſtæorum Papiſtarum. Protectorem quoque magnifici ſonabant tituli; Gedeon, Samſon Moſes, vbique audiebat, populi Dei pater qui ſacræ vindicta poteſtatis cœlitus accepta, illum à ſeruitute Ægyptia Romani antiſtitis aſſeruiſſet in veram libertatem, & animabatur ad Apoſtolici operis tàm glorioſa cœpta in finem perducenda. Erat porrò illa vt dolebant tot preſſa ſeculis libertas, inceſtare nuptiis ſacerdotes, dicatas Deo virgines maritare vota, clauſtra, cœnobia ſacrorum ordinum abolere, fruſtillum id de illorum bonis quod Henrici Octaui conſcientiam fugerat vorare, poſt hæc Confeſſionis ſanctæ frænum, ſacras vigilias, diſcrimen ciborum tollere penitus. Piarum imaginum venerationem, Litaniarum, & precum vſum, poſtremò qui apex impietatis eſt auguſtiſſimum Euchariſtiæ ſacrificium abrogate.

His & ſimilibus Euangelicæ libertatis immunitatibus vt vocabant Angliæ redditis, vt res erat nec viſis nec auditis, ſed recens intruſis, adplaudebatur Protectori, & iam ire per populum cœperant, præconum ſuorum linguis perfidis mancipatum, quæ toto deinceps orbe ſparſit Giuellus, concione Londini in æde Crucis ad Cœmeterium S. Pauli dicta (de qua nos alias) ſuis item ſcriptis Hunfredus, Baleus, Vuitacherus, Pouellus, Ariſcamus item Hariſonius, Daneus, Parkerus, multoque his plures, pars Lutherani, qua ſynceri qua mixti; pars molles Caluini, pars rigidi aſſeclæ, ſed omnes conſentientibus ſtudiis coniurati, in execrationem magni Gregorij ſanctiſſimi Pontificis & eius quem miſit B. Auguſtini ad liberandam Angliam à cultu idolorum quam inſaniunt amentes peiori ab eo fœdatam idololatria, nec Apoſtolum Angliæ, ſed euerſorem fuiſſe Gregorium nec ab Auguſtino de vrbe Ieruſalem Euangelij puram lucem Angliæ, illatam; ſed de Babilone ſuperſtitiones, & perfidiam Romani antichriſti. Nec deſunt qui ſanctum; inter parentes hæreſum numerent, faciántque Nouato, & Maneti parem; impudentiſſima verborum rabie furit, & ſcribit Lucas Oſiander Germanus, proſtituiſſe *illum Angliam antichriſti Romani libidini, & ſui huius piaculi dignas luere inferis pœnas*; nec erubeſcet effrons hæreticus certa miracula quibus viri ſancti munus Apoſtolicum muniit, & nobilitauit Deus, dæmonum vocare præſtigias, & hæreſiarchæ traductum nomine, etiam dicere nec romantem. Sic palam faciunt quod

in Iuli anum ſequacem Pelagij habet S. Doctor Auguſtinus, ſi frontem intelligimus non oris partem ſed pudoris; frontem hæreticos non habere.

Niſi ergo Henrici probroſæ libidines, & Protectoris ambitio impotens, Bucero, Vermidio, Ochino, & Hoppeo, & Conerdallio, & aliis ex eadem putredine muſcis ſibilaſſent, & caſtimoniæ proiectæ, deſperatæ ſalutis, garrulitatis faſtuoſæ, proſcriptæ ſobrietatis hominibus, Angliæ aperuiſſent, portas, caritura ſcilicet Apoſtolis Anglia, nullos inueniſſet quorum doctrinis imbueretur vera fide; & Romana eiecta purgaretur, tametſi iam inde ab Apoſtolorum ad noſtra hæc tempora, meritis, ſanctitate, miraculis ſapientiæ gloriæ, (quod ipſi fatentur hæretici) Romana floruiſſe. Si quem noſſe delectat, cuiuſmodi bona, quas opimitates regno intulerit hæc reformatio, do teſtem Camdenum, eumdemque rerum ſpectatorem, & apud ſuos Anglos ſyncerè veracem, qui etſi parciùs de perditiſſimo Eduardi ſeptennio ſcribat (quæ fuit primigenia hæreticorum Eccleſia) haud tamen valuit repræſentare alia ſpecie, quàm dementati, & moti cerebro regni vniuerſi. Ambitio, inquit, & adulatio Principum; contumaciæ populi audax, & refractaria tàm impunè triumphabant, vt arreptitiam putares Angliam & phreneticis motibus iactatam. Sic ille de noua ſub nouo Ioſia, Eduardo, Submoſe altero Protectore, Anglorum Eccleſiâ, notis ab Apoſtolis fundata, eóque doctrina & exemplis ab iis prouecta, vt vel ipſos Turcas talem pudeat habere.

Fuit autem hæc labes (ne quid diſſimulem) eorum non modo temporum, ſed ex quo illuc hæreſis appulit, conuertit Angliam in theatrum perpetuæ, & ſanguinolentæ tragœdiæ, cuius ſpectauit orbis Cataſtrophen, in propudioſo Regis legitimi poſt dictam cauſam ſupplicio, quo illi publicè abciſſum caput, vt ex Euangelio Puritano deinceps ſine capite viueretur. Quod nouitij parricidij monſtruoſum archetypum, eradendum eſt è memoria temporum, ne ducendi ex eo exempli furor, poſſit cuiquam æternùm ſubrepere.

Protector capite truncatur. Moritur Eduardus. Dux Suffolkdienſis rebellis vincitur. Victo illo Maria regno legitimè potitur. Ab ſchiſmate, & hæreſi Anglia, Religionem Catholicam repetit.

CAPVT III.

Repetamvs & nos hiſtoriæ filum, & vitæ Eduardi quam illi à Duce Nortumbriæ venæno abruptam fama eſt apud Hiſtoricos. Fuit hic ex iis vnus qui cruenta illa quam dicebam in Angliæ Scena, multas cùm egiſſet & perſonas, & partes; inde alienarum ſpectatôr cladium is ſuarum tandem aliis theatrum, & ſpectaculum dedit; erat Protectori addictiſſimus in paucis, & intimus, totóque illius potentiæ conatu fuerat in Vvaruicenſem prouectus comitatum, ex quo in Ducem Nortumbriæ euaſit, ſtatímque apud ſe tacitus etiam in Regem, quod ſuæ illi ſpondebant vaſti ingenij artes vafræ ac multæ. Primum igitur Protectorem perduellij, & proditionis accerſitum, ferro carnificis abſciſſo capite ſuſtulit. Eiuſque ſaltem ſceleſtum conſilium hac morte interuertit, Cranmero ſiquidem ſuggerente Londinum Protector Melanctonem è Saxonia euocarat, futurum in Anglia Lutherum maiorem, vt erat in Germania Lutherus minor, & Luthero ſuccenturiatus, ſed bono facto mors Eduardi Regis, profectionem diſturbauit. Honeſtarat ſua præſentia infelix Eduardus ſponſalia trium Henrici Ducis Suffordiæ filiarum, inde, quicquid glutiſſet in certum, morbus, breuíque poſt tempore inexpectata mors, Ducem Nortumbriæ fefellit. Celebrarat is magno apparatu tria illa eodem die ſponſalia, vt domum, ſceptri ius cum Ioanna Greia natarum maxima, Henrici octaui pronepte traheret; ad hoc illam Gilfordo filio vxorem deſponderat, excluſis omni ſuccedendi ſpe ac iure Maria, & Elizabetha Henrici filiis, & ſubſtituta earum loco in primis Ioanna, quàm certi ad regnum iuris, & ſpei legitimæ, priuationem, fratris illarum Eduardi teſtamento clam ſtabiliri curauerat; his tam perplexi, & lenti negotij cœptis dum ſubſidiarios fautores colligit, interceprus eſt Eduardi morte, qui inter eius brachia efflauit animam. Pergit nihilo ſegniùs quà obſtinarat Nortumbrius; nurum ſuam Ioannam, Reginam Angliæ proclamat, Senatus fidem, & nobilitatis, in caſtro Londinenſi, ſacramento illi publico obſtringit; Regem ipſe fiducia præcoci, præma-

turè gerens larga manu titulos, præfecturas, officia in ſuos diuidere; Londini, Ducem Suffoldium Ioannæ patrem, habere Vicarium; ipſe ſelecta cum Equitum manu volitare, ad comprehendendam, ſi poſſet Mariam. At enim verſa mox in contrarium fortuna, ex præſidio quo ſe receperat erumpens, cinctáque exercitu armatorum triginta millium qui ex voluntario milite, minus decem diebus, vltro ad eam confluxerat, Londinum triumphans ingreditur, arcem ſubit; tralatitiam Reginam, eiúſque patrem carceri mancipat; deſerto ab ſuis Nottumbrio ac dedenti ſeſe, maioris ſupplitij ignominiam condonat; dumtaxat duobus cum filiis capite plectitur, quos eodem ſecum perduellione inuoluerat; ſed de his paſſim alij fuſiùs, & abundè ornatur inſignibus Regiis Maria ætatis anno trigeſimo octauo, Princeps digna parente meliori; certè hoc illi peccatum originis exitio fuit, nec ſuum aliud ob crimen quàm quod eſſet Henrici filia, morti addicta eſt, nulla ex Henrico ſecundo Hiſpaniæ Rege, cui nupſerat, ſuſcepta prole, qua regni ſucceſſio, & propugnatio Catholicæ fidei niteretur. Huic inſtaurandæ generoſam manum ipſa continuo admouet nitentibus contra, & aduerſantibus arduo operi, prædicantium linguis venalibus, Theologorum fallaciis, coniuratorum armis, rebellium ſeditionibus, & hæreſi: nonnullos religio, plerósque ſuæ agebant rationes; vtrumque in Elizabetha vehementius æſtuabat, haud ita ſolerti ad ſimulandam Catholicam, quin facto interdum proderet Lutheranam; nec adeò teneræ in Mariam ſororem pietatis, quin per fictas intimi amoris blanditias exilirent ſubinde cruenta ſed ambigua odia in eius vitam & religionem. Eam ob rem ſemel & iterum violentis capta inditiis, & res nouas moliri deprehenſa; vt regno caueretur Vodſtochij clauſa eſt; condonata illi Philippi Regis interceſſione mortis pœna. Sic ipſi quoque ſapientiſſimi homines, in coniiciendis futuris cæcutiunt; fama eſt, enim ſcribuntque Hiſtorici, Elizabetham à Philippo, ea mente ſeruatam, vt poſt obitum Mariæ, quæ credebatur breuis æui futura; eam duceret vxorem (& vero illam ſublata è viuis Maria primus omnium petiit. Verum enim vero in alia omnia expectationes hæ reciderunt; neque is, neque Hiſpania peiorem aliunde, aut pertinaciùs inſtantem, quam Elizabetham ſenſere inimicum, toto illo quo Angliam tenuit quadraginta quatuor annorum ſpatio.

Maria vero his regni primordiis tam multa inuenit, publicæ per membra tum hæreſeos marcore putrida, tum carcinode obſtinatiori exeſa ſensuque iam caſſa, vt ferro curanda neceſſariò fuerint, ne lues ſerperet latius, & eatenus intacta, ex iis vitium & mortem traherent. Quæ cauſa Hiſtoricis ſed Proteſtantibus extitit, vt Reginam cognomento vocarent carnificem.

Nihil quidem propiùs abfuit, quàm vt ſua illi parcendo clementia, regno ſteterit, & vita. Ducem Suffoldium, & Equitem Vviatum perduelles, receptos in gratiam vix reſtituerat libertati, cùm repentè in noua coire fœdera, ſollicitare populum, militem facere in armis ſtare; iure

itáque

itáque illis inflicta mors non accuſanda eſt quod ſeuera, ſed ſera; & quidem Knoſſio (qni Caluinum, & Bezam præcones habuit) ferro flammáque contiguam Scotiam vaſtante, & Puritanorum exercitu, templa, cœnobia. & quicquid occurreret catholicum, ſactúmque euertente; accedebant Goodmanni ſcholæ Geneuenſis alumni præcipui, clandeſtinæ in Anglia machinationes aduerſus Mariam, quæ niſi Chriſto mallet religionis veræ cultum, populis ſuis pacem, ſibi regnum & caput perire, non poterat, quin nocentiſſimos & deuota in regni exitium capita de medio tolleret. Inter quos vt immanitate criminum, & multitudine, ſic iudicio & pœna illuſtrior Cranmerus, ille toties dictus Archiepiſcopus Cantuarienſis in ſtellato Senatu Vveſtminterienſi damnatus eſt ſparſæ in populum aduerſus Mariam ſcriptionis, ſollicitati ad eam regno extrudendam Nortumbrij, & militaribus copiis adiuti. Ob hæc perduellij noui certò reus; pridem verò deſertor fidei; auctor ſchiſmatis Henrico octauo; conciliator impiarum cum Bolenia nuptiarum; euerſæ Rege Eduardo Religionis Catholicæ Princeps adminiſter, præter alia eiuſdem ſcelera igni addictus eſt, fruſtra vel iurans vel peierans eiurare ſe Lutherum, & Zuinglium quos profitebatur. Eſtque hic vnus martyrum ſummæ claſſis in Calendario Foxij abacho, ex quo nec vllius excludunt nomen, nec de Proteſtantium Eccleſia feſtum diem, enormia ſcelera condignis tepenſa ſuppliciis, dum reliquis omnibns accedant æterna in Pontificem Rom. & dogma Catholicum odia. Sed erit inferius aptior de Foxij Calendario locus.

Valdè itaque maiorem in modum ad purgandam virulentis graminibus Angliam, indictum a Regina hæreticis omnibus vndecumque veniſſent exilium, quo paucis diebus eiecta ſunt eorum millia triginta, quos ab omni Europa, cupido vendendi errores proprios vel coëmendi alienos, in Angliam traxerat, omnium Eduardo Rege ſectatum emporium. Sub hæc ſuos miſeris gregibus, paſtores reddidit, perpeſſis luporum diu ingluuiem; ſuos Oſſonio, & Cantabrigiæ doctores; præcones Catholicis pulpitis; templis, & diuinis ſacrorum maieſtatem; haud quidem ſuo vnius Imperio, ſed auſpiciis ſanctorum Præſulum, Apoſtolici præſertim legati, eiuſdemque Archiepiſcopi Cantuarienſis, cuius egregia in Eccleſiam merita, in caſſum æmuli niſi ſunt obſcurare. Inſtauratum, vt potuit regnum, ſolenni ritu iuridicè reconciliauit Eccleſiæ, eiuſque capiti Ro. Pontifici, quod multis piorum cum lachrimis peractum, quas affectus ciebant prope inter ſe contrarij. Vt enim templi ab Zorobabele, poſt tantùm annorum reſtituti, læto ſpectaculo, flebant iuuenes ſimul, & æuo grandes, ſed illi effuſo & puro gaudio; hi quamuis, & gaudio, at nihilo parciùs deſperatione magnificentiæ veteris qua præ anguſto, & tenui quod volente Dario excitarant, templum Salomonis, orbis miraculum, & ſacrarium Dei quondam floruerat. Ita nunc ætate prouectiores Angli, repetito illius Eccleſiæ ante annos triginta ſplendore, quibus illam Henricus labefactauerat, diſſipauerat Eduardus; flebant videlicet, dolore magis quam gau-

dio, quod inſtaurata illius fundatio plus adhuc ſpei præferret quàm rei, nec eſſet cum illa quam quondam viderant, nunc mente etiam gerebant conferenda. Sane quidem vt multum habuerit ſinceri, ac ſolidi, hæc ad integratam cum Eccleſia gratiam Anglorum mutatio; ſed negari non poteſt, ſimulati quoque, plurimum habuiſſe, multo ægrius virtus eneruata, eò enititur, vnde ſe præceps in vitia miſerat; eff ænis ſenſus in omnem quam per ſeptennium hæreſis laxarat licentiam, niſi difficile domari non poterat, vxores detrahi ſacerdotibus, profeſſionem, & vitam priorem à ſacris virginibus, & concubinariis repeti, operoſum erat pluſquam fingi poſſit negotium. Bonis vero pingues emaciare familias, quibus de templorum, & cœnobiorum ſpoliatione fuerant ſaginatæ, perinde videbatur vt eas deglubere; præ ceteris vero illud altè medullis inſitum Ro. Pontificis odium, in filiorum amorem, obſeruantiam, & obſequium flectere, idem hæreſi erat caput omne perpetuo exoſæ, & ſuperbæ, vt catenæ ſeruili collum inſerere. Ob hæc multorum ad Eccleſiam reditus, mimus fuit in ſcena breuis: Aliis auorum doctrina placuit, non ſapuit probitas; omnibus euenit quod ſenex Cous ægrotis prænuntiat, ſi per ſe vltro, nulla ope vel cauſa curentur, in morbum illico relapſuros. Nec vltra Elizabethæ initia, huius rei expectatio pependit. Menſe quarto ſuprà quinquennium Maria regno & viuis erepta eſt, decimo ſeptimo Nou. ann. 1558. paucisque poſt horis Cardinalis Polus, tenaci diu quartana iactatus, cruciabilius alioqui ſanctam animam efflaturus, ſi vel trimeſtre ſeciùs obiiſſet, quod ſolum interfuit, à Mariæ morte, ad ruinas Eccleſiæ Anglicæ, Elizabethæ auſpiciis recidiuas, ſed Cardinali non tolerabiles abſque acerbiſſimo dolore, quod eas recens non infructuosè (vt erant tempora) magnis contentionibus erexiſſet, tunc fore extra remedium cerneret. Vir ne quid iis addam, quæ Proteſtans hæreticus de illo memorat, pietate doctrina, & integritate quam regio ſanguine clarior; quamquam matrem haberet Georgij filiam, Ducis Clarenſis, & Eduardi quarti fratris.

Mariæ ſuccedit Elizabeth, eius in fidem Catholicam odij prima indicia. Fraudulentia quorumdam in ea fouenda. Eius ad Regnum dotes. In Miniſtrorum delectu ſagacitas.

CAPVT IV.

ANNVM agebat Elizabetha quintum ſupra vigeſimum, cùm in eius caput, mala vtique aui, Angliæ cecidit diadema. Lutherana eſſet matris Boleniæ exemplo, an Caluino imbuta vt poſtmodum patuit; vel potius, quod eius etiam regnantis ſcriprores aliqui tradidere, nullius apud ſe, ac Deum religionis, & fidei; apud homines vero illius quam maior dictaret vtilitas; nihil ad me, viderint alij. Sub Eduardo quidem Zuinglij aſſecla, palam Zuingliana; ſub Maria Catholica, & ipſa tam graphicè in Catholicam transformata, vt ex omologeſim, diuina myſteria, conciones, templa frequentaret, nihilque illi deeſſet, niſi quod maximè videri Mariæ oculis ſatagebat, quam ſui capitis cuſtodem norat, & arbitram. Sed enim catè intelligens profuturum quandoque rebus ſuis, ſi ab eo quod animo gerebat ſciretur id longè diſſidere quod ſimulabat exteriùs; prodebat ſe Proteſtantium non paucis, nec triuialis in publicum factionis & auctoritatis, quorum item conſilio poſt Mariæ mortem, neceſſitate fingendi abſoluta, illam tamen ſibi tam vtilem laruam non ſtatim remouit.

Quare obſcuro cuidam, & venali Carleilenſi Epiſcopo Oglethorpio, inaugurandam ſe Regum more, & oleo ſubiecit; qui hanc illi ſeu vendidit ſeu præſtitit operam, exinde manſit reliquis inuiſus, & execrabilis, qui dignitate, ſcientia, & Apoſtolici animi robore, longè illo maiores, eam illi negarant, Yorcenſis primus, deinde alij, fueráteque iis negandi cauſa, quod manifeſta illi Proteſtantis occultæ nota excidiſſet, ſacris enim præſens, vetuerat auguſtiſſimam hoſtiam, & Chriſti calicem de more attolli, vt adorarentur à populo. Poſt hæc ſolenni periurio magnum illud iurauit, ſanctiſſimúmque iuſiurandum quo Anglorum Reges initiabantur, propugnaturam ſe Religionem Catholicam; ſua Eccleſiæ, & clero iura, libertatem, immunitates ſeruaturam, quæ ab Eduardo Rege ſanctiſſimo conceſſa, eò vſque ſucceſſores eius confirmarant. Promiſſionis huius ſic ab ea iuratæ, eiúſque munitæ chirographo, quaſi ſequeſtrum volens

Deum, illam altari impoſuit; illo nempè ſuorum ſimplici, & caſto ſecura, politicorum ſuorum effato, licere Regibus honeſta vtilibus metiri. Nam illas Catholici Ritualis cerimonias veteres, quàm viles haberet ſignificauit illico poſt, cum in veli ſecreto regali cultu proceſſura in publicum ornaretur; honorarias ſuas, nictu & ſarcaſmo vetans accedere propiùs, ni vellent olei quo vncta fuerat graueolentia infici. Sedebat hoc anno 1558 Pontifex Paulus IV. apud quem Mariæ legatum agebat Catholicus nobilis. Hunc iuſſit Elizabeth adire Pontificem, nunciare de regno Angliæ ab ſe Dei gratia inito, petere vt ſibi communi omnium aſſenſu, & gaudio iam inauguratæ, benè fauſtéque precaretur. Cæterum pro certo ſua ſanctitas haberet, religionis cauſa, nihil cuiquam aut damni aut moleſtiæ creandum. Fuit hic eius coactæ, ac neceſſariæ fabulæ quo Catholicam luſerat poſtremus actus.

Hic mihi obiter notare liceat, quod facit magnoperè ad fidelitatem myſteriarcharum qui tunc ſolo Scripturæ contextu ſimplici, volebant religionem fulciri ſuam. Hi vbi Mariam viderunt throno Angliæ potitam, Eccleſiæ caput ex coronæ ſuæ direptum titulis, legitimi poſſeſſoris Ro. Pontificis thiaræ reddere, ſéque pleno Senatu & luce Parlamenti Catholicam dicere, iis repentè correpti furiis quas Religionis honeſtant mendacio, in factioſorum diſpergi circulos; reclamare in ſcholis; templorum ſuggeſtus tumultu implere, vociferantes nefas eſſe, feminam imperare; id verò diuinis vetari Legibus, nec poſſe in rebus alicuius momenti, maiori ſe, homini ſcilicet dominari. Ad hoc pluebant iis ex cerebro ſcripturæ loca hibernis niuibus denſiora, natiua, ingenua, ſole medio clariora, deſinebant in vota, & adprecationes gratulatorias Iehu cuipiam ſi Iezabelem Angliæ de feneſtris, præcipitaret canibus lacerandam, & throno eius ſuccederet.

Fraudem præterea commenti, rebellis Prophetiæ, puellam cauo abdidere extra portam Alderghet, parietibus fictis ita clauſo, vt vnus videretur ſaxeæ molis, & ſolidæ murus, inde occultis meatibus & indeprehenſis reddebat puella diſſimulato vocis ſono quæcumque à Draco acciperet, machinæ illius artifice vel auctore, diras videlicet Londino & regno minas, & terrores ſi Mariam Papiſtam throno non pellerent. Concurrere itaque turmatim populus, ad monſtroſi pauorem oraculi, ſilentéque interdum Elizabetha Crofte (puellæ nomen erat) obloqui, fremere, iurare articulatas edi ex aëre voces; Angeli prorſus hæc eſſe monita, fortaſſis Angliæ tutelaris; manifeſti rem eſſe miraculi, & diuinæ edictum euidens voluntatis, quam ſaxa ipſa, & lapides clamarent; mixti vulgo fallaciæ conſcij exagerare vulgi dicta, ſtudia ventilare, in rebellionem, & perniciem Mariæ omnia tendere, credulo populo, eóque Londinenſi glorioſum putante dignari ſe Deum prodigioſa allocutione, & miniſterio exequendi quod factum volebat. Inter hæc feruente cataſtroſi fabulæ accurrit Magiſtratus, explorat, inueſtigat, murùm pertundi iubet qui moles ſolida putabatur, & ecce apparet ſaxis clauſa infelix puella, fraudémque cum eius

Architectis,

Architectis, mitiùs quàm eſſet commerita luit. Hæretici factum pro infauſto magis, quàm pro ſcelerato doluerunt, fructùque ſceleratarum concionum, & ſcriptionum parricidalium, in quibus liber de obedientia editus, Reges impios, diſertè docebat occidendos, inter quos Mariam accenſebat, diuina ſimul & humana lege, velut tyrannicum, & crudele monſtrum, iam morte damnatam, quod Guillelmo cuidam Tomaſio ita perſuaſit, vt fieret iuratorum caput, ad eam aut ferro aut veneno tollendam. Eiuſdem argumenti fuit elucubratio Coodmani, Vvitigami, Gilbei, & aliorum complurium, qui de ſacræ Scripturæ luxatis ſententiis ſacrilegas concinnauêre ſcriptiones, Deique ipſius vocibus incantare indoctos conati ſunt ad excutiendum feminæ imperium velut nefarium.

At enim iidem, Mariæ mortuæ, Elizabethæ rerum potientis duplici gaudio ebrij, pulpita ſcandere, diuinas paginas coram populo verſare, ſexcentis inde locis Elizabethæ regnum ſtabilire, & obliti quæ ante pro Dei oraculis aduerſus Mariam declamarant, & detonuerant; prænuntiatum cœlo Elizabethæ regnum, paratum, adumbratum, expreſſum, & vſque à primo Eccleſiæ ſæculo promiſſum, Teſtamenti noui ac veteris, aſſertionibus innumeris, & figuris deprædicare, deſcribere, ac ipſo prope notare nomine, tanquam Angliæ ſeruatricis. Idem quinque ab annis delirauerat cum Symmiſtis ſuis, Londini ad crucem S. Pauli Nicolaus Ridleyus ciuitatis eius Epiſcopus in gratiam Ioannæ Greiæ regnum inuadentis. Sic ſapientiſſimi Sycophantæ, verbo Dei ſancto pro rota vtuntur figulari & tranſuerſo, quocumque libuerit in contrarias plagas feruntur vento. Redeamus nunc ad Elizabetham, ſimulando, & diſſimulando tam doctè diúque exercitam Maria præſertim ſuperſtite, vt in eam breui euaſerit verſandi orbis artificem & magiſtram, quam per quadraginta quatuor annos egit. Iis illam natura & vſus inſtruxerant dotibus quæ ornant maximè feminam Principem, velocitate ingenij, ſed pari iudicij pondere; cogitationibus vaſtis, ſed non immodicis; prudenti delectu graduum ad optatos fines, vtinam ſemper bonos. Humanitate qua caperet, ſibique addiceret quos vellet; ſed ita ſolerti vt niſi à quibus plurimum luberet ipſa caperetur. Accedebat formoſa in ore maieſtas, & imperio digna, multarum notitia linguarum, & literaturæ, non vltra quam principem deceat cultioris. Famæ verò quo nullum validius Principum frænum eſt, tam acutus, & exquiſitus ſenſus, nihil vt eius curæ ſtuderet attentiùs. Hinc iis quæcumque ſuſciperet vultum induebat ancipitem duplicíque intuitu ſpectabilem; hinc boni publici honeſto; priuato hinc vtili, ſed vni ſibi, & paucis conſiliariis perſpecto. Miniſtrorum item propria commoda, ſuis ita rationibus illigabat, vt edictionum eius tametſi grauium odioſam famam, vel minùs grauatè ſuſciperent, vel iniectam æquiùs perferrent; ſed erit deinceps cum iſtiuſmodi conſiliorum inuolucra oportebit à nobis euolui. Quanquam eſt omninò difficile, in ſublimi locatos, omnium oculos latere, ſeque tàm abſtruſè intra ſe abdere, vt factis velut exploratoribus interior animus non prodatur. Eſſe ſe reipſa quod credi

tantùm ſatagebat Elizabetha minimè perſuaſit, fallebátque obductam ſpeciem natiua indoles, vt dubia etiam perplexis in rebus, & ambiguis reſponſa, qualia in vſu Tyberio fuêre, à quo nihil prodibat tàm expeditum, & liquidum cuius non lateret aliqua ſubdola interpretatio, quæ fidem fallentis liberaret. Denique (nec enim lineamenta omnia eius mentis hic duco, ſed ea ſolùm ex quibus agnoſcatur quoties in theatrum huius Hiſtoriæ venerit) in Miniſtrorum delectu mirè ſagax non eligebat niſi penitùs introſpectos, & qui mentis eius, & conſiliorum arcanos fines ipſa quoque tacente diuinarent, vt poſſet, ſi quando res poſcerent, actis frui apud ſe, iiſque gaudere; actorem improbare, velut maculati lineas prætergreſſum tales nacta armabat omni poteſtate quæ morum quidem auctoritati attollendæ, ſed ſuis maximè vtilitatibus augendis conduceret; haud tamen vnquam adeò abſoluta, vt inducerent animum non poſſe illam ipſorum præſentia, miniſterio, & opera carere. Multò minùs vt ſibi vel metuendi euaderent, vel patienter tolerandi. Demas tamen hinc licet comitem Robertum Dudleyum à quo tantumnum illaqueata eſt, amore primùm (inquit eius Hiſtoricus) quem natale vtriuſque ſydus copulabat; ſuis deinde quas ſcitè ab ea didicerat, aptéque admouerat artibus, vt nec illa quantumuis maximè cuperet nimium illud quod is ſupra modum in regno poterat valeret reſcindere, neque is illam ab eo auertere quò ante omnia anhelabat, vt ſola regnaret.

Conſultatio Elizabethæ de exterminanda extra Angliam religione Catholica. Pars negans. Quid hominis eſſet Guilelmus Cecilius, eius in oppoſitum rationes, & ſecundùm eas decretum, & executio.

CAPVT V.

PRIMA hæc poſt regnum occupatum Elizabetham coquebat cura, extirpatio Catholici nominis ex tota Anglia; hanc illa cum paucis quibus intimè fidebat contulit, vt ſtatueret, num manus operi eſſet illicò admouenda; an lentè in commodos differri articulos deberet, ne periculosè rei tantæ moles præcipitaretur. Sectas quidem, vt poſt videbimus, errorum omnium, & peſtes in regno alebat, etiam apertè inuicem pugnantes, inimicas, factioſas prouocationibus, minis, tumultibus ſcindentes in oppoſita ſtudia populum; impunè attamen, licenter, ac pro libidine; nullam earum exilio, nedum ferro, & macello damnauit. Religionem Catholicam, ferro, & igni aggreſſa eſt, expulit,

expulit, inſectata eſt ſolam, eſto afficta ſpecie deformatam; re tamen vera quod ſola cùm reliquis non poſſet concordior degere, quam cum mendacio veritas; ſola eſſet Romano tàm ſanctè addicta Pontifici, vt non poſſet ab eo ſeiungi, nec ferret mulier regnorum duorum Monarchiam ambiens, & æquè in animos vt in corpora dominari, ſuum illud ſemifictum, ſemiuacuæ coronæ ius, & Imperium diuidi.

Mutationem Religionis in oppoſitam repentinam, multa ſuadebant fore ambigui exitus, & calamitoſam toti regno. Nam præter illud politicæ prudentiæ peccatum capitale, quod vitandum erat nouitiæ Principi, ne à primo ſtatim regni exordio, nobiliſſimam proritaret, & potentiſſimam regni partem, quales tunc erant Catholici; omnes cum clero antiſtites, Magiſtratus, & tribunalia, Prouinciarum Præſides, nobilium Ordines, magiſtri doctrinarum Cantabrigienſes, & Oxonienſes, iidemque auſpices ſapientiæ Londinenſis; aduerſus tot regni, tam ſublimia capita mouere. Quid erat aliud niſi iuſta omnium æterni & implacabilia odia inimicare in vnius caput, eáque conſcientiæ naturali, diuino, ac ſupremo: iure, â quorumuis Principum legibus, & imperiis ſoluta, & libera. Ad hæc Elizabetham Clementis ſeptimi iudicio ſpuriam, & quod conſequens erat paterni ſceptri ſpe legitima caſſam; contra vero Mariam Stuart, Scotiæ Reginam, Henrici octaui proneptem, communione ſanguinis regno propiorem, & ipſamet ab Elizabetha Franciſco ſecundo Regis Galliæ, Henrici, filio deſponſam, munitamque hoc ipſo vtriuſque armis ad cauſam eius propugnandam iam perſtrepentibus. Tentatura hos obices niſi ſuo ingenti periculo non videbatur Elizabeth, alioqui ſuorum cum externis accenſura conſenſiones clandeſtinas ad reſtituendam Catholicis Angliæ, Religionis antiquæ libertatem; & ſuam regno Scotiæ Reginam. Erant hæc fateor ab Catholicorum genio alieniſſima quos ipſi quoque Proteſtantes ſcribunt Elizabethæ tam ſe morigeros, & obſequentes præbuiſſe; quam hæreticos, Mariæ perduelles, & refractarios; & ſi annorum viginti ſupra centum geſta publica reuoluantur, clarum fiet à primis ſub Henrico octauo turbinibus ad Carolum ſecundum Anglos Catholicos tametſi malè crudéque habitos, abſque vlla comparatione fidelitatis erga Reges ſuos, & obedientiæ palmam, præ cunctis Proteſtantibus tuliſſe; hæc licet ita ſe haberent, illa nihilominus regni conſeruandi Zelotypa cautio, cuius eſt proprium omnia in peius accipere, & futuri damni ſuſpicionibus velut oraculis, & certis agenda æſtimare, pro ſolenni ſuo hæc debuit à Catholicis diu multumque offenſis metuere. His tamen & aliis inuentu facilibus argumentis, portento par fuit, nihil apud illos ſecretioris conſilij Senatores actum; licet ex neceſſario vtili ea peterentur, quæ ſola ferme habentur legitimi ponderis. Vicit pars audendo felicior, quàm benè conſultâ decernendo. Mutandam in Anglia Religionis antiquæ fidem; & quicquid inde timeretur; iam tempus agi rem, nec vlterius differri, cæterum ex ea vt omnia abantur, nihil poſſe niſi fauſtum, & lætum expectari. Tanti porro negotij ab ortu progreſſus, & exitus cum infinita clade rei

Catholicæ, Orthodoxi auctores, Guillelmo Cæcilio omnes attribuunt, tot Anglorum occultis, & editis libris decantato vt libenter de illo taceam. Protectori olim fuerat ab ſecretis, inde illicio fortunæ melioris, mancipauit ſe Duci Northumbriæ, Domini ſui perdendi miniſtrum & ſocium. Fuitque huius operæ pretium, vt ſcriba euaderet, & conſiliarius Regis Eduardi; quo breui extincto, prolixam & fidam operam Mariæ, ac Polo Cardinali, ſed fruſtra detulit. Repulſuſque ſe totum Elizabethæ dedit. Finxitque ad omnia illius obſequia & nutus; votorum ſuorum ambitum, expectationibus futuri timidis, incertiſque ſuſtentans. Et vero ab iis adeò non procul aberrauit, vt earum quoque ſuperauerit metas, & Elizabetha promouente, in gradus honorum conſcenderit, alios aliis fructuoſiores. Primo pupillorum arbiter conſtitutus, dein regni ærario Præfectus, tum Baro Burleyenſis, periſcelidis Eques, & omnia: *rerum enim ſummam illi quodammodo* commiſit, vt quem nacta eſſet ſibi vbique ſimillimum; nauis illa, is temo, ſed ita prouidus, ad auertendam inuidiam odioſarum rerum, vt tanquam Poëta, in ſcenam abſtruſus inuentorum ſuorum ſolos produceret actores, & executores. Quod fingi ab eo putabant Catholici fruſtrationes precum, quibus apud illum dum ſuas expoſtularent miſerias; negabat ſe vel eas reſciſſe, nedum vt eſſet earum ſocius vel auctor: ex qua illius ingenij nocte ambigua vulgo ferebatur, alios verbis, factis Cæcilium ſolis attendere.

Hic ergo partem orbis Chriſtiani tam illuſtrem, & tantam; ſollicitaturus ad defectionem à Romana ſede, prauitate magis ingenij quam rationibus vſus eſt; quanquam, & has quoque potentiſſimas adhibuit, vt conficeret non poſſe ab iis aliud decerni, qui ſaluum Elizabethæ regnum ſuum vellent, ſaluam regno quietem, & fidelitatem. Clementem ſeptimum frequenti Senatu purpuratorum Patrum, de ſpuria eius & adulterina origine iam pronunciaſſe; negaſſeque Annam eius matrem fuiſſe cum Henrico legitimis nuptiis copulatam; quare hanc Rom. Pontificis agnoſcere, profiterique poteſtatem, idem fore vt ſibi propriis manibus direptam capiti coronam proiicere, vltroque ſe regno abdicare; rationis huius vim & pondus ſupra modum auxit, Pauli quarti recens pauciſque probata reſponſio, rogatus enim ab Elizabethæ, quem indicauimus legato, vt regni eius primordia precatione fauſta dignaretur, negauit ſe poſſe ſucceſſionem eius approbare, quæ & ſpuria eſſet, & in occupando regni throno, ſummi Pontificis anteuertiſſet ſuffragium. At ſi partium compromiſſo cauſæ arbiter poſceretur, in Elizabethæ gratiam omnia facturum. Iactam ergo iam, & victam aleam debere ab illa retrahi, & de integro mitti? Sceptrum, Regni totius communi aſſenſu ſibi iam traditum, diſceptationibus credi Iuriſperitorum? & donum agnoſci Pontificis, quod pridem hæreditarium à patre accepiſſet? At enim præſtare quis poſſet, Papam tantæ litis arbitrarium ac dominum Iudicem, à Maria Stuarta, minimè pronuntiaturum? iuſtorum nempe ortu natalium illuſtri; Papæ addictiſſima & intima partibus; ſolenni Pariſiis acclamatione,

ne, Regina Scotiæ, Angliæ, & Hiberniæ ſalutata; ſua Romæ iura, Chriſtianiſſimi Regis ardentibus ſtudiis; apparatu armorum in Anglia fortiter propugnante? Pacem Regni, quod ſpectat, inani eius lactari dulcedine qui opinarentur poſſe ibi conſtare, vbi tot eſſent certò factiones, tot animorum & armorum pugnæ quot ſectarum ritus. Sectas, de cætero, alias inter ſe diſcordes, haud tamen externo cum hoſte conuenire; Catholicos foris habere cum quibus conſilia miſceant, Papam, Gallum, Hiſpanum. His ſi Papæ in mentem veniat Angliam ſuo excuſſam thiaræ, in prædam cedere primi occupantis, quid creditu, factúve proniùs, quàm certò & feliciter confecturos tantis in regno, & tàm potentibus Catholicorum fultos præſidiis? qui tantò procliuiùs ituri erant in nouum dominum, quantò libertatem Romanæ fidei optabant ardentiùs. Hæc Cæcilius, eiúſque confeſſores. Quæ prudenti ab iis meditatione concepta, & edita laudauit Elizabeth. Verum impar ipſa tantæ moli vertendæ, deſperabat futurum vt Parlamentum ſibi adiungeret, cuius ex quinque partibus, quatuor Catholicorum eſſent; Primaria maximè ſanctorum Præſulum, & nobilium claſſis. Atque hic Cæcilius materiam nactus eſt artis ſuæ palmare ſpecimen tàm perfecta vafritie exigendi vt poſſet in ea magiſter appellari.

Cartas inter fallaces quibus Elizabeth ludebat quoſcumque libuiſſet, Priuatos, Principes, clientes, extraneos, fortunatior ei nulla fuit, conditione ſuarum nuptiarum, quas vt poſſet ſemper omnibus ſpondere, nemini vnquam obſtringere voluit. Virgo eius candoris qui Deo notus eſt, conteſtata fuerat in regni aditu ſe titulum Virginis ſepulchro illaturam; Regno dum coronaretur, tanquam ſponſo nupſiſſe; huic ſuos amores dicaſſe omnes; mortali nunquam fore obnoxios, ſui tamen ſpem cum regno potiundi occupabat ad lucrum cum omnibus, quorum ſibi putaret deceptionem profuturam, aſpirabántque ad conditionis tantæ ſortem non Angli modo, iíque complures, ſed & Suecia, Dania, Germania, Francia, nec in iis defuit qui ſponſalitium etiam annulum ex ea referret, negabat enim tunc ſe poſſe, regni precibus obſtare ſucceſſione filij naſcituri ſpes ſuas alentis, alioqui ſe fore à coniugio alieniſſimam. Hi certè duarum vultus perſonarum, aptè in vnum compoſiti, diſpenſatíque mendacium, animo virginem, ſponſam obedientia exhibens, Elizabethæ ingenio ceſſere percommodè, nam & licuit illi amores varios tractare, quod etſi virginem dedeceret, tolerabatur facilè in Regina nuptias meditante; & obſequia ſuorum, fidem, animos, ſeruitutem, nullo ſumptu coempta in manu habuit; in rem ſuam vertenda ſi vſus poſceret; iis vero inter ſe vbi opus foret committendis, vel diſſociandis, non plus eſſe cernebat negotij quàm in riualibus faciendis. Foris autem quis extra Angliam, mouere aliquid in Reginam vellet quam ſperaret vxorem, & cum ea regnum? Imo quis illi dubiis caſibus, præſto non foret omni ope ad defenſionem regni, quod cum ipſa ambiret? Ipſa interea dum ſe nulli addicit ſua vnius eſt, nec domi admittere dominum

ſuſtinet cum quo poſſeſſione regni ſalua, diuidat maieſtatem, Rex ſemper ſimul eadem & Regina. Et quanquam dulce eſt in poſteris viuere, & in ſuo hærede tegnare ſuperſtitem, ſed arbitratur Elizabetha iucundiùs, vota omnia ſua in ſe vnam referre, metúſque omnes ſecum abſoluere. His rationibus ſuſpenſas diu nuptias, nunquam concluſit Elizabeth, nam illa neſcio quæ ab iis diuerſa quam profert externus hiſtoricus, ex iis reuincitur, quæ de Roberto Dudleyo ſuperſunt. Iam rei cardo eſt prima nuptiarum quas inire fingebat promiſſio (veteratorium Cæcilij inuentum) quàm indignis modis Parlamentum ei obſtrinxerit, in perniciem rei Catholicæ.

Duos mente ſignarat Cæcilius, quorum erat maior,& potentior factio, in prima claſſe Parlamenti, (quam altam, & Parium nominant) in hac ſedent Epiſcopi, & præcipui Abbatum; Duces, & certus Baronum numerus. Claſſem alteram componunt, Baſſæ Cameræ appellatione, viri primarij, nobiles, ciues, ſua quique inſignes peculiari dignitate. Prouinciarum,& vrbium populos hæc refert,eáſque vniuerſitates quibus id ius prærogatiuum conceſſerit. Harum ſuffragiis claſſium,vbi, quæ Regis eſt tertia accedit,acta res eſt, & peruicta cauſa,& regni totius ſtatutum cenſetur comitiis, quod pro Parlamenti lege & Decreto vulgatur. Quos dixi putaſſe Cæcilium ſuis captationibus dociles, fuere Comes Princeps Parlamenti, & potentiſſimus in regno Dux; ambo nuper vxore orbati; Dux ſæuo in Pontificem odio, Reginæ amore Comes ardens; iratus ille, & moras pertæſus matrimonij contrahendi, quod pridem cum proxima ſanguine Romæ petierat; hic magnarum rerum agitator, non timidè Reginæ nuptias ambiturus. Sibi Cæcilius iam conſuluerat, eíque perſimilis Nicolaus Baconus, iuris Anglicani peritia celebris. Hos inter ſe vxorum cognatio, nam ſorores erant, & impotens ambitus, amicitia, & ſtudiis iunxerant, fulciebántque ſe mutuis inuicem ad honores, opeſque officiis. Rati ergo vtraque ſibi apud Reginam prona obtentu fore, ſi Parlamenti animos in eius conſilia, & deſideria flexiſſent; aggrediuntur Baconus Ducem, Cecilius Comitem; nec fuit Bacono difficile conceptam Ducis indignationem aduerſus Pontificem & Romam vehementius inflammare. Laudando prouidum Henrici octaui & ſapiens factum, in excutiendo ab regni ceruicibus illorum iugo, Nec diſparem fore Elizabeth gloriam, ſi reſtitueretur à Parlamento in iura hæreditaria, quibus illi à patre relictis, non potuerat Maria, cum ſuo, & Angliæ damno ſeipſam exuere, & Anglicanæ Eccleſiæ diadema vltro ſibi de capite demere. Hoc ſi reſumeret Elizabeth quid opus deinceps adgeniculari, ſupplicare, & magnis impenſis, cum conſanguinea nuptias emere: ſic iſte cum Duce. Quem ita præceps, & rerum ſuarum rationibus implicitus animus ita excæcauit, vt promitteret ſe nihil omiſſurum quò à Parlamento Regina Elizabeth, in priſtinam reſtitueretur poteſtatem.

Alterum ſpes tam impatiens, & vecors inuaſit vt motus cerebro, niſi poſt longam inſaniam non reſipuerit, & damno quidem, quàm lucro maiori.

iori. Huic Cæcilius, a ſe demonſtrauit Reginam eius amore captam, & merito, vt cui parem Anglia non haberet. Non poſſe illam obtare Parlamento à quo eſſet proxime roganda, vt matrem Regis anteponeret Virgini; Regno poſt illam, & in votis, & neceſſarium Regem eſſe; priuatam decere virginitatis decus; Reginam maius communis boni, quam priuati ſtudium, & ardorem. Se quidem illi pro ea quam nouerat teneritate amoris regij erga illum, certo poſſe ſpondere, ſi quo illam inſigni demereretur obſequio, aut nunquam mortali aut ipſi nupturam. Porro illud inſigne, ac palmare, tùm per ſe, ſuóque pretio, tùm Reginæ ipſius æſtimatione, excellentius nullum fore, quàm ſi ex dimidiò Regina reuocaretur in integrum, &.diuiſum cum Papa imperium, ſolidum ipſa reciperet, & ex nullius arbitrio ſuſpenſum, poneret ille quam gerebat Catholici ſpeciem, Maria regnante laudatam, & neceſſariam; tunc ſub Elizabeth a conditione temporum alienam. Poſſe illum ſi vellet à Parlamento obtinere, vt Elizabethæ redderetur honos quem à Patre ac fratre Regibus accepiſſet, & reponeretur illius capiti corona Eccleſiæ Anglicanæ, cuius tantæ machinationis ne pauenda ſtatim ſpecie terreretur, addebat non vltra id exigi quàm imperaret neceſſitas ſtabiliendi Elizabethæ regni, quod illi Maria, & arma Galliæ contendebant. Poſſeſſione regni ſolide firmata, naſcitura, vt ſolent ex aliis alia, & tempus quo reguntur cuncta, rebus nouis noua conſilia daturum.

Elizabetham Parlamentum, Eccleſiæ caput in Anglia ſtatuit. Dux & Comes miſere pereunt. Decreti formula.

CAPVT VI.

LINGVAS hi duo Conſiliarij ſceleſtiſſimo omnium Dæmoni commodarunt; qui ſimul & nouis aduerſus Pontificem venenis, Ducis animum incendit, ſimul Comitis caput hymenei regiis veſana fiducia faſcinauit; vtrumque furiis concepti ambitus eò egit vt fidem obſtringerent, Reginæ gratia omnia facturos, & dignitatis eius negotium modis omnibus prouecturos, quod reipſa quoque quàm promiſſo, & verbis cumulatiùs præſtitere. Vocatis in Parlamentum Comitiis, prodit cum his duobus Cæcilius ad expugnandas voluntates, & extorquenda ſuffragia primarum claſſium, ſuadendo, terrendo, ſupplicando, promittendo, prout quiſque admotis habili fraude præſidiis ceſſurus facilius videbatur, & opportunior captui futurus. Reſponſa tulere partim ambigua, partim clara; negare alij apertè ac liberè;

alij vltrò ne rogati quidem promittere; quidam neceſſitatem opinandi velle, abſentia vitare; nonnulli obſtare nemini, & tacere, pauci cum Miniſtris Reginæ; cum pluribus alij ſentire.

Animis ita comparatis Parlamentum coït die Martij decimo octauo, anni 1559. de mutanda in regno Angliæ religione Catholica, vel retinenda proponitur, & vincit pars mutandam affirmans; haud quidem, vt ſomniat Camdenus Elizabethæ hiſtoricus, & Cæcilij ſectator, quod duobus exceptis laicis, Romanam fidem cœteri damnaſſent; cùm è contrariò, ſchiſmatica factio, non plus tribus ſuffragiis aliam ſuperarit, hoc tamen tantulo auctior numero cauſam abſtulerit. Egere pro fide Catholica ad inferiorem Parlamenti claſſem Ioannes Storyus iuris vtriuſque doctiſſimus; in ſuperiori, Salopiæ Comes; Baro Guilelmus Dacres à Ghiſlandia, Montis acuti Vice-Comes Antonius Brovvnus, ex Lancaſtriæ familia Regia, olim Romæ pro Maria legatus, magnis vir in Chriſtianam rem meritis, & cum vxore Magdalena ſanctiſſima femina æternùm memorandus. Epiſcopos cum plures Anglia vel quatuordecim non haberet, vt ſcribit Camdenus, aut ſeptemdecim vt Stovvs, lachrimabili Parlamento, interfuere ex iis tantùm nouem, & Vveſtminterij Abbas, quos excludere ab eo Regina non valuit, viditque ipſamet fœda miniſteria dedignatos, ab ſacrilegi Edicti confirmatione manus auertere & ſacrum, illi Chirographum negare.

Erat autem Edicti ſententia, Elizabetham Angliæ Reginam, ſupremam eſſe gubernatricem eius Eccleſiæ, obtinere in ea cum imperio poteſtatem, ex Dei vnius, nullius prætereа, iure nutúque aptam, ordinandi, ſtatuendíque arbitratu ſuo, de rebus, cauſis, & perſonis Eccleſiaſticis, ad hæc luſtrandi Eccleſias; corrigendi & reformandi Cleri; ſpirituales decidendi cauſas; hæreſes extirpandi, ſchiſmata, ſuperſtitiones, & abuſus. Nefas Epiſcopum niſi ab ea probatum conſecrari; nefas Eccleſiaſticum aut laicum, cuiuſcumque gradus, & conditionis, illius iniuſſu, Concilia, dietas, colloquia, aut cuiuſcumque alterius nominis conſeſſus acturos de religione extra regnum adire; ſed credendi in Anglia, & agendi, ſtatuendas ipſa in Anglia regulas. Poſtremo huius decreti vim à Parlamento conſtituti, & poteſtatem Elizabeth Reginæ in ſpiritualibus attributam, Regibus Angliæ in futurum fore perpetuam, itaque integram, vt nec Romæ, nec Papæ plus ſit exin iuris in Anglia, quàm extraneorum cuilibet Principum; iurandi poſt hæc in verba Decreti condita formula conditiones diſtinxit perſonarum, quæ iurare in illud iuberentur; & pœnas detrectantibus poſuit. Hoc modo caput Eccleſiæ Anglicanæ quod ſibi primùm Henricus octauus arrogarat, à viro in puerum nouennem Eduardum breui poſt decreuit, tertio demum in femina dedecoratum eſt, magno Catholicorum luctu, diris omnibus, ipſo quoque teſte Elizabethæ chronographo, deuouentium fraudem Cæcilij qui ſuis artibus duos illos Parlamenti Principes incantarat ad circumagenda in ruinam Angliæ eius ſuffragia.

At

At enim quàm certa & ſinceta emptos promiſſorum magnificentia, quàm condigno auctos, & grandi præmio, præſtat in te præſenti dicere, quàm moleſta dilatione lectorem ducere. Comes igitur & ſanguine, & ſupremarum titulis ditionum, trecentis ab annis familiam nobilitantibus, ſublimis, & potens, Coronæ Angliæ ſpebus moroſis dementatus, magnificentia Regia, Regem agere anteuertit, & immanitate ſumptuum Reginæ oculos paſcere, ne digniorem ſe maritum crederet. illa profuſiones hominis ſimplicis diu laudans, gaudénſque damnis eius vti, ſuſtentauit incertum & anxium, quoad fere accrſis opibus, cœpit quaſi vnum de multis reſpicere, iámque non iis vt olim oculis, ſed prope ignorum neglectim præterire. Hic ille ſe colligens, & gemens vel inopinatæ deſpicientiæ, vel deſpiciendæ iam fortunæ lento magis dolore, quàm morbo contabuit. Præceſſerat Dux ante annos octo, & proditione callida viri præpotentis lubrico implexus negotio dum ſe parùm purgat ſententia Patrum perduellij damnatus fuerat, raptandus ad furcam per mediam Londinum ſuſpendendus & quadratim ſecandus. Hanc illi Regina gratiam retulit, vt laqueum moriens ſecuri mutaret, & huc immenſa Baconi promiſſa exiere. Mira quædam ſuperſunt in hoc decreto obſeruanda quo prioribus his Regni Comitiis preſcripta eſt fides Catholica. Primum ſacris de rebus & religione inſtituta cum eſſet deliberatio, ſacrorum Præſulum nullam eſſe habitam rationem, ſed ſpretis eorum pro iuſto & vero ſententiis, deteriorem vicisſe partem, laïcorum fultam ſuffragiis, ſtabilitámque Parlamenti conſulto quod decerni auctoritate Concilij non poſſet. Alterum proceres nobilitatis primariæ, immunes fore à præſtatione iuramenti, quod in verba Decreti poſcebatur, ſéque cum iis petentibus Cæcilium antea pepigiſſe, vt eos haberet ad conſiliorum ſuorum libidines nutúmque morigeros, ſanctiſſimas ſcilicet, & intaminatæ conſcientiæ animas, quæ religioni ducerent onus ſacrilegum in ſe ſuſcipere quod toti Regno impoſitum vellent. Tertium laïcos prærogatiuum hoc ſibi ſepoſuiſſe ius, excluſis Epiſcopis, quos commune illud & nefarium iuſiurandum obſtringebat ad profeſſionem rebellionis ſacrilegæ, & ad Elizabetham pro ſuo capite, Domina, & Chriſti vicaria adorandam. Adde quod poſteris, primæ notæ tunc ſcriptor tradidit, vt ante annos viginti tres, cùm Henricus octauus Parlamenti aſſenſu religioſos deglubebat, & ingurgitaret ſe opulentiſſimis cœnobiorum bonis, quæ auorum pietas, plus mille fundauerat, Epiſcoporum fuit nemo quem illa eorum calamitas tangeret, nemo cui verbum aut vocem exprimeret; ita nunc laicis in rem ſuam vnice intentis, deſertos ab iis fuiſſe Epiſcopos, obiectóſque in poſterum carceri, & deſtitutioni ſuarum ſedium, ſuæ quidem ingenti conſtantiæ laude aduerſus Eccleſiam Rom.

Sed gregem ſuorum incomparabili detrimento. Quos alienæ intruſorum dilacerabant manus. Poſtremò quod caput Eccleſiæ Elizabetha dici refugerit, & modeſtiore in ſpeciem titulo appellata ſit Gubernatrix; conſilium fuit malignæ mentis & timidæ; mitius ad aures populi venturum

D 2

putauit Gubernatricis nomen quàm capitis, quod poſtea interpretamentum toto regno iuridicè ſparſit. Interea illi plus aliquanto quàm ſperaſſet moderatiùs vocabulum contulit, nam qui à femina Eccleſiæ capite, velut à monſtro refugiſſent, Gubernatricem facilè tolerarunt, interpretati Præfectam executioni rerum ad Deum ſpectantium, quod præter pronas in eam verbi notitiam, & ſui deceptionem mentes, etiam aliqui tanquam profuturam religioni dignitatem, clauſis oculis iurati admiſerunt.

Epiſcopi Catholici diſputare coguntur cum Proteſtantibus. Conſtantes in fide ærumnoſo carceri mancipantur. Sacrificium Miſſæ exterminatur. Noua fingitur ſpecies Hierarchiæ Eccleſiaſticæ. Hæreticorum externorum quos Maria damnarat, monumentá & oſſa, iubet Elizabetha honorari.

CAPVT VII.

NOn fuit deinceps occupatis Eccleſiæ portis, diu Elizabethæ laborandum, vt reliqua omnia in arbitrium ſuum redigeret. Nec morari torrentem valuit, magnorum antiſtitum libertas animoſa, quam ſua cuique tum virtus, tum officiis ſanctitas inuictá ſuggerebat quin & ipſos illorum conatus in eos vertere, aut ipſa, aut Cæcilius cogitauit & doloſo commento fucum facere populis, & æquitatis nonnulla ſpecie iuſtas Epiſcoporum querelas diſtinere; ire interea quà cœptum, & nouæ Religionis curſum ad metam propellere. Eam ob rem miſſa prouocatione, accerſuntur ad Romanam fidem coram populo propugnandam, pari ex aduerſo Theologorum numero Religionem Parlamenti ac Reginæ ſuis rationibus defenſuro. Prouocationem fraudulentam ſapienti reſponſo ludunt Epiſcopi, quærunt quo iudice diſputaturi ſint? nominatur ille quem nominauimus paulo ante Nicolaus Baconus, homo laicus, Reginæ mancipium, Cæcilij dimidium, quantò ciuilium doctior, tantò diuinorum, & Theologiæ rudior, hic inquam, in tanta ac tam graui cauſa decretorius dabatur iudex. Quæ porro firmitas, quæ ſecuritas credendorum, ſi decernant illa etiam laici, & ſalutis æternæ fundamentum ſuo arbitrio ſtatuant? Præterea cum Parlamenti lex non poſſit, niſi ab ipſomet reuocari

Parlamento; cui bono vel ſpei diſputatio hæc? experta denique ſub Regibus Angliæ liquido comperit, de Religione cùm agitur, quò Reges inclinant, eò ſecum aulam rapere vniuerſam; qui ſperant aliquid aut timent, omnes vltro ſequi. Hæc antiſtites ſapienter, at fruſtra. Coguntur enim Bacono Præſide reiectam obire prouocationem, in qua nihil equidem reipſa actum eſt, ſed hoc ipſum nihil fuit voti ſumma quod hinc petebatur, aduerſarij victoria tumidi, qua non exciderant; nec enim fuerat diſputatum; ex conſeſſu illo prodiere. Antiſtites paulo poſt iurare iuſſi Elizabetham Eccleſiarum ſuarum gubernatricem eſſe, auerſatique nefarium iuramentum, in turrim Londini coniecti ſunt, poſt lentis ærumnis, & mutato ſubinde in peius carcere, ſitu, fame, graueolentia, omnique barbarie, omnes ad vnum necati ſunt. Et hinc primùm adnotemus licet impudentiam ſcriptorum venalium, qui Elizabetham *Αναιμακτον* Principem nobis deprædicant, quam illa gloriam in publicis quoque edictionibus ſibi attribuit, nihil æquè deuitans vt notam crudelis, & ſanguinariæ, profeſſaque ſe fidem Catholicam minime inſectari; & ad eam eiurandam, morte aut moleſtiis egiſſe neminem. Et Cæcilius libro cui nomen eſt *Executio Iuſtitiæ Britannicæ* (ſi verè libri auctorem faciunt, qui eum ſcriptis contrariis arguunt) multum ſudat, vt hanc modo credibilem faciat Elizabethæ clementiam. Verum in præſenti Epiſcoporum cauſa par teſtium breuiter audiatur, qui & eius fuere ſpectatores, & à me citantur eò libentiùs quò ex ore quoque aduerſariorum conſtare certiùs veritas creditur. Et fuere ſecta Proteſtantes, & Elizabethæ non magis Hiſtorici quam adulatores, Holinshedius, & Stouus. Anno inquiunt Elizabethæ primo & menſe Iulio, Nicolaus Hethon Archiepiſcopus Yorkenſis; cum Elyenſi Londinenſi, aliiſque numero tredecim aut quatuordecim accerſiti apud conſilium Regium, ob recuſatum de Primatu Eccleſiaſtico Reginæ, aliiſque de Religione articulis Iuramentum; diœceſibus ſuis exuti ſunt; ſuis item officiis, & dignitatibus, Decani, Archidiaconi, Rectores, Vicarij, cæterique de clero permulti, qui beneficiis ſpoliati, diuerſis in locis carcere clauſi ſunt. Ita quidem illi, ſed his addendum eſt, viuum inde exiſſe neminem; breuem iis, & promptum carnificis ictum, quotidianis, & lentis mortibus mutatum, quibus denique exhauſti perierunt. Poſt hæc vt vltimam perdendæ illi Eccleſiæ manum imponeret Regina cum ſuo ad latus conſiliorum architecto Cæcilio, feſtinandum ſtatuit ſed lentè vt inter medios progreſſus, duorum aut trium menſium interiiceretur velut iuſtitium. Fore alioqui violentum & intolerandum, gentem regni totius eò adigere, vt pridie ac retro ſemper Catholica, hæreſim iuraret poſtridie; recuſans, & deſperabunda, libertatem, & conſcientiam armis defenderet. Futurum tutius, & moderatius, ſi ſenſim venenum interpunctis aliquo ſpatio hauſtibus biberet, & errorum articulos in diem ſingulos, priorum oblitus duceret. Menſe igitur altero poſt illam Epiſcoporum prouocationem, edicto nouo Elizabeth auguſtiſſimum miſſæ ſacrificium, à die B. Præcurſoris toto regno in perpetuum proſcribit, etiam domi, & priuatim; pœna ſi quide-

prehenderentur celebranti adeſſe ſemeſtris carceris, aut nummorum viginti; dupla ſi ſecundùm interciperentur. Perpetui carceris, & bonorum omnium iactura ſi tertiùm. Proximo inde anno cietum ipſa per ſe ſe Reformatrix obit, Reformationis typus fuit exauctorare Romanos ſacerdotes, & ſuis Eccleſiis pellere. Vacillantes punire, grauius, leuius, prout plus minùs rei eſſent retinuiſſe de antiqua, & Catholica fide; cumque ſacrificio ſublato, & reliquis omnibus diuini cultus inſignibus, deinceps templa, niſi à viliſſimo popello minimè adirentur, ſanxit lege recenti, & pœnis grauibus diuinorum ſeuera rituum æmulatrix, frequentari debere ab omnibus; debere omnes cœnæ intereſſe quæ miſſæ eiectæ ſucceſſiſſet; verbum Dei audire, hoc eſt prædicantium ſtreperas, & maledicas conciones, de quibus alias, vbi de dedititiis, & renuentibus, quas in partes ſciſſi bifariam, & altercantes Catholici, multam de ſe vtrimque loquendi materiam & ſcribendi dedere.

Conſtabat Religionis huius forma recens quoad dogma, & Ritus, ex Calvino ſimul & Luthero, ex vtroque vero tertium quoddam mixtum conflaturæ politicæ ſubtilis, & mirabiliter eliquatæ. Colligandis enim inter ſe pugnantibus & contemperando etiam aduerſo in omnibus illorum genio, præterquam in odio fidei Romanæ, id cautum eſt ne temporario in regno, duo eſſent regna ſpiritualia, non diſſimili periculo, ac ſi corpus vnum duo animi poſſideant, & regant. Vtriſque igitur de ſuo aliquid dantibus mutuo, & capientibus, vnum ex duobus fiebat pacificum, & tranquillum imperium; ſed dandum pariter, & accipiendum, iuſtamque vtriuſque menſuram, non iam arbitrabatur Parlamentum quam definiebat pro poteſtate, & tanquam iudex aſſignabat, ex quo noua illa Religio parlamentaria dicta eſt, Proteſtantium ſcilicet Calvinizatorum (liceat ita intelligi) ſeu mollium Calvinianorum; quod enim interius premebatur, Calvini erat; quod ſub oculos cadebat, totum prope Lutheri; hinc ſcenæ & oculis ſeruiens, cuiuſdam in clero imago Hierarchiæ; ex Archiepiſcopis, & Epiſcopis adumbrata, (quibus ſua ſeorſum conſecrandis deſcripta eſt inaugurationis forma) Abbatibus item, omnique alia inferiori dignitate; veſtium cultum, modumque præſulibus, & clericis, aſſignauit Regina quibus in poſterum ſecernerentur a laicis quorum antea profano habitu incedebant. Sub hæc etiam Presbyteros vetuit malæ famæ vxores ducere; analecta enim plebeiarum libidinum, miſeri colligebant, nec erant vlli adeò excordes, vt cognatas ſanguine, vel affines fieri ſuſtinerent Presbyterorum concubinas, & matres ſpuriorum. Idcirco Regina, cum prohibuiſſet, meritorias ab iis accipi, eorum filios decreuit, thori legitimi partus habitum iri, foreque legitimos.

Oxonij ſepulta fuerat digna Petro martyre concubina, parthenonis & ipſa, deſertrix ſacrilega, vt ille cœnobij. Eius oſſa refodi iuſſerat Maria, & ſterquilinio, vt par erat condi. Nunc æmulo planè ſanctitatis & virginitatis in Elizabethæ ingenio, requiſita ſunt inter ſordes ſterquilinij publici, quarum fœdiſſima pars erant, & incredibili ſtudio inuenta, purgata, lota;

in thecam

thecam eandem reponuntur, in qua S. Friſuuidæ reliquiæ colebantur, & cum his adeò confuſa, vt nulla vnquam poſſent diligentia ſecerni; clauditur loculus, & cubitalibus literis hoc epitaphio decoratur *Hic iacet Religio cum ſuperſtitione.* Meliori titulo meretici, hæretici peſſimi concubinæ; pro! nefas deteriori ancillæ Chriſti ſanctiſſimæ virgini attributo. Magis pia videri voluit in Cantabrigia, parente altera ſcientiarum in Anglia. Illic obierant Bucerus & Paulus Fagius, è Germania acciti, vt de celſitate illius cathedræ peſtem ſuam vniuerſæ Angliæ afflarent. Bucerus à Chriſto, & cœnobio transfuga; inde Lutheranus, dum res, & tempus fauit; mox ſpreto magiſtro, & Zuinglij totus, & ob eam cauſam à Luthero, pro Iuda proditore, & Abſalone, notatus, & habitus, poſtmodum tamen denuo Lutheranus. Stirpe tandem Hebræus profeſſione Chriſtianus, ex vtroque tertium conflauit, ignotum cuiuſmodi? niſi quod dici de illo poteſt quod de ſe ludebat Elizabethæ primatius aulicus, qui duarum ſimul vxorum maritus alteram vocabat Synagogam, Eccleſiam alteram; ſic vero ſibi vtramque iunxiſſe, vt eſſent tamen inuicem diſiunctæ. Hunc ergo & Fagium, deſertorum par execrabile condigno poſt funus, Maria ſepulchro affecerat, nempe oſſa comburi, oſſium cinerem tradi ventis mandarat. Elizabetha illorum memoriam & nomen (nullæ enim ipſorum quas coleret reſtabant reliquiæ) in faſtos ad trigeſimum Iulij retulit. Quo die certatim alij ſanctimoniam vitæ facinoroſiſſimæ in Cœlum efferre; ſapientiam alij, furioſi & docti erroris; Scripturæ, Conciliis, Patribus, vniuerſæque Eccleſiæ præfractè impudenterque præferre. Quas in laudum Chimeras, & coronamenta nequitiæ ingeniorum ſuorum florem Cantabrigia exhauſit.

Diſcordiæ inter Proteſtantes molles, & Rigidos. Inſtitutum Calviniſmi Puri. Sectarum interitus, & ortus pro cuiuſque commodo, & vſu facilis.

CAPVT VIII.

SVDAVIT ſuo cum Cæcilio Regina caſſis conatibus ad coagmētandum Religionis tertiæ ſimulachrum ex duabus quæ dominabantur in Anglia durarunt illic eorum ingratiis, præter fidem Ro. ſacroſanctam, ſectæ illæ duæ Calviniſtarum mollium hoc eſt Luthero mixtorum; & Rigidorum, hoc eſt vtrouis inflexorum præterquam in merum Galuiniſmum Theodori Bezæ opera ſeuerioribus adſtrictum dogmatis; ex quo illa rei cuiuſlibet piæ, velut impietatis proſcriptio, & de-

teſtatio; legum, conſuetudinum, traditionis, & ſtyli Romani: procul exinde Religionis vniuerſale, ac ſupremum caput, procul diuina officia, templa, conſecrationes, altaria; procul Epiſcopi, Sacerdotes, & quicquid cleri eſt; ne veſtimenta quidem, nec immunitates, nec bona Miniſtris Eccleſiæ dicata, & quicquid demum articulis centum quadraginta diſtinctè comprehenſum Caluiniſtis Parlamentariis ſeu mollibus obiecerunt, eóſque propterea, hæreſis, ſcandali, & ſuperſtitionis, libro acerbiſſimo traduxerunt; ſectam illorum Minotaurum & chimeram vocarunt; diuinam ob articulos Euangelij puri, & ſinceras Caluini explicationes; ob quædam ethnicos, & Romanos vſus, olentia belluinam. Continuò itaque inter ſe dimicare, mordere inuicem canina rabie, & lacerare modis immanibus quos coniicias abundè ex hiſtoria ſacramentaria Hoſpiniani hæretici, & Apologia Proteſtantium pro fide Catholica (cuius hæreticorum ſectæ, ineluctabili) vbi tot eorum Polemica cenſentur & cruenta ſcripta, mutuis ſe vulneribus conficientium vt iuſtæ poſſint bibliothecæ ſufficere, eorum tamen quæ poſtea in hunc diem elaborata ſunt, vix tertiam partem effecerint.

Puritanorum vocabulo ſe iactat hæc lues, quod præter Caluinum nihil admittant, purum ac putum, toti ab ſe, ac ſui, mortalibus reliquis ob hoc diuiniores, & infenſi, quod aliter ab iis ſentiant; ſintque ſuo illo in ſenſu rigidi, nec minus alter alteri conſertus, quàm ſcuta fuſilia Behemot. Cœterum Regibus, Dominis, & Monarchico cuivis Imperio, ciuili & ſacro iurati hoſtes, ac ſi poſſint etiam euerſores. *Præclara ſanè laus*, ſcribit de iis Rex Iacobus, *præclarum encomium, quo Puritanos ornasti: cum me plus fidei, vel in illis efferis, cum montanis, tum limitaneis latronibus quàm in hoc genere hominum inueniſſe profeſſus ſum.* Quod quanto iure ſentiret ac ſcriberet, clariùs indicans; *Ego*, inquit, *a Puritanis non ſolum à natiuitate continuò vexatus fui, verum etiam in ipſo matris vtero propemodum extinctus, antequam in lucem editus eſſem.* Nempe illorum eſt dogma proprium, Dominationem odiſſe omnem, ac ſi præualeant, de medio tollere: dignitates, diuitias, honores, naturæ inſtinctu ad omnes ſpectare, & æquali iure, eſſe cuique communia; cuique ex æquo diuidenda. Dei eſſe ſolius in mortales omnes imperium; hoc ſibi ab iis vſurpari, qui ſibi æqualibus dominantur, tyrannum, & principem, rei eiuſdem eſſe vocabulum duplex, occupati ſcilicet alieni, & ex damnis communibus, priuatum in bonum tranſlati. In bonis animi, & beneficiis diurnis, diuerſo modo res habere, quantum ad ſanctas verè ſentiendi, & rectè viuendi regulas, Concilia omnia, Patres omnes, & quicquid vſquam Theologorum eſt, ſcintillam lucis non habere, præ caupone, ſutore, lotrice, dumtaxat ſi ſint Puritani, legántque, vel audiant diuinam ſcripturam, vernaculo redditam, cuius nudo & ſicco textui ſic attendunt, vt nihil putent Deum aliud dicere, quàm quod per ſe quiſque ſe capere, & intelligere ſomniat. Ita quidem ſibi, quiſque idem magiſter, idemque diſcipulus. Sed capere nequeo, ex multorum inter ſe diſſenſionibus, quo pacto

non

non inferunt, ſi vni verum dicant, alios neceſſariò errare.

Conſtat præter hæc, anguſto limite ab Ario, diuidi Puritanos, imo & *Caluinum Iudaizantem*, quo indice librum edidit Ægidius Hunnius Lutheranus Vvitembergæ Profeſſor primarius, quo demonſtrat Arium & Caluinum, adeò non eſſe diuerſos, vt vnum etiam planè ſint, in deſtruenda Auguſtiſſima Triade, & magna Synodo Nicæna. Oſiander autem vulgauit epiſtolam, quam Adamus Neuſerus ſceleroſiſſimus Caluini aſſecla, Heidelbergæ olim vt vocitant Paſtor, ad Gerlachium Proteſtantem Conſtantinopoli ſcripſerat, vbi circumciſus, iámque Mahometis; fatetur ſibi compertum neminem, tranſiiſſe ad Arrium, quin prius fuiſſet Caluiniſta; quadam enim vtrumque conditione ſymbola inter ſe copulari, vt eſſet facilis ab vno in aliud tranſcurſus. Profertque nonnullos celebrioris famæ, vltro memoriæ obuios in multo plurium exemplum quos omittit.

Nec eſt hic vltimus ad priora, Puritanorum gradus, itur hinc plus vltra in Libertinorum ſectam (nomen hoc latinitas, vulgari condonet intelligentiæ) vbi enim docetur Iudæ proditio, non minus eſſe ex Decreto Dei quam Pauli conuerſio; nec efficacia minori, damnationem improborum Deus velle, quàm ſalutem bonorum, nec poſſe arbitrij libertate antecedentis cauſæ neceſſitatem expugnari, ſequitur illico cedendum malis quæ non poſſunt vitari, & religione conſcientiæ proiecta, viuendum ea libertate quæ nullam permittit, aliter viuendi libertatem. Sic planè Rigidus Caluiniſta, in mollem exit Epicurum; & purus ille ac merus ſpiritus in carnem impuram, & flagitioſam, vtrumque verò in ἀθεΐαν hæc paulo fortaſſe fuſiùs, ne agens de præſtantiſſima natione, omníque humanitatis genere præ aliis exculta, viderer idcirco incredibilia narrare de vexationibus noſtrorum Sacerdotum & Catholicorum, quod eſſent ab ea clementia & humanitate alieniſſimæ, niſi præmitterem Caluiniſmo, præſertim puro innatam rabiem ad omnes eximiæ indolis corrumpendas, & perdendas dotes; proinc illi tanquam phrenetico, & arreptitio tribuendum quicquid illic in perniciem ſanctiſſimæ fidei motum; quicquid in Sacerdotes immaniter crudelitérque conſcitum eſt.

Si tamen vltrò proferre liceat, quod me rerum curſus, & diſtincta illius obſeruatio docuit, ſacratum potiſſimum, ex quo illas euertit Henricus octauus, animaduerto ſummum ſectarum omnium, & generale caput aliud non fuiſſe præter vtilis rationem. Huic omnes vndecumque eſſent obtemperaſſe ſectas, omnes ab hac vara, & plumbea regula, aptas fuiſſe de religione, & aduerſus religionem, leges, decreta, mutationes, & ſycophantias fictarum coniurationum ad euertendos iuridicè inſontes Catholicos. Illam item doctrinæ concionando pugnantiam, ipſúmque ſibi aduerſantem Deum, verbis eius in fines detortis contrarios, & profeſſiones fidei mutatas crebrius vnam habuiſſe principem omnium, & ſupremam cauſam, lucrum, & vtile. Ad hoc vultus diuerſos, & habitus, velut à Comædis in ſcena mutatos, vt perſonarum quæ tunc agebantur, exigebant partes, & commoda. Non erit opinor iniucundum,

pauca quædam ex multis audire, quæ P. Ioannes Oglebyus Scotus, vel vt alij efferunt Ogilbeus Puritanis Epiſcopis exprobrauit, cùm de illo ad mortem damnando cognoſcerent, quam pro fide tandem Catholica feliciter ſubiit.

Oſtentabat ſe mihi, inquit, Andreas Knoxius Epiſcopus Inſularum, quod vt poteram ego, poſſet ipſe quoque diuina celebrare; quæſiui an eſſet Sacerdos: neganti aio, nec ergo Epiſcopus, nec poteſtate præditus, ad Miſſam celebrandam. Ille ſermonem odioſum aliò deflectens; intulit ſi inducerem animum ad abiicienda hominum inuenta (hoc eſt quicquid inter Catholicos ab eorum hæreſi diſcrepat) & religionem ſuſciperem ab Apoſtolis traditam, quam profitentur Caluiniſtæ, fore vt pro animi celſitate, & firmitate iudicij qua valebam dignis augerer commoditatibus. Veſtra, inquam, religio recens, & noua eſt. Vix decennium ætatis numerat. Me puero apud vos, dogma fidei erat inuiolabile, Eccleſiam in terris. Caput Viſibile non habere, Chriſti vnius eſſe hunc titulum, nefas eſſe à quoquam ſibi arrogari; nunc omnes & lingua & chirographo iuratis, Regem noſtræ Britanniæ, eius quoque Eccleſiæ caput eſſe, cùm foret ab ipſo te contrarium paulo ante, iure iureiurando & ſubſcriptione confirmatum, reo planè culpæ quam notat Apoſtolus, *ſi quæ deſtruxi iterum hæc ædifico, præuaricatorem me conſtituo.* Paſieti nuper tumultuabare ex pulpito, in Epiſcopatum, conteſtatus quoque, qui conſecraretur Epiſcopus, miſſum iri à te palam in malam rem, & dignum fore qui conſputaretur, atqui duabus inde non plus hebdomadis Epiſcopus appares, nec Epiſcopatu contentus Inſularum, pinguiorem alterum in Hibernia inuiſti. Librum miſit in lucem Guillelmus Andreas Couperus, ad abolendam ex hominibus Epiſcoporum dignitatem; at ecce idemmet Galluuayenſis Epiſcopus triumphat. Ecquid omnes Scoti Prædicantes, in ſolenni conſeſſu iurati ſubſcripſiſtis, abominandum eſſe officium, & nomen Epiſcopi, nec in Eccleſia tolerandum? iam hic mihi dicite, ſit ne hoc, teſte Apoſtolo præuaricari, an non? reſpondentibus nequaquam; ſibi enim prius non tam perſpicuè de veritate conſtitiſſe, poſt autem vidiſſe alia quæ ante non viderant. Prorſus, inquam, vt dicitis, & multo alia vidiſtis Epiſcopi, reditus ſcilicet multorum millium nummorum, cum Prædicantibus ægrè centum darentur. Hæc ſunt quæ antea inuiſa nunc dilucidè videtis. Secutuſque illos vrgere, reuincere, factiſque illorum propriis damnare, luce clarius demonſtrauit quæ fide diuina, credenda ſtatuerant, & certis, nec vllum vt aiebant dubitationis effugium relinquentibus ſcripturis ſtabilierant, Rege poſt paulum aliud volente, fuiſſe pro falſis definita, metu & auaritia ſuadente qui vnus eſt iſque Decumanus Religionis & lucri cardo, & pro nefaria hæreſi damnante, quod pro ſacroſanctæ fidei Canone multis retro annis fuerat adoratum.

Mitigare Catholicis Elizabetham contendunt Principes. Exaſperatur magis eorum precibus. Excommunicatur à Pio V. & Regno deponitur, exitu infelici.

CAPVT IX.

POST illa quæ cenſui, meo inſtituto neceſſario præmittenda,
omitti non debent magna ſed vana officia quibus Reges, ipſéque
Imperator Elizabetham Catholicis placare ſtuduerunt, impetra-
réque iis templum vbi diuina peragerent, ritu quem ſolum tot ſæculis
Angliæ vſus coluerat, ſcilicet Romano, vna fuit illius ad omnes, conciſa,
auſtera, rationibus amaris condita negatio; nec publici bono, nec digni-
tati ſuæ conuenire, ac vt maximè conueniret, vetari ſe conſcientiæ legi-
bus & reniſu. Religionis nouæ formam non eſſe excogitatam in Anglia,
ſed ex veteri inſtauratam, quam inſtituiſſet Chriſtus, docuiſſent Apoſto-
li, primigenia Eccleſia, primi eius parentes, & Doctores tenuiſſent, ſcri- 1560.
ptiſque conſignaſſent. Sic illa. Nec mitius aliquid ab ea obtinuit Pius IV.
amantiſſimis quibus eam conuenit, & ſanctiſſimis literis, incertúmque 1561.
an iis reſponderit. Abbatem Martinengum Pontificis nomine rogaturum,
vt ſuos Tridentum ad Synodum Theologos mitteret, aditu regni prohi- 1563.
buit, quin & velut in grande Pontificis dedecus, & Rom. contemptum Ianua.
Eccleſiæ, & Synodi quoddam ludibrium etiamtum ſedentis, Regni comi-
tia in Parlamentum cogit, vbi iubet decerni, reos fore violatæ maieſtatis
ſi quibus tertiùm dicere excidiſſet aliam in terris eſſe poteſtatem, ſupe- 25 Feb.
riorem imperio quo ſpirituali ac ſupremo pollebat in Anglia. anni.

Crebreſcentibus in deterius malis Pius V. ſanctiſſimus Pontifex ne re- 1569.
mediis deeſſet quæ poſtrema tunc poſci videbantur, ferro admouit ſacram
manum, anno ſeſquimilleſimo ſexageſimo nono; Elizabetham ſolenni di-
plomate denuntiauit hæreticam; a communione fidelium extorrem; &
omni dominio, dignitate, ac prærogatiuo priuatam iure; ſolutíſque fide-
litatis ſacramento ipſius populis, anathematis pœna ſanxit ne quis illi
obedientiam præſtaret. Nouum Reginæ ac regni primoribus, profundi
furoris, & ſuſpicionum inextricabilium argumentum; iis potiſſimum ex
cauſis ob quas rumor ferebat Pontificem iurata in Reginam fide ſubiectos
ei populos ſoluiſſe; cauſas illas haud ſuo quàm verè, aut cui bono, à quo-
dam editas qui vitam ſcripſit Pontificis, in Elizabetham ſuam tranſtulit

ann. Camdenus cum ſubiunctis quæ ibidem leguntur notis.

1572. Sed earum in præſens, & ſiniſtri euentus, & multi, & in Religionis perniciem quotidie peiores. Eius enim primum vexatio ſæuum in modum incruduit, & quod antea diſſimulabatur, aut leuioribus inhibebatur pœnis; in crimen euaſit ſanguine luendum, & Religionis diſſenſio in ſcelus maieſtatis. Ignari penitùs, & rudes Catholici quò aliena ſpectarent conſilia in ſuſpicionem trahuntur & opinionem prope certam rebellionis cum Papa, & externis Principibus iuratæ; nec iam illis animum, ſed Ducem, ad faciendum, & educendum militem deeſſe. Hinc illi deinceps, & premi, & opprimi, & numero minui, & obſeruari haud ſegniùs quàm domeſtici proditores, & legum multitudine arctari, & ad omne demùm tametſi leuiſſimum ſpecimen expetitæ ad animi ſalutem opis, quod auctoritatem oleret Rom. Pontificis ad ſupplicia raptari. Miſſa quoque hinc ciuilium motuum in tractus externos ſemina; ſollicitati populi ad defectiones, iunctæ cum Hugonotis & Lutheranis, in Scotia, Belgio, multis Galliæ locis armorum Societates, atque odiorum, ſubminiſtrati cum animis duces, & copioſus militum, nauium, pecuniarum apparatus, vt quos ſibi perſuadebat Elizabeth ad occupandam Angliam à Papa exciri, Externi Principes, haberent apud ſe quod agerent, nec vacaret iis ſuos ambitus in alienas mittere ditiones. Suſtentandis quinetiam bellis & tumultuum motibus pro pacis arbitra ſe geſſit, & diſpenſatrice conditionum in Europa.

1570. Iámque nobilis Anglus Ioannes Feltonus ipſo corporis Domini ſolenni die, quod indicauimus Papæ anathema Epiſcopij portis affixerat, vbi proſtitit in ſequentis diei clarum mane, palam omnibus legendum; ratúſque, animi puſilli, aut factum dolentis fugere, fugam ſpreuit quæ illi patebat perfacilis. Captus ergo, productus, confeſſus à tribunali duodecimvirum damnatur; trahitur ad eaſdem Epiſcopij fores; laqueo, ferro, igni (quibus ſoliti rebelles) vitam claudit. Sed damnoſa publicè, probos Catholicos inuoluit perplexitas, ob iuſſam ſub anathemate negari Reginæ obedientiam, leges enim illius, & iuſſa detrectare, crimen erat in ſe ſpontè ſuſcipere; defenſionis loco Reginæ abrogationem proferre Iudicibus, quid aliud, niſi rebellionem effrontem profiteri, & ſe carnifici tradere? quod nefas erat ſuſpicari Pontifici vnquam in mentem veniſſe, cuius vnum erat propoſitum vt Catholicam fidem in ea Inſula inſtauraret, nequaquam verò Catholicos ſuppliciis, mortique obiiceret. Hic varij, varia, vt ſolet propiùs longiùs à vero; Feltoni generoſitatem vix vllus probabat, animoſam magis quàm prouidam in perſpicientia malorum, quæ ſuo illo ſingulari facto ab Regina irata, eiúſque Miniſtris in omnes accerſebat. Nec diſpar erat de Sandero, & Briſtoo, Doctoribus Anglis iudicium; quibus facile fuit paulo poſt extra Angliam procul, tutíſque ab rabie tempeſtatis quàm in Catholicos mouebant ſæuiorem; Pontificiæ huius ſententiæ, defenſiones edere crudiores. Hærebat & lateri lethalis aculeus quod metuerentur vt perfidi & rebelles, cùm & ta-

les

les eſſe vt vellent non poſſent; nec vellent vt maximè poſſent; eneruarentur tamen quaſi poſſent, & punirentur quaſi vellent quam à ſe calumniam nunquam amoliri potuerunt. Perplexæ piorum dubitationi conſuluit Pij ſucceſſor Gregorius XIII. iubens Catholicos ſaluis animi rebus, & diuinis obtemperare Reginæ Elizabeth, vt par erat ſubiectos facere; Sanderus, & Briſtous, conſultiores quàm ante fuerant, ſcriptiones ſuas vel ſupprimere tentarunt, vel de ſecundis editionibus controuerſiam illam excluſere, rei Anglicanæ nihil quicquam conducentem.

Nihil tamen Reginæ de illa deceſſit opinione coniurationis quam in ſe ſuámque Angliam latere reputabant in diplomate pij V. quare nec de ſæuo in Catholicos odio, quicquam remittebat, nec de acerbitate legum quæ nouæ ſubinde in eos ferebantur. Primis Parlamenti comitiis quod an. 1571. coïit, exière complures, Catholicorum proborum ſanguine prope omnes ſcriptæ. Iuuat paucas obiter proferre vt intelligatur etiam atque etiam frontem illi nec ne habuerint, qui ſuis libris pro indubitato, toti orbi notum voluerunt Elizabetham religionis cauſa Catholicorum neminem damnaſſe vnquam, culpas in iis dumtaxat confeſſis grauiſſimas rebellionis, coniurationum, perduellij caſtigaſſe. En igitur anni ſeptuageſimi primi, edictiones mitiſſimas, & clementiſſimas. Reconciliare hæreticum Rom. Eccleſiæ, aut reconciliari. Maieſtatis violatæ crimen eſto. Eundem tacitum habere, proditionis facinus data opera occultatæ. cælare Sacerdotes, & alere; inferre in Angliam Pontificia quæuis diplomata, ſcelus capite expiandum; Crucifixi effigies, imagines ſacras, aut agnos cereos, precatorios globulos vel indulgentias, geſtare aut domi habere; cùm ſint hæc animi argumenta, pro Eccleſia Rom. ſentientis, & reuerentis poteſtatem Papæ, famoſæ illic Præmunitionis pœnæ obnoxia ſunto; exilij nempe irreuocabilis, perpetui carceris, & bonorum omnium iacturæ. Inſulam egreſſi ad libertatem Catholicæ fidei, vbiuis quærendam machinationis in regnum ſuſpecti, bonis cadant, niſi admoniti, tempori redeant, & iudicio ſe ſiſtant.

Nec erant hæc bruta fulmina, & ſolo cum ſtrepitu in auras eliſa, ad territandos Catholicos, longè immaniùs ſæuiebant exigendis decretis Iudices, quàm Parlamenta ſtatuendis. Atque vt numerum taceam necatorum, ſtipabantur ergaſtula carceris Catholicorum multitudine omnis conditionis, & ætatis, nobilium maximè; & repetita ſerie temporum, lego illic nonnullos ab annis triginta, quoſdam à quadraginta marcuiſſe, vt ſepulti potiùs quàm concluſi fuiſſe viderentur; niſi quod ad ſenſum ærumnarum ſtupere non poterant, quibus nihilo parciùs quàm proditores, incendiarij, & parricidæ premebantur, odio publico flagrantes tametſi miſeri. Iam exploratorum vis ſagax, & odora in veſtigandis eorum dictis, & nutibus, obducendiſque ſpecie ſcelerum, vt eorum exinde tormentis oculos paſcerent, Scribæ debetur Valſingano falſarum coniurationum fabrerrimo; Præpoſitis carceri Londinenſi, & quibuſdam aliis de quibus Hiſtorici Proteſtantes, noſque opportuniùs ſuo loco.

Exilia voluntaria pro fidei cauſa. Dotes Anglorum eximiæ: Doctor Guillelmus Alanus Duaci ſeminarium Anglorum colligit. Eiectum Duaco Remos illud transfert. Vnde item Regina fruſtra contendit illud expellere.

CAPVT X.

INTER hæc tam calamitoſa reſtabat vnum in fuga præſidium; hanc quibus licebat arripiunt, ſuáque ſibi iam Anglia in nouercam verſa, voluntariis exiliis alias patrias requirunt. Tote ſparguntur Europa, viri, pueri, matronæ, virgines, familiæ integræ, claritate quoque generis inſignes; & accipiuntur vbique, ea veneratione quæ debetur eximiæ virtuti. Nec obſtabat neglectus, & vilis multorum aſpectus & habitus quo minus obſeruarentur in iis dignitatum gradus, & tituli quos excelſitate Catholici animi ſpreuerant; & imperio aſſueti, ſeruili tunc ſchemate mendici oberrabant, in quo tamen nihil erat quo ſibi triſtius diſplicerent, cùm eos hæc ipſa ſpontè adamata contemptio faceret glorioſiores. Ingens profectò Chriſtianis exemplum quibus naſcentis Eccleſiæ fortia ſecula ab iis reducebantur ob oculos; necdum hic memoro quos diuerſis per Angliam locis, ſqualor, & ſitus, & peſtilitas carceris, ingenioſa defoſſi barbarie putrefecit; aut quos laniauère carnifices. Exules tantùm voluntarios, & illuſtres dico quos ſua virtus, & pietas, naturæ dotibus ſuperſtructa magnificè omnibus commendabat. Eſt enim Anglorum natio, ſplendore ſanguinis, præſtantia educationis, & naturæ donis ad magna omnia locupletiſſimè inſtructa. Huic animi celſitas, & ſpiritus nobiles, cum humaniſſima comitate; in ſuſcipiendis arduis generoſitas intrepida, nec diſpar in ſuſtinendis pectus, & perficiendis ingenij vigor. Ardens gloriæ amor, nullis mediocribus contentus, quo ferè qui carent, nunquam ad ſublimia ſe attollunt. Denique vbi vult ſui potens ac domina indoles, motus premens conceptos nec ſinens in facta, & verba, ac ne in ſigna quidem erumpere. Præclara omninò ad egregia quæuis naturæ præſidia, quæ ſi ratio vt par eſt virtuti applicet, ad heroïcos habitus mentem parant; ſin autem ſibi laxantur licentiùs, nihil errant aut peccant mediocre, in ſummum vitij ferantur cui ſeruiunt. Hinc duas ſimul Europæ facies exhibuit Anglia; in Catholicorum ſpectaculo formoſam; in eterodoxis pro concione furentibus deformem & peſſimam, velut damnatorum

rum alteram geniorum, alteram beatorum qui S. Pontifici Gregorio Magno in mentem illico venerunt cùm iuuenes Anglos Romæ primum vidit. *Bene*, inquit, *Angli quaſi Angeli: quia & Angelicos vultus habent; & tales in cœlis, Angelorum decet eſſe conciues.* Fugam præſtantium exulum excepit vicina Prouincia Belgium facili inuicem & breui traiectu, tranquillo tunc illic, & ab hæreſi puro rerum omnium ſtatu, hoſpitalitatis officio liberaliſſimè in eos perfuncta. Vnus præ cœteris vt meritis auctior, ſic memoria dignior Guillelmus Alanus Duaci Theologiæ Profeſſor, poſtea Cardinalis. Hic Angliam deſerens Academiam Duacenſem, magno quem ſecum extulerat ſcientiarum & virtutis theſauro ditauit, cùm fuiſſet non pridem à Philippo ſecundo condita, hoc eſt anno 1561. cernens ergo Alanus incrudeſcentibus edictis, exulum numerum quotidie in Belgio creſcere; & in iis iuuenes egregiæ indolis, ratíque ingenij, & innocentiæ, iamque Oxonij, aut Cantabrigiæ literatura plus minus tinctos, diuinitus motus eſt ad congregandum ex iis collegium vbi ſumptu gratuito, relicta patrimonia ſupplerent, totique virtuti, & literis inſtarent, ſub diſciplinæ communis obſeruatione, quam ſe illis ſcripſiſſe meminit ipſemet an. 1568. huic planè diuino eius conſilio ſic fauit Deus, vt de publica liberalitate, neceſſaria illi ſuggeſſerit ad pulcherrimi operis abſolutionem, lectámque ad illum miſerit conflando Collegio adoleſcentum manum. Erat apud omnes inſtituti eius in ſubſidium rei Catholicæ exiſtimatio, & expectatio. Vel enim res Angliæ, vertendæ eſſent in melius (quod nec erat ſperandum, nec tamen penitùs deſperandum, Maria docuerat) tunc verò futuras ad manum egregias operas popularium Sacerdotum, ſanguine, numero, fidei ardore, doctrináque illuſtrium ad euellenda è ſolo patrio errorum germina virulenta, & reſerendas antiquitatis Catholicæ plantas generoſas; vel continuarent cum ſchiſmate hæreſes, ſenſimque aut metu, aut perpeſſionibus carceris, aut annis denique, priuandam Angliam, miniſteriis Sacerdotum, & ad ferrum, & neces veniretur; & præſto tunc haberi oportebat, qui defunctorum tenerent & magnitudinem animi, & locum. Sic neque Catholicis flammam ſpiritus diuini, nec Proteſtantibus veri lucem vllo vnquam tempore defuturam. Sequi pariter nonnullis videbatur, mitiores fore Miniſtrorum & Reginæ in Catholicos iras. Capiata enim, ac demum inuenta ſpontaneis exiliis quiete, tantum inde hauſturos doctrinarum, vt libris eminus, & cominus verbis, multum Magiſtris hereſeon negotiorum faceſſerent. Sic Alanus argumentabatur, & viſum iri Reginæ tolerabilius, illos in regno tacitè amicos tolerare, quàm foris habere inimicos, & ad nocendum minimè imparatos. Sed vtrimque par aberratio à Scopo; Alani, metus euanidos, in Reginæ conſiliarios meditantis; & iſtorum, irridentium Alanum, & eius Collegium; quaſi vero Papiſtæ Sacerdotes quinquaginta aut non multo plures, poſſent Regiæ Angiorum Eccleſiæ, Doctorum hominum præſidio innumerabili munitæ, mali aliquid aut metus inferre; quid deinde carnifices? quid tormenta? quid mortes? quanquam

tanto in illos apparatu nihil opus. Fugitiua gens in patriam redux, famelica, & mendica, in lucro ponet decretis Regijs ceruicem ſubdere, & ſtipem, ac panem, libertate religionis emere. Ita illi, ſed longè ab eo quem experti ſunt euentu. Alia breui Collegia primi illius auſpicijs, & exemplo in Belgio, Italia, Hiſpania coaluere tam fauſtis profectibus vt florem Anglicæ iuuentutis ad ſe pellicerent, qui matura mox ætate, initiati ſacris, & literis redibant ad ſuos, & miras edebant conuerſiones animorum; tunc verò ſuo cum Cæcilio Regina, tunc Parlamentum, indignari, timere, angi, metu ſemper peiorum præſago & atrocibus edictis in Ieſuitas, & eorum ſeminaria fulminare, velut politicas, vt credi volebant, aduerſus Reginam coniurationes, quas probè norant, aliud non eſſe, præter gymnaſia pietatis, & religionis.

Creſcebat interea Alani Collegium, poſt annuam maximè aureorum mille ducentorum attributionem, quam illi Eueratdus Societatis IESV Præpoſitus à Gregorio XIII. impetrarat, præter extraordinaria ſubſidia, quæ ita conſtanter & ordinariè dum vixit Pontifex ſubminiſtrata ſunt vt parte plus tertia, ducenti caritatis eius beneficio alerentur. Exibat decennium à ſeminario condito, cum Belgium quoque, & Duacum inuaſit hæreſis, & ſanctos iuuenes, Lutheri furore armatus populus eiecit.

Alanus ipſemet eluctatus eſt periculum, & ſuos alumnos Remis in Gallia ſaluos collocauit, ſub tutela Ducum Guiſiorum. At enim Alanus mutarat periculum non vitarat; præuerterat illos Elizabeth ardentibus ad Henricum tertium literis aſtu potens viribus debilis. Aiens rebelles ſuos eſſe, exploratores Hiſpanorum, nihilo ipſi minus in Gallia, quàm ſibi extra Angliam timendos. Oppreſſit calumnias Regis Chriſtianiſſimi pietas, & Apoſtolici nuntij verax defenſio. Interceſſit quoque Regina Scotiæ Maria, non ſine aliqua Elizabethæ indignatione, & prioris in eam odij augmento. Stationem Anglorum Remis firmauit Rex ſuo diplomate, nec malignè Angli beneficio reſponderunt, ſed miſſis in Angliam annuis operis, illorum generoſitate, tormentis & ſanguine propugnauêre nomen Catholicum, magna vbique Remorum fama vnde illam Apoſtolici ſpiritus maturitatem heroïcam fortiſſimi athletæ hauſerant. Hoſpitium quidem Patres Muſſipontani Collegij; & domus Lotharingiæ tutelam Anglis detulerant, priuſquam Remis ſecuri conſiſterent, ſed datis iam ad Gregorium XIII. literis de ſua Remis commoratione non fuit integrum beneficentia oblata vti; quin nec peramica Magiſtratus Catholici Duacum reuocatione quò turbis ciuilibus ſemeſtri compoſitis, inuitabantur ad deſertos lares; nouo tamen caſu quem parum intereſt referre, poſt annos quindecim illuc rediére.

Inſtituitur

Inſtituitur Anglorum Romæ Collegium. Gregorij XIII. ſingularis in eos beneuolentia. Triumphat gaudio Alanus ob eam inſtitutionem. Societatis Generalem rogat, eius in ſe curam ſuſcipiat.

CAPVT XI.

AVGEBANT vbique gentium glorioſam famam Sacerdotum Anglorum Remenſis Collegij pro fide agones, ærumnæ carceris, cruciatus, & mortes ad ſtuporem quoque aduerſariorum mirabiles. Spargebantur hæc annuis ex Anglia nunciis per totam Europam, & his Gregorij XIII. pium & paternum pectus ita pridem afficiebatur, vt ſtatuendo Romæ Anglorum Collegio, vna illi & ſimplex ſat fuerit Odoeni Luigij expoſitio. Fuit is natione Anglus, ſupplicum Romæ libellorum Magiſter, Cameracenſis Archidiaconus, Epiſcopus demum, & ſedis Apoſtolicæ Nuncius, mul- 1358.
tiſque pro illa negotiis perfunctus. Propoſuit itaque non defuturum Anglis locum, vbi ſeminarium in ſuo ſtatuerent: habere illos Romæ trecentis amplius ab annis hoſpitalem domum (Anglorum in præſens Collegium propè Palatium Farneſianorum) illic nummis bis mille annuis, Anglos peregrinos, octo ali diebus ſi pauperes eſſent, alioqui tribus; Sacerdotes octo qui ſacra peragerent, eodem in templo quod auguſtiſſimæ Trinitatis, & B. Thomæ Cantuarienſis etiamnum titulo colitur, non quod illic ſacellum ipſemet ſacrarit (quod ex vulgi errore ſcripſit Stouus, cùm Archiepiſcopus Romam prorſus non viderit, ſed ann.
quod martyris tanti memoriam, inuita licet Anglia, veneretur. Tenui- 1407.
bus primum initiis (vt ſolent maxima) natum Romæ Anglorum Collegium, quinquaginta poſt paulum alumnos cenſuit Gregorij partim liberalitate, partim addictione domorum, templi, ac cenſuum ad hoſpitalem domum ſpectantium, ſalua ſemper vt prius in peregrinos hoſpitalitate. His auſpiciis formatum, animatúmque non multo poſt Pontificij diplomatis iure, & authoritate, Ioannis Moronij Cardinalis patrocinio traditur; quo, vt poſt dicetur, tempore bono genio afflatus S. Ignatius fundationem aggreſſus eſt Germanici Collegij, tunc prorſus operoſiſſimam, ſumméque arduam. Anglorum iuuenum diſciplina domeſtica, & continuandum peregrinis Anglis hoſpitium Mauritio cuidam Clenoco

creditur probatiſſimo Sacerdoti Anglo. Superiorum doctrinarum Magiſter iis datur P. Ferdinandus Capecius. Pater Ioannes Paulus Nauarola, diuinorum, & animi curam tangentium; vterque de Societate. Quo vtroque in ſtudio, quæ fuit Dei laus, ingentes progreſſus adoleſcentes optimi breuiſſimo ſpatio fecerunt.

Vulgata in eos ſanctiſſimi Patris Gregorij intima beneuolentia, dici non poteſt quantis Catholicos animis corroborauerit, ratos nimirum ſanctum Pontificem in iis quos Romæ collegerat, ſinu ſtringere vniuerſos & piis viſceribus condere, neque immerito, cùm à primis Henrici octaui furiis, ſtrages eorum omnis inde ortum haberet, quod pro ſedis Rom. auctoritate ac fide inuicti ſtarent, atque immobiles. Sed iuuentutis Catholicæ incaluère præcipui per Augliam motus, & profectionis Romanæ ardor impatiens. Centum in iis inter ſe conuenerant de patria ſimul eiuranda, & quæcumque illic haberent cariſſima, (habebant autem quicquid hominibus ſolet maximè carum eſſe) & de propoſito abiiciendi ſe coram ad pedes Pontificis; quod profectò in caſſum non erant facturi, adeo nihil norat ampla eius & vaſta charitas miſericordiæ negare, certò quidem affirmo, ex antiquis Anglicani Collegij tabulis poſtquam illud regendum Societatis Patribus commiſiſſet, inculcaſſe illis, ne quem Romam appulſum ex Anglia remitterent, omnes colligerent, etſi par numero cenſus Collegij non eſſet, facienda pro iis nomina, ſuis rationibus imputarent. Pauci de centum quos diximus Romam peruenère; ſubſtitere alij in ſeminario Remenſi quo ſe quoque in illos beneficentia Pij Pontificis porrexit. Æquum erat Alanum crudis ſuorum calamitatibus aſſiduè mœrentem, eorum viciſſim proſperis recreari, vtrumque vir optimus pro ſua inſigni pietate reputabat ad ſe peculiariter attinere. Accepto igitur multorum nunciis de felici Romæ noui ſeminarij progreſſu ſub magiſterio Nauarolæ & Capecij, egit Euerardo Mercuriano Societatis Iesv Præpoſito lætiſſimas, & prolixiſſimas gratias, quibus præterea multa inſeruit quæ ſi taceantur, mutilam lectori dabunt hiſtoriam, idcirco fas eſſe non cenſui, prolixitatem eius literarum contrahere, multò minùs, illas præterire. Sic ergo Remis ad Mercurianum ſcribit Octobr. 26. anno 1578.

Tametſi nihil pridem ſcripſerim; ſtylo tamen ſilente, haudquaquam & meus, & meorum animus apud communem Dominum de vobis ſiluit, & Societate veſtra lectiſſima. Quamuis enim, noſtri exilij continuata calamitas, & aſperitas noſtrorum temporum, cunctis propter Chriſtum nos fecit debitores, at veſtræ in noſtros populares Societatis beneficia, & ſunt reliquis tempore priora, & gratiora iucunditate, & ſalubriora. Reuoca in mentem, Pater venerande! (nec enim temerè arbitror, te tua in alios, & tuorum beneficia libenter obliuiſci) quàm caro complexu Anglorum noſtrorum colligeres præcipitata exilia cum eſſes in Belgio, quàm multis ſaluti fueris, vel in ſacrum tuum ordinem adſcriptis, vel tuorum labore induſtrio, Eccleſiæ redditis. Hæc me illorum tum recordatio

datio ſuauiter afficit, tum qui ſequentibus deinceps annis Louanij, Duaci, & Romæ, te potiſſimum auctore, ſuaſore, & conſolatore portum ſalutis inuenerunt. Hæ tibi, agri dominici qualeſcumque reliquiæ, poſt Deum & SS. Patrem Gregorium, eiúſque Miniſtros debentur præcipuè. Noſtra inquam Anglia, ſi tamen denuò vnquam noſtra, tuis curis, charitatíque accepta fert. Illud tamen omnium maximum, cæteráque complectens omnia, quod noſtris iſtic iuuenibus præfeceris homines de Societate mirè idoneos, etſi alioqui ſupra vires alibi occupatiſſima. De iis mihi tam multa poſt reditum narrauit, familiaris meus Gregorius Martinius, tàm multa ſcripſit R. Dominus Archidiaconus Odoenus, ipſique iuuenes, quorum præcipuè intereſt, tot ad me tam lætas dedêre literas, vt imperare mihi nequiuerim, quin Paternitati veſtræ Reuerendiſſimæ ſignificarem exuberans gaudium quo me hoc ipſius beneficium impleuit, cum recta illorum iuuenum educatione, & ſalute, nihil mihi ſit vſquam antiquius.

Egi quoad potui ne noſtri traderentur in aliam, quam Societatis diſciplinam; veſtro enim hoc vſu, nullus eſt ad ſcientias vel expeditior, vel ſolidior ad veram pietatem, vel quod nunc præ omnibus quæritur aptior parandis ad animarum lucra operariis; præterquam quod Anglis innatus eſt quidam ſeu verius à Deo inſitus, ad ſcholas veſtras, moréſque genius, incidítque ad hoc maximè opportuna Collegiorum veſtrorum vicinia. Stabilito nunc nobis in mundi & Eccleſiæ arce Collegio ſummi Pontificis liberalitate, & prudentiſſimæ gubernationi, Paternitatis veſtræ prouidentia ſubiecto, quid mihi ac meis reſtet à domino optandum, niſi vt noſtri huius, veſtríque iſtic Collegij res, & gentis totius, veſtro apud SS. Dominum patrocinio foueantur, & beneficij à vobis, & veſtris inchoati perpetuitate conualeſcant quod ego te Domine mihi maximè venerande! filius tuus, & quicquid ſum ac valeo ſeruus, tuorúmque amicus ſanè fidus, per Chriſtum oro, & obſecro. Imo te potius tota ſimul natio ſupplex rogat, ne ſe ab illa charitatis ſollicitudine excludas qua nationes etiam barbaras impertis. Æquum pero, mi Pater! ne triſti repulſa mœſtum à te dimittas; nam ſi vltimis ab Indis nouos Chriſto greges per tuos colligis, ne grauare errantem Britanniam nobiſcum requirere, ſi oneri eſt, Chriſti certè eſt onus. Addet is vires vt valeas, charitatem vt velis, eam in humeros tollere; & quamlibet premat fiet gentis noſtræ totius precibus, & auxiliis ſarcina leuior. Qualis ſit hodie Chriſtiani orbis conditio, & quali ſit opus violentia ne perditorum fraudibus, & diligentia ruinam trahat, nemo te melius Pater ſapientiſſime tùm videt, tùm dolentius gemit. Rari ſunt hodie qui velint aut poſſint opitulari rebus noſtris, acciſis, & depoſitis, peccatorum noſtrorum culpa, aduerſariorum in nos potentiam armante. Nunc tempus agi rem, & proſperè agi ſub eo Pontifice cui parem fortaſſis ventura ſecula non dabunt. His quidem Eccleſiæ calamitoſis temporibus ea ſapientia proſpexit, vt in humanis nihil videam quod poſſit eas efficaciùs leuare, illa quam cœpit ſe-

minariorum inſtitutione. Totali ac tanto Paſtore & Patre, tibi, & mih i & omnibus pro communi fide certantibus gratum debet venire ac iucundum, quicquid laborioſè & arduè, quicquid importunè, & periculosè ne dempta quidem morte, agendum ferendúmve occurrerit. Sed me tuarum immemorem curarum animaduerto ingentibus meorum miſeriis, & amore, & indignitate temporum egiſſe apud te loquaciùs, cuius pietatem ſat ſcio iſtorum nihil latere, ſed & factis agendo, longè mea deſideria, & vota vincere. Deus Paternitatem veſtram Reuerendiſſimam, Eccleſiæ, ac nobis diu ſeruet incolumem.]

Hactenus Alani literæ Apoſtolico illo quem vbique ſpirant afflatu dictatæ, quo ſuorum cuiúſque ita cladibus frangebatur, vt ſi quiſque ſibi propriè periret.

Sed ab Anglicani cura Collegij Mercurianum Generalem prohibebat in primis decretum quoddam ſecundæ noſtræ Congregationis; Deinde quod Romæ abundarent, ſanctimonia, literis, & prudentia noti, quibus facilè poſſet nullo cuiuſquam detrimento credi, cùm è contrario expeterentur noſtri à tam multis, vt dari vnus, recenti Collegio non poſſet quin multis negaretur; & verò Nauardam paucis ibidem menſibus exactis Generalis coactus eſt Senenſi vrbi concedere. Sed nimirum ſic Deo placitum, vt noſtrorum opera in tàm nobili ſudaret argumenro, non Romæ tantùm ſed ipſa in Anglia, in quam prima noſtrorum miſſio, & quicquid ex ea in Dei Eccleſiam profectum eſt boni, ex adminiſtratione huius Collegij ortum eſt Societati noſtræ impoſita. En igitur modus quo nobis etiam inuitis, in manus noſtras venit.

Diuerſa

Diuerſa origo, & indoles Anglorum & Vvalliorum Seminarij Rom. illorum gubernatio iuſſu Pontificis Societatis Ieſu Præpoſito mandatur. Iuramento alumni ſe dedicant obſequio Catholicæ fidei in Anglia procurandæ. Amor in eos & liberalitas Greg. XIII.

CAPVT XII.

NORVNT qui antiquitates Angliæ libarint, anno Chriſti quinquageſimo ſupra quadrageſimum Anglos, Saxones, & alios a Britannis è Germania in auxilium vocatos, partem Inſulæ optimam occupaſſe, & inter ſe partitos ſeptiregnum fundaſſe Saxonicum; tenuit id regnum ad annum octingenteſimum, & nonageſimum quo Halfredus vnam de Regnis ſeptem alienis, ſibi conflauit Monarchiam. Confugere ingenui Britanni in partem Inſulæ quæ Hiberniam ſpectat, & continentem verſus, Sabrina. Et Deua fluuiis clauditur, montoſam regionem, & natura munitam. Dici antiquo ſuo & vero nomine Cambri voluere, ſeu Cambrobrittones; Vallios tamen Angli vocant, hoc eſt Peregrinos vel Extraneos. Iam ſua in patria externos haberi, dicique qui erant Domini, & ſuæ inſulæ portionem non amœniſſimam velut exules colere, tam durum exin, & deinceps fuit, vt nunquam ſatis valuerit concoqui. Vvalliis, Anglos attendebant velut rei ſuæ raptores, & vſurpatores cernere Domini conſuerunt, Angli Vallios vt à victoribus ſolent victi, quibus dare ſe putant quod non eripiunt.

Hinc illud retexo cuius cauſa hæc pauca præmiſi. Quem dixi nouo Præfectum Collegio Mauritius Clenocus, erat ex Vallia ſeu Cornubia oriundus, ſeptemque indidem pariter ex Collegij alumnis; alij tres ſupra triginta ex variis Angliæ dynaſtiis. Poriò quantumuis moderati eſſet ingenij Clenocus, ſui tamen haud ſatis interius, exterius conſcius, nihil minus cogitans manifeſta edebat in Cornubienſes ſuos ſeptem ſpeculiaris curæ, & amoris ſigna; in Anglos trigintā tres, frigoris, & negligentiæ. Ob hæc ſciſſum in partes Collegium in quo idem cum eſſet Anglis aduerſarius, & iudex, iteratis libellis appellant Moronem Cardinalem defenſorem Collegio à Papa datum; At is Clenoci totus, quem præpoſuerat alum-

nis ; & Odœni Archidiaconi patria Cornubienſis ; cum nihil expediret, Angli ſuas Gregorio XIII. rationes per Ludouicum Blanchettium eius cubicularium exponunt. Iis vtramque in partem agitatis, fertur ex mente Cardinalis in Anglos ſententia, futurum enim damnoſi in poſterum exemplum ſi tumultuando iuuenes vincerent, & ſuis præpoſitis iura darent. Iis ergo indicitur aut ſe Clenoco præberent morigeros, aut alium ſibi receptum quærerent; nondum enim ſat notum Anglorum ingenium, egeſtate domandum putabatur vel metu terrendum; at longè ſecus res illico exiit, mandato citius, Angli triginta tres, vno conſenſu abiere. Contigitque illorum diſceſſus in quadrageſimam ineuntem anni ſeptuageſimi noni, opportunam planè captando ab iis per concionatores ſubſidio, quod in ſpontaneos, & benemeritos de fide Catholica exules, conferebatur non auarè cum præſertim conſtaret eorum quamplurimos nobili loco natos, & liberaliter educatos vulgara per vrbem eiectionis eorum cauſa, dolere iis omnes, fauere omnes & pro iis ſentire, quod ſolerter à Patribus Palmio, & Toleto (poſtea Cardinali) Gregorio relatum teneritate intima ſancti Pontificis animum permouit. Vt eos reuocaret, conſolaretur, & erigeret afflictos, remiſſoſque in ſuum Collegium iuberet, ſingulos ſibi, & ſeorſum iuratos ſcribere nominatim, quem iudicarent teſte Deo, ad eius Collegij gubernationem aptiſſimum. Quo in ſuffragio nullus numero defuit, triginta tres vt erant, Patres Societatis IESV dari ſibi Rectores petiere; quod ante nihilo ſegnius quàm poſt iuſiurandum rogauerant. Prærogatiua ſuffragij inſignis fuit Rodolphus Servvinus, quem poſt biennium Londini pro Chriſti cauſa fortiter occumbentem ſecuti ſunt poſtea eodem ex Collegio quadraginta., eius hoc fuit Chirographum. [Ego Rodolphus Servvinus, teſtem inuoco Deum, cordium inſpectorem, ſolo me diuinæ gloriæ ſtudio, patriæ bono perſuaſum, cenſere gubernationem huius Collegij Societatis Patribus eſſe committendam; idque ſuppliciter flagiro.] Hærebat nihilominus in ea Prouincia detrectanda immobilis Mercurianus Generalis, cum hæc illi Martio nondum abſoluto, demandata eſt ſummi Pontificis, diſerto imperio, quod ex eo Thomas Goduvellus S. Aſafi in Cornubia Epiſcopus, Ricardus Scelleus Eques Hieroſolimitanus, ſummus Angliæ prior, & quicquid Romæ tunc virorum illuſtrium fuit eius nationis exorarant.

Sub hæc Roberto Perſonio, qui ad S. Petri, operam nauabat. Pœnitentibus expiandis, poſt expeditionis Anglicæ fundator, illuſtre demum per annos triginta huius Hiſtoriæ argumentum; duo in mentem ſuccurrere ad inſtitutum perquam vtilia. Vnum ſi Alanus Romam vocaretur vt Seminarij Remenſis & Romani corpus duplex vno eodémque iungeretur, & animaretur ſpiritu pietatis ad promouendam in Anglia Catholicam fidem: alterum vt iuuenes Collegæ Religione iuramenti obſtringerentur ad vitam Eccleſiaſticam, & repetendam vbi iuſſi forent patriam, ſuóſque illic in obſequium fidei ſudores & animarum ſalutem expendendos. Probauit vtrumque Pontifex; adfuit Alanus Septembri cadente.

cadente. Oblatum Collegis iuſiurandum; & pulchrè admodum præter omnem expectationem ille purgatus eſt Anglorum iuuenum in Clenocum & ſuos tumultus ambiguus; ſeptem illi eius populares ſeu Cornubienſes iurare recuſarunt, & Collegio pulſi ſunt; iurare triginta tres alij, paratos ſe vltro profeſſi ſunt, cum ſeptemdecim qui præſto adfuere poſtquam menſe eodem vulgatum eſt diploma Pontificis quo Collegium fundabatur, & alumnorum numerus quinquagenario definiebatur. Ergo April. vigeſimo tertio, Gregorij Martyris tutelaris Angliæ honoribus ſacro, quinquaginta illi, ex quibus decem erant ſacerdotes, coram Spetiano vices agente Moronis Cardinalis; Prouinciali noſtrorum; & Roberto Bellarmino, in verba iurarunt ſibi propoſita, & primus quidem Rodolphus Seruuinus Euangelij tactu iuſiurandum ſanciuit, quo ſe ad omnem iubentium nutum ſpondebat in procinctu ſtare vt Angliam peteret, animarum ſaluti operam daturus, ídque ſe tunc libentiùs etiam quam poſtridie facturum; ſecuti ſunt reliqui & eorum verba in tabulas relata. Formato in hunc modum Collegio Mercurianus Rectorem præfecit Alphonſum Agazzarium Senenſem, virum ad hoc natum, ob eum præcipuè paterni amoris in egregios iuuenes affectum ſingularem, quem ſi defuiſſet, nulla ſatis ſupplere aut pietas, aut prudentia valuiſſet. Sic illum omnes gerebant in oculis, vt Chriſtophorus Bayleyus (qui hee deinde Collegium ſuo ſanguine decorauit) ex itinere ad illum ſcribens, nihil dicam, ait, de cœteris, vnam mihi rebus ipſis probatam, & perſpectiſſimam vocem retineo, quam R. V. in ore habebat aſſiduam. Ego vobis pro patre, P. Miniſter pro matre eſt. Ah! feciſſet Deus, hoc diutius bono gaudere potuiſſem?] Erátque hic idem reliquorum ſenſus.

Fuit & Patri ſanctiſſimo Greg. XIII. Seminarium hoc mirè charum, quem immortalium operum fructus perpetui, conuerſionibus hominum infinitis quotidie facient dum ſtabit mundus glorioſiorem. Longum ſit inire annuas rationes, quibus ſanctiſſimus Pontifex per annum ſæpiùs, ſtatum iuuabat Collegij cenſum ad ſuſtentationem filiorum, quibus Eccleſiam Romanam merito cenſebat impendere quod nuſquam alibi ſanctiùs, & faciliùs impendiſſet, cum in Eccleſiæ gloriam, nec vitæ nec ſanguini parcerent; centum dum vixit capitibus, Collegium ſtetit, Patribus, Alumnis, famulis. Alumni ſunt quos alit antiqua, domus hoſpitalis fundatio, cum adiuncto illi ſtabili reditu; ſed Pontifici viſum admitti cum iis etiam Conuictores, proprio ſuo ſumptu, ſed diſciplina in omnibus communi, niſi quod nullius iuriſiurandi Religione tenerentur, eſſétque iis liberum pro arbitrio abire.

Pietas & virtus Alumnorum. Exempli, & miſſionum fructus in Anglia. Reginæ in illos propter hæc odium. Collegiorum huiuſmodi quanta vtilitas. De hoc Romæ ſtatuto Baronij ſenſus.

CAPVT XIII.

NONDVM Patres curando Collegio ſemeſtre dederant, cùm incredibili fœnore intimæ voluptatis redire ad ſe labores ſenſerunt ex Collegarum inſtitutione. Miſſis in præſens ſtudiis litterarum, de diuinis ago. Nuſquam alibi poſſe haberi videbantur, ad excipiendos ſatus virtutum ingentium dociliores, & paratiores. Poſt enim præſtitum, heroicum illud ſanctiſſimúmque iuſiurandum, quod Perſonius præſtandum ſuggeſſerat, magnos animo verſabant ſpiritus, magnas alebant cogitationes, totique erant in apparatu Martyrij quandoque obeundi quem probe norant niſi virtutum arduarum vſu heroico non abſolui. Verè itaque ſcriptor egregius, *Collegia cætera, Philoſophorum eſſe Seminaria, Oratorum, Theologiæ, Iuris, Canonum, Medicinæ: duo hæc,* Remenſe, & Romanum, *Seminaria Martyrum.* Cùm paulò ante præmiſiſſet *arces fuiſſe duas quæ* ſalutem, & vitam Catholicis in Anglia ſeruaſſent. Sermo illis nullus quàm de Martyrio dulcior, nullus auditu iucundior. Concionis hebdomadariæ quâ in triclinio exercentur, argumenta ferè de cruciatibus, & morte pro fide Catholica, fortiter perferendis; crebris vero ex Anglia nunciis, de ſeueritate cognitorum, ærumnis cuſtodiæ, longa fame, ſuffixis inter vngues & digitos acubus, omníque alia peregrinorum tormentorum atrocitate cùm audirent, ſuis in Apoſtolico agone ſociis inflicta, de mortibus denique tùm probroſis, tùm terribilibus; ardere ſcilicet toto ore, ſuſpirare, flere, & pia votorum impatientia ſortem illam beatam ſodalibus ciuibus inuidere.

Quin & Romæ ſemper domi habebant præ oculis ex iis aliquem, cuius aſpectus in mentem reduceret, quicquid erat in Anglia ſummè terribile, ſed iis ſummè optabile tango nunc ſolùm annum æui octogeſimum & ſequentem, quibus inter Collegij alumnos cenſebatur nobilis adoleſcens, ad omnem ignominiæ, doloris, & impietatis barbariem pro Catholico nomine inuictus. Hic tota Londino crate infami diu raptatus, poſtque contuſum fuſtuario crudeli totum corpus, & pertuſas ferro candenti auriculas, acerbiſſimi carceris longa fuerat graueolentia maceratus, ne autem

de more ſuſpenſus quadratim ſecaretur, vna obſtiterat crudelitatis nota ſi tàm atrociter in tantæ reum conſtantiæ puerum ſæuiretur, ſeruatur igitur illi vita velut reo quidem Papiſticæ perfidiæ, ſed puero; nec ſui ſat compoti Romam venit triumphans, magno illis alumnis exemplo futurus, virtutis in tenera etiam ætate virilis, planéque conſummatæ.

Alterum negata iuridicè dignitas capitis quam in Eccleſiam Angliæ Regina ſibi arrogabat, in ſpecum lutoſam ſubterranei carceris damnarat, vbi articulares cruciatus toto corpore contraxit acerrimos, nihilo tamen quàm ante timidior, poſt iteratam ſæpius grandinem colaphorum, minas ſpreuerat præſentes, & truces lethalis æqulei, ac demum tanquam refractarius, & pertinax puer extra Angliam fuerat eiectus. Alij triduum inuerſi pependerant ſummis tantùm humeris ſolo nitentibus; quidam ad patris ſæuitiam, & matris lachrimas inflexi, fugere, ac pelli maluerant quàm hæreticum aliquid ſimulare, hos omnes benignè collegerat Seminarium Romanum. Præter quos etiam parentis ſchiſmatici reuerentia inhibitus puer, profiteri Catholicum non audebat; ſed illam repentè audiens Chriſti vocem, *Qui amat patrem & matrem plus quam me, non eſt me dignus*, audito citiùs Romam iter aggreſſus in Seminarium conuolarat. Alter parentum illuſtrium vnicus, & magnis conditionibus iam ſponſus, diuino interiùs monitu ſuorum Romæ Sodalium conditionem iis prætulerat, & ſponſa, dote, patrimonio opulento, nuptiarum pompa, ſpebúſque ſuorum magnificè fortitérque deluſis, in Seminario Rom. cubiculi angulum adamarat. Ab his, & alio Thomæ illius Mori celebratiſſimi pronepote, tantus iniectus eſt Sodalibus reliquis ardor Catholicæ fidei reparandæ, vt ſeptennium ſtudiorum impatientes moræ contraherent, & morum Theologia contenti, ſuſcepto mox Sacerdotio in ſuam Angliam reuolarent. Nec deerant è Conuictoribus qui hoc igne accenſi, vltrò iuſiurandum vitámque ambirent alumnorum, ſpe & ipſi iucunda potiundi beatum cum iis pro Chriſto exitum. Et verò illo potiti ſunt non pauci, quorum proteſtant Romæ in Seminario Anglorum depictæ imagines. Sunt enim Romæ, tacitis in præſens aliis, quas omnis generis raritas, & magnificentia commodat, aulæ duæ, longè aliis ſpectabiliores, dum ne oculi deſint, quibus illas dignum eſt inſpici. Altera in collegio Anglorum; in Germanico altera. Tabulis vtraque cingitur virorum illuſtrium ad natiui oris ſimilitudinem expreſſis qui ex eorum diſciplina hactenus prodierunt. Propoſiti quidem vtrobique vnius, quod non eſt aliud præter Eccleſiæ ſacroſanctæ peculiare obſequium, in fulcienda promouendaque eius fide; operis verò admodum diuerſi, tametſi hæc ipſa diuerſitas ſuum habeat quendam ſibi proprium decorem, & elegantiam: in Germanico ſpectantur homines honorum gradibus inſignes, etiam eminentiſſimis, qui religionis veræ finibus proferendis, & integritati eius, dignitatíque ſuſtentandæ authoritatem intrepidam, ſtrenuam doctrinam, & clara viuendi exempla in Germania, & Hungaria contulêre. Anglos alia diſcernunt inſignia, manicæ, compedes, carnifi-

cum laquei, apertum ferro pectus, & per capaces vulnerum hiatus riui ſanguinis; eorum pars minima quæ morti præluſerunt, & comitata ſunt mortem à Sacerdotibus eius Collegij alumnis quadraginta, & vno inuicto robore toleratam, nam quos ingenioſa barbaries exquiſitis torſit ſuppliciis; quos cruciabili carcere, multis annis ſepultos tenuit; quos bonis exutos, in æternum egit exilium, nequaquam iſtis annumero, & numerabantur multis inde ab annis ſupra centum. Sed neque iſtis accenſeo, multos magnique nominis ſcriptores, qui claris ingenij ſui laboribus animarum ſalutem, & rem Catholicam magnoperè iuuerunt. Illorum ſolæ ſpectantur effigies, quos eò extulit charitatis ſuæ ſublimitas ardua, vt animas ſuas pro amicis, & inimicis darent; Magnum in anguſto, Eccleſiæ gloriis theatrum; magnum Anglicæ illi iuuentuti mentis heroicæ ſtadium, & expectandi poſt laborioſos literarum, & virtutum ſudores præmij documentum, crucis nimirum perpetuæ, mortiſque demum in cruce obeundæ. Quare dignus audiri, ſapiens inter Anglos ſcriptor, Elizabethæ rabiem exprobrans, qua eius Miniſtri pergebant crudeliter in hos alumnos ſæuire, ac furere. Ecquando, inquit, auditum, aut lectum, nobiles iuuenes, vt plurimum diuites, domi ſaltem ſuæ commodè habitos, religionis vnius ſtudio inuoluntaria exilia currere. Abdicataque cum charis omnibus patria, intentatas diſcedentibus tormentorum minas, poſitáque in oculis, terræ mariſque pericula ſpernere, cum omni nudorum exulum egeſtate? iſtinc verò elapſis, cuiuſmodi animus? num dolens? num facti pœnitens? num amiſſa ſuſpirans? aut legum veſtrarum & crudelitatis remiſſionem vel negatam rogans, vel quod maximè velletis, oblatam admittens? At ne faxit Deus, hoc ſe ab iis obtentum à quoquam iactari. Veſtrum inde procul, & parentum ſecuri, ſuique iam arbitri, vitam ſcilicet agunt iuuenili ambitu, & diſcinctis otiis ſolutam? quin imò, virtus & literæ, ſub arcta exercentium diſciplina, illorum ſunt, & ludus & labor; in iis durant conſtanter, quoad vtrumque integrè aſſequantur. At enim cui bono? & inde quid ſpectant? quas honorum opumve blanditias? nempe hoc vnum in patriam regredi, totóſque ſe illic ſeruandis ſuo periculo, ſudore, mortéque adeò, ſuorum animis impendere. Tuos Elizabetha! eculeos, tua patibula, tuas repetunt quæſtiones, & mortes; non coacti, non ducti, Deum vnum ſecuti, conſcientiam, & hortamenta intimæ pietatis, Anglorum calamitatibus, & ſempiterno exitio conſidentis.] poſt quæ animum legentis reflectens author, ſubdit manifeſtè hic Dei digitum eminere quem in Moſis prodigiis agnouit Pharao; in his tametſi maioribus, & perpetuatis diutiùs, Elizabethæ tribunal agnoſcere noluit.

Bis enim quotannis vere, & autumno mos erat in Angliam remitti alumnos Sacerdotes, qui Theologiæ explerant curſum, idque reiſa euidenter probari, quod de huiuſmodi Seminariis Anglorum Eminentiſſimus Bentiuollius retulit; tyrocinia belli eſſe, vbi ex propria diſciplina Chriſti milites finguntur, propugnaturi Catholicum nomen in Anglia,

& cauſam, tanto violentiùs & fraudulentiùs ab aduerſariis oppugnandam, quanto minus in illam habent iuris & aggreſſionis legitimæ. Quas inter illorum aggreſſiones ponit, diſcordiæ ſemina quibus religioſos à clero diuellere niſi ſunt, de quo erunt nonnulla inferiùs, pluribus tacitis notanda. Porrò ex mille tùm Alumnis tùm conuictoribus Anglicani huiuſce Collegij, aliquot centena ſuam in Angliam hactenus rediêre; quo fructu, iam inde ab annis octoginta mirabatur Alanus Cardinalis, exprimebàtque omnis ſexus & ætatis; Orthodoxorum ſimul, & Proteſtantium conuerſione inexplicabili, & toto ſe regno porrigente. Teneré animo afficiebantur ſummi Pontifices cùm interdùm ad decem felici eorum adprecatione fortunari ſuum in Angliam reditum poſcebant, hoc eſt in media quæ tunc præcipuè ardebant ſuppliciorum incendia. Clemens octauus, Collegij Anglici tutela vicaria pro Cardinali Caietano olim biennium perfunctus, vnum audiens ex Alumnis, cuius lingua Sodalium omnium vultus & animus loquebatur martyria & cruces anhelantem, non tenuit lachrimas, niſque mox ab ſe dimiſſis in fletum vberem prorupit.

Nec verò interim dum ſe parant ad cruentam vineam ſudore, & ſanguine rigandam, otioſam tantum, in longinquum illi nauabant operam. Notauit ex Patribus non nemo Anglos annis tribus & decem, trecentos fuiſſe ab iis ad Eccleſiam reuocatos, in quibus etiam authoritatis ſummæ viri, qui dum ſuos Romæ ſalutant viſúntque populares, eorum pietate, omníque viuendi ratione ſic molliebantur, vt Patrum ſubinde placida conſuetudine errorem dedocti, hæreſim eiurarent.

Ob hæc nihil mirum ſi Elizabetha finem fecerit nullum, erecta Romæ & alibi Anglorum Collegia lethalibus odiis, calumniis, fraudibus inſectari, & Romæ potiſſimum educatos, modis omnibus arcere Anglia; ſubrepentium nihilominus in illam præoccupare latebras; indagare cuniculos, proditores ſubmittere, qui iunctis ſenſim amicitiis familiaribus expiſcarentur ex iis tùm vera, tùm adſcititia nomina, ſtaturam, vultus, & habitum corporis, vt cui primum in Anglia portui applicuiſſe illos contingeret, inde tot inditiis deprehenſi, ad furcam illicò raperentur. Quod quantò ſit curioſius in Societatis Patres obſeruatum, ſuo loco dicetur.

Nunc addo viros ſapientiſſimos, & experientiſſimæ ac diuturnæ in propaganda fide prudentiæ cenſere, nullum ad hoc maius & efficacius excogitari poſſe præſidium ſeminariis iuuenum ex eadem gente quæ ſuſcipitur iuuanda, quos patriæ amor & lingua, & ciuilis vſus facilè occultant, dum ſacris miniſteriis incumbunt. Hoc ſi præſidio Noruegia, Dania, Suecia, Saxones, Palatinus Reni minimè caruiſſent, vnde illis nouæ quotannis veniſſent ſuppetiæ ad erigendam illic, & ſuſtinendam veram fidem; fortè nunc ſaltem frui pace tranquilla ſineretur, vbi nec pedem figere ſinitur. Quare Dei fuit in Angliam amor ſingularis, Collegiorum eiuſmodi ſex in Hiſpania, Belgio, & Romæ fundatio, quibus Societas, &

lac præbuit ſanctæ educationis, & exempla inuictæ pro Eccleſia mortis. Haud parem profectò abſque diuino factum conſilio, quod poſſit alioqui videri fortuitum, vt primus è Societate P. Edmundus Campianus, cum primo Romani Anglorum Collegij alumno Roberto Seruuino miſcuerit ſanguinem, eodem & loco & patibulo, & mortis genere necatus, omen piæ noſtrorum, & Anglorum in Religionis defenſionem concordiæ. Claudat argumentum Magni Baronij illuſtris notatio ad diem Thomæ Canthuarienſi bis martyri ſacrum. [videre meruit ſeculum noſtrum hac ex parte feliciſſimum, quamplurimos Thoma, ſanctiſſimos Sacerdotes, alióſque nobiliſſimos viros Anglicanos, amplıori (liceat dicere) martyrio coronatos, duplicíſque tituli coronis auctos; cùm tot non ſolum vt Thomas, pro Eccleſiaſtica libertate, ſed pro fide Catholica tuenda, reſtituenda, & conſeruanda, nobiliſſimo martyrio occubuerint, vt inter alios quos nuper ſancta Societas IESV, velut agnos innoxios in ſacris ſeptis, ſanctis eruditionibus ad martyrium, accepriſſimas Deo hoſtias ſaginauit; quos Romanum; quos Remenſe ſacra Collegia, quæ dixerim celſas turres à facie Aquilonis, & fortiſſima propugnacula fidei, emiſerunt ad triumphos, prouexerunt ad coronas. Macte animo, macte virtute; Anglicana iuuentus, quæ tam illuſtri militiæ nomen dediſti, ac ſacramento ſanguinem ſpopondiſti: æmulor ſanè vos Dei æmulatione, cùm vos martyrij candidatos, ac nobiliſſimæ purpuræ Martyres deſignatos adſpicio: compellor & dicere, moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.] Hoc Eminentiſſ. Cardinalis iudicium. Reducet identidem ſub ſtylum hæc ſeminaria geſtarum rerum occaſio; nunc Societatem videamus iam Angliæ proximam, imo quod mirum, iam tùm in Anglia, cùm in eam pedem nondum intuliſſet.

Societas Ieſu nondum Angliam ingreſſa, & iam in Anglia non vno carcere concluſa. Dotes Thomæ Pondo; conuerſio; vita pœnitentis; opera fructuoſa; carcer Chriſti cauſa; victoria; de Pſeudoepiſcopo.

CAPVT XIV.

PRÆROGATIVO iure ſanè pretioſo Societati IESV Deus hoſpitium mutatus in Anglia fuerat carcerem Londinenſem & Vviſbicenſem; poſſeſſionem eius noſtro nomine inituri, pro fide Catholica carcere tenebantur viri egregiæ ſanctitatis, qui noſtrorum permoti fama de quibus audierant, aliqui ne viderant quidem, expetiêre Societatis inſtitutum; atque vt par erat ipſomet in carcere in eam ſunt adſcripti. Sic ominatiſſimo præſagio, futurum Societas illic nata in carcere, in catenis creſceret; & quæſtionum tormentis exercita, demum idonea euaderet, quæ curru publicè capitali ad furcam veheretur, vbi coram innumerabili ſpectatorum, & audientium populo ſacroſanctæ Catholicæ fidei diuinam veritatem, & voce libera prædicaret, & toto ſanguine prodiga confirmaret. Nullum opinor vſquam Collegium quantævis doctrinæ & gloriæ, huic noſtro exiguo non inuidit, quod in carcere Londinenſi, noſtrorum haud plus ſeptem Anglorum conflabat numerus, cum P. Edmundo Campiano, in procinctu omnes ad ponendam pro fide Catholica vitam, quod pleriſque illorum feliciter obtigit. Nunc eſt de ſingulis ſuo cuiuſque ordine narrandum.

Primum nobis producit ætatis ratio annorum ſex & ſeptuaginta, quàm mira operum & perpeſſionum contexit varietas, Thomam Pondo Confeſſorem Chriſti fortiſſimum.

Hic Belmontij natus eſt, milliaribus Vvinceſtro duodecim, die menſis Maij vnde triceſimo anno æui poſt ſeſquimilleſimum triceſimonono, parentibus Guilielmo Pondo, & Anna Vvrioteſlea ſorore Comitis Southamptonienſis. Non eſt facile dictu pluribus animi an corporis dotibus natura puerum cumulaſſet, formoſior quidem in omni ætatis, & virium gradu quàm aut lubrico adoleſcentiæ, aut eius ſaluti expediret; cui poſtmodum grandis, decora canitie venerandus, quam ornabat proceritas corporis, membris omnibus eximiè apta, & agilis; quæ de illo hic à me referri debuiſſe, ſequens narratio docebit. Locupletabant mentem placendi

præſidia quæcumque poſſunt nobilem ſingulariter commendare. Nihil eò magnificentiùs, vrbaniùs, comptiùs, ingenioſiùs; cum amplitudine pectoris, & intrepido robore.

Politioribus literis excultus eſt in Collegio Deiparæ Vinceſtrenſi, ad annum ætatis viceſimum tertium. Vbi ſui cuiuſdam gratulatorij Poëmatis recitatione Reginam excepit, tulítque ex eo non vulgarem Latini Poëtæ approbationem. Inde Londinum ad ſapientiam, iura Regni, & leges cogniturus venit, vnde paulo poſt patre vita functo, ſuíque iam arbiter ſcholam aula mutauit, theatro ſuis mirè appoſito partibus, vbi Elizabetha vitæ hilaritatibus liberaliter indulgens (non dico vt quidam, licentiùs, quàm deceret à Virgine fieri; latum gratiis, & laudibus pandebat campum, quas natura & ars inſeruerant Thomæ Pondo eximias dotes, íſque apud Reginam vt veniret in dies acceptior, eas Patrimonij diuitis ſumptuoſa profuſione explicabat; animi negotium inter hæc tàm nihili carans vt mente Catholicus, cætera Reginæ haberi vellet ſectatius. Iuuenem tot abruptis in vltima præcipitantem exitia, diuinæ miſerationis admirabilitas in viam reduxit, & per eadem ipſa quibus peribat abrupta, in tuto poſitum, ad faſtigium euexit excellentiſſimæ virtutis.

Solebant illic dies Chriſto naſcenti, & Epiphaniæ interiecti, chorearum, muſices, ludorum, & Comœdiarum apparatu incredibili celebrari; concurrebat flos Londinenſis, & circumuicinæ iuuentutis ſpectaturus, aut ſpectaculo futurus. Inſtruendi feſti, & ſumptuum cura penes illum erat, cui præ cæteris demandare illam Reginæ placuiſſet. Incidit in Thomam eo anno 1569. ſibique plurimum gratulatus eſt honorem iuuenis, quod & in ſumptu faciendo videri gaudebat ſplendidus; quod arte ſaltandi, & elegantia corporis, parem aula habebat neminem. Eius ſpecimen artis, & magiſterium editurus, ſaltationis elegit formam, quæ in ſuſtentando pedis vnius extremis articulis, & circumagendo ſimul in gyros corpore deſiuit, durante per tot vertigines puncto nixas, agilitate roboris, & capitis firmitate. Saltauit Thomas tàm eleganter, & doctè nimium verſatilem vt ei tota acclamaret, & adplauderet ſcena; manum eius Regina prehenderet nuda manu, ſaltationis laudatæ præmio valdè ſingulari; galerum Comitis Leiceſtrenſis, operiendo ſudanti mitteret, ac poſt interludia quædam inuitaret ad ſaltationem iterandam. At hic arrecto in pedis articulos corpore, dum ſe rotat, agénſque in gyros multiplices vexat, obnubilante oculos vertigo capitis, humi toto corpore ſternitur; exploditurque haud minori ſannarum, & ludibrij ſonitu, quàm quo illi ante adplauſum fuerat. Regina indignans dedecoratam ab eo feſti lætitiam, inſultat iacenti, & ſurge, bos; inquiens, crudeli ſarcaſmo riſus integrat ſpectatorum, cum ignominia iacentis. Aſſurgit in genu cernuus, & venerabundus ſe illi inclinat, illud quidem tacitè apud ſe muſſitans, ſic tamen. Vt perciperetur à circumadſtantibus *ſic tranſit gloria mundi.* Exin aulam, & vrbem, & publicum exoſus, Belmonſio ſuo ſe condit ſolus, vbi ſuo ex caſu, eiúſque mercede; præmium reputans ſeruitutis in mundi

obſequio

obſequio collocatæ; virorum ſtultiſſimum, ipſe incuſat, & ſtultiſſimorum miſerrimum; haud tamen (quæ Dei eſt gratia) illorum qui tunc ſolùm aperiunt oculos, cùm cadunt in ſepulchrum, nunquam ſurrecturi. Poſt ex ſe ipſe requiritans quantò tunc ſecum beatiùs ageretur, ſi Deo ſacraſſet, & rationibus externis, quæ Reginæ oculis in Dei contemptum, & Religionis ſacroſanctæ tùm egerat, tùm paſſus fuerat, atque profuderat, magnam ſui concepit miſerationem, & horrorem; & ex reuocandi præteriti deſperatione, tàm ardens, & conſtans emendandi futuri propoſitum, vt per annos exinde quatuor ſupra quadraginta, alius omninò ab eo qui fuerat vixerit (erat verò tunc annorum triginta) & quotidianis virtutum acceſſionibus vitam cumulauit.

Reſtitutus Eccleſiæ, ac Deo, paternæ domus habitationem, propinqui Catholici mutauit domo, vbi ſolitariam eremum, aſperitate vitæ diu exercuit. Meditationi diuinorum media nocte horam dabat, ſequebatur lectio piorum librorum ad vſque auroram, inde tres & quatuor horæ, reſumptæ contemplationis; diei reliquum, in ſanctorum Patrum ſtudio verſabatur, quo dùm vixit oblectabatur mirificè, hæc & ieiunandi aſſiduitatem, & ſomni duritiem, imminuto, vt ſolent, cerebro, aut ſuperſtitioſo attribuebant hæretici, familiares imprudentem in ſeipſum interpretabantur ſæuitiam, increpabántque ſui velut homicidam. At is propria quadam ſua deliberati animi firmitate, vtriſque ſuperior nihil de ſuſcepto vitæ pondere detrahens, iſtis quidem exemplo, illis euaſit admirationi.

Biennio paulò plus, hic vitæ ordo tenuerat, cum viſa eſt animi, quam vnam gerebat ſui cura, in plurium vtilitates diuidenda; noctem ſibi ſeruauit, & conſuetas afflictationes; diem aliis dedit; iuuentuti præſertim Catholicæ quam domi cogebat, nec maiori vnquam triumphabat gaudio quàm vbi eorum ſedecim aut pluribus ſociis ſacrificio Diuino, & epulo aderat. Nec hæreticorum vel in ſe priuatim odium, vel conſcita Orthodoxis damna, illum ab iis iuuandis auertebant; in quo peculiari ſua ad perſuadendum facundia, cum ſacri ſpiritus ardore coniuncta valuit plurimum; multos fulcit labantes, erexit lapſos, vacillantes firmauit. Ad hoc nulli parcebat largitati cuius quidem eſſet liberum nactus arbitrium; etſi enim hæres, & potens opibus, at ex matris adhuc pendebat nutu. Libenter ſibi quod daret pauperibus ſubtrahebat, inueſtigabatque diligenter quos mali omnis conſiliaria egeſtas agebat in fidei diſcrimen vt quantocumque pretio ſeruaret animas, Chriſti ſanguine redemptas. Confeſſoribus Chriſti qui carcerem ſumma in egeſtate, & miſeriis lamentabilibus ſtipabant, ab nobilibus amicis ſtipem curabat, & largam, & crebram. Deque huiuſmodi beneficentiæ præclaræ ſtudio librum ſcripſit ad Henricum Comitem Souhantonienſem cognatum ſuum, & inſignem illic rei Catholicæ patronum.

His Pondo tametſi aliis eſſet admirationi; ſibi parum ipſe ſatisfaciebat; nec illam explebat ſeruandarum ſitim animarum qua perpetuo vrebatur.

Optabat perſonam nobilis ponere, quod ea mundani aliquid oleret; & initiari ſacris ordinibus vt totus iam Dei & proximi eſſet, quod ille in ſeptimum conuerſionis ſuæ annum vouit, ratus ad rem diuinam, & ſacrum altare, ſe minus purè ſanctéque acceſſurum, niſi vitæ maculas anteactæ, pœnitentia ſeptenni, & aſpera eluiſſet. Hæc ſollicite cogitanti, venere in manus ab India noſtrorum litteræ, de expeditionibus illorum in barbaros, ingenti labore, fructuque obitis; ſtatímque legenti, Societatis deſiderium ſic exarſit vt ſe illi iam tum optaret in filium, & ſeruum, ignotæ licet mancipare, negans poſſe ignotam haberi, quam poſtremo ab orbe, tam clara opera illuſtrarent. Vt tamen de illa certiùs, diſtinctiúſque cognoſceret; contigit Roma in Angliam redire Sacerdotem quendam Toleti olim Diſcipulum, Henricum Aluarum ex eo diſertè ſingula cùm audiſſet ad Societatis inſtitutum ſpectantia, nihil animaduertit quod ſuſceptæ virtutis, pietatíſque genio non magnopere conueniret; ac niſi matre ſuperſtite prohiberetur bona ſua largiri in pauperes, & ſuo diſceſſu forent in fiſcum redigenda; Romam illico nauim ad Probationis domum erat conſcenſurus inter hæc Deus familiaritatem illi obtulit iuuenis, haud ſcio an iiſdem, eadémque ex cauſa deſideriis inflammati. Hoc ſcio non diu poſt in Orientem nauigaſſe, & in Goæ confiniis per annos quadraginta Chriſtianitatem collegiſſe, & excoluiſſe pietate, ac numero maxime florentem. Huic Thomæ Stephani nomen fuit; ortus natalium honeſtus, nec Pondo ignotus quare domi excepit ſodalem, ac tantumnon parem; foris Pondo agebat Dominum, Thomas Stephani ſeruum; ad eludendas hæreticorum nares, indagandis & exſugendis Catholicis inſidiantium. Exacto vnâ contubernio bienni, tenere ſe vltra Pondo non potuit, ſed quocumque in poſterum caſus bona illa ferret quæ moras nectebant Societatem anhelanti, ſtatuit conflata ex venditis quæ ad manum erant pecunia, ſuo cum Stephano, Anglia ſeſe eripere, ſecúmque iuuenum lectam manum Romam perducere quos Societati pepererat. Quin & alios quam poſſet plurimos, eiuſdem ingenij ac mentis, è Gallia, & Belgio quæſitos iis adiungere vbi portum Itium attigiſſet, quos ſuo, & ductu, & ſumptu, Societatis candidatos, eius Præpoſito ſiſteret: in procinctu ad iter virum ſanctam miſeratio ſubiit hoſpitis eiuſdémque amici, quem in hæreſis luto defixum relinquebat: ergo aliquot noctes, nihil non egit, ac mo[illegible]t vt illi ſanam mentem eum adduceret; verum perfidia hominis contentiones eius omnes elidente, decreuit poſtridie vt primum luceſceret, prono Tamiſi ad mare deſcendere. At enim Deo & de pertinacia hoſpitis, & de ipſo, longè aliter viſum quàm cogitauerat. Hoſpitem diuina bonitas, Catholicæ ſubdidit veritati; eadem illum in annos triginta ærumnoſiſſimo carceri reſeruauit.

Nocte ſi quidem diſceſſum præcedente, en adeſt familia Epiſcopi Londinenſis, inuaditque Pondo nihil minus cogitantem, haud tamen ore vel animo conturbat, nec minori vultus & mentis ſereno ducturos in carcerem excipit, quam foret nautas ad vela vocantes ſecuturus. Mortem

nihilominus

nihilominus præſentem cernebat, ſéque certò damnandum ſi vel ſcripta ſolùm deprehenderentur quæ aduerſus hæreticos & Elizabethæ in Eccleſiam Regnum ferebat in ſarcinis. Ad hæc quadriennem Societatis expectationem, in ipſo quo erat ineunda triſti articulo ſibi videbat interire; quod quàm dolenter, & acerbè ferret, ex nuntiis è carcere miſſis, vbi duos iam annos quæſtionibus variis tortus, & debilitatus, conteſtabatur Præpoſito Generali cruciatibus illis dolere ſe leuiùs, quàm, Societatis iactura, tam impatienter.

Sexennio integro ſuſpiratæ. Cœterum capto conceſſa eſt cœlitùs, conuerſio hoſpitis, in qua nuper inanem ſumpſerat operam; quod nulla ex eo vis argumentorum euicerat; generoſitatis Chriſtianæ obſeruata in Pondo argumenta expreſſerunt, vt cum vxore omníque familia Eccleſiæ ſanctæ conciliaretur.

Iam Pondo primum leuiter ſuſpectus; poſt nouis inditiis, & criminationibus in carcerem actus impreſſiones blandas vrbanitatum fallacium diu ſuſtinuit, pollicebatur illi Epiſcopus plenam libertatem, ſi ad publici ſatisfactionem in hæreticorum concione vel ſemel appareret; ille, vt erat mirè Comis, & ſolers, verba verbis humaniſſimè rependit. Ad rem; niſi offenſo, inquit, Deo libertatem non poſſum recipere; ante ſe mihi animus abrumpat à corpore, quàm corpus à carcere quæ diſerti reſponſi magnanima vox, in ſextum menſem eius carcerem protraxit, poſt quem precibus Comitis Southamptonienſis donatus eſt, qui ſe vadem pro illo conſtituit, ſpondens fore vt in Anglia maneret; intra dies viginti vocatus ſe ſiſteret; paternis ſe laribus extra vrbem teneret, nec ſe negotiis immiſceret ad Religionem ſpectantibus. Præſtitit omnia bona fide Pondo, niſi quod illuminandis hæreticis, & fluctuantibus firmandis nunquam abſtinuit, in quo nobilis meriti ſocios habuit Georgium Cottonem, Henricum Scelleum, & alios, quorum palatia erant Belmontio vicina.

Hoc menſes iam ſedecim perfunctum labore, capi iubet Hornus Lincestrenſis, & cum multis ſodalium in cuſtodiam dari. Ante tamen quàm ſibi venirent in conſpectum præmonendos curauit quò ipſi liberiùs in examine loquerentur, eo cauſæ Romanæ ac ſuæ ipſorum, grauiùs nocituros. Hinc illum vt ſedit oratione malè concinnata, falſa, ſacrilega, faſtu ſuperbo, conuitiis, & impiis tumida debacchantem, taciti cùm audiſſent, ſtatim remittit in carcerem. Sparſíſque latè præconiis, ſua vulgat auctoritate, præſentia, rationibus conuictos, & confuſos obmutuiſſe, nec auſos hiſcere. Verum poſtridiè ſua hominem acriter momordit iactantia, iuſſis enim adeſſe ad tribunal, & proditoris Epiſcopi pridianam edoctis fallaciam, vix dicere cœperat, cum illi mox Pondo, verba media truncare; falſi arguere, locum ex Vincentio Lirinenſi contra Rom. Eccleſiam perperam detortum vera expoſitione defendere. Complebat aulam conferta multitudo orthodoxorum, & Proteſtantium, ſpectatura commiſſionem præclari certaminis, & nobiles reos ludibrio ſubiectos ho-

muli, infra mediocres habiti, quales erant tunc ferè omnes Angliæ Præſules; & quod peius eſt vita maculoſi, quales eos depingunt Puritani ſcriptores, & Bruniſtæ.

Hornus igitur in vado hærens reſponſionis quâ carebat, & illo in theatro, pudorem ignorantiæ non ferens, quæſtione omiſſa, & velut oëſtro actus vindicandæ quam ſuſtinebat dignitatis, extra ſe abripi, & conuitiorum tempeſtate Pondo interea tranquillum, & ſilentem fulminare, quibus hic nihilo commotior, eandem illi difficultatem reponere, ſolutionem eius placidè rogare; idem alij exemplo, animoſiores repoſcere. Plaudere ſibi tacitè Catholici; aduerſarij ſuo Epiſcopo iam non tacitè indignari: at ille arreptitij in morem multis dæmonibus poſſeſſi, truncas voces illorum dentibus mandere. Nec itum vlterius in præſens, doctus ſuo malo Epiſcopus bimeſtri carcere maceratos dimiſit. Pondo tradidit Iudicibus Laicis, à quibus Londinum tranſmiſſus eſt, ad dicendam cauſam in ſupremo Regni tribunali.

Pondo in carcere excipitur in Societatem Thomas Stephani primus Anglorum ex noſtris in Indias miſſus, annos quadraginta ſanctè illas excolit. Admotæ ad euertendū Pondo machinæ. Ærumnæ carceris Vvisbicenſis.

CAPVT XV.

DE cuſtodiis variis quas triuit Pondo, & continuato per annos triginta martyrio nonnulla inferiùs; nunc ſummam votorum impetraturus à Societatis Præpoſito, Romam deſtinauit Thomam Stephani quem ante diximus, anno 1575. petens ſupplex & rogans quod tam pridem, & tantis deſideriis ardebat in filiorum adſcribi numerum; nec repulſam mereri quod longinquus ipſique nec viſus nec notus peteret cùm à Deo ad Societatem nec viſam antea nec notam niſi per Stephanum vrgeretur. Nam ſi libero daretur Anglia exire, conſpectum iri ſe illicò ad illius pedes vt vel infimum exoraret inter noſtros locum, tametſi primum amore in filiis; obedientia in ſeruis nunquam non ſibi eſſet aſſerturus; ac ſi tantùm ſibi obtingeret boni, vt (quod prope abeſſe videbatur) pro re Catholica mortem oppeteret, æquum eſſe vt moriens eius eſſet, cuius totus in vita fuerat. Legatione hac Thomam perfunctum fideliter, abſit vt dubitem, quod poſtulauerat

rat Pondo, Stephanus non euicit; ſibi cuius eadem erat cauſa, illud obtinuit, & Octobris viceſimo in S. Andreæ probationis domo tyrocinium inchoauit. Verum tertio poſt anno, extimulatus optior acrius à Pondo, talem eum ac tantùm Mercuriano Præpoſito tam certò ac ſolidè probauit, vt Calendis Decemb. anni 1578. illum admitteret in Societatem, & corroboraret vnâ per eaſdem optatiſſimi nuncij literas ad vtrúmvis aut diuturnum pati, aut citò ſed crudeliter mori. Quod illi ſubinde poſtea inculcauit, vt in Societatem conſcriptus IESV, præeuntem Ieſum per quæuis aſpera, ſua cum cruce ſequeretur, vel ad Caluarium ſi res ferret, ipſámque adeo ad mortem. Abſtineret interea Societatis habitu dum foret in Anglia, & multò magis in carcere; vitæ ſolùm exemplis, & ſanctimonia, mundíque contemptu, ſuperiorem ſe mundo & caducis præferret.

Inexplicabili gaudio Chriſti militem generoſum, expectatæ tam dudum gratiæ aduentus auxit; nec minori arbitror Thomam Stephani Romæ Impetrata indorum Prouincia; nec facilè dixerim Pondóne beatior annorum pro Chriſto triginta carcere, an quadragenario labore Stephanis. Hanc ille à Deo multa ſui maceratione; multis à Mercuriano Generali precibus ſortem obtinuit; eò poſt Philoſophiæ ſtudia profectus ſexto menſe nauigationis Goam applicuit, anni 1580. Septembri menſe. Auguſto illic prope Goam Salſetæ peninſulæ Chriſtianitatem colendam accepit, nec multum abfuit quin ei rigandæ ſanguinem priùs quam ſudorem daret, vt biennio poſt Rodolpho Aquauiuæ eiúſque ſociis quatuor euenit, euidentiſſimo Chriſti odio interfectis. Apoſtolici muneris ærumnoſiſſima opera annorum quadraginta, breuem illi mortem, Deo mutare placuit; ſemper fuit incolis mirè charius, conditione quàm ſemel inierat tàm iucundè contentus, vt nec aliam optarit vnquam, nec qui præerant auſi ſint tam vtili operario Salſetam orbare.

Canaram linguam illic vernaculam in artem redegit, eiúſque publico magiſterium dedit. Indoſtanam item quæ cultiorum eſt, & libros vtraque compoſuit tanti ad Chriſtianam doctrinam, & pietatem vſus, vt nunc etiam feſtis poſt ſacrificium diuinum in templis prælegantur.

Obiit Goæ anno 1619. ſeptuagenarius, & meritis diues magno Salſetanis ſui deſiderio relicto à quibus amabatur vt pater, obſeruabatur velut Apoſtolus.

Iam Pondo reuiſamus, cui vita, vt indicauimus, tricenatium fuit martyrium, eóque acerbiùs, quo ardentiùs deperibat ad Tibornas furcas Londini illud abſoluere, à quibus centies, paſſu vix vno diſtans, nunquam potuerat ad promerendas illas pertingere, nempe illi vt aliis quibuſdam martyrium defuit, non ipſe martyrio.

Sæpe, inquit, ad Sodales ſcribens variis diſtractos cuſtodiis, Examen ſubij Domini Youngis; bis à quinque aut ſex Cognitoribus delegatis; ſemel publicè ductus per medium populum, quod viſus eſſem audaciùs pro fide Catholica reſpondiſſe. Inde tanquam damnato carnifex pileum,

& pallium abſtulit, quodque mihi æquè vt illi dolebat, caput reliquit; onuſtum ferro raptauit in carcerem Portæ nouæ, conclamante multitudine *Crucifige*: eò perueneram cum abundè ſatis, & liberaliter eleemoſyna viduæ (tormenti hoc genus eſt) ſum affectus. Decretoriam ſententiam quatuor iam horas à meridie expectatam, cum ecce tibi de repente educor, ferro manus & pedes eximuntur, redditur capiti pileus, pallium humeris, mittor ad Collegium Lincolnenſe quod incolueram, dum Iuriſprudentiæ ſtuderem: quinque illic reperio Iudices delegatos, quorum vnus Topcliffus. Iis Regina mandarat, me blanditiis, minis, aut quocumque tandem euerterent, cuncta illi in caſſum recidêre. Conteſtabantur fidelitatis meæ in Reginam probationes omnes inanes fore, niſi ederem eorum nomina, quibuſcum mihi communia erant conſilia. Reſpondi me vltrò paratum ad fidelitatem eorum certam iureiurando ſanctè aſſerendam; cæterum nefas eſſe hominem Catholicum, & probum, nec genere, nec educatione ignobilem, conſcientiæ denique curam aliquam gerentem, amicis, & innocentibus damnum, aut periculum creare, & malè ſuſpecta illorum nomina indicare. Sic fruſtra tentatum vrbanè in carcerem remittunt. Adeſt biduo poſt Topcliffus (Catholicorum inimiciſſimus rabula) & cuſtos carceris, omníque comitate, dimouere me à propoſito ſatagunt; longa quin etiam altercatione diu mecum argutantur, quod dum fruſtra fieri intelligunt, cauſam meam pro deſperata, & damnata flebiliter exclamant. At quo illi videntur pro me affligi potiſſimum, hoc ego vnicè glorior carcere ſcilicet, & fide pro qua pugno. Breui poſt reuocor ab Younge; quærit Topcliffus cur ad me veniſſet, verebatur enim pro innata ſibi affabilitate ne barbarus ille fori familiaris, mecum egiſſet indignè ac ruſticè; inde ſua illa melliti ſermonis dulcedine conatus eſt à me aliquid expiſcari, de meis illis mihi ſingulariter intimis, at neque ſyllabam expreſſit. Hortatus eſt deniqueadCancellarium ſcriberem; ac ſcripſi quidem, ſed in eam ſententiam ex qua pro reo habitus ſum, inflexæ obſtinationis, & inter Catholicos communi bono, hæreſi ſcilicet inimiciſſimus. Nunc ergo teneor ſecreta cuſtodia, & ſolitaria, ſpe nulla ſolitudinis mitigandæ niſi ſi denuò, Portæ nouæ reis proximè ſiſtendis, accenſus educar, fidelitatis erga Deum, & religionem Catholicam reus.

Hæc ille patiùs ad ea quæ annis triginta perpeſſus eſt, nempe ad huius ſæculi annum quartum, qui fuit illi carceris vltimus, extátque illorum diarius liber capitum quinquaginta. Aliàs enim in ſepta carceris probroſiſſima coniectus, vt ſunt Londini Portæ nouæ, ſentina omnium facinoroſorum; cruciabilis ſimul, & probroſa, reis inſignibus, hoſtibus publicis, perduellibus Regum, & iſtiuſmodi portentis maioribus deſtinata. In illam ter Pondo intra Caſtellum Londinenſe reductus eſt, & ſeptennio tentus. Expertus & ſubterranea, gelida, humida; expertus anguſtiſſima, & rima qualibet malignæ lucis carentia, ſimiliora ſepulchris quàm ergaſtulis. Annos decem in Vvisbicenſibus lautoniis marcuit,

loci

loci terribilis horrore formidandis; ſed præſtantium ingenti cruciatu, & habitatione conſecratis quos hæretica barbaries in barathrum illud lacunoſum mittebat fœtore paulatim & putredine abſumendos; erant illa vetuſtiſſimi Palatij quæ carcerem faciunt rudera pridem ac penitus deſerta niſi Elizabethæ Miniſtri pro ſua clementia, ex obliuione illa refodiſſent, velut aptiſſima ad concinnandas aura peſtilenti, & aquis iacentibus ſanctiorum Catholicorum neces, quos abſque ſuo grandi dedecore, & iniuſtitiæ clara nota, necare ferro, aut laqueo non poſſent.

Patientia Pondo ſingularis, diſputatio cum hæret. Damnatio iniuſta pro tribunali Exedra ſtellata.

CAPVT XVI.

CARCERIS toties mutati varia, ſed ſemper miſera grauitate, Thomam Pondo vexabant indigniùs carcerarij curatores, quibus ad aſſuetam barbariem accedebat Puritanorum rabies, & Proteſtantium. Audebant ſcelesti confidenter, & laudi vertebant quicquid in viri nobilis contemptum, & Catholici nominatiſſimi tormentum agreſtis impietas ſuggereret. Londino illum in caſtrum deportarunt Storfordienſe inter Eſſexij, & Hertfordij confinia medium, & ſubterranea arctatum cuſtodia, omni mortalium allocutione, & aditu priuarunt, ne illos vt erat ſolitus ad ſanitatem Catholici dogmatis reuocaret. Illic dum Faber aptandos cruribus producit compedes, demiſit vir ſanctus in eos multum, & pios illos oſculo libauit: quod haud ſcio quo modo interpretatus Faber, elatam ſubſcudem ferream in caput ipſius demiſit, nec adeo leuiter quin ſanguis ex vulnere repentè flueret, eius aſpectu nihil mutatus Pondo; ah! tam bona ex cauſa, inquit, hic mihi decurreret ex intimis præcordiorum venis cruor! quibus, & tam ſedato ad tantam iniuriam animo prolatis Faber obſtupuit, & interrogauit vnde illi tam certa Religionis veræ fiducia, quando tunc paſſim per Angliam Papiſta, ab reprobo, nihil diuerſum ſonaret. Eas illi Pondo edidit rationes, vt iis, & eius patientiæ inſigni documento Catholicus fieret, eámque poſtea ob cauſam reus, ſanctè in vinculis moreretur.

Ob hoc Reginæ adminiſtris fiebat intolerabile, non modo quod Pondo animum cruciatibus & dolore, non dicam domare, ſed nec poſſent mollire; verum etiam quod tormentis euaderet ſemper mente vegetior & fortitudinis ſuæ ſpectaculo, Proteſtantes quoque vehementer ſalubritérque commoueret.

Nec verò feliciùs cum eo pugnabant Theologi, ſeu Proteſtantes, ſiue Puritani; tantùm dabat vtriſque negotij, vt ſemel tentatum, deinceps non aggrederentur, tametſi ſcientiis ſuperioribus non eſſet excultus, nam bonitate ingenij, ſcripturæ & SS. Patrum lectione aſſidua, & controuerſiis verſandis, illarum ſtudia ſupplebat; conſuetudine præterea captorum ſecum Sacerdotum, maximè P. Guillelmi Vveſtoni, cuius ſua quadam epiſtola, pupillus, inquit, olim fui, in caſtro Vvisbicenſi, poſt in Londinenſi quantum potui conſolator. Experturi cum Pondo Trippus, & Crouleyus de Religione, plauſtra imptimis effudere contumeliarum quæ excelſitate animi Pondo cum ſurdo ſimilis exhauſiſſet ſcripturæ loco tenaciter adhæſit quem alter illorum denique citarat cum explicatione illius perperam concepta, quia priuata, & arbitraria. De quo priuſquam ageretur, fundamentum mitti poſtulauit Pondo quod niſi conſtiterit inter diſputantes, tota in nihilum concertatio vaneſcit. Quæſiuit itaque, an eſſet ſcriptum ex priuato cuiuſque, an verò ex communi SS. Patrum, & Eccleſiæ ſenſu exponenda; qua controuerſia nihil iniquiùs ab aduerſariis auditur. Nam ſi non valent diuinas paginas ſuo ipſorum ſenſu loquentes inducere, actum eſt de illorum cauſa; ſin autem id cuipiam liceat, cur non & cuilibet? Sic ſibi quiſque fidei regula fuerit, quàm vero vna, & certa, vel illud doceat toties verſatum ventilatúmque (*eſt*) ſua quintuplici explicatione, quinque hæreſes formans in conſecratione diuini Myſterij quare Lutherus poſt conſertas manus cum hæreſum Ducibus triginta, quos hæc pepererat amens licentia, Dei ſenſus ex ſuo iudicio arbitrióque metiendi, quamque ipſe ſtultè occuparat, ſed ſerò doluit inuadi vſurparíque ab aliis, ex quo in aliud extremum proruit, vt capi Maronis bucolica negaret poſſe ab eo qui paſtoritiam per annos quinque non feciſſet; nec epiſtolas Tullij, niſi annos viginti rexiſſet Remp. nec ſacras paginas, niſi qui omnibus Eccleſiis præfuiſſet, ſuffragatoribus, & Aſſeſſoribus Elia, Elizeo, Baptiſta, & Apoſtolis Redemptoris, claudítque abſurdè ineptus ex Statio. *Hanc tu ne diuinam Æneida tenta, ſed veſtigia pronus adora.*

Aduerſarios igitur cum eò redigiſſet Pondo, vt in lucro diſceſſum ponerent, cartam iis tradidit argumentis ſex inſcriptam quæ propugnauerat, rogans ea ſubiecto reſponſo dignarentur, ſibique pariter liceret referre, ſi quid noui animo ſuccurriſſet. At ij plus ſibi ab ſtylo dedecoris, quàm lingua ſua metuentes Ioannem Elmerum Londinenſem Epiſcopum adeunt, tumultuantur Pondo inſoleſcere in dies ſuperbiùs, tantúmque abeſſe, vt ſuis monitis potuiſſent illum Caluino addicere vt ſcripto potiùs peſtilenti tueretur ſeſe aduerſus veras ipſorum doctrinas, ſimulque illi acceptum ab eo folium exhibent. Elmerus, & natura ferus, & falſa pietate aduerſus Catholicos furioſus, extemplo mandat Londino procul abductum ſepeliri, hoc eſt paucorum palmorum arcto cauo, & nocte triſtiſſima condi, nullius vnquam lucis ſpiraculo interpuncta, nullius aditu, & alloquio recreanda, nullo ſomni fallenda leuamento niſi

quem

quem nuda in luto præberet humus; quemque manicæ, compedes, & catenæ arcerent, & interpellarent præter cumulum à carceratio, his miſeriis additum. Trippus interea & Crouleyus falſa victoria tumidi Reſponſum edunt ad argumenta ſex Thomæ Pondo, ſi tamen inſcribi reſponſio potuit, quæ diſputationis omiſſo cardine, tota erat in Pondo Papiſta immani calumnia deturpando, quaſi verbo & ſcripto defenderet, plus hominum ſenſui atque iudiciis, quàm Dei verbo deferri oportere. Sic ab iis impiè deprauatum, quod verè, ſanctéque dixerat ſacratas paginas non ex priuato cuiuſque ſenſu, quo ſe iactant inſtinctos cœlitus Puritani) ſed ex conſenſione Patrum debere intelligi.

Quàm mendaces probarat veritatis hæreticæ Magiſtros, tàm iniquos ſibi expertus eſt iuris Adminiſtros: Nortonus Optoni aſſeſſor, Præſidis Caſtelli Londinenſis, & carnificinæ quæ in Catholicos illic ſæuiebat, perſuadere illi aggreſſus eſt, ſaluo ſectæ pudore quàm lingua & moribus pergebat Pondo deprimere, nihil aut in ſpeciem mitius aut in vindictam acerbiùs, quàm ſi iuridicè pronuntiaretur minuti capitis, & Bedlamo ſtultorum, & maniacorum domo clauderetur. Conſilium nequiſſimi hominis haud ſcio an ſecutus fuerit euentus, ſed ſcio maligni conſiliarij vxorem paulo poſt cerebro deiectam, in Bedlamo ſtationem ſortitam, quam Thomæ Pondo deſtinauerat maritus. Verum ex reliquo tot calamitatum, tam conferto aceruo, vnum mihi legiſſe ſat fuerit, quo circa vltimum carceris ſui annum Pondo afflictus eſt. Lancaſtrenſis Prouinciæ Iudices, Religionis cauſa Catholicos duos inſontes damnauerant; alter de more ſemiuiuus quadratim ſectus; alter ſuſpendio necatus, vterque tam nullis probationibus vllius ſceleris, & tam manifeſta innocentiæ ſuæ fama, vt iam videretur Catholicorum vita haud pluris fieri quàm animalium, quæ arbitrio dominorum permittuntur, vbi libuerit iugulandæ, Regnum inierat Iacobus Scotus poſt Elizabetham quarto æui anno fato functam Martij viceſimo quarto. Nec vero ſimile putabatur futurum vt ſæuas, & pro libidine Iudicum inflictas Catholicis approbaret pœnas, quin imo exempla in eos Iudices editurum quibus alij ſaperent, & Catholicorum vexatio quàm Miniſtrorum odia intendebant, remitteret. Hac prudenti & iuſta cogitatione inductus Pondo, accuſationem in eos ſcribit, qui damnationi euidenter iniquæ Lancaſtrenſium duorum interfuerant, eámque Regi exhibendam mittit. Venerit necne in illius manus incertum eſt; ſed iubetur Pondo iuridicè, Stellatæ Cameræ ſe conſilio ſiſtere, quæ Vveſtminſteri ſub Londino ad Auſtrum iacet, ab Exedræ ornatu Stellata dicitur, & cauſis enormibus cognoſcendis, & diiudicandis occupatur. Ob hoc eò reus citatur Pondo damnandus calumniæ in Lancaſtrenſes Iudices conflatæ. Sic inter ſe amicè aduerſus Catholicos tribunalia coniurabant, & iniuſtitiæ in illos mutuam capiebant dabántque veniam. Horas octo iudicium tenuit; ſolidam inſumpſit fiſci Procurator actionem, quâ inuectus eſt in calumniam & in Pondo, refricauit Iudicibus extra rem, Bullam Pij quinti in Elizabetham, & alia, quæ odia

Iudicum aduerſus Catholicos proritarent. Ex aduerſo Procuratori Pondo, de actore reus vrgebatur edere vnde noſſet Lancaſtrenſis iudicij geſta, tam longè Souhamptonio diſtantis, non potuiſſe id reſcire niſi ex coniuratis, & conſciis quos ſibi haberet vbique addictos; proferret certa illorum nomina, ni mallet tormentis exprimi. Cæterum duos Catholicos & reos fuiſſe, & iure Lancaſtri damnatos, dixit tantùm, & dictum pro Pythagorico certóque habitum. Sedebant Iudices Cancellarius, Ærarij Præfectus, & ſupremus Iudex, quibus Excellentia dignitatis Magni tribuit cognomentum. Ad hæc Comites, Barones, multíque alij, quorum quiſque in Pondo quod libuit dixit; quod Pondo retulit contemptim auditum, & acceptum. Cancellarius tandem tradita ſibi à Iudice damnationis ſententia multauit Pondo aureorum millibus quatuor, & præciſione auricularum in pœnam Calumniæ; nec enim ſinebat inuidia Catholici nominis, in ſeruili pœna infligenda nobilitatis haberi rationem; at ne forte inquit homo ſeptuagenario ſenior impar dolori ſit, mutetur hoc illi ſupplicium confixione auriculæ ad palum Vveſtminſtri per horas aliquot: inde in Prouincia Lancaſtrenſi (quò erat multorum dierum itinere traducendus, altera illi ad publicum ſtipitem figatur auricula (quæ dedecoris nota, numellæ apud nos reſpondet) vtrobique verò infamis capiti iubebatur imponi mitra, eius ſcelere inſcripta, quod alioqui nunquam eſſet faſſurus. Poſt hæc reducitur in carcerem hac lege vt ſi mali præſentis reſipiſceret metu, condonaretur illi confixio aurium. Sin vero, tamdiu carcere premeretur dum ſuos ſocios nominaret Catholici dogmatis defenſores. Mihi quidem nihil conſtat de huius ſententiæ executione; ſed conſtat ex Pondo nullis terroribus verbum excuti potuiſſe quod vlli Catholico periculum crearet. Conſtat item illius propinquos, & amicos adhibuiſſe legatum Hiſpaniæ ad eius liberationem; legatum Reginæ ſuæ precibus id tentaſſe, faſtidioſa vtrumque repulſa ictum, Reginam ſenſiſſe minimè attingentia, quæ ſpectarent ad Religionem, & Papiſtæ vili ſua poſſent fauere interceſſione. Ac niſi Galliæ & Reip. Venetæ legati, qui felicitates fuêre in mulcendo Regis aduerſus Catholicos animo, probroſæ ſententiæ præuerterint executionem haud temerè arbitrer, eam ſaltem ex parte in opus exiſſe; nam de condonato perpetuo carcere certum eſt.

Qui Thomæ Pondo aderat vir prudens, & totam iudicij ſeriem eadem ſtellata in exedra ſpectarat, narratione pleniori eam complexus eſt, ex qua quod hic ponerem decerpſi; ſed amicorum ad quos eam mittebat credulitati cauens, ſapienter monet, ne fidem annalibus Stouuo, Elinshedio, Gooduuino, Camdeno facilè commodent nimirum hæreticis, qui reos propterea Catholicos ſcribunt quòd fuerint publicè damnati; ſed neque iuridicis tabellionum actis, & archiuio Londinenſi aut cuiuis alteri. Quicquid enim Iudicibus libuit, obſtante nemine iis ſtatim inſertum, ex quo iure rei iudicarentur Catholici, eorum aduerſarij innocentes. Nam ſi ait idem ſcriptor & teſtis oculatus, Rege coram, regium tribunal, po-

teſtate

teſtate officij, & iuſtitiæ nomine peruersè abutitur ad inntendum veritati calumniæ & mendacij crimen, allinendum mendacio veritatis fucum; abſoluendos reos, & inſontes damnandos; quid tribunalia cœtera, quantò à regni viſceribus, & Regis auribus ſemota, tantò licentiùs ad iniuriam prona, & appellationi minus obnoxia] hæc ille, quorum pro teſtimonio commodiùs alibi, falſas calumnias proferam accuſatoribus improbis perfidia Iudicum dictatas (quod ipſi poſtmodum ſurdo conſcientiæ flagello adacti, publicè damnarunt) & fraudem nec inter ethnicos auditam, quâ inſonte Catholico obiecta falſo crimina negante; notabat ſceleſtus tabellio faſſum eſſe, & confeſſione propria conuictum exhibebat.

Voluntariæ pœnæ quibus Pondo vinculorum augebat moleſtias, poſt annos triginta carcere liberatur. Qualis eius deinceps viuendi ratio. Mors Angli iuuenis horrenda, vocanti Deo in Societatem, ſurdas aures toto quinquennio præbentis.

CAPVT XVII.

REDEAMVS ad Pondo eiúſque vltimum vitæ actum, in qua ſi fuit admirationi, generoſitas conſtans inflexi pro Chriſto animi, augent profectò admirationem cruces ſpontaneæ, quibus ſuum iumentum (ſic corpus vocare ſolitus) onerabat; vt neceſſariò fuerit à Generali amicè arguendus, monendúſque vt modum aſperitati nimiæ poneret. Sed erat illi mortis quotidie imminentis excuſatio in promptu, ſuique in futurum incurius, id cûrabat vnum, vt coronam in præſens meritis augeret & erat profectò quo mortem in dies expectaret, cùm nullum dilabi occaſionis articulum ſineret, quin palàm & publicè, priuatim & vbique, & ipſis quoque pro tribunalibus, negaret Reginam aut Eccleſiæ caput & Gubernatricem eſſe, aut plus aliquid in ea habere ſacri iuris quam alias feminas. Quod erat illic nefas capitale, vnáque extiterat multis Catholicorum, mortis cauſa. Mortis eiuſdem Pondo ſuſpenſus expectatione, decem ſibi præfixit, quas aſſiduè verſaret optandæ mortis rationes, tanquam boni longis deſideriis vocati. Ad illam interea comparabat ſeſe flagellationibus cruentis, ſomni breuitate incommodiſſima, & moleſtiſſima; continuata inedia vſque ad decrepitum ætatis. Ignoſcat, ait rationem ſui, ei qui noſtris in Anglia præerat exponens; ignoſcat R. V. ſi confidentiùs illi aperiam quod ſolitudinis meæ tot annis

expertus ſum. Cùm aulæ nuntium remiſiſſem, egi annos ſeptem velut in eremo priuſquam carceri manciparer; triginta in carcere, tres iſtos liber, & extra carcerem, hoc annorum decurſu quadraginta liquido comperi, poſt humilitatem, paupertatem ſpiritus, feruentem Dei amorem, mundíque contemptum nullis æquè armis terreri dæmonem vt ieiunio vigiliis, & precatione. Ac ieiunium quidem vnius in die refectionis continuaſſe ſe ait annos quadraginta vocátque hamum efficacem ad capturam vberem animorum & in veſtium cultu nec ſordes admiſit, nec aliquid conditione ſua inferius, ſed quiddam potius ſuſtinens maieſtatis, quod diceret homini ad mortem quotidie pro Chriſti nomine accincto, diem quemlibet feſtum & ſolennem eſſe cultúque decenti honorandum, nec ingenerandam aduerſariis, multo minus Catholicis opinionem ſtatus quo detinebatur tanquam infelicis, ſed glorioſi potiùs, & beati. Precatio, lectio, lucubratio controuerſarum quæſtionum, ſermo de diuinis, & religione ad ſocios carceris bonam noctis partem, dies integros occupabat. Quanto id rei Catholicæ lucro, Epiſcopi quàm furioſè tam apertè reipſa teſtabantur, dum illum ſuis eiectum cuſtodiis, abduci procul in alias & ſepeliri ſolitarium mandabant, quòd in templa carcerem verteret; in veram ſanámque doctrinam hæreticos; fluctuantes & trepidos, in deliberatam fortémque conſtantiam. [Pondo noſter (ſcribebat Perſonius) ſeiunctus ab omni mortalium contubernio, & affatu, deſerto in caſtello aſſeruatur ſolus, ferro vt plurimum & catena grauis. Quàm præter alia, conſciſcit illi Euangelicorum (ſic dici amant hæretici prædicantes) reprehenſio verax, & libera. Penetrari ad illum niſi periculosè non poterat, & furtim illi diuinam Euchariſtiam afferens Sacerdos, interceptus cum eſſet, in carcerem actus eſt. Nunc, Deo laus, aditur facilius, mutuas ad illum mittimus, & accipimus literas & mandata. Narrat iis ſuas cum Prædicantibus frequentes concertationes, ſubterranea dicitur defoſſus cuſtodia, cæca, lucis experti, niſi quam empta pretio & prece lucerna ſuggerit. Intonſo pridem eſt capite, & promiſſis admodum capillis. Dormit nuda ferè in humo; vna, duabus, interdum & tertia catena vinctus, nec propterea deſinit lepidè nobiſcum per literas ludere velut ſuos dolores, & perpeſſiones non ſentiret] ita de illo Perſonius, qui cum annos triginta in carcere decies mutato expleret, nono conſilio Iacobus Rex captos, Sacerdotes, & Elizabethæ edictis crudelibus mortis reos, exilio damnauit; laïcos dimiſit liberos. Sic Pondo Belmontium remiſſus eſt milliatibus à Vvinceſtro duodecim; poſt à nouem-viris conſilij publici commeatum accepit extra Angliam nauigandi, probè conſciis inquit mihi æquè cordi nihil eſſe quàm vt Societati me rederem, ſed conſcendere paranti ſuperueniunt literæ quibus ab eo cui ſuberat, loco moueri vetabatur. Poſtremò vnum & decem annos, quibus ſuo carceri ſuperſtes, quales exegerit narrat fuſiùs ſua quadam ad Perſonium epiſtola. Quam vt viris ſanctis ſolenne eſt ab ſui humillimo & abiectiſſimo orditur ſenſu, intérque alia; mihi quidem ait cui datum eſt aliquid pro Chriſto pati, nihil attribuo.

Vltimis

Vltimis meis ad P. N. Generalem hoc ſubſcripſi chirographo *Tot annis in ſtatera appenſus Thomas Pondus*, ſi tunc aliquid à me aut poſtea geſtum, Dei beneficio geſtum eſt, de meo quidem nihil habet inde cauſam exponens cur de ſe tamdiù ſcribere diſtuliſſet. Captus ait pro Chriſto, iactatus ſum in varias tricennalis carceris ſtationes, fiſco ſolui primum aureos ſedecim menſtruos; annis dein viginti ſequentibus octoginta, qui ſummam vnius & viginti millium excedunt; nauigaturus, bona olim mea, duobus meis ex Patre hæretico diuiſi nepotibus, ſed à me Catholicè educatis. Subſiſtere iuſſus ſum quoad aliud Pater Generalis, aut R. veſtra conſilium iuberer. Nunc ergo voti exſpes, & grauibus inſuper calamitatibus conflictatus nudum me ipſi, & pauperem ſiſto, vt ſi quid hoc miſero vitæ meæ reſiduo peragam dignum laude, penes R. veſtram eius meritum, & lætitia ſit. Quærit ex me denique pro ſua charitate quid agam? qui viuam? quo animo in religioſa vita proficiam? ſi fas dictu quod planè ſentio, benè feliciterque me dicam agere, nam quod capitalium Miniſtris profeſſus ſum, qui me Framingamiam in carcerem ducebant, hoc idem nunc, & profiteor vltrò, & ſum vt ſpero æternum profeſſurus, me pannos iſtos, pro Societatis habitu quos geſto, corona regia, minimè mutaturum. Dego meis duobus cum nepotibus parco victu; nec ſum ille quem multi autumant opulentus; quia me vident in pauperes, vicinis meis largiorem. Ferè autem idcircò à nobilibus diligor, quod à me bona quibus tantoperè inhiant, nullo loco haberi videant. Cibus mihi præparuus, vinum nunquam, nec vnquam medicus cibus eſt medicina valenti. Ab hoc vitæ tenore familiares vt me dimouerent; importuniſſimam his annis tribus exhibuere moleſtiam; duraui nihilo ſegniùs, durabóque ad mortem, fauente Deiparâ, cœlóque vniuerſo, nec enim arbitror me comprehendiſſe, ſed ad deſtinatum perſequor ad brauium ſupernæ vocationis. Ad hoc etiam R. V. me adiuuet; ſibi nempe multis obſtrictum nominibus, & filium in Chriſto licet immerentem, Domi meæ Belmontij, Iul. 3 *1609*.

Vixit ibidem ſex deinceps annis, & Martij quinto anno *1616*. ad coronam perpetui, heroïcique certaminis eſt vocatus. Obiit eodem in conclaui vbi ante annos ſeptuaginta ſex naſcendo, brachium capiti extentum præmiſerat, futuræ omen victoriæ. Fregit enim ferendo Magiſtratuum furorem potentiſſimorum & odientium, qui deſperata torquendo ſpoliandóque victoria, cùm experti ſentirent rem illi omnem præ fide Catholica, & vitam pro nihilo eſſe, vehementer mirati, odia in amorem, contemptum in reuerentiam verterunt. Quare in afflicta illic Eccleſia, viuentis & mortui clariſſimum nomen eſt; tametſi ſe ferret ægerrimè à ſcriptoribus illorum temporum laudari. Sed de illo hactenus, de Mettamo & aliis carceris contubernalibus, qui parem cum illo Societatis ineundæ gratiam exorarunt, in locum alium differo. Iis nunc opinor non malè opponam alium, qui magnis, & certis vocibus Deo Societatem inſpiranti cum annos quinque obſtitiſſet, pertinaciam ſuam morte tragica miſer luit,

Anglus Catholicus, obſcuris natalibus anno circiter 1563. Romam venit. Hunc Deus ingenti clamore vrgebat ad Societatem, nec ille vocantis ignorabat vocem, nec diſſimulare poterat auditam, ſecum tamen, & cum Deo pugnans, annos quinque ſtetit immobilis; non quòd vlla in re diſpliceret ei Societas quam eo ardentiùs deperibat quo ſe ingerebat in eius mores vitámque penitiùs; ſed ſuperbus quidam ſui amor, & æſtimatio inſolens iuuenem demonſtrabat, quà ſibi parem in politioribus literis, & eruditione quadam varia, & leui cenſebat neminem, & hoc tanti quod putabat theſauri prodigium, non ferebat religioſa domo viráque ſepelire, velut hæc forent in Societate, vel ignota vel inutilia; iam illi quinquennium exibat quo toto ſpes magnas & operam conditionibus quærendis laſſauerat cùm à Cardinali denique in familiam eſt adſcriptus, ob ingenuam & valdè vrbanam quam præ ſe ferebat indolem; verum vt competit ſuum illic ingenium, & polimathiam otioſa marcere; ſolos pedes, & manus occupari, quod apud illum diu vox Dei non egerat, hoc paucis diebus deſperatio confecit. Guillelmum Cretonium Scotum adit, Societatis deſiderium quo tenebatur ingens ſignificat, opémque ab illo vt fiat eius compos enixè flagitat; Cretonius & Angli, & alioqui valdè idonei piam mentem, abundè propterea maturam, reputans, quod eam quinquennio fouiſſet, Polanco illum offert; à quo breui, & paucis perſpectus admittitur, facta poteſtate cùm liberet recipiendi ſe in probationis domum. At is velut natum ea nocte conſilium ad eos attuliſſet, quod annos quinque verſauerat, facultate oblata inhorrere; non eſſe religioſæ vitæ propoſitum niſi lentè meditatóque ineundum, ſuſpenſo incedendum gradu, nec more andabatæ, ſed oculis maximè deterſis; ſub hæc abit infelix, nec ſe vlteriùs videndum exhibet. Huic tamen quandoque fortuito occurrens Cretonius, & de negotio, quid rei? interrogans, reſponſionem ex eo pauendam tulit; vellem Pater, vellem etiam brachij ſectione Societatem impetrare, ſed fruſtra ſum; nec eſt in mea nunc poteſtate; dicto attonitus, & dicentis angore, quid ni retulit Pater? ſi velle tantùm ſufficiat vt poſſis? ille, Deo, inquit, ah Pater! annos quinque ſolidos obſtiti, obfirmauíque animum aduerſus vocantem; & dum poteram nolui; nunc etſi velim maximè non poſſum, quo dicto abſceſſit. Die igitur quodam in aula Cardinalis dum fabularentur cum eo ſodales de illo religioſæ vitæ propoſito, repentè ab ipſis furore ſubito abreptus, præceps vicinum in puteum ſe miſit, ex quo niſi extinctus, nullis valuit machinis educi. Collatis porrò ſpatiis temporis quo Mercuriani literis in Anglia Pondo adſcitus eſt in Societatem; hic Romæ, præ Societatis deſperatione, deſperatam ſibi conſciuit mortem; videntur aut eadem eſſe, aut ab ſe inuicem non multum diſtare.

LIBER II.

Alanus Romæ. Alani rationes ad impetrandos Angliæ ſuæ operarios à Mercuriano. Optarat S. Ignatius inducere Societatem in Angliam. Anglorum dotes egregiæ.

CAPVT I.

ROMAM menſe Octobri, anno 1579. Alanus appulit, vt quod ſapienter optarat Perſonius, eo pietatis & doctrinæ conſenſu, ſeminarium Remenſe Romano ſociaret, quo iunctis viribus fortius Angliam iuuarent. Inſpecta illic diligenter ſelecta Romani iuuentute, diſciplinæ ſanctimonia, viuendi ordine ac diſcendi, ſic delectatus eſt, vt erga hoc nihilo frigidius quàm in ſuum illud Remenſe ferretur, & arderet. Quare datis deinde ad eius Rectorem Gazzatium, aliosque noſtrorum literis, ſuos compellabat in formandis ad martyrium, aut Apoſtolatum, aut vtrumque Anglorum animis Collegas. Verum aliud quiddam voluebat tacitus, cuius potiſſimum gratia Remis iter moleſtum Romam ſuſceperat, noſtros videlicet operarios Angliæ, à Mercuriano Præpoſito impetrare; nam ſi tantùm pollebant virtute illorum diſcipuli & alumni quos ad hoc fingebat Societas, quid non erant ibidem præſtituri ductores, & Magiſtri? ſuas in eam rem perpendendas illi tradidit rationes, quæ cùm poſſint quoque in poſterum valere plurimum, viſum eſt ſaltem obiter illas indicare.

Prima erat temporis ratio, quo eodem ruinis Angliæ, Societatis ortum Pariſiis oppoſuerat Deus; exterminatis ab Anglia religioſis ordinibus, Societatem Romæ decreto Pontificis in religioſas adſcriptam familias, & peculiari obſtrictam voto, obedientiæ Chriſti Vicario præſtandæ, quam Henricus octauus Deo rebellis excuſſerat; Deo, quod ſemper aliàs notatum, ſummis Eccleſiæ cladibus, ſumma remedia parante idque prouiſum diuinitùs, obſeruarunt Pontifices, ac præter ſcriptores huius æui ſexcentos, Sanderus, & ipſe Anglus, & clari in rem Catholicam meriti. O, inquit, Dei erga Eccleſiam, noſque priuatim Anglos clementiam inexplicabilem! Dum ore ſacrilego in Germania Lutherus

Deum ac diuina proſcinderet; Henricus octauus religione omni peſſumdata, Papæ ſedem, ac nomen execrationibus publicis deuoueret, Ignatij Loyolæ ſpiritum eiuſque ſociorum, ad religioſæ vitæ abſolutiſſimam exciuit, & exegit formam. Quâ nuncupato Pontifici voto, impietatem Lutheri, & Henrici furorem, ab animis Catholicorum defenderent, quocumque terrarum & gentium, per quæuis pericula, in Eccleſiæ obſequium ituri, ſolo Pontificis contenti nutu, velut Chriſti mandato, & de incerto viæ ſubſidio fidenter ſecuri. Quibus ex Ignatij pollice diſciplináque mirabili profectis inditum eſt nomen Societatis I E S V, quod vltimis non modo Indiis, orbíſque finibus celeritate incredibili parique induſtria importarunt, ſed præſentiori ſuo forte periculo, in Septentrionis, noſtræque Angliæ populos hæreſum tabe ictos morrifera, & dominorum ſæua tyrannide ab orbe Catholico diuulſos, hæc & ſimilia Sanderus.

Ad ſtrenuam operam reparandæ inter Anglos auitæ veritatis ſeruabat viuacem ſtimulum, & pignus, vocem S. ſui parentis Ignatij, quâ olim prædixerat fore, vt eo in Regno maximè floreret Societas. Nam ſi aiebat Alanus Doctor nuſquam barbarorum, terrarum, & periculorum erat quo Generalis Præpoſitus ad conuerſionem ethnicorum ſuos non mitteret; nullæ tot ærumnis & mortibus conſitæ expeditiones quas illi nobili ambitu non afflictim prenſarent; qua mente poterat Angliam neglectim præterire, tot retrò ſeculis Chriſtianam & glorioſè Catholicam. Ita quidem ex vero, & æquo Alanus; conſtabat præterea ex Archiuij noſtri monumentis, fundatori noſtro ſanctiſſimo quantoperè cordi fuiſſet Anglia. Scribens enim ad Polum Cardinalem, de Societatis quam amicè amabat incrementis; deferebat illi pro Anglicana iuuentute, Germanici Collegij tunc aptum ſubſidium, quòd nondum eſſet certis nationibus obſtrictum, ſed pia eiuſdem ſancti Patris aleretur foueretur que charitate à quo primum fuerat inchoatum. Significabat nihil à ſe omiſſum apud Hiſpaniæ Principem; tunc Angliæ Regem Philippum ſecundum quo Societati pateret in Angliam aditus, fuiſſéque id eodem à Principe Patri Araozio, Patri Franciſco Borgiæ, & Eleonoræ Maſcarenniæ diuerſis temporibus promiſſum, tametſi ob cauſas quas nihil attinet referre, votis euentus nequaquam reſpondiſſet, vt nec moræ quam illic Ribadeneira traxit, Gomezium Figueroæ Comitem ſecutus, quem eò Philippus deſtinarat vt Reginæ Mariæ adeſſet ægrotanti. Dum ergo ex cœli placito, Societatis in Angliam ingreſſus expectatur, in Societatem Angli, & multi, & magnis dotibus ſubeunt; tam multos enim à Laine & Borgia viris ſanctiſſimis admiſſos cùm eorum ſucceſſor Mercurianus comperiſſet, augeríque in dies animaduerteret, nunc, inquit, videtur ſtatutum cœlitùs, adeſſe tempus quo Societas in campum exeat ad profligandas Angliæ hæreſes, tam copioſo, & valido inſtructa milite, quod idem etiam largius expertus eſt cum vel vno 1578. anno Anglos duodecim Societati Belgium dederit, vincebátque præſtantia numerum,

&

& inter cæteros non mediocriter eminebant; augebat illorum vbique gloriam illuſtre pro fide exilium, & extra rem foret inire hic eorum numerum, qui tota Hibernia, Belgio, Gallia, qui Germania, Vngaria, Polonia, Lituania, qui per Hiſpaniam, & Italiam forti exemplo oberrabant; notaréque illos nominatim quorum egregia ſanctitas peculiaribus Dei donis condecorata eſt, præter alios in omni genere literarum, & interiori pietatis, ac virtutum magiſterio claros; vt de iis ſileam quos vtraque India, & caſtra Pannoniæ aduerſus Turcas, & calamitas peſte contractorum cum eximia laude occuparunt.

His Alanus plus ſatis probabat Angliæ ſuccurrendum & ſuggerendos illi à Societate operarios, quæ Societati tam multos ſuggereret, quorum, & præcipua charitas, patriæ debebatur ſupremum laboranti, & allatum ei ab iis auxilium non eſſet reliquas regiones ſuis præſidiis orbatura.

Nec videri ſatis Societatem huic officio facere colligendis in Seminaria, & inſtituendis Anglis exulibus. Partem Regni hos eſſe minimam, & præſidiis animi minimum egentem, cuius ipſi robur deſerendis cum patria domibus tam alacriter probaſſent. Illuc eſſe vertendos conatus, vbi prælium eſſet aduerſus omnes Catholicos grauius, periculoſius in vacillantes ac debiles; in lapſos miſerabilius; egere denique gentem vniuerſam tanta ope, quantam non poſſet ab Sacerdotibus optimis, ſed paucis expectare; quique illam ipſimet à Societate flagitabant, nec ſperabant ſe poſſe aliunde illam accerſere. Rationibus Alani forſitan videar Societatis moras incuſare, quæ nihilominus in hunc de quo agimus æui annum ſepruageſimum nonum, Elizabethæ furentis viceſimum, ſuppetias ferre diſtulerit; ac ne tunc quidem grati animi, iuris, ac precum argumentis, etiam ſummo Pontifici admotis, Mercurianus niſi ægrè adductus ceſſerit poſtulatis; negans aut poſſe, aut debere, ac difficultatum nectens obices, ſed ſuperabiles, & cum Iaponibus, Braſilis, & longinquioribus aliis nationibus communes, quibus tamen vltrò ſuorum paucitatem, ſudores & ſanguinem Societas prodiga ingerebat, ſi nullos eorum in ſuis numeraret.

Quæ cauſa fuerit miſſionis Anglicæ lentiùs admittendæ; eius ipſa ex Anglia petitæ rationes; Cleri Anglicani virtus, & doctrina. Iuniores illius Miniſtellorum vafricies tentat. Ad eam expeditionem Patres ſuam certatim operam deferunt. Cura illius Perſonio, & Campiano committitur.

CAPVT II.

HAc nihilominus Generalium noſtrorum cunctatione in ſpeciem tam lenta, nihil fuiſſe vel ad rem prudentius, vel opportunius potuit, etſi alioqui Mercurianum æquè nihil vreret, vt ardor iuuandæ per noſtros Angliæ, quibuſcumque tandem id ſtaret periculis. Expetebantur illic magnis deſideriis ab vtroque, Cleri, & Laïcorum ordine, cuius apud ſcriptores illorum temporum leguntur teſtimonia luculenta. Vnum vice omnium hic reddo Seminarij Remenſis cuius alumni omnes; inter alia [monemũr, inquiunt, noſtra ex Anglia, Societatis Patres illic vehementer à Catholicis optari, & peti, haberique ab iis pro indubitato, ſi pedem ſemel in ea fixérint, meſſe vberrima coronaturos illam Eccleſiam. Ad hoc Patres illos crebris literis poſtulatos, & quicumque ab Anglia veniunt idem rogare ac poſcere.] Hæreticis contra nihil erat tam formidabile vt noſtrorum ingreſſus in Angliam, quem iis & procul ex Anglia Caluini Aſſeclæ, & Lutheri ex Germania propiùs intercludi modis omnibus debere per literas monebant, nimium experti quantis ſe afficeremus damnis; Marte quàm ſerio & aperto ſuas conuelleremus ſectas; & ſua in ſummum Pontificem odia; ſuorum ad hæc in Anglia, & noſtræ lucubrationes prouocatoriæ, quàm nos ſibi probarent eſſe contrarios, & infenſos. Sic ergo vtrimque animo comparatis perſpicuum erat, magnis illic noſtrorum aduentu certatum iri m[illegible]ibus, vt ſtatim factum eſt, cùm primi duo appuliſſent, orthodoxis iuxta & hæreticis de illorum ingreſſu, toto regno varia vbique iactantibus. Cùm vero penes hæreticos rerum omnium ſumma verteretur, clarum erat ab iis prodituras in Sacerdotes, Seminaria, & Catholicos edictiones ſanguinarias crudeliores prioribus, vt reipſa paulo poſt contigit quam ij quos diximus è noſtris duo applicuiſſent in Angliam. Iam ſuopte inſtinctu ſi vltrò Societas, aut cuiuſvis rogatu ſe

illuc

illuc intruſiſſet, aut valdè me fallit futuri coniectura de præteritorum experientia, vel prœla, fora, tribunalia, & omnium aures querelis in nos, & calumniis feruerent, tanquam auctores tempeſtatis, temerarios, & turbatores tranquilli publici, proinde regno prudenter amouendos, aut ignominioſè exturbandos. Cunctatione verò tot annorum ad multorum preces, & Inſtituti noſtri monita velut ſurdis, gentiſque egregiè meritæ amori diu parum gratis, poſt verò, etiam Pontificis Maximi Gregorij XIII. auctoritate, iuſſúque eò miſſis, nihil querelarum fuit metuendum nihil criminationis, & accuſationum, quicquid tandem malorum, euentus inuexiſſet, dum (quod ſemper ſolerti cautione curatum) conſultè omnia ageremus, neque alios nunc metus innuo, niſi proritandarum exterius procellarum, & incrudeſcentium edictorum; nam vel duo tantùm qui primum Angliam ſubière, lapſorum tot millia reſtituere ſanæ menti, vt omnem noſtri expectationem vicerint, & amorem. Certè Campianus die vno, plures mortis ſuæ ſpectaculo ad Eccleſiam reduxit hæreticos, quàm multis poſt annis, arte, armíſque à religione hæreſis auertit. Quod erit à nobis ſuo loco, liquido probandum.

Porro hæc noſtra lentitudo, timidioris licet viſa conſilij vt eſt eorum qui vident longiùs, nec in futuris poſſibile ſatis à probabili diſcernunt, reprehenſa eſt tamen, & doleo, præcipitatæ feſtinationis. Clerus Anglicanus, quantum virtute & ſapientia Eccleſiis cœteris emineret ſi eſt inuidioſum apud me legere, dicat Thomas Morus integerrimæ vir fidei, & ſanctimoniæ, quantum, inquit, & meis oculis, & fide dignis credere debui, [audacter aſſero Eccleſiaſticum Angliæ ordinem, eámque maximè eius partem, quæ ſecularium dicitur Clericorum, vitæ probitate, & ſcientia, cuiuis alteri totius orbis Chriſtiani aut eſſe parem, aut ſi venia detur comparationi, ſuperiorem] necdum tamen ſpectarat, ex eodem Sacerdotes centum diuerſis mortibus religioni Catholicæ litare; quod ſi viri tanti, ſed Catholici fidem ſuſpectam habet hæreticus, in promptu ſunt nobis etiam hæretici, quibus euidentia meritorum duplicem illam virtutis & doctrinæ laudem iiſdem Henrici octaui temporibus expreſſit.

Ex his, eadémque profectis educatione fuêre Sacerdotes, qui noſtros primum Angliam ingreſſos, quàm ardenter optarant· Tàm ſunt beneuolè cupidéque amplexi; tàm deinde illos, eorumque poſtea ſocios liberaliter, magnificéque celebrarunt; & beatam prorſus illam Eccleſiam, ſi conſenſionem illam animorum in Dei opere conſtanter tenuiſſet. At enim humanæ infirmitatis errore infeliciſſimo, & miniſtellorum fraude maledica factum eſt vt diſſolueretur, ſcinderetúrque in partes oppoſitas, quarum nec maior nec melior, quantum valuit contendit, noſtros omnes regno eiicere, Color mendacio contra nos, & iniuriæ illitus, miſſis in vulgus libris Sacerdotali ſtylo tam indignis vt illos poſtea ſui quoque erubuerint auctores; eterodoxi mirè prædicarint. Penetraſſe ſe Societatem in Angliam anno 1580. nec iuſſam nec vocatam, primo ſtatim ſuo aditu turbaſſe omnia, cauſam damnis dediſſe ingentibus, & acerbiſſimis in Catholicos edictis.

Et erant hæ quidem & ſunt hodiéque Proteſtantium meræ fraudes, verum aliis idcirco in ore poſitæ vt fierent credibiliores, nóſque magis populo exoſi. Sed erit cum ignes ſuppoſitos cineri, vel ſuſpenſis obibo veſtigiis, vel fortè præteribo, quod nunc mihi non fuit liberum, ne cunctationes Mercuriani longas, meo ſilentio damnarem velut indefenſas, quas rationibus occultis alij Prouidentiæ communis non ſatis tuebantur, alij nec veris, nec decoris, quòd Societati tunc deeſſent Angli qui poſſent pondus tantæ miſſionis cum dignitate ſuſtinere.

Vt verò Alanus Mercuriani moras rogando expugnauit, Pontifex autem innuendo, Oliuerius Manafeus Germaniæ, Galliæque tunc Aſſiſtens procurando; quantis eam prenſarint ſtudiis tùm Angli tùm externi, dicat ipſe Alanus, qui partem illorum ſaltem aliquam vidit [dicam quod res eſt, inquit, vt primum percrebruit inter Societatis Patres, quos vulgus nominat Ieſuitas, decretum eſſe vt ex iis in Angliam aliqui mitterentur, prout tempus, & occaſio ferret, incredibile dictu, ſed teſte Deo, verum eſt quod ſcribo; viri ſcientia præſtantes, non Angli modo, ſed diuerſarum quoque nationum ad Prælati pedes cum lachrimis, & ſignificatione intimi affectus illam ſibi ambiêre Prouinciam, vt palam in Academiis, aut Proteſtantes reuincerent, aut nobiliſſimo in regno, pro vera fide animas ponerent, à qua illud tam procul exerrare vehementiſſimè dolebant] hic ſi Alanus aliquos notaſſet externorum qui miſſionem hanc tanto ardore prenſauerant, nominaſſet profectò Claudium Aquauiuam, tunc quidem Prouinciæ, Societati deinde Præpoſitum; quo illam nemo feruentiori ambitu petiuit.

Iam tanti moliminis expeditionem quàm ſerio Societas noſtra oblatam acceperit, quantos ad eam attulerit ſpiritus, quo fructu obierit, teſtem Campiano qui pars eius fuit, non poſſum dare, magis idoneum, Elizabethæ conſiliarios, hac prouocatione admonentem. [Ad Societatem noſtram quod attinet, ſcitote, nos ait, quàm latè orbis patet, eo numero eſſe & iis ſuccidaneis augeri, vt poſſimus durando veſtras omnes diſiicere machinas, omnes verò ſanctè coniuraſſe ad cruces quaſcumque nobis impoſueritis ingentibus animis perferendas, nec deſperaturos vnquam ſalutem veſtram, quamdiu vel vnus de noſtris fuerit veſtro ex Tiborno, & è veſtris ſuperſtes lanienis. Res eſt maturè iam deliberata, & cum bono Deo, pugnam quæ nunc initur nec vlla vis, nec impetus franget. Sic fides principio conſita, ſic referenda eſt, ſic eius quod periit reparandum] hæc ipſe Campianus, cui cum Perſonio ſors felix obtigit vt eſſent illius Apoſtolicæ operæ conditores, probante plurimum Alano, conditores inquam, ex quo illam ſuſcepit Generalis non temporariam, ſed continuandam in poſterum, & perpetuandam; quod Societati nondum propoſitum fuerat cùm illuc anno 1546. traiecit P. Thomas King aliique de noſtris per annos deinceps ſedecim.

De Campiano & Perſonio quorum alter doctrina & ſanguine, annorum alter triginta ſudoribus eam inſulam rigauit, intereſt ſcire cuiuſmodi fuerint, qualéſve illuc à nobis diſcedant.

Campiani

Campiani egregia indoles, ingenium, ſtudia, euerſio per Cheneum Gloceſtrenſem, & Ordinatio in Proteſtantem Diaconum, reſipiſcentia, fuga in Belgium.

CAPVT III.

NASCITVR Londini honeſtis parentibus Edmundus Campianus Ianuarij viceſimo quinto, anni 1540. quo eodem Romæ Societas nata eſt, à qua in patriam quadrageſimo poſt anno remiſſus eſt, naſciturus iterum beato inter ſuperos æuo, inter homines immortali. Tunc verò qui nobis eſt Ianuarius 1540. anni principium, Angliæ erat anni triceſimi noni, menſis decimus, quem annum Martij viceſimo quinto incohabant, & hac leui obſeruatione, conciliatur ratio temporis apud varios ſcriptores diuerſa.

Puer felicitate ingenij ſupra coæuos tanta excelluit vt nondum tredecim natus annos, publicæ lectus ſit interpres lætitiæ, & oratione gratulatoria Mariam exceperit, defuncti fratris Eduardi, ſceptro recens, & regno potitam. Dicentem audiuit Thomas Vvitus vir magnus, & Catholicus, viuax pueri ſuſpexit ingenium collecta modeſtia ita caſtigatum, vt de gratia dicentis nihil demeret, illúmque quadriennio poſt, honori duxit, habere Ozonij inter primos ſui S. Ioannis Baptiſtæ gymnaſij Collegas. Id enim Collegium ante centum & quindecim annos ab Henrico Ehichiſleyo Cantuarienſi Archiepiſcopo S. Bernardi titulo fundatum, nunc tantummon vacuum & deſertum, ſuo ſumptu Vvictus inſtaurarat, ob hoc illud ei attribuo.

1553.

1557.

In Academiæ illius magna luce, magiſterio virorum præſtantium, præter linguarum peritiam Campianus, tam conſentienti vniuerſorum iudicio primas adeptus eſt in eloquentia culta & maſcula, vt qui vtraque excellerent Campianiſtarum gloriarentur cognomento. Quæ plauſuum auræ leuabant hominem ad felicitatis caducæ ſpes magnas, & miſeras, niſi animam illam Deus ad ſolidiora deſtinatam, iis ipſis plauſibus vt poſt videbimus in viam reduxiſſet. Poſt Philoſophiæ lauream ſeptenni vt Ozonij mos, ſtudio magnificè partam; ſex Theologiæ, quod ſcribit ipſemet, inſumpſit, & ſanctis Eccleſiæ Patribus ac Magiſtris; quos audire præſentes videbatur dum legeret, adcò in iis acquieſcebat totus. Nihil fuit interea publici muneris, & honorifici, quod magno aſſenſu non geſſerit, etiam

Procuratorem qui à Procancellario primus eſt, & ſuffragiis pluribus, ac notioribus meritis confertur.

Hunc honoris & commodi curſum, incitabat excellens præ omnibus ingenium iuuenis, & eruditio; & generoſa infra illos demiſſio animi, quâ nollet videri niſi vnus ex ipſis: Scriptorum neminem reperi vel Catholicum vel eterodoxum, qui eius moderationem, ſuauitatem morum, conſuetudinis amabilitatem, & verecundam modeſtiam non laudet; & quidem non elaboratam, ſed inſitam, & indolis propriam ſic attemperatæ vt eſſet omnibus percharus. Eam ob rem quàm mendax tam mira videri debebit vituperatio, quæ illum poſtquam Catholicis, & noſtris acceſſit, velut Ozonij portentum & Angliæ odium criminatur, quem adhuc hæreticum, regni decus, & delicias celebrabat.

Nam Elizabetha, poſt ſublatam è viuis Mariam, omnia denuo in ruinam agente quæcumque illa inſtaurarat; & Ozonienſi ſchola, ad hæreticæ errores & placita ſe fingente, torrenti ſe credidit Campianus, & in eadem ab illis Elizabet ſenioribus Theologis eſt abreptus, animo tamen nunquam non anxius, & pendens, & partes inuicem vtraſque committens nec mente Catholicum, nec Proteſtantem ſincerum aliquamdiu geſſit, cuius illi fluctuationis occaſio extitit, obſeruantia improba Magiſtrorum, quos colebat vt Patres; & eſſe ingrati cenſebat animi, quorum fauori debebat omnia, & à quibus omnia expectabat, hos ab ſe iuuene argui vt ignaros, vel damnari vt impios. Cœpit tamen ſuſpectus hæreticis eſſe quod occupatione ſtudiorum ſuam excuſaret ab cœnis eorum ſacrilega, & concionibus abſentiam: ſed ne illi negotium facerent vetabat ſeu amor quo in eum propensè ferebantur, ſeu fictio ſimulantis interdum ſe eſſe quod non erat. Ætate maturior, de Philoſophicis coram Elizabetha diſputauit, quæ tota cum aulæ maieſtate, Ozonienſes viſebat ſcholas, dixítque illi gratulationem Euchariſticam earum nomine de qua P. Thomas Fitzherbetus, (tunc nobilis aulicus, ſcribit Campianum in illo tot Literatorum theatro ampliſſimo, præſertim Oratorum, eloquentiæ palmam tuliſſe apud omnes, quàm neruoſæ ac fortis, tàm gratæ ac ſuauis, quare illi ex ore aut ſtylo nihil ſolitum prodire, cuius non ex eo certatim exemplum poſcererur. Regina oculos ab dicente amouit nunquam; laudatum mirificè, pronuntiauit excelſiori parem loco, in quo Angliæ toti ornamento eſſet, & decori futurus; commendauítque iam tùm ſuo illi Dudleo Comiti Leiceſtrenſi, qui ſuam quoque ipſi gratiam detulit, iuſsítque quod vellet in præſens optare Præfecturas etiam vt aiunt Eccleſiaſticas; curæ in poſterum ſibi fore vt ei conſuleret. At is licet fortunæ infra mediocrem, induci non potuit vt præter gratiam Reginæ aliud peteret, quod ſi fuit innatæ modeſtiæ, multo magis arcanæ in illum Dei bonitatis, ne implicaretur iis laqueis obligationum quos pro ſua illa qua laborabat, vrbanitatis nimiæ comitate, niſi miraculo, nunquam auderet abrumpere, ſed eam ſeruaret ſui arbitrij libertatem, quæ ipſi ſalutis principium fuit.

Verum vt eſt) mobilis iuuentus, quem conditiones ab Regina oblatæ

non

non irretierant, promiſſa Epiſcopi Glocestrenſis tunc periculoſiùs expugnarunt, cùm eſſet iam propior Catholico lumini, quod plus biennio inueſtigabat tam acri cura quàm ſe illi ſincerè ardebat mancipare; nam ſectis Angliæ vel ex eo cenſebat, nihil veri & ſolidi ſubeſſe, quod ex Proteſtantium mera libidine, & Parlamenti diurnis arbitriis penderent, nutarent, ac mutarentur omnes, & menſis alterius fides non eſſet eadem quæ menſis anteacti, maximè autem omnium longæua, quæ annum implerent: quod S. Hilarius Arianis quondam exprobrarat: Catholicæ verò Romanæ conſtantiam iam inde ab Apoſtolis eandem, & conſenſione omnium temporum confirmatam, ineluctabile experiebatur in nouas hæreſes argumentum, ex quo illi primum rationem decem libellus aureus in mente natus eſt, cuius deinde robore obarmatus Academiam vtramque Ozonienſem, & Cantabrigienſem in certamen vocauit. Firmauit quoque nutantis animum, frequens quidem cum defenſoribus errorum etiam Epiſcopis concertatio, ſed ex qua nihil vnquam vicinum probabili referebat. Vnus miſerum lethali beneuolentia potius, & comi popularitate quàm rationibus expugnauit.

Fuit is Riccardus Cheneus Glocestrenſis Epiſcopus, quem deſcribit ipſemet Campianus, ætate ſexagenarium, corpore infirmum, moderatione animi ſemper æquabilem, vita quoad cerni poterat innocentem; affabilitate, & vrbanitate mirè amabilem. Antiquitatis de cœtero in paucis curioſum, præſertim Eccleſiaſticæ, de qua narraret aliquid, aut probaret, inſinuabat ſe tam dulciter audienti vt philtro quodam parabili videretur illum ſibi penitus incantare. Catholicis quidem minimè moleſtus, ſed ſuis beneficus, & largus, contra quam omnium Angliæ Præſulum vix duos notaſſes qui ſuas Eccleſias non dilapidarent, ne tectorum quidem parcentes plumbo, & marmoribus ædium, Epiſcopiis, & poſſeſſionibus, quin pecuniam ex iis conficerent, ſi modo emptores inueniſſent. Cheneus ab his adeò diuerſus, vt de ſuo quoque in eas expenderet, ſuóque Palatio ciues omnes velut hoſpitio communi gratuitóque exciperet. Religione certè Luthero adhærebat, ſed parciùs & quibuſdam ſolum in dogmatis; cœterà nimium de Catholico retinebat, quantùm ſcilicet conferret vt ex Catholicis faceret Lutheranos. De arbitrij libertate, Euchariſtia, Conciliis, Patribus, nobiſcum ſentiebat; de Caluino & Zuinglio peſſimè; quamobrem infenſos habebat Proteſtantes, maximè Puritanos, quorum fidem probabat ad infidelitatem vergere propiùs, & hanc ad imum perfidiæ atheiſmum. Verum hac denique perſpectæ veritatis opinione quâ clarebat, & perſpiciendæ vlterius tranquilla, & aſſidua cura, minus cautis ſuas ſine ſenſu hæreſes inſtillabat, & ſuauitate dicendi agendíque iuuentutem Catholicam ad ſe adeuntem, Lutheranam ab ſe dimittebat.

Quid plura? captus eſt etiam Campianus, eóque perniciosiùs, quo ſua vtrumque moderatiſſima indoles arctiùs copulabat. Longas ergo inter ſe horas de religione trahere, Ozonij, Glocestri, vbíque, quàm longiſſimè abeſſet Epiſcopus; qui nihil ei æquè ac ſæpiùs inculcabat, niſi vt regia

incederet via, & per quidque obſtaret, tritæ à Patribus, Conciliis, ſeculis orbitæ conſtanter inſiſteret; quæ ab homine dicta, qualem ipſe depinxit, & amiciſſimo, & ſuis commodis dignitatique promouendæ ſic addicto, vt eum etiam ſibi deſignaret in Epiſcopatu ſucceſſorem, Campiani affectum ita ſubegerunt vt iudicium pariter argumentáque omnia affectus ſubigeret, puderétque non totum eius eſſe, qui tantum ſe amaret. Caput igitur profanis hæretici manibus ſubiecit, inauguratus ab eo Diaconus, & Concionator; peruerſa fiducia perpetuandæ per eum ſectæ ſuæ, quod & ſibi æqualem ſcientia literatis; & ſuperiorem dicendi gratia populo eſſet relicturus.

At hæc ſacrilega Diaconatus infauſti dignitas qua perfidioſus Epiſcopus Campianum ſibi obſtrinxerat Campianum eidem abſtulit. Narrabat ipſe de ſe imponente ſibi manus Epiſcopo, cœptum angi quibuſdam furiis, & cohorruiſſe ad tantum nefas, tamque indomitis confixum, & dilaceratum aculeis, vt diu, noctuque lancinante, & improperante conſcientia torqueretur. Animæ bonæ reſiduum, acérque ſtimulus reſurgendi. Lapſi dolorem auxit epiſtola Georgij Martini ſero diſſuadens, cuius nullum reſtabat præter pœnitentiam pharmacum. Hunc olim Oxonij Campiano ingenij celſitas, linguarum peritia, & ſcolæ Societas familiaritate intima iunxerant. Igitur Londini de amore, & conditionibus opimis audiens quibus Gloceſtrenſis aucupabatur Campianum, ſcripſit ad illum etiam atque etiam caueret, nec ſe malis æternis irretiret. Hoc amiciſſimi conſiliarij, & amicioris conſcientiæ fido morſu excitus Campianus peccatum à ſe deteſtatur, vitam in poſterum decernit, patrato oppoſitam confeſſione animum expiat apud Catholicum Sacerdotem; & præcipiens animo quam meditabatur viuendi formam non fore inter Proteſtantes quietam, nec tutam, abiecta cum omnibus patria Dublinum Hiberniæ nauigat, vbi à Riccardo Stanhurſtio viro docto, Catholico, & pridem amico exceptus, Dei totus, & ſuus annum agit, Regni eius hiſtoriam benigni mercedem hoſpitij componit, & domus illius familiam in cœnobium transformat; aſſiduis interim ſe pœnis macerans, & diuturnis precationibus quibus crimen admiſſum elueret. Quare illum quidem ſub panno vulgari monachum, alij ſub homine Angelum vocitabant, tanta erat loquentis, agentis, procedentis, & tam cuſtodita, cautaque modeſtia. Fuit vero is annus 1569. quo Elizabetham Pius quintus anathemate perculit, & Dux Northumbriæ in illam mouit ſeu Religionis Catholicæ ſtudio, ſeu Mariæ liberandæ quam tenebat carcere concluſam; ceſſere duci arma illa tam infeliciter vt illis etiam qui non erant eorum conſcij, exitio eſſent; quod crederentur eodem pariter aduerſus Reginam animo, pro parte Catholica ſtare hinc anni ſequentis ſeueriſſima edicta, & veſtigatorum canum paſſim turmæ, emiſſarij ſcrutatores qui comprehenderent ſuſpicione qualibet afflatos tanquam reos, nec modo per Angliam, ſed & Hiberniam quò firmiorem in auita fide, & obſequio Ro. Pontificis, eò ſuſpectiorem Reginæ, & inuiſiorem. Emiſſariis

riis igitur delegatis, inter primos Lublini defertur Campianus, certo ab iis poſtridie carceri mancipandus, niſi eum Prorex Henricus Sidneyus intempeſta nocte de captandis latebris monuiſſet; ex quibus vitato periculo, ſub ficto Patricij nomine, & veſtiaria teſſera Kidlarij Comitis in portum venit viceſimo diſſitum milliari. Tranſmiſſurus in Angliam nauim conſenderat, cum adſunt Dublino indagatores inuentum abducturi; hoc rerum, & temporis anguſto deprehenſus, Apoſtolum Inſulæ, cuius ſe nomine ac tutela munierat, in opem fidenter inuocat; mirum dictu! auditur tàm properè vt lictores naui tota ſurſum deorſum curſantes, rimantéſque omnia diligentiſſimè, præſens tamen lateret, & eorum oculis ſemper adſtans ab iis minimè cerneretur, Londinum in patriam traiecit, vbi ſe tot inter exploratores ab Regina ſparſos malè tutum aduertens, confugit in Belgium, ſed pauca vix milliaria emenſus à Cataxopio Anglicano, tractus illos ſeruante ſiſtitur, & commeatus legitimi carens Chirographo quos ſibi fas eſſet extra Regnum exire, capitur intraque Angliam reuectus, portus cuiuſdam cuſtodi traditur Londinum mittendus. Sed is Campianum, curioſè vndique perſcrutatus, cum ne obolum quidem captiuo ſuo feciſſet reliquum, ita illum ſe finxit claudere, vt apertum illi relinqueret exitum, & à quo teneretur, & obſeruaretur neminem, velut aiens ambobus fore benè conſultum ſi fugeret. Ludum facilè aduertit Campianus, nec multum ſategit vt cuſtodis vitaret oculos, qui ſe abdiderat ne aſpiceret fugientem; inde viatico ab amicis accepto feliciter in Belgium appulit.

Studet in Seminario Duacenſi. Cheneum ab hæreſi reuocat. Romæ in Societatem admittitur. In Auſtria, & Bohemia ſtrenuè laborat. Mittendus in Angliam Romam reuertitur. Ad hoc eum Alanus ſuis literis confirmat.

CAPVT IV.

NAVI egreſſus, mentem & oculos attollit, agens gratias Deo funeſti quod vitarat ſoli; & quod attigerat melioris; rogánſque ſibi locum indicari qui foret ad animi ſalutem magis idoneus. Duacum mox ſe rectà contulit, vbi tunc Alanus ſeminarij quod diximus fundator, & gentis eiuſdem plurimi præſtanti virtute, ac litteris illuſtres; à quibus vt frater è mari naufragus toto amoris, & beneficentiæ complexu

ſtringitur, communique cum iis viuendi regulam ſecutus, Theologiæ biennium duobus illis adiunxit annis quos iam Oxonij eidem ſtudio dederat, tum multum renuens, & honorum deinceps omnium pertæſus initiatur baccalaureatu, quod ita maiores faciendum cenſetent. Verum præcipuus eius labor in relegendis vitæ anteactæ notis lethalibus diſcruciabatur. Torquebat animum violata Deo & Eccleſiæ fides, vt profanis Chenei Gloceſtrenſis promiſſis, & manibus ſubderetur, ac licet agniti magnitudinem ſacrilegij diu multúmque in hibernia luxiſſet, Deo tamen ex lapſus illius profundo, elaborante fundamentum ſublimis in poſterum fabricæ, ingraueſcebat Duaci, culpæ dolor, erumpebátque in perpetuas lachrimas & ſingultus nulla medicabiles conſolatione. Quo ille animi angore trahi videbatur ad Societatem, tunc enim cœpit remittere, cum religioſæ vitæ ſuſcepit propoſitum; ſedatus vero eſt penitus, cum illud reipſa iniuit, viſúſque illi eſt quod aiebat ipſe, animo eraſus character beſtiæ, deletaque macula diaconatus infelicis, mens ſecura in pace quieſcere. Inter has ramen anguſtias, neceſſitatem ſibi ſenſit incumbere, emendandi mali, quod ſuis adulationibus Cheneo conſciuerat. Dedit itaque ad eum Duaco epiſtolam expugnandæ illius pertinaci doctrinæ, & conciliandæ Deo ipſius voluntati ſanè fortem, ſed confeſſione proprij ſceleris, & reuerentia præſulis quem reprehendebat, ſic attemperatam, vt poſſet vtrimque hominem ad mentem reducere. Damnabat ſuam erga illum obſeruantiam, errori eius malè morigeram, cui pro familiari vtriuſque vſu, obſtare facilè potuiſſet. Quod ſi ſaltem tentaſſet, fortaſſis Epiſcopum in partes Catholicas pronius impuliſſet, quam eſſet ab eo Proteſtantium implicitus partibus. Deteſtabatur vero præ omnibus fumos illos temporarij vtilis, & viliſſimorum commodorum, quibus lingua mendaci, mentem prodiderat ſana, & vera ſentientem, & eram inquit, ex iis vnus quos carpit Propheta, *videbas furem, & currebas cum eo* inde futuris poſt hanc vitam, Præſulem exterrebat ob linguam tot Catholicis perdendis; manus Ordinationum tot ſacrilegiis commodatas, animum filis tam leuibus ſuo adſtrictum exitio (in paucis enim Cheneus à vero, & Catholico diſſidebat) ob quæ non poterat aliud præter ignes æternos expectare. Qua quidem ardenti & prolixa epiſtola Campianus, viſus eſt ſibi religione officij, & mutuo in Cheneum amore perfunctus. Cæterum ille in perfidia ſua hæſit.

Iam quæ cauſæ Duaco Romam Campianum & in Societatem vocauerint; quæ in Germaniam, & quæ iterum Romam, demúmque in Angliam videamus. Dum ergo cœlum fatigat anxius, pergítque à Deo gemens flagitare, quo potiſſimum in vitæ genere, admiſſi in Anglia ſceleris promereri valeret integram, veniam, inſpirari hanc ſibi vocem interiùs perſenſit. Romam proficiſcere, illic tibi cernere dabitur quid te Deus fieri iubeat. Quam ille vocem tam inuſitato ſibi afflatam ſenſu, tam certo credidit diuinam, vt ſalutatis illico amicis in viam ſe dederit. Fuêre qui vellent euntem comitari, & viatico iuuare; ſolus ipſe, & pedes, & externus, &

mendicans

mendicans Romam tandem peruenit, ſuperioris æui anno ſeptuageſimo ſecundo exeunte, aut ineunte potiùs ſequenti. Deum illic promiſſi dum admonet, paratus ad omnia quæcumque innuiſſet; eodem quo prius, & ſenſu & modo vocatur ad Societatem, neque id libratis vt quidam ſcripsêre, rationibus variis ad arbitrium legendi; ſed peculiari & diuina voce, ad capeſſendum quæcumque iuberentur. Inter hæc Geſualdus S. Cæciliæ Cardinalis noſſe hominem optauit cuius multa cum laude ingeniũ,& mores cultiſſimos vulgari audiebat; ſimul eum, vt erat liberaliſſimus, opportunis iuuate ſubſidiis, quæ pro conditione peregrini, & exulis, non ambigebat illi parciùs ſuppetere; Accitum igitur, & ſtudioſè aliquoties tentatum, vt præſtantiorem rumore comperit, conditiones illi percommodas detulit, nec forte merito impares; Campianus actis demiſsè gratiis, oppigneratum ſe patrono reſpondit omnium ſupremo, certum illi, quicquid eſſet ac poſſet, viuere ac mori: quod eius propoſitum animi cum multum laudaſſet Cardinalis, quæſiuit ex eo de Bulla Pij quinti quid ſentiret (ea ſcilicet quâ Elizabetham Reginam damnarat hæreſis; anathemati ſubdebat; populos eius imperio, & obſequiis abſoluebat) cui Campianus nihil aliud retulit, quàm quod palam res ipſa loquebatur, exaſperatam peracerbè illo diplomate Reginam, & in editiones aduerſus Catholicos ſeueriſſimas inductam; nec vlteriùs proceſſit de his ſermo; qualicumque tamen exploratore perlatus in Angliam ad Conſiliarios regios, capto diu poſt Campiano obiectus eſt, velut de rebellio Anglorum, & vita Reginæ tollenda coniuraſſet, cum nec Anglia, nec Regina vllo modo ad Cardinalem attinerent. Nunc deliberati in Societatem ingreſſus ſatagens Campianus Mercuriano ſe ſiſtit eius Præpoſito, qui Aprilis viceſimo tertio huius anni ſeptuageſimi tertij, Franciſco Borgiæ lectus fuerat ſucceſſor, datóque ſui experimento idoneo, breui adſcriptus eſt in Societatem; adminiculante: huic facilitati Anglorum virtute quos iam habebamus, velut reliquorum tacito pignore; admiſſum Laurentius Magius, noſtris in Auſtria Præfectus, inuidentibus aliis Prouincialibus Pragam duxit, prouecto ad medium Iunio, inde Brunam miſit ad tyrocinium, vbi & Viennæ, & Pragæ adhuc tiro, poſt votis obſtrictus ea geſſit ſolus, quæ multos poterant habere occupatiſſimos: Latinis, Græcis, Rhetoricis, Philoſophicis tradendis concionando aſſiduè; Seminario nobili regendo, & Sodalium cœtu pietate ſpectabili; præter ingenij lucubrationes penè perpetuas, eáſque inſignes. Hinc ab antiſtite Pragenſi, à quo & vnicè amabatur, & obſeruabatur, Sacerdos creatus, miniſterio inſtitit animarum tanta vi ſpiritus, & contentione laboris indefeſſi, vt videretur ex vno ad alia ſemper exire vegetior. Vbique tamen nihil humile ſapiens, nihil triuiale & abiectum, ſemper ſibi ſimilis & ſe ipſo maior, ſeu diceret, doceret, ſcriberet, vel quiduis aliud communi bono agitaret. Londinum redux vir illuſtris, poſt legationem apud Rodolphum ſecundum obitam Elizabethæ nomine, nihil æquè celebrabat vt Campiani Ieſuitæ concionem quandam, cui interfuerat ipſemet cum Imperatore; quæ dicendi facultas, quamquam inter eius

excellebat dotes, eminebat tamen omnibus ipſius ſtudiis ea ſui cura, vt præter ſalutem propriam, & ſtudium exquiſitiſſimæ virtutis, rei nullius ſollicitudine tangi videretur. His acquieſcenti ſudoribus, en adſunt ab amicis Roma, Doctore præſertim Alano literæ, de ſui delectu in Angliam, ad laudem Apoſtoli ſuis laboribus, & (fortunaret omen Deus!) ad palmam martyris ſuo ſanguine promerendam. At enim Alanum cui altè animo hærebat de noſtris in Angliam mittendis, vt qui primus id mente conceperat, & multis euicerat precibus & rationibus, ſubiit metus quidam amoris ſolliciti ne opimis in lucro animarum occupationibus contentus Campianus, præferre vellet Bohemiam Angliæ, habentque nunc etiam ſcriptores aliqui eius epiſtolæ reſiduas lineas quâ dehortatur illum vehementer ab eo conſilio, ideque ipſa illis impingit falſi notam, qui Perſonium & Campianum vulgarunt nec vocatos, ſed nec expetitos, quin nec vllo volente, vltro ſe in Angliam penetraſſe. Sic ergo ille, ſed Anglicè Pater, frater, & fili (nam hiſce vocabulis mutuus inter nos me obarmat amor) ſupremus ordinis tui Dux, Ieſum intelligo, Praga te Romam, inde in Angliam euocat, vocant & tui ratione fratres Angli Catholici, quorum etſi non audis voces; audit, & iubet Deus ratas eſſe.

Iis ego, & tibi tùm patriæ, tùm charitatis verè coniunctiſſimus, meas quoque voces addendas putaui, quin ſublato ad te contentiùs clamore, impatienter inculcandum quamprimum cariſſime Campiane! tete iſtinc abſolue; quam ferre poteras Bohemiæ opem abundè contuliſti, inuectáque ab Anglis in eam damna, quoad valuit ſarciſti (Vvicleſi Angli ſignificat hæreſim, à Ioanne Hus illic propagatam) ſi amantiſſimæ patriæ votis ardentibus fueris obſecutus, téque illi, & tuam operam, vitámque in poſterum omnem, & quæ diuino munere nactus es ad eam iuuandam præſidia conſectaris, feceris quod pium, quod iuſtum, quod decet verè Chriſtianum. Nec eò hæc ſcribo, quod de animo tuo addubitem, ſcio te ex felici rectorum tuorum ſuſpenſum arbitrio, aduolaturum quocumque gentium, & periculorum innuerint. Sed nunc Anglia noſtra meſſes promittit copioſas, verum hominibus operæ non vulgaris, tibíque priuatim, tuſque inſtituti lectiſſimis, & ſtrenuis ſociis. Quibus concedendis acquieuit iam multorum precibus R. P. Generalis. Eiuſque conſilium, patriæ noſtræ Pater, Gregorius decimus tertius comprobauit; Deus ipſe cuius in manibus ſortes tuæ vertuntur, Campianum ſapientiæ ſuæ & gratiæ dotibus cumulatum nobis reſtitui voluit. Para ſis ergo te ad profectionem, ad labores, ad tentationem. Hactenus Alanus, quem & præceſſere ad eundem, & ſubſecutæ ſunt multorum gratulatoriæ, demúmque ipſius Generalis, qui diſertè ſcribebat, ea mente ſe illum Romam accerſêre vt eum in Angliam mitteret, reparandæ illic rei Catholicæ iacturum fundamenta; commendabátque illi celeritatem itineris. Diuini ad hæc ſecutus placiti Campianus, & paucis quæ reddenti ſibi literas Rectori tunc dixit; & perpetuo, dum illic ſubſiſtit vultus, & animi tenore, palam fecit, iis ſe egregiè munitum virtutibus, quibus oportebat iniunctam niti, & adminiſtrari

Prouinciam;

Prouinciam; verbo, dicam, ſummis & infimis, vtriſque heroicis. Generoſa in primis in mortes quaſlibet, pro Chriſto, & annuis deliberatione; & magnis infra ſe demerſa ſpatiis humilitate Chriſtiana, nihil auſa ſibi de ſe confidere; à Deo omnia certò ſibi ſpondere. Quibus vnam ſe putat commodare obedientiam. Domi & foris merito ſummè charus, beneuolos erga ſe omnium diſtraxit affectus, gaudebant illi complures prope iam martyri; maiori numero alij iacturam tāti viri, prioribus omen, ſpes vt ſit pia iocosè faciebat; quibuſdam tamen oraculum certius qui norant Brunæ Campiano Dei matrem in tyrocinij horto ſpectabilem, pānum explicuiſſe purpureum, & prænuntiaſſe beatam mortem profuſione ſanguinis oppetendam.

Habeo illinc penes me literas, huius centum poſt annos etiamnum recentis memoriæ teſtes. Amicis igitur hoc ſolum monitis, vt vellent ſui memores eſſe apud Deum, profectus eſt, voluitque illum Ferdinandus Auſtriacus Praga eodem ſecum curru vehi, vt eius interea ignitis colloquiis frueretur. Inde Patauium deſcendit pedes, quod ne Romam vſque facere pergeret obſtitere illorum qui Collegio præerant charitas cum ſingulari eius parendi ſtudio; magnis nihilominus itineribus vſum oportuit, cum ineunte iam Martio Pragæ admonitus de profectione; Aprilis ſecundo, vocanti ſe præſens Mercuriano obtulerit; cadebat is dies in ſabbathum maioris hebdomadæ anni 1580. Poſt ſalutatum Generalem, in amplexus iuit deſignati ſibi nobiliſſimæ expeditionis digniſſimi ſocij Roberti Perſons, quem noſtro efferendi modo dicturi ſumus Perſonium. Cuius hic prima initia neceſſe eſt narrationi futuræ præuertere.

Roberti Perſonij natales, ſtudia literarum; Docendi munus Oxonij; æmulorum inuidentia; profectio in Italiam; ingreſſus in Societatem Jeſu.

CAPVT V.

ORTVS eſt vir magnus Perſonius ex inferiori Stooſomerſeti dynaſtiæ pago, elapſi ſæculi anno 46. honeſtis quidem parentibus, ſed quàm à virtute liberaliter inſtructis, tam parcè à re familiari. Mater nomine Chriſtiana longo annorum nonaginta æuo; patientiæ conſtantis multiplicia merita cumulauit, exoſa, inuiſa, vexata hæreticis; ſed magnæ apud Catholicos venerationis, tanquam reſiduum ab Henrico VIII. Eccleſiæ Anglorum veteris monumentum. Ad hæc longè abſentem Perſonium, & iuuentutis Anglicanæ Seminariis ſtatuendis, fortiúmque ſcriptorum editionibus errores conuellentem, cùm vlciſci non poſſent hæretici,

filij odium in matrem euomebant, necaturi omninò, niſi ſe alibi relicto pago abdidiſſet, vbi clam primum Roberti Sotuuelli; dehinc poſt felix eius ſupplicium Henrici Garneti ſuſtentata eſt charitate, ac matris loco ad mortem habita.

Ex liberis vndecim quos marito Henrico peperit; medius fuit Perſonius, ſed naturæ donis, & gratiæ ſummus. Vix adoleuerat cum fratri datus eſt natorum maximo, mercaturam ſub eo facturus, ſed breui ab eo ad patrem remiſſus ob inopinatam rei ſuæ totius iacturam. Hic vero iuuenem ad maxima quæque deſtinatum & factum, miniſteriis vilibus ſubduxit Deus, & Sacerdotis optimi miſeratione in prima tranſtulit literarum rudimenta. Erat is Ioannes Hauuardus integerrimæ vitæ regularis Canonicus qui deuoratis ab Henrico octauo cœnobiis in lucro poſuerat vel abiecto in pago Parochi munus retinere, Stoi ſcilicet; Perſonij patria; cœpit illic adoleſcentem Latina docere, cuius iam tum ſuſpiciebat indolem fortuna dignam meliori, alebátque illum interea ſuo, & ſuorum ſumptu. Porrò hæc à me, licet exilia, præmitti oportuit ad vindicandam Perſonij famam ab hæreticorum laniena, & ex Catholicis etiam quorumdam, qui Elizabethæ depredicaturi clementiam, ab exſecratione Perſonij fecère principium, Hauuardum videlicet, apud quem plus anno literas didicit, non illi modo Magiſtrum fuiſſe, ſed natura patrem, & ſacrilegio, quam etſi Perſonij frater factus hæreticus atrocem calumniam impudentiſſimæ falſitatis, mendaciíque reuinceret, haud tamen tunc & ſemper deinceps abſtitere ab ea recoquenda, & Perſonij nomine monſtroſis probris deformando, ſed non potuit niſi aliquod ingens bonum, talium hominum capitalibus odiis glorioſius fieri.

Inchoatis ſub Hauuardo ſtudiis, non fuit de cœtero multum iuueni laborandum; in illa enim iam tùm ætatula, exerentibus ſeſe capacis ingenij notis, & ornamento patriæ futuri, facilè reperit mecœnates. Anglorum eſt propria & eximia laus inde à multis ſeculis adoleſcentum ſtudia promouere, qui magnas de ſe expectationes, bonitate ingenij mouerint, ſpémque patriæ fecerint ſplendoris præcipui, vel vtilitatis; quàm laudem optandum vt iis plures inuideant. Alit enim Collegiis ſedecim Oxonienſis Academia, totidem Cantabrigienſis ipſius æmula, diſcipulos mille quibus prærogatiua ingenij, quaſi natiuum ius tribuit ad gratuitam multorum annorum ſuſtentationem, quoad ſcientiæ cuiuſvis curriculum, ſub excellentibus Magiſtris abſoluerint. Præter illas quas vocant Aulas, hoc eſt Seminaria Conuictorum, ad Collegium aliquod attinentes, súntque Oxonij octo, & Cantabrigiæ fortaſſis totidem. Harum vni adſcriptus Perſonius, quæ S. Mariæ vocabatur, annorum ſeptem bonam partem in dialectica poſuit, ſunt enim ex lege neceſſarij ſeptem anni ad informationem perfecti Philoſophi, & Magiſtri. Poſt in Collegium eſt adſcitus quod ab Scotiæ Rege Balliolio, in Anglia exule, fundatum; eius nomen ab anno 1263. vſque hodie retinet. Vbi quadriennium diligens ſtudiis adiecit, & Magiſtri promeritus lauream Præſide Campiano, ſcholam cœpit, & diſcipulos habere.

quos

quos idcirco pupillos vocitant, quod nouis Præceptoribus, noui & ipſi rudéſque poliuntur, commodo vtrimque non impari mutuæ æmulationis, diſcipulorum quidem eos frequentius audientium Magiſtros, à quibus accuratius & felicius finguntur; Magiſtrorum vero magiſterij autem, docendo diſcentium. Horum triplo quàm alij plures Perſonius cenſuit auditores; Rhetores primum totis quatuor annis; deinde Philoſophos, pleróſque nobiles, diuites, integritate motum tam præclara, vt eorum non pauci, ſudores & ſanguinem pro Christo ſparſerint. Hanc illi frequentiam conciliabat verax ſcientiæ fama, & rectè docendi iucunda maturitas, eáque naturæ tùm beneficio; tùm religionis & conſcientiæ. Inerat homini venerabile quiddam, & auctoritatis potius decora ſpecie, quàm ſeuera, & graui reuerendum. Gerebat intus Catholicum; promebat, & foris apertius quàm vovoluiſſent Academici ferè omnes. Huic tamen ſemel emolumenti priuati cæca fraus obrepſit, Doctoris gradum alioqui minimè adepturo, recitauitque impium iuſiurandum, quo ſacram iuriſdictionem Reginæ tribuebat, quæ illi fuit in reliquam vitam amara lugendi materia. Mouit ergo illi competitorum inuidiam, nobilis auditorum ingénſque numerus; hæreticorum autem iras, tantumnon aperta in eis docendis fidei Romanæ defenſio; hinc illius dum eam profitetur afflictationes; illinc eam dum tacet in ipſum coniurationes, quas auxit ſolutæ Balliolenſis Collegij diſciplinæ, quæ pro Decani officio in illum incumbebat, emendatio & cura. Eò enim vſque defluxerat, vt maioris ieiunij diebus, impunè carnes illic ederentur, quod per antiquas Collegij leges, ne Proteſtantibus quidem fas erat. At enim guloſa, & effrenis iuuentus inuicem colligata, numero, & impudentia cauſam vicit; triumphauítque ex illa victoria Squirus, ex iis præcipuus in Perſonium Clarigator, turbulenti, ſed magni peſſimis in rebus ingenij: cuius hæc fuit malignitas vt eum tentaret obſtringere ad munus Caluiniani prædicantis, quo regnum metu liberaret hoſtis domi ſuæ educandi. Abominatus eſt miniſterij fœditatem Perſonius, etſi enim primùm, quod ſcripſit deinde ad conſiliarios Regios, ætatis in biuio, religionum adhuc rudis vacillaſſet, vtri ſe potius manciparet; antiquæ, an nouæ, quam Reformatam dictitabant; verum exploratis ab Eccleſia naſcente per continuatam temporum ſeriem Patrum doctrinis, ita confirmatum in Catholico dogmate, vt eius impugnandi oblatum munus admittere, perinde videretur, ac vigilibus oculis dare ſe in orcum præcipitem. Coactus igitur à Squiro eiúſque ſequacibus Collegio cedere, hac lege, vt nihilominus cùm illic parumper ſubſtitiſſet, quaſi vltro per ſe diſcederet; hoc ipſum parumper illi præreptum eſt, & manu armata, æriſque Campani velut ad incendium ſonitu eiectus, conclamantibus ad plebis concurſum ganeonibus, foras, foras Papiſta Perſonius, qui diſcordiæ ignem ſubdebat Collegio, violentus, intractabilis, agreſtis, quæ ipſius elogia ex ſeditioſis, teſtis auritus, & præſens retulit Camdenus, quibus falſiſſimis veram expulſionis eius prætexerent cauſam, defenſionem ſcilicet Catholicæ fidei, & abſtinentiæ Chriſtianæ. Verum enim vero Sannionum hæc turba in eiecti probra ſtultè ludentium

habitura eſt illum ibidem poſt annos aliquot longè aliis animarum lucris, & conditionibus glorioſum, ac dum ſuis viuet & ſpirabit in libris, tam potentem hæreſeos hoſtem vt præter deſperabunda conuitia, nulla re illi obſtare valuerit.

Oxonio egreſſus, & domeſtica re, bimeſtri compoſita, in Belgium traiicit, impoſiturus in Italia ſtudiis ſuis finem: ſed P. Guillelmum Goodium Anglum Louanij nactus charitate in ſuos aduenas, & exules celebrem, perſuaſus eſt ab eo, octiduum, ſolus ſecum, & ſolo cum Deo agere, & meditationum S. Ignatij partem primam obire, ex quibus ratum fixúmque retulit, præſtantioris vitæ propoſitum, nondum tamen aut clero, aut religioſæ regulæ obſtrictum, ac niſi Venetiis paraſſet ſibi pecunias ad ſumptus quos eſſet Patauij in medecinæ ſtudio facturus, optaſſet Louanij Theologiæ curſum emetiri. At enim prouidus in excellentius eius bonum Deus neceſſitate recipiendæ pecuniæ, in Italiam illum, & Romam appulit, anni 1574. Septembri menſe, Portæ ſanctæ futurum ſpectatorem à Gregorio XIII. pandendæ, & iubilei proximè ineuntis; inde breui reuerſus Patauium, excurſionem illam ſuam in communi ardore pietatis tam frigidam, cœpit vehementer apud ſe incuſare, & dolere quòd Roma nihil reportaſſet præter ſaturam veterum marmorum curioſitatem, creuítque eò vſque is dolor, vt nec occupando ſtudiis animo, nec proceſſu dierum mulceretur; quoad vlterius non ferens cum Deo, & ſecum iurgari, ſanctam denique vrbem repetere ſtatuit, quodque adhuc pendebat conceptum Louanij decretum religioſi ordinis quem amplecteretur delectu firmare. Confictis itaque fabulis veram ſociis occultans profectionis huius cauſam, cum iis peruenit Venetias; hinc ſolus Ferrariam, vnde inſueto pedeſtris itineris, & cœli æſtuoſiſſimi, ſed conſtanti labore Romæ, vt optarat Deo ſe obtulit; quæ illi Deus incommoda penſauit vocatione interiori certa in Societatem IESV, cuius ingreſſum peculiari eius ope Iulij quarto obtinuit, anno eodem ſeptuageſimo quinto poſt ſexquimilleſimum. Sic primos Angliæ expeditionis Ductores duos Campianum, & Perſonium, lapſus imparis licet non impar dolor ad Societatem compulit. Et Perſonius quidem triennio poſt Sacerdos factus, ſimul Theologiæ operam in Ro. Collegio nauabat, ſimul ad S. Petri, piacularis confeſſarij Angli ſupplebat vices; vtque vſus tunc erat, noſtris anni ſecundi tironibus præerat; cum futurus illi in Angliam Socius Campianus Praga vt diximus euocatus, Romam attigit Sabbato ſanctiori, anno 1580.

Adduntur Perſonio, & Campiano Romæ in Angliam Comites. Illorum iter. Diſputatio Geneuæ cum Theodoro Beza, eiúſque Diſcipulis.

CAPVT VI.

APPVLSO Romam Campiano, maturatus eſt ſtatim diſceſſus in Angliam; pedibus ſuis aduolutos Beatiſſimus Pater Gregorius XIII. felici adprecatione amantiſſime dignatus eſt, rogantibuſque vt Bullam Pij V. explicatione idonea molliret, in Catholicorum gratiam annuit, (quod non eſt huius loci narrare). poſt hæc domi ſapientiſſimus Generalis, prudentibus monitis ad felicem tanti operis ſucceſſum inſtructos, ante omnia ſeuerè vetuit immiſcere ſe vlli negotio, quod de politicis rationibus vel minimum oleret, arrecta præſertim tunc vbique Anglia in ſuſpiciones, & metus motuum Hibernorum ob Reginæ Scotiæ carcerem, & Catholicos miſerè oppreſſos, præter timores ab externis ambiguos ſed pronos. De his itaque omnino nec ſermonem inferrent, nec audirent. Cuius ſibi præcepti obſeruationem ſanctam fore & inuiolabilem conteſtatus eſt Campianus, & iurata fide Perſonius conſiliariis Regiis, & Magiſtratibus, à prima ſua exſcenſione in Angliam.

In hac tamen feſtinatione, iuuenes Seminarij Anglicani Campianum apud ſe tantiſper morati ſunt, eiúſque adhortatione publicè recreati, poſtquam aut fuerit auditorum victus, aut efficacia dicentis, ambiuere non pauci Campiano adiungi Comites, & ſudorum in Anglia, mortíſque adeo, ſi Deo viſum, fieri ſocij. Ex iis quinque voti compotes facti ſunt, quorum duo, & vitæ, & mortis generoſæ ſocij extitere. Acceſſere his quatuor, de Sacerdotibus Anglis octo, qui diuinis officiis fungebantur in Templo veteri Xenodochij Anglicani. Sed mirabilius quod eandem ſibi à ſummo Pontifice popoſcit Prouinciam Thomas Godauellus S. Aſaphi antiſtes, ætate iam grauis & Mortonus doctor, ambo Angli, qui Remos ad hoc noſtris præiuerant, cuius rei teſtes habeo litteras eiuſdem Epiſcopi, Pontificium diploma breue, Romæ expectantis, & indultas ſibi à Gregorio XIII. facultates; cauſas autem huius profectionis interceptæ eiuſdem ex litteris ſuo loco edam.

Aprilis igitur decimo octauo ex noſtris Campianus, & Rudolphus Emerſonus adiutor laïcus; cum Perſonio illorum Præſide; ex Seminario Anglicano Rudolphus Sceruuinus, Lucas Chirbeus, Eduardus Riſtonius Sacerdotes: & laïci duo Thomas Bruſcus alumnus, & Ioannes Paſcalis conuictor, Sacerdotes Xenodochij veteris quatuor & forte decimus ter-

tius (mihi tamen planè incompertus) iter Angliam verſus iniere, comitantibus & aplaudentibus Seminarij alumnis, & quotquot tunc Romæ degebant Anglis, viceque ipſius Generalis Oliuerio Manareo qui miſſionis huius primitiis, & ſpebus cuius apud Generalem auctor præcipuus fuerat, ſic totus geſtiebat vt ſi foret ipſe ad eam delectus ventum erat ad pontem Milvium vbi poſt alternas Chriſtiani amoris teneritates, & lachrimas inuicem diuidendi, beatitatem ſortis quam abeuntibus, remanentes in vrbe inuidebant; abeuntes iiſdem vaticinabantur, vtrique non fruſtra; nam quinque vix menſes fluxerant, cùm ſubſecuti ſunt primos illos, alumni eiuſdem Collegij Sacerdotes, numero quatuor, & quot annis deinceps ſemel aut iterum aliqui. Iam eorum qui tunc profecti ſunt exitus, dempto vno, vel nobilitauit mors atrox, aut carcer ærumnoſus, vel probra publica, & arcana tormenta, aut demum exilia illuſtrarunt; vnus ex conuictoribus Ioannes Paſchalis de ſe ſibi hoc vltro pollicens, quod fuit à Deo expectandum; fecit quod ſolent temerè animoſi, captus, catena vinctus, ad tribunalia raptatus; animo concidit, & timori dolorum ignauiter ceſſit; libertati poſtmodum redditus, qua facti dolore, qua pudore, & ignominia eo fugit vbi eum nemo mortalium cerneret.

Eorum iter, tametſi pedeſtre iucundum, & alacre Perſonius fecit, ita enim ſolerter aptauit perſonis officia, & occupationibus horarum ſpatia, vt nec animi tædio languerent vnquam, nec laſſitudine corporis frangerentur. De Campiano memorant, ſummo mane ſolitum ad aram facere; inde Comitibus per horas aliquot toto præire milliari, ſecum nempe, & cum Deo agentem; idémque ſub veſperum iterare priuſquam eſſent diuerſorio propinqui? lentato dein gradu ſe ſociis reddere, illóſque de Deo & diuinis varietate incredibili, & ſuauitate recreare. Bononiæ, & Mediolani à Cardinalibus Archiepiſcopis Gabriele Palleotto, & Carolo Borromeo perhumaniter ſunt excepti, tenuítque illos octiduum integrum Borromeus non tam reficiendis eorum viribus, quam pio eorum alloquio fruiturus. Interrogauit multa de Anglia, de Catholicorum illic conſtantia, vexationibus, quæſtionibus, vinculis, mortibus. Audire voluit priuatim domi Sceruicinum dicentem cuius illi multum placuerat pietas; ſed in Campiano quem audire pariter optauit, orationis robur, cum ſuauitate incomparabili adeo ſuſpexit, vt eum quotidie coëgerit dicere. In diſceſſu demum fauſta illis adprecatione, felicem optauit ſuſcepti negotij euentum, & pro ſuo Apoſtolici pectoris ardore, ignitis verbis illos animauit: literas denique ad Agazzarium reddidit Anglicani Romæ Seminarij Rectorem, quibus ſuum illi palatium obtulit excipiendis quotquot in poſterum Mediolano tranſirent eius Anglis.

Lugduno ſtatuerant Galliam ſubire, cùm extra Italiam Aquabellam prouecti; audiunt ruſticos Delphinates turmatim graſſari, & tumultuari aduerſum nobiles; præter hos Ioannem Auſtriacum, militem ſuum ex Belgio in Italiam transferre, forèque vias illius occurſu per ſex dies infeſtas, & periculoſas. Quamobrem de via regia Geneuam deflectunt, quo

ſcribit

ſcribit Seeruuinus, nihil tutius conſuli, nihil iucundius potuit diuinari; ſubditque lepidos eius conſilij euentus quos vt inciderant adnotabat, idémque ſeruabat perſonius.

Erant Geneuæ Angli quos Theodorus Beza puro, putóque Caluino imbuebat, quo genere nihil erat Angliæ, nihil Scotiæ triſtius, vt qui ſcriptis in illás peſtilentiſſimis, exaugurarent omnem poteſtatem tùm ſacram, tùm laïcam, cieréntque ipſimet coniurationes, & tumultus quos Catholicis imputabant. His ne ſe proderent noſtri viatores, quiſque aliam à ſe gerendam perſonam cultúmque delegit. Campianus periculoſius cœteris eminens Paſcalis ſeruum, ſeruili habitu, & modo egit, fuit enim Ioannes Paſcalis annorum triginta, vt nobili ſanguine, ſic aſpectu formáque ſpectabilis. Non erat hæc noua Campiano Stropha; in Patritium alias ſe ex Campiano, ex Anglo in Hibernum ſubornarat; tàm ſcitè, inquit Sceruuinus, tàm doctè, tàm accommodatè, nihil vt ei deeſſe putares ad perſonæ quam ſuſcepiſſet veritatem. At hoc potiſſimum ſingulari prouiſum cautione, ne cum Puritanis quicquam moueret diſputando, quibus mos erat Catholicos hoſpites prouocare non veri ſtudio, ſed nocendi; affligandíque carcere, & tormentis quos euertere nequiſſent; Campianum ſeruile quod gerebat ſchema, in heri oculis adſtare mutum admonebat, certò alioqui erupturum cùm eſſet controuerſiarum experientiſſimus, & ſcientiſſimus, acturúmque in furias, hæreticum aliquem, ineptè in iis delirantem.

Geneuam deuenerant, cùm à portarum cuſtodibus, ad Magiſtratum deducuntur; interroganti, qui? vnde? quâ causâ veniſſent; reſpondit ex iis vnus, eſſe partim Anglos, & partim Hibernos, omnes autem noctis vnius hoſpites; rogati denuo, an Caluini ſequaces, & Religionis reformatæ? negauit Paſcalis, viſúſque vni ſociorum parciùs reſpondiſſe, adiecit ipſe audentiùs, nullus, inquit, eſt noſtrum qui non ſit Catholicus. Contraxit ſupercilium Caluiniſta, & quo pacto vos ſoli, ait, in Anglia Papiſtæ, dum toto cum regno, Religionem reformatam ſectatur Elizabeth. Ego vero, ſubinfert ille, ſciri abs te hoc volo, longè plures eſſe in Anglia ſinceros Catholicos quàm multi exiſtiment, quia nollent confidentia, & modo reſpondendi offenſior Magiſtratus, iuſſit nihilominus in commodiſſimum hoſpitium perduci, & liberaliter haberi. Tranſeuntibus per medium forum, muſſare alius, eſſe Presbyteros; alius forſan, & Monachos. Pone Campianus ſubſequebatur præcedentes, & ſerui munere graphicè fungebatur, quem paulo curioſior alius rogatum latinè, cuias eſſet, reſponſum accepit Italicè *Signor non*, nequaquam domine, aſpergens quærere, latinè an caperet, contractis humeris Campianus, percontatorem à tergo reliquit. Inclinabat in ſerum dies cùm ſubiêre in diuerſorium, ſtatímque propterea optarunt Theodorum Bezam conuenire, non omnes ne tanto numero turbulentum aliquod ſui ſpecimen darent; iêre Perſonius Sceruuinus, Paſcalis, & ſequens illum Campianus. Poſt mutuam Bezæ ſalutationem, procliuè Perſonio fuit quærere quâ formâ, quibus inſtitutis Eccleſia illa regeretur? æqualitate, ait, ſumma vt ſunt omnes inter ſe æquales, nullus alio naturæ

M

vel homine maior; vel adoptione, filio Dei præſtantior; nemo hic Dominus, imperio populum nullus premit, nemo inter conſeruos herum, patrem inter fratres nemo agit. Miniſtros quidem cenſemus nouem, ſed Miniſtros, qui vices obeunt hebdomadariæ prædicationis, & puri Euangelij doctrina populum imbuunt; ſic ille. Sceruuinus qui fit igitur, inquit, vt Eccleſia Anglicana quæ ſe Caluini iactat Diſcipulam, Hierarchici Ordinis formam retineat, habeátque non ſolum antiſtites, ſed & caput ſupremum habeátque pro ſummo capite feminam? hoc ſenex vaferrimus nec volens probare, nec auſus negare, difficultatem claro mendacio exiuit, aiens, ſe vero id neſcire; ſtatímque poſt animum aduertens nullam ſibi vſquam ignorantiæ huius fidem fore, Caluiniſmi nimirum Magiſtro, & Præſuli, agentíque cum Anglis quotidie, & teſtes oculatos Sceruuinum, Perſonium, & Paſcalem coram audienti, hoc inquam ſe ſolum neſciſſe, quod omnes canerent, emendare reſponſum ſtuduit, & ſi ſe res habent vt dicitis, id ego non approbo; hinc preſſus à noſtris malorum conſecutione quæ inde orirentur inextricabili, eò ſe recepit quò ſolent hæretici Geneuam & Angliam eadem ſentire, & dicere; vſu tantum agendi quodam exterius differre, qui ad ſummam doctrinæ, & rerum medullam nihil attineret. Mox ſat illis feciſſet, necne flocci habens, in vulgi rumores de Gallia ſermonem torſit, & quædam retulit de Duce Guiſio ſanè falſiſſima; inter quæ commodum accidit vt redderetur illi faſciculus literarum, quibus perlegendis vrbanè ſeſe ab noſtris expediit: quamdiu porrò cum iis egit, notauit Sceruuinus Campianum à vultu apoſtatæ nunquam oculos amouiſſe, ſed pone ſtantem aperto capite viſum indignari, & increpare nutibus ſtulte ſenex! hæretice impie! erat enim Beza ſexagenario tunc maior, futurus & annos quinque ſupra viginti, grandi ſuo, & aliorũ exitio ſuperſtes. Præſtolabantur in diuerſorio Angli aliquot ciues ſuos, & magna comitate reuerſos ſalutarunt; in iis Pouuellus, olim Oxonij Perſonio, Sceruuino, & Campiano notiſſimus, & familiaris, ſed hic ne poſſet ab eo dignoſci ſe ſtatim ſubduxit, nec ille putauit alium quàm ſeruum cuius ornatum præferebat. Dato inde ad reficiendum modico ſpatio, poſt cœnam denuo, vti condixerant Angli adſunt, diſputaturi, ſed palam ſub dio, ne domi ſtrepitu concertationis turbarent viciniam, aut iuris Miniſtros cum periculo accirent; ad hæc erat nox clara, & candida, & maius iam medius. Aggreſſus eſt Pouuellum Perſonius; Brunum Sceruuinus & alij, pertinaciſſimum Caluini aſſertorem Quare illum comes Huntingtonus tanto ex numero Anglorum, Georgio Haſtingo natu maximo filiorum ductorem legerat, vt Bezæ incude Geneuæ formaretur in putiſſimum Puritanum. Quid multa? nox erat media, & in ſolis exortum certando itura, niſi Bruni clamoribus territus Pouuellus admonuiſſet perſonium, nec ſolitarium, nec latè patens forum ſatis illos tutari. Sedatis ergo iis tranquillè Perſonius, abſtractum à Bruno Sceruuinum in diuerſorium remiſit; domum ſuam Brunus repetiit. Alius Perſonio fuit pugnæ finis. Manus dedit victori Pouuellus, & daturum ſe operam verſandis Patribus ſpopondit, ad retractandos plenius, & otioſius antiquos veræ doctrinæ

doctrinæ articulos quos non potuerat ex eo niſi ſummatim percipere. Brunum innata Caluiniſmo proteruia; Magiſtri nomen; & Comiti Domino profeſſa fidelitas in errore durabant, & rationibus vndique peruictus, demum auctoritatem Bezæ appellabat. Ego vero, ait indignabundus appellatione tàm iniqua Sceruuinus, appello vos teſtes, quo quot ex Anglia Bezæ eſtis ſequaces; prouocare me Bezam, eiúſque Miniſtros ad certamen hoc ipſo in foro, & Iudice populo, ſed hac lege, vt rogo coram accenſo concertetur cui conuicto, & domito, reſponſiones defuerint, comburatur. Obmutuère qui aderant præter Brunum qui plus cœteris timens, tumidiore faſtu, & iactantia verborum conditionem admiſit prouocantis; ſed vir animoſus & promiſſi tenax, nunquam ſe poſtea videndum præbuit, non modo diſputandi cauſa, ſed ne ſalutandi quidem poſtridie diſceſſuros. Compulſus fuerat ab eo conflictu abeſſe Campianus, alioqui non temperaturus ardori ſuo, & diſputandi qua valebat vi ſumma, aduerſariorum voces in tumultum ex deſperatione exciturus: pugnauit & ipſe nihilominus, præter omnem expectationem, minori quàm ſocij labore, ſed non minori victoria. Iuſſerat Perſonius ſummo mane Campianum, tanto ſpatio præuertere ſocios, quantùm ad claram diem reſtabat temporis, ne poſſet à Pouuello de ore internoſci. Progreſſo extra vrbem integrum milliari, occurrit Miniſter ex iis nouem qui Euangelium Caluini populo explicabant, ſolus, obſtipus, veluti concionabundus, & cogitationum plenus. Certus hominem aggredi Campianus, celeritate videbat aduentum ſociorum, Pouuelli, & Geneuenſium Anglorum præoccupari oportere. Salutat igitur hominem amabiliter, & mira comitate, rogitat de vrbe, de Caluino, de Miniſterio, de doctrina, dubia illi ſuggerit, & perplexa, ſtringit, verſátque vtraſque in partes, cogit fateri pugnantia; & prope cerebro exturbat, talem enim Sceruuinus cum aliis ſuperueniens reperit, inſtabátque lateri tenax Campianus, quantumuis gradum grandiret Miniſter, quoad egredientes vrbe ſocios conſpicatus retro flexit, haud tamen adeò repentè quin agnoſceretur à Pouuello. Hic vero Miniſter vociferari ad ſuos, & noſtros, & exſecrari flagitioſum ſcurram Geneuenſis Eccleſiæ deriſorem, & nundinatorem dogmatum abſurdiſſimorum, eorum aliquot cum ex eo noſtri cognouiſſent, ea multitudine rationum, & pondere, iis auctoritatibus homini inſtitere, vt peius illi eſſet quàm fuerat. Veritus Pouuellus ne ad clamorem illius portarum milites inſolens aliquid, quod pronum erat, in noſtros auderent, in vrbem Miniſtrum contrulit. Hinc paulum progreſſus Campianum apertè poſtliminio reuiſens, amanter complexus eſt, doluítque diffidentiam nolentis ſe ab eo agnoſci, quærenti vero quamobrem in vrbe non hæſiſſet, expecturos cum Beda certamen, vtinam ait Campianus, & nihil æque auebam quin hoc habe pro certo, & indubitato nos omnes in vrbem è veſtigio regreſſuros ad prouocandum Bezam, & quemuis alium eius vice, vel eo auſpice, ſi prouocatio illi venerit non ingrata. Spondere Pouuellus non potuit, quod à ſe præſtare non poterat; ſed iterauit hortanti Campiano quod Perſonio Pollicitus fuerat, ſe ſanctis Patribus

daturum ſtrenuam operam, & Romam venturum, quo illi Perſonius commendatitias ad Agazzarium Rectorem dedit.

Excipiuntur peramanter Seminario Remenſi; corroboratur ab Alano ſingulariter Campianus; Golduuellus Epiſcopus profectionis conſilium mutat? deterrentur & Patres ab eo conſilio; Perſonius audenter & liberè pergit intrátque in Angliam; paulo poſt etiam Campianus, ſed peculiari Dei auxilio.

CAPVT VII.

PER tranſuerſam vtramque Burgundiam proſperè iis fuit ad diem alterum Pentecoſtes, quo eadem ex cauſa octo ex illis ægrotarunt, Maij tamen poſtremo, dyariis breuibus ægrè corpus trahentes Remos attigere; quantis Alani lætitiis, & Seminarij haud facile dictu eſt. Itum iis obuiam longo tractu, omníque amoris effuſi teneritate accepti, & habiti, coactique non ante pergere quàm vires dierum aliquot placida quiete refouiſſent, & Seminarij alumnos ſuo alloquio, & conſuetudine recreaſſent.

Offendêre ibidem S. Raphi Epiſcopum Golduuellum & Mortonum quos Roma profectos diximus vt Angliam peterent, ſed hunc ægrotantem, valetudinis ambiguæ alterum, ambos ſenes, vegetiores pietate quàm corpore, atque ob eam rem omiſſa Anglia Romamredituros itineribus præſertim peſtilentia interceptis quæ Pariſiis gràſſabatur, nec ſinebat illinc quod monet Epiſcopus, neceſſarias ſibi in Anglia tranſmitti pecunias, qua quidem ipſe mutatione propoſiti iacturam fecit ſolus mortis pretioſæ, aut perpetui pro Chriſto carceris, quæ illum manebant vt primum exſcendiſſet adeò ſibi graphicis expreſſum ductibus exploratores opperiebantur. Miſſioni certè nihil obfuit; Reginam ſiquidem eiúſque Adminiſtros ille eius aduentus, diris ſuſpicionibus fatigabat. Ad me ſæpius, inquit Campianus, Anglus nobilis reique publicæ non ignarus, refertque hunc eius aduentum magnam literarum & ſermonum materiam dare, & ſuſpendere animos opinione ſiniſtri euentus, nec enim talem & tali ætate, commiſſurum ſe itineri tam laborioſo, niſi foret in promptu ingens aliquis motus; hoc eſt rebellionis inteſtinæ, aut externi belli.

Dum

Dum Remis ſubſiſtit Campianus, ſubiit animum ex Doctore Alano quærere, de hoc ſuo itinere quid reipſa ſentiret; quid ſperaret? fructúſne ſaltem in Dei gloriam, & animatum lucrum iis haud impares quos in Bohemia, Deo propitio legerat. Cui Alanus diſertè [P. Edmunde nihil dico quanto plus Angliæ, quàm Bohemiæ debeas; Londino quàm Pragæ; ac tibi quidem gratulor plurimum, illatas ab Anglia per Vvidefum in Bohemos ruinas, fuiſſe abs te non exigua ex parte inſtauratas; ſed idem, mihi crede, præſtituri ſunt vel plures, vel vnus ex Societate. Tu tota contentione agendi, & ferendi; vnius animæ ſi lucrum feceris, puta omnes labores à te optimè collocatos. |Verum enim vero dictat mihi animus, te quamplurimorum conuerſionibus auctum iri; vberiorem enim puto animarum meſſem ab Anglia quàm à Bohemia ſuggeri; præterquam quod Anglia ſpe honorarij pinguioris, quàm Bohemia te conducit, mortis nimirum glorioſæ in propugnanda fide; atque adeo in officio viri fortis, pro chara patria opperendæ] hæc ſibi Campianus ab Alano dicta ſæpe familiaribus narrauit, iiſque ſe ſenſit non mediocriter animatum.

Pridiè quàm ſe itineri daret, rogatus ab alumnis cohortationem ad eos habuit, eò libentiùs, quod iuuit experiri, an linguam patriam, poſt deſuetudinem annorum octo haberet expeditam. Dixit de martyrio tam ardenter in illa Chriſti verba, *Ignem veni mittere in terram*, vt cum magna voce ignem ſæpius exclamaret, vicini accurrerent ad eum reſtinguendum, rati ædes incendio correptas: vnus ex auditoribus Alanus tam eleganter Anglicè memorat locutum vt ſi recens adeſſet ex Anglia.

Profecti ſunt Remis noſtri tres die Iulij ſexto; iuuit ſeminarium abeuntes liberati precum, ieiuniorum, & ſacrorum viatico; ſecutus eſt poſt paulum Sceruuinus Paſcali comite aliiſque duobus, ſed diuerſa via, vt Diepæ in Nortmannia, conſcenſa naui, tranſueherentur in Angliam. Adiunxere ſe iis aliqui ex Seminario, ſed omnes ſeiunctim vel bini vel pauci, ne quod ſui inditium plures darent, aut ſi contingeret ingreſſos Angliam comprehendi teris iactu eodem ne inuoluerentur vniuerſi.

Perſonio iter Campiano, & F. Emerſono, Audomaro fuit, milliaribus viginti à portu Caloeſio qui velificatione milliariū haud pluſquam triginta diſtat ab vrbe Dubri, è regione in Anglia ſita. Audomari Patres Collegij, & Anglis proximi, & crebris nuntiis res illorum edocti, pertimuêre ne noſtri fruſtra irent in beneficium aliorum, ſe vero in certum exitium darent. Quamobrem nihil omiſerunt, vt Perſonium, & Campianum ab eo traiectu dimouerent. Fama enim eorum aduentus prænuntia, ſuſpiciones Reginæ eiúſque conſiliatiis iniectas, longè à religionis ſtudio, & ſalute animarum diuerſas; quocumque appellerent tenendos; explorari vectores inditiorum ſingularitate tàm cuique propria, vt non poſſent ſcrutantes deludi: ipſorum vero præ omnibus haberi nomina, quæ vt maximè commutarent, haberi effigies & vultus vtriuſque, ad veri ſpeciem viuis coloribus expreſſos, quos cum præſentibus conferrent, fruſtráque tunc fore perſonæ cuiuſvis ornatum, & habitum. Conducibilius in præ-

ſens nihil eſſe quàm procraſtinatione moroſa & lenta, arrectam in centum oculos cuſtodum vigilantiam frangere, deſperaturos omnino aduentum tam diu in caſſum expectatum, certóque credituros, metu factum vt expectati non venirent, & cutas, itérque alio verterent. Nam cui Angliæ bono, ex partu in carcerem rectà, ex carcere in furcam raptari?

Hæc illi, & verè, de timendi cauſis. Sledius enim ſceleroſus, & proditionibus infamis, de quibus alias; Romæ agens, & per Galliam tranſiens, Sacerdotum Anglorum collegerat nomina, & vultus deſcripſerat, eorúmque exempla alia Pariſiis Angliæ legato tradiderat ad conſiliarios regios tranſmittenda; ſecum ipſe alia Londinum præcurrens detulerat. Et quamuis de facie Campianum extra Angliam non noſſet, fecisse tamen inditium creditur ex quo poſſet appulſus agnoſci. Verum à Sledio, ſeu quouis alio, Romæ, Remis, vel Geneuæ degente factum (habuit enim Vvalſingamus ſagaciſſimus coniurationum indagator vel excogitator eiuſmodi hominum venalem vbique operam, magno ſuo, & damnoſo ſumptu) certum eſt portis vrbium ad mare proſtitiſſe affixos Perſonij, & Campiani vultus vt ſi aditum illac tentare contingeret, ex eorum ſimilitudine deprehenderentur. Eam ob rem Patrum Audomarenſium ſapiens caritas, nec viſa eſt poſſe nimium negligi, nec tota audiri; ne dilata diu profectio Catholicorum falleret expectationem, & timiditatis potiùs apud eos contraheret maculam, quàm iuſti, & neceſſarij timoris. Media igitur ſtatutum eſt ire, traiectus aleam tentaret alter. Audomari alter vel de capto ſocio cognoſcens permaneret; vel feliciter Angliam ingreſſum, opportunis eius munitus conſiliis ſequeretur.

Poſcebat ratio, viam Campiano præire Perſonium tùm quòd eſſet miſſioni Præfectus, tùm quòd induſtria & dexteritate libera multum excelleret. Tranſmutat ergo ſe in Ducem militarium ordinum, cuius certè tùm formam, tùm bellicam ſpeciem, atque adeo cùm liberet inceſſus gerebat dignitatem; quibus cùm reliquum adiecisset, militaris elegantiæ Paratum; negauit Campianus (neque ipſa euenit) fore vt ab vllo cuſtodum poſſet quantumuis lynceo & oculeo agnoſci; vel in ſuſpicionem venire transfigurati Ieſuitæ. Quin & plus etiam, quàm quod prædixerat contigit. Nam Caloeſio Dubrim cùm applicuiſſet Perſonius Iunij ſexto & decimo, loci Gubernatorem adit, ſui quidem haudquaquam velut hominis noui, & parū noti ſed rogaturus vt ſuis mandaret, ne mercatorem Hiberniū Patritium nomine biduo adfuturum morarentur (erat is Campianus) ſua enim plurimum intereſſe, vt Londini quamprimùm adeſſet; nec is plura, nec quicquam ex eo percunctatus eſt Gubernator; ſtatim ergo ex portu per naues quæ Caloeſio perpetuo commeant, Campianum vrget proficiſcatur, feſtinet, ſecurè veniat, ſe paſſis brachiis Londini eum præſtolari, quo ſe paraturus illi hoſpitium conferebat. Sed enim Campiano plus rumor nocuit ad Reginæ aures repentè perlatus de clandeſtino in Angliam Perſonij ingreſſu, quàm commendatio prodeſſet portus cuſtodibus indicta. Eius auctrix rumoris, Catholicorum lætitia impotens, nec defuturi ſunt vnquam inter

multos, qui loquacitatis improbæ coërcitione diſrumpantur, niſi ore expirent quod interius calet, credántque alteri arcanum, quod premere ipſimet neſciunt: hinc edictiones ab aula nouæ Miniſtris Dubrenſibus de omnium vectorum exquiſitiori perſcrutatione, & examinibus ne præſtigiis adſcititiarum perſonarum iis illuderetur. Campianus acceptis Perſonij literis Caloeſium accurrit, totus nomine, ſchemate, profeſſione mercator Ibernus cum Emerſono veluti famulo. Intumuerat fretum, factúmque diuinitùs, ne poſſet ante quatriduum tranſmitti, vt ſuus, inquit, in Angliam aditus cordi foret Præcurſori ſanctiſſimo Ioanni cuius nata is colebatur, Iunij enim viceſimo quarto, ingreſſus mare, poſtridie albente aurora Dubrim applicuit. Fuerat autem beato Præcurſori, à puero tenerè addictus ex quo Oxfordij cooptatus in Collegium fuerat eius nomine inſignitum. Ex quo autem vitam conuerſioni ſuorum deuouerat, nullus prætererat dies, quin eius præſidium ad hoc ſedulo imploraret. Dubri ad littus aceruo lapidum tegente procumbit in genua, & decuſſatis ad pectus brachiis, Deo ſe victimam conſecrat, ſudore, aut ſanguine, viuens aut moriens, vtcumque iuſſiſſet litaturus. Poſt hæc patrono ſuo peregrinorum Duci, ſuum illum in Angliam lubricum, & difficilem aditum enixè commendauit. Habemus quæ ſequuntur ex eius literis ad amicum quem à quadrimeſtri iam viuis ereptum neſciebat. Dubrim veneram, inquit, cum homulo meo, (Emerſono ſcilicet ſtatura puſillo) nihilque propius fuit quàm vt teneremur. Iubemur enim Gubernatori nos ſiſtere, qui primo aſpectu non falsò coniecit eſſe re vera qui eramus, religionis auitæ ſectatores, hæreticarum partium inimicos, confictis diſſimulatos nominibus; fidei cauſa aliquamdiu à Patria extorres; nunc reduces ad eam magnis animis propagandam: inſtabat denique vehementer eſſe me Doctorem Alanum, ego verè conſtantérque negabam, paratus ſi vellet iureiurando fidem facere non credenti. At is nihilo ſeciùs ſemel & ſæpiùs edicit eſſe nos Londinum ſub militari præſidio traducendos, & ſupremo ſiſtendos tribunali. Iamque ad portas Palatij cum ſatellitibus quibus imponeremur equi ſtabant, cum haud ſcio quo motu, & cuius inſtinctu ex templo mutatus eſt, niſi mei patroni Ioannis Baptiſtæ quem interea enixè in auxilium vocabam, petebámque vnum mihi ſaltem annum impetraret, quem in religionis obſequium liber inſumerem. (Quod obtinuit ita cumulatè vt ab eius ingreſſu in Angliam ad tempus quo comprehenſus eſt dies interfuerint vnus, & viginti ſupra integrum annum) rebus igitur, ait, in alia omnia quàm imminebant verſis, foras iterum prodit ſenex (cui benefaciat Deus) & ite inquit, benè ambulate, ego vos liberos dimitto. Ad hæc euanuimus illico; quæ & ſimilia cùm attentè apud me recogito firmius ſtatuo, tunc me, non prius, capiendum cum ex Dei maiori gloria fuerit.] Equi porrò illum ad tribunal Londinum portaturi vſui fuêre ad iter Dubri graueſcendum ad ripam Auſtralem Tamiſis, vnde alueo Londinum peruenit, ſollicitus interin quo ſe tueretur, & abderet, dum de Perſonio reſciſſet: verum periculo iam hic occurrerat. Audomari enim prouidè in futurum cum Campiano conuenerat quod meliori deinde

conſilio mutauit; rectà nempe in carcerem ab ingreſſu ire, quo annos aliquot Societatis nouitius claudebatur Thomas Pondo, Chriſti Athleta fortiſſimus; ſi domum idoneam reperiſſet, eius in vrbe regionem, & locum Thomæ fidenter indicare; ſin autem vt eam reperiret eius opera vti. Campianum vero ex eodem Thoma in carcere de Perſonij latebris cogniturum.

Georgij Gilberti virtus & merita. Campiani Londinum ingreſſus induſtriùs. Primi eius labores, & fama, & periculum. Sacerdotum cœtum Perſonius colligit, vbi tria valdè vtilia decernuntur. Proditoris apoſtatæ in iis deprehendendis vana improbitas.

CAPVT VIII.

FINGI animo vix poſſit quanto gaudio Pondus repentè in carcere improuiſum ſibi Perſonium viderit, ſed non licuit diu tàm iucundo quàm inſperato bono frui, ne ſalutationis præter modum effuſæ mora prolixior, omen criminoſum cuipiam proditori foret. Quare mittit confeſtim qui nobilem iuuenem Georgium Gilbertum accerſat, quo nec fidelior alius Londini, nec Perſonio poterat venire gratior. Et debetur hic poſt triennium inſignis huic locus; nunc à Perſonio cur tantùm amaretur dicam. Erat is educatione Puritanus, errabátque magis à fidei quàm morum regula (quanquam rarò, qui peccat credendo, agendo rectè viuat) ſapiebant huic à teneris diuina, ſalutis curæ, & lectitatio piorum librorum, quorum illi erat copioſiſſima ſupellex. Adultum cepit, quæ ſolet iuuenes, cupido; cognoſcendi externa & videndi. Profectus in Galliam dum Pariſiis moratur incidit, in Thomam Darbiſcir, natione Anglum Societatis noſtræ Sacerdotem, quo cum de rebus ad religionem ſpectantibus, aliquoties collocutus, cœpit tandem in ſectæ quam profitebatur ſecuritate vacillare, nec vltra dubitationem, tunc quidem exiit; ſed ſperauit ſe Romæ deliberaturum de illa certius. Illic cum Perſonio interdum, & agens & diſputans, tantùm hauſit è cœlo veræ lucis vt natus Catholicus, non recens factus videretur, ſéque moribus talem in Anglia etiam, quò breui rediit, exhiberet. Iam quo die Londini, & domi Perſonium habuit, erat hoc ipſo ſolennibus tabulis nuptias, cum nobili virgine iuncturus, nobilis, & ipſe, & hæres vnicus, opúmque maximarum; ſed Per-

ſonij aduentu, euanuère ſubito flammæ omnes nunquam poſtea ſuſcitandæ, & in ſponſæ amorem ſubiit ſempiternæ ardor caſtitatis, Deo in perpetuum voto conſecrandæ. Inde Perſonio in vſum fidei ſacroſanctæ, ſua, ſéque adeò totum, ſudores, & ſanguinem detulit; nec parcè, vt poſt videbitur promiſſis reſpondit. Cæterùm de ſe, ac de Campiano minimè laborare t, ſed neque ab alio quàm à ſe quicquam, aut ſibi aut illi, ſponte licer oblatum admitteret. Quod negari eximio iuueni, efflictim petenti, abſque eius mœrore non potuit. Huius & ſeceſſus, & ſubſidij ſecurus Perſonius curas omnes reuoluit ad inducendum tuto in vrbem Campianum. Ad hoc induſtriè vſus eſt cohorte nobilium iuuenum, ſed ſolidè, fideliterque Catholica, conueniebant hi Gilbertum domi, & ſe illic Perſonio in diſciplina pietatis erudiendos tradiderant; ex iis ſuum cuique aſſignauit diem, quo ſurſum deorſum velut otioſus obambularet ad ripam Tamiſis animi gratia, qua naues Graueſendo Londinum applicant; vectores inſpiceret diligenter: quem hoc ore, iis lineamentis, colore, veſtitu, conformatione notaſſent, hunc fore Campianum, cum ſeruulo, breuiſſimæ ſtaturæ homulo Emerſono, huic occurreret, velut noto, & familiari, & feſtæ gratulationis perfunctus officio, eum ad Gilbertum deduceret. Quibus ita præſcriptis Perſonius interiora inſulæ petiit vbi ab Henrico Nortonio inſigni viro expectabatur cupidè ad reconciliandam Eccleſiæ nobilium manum lectiſſimam, & reficiendos diuino alloquio, & ſacris myſteriis complures Catholicos; Campianus Londinum Iunij viceſimo ſexto appulit bene mane, iam tamen ab Thoma Geaymo expectatus, cuius in illum diem cadebant excubiæ. Ripam barca legente, vectores oculis luſtrauit ſigillatim, & Campiano verè ex præſcriptis inditiis notato, accurrit applicanti, compellat de nomine, manum porrigit excenſuro, geſtiens, gratulans, amicus antiquus & familiaris, vt geri omnia non fingi, nemo non crederet. Perculſus eſt tamen primo aditu Campianus, ſed auditum ex ore ſalutantis Edmundi nomen ſecreti fidem illi fecit quod haberet cum Perſonio commune, & metum ademit.

Nulli ergo ſuſpectus in Gilberti ædes perducitur, qui cum ſua illa præſtantiſſimorum iuuenum cohorte amantiſſimis illum accepit lætitiis, ſic vt nihil deeſſet ad obliterandos itineris dubij timores, & ærumnas præter Perſonium, qui ſuas cum eo gratiarum ad Deum iungeret actiones. Poſt quæ omnes gaudendo, ſalutando, amplexando ſaturi, ad transformandum illum ſe certatim accingunt, alieniſſimi à vero induunt veſtibus, lateri enſem accommodant, ornatu excolunt tanto magis ſecuro, quanto aberat longius a Sacerdote, & Religioſo. Inde ne aucto in ædes Gilberti conuenientium numero, publicum fieret, quod niſi ſecreto perpetuari non poterat; Pagetti Baronis nomine conducunt amplas, & in rem ſuam valdè idoneas Norelli ædes pariter Baronis. Sacellum in iis deſignant, & inſtruunt; officiorum partes, incredibili cautione inter ſe diuidunt, illius maximè periculoſas, & lubricas qui admittendis in cœtum Catholicis præerat, quos eſſe illi tam probè notos oportebat, tam perſpectæ fidei ac

vitæ, vt iis poſſet Campiani aduentus; & ſancti ſeceſſus piæ latebræ committi abſque ſuſpicione imprudentiæ, loquacitatis, & dubiæ fidei.

Triduo quam venit Campianus incidit celebrari diem Apoſtolorum principibus ſacrum, quod ſacrificio, & diuina ſynaxi ab iis eſt præſtitum, flore illo nobilium iuuenum, ſpecie Angelorum pia circum miniſteria exhibente, quos peculiari deinceps honorario citiùs tardiùs ornauit Deus, alios carcere, tormentis aliquos, exiliis, egeſtate, ingreſſu in Societatem. Operatus ſacris Campianus allocutus eſt illos in ea Chriſti verba, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*; & quibus valebat maximè, orationis intendit neruos vt Eccleſiæ Catholicæ Romanæ Saxo immobili firmatam æternitatem oſtenderet, quæ tot retro ſeculis de armata tyrannorum omnium rabie tot triumphos retuliſſet, quot tranſcripſerat in cœlum martyres; de fraudibus hæreſiarcharum tantos veritatis, & ſapientiæ theſauros, quantis eam afflari, Dei ſpiritu Doctores propugnarant. Ardebant his arrecti gloriis auditores in conſtantia fidei inuiolabiliter tenenda; ſed vbi deſcendit ad lamentabilem Anglicanæ Eccleſiæ ſpeciem, eámque cum illa veteri, formoſa, opum cœleſtium diuite, nulli orbis totius Eccleſiæ ſecunda cœpit componere, iĉte omnes in lachrimas, & acerbo dolore icti ſunt, haud tamen vacuo conſolationis, cùm ipſi ſaltem has inter ruinas, in gradu perſtarent; quod in iis laudauit Campianus, & corroborauit illos in omnes euentus maiorum exemplis, Chriſtianiſmi totius, quam ſuſtinebant expectatione, cœlique præcipuè totius, & beatorum quos illic habebat Anglia laureatarum miriadum quibus ſpectaculo facti eſſent, quique illis ad beatitatem ſempiternam breui aſcenſu occupandam, manus tendebant adiutrices. Fuit hæc prima tàm potens, & efficax concio, vt pius auditor de ſe alios putans, exiſtimarit quicumque audirent Campianum, & ſanctimoniam eius noſſent, redituros ad mentem ſi forent Puritani; emendaturos conſcientiam ſi forent Catholici. Piè itaque magis, & feruidè quàm fortè, prudenter, & cautè, amicis, & propinquis Campiani ſecretum credere, inuitare ad illum audiendum, imo & ducere, reſpondebátque deſideriis eorum fructus cum fœnore, Campiano dies, & noctes ſolidas inſudante reconciliandis lapſis, concionando, & pœnitentibus audiendis. Nec erat neſcius quantò ſe latiùs, tantò periculoſiùs publicari; ſed non ſuſtinebat in conferenda iis animi vita eſſe timidior, quàm eſſent in petenda. Iámque is Londini latere, neque otioſus poterat, nec leui de cauſa, ita vulgabatur, vt ſubmitterentur à Conſiliariis regiis qui cum indagarent; & vero miniſterio infami grauiter perfuncti, pulſatis foribus, retrò luſa opera abière, nam qui ſeruabant ad ianuam egregij iuuenes, circumducebant accedentes vrbanitatibus, donec à foribus amouiſſent, niſi certò illos, & intimè noſſent; præſertim ſi forent ex fœce populi, tutiùs enim nobilis Puritani exiſtimationi ſe credebant quàm conſcientiæ plebeij Catholici: ex plebeio enim luto illa ebulliit proditorum & accuſatorum colluuies, illa extitère tot inſidiantium, exploratorum, teſtium perfidorum, calumniatorum portenta in

Catholicorum

Catholicorum pœnas lucri fame producta, quæ tanto numero ſcriptores condigno opprobrio multarunt, vt ab iis libenter abſtineam; viles è putri animæ, domeſtici proditores, effrontes apoſtatæ, quos non religio ſed quæſtus rabies ad hoc ſacrilegij abiecit, vt nundinarentur cruorem Sacerdotum, & vitam Catholicorum inſontium. His quàm fructuoſis tàm ancipitibus Campiani geſtis ſuperuenit optatus Perſonius, grauis & ipſe non ſolum multa ſed pretioſa meſſe virorum aliquot principum, vitatáſque miro Dei beneficio narrauit, audítque viciſſim à Campiano inſidias. Vt autem conſuleretur in futurum, non fuit illi magnoperè delibe- randum in monita, quibus viri graues illum conuenerant, vidit enim mox præſens Campiani vitam inter iuuenes illos filo tenui pendere, ſanctos, amabiles, nullóque non dignos obſequio, ſed ætate, & concepto feruore generoſos magis quàm cautos. Campiano igitur in mentem reuocat, non fuiſſe in Angliam miſſum vt mortem quæreret, quæ vel fugientem aſſecutura vltro eſſet; verum ad vitam tot ſeruandis mortalibus impendendam, alioqui æternùm perituris. Diſpenſari ergo illam oportere non prodigè, ac velut rem ſuam, ſed regni totius; & quoad liceret in longum protrahere. Quapropter ſe religione adactum iubere, ac rogare vt Londino procul ſubduceret ſeſe, vbi eſſet tam paſſim vulgatus, vt iuuentutis animoſæ nulla iam poſſet ſolertia, exploratorum turbam ab eo defendere. Quò porro, quibúſve ſociis, qua vitæ cautione, mútatione regionum, ſedium, nominum, veſtium, perſonarum, conſtitutum eſt inter illos priuatim, ceſsítque Perſonij prouidus, & neceſſarius metus, ex animi ſententia, in excogitandis enim conſiliis ſingulariter excellebat.

Prius tamen quàm abiungerentur nihil antiquius habuit quàm vt Sacerdotes Catholicos rei vnius faceret certiores, quæ illorum haud minus quàm noſtra intererat; deinde vt quædam inter illos diſſidiola componeret; quæ nulli in publicum bono, poterant tamen ex iudiciorum diſſenſu, in diſſenſionem tranſire animorum. Conuenère rogati ad condictam diem in ædes ſolitarias ad S. Mariæ trans Tamiſim, antiqui, noui, hoc eſt recentes ex Seminariis Duacenſi, Remenſi, & Romano; Angli omnes vitæ inculpatæ, Apoſtolici inſtinctus, & Societatis noſtræ æſtimatores tanti, vt expertus illos Campianus ad Mercurianum ſic ſcriberet [noſtri Sacerdotes, doctrina, & ſanctimonia inſignes, Societati noſtræ opinionem conciliauère apud Catholicos tam ſublimem, vt quanta hi reuerentia nos obſeruent pudeat ſcribere; vbi aliquos ex iis offendimus, vbique nobis præſtant ſubſidiariam operam.] Æquum igitur fuit ſuſpicionum nubes diſcutere quas de nobis Miniſtri Proteſtantes iis offuderant; vulgato Papæ aduerſum Angliam cum Regibus fœdere; miſſionéque Perſonij & Campiani ad hoc promouendum, & ſcindendum in partes religionis ſpecie totum Regnum. Hæc aduerſarij calumniatores gratis garriebant; ſed conferebat non parum Reginæ, regníque Adminiſtris, aut fingi, aut videri vera, non gratis, nec fruſtra iactari, conferebat inquam, ad omnes à Perſonio, & Campiano quàm longiſſimè auertendos, ni vellent eodem inuolui cri-

mine, & rebellionis de ſe ſuſpicionem dare. Ea propter iis coram qui aderant Sacerdotibus, totique licet abſenti Eccleſiæ Anglicanæ iurâuit Perſonius certiſſimum, ſanctiſſimúmque iuſiurandum, nec ſe nec ſocium qui conſeſſui ſimul intererat Campianum, mente alia veniſſe, & eſſe quam qua ipſimet iniecta diuinitùs, & veniſſent, & eſſent; conuertendarum ſcilicet ad Deum animarum, inſtaurandæ religionis Catholicæ, iiſque nec aliis proferendæ propugnandæque præſidiis, quam quibus ipſi vterentur, eſſéntque propria ſacerdotalis officij. De ſtatus autem publici, quibuſvis negotiis, & quæ illa vel minimùm olerent attingendis ſeueriſſimum iis perlegit interdictum quo Romæ fuerant in diſceſſu à Mercuriano viua voce ſcriptóque obſtricti; non quod eo egerent interdicto vt abſtinerent ab iis manum; verum vt ſui Catholicos iuxta, & Proteſtantes ſecuros facerent; haberentque in promptu, quo inferentibus ſibi de iis ſermonem ora confeſtim obſtruerent, ſéque illorum auditu prohiberent, ſolemnem videlicet Generalis interdictionem, quam & conſilio Regio ſignificandam procuraſſe videbimus poſtea.

Purgata, ingenti omnium approbatione, hæreticorum in nos calumnia, Perſonius ad ea deſcendit quæ inter illos controuertebantur, compromittentibus in eius ſententiam partibus. Præcipuum erat de ieiuniis in Anglia ſeruatis, iam inde à S. Auguſtino illius Apoſtolo, (præter ſolennia Eccleſiæ legibus indicta) feria ſexta cuiuſvis hebdomadæ, alicubi etiam, & quarta; pridie feſtorum Deiparæ; & rogationum triduo nec piæ illi Chriſtianitati vnquam ſubierat, queri oneris eius grauitatem; imo in Synodo Londini habita, cùm Polus Cardinalis, Archiepiſcopus Cantuarienſis, & Papæ Nuntius, Maria regnante, Eccleſiæ Angliam reddidit, probata fuerant, & in poſterum confirmata; nunc illa ſeniores ex Sacerdotibus acriter tuebantur, ne tanto illius Eccleſiæ abdicato decore, indulgeri aliquid videretur hæreticorum quàm vocant libertati, nuſquam auidiùs, quàm in ieiunia declamitantium. Contendebant noui Sacerdotes extra Angliam educati, omnia reuocare ad morem vniuerſalis Eccleſiæ; vtramque in partem ſciſſa ſtudia laïcorum, bona mente in fructus exibant non ita laudabiles; in mediam omnes libenter aſſenſi ſunt, quam iis Perſonius indicauit. Quibus in Prouinciis ab antiquo inualuerat extraordinarius ieiuniorum vſus, eundem piè retinerent, nouíque Sacerdotes eò miſſi, ne eſſent offendiculo cœteris, pariter ieiunarent. Prouinciæ aliæ communi ritui aſſuetæ, ſinerentur agere ſuo more, nec à Sacerdotibus antiquis conſcientiæ ſcrupulo turbarentur.

Ventum poſt hæc ad conſtituendum, nefas eſſe Catholicis, templa, conciones, & myſteria hæreticorum frequentare; nec fuit multa conſultando & decertando agitare, cunctis vltro in eam ſententiam pronuntiantibus nefas eſſe, nec poſſe vllo titulo indulgeri. Sed erit tempus cum mota denuo calamitoſa quæſtione ſtetêre ab vtili priuatæ rationes & commoda; ſtetit vero à damnoſa parte conſcientia, & in diſcordias voluntatum, iudiciorum diſſenſus deſinens, nobilem illam Eccleſiam malis grauibus afflixit;

quæ vt credam ſanata beneficæ ſtudio charitatis, ſed extant illorum hodiéque acerbæ cicatrices calumnioſi libri quibus ſcidit pars peior, & lacerauit meliorem. Subiecit Perſonius, & Sacerdotibus optimis expoſuit, quàm multa regni loca, præclaris eorum egerent laboribus, quàm multi eorum inopia perirent; proin videri ad illam quâ ardebant ſpectare, vt ſeſe in multos diuiderent, ſortirentúrque inter ſe loca, vbi eſſet quiſque ſementem facturus locupletiorem, ne alioqui Prouincia vna ſubſidiis animi abundante, reliquæ eſurirent. Quod ſancto illi Operariorum conceſſui placuit, nec multo poſt reipſa perfectum.

In his dum toti ſunt, de reparandis Eccleſiæ patriæ ruinis plurimùm, minimum de ſe ſolliciti; ſatagebat dæmon, vi omnium ſimul exitio anteuerteret conatus egregios, & contentiones, in ſuum dedecus exituras, vnáque opera Reginæ Miniſtris perdendos traderet. Conclamata res erat niſi diuino intentos obſequio, peculiaris Dei ſeruaſſet cura, expeditáſque inſidias aliò auertiſſet. Inter Sacerdotes in conceſſum vocatos erat Robertus Iohnſonius, honeſto loco natus, alumnus olim Seminarij Duacenſis, tunc familiaris viri nobilis Sacerdos, obibat condictum, veniebátque alieno cultu, cùm in deſertorem incidit Sledium Catholicorum proditorem, agnitúſque de ore, ac lineamentis extemplò delatus eſt. Habent Londini parœciæ ſingulæ miniſtrum Iudicis. Eius muneris eſt ac iuris, qualemcumque, & cuiuſcumque reum, comprehenſum ducere ad tribunal, aut domi clauſum, familiæ Iudicis ducendum tradere. Ad hunc anhelans cucurrit Sledius, Iohnſonium Sacerdotem ſibi obuiam factum; ſolum eò & abſque comite tendentem, vbi ſi foret qui aſſectaretur, dubio procul furtiuum aliquem reperturus eſſet Catholicorum cœtum, ad quos pergeret expectatus. Ægrè aures dabat delatori Miniſter Iudicis, & diuerticula fingebat, indignum reputans Sacerdoti manus inijcere, ſed iteratis minacis vrgente Sledio, eius ſe quoque delaturum nomen velut Papiſtarum fœderati; ſumptis armis Sledium ſequitur, Iahnſonium Sledius, ſtabáſque iam in ripa Tamiſis, traiecturus quo noſtri, & Sacerdotes confidebant, cum Deo volente coacta offenſus executione, & indignans retrò gradum tulit Sledio nequicquam propellente, & vociferante; captum dumtaxat Iahnſonium Iudicibus tradidit, qui ab iis crudeli annorum duorum carcere maceratus, anno deniqùe 1582. menſe Majo, ad Tiburnum raptatus cum Thoma Fordio, & Ioanne Seertio Sacerdotibus quorum ſupplicij ſpectator generoſus, nihilo lentior, aut timidior factus eſt negando Reginæ Primatu in Eccleſiam Anglicanam, cuius inuictæ conſtantiæ præmium mortem tulit quâ ſolent affici rei majeſtatis. Dum autem captus cœpit carcere concludi, fuit qui tranſmiſſo celeriter amne, Perſonio, & Sacerdotibus rem geſtam nunciaret, & inoluiſſe Sledio de illorum cœtu; ex quo propterea confectis rebus ob quas conuenerant; huc illuc dilapſi, nullo ſui relicto veſtigio, indaginem Sledij luſerunt.

Perſonius operarios in diuerſa partitur. Elizabethæ aduerſus Ieſuitas, & Seminaria formidabile edictum. Perſonius & Campianus ſeorſum ſinguli, rationem ſui conteſtato denuntiatam interponunt.

CAPVT IX.

ACCELERAVIT vitatum diſcrimen, diſceſſum Campiani, & Sacerdotum qui illud euaſerant. Magnis animis omnes Perſonio,ſe ac ſuos labores, vitámque adeò detulerunt velut forent ipſi aliquo iure obnoxij, vt quamuis in partem mitterentur, vbi Eccleſiæ vtiliorem daturi operam viderentur. Vidit Perſonius partes Angliæ tres, ſubſidiorum inopia miſerabiliùs laborare; Vvalliam ingentem Prouinciam Hibernis quà recedit à mari obuerſam, montoſam, aſperam, incultam, haud multo ad fidem quàm ad hæreſes proniorem, nec Proteſtantibus credulam niſi ſola veri ignoratione. Alteram longè ab hac diuerſam. Cantabrigiam; hæreticis confertam, & Academiæ ſuæ ambitioſam diſcipulam; Oxonienſis quondam æmulæ, nunc multitudine errorum, propagatione, & pertinacia victricis. Tertiam ad Septentrionem contiguam Scotiæ. Trifariam igitur ſanctorum Sacerdotum operas diuiſit Perſonius, miſitque illos non in fortuitum, ſed parato cuique ſua induſtria, ex largitate amicorum, & tecto, & menſa. Ac tulere quidem ex ſuis laboribus fructus egregios, ſed ex illa, quod mirum, Academia Cantabrigienſi tam ſterili, adoleſcentes ſeptem ingenij optimi, Remos, & Romam tranſmittendos, vt ex hæreticis impugnatores hæreſeon fingerentur. Nouo ſub hæc, & ſæuo perſtrictus periculo Perſonius maturauit Londino Campianum ſecum educere. Iulij enim quinto, & decimo Edictum terribile promulgarat Regina, quo amarè conquerebatur de numero iuuenum, qui regnum egreſſi recipiebant ſeſe in Seminaria, à Romano aiebat, Epiſcopo, vel fundata vel aucta; imbuebantur illic non falſis modo, ſed pernicioſis patriæ doctrinis; rebellionis, & ſeditionum, fiebant artifices vel Miniſtri; iubebat ergo quicumque filios, pupillos, propinquos extra regnum haberet, profiteretur apud Epiſcopum eorum nomina intra decimum diem; poſt menſes quatuor ſiſteret reduces eidem Epiſcopo; remanentes ne obolo quidem aut iuuaret ad victum, aut iuuandos curaret; vetitis etiam argentariis, & mercatoribus ad hoc operam commodare. Pœna regiæ indignationis, & ſeueritatis

ſeueritatis in eiuſmodi reos exercendæ. Poſt quæ inuecta in ſocietatem; reſciſſe aiebat, eſſe nonnullos è ſuis profugis qui dici amarent Ieſuitæ vt ſanctitudine illius nominis fraudes obtegerent quibus circumuenire ſimplices, pro arte habebant, iámque ex iis nonnullos mandato Papæ, eiúſque legatorum regreſſos in Angliam ad integritatem doctrinæ in optimis & amantiſſimis Reginæ populis corrumpendam; eóſque majeſtati detrectatione imperij ſubtrahendos; agendos in rebellionem, factiones, tumultus, pacatiſſimi denique tamdiu Regni, ſub gubernaculis Reginæ ſapientiſſimis, euerſionem. Proin vt damnis iretur obuiam quæ poſſunt ex tam nefario, & periculoſó miniſterio expectari, omnibus iniungi vt quiſquis exciperet Ieſuitas, Seminariſtas, Sacerdotes miſſam celebrantes, vel cuiuſcumque alterius generis errones, ac propterea ſuſpectos eiuſdem farinæ, traderet carceri mancipandos; aut deferret eorum nomina quocumque modo de iis reſciſſet, vt cauſa iuridicè cognita condignè punirentur. Qui ſecus facerent habitum iri conſortes criminum, fautores rebellium, & ſeditioſorum, imo ſeditioſos, & rebelles, pœníſque ſtatutis obnoxios

Hæc iuſſa Edicti feralis cui nihilo obſequentius ab animoſis Catholicis obtemperatum eſt, quàm ſi verax fuiſſet in notandis perſonis, & explicandis Patrum conſiliis, quos tàm procul à vero aberat, vt à Pontifice in mandatis haberent, auertere ſubditos ab obſequio Reginæ, vt è contrario obtinuiſſent ab eo facultatem reſtituendi illi omnes quos Pij V. Bulla terruerat, & ab eius obedientia anathematis metus auerterat; quam Pontificis mentem & Roma ſecum attulerant, & Catholicis denuntiauerant, ſignificata illis religione Obedientiæ Principibus ſæculi neceſſariò præſtandæ. Quod Proteſtantibus etiam tam clarè conſtitit, vt in ſuos annales verba Patrum referrent quibus id à Pontifice exoraſſent, tùm quibus fuiſſet à Pontifice conceſſum, tàm ſimplicia, & plana, vt prodigio fuerit capitalium cognitores in cauſa Campiani, tàm diu violenter, & præter omnem intelligendi modum, in contrarios torſiſſe ſenſus, quoad illum facerent reum maieſtatis, de quo nos anno octogeſimo primo. Iam quanti maculam & pœnas præſtantes Catholici fecerint, quibus exterrebantur à Patribus celandis, & ipſa quoque in vicinia tolerandis; audiemus poſt paulum Perſonium à Mercuriano, quinque ſaltem Societatis Patres flagitantem, quorum totidem ſi poſſet partes, explere optaſſet, adeò à multis inuitabatur viris primariis. Campianus verò ſuum ſigillatim variis domibus ad quas vocabatur condicebat diem; vterque tam continuatam egregiis illis Catholicis ſudabat operam, vt ſæpe etiam de nocte horas ad ſomnum vix duas haberet vacuas. At Seminario Remenſi, & Romano incommodauit quidem magnoperè Reginæ Edictum, ſubductis omnino ſubſidiis annuis, quibus alebantur Conuictores; haud tamen euicit vt reuerterentur in patriam, maluère pro Chriſto & fidei cauſa viuere mendicatò, quam ſuam repetere Angliam, & hæreticis Epiſcopis, quibus repræſentandi erant animæ ſalutem obiicere. Binas habeo Alani literas teſtis oculati de iuuenibus Seminarij Remenſis, qui cùm ad illum ex Anglia,

iam centum triginta confugiſſent, & crimen eſſet inde illis quicquam ad victum ſuggerere; triginta ex ipſis honeſtiſſima ortos familia vno ferè in menſem nummo victitaſſe, adiunctis exilibus menſæ communis analectis; & has egeſtatis anguſtias felices putaſſe præ ſuo in Angliam reditu, & patrimonij commodis, ſed inter diſcrimina fidei, & difficiles ac raros Sacramentorum, & piorum vſus. Abſceſſere Londino ſub finem Iulij Perſonius & Campianus, primis ſe intendentibus tenebris, pernoctaturi Hoſgdenij, & mane profecturi, Campianus in Prouincias Oxfordienſem, & confines; occaſum verſus Perſonius vſque Derbym. Sed non fuit illis quieta, & ſine fructu nox. Monentur à nobili amico, prudentérque pro illis ſollicito, opinionis maximè damnoſæ cui ſuam, & Societatis, & rei Catholicæ obiicerent famam, ſi afflictas ſibi publicè criminationes ſilentio glutirent. Emiſſarios Papæ publicè appellatos, & vulgo creditos; inſimulatos ſeditionis in regno ciendæ, concitandarum factionum, & auertendi ab Reginæ obedientia populi, hæc niſi valide, cofidentérque refutarent, ea libertate, quam innocentia, & cauſa Dei ſuppeditat, futura magno religioni detrimento: fortaſſis enim vt nimis procliue, paulò poſt deprehenſos, captos, carcere ſepultos vnde vnquam nec vocem, nec halitum mitterent, quis aut cenſeret aut ſcriberet fuiſſe ab Edicti criminationibus immunes, quas ipſi nullo modo vel conatu purgaſſent. Reſtat ergo, aiebat hoc vnum, vt qui præſens, & coram tueri cauſam prohibetur id tabulis faciat; & cuius audiri viua vox non poteſt, ſcripta audiatur. Probarunt Patres amiciſſimi hominis ſapiens monitum, & illic ſine mora, ſui quiſque ſcorſum aggreſſus veriſſimam, & explicatiſſimam, edere rationem, eam ſummis Londini magiſtratibus inſcripſit; compoſuit autem vernacula vt ſi prodiret in publicum, à promiſcuo populo caperetur; & duo illius exempla ſuo ſignauit Chirographo; alterum apud ſe ſeruaturus, vt captis & in vincula coniectis, anticipata confeſſione veri patrocinaretur; Catholico nobili alterum commiſit vt ad primum eius prehenſi nuntium ad conſiliarios Reginæ proferendum curaret. Campianus tamen ſuum apud Thomam Pondo, illum Chriſti athletam ſanctum depoſuit. Iucundum foret vtriuſque in iis perlegere, & admirari diuerſum genium, Campiani audax, animoſum, non minus modeſtum quam liberum; Perſonij maturè cordatum, quæ dotes optimè par illud hominum incomparabile nectebant, verum ad eorum quæ ſequuntur perſpicuitatem, neceſſe ſaltem eſt Exordium referre, quo incipiebat Perſonius, & paucas de Campiani apologetico lineas, quæ Theologos Proteſtantes ad arma conſciuere. Sic ergo Perſonius orſus eſt.

[Profeſſio fidei à Roberto Perſonio, Magiſtratibus Londinenſibus edita. Ex quo die primum à meis præſidibus, deſtinatus ſum in Angliam, ad ea quæ poſt ingenuè, ac ſincerè exponam, euentus omnes animo præcepi quibus fiebam obnoxius, vincula imprimis, & carcerem, fortaſſis etiam extrema, omnia quæ variis per orbem locis ſocij mei vel perferunt, vel in dies expectant ab inimicis Chriſti eiúſque legis ſanctiſſimæ.

Quin

Quin & prius quam iter arriperem accepi, verè an falsò, de facto conſtabit, captos, ſemel à vobis ſiue ab inferiore magiſtratu Catholicos nunquam prorſus audiri pro cauſa fidei, & religionis, ſed interrogatis ſtatutis, legibus heri natis & hodie latis extra rem laceſſi, verſari, & opprimi, vt vulgò putentur maieſtatis, cauſa & legum violatarum plecti non Religionis odio (quam tamen tantoperè vociferantur Proteſtantes, nulla vi arctandam, ſed conſcientiæ libertati omninò permittendam) poſt quæ conduntur æterno carcere, lento illic marcore abſumendi, aut ſi quem malunt occidi quam mori, factus noui alicuius ſtatuti reus carnifici addicitur. In quo eſt illorum iniquior, & peior conditio qui ſunt inter Catholicos ſcientiæ nomine celebres; petant licet, & rogent, & infimis precibus vt audiantur ſupplicent, pro rato habetur iis audientiam negare; imo ſi qua forte defenſione præuertiſſent, fidem ſuam, & innocentiam tueri; defenſionem illam ſupprimere, aut detortis à vero interpretamentis. Coniurationes, maieſtatem læſam, & rebelliones ei affingere, quibus fiant populo exoſi, & execrabiles. Ego quantumuis alienus ab his ſcelerum portentis; at iure metuens, iiſdem mecum artibus actum iri (damno forte alieno maiori quàm meo) denuntiandum vobis maturè cenſui, dum loqui liberè, & palam licet, quod eſſem vobis ſi liceret denuntiaturus, &c. Tum paulò inferius, fateor, inquit, Catholicum eſſe me, imo Sacerdotem, quamuis nomini tanto malè reſpondeam; religioſum præterea de Societate IESV minimique in ea pretij, quæ beneficia immerenti collata, non ſine rubore, ad Dei gloriam recolo. Et Ieſuitæ quidem appellationem tametſi videam, his locis, iudicibus, occaſionibus, eſſe odij titulum, non fauoris; periculi, non ſecuritatis; ſed ego nullius metu tribunalis, aut negaturus ſum quod verum èſt, aut diſſimulando fuſcaturus; tot me bonis ditauit, cumulauítque beatiſſima hæc IESV Societas, vt ſi profeſſioni eius ſanguine meo ſubſcripſero, non ſim ei dignas acturus gratias à quo in illam adſcitus ſum; poſt ſanctiſſima enim Sacramenta, præcipuum mihi in ea repoſitum ſalutis meæ præſidium duco, in qua pietatis exempla reperi longè plura quàm verba, virtutis amatores plures, quàm buccinatores. Hæc ille, tùm fidei ſuæ, Catholicæ in omnibus, & Romanæ diſertam edit rationem; inde aduentus ſui cauſam narrat, ſuopte haudquaquam arbitrio ſuſcepti, ſed præſulum nutu, quo æquè in Indias, ſicut in Angliam paratus erat tranſmittere; miſſum verò in Angliam non ad politici cuiuſquam negotij vel mundam partem vllam, etiam leuiter attingendam, nedum ad ſcindendum in contraria ſtudia populum; ſed ad miniſteria Sacerdotum multo ſudore, & ſi vſus ferer ipſo ſanguine obeunda in propugnationem fidei, & ſuorum Anglorum ſalutem.

De auertendis autem à Reginæ imperio, & obedientia ſubiectis longè ſe aliter habere quàm accuſaremur in edicto. Solennis apud nos doctrina eſt obtemperandum eſſe Principibus, religione haud paulo ſanctiori, quàm aut Proteſtantes, aut Puritani velint, non ſolo videlicet pœnæ metu vel offenſionis alienæ, ſed rectæ conſcientiæ ſtricto iure, quod nullæ poſſunt

receſſuum latebræ, nulla ſecuritas ab offenſionis metu, pœnæque laxare. Contraria omnia decernunt Proteſtantes, lege nulla conſcientiam teneri, niſi offenſioni futura ſit aliis, illius violatio; vetent igitur Principes quantum volent eſum carnium ſtatutis diebus, edent eas clam pro ſua libertate nullo ſcrupulo Proteſtantes. Petit demum quod cum Campiano conuenerat petere, & has vtriuſque publicas litteras petitione illa concludere. Sed quia vt Campiano concepta fuerat, in manus conſilij Regij peruenit, & multis latè vulgata apographis, Puritanos iuxta & Proteſtantes communi furore, & rabie incendit, iuuat illam ex eo exſcribere, potius quàm referendo vim eius deterere; tria ſummatim continet capita, primariis illis Regni Senatoribus propoſita, quæ vt dignentur ſuo nutu probare ob redituram ex iis ad Deum gloriam; ait ſe illa eorum clementiæ hoc fidentiùs credere, quod quam æquo & iure niti videantur, tàm procul abſint à turbarum metu, & omni tranquillatis publicæ immutatione. Primum igitur ſupplex rogat, ipſimet (optima Regni pars, & in quos præcipua boni communis recumbit cura) ne grauentur audire de Religione modeſtè coram diſſerentem. Alterum (eo enixiùs quo potiſſima inde pendet vtilitas) vt coacto Doctorum Senatu, & ſacroſanctæ Theologiæ magiſtrorum, quotquot vtraque in Academia Oxfordienſi, & Cantabrigienſi inſignes clarent ſcientiæ gloria, dignentur ſe quoque audire in idem de Religione argumentum. Se quidem deo propitio teneri certa ſpe, fore vt illis fidem Catholicam propugnet, & probet, & auctoritate ſacrorum codicum ineluctabili, conciliorum & Patrum, quin & hiſtoriæ, & ductis è Philoſophia morum, & naturæ principiis adſtruat, nullo eis relicto dubitandi loco. Tertium, audiri pariter à ſapientibus, & iuriſperitis, legúmque conſultis etiamnum in Regno vigentium, iis ſe quoque idem ex concepto illarum textu, verbis, & rationibus aſſerturum. Nolim tamen, abſit, has meas ſupplicis, petitiones, & preces accipi pro arroganti prouocatione, à qua planè ſum longè alieniſſimus, nempe mundo pridem mortuus, & promptus cuiuſque veſtigia lambere; ſed ardore quo feror amplificandæ gloriæ Regis mei ac Domini Chriſti Ieſu, cuius præſidio confiſus, cauſæ bonitate ac rationibus, haudquaquam dubitem cum Proteſtantibus, aut ſimul omnibus, aut ſingularibus iiſque lectiſſimis decernere, & quidem tantò alacrius, quanto acriores, & inſtructiores in campum deſcenderint. Triumphent licet inter grammaticos pueros, & rudis popelli oculos iniecto puluere perſtringant. Ita Campianus. Ac ſi ait, Regina hos cœtus maieſtatis ſuæ præſentia non dedignaretur honeſtare (quod illam demiſiſſime orabat) ea ſe ordinis perſpicuitate, ac luce rationum, euoluturum controuerſa omnia in apertum, vt confideret etiam Reginam pro ſuo erga veritatem, & ſubiectos populos affectu, malis Regnum infeſtantibus facturam remedium, & habituram clementius Catholicos, tàm pridem miſerabiliter oppreſſos. Cœterum ſi repulſam feret à conſiliariis Regiis hæc mea petitio, nec dignus habear audiri diſputans, aut dicens de Religione, ſciant tamen haudquaquam abſtituros nos cœpto, vel eorum

quærendi

quærendi ſalutem, vel omnes ad vnum eorum manibus pereundi. Ad Societatem noſtram quod attinet, certos eſſe vos volo quicumque ſumus in eam adſcripti, toto iam orbe, tantoque numero diffuſam, ſubituros in Regnum ſubſequenter tàm multos tantiſque conatibus vt ſimus tandem victores futuri veſtrarum machinationum. Sanctè inter nos iurauimus cruces excipere ac ferre fortiter quaſcumque nobis impoſueritis, nec vnquam propterea ſalutem veſtram deſperare, dum vel vnus ex nobis ſuperſit, qui rapetur ad furcas Tibornas, vel membratim ſecetur, vel abſumatur crudeli carcere. Sic nobis ratum fixúmque eſt auſpicamurque nunc cum bono Deo, nullis in oppoſitum malis, & vexationibus ceſſuri. His quondam initiis plantatam Eccleſiam, iiſdem nec aliis reſtitui opus eſt vbi aut reuulſa aut vitiata ſit.

Generoſitas Catholicorum in excipiendis grandi ſuo periculo Patribus. Patrum in agendo circumſpecta & ſolers cautio. Incrudeſcit maiorem in modum Catholicorum vexatio. Horum virtus in ea toleranda. Diuerſus Campiani à Perſonio genius. Suo vterque in magnum vtitur animorum quæſtum.

CAPVT X.

DEPOSITO, vt indicatum eſt, apud Pondum Campianus, Perſonius apud alium quendam Denuntiationis ſuæ apographo, ſub primam auroram profecti ſunt in excolendas ſibi Prouincias; in iis quàm pulchrè erga ſe fidémque affectos Catholicos nacti ſint; quàm ſtrenuam Deo, Proteſtantibus reducendis, & ſtabiliendis Catholicis poſuerint operam; quot exploratorum indagines luſerint; quibus erepti periculis, Perſonius quidem perpetuo; Campianus per annum quem ſibi à Deo popoſcerat Angliæ inſumendum, ſigillatim nunc, ſcribendum, & breuiter.

Promulgatio edicti, quod reos maieſtatis Ieſuitarum hoſpites decernebat; hoc egit imprimis, vt nemo neſciret, latere in Regno Ieſuitas, deinde vt Catholicorum extimularetur pietas ad eos perquirendos, adhibendóſque ad animi opem; vacillantes lapſi, fraude ac dubiis decepti, quibus extricare ſe nequibant magno numerò ſunt ſanati. Nos inquit Perſonius,

fulminâte licet in quemuis mortalium Edicto,qui ad nos acceſſerit,& quicquam nobiſcum habuerit, auiditate ſumma expetimur, & pari vbique alacritate accipimur. Multi longinquum ſuſcipiunt iter, de rebus animi nobiſcum acturi, & ſecurè nobis credituri omnes conſcientiæ ſuæ rationes. Ij quod habent & poſſunt, prolixè nobis. & liberaliter deferunt. Quanquam autem expertus ſcripſerit Campianus præſtantes illos Catholicos, ſui prope oblitos, de ſolis Patribus fuiſſe ſollicitos, ſed quia effuſæ animi voluptates ægre conſilio premuntur, nullum vndeuis maius diſcrimen Patribus imminebat quàm ex immodicis Catholicorum lætitiis Patre aliquo domum ſubeunte, quæ ſæpè ſeruitiis vtebatur Proteſtantium, & Puritanorum, interdum quoque latentium: præter venalia ſeruorum capita, quæ ingenti lucro ad proditionem vnius ex Patribus prolectabantur à magiſtratibus. Vnde nec miror Campianum tam cito laqueos incurriſſe quos ei tot locis exploratores, tetenderant; mirum potius non citius proditum à familiaribus domorum in quas tam ſæpè vocabatur. Haud tamen apertè in omnes ſe caſus immittebant, velut ſeruandæ miraculo ſalutis ſecuri; ſed hinc nulli quidem ſuo parcebant periculo, inde nihil artis nihil erat ingenij quod non adhiberent ad vitam in tutum ſubducendam cuiuſmodi fuit, cultum crebro mutare, & nomen, & locum, & hac perpetua mutatione veſtium, nominis, ſedium. Indagatoris ſacrilegi auaram vafritiem fallere.

Ego, ſcribit ipſemet Campianus, eódem nunquam habitu incedo, eiuſdem coloris, & moris, nominum vero ſupellex mihi eſt copioſiſſima; quàm multa ſcilicet non ſunt nomen meum. Solent nobiles Angli, magnam anni partem ruſticari, ac niſi aulæ officiis Londini, vel Magiſtratu quem gerunt teneantur, foris vt plurimum ſuis in ditionibus degere, quos ſi quatuor anni, quos vocant Terminos, ad breue Londinum reuocent, deciſis mox cauſis, & iuſtitio indicto, ſeceſſus repetunt, ſolitarios ſi volunt, & exploratorum naribus minus obnoxios. Percurſandis his locis celeritate opus erat; ad hanc equos Gilbertus Patribus donarat, egregius ille quem ante memorauimus orthodoxus, quin & Perſonio ibat ſemper comes, & Patrum vtrumque deducebant ſemper in equis iuuenes honoris ſpecie, reipſa tutelæ, rectæque fidei ſtudio; haud enim facile vilis è luto indagator auſus eſſet eorum quempiam motari, vel interrogatis laceſſere, ne grandi ſuo malo incideret in alium ab eo quem quæſiſſet. Hoc vel comitatu vel præſidio tuti obibant Prouincias; & ſub ferum diei cum ad deſtinatum appellerent, expectatis occurrens paterfamilias cum paucis conſciis, quocumque quod primum in buccam veniſſet nomine ſalutem dicebat, non tanquam notis, & pridem amicis, ſed velut extraneis, & caſu appulſis. Inde humaniter inducebantur in cubiculum penetrale ad hoc longo in receſſu lectum; illic pietati, gaudio, lachrimis, gratulationi laxari vtrimque habenæ, procidere omnes ingenua, fauſtam poſcere adprecationem; poſt ſi forent domi hæretici, properari neceſſariò ab omnibus confeſſionem factam, dubia, & difficulta-

tum

tum nodos, & ſolutiones, quæ in illo æſtu religionis conflictatæ non poterant non eſſe grauiſſimæ. Poſt cibo tenui & breui quiete refectum corpus, diuino ſacrificio aderant vniuerſi, & ſacro epulo accumbebant, cum largo illo & ardenti fletu, quem ipſa quoque diſcriminum augebat magnitudo. Tum conſidebant Patrem audituri, quod iis propriè, aptéque inter equitandum parauerat, quanquam erat omnium vna ſors, neceſſarius ſcilicet virtutis heroïcæ commeatus, ad perferendam conſtanter pro Deo, rerum omnium, vitæque adeò iacturam, cuius exempla quotidie formidabilia ſubibant in oculos. Concione rurſum abſoluta proiectis in genua beneprecatus in equum conſcendebat, ſtertentibus adhuc, ſi qui erant domi ambiguæ fidei. At ſi foret locus à frequentia vicinorum liber, nullúſque in eo niſi Catholicus, feſtinabatur paulo lentiùs, biduúmque aut triduum diuinis dabatur. Contra vero, idque vt plurimum, ob circumſtantes hæreticos, tres aut quatuor domos vno die viſebant præcipuas, iiſque ſacrorum præſidio roboratis, aliò per calles, & deuia illicò tranſibant. Quare Perſonius Agazzario Romæ Anglorum Rectori de precatione horarum quadraginta, pro conuerſione Angliæ ſcribenti, appoſitè reſpondit; fœlices quibus licet, ſuo piè orando obſecundare affectui. Væ nobis! ſi precationibus noſtris breuiſſimis non datur in cœlum aditus, vix enim vltra duas horas, loco eodem conſiſtimus.

Huius tam minutæ cauendi circumſpectionis, apex nullus fuit ſuperuacaneus, ad exploratorum ſagacitatem, & numerum quibus feruebant vniuerſa cóperto enim Regina eiúſque Conſiliarij, Patres extra vrbem elapſos peruagari Prouincias varias, peruolitare Catholicorum domos, vbique ſemper, nunquam alicubi apparere, vt eſt zelotypa rei politicæ adminiſtratio, pro vero, & ſolido veri vmbras etiam tenues habuere, Religionis negotium quod agebant, pro arte populi commouendi; pro rebellione in Reginam, conciliationem Proteſtantium cum Eccleſia Romana. Inde in omnem & artem, & diligentiam, & ſeueritatem, & verſutias effuſi, nouum inquiſitorum tribunal condere, quibus nihil prætera penſi eſſet. Conſeruatores, quos nominant, pacis, omnéſque toto regno Magiſtratus, & Iudices ſeueris edictionibus conuenire, terrere, identidem vrgere, ope quoque permiſſa brachij regij, ad Catholicos capiendos, & eruendos ex latebris Patres. Omnia denique in opus conferri quæ iure poterant ex fidelibus Miniſtris pro corona, & capite Principis; ab Anglis pro patria expectari. Atque hinc illico ebullire vbique delegatorum, lictorum, exploratorum exercitus, in quibus ſceleratiſſimi deſertores, pars omnium p[illegible]ſſima, & in maiorem innocentum perniciem nata. Crudelem poſt paulum, ex iis vnus editurus eſt nobis ſcenam reorum duodecim qua Sacerdotum, qua nobilium quos ad ſupplicium vltimum ducebat; ſuis vt poſtea faſſus eſt damnatos calumniis; ſed palinodiam canenti, eiurantíque perfidiam, vt eſſet ſaltem interfectorum nomen ab infamia liberum, nihil fidei datum eſt, cum tantum tam facilè præbitum eſſet accuſanti. Fecit hæc ſacrilegorum venalis perfidia cœtus omnes ſacros periculoſos

Catholicis; famulos dominis ſuſpectos; intuta omnia, & vbique dùm nuſquam ſe produnt pauenda. Prouinciarum ab aula procul, ſupremi Rectores, gnari qnantum gratiæ ab aula, & intimis Reginæ conſiliariis inirent, ſi ſe viros aduerſum Catholicos præberent, venabantur illos ferarum more, nullo diſcrimine plebeij, & nobilis; matronæ, aut famulæ. Suæ diuitibus nocebant opes, & eò perquirebantur curioſiùs quo largiùs poterant Miniſtrorum auaritiam ſaginare, nullius denique culpæ reis, culpam ipſa mulctæ perſolutio affingebat. Perſtrinxit hiſtoricos illius temporis, Proteſtantium, & Puritanorum querela non leuis, velut ambitioſos pœnarum amplificatores, in Catholicos decretarum: tam inhumanos & barbaros, mortalibus omnibus videri puduit, eſſe ſua in Anglia minimè puduit. Cæterum in iis Scriptoribus vnus oculatus, alter etiam expertus, nominatim perſonas cenſebant; notabant loca, tempus, modum, ſupplicij genus exprimebant, neque id à geſta re tanto, quanto potuiſſet eius memoria fuſcari, ſed heri geſta, hodie edebant, & in Prouinciis adeo vicinis vt poſſent è littoribus Angliæ proſpici; non poſſunt ergo hæretici querelas niſi per ſatyram confusè ſpargere, nempe in aures alicuius ſat fortè creduli caſuras, vt fidem iis præbeat. Cùm alioqui nihil potuerint in tanta geſtorum acerbitate quicquam arguere, aut falſum, aut exaggeratum. Dabo aliqua ſuis locis exempla; nunc Perſonium audiamus; furit, inquit, tempeſtas aduerſus Catholicos, nunquam immanior ex quo Chriſtum ſuſcepit Anglia; aguntur in carcerem plebeij mixtim, & nobiles; viri & feminæ; omnis ætas, etiam tenora, trahuntur ipſi quoque catena pueri. Rediguntur in fiſcum bona; negatur amicis in carcerem aditus, ſeu conſolaturis miſeros, ſeu ſubſidio aliquo egeſtatem eorum leuaturis. Ne ſolis quidem lux tenuis quæ illos vtcumque recreet iis conceditur. Ex ore miniſtellorum debacchantium in ſuis pulpitis nihil ſonat crebriùs, quàm proditorum, & rebellium calumnioſum nomen. Londinenſe caſtrum, decumanum antehac reorum inſignium, vt maieſtatis, & ſimilium barathrum, Sacerdotibus nunc, & omnis generis ſtipatur Catholicis. Prouinciarum cæterarum cuſtodiæ veteres, quòd eſſent impares, multitudini generoſæ, quæ cum hæreticis habere ſacra communia recuſabat, nouarum ædificiis auctæ ſunt; ſequitúrque narrare de pane quem Dei amore corrogatum, impetrabant adeò auarè, vt morti dumtaxat pellendæ non fami ſufficeret; locis verò quibus obſeruandis rigidiores præerant Cerberi, dabatur interdum, nec omnibus, ſalſamenti aliquid ſemiputris; & lutoſæ ex lacunis aquæ, non quantum ſat eſſet ad reſtinguendam ſitim, etſi hoc infimis precibus rogarent. Oportebátque pios Catholicos, ingenioſæ ſolertiæ ſubtilitates omnes acuere, vt intromitterent aliquid quo ſanctos illos Chriſti Confeſſores refouerent; cuius induſtriæ feruntur lepida, & felicia exempla, periculi tamen haudquaquam expertia. Porrò hac temporum iniquitate tam dura & aſpera (quod ſcribit aliis literis) minimè ſaturi, buccinatores Euangelij reformati, ad contumeliam veritatis, & manſuetudinis Chriſtianæ, finem faciunt nul-

lum

lum protitandi nimiam, vt aiunt, Magiſtratuum, & Reginæ aduerſus Papiſtas clementiam, indulgentius cum iis agi, & quantò mitius, tantò in regnum crudelius. Scripſerat vero antea diſertè in hũc modum; quis credat peius cum liberis adhuc Catholicis agi quàm cum captis; affligebat hos, eſto calamitas, & dolor corporum, ſed alebat pax, & tranquillitas animi, quam in carcere reperiſſe, tanquam in portu videbantur: alios turbo iactabat perpetuus, velut quouis momento, iratis fluctibus ſorbendos.

Quocumque vertiſſent oculos, quàcumque incederent, lachrimabilem vbique rerum ſpeciem offendebant; fugere, captare latebras, aliena in veſte domo excedere, trahi, ſiſtique iudicibus; iacere ſub ſtraminibus ad omnem indagantium iniuriam; ſyluarum errores, & inuia quærere, vnde ſe noctu domum recipiant, nec propterea ſine metu; turmatim ſi quidem nocte intempeſta executores irrumpunt, ſcrutantur, introſpiciunt, rimantur angulos omnes, capſas, & ſcrinia lectóſque adeo & matronarum & virginum, reuoluunt & excutiunt omnia, ſi forte crucem aut calicem; candelabrum, libros, aut ſimile ad ſupellectilem ſacram ſpectans, deprehendant vnà enim & perit apud quemcumque hæc delituerint, & quicquid in iis præcipuè iis latronibus arridet; nec malorum hic meta, manus & oculos in ſinus iniiciunt matronarum; reſtitantibus veſtes diripiunt, vt tactu, & viſu explorent, num quæ vſquam agni ſacrati cera, crux, aut pia icuncula lateat. Hoc auctoramento militant Executores iſti, quos Purſeuantes appellitant, harpyæ famelicæ, & feri prædones; præter poteſtatem quâ fas eſt iis carcere claudere quos volunt, vel eò vſque afflictare, dum vexationes argento redimant. Catholicorum hæc domi pax; foris nihilo melior; ponuntur in triuiis quæ noctu illos inuoluant inſidiæ. Obſidentur interdiu ab his Meridianis dæmonibus in circulis & in publico; quotum delata non fuerint nomina, ſuſpicantur, coniectant, diuinant eſſe Catholicos, nemo niſi latendo illos euaſerit. Hæc ego, non à me; ſed peruagata Prouincias de rebus geſtis hiſtoria, & ſpectatorum vbique teſtimonio confirmata.

Nec diſſimilia Campianus, ad Mercurianum Societatis Præpoſitum. Hæc inquit, dum ſcribo, eò intumuit aduerſus Catholicos furor, vt eſſe immanior non poſſit. Domos illorum omnes ſuus cruciat angor; aliæ mortuum ſuum lugent; ſuis aliæ, qua neſciunt requirendis ſollicitæ dolent. Habent iſtæ illos in ferro, & carcere; illis fiſcus omnia abſtulit. Stant nihilominus in gradu omnes, & hos fluctus magnitudine animi elidunt.] Hæc ille, quibus apud me id egit vt luberet triſtem Eccleſiæ illius referre ſtatum, ne Catholicorum in obſcuro iaceret robur heroicum, & fructus operæ ab illo noſtrorum eximio pari in iis collocatæ, ſi paucis ſaltem ingentes eorum animos in lucem non ederem, & malis ſubinde creſcentibus maiores, adſcripta ſunt capitalium tabulis hominum millia quinquaginta menſis tantum vnius ſpatio per diuerſas regni Prouincias, omnes iacturæ bonorum, carceri, & ſæuioribus carcere calamitatibus ob-

noxij; hoc ſolo rei quod eſſent Recuſantes, hoc eſt nec blanditiis adigi nec minis potuiſſent, vt vel in anno ſemel Proteſtantium adeſſent myſteriis; concionibus, & pſalmis; in quo tàm longè aberant à fide Deo & conſcientiæ fallenda, vt omnes etiam domi exciperent Sacerdotes, quod erat aſſiduum vitæ pro Deo ponendæ ſacrificium, illico perituri vel ſepeliendi ſubterraneis ſpecubus, ſi forent à quolibet exploratore intercepti. Fiebátque interdum vt cum ſe clàm illuc coniicerent ſinguli, aliorum minimè conſcij, eadem in domo quinque aut ſex reperirentur Sacerdotes. Nos inquit, de ſe Perſonius, & de Campiano, tribus licet in diem concionibus exhauſti, vim tamen amicam & auidam explere non poſſumus qua Catholici apud ſe nos retinent] notátque triplex pietatis illorum decus quod licet continuum, mirum tamen ſibi ſempérque nouum videbatur. Primum erat affectus teneritas quo dum ſacrum audirent, in fletum, & gemitus,& ruptos vocibus ſingultus ſoluebantur. Alterum tanta erga Pontificem cum dulci amore reuerentia vt Patri a filiis non poſſet maior exhiberi; recitandis quidem Litaniis dum indiceretur, *Oremus pro Pontifice noſtro Gregorio.* Omnes ore, manibus, oculis in Cœlum, & mixta ſuſpiriis prece, Deo illum enixè commendabant. Tertium inuicta tot aduerſis & cladibus patientia, animíque conſtantis ea ſoliditas, vt acerbiora in dies dum expectant, nihil tamen ſibi optabilius arbitrentur, cum pro fidei cauſa illa ſuſtineant. Sic ille, ac ſi ſit ab Anglo, laus ſuſpecta patrij affectus, hiſpanum adduco Gaditanæ Eccleſiæ Sacerdotem, qui captus à claſſiariis Reginæ, & in Anglia carcere detentus, negabat ſe ſuum illud infortunium, ſacræ purpuræ honore fuiſſe mutaturum, quod tunc demum in Catholicis Angliæ didiciſſet quæ eſſet Chriſtiani propria, & ſolida ratio, nec Religionem ſplendere vſquam magnificentius, quàm vbi pluribus conflictaretur ærumnis, & cladibus. Quam laudem ipſi quoque cum inficiari non poſſent aduerſarij, iraſcebantur illi tanquam probro, ſuis vitiis obiecto, & vitæ ſolutæ licentiam, ſalubri quidem ſed importuno morſu caſtigante. Coniectiones certè, & ſuſpiciones quibus Catholicos diximus ab exploratoribus indicatos, morum integritas, collecti oculi, verecundia verborum, iniuriarum patiens lenitas, præſtita legibus Obedientia, & in ſpernendis rationibus propriis æquitas iure[illegible] præbebant; de iis ac talibus intus Catholicum diuinabant. De iis Proteſtantem iam non dubitabant eſſe Eccleſiæ reconciliatum, erátque tàm notum diſcrimen, vt ſi quando ex ore Catholici excideret aliquid minùs decens, aut notaretur in eius moribus, hoc vero non eſſe bono dignum Papiſta, carperent Protaſtantes, & putabunt, aiebant, veſtri, vos noſtris partibus acceſſiſſe. Poſtremo complures nobilium, & Reginæ miniſtri Catholicis potius domeſticas ſuas tabulas, gazam, rationes, & quicquid haberent pretioſum,quàm ſuis hæreticis ſeruandum, & adminiſtrandum credebant; cuius fuit illuſtre documentum mors Chriſtophori Hattoni (qui erat Regni cancellarius, & Catholicorum alias inſectator) eius mortui omnis prope familia deprehenſa eſt ex Catholicis conſtare, in quorum fide, &
conſcientia,

conſcientia, rei ſuæ omnis, ſuíque adeò curam omnem habebat repoſitam ſecurus eorum nec negligentia ſibi quicquam ſecus futurum quàm vellet; nec fraude vel obolum a procurata re abfuturum.

Iam huius tantæ ſanctitatis, & infractæ ſub ingraueſcentium in dies oppreſſæ innocentiæ malorum durando pondere; conuerſorum prætereà ex hæreſi ad rectam fidem; quota pars Apoſtolici pectoris par nobiliſſimum ſpectarit, attingendum eſt, vt ſolent quæ ob ſui magnitudinem non poſſunt niſi aceruatim per effecta magis quam per ſe monſtrari, Perſonium dico & Campianum ex quo ſolum Prouincias in quas menſe Iulio diuiſi fuerant anno 1580. ad inſequentem Iulium quo Campianus captus eſt, eas coluerunt. De ſe quidem teſtatur Campianus mortem ſibi ſemper verſatam oculos, tum ignominioſam, tum crudelem; ſed eius periculi tàm in Catholicis, quam in hæreticis fuiſſe fructus tàm vberes, vt metus omnes in gaudium verterent, & quantaſcumque laborum anguſtias infinita dulcedine condirent. Nempe vt Alanus ad Agazzarium de illo & Perſonio Remis ſcribit; quæſtus animorum fecère vno anno in Anglia maiores quam per omnem vitam, etſi longiſſimam, vbiuis gentium facturi fuiſſent [& datis paulo poſt literis, non eſt P. Edmundus ſuo in munere minus ſollicitus, minúſque induſtius, creditúrque hoc anno Anglia Catholicorum millibus decem aucta quæ ſuperiori non habebat, nuſquam certè alibi terrarum, maiori efficacitate datum à Deo verbum Euangelizantibus nunciantur] quod miniſterium dicendi ad populum obibat, quidem cum fructu Perſonius, ſed eminebat in Campiano vis ardens ſpiritus impreſſa diuinitus, & iactare verborum ignita iacula videbatur auditorum animis inflammandis. In Lancaſtria certè, boreali Prouincia inter alias inſigni, & de Catholico nomine ac Societate egregiè merita, concionantis Campiani, multis ab eius morte annis memoria floruit, referebántque viciſſim alij alia quæ ab eo accepta, cuique altius in mentem deſcenderant. Tantum vero mouiſſe omnibus audiendi ardorem, vt nobiliſſimi etiam ingenti numero, noctes in mapalibus, granariis, locíſve aliis à ſuſpicione indagatorum tutis, perincommodas exigerent, quò ſurgente aurora maturi accurrerent ad audiendum Campianum.

Etſi autem illi, ab aduerſariis quoque hæreticis vis illa domina voluntatum, cum ſuauitate ſingulari elocutionis & pronuntiationis maternæ tribuatur, ſed tantam frequentiam, tanto ſuo periculo trahebant alia ad ipſum audiendum, æternarum nempe rationum probè animo comprehenſa, probéque ad perſuadendum diſpenſata ſublimitas, & pondus, quo rapiebantur in Dei amorem & virtutum quarum tunc vſu perneceſſario obarmatam incedere Catholicorum conſtantiam oportebat.

Inerat Perſonio vis conſilij maior quàm dicendi, ſed peræque neceſſaria ob perplexos, & quotidianos difficultatum nexus, quos in Religionis cauſa, proteſtantium ſubinde arbitrium, & libido nectabat.

P

Eam ob rem coactus à Catholicorum primariis Londini latuit, ſpretis boni communis ſtudio, vitæ inſidiis quas ſibi vbique ab exploratoribus tendi norat; nec tamen ſat illi ſecuras præſtabat has latebras, circumſpectus in publicum & rariſſimus progreſſus, cùm eas propemodum, eiúſque præſentiam proderet adeuntium numerus qui eius conſilio egebant. Gilbertus ille nobiliſſimus iuuenis, indiuiduus Perſonij comes, procurator, & teſtis, mira de illo referebat alumnis Seminarij Remenſis, & de perpetuo vndique ad eum confluxu catholicorum omnis gradus, & conditionis. Requirentium in rebus animi eius prudentia dirigi: quamuis enim ſuppeterent alij notæ virtutis, & literaturæ Sacerdotes, vni tamen exquieſcebant Perſonio; quod opus per ſe impeditiſſimum, & graue, magna leuabat iucunditas, cum frænando magis eorum feruori, & arctioris conſcientiæ laxandis anguſtiis ſtudendum ſibi animaduerteret, quàm reſtringendæ laxitati, adeò illis exquiſitus recti, & mali ſenſus, ſuſpiciones culpæ meras pro culpa obiectabat. Occupationis fructuoſiſſimæ quo ſe latius vtilitas funderet, quinque ſocios laboris à Mercuriano Generali popoſcit Perſonius, Anglos tres, quos ipſe nomine deſignabat, quartum Hiſpanum, & quintum Italum, ea poteſtate, ac facultatibus à Pontifice inſtructor, quas alioqui Roma ex Anglia petere, crimen erat violatæ maieſtatis.

Ad hanc Perſonij conſultiſſimam in expediendis animi dubiis prudentiam, accedebat reuocandis in lucem ſolers induſtria, quos aut prauitas morum vt ferè fit, & licentia peccandi; aut Magiſtrorum fraus in errorem præcipitauerat. Do prædas nobiles quas circa Londinum primum egit vicinas obiturus Prouincias, vt fiat de cœteris coniectura. Gardinerum imprimis Ioannis Foxij diſcipulum, eius qui Calendarium abacum, ex Confeſſoribus, & Martyribus hæreſum texuit. Inde præter alios complures Baronem Comptonum, Thomam Treshamum, & Guillelmum Catesbym calcaris aurei Equitem, eiúſque patruum Dimocum qui conſenuerat in Elizabethæ aula, hoc eſt Academia voluptatum. Epicurum viuebat miſer ſenex tam inueteratum, vt cùm illi cœpiſſet Perſonius religionem nouitiam cum auita componere; interceperit ordientem, perperam me, inquit, aggrederis. Deum mihi probato, & tuus ſum, tecúmque ſentio. Strinxit Perſonius hominem auctoritatum, & argumentorum impreſſionibus validis, ſed eius expugnati laudem voluit Deus Campiani eſſe; iis ille rationibus periculſum agitatúmque fregit, vt niſi voluntaria cæcitate non potuerit eas eludere. Serio itaque manus dedit, & cunctis Chriſtiani, Catholici, & pœnitentis officiis perfunctus, non longè poſt obiit ipſomet illum ad ſupremum agonem animante, & corroborante Campiano.

Ceſſit Perſonio felicior opera in ſorore eiuſdem Equitis ab errore in viam reducenda. Tollebant matronam ingentes ſpiritus, claritas ſanguinis, honorariæ apud Elizabetham gratiâ dignitatis, ad hæc ſubtile ingenium, multóque audacius quàm eius ſaluti conduceret, ſuopte enim arbitrio

arbitrio velut ſupremæ oraculo doctrinæ, inaugurauerat ſeipſam Theologam & Magiſtram, pronuntiabátque de Religione aduerſus quoſcumque quod mente conceperat. Inferos eſſe aliud negabat, niſi reæ conſcientiæ tormentum. Subterraneos ſpecus, ignes, gelu, & tenebras, & carnifices dæmones, pœnáſque cæteras damnatorum, Poëtarum ſcilicet figmenta, & terriculamenta ſimplicium; proin animorum in corpora reditum ante poſtremum iudicij diem credulitatis eſſe puerilis. Vt quid enim rurſum iungi cum animis corpora, vbi totum in ſolos animos incumbit ſupplicium, morſus nempe ille crudelis & æternus damnatam mentem æternum diſcepturus? quibus illa chimeris, tam firmis ſibi videbatur ſentiendi momentis inhærere, vt negaret ſe ab vllo mortali dimouendam, miſertus eſt Deus ignorantiam ſuperbi ingenij, nec diſtulit eam ſempiterna experientia docere, quod hic ratione ac fide breui diſcere poterat; perſuaſa igitur à fratre dudum Catholico Perſonium audire, de huius ſaltem articuli firmamento vero & ſolido, non prius finem audiendi fecit quam in eo errandi, quæ clara erroris cui tantùm tribuebat agnitio, ſuſpectum illi fecit quicquid eatenus diuerſum à Catholicis ſenſerat; quod ſibi pariter confeſtim vt à Perſonio elucidatum eſt, Proteſtantium partes eiurauit. Non longo vero hinc tempore, maioribus ad Deum animis anhelans, prima voluntarij ab aula, & patria occaſione exilij arrepta in Galliam tranſiit, & monialem profeſſa eſt.

His Perſonij & Campiani pro fide Catholica proſperis, acceſſit opera Sacerdotum, tùm Seminarij vtriuſque, tùm veterum qui Reginæ Mariæ fuerant, & ſe vltro laborum ſocios Patribus dederant, ex quo verè licuit Sandero ſcribere, reconciliatum Eccleſiæ pauciſſimis menſibus, innumerabilem populum, præter alios, multos claritudine generis illuſtres, & variarum profeſſione literarum.

Secedit in Lancaſtriam & Eboracum Campianus. Prouocatoria eius denunciatio ad diſputandum de Religione, quam Pondo reliquerat vulgatur magno Proteſtantium ſtrepitu. Prouocat item Catholicos Epiſcopus Sariſberienſis. Ciarci, & Hanmeri aduerſus Campianum ſcriptis reſpondet Perſonius. Academicis Oxonienſibus & carus, & magni nominis Campianus.

CAPVT XI.

SECVNDIS his rebus ominoſus ab aula interuenit rumor comitia Ordinum primo vere in Parlamentum coïtura; hinc væ Catholicis! in quos Regni Conſiliarij, cruentis edictionibus parabant ſæuire, quas idem erat ferre, & ſciſcere: nec inanes fuere hi metus, conuenit Parlamentum Martio anni noſtri 1581. de quo aggredimur ſcribere, & diris legibus rem Catholicam afflixit. Perſonius in futuro totus; Vxbringem acciuit Campianum diei itinere Londino diſſitam, ſecúmque habuit ad feſtum S. Michaëlis Septembri ſolenne; illic poſt mutuam, & variam ex rebus ab vtroque geſtis conſolationem, in omnes euentus legum minacium ſtatuunt, mutari ab altero locum; munus ab altero debere. Londini manere Perſonium ad nobilitatem illam conſilio & animis erigendam, confirmandóſque ciues quibus valdè inuitis abiiſſet; & præter miniſterium animarum ad ſcribendos tractatus, in graſſantis veneni antidota perneceſſarios; non quod Campiano par eſſet in eo genere; ſed quòd illos edi, ſpargíque illic in publicum oportebat; quæ res cùm eſſet maximè lubrica, & periculis obiecta, inueniendæ artes erant, & incogitatæ ſolertiæ ambages, quibus ſecurè id fieret, in quo Perſonius longè antecellebat Campiano; cuius extra diſcrimen vt vita locaretur, amouendus Londino, eiúſque vicinia fuit, ne prorumpentia Parlamenti decreta, veſtigatórum turmas in eum immitterent, alſecuturas planè illum, quod illic diutiùs, & nimio pluribus notior hæſiſſet. In Lancaſtriam igitur, & Eboracum boreales oras, operam tranſtulit.

Perſonium vero vt Londinum aduenit, prope ſtatim adegit neceſſitas innocentiæ vltra modum læſæ, & veritatis deformatæ, aduerſus Pro-

teſtantes duos ſcripto defendendæ. Pondus ille Chriſti Confeſſor egregius, & ex noſtris vnus, apud quem depoſitam diximus indictionem Campiani ad ſummos Regni Conſiliarios, vulgandam ex templo cum de capto illo cognouiſſet, indictum ſibi præuertit tempus, ratúſque poſt menſes quatuor quibus tenuerat otioſam, exire tandem in lucem debere, liberè illam amici fiducia à quo ſibi credita fuerat vulgauit. Mouit opinor virum ſanctum contumelioſa & atrox calumnia quæ miniſtros Regios, Reginam, eiúſque Prædicantes penitus occuparat latiúſque in dies ad publicam noſtrorum execrationem iactabatur, Iuratos Papæ homines Ieſuitas eò irrepſiſſe vt cierent populum in ſeditiones, nobiles in prodictionem, cuius iàm immanis calumniæ, planè oppoſitum, illa Campiani obteſtatio ſcripto & facto reuincebat, dum enim poſceret audiri de Religione, nemo erat tàm hebes quin coniiceret ad conciliandam cum Ro. Eccleſia Reginam eiúſque populos id peti, & credibile eſt Pondum pro indubitato habuiſſe, prouocationem Campiani à Theologis Academiarum, non poſſe ſaluo ipſorum honore vel repudiari vel deſpici; futurum quin etiam vt iidem Theologi ab Regina commeatum liberum Campiano ad diſputādum impetrarent, vt in illo vno (quod pro facto dicebant) rationibus omnibus euerſo, vniuerſam ab ſe Ieſuitarum gentem gloriarentur exarmatam. Cæterum quicquid cogitarit Pondo, Campiani epiſtolam præſcripto citius vulgauit, móxque illius mille apographa toto vbique Regno volitantia cupidas mouerunt expectationes tùm Catholicorum, tùm Proteſtantium, ac ſi Campiano datus foret in vrbem, vt aut Academias ad confligendum cominus liber campus, nullum æque nobile, ad frequens ſpectaculum multis retro annis futurum fuiſſe putabatur.

At ex Catholicis maximè cordati, & talium concertationum experientia edocti, longè aliud vaticinabantur. Fore nempe vt nunquam admitteretur prouocatio Campiani, tametſi ardenter optari fingeretur, ac ſi quà ille incideret in manus aduerſariorum, haud alio exceptum iri theatro quàm Turri Londinenſi, nec aliis commiſſum iri Theologis, quam equleis, & carnificibus: memorabántque primis Elizabethæ annis cum rem Catholicam, Proteſtantes violento eius imperio ſubruiſſent, voluiſſe videri ratione, confectum, quod adhibita ſumma vi patrarant falsóque opinatos tunc fore neminem, qui contra ſe vocem aut flatum mitteret, audacter Catholicos ad diſputandum exciuiſſe; & vigebat tùm adhuc memoria Ioannis Giuelli iuuenis Epiſcopi Satiſberienſis, ſeipſo, ſuorúmque præconio tumidi; & Exclamationis illius in quam magno hiatu & pulpito Cœmeterij S. Pauli eruperat, *O Gregori, ô Auguſtine, ô Hieronime, ô Leo, ô Dionyſi, ô Anaclete, ô Calliſte, ô Paule, ô Chriſte! ſi nos (Proteſtantes) in fide erramus, veſtra culpa erramus; & à vobis decepti; verbis veſtris fideliter inhæremus. Veſtra ſigillatim veſtigia premimus, & ſignatam à vobis orbitam tenemus.* Volebat quantum intelligo ſuperbus Caluiniſta, velut ab ſe conceptum accipi; quo Ricardus à S. Victore, Catholicum dogma confidenter, ac iuréque confirmarat, miracula referens quibus abſque numero

Deus, eius veritatem ſanctitatémque aſſerebat (quod in nullam prorſus errantium hæreſim poteſt conuenire) nobis coram Deo ſi argueremur erroris, & pertinaciæ; in promptu fore excuſationem. *Domine! ſi error eſt, à te decepti ſumus: ea enim in nobis, tantis ſignis, & prodigiis confirmata ſunt, & talibus quæ non niſi per te fieri poſſunt: certè à ſummæ ſanctitatis viris ſunt nobis tradita, & cum ſumma & authentica atteſtatione probata teipſo cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Sed vt cumque Giuellus abſurdè exclamaret, nondum abſoluerat, cum prolatam è ſinu cartam frequentiſſimæ concioni perlegit ſeptem & viginti complexam articulos, hoc eſt hæreſes meras; prouocauítque palam genus omne humanum ad eas impugnandas, vno ſe aduerſus quoſlibet propugnante; Catholicorum autem; ſi quis contra quàm poſſibile fieri, vel vnum proferret ſtrigoſum, Patris antiqui, Doctoris, & concilij locum ſex primis Eccleſiæ ſeculis, vel vni tantummodo ex articulis poſitis repugnantem, iam inde ſe illi manus dare, victum mancipatúmque profiteri. Teſtórque, aiebat, haudquaquam me feruore dicendi, ſed veritatis impulſu loqui. Quibus dictis cartam proiecit ex pulpito, velut prouocatorium ſyngraphum, qui mox in prœlum datus, & editus

Triumphabant videlicet Proteſtantes, eorúmque miniſtri, & quaſi eorum cuiuſque oppigneraſſet fidem & animam Giuellus, exhibebant ſe Giuellos totidem, ad propugnandum iiſdem pactis aduerſus Catholicos ipſius errorem, cum ecce tibi non diu. Poſt, nec inter anguſtias Londinenſis cœli, ſed tota latè Europa libros impluere doctorum hominum, carminantium vt par erat Giuelli ſomnia; quorum primi fuêre Thomas Hardingus in diuinis Magiſter; Dormannus, Raſtallus, Hesxinus, Stapletonius, Sanderus, Marchiallus, Alanus, aliíque permulti doctrina inter Anglos clari, tam confertis Patrum & Generalium Synodorum contra Giuellum auctoritatibus, vt ſe mutum optaret Giuellus fuiſſe cum illos effronti prouocatione auſus fuerat protritare; eius aſſeclæ vultu. Malè ſimulato dolorem premerent, & dedecoris impatientia rumperentur: in iis alij Giuellum damnare, quòd nimis prodigè ſexcentos Papiſtis obtuliſſet annos; defendere alij ſed Patribus omnibus, & œcumenicis conuentibus falſæ doctrinæ condemnatis, quodque hinc neceſſario ſequebatur, affirmare alij ab Apoſtolorum temporibus ad Religionem Angliæ recens cuſam, Chriſtum Eccleſia caruiſſe, hoc eſt ſcientia veritatis ab errore pura, & Euangelij vero ſenſu. Nonnullos pudebat tam impudenter delirare; fatebantur Eccleſiam fuiſſe, ſed Caluiniſticam, nec aſpectabilem, nec ſub ſenſus cadentem. At enim iſtarum altercationum quis in Catholicos qui prouocati fuerant vel vſus vel fructus, quódve ad fidem compendium? Primùm datam fidem infregit Giuellus, & qui ſe fore Catholicum vna Patris vnius contra ſe auctoritate promiſerat, poſt ſexcenta & mille Caluiniſta permanſit.

Dedecorata in eo cœtera factio, eodem in campo quem ipſa ſibi expanderat; probroſo, ſed neceſſario confugio, Reginám querula conuenit,

ſcribit

(ſcribit author illius temporis) impetrauítque proſcriptionem librorum quos à Catholicis Theologis editos diximus tàm atrocem vt nefas eſſet pœnis luendum grauiſſimis, illos inducere, admittere, legere. Hinc dira in Catholicos procella, multos in vincula, quoſdam ad quæſtionem dedit, alios ad examen iuratæ fidei; nonnullos in pœnas, in exilia, in fugam. Ædes innumeræ à nocturnis perquiſitoribus ad fundum introſpectæ, ſi quod forte iſtiuſmodi codicum veſtigium deprehenderetur quod poſſet in crimen vocari. Poſtremo quæſiſſes ab aduerſariis cur tot Catholicis, quorum inſectabantur libros. Nihil reſponſionis apponerent? ſuſpicionem hoc ipſo feciſſes tuæ in Reginam infidelitatis. Verbum excidiſſet, in defenſionem tractatæ ab iis doctrinæ? manifeſta erat rebellio [ſic ille. His & ſimilibus exempli eiuſdem plurimis, ſapientes illi Catholici nihil addubitabant, Caluini Theologos, prouocationem Campiani reiecturos, præſertim publicam, iámque inter illos minus acres muſſabant, Euangelij veritatem (quum ſibi falſo aſſerebant,) ingeniorum concertationi nefas eſſe committi. Cauſam nobilis Anglus, vnûſque de Proteſtantibus hanc edit, triumphant, inquit, noſtri Theologi ſuis quibuſdam probationibus acutis, quæ præter ſubtilitatem nihil habent; reſponſionibus ad manum promptis, ſeu effugiis potiùs argumenta eludunt, & auctoritates; & validiſſimos ſyllogiſmos diſtinctionibus eneruant, iſtáque tricandi fiducia, contra omnes audacter pugnam cient. Laqueis implicant diſputantem; ad diſtinctionem illorum aliquam argumenta omnia ſine ictu ſic cadunt, vt ab iis ius ſtare ingenioſi quoque ſuſpicentur, plærique victores pronuntient. Hinc illæ ipſorum ſonoræ clarigationes, & illa Campiani per Angliam certaminis denuntiatio] hæc ille memor ludicri funeris quo Theologia cognomento ſcholaſtica olim Oxonij totáque Anglia ſeriò elata fuerat, & ſepulta, vt qua nihil æque reformatum dogma retunderet, cuius fides omnis & perſuaſio arbitrio vtilis, genij, & priuati ſpiritus nititur, quem tenet pro regula, & interprete diuinorum. Huius vero nihil ita prodebat fallacias, vt agitatio ſententiarum pugnantium qua velut igne, catillus obruſæ in fumum expirat quod prius fuerat pro auro emptum.

Longè aliter Prædicantes de Campiani editione conteſtata, qua ſe tanquam populi Magiſtros, & in luce omnium locatos percelli cernebant, & nominatim prouocari. Erat ergo illorum ex pulpitis, continua, & ardens declamatio, & indignatio; ſuperbum Ieſuitam, Goliath Philiſteum auſum exprobrare Dei viuentis agminibus Iſraëli vero, Reformatæ Eccleſiæ filiis? abſenti procul magnanimi, & fortes inſultabant, infligebántque longinqua vulnera, & ſcindebant tùm illum tùm Societatis homines tanquam viles, & reiectaneos, inſtitutum, mores, ſtudia, errores, vitam omnem calumniabantur, & criminabantur tam monſtroſis ſtultíſque fabulis, vt ſtolidiùs, & furioſiùs, non poſſit phreneticus furere. Reſpondent (ait Campianus ad Euerardum Generalem) & magnis vocibus, ſe pugnam poſcere proclamant, ſed nolle Reginam Religionis certam cauſam

ſam diſputationi velut dubiam ſubiici; laceramur interea contumeliis, hypocritæ. Seditioſi, hæretici audimus; ſed hæc populus, vt qui ſtet à nobis quoad hanc prouocationem, ſalsè ridet. Eius certè vulgandæ præmatura feſtinatio, dici non poteſt quin feliciter ceſſerit. Si datur publicus commeatur, in aulam extemplo prodimus, ſed ipſi alia omnia cogitant. Ita Campianus.

In his tamen pugnæ buccinatoribus pauidis, duo extitêre Ciarcus, & Hanmerus Caluini Symmiſtæ, quos libuit ſtylo experiri quod ſibi gaudebant, coram, & lingua non licere. Libris duobus cum effutiiſſent, quicquid aduerſus Campianum in buccam poterat talium hominum venire, euomuere in ſocietatem, eiúſque ſanctiſſimum fundatorem, quicquid Caluinianis in nos ſcriptoribus magnum conuitiandi vocabularium, & linguæ maledicæ theſaurus ſuggerit, ſed hæc Societatis eſt eiúſque fundatoris laus propria à religionis hoſtibus traduci, poſſúntque illorum eiuſmodi famoſæ lucubrationes bibliothecam conficere Serapeæ æqualem, ſed eò nobis Catholicorum præconiis luculentiorem, quò recti boníque inimicos facit eius odium in eo accuſando copioſiores. Adiunxêre huic ſuo, anglicè Pauli Florini & Chriſtiani Franci opus, quos ab ſe Societas tanquam indignos abiecerat, contendebant illi apologia edita Societatem indignam fuiſſe quæ ſe retineret, vt quæ ſuorum emedullaret ingenia, & meditandi aſſiduitate cerebrum exſiccaret, iuuenes ageret in phtyſim, duritate quadam ſenibus etiam non tolerabili: crudelem prætereа eſſe, nedum aſperam, & acerbam in exigendis obſeruationum minutiis, tanquam grauium, & ſupremi momenti; ad hæc ſuos velle in obtemperando cadauerum ſimiles; in caſtimonia truncis ſenſu carentibus & ſaxis; & huiuſmodi compluta Societati obiectabant, enormica ſcilicet, miniméque ferenda.

Animaduertens Perſonius his libris duobus, magnoperè ſibi aduerſarios gratulari, captato ſeceſſu in domum Catholici nobilis, reſponſionem ad eos abſoluit intra dies decem, aliquanto magis aceto quàm melle temperatam, non tamen toxico vt eam inſimulat Camdenus; ſuorum contra, ſcriptionem falsò *Sobriam* appellans; at ſi eò vſque inſanierant ſobrij; temulenti, & ebrij quid erant facturi? Ego planè tam fœda apud Ciarcum lego, & indigna, vt conuulſura ſint cuiuſvis ſtomachum, ad ea legenda animum applicantis. Verum enim vero aſtutiſſimus Camdenus in ſcribendis ſuorum & Catholicorum rebus. Opinor credidit, qui verum exquireret, compertúmque vulgaret, futurum neminem; niſi pro Ciarco, & Hanmero quis dicat, vbi Sacerdotum & Catholicorum innocentium mors, ſingulare prædicantium votum erat; illic maledicentiam effrontem & effrænam *Sobrietatis* nomen apud Camdenum prometitam.

Defendebat ergo Perſonius Campianum quòd audiri optaſſet de Religione dicens, aut diſputans, non confidentia ingenij, ſed cauſæ; ſeque eidem cum illo optare, ac petere, deſcenſurúmque ſimul in arenam, ſed hac lege, vt diſputando res, non conuitiis ageretur, nec contumeliæ

pro argumentis redderentur, in hoc enim aiebat ſe cuilibet cedere. Quæ autem virtutes pro vitiis Societati obiicicbantur, etiam atque etiam viderent an ſuo abſque dedecore facerent, quaſi ex Euangelio non noſſent à vitiis virtutes ſecernere. Opere abſoluto (quod ſubſecuta eſt propugnatio doctrinæ) difficilem aleam, & diſcriminum plenam miſit Perſonius in eo Londini edendo, & ore ac luce aduerſariorum promulgando. Ad hoc adiutorem ſolertis induſtriæ nactus eſt Stephanum Brinkleum virum nobilem, & ſolidè pium; locum operi aptum, villam eiuſdem ſuburbanam, & ſolitariam, opifices quàm multos voluit; ſed peculiarem ante omnia Dei opem, quæ niſi præſentiſſima adfuiſſet, in pessum ruebant vniuerſa. Interceptus eſt Brinklei, ſeruulus cartam ferens quam Londini Typographis emerat, & eius quod erat ſuſpicionem grauem mouit, ſed Deo puerum roborante, ſecreti tenax dum torqueretur ſtetit, nec vllum præbuit vlteriori examini locum. Miſſa in publicum hac reſponſione, erubuère ſeipſos aduerſarij vehementer, & calumniarum abſurdam falſitatem, quas aut ſimplicius creduli ab aliis hauſerant, vel malignè ipſimet fabricarant. Supereſt videndum Campiani epiſtola, Oxonienſem Academiam quo ſenſu affecerit, quæ pridem abſentis viuacem foucbat gratámque memoriam, exoſi quidem Religionis cauſa, ſed ob alias dotes eximias longè cariſſimi, candidæ præſertim conſuetudinis inſitam viro amabilitatem. Quin ex veteribus amicis vnus tametſi hæreticus conceptam ſemel retinebat eiuſdem admirationem; cùm enim viſendi gratia Romam adiiſſet, redeundi forte Campianus occurrerat Duaco Romam tendens vt Societati nomen daret, ſolus, pedes, mendicans, & mendici cultu, quare illum ægrè, curioſius tamen & inſpectum, & integratum amicus agnouit, quanto lætior occurſu fortuito, tanto illius egeſtate, & incommodis triſtior, depromebátque illi viaticum, ad conficiendam commodiùs quæ reſtabat, partem itineris maximam; egit gratias beneficentiæ Campianus, ſed nihil admiſit præter eius memoriam in perpetuum ſeruandam, adiecit tamen repulſæ beneuolæ religioſam excuſationem, nam ſi aliquid, ait, abs te admitterem, iacturam facerem illius paupertatis, quam in ſe Chriſtus à præſepi ad crucem tàm honorificè conſecrauit, cui par mundus nihil habet, nihil pretio, nihil diuitiis ſecundum. Exin tam nobili argumento ſic inſtitit, vt amico excuteret lachrimas, & qui primum eius miſertus fuerat, illi denique inuideret, narrarétque deinde millies amicis, cum magna ſemper virtutis illius commendatione, quam in Reformata Eccleſia pauci noſſent, ſequeretur nemo. Excibat multos Campiani exiſtimatio & amor ex iunioribus Academiæ alumnis ad eum viſendum; ex veteribus ad amicitiam inſtaurandam, vnum optimos quóſque ex illa eius epiſtola deſiderium inceſſit videndi aliquod eius opuſculum de Religione, cùm nulla ſpes eſſet de illa publicè, vel diſputantem audire, vel agentem. Quæ cauſa fuit Campiano libellum aureum ſcribendi rationum decem, de quibus poſtea.

Liceátne Catholicis Angliæ Proteſtantium adire templa? Pro neganti parte ſcribit Perſonius. Narrantur Joannis Nicolai pernicioſæ fraudes; à Perſonio primum deprehenſus, ſua ipſius confeſſione conuincitur.

CAPVT XII.

POST cōfutatum Ciarcum, & Hanmerum, Campiani & Societatis calumniatores, Perſonium grauior adegit neceſſitas propugnandæ fortiter veritatis, & ſubdubitantes Catholicos, in recto & tuto conſtituendi. Quærebatur, fas eſſet nec ne Catholicis, Proteſtantium templis, & ſacris intereſſe; quod ſæpe deinceps, nunquam ſat proſperè refricatum, iuuat hic breuiter, ſed penitiùs explicare.

Ac in illa quidem Eduardo Rege prima & funeſta religionis, & regni ruina quam Scimerus cum ſuis impulit, lege fuerat ſancitum ne quis Catholicus à Proteſtantium abeſſet ſacris, qui tamen aberant, cenſura ſolum hæreticorum præſulum notabantur. Altera deinde fidei ſanctæ clade, mulctam legi Elizabetha appoſuit pecuniæ modicæ; Poſtremo nouis Parlamenti decretis mulcta creuit ad libras in menſem viginti fiſco exſoluendas, hoc eſt nummos circiter octoginta. Quæ lex cùm exhauriret diuites, pauperes perderet coactos in carcere luere, quod deeſſet in ære, cœptum hinc ambigi, (& mulctæ grauitas, & conſcientiæ ratio, argumenta vtrinque ſuggerebant) num Proteſtantium adire templa (præter quæ alia non erant) lectioni ſcripturæ, concionibus, pſalmorum cantui ſacriſque cœteris liceret intereſſe, cenſeretúrque natura ſua ita malum, vt non poſſet vel iuris excuſatione in adiaphora reduci, aut mentis propriæ manifeſta conteſtatione à crimine purgari, reuocarique ad obedientiam ciuilem.

Primis quidem temporibus Reginæ obtemperabant Catholici, non magno religionis lædendæ ſcrupulo, mixtique Caluiniſtis, cum iis eadem actitabant; aſt vbi conſtitit ab illa, quam ipſi nominabant, fidei occultatione, ad eam negandam complures defluere, ſuſpecta fuit hæc occultatio, & votis communibus quæſitum crimen eſſet, an non, ſe lubrico credere in quo tam multi proruerant. Commodum Patres Tridentinæ tunc Synodo aderant, quibus nullum poſſet oraculum certius, & auguſtius conſuli; quod ij reſpondiſſent pro indubitato, & ſecuritatis æternùm intrepidæ haberetur. Miſſa ergo Tridentum nobilitatis Catholicæ nomine

ad

ad inſignem virum (Thomam aiunt fuiſſe Dalbiſcir Londinenſi quondam Epiſcopi nepotem, Cancellarium, Archidiaconum; noſtræ demum Societatis religioſum) controuerſiæ ſumma, ſuis vtrinque diſtincta capitibus. Vt à Patribus aut ſimul omnibus, aut quamplurimis peſſet, de illa pronunciaretur. Noſtri enim, aiebant, Theologi, vel non ſatis perſpectam habeant, vel non ſat audeant, nec inter ſe conſentiunt, nec extra ſe palàm, & diſertè loquuntur. In eius Examen incubuère decem Patres, tantæ omnes auctoritatis, & doctrinæ, vt iure poſtea in Angliam ſcriptum ſit, poſſe illorum ſententiam, pro totius Concilij canone haberi. In iis duo fuêre Archiepiſcopi, Epiſcopi totidem, & præter Payuam, & Forerum, alióſque Petrus Sotus è S. Dominici Ordine, & Iacobus Laynes Societatis IESV Præpoſitus, omnes Theologicæ doctrinæ fama in paucis celebres. Hi quæſtionis propoſitæ ſeorſum ſinguli momenta, ex ſacris Codicibus traditione Patrum, memoria temporum antiquæ Eccleſiæ moribus, ipſáque ratione, apud ſe accuratiſſimè libraſſent, poſt multos deinde inter ſe conſeſſus in vtramque partem, pugnante nemine communi conſenſu ſtatuerunt nefas eſſe Anglis Catholicis Proteſtantium templis ſacriſque intereſſe. Quæ mox in Angliam reſponſio miſſa eſt, ſubiunctis ad eam præcipui ponderis argumentis. Quod quo anno ſit geſtum non parum intereſt animaduertere (nempe ſexageſimo ſecundo poſt ſeſquimilleſimum) ad reuincendum COOKEUM, profeſſione cauſidicum & in iure conſuetudinum apud Anglos tunc verſatiſſimum, fanda nefanda, vera falſa impudentiſſimè aduerſus Catholicos, & Ieſuitas debacchantem. Negat is in illa, cui nomen fecit orationem de proditione mordaciſſima, & mendaciſſima inuectiua, religioni duxiſſe Catholicos Reformatorum templa frequentare, priuſquam Pius V. ſolenni diplomate vetuiſſet Elizabethæ obedientiam præſtari. Ex quo vult confici detrectantes adire hæreticorum templa Catholicos, legis reos fuiſſe quæ id imperabat; re autem & facto conteſtatos, ſe Papam pro rege in Anglia, & legiſlatore agnoſcere. Atqui totis ſcriptor maledicus octo annis errauit, non animaduertit, Patres Concilij Pio IV. Pontifice Anglis reſpondiſſe de vitandis neceſſario hæreticorum myſteriis, & templis ſi verè eſſe Catholici vellent; diploma verò Pij V. octauo poſt anno Londini promulgatum.

Patrum decem tam certum, & rationibus nixum tam ſolidis reſponſum, fuit nihilominus qui tentauerit impugnare. Doctor Langdallus natione Anglus, tacito nomine tractatum edidit pro parte affirmante licere tuto Catholicis Caluiniſtarum cœtus frequentare; non eſſe id per ſe natura ſua malum, & culpandum, poſſe igitur omnino ſalua conſcientia vſurpari, & vero etiam iure tam ſtricto & neceſſario debere, quanta ex oppoſito ſequebantur Catholicæ fidei detrimenta. Familiarum expilatio à Fiſco ad vſque ſanguinem emunctarum; extrema victus penuria, in ſuam & Sacerdotum ſuſtentationem, quibus ad ſubſidium animi carere non poterant; in religionem, & in Catholicos creſcens quotidie ar-

dentius odium, & inſectatio, & contumaciæ accuſatio, conſtantiæ meritum ex mera ignoratione ambientis. Ciuilem eſſe Parlamenti legem; omnino huic obtemperandum; habere ſi quidem ius quoddam in Catholicorum etiam corpora, quæ vellet, ac iuberet in Proteſtantium conuenire templa, cæterùm animo quam mallent religionem retinerent, Regina toties inculcante, *Vim conſcientiæ inferri non debere.* Poſtremò ſi qua parendo inerat offenſionis occaſio, tolli eam abundè denunciata profeſſione violentæ obedientiæ, cui ſenſus inuiti commodabantur exterius, animo, & mente interius integris, & Catholicè illibatis.

Plauſum tulit Landgalli ſententia iuſto latiorem, affectu nempe, iudiciis magno imperio dominante; facile credatur, quod verum aut falſum, quia vtile erat deſiderabatur pro vero ſanciri, & noua illi Eccleſiæ infligebatur plaga, niſi eam Perſonius accelerato remedio auertiſſet. Miſit ergo in lucem pro contraria ſententia tractatum, in eodem quo prius ſuburbano ſcriptum. Et longè aliis rationum momentis, & auctoritatum ſtabiliuit, maximè vero martyris Cypriani, qui Chriſtianos Africæ dum alloqueretur, videbatur planè Catholicos Angliæ affatus, adeò vtrobique ſimilis erat eorum cauſa. Diſcuſſit poſtmodum aduerſarij nebulas, & exemplum inerme Naaman Syri cuius obſequium cum Regis perſonam cui famulabatur, vnicè ſpectaret, ciuile prorſus erat, longéque abſimile ab religioſis operibus quæ Caluiniani in ſuis Eccleſiis à Catholicis exigebant. Diſtractus latiſſimè ſtatim liber, fructuoſiſſimè totum Regnum impleuit, viſúſque eſt ſcribenti Deus digitum commodaſſe, planè illa quæ diximus millia quinquaginta Catholicorum Recuſantium huic debentur, qui nullis machinis adigi potuere, vt cum Proteſtantibus pſallerent. Atque hinc illa tùm iſtorum, tùm quorumdam ſubinde ex Catholicis Sacerdotum indignatio, & ira, qui opinione Landgalli refoſſa, ea in Perſonium, & Societatem ſcripſere, quæ præſtat obliuione deleri, quàm animo repeti. Indignationem porrò, illa potiſſimum Regni Adminiſtris mouebat cauſa, quod Catholicis ſemel in Proteſtantium Eccleſias compulſis, vna fieret, & ſola toto Regno Caluini Eccleſia, coaleſcentibus aliis in eam damnata ſimulatione; aliis ex praua hæretici erroris ſententia. Quam puto fuiſſe palmarem & primariam cauſam arcendi Catholicos Caluiniſtarum Eccleſiis, à Franciſco Toleto nondum Cardinali, Cardinalibus duobus Baronio, & Bellarmino, & Theologiæ Magiſtris octo, magno conſenſu approbatam; ac demum à Franciſco Suare, quem, vt alij deeſſent, ſolum poſſe ratam, & certam facere nemo negauerit.

Miſſis ergo in præſentiarum, Patrum ſanctorum argumentis, priuato cuiuſque periculo, offenſione aliena, & Chriſtianorum veterum exemplis, ante omnia proſpiciendum eſt, quid ſpectarit, quo collinearit lex illa imperans Proteſtantium & ſacra, & templa Catholicis eſſe communia, eadem illic ab vtriſque Religionis officia peragi, cantari, adeſſe concionantibus, ritus denique omnes communiter obiri; nempe vt vna toto

Regno

Regno eſſet quàm Reformatæ nomine appellant Eccleſia. Eam vero duabus oportebat conflari ex partibus, altera Caluinum eiúſque doctrinam interiore animi firmóque aſſenſu profitentium; altera exterius tantum, & ſola rituum exhibitione ſimulata, quibus veri vtuntur Caluiniſtæ. Priores illos Forum exterius conuenire nequibat de Religione, vt quam haberent interiùs extra ius humanum & cognitionem repoſitam; ſecundos igitur ſuo iudicio, & cognitioni vindicauit, quorum Religio ſenſibus patebat hominum, erátque fucus tantùm, & falſus Caluiniſmi color. Hos ergo Parlamentum pro vſurpato ſibi iure de Religione ſtatuendi, lege lata obſtrinxit ad ritus illos exercendos ex quibus aut eſſe agnoſcantur, aut videantur Calviniſtæ; quare, vt verum ſit, ſignificationem quæ factis editur non eſſe tam arctè circumſcriptam, vt eſt quæ verbis continetur, ex conſenſione populorum, definitè hoc, & non aliud ſignificantibus; ex lege tamen & mente Parlamenti, facta illa muta, & ritus ancipites reſtringuntur ad ſignificandam ſimulationem Caluiniſmi, & Eccleſiæ Reformatæ; quæ non eſt tantùm Catholici, occultatio ſimplex, & innocens; ſed nuda hæretici, tametſi ficta profeſſio, & quidem eo rerum articulo, qui iubet Catholicum manifeſtè quod gerit animo teſtari. Hinc illa contrarij conteſtata denunciatio patrando crimini non occurrit, ſed denunciantis conſcientiam inaniter ludit, dum agit reipſa, quod conteſtatur ſe nolle agere. Nec enim iubentur Catholici, animo eſſe Caluiniſtæ, cui malo tantùm conteſtatio illa cauet; ſed iubentur ſolum videri Caluiniſtæ, & communione ſacrorum Rituum aſſimilari Reformatis.

Non poſſe vero id in politicam obedientiam & ciuile obſequium referri, poſſum facile huius anni, multorúmque deinceps, & antea euentis probare. Sacerdotes poſſum, & laïcos edere, qui reipſa Catholici nomine; in ſpeciem vero nominibus aliis, maieſtatis læſæ addicti ſuppliciis; tantùm ſi vellent inducere animum ad adeundas Proteſtantium Eccleſias omni mox crimine & pœna ſoluebantur, cùm tamen nihil ambigeretur, quin mente Catholicum, & orthodoxum retinerent. Nempe illos Publici Miniſtros parum mouebat obedientia ciuilis, profeſſionem Religionis poſcebant extrinſecùs, quam vnam eandémque tota eſſe Anglia volebant. Sic, vt alios omittam, Campiano, Sceruuino, Briantio, Turris Præfectus Londinenſis, hoc anno vitam, Reginæ gratiam, & commoditates honorificas largiter obtulit; tantùm ſi vellent Caluiniſtarum in templis ſe ſiſtere. Quod cùm fortiter abnuiſſent, conclamata mox cauſa in furcas acti ſunt.

Vt autem priſca Eccleſiæ ſæcula, viderunt magno fortitudinis oſtento, Chriſtianos ad templa & idola trahi, manuſque nudatis oſſibus ſtillantes premere, ne quid thuris in eas iniecti excuſſiſſe in ſubiectos focos, & ſacrificaſſe viderentur; ſic in actis annorum quatuor ſupra quadraginta, quibus Anglicanam Eccleſiam afflixit Regina Elizabeth, ſæpiùs legas Catholicos lictorum interdum humeris, in Proteſtantium portatos, & coniectos templa, pugnis interdum, calcibus, fuſtibus, protruſos; ali-

quando inſtar cadauerum raptatos, alliſis ad ſaxa, & cruentatis capitibus hoc ſolum vt ſua qualicumque in Caluini ſacris præſentia, exuiſſe Catholicum viderentur, quam ſi libuiſſet ſponte exhibere, nullæ inde repentè cuſtodiæ, mulctæ, contributiones, addictiones bonorum nullæ; maieſtatis offenſæ, rebellij, coniurationum reus nemo, nulla demum cuiuſquam aut ſanguinolenta, aut moleſta vexatio, nullo iam qui vexaretur exiſtente, omnibus in vnam Eccleſiam, vnumque Caluinum conuenientibus. Quòd ergo iubens Parlamentum cœtus cum hæreticis habere communes, aliud non iuberet quam defectionem à vera fide aut profiteri, aut facere ob hoc illa Chriſti fortia pectora, bonis maluerunt, vitáque excidere, quàm iubenti parere, quorum mentem Deus inuſitatis quoque gratiæ ſuæ firmauit præſidiis, in vicinis enim Scotiæ tractibus Comes nouus & ferus, cùm ad Proteſtantium conuentus Catholicos, ſaltem ſemel, terroribus ſæuis adigeret; denuntiauêre maritis vxores, quo die illuc pedem intuliſſent, ſe in perpetuum domo exituras; toto paſſim regno adoleſcentuli, parentum amantiſſimorum, & diuitum filij, maluêre per vltronea vagi exilia rogato victitare, quàm Obedientiæ impiæ ſacrilegio fœdari, tanto domus paternæ longinquitate magis læti, quanto magis ſemoti à periculo exempli domeſtici, cuius ne eſſet ambiguum ſcelus, horrendis ſubinde Deus ſuppliciis vltus eſt. Ingreſſus Catholicus hæreticorum templum, igne ſe ſenſit acerrimo corripi, vtique tamdiu, dum illinc multis cum lachrimis, & pœnitudine ſeſe proriperet. Alij cùm primùm pedem illuc tuliſſent elati ſunt mortui, occulta Dei, & improuiſa occiſi manu: multos dabo qui domi Sacerdotes alebant à quibus in Dei & Eccleſiæ gratiam, acturi animam reſtituerentur; cœtus vero interea Proteſtantium frequentabant vt ſua ſibi conſeruarent intacta bona; confeſſione tamen ſacra in extremis miſeri caruerunt.

Sed hæc de controuerſia grauiſſimi ponderis plus ſatis, quam præteriiſſem, niſi Societatis res haberet admixtas, à qua primùm Perſonij opera, deinde noſtrorum, propugnata eſt ſemper animosè, palámque innotuit, quo icti ſint oëſtro, qui ſuggerentibus Miniſtris regiis niſi ſunt illam denuo impugnare, & perſuadere Catholicis, poſſe Caluiniſtarum cœtus, nullo conſcientiæ periculo adiri, Societatem vero, & Perſonium à parte ſtantes contraria, & certa, mordaciſſimis ſcriptis conſciderunt. Sed enim, Deo laus, palam tandem eſt factum, vtra eſſet pia, vel ſacrilega pars; vtrum Societas tàm pertinaci maledicentia, iure an iniuria læſa ſit, in eius enim ſententiam decreuit Paulus V. ſolenni diplomate ad Catholicos Angliæ tranſmiſſo, cuius tam clara ſunt, & expreſſa verba, vt nullam admittant cauillationem. *Zelo, inquit, paſtoralis officij noſtri impulſi, & pro paterna ſollicitudine, qua de ſalute animarum veſtrarum aſſidue laboramus, cogimur monere vos, atque obteſtari, vt nullo pacto ad hæreticorum templa accedatis, aut eorum conciones audiatis, vel cum ipſis in ritibus communicetis, ne in Dei iram incurratis; non enim licet vobis hæc facere, ſine detrimento diuini cultus, & veſtra ſalutis.* Minoris quidem negotij fuit, ſed tamen perneceſſarij, tertius ibidem editus

editus à Perſonio liber, ad auertendam cladem quam religioni, & Catholicis ſceleroſus apoſtata inferebat, ſi tamen vel hoc nomine dignus eſt, qui nunquam fuerat verè Catholicus. Londinum rediit hoc anno Ioannes quidam Nicolaus Vvallus, ex Seminario Anglorum Roma pulſus, cultu vilis, annorum viginti quatuor, Papiſta (fatetur ipſemet) ſimulatus; animo ad mortem Proteſtans hæreticus; moribus quales ad Alanum ſcribens ſuo ſtylo depingit. *Negant multi*, ait, *eſſe me vllius fidei, aut Religionis, & fateor, ſi meis ex moribus iudicium ferant, vera eos loqui.* Laurentius item neſcio quis cognomento Caddeus, familiariter cum eo diu verſatus, *nullam ait orbe toto matrem, Ioanne Nicolao monſtrum edidiſſe immanius, fœditate morum, & malignitate.* Ingreſſus Londinum candidus, & innocens iuuenis, abſque mora quærere in aula qui poſſet plurimum, & eſſet Catholicis maximè infenſus, & ad emenda mendacia cuiuſcumque momenti prodigus; nominatus illi Odouuenus Optonus, Londinenſis Turris Caſtellanus; virum adit ea ipſa nocte, ſéque ac ſuam quantacumque valeret operam prolixè illi defert in perniciem rei Catholicæ; mentitur ſe illi Ieſuitam; concionatorem, at qualem? Cardinalium ſcilicet & Papæ; Philoſophum, & Theologum minimè triuialem; Græcè, Hebraïcè, Syriacè, Chaldaïcè, & quid non? egregiè doctum, pluráque de illo iactabat Optonus velut ingenij portento ne annorum ætas viginti quatuor tantæ literaturæ fidem detraheret, eò hæc omnia ſpectabant vt Catholicum nomen deprimeret, Caluiniſmi attolleret gloriam, quem prætuliſſet Catholico vir tantus. Librum igitur in Typos, & in Regni totius publicam lucem dedit, de ſuo ad caſtra Caluini tranſitu, hoc eſt de fidei quam nunquam tenuerat deſertione ſcelerata. Tumere hoc libro Prædicantes, recitare illum ex pulpitis, demirari, ornare interpretamentis loca quibus identidem in confirmationem Caluiniſmi eum inſperſerat, à Stubbeo (vt poſtea faſſus eſt) eius ſectæ Magiſtro tradita; quin & eiuſdem farinæ doctor Vvilkinſonus locupletauit illum adiectis marginibus, nihil tamen adeo famæ ac laudibus librum commendauit vt abominanda Patris ſanctiſſimi Gregorij XIII. & ſacri Cardinalium Senatus, dilaceratio; Ieſuitarum priuatim, & ſimul ordinum Religioſorum. Catholicorum autem & famam, & vitam quibus poſſet damnis vt cruentaret, & perderet, dedit in ſcriptis Optono ſigillatim nomina, lineamenta oris. Staturam corporum & indicia cœtera, quibus iuuenes Anglos Seminarij Romani agnoſceret; conditum illic ſe præſente in Reginæ caput; Dudleii Comitis, Cecilij, & Vvalſingani, iuratus affirmauit. Aduerſus Sacerdotes ob Religionem in carcere poſitos, pro teſtimonio, quæcumque libuit Optono, aſſeruit, vt longè alia quam Religionis crimina luiſſe viderentur: ſanguinolenti calumniatoris criminatione viri duodecim inſontes necati ſunt, quorum pars Sacerdotum erat, Reginam quin etiam Mariam Stuard, & viros cum illa nobilitate præcipuos iiſdem rebellionibus, & proditionibus implicuit, quas poſtea faſſus eſt à ſe vno confictas. Reſumpto deinc ſtylo quo vulgò placebat, & inurenda multis infamia clarebat, prelo ſubiecit concionem quam à ſe iactabat coram

Papa, & Cardinalibus habitam; de rebus ferè Romani Anglorum Collegij; de quo illa ſolum garriebat quæ norat Miniſtros regios gaudere à populo credi; ſpem quoque fecit propediem excudendi tertij operis, quo proſequeretur ſui itineris ſeriem, & de curia Romana, & religioſis familiis mira quædam cantaret.

Paranti talia ſycophantæ manus truncauit Perſonius, ne poſſet cuiuis in poſterum, vel ſcripto vel facto nocere. Librum ſcripſit cui nomen, *Ioannes Nicolaus deprehenſus*, quo illum ipſimet tàm graphicè, & cuiuis alteri, ad natiuam peſſimi hominis ſpeciem, detracta larua exhibebat, vt inficiari ſe non poſſet homuncionem vilem, & ignarum; orthodoxum nunquam, Ieſuitam, Theologum, Papæ concionatorem nunquam; nullis tritum & expolitum linguis, niſi maledica, mendaci, & calumniatrice, qua ſummum Pontificem, cum Cardinalibus, Societatem cum religioſis Ordinibus impudentiſſimè, ſacrilegus nebulo laniarat. Videns ſe ſibi obiici, & talem ſentiens qualis ſibi obiiciebatur, animo concidit, diráque omnia audaciæ ſuæ ſtolidæ imprecatus, quæcumque dixerat indicta voluit, ſed fruſtra, & inani ſcriptorum retractatione. Conſcientiæ igitur cruciatu amens, & deſperabundus ſtatuit eò longè ire, vbi eum mortalium noſſet nemo, & venalem illic exponeret animam, cuius pretio corpus impurum aleret, ad Turcas inquam profugere, & Mahometo nomen dare. Ad hoc illum agebant Optoni ſpes caſſæ; & Epiſcopi cuiuſdam promiſſa euanida, qui expiſcati ex eo quæcumque optarant, deteſtabantur proditorem, cuius proditionem adamarant. Valuit quoque ad extrahendum illum ex Anglia pietas Laurentij Caddei (deſertoris primùm ex teneritate in parentes, deinde pœnitentis) qui tot innocentium ſanguine inhorteſcens quem ſceleſtiſſimi hominis conſictæ criminationes pergebant fundere, comitem ſe illi ad fugam obtulit. Peruectus cum eo Rhotomagum confeſſionem iuridicam ſcelerum & calumniarum perſuaſit, quæ legitur edita cum eius ad Doctorem Alanum, argumenti eiuſdem literis. Rhotomagi ergo pro tribunalibus ſacro, & ciuili, profeſſus eſt ambitu quærendi nominis, promiſſis Epiſcopi, & Optoni minis ad mendaces edactum ſcriptorum & accuſationum calumnias in vitam Sacerdotum, & Catholicorum; in Papam & Scotiæ Reginam; in Cardinales, & Religioſos. Hæc ille fuſius, quorum vulgata ſunt acta iuridica quæ integrandæ bonorum famæ cauerent in poſterum, & clarè docerent, qua veri, tunc & iuſti regula contra Catholicos, & religionem ageretur.

Hæreſis

Hæreſis deſperata, frons libri à Campiano concepti; mutati mox in libellum decem Rationum; huius æſtimatores, & iudices; editur, & magno Senatus Londinenſis dolore Oxonij vulgatur. Capitur Briantus, & inuicto animi robore in tormentis durat.

CAPVT XIII.

DVM ſingulari compendio rei Catholicæ Londini Perſonius, miniſterium ſuum, & ſtylum exerit, Campianus in tractu boreali præter ſolitum ſuum in quæſtu animarum aſſiduitatem coactus eſt adiicere animum ad ſcribendum, & mente pridem concepto operi frontem præfigere *Hæreſis deſperata*, quàm aptè vero, & appoſitè tempori, quo regnabat victrix, & leges dictabat proborum ſanguine ſcribendas. Bonorum ſpoliatione, infamia, vinculis, mortibus, & ingenioſi furoris carnificina multiplici ſanciandas; per ſe res ipſa loquebatur. cùm enim hæreſis ratio & natura, tota ſit credere, aſſentiri, propugnare quod lubet diſputando, perſuadendo, argumentis vincendo, vbi hæc animi quibus continetur præſidia reiicit, formidat, non ſuſtinet, excludit penitus; deſperauit, haud abſimilis tyrannis quibus iura regnandi cùm deſint, in ferro ius ponunt, & ſtricto gladio ſubactos populos imperio premunt, tamdiu ſibi ſubiectos, quamdiu pauentes. Opperiebatur Campianus particulam aliquam vacui temporis qua librum illum quem parturiebat depromeret, cùm illi venère in manus Philippici vomitus quibus Hanmerus, & Ciareus Societatem fœdauerant, non quod magnopere de iis laboraret, cùm eſſet euidens, ſicut dæmonem in arreptitiis, ita rabiem in iis loqui nulla planè prætextam ratione; ſed quia ſanctam quam erat profeſſus Catholici dogmatis publicè tuendi fiduciam, temeritatis, & arrogantiæ damnabant; nec Perſonius niſi leuidenſe obitérque id refutauerat; ipſe plenius parabat exequi, & demonſtrare de veritatis Catholicæ firmitate immobili, & æterna confidentiam illam aptam eſſe. Sic fore vt ſatis eadem opera faceret Academiæ vtrique, aliquam eius de religione lucubrationem experenti. Probauit Perſonius eius mentem; horis ipſe exinde ſucciſiuis rationes collegit decem ex quibus illam fiduciam hauſerat, quam aduerſarij arrogantiæ tribuebant, quarum perpetua meditatione, probandi vim ineluctabilem, ſic perſpexerat penitus, ex quo iam in

Bohemia egerat, gerebátque animo comprehenſam, vt Academicos, ingeniorum florem ad quos illa mittebat, ſic modeſtè ſimul, magnificéque affaretur. Si nixus ingenio, literis, lectione, ſi memoria, & arte, non eſſem veritus prouocare doctiſſimum aduerſariorum, eſſem, fateor, vaniſſimus hominum, & intolerantiſſimè ſuperbus, aliorum & mei putidè ignarus; at ſi cauſa diu meditatóque introſpecta, tanti me ratus ſum, vt poſſem probare, lucere ſolem de medio die, dabitis hanc audaciæ veniam, in quam Chriſti Ieſu Regis mei honor, & veritatis inſuperabilis gloria me induxit. Sic præfatus ſubdit rationes decem, ſiue vt appellat ſcaturigines ac fontes, probationum, & argumentorum quæ demonſtrariuis aſſertionibus, oſtenſura ſint niti Religionem Catholicam doctrina euidenter credibili; vnam eſſe, & ſolam; inſtituti cuiuſvis reliquas plus minus à vero & recto aberrare, quo ab Catholica longius abeſſent, aut propius.

Non debuit quidem in maius volumen, hoc opus digeri, eò enim tendebat vt principia panderet auctoritatum, & argumentorum, quibus partis aduerſæ origo notitia, & fallacia expugnatur, at qui pretio ponderis, & efficaciæ, non mole libellum metiuntur, æquare quibuſvis aliis argumenti eiuſdem non dubitant, laudant, legúntque cum peculiari animi, & ingenij voluptate, nec ſatis liquido ſtatuunt ſitne oblectando comptior, an conuincendo robuſtior. Celebre eſt à Marcantonio Moreto eius encomium, viro ſuperioris ſeculi literariſſimo, & limatiſſimæ, ac difficillimæ cenſuræ. Librum legit, probauit, miratus eſt, & primam illius paginam ſua manu grandi charactere hac epigraphe decorauit, *Libellus aureus, verè digito Dei ſcriptus.* Camdenus diuersè, (carpendo, quod laudat, mirabilis;) comptulum vocauit, & elegantulum, quaſi tota hæc eſſet libelli gloria, venuſtatis laude virtutem eius emaſculans; vnde illum poſtea muliebrem magis quam virilem appellat. Sed enim quid illi neruorum ineſſet, Vvitacherus ſenſit, dum maiori conatu quàm laude illum impugnauit; ſensêre miniſtelli, qui eius conuicti efficacitate, in diuerticula, ſarcaſmos, & acerbitates ſatyricas, neceſſitatem reſpondendi libenter commutarunt, quibus cum cernerent cordentiſſimos quoſque indignari, ne viderentur ſtultè ineptire, ſi putaſſent libello ſatisfactum venenatis dumtaxat ſalibus, obmutuête illi quidem; ſed in quanto peiora, malignitatem artéſque verterint audiamus ex Spondano, quem data opera ex multis ſeligo qui de re notiſſima ſuiſque tunc oculis obiecta poſſunt hodiéque nonnulli ſuperſtites dicere. Prædicantes, inquit, Campiani opuſculo doctrinæ ſuæ auctoritatem proſterni dum vident, nec ſat illi pannoſis, diſſipatiſque iocorum garrulitatibus occurri quas in librum vnum compegerunt; Miniſtros regios adière, vt religionis negotium cui obſtare doctrina non valebant in ſtatus publici cauſam forúmque traducerent, vbi criminando, & calumniando nihil non poſſent; pergitque narrare hinc natam fabulam de Papa, Rege Catholico & magno Etruriæ Duce in Elizabethæ vitam regnúmque coniuratis, deſtinatiſque ad hoc in Angliam emiſſariis Campiano & Perſonio (quod pronis exceptum auribus quas tragœdias dederit, ſequetur inferius)

inferius) ſed eò Angliæ Prædicantes, adegit amentiæ, libellus decem rationum quibus ſatisfacere nequibant; tametſi Reginæ hiſtoricus, nihil quod argueret in eo repeririſſet præter venuſtatem nimium exquiſitam.

Longè ab hoc diuerſus, qui diu poſt Petri Soauij Polani hiſtoriam Latinè Londini edidit, duobus ad ſe locupletatam iudiciis, quorum altero nihil poteſt ad Tridentini conſeſſus dignitatem excogitari præſtantius; altero in eius dedecus nihil probroſius, & ſceleratius; nempe ad hoc ſecundum, mutuum ſumpſerat, peſtilens quoddam ſcriptum Dudithij, Qinqueccleſiarum deinde Epiſcopi, dementer irati, quod laïcis calicem, vxores Presbyteris non obtinuiſſet. Pro priori particulam refert quartæ, inter decem, Campiani rationis vbi de Synodo Tridentino, *quò magis,* inquit, *inueteraſcet & eò magis in dies, eóque perennius efflorèſcet. Bone Deus! quæ gentium flores Academici, quæ linguæ, quanta varietas, qui dilectus Epiſcoporum totius orbis, quis Regum, & Rerumpublicarum ſplendor, quæ medulla Theologorum, quæ ſanctitas, quæ lachrimæ, quæ ieiunia, qui ſubtilitas, quantus labor, quàm infinita lectio, quanta virtutum & ſtudiorum diuitiæ, anguſtum illud ſacrarium impleuerunt!* Furtiuis de ſolito erga Catholicos labore otij momentis, abſolutum opuſculum, ad Perſonium mittit Campianus; rogans ab eo liberè cenſeri, corrigi, ac ſi nihil conducibilius occurriſſet; etiam igni emendari. Perſonio viſi ſunt auctorum textus auctoribus neceſſario addi oportere quibus prætexebantur libelli margines, ne ſi quis parùm genuinè veréque auctori reſpondentem, aduerſatij nacti eſſent hærerent in eo tanquam ad ſcopulum; & ex eo cœtera omnia criminarentur mendacij, & fraudulentiæ. Londinum itaque ſe conferret, vbi copia librorum abundaret, quorum auctoritatibus nitebatur; verum extra regiam diuerticula ne captaret, ſed hoſpitiis publicis vteretur, quæ frequens vltro citróque commeatus, minus ſuſpecta facere t, minúſque obſeruata. Præterquam quod erat Campiani tam amabilis aſpectus, & genius vt effuſius ad illum, Catholici currerent, eſſétque miraculo ad tam incautam eorum lætitiam tot exploratores, & tot oculos cæcutire.

Lancaſtro profectus poſt diem Paſchæ ritè diuinis myſteriis cum Catholicis celebratum, ſub initium Aprilis Londinum peruenit; auctorum vero quos ipſe citaſſet, repræſentare aduerſariis concepta verba, etſi opus non erat, vt quæ ipſiſmet legiſſet olim, notatáque haberet ex fontibus, morem tamen geſſit Perſonio, & ſuis ſingula auctoribus ſingulis reddidit, vſus ad hoc Thoma Fitzherberto nobili iuuene, recens vxorato, dein pro fide vincto, exule, Romæ Sacerdote, Societatis noſtræ Religioſo, Anglicani demum Collegij Rectore, cui ſecurè tunc omnes & honorificè, patebant librariæ. Campianus interea per diem vix à Catholicis ſe expediebat; ſub noctem illuc trahebatur quo multæ ad eum de Deo, & animi rebus audiendum conueniebant familiæ, quod tàm ſollicitum habebat Perſonium vt de illius comprehenſione, in horas nuntium expectaret, feſtinarétque hoc diligentiùs præclarum eius opus prelo ſubiicere; res oppidò lubrica, & multò quàm ante periculoſior, quod in Perſonij apologetico in Ciarcum, & in *Deprehenſa Nicolao*, Calcographiæ Londinenſis depre-

henſum fuiſſet prelum, & acrioribus edictionibus, à furtiuis huiuſmodi typiſgraphibus pœnis abſterritum. Verum enim verò plus valuit quà nummus, quà pietas, pœnæ metu; nec artifices ad opus, nec quicquam aliud defuit: locum Stonaria, nobilis matrona cōmodauit, quo nullus potuit vel tutior diligi vel opportunior, paratium ſuum media in ſylua milliaribus Londino viginti Tamiſi haud procul imminens, priuſquam tamen illuc ſe abderent, dies agere Londini duodecim expiandis confeſſione mutua peccatis, votorum inſtauratione colligendis animi viribus (quas auxêre non parum Aquauiuæ Præpoſiti ſuauiſſimæ literæ) incerta denique nouorum Patrum expectatione, quos ſpectabant in horas adfore. Hinc ſe Campianus in domum Stonariæ ſubducit cum F. Emerſono & Catholico nobili, qui editioni properandæ cura, & induſtria præeſſet, dum iuuandis animis inſtabat Campianus.

Hæſit Londini Perſonius ad diem Aprilis viceſimum ſextum, bona cum venia ſcriptoris qui menſes duos & dies viginti, réſque in iis actas ſtipauit in vnam hebdomadam, quod elucidandum hic eſſet fuſius, niſi lectorem tæderet vt plurimum Chronologica minuta numerare.

Diebus ex quo Perſonius Londino excurrerat duobus in villam Catholici vicinam, armata lictorum familia Nortonus, nocte intempeſta, longo ambitu locum cingit, cuius illi iudicium fecerat flagitioſus explorator; ipſe rectà effractis foribus in cubiculum irrumpit, quod ad Tamiſis ripam in ædibus Bibliopolæ hæretici Perſonius legerat tanquam minus ſuſpectis ad excipiendos qui ad ſe ventitabant, nihílque propiùs abfuit quam vt à Nortono teneretur, vnis licet illum perueſtigante coniecturis, quem cum factis ex rebus in cubiculo inuentis eius eſſe incolam comperiſſet, bilem ſcilicet totam, & diras euomuit. Cruces, imagines, icones, precatorias coronas, libros, & faſciculum ſcriptorum velut corpus delicti, conſignandum fiſco, conuaſauit, ſuſpicatúſque haud temerè latere in vicinia Sacerdotem, ipſúmque fortaſſis Perſonium, ædes fortuito proximas ingreſſus Alexandrum Briantium repetit, Perſonij penitus conſcium, & ſanctimoniæ ſtudio; intimóque amore in Societatem intimè amicum. Prodidit Sacerdotem calix, quem dum rimatur omnia Nortonus; deprehendit; eius pecuniam, & ſupellectilem reliquam velut damnati iam ex calice hominis aſportauit, arctéque ferro vinctum cuſtodia clauſit quam Countercum vocant. Fuit hic vnus ex duobus quos ad ſupplicium comites habuit Campianus; (ſocium prius, & fratrem in carcere, votorum nuncupatione quibus Societati ſe ſe cum eo illic adiunxerat) non obſcura ſanè diuini roboris, & lætitiæ approbatione, dum enim fame, ſitíſque ad mortem; poſt fixis ſub vngues aculeis, iterato denique ſæpius torqueretur, vrgeretúrque equuleo, vt inueniendi Perſonij iudicium faceret; non facio, inquit, tametſi non ignoro. Vidi hominem, & cum eo vixi; de me hoc ſolum habetote; ac me quidem vt lubet peſſimè laniate, nihil eſtis vlterius extorſuri; ſtetítque in illo conſtantiæ gradu tam fortiter,

titer, vt inhorreſcerent ad acerbitatem cruciatuum tortores ipſi, præſertim cùm eſſet annorum duode-triginta, & habitu corporis maximè delicato. Dum ſeruat Londini Perſonium Deus; editioni Decem Rationum finem imponit Campianus deproperátque illas celerius ſpargere vbi norat cupidius expeti. Fauit eius propoſito mos commiſſionum annuarum ad quas Oxonium, ingeniorum flos, nobilitatis & curioſorum ſub diem Apoſtolis Petro, & Paulo ſacrum vndique ſolent confluere, ſpectaturi, ſpectandi, ſuffragaturi certantibus ad gradus, magiſteria, laureas, pulpita. cœteráque præmia meritorum, vtraque in Academia obtinenda, ſuo enim vtraque triduo pari maieſtate, & regni concurſu, ſui experimentum præbet, & multitudini tantæ ſpectacula in templi alicuius capaci parat baſilica, pegmatis vndique præcincta. Sub Oxonienſis igitur conflictus initia, Guillelmo Harleo, fido & induſtrio Sacerdoti Campianus, exemplaria libri ſui tradit quadringenta, latè quaquauerſum per Collegia ſedecim, aulas octo, theatra, ſedilia, ipſáſque adeo Prædicantium ædes ſeminanda, (cuius deinde officij meritum & præmium tulit ærumnoſiſſimum Londini carcerem) ad ſolennis tridui, dies primus, & adeſt Harleus quaſi vnus è ſpectatoribus, obſeruaturus ad rem nouam, miréque inopinam ſingulorum iudicia, & vultus; cernítque ſuo cum incomparabili gaudio vniuerſos, miſſa propemodum, eruditæ ad quam conuenerant pugnæ cura, muſſare, quærere, proferre inuentum caſu librum, lectitare ſubinde, & varios poſt lecta colores vultu dare; foris quoque per vrbem, omnes ferè in laudem auctoris, & operis conſpirare.

His lætus nuntiis Harleus Campianum tùm quidem magnoperè recreauit, ſed paucis hinc diebus, venère ex aula literæ, quæ certo confirmarent, editionem libri, multóque magis promulgationem totius in Angliæ concurſu tam celebri factam, ſiniſtris opinionibus à Regina eiuſque conſiliariis acceptam, vt quæ rectà ſpectaret ad reuocandos ab hæreſi populos, ſeu quod ipſi interpretabantur ad eos Reginæ obſequio ſubductos, Papæ arbitriis, & obedientiæ addicendos. Quòd autem pergerent Campiano liberum negare commeatum vt audiretur publicè de Religione ex rationibus illis decem ſuis, totus inde illorum incubuit labor in illius comprehenſionem, & dici non poteſt quam iis doleret, quantum illos puderet, domi habere inimicum, nec poſſe vllis artibus inuenire; quod exprobrare Magiſtratibus potiùs quàm ipſi Campiano viſus eſt Declamator qui Regina coram, in conſeſſu publici conuentus, *circumuolitantem & liberè vagantem Ieſuitam*, vocauit. Tàm porrò fidele conſciorum illius ſilentium; tanta illum apud ſe ſeruantium cautio, cum edictis haud pridem repetitis aduerſarentur maiorem in modum, incruduere in illos Reginæ odia, eiuſque Miniſtrorum, & ab hac libri euulgatione, inſtauratus eſt ardor impatientior inueſtigandi Campiani, & Catholicorum oppreſſio. Quò ſpectat illud ad Præpoſitum Aquauiuam, breui illo quatuordecim dierum ſpatio

quod poſt emiſſas in vulgus rationes adhuc liber tranſegit , vbi dolens ſuas intercidiſſe ad eum literas , & conditionem temporum peſſimam deplorans , quibus non poterant ſcitu digniſſima epiſtolarum fidei abſque periculo conſignari ; nunquam ait , antehac ſæuius debacchata eſt aduerſariorum crudelitas ; ſed nec res Catholica melius , vel tutius habuit ; nec enim aliis premitur argumentis , quàm equuleo compede , fame, opprobriis , quo pugnæ genere multum depreſſa eſt , & dedecorata aduerſariorum. Dignitas, regníque totius oculi , & fauor in Catholicos deflexere.

LIBER III.

LIBER TERTIVS.

Improbitas Georgij Eliotti qui ſe daturum in carcerem Campianum ſpopondit. Campianus Catholicorum pietate nimium expetitus, ſimplicitate F. Emerſoni parum cuſtoditus, illuc ſubit, vbi ab Eliotto inuenitur. Digreſſio in artem latebrarum quibus Catholici ſuos occultabant Sacerdotes. Multas horas in iis fruſtra quæritur Campianus.

CAPVT PRIMVM.

APPETEBAT iam finis Campiano Apoſtolici muneris, & anni, cuius illi Deus inducias dederat, cum iniecto primum in Angliam pede ſtatim captus, mox liber euaſerat; quanquam eius cita ſed generoſa mors multò plus valuit ad fidei gloriam, vtilitatéſque Catholicorum ſolidas & conſtantes, quàm vitæ longioris legitima ſpatia valuiſſent. Continuo ille peculiari Dei ope exibat diſcrimina in quæ tùm nimius erga ipſum Catholicorum amor, & concurſus ad eum apertior; tùm ſuimet pudor induebant, ſi videretur in ſui cuſtodia, iiſque iuuandis timidior, quàm eſſent in quærenda ope is, cui ſolum ferendæ illuc aduenerat: indagatorum prætetea qui omnes eius ſeruabant aditus multitudo, & vigilantia toto erat regno tam celebris, vt quaſi res acta, quod eſſet ineuitabilis, eius vndequaque captio ſcriberetur. Imo ipſemet iam tùm cum illuc appulit, lego, aiebat, literas, quarum eſt prima frons *Campianus captus* & hoc mihi toties cantari audio, vt metum mihi exemerit aſſuetudo metuendi] rumor quidem eius intercepti ſubinde increbeſcens ſecuriorem faciebat, quærebatúrque tam incurioſè vt in via occurrens, ſuſpicionem ſui nullam daret, quòd teneri iam carcere putaretur. Hunc eius prehendendi ardorem qui Reginam eiúſque Miniſtros diu malè vrebat, ſceleroſus apoſtata expleuit ſpondens fore intra paucos dies vt iis Campianum tam vana quàm longa quæſitum indagine, traderet.

Erat is Georgius Eliottus, conditione infra mediocrem; Guillelmi Peri viduæ famulus; deinc Thomæ Ropperi, Cancellarij ſancti Thomæ Mori nepotis; Religione, quæcumque in commodum faceret, vita in ſpeciem non mala, verùm in ſpeciem habent huius ſummam virtutum, acta iuridica Ioannis Paynij Sacerdotis quem calumnioſis criminibus morti prodidit innocentem. Hæc ſua hũic monſtro obiiciunt probra vt reiiceretur pro inteſtabili, furta; latrocinia; turpitudines impudiciſſimas; adulteratos contractus, aut periurio deluſos; inuelatam dominæ olim ſuæ, viduæ Petri pecuniam; religionem ſæpius commutatam; & contumaciam capitalem in homicidio viatoris quod illi crimen attribuebatur; addunt alij puellam nobilem ab eo corruptam, & ex Ropperi domo raptam, cui cùm Paynius reconciliare ipſum nollet, multò minus illi raptæ nuptias procurare, vindicta furentem, impoſuiſſe Paynio ſocietatem coniurationis in Reginæ caput. Silent id quidem Paynij excepta quibus infamem, & inteſtabilem illum probat. Sed torquebat Eliottum horror neceſſitatis imminentis qua cogendus erat purgare inditia homicidij perpetrati; quæ ſi negare obſtinaſſet, ſubdendus erat tormentis immanibus; ſi admiſiſſet, laqueo addicendus hic illum pœnæ metus, conſiliatius peſſimus, in crimen impulit multò atrocius quàm cuius fugiebat pœnam. Vt ergo vafritiem hominis in pauca conferam, Valſinganum ſolus ſub ſerum diei conuenit, Catholicis, ſi quis alius inimiciſſimum, & Reginæ Scribam; ſpondet ſe illi Campianum intra dies non multos certò certius traditurum; & futuri pignus Sacerdotem Papiſtam, in præſentiarum interea ſe dare, & ipſum proditorem conſcium ſaltem, aut forte artificem coniurationis, quod erat poſtmodum probaturus, (nominauítque illi amicum veterem, ſibíque beneficum Ioannem Paynium virum ſanctum) nec fore hic totum promiſſæ operæ pretium; tenere ſi quidem ſe in numerato domos omnes quibus Sacerdotes ſoliti eſſent ſe abdere, latebráſque illarum noſſe, quibus omnem fallebant exploratorum ſolertiam, comprehendendos ſimul omnes vna & facili opera præbiturum, nec linguam fefellit ſceleratam mens ſceleratior, Sacerdotes decem qua eius indicio apertè capti, qua perfidè proditi, carcere clauſi ſunt. Huius porrò ſe haudquaquam ſpernendi ad bonum publicum, & Reginæ ſalutem officij præmium aliud non ambire, præter innocentiæ, honoris, & vitæ defenſionem iuſtam à calumnioſis accuſatoribus à quibus in crimen homicidij vocabatur. Cuius ſceleris vmbram leuem, per quicquid vbique ſanctum ſacrúmque eſt negabat ſibi vnquam in mentem veniſſe. Clandeſtinum hoc apoſtatæ perfidi cum Vvalſingano commercium ad decimum tertium Iulij, ſecutus eſt illa ipſa nocte Ioannis Paynij quem illi prodidit iniuſtus carcer; accepítque viciſſim ab eo ſecuritatem capitis in præſens, cognitione cædis perpetratæ, tribunalibus omnibus adempta; in futurum promiſſa, & animos, & Regias literas, quibus delegatum illi poteſtatem indagandi, & comprehendendi Catholicos, ipſúmque nominatim Campianum Ieſuitam, & tutò Londinum traducendi, iubebantur omnes vbique Præfecti, & tribunalia

ſuo

ſuo imperio, armis, & viribus fulcire. His impietatis ſacrilegæ munitus præſidiis Georgius Eliottus, prima luce illuc ſe proripit vbi malus ſceleſto genius ſuggerebat inuentum iri Campianum, vt celeritate prius incautum opprimeret, quàm à Catholicis extra vrbem ex captione Paynij vulgaretur deſertor, & proditor. Dum ergo properat, ſic Deo placitum, eò appellit Campianus, quo, incertus planè Campiani, currebat Eliottus.

Poſt lectam Oxonij decem Rationum lucubrationem vſque eò creuêre, quod iam attigimus, indagatorum improbitas quærendo, & peruestigando, vt conſulturus Campiano Perſonius in Stonariam ſyluam aduolaret, amouerétque illum procul vbi poſſet deliteſcere ſecurus. Multæ illum vrbes, multi poſcebant Catholici, quibus pariter eius vita, & animæ ſuæ cordi erat ſalus; Prouinciam optauit Horfolciam, peninſularem, à mediterraneis ſemotam longius, & parum frequentem; prius tamen liceret in Lancaſtriam recurrere ad ſupellectilem altaris colligendam, & caras ſcriptorum ſarcinulas, quod ei Perſonius annuit eá lege quam venienti præſcripſerat, vt via regia iter conficeret, pernoctaret autem in hoſpitiis publicis. Inde aliquot diebus, vndecimo Iulij equi ſub primam auroram conſcenſis proficiſcuntur è Stonariæ domo, póſtque non multum itineris Campianus & Emorſonus Lancaſtriam verſus; Cantuariam, & Londinum Perſonius diuelluntur, ea teneritudine animi, velut hanc fore diuinarent poſtremam inter ſe ſalutationem. Atque hic rurſum Campiano inculcat Perſonius, ne cuius Catholici precibus moram vllam eundo condonaret, ſed receptis è Lancaſtria quæ volebat, recta in lectam Prouinciam ſe conferret. Hæc à Perſonio mandata capeſſenti, venit in mentem Lyfordij dinaſta, ex gente Yates, pro fide carceri mancipatus à quo rogatus enixè fuerat vt matri viduæ ne grauaretur quam poſſet conſolationem adhibere, & octo virginibus Deo ſacris, quas illa domi propter Deum alebat. Dilatas ab ſe dum licuit, & excuſatas preces, quantumuis crebras, nunc prætereunti radices Lyfordij, petiuit ſibíne fas foret aliquot paſſibus illuc díuertere, vt Chriſti confeſſorem tam nobilem expetito tam diu in matrem officio recrearet. Acerbè ſapuit Perſonio hæc moræ petitio, conceſſu periculoſa, negatu inhumana; tutò tamen negare maluit quàm periculoſè annuere, tantillum id enim inquiebat quod petunt Catholici, tantillo nunquam ſat clauditur; & quantumcumque protendatur, tantillo breuius reputant, facítque malignitas temporum, vt nimio longiùs parum quoque cenſeri debeat; in domo potiſſimum quæ incolarum numero, & ſanctimonia, exploratorum oculos vltro aduerteret. Dictis vtrinque multis Campiano aſſenſit tandem Perſonius Lyfordium ſub meridiem adiret, die proximè ſequenti ſub meridiem exiret; nec tempus, & operam aliis finibus diſpenſaret, ſed hac in re totus ex Emerſoni penderet nutu, cui ſemel & iterum iniunxit, vt quam caram habebat Campiani vitam, tàm eſſet in huius mandati ſui obſeruatione accuratus. Promiſit Emerſonus, & promiſſi fidem malè cuſtoditam toto vitæ ſuæ tempore mœrens luxit, Perſonium quoque pœnituit grauiter,

quod viri tanti caput, tàm imbecillo cuſtodi credidiſſet. Diſtat Oxonio milliaribus octo Lyfordium Londino quinquaginta; Ocxo fluuio Barxenſis comitatus ad latus iacet, in muro cingitur, & foſſis quæ ſubductario iunguntur ponte; hanc ruri, pro more Anglorum nobilium, munitionem incolebant toparchæ Yateſij. Octo quas dixi Virgines de iis erant quæ S. Brigidæ nomini & inſtituto ſacræ vitam in cœnobio tamdiu egere, dum illas Regina Virgo Elizabeth, Eccleſiæ caput Anglicanæ trans mare in Belgium extruſit; vnde aliquot poſt annis, armata hæreſi graſſante reiectæ in Angliam, à Regina cuius tantopere laudata eſt pietas, & celebrata clementia, monaſterij vice exceptæ ſunt carcere, creditáque hominibus illarum cuſtodia, quales par eſt eſſe Caluiniſtas, & carcerarios curatores: importunis tandem & diuturnis Catholicorum nobilium precibus earum vitam Regina cùm donaſſet, alendas de cœtero domi acceperunt, ex quibus octo Lyfordij toparchis pro ſua pietate obrigerant, ſeorſum illic à familia ſibi ſolis, & Deo viuebant, ſub cura piorum Sacerdotum Thomæ Fordij pro Chriſto poſtmodum necati, & Ioannis Colingtoni eadem pro cauſa exulis; ſub exemplo, & ductu ſenioris Yates quæ ſe illis matrem beneuolentia, pietate magiſtram exhibebat.

Quàm deſideratus, tàm improuiſus illic Campianus familiam omnem effuſis impleuit lætitiis, niſi eas arctaſſet diei breuitas quam denuntiauit ſibi ægrè conceſſam, paucillum id tamen quod abſque periculo dabatur æquo animo admiſere. Omnes audiuit confitentes, ſacrificio diuino, & auguſtiſſimo refecit epulo, idoneis tempori monitis prolixè roborauit, conſcenſóque mox equo, duabus ante noctem horis ad hoſpitium peruenit Comite altero ex Sacerdotibus qui Lyfordij degebant. Erat haud procul Oxonio locus, & quo nuncio incertum, perfertur ad virum nobilem, Campianum in vicino eſſe; ille ſibi in aurem creditum, amicis pariter piis, & Catholicis clam credit; laxandi animi ſpecie paſſim adſunt, vt eius ſaltem aſpectu fruantur ſuáque illi obſequia deferant, ſperabant tamen effecturos vt confitentibus aures daret, & de animi rebus ab eô aliquid audirent: quod ille ſibi dum negat licere; inſtant illi vt precibus impetrent; en adeſt Lyfordio aui mala Sacerdos alter, rogationem ferens plurium longè nobilium, & eorum nomine obſecrans ne ſe inauditos, inuiſos etiam præteriret. Turbauit maiorem in modum Campiani comem & obſequioſum animum geminata petitio, cuius concedendæ facultatem ſibi negabat Obedientia, negauit tamen principio conſtanter, ſed accumulatis vtrinque precibus denique reſpondit, ſe quoad moras itineris, ſui iuris non eſſe, ſed in Emerſoni ſocij poteſtate. Emerſonus tametſi Perſonio, ad præſtandam Campiani vitam, ſanctiſſimè obſtrictus, impreſſionem primam ſuſtinuit fortiter, & inflexus, ad ſecundam in tantum de duritie remiſit, vt annueret Campiano exigendum Lyfordij triduum. Nec fuit extra defenſionem omnem culpa, vrgebant ij nobiles Campiano fore captioni magis obnoxium dierum ſex iter quo egebat ſcriptis è Lanclaſtria repetendis, quam Lyfordij triduum vbi eius ſaluti,

& latebris

& latebris magna omnium qui adeſſent inuigilaretur ſollicitudine. Referret interim Emerſonus è Lancaſtria ſarcinas Campiani, quem eſſet in Norfolcia reperturus. His incautus frater abduci ſe paſſus eſt ab Religioſæ Obedientiæ præcipuo capite; in rebus præſertim dubiis, plus Deo placere, eſſéque proinde tutiùs, parendi ſimplex, cæcumque ſtudium; quàm ratiocinandi prudentiam.

Erant Lyfordij qui confluxerant ex vicinis ferè ſexaginta celebraturi diem dominicum à Pentecoſte nonum, plaudebántque ſibi magnoperè qui Emerſonium expugnarant; malè vates futuri, damnatuiíque intra paucas horas quod tunc ſibi tantopere gratulabantur, & gaudebant. Dum enim ſacris operaturus ſe parat Campianus, en ſuperuenit Eliottus cum fori miniſtro quem illi ſcelerum comitem dederat Vvalſinganus: pronum fuerat proditori conijcere, domum apertè Catholicam, & pietatis cultui ſingulariter intentam, non carituram diuinis myſteriis eo die, atque vt vnius, qualiſcumque is foret, Sacerdotis captura fieret, ab emiſſariis Reginæ magni faciendam: nec vero ſi toto quærendus eſſet regno Campianus maiori vſquam reperiundi coniectura, quam Lyfordis requiri debere. Sorte illic infauſta coquum agebat ſeruus Eliotto quondam perfamiliaris, dum vterque Roppero nauant operam, vir ſimplex, vtque ferè inter ſe ſunt ſerui, ſtolidè confidens, huic ſe facilè credidit obrepturum, euocat illum foras è ponte ductario, ire ſe ſimulat longiùs, ſed nolle tàm feſto ſacrum omittere, qui profeſtis etiam diebus ſolitus eſſet ei intereſſe; quis porrò dubitet, aiebat, celebrandum illic eo die ſacrum? omnino infert coquus, credens illum durare Catholicum, & moribus probum qualem olim norat, in obſequio Ropperi! at enim quid poſſum tua cauſa? ne licet quidem iniuſſu dominorum intro ſe ducere. Abi ergo ait Eliottus, & hanc mihi gratiam exora, noſti enim me, potéſque omnia de me & à me polliceri; pergit coquus ad dominam, remque illi exponit, ſed promiſſa & preces petitioni addit adeo importunas, vt neganti primùm, deinde admonenti nunquam ſibi cauendum cautiùs quam cùm domi haberent Campianum; reſtitanti denique ſæpius, fidei, ac vitæ ſponſione pro Eliotto ſe vadem offerens, quem tantumnon pro ſancto, vt quondam, laudabat, aſſenſum extorſit, eius in caſtrum inducendi. Rumor fuit, etiam literis extra Angliam profectus, fuiſſe coquum proditionis ſocium, & comprehenſo Campiano, ad ſuſpicionem purgandam finxiſſe deſperabundi voces, & rabiem, manus ſibi violentas inferentis niſi fuiſſet inhibitus. Re tamen vera, nullius criminis reus fuit, niſi ſtolidi ſtultíque iudicij. Vnde ad ſuum redit Eliottum, eò accepta pro illa gratia lætior, quò difficilius impetrata. Ingrederetur liberè vt notus & amicus, ſacro intereſſet, ac ſi per eius negotia liceret, quod inſuſurrauit ſubmiſſa voce, ad audiendum etiam Campianum, Campiani audito nomine, Eliotto læuum ſubſiliit pectus; ipſoque mox in ore, & oculis, micuit; gratulatur ſibi diem illum itineri ſuo ſupra deſiderata omnia fortunatum, profiterúrque amico ſe fore illius æternum ipſi debitorem, ſe illum interea qui ſibi for-

tuitus in via comes acceſſerat hæreticum, honeſto aiebat, commeatu ab ſe dimittere. Fuit autem commeatus ſumma, vt in oppidum mitteret Lyfordio proximum, imperarétque illius Præfectis, Reginæ mandato centum equites expeditos ad iniiciendas Campiano manus qui diuerſabatur Lyfordij; poſt hoc rei diuinæ cum aliis, & concioni interfuit. Cui argumentum illa ex Euangelio ſolenni verba præbuêre, *Cum appropinquaret Ieſus Ieruſalem, videns ciuitatem fleuit ſuper illam*; ex iis poſt appoſita ſæuitiæ temporum, & auditoribus monita, orationem vertit ad miſerias Angliæ, ab ſe quondam, nunc tam diſſimilis, & calamitoſæ; cauſámque mali omnis eandem oſtendit, quam Ieroſolymæ Chriſtus exprobrarat, Prophetarum cædem, Dei nomine ſcelerum veniam, vnáque bonorum omnium deferentium copiam; quod idem Angliam in Deum rebellem, & in ſua viſcera furioſam ſacrilegium patrare deplorabat, Sacerdotum ſuorum crudeli ſtrage, & atrocibus tormentis, quæ dum lamentaretur vbertim flens, ita exarſit animo, verborum facibus, & vultu, nemo vt quenquam mortalium; ſed nec ipſe ſe; ita vnquam locutum meminiſſet, qua ſua vltima concione illam anteuertit, quam ſub patibulo ad innumerabilem populum deſtinarat, ſed vix inchoatam vetitus eſt proſequi.

Prandij appetebat hora, Eliottus ficta noui negotij occaſione quadam, nullis teneri vrbanitatibus, nullis amici precibus valuit; haud tamen vero ſimile eſt quod ſparſit quidam rumor fuiſſe adeò ſtupidum, vitæque ſuæ, ac nobilitatis quæ præſens adſtabat immemorem, vt non dubitaret ſolus proferre Reginæ literas quibus Campianum vel ſacrificantem vel dicentem, conſtitueret reum; quod minori ſuo diſcrimine, & damno exequi potuit, certius videtur maiori noluiſſe. Dum ergo abſcedit quo præmiſerat ſocium, inde Lyfordium excurrit nuntius cui tot equitum armatorum ſuſpecta viſa eſt acceleratio. Nec inanis fuit illius aduentus, plerique diſcumbentium, retractata Eliotti ad defugiendum prandium obſtinatione. Maluêre quicquid is moliretur, maturo receptu deuitare, quàm experientia diſcere. Quibus placuit in omnes euentus cum Dominis Yates, & Campiano permanere, detractum altari ſacrum ornatum abdunt; puerum in ſpecula ſtatuunt qui Lyfordium verſus, venientes è Turri obſeruaret; menſis nondum ſublatis, & vna paulo plus, ab Eliotti diſceſſu hora, renuntiat puer cohortem aduentare, iam Lyfordio propinquam. Perculit ea vox extra Campianum cœteros conuiuas, cuius præ cœteris caput petebatur, Imperturbatus animo & ore, ſolus, inquit, & quætor, & poſcor; abſit mecum, aut pro me periclitetur alius, ibátque obuiam indagatoribus; iis ſi Dux eſſet Eliottus, futurum ab eo vt facile agnitus caperetur ſolus, omiſſis qui domi eſſent vniuerſis. Nemini omnium placuit animoſum Campiani conſilium, nec ſibi quiſquam, aut nobiliſſimæ domui ſat honorificum putauit viri tanti, quanquam ſpontaneum diſcrimen. Gerendus mos fuit Yates Dominæ conſultius aliquid repentè ſuadenti.

Religionis odium, & amor in Anglia, hæreticorum ingenia, & Catholicorum

tholicorum inter ſe commiſerat , ad excogitandas artes quibus Catholici ſuos abderent Sacerdotes , hæretici eos inuenirent , Factúmque non raro , vt poſt ſcrupuloſam , minutámque inquiſitionem , eluſi abſcederent cum vno aut altero paſſu ſibi proximos præteriſſent.

Vſitatiſſimus latendi modus Catholicis fuit , inter duos parietes in vnum geminatos ; alius in fabricæ angulis quos cogit obliquitas relinquere vacuos ad quadranda decenter cubicula ; ſub tecto quidam ; nonnulli in ſubterraneis ſpecubus, neque adeò ſepulchris ſimiles quin duobus anguſtis cubiculis dent locum. Quibus forte detectis , in alia , humo altius defoſſa indeprehenſo aditu & mille vſibus , ac figuris diſſimulato deſcenditur , & hæc quidem domi. Nam habent & alias ſub dio latebras , in arborum truncis ſcitè ſuo cortice concluſis , vbi deliteſcunt dum domi quæruntur Sacerdotes.

Erat Lyfordij inter ornatiſſima cubicula anguſtum penetrale quod penè implebat lectulus , ægrè duorum capax Sacerdotum qui domi alebantur , compulſus eſt tamen Campianus arctè ſe in illo cum iis componere , ne domus illius Domini , eorum interceptionem , libertatis , & bonorum iactura luerent , vix claudendis iis demiſſa fuerat cataracta , & adeſt cum ſuorum cohorte Eliottus. Quorum alij portas inuadere , palatium alij vallare ; intro reliqui ſubito præeunte illos proditore , & interrogare de Campiano , dein reſponſis luſi ambiguis latentem quæritare , nihilque intactum , intentatum , cauum clauſúmve præterire , ſedatè primum & placidè , pòſt tumultuosè , fremente in eos Eliotto, quòd non inuenirent , quem certo ſciret domi eſſe , viciſſim militibus in eum rabidis , quod non potuiſſet certò diuinare illum domi latere , qui & vbique , & centies indagatus , nuſquam erat. Iámque ſtabat in tuto Campiani ſalus , cum Eliotto cœpere milites indignari , & exprobrare miniſterij odioſi improbam operam qua ipſos in caſſum fatigaſſet. Ad hæc nouis incenſus furiis homo ſacrilegus ; Reginæ literas iis profert, legítque addens de ſuo quod libuit ; tùm minis acribus , cogit abeuntes & viam redire , & indagationem integrare , & volentes , & nolentes mutatis vicibus ad omnem aditum , per totam noctem excubare.

Campianus Londinum in carcerem ducitur. Diris Eliottus procinditur, & fine miſero vitam claudit. Proteſtantes è pulpitis in Campianum declamitant; tentat coram eius fidem Regina, ſed caſſo conatu. Defectionem eius Londini Optomus, Valſinganus Pariſiis falsò vulgant. Eius occaſione Catholici aliquot coniiciuntur in vincula, ipſe bis equuleo torquetur. Cuiuſmodi ſit ea machina.

CAPVT II.

NOCTE ſilentio tranſacta, (caſus enim omitto nulla ſat fide nixos) ſupremam Eliottus inueſtigando Campiano induſtriam exerit, nihilo priori fortunatiorem; tentatis, effractis, apertis omnibus, vbi ſuſpicabatur occultari, abibat cum pudore, indignabundus ſibi, & ſpei deluſæ, pergebat tamen fortuitis ictibus obuium quemque pulſare parietem, cum illi, neſcio quid cauum, altúmque inſonuit, ipſe videlicet Campiani receſſus, ob hoc ſcalarum obuerſus lateri quod minus eſſet exſcendentibus, motæ ſuſpicioníque obnoxius. Bombo illo, & vnius ex familiaribus mutatione vultus repentina exclamat Eliottus, clâuam ferream repoſcit, parietíque ipſemet incutit, qui cum eſſet incruſtaturæ magis lateritiæ quàm ſolidi operis paucis ictibus deiectus, tres intus exhibuit Sacerdotes, ſublatis in cœlum manibus ſuam Deo vitam conceptis his vocibus offerentes. *Fiat voluntas tua*, quàs illis Campianus, auditis eorum confeſſionibus, pœnitentiæ loco præſcripſerat. Tam inopinato ex triſti gaudio amens Eliottus, Magnis clamoribus totam illuc exciuit familiam, dolore, mœſto ſilentio, lachrimis confuſam.

Prodire latebris Sacerdotes, & ſe proditori ad quæuis ferenda obiicere, in quo Campiani generoſitas ſerena, imperturbata mens, ſibíque conſtans & ſimilis oris habitus, & ſermo, plurimum valuit ad conſolationem doloris domeſtici, tametſi poſtea ex viri tanti iactura illum auxit. Eius equidem cauſa, Colingroni, & Fordij, erat domus omnis in Eliotti poteſtate, ſolos tamen illos, & Eduardum Yates, Reginæ nomine carceri addicit

dicit cum ſex nobilibus, qui præuertentibus reliquis Eliotti aduentum, illic ſubſtiterant, & acceſſere iis triſti caſu extranei duo, qui tormentorum territi apparatu, & mortis proximæ, horrore eiurauêre nomen Catholicum, maluerúntque hic breui, & miſerè, quàm illic æternùm beatè viuere ſua illa præda vitorum duodecim tumidus Eliottus, tantiſper illam præſidio militum committit, quoad Barcherienſis comitatus Præfectum monuiſſet, cuius erat iuris Lyfordium; accurrit Præfectus totus comis, & peculiaris erga Campianum reuerentiæ, & amoris ex quo illum Oxonij quondam in Academia nouerat, & audierat poſtea ſanctitatis vbique, & ſcientiæ nomine prædicari, Iubet omnes ibidem Lyfordij aſſeruari, & dempta libertate nihil iis negari humanitatis ſplendidæ, & honorificæ; ſcribit interea Londinum ad Senatum quid iis fieri placeret? nec reſponſum accepit niſi poſt triduum; qua mora vſus Campianus adhortatione tam ignita, & penetrabili cuſtodes ſuos ad fidem Catholicam; ſocios ad ſupremam virtutem, & patientiam incendit, vt ſe illi odiſſent implacabiliter, quod ad prehenſionem viri ſancti, ac niſi Deus auerteret, etiam ad necem fuiſſent adhibiti; ſociis vero creſceret animus, quem eſſe planè ingentem oportebat, hoc rerum lubrico, inflexum, atque intrepidum, vt Londino tota per mediam populi, & plebeiæ fœcis maledicentiam, ſannas, & opprobria durarent læti, & alacres, ſpreto nobilitatis ſuæ gradu, & honore. Prius tamen quam eò veniſſent incidere nonnulla Campiano memoratu digna. Mandarat Senatus Præfecto Prouinciæ Londinum omnes tutò perduceret valido ſeptos præſidio, Campianum præſertim, pro cuius ſalute & vita dubitarent Catholici, vltro propriam deuouere. Ducentis igitur ſtipati equitibus, inter quos aſtati quinquaginta, Abingtono iter arripiunt paucis Oxonio milliaribus diſſita, inde Londinum dum tenderent, Campiani fama Magiſtros pariter ingenti numero, & diſcipulos ad videndum hominem acciuit de quo mira vtrimque iactabantur, à Catholicis, & ſapientibus omni laude digna; ab hæreticis, ſiniſtra. Cur ij veniſſent, & quid expeterent, cum ſignificaſſet Campiano, Profeſſor quidam nomine Liedcotus, proceſſit ille vrbanus, & hilaris, ſuum in Oxionenſem Academiam affectum veterem, & nominum titulos memorauit, vt quæ ſibi tot annos educatrix fuiſſet, & magiſtra, nec fuit tot inter oculos in eum curioſius attentos, qui vmbram dolentis animi in eo obſeruaret, ſeu quod ait vulgus, hominis malè fortunati: feſtiuus potius, totúſque affabilis, poſt vrbanitates, ex iis quæſiuit, placerétne audire aliqua, eorum ſaluti minimè obfutura? Hoc vtcumque fortaſſis deſideraretur à plurimis, nemo palam auſus eſt optare, & Sacerdotis videri diſcipulus, maximè Ieſuitæ. Ibidem contigit vt menſæ accumbens cum ſociis carceris, & fori aliquot Miniſtris præcipuis; lætum ſe cunctis exhiberet, multúmque amabilem, ſuum illud oris tranquillum præferens nulla vnquam vel in equuleo, & ſub patibulo mœroris nubecula fuſcatum; cui vnà diſcumbens Eliottus, quî fit, inquit Domine Campiane, vt tuas omnibus comitates largiter diuidas, mihi tam auarè, ſed

ſtultè ineptio, qui hoc velut ignorans interrogem. Deteſtaris ſcilicet in me crimen meum; ob hoc tua me cœteris communi, excludis à gratia; cui Campianus, volenti pergere, melleus totus atque affabilis parcat tibi Georgi Deus hoc etiam de me quod tam læuum & falſum tuliſti iudicium in me quidem ſi criminis reus es, & peperci, & ſi fidem tibi ſat verbis non facio, vini pateram en cape, amoris inter nos, & fœderis pignus, quod vnum mihi nunc ſupereſt vt donem. Quin ſi ex animo & verè re culpæ pœniter, audiam confitentem, & ritè abſolutam, pœna tamen haud adeò leui pro tanto ſcelere iniuncta.

Abingtono profecti, dum Henlei ſubſiſtunt, inter concurrentes ad ſpectaculum vinctorum inſignium adſtitit Sacerdos Oxonij natus, vitæque inculpatæ Guillelmus Filbeyus, Duacenſis olim Seminarij alumnus, & Doctori Alano cariſſimus, quem teneritas amoris, & reuerentiæ erga Campianum eò perduxerat; aut bona potius ſanctáque fortuna, nihil minus agentem, eò egerat ſenſim, vt ſomnij ſui verum omen euentu probaret. Viſus erat in ſomnis videre carnifices, qui aperto ventre ſpirantia ſibi vitalia crudelem in modum reuellerent, cuius doloris imagine tanquam veri, in clamorem erupit tantum, vt omnes vicinos ſuſcitaret; quod illi prorſus, vt ſomniauerat reipſa euenit; Campiano enim ſe toties familiarius tamdiu, tótque officiis affricuit, & tam euidenti ſignificatione beneuolentiæ, & amoris quem celare non norat, vt obſeruatus, tandémque agnitus, & captus Londinum perductus ſit, ſextóque poſt Campianum menſe, reipſa viſcerum lacerationem quam ſomniauerat, fidei cauſa fortiter exantlarit. Conſideratior alius Perſonij comes, nam Henleum miſſus cum Campiano egit, ſed oculis tantum atque adſpectibus, quibus non pauca innuit & accepit, quæ poſſunt à mutuo intelligentibus ſilentio dici. Quare ad Perſonium reuerſus qui quarta milliaris parte expectabat, dolorem ipſius magna ex parte mitigauit, liberam referens Campiani conſtantiam ad omnes Dei nutus expeditam, & promptam, quam in frontis ſereno cum probè legeret famulus, inſuper Campianus ſignificatione variaſ confirmauit. Nunquam tamen ſatis Perſonio dum vixit eximi potuit, ſubinde repullulans dolor, ex fidiſſimi ſocij fruſtra præuiſo, ſed malè vitato periculo; dum illud nimia Catholicorum fiducia, illorum amori erga Campianum; & F. Emerſoni parum firmis promiſſis cauendum permittit. Moras traxit in locis Henleo proximis, tamdiù Perſonius dum concluderetur carcere Campianus, potuítque inde facile ſcribere, quæ ſumus de illo deinceps relaturi. Inde quòd multi Eliotto proditionis quæſtuoſæ ſacrilegium inuiderent, & Ieſuitæ alicuius capturam ambientes, vndequaque illic, ſui odorem captarent aliquem, in pagum ſeceſſit, vocabulo Vvinchelſeyum, regionis Suſſexenſis, mari ad Auſtrum impoſitæ.

Decem, vel vt alij tunc ſcripsêre, quindecim Londino millibus, captorum iter inhibuit nuntius redditis ab Regni conſiliariis ad Vicecomitem eorum ductorem literis, quibus illi exinde dictabatur modus quo illos

habere

habere inciperet, nominatímque Campianum, cui iam tum promiſſis ſanè liberalibus, ſeu minis atrocibus id cœpit obiici, quod in carcere Londinenſi nec parcè ſenſit, nec infideliter præſtitum. Henleo itaque in illum eiúſque ſocios, cœpta depromi ſceleſta odia, omni genere contumeliarum, quibus poſſent exoſi populo, & exſecrabiles fieri; eodémque itineris reliqui, & infamis ſpectaculi tenore ventum eſt Londinum, horis ante meridiem aliquot Iulij viceſimo ſecundo, & ſabbathi die. Londini vero ſtipabat vicos innumerabilis populus, conſultò accitus ad eos ſpectandos, & vulgato quà eſſent à porta in Turrim traducendi, lectóque die nundinarum hebdomadario, quo illorum aſpectu & ignominia plebs etiam ruſtica paſceretur.

Cuiuſmodi porrò Senatus mandatum fuerit, & quàm ſcitè curatum ſcribit Perſonius ad Generalem Aquauiuam, ipſiſmet ex teſtibus, & ſpectatoribus.

[Senatus, inquit, publici literis & mandato, iuſſi ſunt rei per mediam quàm longè tenditur Londinum, hoc eſt milliaria ferè tria, in Caſtellum traduci quod Turrim nominant. Pompæ ordo hic fuit; præibat Berchefienſis Vicecomes, cuius fuerant in ditione deprehenſi, cum iuriſdictionis inſigni baculo candido, ſequebatur in equo maximè procero Campianus pallio nudatus, reuinctis poſt tergum manibus; pedibus ſub equi ventre arctè ſubligatis, duobus vtrinque haſtatis, omnes eius acceſſu & alloquio arcentibus, ipſúmque ab omnium congreſſu. Illius pileo hæc circum proſtabat grandi charactere voluta, Epigraphe, Edmundus Campianus Ieſuita ſeditioſus.

Poſt hunc alij procedebant, vinculis pariter adſtricti, ſed abſque lemmate, quo ſolus condecoratus eſt Campianus. Horum (præter haſtatos quinquaginta totius itineris præſidiarios Comites) premebat veſtigia ingens multitudo, equites, pedites, curioſi ad noua, & inuiſa, nec prius abſceſſere quàm caſtello incluſos cernerent. Narrabat mihi ex his vnus de intrepidò Campiani & aliorum inter probra hæc animo, & alacritate, vultu ſemper eodem, & placidiſſimo, interdúmque ſubriſu renidente.

Crucem Chepſeſeid, (à mercatorio dictam foro cuius in medio ſita eſt, vnaque ob elegantiam toto regno hæreticorum euaſit manus) dum prætereuehuntur capitis proclinatione ſalutauit illam Campianus, & quanquam ligàtis ad dorſum manibus illius ſibi, vt potuit, impreſſit ſignum, idéque qui conſequebantur ſocij pariter fecêre, quod obſeruatum à populo, haudquaquam iis riſum vt ſolet, niſi perpaucis dedit, ſed potius admirationem. In Caſtelli ſeu carceris porta Campianus, iis qui ſe fuerant comitati egit humaniſſimè gratias, & mira vrbanitate ſalutem precatus eſt, quo ciuilitatis tam pacificæ officio, non tenuêre lachrimas Catholici quidam, adoleſcentes præcipuè nobiles, ſéque ad laxandos iis liberè oculos, domum ſubduxêre, ac præſtantiſſimi viri memoriam, multorum dierum proſecuti ſunt longo fletu.] Hæc Perſonij literæ, quibus nihil reſtat quod addam, præter eiuſdem Campiani ſalubre monitum quo conſcientiam mi-

T

litum conuenit qui ſe Abingtono illuc perduxerant, ſalutationi enim & gratiis quas illis habuit plurimas, ſubiunxit, pro ſuo in illos ſingulari amore, nihil æquè intimè dolere vt triſtem illorum & infelicem ſtatum, qui capti, & tenti peioribus vinculis terribiliori ſeruarentur, & carceri, & pœnis, quàm quas eſſet ipſe ſubiturus. In hac tam ſolenni oſtentatione ſpectari voluit etiam Eliottus, idque faſtu quam alij maiore, vt quæ eſſet eius operæ-pretium, & merces; extabat ergo ſuo in equo effrons, ſibique multum gaudens, & triumphabundus, ſed more veteri, quo multo pluribus celebrabatur conuitiis, & ſarcaſmis quàm laudibus, nam extra Reginæ Miniſtros, & hæreticorum Prædicantes, deuouebant illum diris fermè reliqui omnes, & diſcerpebant clam & palam in os contumeliis tam propudioſis, vt ſi hominis aliquid retineret, mortem earum infamiæ prætuliſſet. At is flocci habens proditor eſſe ſacrilegus, talis quoque videri voluit. Iudam non tantum Catholici, ſed prope omnes vocitabant, quod illi cognomentum viſum eſt ſic aptè conuenire vt in proprium nomen tranſierit, & pro Eliotto, Iſcariotes vulgo in poſterum dictus ſit. Proditoris itaque omiſſo munere, cùm notus publicè, latere dein poſſet ac fallere neminem, ſecutus eſt fungi lictoris officio & vbique locorum, & ædium, violenter, & impiè inueſtigare Sacerdotes Catholicos, quos magno numero tribunalibus capitalium conſignauit; nec illos propterea vel à Vualſingano patrono ſuo, vel Reginæ Miniſtris aſſecutus eſt aureos quos expectarat montes; & pergens nihilo ſegnius in deteſtabilis ſacrilegij officio pergere, homo facinoroſus eò venit, vt Sacerdotumq; Dei ſingula capita, viliori addiceret pretio quàm capita pecudum. Luit quidem, & caro, ſacrilegas nundinationes impiiſſimus deſertor; & poſt actam ferè in cauponis vitam, ibidem vino dum ſe ingurgitat, excuſſum eſt miſero cerebrum; vel vt alij ſcribunt vermibus conſumptus interiit, nullo animi pœnitentis poſt tot enormia ſcelerum dato indicio.

Prædicantibus interin annum hora conflabat, dum ad ſuos è pulpitis aduerſus captum Campianum fanda infanda euomerent, ac licet inter ſe pugnantia; ſed tamen æqualiter vulgo ſimplici vera, & credita quod amplificandi cauſa ne iis tribuere videar; pauca hic obiter velut in ſpecimen interſeri placuit ex quibus conficias, cuiuſmodi eſſent ij homines, penes quosq; nihilominus poteſtas erat formandi affectus, & iudicia populi. Poſt mortem Gregorii XIII. typis Londini editum eſt, quod fide bona, & ſimplici reddo [magnis hic exceptum eſt gaudiis de morte Gregorij XIII. ſed iis frænum ſtatim iniecit Sixti quinti tam cita & concors electio. Noſtris diſplicuit electum qui frater fuerit, quod nomen odêre vehementer. Magis diſplicuit quod Quintus dictus ſit, & refricata hoc numero Pij quinti memoria, qui Reginam primus anathemate perculit. Sed maximè omnium quod creatus ſit Romanus Pontifex; qui qualiſcumque ſit, in eam euectus dignitatem, & auctoritatem, non poteſt nobis non eſſe inimicus. Auditu accepiſtis, tempore Pij V. Miniſtros populo prædicaſſe,

prædicaſſe, Reginæ clementia, & ſingulari factum bonitate, vt ſineretur Pius V. ſenex, & iam decrepitus, miſerum illud vitæ reſiduum Papa exigere; ſed mandaſſe vna pronidiſſéque in poſterum, nemo vnquam vt eſſet toto in orbe Papa. Paſſa eſt tamen Pio V. Gregorium ſuffici decimum tertium, annos iam tredecim ſedentem. Multíque iam dubitant futurum vt etiam cogatur Sixtum Papam probare.] Hæc & ſimilia ſtultarum inuenta fabularum qui plebi ſtolidæ ex pulpitis ingerunt, & pro Euangelio prædicant, quid mirum aduerſus Campianum ſi effutierint, quicquid ſuam poterat, & ſectæ famam illuſtrare;

Paucorum interea dierum ſpatio, varietatem caſuum expertus eſt miram Campianus. Nec verum eſt illum à Præfecti Vicario Ouuenio O ptono in Turrim acceptum vera, fictáve comitate; ingreſſum ſtatim Catholici nominis ſceleſtiſſimus inimicus ſubterraneo cauo ſepeliuit, vulgo Liteleas appellato, quòd partem quietis vix vllam præbeat; iàm clauſo, & cæco, vt auræ, ac lucis nihil admittat; tam depreſſo, & arcto, vt erigere ſe in pedes, aut porrectus iacere non poſſet; victu vero interin præparco, & viliſſimo curaretur. Sed poſt elapſum quatriduum, clam inde ſub noctem educitur, cimbæque impoſitus, militari armatæ præſidio, prono Tamiſi vehitur ad palatium Roberti Dudlei Comitis Leiceſtrenſis, ſumma apud Reginam gratia pollentis, à quo & Bedfordio Comite, Scribíſque ſtatus publici duobus expectabatur, ingenuè certóque profeſſurus tùm cur ſe in Regnum cum Perſonio immiſiſſet; tùm quibus mandatis Roma inſtructus adueniſſet. Intrantem omnes perhonorificè, & ſupra quam reum decuit habuerunt. De ſuo in regnum ingreſſu, & Romanis mandatis, quæ tota cum aula Reginam & regnum, miris ſed vanis ſuſpicionibus fatigabant, à vero alieniſſimis; etſi erat purgatu res maximè lubrica, & ad veri, ac certi faciendam fidem ſummè difficilis; procul is tamen aptè omni, narratione factorum nuda, & reſponſionibus ad quæſita cordatis miréque expeditis, tàm credibilem fecit, & cum ſui cauſam in regnum ingreſſus, ſanctè aliam negaret præter fidei propagationem, & quæſtum pereuntium animarum, indoluêre qui aderant tàm rectam, & piam mentem in caſus exiſſe tam triſtes, & miſeros; duo præcipuè Comites, quibus olim erat Oxonij notus, & ob ingenij, ac virtutis præſtantiam valdè carus. Quare in diſceſſu, ſortem eius miſerti, negarunt quicquam in eo damnandum, niſi hoc ſolum quod eſſet Papiſta; Ego vero, ſubridens retulit, nullo alio tantoperè glorior; quo ab eo modeſtè animoſéque dicto. Tantum abfuit vt offenderentur; è contrario Dudleus Optono mandarit commodiorem illi carcerem aſſignaret, haberétque illum deinceps humanius. Et his quidem nihil addit conſignata cartis memoria illius temporis; ſed ipſius ex ore Campiani excepta ſunt alia, quæ in eius priuatim ad inſtruendam litem examine; deinde publicè contigerunt, in aula maiori Vveſtminterienſi, ad duodecim virum tribunal, & ſupremi à quo damnatus eſt Iudicis. Nempe in palatio Dudlei adſtitiſſe præſentem cum Comitibus, & Scribis Reginam; interrogaſſe Campianum, an ſe verè Re-

ginam Angliæ crederet? reſpondiſſe vero quod conueniens erat, & eſſe iure oportebat; omnino, atque ex animo credere; ſibſque hoc in promptu reſponſum fuiſſe, poſtquam Gregorius XIII. Pij V. ſeueritati derogaſſet. Poſtremo Reginam ſumma erga ſe vſam affabilitate, vitam, libertatem, honores, diuitias obtuliſſe, ſed ab ſe ideo reiecta omnia, quod forent emenda pretio inæſtimabili conſcientiæ, & æternitatis, non autem gratuita.

His ad Optonium perlatis ingentem ſe finxit initurum ab Regina gratiam, ab vniuerſo Regno famam præſtantis politici, ſi Campianum euerteret, & tam celebris Ieſuitæ arma, quibus paria Papiſtæ non haberent Caluino addicta, in Catholicos retorqueret. Hoc ſe vno aut altero congreſſu confecturum præmiſſis vrbanitatibus, & ſumptu, quibus præter morem atque ingenium, eius animum captabat. Nam quæ illi deferret eius nomine delaturum, penes quem erat illico præſtare; verbis hodie cras factis; nullam promiſſis moram fore; nempe iiſdem ferè quæ paulo ante recuſarat; gratia Reginæ intima; prærogatiuo inter aulicos honore, Præfecturis Eccleſiaſticis, infula etiam Cantuarienſi. Quorum vel parte dimidia Optonus, vt Puritanorum, & Proteſtantium putabat neminem quin ſectam propriam eiuraret, & profiteretur quamlibet, aut nullam; ita omnibus ſimul expugnatum iri Campianum ſic animo finxerat, vt de eo non aliter niſi de re confecta loqueretur, & cum eſſet, vt inde ſcribitur, armaturæ tam leuis, quàm tumidæ eò pollicebatur ardentius, ſe victurum, quò ſe propterea audiebat magnis quidem in cœlum efferri laudibus, verum ad hoc opus miraculo eſſe; nimirum vt priùs Campianus poſt prouocatam ſolenni libello decem Rationum Academiam vtramque, reſiliret, & palinodiam caneret; hic ſe Optonus in omnem verſabat, & agitabat partem, vt iurans, peierans, quo illi nihil in ore crebrius, perſuaderet ſe victurum; cæcis interdum verbis ſubindicans aliquid quo vel paciſcentem, vel deditium, habere ſe illum innueret. Et vero primariis aulicis ſuum magis deſiderium id perſuaſerat, quàm Optonij perfida iuramenta, ſéque huius nuntij tam prodigioſi auctores fecerant. Nullus penè tunc niſi de Campiano ſermo, ſuſpenſis omnibus expectatione tantæ rei, & cauſæ tam grauis. Hinc Reginæ Miniſtris cum excidiſſet aliquid de Campiano propediem à Catholicis publicè defecturo; rumore inani fines eundo acquirente, Londini Prædicantes diem populo dicunt, quo eſſet in pulpito Crucis ad cœmeterium S. Pauli ſolenni ſpectaculo viſurus Campianum, primo librum ſuum, igni manu propria vrentem, & hoc ipſo teſtantem, comprehenſas libro peſtilentes doctrinas, flammis pariter dignas eſſe, hoc eſt hæreſes omnes Papiſtarum, & Ieſuitarum Sophiſmata; auditurus deinde Religionis Reformatæ dogmata pro concione confirmantem, proin à conuentu abeſſet nemo, concioni omnes attentam darent, & auidam aurem. Huic tam nobili claróque mendacio Europam peruaganti fidem fecit minimè dubiam Vvalſinganus, qui paulo ante Pariſios miſſus, Somero & Colhamo Reginæ legatis, pro matrimonio cum Duce Alenconio

ſocius.

ſocius, totam Galliæ aulam ea fabula impleuit, Campianum Ieſuitam, conuictum, reſipiſcentem, errorum pœnitentem, iuridicè illos eiuraſſe, ſeque Proteſtantibus adiunxiſſe; ob hoc tantam Reginæ adeptum gratiam vt primis ipſius literis, Cantuarienſis nominandus eſſet Archiepiſcopus, quod aſſeuerauit tàm audenter homo eius gradus, & Regni Scriba, vt nullum reliquerit dubitandi locum. Sed enim (quicquid alij ſcripſerint) quantumcumque ſibi aduerſarij plauderent, Anglis Catholicis venire nunquam in mentem potuit, tantum nefas vel in ſomnis à Campiano cogitatum, vt qui animi eius robur noſſent, & virtutis inuictæ firmamentum, eſſéntque artes Optonij, & iactationum experti fumos: & vero quàm ſolidè iſti; hæretici contra, quàm ſtolidè de Campiano cenſuerint breui apparuit. Optonio enim opimitates illas conditionum regiarum prodigè deferenti, ſi vel induceret animum Proteſtantium ſemel in templo conſpici; dedignatus parumper ſilentio reſponſum, & rei fœditatem, mox tamen acerbè queſtus eſt, quod ſe publica infamia deturpaſſet, vulgando talem eſſe qualem quicquid vſquam in mundo eſt opum & gloriæ; quicquid tormentorum & cruciatuum, nunquam eſſet Deo propitio, facturum. Quibus indignatus, & furens Optonius illi minatus eſt quicquid poſſet illi malorum inferre, hoc eſt quæcumque oporteret ab infenſiſſimo expectari & metui; qua iræ præcipitantia inſtinctus, velificari cœpit in partem contrariam, nec deinceps ſubacto Campiano pedum & infulas, ſed obſtinato, & refractario, catenas, & equuleos clamitare: qua diſcuſſione rumoris improbi Londini vulgata, obticuêre ſcilicet Prædicantium pulpita, erubuêre præpropera gaudia Regij Adminiſtri, Catholici denique religionis veræ tam ſplendida confirmatione, tacitis ſed certis gaudiis geſtiêre.

En autem examinis capita dum formantur ad quæ reſponſiones Campiani vel haberi vltro, vel extorqueri oportebat; haud ſcio quo exploratore defertur nomen domus Stonariæ, librique decem Rationum in ea editi, claris inditiis accuſatur; miſſus illuc eques aurei calcaris improuiſus, proëlum deprehendit, libro item inſudans alteri de religione, abundéque huic fuit, vt quicumque furtiuo operi, oculos, manúmve commodarent, in caballis vinctos, Londinum omnes perduceret. Guillelmum Hartleum, animoſum illum Sacerdotem, qui exempla libri decem Rationum Oxonij diſſeminauerat; loci dynaſtam Ioannem Stonarium; Stephanum Brinxleum nobilem, & Typographiæ opifices quatuor. Tres ab clauſo Turri Campiano, vltraque hebdomadas ibidem egêre, dehinc ærumnoſo maceratis fractíſque carcere, vitam Regina condonauit, ſed extra Regnum in exilium deportandum. Vnum ipſo in aditu ex opificibus quatuor, intento in iugulum cultro carnificis ſpecie cuſtos carceris territarat, minatus ſe gulam ſecturum, niſi ſe ſponderet Proteſtantium frequentaturum templa; quo iocoſo licet, terriculamento ſtatim victus, etiam iurarat, clauſíſque carcere cœteris, liber abſceſſerat, & eſſe maluerat hæreticus quàm dici proditor, fuit enim ſuſpicio non temeraria fuiſſe illum

ipſum ſui domini proditorem, ſed compoſita illa ſimulatione latere voluiſſe, cùm cuſtos nihil eorum poſſet quæ minitabatur.

Iam cognitionis primæ articuli, de quibus interrogandus erat Campianus, fuêre qui ſequuntur. Cuius impulſione, aut mandato, & quamobrem in Regnum veniſſet? à quibus domi, & tecto exceptus; neceſſariis ad victum, & quouis alio adiutus ſubſidio? vbi, cuiúſve opera librum typis mandaſſet decem Rationum? vbi, & quibus adſtantibus ſacrificium Miſſæ peregiſſet? nominaret quos ipſe à Caluino ad Romanam fidem reduxerat; ediceret eorum peccata, quos confitentes audierat. Denique profiteretur palam, quid in partem vtramque de Bulla Pij V. ſentiret. Hiſce Optonus Vicarius, eiúſque Aſſeſſores Hammonius & Nortonus, ſiſti ſibi Campianum iubent, quem cum fruſtra verbis tentandum ſat ſcirent vt in graue ſui, & Catholicorum periculum aliquid efferret; accerſunt illum in ſpeluncam vbi ſolet à reis confeſſio ſcelerum tormentis exprimi, & indiciorum purgatio. Porrò neceſſe eſt, ingenti ſit animo, vel planè ſtupido, qui non inhorreſcat ad limen illius barathri, nihil inferis mitius olentis. Nullum illic præter candelæ lumen, iudicum ſedes, triſte ſilentium, trux oris ſpecies vel natiua, vel adſcititia, adſtantes carnifices, omnia formidabilia. Sed terribilius oculos nihil ferit quàm varia, & atrox, & ignota organorum pompa excruciandis reis comparata. Verum ex his nihil nouum Campiano, nihil non animo præceptum; nihil non poſtea probatum cui non vel ſimile aliquid, vel eò acerbius expectaſſet. Vt enim priuſquam illum proderet Eliottus, deliberata iam penes ſe habebat verba, vultum, & affectum quibus eſſet vincula lictorum; ludibria populi, & maledicta excepturus; quàm recto nunc etiam oculo atque irretorto, intuiturus cruciatuum ſubire apparatum; quod vt meditatus fuerat, eximiè præſtitit. Ingreſſurus illam torquendorum ſæuam, & horrendam domum, genua flexit pro foribus; orauit; pectus ſigno crucis muniuit, lictores ad detrahenda ſibi veſtimenta iuuit, pergens nihilo remiſſius orare; innuentibus ad equuleum accederet paruit, ſéque in illo decenter compoſuit, & carnificinam illius immanem ſic pertulit, vt præter Ieſum, & Mariam, & pia cum Deo colloquia, vox nulla ei excideret. Eſt porrò in Anglia equulei typus, idem qui veteribus ethnicis. Trabes quatuor humi quadratum efficiunt, parte altera longius (quanquam interdum etiam erectum) extremis quadrati duobus inſertus eſt fuſus velut textorius intra loculamenta valida vel ferreos annulos laxè verſatilis. Diſtentus reus in vacuo trabium, ligandas hinc manus ad vnum è fuſis, hinc pedes ad alterum porrigit; ligantur autem vel quatuor funibus manuum pollices, & pedes ſupra malleolos, vel quinque fidiculis, pedum & manuum digiti ſinguli infra vltimum ſtringuntur articulum, fuſiſque hinc atque hinc diſiunctæ circumuoluuntur quinque fidiculæ, ſic vi iaceat miſer diuaricatis cruribus, & manibus. Duoque à capite, à pedibus totidem, agendi ſignum expectent carnifices; qui fuſis ad ſe magna vtrinque vi verſatis, miſerum corpus à terra ſuſpendunt, atque hinc torquendi menſura ducitur; nam

ſi Cognitores iubent ſeriò rem agi, verſandis in aduerſa liciatoriis, tota exerunt carnifices brachia, & afflictiſſimi corporis omnes luxant oſſium commiſſuras, cum immenſis doloribus, defectionibus animi ex conuulſione neruorum continua, viſcerúmque interdum laceratione. Nec enim tormentum interpungitur ſaltem breuibus ſpatiis; vt reſpiret miſer, ſed diſtractus ad præſcriptum modúmque Cognitoris, durat in eo quot horas voluerit, quarum nulla eſt morte leuior; & vero in illo aliqui vitam ponunt, alij plus palmo ſupra innatam informes ſtaturam, vitam poſtea trahunt minimè vitalem. Bis huic machinæ admotus Campianus excruciatus eſt quidem grauiter, compulſúſque mox ad diſputandum; ſed longè atrocius bimeſtri poſt tortus eſt; intereſtque ad ea quæ ſequuntur diſputationis illius tempore non falli. Quæſita igitur priorum Examinum duorum fuere, num librum Decem Rationum ad Laurentium Iohnſonum, ſiue vt nominant alij Riccardſonum miſiſſet; & epitomen illarum manuſcriptam ad Thomam Pondo. Ex ore Campiani nihil præterea expreſſum: hos vero duos conſultò nominauit, qui pro cauſa Catholicæ fidei iam erant in vinculis; nec iis nocere poterat, legiſſe librum Religionis quâ gloriabantur apologeticum.

Campianus recens tortus, conditionibus iniquis adigitur ad diſputandum cum duobus Proteſtantium Theologis; illius modeſtia, & ſcientia; horum confidentia, & dedecus. Quam mortem in his habuerit Rodolphus Sceruuinus. Eius carcer, tormenta, & magnanimitas, nouis artibus vexantur Catholici vt in Campiani contemptum pertrahantur.

CAPVT III.

DEDERANT quidem ſtrenuam operam Cancellarius & Opronus, vt inflicta Campiano tormenta laterent Catholicos, nam præter alia ſectæ probrum non leue videbatur deliberatas pridem in eum diſputationes eò diſtuliſſe, donec eneruis ex cruciatibus xiſſet; cùm veri hoſtes etiam ethnici, vim non adhibeant, niſi poſtquam rgumentis experti ſunt agere. Ob hoc Campiano mitius primum eſſe

voluerunt, nec fidiculis digitos, ſed funibus pollices vinciri, vnde illi dextra manere potuit ad ſubſcribendum ſana, quo deinde chirographo vſos videbimus Miniſtros vt fucum facerent populo, atque ipſi Reginæ. Quod autem irritis illorum ſtudiis, vrbe eſſet iam tota vulgatum, bis tortum eſſe Campianum, haberetúrque ex carcere vbi Catholici mutuo ſibi erant ſolliciti, præfractè negabant Prædicantes, & flocci habebant periuria, dum in ſectæ commodum cederent. Quod fuiſſe illis deinceps ſolenne viſuri ſumus magno veritatis & meriti damno quod Sacerdotibus debetur pro Chriſto necatis. Parentheſes aliquot quibus identidem has fraudes aperiam, non cenſebit lector, ſuperuacaneas. Nec enim Hiſtorici defuêre malè res Anglicas edocti, qui Eccleſiæ Anglicanæ annales Catholicos deſignauerant ex Chronologis hæreticis ſcribere, niſi eſſet iis ſtylus de manibus prudenter ereptus, nitebanturque illo potiſſimum effrontis mendacij calumnioſo libro, qui præfert *Iuſtitiæ Britannicæ* titulum. Ex quo erat neceſſe conſequi, vt mortis beatæ decus, & gloria pro fide Catholica occiſis negaretur, quàm iis, ſaluo veri omnis Magiſtræ ſedis Ro. iudicio, iure omni deberi Franciſcus Suares aſſeruit, cuius alibi fiet opportunior mentio.

Bis equuleo fractus, vixque adhuc ſpirans Campianus, ſuo è carcere in templum parœciæ repentè traducitur quod eadem in turri ſeu Caſtro Londinenſi eſt ſitum: ingens illic Scena omnis generis ſpectatorum vt eum audirent ſuas illas Decem Rationes, diſputatione propugnantem; commiſſionis huius perperam conſultæ auſpex Decanus S. Pauli, eiúſque de ſe maior opinio quàm vires: putabat ſignari ſe omnium oculis, ſibíque tacitè occini pro fama doctrinæ qua clarebat non poſſe non obſtruere os vni Ieſuitæ, cuius æterno ſilentio obmuteſcerent reliqui quorum omnium doctrina, & lingua loquebatur. Sic fore vt ſolus par Academiis duabus haberetur, quas præſidentia Campiani ſuperbè prouocarat. Ad hoc item euicit homo vanus, vt pugna hæc fieret in publica luce, daretúrque omnibus indiſcriminatim liber aditus ad ſpectandum, ne ſi foret tantum priuata victoria, victorem quoque oporteret, eſſe priuata gloria contentum. Sic ille de ſe magnificè ſentiens, non eſt tamen auſus æquo marte, paribúſque conditionibus aggredi Campianum inſtructiſſimus authoritatibus, & probationibus in Campum deſcendit cum Dayo Etonenſis Collegij Præfecto, quam etiam ſibi ad hanc pugnam delegit optionem. Campiano nec libri vllius permiſſum ſubſidium; nec diſputandæ quæſtiones vel generatim indicatæ; nec relicta facultas vulneris inferendi; ab illatis ſolum tueretur ſeſe, ictúſque depelleret, & exiret; ne telum quidem mitteret in dogma reformatum, ac ne miſſum quoque, vt vſus eſt, interrogando retorqueret. Tot licet pedicis, & manicis vinctus, adhuc metuitur Campianus; paulo ante condictam pugnæ horam, equuleo ſubditur, vt illo membrorum cruciatu, eneruaretur ingenij vigor; datúrque illi certaminis ſocius, ne forte ſolus Decani victor euaderet, Rodolphus Scheruuinus, qui Roma Campiano comes Remos deuenerat; illic S. Aſaphi Epiſcopum,

conua

conualeſcentem ex morbo lentius, dum fruſtra expectat Sacerdotum poſtremus Londinum apparuerat, & primus captus eſt cum viro nobili Roſcarcheo illius hoſpite; Deo illi ſortem Apoſtolici muneris, longa, & forti perpeſſionum crudelium tolerantia penſante. Ærumnis primum carceris confectus (cuius vocabulum carceris *Eques martialis*) & menſis vnius compedibus; ineunte Decembri, mutato carcere, in Turri bis intra quatriduum equuleo tenditur, ad extorquendas ab eo (quas fortiter tacuit) Campiani, & Perſonij latebras. Dumque illum tortores diuulſione oſſium & neruorum immaniter frangunt, iuſſus eſt non procul Roſcarcheus audire gemitus, quibus acerbitatem doloris intolerabilis etiam inuita fateri natura cogebatur; clauſus tandem ſecreto carcere, nonum iam menſem in ſummis agebat miſeriis, ſed in deliciis animi tantis, vt ſanctus iuuenis, velut notius haberetur, perpetuis illic vltro ſe pœnis maceraret; hunc addi voluère Campiano certaminis ſocium.

Erant digeſtæ in templo ſedes, theatrum certamini futuro. Priores duæ Alexandro Nouuellio Decano, & Dayo doctori, corámque onuſta auctoribus menſa in Campianum præparatis. Sequebantur longa locorum ſerie Doctores, Prædicantes, & Caluini Theologi; cum libro Campiani omnes. Aduerſa ex parte, menſa ſimiliter, & duæ Doctori Guillelmo Vvittachero & Ciarco ſedes, poſitiones, & reſponſa noſtrorum ex officio notaturi. Ea fide qua expectari maior non potuit à pari hominum inimiciſſimo Religioni Catholicæ, & præoccupato priuatis arbitriis. Vvittacherus enim fidem, honorem, & ſtylum oppignerauerat contra Rationes Campiani decem, in quas librum poſtea emiſit quem Camdenus (potens nimirum Theologus) *Reſponſionis ſolidæ* appellatione celebrauit, vtpote ab vno ſuarum partium fabricatæ, qua profectò nomenclatione abſtinuiſſet diligenter. Si apud Ioannem Dureum Scotium, ſoliditatis eius vanitatem, & nebulas præuidiſſet; vt quæ nihil habeat ſolidi, præter frontem ſcriptoris, nihil grauitatis, & ponderis præter conuitia & contumelias. Excipiebat duos notarios ſedes Optoni Vicarij, & longus dynaſtarum, & nobilium Ordo; templi reſiduum vacuum implebat promiſcua, & circumfuſa turba, nec deerant honeſtæ & nobiles feminæ, quarum vnam audituri ſumus, ſed loco meliori. Campiano Sceruuino, aliiſque ex Turri productis Catholicis ſcamna poſita ſunt, ex aduerſo Decani & Dayi. Circumſcriptum agendi tempus horis tribus ante, poſt meridiem totidem. Ab hora ſcilicet octaua manè ad vſque vndecimam; à ſecunda de meridie ad quintam. Prodit ergo in ſcamna Campianus hora octaua matutina omniúmque in ſe aduertit oculos, tum ſui apud omnes fama, tùm pugnæ tam celebris expectatione, cuius conflictus omnino ſex diſputationibus totidem comprehenſos, ducam ex actis ſumma fide, ac manuſcriptis ſpectatorum ipſorum qui aderant, paulóque poſt editis, & ex oculatorum teſtium litteris.

Cœpit Nouuellus ad pompam præfari, quæ diu parauerat; nullius ſe rei ſtudio in hoc Theologici agonis experimentum deſcendiſſe præterquam

V

nudæ veritatis inueſtigandæ, & inueniendæ; quin & illud inueniendæ velle perperam à ſe dictum, iam enim ab Anglia Dei tandem beneficio inuentam, & Elizabethæ Reginæ cura, vel ob hanc æterna dignæ memoria; ſed obiiciendæ Papiſtis palpandam, cæciſque potiſſimum eorum ductoribus, qui ſoli vltro pertinaces occluderent oculos, & magnis vocibus negarent eſſe, quod nollent aſpicere. Quo dicto vultuoſus & toruus in Campianum linguam ſtrinxit, exprobrans proiectæ frontem audaciæ & veſanam ſui æſtimationem qua vnus, & ſemihomulus, omnes prouocarat Dei exercitus, hoc eſt mundi Magiſtras Cantabrigienſem, & Oxonienſem ſcholam, hunc eſſe videlicet genium Papiſtarum, quem ſatis proderet hic arrogantiæ character, ſed enim patum ab eo præuiſum, aliud eſſe in tenebris ſcribere; ſubterraneo ſepultum cauo, ſtylum contra omnes glorianter criſpare, & foliorum quinque lucubratiuncula infelici, omnes nullo excepto ad pugnam ciêre; aliud coram experiri, & clanculario emerſum ſpecu, viua voce, & lingua decernere; haud quidem cum Academiis integris, iuſto enim plus fore quemlibet ex iis vnum vt nouum Thraſonem pudore obrueret. Simul aperit librum Decem Rationum, recitátque ex eo diſputationis argumentum ad quam probè munitus aduenerat. Non potuit Nouuellus tantùm ſuis quibuſvis Campianum ornare laudibus, quantum ſuis ornauit illuſtrauítque conuitiis, & probris. Huius enim tranquillum animi, verecunda modeſtia, ſermo, vultus ipſe, oris totius compoſitio ad Nouuelli tumorem, & minas & præcentiones triumphi præcoces, emicuêre pulchrius & amabilius. Arrogantiæ quidem obiectam notam, haud pluribus aliiſve abſtergi voluit quam quæ omnes legebant in literis quas *Ego*, aiebat, *ſi fretus ingenio, literis, arte, lectione, memoria, peritiſſimum quemque aduerſarium prouocaui fui vaniſſimus, & ſuperbiſſimus; qui neque me, neque illos inſpexerim; ſin cauſam intuitus exiſtimaui ſatis me valentem eſſe, qui dicerem hunc ſolem meridie lucere, debetis mihi feruorem iſtum concedere, quem honor Ieſu Chriſti Regis mei, & inuicta veritas imperarunt.* Quòd autem Nouuellus expoſtularet acerbius, fuiſſe Reginæ Miniſtros apud exteras nationes crudelitatis ſæuæ ac barbaræ à Catholicis infamatos, editis etiam quibus torquerentur cruciatuum figuris, aut falſis aut exageratis ſupra verum; vt obiectam Catholicis culpam purgaret Campianus, ſimul & Nouuelli retunderet animos, quod eſſe clam cunctis crediderat, manifeſtauit palam; & poſſunt, inquit, omnes meorum oſſium iuncturæ nimis certo probare Catholicos ſemel & iterum equuleo ſubdi, vt ad diſputandum præparentur. Ad hæc erubuit Optonus vehementer, vulgatum audiens, quod tot periuriis celarat: nec ſperans poſſe fidem detrahi Campiano, eam ficto riſu, & ſanna eludere ſtuduit, & proh! quantum, inquit, delicati doloris, ob leuem impreſſorum vnguium vulſuram! & iteratam neruorum ſtupentium tenſionem! nec enim his grauior tuus ille fuit equuleus. Cui placidè Campianus; conſtant hæc mihi certius quàm tibi, qui præter imperium torquendi nihil contuliſti, ego cruciatus excepi, & expertus loquor. At longè acrius, & ardentius
aſſurrexit

aſſurrexit denunciari ſibi in faciem audiens, inflictos ſibi & Catholicis cruciatus, religionis non eſſe pœnas, ſed publici ſtatus, proinc illos ſibi ne honori, & merito verterent.

Prodeat, inquit Campianus, ſi quis mortalium ſuſpicionis huius vmbram valet offundere, vel excogitare. Tunc enim me vobis addixero cruciamentis omnibus laniandum; reſumptíſque ſeorſum ſingulis quæ ſibi fuerant in equuleo obiecta, oſtendit omnia ſpectare ad Religionem, nihil vero penitùs ad rem publici ſtatus. Nec itum verbis vlterius, & obmuteſcente ad conteſtationem hanc Optono, conticuêre in illo & cœteri.

Quem ad diſputandum legerat Nouuellus articulum, ex prima petiit Rationum decem quas ediderat Campianus, in qua poſtquam, ait, hæretici reliquorum teſtium voces & ſuffragia contempſerunt, eò ſunt redacti nihilo ſecius vt ſtare nequeant niſi diuinis ipſis codicibus qui ſibi aduerſantur vim & manus intulerint, ij ſe profecto declarant extrema fortuna conflígere; quid cauſæ fuit Ebioniis vt omnes Pauli repudiarent epiſtolas? deſperatio. His enim ſuam dignitatem retinentibus, antiquata circumciſio eſt, quam reuocauerant? [quid Luthero vt Epiſtolam Iacobi, contentioſam, tumidam, aridam, ſtramineam, excucullatus Sannio nominaret, & indignam ſpiritu cenſeret Apoſtolico? Deſperatio; hoc enim ſcripto confoſſus miſer, atque diſruptus eſt, cùm in ſola fide iuſtitiam conſtitueret] ita Campianus.

Vociferari ad hæc Nouuellus calumniam, & quam eſſet indignus omni fide qui auſpicaretur librum ſuum à tam impudenti mendacio. Ecca Deo laus, inquit, & coram Lutheri opera quæ tenebat in promptu, aperuítque mox) & eccum vbi affirmantur verba ea legi. (Citarat autem procemium ad S. Iacobi epiſtolam) legatur itaque relegatúrque diligenter, ne ſyllabam quidem textus allegati reperias; ergo exclamat ſubrectus in pedes Nouuellus; luculenter mentiris Campiane! repeto diſertè rem vti geſta eſt. Hinc enim plauſus aduerſariorum, & præcox triumphus; breui autem poſt pudor, & dedecus, ex veteribus Ienæ in Saxonia typis verba illa Lutheri Campianus, accurata fide exſcripſerat, fuerat autem Luthero Iena cœteris addictior vrbibus quod eius errorum virulentos ſtatus in primis accepiſſet, Lutherani porrò quà Synodis, quà conuenticulis, quà priuatis cautionibus, & notis, Zuinglianos damnarant, & Caluiniſtas puros, ipſúmque Caluinum, falſato pro arbitrio Lutheri, emunctis, detortis in ſenſus auctori contrarios, mutilatiſque poſtremis editionibus, quarum illa erat quam præ oculis habebat Nouellus Caluiniſta, ex qua erant ſublata quæ Campianus produxerat, Nouuuellus aiebat falsè Luthero imputari. Teſtes oculos ſuos fruſtra iurabat Campianus, & interrogatus, vbinam? & qua in editione legiſſet quæ accuſauerat; in Ienenſi cùm reſpondit, & in Germania; exploſus eſt nutibus, & verbis à Nouuello veluti abſurdus, & feſtiuo nempe conſilio, conuictum in Anglia falſum teſtimonio Germaniæ defendens, qua ſibi victoria tantùm placuit Nouuellus vt duas intra hebdomadas publicis illam celebrarit typis, habueritque ſtatim ſuæ illius glo-

riæ ſuffragatorem Vvitacherum. At enim paulo poſt reperto Londini codice Ienenſi, intactiſque in eo tùm verbis tùm ſyllabis quæ ſuæ illi primæ rationi inſeruerat Campianus, puduit eos lucis quàm ſcriptis ambierant, coactique ſunt luculenta plaga, ea corrigere; gratulantibus ſibi verſa vice, veritatique Catholicis, quorum diligentia factum erat vt inueniretur Londini Germanus Lutheri codex quem per iocum accire è Saxonia iubebantur. Quod de trium horarum reſtabat clepſydra inſumpſit Campianus, in aſſerenda maieſtate auctoritatis Canonicæ, quam B.Iacobi epiſtola, in Eccleſia ſemper tenuerat.

Hora poſt meridiem altera integratus eſt campus, in quo tamen Nouuellus optimum ſibi Dayium ſubſtituit. Aggreſſus hic de Iuſtitia Chriſtiana, & adoptione in filios Dei diſputare, excluſis ab ea prorſus operibus, totam ſola in fide ſtatuebat, proferebátque ad hoc locum è ſacris paginis falſatum, ſibíque proinde percommodum. Negauit Campianus ex Dei ore vnquam prodiiſſe, aut ex ſtylo Canonici ſcriptoris; contendit oppoſitum Dayius, miſitque ad illum Græca quæ coram tenebat Biblia, notato illi quem laudauerat loco; ſed is locum omittens, ad eorum ſtatim recurrit frontem ex qua recognouit ea eſſe Caluiniſtarum adulteriis deprauata; vtque ſileam in præſens Campianum, qui primam orditur ab hac perfidia Rationem, iure illam ſibi hæretici mutuo exprobrant. Vocat Lutherus Zuinglianos mente captos, fallaces, quadrupedes, antichriſtos Theologos, & ingenio belluinos; Lutherum Caluiniſtæ ſacrilegum impium, verbi diuini corruptorem, & neutri eorum à vero aberrant. Cernens igitur Campianus corrupta Biblia, & falſum quem ex iis Dayius promebat locum, librum clauſit, ſecutúſque eſt contrariis auctoritatibus demonſtrare, quæ ſibi obiecta fuerat, eſſe à ſancto Spiritu non poſſe. Atque hinc Dayius, & Nouuellus, vniuerſúmque illud Prædicantium, & Theologorum Theatrum, pro confeſſo interpretati ſunt eſſe Campianum penitus Græcè rudem, eam ob rem nec poſſe dici Theologum, tametſi foret alter Auguſtinus qui & ipſe fuit leuiter Græcis tinctus, quæ nouatorum eſt puerilis, & grammaticula ſimplicitas, ex qua totis Baronij verſandis annalibus coniecturas rimati quibus Gregorium, etiam Græcis Magnum, poſſent Græcè ignarum garrire, niſi ſunt pro ſuo in illum odio, contemptui ſi poſſent obiicere: ſuo ergo Græco rumidi græculi, geſtu inter ſe procul, & oculis, ac tantumnon voce illud occentare, *non legitur, Græcum eſt*, totámque illam ſcenam in eius ludibrium aduertere, quod forte ille diſſimulaſſet pergens vt cœperat dicere, ad modeſtæ patientiæ meritum, ſi vno illo actu clauſiſſent fabulam, ſed aduerſarij pudore decus ſuum volens augere Dayius, iterum prodiit; & Baſilij Magni, cuius verba laudarat (parum curans quàm ad rem appoſitè) Campiano legenda tranſmiſit, clara voce indicens, legeret, ſi noſſet; iámque ad illum dum ferretur, totus ille conſeſſus, &.conuentus, plebeiis ſannis, & puerilibus incipiebant Campiano, velut in Græcis aſino inſultare. At is ſui, mirificè potens, nec verbis, nec oculis par ſuis irriſoribus pari reddens, ſedatè curſim legit,

vimque

viſque ex iis quæ legerat ſuam argumento dedit. Poſt Anglicè reddidit, diſputabatur enim lingua vulgo nota, clauſo demum libro, ad confeſſum Doctorum lepidè, teſtes, inquit, vos volo poſſe me Græcè vtcumque legere. Demiſſis illi hæſere oculis; datus eſt Campiano plauſus, quem nihilo excepit lætior, quàm præcedentem contemptum triſtis. Dayius exinde conſideratior, poſitum argumentum rationibus tractauit. Has Rodolphus Sceruuinus quem pugnæ ſocium Campiano Proteſtantes vltro voluerant, cùm ardentius confutaret, defenſionem illam cauſæ bonæ acrem pro debitæ ſibi obſeruantiæ immunitione acceperunt, ac dum fruſtra dicenti vt taceret, vehementius obſtrepunt, etiam alta voce, imperiosè ſilentium nota formula indicunt, linguam tuam penes te retine, quibus ille, & linguam, & fidem retinebo. Quamobrem illum diſputationibus quatuor quæ ſupererant excluſere, velut naturæ iracundiorem, & ſtrenuitatem tuendæ veritatis bilioſi humoris vitio obſcurarunt. In danda nihilominus iis qui abfuerant diſputationum habitarum ratione, non puduit ſecum turpiter pugnare, palmamque dicendi Sceruuino tribuere ac perſuadere ſe à Campiano qui eſſet Sceruuino inferior haudquaquam vinci potuiſſe. Qua eadem ex fidelitate acta prodiere duarum priorum concertationum à Nouuello & Dayo confeſtim edita; ſed tàm eneruibus & infirmis ad propoſita reſponſis, quam toto habere poterant pondere roborata; vtriſque autem actis à vero adeo alienis vt viciſſe vbique viderentur. At ne partium quidem ſuarum ſequacibus, id perſuasêre, Proteſtantes certè ſuis annalibus longè aliter ea tradiderunt, & conuenientius alibi oſtendam, quàm inconſulta eorum vanitas iis credi voluerit.

Conflictum quatridui Campiano Nouuellus, & Dayus indixerant; ſed fuêre ſat vno ſupérque contenti, campúmque aliis, ſi quibus luberet experiri ceſſere; euicit eorum auctoritas quos pati repulſam non decuit vt euocarentur ex Academiis longinquis, ſucidanei Nouuello Theologi, qui poſt diem ferè quintum, & decimum, præſto Londini adfuere. Hos vero dies haudquaquam paſſus eſt Optonus abire ſibi otioſos; vt ingenioſa vafritie, exiſtimationem Campiani apud omnes illuſtrem, Catholicis etiam exſecrabilem faceret: ſocios habuit propudioſi conſilij Reginæ Miniſtros Cæcilium & alios, qui ſuprema eius abuſi potentia impunè omnia in Catholicos audebant. Bis ſe tortum equuleo vulgarat Campianus, quod voluerat Optonus ſecreto premi; conceptam igitur in eum vindictam indidem orditur, ſuadétque paſſim ſe ex Campiano atrocitate equulei domito quæcumque rogauerat diſtinctè reſciſſe, à quibus nimirum exceptus hoſpitio; pecuniis adiutus, ad confeſſionem adhibitus; & quænam eſſent peccata confeſſi, quos Eccleſiæ Romanæ, quos Papæ reconciliaſſet? His aula primùm inſtrepere, deinde tota vrbs, regnum denique vniuerſum, & ſpargebantur ab iis, qui etſi hæc forte pro falſis ducerent, credebantur tamen ob auctoritatem qua pollebant niſi vera, & certa non referre; tandem eò progreſſa eſt fraudis nequitia, vt illa inſontis Campiani equuleo extorta confeſſio firmata iactaretur oculatorum teſtium nomine, & chirographo

ipſius Campiani. Hæc eò ſpectabant, primùm vt qui eſſent beneficio eius vſi, aut quibus ipſe vſus eſſet, edictis territi; fuga inditium criminis confirmarent, fieréntque prehenſionis rei, aut fiſco contumaciam latendi bonorum iactura luerent: deinde vt immitterentur lictorum catervæ, in omnes quos ſuſpectos feciſſet mendaciſſima illa confeſſio Campiano perfidè attributa; & quorum captiuitas futura eſſet fructuoſa. Sic Baro vallium captus eſt, ſic equites duo calcaris aurei Thomas Treshamus, & Guilielmus Catesbyus, pietate inſignes, & Campiano in paucis intimi, verè quidem delati quòd ſacris operanti Osburno adfuiſſent, falſò autem atque fraudulenter, quod ex confeſſione Campiani teneri vulgarentur. Diris modis hic rumor Catholicos omnes conſternabat, & ægrè animum inducebant, vt Campianum virum fortem, & tantum à tam vili, & tanta infidelitate, ſed tam peruagata immunem crederent. Quam eorum mentem vix iam iis dubiam, mirum in modum auxit, ab Optono profecta, Campiani prodigioſa laudatio, qua deprædicabat quicquid erat in venis Angliæ ſucci boni, doctrinæ, ingenij, probitatis, & elegantiæ ſi exprimeretur non fore vni par Campiano: quæ tàm repentina Optoni mutatio, & hyperboles tantæ laus, eſſe non poterat niſi aliquod omen grandis mali; nihil enim boni laudare Optonus valuiſſet, multo minus in maius attollere. Hanc vero ſtropham aliquantò prius elaborauerat, fingens modo Campianum habere confitentem reum; modo ſecreti, & animi tenacem, modo vacillantem, & atrocitate doloris ancipitem ad prodenda quæcumque rogabatur, ſed ab ſe arcanas ob cauſas iteratam eius cælatam quæſtionem, ne tàm apertè tunc quæ is reſponderat in vulgus ferrentur. Hinc ego plus vltra non gradior, quin prius ſanioſum & peſtilens vulnus fuero medicatus, quo veritatem tunc Optonus, & famam Campiani, poſtmodum Holinſedus Anglicorum ſcriptor annalium iugulare ſtuduerunt, & probroſo funere condere. Ac huius quidem Proteſtantis de Campiano hiſtoria, muſiuum opus eſt ex mendaciis teſſellatum, digeſtúmque in monſtri ſpeciem quam putauit fore tùm deformiorem, tùm populis odioſiſſimam. Primùm ergo inducit ſuis ad Pondum (quas dabimus literis) fatentem, ſe atrocitate equulei ſubactum, prodidiſſe ex Catholicis amicos nominatim, & quorum erat beneficentiæ obſtrictus; eius facti dolore torqueri ſe grauiter, & per eum millies veniam à Catholicis implorare. At quantò aliter mendaciſſima fabula acta ſit habemus in tabulis illorum temporum Baronem ſcilicet Hunſdonum Campiani dum torqueretur ſpectatorem, & admiratorem taciturnitatis tot inter quæſita, & adiectiones cruciatuum conſtantis, iratum ſimul & miſerum exiſſe dixiſſéque, prius hic ſibi è pectore reuelli vitalia patietur quàm ex ore verbum quod vetet efferri charitas, aut animi ſcrupulus dicere, hæc ille ex veris, & certis. Quæ inuiolabilis ſecreti tam fortis religio, & tormentorum ſæuitiam, animi robore elidens, Reginæ Miniſtros ad inuenta conuertit nihilo infeliciora, quam iniuſta. Tranſcribo illa vti iacent apud Ludouicum Granatenſem, introductione in ſymbolum quam ſub ea tempora

ſcribebat.

ſcribebat. *Eodem*, inquit de tormentis agens, *in Sacerdotes alios qui capti tum eo fuerant conſilio vſi ſunt, vt ſi cuius nomen Catholici nobilis exprimeret dolorum atrocitas, vulgarent illum à Campiano nominatum; vt conflato illi perfidiæ tanta dedecore, facerent Catholici exoſum.* De quo, & aliis quos eius exemplum corroborauit in fide ſacri ſilentij, debetur hic illis viri tanti grauiſſimum, ſanctiſſimúmque iudicium. De iis, ait ibidem, iure dixerimus, ſubiiſſe illos duplex martyrium, fidei alterum, alterum caritatis; illud, abhorrendo ab hæreticis, iſtud cælando Catholicos quorum vi magna tormentorum vrgebantur nomina edere; in illo fidei erga Deum, in hoc erga proximum tenaces, vtrobique meo iudicio martyres] quod ſi Baro, & duo quos diximus calcaris aurei Equites, nouem millibus nummorum damnati ſunt, non idcirco euenit, quod haberet cauſa Campiani cum iis aliquid commune, ſed quia Osbumi Sacerdotis interfuiſſe ſacro dicerentur, quod etſi nunquam ſatis probatum ſit, rei tamen & ſontes, iure iniuria pronuntiati ſunt, quod eſſent Catholici, & inſuper diuites, ſic enim Reginæ Miniſtri pro arbitrio atque libidine Catholicorum nobilium nundinabantur opes, & capita. Sequamur nunc, &obſeruemus quantam perniciem Campiano conſiliarij Reginæ intulerint, ficta illa ſecreti violatione quam illi tribuebant.

Nocens fit Campianus, ex innocenti eius epiſtola. Reuocatur ad priuatam diſputationem; de inuiſibili Caluini Eccleſia; Diſputationis materia; alienus Aduerſariorum in diſputando modus. Càmpiani virtus, ſapientia, & victoria.

CAPVT IV.

NOBILEM Chriſti Ieſu teſtem Pondum, Senatus Londinenſis, ex ſuburbano mitiori, minúſque ſeruato carcere in ærumnoſius tranſtulerat barathrum vbi rei inſignes (& ſunt huiuſmodi qui Turri clauduntur, vel generis nobilitate, vel ſcelerum) ſingulos ſinguli ſuos habent cuſtodes. Reſciuit igitur ex ſuo Pondus, probroſum rumorem qui de Campiano circumferebatur, fiebátque illorum qui hunc adſtruebant auctoritate credibilis; & hærebat ipſemet dubius in ancipiti Pondus, tantò magis afflictus, quantò iure maiori videbatur ſibi perplexus ambigere: vtque in Dei cauſa, & Catholicæ ſtudio ardebat totus, ad Campianum ſcripſit, tàm attemperato inter fiduciam & metum ſtylo, vt pendere incertus videretur, nec tanti viri conſtantiæ certius fidere, quam

iactatis de illo ſermonibus aut ſuſpicionem aut, fidem aliquam commodare. Claudebat epiſtolam rogans, ne hanc ſibi afflicto conſolationem denegaret certioremque ſe ex veris, & certis faceret; maximè vero de retectis hoſpitum Catholicorum nominibus, & peccatis quæ ſibi credita fuiſſent in ſacræ confeſſionis arcano tribunali. Clauſam epiſtolam cuſtodi, quòd alius deeſſet, tradit perferendam, reluctanti, & multum rogato, multumque iurato ſe Campiano redditurum; quod officium Pondus octo nummis emit, quos angellotti quatuor faciunt. At ratus epiſtolam perfidus tanto ſecreti ambitu, & pretio creditam, premere aliquid quo poſſet ab Optono fieri ditior; huic illam reddidit, qui ſaluo recluſam ſigillo, perlectam, & denuo concinnè clauſam reddi mandauit Campiano, ſed furtim, ad proditionis fucum, eiúſque ad ſe reſponſum ferri, quod non diu moratus Campianus paucis verbis abſoluit, ſed quæ ſufficerent ad eximendum Pondo metum omnem, & anxietatem. Aiebat ſe Dei gratia qui ſibi animos dediſſet etiam vires accepturum, ne quid ſibi equulei dolor, aut quæſtionis cuiuſvis immanitas extorqueret, quod eſſet in damnum Eccleſiæ Dei, quæ dum reſcriberet, iis ſingulariter intendebat quorum dicebatur ſuſpicionem tribuiſſe; editis ſcilicet Catholicorum nominibus & pœnitentium confeſſionibus, quod & ipſe Optono in equuleo pendens profeſſus eſt, & toti Londino, ſub patibulo poſitus. Verum ita Optonus & publici ſtatus conſiliarij, reſponſum hoc interpretati ſunt, vt peius non poſſet ad auctoris mentem; commodius, & plauſibilius ad ſuam. Reſcitum eſt enim multorum literis Londini, ex quo tentus eſt Campianus, decreuiſſe illos ob publicas Regni rationes, habere illum aut Proteſtantem aut mortuum; & ſi quidem mortuum, quolibet potius alio nomine quàm Religionis, damnari enim quemquam hoc nomine Regina non ferebat, ſeu quod Catholicis glorioſum, ſeu quod ſibi probroſum cenſeret; integritati enim ſtudebat præ omnibus, vtinam, & eius merito. Fuit ergo ſolennis Miniſtrorum ludificatio, ſic vultus cauſarum & ſpeciem vertere, vt quod erat Religionis decus, & cultus, in rebellionis crimen euaderet, vel ſimile aliquod, maieſtatis ſupplicio plectendum. Quare illud ad Pondum Campiani reſponſum, non commiſſurum vi vlla tormentorum, vt ſibi quicquam excideret, quod poſſet Eccleſiæ Dei officere, mitè ad illorum cecidit genium, quod ſenſus eſſet ita vaſti, vt poſſent illum ad ſignificanda quæcumque liberet flectere. Nam Dei Eccleſiam Campianus quoque Romanam volebat intelligi: deliberaram vero conſtantiam tacendi omnia quæ poſſent illi damno eſſe, interpretabantur coniurationis alicuius inuiolabile arcanum ad quam eſſent à Papa in Angliam miſſi, vt aiebant Sanderum paulo ante ad ſollicitandam rebus nouis in Iberniam miſſum: ſic inter Optonum, Cæcilium, Vvalſinganum, & alios tunc quidem ſtatutum, & conuentum; poſtea obſeruatum; nec torquendi tunc prope Campiani, nec poſt paulum necandi, præiudicatæ opinionis aut probationis colorem alium, prælinere vnquam potuerunt, niſi paucula hæc ad Pondum verba, explicanda omnino ad mentem quæ tentis, & interrogantis,

gantis, at ea Miniſtri detorſere ad conuincendum ſcriptura propria conſcium coniurationis, & confitentem, in eáque cælanda obfirmatum. Reſtabat vltimo vt iterarentur diſputationes, & promiſſa. ſi forte vtrovis ſic expugnaretur, quo nihil vnquam ardentius mouerant, aut verè hunc ſibi addicerent, aut ſaltem ſimulatè; hæc autem ſi parùm procederent, ad equuleos cruciatus, damnationis ſententiam & ſupplitium vltimum veniretur, cuius ipſemet cauſam ſuis literis inſtruxiſſet.

Die igitur Septembris ſexto, & decimo indicitur illi in diem ſequenti poſterum diſputatio altera, iubetúrque ex ſuo Rationum decem libello certandi materiam legeret quam mallet; librum omnem reſpondit ſe aduerſus omnes & Academias, & mortales propugnaturum; ſi tamen cuipiam adſtringeretur argumento, cùm ante iam eſſet de ſacræ paginæ (qua vna nituntur hæretici) deprauatione, concertatum; viderent an foret iis commodum ſecundam aggredi rationem, de natura, & notis Eccleſiæ propriis, quod vtrum admitterent ignarus, libríſque deſtitutus, quorum grandi numero citarat loca, obiectis quin etiam inſtare vetitus, aut leuiſſimo etiam argumento rectà vel obliquè impugnatores remorari; manè ſub horam diei octauam, nam erant huius cædem horæ quæ prioris diſputationis, in Turrim, & Optoni aulam perducitur quo vnde triginta nec plures conuenerant: Comes vnus, Equites calcaris aurei tres; cœteri aut literati, aut nobiles: ad menſam multis inſtructam codicibus ſedebant Fulxus, & Goadius qui Nouuello, & Dayo ſucceſſerant è regione in ſcamno Campianus cum ſolis quæ illi ad defenſionem permiſſa fuerant Bibliis. Ad alteram notariorum vice, idem qui nuper Ciarxus, & pro Vvittachero, Fieldus, qui diſputationis acta exciperent. Diſputationem aperuit Fulxus ſolita ad orandum inuitatione, & ſonorum *Oremus* magna grauitate intonuit; reliquis ad eius preces neſcio quas flexis in genua, & reſpondentibus. Campianus ne ſe cum iis miſceret, apud ſe tacitus & ſilens orauit; cunctíſque iam conſidentibus aſſurgens, reuerenter, & clara voce ſe cruce ſignauit, quod ab adſtantibus ſed diſſimulanter, & ſolis nutibus irriſum. Poſt cœpit Fulxus, & data optione Campiano iuſſum expedire libri ſui partem ſecundam propugnaret, vbi de Eccleſia ſcribens viſibili; Caluinus inquit, videri noluit in Eccleſiam pugnare, quam toties Scripturæ nominant, ſed eam retento nomine funditus euertit. Delineauit enim Eccleſiam iis conditionibus, & notis. Quæ tollunt illam prorſus ab oculis, nec ſinunt ſub ſenſus cadere, velut ideam Platonis, ſed interiori ſolum paucorum aſpectui cernendam permittunt, qui peculiari ſpiritus afflatu, illud eius corpus aëreum mente conſpicantur, & pluſquam lyncea perſpicacitate diſcernunt illos ab iis, qui ad eius numerum pertinent. Vbi vero hic ingenuitas, & candore vbi ſimplicitas? quod paginæ ſacræ oraculum, quæ inuenta, qui Patres, hiſce coloribus deſignauère Eccleſiam? quibus eius ex libro perlectis. Quæſitum, an vellet ſuum illud aduerſus Caluinum pronuntiatum defendere. Campianus præmiſſo, quod iure animo repoſtum gerebat; meo, inquit, libello petieram, diſpu-

X

... publicè vel audiri; ante quindecim dies accitus ſum improuiſus, atque imparatus, ad tuendam partem libri mei priorem; dicuntur in vulgi manibus conflictus illius acta volitare, haud qualis re vera is fuit, ſed qualem veſtri Theologi impugnatores mei, fore ſibi honori cenſuerunt, quo pacto vulgantur tanquam mea, quæ mihi nunquam in animum, multo minus in linguam venerunt? hæccine agendi fidelitas? vt perſuaſis omnibus æquato nos marte confligere, deſcendatis in campum probè comparati, ego penitus imparatus? vos cum Notariis veſtrarum partium; ego nemine Catholicorum teſte, qui religioſè mea ex veris reſponſa annotet? & præſens aderat Ciarcus ex duobus alter in diſputatione priori Notarius, quem cogebat famæ & officij ratio fateri vel diuersè ab iis quæ audierat excepta ſcripſiſſe; vel ab iis quæ ſcripſerat diuersè, Nouuellum in typos miſiſſe; verum aut pro ſe quò ſatisfaceret non habens, aut refugiens Nouellum accuſare, ſurdum finxit, & mutum; nec verbum ad ea vllum miſit. Multo incautior Fulkus Doctor, cui ſui honoris præoccupata vindicatione, cùm profiteretur ſe ad diſputandum planè imparatum accedere; ſuo more placidè Campianus; at hoc ordo librorum præclarus non loquitur quos habes ad menſam, & ad manum vt contra me exeras. Incipe nihilo ſecius, hoc ſolum te monitum volo hanc eſſe Dei cauſam; certamen nobis eſſe non de ingenio, & gloria, ſed de indaganda quam amplectamur veritate, à quo eſſe videntur alieni, qui me improuiſum ad pugnam vocarunt, quaſi eius ſumma ſit, victores iure an ſecus appareant, præligatis mihi priuſquam confligerem manibus, vetitiſque in vulnus extendere, ſed eſſe ſola depulſione ictuum & defenſione contentas; hoc eſt meas nolle audire rationes ne vincant; velle veſtras audiri confidentia irrita, ſed tamen aliqua vincendi. Quod ne vnquam fiat cauſæ bonitas faciet, quæ ſeipſa eſt potens ad defenſionem ſui & triumphum. Hoc interea quod depugnabimus, nec diſputatio, nec armis æquatis, & paribus, ſed neque publica cenſeatur.

His tametſi Fulkus ad viuum pungeretur, nihil quod reponeret habuit, ſed tria extemplo deprompſit argumenta quibus Caluinum tueretur, inuiſibilis conditionem Eccleſiæ hoc eſt Chriſtianiſmo vniuerſo tribuentem velut geminam, & propriam. Cùm enim ſe impius ab Eccleſia Romana ſegregaſſet; (& ante hunc Lutherus, & ex vtroque Angliæ Proteſtantes) nouam eſſent aggreſſi Eccleſiam cudere, neceſſario ſequebatur vt reprobarent Catholicam veterem, quam dicerent à Deo reprobatam ob cultus ſuperſtitioſos & falſos, quos ſuo à capite Ro. Pontifice duxerat. Anglorum contra Eccleſiam ſi erant Puritani; acephalam; ſi Proteſtantes femineo capite, ſolam ſanctam, legitimam, & quid non? ſed cum Eccleſiam Romanam muniret antiquitas ab Apoſtolorum deducta temporibus, ſuæ vero auctores Lutherum, & Caluinum, nouitios homines faterentur, neceſſariò item fateri cogebantur adviſque illorum tempora, mundum Eccleſiâ caruiſſe, nec fuiſſe totis quatuordecim ſeculis, Religionem vllam cuius poſſet vſu, cultúque ſalutem conſequi. At cùm deſperarent futurum

futurum aliquem cui fides fieret ſacrilegij tam effrontis, & prouidentiæ diuinæ, fidelitati, pietati vatúmque ſanctorum, & Christi prædicationibus tam iniurioſi; excogitarunt aliud vt minus in ſpeciem horrendum, æquè tamen à vero, & credibili alienum. Denunciauêre mortalibus (quod niſi ab ipſis, & eorum ex libris, nuſquam gentium auditum lectúmve fuerat) Chriſtianiſmum à ſuo capite Chriſto Ieſu, communi ruina defeciſſe, ſibíque aliud ab eo diuerſum caput adſciuiſſe. Rebellionis huius principium annos nongentos ſtatuunt retrahunt alij ad mille ducentos, & plures ducentis; nonnulli etiam ad ipſos vſque Apoſtolos, & prima Eccleſiæ ſecula. Haudquaquam tamen hoc, tam vniuerſali Romanæ Eccleſiæ lapſu, corruiſſe puram, ſanctam, veram, hoc eſt eorum Eccleſiam, ſed perpetuatam ab Apoſtolorum temporibus in hoc æuum per continuatas ſucceſſiones fidelium, qui non alia crederent viueréntque, quàm quæ poſtea Caluinus, & Lutherus noſtro ſeculo docuêre. Interrogati vero quam ſibi orbis partem, aut populum in ſedem, ea Eccleſia optaſſet; imo nomen vel vnum, alicuius vnius ex illo populo; negarunt illam, aut locum illius, aut quemquam hominum ad eam ſpectantium, poſſe digito monſtrari: nec enim eſſe viſibilem, & adſpectabilem, ſed occultam, ſoli notam Deo, & quibus viſum illi eſſet, prærogatiui beneficij ſingularitate, illam eiúſque cultores demonſtrare. Qua reſponſione boni viri in illa ſe induunt, quæ ſatagebant præ omnibus vitare, ſacrilegam nempe in Deum calumniam, à quo non eſſet hominum ſaluti ſatis prouide conſultum: nam ſi nuſquam ſalus extra Eccleſiam, & hanc noluit Deus ipſis quoque illius ſequacibus, cognitu eſſe poſſibilem, vbi ſalutem quæret, qui ſcire non poteſt, vbi vel vnde quærenda ſit? iam cur tantopere occultam illam velint, negéntque viſibilem? quia, inquiunt à Papiſtis vexatam, qua reſponſione, ſi credunt idoneam, ſtupere illos ingenio oportet, cùm vexari niſi viſibilis, & euidens non poſſit; pergunt tamen ô ſaxa! & caudices! idcirco negare viſibilem, quod nulla eius in omnibus retro ſeculis mentio, nullum in veteribus ſynodis, chronologis Patribus poſſit veſtigium deſignari. Tantam exigit Proteſtantium fides cæcitatem; & exſculpendi fuêre ſeculis omnibus oculi, ne illorum Eccleſiam cernerent; etſi dicat Giuellus eorum Epiſcopus, ciuitatem eſſe ſupra montem ſitam non poſſe abſcondi.

Quam Fulkus probandam ſuſceperat, inuiſibilitas, contendebátque à Caluino aptè ac propriè, ſuæ Eccleſiæ attributam, ſecum infert quæ hactenus dicta ſunt. Hanc vt aſſereret artem adhibuit quam ſolent, quorum ægra eſt cauſa, & rationibus laborat; nituntur illam clamoribus fulcire; vociferatus eſt Fulkus ad rauim, vocíſque ad vltimùm iacturam, ſed prius debitæ moderationis. Sic enim contra Campianum ratiocinatus; credere in Eccleſia, eſt de fide; fides autem eſt *inuiſibilis*; ergo ſimiliter Eccleſia eſt *inuiſibilis*; monitus non rectè colligi, quod in forma, & ſenſu peccaret argumentum, eſſétque negandum quod conſequebatur non modo vt falſum, ſed nec conſequenter, & legitimè concluſum. Nam eſſe Chriſtum, & eius opera de fide apud omnes conſtare; fidémque non videri; an ergo propterea,

& Chriſtus, & eius opera, & miraculorum editio, Inuiſibilia? reſponde. Reſpondeo, inquit vir præclarus, debere te eſſe modeſtiæ memorem, putauitque mordaci reprehenſione abundè obiecta diluiſſe; cui placidiſſimè Campianus; habet, mi domine! ſuas modeſtia in perferendis tacitè iniuriis partes; habet & veritas in propugnanda Dei cauſa; & ſub hæc Fulko, nihilo felicior ſucceſſit Goadius, ambóque vnà ſæpius loquebantur, & inuicem turbabant, dum confeſſum omnem agendi tranquillitas in Campiano iucundè oblectaret, & acumen ſolers extircandi verbis duobus ſophiſmata quæ illi ſexcentis intricabant. Lapſo trium horarum ſpatio abitur; poſita prius quæſtione poſt meridiem agitanda. Poſſétne in rebus fidei vniuerſalis Eccleſia errare? quod illi affirmandum, probandúmque ſumpsêre.

Creuit auditorij numerus ad ſexaginta; creuit & quæſtio, in multas alias diducta, nihilo priori minus difficiles, in iis ſuos illos valentes Theologos adegit Campianus, ad glutienda tam craſſa, & enormia abſurda, vt prorumperet interdum exclamans, optarétque adeſſe Academias Cantabrigienſem & Oxonienſem, ſpectaturas cuiuſmodi capita Theologicis fingeret diſciplinis, ex multis paucula ne ſim tædio referam. Ac Fulxi primum validum Achillem quo eſſe errori obnoxiam in rebus fidei, totam probabat Eccleſiam, nam errare cùm poſſent ſeorſum ſinguli, poſſe omnes coniunctim, poſſe Concilia quantumvis numeroſa & œcumenica, vt quæ tota ex ſingulis conſtatent, errori obnoxiis: quæ argumentatus in hunc modum, exclamauit, ex forma duplici dialecticè demonſtrandi, hanc eſſe certiſſimam; nec ſe multum ſudans & agitans à Campiano explicuit, eſſe falſiſſimam probante, cum toti cuipiam tribuuntur, quæ ſingularum per ſe ſunt partium, niſi ex regula inductionis Logicæ id fiat. Iam in re præſenti ad ſtatuenda fidei dogmata, promiſſam à Chriſto Eccleſiæ ſuæ, Spiritus ſancti præſentiam, & opem; non autem ſingulis; in quo ambo aduerſarij dum certant, & quæritant, eò extra lineas ſaltarunt vt dicerent; fidem ſemel animo infuſam amitti non poſſe; ſed neque charitatem; & obiectanti Campiano adulterium, & homicidium quæ peccaſſe ſe dolens confeſſus eſt Dauid, Nathan reprehendit, Deus caſtigauit. Scripturas, inquiunt, nec intelligitis, nec ritè accipitis; hæc ſeruum peccati non faciunt, charitatem non iugulant; electorum peccata ſunt, non autem reprobatorum ex naturæ profecta fragili, non ex peruerſo, & maligno, erátque lepidum audire Theologos ſibi ac ſuis (ad vnum cœlo deſtinatis) liberaliter indulgere ad ſenſuum omnium explendos motus belluinos, & cupiditates omni turpitudinum genere inceſtandas. Sed interceſſit his Optonus, & vetuit à quæſtione propoſita longius digredi. Illam itaque reſumens Fulkus contendebat, fidelium ſingulis Spiritum ſanctum hora quauis perinde adeſſe, vt Generalibus Synodis adeſſe dicebamus, eiúſque inſtinctu ſingulos, ſacras literas dum legunt ſenſus earum legitimos capere, quam meram Caluini medullam, illa condiebat Chriſti ſententia; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto non poteſt intrare in regnum Dei.* Sed intelligere

nequibat

nequibat Campianus, de Spiritu ſancto dictum, expiaris baptiſmo animis à culpa originis ſanctimoniam conferente, quo pacto ad eiuſdem docentis magiſterium pertineret; atqui retulit Fulkus, in hoc ipſo erratis; peccatum enim illud ab ortu congenitum, non tollit baptiſmus. Fac ergo, ait Campianus, ex te ſciam, quo pueri anima recipiatur poſt baptiſmum ſtatim morientis? ô ſunt, inquit Fulkus hæc diuini arcani inſcrutabilia adyta, quæ ſibi nec ego nec quiſquam mortalium ſubire arroget. Ne tamen in ſicco hæſiſſe dicatur Fulkus Doctor, & reſponſione caruiſſe ad interrogata, etiam ſuperuacanea, nec interroganda; aio infantem, ſi prædeſtinatus fuerit ſaluari; & hoc eſto contentus; ſéque in ſuo inacceſſi arcani receptu tenuit.

Mitto reliqua de adoptione inter iuſtos, quæ breuius iuſtificatio dicitur, in qua Campianus, egregiè ab impacto Pelagianiſmo, Synodum Tridentinam aduerſus Goadium vindicauit. Sed digna eſt planè auditu & ſibilis illa, ſui adeo ſecura, exſibilatio, qua par tantum Doctorum excepit Campianum, aſſerentem, Dei auxilio poſſe legem diuinam ſeruari. Ad quæ Goadius, audite qui adeſtis, & memoria tenete abſurdum palmare, quo nibil eſtis in vita, vt centum annos vixeritis portentoſius audituri, & in eum luſit tanquam ridiculum. Contumeliis huiuſmodi hominum aſſuetus Campianus, quaſi minimè aduertiſſet proſecutus eſt Dei amorem, & proximi explanare quibus duobus lex tota claudebatur; petiitque cur Deus vtrumque imperaſſet ſi norat ſeruari non poſſe? imperaſſe reſpondit Goadius non vt ſeruarentur, ſed eorum violatione, comperta nobis noſtra debilitas fieret, ſpem omnem ſalutis in Dei miſericordia locaremus. Et hæc vobis, ſubdit Campianus ſycophantiæ videntur Deo conuenire? iubere quæ nec vult, nec poſſunt fieri, vt infractis iis aliud impleamus quod eum velle, magis fingimus quàm ſcimus? nam ſi hoc vltimum volebat, cur non clarè, diſertè, apertè id iuſſit, vt ſolent qui volunt aliquid fieri? cur veram animo mentem preſſit? aliam in ore habuit? hiſnè aliquid repoſuerit Goadius, aut Fulkus non reperi; ſed malis effectis, peiorem illos cauſam aſſignaſſe; nempe omnes peccandi cogitationes, tentamenta, motus, iam reipſa, & verè peccata eſſe; iis autem carere vt non eſt ſitum in noſtra poteſtate; ita neque peccatis abſtinere, & quod eſt conſequens Dei legem ſeruare. Mira res, ait Campianus, ſcriptura teſte beatus vir qui ſuffert tentationem; vobis teſtibus, cum peccet maledictus, quod veſtra ſententia, pro beato, dici à ſcriptura debuerat. Mira res! ſubinferunt Doctores, verum Ieſuitis; at Dei famulis nec mira nec noua, cúmque his videri cauſam viciſſe voluerunt. Poſtridie certandi argumentum de diuino ſacramento fuit, & incidentibus ex occaſione quibuſdam aliis obiter. Fulkus ſero aduertens ſtringi ſe arctius à Campiano appoſitè vt ſe inter dicendum dabant aditus captante, denuntiauit Rhetoricæ parceret, volebat ſcilicet illum abſtinere ab retorquendis in ipſos argumentis, ſed reſponderet liquidò negans aut affirmans. Petiit vice verſa Campianus, ſibi fas eſſet argumentari ſaltem ſemel, aduerſarij reſponderent, veritatem quam inueſtigabant

ſic facilius emerſuram. At æquè ipſi nihil refugiebant, & ambienti Fulko doctrinæ ſuæ miracula ſub typos mittere in aduerſarium paratam ſemicompeditum; impromptu erat ſibi tribuere, quicquid ab ſe optaſſet dictum; contradicenti autem reſpondere, ſalua exiſtimatione viri docti (cuius erat appetentiſſimus) non erat ita pronum.

Concertationes illius diei ferè abierunt in laudandis Latinorum Patrum, & Græcorum locis, vbi quantò minùs per ſe propriè valuere, tantò præſtantiores Magiſtris ſunt habiti, adeo illa expeditè audactérque legebant, illuſtrabántque gloſſematis accommodatis in rem ſuam. At in formandis legitimo verborum numero ſyllogiſmis ne boni quidem diſcipuli viſi ſunt, multo vero peioris, in iis defendendis velut ex ſolenni regula conceptis; quare Fulko, admirans Campianus negauit ſe intelligere quo pacto Magiſter in diuinis Oxonij, & Cantabrigiæ, neſciret ex Logicæ vſu in ſyllogiſmum verba colligere, nec ſophiſticæ fallacias animaduertere, vt in *figura* quam vocant *dictionis* ei contigerat. Dixerat enim Fulkus Chriſtum, quod Catholici ſentiunt, poſtrema in cœna, corpus ſuum dediſſe, ſed quale tunc erat, perpeſſionibus obſtrictum; ab iis iam cum ſit liberum, immune, beata gloria præditum, nec idem quod ante fuerat; dum illud conſecramus nequaquam nos Chriſti corpus date. Heri ſubiicit Campianus emiſti carnes crudas, edis hodie quas heri emiſti, edis igitur carnes crudas. Satin' tibi videtur legitimè colligi? ſi non poſſet panis in ſubſtantiam corporis mutari niſi malis ferendis obnoxij, uel pro conditione partæ iam gloriæ, illorum minimè capacis, probaſſes aliquid in rem tuam; ſed nihil horum vides tibi ſuffragari; dabant ſibi mutuas operas hi Magiſtri, & vnius defectu, non definiebat alter ſed æquè plumbeus. Gōadius igitur ex his Pauli verbis, *quæ ſurſum ſunt quærite vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens*; ita concludebat, iubet Apoſtolus Chriſtum quærere in cœlo; non eſt igitur in ſacramento, & in terris; ineptè alioqui mitteremur ad quærendum procul, quem domi, haberemus. Ad hæc Latini iuxta & Græci dum narrant, quæ geſſit Chriſtus in vltima cœna, non aliis vtuntur, niſi communibus panis, & vini vocabulis; Chriſti ergo cœna panis & vinum eſt, non eius corpus; ac forte quidem illa Doctorem paralogiſmi prioris admonebat, dominicæ orationis præfacio, *Pater noſter qui es in cœlis*, niſi ex ea vidiſſet conſequi, non eſſe igitur in terris. Ad panem & vinum quod attinet, quibus vocabulis diuinum Sacramentum Patres ſignificant, reſpondeo, inquit Campianus; quod ſitis opinor dicturi quærentibus quo pacto verum eſſet cæci vident, ſurdi audiunt, claudi ambulant, mortui reſurgunt? quo tendam proſpicitis, conſtituantur panis & vini vocabula poſtquam eſſe panis, & vinum deſiere, vt cæci, & ſurdi, nomina poſt ſanationem; & addit aliquid ad ſtatus præſentis intelligentiam, nominatio præcedentis.

Soluta concertatione Campianus quod libro petierat, iterum inſtitit, vt dicens, aut diſputans publicè audiretur, ac ſi agi ex Patribus, & Synodis placeret tam multa ſe ex iis, tam perſpicua pro ſe adducturum, vt

ipſi

ipſi quoque, ni verum odiſſent, producta gauderent. Rogauítque Fulkum & Goadium enixè, id ſibi à Regina impetrarent. Negarunt penitus ſe facturos, nec id ſibi audere polliceri; timetis igitur, ait Campianus; minimè inquiunt; ſed dedecet hominem tui ſimilem audire. Certè infert ille minimè dedecet Auguſtinum, & dignus ſaltem eſt qui audiatur Auguſtinus, cuius fuſam mox coram recitauit, & luce omni euidentiorem de veritate Euchariſtiæ ſententiam, ex pſalmi triceſimi tertij depromptam explicatione; at huic animum, cum aures non poſſent obturarunt, manifeſtiſſimæ veritatis à maligna impugnatione. Inde carceri ſuo redditur Campianus; ſuam Fulchus edit victoriam, hoc eſt pertinaciæ obfirmatæ de conſcientia triumphantis. Verum ſe ipſe, vtcumque fefellerit, alios certè non potuit; tam raris teſtibus, aut tam imperitis diſputatio cohoneſtata eſt, vt dubitatum ſit cuinam ceſſiſſet victoria. cuius alioqui memoriam non ſepeliſſent Stouus, Holinſhedius, Spedius, Camdenus Angli, Proteſtantes, & Romanæ fidei hoſtes coniurati. Quod enim ſcripſerant de Catholicis Præſulibus, ſub Elizabethæ primordia, coactis in hæreticos decertare, aduerſus Campianum multo libentius iteraſſent, ſi victus è Campo abiiſſet. Ita quidem de illo Camdenus *equuleo admotus, & poſtea ad diſputandum productus, expectationem concitatam ægrè ſuſtinuit.* Sed huius ſcriptoris artem & genium pro ſuis, & contra Catholicos qui norit, pluris hanc eius confeſſionem macram, & aridam fecerit quàm aliorum decuplo ampliorem, & illuſtriorem. Laïcos certè ad veracitatem, famæ ratio plus mouit, ſeu loquerentur, ſeu tacerent, quam conſcientiæ Prædicantes; nam ſi iam ante diſputationes debacchabantur ex pulpitis Campianum comburi viuum oportere, quod eſſet hæreticus pertinax, (& erant intelligendi, quod Catholicus, & Ieſuita, & fortiter conſtans;) multo nunc magis, ſuo damno experti, quantus in pugnam aſſurgeret. Sed flocci ſint iſti, ad teſtes alios, ex aduerſariis, etiam & Proteſtantibus conditione digniores. Primo inter Nouuellum & Campianum certamini matrona interuenit, Ingenij nomine in aula celebris, etſi alioqui ſanguine clarior, quàm vitæ probitate. Hæc audito ad finem attentiſſimè Campiano, & obſeruata ipſius præ aduerſariis Theologis ſingulari doctrina & virtute; ſummæ, inquit diſcedens, futurum erat imprudentiæ, ſi conceſſum huic foret à Regina, quod eam rogauerat, publicè audiri, & dicere, totam erat ſecum rapturus Angliam, noſque omnes Papiſtas effecturus. Fuit & conſilij Regij iudicium idem, cùm ne anguſto quidem vt antea, in templi theatro audiri voluerunt, ac propè priuatim; rati erant (quod aiunt illorum temporum ſcriptores) ad priores illas diſputationes, imparatam, & debilitatam ſimul, tormentis & carcere vim ingenij allaturum, & ex eneruato mentis arcu, non miſſurum niſi caſſa ictu, tela imbellia; ſed enim qui ſuis os, & ſapientiam promiſit, Campiano illa tàm largè tribuit, vt prudentiſſimos aduerſariorum, eius aleæ pœniteret; factíque in poſterum experimento cautiores, tanquam poſita lege decreuerunt, neminem vnquam Ieſuitam ad diſputandum publicè prouocare, vel proue-

cantem admittere. Tenebátque illos idem metus etiam tertio poſt anno, cùm Ioannes Nutterus Sacerdos Remis eò reuerſus eſt, nam Euangelicos miniſtellos, qui tentaturi quid hominis eſſet, quantæve doctrinæ, ad eum in carcerem venerant, ea pectoris generoſitate, & efficacia rationum, ſic propemodum ſiderauit, vt ſuæ pariter accuſatores audaciæ, & ignorantiæ abirent, ſed colligerent ex ſoliditate virtutis, & doctrinæ aut Epiſcopum eſſe aut certè Ieſuitam, nec diſputatione contra illum ſed patibulo agendum; quod tandem paulo poſt factum eſt.

Cæterum de geſtis Campiani ſui quotidianis Perſonius, Romam ſcribebat in hæc verba; Diſputationes eius, quàm ſint frugiferæ fingi animo vix poteſt; ac ſi propterea, mortem illi contingat inferri, creſcet inde illarum vtilitas ingenti fœnore. Nullus hic ferè, niſi de iis ſermo, non modo inter Catholicos, ſed nec inter aduerſarios, & vtroſque ſumma eius cum laude, tantam illi Deus conciliauit omnium gratiam] ita Perſonius. Hanc porrò gratiam, virtutis, & ſapientiæ merito voluit Deus ab eo parari. Stupebant etiam Proteſtantes Patrum textus Latinos & Græcos ex improuiſo recitantem, prolixos, ſinceros, & integros; quos aduerſarij ex parte, aut mutilos, aut vtrouis in ſenſum diſtortos alienum retulerant. Accedebant conferta ex ſactis literis ad probandum loca. Et lepidum illud, quod retortis eorum argumentatis vtebatur pro ſuis; ſua vero tam valida, quod vnum ei licere voluerant, interſerebat furtim, & diſſimulanter, vt iis inuoluti vel obmuteſcerent; vel cum impoſiti monerent ſilentij; vel arte nimis craſſa quæſito abſurdo difficultatem eluderent; vt cum argumento ſtrangulari ſe Fulkus ſentiens, interrogauit quam ſedem in prædicamentis materia prima obtineret? nihil non mouere Catholici vt diſputationes horarum trium ſex, magna fide exceptas, & notatas Nouuello eiúſque ſocio in typis, & luce publica exhiberent, recogniturisin earum decurſu ſapientiæ ſuæ veſtigia; ſed calcographorum inuentus eſt nemo, qui vitæ periculum, quantauis pecunia venderet, adeò omnes etiamtum exempla eorum terrebant qui Rationes decem Campiani typis ſubiecerant. Hanc ſcientiæ exquiſitæ tam affluentem largámque copiam fulciebat virtus haud paulo illuſtrior, modeſtia, patientia, ſerenum oris, & mentis perpetuum, generoſus animi habitus nullis iniuriis offenſi quas aduerſarij, in cauſæ ſubſidium accerſebant; pietas denique ſingularis, celebrata ſunt hæc omnium laudibus, & quamuis infenſo in illum animo Proteſtantes, ſuos illi ſed fruſtra optaſſent, miniſtellos eſſe conſimiles.

Tantæ demum virtuti, & ſapientiæ attributa eſt multorum ad Catholicum dogma conuerſio, in quibus comes Arundelus, Sureyus, Philippus Hauuardus, Ducis Norfolciæ natu primus, & Angliæ procerum maximus, tunc quidem alia omnia cogitans quàm aut Catholicum, aut ſaltem Chriſtianum; ſed in aula totus, eáque illorum temporum propria. Poſt ſpectatum tamen, & auditum Campiani cum aduerſariis conflictum, primos viro ſatus, & deſideria infudit Deus, mutationis in religionem, vitámque Catholicam, ad quam illum Patres Hayuuodius, & Vveſtonus excoluère diuinis

diuinis præſidiis; ipſe illam conſtanter in carcere pretioſa morte coronauit ſpreta Reginæ gratia, promiſſis, & opibus, ſi vel pedem inferre in templa proteſtantium cogi poſſet. Claudo ſolennes has Campiani diſputationes, Alani epiſtola Romam ſcripta, facit enim ad ea quæ ſequentur. Quotquot, inquit, hic ſumus, erat autem Remis quo perferebatur ad illum ex Anglia quicquid circa Religionem moueretur, vehementer doluimus, prehenſione, & carcere Campiani, certum tamen habemus communi omnium iudicio, & aſſenſu, ad rei Catholicæ propagationem, nihil potuiſſe felicius aut admirabilius euenire. Euocati ſunt Principes doctrinarum ex Academiis, vt committerentur cum eo eiúſque ſociis; ex quo ille conflictu, opinione quoque aduerſariorum, ac prope confeſſo ſemper victor exiuit. Hoſtibus igitur in illum præter tormenta nihil ſupereſt] quod nimis certò Alanus diuinauit.

Torquetur iterato, crudeliúſque Campianus. Aduerſariorum effrons audacia, qui vulgarunt illum mitiſſimè habitum. Quis eſſet P. Jacobus Boſgrauius? eiuſdem quis lapſus in frequentandis Proteſtantium templis; eiuſdem pœnitentia, & carcer. Stylus capitalium iudiciorum in Anglia.

CAPVT V.

CAMPIANI deprauatione in verum aut fictum Proteſtantem à Miniſtris Regiis deſperata, ad præiudicatam venero ſententiam qua ſtabilierant ſic eum de medio tollere, ne Religionis cauſa videretur, ſed ſtatus publici occiſus; cuius rei colorem in, vt cenſebant, pluſquam idoneum, in promptu haberet Optonus, reſponſum cuius haud pridem meminimus ad literas Pondi; quod ipſi eum vellent de rebellione intelligi, cuius eſſet vel auctor vel conſcius, extorquenda erat cruciamentis grauiſſimis, noxæ tam atrocis confeſſio. Igitur Octobris tricesimo primo, tertium equuleo admouetur; & quartùm biduo poſt, quo de vltimo cruciatu, etſi nihil ſcriptum reperio, niſi *crudeliſſima tormenta*, ſed quacumque tandem machina tortus ſit, defectiones eiuſmodi paſſus eſt vt ſe in iis putaret animam acturum. idémque crederent tortores; diſtulit illi mortem Deus, & magnæ ſibi futuram gloriæ, bonóque

animarum in publicum, premi noluit ſpeluncæ infamis lethalibus tenebris in quibus torquebatur. Quæ interrogatus fuerit de Hiberniæ tumultibus, & Bulla Pij V. commodiùs alias; pauca nunc refero de patientia illius inter dolores ſæuiſſimos inuicta ſemper, & imperturbata ex iis ipſis qui fuêre illorum ſpectatores. Illis quantumcumque immanibus, nec generoſitas excelſi animi concidit, nec robur defluxit pietatis, nec vultus ſerenitas à quotidiana & natiua deſciuit; apertos in cœlum oculos, & linguæ cum Deo colloquia lamentantis vox nulla, extraordinarij gemitus interpunxit. Pendentis in equuleo prolixum cruciatum miſeratus quidam ex carnificibus, ſaxum illi pede ſub renes aduoluit vt ſidente in eo tantiſper pondere corporis, mitiùs tenderetur; egit humaniter carnifici gratias, & tùm illi, tùm eius ſociis, liberaliter & vltrò veniam retulit, piáque ſalutis monita. Demum ex equuleo dimiſſus, ob luxatas toto corpore iuncturas, membris omnibus captus, cum inter brachia tortorum reportaretur in carcerem, Eccleſiæ hymnum, ſolennem cecinit *Te Deum laudamus*, peregitque ad finem ea pietatis dulcedine, vocíſque firmitate, vt Nortonus ipſe tormentis reorum ex officio adeſſe ſolitus, pro miraculo duxerit inauditam illam magnitudinem animi, vndique eminentis. Ex iis vero qui eius colloquium à cuſtode carceris emebant, narrauit quidam Alano Doctori, quod Romam Alanus ad Rectorem collegij Anglici in hæc verba ſcripſit. Hominem, inquit, mecum hic habeo, qui die ſanctorum omnium honoribus ſacro, egerat cum P. Campiano. Eius brachia viderat faſciis obuoluta, vt qui pridie illius diei fuiſſet crudelem in modum torquendo diſtractus; conſolabatur tamen adeuntes. Integrata ſunt illi poſtridie tormenta, præ quàm antea tam diro cruciatu, vt. ferè animam in iis efflarit] ſic diſertè Alanus, addens Eccleſiam, parem viro illi habere neminem. Quærebat ex eo cuſtos poſt vltimam illam præcedentis diei ferámque barbariem quam ſuſtinuerat, qui manus valerent? non malè, inquit, nam neque ſi manus habeam ſentio; pendebant enim emortuæ, ac velut brachiis aſſutæ. Vidénſque ſe illarum, & pedum nullo poſſe miniſterio iuuari, elephantis aiebat eſſe conſimilem, qui ſemel prolapſi, non valent in pedes ſeſe erigere, quod (inquit vulgus) iuncturis careant. Poſt vſu manuum redeunte, cum nondum altera cibum ori poſſet admouere; ſine alterius conatu, iocabatur etiam lepidè in ſuas miſerias, aiens ſe bellè ſimios, edendo referre. Cuſtos denique carceris diligentiſſimus eius obſeruator, nihil vnquam in eo notauit præter excelſitatem animi dolores ſuos infra ſe poſitos deſpectantis. Quæ idcirco putarunt minutatim ſcribenda Catholici quod inconcuſſæ ad mortem pietatis & tranquillitatis non dubia eſſent argumenta. Calebat tamen Londini paſſim rumor, eo menſe qui ab eius tormentis ad ſupplicium vltimum interceſſit, cruciatus illi fuiſſe ſæpius iteratos, ignota & varia laniena, nam in ſchola Optoni (ſic vocabant ſpecum torquendorum) retinebatur ſilentium impenetrabilis ſecreti, at ſi verè ad Regem Hiſpaniæ Philippum cuius erat in Anglia legatus, aliena manu ſcripſit Bernardinus de Mendoza, viſos eſſe digitos

digitos Campiani, reuulſis vnguibus, nudatos, non facile is rumor, inanis debebit, vel etiam dubius cenſeri.

Iam ſi qua in cauſa iuris Adminiſtri, fidei ruinas, & Sacerdotum mortes ſacrilegas æmulo ambitu captantes, proiectam frontem vnquam nudauerint, id in Campiano potiſſimum auſi ſunt. Fuêre ſpectaculo cruciamẽta eius immania; & duodecimo ab hinc die, pro tribunali Iudicum ſupremo publicè productus, mille oculis teſtibus, nec manus euoluêre faſciis, nec quod actus illius poſcebat forma leuare in altum, brachium valuit, ſed oportuit alterius adminiculo attolli velut foret membrum cadaueris; poſt hæc impudentiæ fuerunt tam inuerecundæ, vt confiderent, Reginæ contraria omnia ſe perſuaſuros, illuſuros Londino, & excæcaturos totum regnum, totámque Europam, voce libríſque conteſtando, cum Campiano Ieſuita, iuſto humanius actum eſſe, illum tam tenui affectum tormentorum ſenſu, vix vt poſſent tormenta nominari. Verum ſub hæc ad Reginæ aures peruenit atrox fama quæ illius damnabat barbariem, & Iezabelem vocabat Anglicanam, vulgabátque libris vniuerſa, quæ Cæcilius, Vvalſinganus, Optonus, & alij eandem in fraudem fœderati, omni ſtudio occultabant; quare illos Regina grauiter obiurgatos, quod ſua ipſorum feritate, dedecoraſſent clementiam Regiam, vetuit in poſterum, grauioribus tormentis quærere; cauſas & iudicia maieſtatis coniecturis leuibus ſtruere; & ex ſubtilitatum chimeris ius dicere. Excuſarunt ij factum, vulgaſſéque putatur excuſationem Cæcilius, libro cuius eſt Index, Iuſtitia Britannica; Sacerdotes nimirum mitius, quàm eſſent commeriti nunquam non habitos; nunquam accerſitos, rogatóſve de religione; machinamenta illorum in patriam, & Reginæ caput, violentis inditiis, & probabilibus comperta, iuſtis fuiſſe damnata ſententiis. Campianum vero, tam apertè nunquam fuiſſe cruciatum, quin ſtatim poſt ad inceſſum pedes, manus ad ſcribendum haberet expeditas. Eſt hæc diſertè Camdeni narratio, qui planè Cæcilio mancipatus, ſed Reginæ hiſtoricus, negat purgatione hac fuiſſe contentam, quod ſuopte ingenio in clementiam propenderet. Quam tunc rebus ipſis euidentiſſimè commendauit cum Sacerdotibus ſeptuaginta Catholicis mortem exilio mutauit; de quo nos ſuo loco; illorum itaque ſex & centum, quos regnante illa necatos recolo, mortes ſacrilegas & acerbas, Miniſtrorum eius, indoli barbaræ, & crudeli tribui oportebit, cum illa famam clementis Reginæ tantopere ambiret. Verum integro ab hinc ſolum triennio cum illos iuſſerit ſæuire mitius, quæ ante mandauerat eadem qua prius feritate in opus collata ſunt, vt verè omnino in Campiano grauis hiſtoricus aduerterit, quæſtiones Hiſpanæ inquiſitionis, ob quas Proteſtantes tànto ſtrepitu tumultuati ſunt, videri flores, & roſas poſſe. Si conferantur cum carnificina quam exercuêre in Sacerdotes Catholicos.

Campiano quidem poſt tot ſupplicia, præter vitam nihil ſupererat, & fixum erat Miniſtris Regiis hanc illi ademere, occidendi cauſas quam multas potuêre inter ſe commenti ſunt, rámque in ſpeciem ſupra omnem modum capitales, vt quantuluncumque iis colorem allinerent perſuaſuros ſe

populo crederent Campianum nec Religionis reum, nec inſontem mori, ſed eius portenti cuius inditia, quæſtionum atrocitas, conſtanti, iuſtóque ſilencio tolerata, non purgaſſet. Collectis capitibus accuſationis quibus adorirentur innocentem, meditatíque fucum probabilitatis quem iis aſpergerent, diem dicunt ſolenni iudicio Nouembris quartum, & decimum. Verum quia illic iudiciorum forma longè eſt ab noſtratibus diuerſa, explicanda eſt hic prius ſaltem leuidensé, ac ſimul quis illic fuerit de Societate qui cum Campiano protrahi iuſſus eſt tribunal.

Iacobus Boſgrauius Godmaſtone Dorceſtriæ claris natalibus, puer extra Regnum, & Romæ plurimum educatus eſt ritu Catholico, vbi etiam Rhetoricis & Philoſophicis literis excultus Societati noſtræ ſe adiunxit anno ſexageſimo quarto poſt ſeſquimilleſimum Nouembris decimo ſeptimo, eique diu ſuam operam probauit in Morauia Olmuzij, in Polonia multis locis; Vilnæ in Lituania; Rhetoricam docuit annos duodecim; Hebræa, Græca, Matheſim, & Philoſophiam profeſſus eſt, inſuper quæſtiones inter nos & hæreticos controuerſas, vbique fructuoſus, laudatus, & apud Regem Stephanum gratioſus. In hac laborum perſeuerantia, valetudine tentus pertinaci reuocatus eſt in patrium cœlum, ad eam expugnandam auræ natalis præſidio, illic idem fuit portum legere, & capi; tenetur illico, ducitur, Londini conſiliariis Regiis ſiſtitur anno 1580. Septembri ineunte, Campiani & Perſonij penitus ignarus, qui bimeſtri prius illuc appulerant; ignarus & fraudis qua Catholicos circumueniebant Proteſtantes, vt templorum ſuorum ſimplici aditu viderentur ſectam eandem profiteri; & interrogatus à conſiliariis quis? vnde? cur? ingenuè reſpondet, Sacerdotem ſe eſſe Catholicum, Societatis IESV Religioſum; illuc à maioribus remiſſum ad recuperandum hauſtu cœli natiui ſanitatem, quod apertè monſtrabat oris ſqualor, & expeditus in linguam Polonicam ſermo; in maternam lentus, & hæſitans vt quam deſueuiſſet à puero Inde admodum vrbanè & comiter, ex eo quæſitum, num eſſet libenter cum Anglis cœteris, viris probis, & Reginæ fidelibus frequentaturus templa? ſuſpicaretur an non fraudem, ſimpliciter magis quam conſultè reſpondit, ſe facturum, & fecit aliquoties, adiitque nihil ſubueritus, ſecurus quidem, offenſioni ſe futurum nemini, cum in Germania, & in Polonia ad audiendas conciones, & ſpectanda ſacra paſſim id fieret, nec Lutherani propterea cenſerentur aut Catholicum profiteri, aut Catholici Lutheranum; ipſéque inde in animum nihil ſibi priuatim damni metueret, ſed linguæ interea patriæ prædicantibus audiendis memoriam vellet vſúmque refricare, & ceremonias illorum ſpectando diſcere. Qua defenſione poſtea, facti culpam tam inexpectati, ſategit ab ſe amoliri, & offenſionis publicæ ſedare piaculum. Triumphabant enim Proteſtantes, à Ieſuita, eóque Theologo, & controuerſiarum Magiſtro quæſtionum, definitum, ipſóque confirmatum facto licere Catholicis, Reformati ritus templa, cœtúſque liberè adire, eiúſque publicam meditari approbationem. Catholici ad hæc portento primum attoniti, poſt grauiſſimè offenſi dolere facinus, cui fidem negari non ſinebat Boſgrauij

libertas

libertas inter hæreticos promiſcua, dum Campianus, Perſonius, alij Sacerdores veſtigiis omnibus, ad vincula, carcerem, & ſupplicia quærerentur; Catholici cœteri grandi pecunia emebant quot menſibus, ne ſibi liceret, quod ſibi Boſgrauius licére religioni non ducebat. Occurrentem ergo partim velut profanum declinare, partim efferatis figere oculis, abominari partim tanquam apoſtatam. Qua ille rei nouitate aliquamdiu ſtupens, nec valens cauſam diuinare, tandem queſtus eſt cum fratre non modo ſe frigidè, ſed proj è inimicè paſſim à Catholicis accipi: non poterant melius, & fructuoſius hæ querimoniæ, quàm apud hominem deponi, vitæ quidem vt minus caſtigatæ, ita fidei ſinceræ, ſerióque, ac verè Catholicum, quare ab eo magna libertate, verbíſque grauiſſimis edoctus, iure commercium, non modo vt omnes Catholici ab eo refugerent, ſed abhorrerent quoque velut ab exſecrabili, ſimul didicit, quid piaculi fuiſſet in adeundis Proteſtantium ſacris, & cœtibus, ac ſtupore perculſus vehementi ſuam cœpit videre, & incuſare ſtultitiam, eadémque opera emendare, ſcripſit enim ad Regni conſiliarios, conteſtatò illis denuncians mera ſe Regni, & rerum ignoratione, ab iis deceptum erraſſe, erratúmque damnare; adiecit mox alteram, (quæ poſt edita eſt) ad Catholicos omnes epiſtolam, cum eadem conteſtatione, & doli quo ſibi os ſublitum fuerat rationibus explicatis abundè pro ſe ſatisfecit. Sed multo plenius, cùm captus, tractúſque in carcerem, quem martialem equitem vocitant, in partem ſubiit ærumnarum quibus illic Scernuinus, & Hirtus Sacerdores Catholici conficiebantur, & à menſe Decembri, occaſione diſputationis de qua narrauimus, in Turrim tranſlatus eſt.

Iam ſtylus in Anglia fori capitalis, idem eſt qui fuit à veteribus Nortmannis inſtitutus, cui meo iudicio ad perfectionem addi nihil poteſt, niſi vt eius integritas cum omni permiſcuè perſonarum genere teneatur. Mihinè id optabile ſit patebit ex geſtis Miniſtrorum qui Elizabethæ à conſiliis fuerunt. In primis itaque tota iudicij & intima ratio omnium auribus, & iudiciis palam eſt quibuſcumque lubitum fuerit adeſſe; nec de fama, & capite vnius hominis, quatuor aut trium hominum ſecretis arbitriis luditur, quorum præter ſe teſtem, & iudicem habeant neminem; illic iudex, eiúſque iudicium, multitudini proſtat vniuerſæ, quæ maiorem aulam palatij complet Vveſtminſterienſis, quæ ſedes eſt ſummæ iuriſdictionis, quam ſcamnum Regium appellant, damnátque reos majeſtatis. Quales fuêre ſub Elizabetha, quorumcumque nomen Religionis cauſa deferretur. Priuatim quidem & confuſè omnia colliguntur quæ inueniri contra reum poſſunt, teſtimonia, ſuſpiciones, iudicia, coniecturæ, accuſationes, calumniæ, vera, falſa, incredibilia, quandoque nec poſſibilia, ſed ea omnia reus leui flatu negando diſcutit, nec tamen abs re, vt clarum poſt fiet proponuntur. Dicto ad cauſam die, adeſt in purpura, ſupremus iuris in Anglia Præfectus, grauitate, cui nulla vſquam par, intrantem quatuor iudices illo vno minores, accipiunt medium; iis conſidentibus, ſedent alij notæ inferioris forenſes Miniſtri. Stat reus in pedes inter ſepta, quæ ordinarios iudices à maioribus

diſcludunt, niſi hanc illi facultatem, tormentorum vis recens abſtulerit, aut prærogatiua ſanguinis concedat; à tergo cuſtodia ſatellitij forenſis; aulæ cœteram partem, ſpectator aut frequens aut rarior, pro conditione cauſarum & reorum. Reus voce præconis, quanquam præſens citatur de nomine, cauſáque illius ſummatim proponitur, ſimulque à Præfecto iuris ad eam cognoſcendam Iudices viginti quatuor, ex quibus duodecim legit poſtea nominatim, quæritque ex reo, num quem ex iis exceptum velit; ſi quos excluſerit ſubſtituuntur eorum loco alij quos probet, & quibus contentus ſit; nec obeſt illi Præfecti delectus, dum penes ipſum eſt quos voluerit probare. Iuratorum nomen ferunt ij Duodecimviri, quod iurati promittant ſe ex vero, & recto in præſenti cauſa pronuntiaturos, eorúmque iudicium cognominatur veridicum; & hi quidem referunt populum, Regem inter, & reos medium, rationes vtrinque aut legitimas defenſuri, aut ſecus damnaturi: quare ex populo ferè deliguntur, quanquam inualuit vt indulgeantur iudices accuſato, qui ad eius conditionem propius accedant. Nec eſt eorum muneris cognoſcere *quid iuris?* ad amuſſim legum ab Aduocatis oportuit diligentiſſimè peractum; ſed de facto ſolo ferre iudicium, ex probationibus vtramque in partem, quas à reo, & actore dictas, Aduocati coram detulerint; nec item de facto ſeorſum ſinguli, ſententiam proferunt, ſed examine perfecto, recipiunt ſeſe in conclaue, à quo cuſtodiis acribus arcentur vniuerſi, qui eorum de reo interpellare arbitria, verbo aliquo poſſent. Soli ergo inter ſe conſulunt; ſit, necnè ſatis cumulatè probatum. Seruatúrque ſanctè lege perpetua, inde ne exeant, niſi omnium aſſenſu in vtrumvis firmato; cui vel vnius ſi deſit ſuffragium (vt eſt quorumdam pertinax genius) coguntur inedia inter ſe conuenire, nec ad eos prius cibi quicquam aut potus infertur, quàm omnes conuenerint. Poſt hoc redeunt ad tribunal, & quem ex ſuo conſeſſu, legerint clara voce denuntiat *Gilti*, quod lingua illorum reum ſonat; vel non Gilti, hoc eſt minimè reum; & in hanc ſententiam, ſupremo iudici omnino pronuntiandum eſt. Datis ergo vt dixi duodecimviris, fas eſt cuilibet in reum, vel pro reo teſtimonium dicere, completúrque hoc actu tragœdiæ prima pars; continet altera iudicationem, ſeiungitúrque diebus aliquot à priori, quibus fiſci patronus, & alij qui cauſan Regis acturi ſunt, ſuas parant in reum accuſationes, eam ob rem præfixo ad vltimam, & ſolennem ſententiam die intra cancellos etiam ipſi ſedent, cum multis quorum tunc vſui opera Miniſtris.

Sedente cum ſuis minoribus quatuor Collegiis ſummo iuris Præfecto & Duodecimviris, reum præco iterum citat nominatim, extra cancellos ſtantem, è regione tribunalis, qui vt poſſit diſtinctè à ſuis iudicibus agnoſci, brachium attollit, audítque mox coram ſibi recitari confuſam illam congeriem verarum falſarum, etiam nec probabilium nec poſſibilium cuiuſvis generis accuſationum quas duximus ex ſtylo forenſi ſolere colligi; has ſimul & omnes & verbo vno ſi neget, pro indictis habentur, & nullis, nec eſt propterea inanis, vt videtur hic ludus, agitur enim cum reo interea velut innocente,

innocente, quamdiu poteſt ſi vult non cenſeri reus, verum hoc velit grandi ſuo periculo ſuſcipit; reſumens enim quæ illi obiecta ſunt. Præfectus iuris, cuinam ergo vis, inquit, cauſæ tuæ iudicium credi? ad hoc reus quem tenet iuſtificatio omnium patriis legibus conceſſa, verbis ſuis obſtrictum, ex duobus alterum reſpondet, vel ſe Deum cauſæ arbitrum poſcere; vel ſe illam Deo, & patriæ credere. Ac illo quidem reſponſo priori exhauſta cenſetur cauſa, ſed nocens vel inſons, omnino moritur, & hanc ſibi vltro, & ſciens mortem legit, cum optet Deo vni ſuam cauſam committi; morte tamen hac vitat infamiam, familiæ probrum, fiſci exactores, mendicitatem filiorum, ſupplicium publicum, & reis commune, cum reus non fuerit damnatus. Verum enim vero paucorum eſt, tam crudum & ferox magni animi robur vt velint hæc omnia extra ſe poſita, ſua ipſorum morte lenta crudeli, & horrenda redimere. Humi enim ſupini ſternuntur, ſaxo tantum renibus ſubiecto; tabula onerantur, quæ ſaxis paulatim grandibus premitur ad hoc deſtinatis, ne feſtinato pondere rumpantur, ſed longam trahant & terribilem vociferando, gemendo, mugiendo mortem, & gratiæ loco aggerari lapides flagitando, quibus ægrè tandem obtriti diſrumpuntur, quare vulgo alij reſpondent, optare ſe iudicem Deum, & Patriam. Ad hæc vero Iudex; & Deus, & Patria, cuius agimus partes vicarias, cum his duodecim, de te iudicio ſtatuent; quibus dictis, *Suggeſtor* quem vocant, euidentiam recitat, hoc eſt rei cauſam tormentis, & quæſtionibus examinati in carcere, illic ſi crimen negauerit; vel confeſſus, nunc ratum non habeat; fiſci pro Rege patroni tunc prodeunt, dicendi artifices maximi, & loquendi, declamántque in reum vehementer; prodeunt & teſtes publicè; palámque obiecta, palam reus vt poteſt refelli, quibus tandem vtrinque dicendo ſaturis, ſummatim Iudex quæcumque ſunt dicta retexit, & ad ſua capita reuocat, vt ſit animo præſens Duodecimviris compendiaria omnium ratio; cum hac ſecedant deliberaturi, vnde ſi *Gilti* referunt, id eſt Reum qui accuſabatur, ſurgit fiſci patronus & Regis nomine Prætorem rogat ſeu iuris Præfectum, vt ex iudicatis ferat ſententiam; conuerſus ad reum Præfectus, ex eo quærit num quid illi in mentem veniat, quo probet differri opportere? ſi nihil ſuccurrerit, poſtremùm de illo pronuntiat. Commendatúmque diuinæ miſericordiæ, Vicecomiti tradit Londinenſi, vel Sceriffiis, qui gradum aliquem honoris inter Miniſtros tenent, & conferendis in opus præſunt iudiciorum ſententiis.

Antiquum hoc apud Anglos iudiciorum archetypum, ex multis vt potui expreſſi authoribus, qui leuibus ſolum inter ſe differunt, & forte arbitrariis, nec iure vllo fixis.

Iam quid poſſit ex prauo illius vſu iniuriæ ſequi, nec meum debeo interponere iudicium, ſed neque poſteros cælare quid Angli ſcriptores in eo doluerint, & reprehenderint; & quadrat illud quammaximè in Elizabethæ Regnum, cauſáſque Sacerdotum, & Religionis Catholicæ diiudicatas iniquis lancibus ab eius Miniſtris, & infenſiſſimis Catholico nomini, quanquam ipſa, (vt iuuat credere) minimè conſcia.

Delectus primum duodecim iudicum ex opificibus interdum, planéque rudibus, & neceſſario acumine deſtitutis ad diſcernendum verum à veri ſpecie; & rabularum loquacium mendaces rationes, à rei ſemi iam mortui, & ægrè ſpirantis defenſionibus timidis, & perplexis. Deinde vt probè iſta diſcernerent, non datur iis libertas cenſendi quod iure ſentiunt, ſed pecuniis mulctantur, & carcere, niſi ad mentem reſponderint Prætoris, quam redigenda in epilogum cauſa ſubindicat, nec ſatis diſſimulat velle ſe reum ex merito damnati, aut abſolui Tertium in more antiquitus fuerat vt referentibus ex ſuo conſeſſu Duodecimviris, non Gilti, lætis clamoribus adplauderet populus; reus abiret abſolutus; cœpti ſunt poſtea compelli ad conſultandum denuo, integrandúmque inter ſe iudicium, velut minimè obſcurè iubeantur ſententiam ferre priori ſuæ oppoſitam. Quartum vitia illorum, quos infamia, aut ætas, aut aliæ maculæ à teſtimonio dicendo arcebant, cuiuſmodi fuerint aduerſus Campianum admiſſa, ex eius conſtabit iudicio. Quintum, antiquitùs maieſtatis violatæ quocumque gradu, reos nefas erat patroni vllius, aut amici defenſione, voce, vel officio iuuari; ſoli pro ſe agebant nec meditati nec parati, ſed cogebantur cauſidicis, & fiſci patronis improuiſi, imparatique reſpondere, pridem paratis, & in omni agendi vafritie, & fori cauillatione diu tritis; qui vias verè Philippicas ſic data opera digerunt, vt verum, & falſum, accuſationes, inditia, rationes in corpus vnum actionis nullo ordine congerant, qui poſſit à reo diſtingui, aut memoria teneri tamen fanda infanda, probroſiſſima, & atrociſſima in reum deſpumant, ſtylo fori Ro. veteris, & Athenienſis, & magna opus eſt miſero liberi animi firmitate, vt appoſitè aliquid iis valeat referre. Hæc vt demus optimè concepta ad ingenerandum horrorem criminum quibus Regum maieſtas læditur; at ſanè perperam in cauſas traducta Catholicorum Sacerdotum, velut eſſent hoc ipſo maieſtatis rei, ſubeundíque iudicij ritibus iiſdem obnoxij.

Accuſationes

Accuſationes Campiani, & depulſiones. Commune omnium de illius innocentia iudicium. Damnatio eiuſdem tanquam rei violatæ maieſtatis: ſed veram populo aperit damnationis ſuæ cauſam.

CAPVT VI.

His de Campiano, iure quæſitum eſt; prius in aula, vt moris eſt, Vveſtminſterienſi decumana; examine quidem minus ſolenni, & publico, ſed in apparatum alterius inito. Illic Nouembris quarto & decimo ſiſtitur Campianus; producuntur cum eo Rodulphus Sceruuinus, Iacobus Boſgrauius; Eduardus Riſthonus; Lucas Kerbyus; Thomas Coitamus; Robertus Iohnſonus, Sacerdotes Catholici ſeptem; & Henricus Hortonus, iuriſperitus, ſed laicus. Prioris huius vadimonij elapſum eſt tempus colluuie accuſationum atrocium iis recitanda, ob quas accerſebantur læſæ majeſtatis; quibus ſilentio auditis, erant à ſingulis pro innocentia, vel ſimpliciter negandæ, vel confeſſione propria admittendæ. Innocentiam ſigillatim reſponſione ſua profeſſi ſunt, vt erant omnes penitus innocentes. Rogati quem cauſæ optatent iudicem? reſpondit Campianus, optare ſe Deum & Sacerdotes Catholicos; iuratus ipſum Deum, & quicquid vbique ſanctum ſacrúmque eſt, nec ſe capitalium in Reginam noxarum, quæ ſibi obiiciebantur, nec maieſtatis reum, ſed neque conſcium. Et erunt, inquit, vel Londini vel toto vſquam regno, tam proiectæ conſcientiæ viri duodecim, quibus tantum ſit frontis, vt auſint damnare coniurationis octo, quàm multi adſtamus homines quos nunquam contigit ſimul eſſe; ferè omnes nuſquam, niſi hoc loco inuicem videre? qua ille exclamatione, eorum quibuſdam ad hoc iudicium delectis, tantùm iniecit vel pudoris, vel Religionis, vt Miniſterium illud iudicandi, quod poſt dicemus refugerint. Sceruuinus prehenſo ambabus manibus, cui pectus appreſſerat, cancellorum repagulo; Ego vero, ait, diuino iudicio cauſam meam committo', iiſque non ſolum duodecim quos nominaturi eſtis in iudices; ſed vniuerſæ omnino patriæ; nam ſi ex veris inſtituatur lis; nihil eſt quod refelli à me oporteat; cœlum, & terram voco innocentiæ meæ teſtes, & arbitros. Quod magno pro ſe animi ardore, & excelſitate dictum, excepit pro ſe ac ſociis hoc apophtegmate, nos vera Religio, non ficta rebellio condemnat. His in Turrim Londinum remiſſis citantur in diem poſterum Alexander Briantus, (tunc vt videbimus, iam

noſter) Scertus; Ricadſonus; Filbyus; Colingtonus; & Ioannes Hartus Sacerdotes, iis cauſa quod eſſet cum octo prioribus communis, Catholica inquam Religio, in coniurationis transfuſa fucum; relectæ ſunt eorum accuſationes, ad quas ſuam ſeorſum ſinguli, innocentiam conteſtati, cùm aliud non poſſent, tantum de ſe iudicium Deo, & patriæ permiſerunt.

Die Lunæ proximè ſequenti, Nouembris viceſimo habitum eſt examen alterum cuius maior fuit, quam ex omni retro memoria fuiſſet celebritas, etiam Principum capitalibus in cauſis. Stipabat aulæ vaſtitatem conferta hominum ex omni genere, & conditione multitudo, quos cauſæ atrocitas eò pertraxerat, deſtinata videlicet (quod accuſatores garriebant) rebellio, Reginæ cædes, & ſtrages populi; ægrè admodum probatu veriſimilia, creditu longè difficiliora; ſed cum ea Miniſtri Reginæ pertinaciter in longum ducerent, tenebat complures curioſitas obſeruandi quibus eſſent ambagibus, artibus, & modis, accuſationes ad propoſitum ſcopum perducturi, multos præterea vocarat deſiderium videndi Campiani, talis videlicet, ac tanti, qui erat primas partes in ea tragœdia acturus; cognoſcendíque certò, quod Catholici affirmabant, negabant aduerſarij; nunquam factum Optonus peierabat, an fuiſſet cruciatibus tam diris, atque immanibus diſtentus. Ad hæc omnes optabant audire, num pro fide, pro vita, pro innocentia perorantis, facundum ingenium, & generoſitas modeſta, expectationi hominum reſponderet, & famæ, ergo ſeptem eius appulſis ſociis opperiebantur illum ad iudicum ſepta, cum Tamiſi vectus in palatium appulit Vveſtminſterienſe tota qua tenditur Londino diſtans, ex quo exſcendit confertum vbique inuenit populum; accedénſque ad aulam omnium in ſe aduertit oculos; hinc breuis quædam admurmuratio quæ ſtatim concidit, omnibus in illum attentè defixis, & Catholicis partim illachrymantibus ad eius inceſſum ægrè fractum equuleo corpus, trahentis; partim vero ſuſpicientibus alacritatem coloris in ore viuido modeſtiam & magnitudinem animi quæ vt poſtea memorabant, ſereno in vultu maior ſolito legebatur. Talarem indutus craſſiori ex panno viliſſimam, & nudo capite, ſed capillato procedebat, conduplicatis intra manicas ad pectus manibus, plurimorum quidem poterat, nutu amico, & flebili ſignatus, & tacitè, teneritérque ſalutatus; niſi tantum perpaucis aſpectu aliquo hilariori non reſpondit. Præſentem ſocij inter ſe medium proclinatione corporis reuerenti exceperant, moxque tota in aulam prodiit forenſium turba, Iudices, Iurati, Oratores, Patroni fiſcalium, & quorum pars erat aliqua in tam graui. & publico conſeſſu; tres tamen deerant numero iuratorum, nobilitate & prudentia inſignes, quibus animo ſaltem, ſi minus Catholico, at Chriſtiano, & nobili refugientibus de iis cognoſcere quorum viderant ſcriptam, ſtabilitámque condemnationem, ſubſtituti ſunt tres alij. Citantur ex formula nominatim rei, reſpondéntque tollendo brachio ſe adeſſe; id Campianus vtrumque brachium geſtans ex equuleo enerue, & velut penſile cùm minimè poſſet, Scerwinus, ſiue quis ex ſociis alius;

brachium

brachium eius dextrum, poſt libatam oſculo reuerenti manum, in altum extulit, móxque ſuo loco repoſuit. Sic compoſita lis inter decertantes an fuiſſet tam ditè Campianus, támque horrendum in modum tormentis fractus; & qui aderat Optonus exectationibus omnium deuotus. Sub hæc cæpit agere accuſator Ioannes Poppamus cauſidicus, (volunt alij Procurator,) cui Anderſonius, & Egertonius Collegæ, palmam linguæ audacis, & maledicæ facile concedebant; etſi erat magis verboſè diſertus, quàm mediocriter orator, quod actione hac ita patefecit, vt poſt longiſſima & moleſtiſſima tædia quibus obruerat auditores, cauſæ adhuc ex eo proprium argumentum, & cardinem ſuſpenſi expectarent; nec ante deſineret, iuſſus licet ſemel & iterum de cauſa dicere, quàm euomuiſſet quicquid ſorbuerat, rebelliones nimirum Northumbriæ, & Vveſtmorlandiæ, ab annis duodecim repetitas, & idcirco, quod prouinciarum illarum Comites, vtriuſque auctores, fuiſſent Catholici. Aſt vbi occœpit in Hiberniæ tumultibus inſanire, à Stucleo, & Sandero ante biennium concitatis, itaque illos artificioſè, ac perfidioſè maligna obſcuritate deſcribere, vt qui adſtabant Rei octo, viderentur illorum fuiſſe conſcij, architecti, & actores; non tulit rabulam Campianus, & abrupto dicentis ciratico filo, quid, hic inquit, aliena cum noſtris, aut noſtra in cauſa cur tam extranea producuntur, tantíſque locorum, & temporum, & argumentorum diſiuncta ſpatiis? de nobis, & ex nobis quærito; ad hoc ſiſtimur, & adſtamus, nulla de re alia reſponſuri. Reus es, dicito, maieſtatis ob tuum illud à te dictum, aut factum; ac ſi tantum vales, vt verbum inuenias, quod ore, aut ſtylo mihi exciderit; cedo teſtes qui à me vel dictum audierint, vel manum meam probare potuerint; & de cogitatis tantumdem dicerem ſi ſub alicuius teſtimonium caderent. Cœtera quæ nobis imputas, ſi ad nos non attinent, vt quid fruſtra in iis recoquendis & agitandis ſudas? ſi partem in iis habemus aut vmbram, hoc vero age ſis, explica, & proba. At enim ſcio, non facies nec tantum audebis, ne cogaris à limine regredi, & dicendorum inopia, in aliena euagari.

Hæc ille; in quibus hiſtoricus inter Anglicanos maximè celebris calamitoſum ſuum relatis in chronicum, pro ſua libidine lepide arguit, quod nunquam facere omittit, quoties Campiani, aut rei Catholicæ incidit mentio: iuratus enim nullius delectu omnium laudator quæcumque à Regina, Miniſtris Regiis, & tota Proteſtantium colluuie fierent in ruinam Catholici nominis, de iis ita ſcribit, vt videatur fuiſſe indubitanter perſuaſus, mente captos fore, cæcóſque poſteros quicumque ſe legerent, toties ille vbi nulla ſe prodit probabilitatis ſuſpicio, ſexcentis licet oculis quæſita, euidentiam exclamat, iraſcitur, ſpumat, conuitiatur, Sacerdotes potiſſimum Catholicos, idcirco ait impudentiſſimè mendaces, quod proiectè inficiarentur ſe in caput Reginæ, & ruinam Angliæ coniuraſſe, non quòd ea res vnquam ſomnio aliquo probabilitatis prætexi potuerit, ſed quia Regni Adminiſtris decretum eſt, vera falſáve ſit, eam Catholicis tribuere, velut confeſſione propria receptam pro vera, vt à Miniſtris, iu-

dicij perfidi, & iniqui auerterent maculam quo patibulo damnarent aliorum tantum teſtimonio quodam reos, ſua tamen conſtanti, atque perpetua confeſſione innocentes. Hic ergo hiſtoricus, aliúſque haud multo melior, de quo inferius; illam memorans Campiani virilem fiduciam, qua loquacitatem abrupit Popami; hæc ſubdit (& Deo laus veritatíque laus, quæ ſtyli adeo infenſi coacto obſequio teſtimonium illuſtre pro Campiano dixit) his, inquit, placidè ab eo prolatis, & otę quidem ſpecie aliqua indignantis ſerenum ſuum retinente, miréque ad tempus compoſito, cunctis qui aderant pátefecit, quantus eſſet naturæ indole, quantus ingenio Campianus; catus vmbra fucare veritatem; opinionem ſibi prudentiæ & ſcientiæ confirmare; norat enim priuſquam pro tribunali ſiſteretur, quanta ipſe clareret apud omnes vitæ, ac morum fama, & prærogatiui cuiuſlibet quod poſſit hominem ornare; negabántque palam illius amici, & fautores, nobis quem poſſemus cum eo committere, quemquam ſuppetere, adeò omnibus ſupereminebat. Repetitíſque aliquot verſibus Latinis de Catholicorum vena in laudem Campiani promptis, hinc certo conficit homo imaginoſus, quod ne ſanus quidem niſi malitioſè in exilem proferret coniecturam. Eo inquit, perductus Campianus vbi ſpecimen ſui publicum ederet, ſuſtinere omnino debuit exiſtimationem ſui illuſtrem, & nobilem quam ſibi apud omnes partam minimè ignorabat. Agere itaque eloquentia narrandi, elegantia dictionis, captionibus ſophiſmorum, & plauſibilibus inuentis, vt quod aliàs bellè apud alios ei proceſſerat, fucum iudicibus faceret, iiſque hac ingenuitate & dicendi præſtantia deceptis, proditiones ſuas horribiles purgaret. Cum vero pondus accuſationis totius à ſociis tanquam inſontibus, in ſe vnum auerteret; monitus eſt ſuum cuique onus ſufficere, ipsíque adeò, qui ſe omnium iactabat maximè innocentem. Ergo (attendat qui hæc legit ad probationem immanium, & horribilium coniurationum, quibus Campianus eiúſque ſocij premebantur.) Ergo, inquit, lectæ ſunt ſcripturæ, Sanderi, & Briſtoui, proditionibus ſaturæ, in defenſionem Bullæ Pij V. aduerſus Reginam. Hactenus quod nunc eſt, quàm verax hiſtoricus, tam iuris conſultus, & mirabiliter peritus, qui ad conuincendas Campiani, & ſociorum coniurationes libros profert à Catholicis Sandero & Briſtoo Doctoribus editos pro diplomate Pij V. non quod ij libri ad Campianum aut ſocios vllo modo, ſtylo, conſilio, opera ſpectarent, ſed quod crederentur cùm eſſent Catholici, à Catholicis ſcriptos approbare, tametſi nec vidiſſent vnquam, multo minus legiſſent, nam approbatio quam ait, ſub ſenſum non cadit; & ſi eos probaſſent, niſi ex eorum confeſſionibus reſciri non poſſet, quæ ad hoc nunquam fuere adhibitæ. Sed de Pij V. diplomate fuſiùs in alio eorum examine. De criminibus alienis non ſine cachinnis auditorum Campiano afflictis deſcendit ad ea denique Popamus, ex quibus probatis aut ſecus, formanda erat ſententia Contraxit illa Stouus, eius item æui Chronographus; diffudit Holinshedius, ingenium ſuum puerilibus ineptiis recreans quæ Campiano iocanti attribuit, totus cum coæuis hiſtoricis in eblandienda

dienda mœcenatis Cæcilij gratia. De obiectis igitur Campiano eiúſque ſociis Siouus, (& meminerit lector Proteſtantium ſuorum lingua eum loqui) Nouembris inquit, viceſimo, in aulam perducti Vveſtminſterienſem Campianus Ieſuita & alij, ſeorſum ſinguli, & omnes pariter, accuſati ſunt maieſtatis, quod ſpreto patriæ amore, maluiſſent Romæ, Remis, & alibi extra illam ſub Papæ arbitrio viuere; cui cùm eſſent ad omnia ex voto obnoxij, polliciti ſunt opem omnem ad nefariam coniurationem cum Principibus cœteris in Reginæ caput, & regni exitium promouendam, & propagationem religionis ſuæ exectandæ. Ad hoc in Angliam remiſſi deſtinatò venerunt, die prius condicto ad ſolennem regni totius ſtragem, demptis qui ſecum arma coniungerent. Hæc ſibi obiecta, effrontes licet pernegarent, rei tamen à duodecim iuratis pronuntiati ſunt. Hæc Stouus, tam audax ſcribendo, quàm illi iudicando; velut ad ſtabiliendum iure aliquid tactum, nihil præterea ſit neceſſe niſi vt factum fuiſſe narretur; nihil ad conuincendam accuſationem, niſi vt ſcribatur, at enim nec tantum iudicij retinet turbatus animus; nec tantum conſilij fraudulentus, quin ſemet inuoluat, capiatúrque dum nititur capere; nuda ſolum eſt opus ſcriptoris huius explanatione, vt euidens fiat quid veri & recti ſuis inuolucris ſignificari voluerit. Particulatim ea euoluamus.

Ille imprimis ingens, & formidabilis Gregorij XIII. & Ducis Etruriæ apparatus millium quadraginta ad inuadendum Angliam præcinctus, ne vnius quidem gregarij peditis, aut æruginoſi ſtlopeti fuit. Iuuit tamen publici Miniſtros imbuere populum rumore ſuis conſiliis vtili, quem ſaltem in præſens (quod abundè iis erat) non ſinebat longinquitas examinari, aut diſcuti. Iam deſtinatio Campiani ad dimittendos ſcilicet fideles Anglos ab imperio Reginæ; quo tandem ſpectauit, niſi vt omnes illi ad omnia redderet obſequentes, quæ naturæ ac iuris inſtinctu debentur, & reſtitueret ei Catholicos Pij V. cenſura grauiſſima ab eius imperio exemptos; qua illos cenſura denuntiauêre abſolutos, Campianus, & Perſonius qui eam gratiam eorum nomine à Greg. XIII. impetrarant, neque id latebat Reginæ Miniſtros qui cum Campiano Pontificij reſcripti intercceperant autographum homines Cæcilij, verbatim in ſua chronica retuliſſe, eoſdémque vulgaſſe Campianum à Gregorio illuc miſſum, vt à Reginæ obſequio Anglos auerreret; quò prorſus non poterant ſecum impudentius pugnare. Licet autem Reſcriptum Gregorij vetet, Bulla pij V. vllo modo obligari Catholicos *rebus ſic ſtantibus, ſed tum demum quando publica eiuſdem Bullæ executio fieri poterit*; quis non videt eam facultatem, Bullæ in opus, quandocumque tandem, conferendæ, non pertinuiſſe ad præſens tempus, damnatus eſt tamen Campianus ex præſenti, non ex poſſibili aut fruſtra metuendo, cuius metus futuri, nulla inditia, nullæ vmbræ tunc eſſent. Somnium fuit (figmentum veriùs) Roberti Abottij qui ſe nobis prodeſt alibi clarius, ſuas illas de Campiano chimeras gratuitas, pro conceſſis & notis ponere, fuiſſe illum conſiliorum participem, conſcium arcanorum, coniurationum adminiſtrum, & executorem, quibus Reges externi & po-

puli (quales, quanti, quammulti neſciuit, cum ſcire non poſſet quod non erat) conſpirabant, ad magnam Britanniam, credo, funditus remulcandam, aſſuendámque regno extraneo. Ad hoc tam ſollicitè curatum, vt cum extraneis ſociarentur indigenæ; Reformati Catholicis; membra fœminei capitis; cum Eccleſiæ capite, Chriſti Vicario. *Hic*, inquit, *Campiani labor, & cæterorum fuit; huc omnes conatus applicuit, vt nomine religionis, quoſcumque poſſet, ad factionem Pontificiam adiungeret; quos ille non ignorauit, mox vbi opportunum foret, cum exterorum copiis ad Regnum Elizabethæ debellandum coalituros.*

Demus teſtibus locum, pars licet infamibus, pars prope pueris, atque inauditis; admiſſis nihilominus ad hoc ſtatus publici tribunal, crediti que probare euidenter coniurationem Papæ cum fœderatis Principibus, in Reginæ caput, & Regnum Angliæ. Dixit pro teſtimonio Ioannes Crodokius mercator, menſes Romæ viginti detentus, audiſſe ſibi gratulantes id infortunium, quod clauſus carcere, non eſſet ſuis oculis hauſturus inſtantem Angliæ toti cladem. Dixit Carolus Sledius, pauper, venalis apoſtata, Romæ olim Mortoni Doctoris famulus, dixit inquam iuratus ab ſe ſæpenumero auditum, de *magno die* hoc eſt ſupremi iudicij ſimili; quo tota Anglia, ad certum quem ignorabat diem, ferro, & flammis deleretur; hæc, præterea nihil, ad cauſam attinens dixêre, néc qui eos producit hiſtoricus, quicquam quod adderet inuenit. Fuêre tamen hæ vt cuilibet palam eſt, meræ nuces, recepta paſſim argumenta coniurationis euidenter probatæ. Nam quæ proditor Campiani dixerat Eliottus, à Paino ſibi fuiſſe prodita, (Sacerdote ſancto, & morte glorioſa, pro fide Catholica defuncto) non magis ſpectabant accuſatos quàm è Catholicis quemlibet; in quibus quicquid damnaretur, accuſatis quoque nempe Catholicis, proinde conſciis vulgus ſtolidum tribuebat, & iure damnari non tam colligebat, quàm pro certo probatum ſtatuebat. Coniuratione ergo Papæ, tam indubitato videlicet duorum teſtimonio ſtabilita; Campianum & cum illo reos, illius eſſe adminiſtros altera deinceps hac euidentia ſic conficiebat, vouent Sacerdotes ſeminarij Anglicani, abſolutam Pontifici maximo obedientiam, quacumque in re voluerit; atqui mortem Reginæ regnique excidium, demonſtratum eſt eum velle; huius itaque voluntatis & operis adminiſtri & curatores eſtis; ex hac tam noua, tam lepida, & ſolidè certa colligendi forma, quæ in dialectico puero rideretur, tam auguſtum tribunal non puduit agere, & in octo inſontes victimas infamis ſupplicij ferre ſententiam! erant falſæ ſeorſum ſingulæ propoſitiones; falſum Pontifici ad quæcumque vellet obedientiæ promiſſum; falſa coniuratio Romana; falſum iſtorum cuiuſlibet ex alio conſequens, & nullum; fuit tamen voluntas Senatus grauiſſimi voluntas, inquam, vt pro euidenti hæc demonſtratio vulgaretur. Defendit contrarium Campianus plus hora integra, luculentius (ſic inde ſcribitur) meridiano ſole, tulitque defenſionis neceſſitatiæ, & iuſtæ fructum vt agerentur in rabiem Iudices, quod fixum iis eſſet illum occidere, ſed in ſpeciem reum, quam ſibi ſpeciem cernebant adimi,

adimi, ſeque omni ſublato colore probabilium accuſationum, celeberrimo in theatro ſpectaculum fieri iuris perperam, eſt iniquè dicti. Perorauerat pro ſe ac ſociis Campianus tam efficaciter, vt ab eo dicta malè concoquerent, & Proteſtantium deinde hiſtorici, quorum vnus à vero ſcripſit adeo aliena, vt obliuioni ea videatur non memoriæ mandaſſe; ſuam nimirum Campianus tum priuatam, tum ſociorum innocentiam, manifeſtis defenſionibus ſic aſſeruerat, & offenſas illi à Popamo eiúſque collegis ſic depulerat nebulas, vt nullum iuſtæ damnationis fucum iis relinqueret. Queſtus fuerat in hac cauſa nihil ex probatis, omnia decerni ex falſo conceſſis, falſóque poſitis; inde omnia quæ conſequerentur, imaginaria eſſe, & ſomnia. Tantos videlicet belli externi apparatus, quantis opus erat, ad obſidendam primùm, deinc ad oppugnandam, ſubiugandámque Angliam, hactenus latuiſſe; Reginæ perſpicaciſſimæ fugiſſe prudentiam, ſagacitatem ſuſpicaciſſimam conſilij Regij; oculos mille in bonum publicum vigiles, & fœderatorum publica monita; tot inquam & tantos apparatus nec ante vulgatos, ſed nec leui prius rumore auditos, quàm capti eſſemus? nec mente alia, ſiue vè reſcitos, & receptos niſi vt ex iis damnaremur? nam ſi Italia, Hiſpania, omnia, in Angliam mouent, vbi par Anglorum, qui eis reſiſtat apparatus? at enim faciunt ſapienter Angli, qui aduerſus fictos exercitus arma non parant ſumptuoſa, & vera. Seditioni vero inteſtinæ, tumultui, & ruinæ quæ in magnum diem inſtruuntur; quænam poteſt veri vmbra obiici, præterquam noſtri gratuitum odium, iuuat hæc credere, vt eorum nos damnent adminiſtros; iuuat non credere, ne malo cogantur occurrere? mihi dicite oro! tantæ rei moles, regni euerſio, regnantis mutatio; noua legum; noua religionum iura (nihil enim leuius complectitur crimen quod nobis impingitis) poſſent hæc ſecluſa conſciorum turba, fœderatorum ſequacibus ſtudiis; ſollicitantium perfidia, machinatione, mandaris confici? cur non ergo vbique delegatorum, quæſitorum, & iudicum turba? exploratorum indagines, regni totius excubiæ, in omnes cuiuſvis Catholici, motus, nutus, ipſáque adeò cogitata? eſtnè hactenus vel conſpecta imago, vel afflata aura coniurationis? tam certò ponitur nulla eſſe, vt ne quæratur quidē; tam certo ponitur certa eſſe vt *Euidentia* nūcuparetur, deerit alioqui iudicibus color, quo me morti addicant tanquam caput coniurationis; iſtos tanquam illius adminiſtros. Si foret ex integro mera calumnia inſtruenda in cauſam, mortem innocentis, an poſſet aliis niti principiis, alióve progreſſu circumduci? affingitur nobis intentata Reginæ mors; Regno pernities; nationi vniuerſæ ſtrages; domi latemus annum iam ſolidum mouemúſque, aiunt tanti machinamenti opus, mandamus, digerimus, promouemus; nugæ! ne verbum quidem contra nos profertur ſiniſtræ capax explicationis aut ſuſpicionis. Quam multos hactenus Sacerdotes Roma Duaco, Remis, è ſeminariis in regnum reduces torſiſtis, excarnificaſtis, equuleo, Scauingeride, inſertis ſub vngues muricibus, compede penſili, inuerſo ſuſpendio, fame, ſiti,

ſubterraneis ſpecubus, aut abſimilibus tartareo barathro? quid autem ex quopiam illorum vno, tantum extortum à vobis eſt aliquid, non dico confeſſionis perſpicuæ ſed vocis aut ſyllabæ ex qua poſſet conuinci reus; cœteri ob culpæ ſimilitudinem in ſuſpicionem trahi. De Sacerdotibus quid loquor? Intimi quondam noſtri, verſis nunc armis, & religione, veſtri ſequacibus nobiſque infenſi, nec tantum ſciuerint, nec tantum auſint, vt ſictum etiam contra nos ſingulare aliquid teſtemur. Teſtem ſe iactat Eliottus coniurationis, quæ fœderatos inuoluit ſaltem quinquaginta; adeſt is præſens, in medium prodeat, ex iis vel vnum de nomine appellet. Dicebam Lyfordij ex ſacro pulpito rumpi mihi pectus culparum dolore quibus patriam meam tantis, & tam latè diffuſis cernebam laborantem; illius potiſſimum quæ eſſet omnium maximè capitalis, ſegregatæ nimirum à Catholica fidei, & ſubductæ vero ſuo parenti, & ſummo Paſtori, Romano Pontifici obedientiæ. Deplorabam cæcos, à cæcis duci, & in eandem perniciem ex concionibus, & pulpitis trahi: vtróſque die illo vniuerſalium rationum formidabili & horrendo, apertis ſed ſero coram iudice omnium oculis accuſatores fore ſui mali, deſperati hunc, & inſanabilis. Audiuit dicentem Eliottus, & dicta retulit. Vos diem ſupremi iudicij, in ſupremam tranſuertitis, transformatiſque Angliæ ruinam à ſummo Pontifice deſignatam, & ab Anglis Sacerdotibus ducentis ſuſceptam, qui Cardoxio præſente, ſed ſolo, & iurato ſua Romam miſère nomina vt adſcriberentur inter coniuratos: ſic enim noſtra ſolummodo cauſa, mutarunt naturam coniurationes, & vbi nihil ſolet iis eſſe ſanctius ſilentij arcano; noſtra hæc de capite potentiſſimæ Reginæ, Regníque exidio cuſtodiis vigilantiſſimis muniri, palam, & promiſcuo in foro, digeſta eſt, & conteſſerata, tam libera in luce vt mercatori agenti licuerit ſua illam honeſtare præſentia, non velut ſocio, & Miniſtro, ſed de illa vt coram pro teſtimonio hic vobis diceret, profiteretúrque ſe teſtem auritum coniurationis; oculatum vero nominum ducentorum, quæ in eam dediſſent totidem Secerdotes. Per me quidem illi adhibeatur fides; ſed hac ſaltem lege vt de tot illis in regnum regreſſis vel vnum deſignet, & in os præſenti exprobret; tu ex illis ducentis vnus es; nos eorum cenſemur in numero ex temerè creditis falſóque poſitis, inde conficitur Anglorum milliones fuiſſe à nobis Reginæ imperio ſubductos, & pro Euidenti ſtatuitur, & Euidentiæ nomine vocatur. Ah! tangat vos oro aliqua tribunalis veſtri, & honoris fama; date vnum tantum, & victus do manus, ex illo vno, reos eſſe fatebor ſexcentos. Sonat maior Romanis, Remenſibus, & longinquis de rebus ſtrepitus, quas præiudicata fide pro veris credere in rem veſtram facit, nobis fruſtra ſit negare. Papa in armis eſt aduerſus Angliam; quos educat in ſeminariis Angli, voto illi tenentur, obedientiæ ad quæcumque iuſſerit expeditæ. Vultis à me hic vobis, apprimè omnium conſciis, Europam omnem in contrarium produci? hoc tamen ſi negamus, effrontes dicimur. Nobis enim conſtanter negantibus; vobis nulla probatione id aſſerentibus, iam omnis & coniuratio, & rebellio, & proditio
euaneſcit,

euaneſcit, nec vobis ſupereſt vel nocturni ſomnij imago ex qua poſſimus à vobis damnari. At ſi vobis tantopere cordi eſt habere nos reos majeſtatis, cur non inquirimur de miniſteriis Sacerdotum, quæ ex noua legum ſeueritate nuper inſtaurata, apud vos capitalia ſunt, & rea violatæ maieſtatis? nemo vnus ex nobis inficiabitur, cunctabitur nemo ſe reum proclamare; in Tibornum, & furcas, & ignes excurremus læti. Nullus ergo nos agit mortis metus, ad negandum quod reipſa eſt falſum, & ne in ſomnis quidem à nobis cogitatum; quando illa vltro profitemur, quæ non ambigimus proditorum ſupplicio plecti.

Dicenti Campiano (dixit autem multis, ſed interceptis horis) adplauſum eſt ſummo auditorij omnis ſilentio, expectatione, admiratione efficaciæ, & ardoris, cum prudenti vbique modeſtia; ipsíſque adeò à Proteſtantibus, mira commendatio acceſſit. Is quidem haud palam & apertè innocens vocabatur. Sed tacito omnium aſſenſu, & diuinabant ita confidenter quicquid ſociis fieret, illum omnino abſoluendum, vt de eo etiam aliqui ſponſione certarent. De ſociis nulla ſuberat ratio dubitandi, niſi obſtitiſſet Caddeus quidam annorum iuuenis viginti duorum, & paulo adultior, ſed multo malitioſior, Mondeus; vterque breui ſeminarij alumnus, deſertor nunc fidei, promptúſque pane periuria vendere, & innocentum ſanguine victitare. Teſtati fuerant priuatim (contra quàm debuit) vt erant à Miniſtris iuſſi, Romæ, ac Remis vltimo Martij ſuperioris anni actum eſſe in ſeminariis Anglorum de tollenda è medio Regina, regno Angliæ ſubuertendo, tradendóque in poſſeſſionem alterius Principis: cuinam vero? planè ignorabant. Hinc qui aderant Sacerdotes Catholici; & ſeptem poſtridie, pronuntiati ſunt rei delatæ ad coniurationem propoſitam operæ, Briantus; Fordius; Colingtonus; Scertus; Filbeus; Ricardſonus; tàmetſi argumenta probandæ vnius coniurationis, probabilitatem adimerent alteri. Sed vbi cum aliis depulſionibus hæc quoque audita eſt Campianum per id tempus ſexcenta milliaria emenſum nunquam pedem Romam intuliſſe; Fordium nec Remos, nec Romam vidiſſe; Briantum & Ricardſonum egiſſe palam in Anglia octo ante Martium menſibus; Scertum & Colingtonum incoluiſſe illam multis retro ab annis; Boſgrauium è Lituania, valetudinis cauſa cò vectum; partem eorum maximam, ſimul nunquam fuiſſe, quo tandem igitur nouo prodigio viſos, Romæ ac Remis, & auditos inuicem coniurare? Fuit hæc falſi probatio ſtolidis etiam tam clara, vt eam exciperit populi obmurmuratio. Sed adeſſe mox caſuræ accuſationi cum collegis Pompardus, exclamare, ac vociferari atrocitatem ſceleris, proditionem patriæ, regni ſtragem, externi tyrannidem, & quod flebilius augebant Reginæ necem, & propudioſa dehoneſtamenta, quorum ſe horrore mendaciſſimus Holinſhedius ait ſe cohorruiſſe animo & manu, & ab iis ſcribendis coactum obſiſtere; velle tamen hæc Papam; Papæ hos eſſe adminiſtros cum Ieſuitis aliis, & plantis ſeminariorum virulentis; omnes præter Ortonum Sacerdotes Papiſtas, omnes facinoris conſcios, coniuratos & reos; nihilque intereſſe, Romæ ſimul, & Remis, aut locis diſiun-

cti variis eam perfidiam ſtruxiſſent. Hac arte, vis cauſæ à præſentium teſtium falſitate, retracta eſt ad præoccupatas, & longinquas opiniones imaginarij criminis, quibus ita inualuit falſitas, vt reluctante licet Euidentia, innocentes pro reis haberentur.

Profligata cauſa miſeræ coniurationis, neque tunc tamen aut deinceps à populo creditæ, quantumuis ad eam confirmandam Popami furor inſaniret, ſubtilioris malitiæ inuentum damnoſius excogitatum eſt. Quæſita ſex iis propoſita ſunt, quibus nec paratos, neque meditatos abſque vlla mora ſatisfacere oportebat; pronuntiandos alioqui rebelles Catholicos, & regni proditores, haud vllo quidem ſuo dicto, factóve, ſed ex voluntatum, & animi ſenſibus coniecturæ alicuius indicio proditis. Porro illa ſex interrogata, Pij V. Bulla pepererat, cuius in iis crebra fiebat mentio, eam ob rem initio, totam integrè prælegi placuit, poſt hoc fiſci patronus, interrogat primò ex ſingulis, eius Bullæ fulmen in Reginam intortum, an cenſerent eſſe iuris legitimi, tenerentúrque religione Angli, ad obtemperandum illi diplomati. Secundò, an Elizabetham cenſerent verè ac legitimè regnare, tenerique ſubiectos religione præſtandæ illi obedientiæ nulla eius Bullæ habita ratione, aut ſententiæ cuiuſvis vel in eam latæ vel in poſterum ferendæ. Tertiò, an eſſet penes Papam id iuris vt poſſet ſubiectos Reginæ populos, ad arma in illam ciere & ditiones illius inuadere; hique morem gerendo extra culpam aut forent, aut criminis rei. Quartò, eſſétne in Papæ poteſtate quantauis ex cauſa fidelitatis ſacramento vel Reginæ Chriſtiano cuius Principi debitæ, ritè abſoluere. Quintò, Doctores Nicolaus Sanderus ſuo *de viſibili Eccleſiæ Monarchia* libello; & Ricardus Briſtous, *de rationibus ad fidem Catholicam amplectendam mouentibus*, Pij V. diploma confirmantes verum aut falſum defenderent. Sextò, ſi quando eueniret, vt Papæ ſeu iudicio ſiue diplomate, Regina denuntiaretur, & regno pariter, & regni iure excidiſſe, & ſubiecti ab eius obedientia immunes; regnúmque aut externus Princeps, aut Papa ipſemet aggrederetur occupare; vtri ſe partium adiungerent, vtra eſſet probis, & fidelibus Anglis propugnanda? Hæc à me ad verbum reddita ex iis quærebantur. Ad hæc loco reſponſi ſilentium & taciturnitas, quid aliud erat, niſi confeſſio infenſi aduerſus Reginam animi? multo vero magis, & lubrica & periculoſa reſponſio, quæſitorum verſutia nouis ſubrepente interrogandi cuniculis, quibus ſe implicuit arctiùs, cui ſubitum fuit pluribus reſpondere; non tunc modo inter octo illos, qui pro tribunali conſtiterant, ſed multis poſt annis inter quamplurimos. Eſtque illic viſi cuiuſdam memoria Sacerdotem noſtrum, Religionis cauſa cæſum, Monacho S. Benedicti amiciſſimo ſuo, moxque iudicibus ſiſtendo, ſpectabilem, auctorem fuiſſe, vt paucis loqueretur, vt preſſim ad interrogata, vt quàm parciſſimè, ac ne quem illius imperitum fori, moretur tam abſtruſa in Sacerdotibus Catholicis cautio, vt quò doctiores, eò eſſent verborum in reſpondendo parciores, & ſubterfugerent, quid iuris decidere? volebant nimirum pro ſuo & pio & ſanctiſſimo iure Religionis Catholicæ nomine mortem oppetere, nec eius

inferendæ alium reuera titulum aduerſarij fouebant. Nolebant autem huius tituli honorem, opinionis alicuius probabilis improbatione, aut damnatione maculari, Academiis præſertim famæ præcipuæ Pij V. diploma ſic explanantibus, vt ea qualiſcumque eſſet expoſitione, Sacerdotes Catholicos Miniſtri Regij validiſſimè impugnarent, culparéntque illos quod ſeditionis, & rebellionis meræ ambitu agerentur ad ſentiendum iis contraria, quæ Academiæ celeberrimæ ſentirent, in quas poſſent priuatum conſcientiæ ſcrupulum ſecurè deponere. Sed exiſtimantes Catholicorum maximè cordati, nec ſibi fas eſſe in omnibus inhærere ſenſui alieno; nec inuoluere ſe ductis ex alio in aliud quæſitis, nihil attinentibus ad religionem pro qua vincti certabant; ſilendo quidem reſpondebant; ſubiecta tamen ſilentij cauſa. Quod feciſti legitur Campianus, cum eadem illa interrogaretur. Non ſunt hæc inquit, huius tribunalis. Huius eſt de factis non de cogitatis cognoſcere; & ex teſtibus, & tormentis in iure dicundo procedere. Sunt hæc ad Academias referenda, & inter Magiſtros, ipſis à Magiſtris theologicè diſputanda. Luſtratis dehin breui oculi circumiectu, Iuratis duodecim; & inter hos, ait, reſponſionum mearum Iudices Theologum video neminem, aut profeſſione literarum, cúmque vrgeretur, apertius & explicatius effari, eſſet necne Elizabeth vera, ſola, & legitima Angliæ Regina? reſpondit ſe illi ſuper eo quæſito reſpondiſſe cùm eſſet ab ea in domum Comitis Leiceſtrenſis coram accerſitus, hoc eſt Roberti Dudleyi, cuius alloquij, facta eſt ſuperius mentio. Non fuit adeò ad ſex illa quæſita conſultus Boſgrauius, & Ortonus. De hoc nihil ad me attinet ſcribere, niſi aliquanto inferius amorem & reuerentiam erga Campianum, adeo inſignem vt legi non poſſit ſine commotione eiuſdem affectus. Boſtgrauium licet in viam reducere tentaret Campianus, quin & à dicendo abſtrahere, interpretanda ab eo dicta ſermone Anglicano elegantiori, ſed vltra lineas iam tranſilierat, quod ſedato mox animo repetens, doluit vehementer petiítque eodem illo, & poſtero die, cartam, in qua emendatas ad Regni conſiliarios reſponſiones ſuas tranſmitteret, teſtaretúrque ſe illas reuocare, quod & præſtitit poſtea vt ab ſe conſcientiæ angorem, offenſionem à Catholicis amoueret; vocans ſuum illum reſpondendo lapſum improuidum debilitatem animi, timiditatem, deceptionem, illuſionem iudicij, ac demum ſtultitiam. Quanquam in Bullam Pij V. nihil eorum illi exciderat, quæ fuère ab eo dicta, typis vulgarunt Proteſtantes; huius enim rei, certiorem fecit Alanum Doctorem nouus è carcere Londinenſi Remos aduectus Catholicus. Ex iis tamen quæ conſecuta ſunt, credi poſſe opinor, volentem medium inter partes oppoſitas tenere, apud alteram offendiſſe, alteri non ſatisfeciſſe quod ferè iis euenit, qui quod adherere alterutri nolint, gaudent neutri appellari; quare morti addictus eſt, nec liber dimiſſus, ſed reiectus in primum carcerem, vitam illic diu longas inter miſerias acturus minimè vitalem, etſi enim Illum ab Elizabetha, Rex Poloniæ Stephanus, magnæ gratiæ loco petierit, ex ea nihil retulit præter comitates, & amica verba, quoad illo communi ex Catholicorum Sacerdotum exi-

lio, poſt quadriennium Rex eum recepit, eiúſque ingenio, & virtute vſus eſt annis deinceps octo & triginta, donec tandem Caliſxi labores cum vita clauderet Octobris viceſimo ſeptimo, anno æui huius viceſimo tertio.

Cognitione cauſæ abſoluta, Iurati duodecim ſecedunt ſoli, vt ſtatuant, num iuſtis probationibus confirmatæ ſint accuſationes; Iudices interim cum forenſibus Miniſtris prandij nomine dum cibo aliquo corpus curant, potum reis mittunt extra Cancellos tribunalis, pendente populo vniuerſo in expectationem ſententiæ. Habeat hic locum leue quoddam, ſed Chriſtianæ pietatis nec leue nec vulgare factum; ſtanti Campiano aſſidebat haud procul vir nobilis de Ropperiana familia, qui Campianum conſpicatus ex equuleis eneruem, non poſſe ori manus admouere, ex loco prodiit, ſibíque honori præcipuo duxit ſuis illi manibus ſiphum, porrigere, labriſque illius applicitum dum ebibiſſet ſuſtinere, qui amoris index & reuerentiæ; laudatores quoque nactus eſt Proteſtantes. Dum aut deliberant Iurati, aut deliberatione ſimulata moras trahunt, ne damnatione pridem ſtabilita, cognitionem cauſæ viderentur, & rationes præuertiſſe; deliberabant ſimul ex confertiſſimo populo ſinguli, diuinabántque quodnam eſſet illorum de reis futurum iudicium; Aderat illic inter Catholicos nobiles Henricus Vvalpolius tunc nauans literis operam; adſcriptus deinde in Societatem, & quartodecimo poſt anno in Anglia, pro fide Catholica, perduellionum ſupplicio necatus; hic ad omnia quæ tunc agebantur, & audiebantur diligentiſſimè ac minutim attentus, eorum reliquit autographum, ex quo certius quam vſquam aliunde conſtet quis eſſet omnium de Campiano ſenſus. [Aſſidebam, ait, Campiano, cum lata eſt in eum mortis ſententia. Stetit ad tribunal horas octo; ante meridiem quatuor; ſex ad ſeptimam veſpertinam quod tempus horarum vndecim denſè occuparunt Aduocati, Procuratores, teſtes; præiudiciis opinionum in illum, & ſocios odioſis, & teſtimoniis criminum; quibus ipſe vnus aliorum rogatu omnibus reſpondit, & quidem, ni fallor D. Cottami; qui, mittamus, oro, loquatur P. Campianus, & ſatisfaciat pro nobis ſolus. Fuère autem hæ reſponſiones, nec paratæ, nec à meditato in iudicium allatæ; calumniæ autem ab aduerſariis diu magnum per otium concinnatæ; iis nihilominus ita ſatisfecit, vt curioſorum perſtringeret aciem, qui partis aduerſæ criminationes ſcripto exceperant, & exaggerare ſatis in eo non poterant, inſtructam præſidiis omnibus mentis libertatem, in articulo rerum tam arduo, & in lapſum prono; reſpondendi acumen velox & facile, ad rationes promptas ex legibus, quarum peritiam non profitebatur, modeſtiam denique perſona digniſſimam quam agebat, & cauſæ merito quam ſuſceperat defendendam. Quare illum Iudex Chriſtophorus Vvrayius & cœpit obſeruare, & appellare honorabilius Dominum Campianum; voléſque alium corrigi qui reſpondendo nec modum tenebat nec ordinem; vellem inquit, imitarêre Dominum Campianum, & ex eius exemplo te fingeres: Actioni quoque intererat Heroëus Doctor hæreticus iuſſu Domini ſui

Comitis

Comitis Vvatuuicenſis, vt quicquid in ea dictum, agitatúmve foret, ſcripto ad ſe minutim notatum deferret, cuius mihi quidem apographum, ſed hac lege daturum promiſerat, ſi Comes illud vulgari ſineret. Perlegit atteñtè oblatum Comes, & ſuſpexit admirans, inſtitítque nihilo ſecius, an quæ illo in ſcripto legerentur, integrè omnia reſpondiſſet, ſigillatímque Campianus? quin & meliora & plura, infit Doctor, multa enim haud ſatis complecti, potui, & perceptorum dum ea notarem tam plenè haud memini. Comes vero hic magnum iurans, magnus planè vir, exclamat, Campianus! ſed hanc mihi peculiariter ſcripturam aſſeruatam velo nec communicari cum aliis. Prætentaram & Striklandum Iuriſconſultum mihique notiſſimum quò ituros cenſeret Iuratos duodecim in hoc iudicio; & ſingulariter Campiani? qui etſi palam hæreticus, non poteſt inquit, ex æquo & iure pilus vnus torqueri Campiano, adeo ad purum purgauit omnia, quæcumque illi obiecta ſunt; ſed neque cœteris, niſi forte vnum aut alterum anticipata ſuſpicio reos efficiat. De me vel vno eadem in cauſa quid Catholici ſentirent coniicio; qui mihi dicendo ſic ſatisfecerit, mortalium audiui neminem, & ſcio eius præſentia, & dictis non eſſe modo corroboratos Catholicos; ſed multos iis acceſſiſſe, quos perturbari animi, non excæcabat penitus falſum iudicium.] His à Vvalpolio conſignatis poſſum, ſi iuuet prolixius agere, teſtes magnos, tametſi aduerſarios, verſatiſſimos in omni foro, & iuris peritia, pro innocentia Campiani; certè vnus ex iis poſtridie, quamquam hæreſis ſuæ pertinaciſſimus, Thomæ Fitzherberto, nobili viro aſſeruit probationes aduerſus Campianum fuiſſe tam flaccidas; depulſiones, & defenſiones adeò ineluctabiles, & claras, vt contra ſuam omnem expectationem affirmaret eius ſibi damnationem accidiſſe.

Breui poſt ſpatio (nam decreta iam res longa non egebat conſultatione, repetunt iudices tribunal; ſedes ſuas Iurati duodecim cum damnationis ſententia, quam intorſit in reos Leo quidam, vocis *Giltì* lethali vulnere quo omnes æqualiter confecit. Stupens ad hanc vocem fori totius ſilentium, & horror, attonitis omnibus, contra omnium expectationem, poſt innocentiam Campiani tam liquido, & perſpicuè ſtabilitam, edi potuiſſe; ſed rogatis diu paſſim poſtea ſeorſum iuratis, ſanguinolenta vox, & inexpectata, quo pacto iis excidiſſet; pro ſe collegiſque reſponderunt, non potuiſſe aliter fieri, niſi ſi quibus ſufficeret animus, ad amicitiam cum iis nihilominus tenendam, qui poſſent eos alioqui inimicè vexare, & perdere. Reſtabat de more iudici ex reis quærendum, eſſet iuri eorum necne abundè ſatisfactum? & iis aliquid ſupereſſet, quo vellent competendinari? Cui pro ſe Campianus; hoc vnum ſupereſt quod dicam precari me vobis, accuſatoribus, & aduerſariis omnibus, à Præpotenti Deo benigniorem ſententiam, *In die illa tremenda.* Solus ex productis die proximè ſequenti Colingtonus Sacerdos, cum Campiano Lyfordij captus, pro ſe teſtem accepit fide digniſſimum Thomam Lancaſtrium nobilem, quem ſi contigerit audire inquit de hac mei damnatione periniqua, iurare poterit per quicquid eſt, nos vnà Londini fuiſſe, ſimulque collocutos, eo ipſo

dic, quo accuſatores mei affirmant ſe Remis me vidiſſe, coniurantem in Reginam, & regnum; deſignauitque iudici, ædes, & locum vbi fuerant colloqui, ſubdens inde illi futurum perſpectius quàm ſinceræ fuiſſent accuſationes, & quàm rectè adminiſtratum de cœteris iudicium. Erat Deo volente media in turba Lancaſtrius, qui citari ſe teſtem audiens iureiurando quod à ſe poſcebatur ſanctè fideliterque confirmauit, & quicquid fuerat a Colingtono dictum, cúmque morti eripuit; conniuente ad teſtes tam manifeſtè falſos optimo iudice, quos oportuiſſet talione crudelem perfidiam luere. Nec deerant alij, quibus erat communis cum Calingtono vitæ defenſio, ſed noluêre viri Dei, (quod notat breuiarium carceris Londinenſis) martyrium à ſe auertere, ipſique Colingtonó futurum erat glorioſius tunc mori quàm viuere. Supremum iudicem Chriſtophorum Vvrayum, tradit Alanus mente fuiſſe Catholicum; vita politicum; atque vt ſuus Campiano Iudas Eliottus; ita hunc eidem fuiſſe Pilatum; dignata eſt, ſed fruſtra, diuina bonitas ſceleſtum ſigno terribili, quo illum a ſacrilegio immani dimoueret; manum enim forte chirotheca educens, vt Tarrazonenſis narrat Epiſcopus, miratus eſt ſanguine aſperſam ſuo cum annulo, quem cum nulla ſatis poſſet diligentia elui & abſtergi, proximorum quibuſdam oſtendit, intérque alios Roppero, calcatis tunc aurei Equiti, poſtea Baroni (à quo P. Gerardus id accepit) ſtupens & anxiè ex eo requiritans, num & ipſi cruentæ eſſent manus. Pronuntiauit nihil timidius infelix aduerſus innocentem, mortis ſententiam, quare deſtinato cœlitus tempore ictus eſt tàm crudeli morbo vt rabioſus perierit. Fuit autem ſententiæ forma qualis à priſca rei memoria, in ſummos parricidas eſſe conſuerat, quorum mors deberet atrocitate ſupplicij, publico exemplo, & terrori eſſe; & eò denique ventum erat vltimæ cæcitatis, vt inter ſcelerum portenta probroſiſſimis, & crudeliſſimis perduellium luenda ſuppliciis, cenſeretur diuini cultus, reparatio, & conſeruatio auitæ pietatis, tot illic ſeculis prodigiorum cœleſtium perpetuo teſtimonio ſanctæ. Damnauit igitur Campianum, & ſocios Iudex qua ſolent rebelles, & proditores pœna, raptandi primum è carcere ad furcas cratitia traha; inſerta inde in capiſtrum gula ſuſpendendi; reciſóque mox laqueo diſtendendi cadentes in tabula, vbi amputantur quæ ventri ſubiacent; ſpirantibus adhuc interdum ſemiuiuis inteſtina ventre aperto educuntur, tortoribus interim manus, pedéſque ſtringentibus; tum fiſſo è pectore cór extractum ſublimè tollitur, oſtentatúrque populo voce carnificis, proclamantis, en proditoris cor. Quod cum viſceribus poſtea, & primum reſectis, igni parato comburitur. Præfixum haſtæ caput ad portam ſtatuitur qua patet ad Tamiſim via; membra ſecti quadratim corporis ſemilixa deſtinatis compitis depanguntur monumentum ſceleris & exempli populis futura.

Tam iniqua & ſæua damnatus ſententia Campianus, pie oculos in Cœlum tulit, & ore alacri *te Deum laudamus, te Dominum confitemur*, gaudens incinuit. Sceruuinus, *hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.* Tertius, *Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam.* Quid à cœte-

ris

ris dictum ſit ſcriptum non reperi; ſed de Edmundo Campiano, damnationem illam ter beatam, fuiſſe illi eo ipſo die de cœlo miſſam, qui erat Edmundo Martyri, Regi Angliæ Sacer, quem propterea Surius nuncupauit *Duorum nunc Edmundorum natalitiis conſecratum*, mouit autem populum vehementer illa eorum ſedati animi tam generoſa fortitudo, in feralis ſententiæ auditu, multiſque probatam argumentis innocentiam illorum plurimum confirmauit. Ipſe quin etiam proditior Eliottus, vel conſcientiæ adactus verbere, vel communi affectu miſerationis, Campiano accedens gemebundus, ſi putaſſem, inquit, cauſam tuam tàm funeſto exitu claudendam, nullis vnquam meis aut damnis aut præmiis ſtructas in me accuſationes, tui accuſatione redemiſſem. Sed præter carcerem ad ſummum, nihil ſecus quam velles inde tibi futurum credidi. Oblitus ſui Campianus totúſque ſeruandæ illius animæ intentus, amica & leni adhortatione ſuaſit miſero, ad fidem Catholicam rediret, & pœnitentia ſcelerum, Deum, & conſcientiam placaret. Verum homo proiectæ ſalutis, præ hác vita, nihil penſi habens immortalem; cum Caino ſuſpitans, heu! quo me inquit tueri potero, ne à Catholicis occidar? non eſt retulit Campianus, hic religionis Catholicæ ſpiritus; & potes facile meminiſſe, ſi non illam vt factis, ſic mente penitus exuiſti. Obtulitque illi commendatitias in Germaniam ardentes, ad principem, cujus domi eſſet ſecurè, & commodè acturus. Hanc de proditore vindictam exegit Campianus. Poſt hæc ſurgens tribunali Iudex Londinenſibus Sceriffiis damnatos tradidit, quos dum pone ſequitur Campianus, conuerſus ad populum, magna tùm animi, tùm vocis libertate, ſic illum affatus eſt, auditúſque ingenti ſilentio, ex iis, ait, quæ audiſtis, quorum adeſtis ſpectatores pronunciati ſumus rei violatæ majeſtatis, volúntque de nobis ita credi, ſed cauſam iudicij huius, veram ex me obiter audite. Si reus forem illorum ſcelerum, quibus à me læſa majeſtas dicitur, nunquam per ſe Rgina ipſamet, nunquam totus Senatus, vitam mihi, honores, libertatem, opeſque commodas obtuliſſent, vellem modo per paucis in rebus morem iis gerere. Imo & lateri qui adſtat Dominus Ouuenius Optonus turris Præfectus, illa eadem mihi obtulit quæ Regina, & quæ detulerat Senatus, inflecti tantum ad hoc me ſincerem, vt in Proteſtantium templis apparerem: nunquam tantis conductus fuiſſem, conditionibus, & promiſſis, ſi me iudicaſſent illorum conſcium & reum criminum, quorum me ſupplicio damnarunt. Noſtrum eſt, viri Optimi, totum ſcelus, fides Catholica, non rebellio, neque Proditio. Quæ verba paulò poſt morituri, quaquauerſum tranſcripta, Holinſhedium euincunt mendacem fuiſſe nec ſatis memorem, neque fidelem hiſtoricum, Campianus, ait adduci non potuit, eorum cuiquam vt aſſentiretur quorum fuerat accuſatus; populum deluſit perpetuo, ad integritatem conſcientiæ ſuæ in omnibus prouocans. Aſſerenſque nec ſe, nec alios eo fine in regnum veniſſe, (coniurationis videliſſet, ac Rebellionis) quod adeò falſum eſt (ſubdit impiè Holinſhedius) quàm verum eſt Deum in Cœlo viuere. Quibus ante folium vnum

ſcriptis; oblitus quæ ſcripſerat, ſcribit planè iis contraria; repræſentans illos confitentes reos, ore proprio manúque conuictos coniurationis, & rebellionis. Hoc, inquit, in eos probatum eſt euidentiſſimè, atque ampliſſimè, teſtimoniis fide dignis, ipſiſmet eorum confeſſionibus & ſcripturis.

Londinum appellit Franciſcus Dux Alenconij, ad Elizabetham ſibi deſpondendam. Fruſtra ſe ſpebus meliorum Catholici ſolantur; imo Ducis cauſa Cæcilius Sacerdotum necem properari iubet. Eorum ex numero Campianus, Sceruuinus, & Briantus ad ſupplicium deliguntur; mors illorum, & virtus, & quæ vtrobique ſingularia.

CAPVT VII.

REVECTVS ad ſuum in Turri carcerem prono Tamiſi Campianus non eſt ingreſſus decumana porta; eſt enim eorum prærogatiuum ius qui ex iudicio, abſoluta & prope triumphante innocentia redeunt; ſed funeſtis arctíſque foribus, vſu veteri damnatos recipientibus; quæ reliquos item Sacerdotes Colingtono dempto, pari ſententia damnatos poſtridie receperunt; nihil ergo ſupererat niſi vt poſtremo laniarentur ſupplicio. Nonnulla tamen videbatur habenda ratio Ducis Catholici præſentis qui poſſet morte ignominioſa Catholicorum Sacerdotum grauiter offendi; at hæc ipſa ratio, contra quam timebatur accélerauit mortem Campiano. Agitabatur in aula feruidè, de nuptiis Elizabethæ cum Duce Alenconio Franciſco Henrici III. Regis Galliæ fratre, cenſebatúrque res prope confecta, ſtabilitis vtrinque conditionibus, & pactis, ſolúmque deerat, quod expectabatur propediem Henrici ſuffragium.

Inter Miniſtros tanti negotij Ioannes Bodinus in Angliam venerat, publicæ gubernationis vir peritiſſimus, & Regi ab Secretis; ratus hunc eſſe Perſonius qui reuera non erat, infimis precibus rogauit, ne grauaretur pro communi cauſa rei Catholicæ, eiuſque Sacerdotum deprecatorem ſe Reginæ præbere, quæ nihil non illi eſſet delatura; ipſe vero inſigne apud Catholicos Angliæ, ſed Deum præſertim ingentis meriti decus initurus, & Regi denique Chriſtianiſſimo ſummè gratum, negauit Bodinus, ſe ab Rege miſſum ad agendum de Religione, aut de Presbyteris; ſed ad conciliandum matrimonium

matrimonium, quæ tam ſicca & dura reſponſio Catholicos optimos acerbè pupugit, augurati que ſunt vulgo, quod breui contigit affectatam illam pro Catholicis taciturnitatem, & pro coniugio verborum copiam, eodem exitu vento nempe ac nihilo eludendam. Rato enim prope coniugio interuenère difficultates eiuſmodi, vt iis ſuperandis neceſſe fuerit Ducem ex Belgio in Angliam traiicere, quæ ipſum Londini nunquam prius audita magnificentia accepit. Rediit hoc eius aduentu, afflictis Catholicis, ſcintilla ſpei fore vt ab illo, propitium aliquod apud Reginam verbum impetrarent, in quo tamen Bodino liberalior non fuit, quamuis ſtatim adeò omnia apud illam poſſet, vt coram die quodam, confabulantem ſecum videns, & audiens, iuuenis Principis, ingenio, gratia, & vrbanitatis capta maieſtate, in præſentiarum hunc ſibi deſponderit, exempto ſibi annulo, & in eius digitum inſerto, extincto iam ambitu, clari virginis cognomenti, quod in comitiis Parlamenti teſtata fuerat velle ſe ſuo incidi ſepulchro. Hoc Nouembri geſtum populo prius quàm damnaretur Campianus, vt primum ad aures peruenit Vvalſingani, Reginæ ab commentariis; Hattoni cubicularij; & his animo Reginæ altius defixi Comitis Dudleyi; mirum quis fremitus, ſtrepitus, & tota aula non tacitus nec diſſimulatus furor; Dudleyi potiſſimum qui deſperandus, vel cœpit moliri res nouas, vel eas minari. Vvalſinganum angebant publici ſtatus rationes. Hattonum, & Dudleyum riualis, coronæ amor & ambitus. Prætexebat omnia boni publici ardens fucus. Reginæ, Regni, Religionis periculum, & ruina, occinebatur vndique, nihil præterea. Verum ad religionem quod ſpectabat iam compromiſſo inter ſe conuenerant connubij huius conciliatores, futurum vt illam Dux non attingeret, ſed qualem profiterentur Angli, talem ſe illis relicturum. Hos vbi tumultus, & aulæ totius fragorem audiuit Regina, Ducis ab ſe mox amorem pellere, datam mutuo fidem reſcindere; nox vna interfuit inter ſponſalia, & hoc qualecumque diuortium quid illi ſub hæc euenerit, quàm ſpretus ab aula fuerit, quàm plenus promiſſis inanibus poſt Campiani mortem diſceſſerit, & argumenti eiuſdem varia, nihil ad me.

Sed coacto publicis de rebus conſilio, fuit qui moneret magnum Duci futurum dedecus, ſi præſente illo pœnæ ſumerentur de Sacerdotibus eiuſdem cum illo fidei, quorum haud paulò firmiores & validiores accuſatione defenſiones extitiſſent, maximè vero Campiani, cuius eximia indoles, nimiſque iam notam, cogitationibus illis turbulentis coniurationum, & ſtragis publicæ, nemini videretur tentari potuiſſe. Ad hæc quicquid alij ſenſiſſent Cæcilius ad ſe retorſit vniuerſos; ſedandum eſſe in deliberatis; non eſſe profligatam cauſam ſub calculos iudicum denuo reponendam; debere latas ſententias mandari executioni non diiudicari, niſi vellent ſeipſos iniqui iudicij confeſſione tacita damnare, ſummíque in Regno tribunalis iniuſtitia propalam incuſata, denuntiare iudices reos; & reos innocentes. Ducis præſentiæ deferri omnia oportere, & ſentire quidem optimè qui hoc volunt; verum præter vitam Sacerdotum, & dilationem

mortis poſt eius diſceſſum; imo niſi Dux adeſſet præſens expectandum fuiſſe, quo eius in oculis rei mactarentur, vt intelligerent vniuerſi, ipſéque adeò, ne Regiæ quidem obſeruantia maieſtatis (ſi tamen Rex nobis futurus eſt) fas eſſe quicquam de concepto ex Parlamenti legibus decreto remittere, in cauſa religionis, & pœna Sacerdotum, hæc ille nec ſolus, eadem enim Reginæ animo impreſſerat, quanquam id præcipuè cauentis, ne ſuſpicaretur populus eo has cum Duce Catholico nuptias tendere, vt in obſequium religionis Catholicæ, totam reſtitueret Angliam; iuſſu itaque illius aut aſſenſu itum eſt in mortem Sacerdotum; datum aliquid tamen teneritati plebis erga illos, & cautum ne omnes die vno interficerentur. Nam erant numero tredecim, quodque ſure volebat factum, crudelitatis damnaretur, & tota ſonaret Europa Diocletianum in Anglia contra Catholicos ſæuire. Trium fit ex iis delectus qui primi ad ſupplicium raperentur Campiani, quem vnum pro ſexcentis ducebant; Sceruvini; & Brianti, nec fuit delectus à myſterio quod poſt videbimus vacuus.

Ex die viceſimo Nouembris, & proximè ſequenti, quibus lata erat mortis in illos ſententia, omnes in ferro, & compede, primo ſuo carcere tenebantur, duriùs etiam quam prius habiti, nec miſeriis corporis marcebant animi voluptates; narrabátque Campiani cuſtos, illum poſt acceptam damnationis ſententiam, tam ſerena amabilitate, affabilitate, ac ſuauitate ſermonis tanta, omníque agendi conformatione, tam comi, & grata fuiſſe, vt frui iam Cœlo videretur, ſeque illum exinde ſolitum ſpectare veluti Angelum; quod deprædicare paſſim non abſtitit, quantumvis Optonus minaretur ſe linguam ei, niſi taceret reuulſurum. Omnes porrò ardenter Catholicorum expoſcebant preces, & de miſſitatis ad ſe munuſculis inuicem tribuebant; argumenta fraterni amoris, & reportatæ victoriæ triumphíque proximi gratulatoria. Vt autem trium promulgatus eſt delectus, omnes in eos reliquorum cogitationes; Catholicorum omnia verſa ſunt ſtudia. Et erat quidem eorum ſupplicio dictus dies Nouembris vndetriceſimus, in Mercurij cadens, & hebdomadarias, nundinas quo mors illorum eſſet celebrior; ſed cum inciderent in vigiliam Apoſtoli Andreæ, verita cum ſuis conſiliariis Regina, ne ſuum patibulum morituri, procul alacres ſalutarent, iiſdemque cum Apoſtolo vocibus; diſtulêre in diem Veneris ad Dec. Calendas illorum ſupplicium; ne opportunitas earumdem vocum, conditioni eorum apta, quanto erat futura conditioni damnatorum illuſtrior, tanto in illorum vituperium verteret à quibus fuerant reorum ſupplicio damnati.

Viſit inter hæc Campianum ſoror, an ad eum poſtremo ſalutandum, an ad ſubuertendum illius animum nihil certi reperio. Erat certè potentior ad illam in rectum ſi errarat duobus verbis reducendam; quam illa omnibus tum blanditiis, tum ploratu ad concutiendum illum in Proteſtantium aſſenſum, & planè ſtolidè cogitau t, ſi cui ſpes fuit, deiiciendi tam imbelli telo, quem nec tortorum equulei, nec promiſſa Reginæ magnifica, nec mors præſens, & atrox, pulſatum mouiſſent; iámque ſe Deo in teſtem

teſtem veritatis Catholicæ oblato vir ſanctus, appulſúſque ad portum Apoſtolicæ nauigationis quàm illi Chriſti Vicarius imperarat, nec rei vllius, nec ſui adeò ſenſu tangebatur; ſed in cœlo totus quò curſum exhantlatat cruciatibus & opprobriis felicem, haud plus ſibi ab eo reſtate itineris geſtiebat, quàm quantum aberat Tibornum à Turri.

Feriæ ſextæ hora prima poſt mediam noctem, eductus è ſuo carcere, in eum transfertur cui Colharbar nomen vbi pridem Sceruuinus & Brianrus, quibus dulci amplexu ſalutatis; mox cum iis agere, de breui paucas intra horas in patriam aditu, proh! quantum diuerſam, & quantum beatam! de æternitate, felicitate, & fortuna diei illius, Dei munere tam opima, vt breue ipſorum & vile meritum iuncta eſſet, cum infinitis meritis Chriſti morientis, & die illo in crucem ſuffixi, quæ paulo longiùs produxit mira dicendi ſuauitate, & ardore. Hunc vero ad mortem, proceſſum lentiorem, Optoni fecit improbitas; volebat illum maiori ludibrio repræſentare populo, quali fuerat cultu & habitu, cum tentus eſt à ſatellitibus, ſed diuina factum voluntate; vt nuſquam è corio thorax, qualem tunc geſtarat, inueniri potuerit, coactúſque ſit Optonus ingratiis, ſua illum in paupere talari tunica, ſed Sacerdotem decenti producere.

Stabant iis ad patibulum trahendis cratitiæ tabulæ duæ, caballis duobus alligatæ; populus circum infinitus, quem præter plebeiam ſpectaculorum talium curioſitatem, vulgatus quoque à Proteſtantibus tanquam certus rumor, & indubitatus, maiori concurſu auxerat; ſcelerum ſuorum, & ſupplicij horrore victum Campianum deſperaſſe, cultróque in vitalia adacto, ad inferos animam truſiſſe præcipitem; crates nunc duas cùm cernerent, cogitabant eiuſmodi fide ab aduerſariis illius, talia iactarentur; verum vt præſens comparuit, cum inexpectato, ſerenioris, & imperturbati animi tranquillo, auditúſque eſt ac viſus occurrentes, voce, & oculis comiter ſalutare. Bona illis precari, optare omnes à Deo Catholicos, fuêre perpauci quibus non excuſſerit lacrymas. Inde ad Orientem conuerſa facie, cum Patris manibus ſpiritum commendaſſet; in crate ſe ſupinus extendit, equi caudam in proſpectu habens, arctéque illic à carnificibus eſt ligatus, vt ambo alij in altera crate. Prærogatiuum fuit Campiani decus, quod in vna ſolus, & ante alios conuitiorum menſuram duplicem præ aliis tulerit

A Turri ad Tiburnum, feralem ſuppliciis locum milliaria interſunt aliquot, ſaxoſa, & hyeme, vt tunc erat, alto ceromate impedita, quod diſiectum hinc inde raptati caput & faciem fœdabat, ſed longè fœdius contumeliæ, & Sarcaſmi qui à miniſtellis, & eorum ſectariis miſero ingruebant, inſultantibus maximè, in frequentia compitorum; penſi enim haud quicquam iis erat, quod immiſericordes exiſtimarentur, & barbari, dum eo loco, & tempore vindictæ rabiem exſaturarent in miſero, cui etiam reo, ſol & communis humanitas parcere, viles tantum animæ inſultare. Magnum de ſe ille præbebat ſpectaculum (ſcribit vnus è ſpectatoribus Bernardinus de Mendoza in ea tunc aula Regis Catholici orator) toto illo

tractu, decuſſatis ſemper, vt poterat, ad pectus brachiis; defixo in cœlum proſpectu, quod mente libera peruadebat; conuitiorum veniam aliis, aliis gratias referens; Prædicantium tamen cuidam, nomen ſibi ex audacia captandi, momentíque vt ſatageret piè mori; rependit monitum, piè ipſe ſatageret viuere, & à rectè credendo inciperet quod vnum erat benè viuendi principium; ſed Catholicorum in eum amori, & reuerentiæ par nihil habuit aduerſatiorum contra illum, efferata licet, maledicentia ſequi ergo raptatum, ad aures iacenti procumbere; longius colloqui; conſilium quærere, ſanctam eius rogare apprecationem, & memoriam opémque apud Deum, creſcebátque progreſſu numerus, nemine aut amouente aut vetante, quamuis ſatellitio, quàm mos eſſet duplo maiori ſtiparetur. Quod perſpicuo fuit argumento, & teſtimonio ad eius approbationem quod plæríque omnes ſentiebant Religionem Catholicam; Sacerdotium; Societatem IESV; Romanam Eccleſiam, totum eſſe Campiani crimen, totum mortis illius titulum.

Nullius vnquam, ex omni retro memoria famoſum ſupplicium, innumerabilitas populi tanta expectauit; qui erant in equis vt commodius ſpectarent, tertij ferè milliaris ſpatium pertingebant; aderant Comes Arondellus; Vvaruvicenſis; & Hertfordienſis; Barones, & equites aurei calcaris numeroſi; aulæ, ſtatúſque adminiſtri, quos inter Knellius (de quo poſt.) Soluto cratitia tabula Campiano, & in pedes erecto non venit oculis, aut menti nouus, & improuiſus furcarum aſpectus; iam inde ab ſuo in regnum ingreſſu, ſæpenumero illac iter ei erat, vt Sacrificio diuino, & Chriſti doctrina, corroboraret matronæ familiam, Catholicæ fidei haud pridem redditæ, quæ primas Hatro Vvillei in oppido tenebat. Patibulum ergo cùm adhuc longiùs cerneret, (quod conſtat ex trabium ſuſpenſo in altum triangulo) ſalutabat illud humili proclinatione; prætervehens autem deflectebat à via tantiſper, ſubſiſtebátque ſub illo, aliquamdiu, capite aperto, & cernuus, ſimul animo verſans, quod requirenti poſt ſignificauit Perſonio, locum illum, & mortis ferale inſtrumentum fuiſſe Henrico octauo, & Elizabetha regnantibus multorum cruore Sacerdotum, & Catholicorum nece conſecratum. Se vero eandem ſibi ſortem beatam à Deo ſperare, futurúmque vt ſuum cum iis miſceret ſanguinem, qui magis quam ij ſollicite, & ardenter, nec diuerſa ex cauſa, ad mortem quæreretur, quàm eſſet in Dei gloriam obiturus; addo ego in eius honorem, & ornamentum loci, tantum enim illi apud exteros etiam, & longinquos conciliauit venerationis vt P. Guillelmum Vvrightium in Angliam ex Germania redeuntem, Baro Manſuanderus Campiani olim diſcipulus, imperialium nummorum ſtipem duodecim donarit, rogans ſuo nomine veneraretur ſolum illud, quod ſanctus ſuus magiſter Campianus ſuo Chriſti pro fide martyrio decoraſſet.

Solent in Anglia non eo quo alibi ſuſpendi modo ſcalis videlicet conſcenſis ex quibus illos præcipitet carnifex; ſed iuſſis in plauſtrum conſcendere, à colligatíſque ad furcas faucibus, poſtquam ferè quamdiu libuerit, dixerint, potiſſimum vero, quod nunquam omittitur, confeſſione

propria, ſuum crimen profeſſi denuo fuerint, veniamque ab Rege poſtulatint, plauſtrum equo abacto ſubducitur, cadúntque penſilos, & mole corporis, caſúque, compreſſus laqueus, ſemianimos humi ſternit. Conſcenſo igitur Campianus plauſtro, dum ponit ſtrepitus qui tam immenſo in populo ortus eius aſpectu, & dicendi procinctu fuerat; oris, & animi conſpectus, & dignitas, illáque inuicti pectoris imago haudquaquam ſimulata, adſtantes propiùs viros primarios rapuit, gratúmque in populo murmur iterum exciuit, quo demum ſilente, Campianus alta, & ſecura velut in pulpito pro aliis, non ſub patibulo pro ſeipſo dicturus, incœpit ſpectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus, iis Apoſtoli verbis magnificè in rem ſuam præſentem vertentibus, exhibiturus triplex theatrum, cum illum Franciſcus Knellius conſiliarius Regius, ſiue vt alij ſcripſère, qui executioni cum poteſtate præerat Londinenſis Vicecomes, niſi forſitan vterque iuſſit omiſſa concione ad confeſſionem ſuarum proditionum tranſire, veniámque illarum à Regina rogare; at is tam prærupto imperio minimè turbatus; ſi proditio eſt, inquit, eſſe Catholicum, fateor eſſe me proditorem; ſin autem; Deum cui nuda ſunt omnia cuius à tribunali vix paſſu iam abſum appello teſtem, nullius eſſe me in Reginam, aut patriam, aut alium quemlibet offenſæ reum, ób quam mihi poſſit proditoris nomen & pœna infligi. Quod dixit ita confidenter, vt in eo loqui eius innocentia videretur, ad rerum duarum formidoloſam præſentiam minimè trepida, mortis imminentis, & iudicij ſempiterni; mouere omnibus etiam hoſtibus miſerationem, verba generoſa, quibuſdam non lacrymas, ſcribit proiectè Holinshedius, quas rametſi paucas, tam acerbo animo is tulit, vt quas illi eſſe honorificas videbat, in vituperationis argumentum detorſerit; quemadmodum lingua Cæcilius aduerſus Campianum, ſic ipſe ſtylo nunquam non crudelis. Scribens ergo pergit, Campianum famæ appetentem, nec planè indoctum, quicumque illum petiiſſet caſus, exire ſolitum, cum quadam aſpectûs maieſtate, laruatam oris hypocryſi vanitatem ſcitè diſſimulans, fallénſque hac ſpecie tàm multos vt vulgo diceretur Papa, patrem ei habere neminem] ſic in Campiani reſponſionem Holinshedius, ad quam nihil habuit Knollius quod referret, niſi eius noxas fuiſſe iuridicè probatas. Atqui nullam earum, refert Campianus, ad me arbitror pertinere, huiúſque omni exceptione maiores, habeo, illos ipſos, à quibus contra me pronuntiatum eſt. Tenent illi apud ſe, quanti fuerint accuſationes vt me reum damnarent; depulſiones quanti vt me abſoluerent; nec negauerint opinor, ſi abſit, quæ nunc vetat fateri, vtilis & periculi ratio. Ego tamen Iuratis, Iudicibus, & modo quocumque in partem meæ mortis vel adſcitis, vel vltro ingreſſis, libenter ignoſco. Hic ſe quidam in medium tulit huic miniſterio deſignatus, qui grandi folio diffuſam narrationem ſcelerum recitauit, quæ illi & ſociis obiecta fuerant, ea ſpecie probabilitatis quam fore volebant populo credibiliorem. Perſuaſa enim cum Miniſtris Regina tres illos Sacerdotes, purgatæ ad purum, tormentis & examinibus accuſationis, aſſertæque palam,

innocentiæ, non fore tàm ſtultos, & perditos vt conſcientiam proderent, ſéque in vitæ reſiduæ extremo reos faterentur, id excogitatunt, vt laborantem iuſtitiæ famam hoc qualicumque remedio leuarent, ſecus perperam acceptum iri, niſi ſaltem reis denuntiaretur in faciem tanquam legitimè probatum, quod probatum negabant, & verum. Nec indultum fuit Campiano vt quæ recitata fuerant purgaret; ſed hoc ſolum, vt cauſarum ſummam ob quas morti fuerat addictus, & ipſe populo recitaret. Profeſſus ergo palam, Societatis Ieſu ſe religioſum & Sacerdotem eſſe; promptúmque ad Catholicam veritatem,ſuo ſanguine obſignandam; extra quam nihil eſſet ad æternam ſalutem præſidij, breuiter quidem (nec fas erat prolixè) ſed efficaciſſimè abſoluit. Ac ne mendacio Optoni, & Prædicantium de ſe in populum iactata in exitium cederent animorum, ſuas ad Pondum redditas expoſuit literas; nulla ſe vnquam multitudine pœnarum vel atrocitate adductum iri, vt ſibi quicquam excideret, quod poſſet Catholicæ Eccleſiæ nocere, illa, inquam, verba, non ſignificare quod falſo quidam animo finxerant preſſurum ſe alto ſilentio, arcana coniurationum quæ ſibi Papa Romæ credidiſſet; neque id ab ſe quæſiſſe Pondum; ſed de illorum culpis quos ritè ſacra confeſſione expiaſſet; ſub hæc doluit ſua cauſa, inſontes Catholicos fuiſſe carceri mancipatos, velut ipſe illos detuliſſet; pœnam ſibi æternæ damnationis imprecatur, ſi vel in medio tormentorum æſtu, Catholicorum quenquam nominaſſet. De Pondo & Ricardſono, quorum alteri librum decem Rationum, partem alteri miſiſſet, Senatores rogauit iurati promiſſi, nihil ſe propterea facturos illis negotij. Poſtremò ſanctè conteſtatus Ricardſonum iniuſtè damnari, quòd eum librum euulgaſſet, cum eſſet omnino alterius opera id factum; ad orandum ſeſe compoſuit. Sed nec illam ipſi quietis vltimæ partem exiguam, permiſit vacuam Hermis Caluiniſta; ex eo requiritans de Bulla Pij V. quid eſſe crederet ſentiendum, & interrogati ſilentio, quo verecundari debuiſſet, factus audacior, non erubuit ex eo petere, vt deuotam Papæ renuntiaret obedientiam, qua impudentia perſtrictus Campianus, vt verbis duobus interpellatorem odioſum à ſe amoueret; ſum, inquit, Catholicus; quibus ſolis Caluiniſtatum dialectiſſimi argumentati ſunt, proditionum omnium, & rebellionum: quæ tùm eſſent iam motæ, tùm in futurum poſſibiles, confeſſionem tacitam inuolui. Vnà ergo, oremus, inſtitit Hernius, & mecum ſaltem hoc dicito, *Chriſte miſerere mei*, patienti planè, ſedatóque animo eſt opus ad tam importunas, & friuolas nænias. Sedatè Campianus; per me quidem oret, cuicumque placuerit, tecum vero vt orem vetat religio, quam probè noſti non eſſe nobis ambobus communem, ſubiecit, quiſquis fuerit, alius, ſolus ſaltem ſeorſum pro Regina precare. Omnino reſpondit Campianus, & libentiſſimè; toties ante hac pro eius ſalute preces ad Deum fudi, quas & nunc etiam repeto, conformauítque ſe in habitum precantis, cum Carolus Hauuardus ſummus maris in Anglia Præfectus, & ſummè hæreticus, ſed prudens, & valdè cordatus, cum quibuſdam aulæ proceribus Campiano vicinus, nec

valens

valens inducere animum vt eum crederet verè ſontem; aut pro illa orare cuius imperio necabatur inſons, interrogauit pro qua eſſet Regina oraturus? ille, pro maieſtate, inquit, Elizabethæ tuæ, ac noſtræ Reginæ, quæ vox Hauuardum, vt mox notatum eſt, teneriter pupugit. Denique negata etiam Miniſtris hæreticis aſſenſionis leui vmbra, quæ videbatur ineſſe precibus Anglicè, vt ſolent, recitandis, *Pater*, & *Aue* Latinè recitauit, & monumentum vitæ pro fide Catholica poſitæ, rogauit Catholicos, vt cũ poſtremos efflaret ſpiritus, Apoſtolorum ſymbolum recitarent, quod præſtitêre omnes aperto capite; ſtatímque illius pedibus plauſtrum ſubductum eſt, ortique ingentes populi gemitus, & miſerantium exclamationes, mouerat enim illorum animos, tam prona illius pro Regina orandi pietas, ſuámque Reginam nominandi, manifeſto quo ſemper fuerat in eam affectu obſequentiſſimi, & addictiſſimi non rebellis neque maleuoli. Cadenti, adhuc tamen ſpiranti, ſuperaſtitit carnifex capiſtrum reciſurus, & defixurus ferrum in viſcera, peracturúſque reliqua ex iudiciariæ ſententiæ formula; ſed obiurgauit iratus Hauuardus properantem, mortem ſtricto gladio comminatus, ſi perſtringeret illum prius, quam planè expiraſſet, & fauere Hauuardo qui circum adſtabant, viri auctoritatis primariæ, qui & Hauuardo, & commiſerationibus populi, & innocentiæ morientis iam nimis exploratæ, hoc pietatis reſiduum donari voluerunt.

Diſſecto quadratim Campiano, cruentis eius ſanguine brachiis inuadit carnifex, correptóque, accede ſis, ait, tu quoque Sceruvine vt tuas partes agas; quem complexus vir ſanctus, pulchro hæreticis veræ fidei oſtento, eius manus Campiani ſanguine ſtillantes, reuerenti oſculo libauit, magníſque animis, ad palmam eandem, via eadem feſtinauit. Huic Vicecomes rogatu populi, ægrè ferentis Campiano allocutionem fuiſſe abruptam, loqui conceſſit, quamdiu vellet Feruida igitur adhortatione ſuaſit omnibus Religionem Catholicam, mille gratias Deo egit quod ſe tanto honore dignaretur vt pro illius obſequio ſanguinem funderet; bona & fauſta omnibus adprecatus. Datáque ex animo aduerſariis venia, tanquam de ſe optimè meritis, collum renidens & geſtiens capiſtro præbuit. Quare piè in illum commotus populus eius pedibus plauſtrum ſubtrahitur, comitatus eſt ſuis precibus cadentem, pacémque illi, & quietem à Deo optauit, bone Sceruvine! bonam animam tuam propitius clementer excipiat Deus: annos agebat vnum, & triginta; doctrina, ingenio pietatis feruore, egregie præditus, quibus tunc miſerabilis Anglia diu frui non meruit, tanto enim paucis ab eius ingreſſu menſibus, non licuit dare rei Catholicæ operam niſi in ſolitudine carceris. Aſſidua illius, & ieiunia, & preces, & noctes peruigiles, ſuſceptáque vltro cœteræ corporis macerationes, quarum ex ore exſucco, & ſqualido præferebat notas, ſic eius cuſtodem perculerant, vt eum perpetuo, hominem Dei nuncuparet; optimum religioſiſſimum Sacerdotem, & cui ſimilem non vidiſſet: His Catholici nominis ſanctitatem concionibus mutis, noſtri Sacerdotes ita commendabant, vt ſuos quoque cuſtodes hæreticos eius facerent lau-

datores, quod longè ſecus de Proteſtantibus contingebat quorum ſibi erat commiſſa cuſtodia. Olim quidem Campiani cuſtos, cum deinde Nortonum (qui Campiano torquendo præfuerat) ſeruare cogeretur, carcerem ſuum dictitabat, de paradiſo tartarum euaſiſſe, adeò erant immania quæ de Nortoni vita & peruerſitate referebat; Angelo Campino, ſucceſſiſſe Nortonum diabolum.

Sed ne tam properè à Sceruvino abeamus qui Seminarij Romani Anglis exemplo illuſtri, & ornamento eſt ſingulare de illo ſcribit Perſonius, virtutis heroïcæ cuius eſt apex ſummus, aduerſis gaudere; [vt primum ſubiit in atrium carceris, impactas illi tam craſſas compedes, vt ægrè ſe illo ſub pondere moueret, digreſſis vero ad legendum illi carcerem aut ſpecum arbitris, vbi ſe ſolum circumſpexit, ore ſurſum erecto, maximas Deo egiſſe gratias; tum deiectis in pedes oculis, greſſuque iterum tentato, vt catenæ audiuit ſtrepitum, & atiſiſſe ſuis malis, & illacrymatum præ gaudio & ſublatis in Cœlum brachiis ſignificaſſe quàm ſibi volupe illa obtingerent. Obſeruabant iſta è vicinis ſuis carceris feneſtris hæretici duo, quos *familiam amoris* vocitabant, & hac lætitiæ nouitate multum attoniti, ſæpiùs illam deinde narrarunt. Idem biduo quàm prehenderetur, ægrè ſe medium inter nos intruſit, vt foco tenui quem obſidebamus iam ſæui tunc frigoris leniret; alluſit ad hoc ſextiduo poſtquam carcere, clauſus, conceptis ad me ita ſcribens. Stipem, ait, accepi, quam heri miſiſti; retribuat Dominus; paucillum aliud, prius fuerat ad me miſſum, id vbi conſumpſero, in ſpecum deſcendam cum fratribus meis latronibus, vt ſtipe communi de ſportula victitem, itutúſque ſum profectò haud paulò auidius quàm ad conuiuium, mihi enim melle, cibóque omni propter Chriſtum ſapiet dulciùs eius ſportulæ panis. Ad crura & pedes tintinnabula neſcio quæ apta gero, ludit in compedum ſonitu quorum me crepitus qui ſim, & cuius ſim admonet. Nulla mihi harmonia ſonuit vnquam ſuauius; & ſi forem nunc veſtro illi vicinus foco, daretis opinor, capacem accedenti locum. Orate vt fortiter, & feliciter, curſum meum abſoluam. Secutus eſt Sceruvinum Alexander Briantus, annorum iuuenis duodetriginta, ore & animo Angelus. Hic ſe Deo vocanti, cum ad omnia promptum expeditúmque obtuliſſet, huius ſui obſequij principium duxit à mutatione Oxonienſis Academiæ in Seminarium Remenſe. Ibi quantum ſat erat doctrina, ſed multo vberius Apoſtolico ſpiritu imbutus in Angliam rediit anno 1579. ad hoc enim Alanus iuuenes illos egregios educabat vt ſuis ſudoribus, Anglicæ miſſionis excolerent vineam, & ſuis cruoribus fœcundarent. Illuc Briantus ſe contulit, præter dotes virtutum eximias ignita ſecum ferens, non alios modo ad Deum perducendi vota, ſed ſuimet ipſius cum eo arctiſſimè iungendi, abdicatiſque omnibus ſeſe illi æternum in Societate IESV conſecrandi ſuſpendebat tamen ipſius animum, an foret Deo acceptius hac iniuria temporum, libertas iuuandi proximos ex ſe vno apta; vel ex nutibus Obedientiæ mobilis, & agenda: verum enim vero vtriuſque, fecit illum Deus abundè compotem; vt &

viueret

viueret ſuus, & noſter moreretur. Captus, vt diximus, ſecreto ſtatim carcere traditur, *Counter* appellant, & longa multorum dierum ſiti, & fame cruciatur ne conceſſa quidem panis micâ, vel aquæ ſtillâ, vſque adeò vt vitalia coquente depaſcentéque ardoris æſtu, exſudantem è ſaxis carceris humorem lamberet, ad eum potiùs fallendum quàm demitigandum. Ad extrema itáque redacto, cibi aliquid datum eſt, ſed tàm tenuis & mali, vt ſufficeret dumtaxat ad differendam mortem, ne per ſe mortuus vitaret cruciatus, quibus ſtatuerant occidendo illo rabiem explere. Traductus ex eo carcere in turrim, defixis altè in digitos ſub vngues acubus, primo aditu interrogatus eſt, & reſponſi vice quod ſatagebant exculpere, cùm Pſalmum *Miſerere* recitaret, ſuíſque à Deo veniam carnificibus rogaret, furens Optonus ſuíque immemor, inſontis faciem crebris & pugnis, & colaphis onerauit, tortoris magis officio quàm irati nobilis perfunctus: haud tamen propterea Sacerdos optimus abſtitit à precatione, aut conturbatior viſus eſt. Quamobrem in prius remiſſus ergaſtulum tamdiu illic fame, ſitíque diſcruciatus, & deuoratus eſt, quoad nequiret in pedes conſiſtere. Fuítque tunc illa in vſu maligna barbaries vt longa inedia Sacerdotes penitus eneruarent, quo atrocitatem equulei, & religioſæ taciturnitatis perſeuerantiam lentius, & debilius ſuſtinerent. Ob hanc diris modis diſtractus eſt diuulſúſque Briantus, non minore illorum animi angore, quam eius corporis dolore, exprimi enim ex eo nec flatus potuit quo vel olfacerent de iis aliquid quæ interrogabant. Vbi Perſonius? vbi eius & prœlum & typi, & libri? vbi rem ſacram tum ipſi feciſſent? tum & Campianus. Perſonium, inquit, & noui intimè, & intimus illi ſum; vbi nunc ſit vel ante fuerit, non dicam; & hoc à me idem ad alia omnia reſponſum habetote, nec aliud præter hoc ab eo extortum.

Tormentorum igitur ſuorum, & torquentium triumphator poſtridie accitur è carcere, in quem fuerat reportatus, ac mortuo licet in venis ſanguine, quo nullum triſtius poſt equuleum omen, diſtenditur iterum, præter ſolitum vi tanta, vt traditum ſe carnificibus putaret membratim diſcerpendum. Inter hæc neque ingemuit, nec dolentis ſpeciem prætulit, nec oris habitum mutauit, refouente vt patefiet vires & corpus Deo; totus in Deo, & totus Deo plenus. Cognitoribus cum eſſet reſpondendum, obibat hoc in hunc ferè modum, & hoc vnum nihil præterea poteſtis, torquere videlicet; nec vobis quid me faciatis, poſt equuleum ſupereſt. Et ſperabatis hoc pœnæ tantulo me vincendum, & ſubigendum infidelitatis? quibus dictis in cœlum oculos, mentem in Deum referebat. Adſtabant torquentibus Nortonus & Hammonius. Ille inhorreſcebat ſtupens, narránſque poſtmodum, citra mortem, aiebat, non potui excruciare illum immaniùs; feci ex equuleo vt eximeretur, natiua ſtatura ſeſquipede longior. Inſaniebat Hammonius, & humum pede pulſans, planè, inquiebat, miraculum hoc eſt apertum, & patens, ſed refractariæ Papiſtarum Sacerdotum pertinaciæ. Aliter hunc nobis dolorum immenſitas ſubegiſſet fateri, non modo commiſſa, & ſcita, ſed & cogitata. Tum,

nollem, intulit diſcedens, interfuiſſet huic ſpectaculo aliquis, minus ſolidè firmus in Religionis noſtræ fide; innuebat, ſcilicet tranſiturum fuiſſe ad Catholicos, fortiſſimorum Sacerdotum, fidelitate indomita, & patientia domitum. Peracta etiam ſupra cumulum menſura quærendi, & torquendi, Cognitores dum abeunt, fingunt ſe illum totam noctem relicturos in equuleo penſilem; at is, ita ſit ait; ſed cum illico ſoluere tortores, non vt pœnam laxarent, ſed cum alia mutarent. Subterranea ſpecu illum condunt, cæca & humida cuiuſmodi dicunt Valesboras quæ ſunt ea in Turri multæ, & horridæ) Proiectum, & qualem ex equuleo portarant, in ſitu & luto per duas hebdomadas relinquunt, tantis intimæ voluptatis, paciſque argumentis, vt maleficio dæmonis, eius cuſtos, homo beſtia id attribueret. Hoc porro Brianto extraordinariæ gratiæ fauore viſus eſt Deus ratam habuiſſe promiſſioné voti quo ſe obſtrinxerat vt illi & viueret & moreretur in Societate Sic ille de ſe ad Perſonium, Campianum, Boſtgrauium, & alios ſi qui tunc erant in Anglia Patres. Recenſitis enim nominibus, quibus infinitis apud Deum tenemur, vt eius toti ſimus, quem quiſquis inueniſſet, inuenire vitam, nec poſſe id ſecurius alibi quàm in cœtu eorum reperiri quos Deus in ſui obſequium collegiſſet, ad legis ſuæ & conſiliorum obſeruationem, proferendóſque regni ſui fines; in iis vniuerſa, pondere ficti numero, & menſura, nempe iis præſentem adeſſe, imperatéque ſapientiam veram perperuo, cuius motus omnes decenter, ordinatéque procederent. Eam ob rem ſibi ante biennium, fixum animo hærere, huic ſe vitæ propoſito in Societate Ieſu mancipandi; diſtuliſſe tantiſper quod ſperaret ſuas eo in regno curas, & labores non fore prorſus inutiles; pridie vero quam applicaretur quæſtioni, dum oraret, & ſuauitatis diuinæ inſtinctu animaretur ad omnia conſtanti animo perferenda. Succurriſſe vetus illud propoſitum, eiúſque tunc voto conſtabiliendi opportunum adeſſe articulum: rem Deo efflictim commendaſſe, maturéque verſatam, perpenſam, tandémque probatam, ſacra voti nuncupatione concluſiſſe, viderique ſibi habere cœlitus voti eius à Deo non dubiam approbationem, præſentem ſcilicet, ac peculiarem meis omnibus in ærumnis & tormentis opem, & leuamen. Quibus fuſius enarratis; ſi quod, ait, vobis nunc referam, ſit inter miracula reponendum, equidem neſcio, Deus ſcit, ſed facti ſum certus, eiúſque profero conſcientiam meam coram Deo teſtem, dum poſtremùm ab aduerſariis torquerer, & ſæuirent in me atrocius ſolitò, pendénſque manuum ac pedum digitis in equuleo corpus diuellerent; ſenſi me repentè, omni pænè leuatum dolore, neque illo tantum, ſed ex iis etiam quibus exhauſta iam cruciamenta corpus fractum tenebant, ſit refocillatum vt ſenſu viuaci, & mente tranquilla, Chriſti patientis pœnas innumerabiles meditarer. Nunc ſi fieri poteſt vt quamuis abſens, admittar in Societatem, id ſupplex & intimis precibus flagito; id ſi creditis futurum ad Dei gloriam, & animæ meæ ſempiternam ſalutem; iam inde promitto coram Deo, omnibus qui præſunt, & præfuturi ſunt Obedientiam, Conſtitutionum præterea illius, & legum accuratam quoad in me

fuerit

fuerit obſeruationem; teſtis mihi ſit voti huius hic dies in die ſupremi iudicij. Hæc paſſim ille in ſua epiſtola, nec difficile in terris id aſſecutus eſt, quod ſe illi è cœlo donaſſe, Deus miraculo ſignificauerat. Productus ad tribunal Duodecimvirum, die primo poſt damnationem Campiani ante ſex alios Sacerdotes, confidentiam animi generoſi, & ſancti ad illud attulit, qualem nunquam ſpectarant ij Iudices. Sacri tonſus coronam ferebat capite quam recens ipſemet in carcere raſerat; proin etiam longè ſpectabilem; crucem vero manus ſuæ quoque opera concinnatam ex lignis duobus in quibus effigiem Chriſti morientis delineauerat, carbone vſus pro penicillo, & colore. Inceſſus, & oris habitus, & caſtigatæ decor modeſtiæ, & magnanimæ pro fide Catholica ſpecies pietatis, ſpectatores adeò affecerunt vt illam eorum erga illum miſeratione indignatus ſit Optonus, vultúſque in eum per biduum catenis, & compede; alius etiam neſcio quis increpuerit Briantum iratus, crucémque iuſſerit quam manu tenebat proiicere: ille; Chriſti miles, ſub crucis labaro, Imperatoris ſignum à ſe abiiciat? ante moriar quàm illud deſeram, id ſi violenter extorquebitur manibus, ſed cordi nequaquam, illic hæret impreſſum penitus, ex illo inde viros, & animos haurio, ad fundendum pro eo ſanguinem, qui pro me illum in cruce, cum vita profudit. Ita ille diſertis, haud liberalior promiſſis quàm præſentis. Poſt lanienam duorum ſociorum, euulgatámque mentis voluptatem quòd cum Campiano moreretur, in plauſttum conſcendit, conteſtatúſque Deo, & hominibus fidem Catholicam, & innocentiam, vltimo reiectis Caluiniſtæ cuiuſdam quæſtionibus importunis, orientem verſus placiditate mira & hilaritate, vt ſi expanſo ſibi accerſeretur cœlo, ſpiritum Deo commemendauit: ſubtracto mox plauſtro, beneficio caruit, quod illi vt ſocio Haualdus indulſerat, ne ferro prius eorum corpora, quam planè animam efflaſſent violarentur; imperitia vel malignitate ita collo capiſtrum aptarat carnifex vt cadens, gulam non ſtringeret; hæſit ergo tamdiù in illo angore, vt crudum ſpectaculum refugiens populus, in carnificis manibus eum reliquerit à quo ſpirans adhuc, illico eſt exenteratus.

De Campiano Reſidua; fama, merita, veneratio, laudatores, Edictum Reginæ, iubens vt iuſtè occiſus cenſeretur Sacerdotum Anglorum charitas crudelitate torquentium ſuperior. Appendicibus duabus ſtabilitur afflictio Angliæ eſſe propriè in fidem Catholicam; & Kalendarium Foxij triſte opus, & calamitoſum.

CAPVT VIII.

POST erecta in haſtis ſupra Turrim pontis Sacerdotum trium ſacrata capita; variiſque vulgi terrorem appenſa compitis eorum membra; ſeu magis ad piam Catholicorum venerationem, cœpere hi furtim, per ſe & alios, ambire puluerem trium illorum ſanguine imbutum, quibus ægrè totidem vnâ reperirent felicitate vnius ſortis, & conditionum diuerſitate pares. Seu enim Reginæ, Cæcilij, aliorumvè arte miniſtrorum; ſeu magis diuino factum conſilio, vt hi tres legerentur ex trium cœtuum vnoquoque, mancipatorum vltro ad Catholicam fidem in Anglia vita & morte propugnandam; quilibet horum trium, eoſdem animos, eandémque attulit generoſitatem; Briantum Rhemi, & Duacum dederunt; Sceruvinum, & Campianum Roma. Ad hæc horum cuique ſuus fuit caracter proprius. Brianto tranquilla indoles; Sceruvino vehemens; Campiano ex vtraque mixta, tam ambiguo inter ſe diſcrimine, vt ex Proteſtantibus etiam à Camdeno, ſcribatur fuiſſe *Vir ſuauis, & politiſſimus.* Quare omnes ſibi quibuſcum ageret addicebat, verum haud alia quam ſanctæ conſuetudinis natiuâ amabilitate, & qui comitem illum in itineribus, vel in Collegiis ſodalem habuerant viri graues & ſancti, aiebant diu poſt eius ſe verborum & operum iucunda memoria piè recreari, quòd ea mirabilis condiret ſaporis religioſi ſuauitas; hæc autem cognata pudori virgineo modeſtia corporis; ob quam olim Dublini vrbe Hiberniæ adhuc in ſeculo, cognomentum illi Virginis partum eſt; imo & opinio famáque non inanis, erat enim talis, & mente, & corpore; quod produnt qui eius animi arcanis præfuere, ac ſingulariter Ioannes Paulus Campianus, quem vſque ab tyrocinio magiſtrum habuit in diuinis, & quo cum annos octo egit; ait enim ſe cum ad excoquendam iuuenis virtutem pro Rectoris officio eum exerceret; tantas opes virtutum in eo offendiſſe, vt puderet magiſtrum,

giſtrum, tanto diſcipulo ſtare à pedibus; potiſſimum vero, quam primo loco p nit, virginitatis illibatæ, ſic ille audita Campiani morte dum Prouinciam Poloniæ regeret ad præpoſitum Aquauiuam de illo ſcripſit. Nec erat hæc naturæ frigus lentum & ſtupens, alioqui viuacis & vegetæ; ſed generoſæ pietatis obſiſtentem ſibi vim omnem contrariam non ferentis, & ex alta impreſſione ſenſuum diuinorum primo aditu dedignantis quicquid belluinum, aut turpiculum, ſuboleret. Cœterorum vero animi motuum tam erat Dominus, & potens vt (quod erat ſolitus dicere qui confitenti operam dederat) niſi vocati, iuſſique non prodirent; nec furtim vnquam eius libertatem, nec apertè à recto deflecterent, quod quam rarum, & quanti ſit nemo non, & ſentit, & animaduertit in cœtibus ſanctorum hominum etiam numeroſis. Subdebat illi fateor ſeipſum, quam erat fortitus bona mens ne quando ſibi, refractarius, & rebellis à ſe diſſideret, ſed ille animi habitus, naturæ beneficio temperatus, & Dei munere ab ortu congenitus, longè abeſt vt omnes in caſus ſufficiat, contineátque hominem vbique ſibi ipſi concordem; aliis machinis natura domanda eſt, ipſa validioribus natura, & religioſæ coërcitionis malleo crebráque ſui victoria, hanc ſibi à primo ſtatim Campianus, tyrocinio ambiuit, eadem ab ſe grandíque opera reſcindens, quicquid in commoditates corporis, honorem, & plauſum, vitámque adeò, vergebat propenſiùs. Sic Rhetor Collegij, poſt & Philoſophus, & concionator, & ſodalitio iuuenum Præfectus, eodem tempore, Excitatorem agebat matutinum, & quicquid domi viſum eſſet maximè ſeruile, ambiebat vt pulchrum & nobile, gnarus ſolam Dei approbationem, iuſſum rebus pretium ponere, citra illam etiam aurea inſtar luti cùm eſſent; contra ſi Deo placuiſſent, fore Cœlo ac Deo emendo paria. Prærogatiui ergo concionatoris, doctoris perſpicaciſſimi, aut alterius cuiuſvis decoris quo clarebat, tam nullus ei adhærebat fumus, vt è pulpitis delapſus, videretur oblitus ſe illic fuiſſe. Romam accitus à Mercuriano, vtebatur veſte adeò detrita, vt interpolata veſtis alterius ei fuerit aptanda. Solus domi vices multorum ſuſtinens, & nocturnæ quieti detrahens, quod diurno labori adderet; ſi quid noui fuiſſet ab iis qui præerant iniunctum; ſolum ex iis quærebat, nùm ſe illi oneri cenſerent pietate, atque ingenio ſat eſſe. Annuentibus, non addebat plura; ſed demandatum perinde curabat, vt ſi vltro illud delegiſſet, nec haberet aliud ſatagendum. Dabo, inquit operam, ne quam ad me V. Paternitas, fruſtra, & in caſſum ſyllabam ſcripſerit, & reſpondebat tunc Generali ex Anglia, vbi tanto quàm in Bohemia, oſtendit certiùs ſeipſo exutum, iam ſuum non eſſe, quanto ſibi commiſſum negotium, erat per continua, & extrema, probroſæ mortis, & crudeliſſimæ adminiſtrandum pericula. Sagaciſſimis toto regno exploratorum venatibus feruebant omnia, & prius vbique audiebatur captus, quàm ab iis caperetur, nunquam tamen abſtinuit publico, & Prouinciis peragrandis quas excolendas ſuſceperat. Quod profectò non erat audaciæ præfidentioris, vel minùs attentæ ad malorum extremam grauitatem, in quorum diſcrimen

induebat ſeſe. Sed enim vocatus à ſummo Pontifice in obſequium rei Catholicæ, & ſaluti Anglorum à Generali Præpoſito donatus; non ſum ergo, aiebat, deinceps meus, ſed eorum totus; quorum bono, à Deo, & mihi Præpoſitis ſum addictus; nec me poſſum negare poſcentibus ad animæ opem; nec parcere interdiu itineribus apertis; noctu ſecretis laboribus; vbique periculis carceris, aut proditionis. Erant hæ partes Campiano, ex officio implendæ. Cœtera diuinæ permittebat curæ; quoad prudentia, & Obedientia ſinebant cautus; ſed peræque cautus, ne ſibi ſubreperet vitæ amor, ſubtiliſſimus rationum ad eam ſeruandam ſophiſta, & artifex, quàm Apoſtolicæ mentis excelſitas pro nihilo ducit quibuſvis periculis obiectare. Hinc illud Dauidis ad Generalem ſcribens merito vſurpauit *Anima mea in manibus meis ſemper*. Non minùs ad eam laxandā expeditis, & promptis, quam aperiendum in volam pugnum. Quod ipſe dum ſcriberet. Non licet, inquit, vlterius; premit veſtigia explotator & fugere opus eſt.

Tam actuoſa, laborum, & periculorum continuatio, cum tanto ardore, ac libertate pietatis; et ſi anni vnius ſpatium haud multum excesſerit, honorificam illi confirmarunt hæreticorum gratulationem qua ſibi mutuo plauſerant capto Ieſuita Campiano, truncatam vnà Papæ manum dextram, at enim! quæ Dei eſt bonitas, non deſunt aliæ omnes dextræ, & pares virtute, numero plurimæ; huic interea dum truncatur, palma inſeritur, in Bohemia non ſemel prædicta; quam vt vaticinium diuinum non memoro, ſed ex perſpicua qua ſplendebat ductum luce meritorum & cognitione; hinc non nemo abſenti, vbi erat ſtudere ſolitus palmam & lilium adpinxit, illam martirij; hoc virginitatis ſymbolum & mutuum elogium; ac de martyrio, quod vocemus licet emendatiùs, mortem Catholico fidei odio illatam, nefas puto ſilere, quod Regis Catholici legatus in Anglia, Bernardinus de Medoza, Londino ſcribebat ad ſororem Annam, triduo poſt necem Campiani; quando, inquit, non decet hinc de martyribus tibi à me perſcribi; præſtabit hoc meo nomine Serranus cuius epiſtolæ, rogo apographum vt mittas ad Patres Societatis IESV, vt prælegatur publicè in cunctis illorum domibus; & addas quicumque hic ſumus, meque peculiariter, poſſe dem facere Campianum, inter ſummos Eccleſiæ cenſendum martyres ſi quo paſſus eſt modus attenditur, talémque poſſe ab ſui Ordinis ſociis haberi, & mei huius hiſtorici numeri pretium ab iis petere, vt ſuis precibus mei ſint memores, hæc ille ex Celtiberico reddita. Cuius etiam viri tanti teſtificationi oculatæ debebit æternum Societas, quod conſtet à morte Campiani cœpiſſe illam ſuorum ſanguinem in Anglia pargere, iis non indecorem qui ab temporibus Henrici VIII. tanto numero illic pro fide, & iure ſparſerant filiis præſertim Patriarcharum trium Benedicti, Brunonis, & Aſſiſinatis Franciſci.

Supereſt de rebus Campiani, quod quantò, interiùs, tantò minùs poteſt in lucem efferri, haud tamen ſic valuit ab eo premi, quin emicuerit, & foras eruperit. Coniunctionem intelligo animi cum Deo & illuminatæ mentis perſpicientiam, ex qua ille de æternis ſermo ad veri ſimilitudinem eam expreſſus,

expreſſus, vt ſi ea oculis cerneret; ad interiores motus tam efficax, vt ſi ea prægustaret. In concionibus ad Catholicos, tam ſanctè eloquens, vt plures illi ex oculis lacrymæ, quàm verba ex ore fluerent, cogerentúrque interdum affectuum, & fletus vbertate, dicendo ſubſiſtere, quòd eſſet eius in diuinis eloquentia, non artis beneficium aut naturæ, ſed illuminati cœlitùs, & inflammati cordis. Erant perpetua eius itinera, diuinorum perpetuæ meditationes, quibus ſibi abundans, refundebat in Catholicos ad quos diuerterat, fructu prorſus minimè dubio, etiam in Proteſtantibus, qui nobilitatis fiducia, nullo proditionis metu admittebantur ad eum audiendum, vel redimebant domum Catholici; vel nauſeabundi, Prædicantes ſuos vocabant, verbi Dei ſordidos tractatores, intelligentia Veri ſummi caſſos, rationum piarum enerues, inſipidos, ignaros, nec ab ſe præterea vnquam audiendos. Ipſæ quoque illius epiſtolæ, vnam animi loquuntur ſalutem, ea propter ad eos ſcribebat tantum qui forent ad Dei amorem acrius exarſuri, & deſiderium perfectæ virtutis; certè quas vulgo reſiduas legimus, dum ignem aliis inſpirant; ſpirant eius animi celſitatem tantò ſubliniorem caducis omnibus, quantò neceſſe eſt illam eſſe, cui excellentia æternorum, ſtabilitáſque probè perſpecta ſit. Atque his breuiter de vita Campiani, ſubdendi ſunt vltimo mortis eius fructus; ac primum in Catholicæ fidei multiplicia incrementa tam vberes, quàm in detrimenta hæreſeos, quorum tamen ſibi pollicebatur contrarium malè meditata Miniſtrorum, & Senatorum prudentia; profeſſus fuerat vir Princeps Reginæ intimus, ſi Campiano ius aut miſeratio libertatem vitámque ſeruaſſet, potuiſſe vnum, pro eo quod agendo pollebat, Anglos omnes reſtituere Catholico nomini; proin eius necem ſuaſiſſe ſe tàm neceſſariam, quàm integritatem dogmatis à Parlamento Reformati; eo vero nunc mortuo tàm ſecuram, quàm antea periclitaretur. Quicquid porro futurum fuerit, ſi quem ei præſtituerat natura vitæ curſum expleſſet, certum eſt eius necem in damna hæreſeos ceſſiſſe grauiſſima, quorum alios non edo teſtes niſi qui aderant, & ſpectarant.; meo quidem iudicio, ſcribit Doctor Alanus, ſi annos viginti laborando ſudaſſet veſter Campianus, Deo nunquam, Anglis & Societati tantundem gloriæ pepériſſet quantum, ſuis catenis, equuleis, & morte attulit. Nullus vſquam ſermo in epulis, circulis, cœtibus, & familiari conſuetudine, niſi de illo & Religione] Sic ille, quin ipſum & in Campianum cecidit profecto, ſed perappoſitè, quod iis de aliis animaduerterat, quos ſanguinolentis Parlamenti edictis, & iure tribunalium iniuſto, Religionis Catholicæ odium, torquebat, & necabat; hoc, ait, nihil præterea deerat Catholicæ hoc in regno cauſæ, vt Anglorum auctorum ſcriptis, atramento, & ſtylo & libris, hi libri ſuccederent; ferro & ſanguine editi. At ex Perſonio expreſſius diſcimus quid emolumenti Catholicorum rebus acceſſerit ex pretioſa Campiani morte, duorúmque illius ſociorum. Aduerſarij nunc, inquit, noſtri tam furioſè inſaniunt, vt videantur in ſtultitiam verſi, inopino & acerbiſſimo poſtremi vulneris dolore, quo trium iſtorum martyrum interfectione transfixi.

ſun .Tantum planè id fuit,vt ſenſus etiam cuiuſvis expertes id ſentiant,deſperentque omnem in perpetuum eius medicinam. Affirmabat nuper Vvalſinganus nummorum millia quadraginta,minori iactura,proiecturam fuiſſe in mare Reginam,quam cum trium illorum Sacerdotum mortem obiecit publicè ſpectandam. Eóque res venit,vt ex Proteſtantibus moderatiores de morte illa nobiſcũ ſentiant,fateantúrque ſe de noſtra cauſa mitius,& æquius quam ante iudicare , tùm ex heroïca trium illorum morte , quàm planè ſibi perſuadent iis iniuſtè illatam;tùm ex noſtra tam forti prouocandis ad pugnã hoſtibus perſeuerantia ; quàm timida illorum ad eam ſubterfugiendam pertinacia, qua ſola trium Sacerdotum luſere prouocationes. Dici haud poteſt , vel ſatis comprehendi, niſi ab iis qui interfuere , quantum , mortes illæ , boni pepererint. Aiunt quoque cum noſtris ipſi hæretici ſi annorum centum data foret iis vita , nunquam Religioni noſtræ futuram fuiſſe tàm vtilem , quam fuerit breuis , ſed glorioſa mors ; vacillantes firmauit ; quatuor millia Eccleſiæ reddidit ; ex confuſione ſectarum promiſcua, nunc de negotio ſalutis , & ſecuritate , innumeri ambigunt. Vexati , vincti , reotum cuſtodiis ſepulti Catholici geſtiunt, triumphant , nihil ſibi malorum aut pati videntur , aut ſentire , quæ aſſidua , & grauia perferunt. Nunquam Londini ſacra frequentiùs , nunquam religioſiùs obita ; miſſa omni propè in angulo celebratur , & pœnæ capitalis periculum imminens æquè flocci habet qui celebrat , & qui adeſt, audítque celebrantem. Inquiſitor vbi ſupetuenit , & ſatellitium iudicis , diffugere huc illuc qui poteſt , in vicinas ædes , móxque illic rem ſacram integrare vinctorum quoque induſtria excogitauit modum , quo in ipſo etiam carcere miſſæ ſacrificio fruerentur. Nouit hæc hoſtis, vt prope ſub oculos poſita, inópſque remedij, dolore rumpitur, infinitæ in lucem prodeunt omnis generis lucubrationes, narrationes, dialogi, ſarcaſmi, poëſes, dicta, qua ſtylo, qua typis credita. In laudem trium illorum martyrum , & eorum accuſationem quorum iudicio ſunt damnati , deſcribuntur illic, quæcumque ad illos pertinent , comprehenſio , carcer, tormentorum vis, diſputationes , accuſationes, depoſitiones, damnatio, mors, aduerſariis nequicquam frementibus, & minitantibus. Ne poſſunt quidem pueri tacere crudelitatem iis audenter exprobrant aduerſus Dei ſeruos Horum vnus haud pridem Oxonij verberibus cæſus eſt in Academia, fugit alter priori cautior, quòd poëticè aliquid in defenſionem martyrum ſcripſiſſent. Campiani cuſtos in caſtro Londinenſi ex obſtinatiſſimo Caluini aſſecla in ardentiſſimum euaſit Catholicum ; aliorum cuſtodes ambo in melius mirificè mutati , mira de illorum virtutibus, & noua quotidie recenſent.

Hauuardus rei maritimæ Præfectus , ille quem diximus , obſtitiſſe ne adhuc ſpiranti ferrum infigeretur Campiano, in palatium reuerſus , rogatúſque publicè ab Regina , vnde? ex Tiborno reſpondit , & ſpectanda morte trium Papiſtarum. Inſtanti quid viſum iis eſſet ; retulit , viſos ſibi tres viros doctiſſimos, ſumméque innocentes. Deum , inquit, orabant pro veſtra Majeſtate , dabant omnibus omnium veniam quæ contra ſe fierent ;

ficerent; damnationem ſibi ſempiternam, ſi mentirentur, imprecati, ſe ne cogitaſſe quidem aduerſus Regnum aut majeſtatem quicquam mali. Admirans illa; itanè inquit, ſe res habent? mox, ita ſe habeant necne, nihil ad me? de iis ac de ſe viderint qui eos damnarunt. Hæc Regina, & hæc Perſonius.

Opinionem ſanctimoniæ ſingularis qua vigebat apud Catholicos Campianus, reliquiarum eius ſecutus eſt multiplex & induſtrius ambitus; furto, argento, periculo, & arte quæſitæ ſunt, magis piè quàm cautè à nonnullis. Nobilis adoleſcens, condicto cum aliis acceſſit ad tabulam vbi eius corpus in quadrantes à carnifice ſecabatur. Strophiolum ſuum velut fortuito, & aliud agens in fluentem demiſit ex eo ſanguinem, ſtatímque ſuſtulit; ſed irrito ludo; Miniſtri qui aderant toti ex oculis in eum inuolant, vt trahant in carcerem, qui dum ſe tuetur, & multo clamore inter illos eiúſque ſocios de illo contenditur, alter eo commodo vſus, Campiano pollicem amputat, ſéque turbæ permiſcet ſpectando intentæ, tàm ſcitè vnum ex ea ſimulans, vt nullum ſui indicium fecerit; animaduerſo Vicecomes furto multò in auctorem ſtrepitu ſategit, eóque grauius Regina, vterque inaniter, nullum pij furis veſtigium vſquam apparuit. Nobilibus aliis tum viris tum feminis in ſortem bonam ceſſit aliquid ſanguinis, & cuidam veſtis, in qua ſpiritum efflarat, ſed omnes omnino carcere, & multa pecuniaria, religioſam luerunt pietatem. Aureis octoginta particulam digiti à carnificibus iuuenis redimebat, ſed pœnæ carioris diſcrimen cauſati dare renuerunt. Felicius cum eo actum eſt, cui, ob amorem in Patres, meritáque in fidem Catholicam eodem tempore Turris incluſo cuſtodia licuit, magno pretio crucem redimere, quam ſecum Briantus ad duodecim tribunal detulerat, & fidiculas quibus Campianus fuerat in equuleo diſtentus, quas biennio poſt Romam tulit, vbi viſuntur etiamnum in Collegio Anglorum, & viſuri ſumus ſuo loco Perſonium his collo applicitis morientem. Nunc illum interim audiamus dum huic finem imponit argumento narratiuncula duplici ad Præpoſitum Aquauiuam, incredibile inquit eſt, quanta diligentia quantíſque pretiis quærantur Campiani reliquiæ, iuuit horum vnum fortuna facilior, & ſolers ingenium, ſuffuratus eſt vnam ex eius coſtis, tulítque in ædes Catholici ad quem tùm multi conuenerant, quanta omnium voluptate, ex tam pretioſo, ſupráque ſpem omnem accepto pignore nihil attinet dicere, Baro inter alios præ magnitudine refuſi gaudij, deliquium paſſus, ægrè animum poſt tres horas recepit. Adoleſcentes nobiles, de parte in vſij media quo Campianus vtebatur pacti ſunt ſeorſum cum tortore; horum alter qui hanc ſibi poſcebat repenſurum ſe gratiam pactus eſt nummis ſeptem; promiſit tortor in diem proximum ſummo manè; tantum alter theſaurum ſocio inuidit, eius aduentum horámque præuertens, cum pacta pecunia tortori ſe ſiſtit, pecuniam exhibit, promiſſum repoſcit. At ſceleſtiſſimus proditor, præoccupato capitalium iudice, duos è latebris quos occultarat ſatellites educit

qui nobilem in carcerem rapiunt. Aui bona ſocius tempori aduenit, ſed expectato diu fruſtra tortore triſtis denique ac deluſus, ſed liber abiit. Ita Perſonius ſic in vota, & aduerſus vota alternante Catholicorum induſtria pro reliquiis Campiani, effectum tandem eſt, vt obtinerent quam multas non modo expeterent, ſed quas etiam longinquis enixè petentibus erogarent. Carnis eius pars non exigua balſamo condita, iure præcipuo Alano ceſſit, eiúſque ſeminatij alumnis; Iacobo Saleſio ex noſtris fragmentum oſſis quod geſtabat ſemper appreſſum pectori ad refouendum perpetuo quo flagrabat martyrij ardorem, impetrandáſque ad hoc Campiani apud Deum preces. Fuerant enim ambo, amicitiæ intimæ, & ſancto per literas rerum diuinarum commercio iuncti. Miſſus poſtmodum Albenacum Saleſius ad ſacras conciones ex Collegio Turnonenſi, Campiani ſui ſacrum pignus è ſinu protulit, ſuáque illi poſt humile oſculum antiqua memorans deſideria, & preces aſſiduas, delatum admiſit concionandi munus, quo dum fungeretur in expreſſum fidei odium à Caluiniſtis furentibus necatus, fine potitus eſt, ad quem tantopere per Campianum anhelarat.

Splendebat hæc apud Catholicos erga Campianum veneratio omnium in dies illuſtrius; apud alios (demptis Reginæ Miniſtris, & Prædicantibus) innocentiæ clara fama, & damnationis in illum violentis calumniis intortæ, necíſque iniuſtæ; volitabant hæc palam per ora omnium; palam Iuri Præfectus Vvrayeus profeſſus fuerat, ſi poſtridie ſic foret. De Sacerdotibus ſeptem iudicatum, qui Nouembris viceſimo primo producti fuerant, vt de Campiano & ſociis die præcedenti, futurum vt illam Regij tribunalis infamem maculam nullæ vnquam Tameſis aquæ eluerent; ea propter agendum aliqua ratione vt Edmundus Ploydenus à iudicio abeſſet, qui oraculum Angliæ in iure, & foro audiebat, prorſus alioqui exprobrandam illi fraudulentiam in cauſa prius damnata quàm tractata, & examinata. Inter has conſcientiæ deprehenſæ arctati anguſtias Reginæ Miniſtri, malo peius remedium ineunt, & patratæ fraudi, maiorem attexunt. Menſes fluxerant à nece Campiani iam quatuor, cum primo Aprilis anno 1582. Edictum prodit de Campiano, Sceruuino, & Brianto, iubentúrque omnes mortales credere, iure illos, & legitimè cæſos; vetantur omnes vlterius quærere, quo pacto, & cur? & ſecuris petinde oculis vt ſi coram ſpectarent in Reginæ verbis, & conſilij publici fidelitate acquieſcere. Verum enim vero incruduit, efferatúmque eſt vulnus, eo malagmate; nam ſi, aiebant etiam pueri, ſi mortis aliæ non fuerant cauſæ, quàm quæ in aula Vveſtminſterienſi, & luce frequentiſſimi populi, tribus Sacerdotibus ſunt obiectæ, vt quid noua nunc effugia captantur, & ad conſcientiam Reginæ, ac iudicum (inuiſibilia arcana) prouocatur? ſin fuit aliud morte plectendum iuridica; cur tacitè preſſum eſt. Cur non accuſatum, auditum, probatum dum viuerent? vt vel conuicti damnarentur, vel abſoluerentur innocentes? & quæ tandem hæc forma iudicij inſolens; damnare ad mortem miſerum, nec mortis eius cauſam niſi eo mortuo

edere

edere, & hanc præterea non niſi generatim vt credatur nimirum non autem ſciatur. At enim haud magno hic opus acumine, ad explicandum ſilentij huius nimis apertum myſterium. Fuiſſe videlicet ob religionem Catholicam necatos, & hoc inficiari, nec velle id aut videri aut credi, eámque ob rem, mortis cauſas occultas prætexère, quòd læſæ crimina maieſtatis, nimis infeliciter iis oppoſita, nimis clarè calumniarum comperta ſint, tum pro tribunali rationibus diſcuſſa; tum ad Tibornum ſub ipſo patibulo, ſub ipſo vitæ momento vltimo, conſpectúque extremi iudicij, conteſtatione terribili purgata, & damnationis æternæ adprecatione. Ad hæc iſtæ obſcuræ, ac reconditæ mortis cauſæ, vbinam tunc erant, cum vita, libertas, Reginæ gratia, honores, diuitiæ, dignitates, promittebantur volentibus ſolum, templa Proteſtantium ſubire? mors eſt illata nolentibus, aut videri aut eſſe inter Proteſtantes totum hoc fuit eorum facinus, cœtera fucus tantum & fumus. Facítque huc ſapiens animaduerſio ſcriptoris Angli quicumque is fuerit; noſtri, ait, ſibi non ſatisfaciunt in mortis alicuius probanda æquitate, niſi denuo illum poſt mortem confodiant, vulgandis contra ipſum libris, maximè cum res eſt aduerſus Catholicos. Sudandum igitur affatim iis erit in editione librorum talium, cùm tam multos occidant, ſui alioqui tam nullam ſe putant fidem populo facturos. Clarius ante hunc alius, larua hæc, ait, parum fortunata Campiano, Sceruuino, & Brianto ſanctiſſimis viris, ſed fruſtra obducta eſt, innocentia illorum haud minus perlucente ſub alienæ calumniæ mendaci velo, quam aliena calumnia, veraci eorum innocentiæ offuſa. Sed cùm penes Miniſtros arbitrium eſſet, leonis caudam exerere, vbi minus vulpina polleret; væ! qui Campianum auſus eſſet tueri, & eorum culpare iniquum iudicium, delatus illico, bonum factum luebat graui malo, vt qui ex Academicis & Collegis extra Regnum exules pulſi ſunt, & ignominioſè deformati. Scribendi autem materiam Tameſis poëtis præbuit, naturæ miraculo, maris acceſſu deſtitutus, quo die cæſus eſt Campianus, cum lege naturæ nunquam interrupta, creſcente cum luna Oceano, ad milliaria ſexaginta in continentem reſtagnaret. Quod confictum à nobis hæretici, credi voluerunt, & Campiani meritis arrogatum. Per me quidem vt cognominaui naturæ ſolius miraculum eſto; ſed eius ſunt teſtes, qui viderant, aderant, & Londini agebant; inter quos Thomas Fitzerbertus quem alias memini [id vnum, ait, haud duxi omittendum, Tameſim fluuium qui Londinum alluit, & ad æſtus maris, ſuos etiam in dies acceſſus habet, ac receſſus, eo die quo Campianus morte affectus eſt, præter quam ſolitus nec fluxiſſe omnino, neque refluxiſſe: idque tanquam rem inuſitatam à quamplurimis obſeruatum, poëtis præbuiſſe occaſionem, vt varias ea de re cantiones componerent, in quibus prodigium illud Campiani martyrio palam adſcribebant: & harum cantionum vnam, ab inſigni poſtea muſico numeris muſicis adaptatam, & vidi ipſemet ſæpius, & audiui] ſublimiori argumento, & ſtylo Vvalſingerus innocentiam Campiani, & ſanctimoniam proſecutus, inuectúſque in Pro-

teſtantium iniuſtitiam crudelem, manu carnificis publicè, vtráque eſt auricula truncatus, quam eandem probroſam & infamem pœnam tempeſtiua fuga Henricus Vvalpotus claritudine generis euaſit. Adeo Miniſtris Proteſtantibus dolebat, poëma inſigne, de vita & morte Campiani Anglicè ab eo compoſitum, vbi viſa eſt P. Ioanni Gerardio incaluiſſe vena illius, ſanguine martyris, ingentéſque ex eo duxiſſe ſpiritus vt Chriſti conſilia religioſus ſectaretur, & multa nobis reliquerit, ſuo loco narranda. Sed in iis quibus laudes Campiani fuêre ſuo periculo & pœna chariores, eminet iuuenis, obiectæ in vulgus fortunæ; meriti locuples apud Deum [Redibam, inquit idem Gerardius, à Tribunali, Londino ſex milliaribus diſtante, cum facultate amicos aliquot viſendi, dum me ante noctem carceri redderem. Offendi peſſimo Breiduuelli marcentem in carcere, quem eſſe ægrotum acceperam. Fuerat enim mihi diu ſocius in carcere Equitis Martialis, longam miſer illic trahebat catenam, quod Campianum, cuius etiam ſeruus fuerat laudaſſet. Coactis pœnis addebat ſpontaneas; cilicium horridum, ac prope continuum; demiſſione ſui erat, & charitate ſingulari; ſemel cum me cotam, cuſtodis famulus colaphorum denſa grandine operuit, ſilentem nihilominus, & ad iniuriam, ac dolorem mutum; tranſlatus demum tribus cum aliis, quorum vnus fame interiit, in Briduelli putens ergaſtulum, ærumnis exeſus ægrotauit. Spirans mihi cadauer apparuit, tam ſtipatis pedum examinibus depaſtum, quam ad mortuum talpam exedendum ebulliunt formicæ, hanc ille moleſtam fœditatem patientiſſimè perferebat] ſic de illo Gerardius. Sed hoc tam enorme iudicium de laudatoribus inſontis Campiani, & vituperatoribus Iudicum iniquorum, quorum fuerat calculo damnatus ſi ſe in omnes protuliſſet, amputanda fuiſſet cum auriculis lingua, & impingenda parti Anglorum mediæ catena; euaſítque res in adeò lubrici, ſuſpectíque reſponſi negotium vt Sacerdotes Catholici, iuridicè interrogarentur, de damnatione Campiani, quid apud ſe ſentirent? & ex Georgio Iaddoco integerrimæ vitæ Sacerdote, qui & ipſi diu poſt, pro fide necatus eſt à cognitoribus in quorum manus inciderat, curioſius quæſitum quis eſſet in Gallia vbi tunc agebat cum occiſus eſt Campianus, de morte illa ſenſus? quibus liberè Iadoccus, communem viguiſſe tota Gallia famam & opinionem, Campianum iniuſtè damnatum; incuſaſſe audenter Reginæ tyrannidem Gallos omnes; conceſſúmque ab Rege, vt typis edita, mortis illius hiſtoria totis Pariſiis cantaretur, quibus totidem aculeis quot verbis Miniſtrorum lancinabat conſcientiam peruerſam, auerſantium improbitatis famam, improba facta tuentium.

Sed æque nihil iis ſonabat abſonum & acerbum quàm glorioſum Martyris cognomen, quod Campiano, Sceruvino & Brianto attribuebant Catholici, libris non modo latè aliunde in Angliam vectis; ſed ipſa in Anglia prelo preſſis (quod tunc ſedes Romana cuius eſt de meritis ſanctorum cognoſcere non vetabat tanquam præoccupatum de iis iudicium.) Huius tituli honorem magnis clamoribus vociferabantur iniquè iis tribui,

quo

quo iam inde ab Henrico VIII. ſcriptores omnes ſoliti erant illos exornare, quos odio Catholici iuris, & conſenſionis c n Romana fide, tam multos Anglia peremiſſet Volebant ſcilicet religionis cauſam in ſtatus publici crimen deflectere, atque in aliis tribus, conſi..is huius propoſitum ſancire; nam quod facile diuinarent, tribus ſibi Anglorum adiunctis Collegiis Duacenſi, Remenſi, & Romano, Societatem in Anglia rei Catholicæ ſummo futuram præſidio, quantum ferro & viribus valerent, ſtatuerant id anteuertere, ac ne totidem darent Catholicis martyres, quot occiderent Sacerdotes (ratum vero iis erat, quotquot eſſent delati perimere) ſubtili malitia, religionis cauſa tentos, videri voluerunt, coniurationis, & rebellij damnatos, & ab his tribus incipere, atque ad hoc ex locis vnde aduenerant ſingulis vt ante monuimus ſingulos legere verum quam falſi fuiſſent arioli, ſenſere poſtea ſuo cum intolerabili dolore, ex iis certè nemo, quos cruenta illa & fœda tempeſtas ſuo ſanguine demerſit, maiores his tribus honores, cultum, reliquiarum venerationem, & celebritatem memoriæ eſt adeptus; maiori nemo populorum approbatione, martyrum cognomentum.

Fuit profectò ſpectaculum nobile, Sacerdotum conſtantia, in aſſerendo mortis ſuæ vero & proprio titulo, cum duritie publici ſenatus compoſita, in eum aliò deflectendum obſtinatè pertinaciter intenta. Hos cœpta vrgentes, æquenihil vrebat, vt Religionis ſanctum nomen verúmque transformandi, in falſum titulum ſceleris capitalis; & perſuadendi cauſarum, formularum & ſententiarum agitatione iuridica, proditionum reos mori; hnic ſuo mendacio pertinaciſſimè afflixi, oppignerata edictis, & libris publicè ſua fide; adigere populos voluerunt vt crederent Reginam Angliæ, Religionis & conſcientiæ nomine mortalium nemini pilum vellicaſſe: è contrario Sacerdotes, quà noſtri quà Collegij duplicis, quà plurium Ordinum nunquam abſtitere traiectu in Angliam beato, ſi animorum ſalutis ſuis ſudoribus prodeſſent, ſed beatiores ſi etiam ſanguine. In quo ſpecimen edidere abſolutiſſimæ charitatis, paucis forſitan obſeruatum. Nam ſi iure homines mirantur, magnitudine celſæ mentis, & pietatis ardore incitos, Euangelij ſancti facem per maria omnia barbaris inferre, ſpeclari, certi, & indubitati martyrij, cuius nemo illis gloriam contendat; iudicet cui lubet, cordatus modo, & animo ſagax, num ſit eorum generoſior charitas, qui ſpectato ſolum Eccleſiæ bono, Apoſtolicam operam populis addicunt, & conſecrant; mortem ab iis & nomen referunt proditorum, falſis iudiciorum, & tribunalium ambagibus probatum ſolos profectò ſe ſapere iudicarunt, illi Reginæ conſiliatij, reliquam mortalium plebem, oculis, & iudicio captam ne cerneret eſſe illorum facta, verbis omninò contraria, legerétque apud Stouum Anglum, Proteſtantem, illis temporibus coæuum, & auctoritatis inter ſuos præcipuæ ſcriptorem; legeret, inquam, paucis annis, proditorum affectos ſupplicio, quatuor laicos mutati conuictos in Religionem Catholicam Caluiniſmi; Sacerdo-

tes duos & viginti, appenſos patibulo, & quadratim ſectos, partim quòd primatum Romanæ ſedis propugnarent; partim quod inaugurati ſacris Ordinibus fuiſſent ſub auſpiciis Ro. Pontificis extra regnum; legeret quoque (nam & hoc addendum) in Parlamenti edictis miniſterij ſacri vſum inter crimina referri violatæ maieſtatis; Ieſuitis promiſſam libertatem in regno plenam, & ſecuritatem, ſi modo inducerent animum morem gerere Regiuæ in omnibus quæ ſtatuiſſet de Religione: legiſſet denique in actis, & mortibus Catholicorum Sacerdotum, inuitatos largiter fuiſſe præmio libertatis, regiæ gratiæ, & conditionum opimarum; tantum vellent inter Proteſtantes in templis eorum apparere. Cenſendos fore exinde illico innocentes; & omni coniurationum, proditionis & rebellionum ſuſpicione, atque inditio penitus abſolutos; ſi vero animum in Catholica pertinacia obfirmaſſent, ebullitura continuo ſexcenta in eos inditia.

Iure ergo Suares, traducta per omnes acutias minutiarum Theologicarum cauſa perſecutionis Anglicanæ ab Henrico octauo ad Iacobum, concludit eſſe inter fidei perſecutiones preſſim numerandam, eáque tortis & peremptis nihil deeſſe meritorum ob quæ poſſint iis triumphales martyrum honores & peti & à Romanæ ſedis ſupremo tribunali decerni at ſi habuiſſet ad manum dum ſcriberet, tabulas, leges, decreta Parlamenti, & ſecretioris conſilij cuius omnes artéſque incumbebant, ad Catholicam veritatem, auctoritatémque ſummi Pontificis Regno exturbandam; ſi quæ Sacerdotibus Catholicis fuerant à cognitoribus cauſarum obiecta, quæ ab iis reſponſa; palinodias item falſorum teſtium, quibus promiſſa, & minæ, os, & linguam fingebant pro arbitrio, & libidine quæſitorum & iudicum ad impingendas Catholicis atroces calumnias; quin & illic ſcripta, & edita ipſiſmet à Proteſtantibus annuatim actorum ſcriptoribus; horum inquam ſi maior copia Suari fuiſſet; quantò euidentiùs, fortiùs, & confidentiùs aſſeruiſſet quod nihilominùs, tàm ſolidè probatum cenſuit vt his tandem verbis concluderet [nihil ergo reſtat Catholicis quamobrem ambigant, de ſanctorum iſtorum martyrio, & cum ex Auguſtini regula iis conſtet, occubuiſſe illos in Eccleſiæ vnitate, ac pro eadem eius vnitate, à ſummo apta poſt Chriſtum capite; dubitare non poſſunt, quin martyrij coronam inde retulerint, vt ij vice verſa quorum ſunt ſcelere interfecti, crudele, ſacrilegum, & infame perſecutorum cognomentum] ita quidem ille quibus breuiter addo, nouum martyrum quoddam genus, cum legitimis noſtris compoſitum Catholicæ fidei odio illic cæſis. Illorum vita, mors, & fides, noſtris oppoſita, noſtrorum cauſæ illam addent eminentiam ſplendoris quam ſolet ex vmbris & tenebris lumen iis obuerſum ducere.

Ioannes quidam Foxius venerandæ apud Proteſtantes memoriæ (quibus meritis poſt dicam) Calendarium compegit abacum, ſeu magis arridet martyrologium, aut quidvis alterius nominis, quod Elizabethæ Reginæ dicatum Londini vulgauit hoc indice *Memorabilia & ſingularia rerum in Eccleſia*

cleſia contingentium quo Eccleſiæ vniuerſæ maieſtatem, & amplitudinem, in Anglicanæ angulum, ſic anguſtat, vt Chriſtianiſmus illud eius opus nuſquam alibi poſſit ſibi tribuere: quantumvis autem profiteatur eius auctor, illud ſe haudquaquam æquipatare diuinis paginis, vt quæ ſint ſupremæ, & ineluctabilis veritatis; æquiparatur nihilominùs, & publico Reginæ Decreto Seruatur Foxius, Proteſtantium vbique in templis, catena parieti alligatus, poſtque feſtis ſolennem ad populum ſcripturæ materna lingua lectionem & interpretanti arbitrariam eiuſdem expoſitionem, noui de Faxio aliquid promitur, auditoríque auido recitatur. Promi autem quid poſſit, vel is liber quid noui contineat ſi quæris? Eraſos primùm ex Calendario Ro. Eccleſiæ abaco quoſcumque hactenus vniuerſalis volebat Eccleſia martyres, Doctores tùm Græcos, tùm Latinos; Virgines, & quicquid ſanctorum in ſacris diphtycis ab ortu Eccleſiæ relatum in ea fuerat, tanquam prorſus indignum memoria temporum; ſubſtitutos vero Athanaſio, Baſilio, Chryſoſtomo, Gregoriis, Ambroſio, quin & Auguſtino, & Hieronymo & quicquid Eccleſia Doctorum mirabatur, Eraſmum, Lutherum, Melanctones, Fugium, Bucerum, etiam Eduardum huius nominis ſextum, vel palam hæreticos vel hæreticorum Patriarchas; quin & pro martyribus refoſſos & è ſterquilinio, ſuffectóſque in eorum loco, propudioſos Vvaldenſium cineres Vvicleffiſtarum, Huſſitarum, Pauperum de Lugduno, ſuorum item & Lutheranorum, & Caluiniſtarum quos aut viui comburunt, aut poſt mortem rogus infami pœna ſuſtulerat; alios felici Mariæ quinquennio, citius alios, Vvicleffum, Cobhamum, Hus, Latemirum, Pragenſem, Tindallium, Ridleum, Cranmerum & iis ſimiles proh pudor! eminentia ſcilicet meritorum, in album illius abaci minio adſcriptos. Sunt hi recentes, vnius eiúſque legitimæ, ac ſolius veræ Proteſtantium Eccleſiæ Polycarpi, Clementes, Ignatij, Cypriani, Euſtachij, Sebaſtiani, Laurentij; nec pudet Foxium, ſuo illo cum Nicolao Ridleo, Mirenſem componere, & æquata virtutum & ſanctatis fama ſuſpendere; ſuum quoque illum, ſi quis alius vſquam per ea tempora, ſpurcum, ſeditioſum fraudulentum Thomam Cranmerum, Cantuarenſi, & martyri, virtute ac miraculis clari, immenſis ſpatiis antefetre. Cœterum Virginis, aut Pœnitentis nomen, mirum haudquaquam eſt vt nullum his abacus, ne atramento quidem adſcriptum exhiberet, eſt enim altera ex Euangelio ipſorum naturæ iniuria, altera gratiæ; carnis vero æqualiter vtraque, proinde condigna quam ſpiritus illorum ſanctus pari odio vtramque refugiat, quod adeò verum eſt, vt eorum puella, quam hæreſis pertinax igni damnauerat, hauſtu primi vaporis abortierit, enixáque in illa flammarum, & multitudinis immenſæ luce palam fecerit quam ſincera, quàm bona virgo; quæ fœtum maluit (quod ſperabat) in vtero extingui, quam ſua cum aliqua dedecoris nota priuilegio legis baptiſmum illi redimere. Poſt hæc docet Foxius noſtras de ſanctorum geſtis hiſtorias, ſuis offecturas, cum enim ait, martyrum acta, & cuiuſcumque Ordinis ſanctorum qui Calendarij

Romani tabulis coluntur, pari omnia inquit, laborent falſitate, vereri ſe ſcribit agiomachus ſacrilegiſſimus, ne tantumdem de ſitis ſuggerat coniectura, æquali nimirum corruptis falſitate. Se tamen vndique centum manibus corraſiſſe, ac refodiſſe archetypas illorum origines, legiſſe auctorum quantum nemo ſat credat, & emunctæ omnes, caſtigatæque naris inueniſſe ad ſecernendum à falſo, verum & hunc totum ſimul laborem, herculeum plus decem & octo menſibus abſoluiſſe, qui ei exſcribendo vix cuiquam ſufficiant; quæſiſſe nempe materiam operis; examinaſſe ſeorſum ſingula; ſuíſque firmaſſe auctoritatibus, & ſtylo demum eleganti aptè diſpoſita contuliſſe in vnum Auguſtæ chartæ volumen grande, columnis duplicibus, palmi craſſitie, & minutiſſimo editum charactere. Iam hoc tanto, tam vaſti voluminis, tam præcipiti hiatu, an abſorbuerit martyrum tot támque illuſtres milliones, quot ab initio & vniuerſalem ornarunt Eccleſiam, & hoc æuo Londinum totámque Angliam, & aſſecutus ſit quod tentabat obruere ſcilicet illorum nomen & gloriam obliuione ſempiterna; an vero potiùs, quod ſcitè Harpsfeldius, Chriſti Confeſſor de Calendario illo dixit, antiquam in Anglia Poniropolim Philippi conſcripſerit, ex colluuione conflatam deſertorum, & ſceleratorum quos in ſuum illud decumanum volumen redegit, hoc ſcire qui auet duos obſecro legat Perſonij libros quibus illam tantiſper mouit actorum Camarinam, ex qua nouæ mephitis ſanctimonia expirat, tam fœda, & abominanda, vt Montaniſtarum, Marcionitarum, Nouatianorum, & Donatiſtarum, martyrologia vetera, meram præ iis pures fragrantiam, ex ea tamen ſanctitate apotheoſim ſuorum Foxius condidit; nihilo ipſemet iis vita melior, quorum monumenta, & nomina ſuis in Eccleſiis dedicauit, nam vt cumque ſe *malè vulpes* (quod ſonat, Foxij cognomen) occultauerit fuco probitatis; fefellit innitum latens improbitas; & dignum auditu, ac ſimul pauendum quod eiuſdem cum illo hæreſeos, illíque intimus vulgauit Cuſonius. Narrabat ſupra menſam primariæ feminæ Comitis Darbienſis, miſerum Foxium, in eas ſubinde, vitæ anteactæ conſcientia flagellante anguſtias, & ſpaſmos agi, vt Dei toties offenſi reus deſperaret illius miſericordiam; tunc autem horrendum vociferans, ac furens; ab iis qui cauſam non nouerant arreptitius crederetur quicquid Papiſtæ hic dicant, nullo reuerà dæmone alio, niſi criminibus propriis vexabatur] his ille ab eo arreptitij defendens maculam, qua Catholicus nobilis cum laborare ab oculatis teſtibus exaudierat, & præſens narrabat.

Regina igitur in caſſum edicente vt Campianus Sceruvinus, & Briantus iure ac legitimè cæſi crederentur; in caſſum Foxio id agente, vt Proteſtantium ſuorum ominoſis nominibus Calendarij Anglici dies omnes impleret, ne quis eius vacaret excipiendis Catholicis locus, futura eſt tamen, ne quid grandius dicam, apud Anglos ſemper glorioſa eorum memoria, poterúntque ſat eſſe pauca, quæ diximus ad teſtificationem Alani confirmandam qua Præpoſito Aquauiuæ gratulabatur eorum triumphum;

triumphum; nec argumento tam memorabili certius valeo quam verbis ipſius finem imponere [varia, inquit, de Campiano expectatio cum adhuc viueret, animum noſtrum anxium reddiderat; mortem nimis patriæ noſtræ immaturam, lacrymis precibúſque à Deo quantùm potuimus ſedulo deprecati. Sed pueris veſtris; noſtríſque defunctis, támque glorioſa morte ſublatis; ipſis, vobis, patriæ, Societati, Collegiis, Eccleſiæque vniuerſæ, tam memorabilem de hoſtibus triumphum toto corde gratulor. Nihil contigit in omni penè Chriſtianæ Eccleſiæ tempore illuſtrius, ſalutarius, aut ſanctius; nec fuit vnquam in omnibus martyribus quiſquam, maiori ſcelere, apertiore iniquitate, iniuſtiore ſententia, quàm iſti ad mortem condemnati.] Hæc Alanus Doctor.

LIBER QVARTVS.

Campiani mors eiúſque Sociorum, ad Societatis incrementum confert, & Seminaria Anglorum auget. Teſtimonia virtutum in iis florentium. Reginæ in illa odium, Variis defunctus periculis Perſonius ex Anglia tranſit in Galliam.

CAPVT PRIMVM.

SIBI quidem Regni adminiſtratores ſatisfecerant plurimum, Sacerdotum trium innocenti vita ex hominum oculis famoſo ſupplicio tollenda, ſe tamen adhuc abeſſe longius à menſura implendi furoris reputabant, vtque ille quondam Romæ ſuæ, vnum eſſe optabat & collum & caput, vt truncari vno ictu poſſet innumerabilis illius populus; ſic planè iſti, morte Campiani Societatem IESV totam; Sceruuini, Anglorum Seminarium Romanum; Brianti, Remenſe, periiſſe optaſſent; qua ſola triplici ab ſodalitate, ſuæ hæreſi metuebant. Exinde igitur in eam nullo fine exilia, minæ, proſcriptiones, edicta, inquiſitores, delatores, exploratores; nouæ molitionum, iudiciorum, tormentorum figuræ, latente illorum cæcitatem pulchritudine virtutis, & amoribus, quos ſui mirabiles in animis excitat. Sed illos tandem euentus docuit, quæcumque adhiberent ad hoc hominum genus triplex, extirpandum, iiſdem creſcere ac florere. Ad Societatem quod attinet; vix tot guttas cruoris fuderat Campianus, quàm multos Anglorum vndique, omnis ætatis, & conditionis, infimis precibus eam à ſe petiiſſe teſtatur Perſonius. Ac licet non ab re, imo Alani quoque admonitu, preſſa magis, quàm explicata manu, intromitterentur; qui tamen voti, facti ſunt compotes fuère tam multi, vt multorum querelas mouerint, boni magis inſtinctu animi quàm ratione certa probabiles, quaſi ſuis hoc modo priuaretur operariis Anglia, dum ſe religioſæ familiæ addicebant, quæ tota erat iuuandæ Angliæ addicta. Velut autem eſſet eorum anguſtior numerus qui Societatem ambibant, eos etiam noti, & familiares conſiliarij ad hanc vltro vrgebant, inconſultè omninò arbitrati fore vt hoc ipſo auerterentur à Societate. Nam infeliciter

feliciter admodum aſtuti vulgarunt, communem Catholicis omnibus, ſingulatem eſſe, Ieſuitarum cauſam, in quo ſua profectò opinione falſi ſunt, nec illi quicquam communi decoris deceſſit; & priuatæ noſtræ acceſſit plurimum. Quò maiorem nobis inuidiam facerent (inquit Alanus ad Præpoſitum Aquauiuam, impugnandam ceperunt Catholicam, & communem cauſam, vt peculiariter, & priuatim noſtram; & religionem Catholicam, religionem Ieſuitarum nominarunt; ſic illa poſtrema nominant edicta, Oxfordij & Cantabrigiæ promulganda, quibus indagari iubentur ſectarij religionis Ieſuitarum, omnéſque illic iurati adiguntur ad eos deferendos, quos vel ſuſpitione ſola didicerint Ieſuitis, aut Ieſuitarum religioni fauere.] Ita quidem Alanus; ſed de redigendis in ſolitudinem, quod ſperabant, Seminariis, ſic idem, veſtro, ait, iſti Romano Collegio, & Remenſi noſtro, conflarunt in Anglia eam celebritatem famæ conciones aduerſariorum, edicta Reginæ, & Auctorum libri, vt quòd recens ad nos perſcribitur, quicquid deblaterent nihil obſtet, quin multi Oxonio præſertim ex Academicis fugam ad nos adornent, ſtentque ad illam in procinctu. Et probat aduentu illorum plus viginti, qui diebus tantum quatuordecim appulerant. Stupet Tarraconenſis Epiſcopus, Yepes ex familia S. Hieronymi Philippo ſecundo à confeſſionibus, & concionibus, ſtupet inquam, vnum præ omnibus, quæ in vexatione Angliæ plurima, & mirabilia contigere, adoleſcentulos tanti animi fuiſſe, vt paterno ab ſe abdicato lare, eiúſque commodis, peregrinas, & ignotas patrias adamarent; & nullo ſe ſcribit ſenſu tam tenero, dulcique affici diuinæ in illos, eorúmque parentes operationis tanta fide ac robore, filios ſuos Deo immolantes. Facile cogito, quid illi tunc ſentiant, matres potiſſimum, quarum eſt in chariſſima pignora, natura mollior, nam denique matres ſunt, cum ea ſibi tenelli ex gremio ſinunt, tranſiréque in tractus exteros, per maris quidem ſat nota pericula, ſed longè grauiſſima portuum in quibus decretorum capitales pœnæ à regni exitu illos arcent. Et hæc ferunt parentes, vt ſuis diu liberis tanquam luce orbati triſtes agant; & poſtliminio reuerſos ad hoc recipiant vt cernant ob oculos occidi, ſecari, æterno totius familiæ cum probro Reginæ perduelles, & Regni proditores appellari, qua nulla poteſt à Principe, vel Regni Senatu maior ignominia inuri, ſi tamen habendum dedecori, quod ab hæreticis infertur. Hæc F. Yepes, quibus mille Deo gratias addidiſſet; parentum illorum, & liberorum generoſitati laudes mille, ſi hæc ad illum deueniſſent prorſus mira Doctoris Alani ad P. Agazzarium Romam ſcripta. [Dedit, inquit, hoc veſtrum, noſtrúmque Collegium, poſtremis his annis Sacerdotes Angliæ ducentos triginta; ex quibus duodecim ſuperiori anno necati ſunt; ad quadraginta paſſim diuerſis Regni locis in carcerem coniecti; tanto ex numero, tantíſque in cruciatibus, deditionem fecit nemo præter duos tantùm, quos admiſſi dolor, ad mentem, officiúmque reuocauit. Quod mirabilius, de vita illorum & moribus, nullus in læuum ſermo, nulla offenſio.] Sic ille ad annum 1583. ex quibus fit mihi valdè credibile quod idem ſcripſit ad Gilbertum

cuius fiet poſt amplior mentio, reſcitum ex Mendoza Regis Catholici apud Elizabetham oratore; inter arcana nectendi cum ea, & Alenconij duce coniugij fuiſſe, vt exterminaretur Anglorum Collegium non modo Remis, ſed & Gallia vniuerſa. Id ſi non fieret; vitæ ſuæ diligenter caueret Alanus, nec enim illi defuturas proditorum inſidias. Adeò Reginam, eiúſque miniſtros angebat ille in Angliam quot annis, multorum traiectus Sacerdotum, ex quo erat neceſſe ex duobus vnum aut diſſimulando, iiſque tacitè tolerandis religionem Catholicam propagari, quam volebant ſtirpitus euulſam; aut iis occidendis, & Angliam, & Elizabetham, cui nihil erat antiquius infinitæ cuiuſdam fama clementiæ, per Europam omnem crudelitatis nomine diffamari; minùs tamen priori acerbè iis ſapuit diſcrimen hoc alterum contemerandæ clementiæ, Nobis ergo quem nunc aggredimur annus 1582. & quò vix alius illuxerat Angliæ calamitoſior Catholicos exhibet duodecim numero Sacerdotes, carnificis manú, cum adhuc ſpirarent quadratim ſectos, Deóque laus, quod ſparſos vbique ab aduerſariis laqueos non plures incurrerint; Perſonius maximè, quem iam in Gallia ſecutum exploratores centum in Anglia ſub omni ſaxo, indagine curioſiſſima requirebant. Manebat ſors eadem Georgium Gilbertum nobilem iuuenem alias iam dictum Perſonij Comitem, qui ſe totum ac ſua religioni Catholicæ manciparat, fuitque Perſonij ſolers, & prouida cautio ne decipulis caperetur, quas ei tot locis Reginæ miniſtri aptauerant, vt niſi fuga vitari non poſſent. Tenebantur iam capti, Sotamptoniæ Comes, & Barones Pagettus, Comptonus, Vauxenſis; Treshamus præterea, Catesbyus, Arondellus, & Poinezius, aurei calcatis Equites; Sceldonius, Trocmortonius, alij ex primario ſanguine complures rei omnes eiuſdem nouæ capitalis hoc eſt Catholici nominis, & profeſſionis nec tacitæ, nec diſſimulatæ: agebant hi omnes in ærumnis moleſtiſſimi carceris; ſed erant Gilberto Patrum adiutori, Duci & Comiti, certa equulei, & furcæ ſupplicia niſi Perſonius in Galliam primum, inde illum Romam tranſmiſiſſet, vbi biennio ferè poſt, Catholici hominis egregia decora, & Religioſi pariter inſignis obiit, ſed illum ex Anglia ſoluentem, quarto poſt menſe Rothomagi aſſecutus eſt Perſonius, vnde reditum breui meditabatur in Angliam; pedem tamen in illam nunquam poſtea retulit, vt nec inde vnquam cogitationem, & curas extulerat. Sed hoc in vltimo extra illam ingreſſu, ſuſpice libet ſingularem planè diuinæ prouidentiæ tutelam in defendendis ab eo regiorum canum tam perpetuis, tam cæcis, tam variis, tam ancipitibus inſidiis, vt eſſet omninò iis inuoluendus, ſi ei ſuperior oculus non inuigilaſſet, ac miris etiam, ſæpenumero modis, ab eo illas auertiſſet; nam minimè omnium (quod fabulati ſunt nonnulli) animi gratia, & ludens tentabat pericula, vel ſimulata conformatione inceſſus, vel ſchemate, vel intrudendo ſe in penetralia palatij, breuiario ſacro tàm inſulsè lateri aptato, vt ei coram excideret; vel ſuos ipſemet proſtantes in compitis tanquam publici hoſtis vultus deformando ne poſſet ex iis, vt ſatagebant aduerſarij agnoſci; ſunt hæc & ſimilia commenta nugatoris, argumenta iocandi ex

Perſonio

Perſonio fingentis. Pedem quocumque immitteret, prætentabat quidem oculis greſſum ſagaciter, nec vno in loco vltra diem vnum ſubſiſtebat, ne quod ſæpiſſimè ad varios ſcribit, ne deſignaret exploratoribus quò collinearent, qui fiducia illius haud vtique ſterili ſed magno ſuo lucro intercipiendi, Catholicorum domibus oberrabant, & ſemel contigit vt tantum non ab iis caperetur, cum bidui moras alicubi traheret; ſed nocte vltima media excitatus capitalium lictorum vocibus; ſub fœno, & tegulis latuit; alias agebat paulò prolixius in Bibliotheca Doctoris Catholici cum repente illum inſtinctus corripuit alicuius mali proximè inſtantis, nec vllis teneri amici precibus valuit ne tam præceps abiret nondum vicinum euaſerat Tameſim cùm adeſt caterua ſatellitij forenſis, certo illum prehenſura quem certo didicerat illic eſſe. Quæſitus item eſt apud Proteſtantem ad ripam Tameſis, cum ex eius domo paulò priùs exiſſet; comprehenſus eſt in vicina Briantus, de quo in ſuperioribus diximus, ſed mirabilius quod ipſimet euenit, Vvalſingani miniſtris obuiam eunti, à quibus Londini in diuerſorio publico ſeu Roſæ, ſeu Leonis rubri expectabatur in inſidiis, vico Olbornio. Illuc eum rogarat ſe conferret Sacerdos Catholicus, Eduardus Reſthonus, vt ſuo cum fratre, & nobilibus aliquot, Lancaſtrienſibus, pars ſchiſmaticis, pars Proteſtantibus, communicaret de vera fide; illic Perſonius haud pridem fuerat cum illo eodem Sacerdote, locum notarat, & ſigna, & nomina; illuc vbi veniſſet nocte iam ad medium prouecta, ſic eius animum tranſuerſæ rerum turbarunt imagines vt licet oculis obuerſaretur domus; & menti, eius memoria; nullo tamen ſigno eam agnoſceret; ingreſſus hoſpitium, & quærens de hoſpitij ſigno ex familiaribus, ita eius immutat, nihil minus aduertens, & corrumpit nomen, vt ab iis non perciperetur, térque iam idem per vicina hoſpitia fruſtra rogauerat, cùm ad prius reuerſus, idémque fruſtra requiritans, nunquam cogitauit de reducendo tantiſper peſſulo quo cubiculum ad fores hoſpitij ſemicluſum patebat. Id ſi feciſſet, actum de illo erat; eum humi ſtrati, homines Vvalſingani operiebantur, ingredienti manus illico iniecturi. Deſperato igitur inuentu ædium quas ſe cernere neſciebat, noctis reſiduum in Catholici nobilis tranſegit ædibus, poſtridie mane, cantari ſe audiit rumoribus capitalitiis, inter capros ea ipſa nocte, depingíque ad verum ex vultu, perſona, lineamentis, colore, conformatione totius corporis; patefactis nimirum inditiis quæ exploratores de illo ad amuſſim inſidiantibus fecerant, qui morarum impatientia, ſuo demum poſt mediam noctem erumpentes cauo, Sacerdotem Riſthonum, & cum eo prædam ſeptem nobilium hoſpitum in cuſtodiam abduxêre. Meo tamen iudicio mirabilior fuit quanquam per ſe minorem præferat ſpeciem Dei cura in conſeruationem Perſonij vigilis, fides illi conſtanter à ſeruo cuſtodita iuuene, ſcelerato, hæretico, paupere, & Prædicantis pauperis filio. Huic Roberto Alfildo nomen, fama olim viarum graſſatoris, mores Caluiniſtæ parentis moribus peiores, inhumanus animus, & ferox, robuſtum corpus & mobile. Hunc frater Catholicus, & admodum pius, perſuaſit

quoque Catholicum fieri, Remos iturus, vt Sacerdos factus rediret in Angliam, inde ſaluti animarum ſe totum daturus, Perſonio obtulit, enixè rogans ne grauaretur in ſeruum admittere, ducémque itinerum, vadem ſe pro illo, capútque obligans fore ipſi fidelem, & arcani cuiuſvis inuiolabiliter tenacem. De Patris Caluiniſmo & miniſterio prædicantis, perditiſſimis item germani moribus penitus ſiluit, omnino perſuaſus, familiaritate Perſonij, verbis & exemplo, transformandum illico in hominem alterum, qualem ipſe optaſſet Perſonius, qui dolo captus innocenti, admiſit hominem, & ante omnia reconciliatum cum Eccleſia & Deo, per ſacram exhomologeſim Sacerdoti Catholico factam, deinceps illum non pro ſeruo, ſed pro comite, germano, vitæ fido cuſtode, latebrarum ac ſecretorum omnium habuit. Maximè vt vidit (ſincerè fortaſſis) religioſis operibus, & precationi, & ſacramentorum vſui deditum: quem vetus ſua, vel præſens Patris, hæretici, egentis, Ieſuitarum hoſtis improbitas perpuliſſet ad indicandum Perſonium qui toto Regno inueſtigabatur, eiúſque caput venale Cæcilio, Vvalſingano, Optono & ſimilibus dandum, magnis erat in omnem & ſuam, & parentis vitam ditandus commodis; ſed hanc dum eſſet in Anglia, & poſſet cogitationem diuina bonitas ab eo auertit. Reuerſus in Angliam ſceleſtus Vvalſingano ſe totum venalem; cunctáque addixit Catholicorum recondita, & arcana, demúmque ſanguinem fratris Sacerdotis cui & animæ vitam infelix debebat, & corporis. Sic Deus Perſonium Miniſtris Regiis ſubduxit, & miſſionem Angliæ ſanguine Campiani, & concionibus; Perſonij ſudoribus, atque induſtria; illius tredecim menſibus, huius annis triginta ſtabiliuit, difficili tamen de prærogatiua meritorum inter vtrumque iudicio.

Angliam Perſonius deſerit. Augi in Nortmannia Seminarium ſtatuit. Libros edit Catholicæ fidei; & animorum conuerſioni maximè vtiles. Incumbit ſed fruſtra retrahendæ ab hæreſi Scotiæ. Factionis origo contra Societatem motæ.

CAPVT II.

MVLTIS, & grauibus de cauſis obſtringi ſe ſenſit Perſonius ad aliquem ſua ex Anglia in Galliam ſeceſſum; fore in primis alioqui vt tandem interciperetur ab aduerſariis toto regno in eius indaginem latè graſſantibus, & infeſtantibus vrbes, villáſque ſuburbanas, & Catholicorum nobilium ruſticationes importunitate intolerabili; adde, & Sacerdotum quantumvis ſecuras latebras, quibus ſæpiùs nocte intempeſta exploratores ingruebant, nec indicatis, nec quæſitis: Sed in Perſonij vnius indaginem immiſſi iámque horum nonnulli querelas, & mœrorem ex interpellatæ ſecuritatis conceptum moleſtus ferebant ægerrimè, nec diſſimulare ſilendo poterant; eam ob rem viſum huic priùs occurri debere quam ſe amarius proderet. Ad hæc Perſonius ipſemet prudenter cogitans, tot exploratorum tam longas manus, & lynceos oculos vitari à ſe niſi miraculo toties non poſſe, ſeque ab iis aut caſu, aut deſertoris alicuius proditione breui capiendum, vita hinc; inde ſudoribus æqua lance libratis concluſit diuinitus, fore ſibi glorioſius vitam & ſanguinem pro Chriſto fundere; ſed fructuoſius Eccleſiæ Dei, & eius vtilitatibus inſudare.

Gerebat enim Perſonius ingentes ſpiritus, & magnas cogitationes, ſemper in bona ingentia, vniuerſalia, & duratura mittebat. Prudentia item tam ſolerti pollebat, & acuta, vt quæ cogitarat, egregiè ſemper viáque optima in felicem exitum duceret. Poſtremo grandi erat, fortíque animo, párque difficultatibus frangendis, quæ magnis ſemper agitandis, maximæ intercurrunt: quæ tria vix eſt vt emineant in vno, ſed eminuiſſe in Perſonio aiunt omnes qui procul inuidia de illo ſcribunt. Inſidebat viro, inter alia etiam præfidentia magnæ molis, reuocandæ nimirum ad veritatem Catholicam vnitatemque Scotiæ, ſummo quidem, & Regni eius bono, & Angliæ, quam acutiſſimè coniectabat in partem eius boni, vt poſt clarum fiet venturam; verſabat præterea conatus ſtabiliendæ in Anglia ſuſceptæ miſſionis, ſcribendíque fuſius ſuam mentem ad Præpoſitum Generalem,

alióſque ſi opus foret etiam maiores, quod Scotis conuertendis vt neceſſarium, ita in Anglia, niſi difficilè præſtari non poterat. Litteris nunquam non periclitantibus ne in manus venirent Conſilij publici ad omnes extra Regnum mittendas ſuſpicaciſſimi. Accedebant his item rationibus intentæ ad Seminaria fundanda curæ, & in præſens vnum rudibus maiorum litterarum pueris, qui nec erant Romani, nec Remenſis Collegij capaces, cúmque mitigandæ aduerſus Catholicos Reginæ Principum nemini tantum fore precum & virium crederet, præterquam Regi Chriſtianiſſimo Henrico III. meditabatur iter Pariſios vt per eum id ſaltem obtineret ne Recuſantes, Proteſtantium obire templa, octoginta in menſem aureis mulctarentur. Has miſerias coram ſpectans & gemens Perſonius & immanem eorum expilationem, ſcribebat ad Alanum veniſſe tempus quo poſt filiorum ſuſtentationem, viderentur ſibi ditiores, religione conſcientiæ teneri horum inopiæ opem ferre. Volebátque ad hos pedes Chriſtianiſſimi Regis Catholicorum luctus deponere, vt impetraret iis litteras ab Regina, quibus ſe tam cruda vexatione eximerent. Acceſſit denique arrogantia Prædicantium miniſtrorum ſuis in Catholicam fidem iniurioſis libris inſanientium qui cum æque re nulla deprimerentur, & animo caderent, quam eorum refutatione nihil ita Catholicos roboraret, vt piorum editio librorum opportuna; optabat alicubi vicinum Belgio, ſeu Galliæ locum vbi eſſet ad manum Typographia eiúſque opifices Anglicè periti atque ad hoc præſertim vt noui teſtamenti Anglicam verſionem in publicum mitterent, Alani Doctoris, & Theologorum Seminarij Remenſis exquiſitum, fidele, & accuratum opus. Horum quæ Perſonium mouere vt in Galliam tranſiret ſigillatim euentus ſpectabimus, & ſi qua Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ malis potuiſſet humanitus ferri medicina, eſſet profecto Perſonius magnis in Eccleſiam meritis memorandus. Sed confecit quidem alia per ſeſe, quorum eius cum laude vigent etiamnum, & leguntur prouentus; aliorum tametſi tunc erant fortuita, poſt vero effectui data ſunt, ſuſcipiendorum animus defuit nec prudens induſtria perficiendorum.

Haud diu poſt deprehenſam in palatio Stonari Typographiam, captúmque Hartleum, & duos cum Typographis quatuor, nobiles; ſeceſſit Perſonius Michelgrouen, quaſi lucum dicamus S. Michaëlis, in Prouincia Suſſexi, & Arondelli comitatu ad mare ſitum, illic apud à Domino Scelleyos nobilitatis primariæ Catholicos, monetur nauim in procinctu ſtare ad tranſuehendos, in continentem aliquot Sacerdotes, nautarum ſecurus adeſt priuſquam illuceſceret; ſed iniquo repente tunc mari, & aurora iam tacitum, & tutum reditum negante, in tuguriolo deſerto latuit; ponentéque poſt biduum vento, Rothomagum vertit, vbi expectabatur à Gilberto. Sacerdotes è Societate quatuor in Anglia reliquit, duos in carcere, cum Campiano pariter damnatos, Boſtgrauium, qui tamen in exilium pulſus eſt, & Thomam Cottamum, cuius nobis recurret narrandus exitus; & duos à carcere liberos Gaſparem Hayuuoldum, & Guillelmum Holtium, præter quos vix alium paſſus eſt, eſſe ſui diſceſſus conſcium; quamobrem

ex Gallia cum daret ad Catholicos literas, notabat Vveſtmorlandiæ, Combarlandiæ, Northumbriæ datas, locis ad ſeptentrionem Londino maximè diſſitis, vt liberum ſibi pararet in Angliam regreſſum, futurum alioqui vt iis omnes ad portus interciperetur inſidiis, quas nunquam eſſet euaſurus.

Confectis ex parte negotiis cum Rothomagum rediiſſet, ſuperuenit Treshamus Decembri exeunte, Elizabethæ olim cubicularius nobilis, bonis tunc, aula, & patria pro Chriſto pulſus, nuntiauítque de incomparabili gloria, & incremento fidei ac feruoris, quod conciliarat Catholicis moriens Campianus; eſſéque certam omnium perſuaſionem nunquam multis ſuperſtitem annis potuiſſe tantùm rei Catholicæ Apoſtolico miniſterio conferre, quantùm ſupplicio & morte paucarum horarum attulerat; his Perſonius piè illacrymans, tam incitato deſiderio exarſit beatum ſocium ad Tibornum ſequendi miſcendíque cum eo ſanguinem vt abſque mora, in Angliam remetiri traiectum voluerit; ceſſit tamen rationi feruor, Hayuuodij literis accepit, Perſonium, & Doctorem Alanum fuiſſe iuridicè ſolenni ſententia, rebellionis condemnatos: cenſere proinde Catholicos nefas illi eſſe ſalua charitate, fortitan & conſcientia, illic apparere, futurum ſiquidem compelleretur, aut inuiſus, ignotus ac velut ſepultus & nemini vtilis abſcondi; aut quibuſcumque prodeſſe familiis tentaſſet, iis exitij, & mortis cauſa eſſe. Eadem enim aduerſus rebelles damnari ſententia & pœna, qui eum hoſpitio collegiſſent, iuuiſſent in aliquo, eiúſve conſcij latebrarum, eas Miniſtris conſilij publici non denuntiaſſent. Charitatem vicit vna, ſed altera charitas, cuius gratia occaſionibus acquieuit, ſi omitterentur nunquam poſtea redituris. Euentu exiuit meliori pars maior operum, quorum cauſa in Galliam venerat; nam & pueris Anglis Seminarium ſtatuit, Ducis Guiſij religioſa liberalitate; & eius qui noſtris in Gallia præerat Claudij Matthæi, pio & beneuolo ſtudio. Augum Dux obtulit vbi fundaretur, vrbem Nortmanniæ ſupra Dieppam Angliæ auſtralem, breuíque in eam traiectu percommodam, & quadringentos annuatim alendis pueris aureos; quibus paulo poſt acceſſit quod viginti alendis ſufficeret. Matthæus ſcholas, Magiſtros, & ædes attribuit, quæ migrantibus in nouum Collegium Patribus, vacabant; typographicum torculum cum toto eius inſtrumento, & artificibus Perſonius Rothomagi ſtatuit, ad omne genus librorum edendum qui poſſent Angliæ prodeſſe ſuggerente ad hoc ſumptus neceſſarios Gilberto, cuius largam liberalitatem auxit deinde mercator Hictonius, qui rem ſuam omnem tam vtili ſanctóque operi, demptis tamen lucris, attribuit. Cui ſe poſtmodum adiunxit Stephanus Brincleus, ille inuicti animi nobilis, quem eadem ex cauſa vidimus Londinum trahi quod Rationibus decem Campiani edendis præfuiſſet; exul nunc, & pœna capitis reditu excluſus, liberalem ſuam Perſonio addixit operam, ad emendanda ſaltem quæ prælo ſubderentur prima librorum archetypa; & iis in Angliam tranſmittendis ſectam induſtriam, cùm tantum ſcientia non valeret, vt poſſet ipſemet ſcribendo in religionis obſequium aliquid edere.

Hoc loci apparatu (aliorúmque poſt) edendis Anglicè libris idoneo, credi vix poſſit Proteſtantium vecors tumor quantùm remiſerit, cum paratum in ſe promptúmque cernerent doctrinæ Catholicæ armamentarium, nec fore ſibi deinceps impunè ſi ſua vt ſoliti aduerſus Catholicos mendacia ſannas, contumelias, execrationes, & calumnias in vulgus ſpargerent, noſtris in Anglia defenſione omni prohibitis, & quauis etiam furtiua pro Papiſtis editione ſcripti cuiuſcumque, patibuli pœna interdictis. Antehac vt ſcribit Alanus, conſueuerant Patres, & ex Sacerdotibus alij, feſtinatis, & elegantibus libellis, ſumméque vtilibus penerare ſe in aulam, ipſáſque in Reginæ aures & oculos, cuius æquitatem aduerſus hoſtes implorabant, apertúmque in eos, & liberum congrediendi campum; legebat ſubinde aliquem, & laudabat, (vt cum ea loquar) ſtyli, veneres, & pulchritudinem, indignantibus vehementer conſiliariis & metuentibus, ne Catholicis quod petebant tandem innueret, aut fieret in eos mitior] ita Doctor Alanus, & futurum deinceps, vt poſſet Anglia vbique gentium, librorum vocibus audiri, & cauſam agere ſuam; barbariem queri maximè in cruciatibus, carcere accuſatione, damnatione iniqua Sacerdotum, & quæ tanto ſtudio etiam Reginæ, ſua tribunalia occultabant, palam orbi pandenda vniuerſo, & per Typographos exponenda nunc omnium oculis, & ne ipſi quidem Reginæ in poſterum vel neganda vel diſſimulanda. Et vero illa inhorruit famæ dedecore quam ſibi latè immerenti fraus & culpa ſuorum aſperſerat; putatúrque hinc factum, vt Sacerdotum quinquaginta carcerem aliis quos tenebat; aliis mortem ad quam erant damnati, exilio mutaret. Porro inter editos Rothomagi codices, Perſonio antiquius nihil fuit, vulgatione feſtinata noui Teſtamenti, eleganter Anglicè redditi, & elucidati argumentis, & adiunctis mero è textu, & ſincero promptis, quem ſexcentis locis Proteſtantes vernaculis conuerſionibus violarant, cogebántque Deum Caluini vocibus mentiri; ad hoc Rothomago cum Gilberto Remos venit Perſonius, mille aureos Alano ferens in ſubſidium operis inchoati, munus pauperum Anglorum grande, ſed generoſæ tam pios in ſumptus liberalitatis. Inde Rothomagi tres ſuas edidit lucubrationes, quarum vna vt pridem narratum eſt, Ciarcki & Hanmeri conuincebat aperta mendacia. Catholicis altera ſubdebat animos ad bonorum rapinam, & vexationes à Proteſtantibus perſeueranter & fortiter pro Recuſanis eorum cœtibus perferendas; Tertiam inſcripſit Directorium Chriſtianum, cui ſuum alibi locum ſeruo, nunc tantum obiter commune de illa iudicium refero, ſi nihil præter illam Perſonius, religioni Anglorum pietatique contuliſſet, dignum fore, hoc ſolo ſingulari apud eos meriti gratia, tam multos id opus & reduxit in viam errantes, & pergit reducere, pari quo mentes legentium veritatis ſplendore illuminat, & virtutis ardore incendit.

Nunc de ſpebus quæ illum fruſtratæ ſunt, etſi apud Deum minimè vacuæ; apud homines ſemper magno prudentiæ nomine laudatæ, quæ duo tantum eius fuiſſe partium videntur. Sperabat ab Rege Chriſtianiſſimo

interceſſum

interceſſum iri grauiſſimis, & intolerandis oneribus, quibus Catholicos Regina in dies premebat atrocius, idque ab ſummo Pontifice Greg. XIII. petẽdum ſategerat. Reſpondit Chriſtianiſſimus dolere ſe plurimùm, quod certis de cauſis id ſibi non eſſet integrum, cui reſponſo non auſus inſtare Pontificis Nuncius incœpto abſtitit. Contra Rex Scotiæ Iacobus adoleſcens, etſi aura Caluini afflatus, ſuum tamen Perſonio fauorem obligarat, ad conciliandam cum fide Catholica Scotiam; hanc vero tam lætam expectationem quis interuerterit, & longè abſimili euentu clauſerit, paucis pono. Elizabetham vitæ annos ſeptem, & quadraginta prætergreſſam, ſpes vlla vix erat futuram filiorum matrem quanquam forte, quod ſemper ſuſpenſum tenuit, alicui Principum nuberet. Hinc cernens Perſonius Iacobum, tribus illis potiturum Regnis, & cum Imperio fore quoque in eius arbitrio ream aut puram religionis veræ ſortem, notauit iuuenem laudatiſſimæ indolis, Caluiniſmo aſperſum potiùs quam imbutum; & ab Caluiniſtis offenſa recens tam immani, læſum quàm fuerat parentis cædes atrox, regni euerſio, perduelles in caput ſuum inſidiæ, quodque præmitti omnibus debuit, Reginæ parentis Mariæ (quàm captam tenebat Elizabeth) nutus omnes tam exquiſitè obſeruantem, vt commiſſurum ſe negaret quod poſſet illi diſplicere quanquam decem regnorum id foret pretio emendum: æquè autem Maria nihil ardebat quam vt Religioni Catholicæ Scotiam; deinde filium redderet. Cum vero tunc publica regeret miniſtrorum arbitrium & libido, qui Gubernatorum nomine, Dominos agebant, non poterat aptior tempori rerum articulus incidere, nece Comitis Mortoni turbulentiſſimi Caluiniſtæ quem inter Iacobi ſenioris cenſebant parricidas cuique Dux Lenoxienſis in adminiſtranda regni ſumma ſuffectus fuerat, etſi conſiliis omninò ab eo diuerſis ageretur. Erátque hæc præſens Regni conditio, & ſtatus qui fiduciam fundabat Perſonij conuerſionem Scotiæ anhelantis, vt huius tentandæ lentiores moras, Regni neceſſitas non ferret, quod ſeditioſo Puritanorum furore agitatum in partes ſemper ambiguas vacillaret, demum vt nullus eius conſilij futurus eſſet euentus felicior; magnum ſaltem fore, prorſuſque maximum, dire vexatis in Anglia, ſecurum paraſſe in Scotia receptum, cuius patriæ leges in Religionem, haudquaquam externis oberant, quales tunc Angli, Scotis cenſebantur. Horum Perſonio, aliorúmque amplam notitiam, à Catholicis hauſtam fide digniſſimis Vvaytes confirmarat; ille cordati magníque animi Sacerdos, & rei Catholicæ imprimis addictus quem in Northumbriam miſerat, inſpecturum certiùs è vicino ſtatum omnem Scotiæ præſentem; reuerſum inde anno 1581. ſub initium æſtatis cultúque indutum perhonorifico, & famulo Comite, legauit ad Iacobum Regem (nunquam Perſonio ad neceſſarios Religioni ſumptus Catholicorum pietas defuit.) Ibat Vvaytesius prolixè omnibus munitus quæcumque poterant, rationibus diuinis, & temporarijs, adoleſcentem Principem mouere, ad flectendum parumper à Caluino in Catholicos animum, & fauorem, dandúmque his in Anglia vexatis, tutum in Scotia, & placidum Aſylum; admittendóſ-

Ff 2

que iuſto numero Sacerdotes, qui laborum, & vitæ prodigi, prudenter tamén, & ſtrepitu procul, reſtituerent eius Regnum Catholico Ritui; atque ipſum imprimis, quo poſſet Reginæ parenti mœrorem carceris conſolabilius, & efficacius lenire; & vero ad hoc Perſonium ſollicitauerat non ſemel, miſſis quoque ad illum arcanis ſymbolis quibus illi Rex fidem nulla in re ſuſpectam eſſet habiturus.

His inſtructus mandatis Vvayteſius iter confectum integrauit Deóque perplexis in nodis auſpice, ac iuuante, eò feliciter ſuſceptum negotium perduxit, vt Regina totius adminiſtrator Albinus Dux Lenoxienſis, Hantlius, & Clingronus Comites; Barones Setonus, Oglebyus, Graγus, Farnhuſtus, aliíque procerum complures, ferè Caluiniſtæ, aut ſimulatores Caluiniſmi ſecurum Perſonio in regno Scotiæ Catholicis Anglis, ſeceſſum promiſerint noſtríſque præterea Sacerdotibus, ſed hac lege vt ferrent à Regina Maria teſſeram, qua fidenter iis & tuto credi poſſet. Inde Vvayteſius à Setono eiúſque filio Priore Edinburghum in aulam perducitur, Regíque Iacobo ſiſtitur qui multa ipſi arcana credidit cum ſolo communicanda Perſonio. Quibus Perſonius medio Septembri per Vvayteſij literas, Rothomagi quo ſe tranſtulerat acceptis, Aquauiuam Præpoſitum de fauſto admodum progreſſu negotij recreans, ab eo præ omnibus enixè petiit foueri paternum Gregorij XIII. erga Scotos amorem; inde Patres Edmundum Hayum, Guillelmum Crittonum, (& ſi Rex eſſet linguam docendus Italicam;) Achillem Gaillardum; ipsúmque, niſi petitio præfidentior videretur, Robertum etiam Bellarminum, adiecit his quoque Dux Guiſius Reginæ mandata quibus aliquos ex noſtris optabat. Perſonio itáque attributus primum eſt Crittonus, probéque omnes gerendi negotij cardines edoctus, in Scotiam miſſus eſt æui ſuperioris anno octogeſimo altero, ſub initium verni ieiunij, additúſque Rodolphus Emerſonus olim Campiano in Anglia, tunc illi ſocius. Inde Religionis in Scotia euerſæ cauſam præcipuam aduertens fuiſſe librorum inopiam quibus hæreticorum calumnias ab ſe defendet, & ſemi mortuæ ignem charitatis in Chriſtiano populo excitaret, malo vtrique conſulturus Perſonius libris eiuſmodi partim edendis adiecit operam; partim magna copia colligendis, quibus per duos (eſto mercatores) ſed eruditos iuuenes, mirè ſolertes, & ſagaces, Scotiam vnà & Angliam impleret. His dum incumbit Rothomagi, Crittonum recepit è Scotia bimeſtri poſt quàm eo tranſiſſet, eíque felicem qui tunc affulgebat pro Catholica re commoditatis articulum exponens, Regémque in illam, & Proceres optimè animatos; de cœtero monuit quod extra dubium videbatur, non eſſe negotium lentè feſtinandum, nec per interiectas ducendum moras, totúmque ſimul impellendum, tota ſimul Regis, Ducis, Comitum, & Baronum voluntate, auctoritate, potentia promouendum, quam eius vrgendi ſtrenuitatem acrem, & celerem, multis quidem fore aduerſaturis obnoxiam, domi Puritanis in Scotia; foris in Anglia Reginæ, quà regno, qua hæreſi ſuæ metuenti. Egere itáque molis opus tam vaſtæ magnis præſidiis, ad eius euentus ab domeſticis & externis in tutum ſubducendos,

cendos,

cendos, & ante omnia velut caput & cardinem omni contentione ſatagendum, vt Maria rediret in gratiam cum Elizabetha, & annorum tandem poſt quatuordecim indignum carcerem, regno ſuo reſtitueretur, (qua vero manu, modóque fieri valeret deſignabat) ſed priuata nulla rei tantæ ſufficiebat auctoritas; quamobrem Pariſiis ſuper ea Caſtellus Pontificis Nuncius, Legati Regis Catholici Taſſius, & Mariæ Reginæ Archiepiſcopus Glaſcenſis, Dux Guyſius, Alanus, & qui noſtros in Gallia regebat Matthæus, cum Perſonio, & Crittono. Hos inter quicquid viſum eſt ſtatui, placuit omnibus ad Pontificem deferri, & lectus qui Romam proficiſceretur Crittonus, ad Regem Catholicum Perſonius.

Erant tunc Pariſiis Angli duo, quorum nomen famoſum legi malo in Camdeni Elizabetha, & aliis, quam apud me. Hi magnis vulgo ſuſpicionibus dicebantur Mariam perfidè fallere, quanquam alia omnia præferrent, vnámque illius ſpirare fortunam, & obſequium videri vellent. Probat alterum Camdenus, quibus ſit lubitum credere; firmius alterum habebatur, communia vtrimque per literas verſare conſilia cum Nauo & Curlio duobus Mariæ ſecretorum tabellionibus (ſeu quod dictitabant nundinatoribus) qui aliorum arcana & fidem propriam Vvarſingano vendebant, illarum mercium emaciſſimo. Hac ſuſpicione cùm laborarent duo illi quos dixi nobiles, reiecti ſunt ab legato Archiepiſcopo, & Duce Guyſio, nec in vllam admiſſi conſiliorum partem; qua illi repulſa contra quàm ambirent, votis ſuis indecore expulſi, fremere ſcilicet apud ſe, tacitique ſeipſos exedere, donec haud multo poſt ad diem Iunij octauum & decimum, profecto Romam Crittono, Vliſſyonem Perſonio, exaſperare acrius inuidia contemptum, diſcerpi animo, furorem in rabiem vertere, ſuíſque in Angliam literis proritare nobilium animos aduerſus Ieſuitas, ſuperbo ambitu mundi primaria capita, legatorum vice ac munere adeuntes, precationis, & cellulæ relicto receſſu aulam prenſantes & aulica, non abſque nobilium deſpicientia, & probro quibus hæc officia competebant: his illi vt ſolent turbulenta & malitioſa ingenia, priuatum ſuum, & impotentem ambitum, nobilium fecere communem ſuiſque commodis, & arrogantiæ prætexuere rationes nobiliū. Sic tum credulitate præcipiti, quæ ferè minùs oculatorum eſt, tum conceptæ indignationis vbi eam, cernebat miniſtrorum vafrities acceſſam aſſidua ventilatione, repente extitit inuiſum prodigium, factio laicorum, quæ ſe nobilitatis conſeruatricem ferebat, & vindicem, omniſque prærogatiui nobilibus debiti, & hoc nempe in illos in quibus aduerſarium habebant neminem; Alanum ſcilicet, cuius conſiliis profectionem Crittoni, & Perſonij aſſignabant; Seminarium Remenſe, ac Romanum; totúmque indiſcriminatim Eccleſiaſticum Ordinem & religioſum præluſere hac arte duo illi quos indicauimus, conſequentium annorum calamitatibus, improbando clam, interdum apertè & inreruertendo quæcumque optimè Alanus, & Perſonius ſtatuiſſent. De illorum geſtis in detrimentum rei Catholicæ, Societatis iniuriam, ruinam turmæ nobilium infeliciſſimæ, dolo malo inductæ ad ineundam coniurationem; damnationem denique

Reginæ Mariæ, quæ ſero illos cauit, iiſque ſe incautè credidit immenſa foret rerum ſeries pertexenda; plura tamen lego in apographis quæ multa penes me ſunt manuſcripta & editis copioſiora, ſed explicatu non cuivis facilia, ob alterius è duobus præſtigias, vultúſque varios in quos ille vt Protheus ita induebat vt cum eſſet in omnibus multiplex, iis qui hominem intimè non norant, ſimplex poſſet vb que, & candidus iudicari.

Hæc ad Perſonium, & Crittonum merces itineris rediit, iuſſu Apoſtolici Nuncij ad ſummum Pontificem, & Philippum ſecundum ſuſcepti, pro reſtituenda inter Scotos Religione Catholica; merces quidem acerba, ſed minimè irrita, imperratum tulere, quod iuſſi fuerant petere; Crittonus aureorum millia quatuor à Pontifice aſſignata; reipſa Perſonius duodecim millia à Rege Catholico. Sequenti poſt anno, illa quatuor millia in ſtipendium annuum cuſtodiæ Regiæ tranſtere ſub cura Ducis Lenoxenſis, à quo, & Comitum, ac Baronum, & nobilitatis primæ flore, qui mente fidem retinebant, pendebat illius in Scotia aperta profeſſio; verum enimvero die quodam Perſonio de hac in Scotia inſtauratione diuinorum cum Rege Catholico agente, ſuperuenit anhelans, Nuncius, narrat in Scotia rem Catholicam peſſum ire, mutata in contrarium omnia, Prædicantium ſeditionibus Caluini ſequaciumq; id agi; Elizabetham acquieuiſſe illorum precibus, ſed ſuis ipſius, & regni rationibus, fideique Catholicæ, odio haud paulò ardentiùs; miſiſſe clam ad eos argentum militi faciendo, & quicquid Scotorum haberet in Anglia; qui cæſi Mortoni fouerent partes, etántque illius æmulo Albiniacenſi maximè infenſi; ex his ſtructam phalangem, venantium ſpecie, Regem palante nudum comitatu, & cuſtodibus venantem, circumſtetiſſe improuiſos; medium accepiſſe, & aſſeruiſſe illum Caluiniſtarum arbitrio, Regni gubernaculis caſſo Albinio, & in Galliam pulſo, vbi vix appulſus, aut peſtilentia deceſſit, aut quod aliis creditum veneno. Euanuere his motibus de tanti momenti negotio Perſonij ſummæ ſpes, quarum reſiduum cum nihil præterea reſtaret, ab iis abſtitit; haud quidem abiecta regni eius cura, quoad ſineret regionum conditio, vbi tunc & deinceps noſtra Societas ſuorum ſudoribus, ſanguinem non parcè miſcuit, rogatu potiſſimum Mariæ adhuc ſuperſtitis, Perſonius vero Seminario Remenſi nummos à Philippo bis mille obtinuit aureos augendo illic Sacerdotum Anglorum numero; & promiſſionem ſacratæ purpuræ Alano petendæ, cuius nemo tunc merita in ſedem Apoſtolicam æquabat. Sub hæc Pariſios dum redit Biblai Cantabriæ portu periculosè ex morbo decubuit, nec minori periculo ac labore, in Ognatenſe Collegium portatus, Patrum magis noſtrorum charitate quam remediis, iter cum viribus reſumpſit anni octogeſimi tertij primo vere.

Sacerdotum

Sacerdotum duodecim mors recens. Cottami conuerſio, & vita ad eius in Angliam regreſſum. Proditur, capitur, cuſtodiendus Catholico creditur qui ſuo illum periculo dimittit liberum. Cottamus ne quid ſua cauſa vir optimus periclitaretur, vltro ſe iterùm reſtituit carceri.

CAPVT III.

QVANTVM omnes conatus Perſonius exerit ad reſtituendam Scotiæ (ſi Deo placitum) Religionem Catholicam, tantumdem Elizabeth cum ſuis adlaborat ad eam ex Anglia ſtirpitus delendam. Huius anni ſecundi & octogeſimi, nouem tantum poſtremis menſibus Londini, Eboraci, & adiacentibus cæſi ſunt in defenſionem Catholici nominis Sacerdotes duodecim numero, totidem ſuis ſigillatim notatos vocabulis, referunt martyrum monumenta, quæ inde quotannis mitti ad nos ſolent. Fuitque idcirco plus fuſum cruoris, quàm vnquam antea, ſi minus vt Dux Alenconienſis id ferret ægriùs; at ne ſaltem illius habita ratio videretur, quem ea in aula Dudlei, Hattoni, & Cæcilij affectiones æmulæ fecerant odioſum, cæteri vero publici Senatores quà hæreſis ſtudium, quà metus extranei dominatus, inuiſum. Trimeſtrem poſt moram, & difflatas quod Catholici vaticinabantur, ſponſaliorum ſpes, atque ingloriam in Belgium expeditionem, Antuerpiæ, præſertim; receſſit in Galliam, vbi quicquid id morbi fuerit ad mortem ægrotans, Elizabethæ dolos, ſed ſero agnouit, & interceſſiones apud illam malè Catholicis negatas: prope in extremis Leſleo Scoto Roſenſi Epiſcopo viſenti, acceptas in Anglia commemorauit iniurias cum incredibili dolore, quarum in vltimis non cenſebat Campiani, Sceruuſhi, & Brianti cædem, quos expoſtulabat in os ſibi fuiſſe trucidatos; ſuum vero breui poſt diſceſſum complures ſuſpenſos, diſſectos, laceratos, velut hoc agerent in probrum, & ſui Religionis quam profitebatur. Erant enim ij omnes Catholici Sacerdotes. Fuit eo in numero magnoperè illuſtris Thomas Cottamus è Societate, de quo hic proprius agendi locus, & quidem admodum ab eo diuersè, quod tum ipſemet Cottamus, tum alij ſcripſere ex Anglia.

Natus eſt Thomas ex Prouincia, ſeu Comitatu Lancaſtrenſi, anno 1549. Laurentio Cottamo, & Anna Breruuore matre, honeſtis parentibus; illic primoribus excultus literis Londinum venit vt promoueret in eas vlterius,

ſimul augeretur conditione aliqua meliori. Quam certè Deus præbuit nihil minus cogitanti, nempe illum induxit in familiaritatem Thomæ Pondi nondum è Societate, adhuc extra carcerem liberi, cuius vſu aſſiduo, & exemplis ex Proteſtante Catholicus, ex diſſoluto probus, cœpit inde totus, & alius, & alia viuere, ſuáſque omnes in Deum cogitationes, & Eccleſiæ obſequium transferre. Duacum ex Anglia in ſeminarium ſecedens, vt quam tenebat normam pietatis conſtantem ſeruaret, viuacem Pondi, animæ ſuæ Patris, memoriam, & impreſſam menti præſenciam ſecum tulit, cui ſe tantum debere teſtabatur, quantus erat theſaurus fidei, & beatæ pignus immortalitatis. Anno quidem ad ſeptuageſimum quinto, Maij duodecimo ad illum ſcribens, tua, inquit, erga me charitas æterna eſt; vti & cauſa eiuſdem charitatis, cúmque nulla ſit caducorum quæ tempus metitur, comparatio cum æternis, non poſſum ſatis quæ tibi debeo, verbis aut ſcripto explicare. Memini cum ſolitarium tua reficeres conſolatione, duceres hæſitantem, afflictum recreares, laboranti præberes confuginm, tanti eſt fidelem nanciſci amicum, qualem te mihi liquido probaſti, quantúmque intereſſet Chriſtianus ſincerus, & intimus, à triuiali & ordinario. Placebat iam, quod acerbè nunc dolet, vitium; virtute iam paſcor, iam mirificè gaudeo, & ſolutus, curis atque hoſtium metu, ne inferos quidem magnopere timeo. Sunt hæc profectò quæ tibi debeo permagna, ſed illud auguſtius, quod Spiritus ſanctus, cum Apoſtolo loquor, teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, Dei filios nos eſſe] hæc & pluſcula erga Pondum grati, reuerentíque animi argumenta, cum ſe obtulit Romæ ad Societatem ineundam multum iam operæ ſuperioribus ſtudiis dederat, & quod ipſemet refert, in Anglia tres annos grammaticam & humaniores literas profeſſus; magiſterij gradum adeptus fuerat in Philoſophicis. Abſolueb átque alterum in Theologiæ curſu annum. Ex quo etiam patet non fuiſſe hunc de quo agimus Paulum, quem quidam perperam in Thomam tranſcripsêre. Vixque annos vndecim adultum, extráque Angliam eductum, in Seminario Rom. & Collegio Germanorum, per annos deinceps recenſent duodecim, tradúntque demum Societati annos natum nondum viginti tres; quod de illo vt conſtet Paulo neſcio quo, accommodari Thomæ huic non poteſt. Qui ſe ſuopte chirographo confirmat admiſſum in Societatem annis triginta nihilo minorem. Adde magiſteria docendi, quæ neceſſe foret, ducta hinc temporum menſura, octenni puero fuiſſe collata. Duaco Romam Apoſtolici ardorem ſpiritus Thomas tulit, inſitum fortaſſis ab illo in diuinis amantiſſimo præceptore Pondo quem ſcripſimus, primos ad Societatem ex annuis literis hauſiſſe ſpiritus quæ ab India quotannis ad Generalem Præpoſitum de conuerſione Ethnicorum à noſtris mittebantur; & eſſet mihi prolixa illorum texenda ſeries, quos eartundem lectio annuarum inflammauit ad Societatem, & tenetæ paſſim Chriſtianitatis generoſitas, noſtrorum exemp[illegible], & æ[illegible]nnæ, re quàuis iucundius, ad munus Apoſtolici laboris perurgebant, quos inter cenſerem imprimis, de quo ſuperius Hieronymum Natalem. Nolebat ſcilicet à Cottamo Deus

ſudores

ſudores in India, ſed in Angliæ cruorem, cuius cum tot aliis pro Chriſto cæſis vociferaretur ad Deum clamor, & infelicis Regni, fœlicem repoſceret veteris Angliæ ſanctitatem.

Probationis domum Cottamus iniit April. octauo, anno eius æui ſeptuageſimo nono, breuíque in febriculam incidit ab æſtuoſiſſimo contractam cœlo, quæ mox in tabem cœperat vergere, niſi ſub ortum primi veris aut cœlum natale, aut ſi quod propius & temperatius captari ab eo medici iuſſiſſent. Experiri cœlum Lugdunenſe in Gallia placuit, quod ſtatim & morbo quo languebat, ſenſit mortiferum, & aura ictum hæreſeos peſtilentiori, verum adhuc ignota; ergo Angliam versùs dum parat progredi Sledium illum obuium habuit famoſæ perfidiæ proditorem, Romæ olim mendicabulum vile, & Sanderſoni Doctoris venalem pane victúque famulum; inde vero Senatus & Elizabethæ, exploratorem vaferrimum feruentis piíque Catholici ſpecie ſubornatum, & hac tota ſurſum deorſum Italia, & Gallia Sacerdotes venantem, Scrutantem, ex vultu, itinere, lineamentis, ætate conſiliis, Reginæ in Angliam, eiúſque Miniſtris graphicè adeo indicantem, vt perfidum abominarentur, amarent perfidiam. Hic ſe ſenſim Lugduni Cottamo applicans vt erat ſimulando doctus tot illum in partes circumegit, vt expiſcaretur ex eo iter, mentem itineris, ſuſcipiendi Remis Sacerdotij conſilium & ſcopum, tranſmittendíque primis velis in Angliam ad ſalutem multorum totis viribus promouendam. Plus ſatis hòc habuit Sledius, ſcripto notat diſtinctè ſingula, curátque perferri Pariſios, ab Elizabethæ Legato, Regni adminiſtris, & Portuum Præfectis ſecurè tranſmittenda, ſtaturam, colorem, os, omnia vt poſſet appulſus illico agnoſci. Remis Sacerdos conſecratus, duobus cum aliis Riſthono & Harto. Nobilibus, & Sacerdotibus, (haud tamen, vt creditum, tandem martyribus, ſed exulibus dumtaxat) conſcendit in Angliam, conſcendere vna & laici duo, quorum alter ob ſuum Londini forenſe quoddam diſſidium Hauuardi nomen Eliſeo mutarat, & iuriſperitum diſſimulans, videri miles ex cultu, & habitu volebat. Applicuerant Duurim alij quatuor ad Iunij ſextum & decimum, vbi ſcrupuloſiſſimè ſunt inſpecti, & ob dubias quaſdam oris notas Cottamum in diuerſo iuſſum ſubſiſtere, Gubernator deinde Hauuardo, quem putabat reipſa militem fidenter, & humaniter tradidit Londinum vſque perducendum ad Baronem Cobhamum, ſupremum portubus præfectum. Erat Hauuardus profeſſione Catholicus, mente integer, magníque animi. Portu itaque vix egreſſus Cottamo ſe audenter aperit, & nequaquam ait, hac lege te mihi commiſſum arbitror vt Cobhamo reddam, ſed Londinum quo inſtitueras comiter deducam; auertat nefas Deus, vt hoſti Sacerdotum, Sacerdotem prodat Catholicus. Pergamus vnà hoc biduum, in vrbe ad muros quà libuerit flectes; ego mei oppido ſatagam. Sic illi mutua inter ſe nec diſpari humanitatis laude; introductum in vrbem Hauuardus Cottamum ſibi permittit liberum. Cottamus anceps quid factu optimum, rectà quendam pergit in carcerem quo non vno multi detinebantur Catholici, narrat ingenuè illorum cuipiam quæ ſibi acciderant;

Gg

damnauítque ſtatim conſcientiæ lege, breuíque ſeutentia ad redimendum ſpontaneo carcere amici periculum; ſeueri conſilio iudicis ſollicitus obſequi Cottamus, Hauuardum ſuum quaquà verſum requirit, repoſcitque ab eo epiſtolam Gubernatoris Duuriſtenſis; at enim cui bono? inquit ille. Cauſam edit. ſed fruſtra Cottamus, quin perſuadetur ab eo, ſecum in tertij vnius acquieſcere iudicio & ſenſu, viri docti, & probi, vtrique optimè perſpecti, & magnæ apud vtrumque venerationis, qui nuper in regnum appulerat. Is plane contrarium prioribus, reſponſo ſuo ſanxit, & nulla quiſquis is fuit, rectè iudicauit nulla ſiſtendi ſe religione teneri Cottamum, quod ſuo periculo id ei Hauuardus integrum reliquiſſet, nec obſtringeretur iure vllo Cottamus ſua vel conſilia vel facta, pernicioſis ſibi inimicorum conſiliis aptare. Ita ſe planè res habuit, vt clarè exprimunt recentiora temporis illius apograpa; non autem quod alij memorant, Perſonium, & Campianum cum adiunctis ſibi Sacerdotibus aliquot pronuntiaſſe de Cottami iure, die ſi quidem eodem Perſonius, quo Cottamus applicuerat in Angliam; Campianus vero, diebus nouem Cottamo ſeriùs, tantum abeſt à vero vt Cottamus ipſo ſuo in Angliam aditu, conſulere illum potuerit. Et ille quem aiunt trans Tameſim, paucorum conſeſſus Sacerdotum, ſub finem Iulij incidit, toto poſt Cottami aduentum ſeſquimenſe. Si tamen ab iis agitata eſt eadem quæſtio, id eo ſpectauit, vel comprobaretur factum, vel conſuleretur in poſterum.

Reſcitum interea, iterato ad quaſdam Gubernatoris literas reſponſo, nec Hauuardum, nec cui ſe vadem præbuerat Cottamum comparuiſſe coram Barone Cobhamo. Quare hoſpes in cuius ædibus Hauuardo creditus fuerat, Londinum trepidus aduolat, & vtrumvis anxiè dum quærit, incidit in Hauuardum; ſuum illi, & ſuæ familiæ diſcrimen vltimum exponit, ob luſam Gubernatori fidem. Hinc prenſum brachio ad Vicarium Cabhami trahit, de capto reſponſurum, quem cum data fide ducendum, ſuſcepiſſet, à fuga non prohibuerat. Hæſit repentino periculo Hauuardus, cuius intererat plurimum ne agnoſceretur; recepit ſe tamen illico, & cum hoſpite pactus eſt fore, duabus ante noctem horis, vt ſe Vicario ſiſteret, vel ipſum Cottamum, mercatorem adeunt Hauuardo amicum, & conſanguineum qui promiſſi ab eo certam fidem, rei ſuæ torius pignore cum feciſſet, impetrauit liberum dimitti; at enim breui poſt, reperto Cottamo, heus! eò, inquit, res noſtræ loco ſunt, vt neceſſario me abs te oporteat redimi, vel te meo loco neceſſario perire; me quidem quid facturi ſint noſti; te quid acturi ſint facile diuinas. Opta ſis quod placet; vitam tuam aut meam a vtrumque in arbitrio tuo pono. Prius quidem profecto quàm tibi, non dico vim faciam, aut etiam adigam vel auctor ſim, damno tuo te ſiſtas, non refugiam quicquid mali tua cauſa poſſit mihi contingere. Erupit ad hæc Cottamus in lætitiam ori, oculis, manibus inſperato affuſam incredibili Hauuardi admiratione, velut ad optatiſſimum nuntium, & mea, inquit, vita, tuo vel minimo ſeruata diſpendio, dolor mihi foret inconſolabilis; tum eius heroïcæ, ac nobiliſſimæ charitatis egit Hauuardo immenſas gratias,

tias, pollicitus, quod ſanctè præſtitit, ſe ante condictum, in manibus hoſtium futurum. Nec fuit opus prolixo examine, quis? vnde? cur in Angliam redux? cur prius, & vbi Sacerdos conſecratus? hæc à flagitioſiſſimo Sledio indicata, Reginæ Miniſtris in comperto erant; ſed tentabant ſenſim an metu fortaſſis, & expectatione poſtremi ſupplicij, Prædicantium fabulis nonnihil daret, & vacillaret in delectionem vocati qui eum impugnarent, aliqui ſeriò; reliqui ſimulatè atque in ſpeciem; quintiduum in verba, & autas abiit, poſt quæ religionis reus, in Mareſchallum traducitur (carceris nomen eſt, peculiaris cruciatus) vbi ferè ſex egit menſes inter ſæuas & conſuetas Sacerdotum ærumnas. Mutato inde carcere transfertur, in ſecretiora Turris Londinenſis Decembris quinto, decimo vero tormentis admotus, eiſque nominatim, quod Scauingeri filia dicitur.

Quod tormenti genus Scauingeri filia? torquetur eo cruciatu Cottamus. Poſtea equuleo. Interrogatur de peccatis, quæ Sacerdoti olim confeſſus fuiſſet. Libertas viri ſancti auditoribus monendis vt cauerent ab apoſtata Prædicante. Mortis illius vera cauſa. Eiurata ſæpius ab eo vita quod ea lege deferretur, ſi eiuraret Obedientiam ſummo Pontifici debitam. Poſt varias cum Caluini Theologis concertationes, pro fide Catholica moritur.

CAPVT IV.

SCAVINGERI filiam (tormenti prodigium) ab inuentore dictam, arcus duo ferrei conficiunt qui altero extremorum conſerti circulum integrant, in eum circulum flexis genibus ſe reus induit, ſic vt corpus trifariam complicet, cruribúſque ad femora, femoribus ad ventrem appreſſis in globum cogat, & vi magna tortoris ad claudendos in ſuum circulum arcus duos reo incumbentis tantum non elidat; quare nunquam ſeſqui hora vlterius protendi.

Scribens eadem è turri Sacerdos, & volens eius barbariem machinæ nobis depingere, ait cruciamenti eius immanitate tam violenta corpus totum

arctari, vt ex eo ſanguis, extremis & manibus & pedibus exſudet. Cottamo certè magna eius copia naribus erupit, tametſi hora non multo diutiùs fuerit cruciatus. Quærent hic aliqui eo, an hæc Optono ſolennis fuerit in Sacerdotes Catholicos largitas; pœna ſcilicet in nihil commeritos, planéque inſontes ſæuiendi? non inuenio qui ſcribat. Verum diebus ſubinde non multis iuridicè examinatus eſt tam præter morem & ordinem, vt cum Optono id exprobaretur, niſi negando & inficiando excuſare ruborem nequiuerit quoad obiiciente illi Cottamo qui aderant Georgium Careum, Doctorem Hammonium, alióſque ipſi delegatos obmutuit.

In equuleo igitur ad quæſtionem colligatus, priuſquam torqueretur interrogatus eſt, num quando peccata confeſſus Sacerdoti eſſet? mox, quam illi pœnam iis expiandis indixiſſet? qui ioco an ſerio quam tum ſuggeſſit memoria edidit. Ergo refert Optonus, peccatorum debes ob quæ iniuncta eſt meminiſſe, qui pœnæ tam probè memor es: repete illa nunc, & confeſſionem illam integra; ſin autem; & facta nimis addens tortores accerſit, haud quidem terrorem ſimulans; negante ſiquidem Cottamo, apud vllum mortalem deponi oportere, cauſas fori diuini ea eſſe; ſpectaréque ad vnum Deum, & Sacerdotem, Dei vices in terris agentem; velut confitentem, in genere reum & ore iam proprio captum, diſtrahi equuleo iuſſit, vt exprimeret torquendo diſtinctius quæ generatim indicaſſet. Quam apud illum iniuriam peruerſi ordinis, & fori nuſquam gentium auditam expoſtulans Cottamus, hanc ab eo accepit ſatisfactionem, vt multò crudeliùs tenderetur. Tormento defunctus retrahitur in ſuum carcerem; vbi quinto Februarij, & anno ſeculi octogeſimo primo, nouus illi & Sacerdotibus in Turri Sociis labor indicitur ad vſque Pentecoſtem, Dominicis, & feſtis diebus inſtaurandus. Raptantur, compelluntur, aguntur pugnis, calcibus, ſtimulis in Templum Turris ad audiendum celebrem Caluiniſtam, nec iuuit ſedandæ vexationi pertinaciſſimæ, dicentis crebra interpellatio, reprehenſio falſi citandis auctoribus, refutatio rationum, & exſcendentis è pulpito, prouocatio libera, ad propugnandas exſecrationes, quibus in pulpito aures populi inceſtaſſet. Diſcerpebatur his frendens, & minitans Optonus, ſed minas illius vnus expleſſe dictus eſt Cottamus vt erat præ cæteris reus, hoc eſt maioris præ illis meriti Martij nono & decimo, eóque Dominico, concionem vocarat nobilium celebrem ad audiendum Ioannem Nicolaum, illum fraudibus ſuis, & palinodia famoſum apoſtatam (de quo iam alias) qui vbi abſurdis pluribus quàm verbis peroraſſet, aſſurgens Cottamus, tantiſper aures illorum nobilium popoſcit, inde illos ſanctè, & liberè monuit, quàm eſſet damnoſa auctoritas quæ imperito, ignaro, falſario iuueni eorum præſentia conciliabatur. Tractandis, extricandis multo magis ſtatuendis fidei regulis, quod is non erat veritus attentare; alia eſſe lingua opus, aliis litteris, grauitate, ſcientia, pietate; effræni audacia, & loquacitate. Meminiſſent agi de æterna ſua ſalute, ac beatitate, quam infinito diſcrimine à iuſto pretio æſtimabant tam vilem, vt vnius hominis gratia illam proiicerent.

Deſignabat

Deſignabat autem non obſcurè Optonum, cuius gratia venerant, iſque nec temere, nec fruſtra exiſtimauit pro ſe dictum, eam fortè, ob cauſam non adproperauit illi tantum mortem, ſed in numerum damnatorum violenter intruſit. Damnatus eſt ſcelere ac pœna, maieſtatis ad quartum, & decimum Nouem. cum Campiano & aliis de quibus narratum eſt. Triplex eius damnandi crimen primum ſumma Nauarri in Angliam delata cum manu adſcriptis marginibus, quibus eſſe Regina Elizabeth caput Eccleſiæ negabatur; deinde quod nunquam induci potuiſſet, vt circa Bullam Pij V. ad quæſita ſex diſtinctè reſponderet. At is quidem dilucide, & abundè ſed fruſtra ſatisfecit. Nam cœlum Romanum æſtuoſum, ſibíque lethale coactum patrio mutare, fuiſſe alióqui nauigaturum in Indiam ſi emerſa iam valetudine non eſſet compulſus in Angliam; Nauarri ſummam ſuis ſarcinulis, aliena furtim iniectam manu, nec ſe antea in iis illam aſſeruaſſe ad Bullam denique Pij V. & ſex in eam ſingula quæſita, non poſſe meliùs à quovis Catholico reſponderi quam quod in vniuerſum reſpondiſſet; habemus autem id reſponſum eius firmatum Chirographo in hæc verba Maij 13. 81. ſuperioris æui anno ad hæc & alia quæſita reſpondet Primum Thomas Cottamus ſe credere quicquid Catholica docet Eccleſia, ſéque Catholicæ nomine intelligere Romanam; nec aliam ſibi ad cœteros articulos præter hanc vnam reſponſionem ſuppetere. Qua ille omnia illorum interrogata expugnauit, Reginæ Miniſtris huic addentibus, quæ tanta illi meritum gloria cumularunt, vt in Religionis Catholicæ fidem, & obſequium moreretur.

Septem poſt hæc & decem diebus, Maij triceſimo, protenſus & vinctus in traha craticia, vt Olim Campianus raptatur in Tibornum milliaribus ſaltem à Turri duobus, & tres cum eo Sacerdotes nobili genere, alumnus alter ſeminarij Romani; alij Duacenſis Lucas Kirbyus. Guillelmus Filbyus, & Laurentius Iohnſonus, ſiue vt Stouus cognominat Riccardſonus. Appenſis patibulo duobus, & in quadras ſectis, tolluntur in currum alij, inſerta prius in capiſtrum gula, vbi ſe Cottamus ſpectaculum factus innumerabili populo nihilo turbatior, alacris potius, & omnes circumſpectans, bene inquit, vobis Deus omnibus velit, & faciat, qua eius benigna adprecatione abrupta qui capitalis ſententiæ præerat executioni Vicecomes Londinenſis, iuſſit eum, quod ſolet, proditiones palam in populum, & Reginam fateri, & ab Regina veniam poſcere; quod vtrumque negauit facturum, vt neutram omnino in partem peccaſſet. Ecquid enim vobis tanto numero Sacerdotes hic immaniter necati, fuiſſe re vera tot coniurationum videntur, & rei & conſcij qui eas aut faſſus fuerit, aut in mentem ſibi tantum veniſſe prorſus nemo? ne inter equuleos quidem, & cataſtas, & Scabingeri filias crudelitatis ingenio ſummè terribiles; ſedne has quidem ad furcas & Tibornum ſuptemi iudicij proximum tribunali, cui erant proximè ſiſtendi aliud vnquam profeſſi ſunt niſi puros, & inſontes mori, cum imprecatione ignium æternorum ſi quid eo dicto mentirentur, de me quidem ſolo, ego ſanctè affirmo. Tam longè ab iis quorum in-

ſimulor, etiam cogitatione abfuiſſe quam diſtat procul ab Indiis Anglia in quibus nunc iſtem mente ac deſiderio totus ſum; nec vero (ſat noſtis, in Angliam redij Reginæ vitam tentaturus, ſed meam ſi poſſem valetudinem recepturus. Hæc ſe Vicecomes finxit obſcurius audiſſe, quòd nihil ipſi ad ea ſuppeteret, iterauitque quod iam detulerat, futurum ſcilicet, ſi non detrectaret præſtare ſe confitentem reum, experiretur omnem Reginæ clementiam; quo ille volebat innui, remittendum ipſi mortis ſupplicium. Acclamauit Topcliffus magna voce ad ſtuporem, oblatæ gratiæ; nec fore vſquam terrarum, & gentium tam boni pectoris principem Chriſtianum, qui manifeſtè reo, & diris necando ſuppliciis, confeſſionem criminis merito imputaret, condonarétque illi vitam in præmium. Sed vterque Cottami rationem incautus confirmauit. Nam ſi nec ſe mortis vicinæ metus, nec vitæ tunc promiſſæ amor, cum eius perdendæ ſupremus articulus facit illam duplo cariorem, hæc ait, ſi parum valerent ad perſuadendum vt ſe profiteretur falsò reum, qua veri ſimilitudine, negare ij poterant innocentem? Sed erat palmaris Miniſtrorum illorum, & ſingularis fraus vt ſi quis animi, debilis & conſcientiæ Sacerdos, atrocitate præſentis ſupplicij adigeretur ad fingendum perduelli ſe mente & hoſtili veniſſe in Angliam, ſua illa vnius confeſſione mendaci, & perfida, omnium aliorum negationes iuridicas, & vera ſilentia damnaret, & perſuaderet eorumdem reos, nempe Religionis in ſpeciem re autem ipſa maieſtatis, purgarétque ad populum in iis occidendis crudelitatis infamiam. Verum ita illos, vnius inueniendi fefellit propoſitum cui eſſet vita pretioſior veritate, vt contra prorſus occiderent neminem, quin cum iurata innocentiæ ſuæ conteſtatione, fidelitatis, & amoris, erga Reginam, & patriam moreretur ſtabat pro curru miniſtellorũ globus, ad euertendos ſi quos poſſent aſſiduus; quanquam ij ſæpe concinnius carnificis munere fungerentur. Hos inter quidam Magiſter Martinus Sfeldius quem ferè inuenio, reorum ſpectaculis præſentem, vt qui tantæ multitudinis, oculos & aures ambiret, quanta tunc ſolet ea loca ſtipare. Tunc ſe medium ingerens flagitioſus ſycophanta. Hortatur Cottamum, illam ſaltem confeſſione publica expiet Londini ab ſe tali vico, & die admiſſam fœditatem, vt enormitatis, ſic offenſionis ſummæ reum. Ignorabat Cottamus quid ſibi innueret, & ſtupebat tacens quod crimen vellet intelligi? quoad eius interpres ambigenti acceſſit Vicecomes & illud, inquit, propudioſum ſignificare vult adulterium à te perpetratum cuius quartum nunc etiam poſt annum fœtet infamia. Nefas & nomen adulterij Cottamus in luce integri populi, obiectum, nec ita facile per anguſtias temporis purgandum exhorruit ſcilicet, ſic tamen dolorem prætulit vt defenſioni, & famæ non deeſſet; & huccine, ait, comperendinatum vt præcipitatæ hoc rerum, & vitæ extremo, ſtantéque ad latus carnificè adulterij accuſationi præriperetur defenſio, illáque in dubio remanente, fama in cuiuſvis odio, & arbitrio iaceret? Londini videlicet habito adulter quadriennis, qui toto ſeptennio nec Londinum vidi, nec Angliam; fuítque hic meus in eam regreſſus, & ingreſſus in carcerem vna itineris continuatio,

quod

quod ex decurſis Alano Doctore Duaci ſtudiis dum probat, impactæ calumniæ dolorem miſerti, qui aderant, etiam Prædicantes, clara voce negarunt id crimen vllo modo ad eum pertinere; ſed eſſe alterius illi cognominis, in quo eſſet deceptus Sfeldius. Iohnſonus inter hæc dum interficitur, iubet Vicecomes, lentati Cottamo laqueum, & pietas foret, an morſus animi, an neutrum ſed mera malignitas, ſeductum in circulum amicè ac velut miſerans compellat; conſtare ſibi de innocentia illius nulli obnoxia criminum quæ morte ſocij luerant, ſed valetudinis vnius cœli beneficio quærendæ tranſiſſe in Angliam. Igitur id profiteretur, de ſolenni Reginæ confiſus clementia, reis ſolita libentius parcere, quam innocentibus iraſci; teſtetur ſe omnes eiurare contextas Romæ in Reginam & regnum à Papa coniurationes, & Sacerdotibus Seminarij demandatas, ob quas iure ſunt poſtremo ſupplicio cæſi. Hæc illi tum ipſe tum alij canebant, vt defenſione tam facili, & nomen & vitam tueretur, quam recuperare in Angliam venerat; fore alioqui proiectæ amentiæ cum poſſis innocens viuere, alieno malle crimine perire.

Narratur autem, Cottamo reſpondente Deus, peculiari ſpiritu ſic præſto adfuiſſe vt pro innocentia cæſorum ſociorũ, & mẽdaciſſimis violata calumniis, ſummi Pontificis maieſtate ardentiùs & efficaciùs diceret. Cœterum alio aliud vitæ præſidium ſeu præcipitium ſuadente, conſtans fuit ad omnes reſponſio; tranſuerſum pilum iis non abibo, quæ Romanæ Eccleſiæ filios credere decet ac viuere; & ſi mihi mille ſuppetant animæ, totum priùs illarum daturus ſum ſanguinem, quam vnum vel apicem edam ab vllo fidei articulo diſſonum; quin & Deum ſupplex peto & obſecro, ne tantum regni huius peccatis grauiſſimis ab eo auertatur, vt ab eo veritatis ſuæ auertat lucem, & deſiderium ſalutis hæc dum precaretur auditus eſt carnifex reſciſſo Iohnſoni capite, ſalutem Reginæ precari, & illud de more optare, ſeruet Reginam Deus! cui pie ſuccinens Cottamus, ſeruet exclamat, eique benè velit. Appoſite quidem ad ſalutem quam ei præcipuè flagitabat, ſed neceſſario ad refellenda odia quibus Caluiniſtæ ardere in Reginam garriebant Sacerdotes Seminariorum, & quam illi mortem inferre non poterant, votis & deſideriis inferre. Sed enim longiùs vltra fas progreſſi, auſi ſunt poſcere illam agnoſceret caput Eccleſiæ Anglicanæ, quod inquit, Cottamus, ſi ante biennium quo ago præſtare voluiſſem, in promptu iam tum & vita mihi & libertas erat. Et igitur ſubdit Vicecomes, perduellis, & proditionis in illam reus, cuius maieſtatem ſacro imperio minuis cui Cottamus, non hic Domine mi! opinio aliqua ventilatur, Catholico vtramvis in partem ſic libera, poſſit inoffenſo Deo in alteram iri: effatum diuinæ eſt ſempiternæque veritatis, hoc indubitata perſuaſione, Catholico cuilibet Religionis, & conſcientia ratio tenendum ſtatuit colatur ſanè rebus aliis, honoribus, titulis, omni obſequio, fidelitate, vitáque adeò, & toto ſanguine, Reginæ maieſtas; huic ego & defero & ſpondeo omnia. Fuere cum illo & aliæ quædam leuiculæ velitationes parum dignæ relatu: ad manus, & ferrum venitur, ſed iubetur priùs flectere ocu-

los in Iohnſonum quem ſecabat coram quadratim carnifex, quo animaduerſo; felicem te, exclamat, Laurenti mei ſis apud Deum memor precibus illum mihi propitium facito. Quod illi mox votum neceſſe fuit propugnare aduerſus Hetnum, Ciarkum, & alios, quorum inter ſexcentos error eſt contra ſanctorum inuocationem. Prehenſa dein humaniter carnificis manu, ignoſcat, inquit, tibi Deus, ſibique in ſeruum fidelem aſſerat. Sit tibi curæ anima, & ſalus ſupplex à Deo hanc flagita. Ille tibi in mentem veniat beatus carnifex quem Paulus Apoſtolus reſciſſo capite, lacte ſui ſanguinis aſperſum, Chriſtianum vnâ fecit & martyrem. Hoc eſt (ſubiecit ex Prædicantibus Sciolus) plus illud potuit tunicæ attactu in animam, Pauli lac, quam Sacramentum attactu corporis, cui hominis abſurdo fuit item Cottamo ſatisfaciendum, ne quid populo rudi hæreret dubitationis. Nec plura, currum denuo inſcendit, poſtque aliquot ad Deum preces, & commendatum illi ſupremum ſpiritum, vitam manu carnificis abſoluit, annos natus triginta tres, pertinacius quatuor aliis impugnatus, qui eodem illo Maij triceſimo, coronas quatuor Anglicanæ Eccleſiæ triumphis veteribus addidere, peculiare quoque præ ſociis, ſui erga crucem amoris inſigne præbuit, quod genuum tenus, nudato poſt mortem applicitum corpori deprehenſum eſt cilicium aſperum quod Prædicantium & molles & Rigidi planè omnes, ad hoc æque molles, proſecuti ſunt multo riſu, vt qui ſuam Euangelij quinti fidem accuratius nulla re, quam in cute curanda exerceant, vltroque ſe credant Redemptori fore iniurios niſi omnem vſum ſanctarum pœnarum ab Eccleſia proſcribant. Multo tamen plures religioſi ſpectaculi admiratio, & æmulatio pupugit. Ad furcas condita cæſorum corpora poſt conſuetam lanienam tulere furtim Catholici, pro ſua non pro miniſtrorum pietate, quibus inuidiam, & iras conflabat ad populum, Londinum totam factam humanarum macellum carnium, proſtare vbique præfixa capita, pendere quartas, & membra cæſorum; quod iis æquitas videretur, ab externis cenſeri diffamaríque barbariem, quamobrem etiam Eboracum laceranda illorum quatuor miſere corpora, qui Sacerdotum hoc anno duodecim numerum explebant. Et hac innocentium ſtrage ſacrilega garrit ſatis inſulsè & pueriliter hiſtoricus, *Themis Anglicana,* tanquam ſcopis, omnes illa diſiecit araneorum telas (Sacerdotes nempe Catholicos) quibus animarum capiebantur muſcæ. Tàm longè ſi quidem à vero, plaudit ſibi auctor ineptus & impius, de imminuta Catholicorum multitudine, mortibus Sacerdotum, vt ſequens potiùs quem inimus annus ſeculi octogeſimus tertius maiori ad fidem conuerſorum ſplendore, ac numero rem Catholicam auxerit quàm vllus præcedentium annorum.

Noua

Noua in Anglia, & vnde, animorum meſſes? Quantæ frugis operarius P. Gaſpar Haynuo- ſingularia quædam, Eccleſiæ illi vtilia. Catholici nobilis, & Sacerdotis, reſponſum forte ac nobile.

CAPVT V.

HVIVS rei ſpecimen fuga ſit illorum quinquaginta quos ſe ſcribit Alanus per infeſtantes ſinum exploratorias elapſos, menſe vno Remis excepiſſe; præter familias integras, computatis ſolum Academicis, nobilibus, iam literario, inſignitis; paulò poſt alios tres, & octoginta Cardinali enumerat Boncompagno, illorum Mecœnati, & Patrono. Mihi quidem, inquit, miraculum eſt diuinæ gratiæ tot paucis diebus iuuenes dulciſſimam patriam, domeſticas neceſſitudines, amicitias, blanditias, commoda, ſolo ſponte mutaſſe peregrino; parco victu, & vitæ regula ex optimis quidem ſed tamen alienis rationibus & arbitriis ſuſpenſa; hæreditate demum erciſcenda per Sacerdotij optiorem, quo nunc in Anglia nihil eſt execrabilius, paternæ loco, vbertatis & domi paratæ; quamvis alias nunquam ſplendorem viderint Eccleſiæ liberæ quo miniſteria cultus ſui diuina exornat magnificentia; cuius, inquit, rei admirabilitas duabus naſcitur ex cauſis; Prior S S. D D. Gregorij XIII. paternus omninò in Anglorum Collegia Romanum, & Remenſe amor; altera eorum in virtute, ac literis progreſſus egregij ſub diſciplina Patrum Societatis Iesv. Scribebat autem Romam ad eorum Rectorem ad ſolito plures miſerat eo anno, ducentos vero quibus impar erat alendis in noſtras Muſſiponti, & Virduni ſcholas diſperſerat, & nouum Seminarium Augenſe. Romano ſi locus & laxior, & cenſus largior fuiſſet, aliquot centena ex flore tantum plurium ſelecta facile collegiſſet.

Huius ad rectam fidem confugij, fuerunt & aliæ præter dictas cauſæ. Vna quam in ſuperioribus indicaui, Perſonij liber. *Directorium hominis Chriſtiani.* Seu *de reſolutione*; prouentu incomparabili omnem Angliam peruagatus, & reſtituendis ſibi cerebris mirè potens. Argumento ſint Theologi ſeptem è Caluini ſchola, qui abdicato Prædicantium munere peſtilenti, Remis in gratiam cum Eccleſia rediêre. Secunda, Gaſparis Hayuuodi, labores fructuoſiſſimi, quem doctrina excellens, & pietas ad magna quælibet tollebat, niſi malis attrita valetudo, & opinionum ſimulachra (de qui-

bus poſtea) altius quam par eſſet animo defixa cœptis eius præclaris obſtitiſſent. Suo illo pectoris excelſo robore, ſeu verius charitatis, vitam omnem miſſionis illius ſudoribus, & omnibus indiſcriminatim periculis conſecrarat; Prouinciis omnibus optatus, partiebatur ſe ita in omnes, vt nulli deeſſet, multorúmque vnus vbique impleret operam, vinctis, liberis, afflictis, egentibus temporario commeatu, ne ſempiternum amitterent, ab extremis quoque regni Prouinciis Londinum auderet ſtipem ferre, ſed de acceſſione conuerſorum ab erroribus variis ad verum & rectum, narrabat qui viderat Gabriel Alanus Remis exul, Doctori Guillelmo fratri ſuo, in maris Anglici tractu procelloſiſſimo maioris, & dexteritatis, & felicitatis piſcatorem Hayuuodo, piſcari neminem quod eidem quoque ſibi cariſſimo teſtatur ipſemet Petri verbis Hayuuodus. *Stupeo hic in captura piſcium quia homo peccator ſum.* Stupebat videlicet magnitudine gaudij, & fidei gloria virorum Principum claris aucta conuerſionibus, interque alios Comitis Arondelli, Philippi Hauuardi, iam tum mente concuſſi vt diximus, cùm primum in Turri Londinenſi diſputantem audiſſet Campianum; Henrici Northumbriæ Comitis, quibus forte duobus in regno nemo dignitate & ſanguine aut ſuppar, aut clarior. Sed multo illuſtrior, morte intra carceris ærumnas, pro cauſa Catholicæ fidei obita, quicquid illis obtrectent calumniarum Proteſtantes, nihilo hiſtorica quam Chriſtiana fide meliores.

Cœtera huius anni & per ſe ſcitu digna, & dictis firmandis idonea, ex Perſonij habemus autographo, à Sacerdotibus dictato Catholicis, Angliſque aliis pro Chriſto nuper exulibus & ſpectata narrantibus. Vix, inquit, fidem inuenient, quæ de aucto Catholicorum numero noſtri referunt Angli, anni huius vltimi prouentu, ex quo teri cœpere libri quidam pij (quos nempe diximus ab eo editos) & ſacræ literæ ſumma fide in noſtram conuerſæ vernaculam illinc mihi confirmant viri ſapientes, duplo eſſe hoc anno quam lapſo numeroſiores, fitque id mihi credibile narratione Sacerdotis negotiorum cauſa illinc miſſi, qui à tribus item cognouerat Sacerdotibus, probè notis; in ſola Prouincia Hamptonenſi, reductos eorum à ſingulis in Eccleſiæ gremium ſupra quadringentos, menſibus quatuor & ſeſqui. Atque hinc frequentes à Prouinciis querelæ de penuria operariorum (maximè noſtrorum) tametſi ex Seminariis noui perpetuo ſuggerantur, quare meas Doctoris Alani ad P. N. Generalem adiungo literis, rogamúſque R. V. apud illum patronam nobis accedere. Sex (pergit epiſtola) Martyres necati, Lacieus, Kirkmanus, Thompſonus, Hartius, Tyrkelius, Liburnus, mirum quantopere ad illuſtrandam Catholici nominis dignitatem fidémque contulerint. Ab eorum nece remiſit tantiſper feritas in vitam & corpora ſæuiendi, ſed duplo furit acerbior in eorum bona, cuiuſcumque generis ea ſint. Suſtinetur Sacerdotum ſtrages, nec equuleo torquentur, clauſi dumtaxat habentur in carcere. Hinc vbique ſtipatur iis carcer; Hulli clauduntur triginta; viginti ſex Equite Martio Londini, & Dei beneficio fit vt ſint clauſi plærúmque vtiliores quam liberi; ſcitur enim ferè qui ſint? vbi? hora qua adiri, & conſuli poſſint, maioribus

maioribus præſertim in vrbibus; in aliis enim tam multos non habent, qui abſque periculo, & metu illorum opera vtantur. Ad hæc iuuenes Anglos, licentia hæreſis agit in grauia non raro præcipites, ob quæ carceri mancipantur, pluſque ſæpius illic menſe vno, conſuetudine Sacerdotum virtutis concipiunt, & frugis, quàm ſi multos annos liberi vagarentur. His & aliis bonis aduerſarij in peius edocti, ægrè nunc Sacerdotes in cuſtodiam mittunt; imo ſi queant ſalua officij exiſtimatione apud vulgus, amandaturi ſint ab ſe libenter ſolutos. Quod iis non diſſimulanter irati ſignificant qui confeſſione nimiùm facili profitentur eſſe Sacerdotes. Sic veſter Iacobus Lomaxius reprehenſus eſt nuper à Senatoribus conſilij ſanctioris, quod primo appulſu rogatus de conditione, feſtinato magis quàm neceſſario reſponſo aperuiſſet ſe eſſe Sacerdotem; qua reſponſione iniecta iis eſſet neceſſitas, eius in cuſtodiam trudendi. De multitudine adoleſcentium, qui regni ex Academiis, & ſcholis ad nos confugiunt nihil attinet ſcribere; id Doctor Alanus tum fuſius præſtitit; tum ipſi cernitis, & alumnorum ex numero probatis quos iſtuc vobis ex Anglia tam multos deſtinamus, quorum aliqui artium gradibus iam donati, & ex patria recentes, mira vobis ediſſerent de Puritanis & Proteſtantibus in mutuam rabiem ſic debacchantibus, vt hi ſimul duobus impares hoſtibus cogitent futurum ſibi cum Catholicis mitius; cum aliis enim in procinctu ſtant ad arma, & manus. Hoc ipſum timemus ne cedant Proteſtantes, totáque in vnum Puritanorum corpus Anglia coaleſcat, quo nihil poſſet nobis pernitioſius venire, ob iſtorum in nos implacabiliora odia quàm illorum. Audiſtis opinor de vltimis quos in lucem miſerunt libris tribus, aduerſus Reginam & molliores Caluini diſcipulos, vnius frontem hoc titulo prænotant *Poſtulatio Reformationis nulla ex cauſa differenda* ſtylóque vtuntur adeo impudenti, vt impelli iam primi Rebellionum fluctus videantur, iámque illam Puritani duo cæteris nequicquam frementibus Superbiam ſuam fracta gula luerunt in Suffoldienſi Prouincia.

Pugnant ex aduerſo libris, viua voce, & ſcriptis Catholici, & acerbè queruntur, vnis ſibi totam incumbere pœnarum ſæuitiam, quamvis vni tantum in officio perſtent fidelitatis & quietis; Puritanis aperte atque hoſtiliter in Reginam infenſis diſſimulari omnia impunè, & clauſis oculis à iudicibus præteriri, nempè ipſis quoque maiori ex parte Puritanis, eáque propter id ſatagentibus coloris quæſiti probabili ſpecie, vt Catholicis carcerem liberent, qualis futura ſit, ſi vel in minimo illos ſibi faciant affines. Sic nuper vir doctus idémque nobilis, quolibet alio ab ipſis deterius habitus, inuitabatur ab iiſdem ipſis ad libertatem, & immunitatem mulctæ pecuniariæ, quam immenſam pendebat, ſi bona fide pollicebetur vnum tantummodo, idque leuiculum, nec enim aiebant, petimus vt Papam eiures, aut noſtris interſis cœtibus & templis certi eò te nunquam adducendum. Id ab te vnum, & perlene Regina exigit, ne quem vel domi excipias Ieſuitam; vel ex illis Pontificij Seminarij proditoribus Sacerdotem. Quibus vir ſapiens; ſi vos, inquit, vnum mihi nominabitis Ieſuitam, aut ex Se-

minariis Sacerdotem, qui motus in patriam aliquid fuerit, aut ſe reum alterius criminis fecerit cuius cauſa hoſtis reipublicæ iudicetur, nunquam ego eodem mecum tecto illum excipiam. Omnes vero vt in vniuerſum reiecturum me domo ſpondeam, quos mea mihi religio commendat, tanquam peculiares Dei ſeruos, nec poſſim omninò nec auſim, etſi millies mihi oppetenda ſit mors, ne ira Dei in me deſæuiat, quem etſi hominis animum niſi ſunt ferre acerbius; verum tacitè approbarunt cum eum in poſterum, haberi mandarunt humanius. Multa mihi huiuſmodi ſuppetant, niſi forte ſit futurum iucundius audire, quod ante biduum interrogatus ſum ab vno ſeminarij veſtri Sacerdote nunc Londinenſi cuſtodia tento. Adiit illum miniſtellus acturus de Religione, in qua ex illo cum ad mentem ſuam nihil euinceret, exaſperatus conſtanti veritate, tentare illum cœpit periculoſa quæſtione, an eſſet Regina caput Eccleſiæ Anglicanæ cui promptè Sacerdos; qua authoritate id me interrogas? cum argumentum iudicij capitalis futurum ſit quam petis reſponſio, & lege vetitum talia quærere, niſi ex mandato Reginæ ipſius ſubſcriptione confirmato. At hic miniſtellus, qui nullam niſi quam vſurpauerat habebat. Si fores ait, verus & ſincerus Ieſu Chriſti ſeruus, nihil quærenti reſtitares, ſed ſimpliciter atque ingenuè, cuilibet, de religione tua reſpondiſſes. Qua Sacerdos ictus indigna exprobratione, mihi hæretice! in cauſa Dei vilem animum obiicis, & meticuloſum, audiſis ergo, quod tametſi nolles vis tamen audire, non eſt Regina nec eſſe poteſt caput Eccleſiæ Anglicanæ; vis aliud? volo, inquit, aduerſarius. Quis ergo caput huius Eccleſiæ? Romanus Pontifex, præter illum nemo; & puncto temporis reſponſum Sacerdos non diſtulit, quare vociferans ſiccine proditor teſtem nimirum qui audiat reueritus neminem? minimè vero, refellit Sacerdos; ſolitudo, libertatem hanc loquendi facit; ſed tu ſolus & ſine arbitro cum roges, tibi pariter ſolus & ſoli reſpondeo: tantum igitur ſi audes, vrget miniſtellus, idem mihi tradè tuo ſubſcriptum chirographo? deeſt carta, deeſt & calamus; tibi, infert Dei ſeruus, ſatisfaciam vt poſſum, & correpto carbone foribus carceris hæc appingit verba, præſente miniſtro, & loci cuſtode. *Gregorius XIII. caput eſt Anglicanæ, & vniuerſalis Eccleſiæ, cui tum Regina Elizabeth, tum quicquid eſt in orbe gentium oportet ſubiici ſi volunt ſalui eſſe.* Et abceſſit tunc quidem improbus flagitator exinde Sacerdos, in perpetua mortis, pependit hactenus expectatione. Sed exit iam mentis, & de illo huc vſque ipſius programmate mirum ſilentium. Sunt tamen auctores ex Catholicis nonnulli hoc vt obliteret prorsúſque deleat, ne proritare vltro aduerſarios videatur velle. At is longè ab iis diſſentit ne illam delere teſtificationem fidei à ſe ſcriptam, perinde ſit velut factam dolere, atque ab illa recedere, cum offenſione conſciorum, cuſtodíſque imprimis, fidelitatis eius virili conſtantia, plurimum commoti. Perſtat interea proſtátque epigraphe, palámque legitur, meque hic Sacerdos conſulit, quid facto ſit opus, aut quid expediat.] huc vſque Perſonij litera, rerúmque in Gallia noſtrarum felix obiter ſtatus. Debetur hiſtoriæ etiam infelix,

infelix, de quo reſtat dicendum, vt diſcant metuere pariter & cauere, qui ſunt iiſdem obnoxij lapſibus.

Fuga, ſtultum conſilium, ineptus exitus P. Thomæ Langdallij. Hayuuodus peiori remedio malum curans turbat Catholicos. Juſſus redire in Galliam, dum reiicitur in Angliam capitur. Calumniis & vexationibus iactatus, exit honorificè vtraſque.

CAPVT VI.

MAGNOPERE ambigo etiam nunc, ſi quod hic mihi primum obiicitur, aut errorem, aut culpam, aut cerebri vitium vocare debeam, tam multum præfert ex his tribus factum Thomæ Langdallij miſerum, & lamentabile. Sanctoni Langdallius, in Eboracenſi comitatu claro genere ortus, annos egit in Societate vnum & viginti, ab anno elapſi ſeculi ſexageſimo ſecundo, Maij primo. Variis Romæ Laureti, & alibi perfunctus officiis, & in iis Anglorum confeſſionibus ad Pontificium tribunal; Mediolano Romam dum reuocaretur à Præpoſito Aquauiua, curſum Genuam flexit, nactúſque illic in Angliam nauim ſine mora, ſolnit; appulſus ab regni conſiliariis excipitur admodum lætis & gratulabundis, vt qui ſiſti ſe illis periiſſet, & quorum cauſa venerat indicaſſet: datur huic ſtatim ampliſſimus ad concionandum toto regno campus; datur ad rem diuinam vt agnoſceretur Sacerdos Romanus; celebratur opinione in vulgus tam ſublimi, vt ægrè illi par inueniendus vſquam eſſet. Preiudicatis auctoritatibus tàm celſis munitus, Eboracum intrauit natalem prouinciam; Durhamium inde illi conterminam, vt intelligeret ex eo Epiſcopus, quo conſilio Roma veniſſet in Angliam, eíque ad opus tantæ molis ſuppetias ferret, profitebatur vero id opus eſſe, doctrinam quandam ex Ieſuitarum ſeueritate mixtam, & aliorum laxitate, attemperandámque ex vtraque. Credebat vir ſcilicet magnus Ieſuitis refertam Angliam, cum præter Hayuuodum, extra carcerem haberet nullum. Ad hæc Sacerdotes ſeminariorum prodigioſis offundi tenebris, & illuminandos eſſe legitimo rectæ conſcientiæ ſplendore, ad quam & ipſi Catholicos cæteros fingerent, doceréntque nulla religioſi animi remora, poſſe Proteſtantium adiri templa: deſituram hac lege cruentam in illos ſuppliciorum barbariem; tamdiu aliter graſſatutam, dum reſtaret pietatis an-

riquæ veſtigium. Errare Patres cum Sacerdotibus, qui mallent omnia perdere, quam leue aliquid cedere de aſperitate ſummi iuris, edoctum vero ſe, non id modo fas eſſe, magníque metiri, ſed omni officio, debitum. His demum ita compoſitis, repetiturum Romam ad Legationis rationem Pontifici à quo miſſus venerat referendam. Sic ille, haud tamen conſtanter; ſui quidem interdum videbatur adeò immemor, vt Lutheri è pulpito Eccleſiaſtes, è ſchola Doctor videretur. Hæc Hayuuodus reſciuit ab ipſomet, inuitante plurimum ad præbendas aures, futurúmque de multis vt eum dedoceret in quibus antea erraſſet. Non probarunt Hayuuodum Catholici audiendo apoſtatæ, vel dementato ſeſe committere, qualis Landgallius videbatur; ſed monere per certum hominem Lancaſtrenſes, Eboracenſes & vicinos, Landgallio fidei ne quid darent, nec miſſum illuc, nec permiſſum veniſſe; vitandum quàm poſſet longiſſimè, ne dum vt illi deberent vel fides vel aures præberi; ſic qui vulgo obrepere; illúdque decipere niſi ignotus non poterat, agnitus, palámque perſpectus, cœpit victu egere, ita deſtitutus eſt miſer ab omnibus; ſtipem ab Hayuuodo rogare coactus eſt, & ſui demum cuiuſdam propinqui charitatem, & miſericordiam poſcere. Haud quidem vt reor ex fratre filij, qui ſuadentem auunculo audiens, Proteſtantium ſacra, cœtúſque celebraret, haud ſcio quis, inquit, me nunc vetet, hunc tibi gladium in latus defigam, & cum hac ſceleſtiſſima tua vita, infamiam extinguam, quam religioni noſtræ inuris, & ſanguini. Horum tibi curæ ſi nihil eſt, pungit me acriter quod propudioſo apoſtatæ, & fraudulenti miniſterio vtrumque dedecoras. Cúmque his illum indignans abegit, nec eo poſtea quid factum quo ſe? vel ad quem receperit? quo fine clauſerit reſcitum.

Alter huius anni ſerenum nobis obſcurauit Hayuuodus contra omnem expectationem. Huius mali fuit occaſio, vetus illa Anglorum pietas qui ſtatutis ab Eccleſia Rom. ieiunandi diebus, alios complures vltro adiunxerant, nec minori ſeruabant cura, quam lege alibi indictos.

Erant autem ij dies Sabbathis per annum, & feſtis Deiparæ præuij, inſignúmque Regni patronorum, & Rogationum. Tentarant quidam ex ſeminariis Duacenſi, & Remenſi Sacerdotes, priſcum morem ad vſum Rom. reducere, emergebátque inter Sacerdotes nouos, & veteres & ſuffragatores eorum laicos vtramque in partem diſſidiolum aliquod & animi contractiuncula, quam ſuperueniens cum Perſonio Campianus, leui negotio perſanarunt, relicto cuique ritu cui aſſueuerant; inſuetis nulla vis fieret, vt illum admitterent. Sedata in hunc modum æmulatione, multæ ad Hayuuodum vix anno prius in Angliam appulſum multis ex locis deferuntur querelæ de aſperitate ieiunij, qua grauarentur quoque puerperæ, pueri teneræ ætatis, ipſique adeò ægrotantes. Malè fieri credidit Hayuuodus, & malo peius remedium quæſiuit, quo bono pauci per imprudentiam malè vtebantur id omnibus abſtulit.

Magni vir fuit ingenij Hayuuodus, quod ſtudium pertinax magnis item doctrinis locupletauerat. Philoſophiam profeſſus antequam noſter eſſet,

poſt

poſt an. 1561. & Societaté initam, Theologiæ Magiſter appellatus, Dilingæ illam profeſſus eſt, verſatúſque annos ſeptemdecim in illa tum quam dicimus politiuam, tum polemica & diſputatrice aduerſus hæreticos, verſatus inquam, doctrinæ fama tam celebri, vt eum Gregorius XIII. à Guillelmo Bauariæ Duce, pontificio Breui perhonorifico mittendum in Angliam peteret. Sed erat priuatis ſuis opinionibus ita immobilis, etſi alij omnes diuerſa ſentirent, vt vtrorumvis culpa neceſſariò fuerit ab Apoſtolico miniſterio remouendus quod ſuo non minori, quam aliorum bono in Anglia obibat; aliunde vero ſimiliter aliàs à Theologiæ pulpito; ac demum Neapolim ad operarij priuati officium in reliquam vitam redigendus. Dempta næui huius lenticula, qua viri præſtantes non raro fuſcantur, pares gerebat ad magna quælibet, & ardua ſpiritus; & viſuri ſumus ab eo non ſtetiſſe quo minus pro fide Catholca mortem oppeteret. Sed illam aggreſſus aſperitatem ieiunij laxare, quod erat Romano anguſtius, & quorumdam mouerat querelas; Catholicorum animos ſic turbauit, vt de illo paſſim velut imprudenti offenſionis non neceſſariæ auctore agerent (ſic illi ſentiebant) laxamentum illud detrimento fore Catholicis; & laudatum iri à Caluini ſchola, cui nihil ita exoſum vt genus omne corporis affligendi. Si quid erat mutandum, furente potiſſimum inimicorum ſæuitia, fuiſſe potius antiquæ pietati addendum aliquid, quam de illa quicquam remittendum; non fuiſſe inſontes quamplurimos paucorum culpa puniendos, ſed ſi qui exerrabant, fuiſſe admodum reducendos, normámque innoxiæ mediocritatis. At iure hi quidem, ſed in caſſùm, obſtinauit Hayuuodus in concepta ſemel ſententia animum, quoad die quodam rogationibus dicato, Londini apud Proteſtantem hoſpes eius vxoris Catholicæ, non eſt veritus ſibi vſurpare quod aliis ſuaſerat, quo ille tam grauiter offendit hæreticum, vix vt ſe teneret à deferendo illius nomine, eſſetque ne faceret prece, ac pretio placandus; cœterum abſque mora domo illum extruſit. Tunc ſe tandem ſed ſerò colligens, factóque anxius id demum ſatagit, quod fuerat omnibus præmittendum. Agentem in Gallia Perſonium adit per Ioannem Curryum Sacerdotem Sceruuini olim popularem & amantiſſimum. Interea temporis dum ægrè Perſonius reperitur, mutat Hayuuodo Deus agendi vices in tolerantiam, articulari morbo corripitur, ac ne cui periculum capitis crearet, ſi fugæ tunc impotens exploratores improuiſos non poſſet vitare; in obuium ſe diuerſorium tanquam extraneus recepit, cuius moræ, ac morbi opportunitatem nacti Catholici Remos certum hominem deſtinant ad Alanum vt Hayuuodo iam multis de cauſis inutili, operarium alterum de Societate, (aut plures ſi poſſet) curaret ſubſtitui, quod apud Generalem Aquauiuam feliciter confecit, impetrato Guillelmo Vveſtono qui annis deinceps non paucis copioſam nobis ſcribendi materiam ſuggeret. Hæc dum vtrimque feſtinantur, Rothomagi Curryus, ſed fruſtra, Perſonium quærit nondum ex Hiſpania reducem, itérque Pariſios ſecutus, voto potitus eſt quo nihil habebat antiquius admiſſus videlicet in Societatem, ad quam illi quidem P. Thomas Dabiſcitus Anglus patrocina-

tus eſt, ſed multo validiùs egregij viri præclara merita. Natus annos tunc erat triginta tres, quos ferè Oxonij ornando literis ingenio locarat, virtute tamen haud paulo ditior; charitate præſertim animoſa, & ita feruida vt eam vbique maturitatis pondus æquabiliter temperaret. Proinde in Anglia Catholicis omnibus mirè gratus, viſúſque Perſonio reduci valdè idoneus qui licet adhuc tiro cum literis remitteretur in Angliam ad ſedandas turbas, quas Hayuuodi tranſuerſum iudicium mouerat. Repetito ipſe Romam itinere; tum alia peregit, tum promiſſum Alano Vveſtonum Hiſpali, Hayuuodi loco accerſendum in Angliam, ſed expectaturum cum eo in Gallia dum Roma rectè rediſſet auditurúmque ex ſe vtrumque normã itineris, & ſcopum. In quibus hic primum de Hayuuodo lætiora occurrunt, eiúſque virtute digniora,

Iam ad illum recepta ſanitate parem itineri repentinum venerat Generalis mandatum de profectione ex Anglia; anno igitur 1584. integrata officiis mutuis cum Catholicis charitate, qui præter dictum remiſſi ieiunij laxamentum, cœterà hominem amabant plurimum, conſcendit in Galliam, & Dieppam euaſerat vitato cataſcopio cuſtodum, cum venti ſubita, & ineluctabili rabie compulſus, portum Angliæ legit, qui primus extra periculum occurrit, vbi portus cuſtodes dum à vectoribus ſeorſum inquirunt, qui? & qua facultate? extra regnum egreſſi, ſuſpicionem ſui Hayuuodus fecit, poſt etiam liquido compertus Sacerdos Catholicus, Londinum in vincula ductus eſt: crebro illic à conſiliariis duobus promiſſis miniſque, ſed inanibus tentatum, arte aggreſſi ſunt hactenus intentata. Productum è carcere die Februarij quinto, cum fortiſſimis Dei Sacerdotibus Georgio Addocko, Iacobo Feno, Thomæ Hemetfordo, Ioan. Mundeno, & Ioanne Nuttero (qui quinto poſt die, ad Tibornum pro fide Catholica nobiles animas, pretioſa morte poſuêre) cum iis vna ſiſti Duodecimviris iuſſerunt ad ſententiam capitis audiendam; illic ad fores palatij denſo populo ſeptas, Opronus ab ſociis Hayuuodum eximit, iubétque vicinis in ædibus malè cuſtoditum ſubſiſtere, ac dum aliorum perficitur cauſa, perportari clam in Turrim, & reorum ad Tameſim poſtico inferri. Hinc promiſcua obmurmuratio; Catholicorum autem horror, interpretantium illam à ſociis ſeparationem, lapſum tacitum & deſertionem. Quam fraudem ſceleſti homines commenti fuerant, vt interea illi quinque, de quibus damnandis agebatur Hayuuodi carerent præſidio, qui erat, dicendo, & ſtringendis argumentis potens. Deinde vt ſimul Catholici cum Proteſtantibus proritarentur in Hayuuodum, tanquam metu, mercede, aut rationibus expugnatum, factum fidei deſertorem, quam ſuſpicionem augebat apud Catholicos, cum illa Optono iubente ſeparatio ab ſociis, tum eius explicatio obſcura, & præferens aliquid non ſatis purum à ſuſpicione.

Hac Hayuuodi famam, Deus noui caſus malè accepta explicatione perſtringi voluit; qui ſua illa perperam concepti, peiúſque minuti ieiunij nouitate, antiquæ illius Eccleſiæ contriſtauerat pietatem; ſed in eum errorem cum eius bona mens, malè tamen digeſta, induxiſſet. Deo ſimiliter

placuit,

placuit, ignominiæ contractæ grauitatem in tantumdem honoris vertere. Acerrima ſi quidem Catholicorum perſcrutatione compertum eſt, quàm promptè & quoties inuicto animo, Reginæ Miniſtris vitam prius ad ſupplicia quælibet detuliſſet; quam vt in ſe quicquam admitteret minus decorum Catholico, Sacerdoti, & religioſo. Compertum item ex Proteſtantibus quot ab iis & quantas impugnaſſet expugnaſſétque impreſſiones, infracta conſtantia, nullo quidem eorum experiri auſo quantus in diſputando aſſurgeret; ſed Optono minante, furente, terrente, ſuppliciorum crudelem ſcenam coram explicante; Cæcilio contra Hattono, Vvalſingano blandientibus, pollicentibus, aures, & oculos vrbanitate omni hortatu, precibus Pontificii quoque honoris dignitate implentibus haud quidem vt vel Catholicum exueret; vel aliquo templorum aditu aſſimularet exuiſſe; dumtaxat in minimo, qualecumque id foret, benè cum Regina ſibi conuenire præferret, ſtetiſſe ſemper immobilem inter decem, & ſeptem menſium multiplicia hæc robuſtæ virtutis tentamenta donec videlicet in exilium pelleretur vbi denuo ſpectaturi ſumus viri mentem prorſus heroïcam.

Cenſeri quoque in aduerſis debet, duorum quos retro meminibus nobilium factio, quæ Seminariis Remen. & Romano inſinuans ſeſe, vtrinſque alumnos à ſuis Præfectis duas velut in ſectas diuiſit, Alani Societatis Patribus aduerſas, alia omnia de ſuo in gentem vniuerſam infatigabili amore prometitis. Hinc ſimultates partium & tumultus, diúque iis peiores ſecretarum impulſus coniurationum, quibus eo vſque ſeducti ſunt aliqui vt in angliam redirent ſua inde cum illis duobus communicaturi conſilia, quibus hi ſuo quo ardebant igne, adeò paulatim omnia incenderunt, vt eius Eccleſiæ partem ſanctiſſimam, hoc eſt palmæ vicinos in carcere Chriſti confeſſores cœleſtis iam auræ tranquillo gaudentes, diſſidiorum flamma corriperet: ſed hæc obiter & loco non ſuo, poſt explanatius reddentur; fuit etiam haud leue Catholicorum damnum, Roma Thomæ Nouelli in Angliam reditus, vt ſe Mundero adiungeret Vvalſingami vterque mancipium factus, Sacerdotum vterque ſcrutator, & proditor, & venalia eorum capita paulo plus nummo ſolitus nundinari, eóque miniſterio viuere. Acceſſit & malis Anglorum illuſtris extra regnum fuga ſub anni exitum; Baronis Pagetti; Aronelli Treshami; Fishærberti; & Stephani Brinckalei, aliorúmque ex flore nobilium; erant hi magnum in Anglia rei Catholicæ firmamentum, magnum Catholicis exemplum, & multiplex, vbicumque habebant palatia, tutum ab exploratoribus confugium, mihi demum haud ſic applaudendum, acceſſit Georgij Gilberti ad Societatem, vt eius deceſſu non doleam in procinctu cum eſſet ad ſuam Angliam pro ſua virtute & dotibus ingenti aliquo præſidio iuuandam. Gaudebunt poſteri quam iis conſigno hac eius memoria.

Gilberti Dotes eximiæ. Conuerſio ad fidem Catholicam. Labores ad eam fulciendam. Pericula. Vitæ mortiſque ſanctimonia. Thomæ Darbiſcir elogium breue; Eduardi, Trocmortoni; & Sacerdotis egregij Guillelmi Hartij, pro fidei cauſa in Anglia perempti.

CAPVT VII.

GILBERTVS infelix potiùs quàm reus; aut ſi reus, culpa magis aliena quam propria, Proteſtantium errorem, cum vita, & lacte duxerat, & lux ei vt primùm Catholicæ affulſit veritatis tanto illam ardore adamauit, eiúſque præceptionibus inſtitit, vt menſium vix quindecim tiro credendo, & agendo admirationi eſſet veteranis.

Primos in Anglia vitæ annos viginti exegit, in campeſtri meditatione armorum nobilium quo illum ſuus agebat genius, & habilitas corporis ad motum omnem aptè compoſiti, totus præterea mirè amabilis, & formæ gratia, & agendi affabilitate, qua nobilem animum, claritudine ſanguinis miſcebat, eò eius aulæ tunc florentiſſimæ delitium & amor. Inde viſendi ambitu ſeque oſtentandi Pariſios venit, vbi ſui tam pulchrum ſpecimen in omni elegantia aulica & tractatione armorum præbuit, vt quo nihil auebat cupidius, gentis ſuæ flos delibatus haberetur. Animum ſi ſpectes rectæ licet expertem fidei, probum poſſis nihilominus dicere. Vt qui magno eſſet præſidio interiùs honeſtas inſita; foris publici oculus, cui & externus, & per ſe honoris apperens plurimum ſeruiebat, mauult enim nobilis animus exiſtimatione probitatis ſuo merito gaudere quam opinione aliena. Libris item piis mentem & otia occupabat, ex quibus quam percipiebat legendi voluptas argumentum erat animi ad virtutem propenſi. Erat tunc Pariſiis P. Thomas Dalbiſcir natione Anglus virtutis, & ſcientiæ fama Gilberto notiſſimus; Oxonij olim in Academia, in ſapientiæ gymnaſio Londini Philoſophiam profeſſus, & Doctor legum ciuilium. Ad hæc maioris Eccleſiæ Londinenſis Archidiaconus & Cancellarius, ſub Edmundo Bonero patruo eius Epiſcopo, quem nec magnis conditionibus nec minis à Catholico dogmate, ſummíque Pontificis Obedientia mobilem, Regina diuturno carceris ærumnoſi martyrio necaret. Thomas opimis & ipſe diues prouentibus, meritis dictior ad quemvis gradus maioris ambitum, eadem qua

patruus

patruus pro cauſa, omnibus nuntium remiſit, ſeque Deo & Societati conſecrauit, quam annos vnum ſupra quadraginta, perpetuis virtutum progreſſibus ornauit.

Cum eo Gilbertus, vrbanitate primà, vt fit patria agere, deinc animi gratia, denique ſerio, & ſeria mouere; quorum aut æternis rationibus permotus, aut ſanctimonia viuendi quam ſuſpiciebat in P. Thoma, excuſſit vnà ex cerebro cuncta Caluini deliria, cunctos ab animo conſuetudinis aulicæ amores, & ambitus; & ſuſcepta Romam peregrinatione, illic Perſonio fingendum ſe tradidit, qui tunc ad S. Petri confeſſiones audiebat, ab eo rite in gratiam cum Eccleſia reſtitutus; & præceptionibus optimis roboratus in Angliam rediit, ab eo qui fuerat omninò alius; quantis inde auctum cultioris virtutis profectibus Perſonius Londinum reuiſens repererit alias dictum eſt. Iuuenis fuit in ætatis vere longè pulcherrimo, patri olim vnicus, tunc patre orbatus, patrimonij opulenti hæres liber, & arbitrarius; & in procinctu ad nuptias; his & omnibus abdicauit ſeſe quæcumque poterant moras iniicere, ne Perſonium, laboris ſocius, periculorum, & meriti ſequeretur; quanquam ipſe, haberi ſocius recuſabat, ſed vice ſerui, famulam operam ad Apoſtolicum miniſterium commodantis; ſuo igitur deinceps vtebatur velut alieno; non iure Domini, ſed ſollicitudine adminiſtri, & cuſtodis vt qui Deo in obſequium rei Catholicæ omnia donaſſet. Iámque ipſius domus commune omnium & proprium erat cuiuſvis hoſpitium fiebátque haud rarò, vt multi ſimul improuiſo concurſu eò appellerent, ſupra numerum venienti ſuo ipſe lectulo cederet, & humi cubaret veſtitum illis curabat idoneum mediocrem, diuitem, moris exotici, & noui, quanto enim erat ſplendidior habitus, tanto magis aſſimulabant Sacerdotes quod non erant. Si quando eiuſmodi deeſſet veſtitus, ſuum ipſe ſibi detrahebat vt egenti daret, piáque & inſonti fraude exploratores deluderet. Bonorum illius reditus penes illum haud diutiùs morabantur, quam egeret vel poſceret aliquis, cúmque eſſent in multa & varia, & neceſſaria pro Catholicorum, & Eccleſiæ vſu expendenda, vbique in iis, ex delectu Perſonij pendebat Londini ſemel carcerem inuiſens in quo multi algebant pro Chriſto Catholici, malè in hyemen veſtibus armati, nouas illico, & honorificas omnibus curauit. Commendarat illi Thomas Pondus è ſuo carcere monialium grandem familiam quæ olim Anglia expulſæ relectæ in illam ex Belgio fuerant, nunc ita egebant, vt magno numero cum eſſent, duobus tantum cogerentur breuiariis, diuini officij penſum exſoluere, alteróque illorum manu ſcripto, apographo, vetuſto vtróque attrito, lacero, ſemideleto, ſemique inutili, nec optimæ Virgines, penutiæ cœteræ qua magna premebantur laxari anguſtias petiere, niſi ad inſtaurandum noua editione breuiarium earum ordinis proprium, vt in eo laudes ritu ſemper ſolenni perpetuarentur, miſit ad eas Gilbertus aureos ſexcentos pro trecentis quibus ad hoc egebant, viciſſim rogans vt vetuſtum illud manuſcriptum Breuiarium, ſibi dono ſeruarent, quòd earum vna longo tractu ætatis, & ſanctimoniæ Catholicis omnibus veneranda illud in vſu habuiſſet.

Iam labores in opem animarum per ſe, & proximè, ab eo ſudati, fuerunt eiuſmodi, vt poſſint facile ſtrenui Sacerdotis, illorum eſſe menſura, & merito contenti: quamobrem haud temerè aſſerebat quidam ex eius intimis, poſſe iuſtum volumen conflari ex nominibus illorum quos D. Georgius Gilbertus vacillantes firmaſſet, reſtituiſſet lapſos, intepeſcentes generoſiori ſpiritu animaſſet quali ardebat ipſe, maximè iuuenes pari ſecum ætate, & nobilitate. Geſtorum porro à Patribus Campiano Perſonio aliiſque, frugis copioſiſſimæ operatiis, tantam venit in partem Gilbertus, vt non dubitarit Perſonius Gregorio XIII. id ſignificare, dedit enim Romam Comites Gilberto literas quibus ſignificabat Patri ſanctiſſimo, ſi quid foret à nobis in Anglia geſtum boni, magnam partem Gilberto deberi. Neque vllis tamen conductis, emptíſque miniſteriis, pietatis ſuæ amplitudini ſatisfaciebat alendis equis, & veredariis, qui longè quà quà verſum palatia procerum, vrbes, pagóſque percurſarent, & Catholicorum vnicuique, loca, tempus, horáſque ſingulas condicerent, quibus eſſent Perſonij opem, & operam in promptu habituri; verum ipſemet illi præbebat ſe viarum Ducem, corporiſque cuſtodem quocumque diſcurreret; nunc ſchemate nobili, hoc eſt, ſuo nunc pediſſequo, & ſeruili, mutandis ſæpius cum illo vicibus & colore, vt acres falleret inquiſitorum vbique inſidias! vbique vero, Patri ſollicitus, & anxiè trepidus; ſibi tam ſecurus & expers timoris, vt diceret nunquam à ſe propterea quicquam prætermiſſum quod in Dei honorem ceſſurum videretur; nunquam ſibi vllius periculi præſentiam proximam ab oratione animum auertiſſe, & erant tamen ea pericula nunquam extremis leuiora, & indagatores à conſiliariis publicis tanto vbique numero, tam ſeuerè miſſi, vt eum Perſonius à ſe amouerit ne tanti comitis faceret iacturam. Dúmque illi nauim in Galliam, & fidos nautas parat, Catholicorum nobilium fuit nemo quin ſe illi vltro detulerit hoſpitem, & occultatorem, ſpreto quod illi vrbanitatis piæ, officio inerat, vitæ diſcrimine; tanti erat Gilberti apud omnes virtus, tanti egregia in rem Catholicam merita. Latitauit tutus ad mare in ſolitaria & deſerta ſpelunca, nullo tantum virum, in beſtiarum ſtabulo facilè ſuſpicante. Subſtitit illic valdè incommode, aſſuetus commodis iuuenis, ſed ea exuberantis lætitiæ voluptate, vt ſibi aliquid ſaperet de paradiſi delitiis, narrarétque poſtmodum, in vita nihil ſenſiſſe beatius. Maio exeunte anni octogeſimi primi traiecit in Galliam, confecto, ex paucis bonorum reſiduis quæ nondum redacta in fiſcum fuerant, quantum potuit argento, & relictis Perſonio equis ſeptem ad excurſiones neceſſarias Sacerdotum, Catholicis operam, paſſim ſæpè ac tuti præbentium: cui & conſtituit quod edendis de fide, cultúque pietatis libris quamplurimis abundè ſufficeret. Excepit illum Remis Alanus, tanquam lapſum de cœlo Angelum, tenuíſque hebdomadas aliquot; inde Romam in ſeminarium tranſmiſit cum Carolo Baſſeto Thomæ Mori digno pronepote. Hi enim duo aiebat iuuenes, luminarium inſtar iſtic futuri ſunt, quales in Anglia luxerunt. De Gilberto ſeorſum aliis literis, ſi quem tota ex nobilitate Angliæ cõmendant inſignia erga Re-

ligionem

ligionem Catholicam, erga ſeminaria, erga Eccleſiam, & patriam merita, prærogatiuũ eius laudis huic nobiliſſimo iuueni debetur. Nullum propterea cui ſeſe non daret refugit periculum; bonorum rapinam cum gaudio tulit; eorum reſiduo largiter Catholicos iuuit, noſtræ quam ſpectauit præſens paupertati non leui ſubſidio adfuit] octingentis nimirum aureis; quibus totidem adierit Baſſetus quod ab exulibus, ſpoliatis, procul à patria poſitis, cenſeri poſſit munificentiæ regiæ, niſi melius dixerim regiæ charitatis.

Gilberti mens fuit cum Romam pergeret, offerre ſe promptum ad omnia Societatis Præpoſito Aquauiuæ, ſeu vellet (quod ſibi potiſſimum in votis fuiſſet) in ſuos illum admittere; ſeu iuberet tamdiu ſubſiſtere quamdiu illum cenſeret in Anglia poſſe Catholicæ fidei prodeſſe. Optauit hoc alterum Aquauiua; locum illi ſtatuit in ſeminario Anglorum vbi ſic agebat, vt ſi eſſet iam vnus de Societate retinebat tamen cultum ſecularem, quod nec eius perſonam dedeceret, & liberiorem ipſi permitteret cõpiam in aula cum Cardinalibus, ipſóque Pontifice de rebus Anglicanæ Eccleſiæ agendi; à ſe tamen haudquaquam, ſed à Perſonio, vel Alano ſuggeſtis: etſi enim valebat prudentia valdè ſingulari, ſed nihil eſſet auſus ab ſeſe mouere iniuſſu Rectorum quorum vbique nutibus, & iudicio ſic acquieſcebat, vt ſi foret tiro de Societate.

Iam popularibus Romæ ex Anglia pro Chriſto profugis olim diuitibus, tunc vero egentibus patrocinabatur apud Pontificem; & quibus curare de alieno nihil poſſet de ſuo iis aderat. Animis tamen haud paulò attentior monebat ſingulos præſertim nobiles, quorum eſt in proſpectu vita, ſuſtineri ab iis famam Anglicæ ſanctitatis, eiúſque virtutibus datum iri Romæ plus fidei, ſi ſpectarentur eorum vita, & moribus expreſſæ, quam cum legerentur. Seminarij alumnis quàm iucundus ſimul & efficax dicendo prodeſſet, difficile dictu eſt, adiuncto potiſſimum ſuimet exemplo.

Caſtitatem Deo ſuam voto ſacrarat perpetuam, erátque in eius cuſtodia tam ſolers, ſibíque ſuſpectus, vt per vrbem à feminis & greſſum & oculos procul declinaret, ſuáque illa oris verecundi, aſpectus, & affatus collecta modeſtia conciliabat omnium animos & obſeruantiam. Se tamen nunquam conciliabat ſibi, continua illa in ſe odia exercebat, quibus verè ſe animus diligit; implacabilis erat domando inedia, flagellis, cilicio, vigiliis corpori, multóque plura omittebat, mutato in obediendi meritum, afflictationis voluntariæ præmio. Nec martyrij ardorem, nec fiduciã illi minuerat receſſus in Galliam ex Obedientia ſuſceptus. Crebra illi erat cum ſeminarij alumnis de beatitate martyrij confabulatio, cuius ſe illóſque dulci flamma pariter incendebat: ſe vero illi tamdiu, tam propinquum non valuiſſe palmam prehendere dolens ac multum ſuſpirans peccatis ſuis aſſignabat hinc eius in martyres ſanctos affectus præcipuus, & liberale ſtudium pingendorum agonum tabulis in curandis quos in Anglia certarant qui nunc etiam ſeminarij Ro. templum ornant. Nihil præter hæc eo dexterius reiiciendis in alios laudibus quæ ſibi iure attribuebantur, quod ſi non poterat, ſic

erubeſcebat vt cogerentur qui eum laudabant alio ſermonem vertere, ne præſentis augerent moleſtiam. Eius cum Deo familiaritas in vita, doloribus, & morte redemptoris maxime verſabatur, aiebátque hoc eſſe magiſterium abſolutiſſimum perficiendæ ſanctitatis, & cœleſtium fontem voluptatum; horas quotidie, quatuor, aut quinque iis inſumebat; horas noctis, nec ipſe metiri poterat quas ante auguſtiſſimum Sacramentum tantis vigilabat referras delitiis, vt ex præſentia illius ſibi non eſſet ſatis præſens. Sacram eius menſam Dominicis, & feſtis in hebdomada diebus frequentabat, eo apparatu, & ea quæ conſequabatur interioris gaudij vbertate, vt præ illa non poſſet lachrymis imperare, etſi premere illas vi magna contenderet. Bis quot menſibus adibat templa ſeptem pœnarum remiſſionibus ſtatuta, ſed ſolus, & pedes, & quibus diebus eſſet rarior ad ea concurſus. Quicquid demum vacaſſet à negotiis Eccleſiæ Anglicanæ, totum excolendo diuinis animo addebat; & retractandis memoria quæ quotidie ex oratione ſibi propoſuerat facienda, ſcriptóque adnotarat. Tunc autem illud ex duobus inſtaurabat à Deo ardentiùs petere quibus coram diuino Sacramento petendis nempe quod foret Deo gratiſſimum, aſſuerat; aut vitam aliquo in labore magni ad ſedem Apoſtolicam, & Religionem obſequij ponere; aut mori in Societate, ad quam eò in dies ſe rapi maioribus deſideriis ſentiebat, quo pergebat magis in meditatione Chriſti Seruatoris; præter illam vero quam ſuſpiciebat in Societate Obedientiam; ſibi bonis iam omnibus pro fide Catholica exuto, & pauperi; & caſtimoniæ obſtricto beatis compedibus, nihil deeſſe, vt ſacer Deo totus eſſet, præter adiectionem, iudicij, & voluntatis.

Ad ſe igitur accito ſanctiſſimus Pater Greg. XIII. negotium credidit momenti ad fidem Catholicam grauis. Ad hoc erat neceſſe tranſire in Galliam, ſed vulgo is tranſitus putabatur in Angliam tendere. Hic ſe negotio dum parat celeritatem omnem, & ſollicitudinem exigenti, pridie quàm equum inſcenderet, febri corripitur tam acuta vt ſeptimi acceſſus violentia illum necauerit, quo breui tempore notata ſunt aliqua ſcitu digna. In cubiculum dum transfertur aſſueto minus incommodum, videns ſe templi odæo præteruehi, rogauit enixè illos, quorum brachiis incumbebat, in templum ſe inferrent, quod vbi obtinuit, ſic ſe illic Deo immerſit penitus, vt inde non poſſet amoueri, niſi iuſſu Rectoris qui propterea fuit aduocandus. Huius vero ex nutu ita pendebar in omnibus, vt potiones medicas & cibos à quo vtroque pariter abhorrebat, à Rectoribus oblata iucundè caperet, & appetere videretur; id cum ſemel ſtomacho multum reluctante, nihilominus euiciſſet, Patri cuidam paulò poſt viſenti, proh! quanto me pater delibutum offendis gaudio! & vero hæc in ore lætitia præter ſolitum eminebat; interrogatus eius cauſam; in honorarium, inquit, promptæ, qua mihi vim paruam intuli obedientiæ, ſe mihi ſpectabilem Deipara obtulit, ſed fronte quam ſerena, quam propitia, & ſuaui! cum nuper idem, ſed propemodum ſeuera adſtitiſſet, quod meo ſenſui paulo pertinacior adhæſiſſem. Quibus indicium ſat clarum dedit,

dedit, non fuiſſe hæc viſa diuinorum ſibi admodum noua. Cœterum optabat vitam ſibi produci, verum ad hoc ſolum vt teſtimonium Catholicæ fidei ſua morte, & ſanguine firmaret, à quo ſperabat ſe nunquam propius abfuiſſe. Sed denuntianti Rectori aliud Deo viſum, & fore perbreue quod ſupererat vitæ reſiduum, ſerenata fronte gratias ipſi egit, qui vt antea ſemper, ita ſe illi hoc rerum cardine, amantiſſimum Patrem exhiberet, neque ſe illi exinde cogitatio obiecit vlla de vita magis proferenda, quam ſi nunquam in viuis fuiſſet: quin & flentes circum aſpiciens ſeminarij iuuenes à quibus ſingulariter amabatur; mittite has oro lachrymas; veſtrum, ait, congruunt nemini niſi tantum mihi; ego ſolus inter omnes miſer; compellanſque illos ſigillatim, & varia illorum decora; tibi quid eſt quod fleas? qui pro Catholica ſanctitate, catenam & carcerem; tibi? qui plagas, & compedes toleraſtis; cui demum inter vos hæ congruant lachrymæ quibus adhuc integra eſt martyrij expectatio, dum ego biennium martyrio anhelans, & proximus, morte hic ignaua in lecto defungor: tum cruce in manus ſublata (quam elaboratam ſibi diximus à Brianto mortis ſententiam proximè audituro) cœpit ſuo quondam cum amiciſſimo Campiano affectu intimo colloqui, dolens magnopere quod comes ei non eſſet promeritus in traha cratitia, & morte comes addi qua tantum honoris Deo contulerat. Sub hæc reuerſus domum Agazzarius Rector ab Generali Aquauiua, facultatem ad eum retulit edendi Societatis vota (quæ ſolet interdum tyronibus in extremo poſitis concedi) ad quam ille immenſis gratiis Deo actis, velut omnium in terris votorum compos, *Inſuper*, inquit, *Ego peccator voueo tibi Deo meo coram beatiſſima Virgine Maria & omnibus Sanctis Paupertatem, Caſtitatem, & Obedientiam in Societate* IESV. Poſt quæ ſecutus aliquamdiu cum Deo colloqui, ſub quartam noctis horam ſexto die Octobris, tam placidè animam efflauit, dormire adſtantes crederent quem aduerterunt iam mortuum, ſalutarúntque fletu, & oſculis defunctum. Magnum ſui Romæ deſiderium reliquit vbi ſuam virtutem non obſcurè probarat. Eius morte doluit Pontifex, magnaque illum Angliæ iactura deceſſiſſe. Spectatur effigies in vultu expreſſa S. Georgij vnius ex Anglis martyribus, in noſtram S. Andreæ perlata ædem ſacram, ex Collegio Anglorum, quorum proſtat in templo depicta eius hiſtoria; quod autem pictor imperfectum opus omiſerit, cauſa fuit Gilbertus, qui obſeruari ſe à pictore aduertens, vt lineamenta vultus ſui transferret in martyris loco vbi ſederat ſe amouit, donec quod cœperat, non tamen vt cœperat abſoluiſſet. Elatus eſt ad S. Andreæ ibique ſepulchro conditus, nec de illo quicquam Aquauiua præter illum vel expetiit vel admiſit, nam quod probationis domui relictum voluerat, ſic de illo Remos ad Alanum Doctorem; nuntiata enim felici eius morte, & funere ad S. Andreæ elato, ſpebúſque quam ante maioribus promouendæ ab eo in Anglia rei Catholicæ; Norat pridem V. D. Societati noſtræ fuiſſe penitus addictum, maximè autem hoc vitæ poſtremo, eam ob rem optauit in probationis domo condi, leuandæque illius egeſtati, teſtamento nummos legauit octingentos quam eius bene-

ficentiam etſi magnis proſequimur gratiis; ſed iudicauimus Deo futurum acceptius, ſi conferretur integrè, in opem Anglicæ nationis. Viderit itaque D. veſtra quam in rem potiſſimum cenſeat inſumi oportere? iuuandiſne Anglis exulibus? fundando cenſui annuo ad ſuſtentationem alicuius qui Romæ reſideat? augendo Remenſi veſtro Collegio, ſeu cuiuis alteri pio operi promouendo, cuius delectus penes D. veſtram, eiúſque arbitrium eſto.

Parem beneficij priuati gratiam Generalis Nouembri elapſo indulſerat Eduardo Troemono bis decem annorum iuuene, vt cooptaretur moribundus in Societatem, nuncupatione votorum eius ſimplicium erat enim & claritudine generis illuſtris, & præſtantia virtutum omnium quæ poſſunt ſanctum perficere iuuenem; quare illic in Seminario Rom. in quo ipſe degebat, eius ſpecimen vitæ in exemplum ab Anglis recens memoratur, & illuc aduenientibus legitur, & teritur, concinnatum vt dicitur à Sothuuello (de cuius agone fortiter pugnato commodius aliorſum differimus, aut iuncta opera ab Algazzario Rectore an autem in peculiare Epiſcopo, de vexatione Anglicana hiſtoriam tranſlatum fuerit nihil attinet me actum hic agere. Sed vnum his addam peculiari dignum obſeruatione cum ſe adlegendis in Societatem Anglis parciorem præberet Generalis, ne illorum augeret querelas qui haud ſcio quo pulſi genio facilitatem eius improbarant; repubum paſſos in morbum ſi caderent, valetudine illico inſtaurata eandem ſolitos petitionem inſtaurare quod idem fiebat à Sacerdotibus quos ad excolendam Angliam regreſſos aut tenebat iam carcer, aut tenturus erat momento quolibet capitalis explorator. Vnus mihi hoc anno octogeſimo tertio ſub ſtylum venit Guillelmus Hartius annos natus quinque & viginti, Anglicani Romæ Seminarij alumnus, vbi Societate fruſtra diu prenſata, ardens eius tum deſiderium, tum certam fiduciam in Angliam retulit, inſtituitque perpetuo vrgere, precatore Alano magno illo, & Societati venerando. Hinc iam Societatis in terra totus, in cœleſtem hoc anno adſcriptus eſt, captus, tortus, & violenta diu certamina fortiter emenſus, Eboraci tandem pro fide Catholica victor occubuit, Proteſtantibus at ſero ſe incuſantibus, quod tam rari oſtentum exempli dediſſent in publicum, eiúſque nunc etiam in ea Eccleſia tanquam viri maxime illuſtris viget memoria.

Camdeni

Camdeni iudicium, de iniquis in Catholicorum pernitiem iudiciis. Quid libri ſit illud Iuſtitia Britanniæ *ab Doctore Alano confutata; de illa contendunt Leyceſtrenſis Comes, & Regni quæſtor. Noua aduerſus Catholicos pœna, Sacerdotes præſertim carcere detentos. Expeditionem Anglicanam, volens ſuſpendere Matthæi Prouincialis reiicitur, ob euidentes in oppoſitum rationes P. Guillelmus Vveſtonus, cum fratre Emerſono in Angliam ſubeunt, ſtatim ipſo in aditu capitur.*

CAPVT VIII.

HABEBAT Elizabeth ſeptuaginta Sacerdotes in carcere hoc anno 1584. omnes morti deuota capita. Ex iis anni principio decerptæ ſex victimæ, diéque vno immolatæ Londini, ſolenni ſupplicio proditorum; immanioris per annum lanienæ, omen ſæuum, & barbarum, niſi vſus Perſonio, & Alano Deus illud auertiſſet, & inhibuiſſet illic ſtragem, vnde cœperat graſſari; hoc vero qua factum ſolertia vt enarrem, relegendum eſt mihi à capite hiſtoriæ filum.

Continuata in Belgium, Italiam, Franciam, Catholicorum ex Anglia, præſertim nobilium fuga, & conditionum miſerabilium paſſim captatio, ad quam illos egeſtas adigebat, Reginæ miniſtros tota Europa crudelitatis nomine infamarat, quæ ipſius quoque ad aures non potuit, multis procul ex locis non venire: ac licet vt mos eſt miſeris, pietatem interdum amplificandis calamitatibus propriis, eblandirentur alienam; verum nec ipſe Reginæ hiſtoricus Camdenus, & quæcumque ab ea gererentur laudator, & patronus, negare auſus eſt, vel ſilere omninò, quæ ſe regni totius oculis ingerebant, de quibus pauca hæc inuitus ſelegit præ multis aliis quæ libenter omiſit. Recenſitis ergo nobilibus, qui ſe in Galliam vltro ſubduxerant, hos, inquit, multóſque alios acerbus vrebat, & coquebat dolor, expoſtulabant Reginæ animum Leyceſtrenſis Comitis artibus & dolis Vval-

ſingani, ab ſe prorſus abalienatum (Cæcilium racet mecœnatem ſuum) agi ſecum contumelioſè, notiſque & indignis modis per ſummam iniuriam excogitari ſibi tendíque quotidie malignas decipulas, & fraudes quibus vellent nollent lapſum poſſent videri incurriſſe læſæ maieſtatis, nec affulgere ſibi ſpem vllam meliorem quamdiu in Anglia durarent. Et vero (ſequitur Camdenus quo velut teſte inexpugnabili ſtabiliuntur quæ ſcripſimus, mecúmque alij complures de perfidia crudeli primorum aulæ miniſtrorum, Regina penitus ignorante) & vero, inquit, & pergit narrare introſpiciendis animis adhibebantur fraudes inauditæ; confingebantur literæ ab Regina Scotiæ furtim miſſæ, & ab Catholicis fugitiuis; coniiciebantur clam in ædes Papiſtarum, & ex iis velut fortuito, & fide ſimplici repertis, aduerſus illos inſtruebantur accuſationes. Inde conſita exploratoribus omnia qui quicquid innocenter dictum, aut factum notaſſent collectum ſeruarent, proferréntque illud pro teſtimonio. Sic multis conflata ſuſpicio, intérque cæteros Henrico Northumbriæ Comiti, eiúſque filio Arondello Comiti Philippo. Iuſſo quidem ſe domi tenere; vxore autem Thomæ Scitleyo in cuſtodiam tradita. Guillelmo præterea Hauuardo fratre Comitis Germano, patruóque amborum, Norfordienſis Ducis fratre, interrogaro ſæpiùs de quibuſdam Reginæ Scotiæ literis, de Carolo Pageto de Mopo neſcio quo tunc ignoto, ex qua examinum perplexarione ab iuris vſu adeò aliena, nulla ſe facilè, prudens licet innocentia extricet. Subdit vero his ſuum, & de his iudicium Camdenus, definítque hunc ſtylum iure politico exigi, cuius eſt Princeps oraculum licere quod prodeſt; honeſtum eſſe quod vtile. Quæ dicta crudiùs cum ſatis ipſemet non poſſet digerere, vtcumque ſtuduit interpellare ſenſu leniori, & *Nec einſmodi quidem artes, & prona credulitas vana cenſenda eſt cum de Principis ſalute timeatur.*

His ergo ad aures Reginæ perlatis quæ grandi cum eius dedecore, de fraudulentia, & crudelitate principum eius Miniſtrorum, vbique ferebantur, conturbati grauiter viſa eſt, & cum ſenſus eſſet in fama tenerrimi, ſuiſque adminiſtris ſecurè omnia commiſiſſet, vel videri vellet commiſiſſe, Regni ad ſe quæſtorem ſeu Præfectum ærarij euocat ſibi vnicè inter Miniſtros carum, & ſagacem ad ſuas cum ea iungendas cogitationes. Iubet famæ ſuæ defenſionem ab eo ſic ſuſcipi, vt perſpicuè omnes intelligerent quam fraudulentiam & crudelitatem, aut accuſabant decepti, aut irati calumniabantur Catholici, ius eſſe merum, & adminiſtrari ſumma æquitate. Paucis itaque diebus librum ſcripſit, cui vernacula ſua nomen fecit *Executionem iuſtitiæ in Anglia*, Poſt vero Latinè, *Iuſtitia Britannica*, & lingua editum vtraque, miſit in omnem orbis totius lucem. At ſi vnquam alius ex omni memoria ex typis exiit conſarcinatus falſis liber, hic eiuſmodi eſt, & prærogatiuo mendacij iure, cæteris eminet; totus eſt in Sacerdotibus accuſandis qui eo vſque pro fide Catholica necati fuerant, nec illos modo ſed quicumque carcere tenebantur, alios aliunde omnes eſſe reos, coniurationum, proditionum, & rebellionis. Campianum vero, quò manifeſtiùs omni prorſus à culpa defenditur, hoc obſtinatiùs reum facit,

facit, quicquid ponit, pro certo, & indubitato ponit, nec probationis vllius indigo; quin ſemper & palam & iuridicè ab occiſis negata, velut à confitentibus exprompta memorat; ne leuibus quidem fucata probationibus, velut euidenter & liquido aſſerta; pro falſis, quæ totum populum Londinenſem in Campiani tormentis ſpectatorem & teſtem habuerunt, vnum hoc addit in illo & reliquis Sacerdotibus Papiſtis, Anglicanam peccaſſe iuſtitiam quod fuiſſet in eos mitior. Peruectus in Galliam ad Perſonium, & Alanum, impiiſſimus hic impiiſſimi partus ingenij, ab iis non potuit impunè præteriri. Plus ſtylo valebant quam Præfectus ære; iiſque non minus facilis, veri defenſio, quàm ſeuera debiti officij ratio, ad propugnandum Catholicæ fidei honorem, innocentiam Sacerdotum, & partam ab iis ſanguine lauream quam ſceleſtus liber in crimen vertebat maieſtatis. Nec vlli proniùs quàm Alano erat hunc falſi conuincere, cum delata eſſent ad eum ſeorſum ſingula, quæ Catholicis contingebant, Sacerdotibus maximè vinctis, ſecreto examinum traditis, tortis, ſolenni iudicio ſubiectis, integrandæque publicè accuſationi, tentatis denique ſub ipſo patibuli aditu, ſed fruſtra, promiſſis vitæ libertatis, & commoditatum ſi vel minima in re Proteſtantibus aſſimularentur. Hæc ipſa quoque Londinenſi ex Turri ad Alanum à Sacerdotibus eiúſque diſcipulis magna copia curabantur, fuerúntque mihi ex iis aliqua, ipſius Alani exſcripta manu, magno ad hoc operis adiumento, eo propter ſeceſſu dierum aliquot; in ſuburbanam Pariſiis villam Alanus & Perſonius iunxere operas ad defenſionem, inſtruendam quam mox Alanus Latinè & Anglicè ab ſe compoſitam, & reſponſionibus armatam tam validis vulgauit, vt iuſtitiam Britanni ſcriptoris ſummæ iniuſtitiæ ſcelere iure traduceret, metuerúntque Catholici, ne pudor aduerſariorum in rabiem verſus, efferaretur in ſe crudelius. Sed factum, Deo prouidente, vt inde Catholicis mitius fuerit, & libri eius cauſa ex atrociſſimis eorum hoſtibus inſignes duo mutuis ſe dentibus cœperint ad vſque inſaniam ſcindere. Præfectus nimirum ærarij, & Comes Leyceſtrenſis, Comitis Huntingtoni formidabilis Puritani noua fultus & intima gratia, eiúſque à partibus totus, & ſe iam pro Rege quin & ſupra Regem gerebat Huntingtonus, potiundi ſpe ſceptri poſt Elizabetham, eo interea in tractu boreali, quem ab ea regenda acceperat, vexabat Catholicos omni clade, cuius hic libens ſileo documenta, indigna videlicet Poli Cardinalis aliorúmque Maiorum ſanguine, & religionis apud bonos omnes nomine immortali. Perlecta igitur Leyceſtrenſis apologia Alani, æſtimatáque ſuo pondere ac neruo, indignatus eſt vehementiſſimè aduerſus ærarij Præfectum nactúſque procliuem ad nocendum illi materiam, cum libro præceps. Ad Reginam adit, & magno tumultu vociferatur librum illum, ſempiterno Reginæ futurum dedecori. Eius componendi neceſſitatem auctori impoſitam ab illo ærarij Præfecto; cœterum libro ad probationem non ſolum iuridicam, ſed euidentiam reuinci fraudes, & violentiam in Papiſtarum Sacerdotum damnatione, & nece adhibitam, impactum inuiſis proditionis crimen, & Societatis cum perduellibus,

etſi morte illorum nihil planè aliud plecteretur, niſi quod nollent eſſe Proteſtantes. Feciſſe Catholicos natura duce quod imperabat neceſſitas, innocentiam tutatos, criminationes falſas iuſtis reſponſionibus diluiſſe, totam vnius Præfecti ærarij culpam eſſe, qui huc ſuo libro eos adegiſſet; quo probra Angliæ omnia, araneorum inuoluerat telis, quibus tegi nec poſſent, nec à flatu vel minimo defendi. Papiſtas debere occidi quod eſſent Papiſtæ; id per ſe commeritos; nullam enim cauſam religione iuſtiorem; vt quid ergo aliæ ad mortem confictæ, & mendaciorum coloribus obductæ cauſæ? quæ tunc regni totius teſtimonio reuinci faciles; nunc orbis totius vulgantur in oculis cum ignominia iuſtitiæ, gentiſque Britannicæ. Ad hæc timens Regina Comitem quem iuſto altius tulerat; cogebatur hinc illum ferre patienter, inde ſui Præfectum ærarij ad omne conſilinm adhibebat, præſertim Catholicos ſpectans. Expedire ſe igitur illam oportuit à quetimoniis Comitis vno ex illis amphiſuiis reſponſo aliquo, in quibus edendis vbi vſus ferret, erat doctiſſima; vtcumque fuerit, reſciuit hæc omnia Præfectus, & ecce paulo poſt liber prodit ſtylo graui conſcriptus ſui tamen parentis minimè nomen prodens. Eo traducebatur Puritanorum ſecta, velut nulla eſſet in terris deteſtabilior, inde factis & rebus, vt de illorum conſtaret fide, vita Comitis Leyceſtrenſis diſtenta fuſius narrabatur, (vera necne, nihil ad me) ſed qua dici monſtruoſius nihil poteſt in omni enormium criminum grauitate, ſingularibus adiunctis ad ſingula quibus fierent credibiliora. Huius ectypa quingenta ipſemet amicis diſtribuit Comes, & quo plura in alios ſparſa eo a pluribus ita quærebantur vt paucas tantum in horas commodata, pretio ſtarent non minimo. Et quidem hæc omnia valde opportuno Catholicorum compendio quamuis à mente, & ira Præfecti alieniſſimo: Illo ſpeculo expreſſa fœditas publici Catholicorum hoſtis, conficiebat apud omnes, non poſſe religionem eſſe non optimam, quam inſectaretur capitalibus inimicitiis homo tam nefariè improbus, & ſupra omnem modum ſceleratus, tacitis nihilominus de cauſis Reginæ vnius profundo ſepultis penetrali; cœpit denuo agi cum Catholicis durius, cuſtodiri acceſſus, ad portus obſeruari qui pridem regno abſuerant, aut qui minus de vultu noti, cogíque ingreſſuros vt profiterentur, Elizabeth caput eſſe Eccleſiæ Anglicanæ; expediri ad Prouincias mandata regio brachio armata. Augeri præſidia militum Londini, & in aliis vrbibus, velut iam ad portas aliquis Hannibal.

Hinc mille oculi ad Catholici cuiúſque facta & motus aperti. Creditum Reginam vela portúſque vicinorum ſuſpicioſiſſimè pro ſuo ingenio proſpectantem; eiúſque conſiliarios ad omnem ſuſurrum eorum, quos miſerant mobiles extimuiſſe ab hiſpania exercitum aliquem vmbrarum cui excipiendo ſe parabant, cum hoſtis præter illas in Angliam pugnaret nemo; ſemper hi qualeſcumque publici ſtrepitus in damnum Catholicis vertebant. Iis igitur quibus refertus pridem erat carcer vnus; in alium diſtractis, iuſſi ſunt Sacerdotes ſeorſum à laicis in carcerem intimum ſeiungi, acceſſu, affatu, etiam cuiuſvis aſpectu prohiberi: ad laicos aditus poſt meridiem

meridiem liber eſſet, nec enim fas fore tunc illis, rem ſacram fieri, ſi quis ad illos clam diſſimulato habitu intraſſet Sacerdos. Porrò ad illos, aut aliquem ex iis ſtipem ferre, ſuſpectum eiuſdem cum eo ſceleris cenſebatur, eráque coram iudice purgandum inde milites Chriſti patientiſſimos extrema egeſtas eò demùm adegit, vt eſſet iis vita morte crudelior, cum fame perpetua diſcruciarentur, à qua horæ vnius mors perbreuis miſeros abſoluiſſet. Horum tactus miſeratione, necnon ſuis quoque rationibus conſulturus cuſtos, carceris Ioannem Helmerum adit Londinenſem Epiſcopum eundémque in cauſis de Religione ſupremum quæſitorem, exponit ſuæ cuſtodiæ creditos fame interire, multos ex iis domo illuſtri natos, & liberaliter eruditos, fuiſſe hactenus pia bonorum largitate ſuſtentatam illorum inopiam, nunc ea largitas ſuſpecta cùm fieret criminis, quærebat ex eo vnde miſeris deinceps victus ad arcendam famem.

Reſpondet carcerario homo miſericors, panem habent & aquam quid præter hæc flagitant? ſunt hæc etiam commodiora illorum meritis aquam refert carcerarius, mea gratia, meo labore, hauſtuque habent; panem quo eos alam quis ſuggerit, & de meo ſi pergam alere, quis reponit? cui benîgnus, & clemens Epiſcopus faceſſe ſis cum tuis Papiſtis in rem malam; pane ſi carent, ſtercus edant. Proteſtantis Epiſcopi mite ac nobile reſponſum! verum haud lenius Huntingtonus Puritanus; Eboraci, & Hulli (arx eſt ad máre valida in Humbri faucibus vinctos) habebat Orthodoxos, nihil quidem iis carcere leuius, reliqua duriora; quin, & extra carcerem liberi, malis ingentibus ab eo premebantur.

Pauci tantum è multis exulibus, hoc anno in Galliam tranſgreſſi pauidi, ſua vt ſolet, conſternatione, alios conſternarunt & prudentiæ nomine conſilij auctores fuere planè timidi, & ignaui: ſuggerebant Alano & Patribus Societatis ad tempus abſiſteere à mittendis in Angliam, & Sacerdotibus, & libris? inde Perſonium in Italiam reuocare, cuius præſentiam miniſtri regij ferre non poterant; ceſſuram hinc nobis cedendo victoriam, furore hoſtium his velut induciis extincto, vel intepeſcente; quantò lenius foret Catholicis tanto placidius, & auctius amplificandam fidem; cúmque intelligerent ſperare ſe fruſtra eò vnquam Alanum, & Perſonium adductum iri, vt ſecum ſentirent, viros nempe magni, & auguſti pectoris, cuius ipſi non erant; iis omiſſis Claudium Matthæi Prouincialem Franciæ ſuis rationibus expugnarunt, qui rerum Angliæ in expertus, & palpando incedens ex vnis illorum argumentis, (contra quàm ſapiens debuiſſet) ſententiam tulit, ſcripſitque ad Præpoſitum Aquauiuam, videri ex commodo; & neceſſitate Catholicæ rei in Anglia, ſuſpendi ad annos aliquot illam Miſſionem. Perſonium inde quam longiſſimè amoueri; exin magis damnoſum quantumvis nolentem, quam quidvis agendo, mouendo, & volendo vſui futurum, Secutæ ſunt illico Matthei literas Perſonij literæ ad Præpoſitum eundem Aquauiuam quibus excuſata Matthei optima ſed non æquè conſulta, & cauta mente, rationibus fortiter euincebat in curſu Anglicæ Miſſionis non modo nihil remittendum, ſed P. Guillelmum Vve-

ſtonum viſum, ſibi ad illam pernecesſarium, quem & eſſet eò quamprimum miſſurus; poſcebátque inſuper Henricum Garnetum Romæ tunc reſidem, quem norat ſua virtute eximia tanti muneris æquare grauitatem. Sed audiendus eſt etiam Alanus de hoc ad Generalem argumento, & recens ab Anglia Sacerdos egregius, eiúſque experientiſſimus calamitatum, & periculorum; hinc ad nos redibit ſingularium quorundam notitia in rem noſtram non parum conferens.

Quod de Anglicana miſſione quoſdam anceps opinio mouerit, mihi, inquit, Alanus, nec nouum, nec mirum videtur; nempe in tranquillo Eccleſiæ qui degunt, facile ignorare quid fieri debeat adſuperandas eius tempeſtates. Poſtremis fateor his annis quibus ſumus cruenta iactati procella Sacerdotum triginta iacturam fecimus ſi modo poſſit non omnino cæcis iactura videri, quorum morte, vitam redemimus centies, mille animarum, & aduerſarios egimus in deſperationem hæreſis propugnandæ; & neceſſitatem noſtris de rebus verius & religioſius ſentiendi. Si à periculo, & hoſte tranſuerſum nos vnguem terror auertiſſet; ſi vel præbuiſſemus vmbram metus; actum erat de Catholico nomine: hoc vnum opperiebantur aduerſarij, ad hoc tantum ſuſpenſis arrecti oculis inhiabant, ſi conſpicarentur nos vili iam animo pericula inuadere, formidoloſè cruciatus & tormenta audire, & cernere; ſuperſedere paulùm Sacerdotibus in Angliam mittendis, labori, miniſterio, & ærumnis; nóſque induſtriæ ſuæ perfidia, vi, & fraude, cogi campo tantiſper excedere, & pugnæ ardorem relaxere, actum erat inquam de Catholicis, & re Catholica, debaccharentur in nos crudelius, omnes ferro delerent: nunc vitæ ſaltem parcunt; ſatis perſuaſi nos abſque offenſione populorum grauiſſima, ad internecionem deleri non poſſe; adfore ſi quidem ex ſeminariis, & aliunde ſuccidaneos interfectis plures; pergítque ſignificans hoc anno alumnos de ſuis viginti ſe mittere, quorum pars feliciter iam applicuiſſet, regnúmque ſubiſſet. Illas autem peruincere, conſilij Regij quæ falſo inuictæ credebantur curas, & excæcare duplicatas ad portus cuſtodias, peculiarem eſſe Perſonij artem, qui Rothomagi agens præter ſcriptionem, & editionem librorum ſaluti Angliæ ſummè vtilium, Sacerdotes illac traiecturos, præmuniebat neceſſariis documentis, furtiuis nauibus, & fideli nauta inſtruebat, monſtrabat portus ad applicandum tutos, hoſpites ad latendum amicos deſignabat, quod quiuis alius niſi admodum ſolers minimè potuiſſet tantuúmque Angliæ conferebat boni, quanti erant labores, & vita præſtantium operariorum.

Alter quem aiebant, pro hoc eodem quo Alanus, argumento pugnaſſe, fuit Georgius Bircketus Sacerdos, virtute clarus, ſenſúque cordatus, quem inquietorum fallax opinio nihil perculerat; is nuper ab Anglia, & probè conſcius quo res eſſent loco, doctúſque præterea quàm foret damnoſa Matthæi ſententia, ſi forte Generali verbis eam præſens inculcaſſet, Romam Pariſiis ad Rectorem ſcripſit Seminarij Anglicani, quid ſibi Deo coram, teſte conſcientia videretur. Paulóque altius exorſus, quos inquit, primos è Societate miſiſtis in Angliam, ij rei Catholicæ tam fructuoſi extitere,

titere, vt nunc ſimiles ardenter expetat. Campianus ſua illa felici & nobili morte; labore Perſonius, & induſtria ſapienti; vterque hortatu perpetuo, concionibus aſſiduis, librorum piorum editiòne docta & vtili, modíſque aliis tantum Anglis bonorum tulere, vt veſtro eodem ex ordine aliquos enixè Catholici poſtulent, cupiant, & votis ſupplicibus, mitti ad ſe quamprimum rogent. Tametſi vero non dubitem Societatis veſtræ Præpoſito nota eſſe illorum hæc deſideria, omnium tamen Sacerdotum, & Catholicorum noſtrorum nomine per quicquid eſt obſecro ne graueris tuam quoque apud illum interponere gratiam, vt his eorum deſideriis annuat. Statum rei Catholicæ in Anglia quod ſpectat, prodigioſum eſt quam ſit proſper, & felix, quam conſtans omnium ordinum, conditionis, ætatis & ſexus perſeuerantia, quanto miraculo in æſtu ſuarum cladium animo geſtiant; quàm mente ferueant in cultu virtutis Catholicæ, in obſequio Apoſtolicæ, & Pontificiæ maieſtatis, in veneratione Sacerdotum, veſtrorum maximè quibus tantam illic conciliarunt famam Campianus & Perſonius, vt æquè nihil cupiant quàm cœpta illorum magnifica à vobis perfici] hæc ille quibus cauſam ſubdens virtutis in Anglia tam exaggeratæ, duplicem indicat, alteram eorum meritum, & exemplum qui occubuerant in religione fortiter defendenda; alteram Teſtamenti noui editionem vernaculam (ad quam aureos mille Alanum Doctorem à Perſonio accepiſſe ſuperius diximus) & librum *Deliberationis Chriſtianæ* ab ipſo elucubratum Perſonio; cuius inquit, tum libri materia noſtris hominibus planè peregrina; tum vitæ ex impia in probam & piam reformandæ præclara documenta, dici vix poteſt Anglis quantum emolumenti pepererint, quàm multos Eccleſiæ ſanctæ reſtituerint hæreticos.

Fecère Birexeti rationes cum Alano iunctæ, vt conſilium Matthæi, Aquauiua improbaret, & duodecimo Septembris Perſonius Guillelmum Vveſtonum proſpero aditu mitteret ad Miniſterium Apoſtolicum patriæ ſuæ Angliæ præſtandum. Offenderunt Hiſpali Vveſtonum mandata Præpoſiti quibus iubebatur præſto eſſe in Gallia vt traiiceret inde in Angliam cum Perſonius innuiſſet à quo expectaretur Pariſiis illuc pedes viarum tractu incommodo & longinquo vt venit, trimeſtri amplius ſecum detinuit, & quà per ſe, quà libris quos norat opportunos, plenius edoctum ad Prouinciam quam inibat ſanè difficilem fructuoſius obeundam Rodolpho adiunxit Emerſono Campiani olim in Anglia ſocio; miſit Rothomagum, vbi eſſet nauim reperturus vela explicantem & qui Dieppam deuectum, ſecurè illum in Angliam ſiſteret. Addidit inſuper traiectus Comitem Hubertum quendam Anglum quem Proteſtantium vis expilata domo in fugam compulerat, paſſurum longè grauiora niſi ſe illorum furori eripuiſſet abſque mora. Proximi Angliæ gemino teli iactu, exſcendunt in Scapham, è Scapha in deſertam plagam cui nomen *inter duos portus* ex qua per deuia, & calles ambiguos Londinum ſe penetrant, vbi paulo poſt frater Emerſonus illos aſſequitur qui ad ſarcinas in naui ſubſtiterat, erant autem Sarcinæ piorum librorum de Religione vitæque probitate ſupellex copioſa, op-

tatum Catholicis, & magnum in vſum comparata; ſed non licuit prius diuerſorio illos eximere quàm foret Sarcinarum ſtrues à ſcrutatore publico euoluta, qui, dum ſocios per vrbem requirit Emerſonus, præmaturè adueniens, & ſagmam explicans, libros animaduertit ex quibus Emerſonum Sacerdotij ſuſpectum fecit, reuerſúmque dedit carceri mancipandum, vbi crebris à Iudice examinibus tentatus, negauit ſe ſemper Sacerdotem; conſtanter de Sociis tacuit, purgare ſe de libris non ita potuit, quin detruderetur à Iudice in anguſtum, cæcum & ſubterraneum carcerem in quo annum egit, velut è memoria hominum eraſus. Sic deſtitutum ſocio Vveſtonum qui qua eſſet eundum? vbi? & quales captandæ latebræ monſtraret, totum ſe Dei tutelæ commiſit, quam præſto habuit mirè propitiam ad benigni hoſpitij opportunitatem, & vitandos vngues fingentis Catholicum flagitioſi apoſtatæ, qui eius veſtigiis extra vrbem, iam per aliquot millia inſtabat, eratque omnino prehenſurus, niſi repentè, & quaſi fortuita Vveſtono cogitatio incidiſſet, cuius ipſe cauſam aduertebat nullam, via regia excedendi, qua illum proditor vexabatur & implicandi viarum ambagibus vbi eam ſupplicaretur nemo. Subiit animum eodem tempore, Londinenſis Turris carcerem viſere, & Patrem Hayuuodum, pia vtrinque voluptate ac ſummè vtili. Iacebat is ex morbo grauiter, eiúſque ſoror Catholica nobilis femina exorauerat ab Optono vt dies totos adeſſet ægrotanti, per hanc mutua literarum, & conſiliorum inter vtrumque communicatio, donec agi cœptum de Hayuuodo eiiciendo ex Anglia, hinc liberiori amicorum ad eum acceſſu, Vveſtonus ratus eſt ſe tàm ignotum, tam nouum leui periculo poſſe item ad eum accedere, ductúſque intrò eſt ab Hayuuodi ſorore, quaſi ægrotanti neceſſariam aliquam operam daturus. Narrat autem ſe dum illuc tot portis, & poſticis, & vectibus ferreis ad ingreſſus ſingulos magno catenarum, & ſerarum ſtrepitu apertis, moxque à tergo clauſis traductus ſubiret, & triſti vbique ſilentio ac ſolitudine horrere omnia cerneret, ſe quoque perinde funeſto ſpectaculo ſic perhorruiſſe, vt ſi ex vero reus illuc ipſe intraret; hinc tamen biennium interfuit ad illum quem glorioſè exhantlauit annorum octodecim carcerem; nunc eò ingreſſus Hayuuodi iuuandi ſpecie integrum cum illo diem egit de præſenti Catholicorum, & calamitatum ſtatu, cauendis apoſtatis, & proditoribus, & ſuſpendendo vbique per domos greſſu & oculo, priuſquam ſe cuiquam ſecurè crederet: tandem monuit Hayuuodus ſibi à Northumbriæ Comite, qui Turri eadem tenebatur pridem nunciatum, de carcere fratris Emerſoni, de Vveſtoni ipſius aduentu in Angliam ad Conſiliarios Regios delato, & ſexcentis ad eum capiendum emiſſariis exploratoribus. Poſt hæc vergente in occaſum ſole; ſua cum duce Vveſtonus ab Hayuuodo receſſit.

Edictiones

Edictiones Parlamenti nouæ aduerſus Ieſuitas, & alios Catholicos. Ex iis cauſa Religionis aſſeritur. Tres, & ſeptuaginta Sacerdotes in exilium pelluntur. Hinc Elizabethæ laudata clementia. Hayuuodi iuſtus ardor. Huic diſceſſui obſtare nititur, Executioni mandatur exilij ſententia. Falſas accuſationes habet diſertè proœmium ſententiæ ipſius ob quas pronuntiata eſt.

CAPVT IX.

ADEST annus 1585. tanto nobis memorabilior quanto cladium quas ſcribendas proponit pars maior attinet ad Societatem. Anni ergo principio comitia ordinum in Parlamentum Londini coacta, menſe Martio conſeſſum ſuum inaugurarunt edictione ſanguinolenta, & infami, cuius infamiæ fuiſſet acerbior quam ſeueritatis dolor niſi palam, & regno & mundo conſtitiſſet, in primoribus quatuor publici Conſiliariis & Reginæ Miniſtris, quos ego non nomino, & qui tunc omnia poterant, fuiſſe idem fas, & nefas; candorem & fraudem, vim & æquitatem; falſum & verum; in cauſis inquam Sacerdotum & religionis, cenſebantur hæc palam ab omnibus apud illos indiſcriminatim ita vnum eſſe, vt ſi vel publicis, vel priuatis ſuis rationibus conduceret, æquè vtrumvis adhiberent; ex quo deterius innocentibus fiebat quàm flagitioſis, dum ij duplici opprimerentur malo; dedecore ſcilicet afflictæ calumniæ ad aliquam ſpeciem æquitatis indictæ pœnæ adſpergendam; flagitioſi pœna tantùm. Pono hic verba proœmij quo ſententia Parlamenti damnationis cauſas & pœnarum præmittit. [Cum paucis, inquit, ab annis huc miſſi venerint, pergántque perpetuo in Angliam, & cœteras alias maieſtatis Regiæ ditiones, quidam homines qui ſe Ieſuitas & profitentur & vocari volunt; Seminariſtæ quidam Sacerdotes, aliíque trans mare inaugurati ordinibus ex ritu Eccleſiæ Rom. vtque illorum iuridicis confeſſionibus multíſque argumentis clarè probatum eſt, non hac ſolum mente huc venerint, vt auerterent populos ab debita Reginæ Obedientia, verum etiam vt ſeditiones, & rebellia miſcerent, & maieſtatis ſuæ regna mani-

feſtis diuortiis ſcinderent, non ſine grauiſſimo regaliſſimæ ipſius perſonæ periculo, regnique totius pernitie, niſi exitio inſtanti, maturè eatur obuiam; eam ob rem, &c.

Ingens fragor verborum & formidabilis, nihilo tamen nunc veriori prolata vocis imagine tot præſtantium capitum, quot Parlamentum præſentes conflabant; quàm æquè mendaci ſtyli ſilentio alia, nuper orbis totius oculis edita; *Iuſtitiæ Britannicæ* auctore, proin falſi quoque in luce mortalium omnium ab Alano conuicta pleno, & inexpugnabili ad ſingula reſponſo; ſed nec deſunt etiam poſt Alanum, qui edicti huius Parlamentarij, atrox procemium non ſatis intelligant, nec poſſint veram eius ſententiam cernere. Doceri ſiquidem à Parlamento, optent vel vnius nomen Sacerdotis, cui repetita omnium vis & barbaries tormentorum, & exaggerata promiſſa montium aureorum, excuſſerint ſyllabam ex qua iudicij vllius etiam tenuis deduci vmbra potuerit, veniſſe in Angliam aut illum, aut reliquos è Societate vel Seminariis, vel aliunde Sacerdotes, alia mente aliiſve conſiliis, niſi vt errantes ab hæreſi reuocarent ad profeſſionem Catholici nominis, ſalua de cœtero fidelitate, obſequio, & amore in Elixabetham terreni imperij Dominam? Hanc ſi nactus eſſet ſuſpectam ſyllabam Britannicæ ſcriptor Iuſtitiæ inter Sacerdotum tot iudicia, & cauſas quæ (omnia cum poſſet) impromptu habebat pro arbitrio ſcrutari, & voluere, quo pacto non illam amouiſſet Britannicæ ſuæ labanti Iuſtitiæ fulcrum potens, & neceſſarium? quo loco prætериſſet illam producere? quo modo millies non repetiiſſet? quoties Sacerdotem, quoties extortam ex eo confeſſionem inſeruiſſet ſingulis paginis, vt præiudicio vnius, reos ſtatueret vniuerſos? ſed commodiori libuit vti compendio, & cum neminem vnum tantorum nactus eſſet reum, reos fingere vniuerſos.

Iam vero Decreti articulis, iubentur imprimis Ieſuitæ, Sacerdotes ſeminariorum, & quiuis alij à primo Elizabethæ anno ad præſentem æui quintum & octogeſimum, ſeu vicennalia regnantis, ſiue in Anglia, ſiue alibi terrarum, Romanæ ſedis initiati poteſtate, regno faceſſere dierum ſpatio quadraginta; iis elapſis puniri vt reum maieſtatis quiſquis eorum aliquem ſciens tecto exceperit. Redire iuuenes ante ſextum menſem qui miſſi trans mare; poſt autem biduo quam terram legerint Epiſcopo coram ſe proximo ſiſtere, vel conſeruatori pacis, præſtituri concepta primo Elizabethi anno forma iuſiurandum. Sexto vero poſt menſe, ſi remigrauerint extra regnum, rei eſſe violatæ maieſtatis; eos interea qui vel pecunia, vel ſubſidio alio iis adfuerint, pœna plecti *Præmunitionis*, hoc eſt omnibus bonis, & perpetuo carcere multari. Tam feris legibus iuſto prolixius digeſtis ſubditur diſertè. [Decretum prætereа & ſancitas decreto pœnas, neminem petere Ieſuitam, ſeminarij Sacerdotem Diaconum, Clericum, aut religioſum qui poſt dictos quadraginta dies, aut triduo ſaltem poſt regreſſum cuipiàm è regni Archiepiſcopis, ſeu Epiſcopis aut pacis conſeruatoribus non abnuerent ſubiici, iurare in religionem; ſpondere chirographo profeſſionem perpetuam,

perpetuam, præſtandæ omnibus Reginæ legibus, decretis & ſtatutis ſeu iam poſitis, ſiue olim condendis obedientiæ.] Qua ex particula magnus Præſul, idémque nobis coæuus hiſtoricus ſapienter aduertit quod iam tum Catholici Angliæ viderant, cum, & illam, & reliqua Decreti verba perpenderent; illas in Reginam coniurationes quas edicti huius exordium præmittit, aliud non fuiſſe, præter ludum fallendo populo concinnatum; veram autem & ſolam eius cauſam extitiſſe, immane odium religionis Catholicæ. Vt enim obſeruat quiſquis is fuerit qui notis Edictum primus illuſtrauit, illa ratum certúmque habendi iurata promiſſio, quicquid decreuerit Regina de Religione, vindicari qui poſſit vel à periurio euidenti, ſi iurat non facturus, vel à promiſſione Tritheiſmi, Arianiſmi, etiam Atheiſmi, ſi quid eiuſmodi execrabilis portenti, iubere Regina voluerit? & hoc recuſat hæc & reformata Religio feminæ tantum capiti imperium imponit in mortalium omnium capita, quæ illud Chriſti Vicario negat, Petri ſucceſſori, promiſſione licet fidei nunquam defecturæ ab ipſomet tributum, & confirmatum Deo; eiúſque aſſertionibus, & doctrinis Catholicos ſecurè inhærentes, audet ingenij ſeruilis arguere, quæ placitis feminæ qualibuſcumque vult omnes obſequi & parere.

In decreto ſed fruſtra (nam pauci exiere, ſubiere pro iis alij) illo, inquam, indicto Sacerdotibus Catholicis exilio, ſpectauit Regina vt ſedente adhuc Parlamento, nouum mundo daret ſuæ clementiæ oſtentum, mutata illorum plæríſque in exilium morte, ac Londino primum, Eboraco deinde aliotúmque ergaſtulis locorum, ad ſeptuaginta eiecit in Galliam, quod eius hiſtorici humanitatis prodigium incomparabile Catholicis exprobrant nihilo minoribus ſcilicet penſandum gratiis quam immortalibus, quod iis vitam donarit, quam niſi ſcelere, & ſacrilegio auferre non poterat. Sed penitiùs iactantiæ huius rimatus facinus ex ludi regula qui tunc publicis in rebus ludebatur, deprehendit, non fuiſſe clementiæ Regiæ, ſed commodi laudem.

Sublato ex viuis Alenconij Duce fautore Belgarum rebellium, rogatus fuerat Henricus III. eidem ſuccedere, negauit apertè Chriſtianiſſimus, & dedit repulſæ Chriſtianiſſimam rationem, negans per ſummum Pontificem, & ſacros canones licere eum hæreticis fœderari, at quibus, inquit, hæreticis? qui edictionibus iniquis; tranſuerſis iudiciis, & crudeliſſimis mortibus, innocentes necant Sacerdotes? quo reſponſo Regina magnam partem quietis, in bellis eorum à quibus timebat domeſticis, reponere ſolita, ſenſit ſe adigi, vt minus vtile, vtiliori poſtponeret, & ſeptuaginta Sacerdotum libertate qui nec poſſent mortui prodeſſe, nec longinqui nocere, aucuparetur fœdus cum Henrico; quod vtramvis in partem caderet, tam luculentæ ſpectaculo veniæ, multum ſibi amoris, & famæ apud populum cernebat accedere, qui ſolo rerum colore paſcitur. Præterquam quod plurimum conferebat hæc liberalitas ad parandam in Sacerdotes Catholicos nouam, ſi quos vellet occidere crudelitati viam; viſum enim iri coactam id facere, nec niſi clementia præfractè abuſos, ſeueritate compulſam domare.

Ad priorem traiectum nauim conſcenderunt vnus ſupra viginti diuerſis Londini cuſtodiis educti, quos inter de Societate Hayuuodus, Boſgrauius, & Hartus, de quibus inferius. Octodecim cenſuit velificatio altera, in quibus Eduardus Riſthonus Sacerdos nobilis ſingulariter memorandus, morti quidem olim cum Campiano, ſententia iudicum addictus, ſed ab iis dilara dum luberet eum occidere, nunc demum exul. Huic diarium debemus Turris Londinenſis, quod ſæpè citauimus, eiúſque augmentum quo Sanderi creuit hiſtoria, quam totam auctore iam in hibernia defuncto recognitam edidit tam acri Proteſtantium cruciatu, vt extra lineam ſtylum effuderit Camdenus, veris offenſus tam multis ſibi odioſis libro illo in lucem proditis. Quare illum inter exules Eduardus, inquit, *Riſthonus, ille qui impie ingratus in Principem, cui vitam debuit, publicatis ſcriptis malitiæ virus illico euomuit.*

Hunc ergo à nobis æquum eſt audiri ea repetentem quibus interfuit in exilio Sacerdotum ad nos ſpectantia, ne verbo quidem iis dempto, vel addito.

Erant tunc, ait, Londini ergaſtula tùm noua tùm vetera confeſſoribus referta, cui Equitis Martij nomen eſt Sacerdotes cenſebat ad triginta præter laicos; erant nihilominus aliquot in Turri aliíſque per vrbem cuſtodiis reſidui, ante triennium cum Campiano ferè ad mortem damnati, & illic interea ſuſpenſi quotidiana carnificis expectatione. Atque hi, nec omnes, etſi erat cauſa omnibus communis; nec item ſoli, ſed deſignati quidam, & Londini ſolum, diuerſo ſunt lecti è carcere, nam prætermiſſi ſunt alij toto regno innumerabiles.

Dicto autem à magiſtratibus ad tranſportandos illos extra regnum die, dantur ſui cuiúſque carceris cuſtodi eorum nomina; iubetúrque illis exilij denuntiari ſententia, & profectionis dies, vt ſe viatico munirent, nam quod multi putabant ſuppeditandum de publico; tamdiu ſolum indultum, quamdiu in naui forent, ſuo quique interea vt prius arctati carcere, prohibitíque omni alloquio, niſi cui carcerarius adeſſet difficile poterant neceſſaria tum ad iter, tum in tempus exilij parare, qui fuit non leuis ad pœnam exilij acceſſus.

Iuſſis tamen Reginæ vrgentibus, quiſque ſibi ab ſuis quod potuit, argenti, & veſtium collegit. Mutato exinde ſæpiùs profectionis die, anni tandem viceſimo primo, qui noſtræ præerant deportationi, deſtinatos exilio à carcerariis colligunt vnum, & viginti. Omnes vnam in nauim conſcenſuros, quæ ſtabat expectans ad portam Turris Tameſi obuerſam: iuſſos conſcendere, aliquos ex nobis, acerbus pupugit iniuriæ dolor præſertim R.P. Hayuuodum. Amarè igitur, & apertè queri, ſine cauſa, & culpa, & iuris forma, indemnatos nefas eſſe patria eiici; nulla planè vi abſceſſuros, nec deſerturos dulciſſimam patriam, & populares Catholicos; in eorum potius oculis cupidè morituros, & teſtem illorum fidei ac noſtræ ſanguinem daturos illic in præſentiarum, habituróſque id beneficij ſummi loco. His cum aures occludi cerneret Hayuuodus ſaltem, inquit, mandati quod vobis iniunctum eſt proferte autographum, & ſententiæ qua exilij damnamur

namur à Regina: ſed ne in hoc quidem auditus eſt; inter amicorum ſalutes, & lacrimas, mare verſus portandi vento committimur, quoad poſt biduum nauigationis R. P. Gaſpar Hayuuodus cum aliis impetrarunt demum precibus repetitis, exilij ſententiam, & mandatum, videre ac legere. Primóque intuitu, concepta hæc verba cùm legeret, homines eſſe propria ipſorum & aliorum confeſſione, rebellionum reos, & machinationum in Reginam & regnum, conuictóſque huiuſmodi ſcelerum vniuerſos vel ipſorummet ore, vel eorum qui perfidiæ ſimilis, & carceris ſocij fuerunt, & fuiſſe quidem mortem commeritos, ſed quod nunc attinet Reginam eſſe illorum exilio contentam; & iubere illos præſenti reſcripto deportare. Ad hæc queri nos omnes, & magnis vocibus expoſtulare impactam calumniam, factam nobis atroci cum iniuria fraudem; nec noſtrum cuipiam, nec Catholicorum quidquam vnquam extortum quod rebelliones oleret aduerſus Reginam, & patriam, aut ſuſpicionem illarum vel minimam faceret imo ex iis qui aderant vnum, eadem exilij damnatum ſententia, (erat his Ioannes Colingtonus) captum olim cum P. Campiano, & eadem falſo traductum accuſatione, fuiſſe reuicta calumnia, iudicio publico abſolutum. Dicebat multa in communem cauſam P. Gaſpar Hayuuodus inſtabátque ſupplex, vt reduceremur in Angliam ad depulſiones noſtras, & defenſiones pro tribunali integrandas. Sed reſponſum à deductoribus nihil quicquam iſtorum ad ſe pertinere niſi Regij mandati executionem. Pergentes itaque conſolabamur inuicem noſtram infamiam, & hoc ipſum gaudentes ibamus quod hanc pro Chriſto contumeliam ferremus patienter. Vbi Deo Duce nauis Galliam attigiſſet & applicuiſſet Bononiam, inde varias in vrbes Galliæ vt cuique commodius diſiecti, denique Remos, confluximus ad Alanum, noſtrum omnium parentem optimum. Porro in hoc multorum itinerum flexu quicumque de noſtris occurriſſent, notabamus illos noſtra cauſa magnopere anxios, percrebruerat vel ab hæreticis vel à maleuolis fœdus rumor, nos ipſos periculis territos incubuiſſe huic exilio impetrando, deſerendóque pugnæ campo; quin & in quibuſdam ad religionem ſpectantibus nonnullos ad hæreticorum arbitrium inflexos; quod ex nobis cum certò diſcerent fuiſſe falſiſſimum, ſtaréque nos etiam in procinctu ſi facultas daretur, repetendæ quibuſvis periculis Angliæ, mirificè læti Deo gratias agebant. Iam in hoc relictæ nobis vitæ, patriæ tantum ereptæ beneficio, clementia regia buccas inflent aduerſarij, & quanto plures ſunt exules, tanto illam ſplendere magnificentius apud alias nationes; propterea nuper eadem nobiſcũ crudelitate, & fraudulentia ex Eboraci, & Hulli ergaſtulis duos, & viginti, eiecere item in Galliam; omnes Sacerdotes præter diaconum; omnes perpeſſionibus, catenis, ætate attritos, annorum alios ſexaginta, ſeptuaginta quoſdam vnum etiam ex iis octogenarium, nonnullos annis viginti ſex in ærumnoſo, carcere & inter hæreticorum manus patientiſſimè exactis. Paulò poſt denique, Septembris nimirum vigeſimo quarto, eadem qua primos barbarie, alios triginta Sacerdotes, duobus cum laicis è

diuerſis lectos cuſtodiis in exilium deportarunt, rati ſe tam ſtolido ambitu, humanitatis nomen collecturos. Hactenus Riſthoni narratio.

Guillelmi Parryi vita improba & mors peior. Machinatio ficta coniurationis ab eo compoſita. Deinde proditionis veræ ad Elizabetham interficiendam. Quam proditionem diſſuaſiſſe illi P. Guillelmus Crittonus probatur. Idque teſtatur publicè Regina. Et mandat Crittonum è Turris cuſtodia educi, tum ſuæ reſtitui libertati.

CAPVT X.

TERTIVM hoc anno in Anglia calamitatis actum dedit Guillelmus Parryus, cuius in hiſtoria nomen perpetuauit ſua improbitas, futuri alioqui vt ſi nunquam in viuis fuiſſet. Gerebat ſe quidem, ſed extra Angliam, pro viro nobili, nunciabatur ex Anglia, ne fortunæ quidem eſſe mediocris; iuris peritia, titulo ſaltem notus, ſed fronte plus valens, atque audacia quàm toto capite cœterum ingenio vafer, & ſi quis tunc alius ludificare, fingere, perplexari doctus, ſeque dolis inuoluere tàm multis & variis, quibus ſecum præſtantes & innocentes viros inuoluerat, vt iis ſe tandem ſtrangularit, quibus vero ſtrophis, quàm breuiſſimè refero. Ab anno igitur ſuperioris æui ſeptuageſimo ad octogeſimum cum ſe fidum Reginæ ac morigerum præbuiſſet ingens illi ab ea ſtipendij & vitæ auctarium acceſſit, quam illi patibulo raptam donauit incolumem, cùm eſſet iam ad furcas damnatus, ob crimen tam propudioſum vt nec conſcientiam (quod ait ipſemet) exprobrantem ferens, nec hominum oculos, deſeruerit Angliam, data prius fide Vualſingano, Cæcilio, aliiſque Conſilij Regij miniſtris. Futurum ſe illis pro exploratore, ſed in Hiſpania præſertim, quod ipſe denique vulgarum inter Catholicos cùm reſciſſet, nouam excogitauit vafritiem, quam ſibi in Gallia & in Italia proceſſuram felicius cenſuit ad emendandam in Anglia conditionis priſtinæ fortunam. Lugdunum peruectus in Guillelmum Crittonum incidit natione Scotum, nuper illuc Camberio miſſum, mancipauítque ſe illi penitus, & magnum anteactæ vitæ dolorem præferens, efflictim rogauit vt ſe de peſſimo Proteſtante, in optimum mutaret Catholicum. Sua hic egregia pietas, & pietati par Crittono prudentia præſto fuit,

fuit, reſtitutus ab eo Eccleſiæ Parryus, & religionis inſtinctu Catholico velut ſyderatus, magnas quas animo verſabat cogitationes Crittono cœpit peculiari fiducia credere. Sibi eſſe in animo quamprimum in Angliam redire, Reginam occidere, vnóque illo & pulchro vulnere, Catholicos omnes, ruptis catenis liberare, quos iam nimiùm diu ſæua premebat ſeruitute, hoc quidem vt velleti, nullius egere opera vel manu, ſibíque ſeipſum ſat eſſe; vt vero id poſſet conſcientia minimè reluctante, egere conſilio, quanquam & hoc ſibi ex ſenſu doctorum hominum iam prope conſtaret non ſalua modo religione animi, ſed laudanda etiam id poſſe fieri. Crittonus ad hæc, ſycophantæ reſponſi quid dederit, patebit paulo poſt iuridicè conſignatū. Inter hæc miſſus in Scotiam à Generali Præpoſito Crittonus anno 1584. in Batauorum nauibus capitur, & à ſummo fœderatotū Ordinum Præfecto, dono mittitur ad Elizabetham quæ illum in Turris cuſtodiā Londini tradidit, & venationis huius prædam tanti fecit, vt præter alia offerentem torque aureo donarit. Parryus tantum de Catholico gerens quantum vſus erat, vt tuto Italiam adiret; Lugduno Venetias deſcendit, percontatúſque de concepta inſania ex noſtris, & nominatim Benedicto Palmio graui (vt verè aſſerit, & doctore Ieſuita) opem huius expoſcit, ad inchoatum animo grande opus in obſequium Eccleſiæ Anglicanæ, tacitis interim eius negotij, & operis partibus, tantum aiens ad hoc ſibi nihil deeſſe, præter ſuffragatores aliquot Theologos, qui eius conſcium Pontificem facerent; nihil vltra moratus dicentem Palmius ad Campeggium remittit Pontificis Nuntium ad quem negotium ex officio attinebat, qui dum Papæ reſponſum expectat, quale ſibi ſecurè caueri Romam profecturus petierat Parryus, conſcientia ſceleris hominem agitante, fictis apud Nuntium nouis cauſis Pariſios euaſit; vbi promiſcua cum Anglis conſuetudine familiarior nonnullis, & confidentior effectus, ſuum multis ſecreto ſceleſtum & fallacem aperuit animum de Regina interficienda, ſi duos nanciſceretur approbatores Theologos qui ſe apud Deum, meriti ſecurum facerent, nec ſe præterea quicquam requirere, vel ambire. Indicati ſunt illi Alanus Doctor & Robertus Perſonius, hunc ne coram quidem aſpectu ferre ſuſtinuit, non dico vt Doctorem, ſed neque vt Anglum; Alanum admiſit, cui adiunctus eſt Guillelmus Vvaytes, ortu eodem cum Parryo Vvallius, Sacerdos & ardore feruens Catholico, quem diximus à Perſonio bis adhibitum ad religionis Catholicæ procurandum in Scotiam regreſſum. Cantè admodum, & vultu frigido excepit Parryum Alanus nec quicquam ferè cum eo egit quod eſſet momenti alicuius: ſuæ ergo perfidiæ ſpe falſus, fraudulentus, ſuſpectum aliquod ex eo colligendi verbum, quo tantum virum, pridémque Reginæ maximè inuiſum ficta ſua in illam coniuratione inuolueret; iniectam ſibi ex Alani libro contra Iuſtitiam Britanniæ ſcripto mentitus eſt, necandæ mentem exſecrandam, eámque Vvayteſio (cui videbatur ſe totum pandere) non diſſimulauit aperire, ſed enim mentem hanc Vvayteſius immaniſſimi aduerſus charitatem, & iuſtitiam damnauit ſceleris, idémque fuit omnium quos conſuluerat Catholicorum Sacerdotum iudicium, & re-

ſponſum; idque adeo conſtans, vt hanc vltro Londini apud publici ſtatus conſiliarios confeſſus intricatiſſimam fabulam, ſui approbatorem parricidij, Sacerdotum Anglorum proferre, vel innuere potuerit neminem. Quod niſi ab conſcio probéque ſciente Camdeno taceri non potuit, qui confeſſionem illam Parryi, apud Holinshedium perlegerat, & quod ſcribo in ea expreſſum haberi de Perſonio, Vvayteſio, & cœteris: eorum nempe meminiſſe ad Camdeni ſaliuam minimè ſapuiſſet à Catholica fide, & Societate noſtra alieniſſimam. Corroborauit itaque Parryus ad ſuſcipiendum facinus illorum alterum laïcorum nobilium quos pridem ſcripſimus tempeſtatis in Alanum & Perſonium fœdæ auctores fuiſſe, à qua exinde proritanda, & propaganda nunquam deſtiterant, tametſi ficte, & diſſimulanter. Hunc Parryus nocte intempeſta in palatium deduxit Ragazzoni, Apoſtolici apud Regem Chriſtianiſſimum Nuntij, laudauitque illi hominem Religionis ſtudio mirè acrem, & rei Catholicæ magno in Anglia vſui futurum; de quo Parryus ad Papam literas Nuntio tradidit, quibus ſignificabat accingi ſe ad iter in Angliam vt eſſet rei Catholicæ vſui; cui vero ?. nihil certi deſignabat; ſed induſtriæ, & opis quamcumque eſſet Catholicis allaturus nullum volebat in terris præmium ſolam à ſanctiſſimo fauſtam rogabat benedictionem, & pœnarum plenam condonationem quas erat peccatis commeritus. Iis abundè munitus fraudibus quas ſtrophæ probabilitati ſufficere credidit, ſoluit in Angliam, inſuſurrato prius in aures Vvayteſij omine grandis mali quod hinc Ieſuitis incumberet. Solo nempe videlicet illo ex nobili malè diuinabat infelix Ariolus, à quo virus hauſerat odiorum aduerſus Ieſuitas, nihil Dei reueritus oculos, qui peruersè ab eo turbata, ſic breui reſtituit, vt inde creſceret Societatis honor, ſuis ipſemet ex machinis in præceps rueret. Cæcilium monuit de ſuo reditu, arcana ſe ad Reginam ferre grauiſſimi ponderis, quæ à Cæcilio ad eam perductus ita enarrauit vt rebus ſuis opportuniſſimum credidit, ad faciendam Reginæ fidem: ſe à fautoribus Reginæ Scotiæ ſubmiſſum; inductum, deſtinatum ad eam, à qua deſtinabatur occidendum; deſtinatum à Ieſuitis ipſóque adeo Romano Pontifice; fidem rei facturas integræ peccatorum veniæ literas, quæ ſibi Roma eſſent poſt hebdomadas aliquot reddendæ. Audiuit vultu verbiſque intrepida & ſecura hæc aperientem, vel magni animi affectatione, vel robore, velquod ſimilius vero eſt, perſpectum haberet Parryum ſolennem Sycophantem, & hanc eius de medio tollendæ ſuſceptam ab eo tantam Prouinciam perfidioſum eſſe illius ingenij commentum, ad captandam apud ſe gratiam, & quod victui ſaltem quotidiano ſufficeret, velut facinoroſo vtrinque deceptori, proditori tamen ſuorum hoſtium. Paucis ab ſe hominem expedit; dum ſuos haberet bonos ſemper ciues, ſemper ſibi ſubiectos, & fidos nolle de cœtero conueniri de Religione, nec de Primatu Rom. Pontificis. Quæ tam diſerta illius profeſſio, & ab eius hiſtorico peculiari notata ſigno, non obſcurè confirmat, quod inculcatum iam ſæpius, repeto. Status publici Conſiliariis, & Reginæ Miniſtris Puritanis capitales iras in religionem Catholicam, & Pontificem Rom. fomentibus leges illas

deberi

deberi ſanguinolentas ab ipſis poſitas ; à Parlamentis ſtabilitas aduerſus Catholicos ; accuſationum calumnias tot tribunalibus traductas , admiſſas pro veris, & damnatione pœniſque Sacerdotum atrocibus barbarè crudeliterque vindicatas , hoc ſolum quod eſſent in regno Catholici præcones dogmatis, & debitæ Romano Pontifici Obedientiæ ; quæ ſi negaſſent , vel immiuuiſſent , iam nec erant futuri proditores , nec publici hoſtes , ſed grati omnibus & optimi ciues ; ad hoc autem nefas ſui contra fidem , & Pontificem odij cum eo, inducere non poſſent, nec in eo vellent videri Reginam diuerſa ſentire , inſtructiones primum capitalium cauſarum ad Catholicos & Sacerdotes ſpectantium priuatim ad eam deferebant;inde ad populum. Libris denique famoſis ab euidentiſſima detortas rerum veritate, ad plebis ignaræ iudicium transformabant in cauſas rebellij,& proditionis iuratæ conſcias , ſed abſoluamus de Parryo. Venêre quidem ad eum literæ quas ſibi Roma reddendas dixerat , à duobus miſſæ quibuſcum Pariſiis in ſcelus condixerat , eas ipſemet ad Reginam illico detulit , teſtes eorum pluſquam idoneas quæ fraudulenter commentus fuerat.Reſcribebat ad eum Cardinalis Comenſis, Pontificis nomine conceſſam illi quam petierat culparum veniam; laudabat eius in religionem Catholicam præclaram voluntatem , & eo quidem laudabiliorem , quò nullum in terra eius præmium ambiret;futurum tamen vt nihilo parcius hanc illi Deus rependeret.Verum enimuero, pro illa Croëſi gaza, quam pollicebatur ſibi reponendam, ne leuiſſimæ quidem expectationis quà niteretur verbum tulit à ſagaciſſima Regina. Quare poſt vacuam anni vnius moram quo adminiſtranda credi ſibi petebat bona quædam lucri ſibi non parum allatura,deſperabundus in præceps ſe dedit, & quod parricidio ſimulato nequiuerat ; vero, & ſerio aſſequi tentauit.Cum Edmundo quodam Neuillio ex ũs vno qui offenſum in aulam coquebant animum coniurat in Reginæ caput , condicitque cum eo de illa decem hominum manu occupanda , dum Londini propinquæ fiducia malè cuſtodita ruri moraretur,cui tanto facinori vt Religionis colorem attineret, illud eius ſpecimen in Parlamento edidit, quod eſſet multos non modo Catholicis , ſed Proteſtantibus etiam ſermones daturum. Admiſſus enim eſt veluti monitor vnius nomine ex communitatibus quæ ius habent loquendi pro infimo ordine; auditis igitur quæ perferebantur legibus , de quibus dictum eſt contra Ieſuitas , & quæ magna omnium conſenſione ſciſcebantur, nactus locum dicendi , cœpit in eas acerrimè inuehi , crudeles & ſanguinarias vocare, tot capitales ſententias, & pœnas , regno pernitioſas accuſare, inexpectata Doctoris triuialis audacia perculit vniuerſos , nec ſatis mirari poterant , in homuncione noui oëſtrum furoris retrouerſum agi. Eam ob rem rogatus quo ita diuerſus ſibique contrarius, ab ſe & ab aliis abiret; habere ſe multas , & maximas ſententiæ ſuæ ſignificauit rationes , ſed cunctis qui aderant non promiſcuè committendas, Conſiliariis publicis libenter ſe illas crediturum : fruſtra illi fuit ad excutiendum carcerem tacita hæc prouocatio, vnde quicquid Conſiliariis ab eo inſinuaretur , Parlamenti iudicio breui redditus eſt. Nouis tunc ſpebus pellectus Niuellius vel hæreditatis

opulentæ, vel bonorum aliunde ingentium quibus potiundis Parryi proditoris coniurata opera facile carebat, eiuſdémque exitium ſuis vtile commodis falſo præuiderat. Accuſaturum præuertit accuſare inſtructæ aduerſus Reginam coniurationis, cuius, (ne diu lectorem teneam) confeſſione ſtolida conuictus, damnatus, ad furcas raptatus, & pro more in oculis Parlamenti diſcerptus, & diſſectus in atrio palatij Vveſtmſterienſis, ſeróque tunc demum aduertit animum, plus ſe malitia quàm ſenſu valuiſſe, qui ſuis ſe ipſe laqueis inuoluiſſet, dum aliorum ſtudet fraude multiplici perplexos laqueos extricare; teſtatus de cœtero, adhuc in carcere, cum Perſonio ſe nunquam egiſſe; à Catholicis Angliæ, & Sacerdotibus nihil vnquam ſuggeſtum præter officium fidelis famuli & deuoti; poſt cratitio in plauſtro, & ad patibulum confeſſionem ex qua erat damnatus liberam, vltro pernegauit, ſuóque ſignauit chirographo, paratus etiam iurando firmare, de inferendis Reginæ manibus, ſibi nunquam in mentem veniſſe. Ad hæc ſtultè illam pro Dei citauit tribunali; ſtultiùs quod illic vadimonium proximè obiturus, ne verbo quidem animi pœnitentis, ſed nec Chriſtiani indicium dedit. Hæc ſumma famoſæ Parryi coniurationis à Proteſtantibus Angliæ tot verſuum cantu, tot diris, hiſtoriis, ſatyris celebrata, velut eſſet ex vero, hominum omnium manibus, octingeniis conſerta machina, non autem hominis vnius contextus ex fraudibus merus ludus, merúmque mendacium, quo ſe nihilominus, & circumueniri, & teneri gaudent aduerſus Catholicos quorum vni ſe Parryus ſimilem videri per omnia voluit ad contexendas commodiùs fraudes ſuas, aduerſus Papam, & Romam; & literas inde ſibi, & ad ſe redditas ingentis in Angliam, ſed ignoti boni laudatrices; quod bonum parricida nefarius Reginæ necem poſtea deſignauit; ex qua deſignatione ſuum captabat lucrum; huius tamen ſceleſtiſſimi meritum odium atque inuidiam Societati pergunt hæretici hodiéque aſpergere, quòd P. Codrettus Pariſiis confitenti Parryo aures præbuiſſet, Lugduni Crittonus, cui ſe fingebat velle Catholicum viuere. Debet certè Societas Reginæ gratias, per quam, inuitis licet ſuorum animis, vbique gentium vulgatus eſt noſtrorum ſenſus, atque inflexa mens de vitæ ipſius conſeruatione, quàm euidentiſſimis ſibi probationibus aſſertam cognouerat.

Tenebatur, vt dixi Crittonus carcere Londinenſi, nec id fortuito ſed planè cœlitus ad confirmandam tanti momenti rem Crittonum enim Parryus nominarat, faſſus vltro, ſe virum adiſſe tanquam doctiſſimum, addere poterat, & Scotum, & Mariæ Reginæ Scotiæ imprimis fidelem, quam tunc Elizabetha detinebat captiuam; Crittonum inquam, dixerat ſe conſuluiſſe de tollenda è medio Angliæ Regina; percontatum ex eo, religione ſalua fas eſſet, necne? Reſpondiſſe ſemper Crittonum, omnino nefas eſſe. Quam reſponſionem admirata Regina Vvalſinganum iuſſit ex Crittono de illa iterum quærere. Cui vt forma eſt iuridicorum examinum, innuendo magis quàm diſtinctè quærenti, negauit ſe prorſus meminiſſe, præterquam quòd lapſus memoria Parryus, Lutetiam nominauerat pro Lugduno, vbi Crittonum conuenerat. Paulo tamen poſt perſonam, habitum, & ſermones

ſermones Parryi animo repetens, rediére omnia ſigillatim, dedítque de iis é carcere ad Vvalſinganum has literas.

Obſeruantiſſime Domine, cùm nuper à V. D. rogatus ſum, vtrum me D. Parryus conſuluiſſet an mortem liceret Reginæ inferre, nullius planè tunc in mentem rediit quod eſſet huic rei affine. Recenſenti ver[illegible]ſacta minutius, recurrere omnia diſtinctè, & quem Parryus agendi [illegible]ſum inierat, & quibus vtebatur argumentis, & qua mecum agebat aſtutia, quam non auſim vocare perfidiam, etſi non poteram ſuſpicari hoc nefas, aut ipſi, aut cuiuis alteri venire in mentem potuiſſe, reſpondi tamen ingenuè quod Theologia, & veri conſcientia me docebat ad quæſtionem propoſitam *Quod omnino non liceret* hoc ei bis ſaltem inculcato abſceſſi, paraturus iter Cambetium quò eram poſtridiè iturus. At is poſtridie reuerſus ex Collegij area in vnam ſcholarum me ſeducit, eadémque à primo capite reſumpta quæſtione, argumenta quædam reſponſioni quam à me audierat obiecit, primum ex vtili quod ex morte Reginæ in Catholicos eſſet rediturum, redimendos malis quibus arctabantur, & religionem Catholicam, ſuæ reddendam libertati; cui ego *non eſſe facienda mala vt euenirent bona* nec admiſſione peccati, quanquam leuiſſimi, bonum etiam maximum quæri poſſe. Intulit Parryus non eſſe in malis ponendum, quod tantum malorum de medio tolleret, tantùm eius loco ſubſtitueret bonorum. Ego vero, id ſolum & eſſe bonum, & in bonis cenſendum, *quod bene fieri, & legitimè poſſet, Deum magis amare aduerbia quàm nomina, quia in actionibus, magis ei placeret benè, & legitimè quàm bonum, ita vt nullum bonum liceat facere, niſi benè & legitimè fieri poſſit, quod in hoc caſu fieri non poſſet.* Mihi tamen ſubiecit Parryus docti viri complures probari ſibi contrarium non diſſimularunt, idque fas eſſe iudicarunt. Forte, inquam ſic illi ſentiebant, voluiſſentque ad æternam multorum ſalutem, & temporariam incolumitatem, vnum aliquem occulto diuini iudicij periculo permitti, niſi fortè illos mouebant Catholicorum miſeriæ lamentabilius, quam libri Doctorum, ex quibus conſtabat, nefas eſſe priuato rem huiuſmodi attentare, niſi Deum id velle Deo ipſo docente cognouiſſet, hæc vt à me audiunt, abſceſſit. Ex carcere Turris Londinenſis, 20. Febr. D. V. &c. Guilielmus Creirchton.

Hæc à Vvalſingano in Reginæ manus, inde in publicum epiſtola prodiit, ex ea comperit Regina quam falſo ſibi ab ſuis ſuſpecta fieret Ieſuitarum natio vniuerſa velut capiti ſuo inimica, cum ex iis vnus & Scotus, & ab Anglia longinquus, tam ſalutari conſilio, eiuś cauiſſet incolumitati, nullo metu adactus exterius aliud ſuadere, quàm quod interius ſentiret; tantúmque abfuiſſe, vt in ſuam necem Partyum inflammaret, vt ei potius in eam per ſe ſe furenti, extorſiſſet ferrum è manibus; errorem videlicet quo ſibi licere tantum facinus ſuadebat.

His certo cognitis, reſciuit Crittonus (quod ab ipſo etiam acceptum in Gallia edidit Richeomus) Reginam exclamaſſe, qua poteſt

igitur veri ſpecie dici, & pro firmamento, ac præiudicato cauſarum omnium ſubſtruit, Ieſuitas omnes in caput meum conſpirare, ſi Ieſuita hic, etiam extra Regnum, & procul in Gallia vitam meam tanto ſtudio defendit? Moxque illum iuſſiſſe extra carcerem educi, cuius quidem imperij Camdenus haudquaquam erat laudem omiſſurus, vtpote Regiæ aduerſus Catholicos lenitatis etiam vbi non apparet admirabilis celebrator, niſi tam perſpicuæ veritati obſtitiſſet fabula mirabilium literarum, cui plus fidei haberi voluit.

Crittonum ſiquidem à Batauis tentum epiſtolam quandam laceratam in mare iactaſſe; fragmenta, ludo permiſſa fluctuum, fortunæ prodigio, ſuum quodque in locum rediiſſe, & Moſaïco opere, laceratam reſtituiſſe epiſtolam. Sed è contrario abſque vlla dubitatione conſtitit Crittoni ad Vvalſinganum epiſtolam, fuiſſe Reginæ mandato, regno toto vulgatum. Haud quidem magnopere de fama noſtra laborantis quos tanquam ſibi regnóque perduelles infamari per calumnias videbat, ſed quod integritatem famæ noſtræ, ſecuritati ſuæ cenſebat conducere, quam apud Catholicos nuſquam ſatis putabat tutam, niſi hac Ieſuitarum doctrina muniretur; crimen eſſe nullis inferis expiandum de nece Principis cogitare. Ac reſponſa quidem huiuſmodi ſexcenta tùm à ſuis tùm ab extraneis facilè audiſſet, niſi parum à Caluiniſtis quibus illam ſua ipſius vtilitas mancipauerat totam, nociturum fuiſſet, ea interrogare, & audire. Horum enim in Catholicos odium nihil æquè promouebat vt ſceleratè decepta eius credulitas cui perſuadebant Ieſuitas, & Seminariſtas Sacerdotes, vnum eſſe coniuratorum corpus, proinde ſecluſa etiam Religionis cauſa, fas eſſe in illos mortibus & exterminio ſæuire.

P. Ioannis Harti certamen, & victoria. Fidei eius integritas. Defenſio aduerſus Caſaubonum. Mirum P. Ioannis Bennetti robur in tormentis. Reſponſa eiuſdem generoſa. Exilium reditus, mors poſt ann. 35. labores ſanctiſſima.

CAPVT XI.

SACERDOTVM ſeptuaginta exilium, duobus illorum fauſtiſſimum accidit auebant pridem in Societate vitam Deo ſacrare, vtrique Ioannis nomen fuit, cognomen ſingulis Harti, & Bennetti, digni ambo huius & loci, & anni memoria, & honore Hartum quidem vox Dei prima exciuerat ante annos decem, cum Vveſtono Comes Romam appuliſſet Iubilæi cauſa. Ingreſſus vrbem Vveſtonus illico ad S. Andreæ Societatem induit tiro egregius, vigintiquinque tunc annorum; repetiturus paulò poſt Angliam, & miniſterij ſui vices agendo ferendóque ſplendidè nobilitaturus. Reſpondit Hartus vocanti Deo cunctantiùs, vtque ipſemet de ſe refert, ſecum ipſe diu pugnans altercatus eſt volens nolens, prout illum ſacer in Deum amor trepidiùs, aut ardentiùs agebat. Fluctuauítque in hoc ambiguo cogitationum iactantium ad menſem Iunium anni 1580. quo ex Collegio Remenſi traiecit in Angliam cum P. Cottamo, ipſóque ſtatim ſui appulſus die captus. Londini publicum ſubiit tribunal, pro ſe ſuóque aduentu dicturus. Erat tunc forma præſtanti iuuenis, nobili genere, & iam theologus Oxonij baccalaurea inſignitus, tam viuacis, doctíque ingenij vt eum Camdenus omnibus in exilium pulſis anteponat. Quæ cauſa fuit conſiliariis ſperandi poſſe illum in partes Proteſtantium adduci & nunquam fortaſſis, aut prius, aut poſtea concepto conſilio, remittendi hominem Oxonium ad Academiam magiſtram veterem, vbi primum foret, inter ſalutioris vitæ ſocios & amicos, magiſtrorum rationes, & diſputandi garriendíque licentiam, ſi veri ac boni ſcintillam retineret: ſed longè maiori factum miraculo vt trimeſtri toto in Catholicæ fidei vitæque exemplis quotidie ſeipſo clarior, confidentiam ſtultam fefellerit conſilij publici, quod illi proinde Oxonium Londinenſi carcere mutauit, à Martio Equite nominato; inde breui ad illum qui erat in Turri peſſimus tranſtulit; biduo poſt fame, & inopia enecuem equuleo adlixit. Sed qui aduerſus blanditias Oxonienſium, egregium iuuenem corroborauerat ſpiritus, idem illum effecit tormentorum victorem &

Dominum: cuius triumphi partem non minimam obtinet eius mater, vt ſtirpe nobilis, ſic heroico ſpiritu femina, quæ impetrata libertate agendi cum filio, cupiditate martyrij calentem, incendit penitus, & celebrata eſt inter eximia decora Anglicanarum matronarum non vt rari, aut noui primis quoque afflictæ illius Eccleſiæ ſeculis exempli, ſed ita in multis admirandi, vt ſuum in ſingulis pretium dignitatémque retineret. Poſt annuum Hartus lenti martyrij carcerem, cum Brianto & Sacerdotibus quos ante meminimus, pœna damnatur violatæ maieſtatis Vvrayo Iudice, Nouembris ſexto & decimo; quæ dum ei differtur vt Campiani ſpectaculo ad furcas Tibornas raptandi terreretur, euentu planè contrario factum vt ferret magno cum dolore produci ſibi moras eiuſdem ſupplicij, ac dum fingeret carnifex, ipſe agi ex vero credens, & ſerio, putabat illum ſibi quoque in plauſtro cratitio locum, & vincula parare, verſabátque animo, quod narrauit ipſemet poſtea quantæ ſibi foret conſolationi Campiano, cui traheretur ad mortem comes, antiquum ſuum Societatis ineundæ deſiderium aperire, dare ſe illi totum in tironem, eiuſdémque familiæ ſodalem, & multum confidere deuotionem hanc ſui, apud Deum gratam fore, ac ratam, vt cui nihil deeſſet, niſi approbatio prælatorum, quam eſſet ab iis de cœlo obtenturus. Inauditares, & nuſquam gentium, fortenec vnquam inter Anglos viſa damnatum ad mortem tormentis ſubiicere, haud noua quidem ad hoc emergente cauſa, vel inaupinata indiciorum luce, ſed ipſummet ob crimen quo morti addictus ſit. Vſurpata eſt tamen in Hartum ea barbaries, non alio nomine, niſi quod aduerſus Prædicantis immiſſi abſurdam importunitatem veri, & recti ſteriſſet tenax, & animo inflexus. Scribit hoc è Turris carcere Kirbius, Sacerdos ille eximius qui paucis hinc menſibus fortiter pro Chriſti fide occubuit.

[Dominus, inquit, Hartus poſt longum, & ſtrenuum cum aduerſariis certamen, hoc Ianuarij decimo in ſubterraneum compactus eſt carcerem, quod tenueret conſtanter vlla in re aſſentiri Raynaldo, quas ille ſuas miſerias tranquillè perpetitur & quietè. Raynaldus porrò, inter ſuos tametſi emineat, & congrediatur nobiſcum ſæpiùs; ſed vbi arma ſtringuntur preſſius, ſuæ ſemper inſcitiæ fit magis conſcius] ſic ille, at carcer quem memorat foſſa fuit ſubterranea pedes alta viginti, cæca, ſepulchro ſimilis; ſitu, putore, luto, graueolentia, & fame nouem illic dies maceratus, ſub anni eiuſdem exitum, eandémque ob cauſam, ibidem immobilis gemina compede dies viginti grauatus iacuit. Exin ſemeſtri poſt ſua illa iterum in ſpecu ſepulchrali, mucida, & putente, dies marcere compulſus eſt, quatuor ſupra quadraginta, interiecta ſemper inter has tormentorum vices denuntiatione mortis noua, hoc aut illo die, perduellium ſupplicio obeundæ. Quibus ſanctiſſimus iuuenis felicibus Nuntiis ita geſtiebat, vt ferre Optonus ordinarius eius tortor illam animi celſitatem, & hilaritatem oris non valeret. Hinc vero non poſſum vlterius progredi, niſi prius ſincera & liquida fide, Iſaaci Caſauboni, pura, & picta retulero de Harto, & Raynaldo mendacia. Caſaubonus igitur non imperitus, in Francia Grammaticus,

maticus, ſublimis in Anglia repente Theologus, Regi linguam improbam habuit mancipatam ad exprimendos ſenſus illius improbos & Catholico dogmati, ac Ieſuitis repugnantes. Vnde ſua quadam benè longa, & Iacobo cauſas damnari Garneſi dictante (de quo ſæpiùs deinceps) conſarcinata epiſtola; Religionis ait immota conſtantia, ſed prudenti tenacitatis eius moderatione Ioannes Hartus Ieſuita, poſt crebros cum Raynaldo viro erudito, de vera fide, & neceſſaria congreſſus, catè tandem, ſalubri conſilio ſtatuit, vitam libertatémque retinere. Ob hoc etiam peculiariter laudandus, quod exſecratus ſit Campiani obſtinationem in poteſtate Romani Pontificis, propugnanda vel infinitate potiùs immenſæ in terris potentiæ pertinaciter ob firmati, exemplo cœteris, qui ſubſecuti ſunt præiuit. Quam ſolers & ſcitus Mynnecides! doctus onuſtam mendaciis nauim paucorum verborum complecti anguſtiis. Nam primum Hartus tunc noſter non erat, ſed eſſe ſolum adhuc cupiebat, dum certamen iniuit cum Raynaldo; libertatem vero inde Hartus minimè retulit, ſed deſtinatum ſibi fortuito inter Sacerdotes ſeptuaginta exilium; haud quidem aſſenſus præmium vlla in re Raynaldo præbiti, ſed diribitorum arbitrium, qui Sacerdotibus ex omni numero captorum, ſeptuaginta lectis, vitam dono, pœnam exilio mutarunt, intaminatis licet ab omni Proteſtantium, errore, ac fumo. Erat autem Raynaldus (qualem nobis depinxit, expertúſque fuerat Kitbius) homo planè indoctus, ſi cum noſtris Sacerdotibus conferretur; neque vero illam Pontifici, negabat Raynaldus poteſtatem, quam æquè illi Proteſtantes, & reliqui negant hæretici, ſed quam Orthodoxæ Theologiæ magna pars haudquaquam illi attribuit. Temporariam ſcilicet ad inaugurandos, & exaugurandos Reges, Monarchiæ ſupremi auctoritatem atque imperium; quam fuiſſe Harti diſertam ſententiam teſtantur eius ad Raynaldum epiſtolæ verba perſpicua, quæ Cicestrenſis antiſtes Lancellotus Andræi volens in ſenſum oppoſitum conferre, falſare illa interuertendo coactus eſt. Poſtremò tam longè abfuit vt in defenſione pertinaci iuris huius ſupremi ad redigendos in Ordinem Principes Campianus vitam poſuerat, vt ne interrogatus quidem de illo vnquam fuerit, vel auditus.

Sed fini iam cœpta iungamus de Harto videlicet, quem ad Societatis propoſitum ſic Deus cœlitus animauit: videbat in ſomnis Campianum ad hoc ſibi arcana admonitione plurimum inſtantem, quam illi Thomas Cottamus, Londinenſis carceris ſocius interpretatus eſt; vnde mox proiectus in genua vacillantis diu propoſiti fluctuationem firmauit hoc voto, quod ante Auguſtum Ieſu nomen delineatum ſua manu in pariete carceris, tranſmiſit his verbis ad Hayuuodum in Præpoſiti manus ab eo peruenturum.

[Sanctiſſimè promitto, ac voueo coram omnipotenti Deo trino, & vno in præſentia ſanctiſſimæ Dei genitricis Mariæ, S. Ioannis Euangeliſtæ, S. Mariæ Magdalenæ, Angeli mei cuſtodis, S. Bonifacij (cuius tunc colebatur dies) & denique omnium ſanctorum, & ſanctarum, me, (ſi hæc mea vocatio ad Religionem profitendam, Reuerendiſſimis Patribus Societatis

à Deo profectà eſſe videbitur) velle in poſterum ſub moderamine & inſtituto ſanctorum Patrum, in Societate viuere, atque adeò Chriſto optimo maximo quantum poſſum, ſtudioſiſſimè inſeruire : quibus propterea omnibus, & ſingulis promitto Obedientiam ad finem vſque vitæ meæ præſtandam ;] his ad Generalem Doctore Alano meritorum eius digno interprete perlatis, cooptatus eſt inter noſtros Hartus, Martij decimo octauo eius anni octogeſimi tertij, eductus ergo è carcere, & prima cum exulum manu ex Anglia pulſus in probationis domum Virduni in Gallia ſe recepit, vnde Romam accitus Iaroſlauiam in Polonia mittitur, vbi nouis inſudans ſanctorum laborum initiis euocatus eſt ad palmam veterum, anno poſt Societatis ingreſſum tertio, Iulij nono & decimo venerationem nactus eſt apud Patres eius Collegij ſepultum corpus, tum ob viri virtutem tot exercitum aduerſis, tum ob repertum ſeptimo poſt anno corruptionis expers ipſius cadauer, opinor Deo ſerui ſui nobile ſpolium ea gloria decorante quod toties illud ſupremis obiectaſſet periculis, habuiſſétque perpetuo in ſorti, & ſancta mortis violentæ ſuſpenſum expectatione.

Par huic in multis, in quibuſdam diuerſus, Ioannes Bennettus ipſius ſocius, in S. Aſafi diœceſi, & Flintienſi comitatu maximè boreali natus. Carebat is quidem illa ingenij ſublimitate, & doctrina quam in Harto docti mirabantur (quod eius laudi cenſurum paulò poſt refero) ſed penſabat hanc tenuitatem, eminentia virtutis, & dos gratuita naturæ benè mirabilitérque compoſitæ ; nihil eo mitius, & affabilius ; nihil modeſtiæ cœlitum pietatíque ſimilius, commendabátque has iuuenis virtutes, ipſa quoque oris pulchritudo animus vero, præ quam illa præferret vultus humilitas, & placidiſſimæ conſuetudinis ratio. Ingens, & promptus in quoſcumque caſus, & pericula, eſſet pro Dei gloria eundum, quibus ad ſalutem animarum præſidiis in Prouincia Vvorceſtrenſi tàm fructuosè feliciterque vtebatur vt inde Reginæ miniſtris ſuboleuerit de aliquo illic raræ doctrinæ, ac meriti Sacerdote, quem tot veſtigiis indagarunt, vt ſuos tandem in caſſes illum induerint, cum familiaribus aliquot recens ad Eccleſiam reductis, quorum vnus narrabat deinde, cum Beaunedleij ad deliquium animi torquerentur, fuiſſe laxatis funibus, & adſperſa in faciem aromathiſa aqua, refocillatos identidem, vt vita integra crebrius torquerentur, & hoc crudelis obſequiis inuento produceretur eorum carnificina diutiùs. Bennetto Flintum ad fauces Deæ fluminis traductum dati ſunt cognitores Guillelmus Hugo S. Aſaphi Epiſcopus, & Georgius Bromleyus pacis in ea Prouincia conſeruator, cum aſſeſſoribus, & hoc volui examen notare, cum ſuperius monui Bennettum neque ingenio, nec literis excelluiſſe magnoperè ; controuerſis tamen de religione & Ro. Eccleſiæ primatu quæſitis agitari cœptus, ſic reſpondit, ſic inſtitit, ſic idoneis auctoritatibus dicta ſua probauit vt extricare ſe ab eo non poſſet Epiſcopus, & obmuteſceret non ſemel. Egerérque Bromlei hominis laïci adhortatione, ne campo excederet, ſectæque ſuæ honori deeſſet. Eſſent planè iucunda, ſi illa pro-vt ſeruamus iuridice conſcripta, legerentur ; euidénſque hinc foret,

præſtitiſſe

præſtitiſſe famulo ſuo Chriſtum quod tanto ante promiſerat. nempe illi daturum os, & ſapientiam, cui non valerent omnes eius aduerſarij obſtare, præſtóque illi ſpiritum Patris adfore in eo loquentem. Porro ſe in illo multarum horarum prolixo congreſſu, generoſitas animi extulit, ab rationibus humanis adeo libera, vt omni procul hæſitatione, ambiguo, & metu Catholicum ſuum profiteretur ſenſum; quod de Eccleſia Rom. minus libenter audirent hæretici hoc inculcaret iis clarius; quæ autem auerent contra ipſum, de ipſo cognoſcere, proderet illa diſtinctius, atque audentius; ſe nempe Sacerdotem eſſe, miſſúmque ab eo in Angliam penes quem erat mittendi poteſtas Chriſti Vicario, ad promouendam ſalutem animarum, & Catholicæ veritatis propugnationem; quibus ille ad noctem dicendo prolatis, & ſuo munitis chirographo, ex omni adſtantium turba dubitauit nemo, quin conclamata eſſet eius vita, erupítque ab iis illa vox ſit tibi Ioannes! auxilio Deus. Quibus ille viciſſim; & vobis ſollicitas infundat ſalutis veſtræ ſempiternæ curas, voſque ad ſe benignè reuocet.

Hinc die poſtero inſcius in ſupplicium abducitur quo nullum poterat Sacerdoti modeſto iuueni, verecundo, atque innocenti deteſtabilius inferri. Concluſo in quoddam caſtelli gurguſtium, iuuenum manus inducitur, inquinatiſſima, & ex omni concreta obſcœnitatum luto, tametſi nobilis. Hi ſuo è numero, impudentiſſimum, & impuriſſimum, obtrudunt coram, Sacerdoti caſtiſſimo, proſcenium omne turpitudinis ſatyricæ explicantem, & cuius non poſſet corporatus Aſmodeus agendo aſſequi imitaríque fœditatem. Hanc deinceps vir ſanctus, quanquam ſenex, niſi diſſimulata verbis communibus, propudioſa turpitudine, & cum ingenti horrore nunquam meminerat. Tunc vero totus in ruborem & lachrymas ibat, ſubibátque atrox animi tormentum, inſultantibus interea ſpurcis iuuenibus, & inductum ab ſe ſannionem fœdiſſimum hôc magis vrgentibus & dilaudantibus quò Ioannis oculos & verecundiam torquebat delentiùs. Ludo tandem probroſo ſaturi iuuenes abſcedunt, Ioanne miſeram deplorante quam edit hæreſis in ſuis ſequacibus omnis honeſti ſtragem, vt quibus omnem non ſolum auferat flagitiorum interiorem ſenſum, ſed innatum quoque mortalibus omnibus pudorem, qui ſolet in nobilitate vigere acutiùs, & quicquid vel minimum dedecet auerſari. Poſt hoc die Nouemb. nono, & decimo anni 83. reos inter complures variorum promiſcuè criminum, in catena Iudicibus ſiſtitur, iuſſúſque manum de more tollere, quantum potuit attollens *Eccam* ait, *in teſtimonium Iudæis & gentibus.* Sed abrupit clamoribus audiri volentem Bromleyus, nec præterea vſquam admitti, & loqui publicè illi conceſſum eſt, ob ſingularem vim, nimiúmque perſpectam erroris confutandi, nec ora iudicum pertimeſcere ſolitam, nec eorum terreri poteſtate. Flintenſe igitur in Caſtellum remiſſo adiunctus eſt ad ſubterranei carceris altam ſpecum, tibiis ex ferro vectis duplex quo ad Ianuarij quintum & decimum cruciatus, alio tranſcribitur non eripiendus pœna, ſed pœnam mutaturus. Illic primum Atchinus loci cuſtos, conuitiorum tempeſtate mediam per

horam deturpat, & onerat accedentem; ſolenni eiuſmodi hominum comitate ac ſtylo, aduerſus Sacerdotes Catholicos, quantumvis genere illuſtres, detumuerat conuitiorum ex nube grando, ad facta deſcenditur, craſſa manus ambæ ſtringuntur manica, pedes ſolo duobus finguntur funibus, corpus omne, tortorum valido robore tenditur, attrahiturque vt in equuleo, niſi quod ſtans, & rectum, in ſublime. Horas nouem durauit, in ea violenti ſupplicij machina, in qua duo illum inuisêre, amici olim vt quidem putauerat, à quibus pro illa qua vulgo valebant poteſtate ſperandum ſibi aliquod cruciamenti barbari leuamentum exiſtimauerat; at ij ex illa Caluini exedra profecti, quæ crudelitatem religioni, & merito deputat, infami fœdatum conuitio, iubent ad menſuram digitorum quatuor diſtendi, horrendo corporis iam afflictiſſimi cruciatu, ſed magnitudine animi æquè vt antea vegeta, nec dolores ſuos, vel tenui gemitu laxante, aut cognitorum miſericordiam fractiori querimonia pulſante: obtulit ſe illi adoleſcens Caluino dignus, conditione ſeruus, vtrinque idoneus ad eam quam ferebat conſolationem. Sexcentis enim appetitum contumeliis & ſannis, cum mille in eum exaggeraſſet probra, hoc demum ocyma concluſit epiphonemate, ſuperſtitioſo Papiſtæ, deceptori ſimplicium & hypocritæ Sacerdoti, venire quidem ex merito quæcumque perpetiebatur, niſi forte deceret conuenientius, illum faucibus fractis ſuſpendi, quàm manibus. Sub hæc idem è ſacris literis proferre Anglicè, commentarique pro libidine diuerſa loca in Bennetum, qui cernens iuuenem ſua tacentis patientia largius, & importunius ineptire, vocato ex carnificibus qui adſtabant, nondum ait, Domine mi! aduertis animoſum hunc de Oxonienſi gymnaſio militem, ſcripturæ ſtudiis & Theologiæ calentem, ambire mecum certamen de Religione? Huic ergo te quæſo ſedem ex aduerſo pone, ſed vſu, ſcitu, forma, meæ iſti per omnia ſimilem, eſto etiam cum prærogatiua loci quæ illi debetur. Exaruêre illico hac petitione ventoſa verba in ore iuuenis, & quaſi reipſa eſſet addicendus ſuam aut Theologi, aut ſerui iactantiam mutus aliò tranſtulit: Bennetum nam imminebat nox, luxatis oſſium commiſſuris iam non valentem inſiſtere pedibus, tortores in carcerem referunt, vbi dies decem, inter dolores ſæuiſſimos cum iacuiſſet immobilis, productus eſt alium quempiam ad fori Miniſtrum Amicium nomine, à quo placidè primum increpitus de pertinaci eorum ſilentio quos reſtituerat Eccleſiæ Rom quos habuerat hoſpites; quibus operam ſuam præſtiterat, quorum vſus fuerat liberalitate ad neceſſaria vitæ ſubſidia, quibus ille horarum nouem tormento quæſitis taciturnitate idonea iam ſatisfecerat, ſed enim, ait, à Senatu ſum iuſſus, eas tibi quærendi & torquendi machinas adhibere, quæ tibi ex capite duritiam eximant pertinacem; ex ore, non illud obſtinatiſſimè repertum. Et ego, vir ſanctus à Deo, inquit, diſerto imperio iuſſus ſum *non timere illos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Ac ne leui quidem morſu perſtringere, *ſed eum qui poteſt, & animam, & corpus perdere in gehennam*, quæ in verba paucis vtrinque diſſertis; cras, inquit, Amicius ſermonem, lingua longè diuerſa repetemus. Fuit hæc

noua

noua ſermocinatio, iteratio tormenti prioris tanta dolorum atrocitate aucti, vix vt vltra tres horas produci potuerit, cum prius nouem tenuiſſet.

Digna planè quam ſuſpiciamus admirabilitas diuinæ opis in corroborando ſui huius athletæ animo aduerſus debilitatem proprij corporis, & barbariem immanitatis alienæ, inſtauratis enim quærendo tormentis, quibus ſe pridie iactarat Amicius excuſſurum Benneto monoſyllabas illas voces quibus omnia negabat, hoc nihilominus cruciatuum in æſtu ringens licet multúmque indignans reſponſiones alias non tulit, niſi ante ſibi reuulſam iri de pectore animam, quam vocē in fidam aut halitum ſuſpicionem in Catholicos ſiniſtram daturum. Quod viſus eſt tam deliberato firmitatis Decreto aſſerere, vt luſæ tam diu operæ pudeteт cognitorem, & huc illuc identidem inops conſilij; curſitaret: ſemel autem regreſſus in carcerem ſcrutatúſque ſi forte in ipſo, aut pro ſe aliquid reſediſſet, in Breuiarium incidit. Erat hæc tota viſi Dei ſupellex, & hoc illi mox exprobrans oſtentauit. Atque hic ſe demum, nuſquam præterea, ſupplicem exbibuit Benneti conſtantia rogans, & obſecrans vt ſibi reſtitueretur, cum Regiis legibus nihil oppoſitum contineret. Cognitor vero, ne faxit, inquit, vt hoc recipias quo vtaris ad ſanctorum inuocationem, hoc eſt idololatriæ Papiſticæ cumulum. Aſt ego, ſubiunxit Bennetus, faxo ne hinc lucri tantillum facias, nec ego damni tantillum capiam, precationis breuiſſimæ vice quam eram facturus, precando tempus decuplo producam. Interiecta dehinc breui mora, redit idem cum Zuingliano miniſtello Amicius, Dei ſeruum (ſi ſuperis placet) in ſuis poſitum æſtuantémque cruciatibus, ad diſputandum ſtolidè inuitans; at ipſe neque nunc inquit, mihi ſat commodum; nec circulatorum hoc theatrum eſt. Abundè ſit vobis in mentē reuocare prouocationes Campiani, æquas, & faciles, veſtro cū magno dedecore à vobis reiectas. Qua monitione vulnus refricuit olim Proteſtantibus inflictum, nec dū ſatis tempore curatum; exclamat furens Amicius, & diras mille in Chriſti euomit Sacerdotem, claudítque illius eiúſque ſimilium amenti execratione, improperans non poſſe regnum cum iis conſiſtere, totos eſſe in tumultibus & ſeditionibus ciendis, & ſubducendis à iure Principum populis. Cui repente Bennetus, & hic tamen ait regni veſtri ſtatus cui, vt creditis, nec ego inficior adlaboramus euertendo, ſi mihi ſpes & deſiderium vaticinantur vera, velitis nolitis ruinam trahet, quam nos impellimus, vnum enim & ſolum Religionis falſæ ſtatum ad hoc in eo contendimus verrere vt Catholicam, & veram, in auitum ab annis ſupra mille quadringentis reſtituamus thronum, hoc nos toto ſudore & ſanguine molimur, quod vbi Deo propitio confectum à nobis fuerit, habituri ſumus filios veſtros, tàm vtilis ſanctæque operæ laudatores, etſi vobis nunc inuiſa veniat, & omni crudelitate impugnetur, his & ſimilibus audiendis, cum Amicius ira rumperetur, nec ei ad vindictam ſuppeteret aliud præter vnam in carnifices poteſtatem, toto illam furore in Dei ſeruum exeruit, iubens, vrgénſque illum diſtenderent, diſtraheréntque omnes oſſium iuncturas ea violentia, quam ſi horis plus tribus protuliſſet actum erat de vita, cedebátque

anima corpore, modis tàm atrocibus lacerato. Horas vero illas in Dei laudibus; in profeſſione Catholicæ veritatis; & confutatione aduerſariorum cùm impleſſet, refertur in carcerem; inde Londinum, noui carceris nouus hoſpes; Septembris demum vigeſimo quarto, ſequentis anni octogeſimi quinti, cum Sacerdotibus triginta in exilium pulſus, Remos ſe recipit. Illic eâ luce meritorum ingentium circumfuſus, qua maximè poterat Societas omnis decorari, de ſe tamen adeò abiectè ſentiens ſic eam expetiit vt precario tantum, & beneficij ſummi loco eam ſibi concedi poſceret, quas illi preces qui ſucceſſerat Alano in gubernatione ſeminarij Remenſis Doctor Barretus commodauit; anno itaque ſeculi proximè ſequenti Virdunum profectus tyronibus noſtris adſcriptus eſt Septembris ſexto, annos iam natus ſex ſupra triginta, quibus totidem ſuperſtes treſque inſuper addidit, horúmque vltimos triginta quinque exegit in Anglia, ſpretis veteribus quas illi olim exilij ſui ſententia incuſſerat minis, proditorum ſupplicio luiturum ſi quando inſulam attigiſſet. Sed cui placuerat antea eius magnitudine conſtantiæ in tormentis Anglos animare, ad æquam fidei æſtimationem, & defenſionem, voluit poſtmodum eiuſdem ſudoribus Catholicorum in iis augere numerum, & ardorem; in quo ad ætatis annum quintum ſupra ſeptuageſimum laborauit, ſenili virtute, alacritate iuuenili, eóque ſpiritu quem illa temporum poſcebat calamitas. Palmis demum omnibus inſignis quæcumque poſſunt hominem verè Apoſtolicum ornare, opprobriis, vinculis, cruciatibus, laboribus, animarum lucris, & heroïcæ virtutis ſuppellectili diuite, Londini ſanctiſſimè obiit, die Chriſti natali anno 1625. magno Catholicorum luctu, quorum fuit communis de illo ſenſus, quem Prouincialis peculiarem ſuum de viuente his verbis Generali expreſſit. *Vir pius, & ſancto ſimillimus, Confeſſor antiquus, non tam doctrina quam praxi, & integritate celebris.*

Tumultus

Tumultus Romani Anglorum Seminarij aduerſus Alanum, Seminaria, Perſonium, & Societatem. Patres Henricus Garnetus, & Robertus Sothuvellus Angliam ſubeunt. Lamentabilis Eccleſiæ illius vexatio. P. Guillelmi Vveſtoni labores, pericula, & mira præter ſpem ab iis euaſio.

CAPVT XII.

EODEM hoc ſeculi anno ſexto, & octogeſimo intruduere Romæ maiori ſtrepitu, turbæ ſeminarij Anglicani aliquanto prius excitatæ, mali eius acceſſu quod ſolet ex inteſtino diſſidio afferre bellum exterius, & ignoratione vtrobique veri hoſtis, aut amici doloſè ſimulati. Simultatem hanc primum accenderat inuidiæ fax, ab vſque Pariſiis, & Londino manu iacta duorum quos memorauimus cum de Maria Scotiæ Regina ſcriberemus fuiſſe actum in Gallia, duorum, inquam, nobilium, hanc ſui Romæ ventilabant flammam flatu aſſiduo magnarum in ſpeciem apud Anglos alumnos cogitationum quibus auocabantur ſenſim à ſeminarij diſciplina puerili magis vt ſuadebantur, quam heroïca, & ſublimi qua ſe dignos rebantur; & regi volebant; ſpretis Alani, & Perſonij, ſapientibus inſtitutis, ad iuuandam ſeminarij præſidio Angliam. His Romæ tunc etiam à ſuperiori anno præſentibus integrare ſunt auſi ſupplicem libellum apud ſixtum quintum Pontificem maximum, quem Gregorio XIII. paulò ante fruſtra porrexerant. Poſcebant ea ſupplicatione, Alanum, & Perſonium ſupremo, & ſeuero imperio à rebus Angliæ attingendis arceri penitus; Sacerdotes eò nullos mitti, libros edi nullos qui hæreticis diſplicerent; inde Ieſuitas ad vnum omnes reuocari. Societati, & ſeminariis Apoſtolico interdicto velut adamanti ſic portas Angliæ occludi. Vt in eas eorum nemini pateret aditus, ſic nempe caſuram ſuapte ſponte tempeſtatem bacchantis in Catholicos hæreſis. Erat hoc vnum Cæcilij, & Vvalſingani votum, cum quibus auctores exitiabilis libelli, pars ipſi per ſeſe, pars ipſi per alios miſcebant conſilia, nihil enim pronius videbatur quàm his defectam præſidiis Catholicam Angliam breui totam fore Proteſtantem, & maris mortui tranquil'o ſomno fruituram.

Longior foret, ac laciniosa huius negotij ab ouo narratio, quod

Epiſcopis duobus commiſſum eſt cognitione iuridica tractandum, cúmque vno conſtaret iræ iuuenilis domeſtico impetu, & furore, iis non ægrè placando, vel inhibendo remediis, quibus ſoler domari, mitigariue illa ætas; tot ſuſtentatus eſt interceſſionum externatum acceſſionibus, vt in cauſam euaderet ſolennem nec niſi iuridica ſententia clauſa ſit. Exemplar illius archetypum ſeruamus, quadraginta nouem ſubſcriptum chyrographis, ſeu conuictorum ſiue alumnorum, in quibus Sacerdotes decem; quorum teſtimoniis conſtitit cardo præcipuus pronuntiandi de tota lite, adiecto quod planè omitti non debuit; alios nempe extra hunc numerum qui ſeceſſionem à Patribus mouerant factionem fuiſſe quandam intractabilium, & inſtabilium, ingrati duritiem animi reponentium Patribus, pro ſeruitute laborioſa & libera quam eorum vtilitatibus propter Deum ſeruire pergebant iudicatum eſt, ab iis perperam factum, inhumaninate hac ruſtica illorum ſudoribus, & curis repenſa; longè porrò abeſſe, vt alumnorum oblocutiones ab turbulentis extraneis dictatas audiri opotterer; caſtigandos eſſe potiùs, & eiiciendos, reſtituendámque Seminario famæ dignitatem, & quietis domeſticæ pacem quæ ſuo vitio, & ſeditione peſſum deiecerant, vt reipſa executioni mandatum eſt. Diúque poſtea variis, & formidabilibus euentis exempla cœlitus in eos ſunt edita qui vel ſocij factionis, extiterant, vel eam animarant, ex quibus nimium liquido coniici licuit, quàm deteſtabili ſpiritu agerentur. Duos tantum omiſſis reliquis hic pono alterum longinqua in Anglia cum fidei hoſtibus miſcere conſilia depi ehenſum; alterum huic non abſimilem, ambos tribunal ſacrorum quæſitorum quam erant commeriti damnauit pœna. Sed horum peſſimus, Deo miſetante reſpexit ſe tandem, & inter alia ſcelera, fraudes inſtrumento iuridico palam fecit quas in Alanum, Perſonium, & Societatem orditus fuerat, ſui præterea ingenij ac ſtyli fœtus eſſe duas illas inuidioſiſſimas lucubrationes, quarum vnam falſo Dominicani vulgarat nomine; alteram vnius è Societate, quos inter ſe certantes committebar, inducebátque ructantes omnia, quæcumque ad rabiem facere cenſuiſſet qua tunc immani æſtuabat.

Motis Seminario turbulentis, mota pariter cum iis iurgia, & reſtituta pax; verum enimvero, vt ſunt ſodalitia iuuenum leuia, materia impulſu facilis, & aura qauis difflabilis, in iis fere quies eſt rarior, & mirabilior, quam turbarum motus quos in iis excitat natura; nec enim deinceps defuere interdum eodem in Seminario quorundam turbelæ, factiones, & querimoniæ, poſtquam etiam de ſuis cœperunt moderatores habere Anglos, quod hoc anno eſt cœptum, amoto ab iis regendis Alphonſo Algazzario, tametſi nihil ei deeſſet de optimo patre, nihil de optimo Anglo, præter Anglicum idioma: datus eſt illi ſucceſſor Guillelmus Holtius, ad vocatus è Scotia, vbi ægrè manus Caluiniſtarum euaſerat, qui iam illum habebant in vinculis; tunc fidei bono, pietatique prouehendæ ſtrenuè inſiſtebat; Edmundo Hayo, & Iacobo Gordono laborum ſociis, dum ſeſqui hoc poſt anno miſſus in Belgium ſucceſſorem accepit, Perſonium, & hic non

multo

multo poſt hoc eſt anno octogeſimo nono Ioſephum Creſuellium, cuius incidet non rara in rerum decurſu mentio.

Ad hunc item annum ſpectant geſta Vveſtoni proximè ſcriptis lætiora & Catholicis mirè vtilia; & priuſquam in manus exploratorum deueniſſet, Henrici Garneti, & Roberti Sotuuelli proſper in Angliam appulſus cui hominum pati, non facile ex æquo, & pari reſpondeat aliud, vt ex vita illorum & morte clarum fiet; qua huius hiſtoriæ bonam partem pro dignitate occupaturi ſunt. Ambo Roma profecti quacumque tranſiſſent, felici excipiebantur adprecatione, & ominibus non vanis. Solennis cultus aliquando illis exhibendi, inter quæ aſſeruo Bellarmini nondum Cardinalis chirographum, commodius alibi proferendum, cuius illis tanti de cœlo muneris vaticinatio haud aliis videtur nixa fuiſſe prognoſticis, quàm ſingulari quodam vtrique impreſſo charactere ſanctimoniæ non vulgaris, qua Deo credebantur peculiariter accepti, & intimi: Caleti poſt primos veſpertini officij cantus quod celebrabatur S. Alexio, Iulij ſexto & decimo, conſcenſa naui, cum ſole redeunte applicuere Dubrim inter, & Folkſtum; feliciq́ue errore, ſed nequaquam præuiſo, die ante diſceſſum in Angliam decimo ipſa in Anglia conſtitere, Dies enim decem quos Greg. XIII. de menſe Octobri tulerat anno 1582. illic nihilominus cenſebantur, fiebátque vt Gallis Iulij ſextus & decimus, numeraretur ab Anglis ſeptimus. Leue id quidem, illud maius, proinde à Patribus diuinæ diſpoſitioni ſingulariter attributum, quod ex ea dierum varietate in rem ſuam, tenendúmque aduentum commodè eueniſſet, vt eo Iulij ſeptimo ingrederentur in Angliam, quæ tota tunc in Kantio maximè occupabatur memoria S. Martyris Thomæ, haud quidem ſacris officiis colenda cum eam pridem Henricus VIII. ſacrilega damnaſſet exſecratione, ſed antiquis & opulentiſſimis nundinis, vbi facile fuit in conferto illo omnis generis hominum, vltro citróque commeantium, & conturbantium concurſu, & recurſu latere, ac turba illa mergi.

Primo igitur illo, & decumani periculi veſtigio S. Martyris Thomæ auſpiciis poſito, via maximè trita, minúſque ſuſpecta in inferiora ſe regni penetrant, diuerſi tamen & ſeiuncti, ad vitandas nares ſuſpicaciſſimas, & audaciſſimas exploratorum vbique inſidiantium, Londini poſtridie cum ſibi mutuo occurriſſent, ſtatuere inter ſe de carcere quem adirent, minus obſeruato magiſque neglecto, vbi ex Sacerdote cui ſe paulatim, & cautè crediderant, de curſu rei Catholicæ cognóuerunt, de iis apud quos poſſent metu minori diuertere, quodque illis fuit intimæ voluptati, de P. Vveſtoni fructuoſiſſima opera, in vrgendis religionis veræ incrementis; iámque illum aut Londini eſſe, aut propediem adfuturum. Ea porro clarebat apud Catholicos Vveſtonus fama, vt quicumque illinc de progreſſibus fidei trans mare ſcriberent, Vveſtono ferè tribuerent omnia.

Habemus ex Anglia (ſcribebant Remis alumni Angli, & Pariſiis conuectus eorum Procurator) habemus de P. Vveſtono magna & mira quæ Deus per illum dignatur edere: conciones illius, & colloquiorum conſue-

Nn 4

tudo domeſtica, plurimorum ſaluti proſunt; poſſeſſis à Dæmone liberandis, magnum conciliat Catholicis nomen; æquiparatur vulgo Campiano beatæ memoriæ, adeo illi eſt viuendo geminus, & agendo. Laus tamen eius meritorum minima, conſtabat laborum aſſiduitate in lucris animarum quamquam illuſtrius hominum oculos feriret; maior illa multóque auguſtior, continuare illam aſſiduitatem, morte ſemper à tergo inſtante; nec enim interdiu cuiquam poterat ſe tuto credere, aut à proditore, & falſo fratre quenquam diſcernere; noctu non licebat niſi ſemiſomni, & pænè arrecto, & apertis quieſcere latebris ad vitandas fuga incurſiones ſubitas inſidiatorum, intempeſtas noctes captantium ad eum intercipiendum. Paucos eiuſmodi periculorum euentus hic tantum refero varietate memorandos; ſi prius eiuſdem & ſtylo, & fide ad viuum expreſſero, calamitoſum eius Eccleſiæ tunc ſtatum, tempeſtate quam olim fœdiori, bonorum, & corporum iactura præcipitantis in ruinam, idque duas ob cauſas altera inteſtina, extranea altera, quas nihil attinet hoc loco explicare. A poſtremis, inquit, Parlamenti comitiis fluxêre tempora, quibus nullum vnquam Catholicis lamentabilius, nullum miſerabilius extitit, ne illorum quidem annorum crudelium, quibus immanius ſuorum ſanguine Anglia ſpargebatur. Hanc Roberti Dudleyi Comitis Liceſtrenſis; auctoritas & conſilia Guillelmi Cæcilij, qui apud Elizabetham nihil non poſſunt, & agunt; in terram ſuis verterunt inimicum & ſolum patrium, in campum confecto prælio, ſtrage, & mortuis inſtratum. Vbique odia, inſidiæ, proditiones, aperta violentia, incurſiones improuiſæ, latrocinia nocturna, bonorum in fiſcum rapinæ, abductiones pecorum mutuæ. Quis tam teter & horrendus carcer, tam altè, & barbarè defoſſus quem Chriſti Confeſſores, meliùs dixerim martyres, profeſſionis ſuæ ſacroſanctæ non illuſtrauerint fulgore? vias omnes & vinculos inopini, & ſubiti cuſtodes obſident, manus illorum nemo vitat, ſcrutantur excutiunt. Interrogatis fatigant ſingulos; eadem vna, & condicta nocte, multæ interdum regni vrbes, domeſticatim à ſcrutatoribus, improuiſa, tacitáque indagatione, peruaduntur, & introſpectantur; nullius hoſpitij, aut tugurioli receptus, quem exploratione curioſiſſima ſurſum deorſum non euertent; illic hominem nouum vel ignoti, & ſuſpectioris, aut reſpondentem de ſe timidius, & minus expeditè, ſi deprehenderint, aut ſtatim carcere, aut acri cingunt cuſtodia; interim dum illum ſtatuant tribunali, purgaturum ſuſpicionem Catholici, & Sacerdotis Romani, iuit latè confictus in populum rumor conſcribi hoſtiles aduerſus Angliam copias, Paulo poſt in mari iam eſſe, & properare ad eam inuadendam, inde literas deprehenſas quibus Catholici, ſua cum iis hoſtium copiis ad perdendam Reginam iungebant auxilia, nouæ quotidie in eius necem, Catholicorum garriuntur machinæ; falſa pro certis finguntur conuenta, ad proritandum populorum in Catholicos odium, & vindictam. Mihi quidem Londini audire contigit lamentabiles queſtus Catholicorum pro certò expectantium condictam noctem inter Conſiliarios Regios, qua impreſſione repentina omnes eſſent de medio tollendi, eam ob rem com-

plures

plures relictis domibus ruri pernoctarunt, multi vltro citroque ſcaphis Tameſi, quoad dieſceret oberrarunt. Ferebantur & minæ à Cæcilio intentatæ, ſe breui Catholicos eò redacturum, vt opitulari ſibi mutuo non valerent, & lucro non minimo ducerent famem porcorum glandibus leuare, quo planè rerum noſtrarum ſtatu illud puto impletum Chriſti oraculum, *abſque ſynagogis facient vos, ſed venit hora vt omnis qui interficit vos arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.* Mitto libens quam multi Sacerdotum fuerint in carcerem compacti; quàm multis ad carcerem fabricandum locis deſignatus nobilibus maximè claudendis ſitus, quin & illuſtribus fœminis quæſitum à Regina, vt ſtatueretur carcer, ſed peritionem dicitur exploſiſſe, quærens num etiam attonderi has vellent in monachas? earum nihilominus plurimæ, & nobilium vxores, publica cuſtodia tenebantur. Aliæ priuatis in domibus, ancillari miniſterio fungebantur] huc vſque Vveſtonus. Quem fuiſſe ab inſpectoribus, indagatoribus, & aulæ canibus ſcrupuloſiſſima exploratione requiſitum perſuadet, ipſa quam deſcribit temporum ratio, & Apoſtolici operarij parta fama, qua vulgo, & merito florebat, eóque demum iam venerat, vt ſibi denſo in nemore, Londino haud procul metari latebras ſtatuiſſet, ne apud quem foret repertus hoſpitem, in idem ſecum maieſtatis læſæ ſupplicium traheret. Nam quoad ſe, iam Deo ſe totum permiſerat, in vtrumque pariter expeditus, vel pro illo mori, vel in ſtrenuo, & laborioſo eius obſequio viuere. Hæc deliberanti occurrit nobilis, vir ampli pectoris, & pietatis haudquaquam timidæ, inuitat vrgétque vrbanè reſtitantem apud ſe diuertat; ſurgunt ambo in equis ſub ſeram noctem, & in palatium deueniunt, leucis ab Londino tribus, & quo nihil poterat opportunius optari, ſitum media in ſylua. Die poſtero benè mane collecta in ſacellum familia omni vt ſacris intereſſet, nam præter Catholicos habebat neminem) en adeſt anhelus ex curſu nuntius Patri fugam indicit præcipitem; inſtare illi conſiliarios regios qui de illius receptu cognouiſſent, nec vitaturum eorum manus, niſi celeritate illos præuerteret, ſacris igitur omiſſis veſtibus ad quas in procinctu iam erat, latebrarum inopia, dum ſuppellectilem altaris feſtinant conuoluere, famuli in horrum ſe coniicit quo palatium cingebatur vbi à ſeruo admonitus inſtare ſatellites, nec teli adhuc abeſſe iactu; in remotiorem aufugit ſyluam, & nudo quod occurrerat, deſertóque mapali, ad ſolis occaſum latuit, humi affixus, & rimis parietum reſpectans identidem quà & quonam iter veſtigatores intenderent, immerſurus ſe in ſyluoſa inexplicabilia, ſi conſpicaretur ex aduerſo venire. At ij diu fruſtra luſtratis ſollicitè cunctis palatij angulis, & præda fraudati, deceptos ſe rati ab exploratore, vacui abiere. Huic vero ſub noctem miſſus ab amico adeſt cum equo viæ dux famulus, qui per callium ambages, & perplexa inuia, ipſum aliò in tutum ſubducit ad inuaſiones huiuſmodi ſubitas crebro locis etiam tentatas nulli prorſus mortalium ſagacitati obnoxias, præſultores videntur habuiſſe malignos ſpiritus, quanquam erat vbique tanta exploratorum multitudo, tam ingenioſè, malitioſè,

& ſuſpicioſè lyncea, vt longè ſemotas indiciorum inanium notaret vmbras, nec aliis ad hoc dæmonibus egeret.

Ex his vnus nobilem è feneſtra obſeruans iuuenem, Vveſtono ſe reuerentius proclinantem quàm ferret abiectus quo incedebat cultus, ergo, inquit apud ſe, occultat aliud præter id quod vulgares hi loquuntur panni; quod igitur niſi Sacerdotem? nec plura cum armis aduolat comprehenſurus, nihil tale metuentem; ſed enim iam euanuerat, & cautus iuuenis, reſponſis ambiguis, & iocoſis requiritantem de illo ita circumduxit, vt eius forte non reperiundi quam ex oppoſito maiora illi præberet indicia. Grauius aliud quanquam valdè incautè creauit periculum ſocius: ſacrificaturus ex occaſione multorum in ædibus, orbiculatos ad hoc panes magna copia ſibi parauerat, eóſque ſocio ferendos tradiderat qui lino candido inuolutos ſinu condit, nihil præterea de iis ſollicitus; inde nunc bini; mox terni, & plures, equitantis ſuccuſſu defluere, viámque ſpargere, adeòque viginti ſimul, ad fores, eius decidere qui erat eius oppiduli miniſtellus, poſt medium denique ex vno quem aſportabat aura præ oculis conſpicatus periculum pater, & præſens, & grauius imminens viam retexere volenti, ad eos tanto ſpatio relegendos; erat enim locus ruſticis operis valdè frequens, animaduertit metendo fere occupari, fidenter itáque aggreſſus, illa Sacerdotis, & Sacerdotij veſtigia ab inſidiantium oculis remouere, humo panes ſuos recepit omnes occurrente vel conſcio nemine. Alias item deprehenſum mirabiliter Deus tutatus eſt, nam perinde vt exploratori repente inuiſibilis euaſiſſet, ex eius oculis prorſus euanuit. Aliquando ad illum intercipiendum perſerutatores conuenerant, per medios ipſe fidens intactuſque pertranſiit, viatorem aſſimulans vagandi cupidum, & videndi, cum ſenem vt iis deſcriptus fuerat expectarent. Verum inter tot iſtos, & ſexcentos caſus, nullus eum morti admouit propius, quàm à quo minùs timuerat. Sacris operatus in ædibus nobilis, digreſſiſque iam ad ſua qui ex vicinia eò conuenerant, monetur à famulo, turmam adeſſe ſatellitum & domum quæ ruri ſita erat vallare, ſimul ab eodem reſeratur illi ſubterraneum in cauum deſcenſus, quem properantius ſubiens, & libris excepto Breuiario relictis, quam diligentiſſimè clauditur. Ingreſſi cubiculum milites, ex libris facilè diuinant, non poſſe Sacerdotem abeſſe longiùs, audiebátque iam ipſemet illos ſibi de præda gratulantes, ſed multo effuſius, & petulantius, cum in anguſtiſſimo conclaui quod ſubterraneo imminebat cauo, & calicem, & ſupellectilem altaris totam inueniſſent, tunc enim malleos, aſciam, ligonem poſcere, ad perfodiendum parietem, & tabulata diſſoluenda. Hic vero ſecum iurgati Vveſtonus, forent è præſtantius, & laudabilius Sacerdoti Catholico, aduerſariis vltro ſe prodere, quàm ab iis inuitum, & trepidum, ac ſemi ſepultum in triumphum, & timiditatis ludibrium protrahi. Sed nondum erat generoſo athletæ deſtinata cœlitus diuturni carceris, & difficillimæ pugnæ hora, quare inſtinctus prudentiori conſilio turmæ dux, & loci anguſtias accuratius dimenſus, non eſt inquit, ſocij, quantum ſit Papiſtarum fodiſſe

fodiſſe hic latebras, vnius homuli capaces, & aperiendo ad eum muro pauimentóque incaſſum fatigamur. Dictum ratum, quærendo abſtitere, & direpto Sacerdotis ornatu, paucos ſecum abegere captiuos, inter quos ipſum ædium Dominum, & ſeruum qui Patrem ſeruauerat. Vveſtonus tam pronus & facilis inuentu, quam rectè & prope ſub eorum pedibus latebat; ſed excæcauit ſatellites improbos genius Vveſtoni tutelaris; de illo interea quid factum, cùm ignoraretur ab omnibus, nam domi reſiduus præter feminas erat nemo, lugebant illum velut captum, & à militibus abductum; viciſſim ille neminem ſentiens qui ſibi ad exitum ſepulchri ſui panderet catharacem, credidit quod ſæpè ficbat, ædes etiamtum à militibus obſideri, hæſitque illic diem illum & noctem proximam, cum ſequenti die in aures, & pedes arrectus, deerat ſiquidem ad iacendum locus, media hyeme, cæco, & humido in cauo; ſcaliſque ad extremum conſcenſis, cum nec vocem vllius, nec vmbram, nec ſtrepitum, rimis diu affixus, conſpicari valeret; experiri cœpit, an poſſet extremis humeris ſurſum attollere barathri ſui coperculum, & amoto illo in lucem prodire, vſque magna, & crebra gomphis licet firmatum ferreis, viam ſibi ad exitum pandit, non abſque diuturno poſtea vtriuſque humeri dolore, tunc autem periculo, ne confractis premendo ſcalis in ima corruens illic diu, & fruſtra liberatorem expectaret. Tandem ergo pannoſus, & puluerulentus, & aranearum telis ſordidatus, coram domeſticis apparet, velut à mortuis rediuiuus, illum enim & captum putarant, & lugebant, quaſi iam in carcere Londinenſi clauſum, & inter ſolitas morientem cruciatuum quæſtiones. Mox refocillato nonnihil corpore ſecurum migrat, quod mirum indeprehenſus militibus licet circum palantibus in omnem euentum, eius etiamtum capiendi.

Vveſtoni labores in ſubſidium animarum. Seuera vltio Proteſtantium vitam ducentium, falſa Catholicæ mortis fiducia. Vveſtonus carcere clauditur. Antonius Babingtonus aliena fraude, coniurat cum aliis Reginæ Scotiæ liberationem. Vveſtoni poteſtas in malignos ſpiritus. Illius examen cum aliorum examine collatum.

CAPVT XIII.

TANTIS tam crebro defunctus periculis Vveſtonus, nunquam tamen ſibi ab iis aut retardatus eſt adeundis quoties foret vel à Catholicis vel à Proteſtantibus expetitus cordatis præcipuè ac ſenſus idonei ad percipiendam veritatem, ea tamen vbique cautione, quæ temeritati non plus tribueret quam feruori. Quare aures interdum confitentibus dabat inambulans velut cum iis familiariter colloquens, & more ſalutantis ſub diſceſſum abſoluebat. Diuinam Euchariſtiam in hoſpitiis publicis (vt minus ſuſpectis) aut in ſyluis & ruri, pro neceſſitate temporum, & perſonarum miniſtrabat, reiecto nihilomi. us conditionis ſplendidæ ornatu, quam vir opulentus ſimulati ab eo voluer.t, vt circumduceret eum ſuo ſumptu ſecum ad luſtrandas, & excolendas ſac. is Catholicorum domos; pompam illam vir Dei cenſuit Chriſti Sacerdote.n minimè decere, religioſum pauperem multo minus, modos ei longè diue ſos ſuppeditauit Deus, quibus conuerſionem Comitis Harondelli, Ph lippi Huuardi magnificè ad felicem exitum perducit. Fuit is facilè inter proceres aulæ primus & nobiliſſimus; inter Catholicos, virtute ac meritis ſingulariter illuſtris, hunc neceſſarij arcani ſeruata cautione diuinis imbutum impertitúmque myſteriis, eo fidei ſacroſanctæ ardore incendit vt paulo poſt tentus, libertatem gratuitam repudiauerit, quod ſibi hac lege d f. retur vt Archiepiſcopo Cantuarienſi adhæreret, fautori Proteſtantium inſigni, conditioni ſacrilegæ. annorum plus decem, voluntarium carcerem prætulit vbi ſeu veneno, ſiue longa malorum perpeſſione extinctus eſt. Quo vitæ ſuæ articulo eius memor cui ſalutem poſt Deum deberet, Patri ſuo Vveſtono grati animi pignus breuiarium ſuum miſit, donum quidem tenue Principis pro Chriſto pauperis, verum vt vulgo vocabant Catholici, martyris, idcirco maximè pretioſum hoc P. Garnetus cui

creditum

creditum fuerat vt tranſmitteretur Vveſtono in carcerem committendum hæreticis haudquaquam cenſuit, ne hoc ipſo quod ſacrum fieret illis execrandum.

Illorum ex numero quos aut reuicit diſputando, & concionando aut Chriſto & Eccleſiæ reddidit, vnum ipſemet refert exempli æternum memorandi. Senex erat in paucis doctus, iuriſque potiſſimum peritus, & quod ei exitio fuit locupletiſſimus, quem vnum ex ſuis factum Catholicæ deſertorem, rationes domeſticæ impellebant vellet magis hæreticus videri, quàm eſſe: terebat aſſiduè noſtros Theologos, quorum abundabat copia, ſed refellendi vt plurimum ſtudio, non probandi, rationum arguttiis id agens ſolum vt nanciſceretur perplexæ, agitatæque perpetuo conſcientiæ quietam ſtationem, quam in probabili Catholicorum, & Proteſtantium approbatione, perſuadebat ſibi vel inuito poſſe ſtatuere. Conuenit ſenem malè feriatum, rogatu filij Vvſtonus, eiuſque ſe primum in notitiam dedit poſt etiam in familiarem, diſſimulato ſemper Sacerdote, explicatiſque illi Theologorum noſtrorum ſententiis, illam ei abſterſit epiphoram qua ſibi oculos gaudebat ſuffundi, vt poſſet, tranquillè duobus dominis ſeruire, quem errorem tam clarè Vveſtonus illum dedocuit, ſuaſitque tam indubitanter extra Catholicam ſpem cuiquam ſalutis nullam eſſe, vt magnis vocibus inueheretur aduerſus hæreticos, tenebrarum auctores, veri hoſtes, & profligatores, qui regnum erroribus inuoluiſſent; violatores vocaret diuini, & humani iuris futuri, perinde incurios; vt ſi nulla reſtaret poſt hanc vita furias, dæmones, natóſque in perniciem hominum, vt qui ſuos ſecum ciues deſumi cuperent penitus, & perire; nihilque ſibi deinceps cum iis fore iuraret hæc & ſimilia indignans & ardens, cum vociferatus ſæpius in eos eſſet, retorto mox in damna oculo, quæ illum manerent: vbi ſe primum Catholicum proderet, iacturam rei omnis tot ſudoribus partæ, ſaginandos ea impuriſſimos latrones, vitæ periculum, mendicitatem filiorum, crudeli eorum miſericordiæ ſupplicem, redibat, miſer in iactationes priſtinas, quibus ſedandis ſtatuit, denique præferre Proteſtantem, Catholicum animo premere, deceptione ſui blanda, ſeruandis temporariis, & æternis, ſecum vtraque perdere. Verum enim vero ſcelerati huius, & deſperatæ mentis cum probè agnoſceret lethalem culpam, & intelligeret non poſſe niſi pœnitentiæ deleri ſacramento, excogitauit ſtolidus diuina iudicia humano inuento eludere, illáque prudentia ſalutem in tuto locare, quam mundi huius prudentiam vocauit Apoſtolus, magiſtram conſiliorum inſipientium fatuam, quibus plærique hominum imbuti, videntur ſibi plus Deo ſapere; domos habebat duas Londini alteram, alteram ſuburbanam, quas alternis & ſtatis anni vicibus incolebat, vtrobique in illic parauit ſibi Sacerdotem, qui vtrauis in domo periculosè ægrotaſſet, præſto adeſſet morienti, & ab ſimulatæ perfidia hæreſis, audirum abſolueret. Dum ergo ex vna in aliam tranſit, morbi violentia repentè corripitur tam ſæua; vt mori ſe ſentiens, præcipitari iuberet, ad accerſendum Sacerdotem, quem ex duobus in proximo habebat, ne Impiatus interiret. Curſu itur, reditur, Sacer-

dos ſiſtitur non iam moribundo, ſed mortuo vehementia paroxiſmi lethalis, quæ in hoſpitium publicum eum compulerat. Sic duos alens Sacerdotes vt confidentius improbè viueret, vti neutro valuit vt fidenter, & piè obiret. Sequitur Vveſtonus ſimilia referens; ſed mali huius peſtilentiſſimi, ſtulta piæ mortis fiducia, impiam ducentium vitam, origo fuit amor caducorum impotens atque indomitus, quo multis deinceps annis ſequentibus, Anglorum plurimi laborauerunt, Deo propterea tantoperè exoſi, vt profana,& impiata morte confeſſionem luerent imprudenter eo vſque dilatam, ad quam domi vnum Sacerdotem, aliqui & duos in procinctu ſemper habuerant; horum vero tam multi exemplo terribili ſapere alios docuerunt, vt poſſit ex iis volumen integrum compilari.

Cæterum Vveſtonus his & laboribus, & periculis inſudans, & immorans, dum redit Londinum de appulſu cognoſcit Henrici Garneti, & Roberti Sotuuelis, ſuo quidem cum incredibili gaudio, ſed multo maiori cum Robertum coram, nihil tunc minus expectans adeſſe conſpexit, poſtque ſuauiſſimas vtrinque ſalutationes, Romanis noſtrorum de rebus & accepit ipſe, & de Anglicanis viciſſim reddidit.

Re quidem vera difficile dictu eſt in regnum Angliæ an viri vnquam tres, de Societate tribus iſtis pares conuenerint, in quibus pariter & præſtantia virtutis, aut doctrina excellens emineret, aut laborum ſplendor, & Religionis amplificatæ decus eximium, duorum ſanguine confirmatum, & longo tertij annorum ſeptemdecim martyrio magis quàm carcere, de quo inferius dicendum. Nunc mutua breui potitis conſolatione moram omnem Londini iudicauit Vveſtonus periculi plenam, quod ſub omni ſaxo lateret ſcorpius;hoc eſt explorator plærúmque Catholicum indutus, reipſa deſertor, & proditor.

Poſtridie igitur ad leucas decem, perduxit illos in domum Catholici religione ac ſanguine nobilis, qui non verebatur, direptione bonorum, exilio, perpeſſionibus, & omni denique ſuorum prærogatiuo decorare nomen Catholici, mortíſque adeò non dubia expectatione: niſi eam Comes Leyceſtrenſis moriens præuertiſſet, illic pari exceptos comitate, & reuerentia dies octo ſecum detinuit; ſecuritati fauebat loci ſolitudo, pietati ſacellum ornatu egregio, hydraulis, & vocum ſymphonia locuples, partim domeſtica, partim ſuam vltro præbente operam; nullóque in iis niſi maſculæ virtutis & Catholici roboris: vnus ab iis inter omnes ſuſpiciebatur, paſtor quem hoc duplici nomine domi habere honori ducebant qui ſanctimoniam deinde, morte pro fide obita coronauit. Ibat tempus omne matutinum in officia diuini cultus; diurnum conſulendo: quibus auxiliis iuuari res poſſent Catholicorum miſerè afflictæ. Quo peracto Vveſtonus ſuas ſociis diuiſit ad excolendum Prouincias; Catholicas aſſignauit domos eorum receptui promptas, iteratíſque complexibus vltimis, & felici adprecatione ſuam quiſque in ſortem diſceſsêre nunquam mutuo reuiſuri. Deſiderabatur Oxfordij Vveſtonus, ſeu quod vulgo dicitur Oxōnij vbi eius conſilio & ope indigebat Catholicorum familia nobilis, & conſtans; qua

charitatis

Charitatis opera perfunctus, Londinum verſus remenſus eſt iter, & cadente iam in noctem ſole, de via regia deflectens, in ſolitariam amici domum recepit ſeſe procul frequentia ſyluoſis abditam, & voto ſuo veteri mirè aptam, ſui nimirum colligendi, agendíque ſeorſum, velut extra mundum de ſe vno, & ſolo cum Deo, quod etſi pridem optauerat, ſed ante aduentum ſociorum, non ſuſtinuerat, cum eſſet ſolus, Catholicorum neceſſitatibus deeſſe, at enim ſeruo ſuo Deus ſeceſſum deſtinarat in poſterum diem, haud paulo magis ab interpellaturis, ſolùm ad explendam meditando, & precando mentem diuturnùm, vix domi quam dixi conſtiterat, & adeſt prope vnâ nobilium par, notæ perſpectæque virtutis, multíſque precibus Londinum reducunt ad opem familiæ Catholicæ repentino ex caſu grauiter laborantis. Die proximo albeſcente, in vrbis conſpectu, diuertunt ad ſua nobiles; Vveſtonus quò accerſebatur, & erat domus foro vicina ruſtico, infrequenti ſitu, rariſque trito prætereuntibus: reſpexit nihilo ſegnius ecquis à tergo ſequeretur, viditque hominem, & ſolum & inermem quod fori capitalis ſatellites non ſolent proinde ſibi minimè ſuſpectum, qui tamen pulſantem ad fores ædium aſſecutus, brachio prehendit, iuſſitque Reginæ nomine ad tribunal ſequi, quod ſe vltro facturum reſpondit Vveſtonus, tantum ne alterius loco & nomine per errorem comprehenderetur. Nullus hic error eſt, refert explorator; ipſiſſimus es quem volo Edmundus Vveſtonus Sacerdos Catholicus, idemque Ieſuita, Guillelmum enim Vveſtonus in Edmundum mutarat, pro ſua in P. Edmundum Campianum pietate ac reuerentia; reſtat igitur hoc tantum, opponit Vveſtonus palam facias qua me poteſtate detineas; aliàs nec potes me per te morari, nec ego iubenti parere debeo: Eccum, infert ille, mandatum quod poſtulas, & ſinu exemptam ſeriem nominum bene longam quos iuſſus fuerat capere legendam obiicit, ſed in iis Vveſtonum Edmundi nomine cum nuſquam cerneret, negare fortiter poſſe ab illo iure teneri, & abduci; at ille conſtanter inſtare, ſcriptus foret inter alios an non, ſibi ſufficere quod quem iuſſus erat quærere inueniſſet, dúmque inter ſe altercantur, litem breui bubulcus præteriens diremit, ſublato ſiquidem in Vveſtonum fuſte aut ſequere ſis abſque mora, aut ego te inquit ictum in caput vibrans, ſepelibilem ſterno. Sic proditione ficti Catholici deprehenſus, & captus Vveſtonus poſt dierum multorum inſidias quas ei ad portas Londini tetenderat, vt ex datis ab exploratore ſceleroſo indiciis ſiſteret occurrentem. Gratulatus eſt ſibi mirifice hanc prædam Vvalſinganus, qui à proditione, ad hoc eius caput anteuerterat emere, vt ad furcas Tibornas ſolenne de illo ſpectaculum ederet, ac ſi alias vnquam Catholicis maximè ignominioſum, (cuius ſe breui aperiet cauſa) aliunde Vveſtonus pro grandi ſuo tranquilli animi robore pergebat lætus in carcerem, quam alacritatem augebat vicina ſpes ſollicitudinis deponendæ qua ſemper anxiè ſtringebatur, ne cui ſuorum hoſpitum crearet periculum, eoque ab aduerſariis interciperetur & loco, & tempore, ne illos ſua cauſa in mortem, aut vincula raperent; cuius ſui perpetui voti abundè compotem Deus fecit, & ſic morarum di-

geſſit momenta quæ pulſantem fores detinebant, vt ſequi prius lictorem cogeretur, quàm panderentur fores; at non æquè illi proceſſit quod ſperabat, turrim nempe ſuæ huius viæ ſibi meram, & terminum fore: illic enim & carcer crudelior, & immaniora torquendis ſontibus inuenta, & truciores carnifices. Iam ipſi aliam Vualſinganus meditatò pararat cuſtodiam in cubiculo duabus aperto feneſtris, altera in forum proximè obuerſa; in Tameſim altera, cuſtode adiuncto milite à quo diu noctúque ſeruaretur. En autem illic peracti tridui nocte intempeſta æra vrbis campana omnia, in ſonos agi ſolennes & feſtos; mirari Vveſtonus ad rei nouitatem; cauſam eius ſcitari à cuſtode, qui nihil cunctatus hoc eſſe reſpondit publicæ alacritatis ſonos ob deprehenſam à regni Conſiliariis Papiſtarum coniurationem oppido formidandam in regnum, & Reginæ caput, ad ſubſtituendam illi Mariam Scotiæ; reuocandum ad Catholicos regnum; ſtatuendum in Sede Londinenſis Epiſcopi Edmundum Vveſtonum Ieſuitam, nominauítque illi ex coniuratis aliquot ſibi notos, iuuenes, nobiles, orthodoxos, ex quibus non temetè confecit, hanc eſſe vnam ex fabulis, Miniſtrorum fraude confingi ſolitis ad Catholicorum inuidiam, odia, & damna; miniſterij vero ſui commendationem ad populum & Reginam, ſua toties fide ac vigilantia ſeruatam ex quo plebi daretur coniici, vexationes, & cruciamenta iure Catholicis infligi, non crudelitate, quam ſtropham Vveſtonus inter conſuetas ſibíque diu notas, vel hoc ipſo habendas credidit quod in ea perſonam induceretur agens præcipuam, partéſque Epiſcopi Londinenſis; ſed hinc nihilominus angi animo cœpit ne grauiſſima tempeſtas Catholicorum rebus ingrueret vtpote Vualſingani nimium conſcius cui erat ſolenne fictis quas luberet rebellionibus, veri ſpeciem certíque addere, ad hanc quidem ſe tantum argumenti & coloris tenere aduerſarij cenſuerunt vt ei ingentem illi falſitatis appinxerint machinam, teſtibus quoque ad poſteros eorum hiſtoricis, haud ita tamen ad ſua commoda prudenter mendacibus, vt non etiam incautè, geſtorum veritati auctoritatem fecerint, quam promulgauit poſtea Robertus Sothuuellus qui & rebus interfuit, & inter hiſtoricos Angliæ magnificè claruit; en ergo paucis quæ ex vero ſcripſit Antonius Babingtonus Dethixij natus in comitatu Darbienſi, familia nobilis, ingenio, literis, opibus nequaquam vulgaribus, præ cœteris aurem ſynceri fuit, & candidi pectoris miréque ingenui quodque in illum ardentius accendit tot oculos aduerſariorum in ruinam veræ pietatis, & Religionis arrectorum, tenaciſſimus Catholicæ fidei.

Ob hæc mentis & ingenij decora, Valſinganus idoneum ratus eſt vt familiaribus ſibi dolis in rerum nouarum ſtudium ageret in quo multis cum ſimilibus periret. Duos ergo de ſuis adoleſcentes legit, eruditiores cœteris perfidioſæ quam ei præſtabant operæ, docuítque illos Balbingronum qua circumducerent, donec in ruinam dediſſent præcipitem. Aggrediuntur imperata, homini ſe ſenſim inſinuant Religionis Catholicæ larua, graphicè perſonati; amicitiam eius captant, fidei ardore æſtuant, eiúſque

que apud illum ſtatum deplorantes infelicem paulatim alliciunt, vt de remediis cogitationem, & ſermonem inferret, ac de ſoluenda tyrannide illorum, ac iſtiuſmodi, quos de nomine notabant miniſtrorum, totiuſque publici Senatus. Quid plura eò tandem appellitur vt clarè fateretur vnum ſupereſſe tot malis remedium, quo nullum iuſtius, & magis expeditum, liberationem videlicet Mariæ Scotiæ ex arce qua detinebatur, (quod paucis armatis pronum foret) & tranſmiſſionem in Gallias ad Duces Guiſios ipſius propinquos. Hoc ſolo vices rei Catholicæ vertendas in oppoſitum ſua ſponte, regni adminiſtros minimè dubios Reginæ poſt Elizabetham in regnum ſucceſſuræ, temperaturos maturè odiis quibus tunc furebant in Religionem Catholicam, nec fore immemores Reginæ ſummè Catholicæ geſtorum quandoque ſibi reddendam rationem, inductiſque animo ſenſibus quos ſolet in fatuis etiam ſpes, & metus acerrimos parere, abſtituros à Catholicis, vitæ ſuæ periculo vexandis, & profeſſuros ſaltem exterius conſeruationem Religionis quam oderant, hæc neque his plura, nec planè diuerſa Babingtonus ab emiſſariis perfidis Vvalſingani ſuggeſta non tantum probauit, ſed aliis item ad quatuordecim, rei peragendæ ſe ducem præbuit, haud quidem vt caput Elizabethæ peteretur, aut acclamaretur Maria in Reginam, (quæ duo ad ſummam inuidiam Proteſtantes non ſunt veriti addere, illorum vero hiſtorici, eiuſmodi cumulauere mendaciis, vt iis reuincendis ſufficiat auctorum inter ſe pugnantia, etſi alioqui non incredibilia per ſe viderentur, vera quidem & certa fraus duorum quos inſtituerat ad perfidiam Vvalſinganus, verè ab iis confictæ literæ, & legationes Mariæ Reginæ Babingtonum hortantis ad conficiendum negotium, & magnis promiſſionibus animantis; verè ab iis falſo ſpes Guiſiis attributæ, adfuturi præſto exercitus validi, ad fugam Mariæ tutò deducendam. Vera quoque arcani falſitas quo ſollicitari fingebatur ſcriptis & nunciis Rex Scotiæ Iacobus neceſſariis adeſſet præſidiis ad matris liberationem. Conciunata in hunc modum fraude, indiciiſque ſubornata veris, falſis, ad Catholicorum criminationem, & exitium; ad Mariæ Reginæ certam necem, proinde nunquam Anglorum dominio potituræ, Vvalſinganus eorum inſtructus diario quæ dicta, factáque quotidie fuerant, ſolertis ingenij ſolers, & fidelitatis meritum cœpit ſibi ex eo captare, iis palam nudandis tanquam recens conuentis, ſibi nunquam antea compertis. Babingtonus cum ſociis capitur, cognitorum ſubduntur examini, confitentes damnantur, ex iis ſeptem ſpirantibus, viuis reuelluntur vitalia anni 1586. Septembri menſe, die inſequenti, cum aliis ſeptem aliquanto mitius agitur quod efferatus horrore populus præcedentis diei carnificinam inſolentem abominaretur.

Spectabat interea Vveſtonus per ſeſqui ferè menſem qua ſolos, quà ſimul, quà illorum inſidiis vocati, in ſuſpicionem, duci, & aduerſo Tamiſi feralem barcam è Turri ſoluentem reis onuſtam Catholicis probè ſibi de facie notis, qui militari præſidio ſepti diligenti & firmo deportabantur Vveſtminſterium ad tribunal confeſſiones ſpontaneas, vel carnificum ex-

tortas brachiis ore tunc libero facturi ratas, auditurique mortis ſuæ ſupremum à duodecimuiris iudicibus carmen: confluxerat populi ad ſpectandos illos multitudo ingens, quorum ex obuerſis in forum publicum carceris ſui feneſtris Vveſtonus audiebat confuſos, & rabidos fremitus; dehinc articulatè, horrenda in Papam, Catholicos, Mariam Scotiæ, Ieſuitas, nominatimque in ſeipſum, quem nemo erat quin iuraret rebellionis huius architectum, fuitque neceſſe innocentiam illius eſſe in illo tribunali apertiorem meridiano ſole, quam nec vulgi fama, vel ream, vel ſociam reorum facere potuit, quod futurum omninò erat, niſi veri euidentia reos adegiſſet ad eam ſuo teſtimonio confirmandam: nihil omiſſum eſt doli, aut calliditatis à ſagacibus illis verſandorum reorum, & implicandorum magiſtris, quod non exercerent, vt ſuſpicionis vmbra ſaltem in Vveſtonum ex quatuordecim eorum deflecti reſponſis videretur poſſe; his tamen tam certis innocentiæ illius probationibus minimè ſaturi, quotquot Catholicos anno proximo contigit ad eorum tribunal produci, non deſtitere etiam extra cauſam quæſtionibus fatigare vt de Vveſtono ſyllabam expiſcarentur aliquam, cui pro ingenioſa ſua vafritie apud duodecim iudices adſtruerent machinam coniurationis tentatæ aut proditæ maieſtatis.

Tandem adit Vveſtonum ex præcipuis vnus capitalium miniſtris; illóque de rebus Babingtoni leuidensè rogato, ac velut defungendi cauſa, ſermonem detorſit in ſolennes Eccleſiæ aduerſus dæmonem exorciſmos, eorúmque vim miram quam ſtupebant in illo etiam Proteſtantes, vt cui ſingulare tribuiſſet Deus ad ſpiritus impios poſſeſſis corporibus, & locis exterminandos imperium. Et circumferebatur de illo certa illuſtris facti & frequens fama magna vi ſcilicet adactum dæmonem à Vveſtono, vt ex arreptitio quem occupauerat exiret, poſt eluſa diu, & detrectata iuſſa, diſceſſurum ſe denique, ſed hac lege, dixiſſe, ſi per eum liceret in Elizabetham Reginam tranſire, cui Vveſtonus; abſit; téque ab ea quam longiſſimè, & vehementiſſimè arceo; quin illi potiùs felicia omnia & opto, & à Deo precor, ergo infert impurus ſpiritus, ſi per te licet, corpus tuum intrabo. Si per Deum licet, ipſéque id iubet, bonis auibus veni reponit pater; ſed enim cacodæmon haud ſum iſta ſtolidè furioſus, ioco dictum putato, nihilo ſi quidem apud te futurus ſim melius quam in piaculari concha luſtralis aquæ quo dicto mox ab energumeno diſceſſit magnam aquæ luſtralis, quam vt Catholica omnia profanant miniſtelli, & ſacrorum exturbandos ſpiritus impuros, Eccleſiæ carminum publicè relinquens venerationem, ipſiúſque adeò Vveſtoni. Qui tranſlatus in ripam Tamiſis alteram, inductúſque in honeſtam domum, ſedere compulſus loco digniori, & tecto capite reſpondere iis comitatibus ab cognitore affectus eſt, vt illas Catholico Sacerdoti, & capto editas habiturus eſſet miraculo ſimiles, niſi fictas facile aduertiſſet. Quærebat ex illo de primatu, quem ſibi Regina capitis nomine in Anglicana Eccleſia tribuebat; de poteſtate Papæ in nuptiis Henrici VIII. & Catharinæ, fratris illius viduæ; de Babingtono, & Maria Scotiæ; ſed hæc obiter ferè, aliud enim ſpectabant

rogata,

rogata, quàm quod præferebant, nempe vt Vveſtono excuterent aliquid quo virum nobilem, cúmque locupletiſſimum, bonorum omnium iactura damnarent. Sed enim Vveſtonus cautior in reſponſis, quam acuti forenſes in quæſitis, nihil ſibi excidere quod inſonti poſſet officere nobili, quare intactis bonis, & innocentia integra, liber ab iis dimiſſus eſt. Vveſtonus in ſuum carcerem, & ſexto poſt menſe in eum quem Clintum nominant perductus, magna quidem & ſæua cognitorum ſuorum voluntate illum in deſtinatam reis inſignibus, & enormibus coniiciendi turrim, ſi omnem ſe in partem agendo mali viri pilum deprehendere in illo potuiſſent, itaque Regina de illo ſæpiùs inquirens, fateri demum coacta eſt Ieſuitam Vveſtonum probatæ perſpectæque innocentiæ virum eſſe.

Maria Scotiæ Regina ſolenni iudicio capite truncatur, cauſæ iudicij huius quatuor. Huius mors, & virtus, etiam à Proteſtantibus celebratur. Societatem IESV quanti faceret, & quantum amaret.

CAPVT XIV.

INTEREA vero dum primos exigeret in ſuo carcere menſes ſex, longè grauior rerum moles Reginæ curas, Parlamenti conſilia, & linguas populi occupauit cauſa videlicet toties memorata Mariæ Stuardi Reginæ ac matris Iacobi VI. qua Elizabethæ nulla erat ſanguine propior, nulla poſt illam capeſſendo regno vicinior. Sonant paſſim hiſtoriæ, & theatra infeliciſſimæ Principis calamitatibus. Eius in Gallia, & Scotia infauſtæ nuptiæ. Eiuſdem illic à fratre Notho vexatio. Regno pulſæ fuga; exceptæ ab Elizabetha conſobrina proditio, & carcer annorum octodecim decies ſexies mutatus; ærumnarum ſæpè lenitate, & acerbitate variatus, ſemper tamen à tantæ perſonæ dignitate alieniſſima, quam fruſtra dixerimus innocentem, cum vocabulum hoc Elizabethæ conſcientiam nunquam momorderit, nec conſanguineæ nomen amabile ad pietatem permouerit. Mariam potius innocentiæ titulo nihil grauius onerauit, cum motus Principum externorum omnes, & inteſtinæ coniurationes prætexi crederentur innocentiæ nomine ab oppreſſione liberandæ, quod ſuis quicumque rationibus priuatis attendebat id omne Mariæ nec Sociæ, ſed neque conſciæ molitionibus, & crimine aggredi putabatur. Anni octogeſimi ſexti medio Octobri, conuenit Londino Forthringayum Northamptoni

caſtrum Senatus quem ex vtroque Parlamento Elizabeth ad quadraginta ſeptem in conſilium legerat,ad cognoſcendam Mariæ cauſam, quæ illic ſub cruda Amicij Pouuleti cuſtodia ſeruabatur; cuiuſcumque porro futura eſſet modi formæve cognitio, & examen cauſæ. Deliberata certò mortis ſententia iam erat in Mariam, quam crimen quadruplex, ſed alienum ream fecit. Primum ingens & potens fortuna procerum maximè aulicorum, quos Elizabethæ caduca iam ætas vtpote annorum quinquaginta trium, & hæredis defectus monebat pro ſe eſſe ſollicitos, & reuocabat in conſcientiam præteritæ gubernationis, cuius eſſet ab ipſis Maria potita iure ſceptro, & gladio repetitura rationes. Ad hæc in iſta Scotiæ Maria Proteſtantium Epiſcopi, ſpectabant illam Elizabethæ ſororem Mariam Angliæ Religionis Catholicæ ſeueram vindicem; ſeipſos vero, tanquam alteros ad palum ardentes Cranmeros, quare illis hi metus excuſſere funeſtam ſententiam expedire rationibus omnium, & ſecuritati mortem innocentis, vt nocentes ſecuri viuerent. Præ cœteris autem Regij Præfectus ærarij ad Examen Mariæ quam ardens accederet, quantumque ſua intereſſet, eam de medio tollere, teſtatus fuerat editione impudentiſſima libri ab ſe Anglicè conſcripti. Quo abiudicabat poſt Elizabetham regni ius à Maria, tametſi filia natarum maximæ Henrici VII. Anglorum Regis, & Regis Scotiæ Iacobi V. contra vero ius idem attribuebat liberis, Herefordij Comitis, Henrici eiuſdem ſecundo genita prognatis, quod iis ſe matrimonio copulaſſet, induiſſétque perſonam Maieſtatis Anglicanæ capacem. Cuius libri auctori decretum erat hoc operæ præmium vt viuus configeretur clauis ad portam Palatij regiam, quod ſuos in pannos transferre purpuram tentaſſet, & rectas ſanguinis regij lineas in ſucceſſiones obliquas tranſcribere; ſed huic ſupplicio interuenit, vnius ex primoribus aulicis perfidia impotens, qua datam Norfolciæ Duci, Arundelli & Penbruci comitibus fidem fregit, aliiſque ex veterum Anglorum primarij ſanguinis. Sed nihil potentius in Mariæ cauſa iudicum animos euertit, ipſa eiuſdem inexpugnabili, ſempérque incaſſum tentata conſtantia, quam nec ærumnoſus annorum octodecim carcer; nec vitæ improbus aut ſeruandæ amor, aut perdendæ metus; nec duorum ſimul Regnorum certa ſpes Scotiæ ſuæ iungendorum à recta deflectere veritatis Catholicæ regula valuit, multo minus ab ea reuocare. Prædictum enim ſæpius & denuntiatum palam ius recuperandæ ab ea cum regno libertatis, haudque quam legum vel rationibus, vel Principum gratia conſtare; ſed proteſtata nouarum ſpecie doctrinarum, quam haberet ad manum expeditam; ab ea tamen ſic ſemper abhorruit vt ab eius ſectatoribus pro inimica timeretur, auſúſque illi ſit Caluini aſſecla Kentij Comes poſt eius Examen his verbis exprobrare; futura fuiſſet vita tua, religionis noſtræ vita, quam eſſe intelligens ſummam & totam damnationis ſuæ cauſam mirè ſe ſenſit animo refici, fuítque hæc princeps ratio qua infimi Ordinis patronus Pucheringus aſſeruit, nefas eſſe ab Elizabetha, cognatæ Mariæ vitam condonari, ſed ingentis è contrario meriti eam de medio tollere, quòd religionis veræ (hoc eſt Caluiniſmi) victura eſſet periculo & ruinæ; Papiſmo

piſmo videlicet cum lacte imbuta, nec vnquam deinceps à ſacro illo diuulſa fœdere, & profeſſione exoſæ veritatis; ſequebatúrque idem exaggerandis calamitatibus, & animarum toto ferè orbe infinita iactura ſi regnante Maria redirent Angli ad fidem Catholicam; redituros enim cum illis pariter, & Scotos, & Batauos, & Germanos, & Gallos, potiturúmque illis denuo & Papam, & Romam, hoc eſt (ſacrilego ſceleſti illius politici ſtylo,) mancipaturum illos conclamatæ animarum ſuarum ſaluti.

Acceſſit tertium ad præcipitandam hanc mortem facinus, manifeſta vis, & iniuſta in lite inſtruenda, formandíſque actis & titulis ex quibus eſſet carnificis gladio caput regium Mariæ addicendum, quam etſi optabant hæretici, quod eſſet Catholica in viuis non eſſe, ſed faſſi ſunt tamen poſteríſque narrarunt fuiſſe iniuſtè damnatam, nec potuiſſe aliud ex cognitione illa cauſæ. Sequi ad quam afferebatur præiudicata damnatio, oportebátque vel ream vel inſontem mori quam Elizabethæ vtilitatibus eiúſque Miniſtrorum conducebat in viuis non eſſe. Huius ergo iudicij æquitatem perfregit vis illa potiſſimum quæ à Nauo & Curlo Mariæ Scribis ducta eſt extra morem omnem in cauſis Principum ſeruari ſolitum, quorum ſalus, & innocẽtia nunquam in tuto ſit, ſi ſcribis eorum ſecretioribus habenda ſit fides, pronis pecunia & tormentis à vero deflecti. Fuiſſe vero huiuſmodi Nauum patria Scotum, natura ſimplicem, & Curlum externum origine, ingenio malum quod obiecit quidem, Maria & indiciis, ac rationibus in teſtes quam conteſtata eſt fortiter, tam inique reiecta. Saltem igitur committerentur, vt coram ab illa conuincerentur calumniæ & falſi; quod ipſi adeo negari non poterat; vt eo negato acta cauſæ omnia irrita fierent. Sic enim prima lex Parlamenti Elizabethæ anno decimo tertio ſanxerat, *Neminem eſſe in iudicium vocandum de pernicie in Principis vitam intentata, niſi ex teſtimonio, & iureiurando duorum legitimorum teſtium, qui eſſent coram reo ſiſtendi.* Negatum id tamen Reginæ eſt, quod eſſet iis falſi reuinctis neceſſario abſoluenda. Inde itaque crudo perculſa monito, de paranda morte, ſub ferro carnificis; vt mentem maſculam à fœmineo dolore temperauit, ita non potuit ſcribis ſuis duobus Nauo & Curlo non vehementer indignari, quærens ex iis quid tandem ſe fieret? & quæſito mox ſubdens, quando vnquam vel vbi terrarum & gentium, Reginæ caput damnatum eſt ſeruorum eius teſtimonio vænali, & empto? de coniuratione Babingtoni cuius illam inſimulauerant, negauit ſanctè ſe quicquam vnquam, vel ſciſſe vel olfeciſſe. Nec diſſimulauit ſibi nimium notam texturæ huius manum, cum Vvalſinganum ex aduerſo ſibi ad profligandam cauſam inter iudices conſidentem appellans, ſunt, inquit, hæ veſtræ non meæ coniurationes, veſtris in me domúmque meam artibus concinnatæ nec tacitè admodum per aulam & vulgus ferebatur, Amanuenſes Mariæ duos, ab Amanienſi Elizabetgæ emptos, extétque vnius illorum apud Camdenum Elizabethæ hiſtoricum repetitio impudens pacti ob proditam dominam præmij. Et ſcribit diſertè idem hiſtoricus Reginam fer o carnificis periiſſe, *Amanuenſium abſentium qui pretio corrupti videbantur teſtimoniis oppreſſam.*

Quartam denique Maria criminis alieni culpam luit, temeritatem duorum nobilium, magna confidentia, magnóque ambitu ſuſceptam educendi eam ex Anglia, ſed tam ineptis, & indignis adminiſtratam modis, vt pro expectata libertate in perniciem miſeræ principis demum exierit, ſunt hæc duo turbulentiſſima ingenia quæ Anglos Doctori Alano, Seminariis, Perſonio & Societati ſic inimicarunt, vt inde ſe ſemper in alios latius fuderit illa peſtis, nec annus poſtea fluxerit ab eius contagione ſat vacuus; ſed non poſſunt hæc ſcribi ſine legentium nauſea. Hic tantum omitti non poſſunt officia perfida linguarum quibus ſuſpectos Mariæ fecerunt, Alanum Perſonium, Leſleum Archiepiſcopum eius apud Regem Galliæ legatum, ipſóſque Principes Guiſios, quorum hominum fide ac ſapientia, tota primum, & vires nitebatur. In conſeſſu quidem Pariſiis de re Catholica apud Anglos, & Mariæ ſtatu inter eos coacto (ex quo duo illi merito excluſi, eo væſaniæ proruerunt) valdè probatum eſt illud Perſonij, nihil prorſus omittendum ad aſſerendam Mariæ libertatem, ſed ea obſeruatione perſpicaciſſima, vt quod viſum eſſet in eam rem efficaciſſimum, & occultiſſimum, eius tamen haudquaquam vlli damno eſſet futurum ſi minus procederet, vel minus celaretur, quod erat iis illam iuuari præſidiis, quæ forent extra nocendi periculum. At enim huic tum ſaluberrimo, tum ſolertiſſimo magnorum virorum conſilio, tractatoribus iis duobus nouis acquieſcere non libuit, vt qui nec viribus, nec conſiliis valerent, niſi ad elaborandas coniurationes. In partem igitur obſtinauère contrariam, priuandi Elizabetham corona & capite; vtrumque Mariæ aſſerendi; nec defuère iis iuuenes ſtolidæ ac leuis armaturæ, quos ſuaſu ſuo egere in furcam & ſicas tortorum præcipites, ipſis interea ſecurè in Gallia proditiones ſuas verſantibus, dum aliorum periculo eas in Anglia promouerent. Hinc apud Regem Chriſtianiſſimum iuſta illa Elizabethæ expoſtulatio, quod duos in regno viuos ferret immanes ſicarios, & vitæ ſuæ perpetuos inſidiatores, maximè vero poſtquam Pariſiis, Londinum miſiſſent Ioannem illum Ballardum nomine, de quo hic plura non vacat addere. Vnius tragœdiæ tam multiplicem texturam etſi Maria ignorabat, ei tamen tota ſic tribuebatur quod inſtrueretur in eius gratiam, vt ea incolumi, deſperaret de vita Elizabeth, & teſte Camdeno, *conſtare diceret ſalutem ſuam ſine illius exitio eſſe deploratiſſimam*, audiretúrque apud ſe identidem vocem illam anxia, & cogitabunda dentibus terere, *ne feriare feri.* Quanquam fuit ſupremus ad ſanguinolentam quam horrebat, & differebat cataſtrophem apparatus, ius doloſa & perfida ei à Conſiliariis admota, illi enim quandoque ex condicto, ſeorſum ſinguli tam multos, domi, & graues tumultus finxere, tam certos foris & propinquos ad liberandam Mariam motus, & tam vrgens capitis diſcrimen, vt veris falſis denique ceſſerit, manúſque cruentæ ſententiæ commodarit, dumtaxat vt clam ſe, ac velut inſcia executioni mandaretur, ſe quin etiam inuita peractam rem credi voluit, vſurpata quadam ab vno ex ſcribis inferioribus poteſtate, quod qui putarit credibile, nihil ei poſſit, vel abſurdum vel incredibile videri; at longè aliter Dauiſonus quod ab ſe geſtum

fuerat probauit Vvalſingano, & hanc ſui facti rationem in vulgus edidit.

Regiis itaque nudata ornamentis, & immani vt fertur cuſtodis barbarie, in cultum plebeiæ redacta fœminæ, Febr. 8. caput ictu reſciſſum duplici in manu carnificis reliquit anno ætatis ſexto, & quadrageſimo, carceris octauo & decimo, æui octogeſimo ſexto apud Anglos, qui annum inchoant à quinto & viceſimo Martij. Robore animi vitam clauſit pari aſſiduis, & duris caſibus, per quos illam piè, conſtanter, inuictáque in malis prudentia, ſi qua vnquam Regina traduxerat, vt omnino ex veris, Elizabethæ licet hiſtoricus eius celebrarit Religionis conſtantiam ſolidam; excellentiam Pietatis, generoſitatem pectoris inſuperabilem, formæ vero præſtantiam eminentem, iudicio tamen non imparem, laudum quas tulit ab aduerſariis pars ſumma, maledicentiæ minimam non æquat, quam eorum linguis & calamis, Religionis Catholicæ odium in eam affundit quem pietatis heroïcæ honorem promerita eſt apud Deum. Non regni modo, & caræ libertatis, vitæque adeò inexpugnabili contemptu, ſed eius in Scotia ſua, & debitæ ſibi Angliæ finibus fidei, & honoris ardore inexplicabili: qui fomes extitit Puritanis, & Proteſtantibus, dehoneſtandæ probris infamibus illius gloriæ cum nihil ei iam reſtaret ſanguinis quod haurirent, Principem in iis affectauit locum Buccananus, ſecundus inter ſuos Puritanos, Mariæ poſt mortem carnifex ſuo illam crudelius necans, & lacerans ſtylo quam alius ferro. Ex quo vt nomen is retulit periti & docti carnificis, ſic illa Reginæ omnium optimæ quæ homini mortalium peſſimo tam eſſe inuiſa potuerit.

Vix de amputato Mariæ capite vulgatum fuerat, cum totam Londinum, in hilaritates adulatio exciuit, in lætitias feſtorum ignium, & campana æra ſolenni ſono ſtrepentia vna cuius forte præ omnibus pectus ea gaudia blandius peruadebant, veſte lugubri laruata, per ſuos hiſtoricos ea dixit quæ famæ ſuæ putauit commoda. Annos de cætero quos inde tranſegit numero ſedecim Mariæ metu expedita: ſatin' habuerit quietos non libet curioſius hic rimari. Tantum dico quod dixit ipſamet cùm fateretur peioribus ſe carnificibus, & doloribus traditam, diſcruciari, & diſtrahi; quam quos Mariæ immiſiſſet.

Iam Reginis ambabus vt fuit ſemper oppoſitus in Religionem Catholicam animus, ſic & in Societatem IESV affectus, & genius. Elizabethæ cordi æquè nihil fuit quàm vt nos exterminaret ab Anglia, quod nouem teſta eſt reſcriptis. Nihil æquè ardebat Maria, quam noſtros in Scotia habere, extántque illius ardentes literæ quibus Perſonio, aliíſque noſtrorum conuerſionem adoleſcentuli filij Iacobi, Regníſque ipſius enixè commendat. Sibi autem priuatim & proprie nunquam paſſa eſt ex noſtris deeſſe aliquem, tum pietatis in Deum promotorem, tum conſolatorem carceris ærumnoſi. Legitúrque nunc etiam fragmentum epiſtolæ qua ſe vni eorum diſcipulorum tradit, petítque ab eo libellos pios, documenta rerum diuinarum, & regulam eas meditandi; quæ claudit his verbis. Ego licet indigna

pro Societatis veſtræ ſanctæ conſeruatione in eius obſequio, meas Deo preces porrigam tam ardenter, quam opto viuens, & moriens placere diuinæ maieſtati,] nec vero ab noſtris procul tantum ſibi animæ acciuit ſolatia, ſed ex iis vnum per annos aliquot in carcere habuit Sacerdotem, medici habitu & profeſſione, qui tandem agnitus in exilium pulſus eſt, ac demum proximè morituræ poſcenti, ac roganti rogata eſt copia Sacerdotis, cùm eſſent tunc omnia Sacerdotibus capti plena ergaſtulis verum perpetuus carceris ſocius & indiuiduus animi conſalator, vt eriperetur ei ab aduerſariis non fuit in eorum poteſtate cùm adeſſe illi vbique ignorarent.

Secum enim Chriſtum in auguſtiſſimo Sacramento circumferebat ſemper aureo vaſculo ad pectus, & ſuas cum eius doloribus miſcebat lacrymas, & conſolationes, illúmque ſupremo dehinc vitæ articulo, ſupremum, ac ſummum malorum omnium medicum, ac remedium ſuis manibus ſumpſit, quod ei licuiſſe haudquaquam dubitant viri docti, & putat Suares, id ei fuiſſe à ſummo Pontifice facultate ampliſſima conceſſum.

Certant Catholici Angliæ Vveſtonum redimere carcere. Obſtat iis fortiter. Voluptatibus animi à Deo illic refouetur. Subiectus examini, inſtructis ſibi quæſtionum ancipitum ſe periculoſis euoluit decipulis. Cum Proteſtante concertans miniſtello, Sacerdotes confirmat duos vacillantes; Alanus ſacra purpura inſignitur ingens Alani de Anglicana Eccleſia decus, & meritum.

CAPVT XV.

EREPTA viuis Maria Scotiæ, & formidoloſis timoribus quibus ea inſonte, & tranquilla vltro ſe Anglia vexabat venitur ad Vveſtonum, cuius etſi necandi cauſam ſupremum tribunal videbat nullum, ſed acciturum facilem credidit, & promptam ab diſtincta explicatione diplomatis quod Pius V. promulgarat, non ancipitis quidem illa, & conditionibus arbitrariis incertíſque ſuſpenſa, ſed fixo diſertóque iudicio & reſponſione in caſus incertos vtrimque certò definita, in quibus altera confitentem olebat reum, ſuſpectum altera; tenebatur Vveſtonus carcere quem Clinkum vocitant; huius infimos ſpecus

&

& foſſas occupabat nequiſſima perditorum reorum colluuies. Claudebat media Regio, omnis generis, ætatis & ſexus Catholicos, tam promiſcuè, & confertim congeſtos, vt etiam illic multis annis marceret vir cum ſuis liberis, & vxore, quem explorator auarus & perfidus vt carius venderet, reum initio Sacerdotij fecerat, nec dę miſeri cauſa exinde tot annis cognitum fuerat. Superiora carceris incolebat Vveſtonus cum Nicolao Smitheo Sacerdote, narrátque ipſe de ſe toto, & amplius quo illic egit anno, diem ſibi fluxiſſe nullum quem vitæ poſtremum non crederet, vel tribunalis Vveſtmintherienſis, & Tiborni patibuli auſpicem, paſſim adeò palámque ferebatur ſic illi decretas à Conſiliariis furcas eſſe, vt conceptam mortis in eum ſententiam ad eius examen, & cognitionem cauſæ ſecum ferrent. Quibus populi dictis à noſtris PP. Sothuuello & Cornelio tantum fidei datum eſt, vt conuenirent eum in carcere grauiſſimis literis, digníſque ſcribentium virtute, & ſublimitate argumenti, his eum & ſocium ardentes hortabantur ad decus martyrij, quod tanti eſſet ad rei Catholicæ ſplendorem, bonúmque animarum, & dignam ad hoc aſſumerent pectoris generoſitatem. Verum vt eſt doni prorſus gratuiti prærogatiua martyrij, hanc Deus interea Sothuuello ipſi, & Cornelio inſciis deſtinabat, Vveſtoni carcere annorum ſeptemdecim, & exilio contentus. Obſtabant anhelis Vveſtoni deſideriis Catholici omnes præſertim nobiles, quibus parentis loco erat, & ad obtinendam eius libertatem adeò nullis parcebant machinis, vt non ſint veriti ad hoc etiam admouere interceſſiones primorum aulicorum, in quibus tamen repertus eſt nemo tam lubricæ tentator aleæ. Quin & ex iis quidam; ſi de latrone, inquit, homicida, ſicario, pirata res eſſet, auderem, aleámque tentarem ſpe forſitan aliqua, conficiendæ rei. Ieſuitæ nomen, etiam innocentis, atrocius aliquid apud Reginam ſonat, nec auſim in eius auribus id nomen efferre. Nec erat incaſſum, & inanis hic metus; nam ſi ſuis Legatus Regis Chriſtianiſſimi ſtudiis ab Imperatore Turcarum euicit ne noſtros eiiceret, vel ſuis apud Chriſtianos miniſteriis arceret; Elizabethæ ingratiis id factum exoratúmque eſt: nam ſuis apud Principem illum officiis in oppoſitum ardenter inſtiterat. Quid ergo ab illa domi ſuæ fuit expectandum, quæ tam procul, & domi alienæ tam infenſum in nos gereret animum.

Nobilitatis Catholicæ tam pia & feruida ſtudia in Vveſtoni liberationem latere illum non poterant, ſed vbi accepit eò procedere, vt larga multorum contributione certaretur de illa redimenda, ſcripſit ad illos, vehementer dolens, & partim quod contra rem ſuam venirent increpitans, partim rogans infimis precibus, ne immoderato erga ſe amore, damnum ſibi conſciſcerent iactura omni maius, & honorem ſibi præriperent iam forte de cœlo proximè imminentem, ſuos eiuſdem Ordinis, & animi fratres abiecta patria & caris omnibus ſemeſtres ambire, & procelloſas nauigationes, in expectationem ſudoris aut ſanguinis pro Chriſto fundendi, fore nunc beneuolentiæ crudelis hac ſe repente tam precioſa ſpe in rem prępemodum vertenda priuari, & grandiori ſuo quam illorum ſumptu captæ

ſibi ſeruari, coronam adimi, haudquaquam ſibi viam eiuſmodi ſignaſſe, tot omnis generis, & conditionis Catholicos, & ſacros, & laïcos, qui iaminde ab Henrico VIII. Religionem veram ſuis mortibus propugnaſſent. Subdebátque ſibi eorum molitionibus ſi emitteretur è carcere inuitus, non ſuffecturum os deinceps ad ferendos hominum oculos, & linguas ac ſuimet pudorem, miſerationem, & horrorem.

Inter hos conatus eximendi è carcere Vveſtoni, veriſimile eſt partem habuiſſe Principem fœminam Comitem Arondelli, pietate quoque illuſtriorem quam ſanguine, diſſimulata quidem vulgari habitu perſonæ dignitate, cum eius viſendi facultatem ab eo exoraſſet, & à carcerario emiſſet, poſt multa de animi rebus, paratam ſe obtulit ad eum quocumque tandem aut modo, aut pretio liberandum; cui ſubridens pater. Me, inquit, Domina alienum æs carcere non tenet, quod abs te diſſolui debeat; tum rationibus è ſublimi ductis, auertit illam ab eo conſilio illi quidem perhonorifico, ſed ſibi minimè congruenti. Sic durans paranda, vt loquitur, extrema quam quotidie expectabat hora, varia cœlitus animi voluptate reficiebatur, cuius pars extitit non parua trium animarum ad rectum conuerſio ex carcerarij ipſius familia; & ſacrificij diuini continuata diu celebratio, qui enim ſubiecta cuſtodia detinebantur Catholici, ad pulſum & horum Vveſtoni, ſupellectilem ſacram aptabant funi è ſuperiori feneſtra demiſſo, recipiebántque re diuina peracta priuſquam cœlum albeſceret, vt Sacerdoti quem ſecum habebant celebraturo in promptu eſſet.

Sed fuit eo effuſior, quo minùs præuiſa lætitia, qua omnes pariter Chriſti natalem celebrarunt. Erat in iis vnus olim hæreticus, & Catholicorum, in carcere cuſtos. Hic arte ſibi nota & familiari recludendi ſeras, pie vſus nec minùs celeriter, ante mediam noctem omnes ſui carceris ſocios tranſtulit in ſuperiorem Vveſtoni cuſtodiam, vbi multis cum lacrymis, & alacritate ſancta diuinis operam dedere. Vveſtonus omnes audiit confitentes, omnibus in trium ſacrorum aliquo ſacram Euchariſtiam præbuit. Omnes demum, qui prius eduxerat doctus pandendarum forium artifex iis eadem induſtria ſuo quoque carceri reddidit.

Poſt menſium aliquot mortis aut vitæ moras ambiguas, vocatur improuiſus ad exam n Vveſtonus. Ponuntur ei ob oculos Biblia ſermone vernaculo è ſchola Caluini vitiata, vt tactis iis iuratus ſponderet ſe clarè atque ingenuè ad interrogata reſponſurum, & reſpondit etiam clarius quàm vellent; cæterum negauit omnino iuraturum, non quod recuſaret ab deprauatis & falſis Bibliis teſtimonium verò aſſerere, aliáque vt ipſi rebantur, editionis vulgatæ poſceret; ſed vobis laïcis, mihi Sacerdoti, ſatin' ait, videtur hoc eſſe idoneum tribunal, cuius tanquam legitimi, auctoritatem iurando ſanciam. Reſponſionum mearum fidem quod attinet, hanc vobis ſecuram præſtabo: eius pignus habete Sacerdotis promiſſum, iureiurando cuiuis apud me non impar, ſi quæſitis veſtris conſcientia integra ſatisfacere potero, faciam libenter, & candidè: ſi Religioni & Catholicis videro obfutura, de iis ex me nec flatum, nec fumum exprimetis, ſic ille animo &

vultu

vultu nihil diſcrepantibus ab illa verborum libertate. Quare omiſſa quam poſcebant iuriſiurandi cautione, venitur ad interrogata, quibus illum tam multis (conſederat enim forenſium capitalium ſeries bene longa) tam perplexis, longinquis, captioſis, tam densè ac preſſim mutatis vicibus laceſſiuère ſeorſum ſinguli, vt horas quatuor ſolidas quærendo tenuerint, nunquam eo vel vnguem deflectente à reſponſionibus ſinceris & perſpicuis, ſi fas eſſet, ſin autem à religioſo Chriſtianóque ſilentio: nunquam propterea hærente ad quæſtiones malignè compoſitas ex conditionibus futuri dubiis, qualis inter multas, quas eſſet in partes iturus, Hiſpano Angliam inuadente, quod tunc magno parabat molimine, cuius ictum quæſiti facile fuerat exire, ſi ſe forenſis improbitas intra facti lineas concluſiſſet. Pronum ſiquidem erat expedire ſe ioco, & dicere in neutras iturum, cum obſeruaretur ab ſuo carcerario tam belle, vt paſſus quatuor prodire ſui non eſſet arbitrij. Sed volebant de mente illius ferre ſententiam, vrgebántque quod eſſet facturus ſi iuris ſui foret. Quare ille, ſi rogaret, inquit, bello ſacro, cuiuſmodi plurima geſsère Chriſtiani, quid ſim conſilij capturus; ſuppetet & illico reſponſum conditioni meæ idoneum, quam ea bella minimè dedecente de bellis cœteris abeſt à me tam procul vt cogitem, quàm à Sacerdote, vt velit tranſire in militem. At enim, reſumit alius callidius vafer; ponamus arma quæ minatur Hiſpanus Religionis titulo moueri, quibuſnam tunc acceſſurus ſis, Hiſpanis? an noſtris, aut ſi te arma & bellum non iuuant Sacerdotem, & religioſum, etſi ſacra, & religioſa; quid conſilij daturus ſis, petenti quibus accedere debeat? Cui, nihil cunctatus, nec hæſitans Vveſtonus: de me, inquit, hoc certum, & indubitatum habetote, hoc rerum articulo nunquam fore me cuiquam auctorem conſilij ex quo poſſit religioni Catholicæ detrimentum ſequi, cuius dicti vnius plena breuitate, ſatis ab ſe factum, & interrogatis cenſuit, & conſcientiæ; nec adduci præterea valuit vt explicatius aliquid aut ſubtilius adderet, nec vero illorum intererat aliud audire quo illum morti addicerent, cum haberent illum pro Chriſto & fide Catholica confitentem reum, quam confeſſionem in procinctu erat vt apud duodecimvirûm tribunal iteraret. Remiſſus inde ſuum in carcerem, expectatiſſimus iis venit Catholicis quos carcer infimus claudebat, ſcripto enim ab eo dati ſibi reſponſa plurimum rogarunt, quibus ſatisfecerat quæſitis, ſibi videlicet ad idem tribunal vſui futura, à quo ſe in horas vocatum iri opperiebantur.

Pendente in hunc modum Vveſtoni cauſa, en illi repentè in carcere nihil tale cogitanti vir nobilis qui ſua vel ſuperioris poteſtate inde illum inducit, vbi expectabatur à Proteſtante miniſtello ſcientiæ nomine inter ſuos inſigni, & hunc ad te inquit Theologe! Theologum pariter adduco, vt tu Vveſtone, pro ſua doctrinæ præſtantia de capitibus aliquot fidei docentem placidè audias, & diſcas de iis quid te oporteat ſentire, cui Vveſtonus comitatibus omiſſis: ego, inquit, vt diſcam hac ætate, quid à me credi oporteat, egeo nemine: ergo, infert nobilis, inter vos ſoli de iis conferte. Miratus hic Pater, hoc ſi mea cauſa fit, tempus ait, & opera luditur; ſin ad ve-

Qq 2

ritatis luculentiorem perſpicientiam cur nos ſoli? caret nempe Academiis Anglia? & theatris ingenij; Londinum, vbi ſe veritas magnificè proferat, niſi ad hoc mavultis abſtruſam perpetuo quærere, vt inuentam peius abſcondatis? ſunt, inquit nobiles, ſunt certè theatra producendæ in publicum ſua cum gloria veritatis, ſed ab iis arcetur veſtra vox, ne illius efficacitate minis multi ad eam deficiant. Viámque illi propoſuit aliquanto diuerſam, & ſedatiorem Theologorum ſex Proteſtantium, & Catholicorum totidem, concertatione diſputandi minori ſtrepitu eodem ſpectantium quò magnis tumultibus, Academiæ fruſtra contenderent, quod libenter quidem, ſed hac lege admiſit Vveſtonus, vt ſuos pars vtraque haberet notarios proprios, qui ad ſingulas quæſtiones argumenta exciperent ſingula, & eorum diſtinctè ſolutiones iis adiungerent, communi vtrinque, & eadem fide. Qui poſſent vincerent, cæterum acta diſputationis ederentur legitimis auctoritatibus firmata; ſed hic parum tenax propoſiti nobilis, hoc demum eſt air, velle ſimul & nolle, ſtatímque ſera obductis foribus, in quartam poſt horam rediturus ambos intus concluſit. Erat Miniſter hæreticus, quod in eiuſmodi literatis rarum, affabilis moderatíque ingenij; cui proinde ſua modeſtè proponenti, ſolutiones ſimiliter contentione procul claras ſubdebat & ſolidas; paucíſque vtrinque non magna, nec tota vi exceptis & repulſis conuincebat, vt illam tunc Pater ſolitudinem doleret diſputationis. Verum ignorabat adeſſe qui audirent, tametſi latentes, nec æquum erat tam vtilem glorioſámque pugnam ſua victoria, & fructu carere.

Inter alia certatum, interpretatio ſacrorum codicum an eſſet cuilibet permittenda; qui ſe vt pro certo Caluini aſſeclæ profitentur, ad hoc animo fingit ſpiritum ſanctum habere præſentem, & quoties lubitum fuerit, vilem ex officina ſua opificem, ex lauatrina mulierculam docente hoc ſpiritu interpretari Dei mentem. Quod tam validis Pater, & perſpicuis argumentis, falſum probauit & friuolum, vt Miniſtrum haberet, non ſecum modo ſentientem, ſed fatentem ſincerè atque fideliter eſſe prorſus nobiſcum ſentiendum. In confeſſionis ſacramento, & aliis quibuſdam, multa ſibi quoque nobiſcum placere concedebat, aliqua non item. Regreſſo denique horas poſt quatuor nobili, nec ſat Caluiniſta, nec ſatis Catholicus abſceſſit; ſuo Vveſtonus carceri redditus, Philoſophabatur apud ſe cui bono, & à quo, commiſſus eſſet ſolus cum eiuſmodi homine, & ſolo, & tamdiu? cui poſt triduum adhuc ambiguo amicus adfuit viſendi gratia, ignotus quidem, ſed miræ comitatis, qui ſermone illato de obita diſputatione, optatóque illius exitu, cum animaduertit loqui ſe Patre peregrina; narrare orſus eſt Sacerdotes fuiſſe duos quos metus tormentorum, & prædicantium fraus in tranſuerſum agebant, deſertores propediem futuros, quanto Catholicorum dedecore ac dolore, tanta Caluiniſtarum inſultatione & triumpho; latuiſſe illos in contiguo diſputantibus conclaui ſuſpenſis auribus perattentos; viſam eſſe illis tam clarè, & inuictè ſoliditatem Catholici dogmatis à Patre exponi; eámque ſibi vim Chriſtianæ generoſitatis animo infundi, vt parum abeſſet identidem quin latebras rumperent ad obiurgandam Miniſtri cæcitatem,

tatem, & ſuam ipſorum cum gratulatione deplorandam, ex qua Dei beneficio ſentirent ſe à P. Vveſtono liberatos, atque in poſterum expeditos ad veritatem fidei, quam ante odiſſent per mille ſupplicia & mortes propugnandam.

Hinc ſuam didicit Vveſtonus nec ſolitariam fuiſſe, vt indoluerat, nec abſque magno operæ præmio diſputationem, duo enim illi Sacerdotes, & quod inuicem ſanctè pepigerant, & pariter Deo ſimul promiſerant, magna fide magnóque exemplo præſtitêre. Alter non diu poſt data pro Chriſto vita inconſtantis notam quam vacillando contraxerat ſanguine eluit. Londini alter conſcenſo pulpito quod ad crucem extat cœmeterij S. Pauli, coram multitudine alia omnia expectante, palinodiam altè canens execratus eſt Caluini errores, ſtatimque propterea furente in eum populo, raptatus in carcerem, & compedibus oneratus. Eſtque hic ille de quo aliàs Antonius Titellus, felix ſi quam ſubinde facilè hauriebat diuini ſpiritus potentes, & violentos motus, tam conſtanter fouiſſet ac fortiter; non fuiſſet eius vitæ curſus fluctuatio perpes, & deformis, nunc in martyrium aſſurgens, modo ſe in apoſtaſiam retorbens, quoad eius demum tacti miſeria Catholici tranſmiſêre illum in Belgium, vbi eundem vitæ, & inconſtantiæ ſortitus exitum, mirum quod diem Catholicus, & pœnitens clauſerit.

Annum hunc æui 87. dignè coronabit vocatus ad ſacram purpuram Alanus, magna Sixti V. Summi Pontificis gloria, qui tanti eum fecit; ſumma Perſonij voluptate: qui ſe tunc Romæ votorum compotem geſtiit, quibus Philipo II. inſtiterat vt eum poſceret Cardinalem quanquam ſibi potius Alanus hunc honorem quam cuiuis alteri debuit, nec minus illi decoris contulit, quam duxit ex eo ſplendoris Verum hanc lucem meritorum refugiebat eius modeſtia, æquitatem ſpectabat fidiſſimi, & amantiſſimi Perſonij ea fructuosè vtiliterque producere. Ac circumſcribamus licet viri egregia in Eccleſiam merita Seminariis duobus Duacenſi poſtea Remenſi; æſtimemúſque illius in ea ſumptus, labores, curas, defenſionem, tutelam, pericula, non rerum modo ſed & vitæ ipſius, conficiemus profecto, quantumcumque honoris, gratuitum ad hæc promerita non fuiſſe. Duacenſe quidem, ſcribit auctor illius temporis, primogenitum fuit inter illa, quæ ſacroſanctæ ſynodi Tridentinæ conſtitui iuſſa ſunt mandato. Hoc plus mille numerum Sacerdotum, annorum tractu nonaginta ſuppeditauit Angliæ laboranti, quorum centum ferè quadraginta, vita & ſanguine, Catholicæ fidei quam prædicauerant ſubſcripſêre. Nec vſquam priùs aliunde Angli excolere patriam ſuis ſudoribus miſſi ſunt, quàm ex Duacenſi Collegio viam iis feciſſent, & complanaſſent centum Sacerdotes.

LIBER QVINTVS.

Claſſis Hiſpanorum Angliæ imminet, magniſque propterea Catholici arctantur anguſtiis; infeſtum Dudleyi Leyceſtriæ Comitis in eos animum, & minas inexpectata mors præuertit. Vveſtonus Londino Vviſbicum transfertur, obitérque deſperabundum in morte Catholicum in ſalutis fiduciam reducit. Angliam ſubeunt PP. Oldcorneus, & Gerardius qui Falconerij vocabulo deluſis cuſtodiis admiſſus ingreditur.

CAPVT PRIMVM.

CLASSEM illam Philippi ſecundi graue pridem & grande tonantem, anni huius octogeſimi octaui Iulius exploſit in Angliam, vbi mari viciſſim terráque alacriter opperiebantur illam Angli, ſed impugnaturis eam terra ne opus quidem fuit in conſpectum prodire congreſſibus quatuor ventorum, peritia nauium, & armorum naualem victoriam Anglis integram dedit. Dum vires vtrique in prælium reparant, tanquam victi, miſſique ſub iugum Catholici miſeris modis opprimuntur, eóſque nudum Catholici nomen domi apud ſuos, pertinacius traducit pro hoſtibus, & proditoribus, quam facta fortia contra hoſtes, pro generoſis fidiſque ciuibus ac niſi eorum in gratiam inſinuaſſet Reginæ Deus ſenſus mitiores quam quos eius nonnulli coquebant Senatores; actum erat de illorum vita, & à propria ſuorum ſtrage, qui fingebantur cum hoſtibus ſentire, auſpicabatur externam victoriam; quin & ipſe Leyceſtrenſis Comes, cuius tota erat & Reginæ, & Regni poteſtas, iurauerat ante annum vertentem non fore in Anglia Papiſtam niſi capite truncum. Iámque illum Regina maiori amoris quam conſilij inſtinctu præfecerat Angliæ, & Hiberniæ Proregem, rametſi hoc diploma ne exiret: auctores fuerant Reginæ Cæcilius ærarij, & Hattonus cubiculi præfectus, ne ambitione impotenti Proregis quem creaſſet fieret ipſamet Proregina. Sed futuri

futuri præſagus & arbiter Deus, damnis occurrit exitialibus quibus non poterant triſtiora quàm à miniſtro illo timere Catholici Septembris quarto ſceleſtam animam vomuit, veneno an ferro domeſtici famuli, dubitet ſi volet Camdenus, certè anni eius non vidit finem quem præuenturum ſe Catholicæ fidei clade vltima iurârat. Immenſo poſt mortem nominum pondere deprehenſus eſt fiſco obnoxius, cui propterea leuando bona eius omnia ſunt adiudicata ſublato è viuis tam immani. Protutè interquieuêre tantiſper Catholici, quemadmodum & biennio poſt extincto Vualſingano; illo vt ſui quoque illum notant politicarum perplexationum, & ambagum magiſtro vaferrimo.

Iam ex malis quibus per hos motus armorum vexatus eſt Catholicus innocens, fuerúntque pars apparatus ad bellum Hiſpanicum, ea ſolum quæ ad nos ſpectabunt referam. Imprimis igitur delibatus eſt ex omni carcere Sacerdotum delectus, quorum eſſet apud Catholicos præcipua veneratio, & fama, iuſſique ſunt extra frequentiam hominum, ac propè extra Regnum in Caſtellum Vvisbicum compingi, & putentibus illis ergaſtulis ſepeliri. Ex iis fuit Guillelmus Vveſtonus, idcirco in viuis ſeruatus, ne morte illius maiorem in modum protitarentur Catholici, quibus vnicè quidem erat carus, ſed hanc ipſam ob cauſam, amouebatur ab ipſis longiùs, ex regula ſuſpicioſæ ſemper in peius politicæ, ne ſi quid forte incideret, ſuo conſilio, & auctoritate Catholicos poſſet in damnoſum aliquod facinus mouere. Denuntiatur ergo illi Reginæ nomine Vvisbicum migrario in extremis ferè Cambridgiæ finibus. Dantur illi tres dies, ad captandum oſtiatim ex amicorum pietate viaticum, cum adiuncto ſibi ad latus milite quod niſi vltro ex auaritia conceſſum fuiſſet, optaſſet ipſemet, omnéſque Catholici caro emptum. Poſtridie ſi quidem laïci habitu, (Londini aliter non licebat) viſere paſſim Chriſti Confeſſores, tum Sacerdotes, tum laïcos quacumque cuſtodia tenerentur, cum mutuo ſenſu incredibilis conſolationis; inde pari nummorum dimiſſo cuſtode liberè quo vellet excurrere dumtaxat, vt ſuo ſe carceri ante noctem referret, tantùm ſatelles hæreticus credidit hominis ſanctitati, vitæque ſuæ periculum in fidelitate ipſius ſecurè depoſuit. Hac ſolitudine oberrandi, vſus eſt magno bono Vveſtonus, reuocando præſertim Catholico nobili ad fiduciam ſalutis. Iacebat deſperabundus in extremis ſéque iam velut dæmonibus datum in prædam vociferabatur, quibus nec delirans, nec imaginosè, ſed reipſa ſpectabat refertum cubiculum, iuſto in hominem planè ſceleratum Dei iudicio & ſalubri exemplo eius ſimilium. Sudauit plurimum apud eum Vveſtonus ne ſe priùs damnatum (quod ille obſtinabat) quam iudicatum ſtatueret, Deo confideret, nec peccata cœtera, grauiori omnibus deſperatione oneraret. Rogaret veniam, hoc tantum, dare ſeipſum, pro illo vadem veniæ obtinendæ. Deus tandem, inſignis fortaſſis opere aliquo miſeri permotus ſuauem Vveſtono ſuggeſſit curandis hominis rationem, quærit ex illo de culpis anteactæ vitæ, & velut narrati expreſſas, format pedetentim veri ſenſu doloris in idoneam confeſſionis ſacræ materiam quam vt ſerio in-

choauit, vidit impuros qui lectum arctabant ſpiritus paulatim abſcedere Ac tanto longiùs, quanto pergebat vlterius pertexendis quod cœperat peccatis, quod tandem omnes conclaui excluſi, reſpectabant ſubinde ex foribus, eíque iratis vultibus terrorem & minas ciebant. Referebat hæc ipſe adſtantibus ſe videre, iis enim illa, quam ſibi potiùs cernebat; ſolutus denique à peccatis omni pariter abſolutus eſt, & paucas intra horas mira ſalutis fiducia, & ſerenitate animi obiit, ſacro viatico Vveſtoni miniſterio inſtructus. A quo paulò quam ſpiritum efflaret curioſius inquiſitus, vnde illi cogitationes tam deſperabundæ, tantúſque horror exhomologeſis tum Catholico licet, & multos iam annos, pro fide Catholica moleſtias carceris perferenti. Pœna, inquit, vocibus moribundis meo ſceleri apta, & debita; pergebam miſer in carcere, accumulare offenſas in Deum perpetuas, nunquam tamen illas Sacerdoti, niſi mutilas & ex parte pandebam, mali dæmonis aſtu ſtolidè perſuaſus, non confeſſionis ſacræ diuina efficientia, ſed voluntariis pœnis peccata deleri.

Aderat dictus profectioni dies, Sacerdotes duodecim ex diuerſo ſolerti carcere traduntur præſidio militari Vviſbicum deducendi, tota ad eos effunditur Londinum, Proteſtantes mixtim, & Orthodoxi, ad ſpectandum illi, hi ad ſalutandum, colloquendum nutu, poſcendum demiſſo capite fauſtam eorum adprecationem, & ſublatis in cœlum oculis aſſiduas apud Deum preces. Quocumque porro diuerterent humaniſſimè ſupra ſpem habebantur, debili ad fores cuſtodia, & hac magis ad inhibendos inſultus aduerſariorum, quam Catholicorum in eos pietatem. Vviſbiſcum abacti, Gubernatori arcis committuntur, à quo die poſtero, ſolennibus nundinis magna ignominiæ pompa in caſtellum ducuntur, ſua quique in ærumnoſa ergaſtula detrudendi, & ſuſpicioſa diligentia ſeruandi, iis in lautumiis commorantem Vveſtonum haudprius reuiſemus, quam eum indignè turbulenta quædam ingenia, & à Miniſtris regiis decepta, vndecim poſt annis in Londinenſem Turrim reuoluerint cruciabilius ſeruandum, & arctius, tunc autem de viri ſanctimonia, at innocentia, rebus geſtis, & tolerantia referemus quæ vtiliter legantur, nec ſine admiratione. Hanc interea Londini vnius iacturam, penſauit duorum aduentus. Ioannis Gerardij qui magnitudine geſtorum per annos octodecim, noſtram hanc locupletabit hiſtoriam, & Odoardi Oldecornei laborum eius, & carceris, mortiſque beatæ cum Henrico Garneto ſocij.

Natus eſt Ioannes Gerardius (apud Belgas Tomſonus) in Prouincia Dalbyi, Licfeldienſi Diœceſi, Patre Thoma Gerardio, ſanguinis, fidei, & carceris nobilitate illuſtri, à Magiſtris Catholicis (quorum vnus deinde Societatem noſtram complexus eſt) eruditus eſt Latinis & Græcis ad annum ætatis ſextum & decimum in Collegio Exceſtrenſi Oxonij nominatiſſimo. Sed illinc breui coactus excedere, quod communionem de profana Caluiniſtæ manu recuſaret; triennio poſt in Galliam tranſiit, facultate tunc nobilibus facili ad linguam vſu condiſcendam, Remis egit, ſed extra Collegium Alani, quod vti ſtudiis illius obfuit non parum, quæ præter

ſcripturam

ſcripturam eiúſque interpretes fermè alia non tractabant; vice verſa eius pietati contulit plurimum, ad quam ductores habuit magnos illos Bernardum, & Bonauenturam, quorum perpetuò terebat opera. Ibidem egregium iuuenem Deus illi obtulit in familiarem, quem adegerat acciſa valetudo ad tyrocinium noſtrorum relinquendum, vt natiuo cum cœlo priſtinam hauriret ſanitatem. Eorum inter ſe neceſſitudo omnis deliciabatur in diuinis rebus; & hinc primum Ioannes deſiderium concepit Societatis ineundæ. Alterum orationis quæ mente peragitur, magiſterio eſt imbutus, cuius deinceps illis horas non metiebatur clepſydra, ſed ſapor pietatis.

Exacto iam Remis triennio, poſt non longas Pariſiis moras, Rothomagum adiit, vt recèns illuc appulſi Perſonij exoraret opem ad Societatem obtinendam, qui ante omnia illi auctor fuit vt in Angliam remearet, rei domeſticæ ita componendæ, ne qua foret de illa tum quoſuis in caſus, tum in perpetuum vel ſollicitus, vel memor; confecto poſt annum negotio dum furtim ex Anglia cum Catholicis aliis in Galliam redit, fœda quinque dierum tempeſtate vento demum vela permittere compulſus. Dubrim iterum ſubit. Inde ipſe eiúſque ſocij pro fugitiuis tenentur Catholicis, quod nullo eſſent muniti commeatu; Londinum mittuntur ex legum & Parlamenti ſcitis. Coniectis in compedes cœteris; nobilitatis fortè cauſa Gerardio parcitum, ſed datur materno auunculo Proteſtanti euertendus, tentatúrque ab eo caſſis conatibus, vt vel ſemel in hæreticorum templo videndum ſe ſiſteret, quod vnum ex eo poſcebatur. Exhauſtis in irritum auunculi artibus, ſuis illum pro more fraudulentis, fruſtra pariter periclitatus eſt Londinenſis Epiſcopus Elmerus, ac demùm Reginæ Conſiliarij à quibus Equite Martiali (nomen eſt carceris) clauditur ex quo bis ad tribunal productus ſuam inuicti Catholici firmitatem ea defendit generoſitate, vt inde ſua inſigni cum gloria, mulctam retulerit bis mille florenorum, & perpetui carceris, ſed potentium amicorum interceſſione poſt annum liber, dato ſi quando reuocaretur ad tribunal, qui repræſentaret illum vade: vadem nactus eſt vt genere nobilem, ita Catholici pectoris amplitudine capacem, qui quicquid ſe tandem futurum eſſet in poſterum, fugam ei permiſit, Romam ergo peruectus, in Seminarium Anglorum à Guillelmo Holtio ducitur, vbi quæſtionibus controuerſis, & Theologiæ de moribus cum diligentem dediſſet operam, Sacerdos conſecratur, paucis illi ante legitimam ætatem menſibus condonatis. Cumque illi ad votorum culmen nihil deeſſet; præterea niſi vt adſcriberetur in Societatem, die fauſto ſuſceptæ in cœlum Deiparæ hoc ſeculi anno 88. à Generali Aquauiua in eam coaptatur cum fido ſodali Eduardo Oldcorneo, diéque eodem mittuntur in Angliam Religioni fortiter excolendæ operam nauaturi.

Augi cum eſſent ad mare Nordmanniæ nauim conſcenſuri, crebris terrentur vndique nuntiis, totam metu anxio Hiſpanorum, ſuſpicaciſſimis, & timidiſſimis cuſtodiis vallari Angliam, nec ſolum portus, ſed & plagas deſertas & auias, quin vrbium quoque in ipſis mediterraneis, & apertorum aditus pagorum ſeptos, & quiſquis accederet, vel Anglus vel externus

Rr

niſi aliunde ſat notus, ſuſpicionem de ſe facere Catholici, proditoris, & hoſtis. Interrogari à cuſtodibus plurima, poſt ad ſeueriores Radamantas duci; acuratiori examine introſpiciendos. Angliam denique tunc eſſe vndequaque impenetrabilem, aſtu potiſſimum & arte ad eius ingreſſum egentibus. Pari nihilo ſeciùs animi celſitate ac Dei fiducia, pergebant noſtri vltra ire, per quicquid periculi obſtaret, cum à Generali Præpoſito monentur, inter ſe videant, conſulant, quod in commune ambobus maximè probaretur, id agerent. Condicunt igitur cum Nauarco viro bono, & fido, qui ſe illos ſpondet ſecurè tranſuectos, expoſiturum vbicumque vellent, & vero per triduum tractus ſecuti boreales, vtpote quo magis Londino diſſitos, & ſolitarios hoc minus cuſtoditos, ſtetêre in anchoris è regione deſerti littoris ad quartam noctis horam, ſéque in illud Scapha ſurdo remigio eiecêre.

Erat nox illa neceſſaria magis illorum timori quam itineri commoda, cæca, pluuia, frigida, vt ſolent in illo aquilonari gradu Octobri exeunte. Tam ſecuri, quam tecti tenebris, hærebant incerti quo verterent, quoad illis proſpectum à mari interiora ſatis longum monſtrauit naſcens dies. Illuc ſe per calles fortuitos immittunt, ſed infeliciter adlatrantibus ad eorum ſtrepitum villarum moloſſis, & viciniam omnem excitantibus. Quare proximam nacti ſyluam in eius denſiora ſe induunt, & illic madidi rigentes, taciti ſuſtinent quoad die iam claro Londinum verſus diuidantur, forte viam legunt quam prior iniret quæ patri obrigit Oldcorneo, mox tenue illud quod ſecum tulerant partiti viaticum; ſylua emergens Oldcorneus ad mare regrediebatur, nec multum proceſſerat cum nauim aduertit modicam Londinum vela explicantem, curſúque præcipitat adiungi vectoribus quaſi minimè ignotus, ſed in nauis illius expectatione; nec ſuſpicionem mouit homo ex mediterraneis veniens, nec ſcrutatus eſt ex eo quiſquam quis eſſet. Sed nauis ingreſſum tam facilem quem ei audendi libertas propè familiaris dederat, ardentior pietas tantumnon abſtulit. Dum verba nautarum ſpurca, ſacrilega, moréſque improbos, crebra inferorum, & mortis inculcatione caſtigat. Verum iis, tam comem, tam ſe beneficum, gratúmque præbuerat, vt dicta illius quamuis aſpera bonam in partem accepta vtiliter coquerent eique quocumque nauis ferret etiam Londinum ductores, & fideiuſſores ſecuri fierent, velut vnus foret eorum ex numero: ſic tanquam ludibundus rogante nemine, vel morante loca omnia perſuaſit, per duaſis vbique cuſtodibus eſſe illum nautis pridem notiſſimum.

Impeditiores habuit Londinum acceſſus Gerardius, vt qui terra veniret, luce palam & in omnium oculis; nec ſuum homini etſi crebro felix, ingenium, in diſcrimina valuiſſet, niſi Deo peculiariter iuuante. Progreſſus ſi quidem cum ſole, ſuæ illius è ſyluæ penetralibus latebris, cœpit data opera tranſuerſis campis inerrare. Commentus ſibi futurum tutius, quod ſuſpicioſius videbatur, cernens enim ex aduerſo procul ruſticorum turbam, ſéque illos videre diſſimulans, circumſpectare, ſuſpicere, figere

oculis

oculis arborum procera, & maxime denſa, ſubſiſtens, retrocedens, quærenti ſimilis, & quærendo feſſus deinueniendo quod quæreret deſperanti! dein longè adhuc à ruſticis Eia vos? pueri! ecquid forte hac vobis circum apparuerit volans falco peregrinus, argenteo ad pedem cruſmate, nigricante pluma. Partitis hoc & illo colore alarum extremis, pergebátque illis auem deſcribere, vt erat eius aucupij à puero tum mirè experiens, & tum eorum naturam, alitum, ingenia, indoles, domituram, morbos, educationem apprimè callens, quibus eximie ſæpiùs diſſimulauit Sacerdotem dum ingreſſus domos hæreticis mixtas ad Catholicos iuuandos ita proprie ac ſcitè artis eius ſingularia omnia explicabat, vt excellere in ea crederetur, Sacerdotis autem; nec pilum habere hic negant ruſtici falconem à ſe viſum doléntque requirentis ſollicitudinem inquietam & cum eo ſparſis ſublime oculis, in cacuminibus arborum aliquoties fruſtra quærunt ipſe viros ſimplices præteruectus iter ſequitur oberrans, & aucupans & miſſis in ſepes lapidibus, notóque in auras clamore, ac vocibus, ſuum qui nuſquam erat falconem ad reditum, & prædam ſollicitat. Millia octo quaſi vagus explerat, cum maris nauſea, noctíſque proximæ fractus incommodis, & fame triduana quam illa aucupij ficta ſed laborioſa ſimulatio acuebat, in diuerſorium ſecedit, narránſque de falcone quod conducebat tegendæ fabulæ, cibo reficitur, ſed cautè præuidens, ſe ſolum, & peditem, & malè à veſtibus paratum, habitum iri pro errone, & improbo, quales ferè illic eiuſmodi cenſentur, paſsímque illi facturos moras cuſtodes viarum; emit vile iumentum ab hoſpite, quo poſtridie vectus in oppidulum venit paucis milliaribus diſſitum, vbi à cuſtodiis rogatus quis? vnde? quâ causâ? ſuam illam de amiſſo falcone repetens fabulam haudquaquam ſatisfecerit, ductúſque propterea vt Gubernatori, de ſe reſponderet, inuenit illum cum ſuis in templo Caluiniſtis ingreſſúmque ad illum ingenioſè declinauit. Prodiens itaque Gubernator parúmque illius reſponſionibus acquieſcens, tametſi, confidenter & liquido editis, reiecit illum ad conſeruatorem pacis (quod erat perinde, ait ipſemet narrans, vt eum carceri mancipare & conſecuturis ad hunc pœnis deprehenſa certo falconis ſtropha, & Sacerdotis aucupe perſonati, quod diu latere non poterat. Laboranti eius negotio in hunc modum, extra opis humanæ remedium, ſuccurrit momento diuina bonitas, fecítque illum dicendi lepore, & agendi, Gubernatori ſubito gratioſiſſimum, ſic vt eum attentè contuens, fers, ait, quiſquis es fronte tam nobili literas tuas commendatitias, nec te aliter committam apud me haberi quam deceat nobilem, & præclarum virum; & vero amplam ei fecit quocumque mens ferret commeandi, oberrandíque facultatem; inde vſque Londinum, peculiari hoc, & claro tutelæ cœleſtis præſidio circumſeptus peruenit incolumis, moras ei nectente nemine. Fuitque hoc noſtris illic adeò ſolenne, vt inter inſidias, proditiones, repentinos caſus, & mortis pericula, tranquilli agerent opis huius adeo ſingularis minimè dubij, & tutelarium geniorum; magniſque expliciti nodis capitalium diſcriminum; induebant ſe in alios etiam capitaliores, & perplexiores, ſi ſalus vnius animæ affulſiſſet, quoad dura, & longa

perfuncti expeditione hoſtibus traderentur, poſtremam eius partem expleturi morte pro Chriſto alacriter mediis in cruciatibus obeunda.

Gerardius vt breuiter dicam Londino iam proximus, in ſocium incidit mirè beneuolum, & comem, ſibique tunc opportuniſſimum, capiendus omnino niſi eum, licet ignarus periculi ſocius in ſuburbanum hoſpitium ſecum perduxiſſet; quo ſuperueniens ab vrbe ſenex, pauca verba dixit, in quibus dum ludunt familiares hoſpitij, ex iis intellexit Gerardius Catholicum eſſe pietate inſignem, toleratóque haud pridem pro Chriſto carcere. Seductum itaque tantiſper, de conſilio & auxilio modeſtè interpellat. Ab eo fidenter Londinum inducitur, & viro nobili offertur eóque Catholico, cui ſe admodum cautè Sacerdotem faſſus, è Societate, optatiſſimus pridem illi venit, & tanquam cœlo miſſus. Exceptum illico in ſuburbauum ſuum paucis Londino milliaribus ſecum ducit, nobiliſque exeultum ſchemate, quo ſibi veterum comitatum elegantias natiuas perbellè aptabat ad Garnetum, miſit eius Præfectum miſſionis, ſed in equo ſublimem phalerato ex pulchro ſeruorum comitatu: hic quantum fuerit inexplicabilis vtrinque gaudij, ſalutationum, gratiarum, res ipſa loquitur recepto contra ſpem Gerardio quem dies iam multi fruſtra expectatum perſuaſerant aui mala iter iniiſſe.

Illuc Oldcorneus dudum Gerardum præuerterat; itémque Sothuvellus, capitum quatuor paruus numerus, ſed illuſtris, & cui ſimul parem ægrè inuenias, ſiue vtilitatem ſpectes illius Eccleſiæ, ſeu priuatam illorum gloriam, ſiue Societatis noſtræ decus. Tribus enim illorum beata mors pro Chriſti obſequio, & Catholici nominis obtigit; tot ſpaſmos, & vitæ deliquia, inter atroces cruciatus, tamdiu quartus perpeſſus eſt vt ei mitius futurum fuerit ſemel mori. Nunc dum inuicem conſolantur mutua conſuetudine, cautiſque ac fortibus monitis operarios nouos præmunit, & roborat Garnetus ad miniſterium; adeſt Chriſti Natalis cui cum Catholicis celebrando, funduntur in diuerſa; & Gerardio quidem, iure aſſignatus eſt nobilis, qui primus fuerat eius hoſpes cuius ab lare diuinis per eum beneficiis cumularo, cœpit in latam circum meſſem effundi animarum; inde in partem Angliæ maximam, vbi octodecim per annos, Catholicæ fidei alios reddidit; alios extulit ad perfectam virtutem hominis Chriſtiani, ordinúmque religioſorum, nonnullos etiam ad martyrij apicem, quem illic faſtigium vocabant charitatis. Ex his carptim vt foret occaſio, pauca libabimus, foret alioqui iuſti voluminis, iuſta omnium ſimul narratio.

Galliæ

Galliæ motibus Seminarium Remenſe diſturbatur, & Duacum transfertur. Augenſe penitus concidit. Fundandis aliis incumbit Perſonius, Valliſoleti, Hiſpali, & S. Audomari. Quod vltimum floret nobilitate, numero, pietate, ac literis. Moritur Vualſinganus. Eius odia in Religionem Catholicam.

CAPVT II.

CRESCEBANT cum annis clades noſtræ, ſed hoc 1589. cum debiliori ex Anglia ſurgerent, quam vt poſſent illic rem Catholicam perdere, acceſſere iis vires ab externis, Galliam vniuerſam eiúſque ordines, imperij ambitus, cupido improbæ libertatis, dominij ardor, & Religionis ſtudia in partes, factiones, & arma vrgebant ſuorúmque ipſius viſcerum lacerationem. Hoc rei turbido publicæ, ac priuatæ, Seminarium Remenſe Galliæ diu tam honorificum, tam vtile Angliæ, penitus concidit, eius alumni veluti naufragi nuda in Belgium tulere corpora, & Duaci, vnde illos item tot retro ab annis arma ciuilia, in Galliam egerant denuo conſederunt. Sublatis dehinc è medio Guyſiis Seminarium Augenſe quod vna eorum fulciebatur beneficentia, vna deletum eſt. Verſabatur inter hæc Robertus Perſonius in aula Regis Catholici, de mandato Præpoſiti Aquauiuæ, ad componendos fluctus quos refractaria quorundam è Societate ingenia partus illius degeneres in eam mouerant, præfocaturi omnino parentem optimam, ſi tota quam ex ſeculo captarant impunitate vti licuiſſet. Audiebatur ab eo perlibenter, & æſtimabatur pro viro capacis ingenij, eminentíſque iudicij, & virtutis, qualem in Luſitania nouerat & laudarat. Quam ille Regis beneuolentiam ſolerter adhibuit ad rem Anglorum Catholicam variis ſubſidiis leuandam, inter quæ fuit Seminario Duacenſi attributus in annos cenſus, aliorúmque fundatio, quæ per magnas ſollicitudines, & labores, magnitudine præſtantis animi, & prudentis, & Regis ardenti commendatione denique confecit, ſed eo potiſſimum auſpice, & ductore, cuius ſi deſit propitius oculus & manus ſuſcipiendis rebus, & agendis, alia omnia fruſtra ſint. Fuit enim oſtenti diuini, apud ſe Hiſpanos ſuſtinuiſſe placidè Anglorum domos, & ſodalitia cum Anglus & hoſtis idem ab iis cenſeretur, damníſque ab Drako

nunc maris Præfectum, nunc piratam agente afficerentur frequentibus. Nam & deprædabatur claſſes ab India, & naues in portu Gaditano ante biennium multas incenderat, & Luſitaniam paulò ante aggreſſus, multa illic tum diripuerat, tum ceperat loca, nec Vlyſſiponi capiendi aliud ei deſuerat quàm fides proditoris; ſingularis tamen Regis Catholici pietas, communis Eccleſiæ quam propriæ ſuæ vtilitatis amantior ad earum domorum inſtitutionem ſuis inditionibus largè contulit, quas norat tantoperè, Religioni Catholicæ conferre, huic vero tam piæ liberalitati, reſpondebat ex æquo virtus adoleſcentium Anglorum, qui ſtudiorum vitæque omnis fructum alium non ſpectabant, niſi vt caras inimicas licet, repeterent patrias, iiſque ad fidem Catholicam, & ſalutem iuuandis ſudores, & ſanguinem donarent: cuius ſuæ mentis, votique irreuocabilis dedere publicè certum pignus, cum die ſolenni ad altare teſte omni qui aderat populo clara voce iurarunt magnum ſanctiſſimúmque iuſiurandum, quo ſui illius propoſiti generoſam ſancirent firmitatem: illorum quidem viuendi ratio eiuſmodi erat, vt qui tyrocinium ponerent moriendi pro Catholicæ veritatis, & animarũ vita. Ob hæc breui poſt Hiſpalis ſuum illud ſibi Collegium gratulans, mira de illo ſcripſit ad Clementem VIII. ſummum Pontificem, intérque cœtera, iuuenes illos cùm prodirent monſtrari ſolitos, *Tanquam Seminarium martyrum.* Nec diſpari laude ſplendebat aliud Valliſoleti Collegium quod Philippus II. ſua cohoneſtans præſentia, cum Græca, Hebræa, & propè omnibus quas nouit Europa celebraretur linguis, vna illa reſpondit, qua Principes animum, alia quauis plenius exprimunt, beneficentia ſcilicet noua, & inſigni: accedebat his quoque matronarum nobilium tenera charitas, quæ iuuenes illos prout appellebant alium, alia ſuſcipiebant alendum & fouendum matrum loco, quas vltro reliquerant.

His adoleuère incrementis hæc Seminaria quæ ſi ſemper manſiſſent Anglorum noſtrorum credita gubernationi florerent etiámnum numero, virtute, ac literis. Nullum tamen par Audomarenſi in Belgio, quod fuit item Perſonij opus qui, vel vnis tantum his Seminariis ſtatuendis plus Angliæ profuit, quam ſi nunquam ex ea receſſiſſet, huius quidem condendi hanc habuit cauſam. Parabatur in Anglia noua lex in eius perniciem ſi vnquam alia, vt Catholici pueri ex parentum ſublati gremio, Caluini didaſcalis tradetentur ad annum vſque decimum ſeptimum. Hinc fore vt ætas à teneris, errore imbuta, & qui ſolent errorem conſequi morum prauitate, vix niſi miraculo reuocaretur ad bonam frugem. Eſſe igitur non ſalubre modo, ſed neceſſarium, ætati illi minuſculæ aſylum pandere, futurúmque ex proba illius in ſtudiis humanioribus & piis, pia morum educatione ſuppeterent qui Romam, Hiſpalim Duacum, & Valliſoletum quot annis mitterentur ad ſuperiores ſcientias, quæ illic ſolæ traduntur addiſcendas. Conſtare ad hæc non rara experientia ſani magiſtra conſilij prouectiores ætate qui ex Anglia venirent olère nonnunquam natiuum allium, & erroribus olim, ac licentiæ aſſuetos quam Oxonij hauſerant, non eſſe ſatis in veritate Catholica (quam Duaci, & Romæ ſuſceperant,) vitáque conſtantes, lapſúſque

narrari

narrari iam nimio plures, offenſionis in populum magnæ, & deſertiones, in propudioſa proditionum obſequia, & quæſtus ſacrilegos locatas. Contra vero quos charitas, & patientia, & dexteritas magiſtrorum non mercenaria, ſed gratuitò exquiſita erudiiſſet à puero: & pro annorum acceſſu, præceptionibus congruis pietatis, & literarum imbuiſſet, euadere in viros ſecuræ in omnes occurſus fidæque conſtantiæ, vſúque illo aſſuetæ probitatis diuturno, ab iis ſemotos quæ poſſent illum corrumpere, in naturam tranſire alteram inſita meliorem. Quæ fuit Perſonio cauſa Seminarij huius extra Galliam ſtatuendi, per quam nunc latius Caluiniſmus ferro, & impudentia graſſabatur, & hoc præſertim æui anno octogeſimo nono, poſt necem Henrico III. ab impiiſſimo illatam proditore armis & iris ardebant omnia. Hæc curas Perſonij ſagaces vertere Audomarum Belgij ciuitatem, Angliæ vicinam, nunquam non retro Catholicam, frequentem portubus Angliæ proximis, & Anglicano affinem cœlo eiúſque hauſtui, cuius erat habenda ratio non leuis cum de pueris ageretur, alienæ auræ temperiem noxiam facile ſenſuris. Regis ergo Catholici gratia, & Religione ſingulari ſapienter vſus Perſonius, ſui huius conſilij effectus eſt compos aduerſantibus, licet eius operi nonnullis, etiam publici miniſtris ſuſpicionum vmbras ſubueritis; ſed Deo eius prudentiam, ſubſidiis peculiaribus animante, cuius vnius obſequiis illa veluti Angelorum inſtituebatur in terris domus. Cœpit itaque lætíſque dum vixit profectibus, vidit cœpta feliciter creſcere, operæ ſuæ fructu adblandiente coram, & oculos reficiente optato ſanctóque ſpectaculo Anglorum plus centum, ingenuitate puerili, nobilitate, ordine diſciplinæ, pietate referentium totidem beatos genios, & virtutum literarúmque arma, veritatis hoſtibus debellandis iam tum mouere incipientium hinc totis latè confinibus in honore & fama, ſchola Audomarenſis, etiam apud ſummos Anglorum proceres, nouo quodam prodigio, edictis minacibus vetantes pueros eo mitti; ſimul inuidentes huic eorum inſtitutioni, de qua non temere induco animum, vt credam peculiater ab ſe dictum exiſtimari voluiſſe S. Albani Vicecomitem, eundémque Angliæ cancellarium Baconum, quod de omnibus generatim Societatis Iesv, Collegiis, Academiis, & ſcholis aſſerebat, cum de recta iuuentutis educatione loqueretur. *Quæ nobiliſſima*, inquit, *pars diſciplinæ, reuocata eſt aliquatenus, quaſi poſtliminio in Ieſuitarum Collegiis, quorum cum intueor induſtriam, ſolertiámque, tam in doctrina excolenda, quam in moribus informandis illud occurrit Ageſilas de Pharnabazo talis cum ſis, vtinam noſter eſſes.* Ac de nobis quidem comiter & honorificè, ſed vltima de ſuo illo deſiderio verba in auras ventis portanda iactauit.

Educationis huius pretioſæ laus Princeps debetur Ægidio Scondonckxio, Belgæ, patria Burgenſi, ſecundo huius Seminarij per annos ſeptemdecim Rectori, cuius etiamnum viget memoria, tanquam viri cum quo inter ſexcentos vnus vix reperiatur comparabilis in illo iuuentutis nobilis, & patrij ſpiritus magiſterio aptè dignéque ſuſtinendo tam opportunè illis ordinem temporis, horarum momenta, occupationum vices partitus eſt; t

multiplici, fructuoſáque induſtria, literarum pietatíſque variauit officia, & modos, vt ardens alioqui ætas, & impatiens regulæ, tenorem illum diſciplinæ in articulos, & puncta diei prope ſcrupuloſius contextum ferret non ſolum patienter, ſed iniucundiſſimè obire. Adiecit & illud generoſis ingeniis ad ſtudiorum gloriam ingens calcar æmulationem, crebrúmque ſpecimen literarij progreſſus publicè oſtentandi, in quo proprium erat depoſito quolibet argumento, improuiſos, atque imparatos expeditè ſeu Latino quis poſceret, ſeu Græco ſi mallet ſermone dicere. Seminarij deinde, adminiſtratio Anglis Patribus vt erat æquiſſimum commiſſa, prouectúſque iuuenum, ferè nobilium, numerus ad ducentos, eadem qua cœperat fundationis primæ inſtitutione ac regula, quæ cuiuſmodi eſſet Rectore Ægidio, dicat is qui ſuis ipſemet oculis ſpectarat Tobias Matthei Eboracenſis Archiepiſcopi filius, multis inter Anglos titulis celebris, Roma Londinum redux, cum ex itinere ſubſtitiſſet aliquamdiu Audomari in Seminario, ſic de illo Romam ad Perſonium ſcripſit cariſſimum animi ſui patrem. Hoc noſtro in reditu multas vrbes, eáſque inſignes vidimus, nihil mirabilius Seminario Audomari poſito, inter omnia quæ vſquam, & vnquam ſpectaui loca, & ſimillimo, quo inter ſuperos, aliquando me ſpero potiturum. Tanta illic pietas, ordo tantus, tanta alacritas, dignus planè alumnis tam egregiis Rector, & alumni tanto digni Rectore, nec ſcio an ij plus eius amori debeant, an iis ipſemet? quantum enim virtute promouent, tantum eius exiſtimationi, & gloriæ addunt. Ita ille datis anno 1607. à quo anni fluxêre ſexaginta quibus primam illam natiuæ diſciplinæ conſtantiam Seminarium id tenet, eiuſque teſtibus gloriatur tam multis, quàm multos ſuorum ſegete religioſos ordines locupletat, ob conſimillimum vtrobique viuendi morem, nec laborioſum ex vno virtutis colendæ genere in aliud tranſitum.

Nec rerum fluxêre vacui, nec operum ſteriles anni quatuor conſequentes; ſed geſtis præſtantium hominum decedit plurimum, niſi cum ſuis integra nexibus, referantur. Idcirco libenter à truncis & mutilis in præſens abſtineo, ad aliena quod attinet, quanquam hæc etiam noſtra ſunt, continet hic annus ſæculi nonageſimus, obitum Franciſci Vvalſingani, toties & ſemper in perniciem rei Catholicæ memorati, quem adulatores eius hiſtorici ſagaciſſimum quidem vocant indagatorem coniurationum, ſed addunt etiam earundem in Catholicorum exitium aſtutiſſimum inuentorem, & concinnatorem, quod nefas ſanare ſe putant, imo & probare neceſſitate patriæ pietatis, quietis publicæ, & Reginæ tuto conſeruandæ. Ad hoc falſis vti debuiſſe, & per infamiam & mortes Catholicis optimis, & ſanctis Sacerdotibus, ex confictis proditionibus illatas graſſari ad vnam aliquam, quæ forte vera deprehenderetur, híſque, licet innocentium mortibus, & cognitionum ſeueritate tam crudeli deterrere mortales à rebellionibus mouendis. Quod olim ſibi iuueni reſponſum, à Iuriſperito Proteſtante (Campiani damnandi cum cæteris iudice) ſcripto reliquit Thomas Fitzherbertus. Campianus, aiebat, euidentiſſimè, & ad omnem iuris probationem

bationem inſons & innocens fuit. Quid igitur arguebat Thomas, hoc monſtri eſt? aut veſtra hæc quam portentoſa religio, quæ reos pronuntiat, morte damnat, infamia notat homines euidentiſſimè innocentes? at is mihi diſertè reſpondit, ob ſecuritatem regni non licere id modo, ſed frequenter etiam debere. Hæc Anglus nobilis, & qui annos Elizabethæ omnes implicatiſſimos rebus publicis & priuatis euoluerit, omnes inueniet vno vtili circumſcriptos per fas & nefas æqualiter quæſito, quoties vtrumque ad vtile pariter faceret, ac velut in plano depreſſionibus locorum exprimendis omnes cadunt vnum in punctum lineæ, palatiorum, carceris, tabernarum, templorum, indiſcriminatim ad vnum ſingulæ deſcendunt. Sic Elizabethæ ſcena omnis regia, & quicquid in ea editum, puncto immobili, conſiliorum omnium menſura, & Regula vtili ſcilicet nitebatur ſacra & profana; religio & arma; Parlamenta & leges; conſilia & tribunalia; & qui apud eam tanti erat, delectus Miniſtrorum, qui eius artes etiam intimas diuinarent, & ad eas agendo tenderent, ac vt de aliis ſileam tam multis, quorum nolle me penitus meminiſſe ab initio ſum profeſſus, vnus eorum extitit Franciſcus VValſinganus, in Religionis, & Catholicorum ruinam natus, ſolúſque omnium complexus venena, haud ſibi aliter quam ſerpenti futura vſui, hoc eſt non ſuo cuipiam pabulo vel bono, ſed alieno tantum odio & malo. Sua enim ſe in Catholicos perdebat rabie, ac dum ij dolerent, ſuos flocci habebat dolores viginti millia librarum quot annis in diuerſiſſimam, & perfidiſſimam exploratorum colluuiem ab eo conſumpta, ſcriptum eſt, eodem quo mortuus eſt Aprili menſe, in delatores, in falſos Catholicos, in teſtes paratos iurare, quicquid iurari popoſciſſet, in apoſtatas ſceleratiſſimos, factionum auctores, nobilitatis inquietæ faces, & rerum duces in religione nouandarum, quas ab ſe poſtmodum ſagacitate ſua mentiebatur deprehenſas. Illum quidem nobis Camdenus effingit tam pauperem, & tot nominibus exhauſtum, vt mortuo ſumptus defuerit, non dico ad funus hominis ſupremæ in regno dignitatis, ſed neque plebeij & proletarij, eius velut nequiſſimæ beſtiæ cadauer, noctu, furtim, nullo pacem precante, nullo comitante in altum ſepulchrum proiectum eſt.

Infelix exitus Puritani, Anglicanæ Eccleſiæ Reformatorem ambientis. Probroſum edictum in Sacerdotes Seminariorum. Magnitudo animi Virginis heroïnæ quæ ſubterraneis latebris, ſeptem è noſtris. à morte ſeruauit.

CAPVT III.

MONSTRIS duobus aucta eſt Anglia hoc anno Chriſti regnantis poſt ſeſquimilleſimum, nonageſimo primo. Vtrum altero peius non facile dixero, niſi quod alterum in rei Catholicæ damna diu vixit; alterum vix natum, condigna mors abſtulit, ab hoc vt initium ducamus, fuit Guillelmus Hackettus de fœce populi, homo vilis; Edmundus Compingerus, vir nobilis; Vviggintonus, inter hæreticos miniſtellus; & quartus neſcio quis Arthingtonus. Hos inter iurata fuerat inſtauratio Eccleſiæ Anglicanæ, ſublato ex ea non quicquid modo eſſet Catholicum, ſed Catholici aliquid ex Luthero præferret, cunctíſque in ea redactis ad formam Eccleſiæ Geneuenſis, & metum purúmque Caluiniſmum. Nihil fingi poteſt in Deum, tam impiè, tam ſceleratè in homines, quod cœpto facinori promouendo non accurati adhiberent. Hackettus heri flagitiis inquinatiſſimus, hodie ſanctus fidem periuriis facere, Deum ſecum familiariter colloqui, & ſe arcanorum cœleſtium explicatione perpetua beare, cuius capax non eſſet, quicquid in cœlò erat mentium beatarum. Dæmones ſalutis inuidos, quam ipſe Angliæ, orbíſque deinceps vniuerſo, iubente Deo afferebat; in ſe crudeliter ſæuire, à quibus inflictos oſtentabat liuores, & prædicabatur à tribus ſociis, multis ſupra Ioannem Baptiſtam ſanctimoniæ paranſangis longè ſublimior; eodémque præditus ſpiritu Principali quem habitatorem Chriſtus habuerat hæc & his maiora Vviggintono miniſtello, puta in luce de cœlo oſtenſa: ſuos vero Prophetas duos, Arthingtonum, & Copingerum, alterum eſſe miſericordiæ, alterum iudicij præconem, quibus etiam illi poſſeſſi deliriis. die quodam repente, mediam per Londinum tanquam legione correpti dæmonum prodiere furentes, & prædicabundi, cúmque vix per turbam quæ iis confertim adglomerabatur in forum maius euaſiſſent nundinatorium, curru obuio pro pulpito vſi, diuinam in primis noui ſui Meſſiæ Hackctti naturam dotéſque mirabiles populo denunciauêre, dehinc ſcirent ab eo decretum nullum fore deinceps in mundo Papam.

Hacketti,

Hackėtti, ac Dei mentem eſſe, vt Eccleſia Anglicana ex Proteſtante ad perfectam amuſſim Geneuenſis in Puritanam mutaretur, peſte alioqui, & fame, & bello peritura. Quod procliue iis fuit tunc ariolari, cum de ſollicitandis populis, & iam inter ſe ſtatuiſſent, & ſpargendis in ſeditionem libellis ardenter id agerent, quibus docebant licere cuilibet Reginam ſolio deturbare, ac ſubſtituere illi, quem Europæ totius monarcham vnxerat manu ſua Deus, Guillelmum Hackettum. Primus populi furor in cancellarij Hattoni impendebat caput; & Riccardi Bacroftij Archiepiſcopi Cantuarienſis, quod eſſent apertius Puritanorum inimici, ab his ventum iri ad conſiliarios Regios ſtellati tribunalis, ſi vel auderent (pro ſuo munere) digitum mouere, aut contra ſe flare; omnes tollendos è medio. De Regina futurum quod erat ſolitus in eius imagines Hackettus, quotquot occurriſſent, punctim cultro centies fodiens. Hos cum prima ſpiritus belluini rabies publico oſtendiſſet, capti mox damnatique, patrata iam miſeri, & concepta in longum luerunt ſcelera, Hackettus præſertim, qui tornis in moriens, in cœlum oculis, vindictam Deo ſub furca minabatur, nec prius abſtitit horrendè illum execrari, quam illi capiſtrum cum voce fauces eliderer. Sic tota cum eo factio conſidit, quod hic præcipuè aduertendum, vt intelligatur eorum crimen, non tam iis fuiſſe proprium quam turbulentiſſimo, & ſanguinario genio hæreſis Puritanæ, capitibus Principum inimiciſſimæ, nec hi primi fuere quos illa omnem exoſa dominationem, & rebellis Geneua induxit ad ſtringendum in Reginam, Epiſcopos, & Proceres ferrum; Regnique, ac Religionis perturbationem, & deſtructionem. Retro pridem alias periculoſius coniurauerant Caluiniſtæ, foueránt que doloſo ſilentio, rebelliones concinnatas, ſuſpenſi ſemper in occaſiones, & opportuna erumpendi puncta; in eo nihilominus, forte numero plures Catholicis; Religionis certè inſtinctu impio Reginæ, & Regno inimiciores, nec legum ſæuitia, nec pecuniariis ad ſanguinem mulctis, non exiliis, equuleis, carcere, probroſis mortibus actum eſt, ſed ſua quietis, & tranquillis relicta eſt quies, & nihilo ferè in regno ægrius agere permiſſi, quam ſi experiti.

Contra menſes abierant tres tantum ab Hacketto, cuius ſeditioni Iulius fidem impoſuit, cum edictum publicè prodiit quo nullum ab annis tribus & triginta, maleficentius, & inuidioſius, ærarij Præfectus commentus fuerat, eius enim vt inſignium pictorum opera, characterem artis, & ingenij præfert. Ac minatur quidem Anglis Catholicis probroſè, ſed Sacerdotibus maximè Seminariorum, & Ieſuitis, in quos ita præfatur. [Expoſitio turbarum, quas aduerſus commune regni bonum moliuntur, Seminariſtæ Sacerdotes, & Ieſuitæ, furtim ad hoc ingenti numero, toto regno ſparſi, vt religionis ſpecie proditiones agitent grauiſſimas; Reginæ nomine promulgata, cum neceſſariis ad occurrendum tanto malo remediis.] Cum autem certò conſtaret auctori, cœteriſque regni Conſiliariis, nec ſagacitate capitalium Miniſtrorum, nec multitudine quæſtionum & atrocitate, nec ſolennibus, & priuatis in Seminariſtas, & noſtros iudiciis, potuiſſe

vnquam vocem aut ſyllabam deprehendi, ex qua coniiceretur prauus eorum in Reginam, & regnum animus, ſed eos per vim iniuſtè damnatos, quam nec ipſi negabant, capitalis apud illos iuris profeſſores, & arbitri; detergendi ſunt oculi ad perſpiciendam cauſam ex qua induxère animum pro indubitato deinceps id habere, cuius nullum in præſens tenerent indicium, nihil ex præteritis præiudicatum, aut probatum.

Fuit autem cauſa decreti huius non alia, quam Reginæ timor, in conſilium perperam ipſiſmet à Conſiliariis aſcitus, in quo prudens alioqui, & alias Regina, & virilis omnino animi, ſe tamen fœminam præbuit, eius vero Miniſtri quanto illi ardentius addicti, tanto eius in animum ſenſúſque transformatos. Idcirco & ipſi arbitrati ſunt certam fidem deberi timoribus ex ſuſpicione ductis mala vtique, & fallaciſſima in cogitatis dictiſque alienis ex præoccupato argumentatrice, nunquam planè illorum Senatus regij capitum, ita expers conſilij, conſilium viſum eſt, ita ſannis pateus Europæ totius vt in eius Edicti conformatione. Quot in eo verba, totidem aberrationes manifeſtæ, quique illud dictauit, tam parum vidit, vt neſcierit cogitare ad voces ſingulas conuictum iri ſe impudentiſſimum calumniatorem. Quod non diſtulère Philopater & Pernius aggredi libris duobus egregiis quos ſi legit Edicti ſcriptor, vel homo non fuit, vel ſeipſe illic ex viuo, & vero deſcriptum exhorruit.

Equidem haud poſſum ambigere, quin Chriſtophorus Hattonus ille olim Reginæ in paucis intimus, & Cancellarius, ſin minus religioni, at ſaltem pudore mendaciorum ictus, quæ tam multa, tam perniciosa, tam aperta Edictum collegerat, promulgationi eius conſtanter obſtitiſſe, & hoc ſuperſtite penes ærarij Præfectum hæſiſſe; vbi vero illum ſeu venenum, ſiue offenſio Reginæ, ſeu calculus abſtulit toto mox regno promulgatum præconum vocibus, & tubarum ſono Edictum pependit. Tandem vero illud quid fuerit tam nouum, & inſolens quod Reginæ cogitationes eiúſque Miniſtrorum adeo miſerè confudit, eccum eodemmet ex edicto expreſſum. Gregorius XIV. è gente Sfondratorum creatus Pontifex, hoc nempe quod erat, & quod ambabus valebat clauibus, armis, pecuniis, in Hiſpani obſequia, in Angliæ damna, in auxilia Galliæ aduerſus Hugonotos Catholicorum oppreſſores, ſed Anglis hæreticis cognatos deſtinans quid aliud agebat, niſi Reginæ & regno Angliæ denuntiabat bellum? & hic valdè lepida eſt, illa ingrati animi quam Gregorio obiicit macula, cuius deceſſores cum ſinu hoſpitali ſæpius Gallia exceptos defenderit, ſuíſque præſidiis iuuerit laborantes; nunc loco gratiæ, inquit, pro collatis in eos & Eccleſiam Ro. tranquillæ pacis, & diuturni receſſus vtilitatibus, appeteretur à Gregorio belli damnis. Quaſi ſit mortalium quiſquam tam ſtolidè cæcus, vt ignoret ſummos Pontifices nihil vel Hugonotis, vel ſectæ cuiuis infenſiſſimorum hoſtium, quales hæretici, prorſus nihil debere, ſed piiſſimis Galliæ Regibus, & religioſiſſimis illorum populis, inter quos nulla tunc hæreticorum fœx, quibus tam iuſta nunc belli clades, quam iuſta illis auxilia debebantur.

Sed

Sed in armis Galliæ veris nec metu confictis nullam Regina Ieſuitis, & Seminariis Anglorum partem attribuit; in falſis Hiſpanorum, partem iis peſſimam, quæ proditorum eſt, aſſignat, & imputat, & falſa hic nomino quæ extra Reginæ cerebrum; & ſuſpiciones, prorſus in Angliam nulla parabantur.

De his tamen Regina, ſic ſcribæ ſui calamo loquitur. [Scimus, inquit, Regem (Hiſpaniæ) totum incumbere, in ſecundos armorum euentus, quibus parat in annum ſequentem regnum noſtrum terra marique impetere, habet in manu ſubiectum ſibi Papam & ſuis aptum è nutibus; habet ſeditionis Duces præcipuos (Alanum paulo poſt & Perſonium citat) nobis quidem ſubiectos; ſed ingratos, & in Anglia natu viles, qui magno ſuo labore, magnis ſumptibus Regis, promiſcuam quandam iuuenum ſolutorum colluuiem legunt, patriæ proditorum atque rebellium, quos egeſtas, & conſcientia flagitiorum patratorum, debitique ſupplicij profugos extra regnum egit. Iis Romæ, in Hiſpania, locíſque aliis deſignata ſunt quæ vocant Seminaria, in quibus tamdiu ſcholaſticis erudiuntur ſophiſmatis, quoad iis imbuti penitus, clam noſtras repetant ditiones, vbi ampliſſimis à Pontifice Rom. facultatibus muniti, perſuadeant omnibus, auſis ſecum verſari, & colloqui, defectionem à nobis noſtríſque imperiis, Hiſpani exercitus ſpe certa & proxima, ditaturi ſuis victoriis illorum eſuriem, & ſubiectorum nobis bona in eos omnia exaggeraturi. Quamobrem hoſce Sacerdotes ſuos, ſed imperio noſtro obnoxios, magnis adigunt Sacramentis ad euitandam quam iis natura ingenuit, erga nos obedientiam, & fidem, deuouendámque Hiſpano ad exercitum aduentantem, omni ope iuuandum. Hoc efficacius vt præſtent, & ſimpliciorem popellum capteni propenſius proditionum ſatores callidi, pontificia quædam ſecum huc ferunt diplomata, quibus paradiſum ſuis promittunt ſequacibus; alia vero obſtituris minantia inferos, & fulminantia execrationes.]

Poſt hæc ad remedia venitur, haud quidem Angliæ perſonandæ, ſed Reginæ ac ſuis, ab imaginoſa grauedine curandis. Fuere porro ea remedia quæ abſque nauſea, recantari ſexcenties non poſſint, nouæ toto regno inquiſitiones, & pœnæ, vt nec poſſunt niſi cum tædio, præmiſſi textus verba ſingula configi cum nihil ſonent prorſus niſi aut erroneum aut fictum, præter paupertatem alumnis Seminariorum iuuenibus obiectam, ſed ortu quo, qualíve editam? dignus eſt audientia ſcriptor, qui conuitium hoc apud Anglos, & quoſlibet alios mortales purgandum ſuſcepit.

De paupertate, ait, quæ Anglis iuuenibus ab Edicti ſcriba vitio vertitur, idem eſt planè, vt ſi fur, & prædo, quos nefariè omnibus ſpoliauit, nuditatis quam fecit nomine illos derideat. Si victus inopia ex Anglia fugiunt, vel excelleſſimis ingeniis abundat Anglia tam multis, vt nullo ſint apud eam in pretio; vel eſt tam inops vt egeat quibus illos alat. Ex duobus his ſi neutrum verum: planè tertium & verum, & in dubitatam Edicti ſcribam egregiè mentiri, dum mendicitatis ignominioſæ, noſtris iuuenibus impingit calumniam. Ita res habet, plærúmque ſunt pauperes, ſed minimè

inuiti; eſſe autem vt velint, amor facit Religionis Catholicæ, quod pauperratis genus nihil gloriæ officit, quin multo eſt venerabilius, eſſe Deo fidelem, & pauperem, quam infidelem, & diuitem. Si ergo patribus ſunt nati Catholicis, ſequi neceſſe eſt vt ſint etiam pauperes, diuites non forent alioqui, eorum in Anglia vexatores; ſi Proteſtantibus orti parentibus, & hinc item illos clam iis profugos neceſſaria ſequitur, egeſtas eóque adigunrur, vt ne quam iis præbeant fugæ nobilis, & præclaræ vmbram, parte librorum & veſtium vendita, pecuniolæ nonnihil conficianr ad traiiciendum mare; quod ſi nummos excedar decem (quibus plures non licet extra Regnum efferre,) mirum ſi ab cuſtodibus portuum, & ſcrutatoribus, immunes diſcedant.

Et hæc de illo anni nonageſimi primi famoſo Edicto plus ſatis, niſi eius quoque addere grarias Reginæ deceat, quæ illud imputauir; & arcanorum ipſius intimè conſcio à quo conſcriptum eſt; quòd naturæ iure reſponſionem extorſerínt, qua omnes illius reuincerentur calumniæ, & Perſonium Philopatri nomine, ſimul cum Pernio libros in lucem emittere coëgerint duos, dignos ſanè coëmi longè pluris, quàm ſolo rerriculo in quod expectatum ex Edicto damnum euanuit, adeò multa de innocentia, virtute, & ſanctis operibus Anglorum Sacerdotum, & noſtrorum, & qui prodeunt ex Seminariis adſtruunt; adeò multa iis planè contraria de illotum aduerſariis, proprio nomine, conditione ciuili, malignitate artium, & turpitudine factorum deſcriptis, luci orbis totius exponunt, cui dedicatum eſt duplex illud opus, vt in iis obiectum animi ſui vultum, vitæque agnoſcant. Petat ſanè ab iis, ſi quis auet ea diſtinctius legere, mihi vel pauca interdum indicare etiam graue eſt.

Nunc in cœptis pergamus. Expectabant in horas Patres minacis Edicti latens apud Præfectum ærarij latens fulmen, nec dubitabant occurſum iri Reginæ timoribus, perſcrutatione omnium angulorum, & domeſticarim de nomine occupatione, artéque deſcribendos quicumque vbiuis in Regno degerent, defuturam ptoinde familiarem iis latebrarum opportunitatem; quibus tantum abeſt, vt exterriti ſint, vt confidentius etiam quàm priùs egerint, experti nimirum, quo plures ſibi ab hoſtibus laquei tenderentur, hoc ſibi plures à Deo exitus aperiri. Quod recens probarunt illo ipſo die Octobris octauo & decimo, quo Edictum erupit. Mos eſt, (lex potiùs) in Societate, vt quos nondum ſolennia, ſeu poſtrema vota ei obſtrinxêre quod niſi (poſt annos experimenti multiplicis, & laborioſi non agitur) ſexto quoque menſe inſtaurent promiſſa quibus ſe ſtatim à tyrocinio Religioni, & Deo in pepetuum ſacrarant. Hoc ſe ſaltem triduo comparant, ſolitudine, meditatione, pœnis ſpontaneis, rationibus animi, quem ſibi Præpoſitis candidè fideliterque nudant, & confeſſione ſemeſtri expiant. Huic officio vt ſatisfacerent Sacerdotes nouem ad portas Londinum, variis ex locis conuenerant Henrico Garneto Præpoſito. Die Lucæ Euangeliſtæ ſacro, religioſo, quod dixi, perfunctos munere, & iam diſcumbentes, ſic affatur Garnetus. A prandio ſtatim, neminem teneo, abire illico qui volet,

poteſt,

poteſt, nec enim, ait, longiorem moram ſecuram vobis præſtitero. Nam quòd legibus noſtris ſanctiſſimis conueniſſemus facturi ſatis, peculiari prorſus Dei tutela cingebamur, nec me quicquam habebat ſollicitum, etſi plures duplo vnà fuiſſemus, nunc iungamus licet noſtras Deo curas. Hæc de recta prudentiæ & pietatis regula Garnetus, videtúrque ad hæc tam ſerio illis edicenda inſtinctus diuinitus, & iis quatuor ſub meridiem abeunt; ſuperueniunt paulo poſt alij, & ſeptem conficiunt, poſtridie omnes ſub auroram præter Garnetum diſceſſuri, iámque duo illorum ſacris operati, ad iter in procinctu erant, cum repentè vallantur multitudine armatorum; ab eorum Duce, & paucis aliis fores occupantur. Erat palatium de more procerum in ſuburbano rure, pertinebátque ad matronam illuſtrem natalibus, Catholico robore, intimáque in nos beneuolentia, cui erat vnica matri quam ſimillima proles virgo, iiſque digna dominis familiarium ingens turba. Deprehenſi, & vnum reſtare ſibi ad opem confugium rati, ſi moras hoſtibus ingreſſum vrgentibus necterent, arma corripiunt, ad portam conſiſtunt: in ſicario, & latrones, magnis vocibus opem vocant; velut crederent tales eſſe; contra ſatellitium forenſe, fœx vilis & ignaua, vociferari ſe à iudicibus miſſos, Miniſtrorum mandata, & Reginæ nomen ingerere, quæ vt eluderent famuli, fingebant ſe ficta credere; dúmque ſic illis ingreſſum contenderent, Patres, cum familia cœtera, nudato quam celerrimè altari, ſubterraneo cauo recundunt omnia, quæcumque poterant ſui indicium facere, ſéque adeo ipſos numero ſeptem, tuto ibidem ſimul claudunt, diſſimulato ingenioſè cauernæ ore, & aditu. Poſt quæ demum virgo quaſi ſola illic eſſet palatij domina, feneſtra proſpectans, quærere indignanter quid hoc hominum eſſet? curvè horam legiſſent prædonibus ſolennem? fori ſatellites ſi erant. Num ſic propterea ruſtici, vt locorum dominas iuuenes, honeſtas & nobiles irruptione ſubita obſiderent, ſomno adhuc, & lecto detentas, ſi mittebantur à Capitalium cognitore, proferrent audenter eius chirographum. Quibus dictis, ſuos iubet arma ponere, illóſque admittere. Erat autem virgo in hos caſus merè idonea, vultu, & animo virilis, velocíſque ingenij ad elidendas occaſiones eiuſmodi ſubitas. Suis itaque matrem latebris contutata, dominam agere, audiénſque capitalium nomine adeſſe, qui Patres iuridicè peterent, ſic animo exarſit, vt ægro, viribúſque accifis, teneri nequiuerit quo minus ſurgeret, audéntque, perinde aduerſarios exciperet, circumduceret tota domo, deluderet, obiurgaret, vt ſi nunquam melius habuiſſet. Verum hic ſi vnquam pia illi ars ſua opitulata eſt; ſtantes enim ad iter inſtrati tot equi, veſtéſque, tam variæ, quæ Patres opperiebantur, iam profecturos, vehementer ſuadebant indagatoribus, eſſe illic homines à familiaribus diuerſos. At illa dolens, & queſta grauiter quod eo die, horáque veniſſent, quæ profectioni quam inibat moras iniiceret, eſſétque ſibi non parum incommodatura; accelerare interim reliqua ſuos iuſſit, dum ſcrutatores domum, exploratores deducebat, quos, vt vellent paululùm feſtinauit etiam rogauit. Bellè, mirè, ſolerterq; & ingenuè omnia, ſed in-

caſſum, & fruſtra, ni Deus peculiariter adfuiſſet, ſuúmque illum operariorum ſeptem theſaurum ſub terra ſeruaſſet. Malleis ferreis ſuſpectos parietes, & ſolum pulſabant aperiebántque ſatellites; calcabántque non ſemel cauernam quæ prædam tegebat, eiúſque os aliud quidlibet interpretati, quàm quod erat. Sempérque in eius latera malleos impegerunt, auſcultantes iis in eam impactis, num quis exitialis bombus reſponderet. Domi denique in penetralibus, dum ſupellectilem ſigillatim excutiunt ſi quid forte librorum, ſacrarum iconum, aut reliquiarum offenderent, incidere in perelegantem Sacerdotis ornatum, & ſacram pixidem Deo illis eorum vſum, ita occultante vt abſque præda domo excederent, pecuniolæ mercede exigua contenti, quæ ſceleſto eorum labori minimè debebatur. Paucis inde horis Patres etiam abiere, quo illis Deus ſuam cuíque ſortem mortis, aut hoſtium, placitum foret deſtinare.

Patris Thomæ Mettami carcer annorum ſeptemdecim. Opera fructuoſiſſima. Beata mors. Ioannis item Brushfordij.

CAPVT IV.

CECIDIT ea ſors, ante ſex alios in P. Robertum Sothuuellum hoc ſeculi anno nonageſimo ſecundo, nóſque de illo ſuis locis. Nunc Thomas Mettamus nos ſibi vendicat, nec auditus antehac, nec oſtenſus, etſi noſter ab annis forte duodecim, ſempérque in Anglia, ſed nunquam, non carcere ſubinde huc, & illuc mutato ſepultus. Fuit illi poſtrema Vvisbici cuſtodia, præcedentium ærumnoſiſſima, excoctámque hoc anno, tolerantiæ ardore illius virtutem, cum corpore vitáque abſoluit. Venerabantur maiorem in modum, Angli Catholici copioſam viri ſcientiam, heroïcos ſpiritus, & fidei merita, annorum ſaltem ſeptemdecim parta martyrio, hoc eſt tam barbari tormento carceris tam diuturno, vt producta illic Sacerdotibus Catholicis vita, lentum mori eſſet non diu viuere.

At vero tàm erat Miniſtris publici exoſus, vt eum excluſerint à beneficio illius clementiæ quam orbi vniuerſo in laudem Reginæ celebrarunt cum ante annos ſeptem ſeptuaginta Sacerdotes iuſſit è neruo dimitti liberos; Mettamum iam illic decennem, nondum eius torquendi ſaturi tenuerunt. Porro quæ tamdiu, tum egit, tum paſſus eſt, illuſtrum facilè, hiſtoriæ nobili materiam darent, ſi legerentur alibi quam in libro diuinarum æternarúmque rationem. Vveſtonus illius per annos aliquot Vvisbici in compede ſocius, nonnulla obiter de illo adnotauit præterquæ ferè nihil nobis ſupereſt.

Erat

Erat Mettamus præter Philoſophi, & Theologi gradum iuridicè partum, Hebræis, Græcis, Latinis, hiſtoriis, omníque peregrina, & antiquaria lectione tritus, quibus ſolidioris ſapientiæ ornatur, & ſplendeſcit corpus, ſed pluma hæc erant ad illas Apoſtolici animi ſupremas, & arduas dotes quæ hominem ſui perinde, vt nihili faciunt contemptorem, Dei vnius animarúmque æſtimatorem iuſtum, & veracem His ille ad Sacerdotium impulſus, repulſus in Angliam, in ſalutem animarum ardentiſſimè incitus, captus, carceri mancipatus, mortem quotidie gratiæ loco opperiens, vixit quotidie velut vltimùm viueret. Londini quadriennium in Turri exegit, hæſurus diutiùs, niſi impar ferendis natura, moueri loco coëgiſſet, malis alioqui proximè opprimendum; mutatur ei turris in alium carcerem, datúrque neceſſariæ alicuius opis, & victûs facultas quæ vitam producens, cruciamenta ſimul in longum proferret. Quanquam ipſe conceſſam facultatem paulò liberioris laxitatis ad ſolatium animi potiùs quam corporis retulit: illo enim priori quadriennio carceris in Turri, propoſitum ardens ſuſceperat, vel olim ſuſceptum incenderat, vitæ ſi Deo viſum, in Societate exigendæ, ſin autem, mortis obeundæ, id arcta defoſſus cinctúſque cuſtodia, ſignificare potuerat nemini, tunc vero haberi laxius, vt cœpit, Patri Thomæ Darbiſcir Anglo in paucis amico Pariſios ſcripſit, commendauítque infinitis precibus. Thomas à Mercuriano Præpoſito Generali, tam præclari amici narratis dotibus, non ægrè impetratum tulit, extántque literæ Mercuriani ad Mettamum quibus Maij quarto, anno eius æui vnde octogeſimo, & carceris quinto adſcribit illum in Societatem, ex quo item illum ei accenſeo, non, vt alij ſcribunt, quadriēnio ſeriùs, cùm Mercurianus ſequentis Aprilis die decimo quinto, hortetur illum magnoperè, vt illas ſui vexationes, tam multas, atque aſſiduas, in argumentum virtutis traducat, & meriti, reputétque ſibi non iam promiſcuè cum turbis, ſed propiùs, atque perfectiùs ex Societatis inſtituto ferendam eſſe poſt Chriſtum crucem.

Poſt hunc è Turri carcerem Mettamum, ſubinde alium atque alium mutaſſe Vveſtonus memorat cum nouis ſemper ærumnarum acceſſionibus. Cicuratis enim patientia, manſuetudine, & innocentia, hæreticis ſuis cuſtodibus, & deliberata barbarie in Sacerdotes Catholicos antea efferatis; lictoribus aliis quibus erat ignotus, pœníſque proinde nouis tradebatur, ex qua tamen vir Dei mutatione crebra carceris, & pœnarum, conſolabatur animum ſuum non mediocriter quod in illa recenti flagitioſorum colluuie ſemper inueniret quos Chriſto, & ſibi lucraretur, aut quorum ludibriis, odio, & inſolentia nouis ipſe meritis augeretur, Frequentes demum cum miniſtellis & Prædicantibus concertationes ex quibus abibant inſcitiæ propalatæ ignominia ſuffuſi, cum triumphabundi Mettamum prouocaſſent; grande illi nomen, & pauendum conciliabant apud illos, eámque fortaſſis ob cauſam, & concurſum multorum, eius conſilium in diuinis, & animi rebus poſcentium; cenſuere Miniſtri Regij haudquaqnam diutiùs Londini ferendum, ſed Vvisbicum inter lectos alios relegandum, ſcholam nempe dolorum, & patientiæ extremæ. Locum alias deſcripſi,

Tt

dabo alibi vitæ calamitoſæ moleſtias quam illic degebant Chriſti Confeſſores. Illic tres è noſtris Collegiolum conflabant, numero minimum; collegarum præſtantia, ceſſurum pauciſſimis. Erant ij Vveſtonus, Mettamus, & Pondus, quibus acceſſit & alius; omnes longo multorum annorum probati carcere, & cruciatibus variis, omnes deſiderio patiendi recentes, & vegeti; omnes perpetuo aduerſorum ſapore alacriores poſtremis perpeſſionibus quàm primis. Etſi autem eſſet viuendi ratio Vvisbici Sacerdotibus communis, magna laude virtutum inſignis in carcere, ſed iis noſtri addebant diſciplinæ obſeruationem, quam ſinebat, locus, meditationes, examina, oblationes de diuinis, arbitrarias etiam, & vltroneas afflictationes; quas ſibi quiſque pro viribus corporis, ad moleſtias carceris adiungebat. Iis immorantem, & iam ſexagenario vicinum Deus ad ſe Mettamum euocauit, non laborioſa ægrotatione, nec cuiquam lethali, niſi quem carcer annorum ſeptemdecim confeciſſet, cuius diuturnis miſeriis defixo ſemper in Deum animo, & lingua placidiſſimè obiit, procul eo labore qui vulgo mortem comitatur, præter quietem in domino, nihil ſenſit: quod autem Vveſtonus putauit 1594. fato functum, eius obitum ſeriùs conſignauit, re autem vera nonageſimo ſecundo, & Menſe Iunio exceſſit.

Simili exitu tentati miſeriis, vt tunc Vvisbici moris erat, complures per annos martyrij, extinctus eſt Ioannes Brushfordius, anno conſequenti. Romæ quondam alumnus Collegji Anglici, & Sacerdos, inde probationis adſcriptus tyro, quod plus ſatis nobis eſt, vt eum Societati noſtræ aſſeramus, etſi morbo coactus, vitæ genus, & cœlum mutauerit, nam & in Angliam Apoſtolici muneris ardorem ſecum tulit, & quod vnicè intereſt conſtantem ſpiritum religioſæ pietatis, quo ſuam noſtris iungebat operam, in procuratione animarum, ſuíque propterea, tam incuriùs corporis, vt accedente ad ſolitam illius imbecillitatem cuſtodia, erudáque illic aduerſariorum afflictatione conſumptus ſit; annum agens tricesimum quartum. Iuuet autem hic eius obiter mentio, ad elucidandum id in quo forte non pauci cæcutiunt, habuiſſe nos ſcilicet in tyrociniis tempus aliquod iuuenes Anglos eximiis dotibus permultos, ſed malè compoſito ad hoc noſtrum cœlum temperamento, & valetudine, nec pares viribus ad laborem religioſæ diſciplinæ, qui propterea remiſſi in patrias, ſanctimoniæ tamen ſuæ, & conuerſarum à ſe animarum experimenta illuſtria præbuere, & multis decori cruciaruum palmis, & ignominiæ, ſupremam quoque interdum retulere, morte pro fide fortiter oppetita. Verum ſeu ſtudio demiſſionis Chriſtianæ; ſeu grati animi nobilitate conteſtati, ſe ſua omnia, primigeniis illius ſpiritus ignibus debere quos hauſiſſent à Societate, quanquam eſſent tunc ab ea ſeiuncti, vt debent vibrata mobilia impetum, viréſque imprimenti.

Nouæ

Nouæ à Parlamento propoſitæ leges aduerſus Catholicos Recuſantes. Horrenda vexatio tractus Borealis, & Catholicorum, maximè fæminarum in ea perferenda robur. Miſera illorum conditio quos inde in Belgium malorum calamitas expulit.

CAPVT V.

ANNI huius in partem venit, conuocatio Parlamenti, Londinum indicta, licet autem hoc Ordinum conuentu nihil eſſet Catholicis formidabilius, ob leges inde prodire ſolitas; verum in hac infima orbis parte nihil funeſtius cöiunctionibus maximis ſtellarum errantium quæ natura vel ſitu habentur maleficæ, nunquam vero aliàs peiores influxus iis minabatur, ſi Miniſtris duobus ſua proceſſiſſent ex voto conſilia; duabus, inquam, rei Catholicæ peſtibus, patri, & filio, vtroque peſſimis in Catholicos ſtudiis, paríque potentia in iis crudeli executione depromendis. Henricus Garnetus qui præſens aderat, ſingulorum apprimè conſcius, præfatur ſibi paulo altius repetenda, quæ ſunt ab iis in hoc Parlamento geſta. Et Parlamenta, inquit, inſtituto, vſúque veteri, eiuſmodi erant, vt liceret cuiuis liberè proferre, quod prudentia, & publici amor, auctoritáſque ordinis ſuaſiſſet, nec de propoſitis in partem alterutram legibus, vel tacitis in eas dicteriis, vel propugnantibus inter ſe illarum argumentis quicquam foras efflabat. Nec admittebantur in ea famuli, aut quouis modo factionibus variis addicti, aut Principis homines à quibus ſibi quiſque metueret, ne deferretur ad Principem, ſi quid in eius ſententiam obieciſſet, vel timeretur vis ſuffragiorum libertati, verbo, re, nutúve inferenda. Nunc longè aliter in iis res agitur. Vtriuſque conſeſſus exedræ duo præſunt Reginæ intimi; primariæ pater; infimæ filius, vterque gratioſiſſimus, eíque addictior, quam ipſa ſibimet, ſi duabus exedris adeſſet Proponuntur ab iis approbanda, verum eo ſtylo, vt iuberi magis quàm conſiliis permitti eorum approbatio videatur. Aiunt neminem ſolidi capitis, patriæ amantem, æquum prudentiæ regiæ ac ſapientiæ æſtimatorem & iudicem, ac ſui denique ſatis ſtudioſum, dubitaturum de legis propoſitæ iure, æquitate, & vtilitate in commune bonum, nedum obſtiturum, illius confirmationi, tam neceſſariis igitur laudatam titulis, quis auſit in examen vocare? ſic legum ſuarum Parlamentum auditor fit magis quàm conditor; ſi

quos indoles tenax animoſæ ac veræ libertatis in oppoſitum mittat, reprehenſione, ac minis, inhibiti, iubentur tacere, quodque officium fidelitati & conſcientiæ exſoluere cœperant, in eorum damnum, & aliorum terrorem conuertitur, vulgantur eorum ſuffragia, arbitrariis cuiuſque inuſta motibus, referuntur nomina ad Reginam velut infidelium ei Miniſtrorum, & occaſionibus improuiſis, virtutis ſuæ conſtantiam tanquam crimen luunt. Ob hoc Miniſtros hoſce duos ſua violentia, Parlamenti, paſſim, & publicè vocauit *Correctores*, aliàs verius *Oppreſſores*, hactenus ex Garneto.

Percurramus nunc illa tot in *Recuſantes* & atrocia decreta, nihil vt ita ſæuum ſonuiſſet, totis quibus iam regnabat Elizabeth triginta quinque annis. Petebant illa Catholicos, quibus quanti erat anima, & ſalus, tantum à Caluini, & cœna, & templis, concionibus, & cantibus abhorrebant. Leges nouem in ſupremæ claſſis, propoſitæ fuerant conſeſſu; in imæ, duodecim, peiores & numero & reipſa. Nempe *Recuſantes* ante Iunium ineuntem (& voluebatur tunc Februarius) niſi frequentandis Eccleſiis ſatisfacerent Reginæ mandato, re ſua omni mobili nudarentur; immobilis vero duabus tertiis partibus, hæreditatis item ad quam eſſent vocati duabus tertiis; & iure nominum quibuſcumque alios haberent obſtrictos recuperandorum, eorúmque in locum ſubiret fiſcus, ſi nubat fœmina *Recuſans*, ne eſſet dotis capax. Ducens illam vir ex Recuſantibus, duas perderet bonorum tertias, quæ ipſa domum afferebat, emptiones domorum, prædiorum, & talium ab Recuſantibus peractæ, irritæ cederent: legati præterea cuiuſvis, & hæreditatis collatio irrita; contractus omnes, ſecreta conuenta, & tranſlationes bonorum in alios. Penſitationum ab aula, munerum, attributionum, duabus tertiis mulctentur; ſeruos domi ſi tenent Catholicos, denis, quoque menſe in ſingulos libris, quæ ad æris Romani nummos redeunt ferè quadraginta. Si maiores ſeptennibus filios, Proteſtantibus tradantur educandi; ſi multarum iſtarum preſſi grauitate, Reginæ mandatis parêre, maluerint, profiteantur id populo coram, primum in templo curiali, tum coram Baronibus, & muneris præfectis in hæc verba. [Ego N. N. me verè agnoſco, & demiſsè fateor grauis in Deum offenſæ reum, ob ſpretam hactenus, regiæ poteſtatis piam, & legitimam gubernationem, templis abſtinendo, & officiis diuinis, contra quàm iubent ſanctæ regni leges, & ſtatuta, doléetque hoc mihi grauiter, & animo tenus. Agnoſco, & ſincerè conteſtor Romanum Epiſcopum, & ſedem, in Reginam, & Regna, & ditiones Reginæ nihil habere, nihil poſſe; & omni procul ſimulatione, colore, ſpe legis laxandæ promitto, & conteſtatò denuntio, ſeruaturum me in poſterum Reginæ leges de templorum frequentatione, & cultus diuini, eáſque omni contentione defenſurum,]

His, & ſimilibus tam multis icta eſt ſenſu miſerationis Parlamenti pars ingens alioqui Catholicis inimiciſſimi, nec diſſimulauit hæc ſibi diſplicere. Quo animaduerſo duorum alteruter qui has leges condebant; ſi cui veſtrûm, infit, cautiones hæ in legem ſciſcendæ ſeuerius aliquid videntur ſonare, Reginam ſi lubet adeat, prouocétque ad eius tribunal vbi argumentis

quæ

quæ tenet arcano pectore conuincet non fuiſſe cum Recuſantibus, mitius, aut remiſſius agendum. Addidit vero ex parlamentariis alius, quod multi auditum, eſſe ſibi commune dictum voluère: ſi eſt Papiſtarum tam deteſtabilis natio, vt nobis depingitur, abſoluamus nos quantocyus & regnum ea peſte; ſin res, & facta, & vita eorum ludi nos mendaciis clarè probant, ſinamus illos ſua ſibi habere, vnde vitam pergant honorificè ducere. Baro quin etiam Grayenſis apertè Catholicis infeſtus imperare non potuit, quin audenter & liberè diceret, fuiſſe ſibi antea perſuaſum, premi Papiſtas, vt emuncti vitali ſanguine, neruóque eliſi decumario, non poſſent digitum pro religione in regnum mouere. Nunc poſtquam tot legum obruebantur pondere, tam immani vt eſſet earum vnaquæque intolerabilis per ſeſe, pluſque ipſi mouerent omnibus miſericordiæ quam timoris, manifeſtum eſſe non vexari in iis fidelitatem regno & Principi ſuſpectam, ſed religionem Deo fidam & vexantibus odioſam, ſi enim illis ſit integrum miſſo in templa Proteſtantium pede vel oculo, calamitatum quibus obteruntur vim tantam redimere, patet profecto vnum in iis plecti crimen quod nec velint videri nec eſſe Proteſtantes. Placeret necne quod aiebat, ex veris certè loquebatur, & tam perſpicuis vt magno non eſſet opus acumine ad ea capienda, idémque cum eo ſenſére tam multi vt propoſita illa ad vnum & viginti, fruſtra contenderit in leges perferre qui hoc magnopere ſatagebat. Ad rem tamen ipſam quod attinet exigebantur inhumanius ex Catholicis, quam leges ipſæmet, præſertim ad ſeptemtrionem, in Lancaſtria, & Eboraco, Dunalmo, Northumbria, & per tractus Scotiæ confines. Imperitabat tunc illis Prouinciis Gubernatoris munere, Proregis maieſtate, tortoris barbarie vir magnus, cuius in Catholicos furorem gratuitum, expertus eſt hoc anno P. Riccardus Holtbeyus, ſcripſitque partem ejus lugens. Nouam is ſibi Miniſtrorum conſcripſit familiam priori maiorem, & crudeliorem, exploratores, ſcrutatores, exequendi Præfectos, iuſſorum curatores, lictores, carcerarios, varia nomina, munus vnum, carnificis ſcilicet quod exercebatur ab omnibus. Ampla cuique iſtorum poteſtas erat, citandi, raptandi, claudendi quotquot nacti eſſent Catholicos *Recuſantes*, nullo ætatis, ſexus, & conditionis diſcrimine. Iam eò nobiles imbecilla pietas egerat vt ſemel quotannis, Proteſtantium adirent templa, ne in extremam redigerentur egeſtatem, at hic nouis illos oneribus obruit, ſiſtendi ſe nempe bis in hebdomada, Proteſtantium cœtui; communionis cœnam admittendi de manu hæretici miniſtelli; iurandi horrendum iuramentum, quo ſe obligarent, ad excludendum domo quemuis Sacerdotem, & Catholicas vxores carceri mancipandas, tyranno implacabiliter ſæuiente, cúmque iam eſſent ergaſtula vetera clauſorum multitudine conferta, iis ſextuplicem adiunxit carcerem; Eboraci partim, partim quatuor in caſtellis, vbique laxum & capacem; nec eſt quis adeo ferreus, vt abſque lachrymis earum quem ſubdit indicem perlegat fœminarum quæ illuc ducebantur; nobiles, maritæ, grauidæ, & paulo ante puerperæ, cum ſuis inter brachia pupillis, viduæ, decrepitæ, virgines, puellæ infantes, triſti ſpectaculo raptatæ ibant in carce-

rem non cuſtodiendæ, ſed excruciandæ locorum moleſtiis. Nec ſemel contigit, aliquas illic vterum ponere, nullo præterquam Dei ſubſidio, & beneuola magis quam vtili Sociorum miſeratione, iam è domeſticis commoditatibus, cum miſeriæ carceris nonnullas morbo & lecto affigerent interdum etiam extremis propinquas, labor erat iis ad ſanationem a Magiſtratu impetrandis, & longus, & propemodum inſuperabilis, nec obtinebantur niſi datis pignoribus, & vadibus fore vt valentes reſtituerentur. Victus illis & ineptus, & carus, vtrumque pro crudelitate, & auaritia cuſtodum, viri ſimiliter nobiles, in eundem cum vilibus, & proletariis compacti carcerem, filiorum item diſcruciabantur præſentia, & fame, & duritie carcerariorum, quæ fuit aliquibus labendi cauſa, tum viris tum fœminis, ſed harum vix vni, in virorum decem miſerabili lapſu, adeo in ſexu debili robuſta virtus eminebat, & dicere liceat, vix Chriſtianiſmus fœminas vſquam vidit in Catholicæ fidei propugnatione Anglis fortiores; & quidem nobilibus, & illuſtri ſanguine prognatis. Ego quidem in cenſu annuo tabularum quæ mihi ex Anglia venêre, habeo ad manum exempla earum continua, & facta virtutis heroïcæ, pietatis ſolido fundata ad omnes conflictus immobili. Sunt vero huiuſmodi vt ſi colligantur quæ noſtra ſolum geſta ſunt ætate, qui naſcentis Eccleſiæ tempora ignorant, referri ſibi ea putent, eiúſque de tyrannis, ſuppliciis, mortibus, victorias, & triumphos; inter paucas tamen quæ malis ceſsête, aut virorum importunitate, aut teneritate amoris in filios, fuit quæ ſtatim vt pedem in Proteſtantium templum tulit, tanto facti horrore, ſuique icta eſt, vt fœtum quem gerebat, illic eiecerit immaturum. Alia eodem horrore, prope ſubito mente capta, niſi ægrè multóſque poſt menſes illam integrè non recepit. Palatia interim, & ædes hoc ſolo reorum titulo, & captorum quod eſſent Recuſantes, velut Reginæ, ac patriæ proditorum, diripiebantur & expilabantur in prædam Gubernatoris eiúſque ſatellitum. Quin & domos ſubire ad deprehendendas latebras Sacerdotum (quod prætexebatur potiſſimum ad deprædationem locupletum, vt iure direpti viderentur) aliud nihil erat, niſi turbam latronum irrumpere, qui oblatas vltro, conclauium omnium, & ſcriniorum quorumcumque reiiciebant claues, aiebantque ſibi alias eſſe artes, & organa, quibus nulli ſatis vectes aut ſeræ obſiſterent; eránque illa ſecures, & mallei, quibus perfringebant diffindebántque quod clauſum occurreret, vocabántque id aperire. Latibula porro quibus ſe pater familias cum vxore, filiis, & qui domi tunc eſſet Sacerdote, abdere conſuerant cum ſupellectili ſacrorum, fruſtrabatur iam vafra malignitas. Dimetiebantur primum foris, poſt vero intus palatia, tum ſi compoſitæ menſuræ, malè inuicem reſponderent, igitur aliquod interiectum latere conclaue, aut cæcum penetrale certo concludebant, cuius abſtruſum rimantes aditum, nullus erat ſuſpectus paries quem non effringerent, ſpe fortuita inueniendi quod quærebant. Ad ſubterraneos autem ſpecus retegendos tintinnabulum adhibebant, cui pulſato, caui, aut cameræ reſponderet bombus. Hæc ſi recidiſſent inania, obſtinatione diuturnarum moratum inſtabant cœptis, & ea denique cuincebant,

bant, ad cubicula omnia, & traiectum omnem, & ſcalas pertinaciter excubabant, dum victi fame qui laterent parentes, filiorum deficientium haud vlterius dolorem perferentes, prodebant ſeſe, & inquiſitores accerſebant, ſuos tanquam qui factarum ſibi morarum rabie indignati, & inſoleſcentes latebrarum expugnatione, ſanctos illos pallidos, exſuccos, & iam ſemianimes omni contumeliæ genere & moleſtiarum onerabant, longè tamen inhumanius ſi forent in iis aliqui Sacerdotes, quorum lego non paucos apud matronas hoſpites, & alumnos, quas ſæuitia inexorabili Comes furcis appendit. Nihilque propius fuit quam vt pœna eadem inuolueretur Ioannes Tollopius qui Holtbeyum ex operariis noſtris vnum domi ſecum alebat.; ſed is comite nobili filio, natu primo, cum eſſet profectus longius ad baptiſmum infantis quem ritu Catholico Proteſtans recuſauerat tingere, domum in reditu proſpexit, excubiis cinctam, intellexítque ab aduerſariis occupari, qui forte operiebantur, dum ſe in caſſes neglectim inducerent; at hi quantum fuga, & pedibus valebant abdidêre ſe in ſiluæ condenſum penetrale, vbi dies duos, & noctes delituêre arrecti in omnem ſtrepitum, quoad eorum veſtigia inſectatores deſperaſſent. Nobilis pariter cum vxore filio paruulo, & nepte annorum tredecim virgine, famuliſque duobus, ſubterraneæ cryptæ anguſtiis, & inedia triduana, indagatorum & obſidentium pertinaciam vicere, quorum denique ſecuri ſuo illo è ſepulchro erepunt ſemiuiui; paulóque poſt è ſilua Holtbeyus cum nobili filio, natorum maximo.

Comes inter hæc Gubernator ſuo impar in Catholicos odio, partes ſuas vicarias in ſuperiori Northumbria Finicchio integrè totáſque tribuerat; ſui nimirum crudelitate dimidio; ſed plus dimidio, excogitandis calliditatibus nunquam antea cogitatis ad intercipiendos repente Catholicos. Inter has fuit cum noctis medio accendi iuſſit in cacuminibus montium ad hoc deſignatis ignes irruptionis Scotorum nuntios in Angliæ deprædationem; quo indicio monebantur ſolenni ex lege armati occurrere, qui confinium illud incolebant ad eos in ſuam Scotiam retrudendos. Collectos ergo paucis horis ad centum quadraginta Finicchius qui tunc aderat præſens ad vſque auroram illos ſuſtinuit, minimè quidem in Scotos ducturus, qui nulli prorſus erant, verum in tria palatia Catholicorum nobilium, quæ partim foris iubet ab iis obſideri; partim ſecum inuadi; vnde quantam voluit ſecum prædam tulit; quàm multos reperit Catholicos abduxit. Has vero tàm ſubitas, & inopinas ſtrophas fecerat ſibi tam familiares, & frequentes vt nulla induſtria & celeritate tutos ſe ab iis putarent Catholici, quare omiſſis deinceps domibus, ſecuritatem inter ſiluas, & abrupta montium quærere, ſuas illic familias condere, ſi quas eſſent cauernas, aut ſaxorum hiatus quibus ſe abderent idoneos nacti, Deo gratias agere tecti non ita incommodè parati, plures humo effoſſa ad radices ingentium arborum, domos illic ſibi ex ramalibus frondeas ſub terra ſtruêre, illáſque ſex totis hebdomadis habitare, quoad tandem crediti periiſſe, quæri denique deſierunt.

Hæc à P. Holtbeyo Garnetus ſpectante & vidente, illorúmque parte in nauanda Catholicis opera, quos vt ſolabatur, & corroborabat inter illos aduerſorum æſtus, ita mirificè reficiebatur patientiæ illorum alacri firmitate, promptáque vitam pro fide Catholica, eiúſque profidendæ confidentia ponere. Iſtis attamen valdè nouum, nec ſatis credibile quis putet, iſtis inquam Angliſque cœteris, nobilibus maxime, & quos à Seminariis arcebat ætas, ereptum fuiſſe reſiduum quo poſtremo, fidebant ſubſidium, cum bonis pro Deo exuti, victu quoque omni carerent in Anglia, niſi quem in carcere miſerum, & morte peiorem inuenirent. Fulciebat ſpem illam ſubſidij, audax in Belgium tranſitus, vbi Regis Catholici profuſa largitas ſufſectura iis eſſet, neceſſaria ad vitam omnia; nec vero ab Anglis notæ alicuius laboratum eſt vnquam, in extundendis à tanto Principe, ac tam pio attributionibus eorum inopiam leuaturis, ſed penes miniſtros erat, earum cardo, & exſolutio. Noſtris (ſcribit Antuerpia non nemo) Anglis, ne obolus quidem aſſignati ab Rege ſubſidij datus eſt; & ſcimus noctu oſtiatim obire illos mercatorum ædes, ad captandam ſtipem; nóſque auditis illorum calamitatibus quos adhuc Anglia retinet, valdè ambigimus an noſtræ ſint iis mitiores. Quidam certè ſi quid elatrarint quod ſit emendo pati ſatis, & aliquod raphanis, fortunatos ſe hac cœna putant.

Hodie Middletonus nobilitatis in Anglia notæ, & opima penſitatione ab Rege decoratus, ſed planè ſterili, poſt compacatum Chriſtianis ſacris ad mortem proximam animum, dixit ſibi videri non temere, ſuppetituram diutiùs vitam, ſi victus ſuppeteret; tunc quidem ſe fame extingui, nec multo pridem præter aquam ad potum quicquam habuiſſe. Thomas Matxenfieldus nobilis, nuda in humo iacens repertus eſt intra cubiculum mortuus, præſente nemine. Scribit hæc vna tantummodo ex vrbe qui aderat, & coram ſpectabat. Ego propterea retuli, quod ſint alibi futura vſui ad grauem calumniam ab innocente propulſandam.

Nunc reuertamur in Angliam, & noſtris de rebus, quæ nonageſimus quartus æui annus nobis ſuggerit deſcribenda, illuſtriſſimam ponamus carcerem ſcilicet, ſupplicium, & virtutum opes Patris Ioannis Cornelij.

Quis

Quis eſſet Cornelius, & quantus, & quanto molimine ab Conſiliariis Reginæ quæſitus; quam perfide is à falſo Catholico proditus. Dorotheæ Arondellæ Virginis prudentia, & generoſitas. Thomas Boſgrauius reuerentia erga Cornelium nobili, communem cum illo mortem aſſequitur. Prouocatus à Ciarco aliiſque miniſtellis Cornelius diſputat; proſtratos ludibrio exponit.

CAPVT VI.

IOANNES Cornelius decurſis Romæ in Seminario Anglorum Theologiæ ſtudiis & pridem Sacerdos fauſtè in Angliam hoc anno regreſſus eſt; 1583. ſudore illam & ſanguine, ſi Deus annueret rigaturus, primum illic ſibi hoſpitium legit apud Arondelli Dominos, quorum domi puer fuerat educatus, & ab Ioanne Arondello, qui iure magni ſibi cognomen & gloriam debuit Oxonium miſſus, Latinis, Græcis, Hebraicis literis informandus, iis ſeptem per annos abſolutam Philoſophiæ integræ cognitionem adiunxerat, nunc idem Dominum velut pridem ſuum, & recepit libens, & pro ſua Religionis incorruptæ, non communi, & lenta pietate, toto quo vixit, ſuperſtes ſeptennio fructuosè illum adhibuit; moriens, velut rem ſibi cariſſimam, vxori, enixè commendauit, quæ primis nuptiis Ioannem Stourtonum Baronem virum habuerat. Secundo marito filium dederat Dorotheam nomine, Cornelij diſcipulam in diuinis, & peritia virtutum, quin & vitæ illius & mortis hiſtoricam, vnde ferme illius ex commentario, quæ videbat ſcribentis de Cornelio ſcribenda ducam, addo, nec fruſtra Bruxellis in Belgio, S. Benedicti profeſſam ordinem, facit enim omnino ad illam, quæ ſequitur iſtorum cognitio. Annos decem ſolidos durauit Cornelius in labore apoſtolici famulatus, & dubium fecit totuſnè ſuus, an totus alterius, dabo argumenta operæ vtriuſque illuſtria. Inualuerat de illo etiam inter Proteſtantes, virum eſſe quàm potentem meritis apud Deum tàm dæmonibus formidandum, quibus abigendis mira pollebat poteſtate. Conſiliarij, Reginæ, gnari eum haud longè abeſſe triginta homines diuiſis cuique partibus deſtinarunt, à quibus quocumque, vel modo, vel arte comprehenderetur,

ſed cui diuina excubabat tutela, in eum nihilo plus mille, quam triginta valebant, quod eimet haud raro monſtratum eſt. Vt cum in campo quem Millemum dicunt, tertio ab vrbe milliari, inuaſere illum fiſci ſatellites intra ædes Catholici nobilis priuſque illius ingreſſi cubiculum circumſtetere ſcribendo intentum, quam domum intraſſe aduertiſſet. At is quiete ſecurus, qui? & cur veniſſent? nihilo inde turbatior ſurrexit, ac velut, aut ſe diuerſus, aut in alium transformatus à natiuo vultum, intactus, & ignotus per medios velut ἀορασίᾳ percuſſos cubiculo placidè, ac domo exiuit, euaſitque per deuia camporum. Verum enim vero vbi cœlo dictus adfuit dies coronaturus eius vitam mortis ſanctiſſimæ gloria, inde illi proditor extitit, vnde nulla vſquam minor ſuſpicio, & metus. Poſt mortem Arondelli magni, migrarat Domina illius vidua cum omni familia, & Patre Cornelio in ſuum quoddam Doreſtriæ Prouinciæ caſtellum. Erat illic inter familiares ſeruus ex mera in miſerum hominem admiſſus miſericordia, & ſordidiſſimis quibúſque occupabatur obſequiis quod eſſet ad cœtera ineptus. At hic ſenſim ſe circumſpiciens, & vrbaniorem in dies agens, ſuíque penitus oblitus cœpit ſibi bellus videri homo, coniecítque oculos inſanus in nobilem Virginem, Dominæ viduæ cubiculariam, & amatoriis abſurdis, ac ſtolidis, eius tandem nuptias ambire. Subodoratus amentiam ſtultiſſimi capitis Cornelius hominem ſeuocat, vehementérque reprehendit, vtque omnem illi eius conſilij cogitationem in poſterum auferat, ſpem quoque omnem æternùm præſcindit. Quam homo ſceleratiſſimus iacturam fortunæ, quæ ſe repente ex ſterquilinio prouectura eſſet in ſericum, non ſuo tribuit natali luto, ſed acerbitati Cornelij, totúmque amorem quo inſanierat in puellam, vertit in Cornelij odium, ſed animo preſſum; deliberatæ tamen vindictæ rabie æſtuanti, quam illi ſpecus dabat proniorem paucis, & fidis, & probatæ virtutis domi notus; huic vero ſceleſto nuper fortuito, dum pateret compertus, Doreſtriæ præerat Georgius Mortonus Gubernator, ſiue vt vocant Vicecomes, ſub hoc æquali poteſtate Georgius Trencerus, & Rodolphus Horſius. Ad illos ſeruus ſacrilegus homulum tranſmittit qui ſe Arondellis profitebatur inimicum, nundinaturum ſuo nomine Cornelij vitam, cuius, ne timerent ſe incaſſum venturos, comperiſſe arcanas latebras nunciabat. Licet autem res in bimeſtre iam iret, nunquam tamen ſuſpectum fecit proditor vſque adeò cautè domi, & foris ſuæ infamiæ cauebat. Ob hoc ſacer Chriſto reſurgenti dies, viſus eſt patrando ſceleri commodus, expleturus nimirum celebritate feſti exploratorum vices, nec enim poſſe Catholicam, & numeroſam familiam eo die Sacerdote, & ſactis catituram carcere.

Præmiſit itaque Gubernator qui omnes ad quintum milliare, circum aditus, & calles occuparent. Ex quo Cornelius impreſſionem in caſtrum proximam anteuertens teneri non potuit quin hora poſt mediam noctem cum tota familia diuinis perfunctus, abſcederet, ſpreróque vitæ periculo vitaret periculum quod eſſet ædium Dominis creaturus, ſi in iis deprehenderetur. Inde aliquod emenſus ſpatium, inter virgulta humi ſe proiicit;

ſed

ſed aduerſariis biduana iam mora, metum ipſius fallentibus ceſſit precibus iteratis virorum nobilium, qui ferre non poterant, eum indagatorum diu noctúque circumcurſantium inſultibus eſſe obnoxium, Se quidem vitæ, nedum facultatum & quamlibet pro ipſo aleam libenter ſubituros, verum ei nihil eſſe metuendum, cum tutam haberent quam laterent ſpeluncam ſagacitati cuiuſvis mortalis impenetrabilem. His illum ad ſe reuocarunt ad ſecundam à Paſcha Dominicam quæ in Aprilis vigeſimum quartum, ſeu ex Abaco veteri quartum decimum cadebat; eo die vix ſacrum fecerat, cum ſuperatis furtim muris Gubernatoris Vicarius Trencerus, eiuſque ſatellites ſtrictis incondito clamore ac ſtrepitu enſibus, velut captam arcem direpturi, eò ſe penetrant, vbi didicerunt Cornelium agere, ſed inani pandendis, frangendis, diſiiciendis obſtaculis & foribus conatu. Iam ſe ille ſpelunca clauſerat inextricabili artificio ſecura; igitur luſtratis, effractis, tentatiſque angulis omnibus, & parietibus, diſcruciebantur ſuam operam ludi. Trencerus equum adduci iubebat ad reditum, expleto plus ſatis officij iure; & currum quo libros magnam partem ſacros in fiſcum aueheret, cum apparatu quadruplici ad ſacra, & altare. At hic, aui mala, ex famulis quidam naſo iuſſa ſanniſque ſuſpendens, verſúſque ipſum ad Ducem Trencerum, tantum inquit, armorum, ſtrepitus, excidij, ſtragis, ad opimam hanc prædam, onuſtum libris vehiculum. Illos ſanè inter ſe diuidant, ſuum quiſque ſibi auferat, & legat, quo fiat ſi minus ditior, at ſaltem doctior. Offenſus grauiter, iniurioſo ludibrio Trencerus, & depulſione conuitij omiſſa; ego vero, inquit, tuo grandi malo, faxo vt videas, per me tantum ſtetiſſe, quo minus labore minori, & tempore, longè aliam facerem quam librorum prædam. Hoc tu confidentiæ tuæ ſtolidæ imputa, qui vim mihi hanc facis, nec plura, illum citans de nomine ſeruum Chriſti domúſque proditorem, cuius alioqui celaturus infamiam fuerat, tacito nomine, ſi non fuiſſet probroſa noui conuitij acerbitate ſtimulatus, & duc me ſis, ait, ad ſpecum quam noſti; cuius ore aperto, conſpectum in ea Cornelium, magno ſibi clamore gratulati ſunt milites, ad quem, diuinans Dorothea quod res erat ex templo accurrit, quem ſibi, vt refert ipſamet, viſa eſt pallidiorem ſolito videre, ſed luce fulgentem inſolita, cuius me, inquit, admirabilitas tenuit, ne quod illi verbum, aut cœteris dicerem. Trencerus autem, ſibi gaudens, pergratum eſt ait, noſtras tandem in manus quód veneris; mihi vero, reſpondit Cornelius duplo etiam gratius. Hinc nomen rogatus edidit; an eſſet Sacerdos? eſſe vltro eſt faſſus, num & Ieſuita? eorum è numero eſſe profeſſus eſt qui bene iis vellent, eóſque amarent, & pauca quidem hæc pro loco, & tempore; mox aula palatij maiori in formam aptata tribunalis Trencerus Vicarius, eductum humi Cornelium eò ſiſtit (erat enim crimen maieſtati Sacerdotem domi habuiſſe, inuoluebátque, familiares omnes, & ſeruos cum Dominis) & cum iis quos ſecum duxerat aſſeſſoribus, cognitioni iuridicæ Cornelium ſubiicit, quo in Examine, ſic reſpondit, ſic tacuit, excuſans ſilentium iuſtitiæ legibus & ſanctæ charitatis; de Religione autem, ea ſatisfaciens generoſitate quæ nihil non modeſtum, & tran-

quillum præferret, & reuerentia conditum Magiſtratui debita, quibus omnes in ſui pellexit venerationem, & amorem, haud vtique ſterilem, vt facto deinceps ipſimet docuêre, poſt hæc vocantur ſeorſum ſinguli qui domi verſabantur, indicatóque illis Cornelio, ex iis quæritur, ecquid illum noſſent; & negantes ſe noſſe, pro inſontibus liberi dimittuntur. Abhorrebat enim Trencerus à ſanguinaria indole capitalium quæſitorum, qui hoſtes magis & carnifices agunt quam iudices. Poſtremo ſiſtit ſe Caſtri Domina vidua Arondelli, quam etſi ex ſeruo proditore certo ſcirent domi Cornelium plus iam decennio habere, ſed vbi ea præſentis mirari os cœpit, tanquam nouum ſibíque ignotum, fidem ſimulatæ ignorationi libenter commodarunt. Vnus illos offendit eius nepos Thomas Boſgrauius, magni vir animi, & virtutis, qui de Cornelio, an illum noſſet inquiſitus, vidénſque in pedes, & nudo capite reorum more ſtantem, non tulit eius dignitatem perſonæ quam agebat ignominia, ſic fœdari, ſed cum humili accedens corporis proclinatione, eius capiti galerum repoſuit, & increpantibus Miniſtris, quod tantum honoris proditoribus deferret; ſunt, inquit, Deo, & hominibus fidi, Sacerdotes Catholici, nec quantum mortalium ſibi fingat aut certet, poteſt iure illos dicere proditores, quod magni pectoris in defenſione Veri dictum, Deus illi rependit Societate mortis, glorioſæ, vt poſt narrabitur, cum Cornelio obitæ. Cognitionem clauſit Dorothea quam ex aliorum teſtimoniis abundè ream, triſti vultu, & acri excipiunt reprehenſione, cur tantum auſa, vt manifeſtum Proditorem, Reginæ perduellem, domo colligeret, aleret, latebris tutaretur? non eſſe hic illi excuſandi locum, vel negandi, niſi forte legum, & pœnæ capitalis qua vindicantur ignorationem. Quod videtur, ſic arte cum ea conſultum, vt cui ob ætatem, & conditionem, nihil inde grauius contingere poterat, hoc in ſe reciperet ab ſe factum, quod neceſſe erat factum ab aliquo, habitáque confitente rea, reliqui abirent abſoluti. Quid porro ij reſpondiſſent, teſtatur ſibi fuiſſe penitus ignotum, ſed hoc illi Deus, & animoſa mens dictauit reſponſum. [Proditores, inquit, & Reginæ hoſtes collegerim, ſuſtentauerim, occultarim, ſi quæ vſquam viuant eiuſmodi hominum portenta neſcio, vnum ſcio talem me noſſe neminem. De Patre Cornelio ſanctè profiteor, ſi eius latebræ in mea fuiſſent poteſtate futurum, vt citius animus reuelleretur mihi è pectore, quam ſua è ſpelunca Pater.

Inſtante Trencero, quo igitur conſcio, vel iuuante excepiſſet hominem, & iuuiſſet. Tam nempe ait, nihili ſum, vt eguerim alio præter me? vocaui egomet, & abſcondi ſola, atque adeò ſola, vt ne matri quidem hoc indicauerim, ſed neque ſi culpa eſt, mea eſt, & quidem tota putaui me in Reginam, aut vos; aut quemuis hominum peccare, apud quem modo plus valeat ratio, & naturæ, pietatíſque lex quam humana opinio. Habet P. Cornelius domi noſtræ matrem decrepitam, & ægrotam, quod niſi non vultis, ſtatim veſtris ipſimet, poteſtis oculis probare; ſi crimen eſt moribundæ matri de filij ſui præſentia & aſpectu ſupremam permittere conſolationem, rea ſum fateor, quod nullus negaſſet barbarus permiſi, vt hoc pietati, &

naturæ

naturæ debitum ſolueret, quod mihi vitio & culpæ vertatis licet, nihilo parcius mihi gratulabor ſub hæc illam à ſe omiſſis pluribus dimittunt, quod damnare nec poſſent, nec vellent abſoluere. Apud ſe tamen & robur pectoris, & prudentiam mirati robori tanto non imparem.

Quos bona ſors legit ducendos in carcerem quatuor fuêre. Cornelius primùm, domeſtici duo, Patritius, & Ioannes quos multis modis adfuiſſe, & opem tuliſſe Cornelio non tacuerat proditos, quartus Boſgrauius. Patri Cornelio indultum vt ante diſceſſum, matri vale ſupremum diceret, eiuſque fauſtam poſceret adprecationem, ille ad eius pedes de genibus, & vultu ſereno, conſolatus iacentem, hortatus eſt lamentis parceret & fletu ad præſentem caſum velut triſtem, cuius ipſe Deo infinitas ageret gratias. Cultu inde reſumpto clericali, equum tribus cum aliis inſcendit, nec pedes, nec manus catena impeditus, nec ſeptus armatis, aut alia nota captiuum præferens, ſed Trencero ad latus, & cum eo perpetuo colloquens tanquam pari, & multum amico. Occurrere iis ad portam ex vicinia quingenti, auidi cernere, tam ſolennis, & laborioſa, tot hórarum inueſtigatio, quò tandem euaderet. Ad eorum conſpectum Cornelius ſublato ad crucem formandam brachio, bene illis precatus, ab iis viciſſim acclamatione beneuola multis cum laudibus reſalutatus eſt, iamque mira iis videri deſiit quam tantùm ſuſpexerant, eius familiæ probitas, & religio, cum ſacerdotem clam apud ſe haberet, quem nunc palam præſentem opinione ſublimi alij, honore alij proſequebantur ſingulari ad vſque veſperum, & palatium Trenceri. Concurrebant enim vndequaque turmatim, vt me, inquit ipſe Cornelius, viderent. Ego ſalutem reddebam, ſingulis omnibus arridebam, quo ab ſe paulo ante ex animo & vero dictum confirmauit, nullum ſibi in vita veniſſe hoc die fortunatiorem. Cœterum reo deſignatus carcer non fuit alius, præterquam libera in palatio Trenceri cuſtodia, eáque tam nobilis vt reuereretur illum inſtar patris, amaret tanquam fratrem; ſecum ſemper ad menſam adhiberet; librorum quos tulerat vſum ad arbitrium ei relinqueret, & qui adire illum vellent, etſi ex domo Arondelli forent, peruium omnibus commeatum. Vxore inter hæc, & vxoris fratre, viſis Cornelij ſermone aſſiduo de animi rebus, & æternitate, moueri non frigidè, rumor increbuit factos ab ipſo Catholicos; vir ipſe Trencerus affirmauit, ſi ſecum hæſiſſet diutius, ſubuerſurum ſibi fuiſſe totam domum, hoc eſt effecturum, vt omnes eſſent Catholici, nec ſeruo negauit facultatem, eo demigrandi, vbi audenter, & placidè profiteretur Catholicum, hos dabat fructus Cornelij ſanctitas, & ſermo de rationibus animi æternis, in quo erat ferè perpetuus, ſed ea dicentis ſuauitate, & gratia, vt non minus iucundè quam vtiliter audiretur. Hinc multi etiam ſatagebant dicentem è pulpito ſpectare (in quo mirabiliter excellebat) ſed hoc non ſperarunt, poſſe clàm adeò præſtari quin ad Conſiliarios Reginæ Londinum deferretur, & magna inde Gubernatoris Vicario Trencero tempeſtas ingrueret. Deſiderium hoc eius audiendi expleuit impotens miniſtellorum duorum audacia; de Ieſuita forte cognouerant in Arondeli ædibus comprehenſo, & apud Trencerum

cuſtodito. Confidentes accurrunt, ex prouocationis ſaltem ſtreperæ vanitate, inanem hauſturi gloriolam: horum alter Ciarcus, ille olim expertus, Perſonij ſtylus, quantum pro veritate polleret, & ageret, in defenſionem Campiani, quem paucis impetierat foliis. Hic ſeſe in circulum proferens in quo conſederant Gubernatoris Vicarij duo Trencerus, & Hortius; Gualterus Rauuleyus & alij nobiles, velut ad pugnam ſingularem, arma offerret aduerſario legenda. Vin' ait Cornelio, Latinè, an Græcè, an Hebraicè decertemus? quod fuit putidæ, ſed Miniſtris cognatæ, de cognitione linguarum iactantiæ. Huic Cornelius & ipſe linguas quondam illas Oxonij à puero doctus, vti voles reſpondit, ego qua cœperis, eadem lingua ſatisfacere conabor. At Trenceri ſobrinus narrauit poſtea viſum inſtar Grammatici pueri Ciarcum, peritiſſimo linguarum Magiſtro Cornelio committi. Minus ad ſpeciem vanitatis, ſed plus furiarum in campum tulêre Suceyus, & Hancockius, cognomento *ferrei lateris* ambo Caluini flos, diſputarum ab iis de auguſtiſſimo Sacramento, piaculari carcere animarum, Sanctorum inuocatione, aliiſque controuerſia crebriori verſari ſolitis, duplici ſemper Cornelij victoria, & laude, præſtantis nimirum ſcientiæ, & raræ modeſtiæ, quæ tanto pulchriùs, teſte eodem quem dixi nobili, eminebant, quantò præter audacem inſcitiam, linguæ intemperantia, & iunctus ruſticitati furor aduerſarios deformabat, eò inſaniæ illorum vnus venit ſeu vincere deſperans, ſeu vinci non ſuſtinens, vt tumultuatus diu, ſurgeret, omiſſa quæſtione turpiter abiturus, niſi eum vxor Trenceri tenuiſſet, miſſis qui eum validè reluctantem tenerent famulis, cogerénтque audire, reſpondere ſi poſſet, ſin autem manus dare, & victum fateri. Qualem vero ſe exhibuerit Cornelius, quàm ventis parem maioribus, nihil meo iudicio, certius indicat nocte illa, quam cum eo exigere ſolidam voluit Gualterus, Rauuleyus. Erat is inter omnes Anglos ſupremi ingenij fama clarus, Mathematicis excellens, & inter aulicos apud Reginam gratia intimus. Quid ij tota illa nocte ſoli tractauerint, non lego, ſed Rauuleyus vt erat ſubtilis perſpicacitatis haudquaquam potuit alia ponere, aut in dubium vocare, quam quibus eſſet ſatisfaciendum reſponſione minimè triuiali. Sic tamen illi ſatisfeciſſe Cornelium vt acquieſceret reſponſis, eiúſque penitus admiratione caperetur in diſceſſu oſtendit; ſpondens fore vt totis viribus Londini, liberationi eius incumberet, tametſi ab eo non ſolum minimè rogatus, ſed è contrario ſeria perſtrictus reprehenſione, qua licet peramanter, eius vitæ carpebat, & linguæ tam ſolutum morem, vt ſi minus reipſa foret, vulgo certè atheus haberetur. Ad liberationem viri tanti quod ſpectat, partem decoris in ea Trenceri vxor cupidè ambiuit, ſed nec ipſa quicquam, nec Rauuleyus euicit; ea rabie furebant publici ſtatus Conſiliarij in Sacerdotes Catholicos, vt tanto ardentius mortuos cuperent quanto inſinuabantur vita digniores.

Expedierat ſeſe Cornelius à diſputantibus, & incidit in diſputatrices, prouocatorio & ipſæ ſyngrapho, certamen ei denuntiant miniſtellæ duæ, tantum audet effrons, & impudens hæreſis, & fungi qui caput non habeant

beant armantur galea ad pugnam; at enim ad penſa & fuſum Cornelius remiſit Theologas, commendauitque illis modeſtum ſilentium, id quanto obſeruantius tenerent, fore illas vel habitum iri ſapientiores.

Cornelij Examen. Cauſæ inſtructio. Generoſitas reiecta ab eo liberationis. Iudicium. Condemnatio. Supplicium. Quæ tunc & poſt hæc notanda incidêre. Vita. Eius virtutes. Apoſtolicus labor. Ioannes Sturtonus Baro, ei ſe poſt mortem ſpectandum exhibet, ad impetrandum ex eo animæ ſuæ ſubſidium.

CAPVT VII.

EGERAT duas hebdomadas apud Trencerum Cornelius, expectans Londino à Conſiliariis regiis quid ſe fieri placeret? retulit nuncius Aprilis vltimo, eiuraret Papiſtam Cornelius, adeundis Proteſtantium Eccleſiis; id ſi reſpueret, vinctus Londinum duceretur, quod non abſque aliquo ipſius mœrore extemplo factum eſt quod ſperaſſet vt ſuis doluit literis ad Arondellios, maiori animarum quæſtu in ea Prouincia mori, vbi eſſet ſermonem ad populum ſub patibulo habiturus, quod norat ſibi non fore Londini integrum, quem illi tam ſanctum mœrorem conſolatus eſt Deus iniecta Mortono Gubernatori mente, ſumendam Dorceſtriæ de illo pœnam, vbi crimen patraſſet, Catholici nominis tam latè proferendi vt eius ſpectaculo, qui norant hominem melius ſaperent: placuit Conſiliariis Mortoni mens, Londinum perductus carcere conditur, cuius vocabulum Martialis Eques, inde paulo poſt Examini ſiſtitur, conſidentibus ad cognitionem ex ſupremo Senatu Archiepiſcopo Cantuarienſi, Præfecto ærarij Cæcilio, maris item Præfecto, & aliis, ac primum contumelioſis exceptus conuitiis, & procella execrationum; deinc interrogatus, placiditate animi reſpondit tanta, quantum illi furoris vomuerant, dumtaxat modeſtè profeſſus, cælaturum ſe, quæ poſſent Catholicis obeſſe quod religione conſcientiæ, & fidelitatis humanæ officio, ea eloqui vetaretur, nec illum ambages circumducentium callidè quæſitorum, aut minæ tormentorum immanium atroces, latum vnguem ab eo propoſito dimouerunt, quas quidem minas haud parcè illi fuiſſe præſtitas, ſcribit Tarazonenſis Epiſcopus, ipſe ſuis è carcere literis nul-

l im facit earum mentionem, ſubſcribit autem iis chirographi loco *Ioannes in vinculis.*

Et grato animo recolit beneficium Societatis impetratæ antequam ei ſe voto peculiari, & priuato dediſſet, ſed quadã Garneti qui noſtris in Anglia præerat, ad Aquauiuam epiſtola ex eo obtinuit, ibidem vt & admitteretur, & tyrocinium poneret, præſertim quod concionando valeret plurimum, & miniſterij illius præſtantia, mirè afflictos Catholicos, & conſolaretur & iuuaret; cui argumento ſubiungebat Garnetus de eodem; vir eſt denique verè humilis, pius, ſanctus, & dæmonibus pauendus, qualis palam nuper apparuit. Illum tanti faciunt Angli noſtri, vt iure dignus ſit quem magno apud nos habeamus loco. Hanc autem ſui nuncupatiône votorum trium dedicationem, quantis deliciis cumulauerit Deus, ſignificauit è carcere diſcipulæ ſuæ Dorotheæ, quæ narrans de votis ab eo editis religioſo viro teſte, & nobilibus duobus laïcis; fatetur, inquit, illa mihi è carcere incredibilem voluptatem, qua delibutus eſt animo cœlitus, nec ſibi vnquam in mentem veniſſe, tantum ſibi è vinculis dulcium lachrymarum, tantum liquidiſſimi gaudij adfuturum, quantum ipſe fuerat expertus in illo ſui, ac rerum ſuarum cœleſti delectu, tam blando, & ſuaui. Remiſſus inde Dorceſtriam, narrat quoque ipſamet, cum eum viſeret, ſic locutum [audiſti me diuinam gloriam, & honorem ſæpiùs anhelantem ecca mihi præclara illius, & palmaris facultas. Ibit in fruſta crâs hoc mei corporis miſerum cadauer, tædio pridem eſt vita quam hic viuo, totus amore, & animo in illa iam habito quam ſum ſempiternum victurus. Sed vide quanti quam deſiderati boni & honoris Deus me compotem fecerit, vt me prius in Societatem I E S V admitteret, quam ad mortem. Vide ſimiliter, vitæ religioſæ votum ingens quo obſtrictam te noſti, ne vnquam tibi animo excidat, quoad illud facto impleueris, Societatis Patres, ad interiorem tui culturam adhibe, ſcio illos mea cauſa facturos, & hoc cura, vt mea omnia illorum ſint.]

Bimeſtri iam lapſo in cuſtodia Londinenſi, ex conſilio Mortoni Cornelius Dorceſtriam reportatur Iunio exeunte ſupremùm illic, & condemnandus, & plectendus. Equo imponitur, vt reus, & reuinctis à tergo brachiis, inter medios fori ſatellites, ad vrbem appellit, quarto poſt iuſtitium die, quo magiſtratus in tribunalia redeunt, finem poſituri cauſis pendentibus, & nouas audituri. Vocatur domus Arondellij omnis apud quos captus fuerat Cornelius, vocantur & familiares, ſed hos ferè iam metus fuga in tutum aſportârat. Vix præter dominos alij adfuere. Dici non poteſt quàm vrbanè Mortonus Vicecomes cum Cornelio egerit, dato illi in carcerem palatio ſuo, datis loco lictorum cuſtodiæ ſuæ militibus, data quibuſvis eius adeundi libera poteſtate; fuitque tantus adeuntium concurſus, reuerentia, & amor, vt inde plurimum oneraretur eius modeſtia, Timerétque potiùs quam recrearetur, eóque grauiùs quod fore ſpondebant (nam fore vt poſſent, & potentibus in aula, & pecuniis confidebant) ab ſe omnino liberatum iri, quibus ſummas, quidem tanti affectus agebat

bat gratias, ſed beneficium planè reſpuebat; contigítque vt penſum diuini officij recitantem conueniret Mercator Catholicus, & diues; deferréque pro virili ſua ad redimendum illum bis mille nummos; cui placidè vir ſanctus, hanc tibi pro me reponat caritatem Deus, at ſi mihi vtilius aliquid, & gratius cupis, rogo mentem à Deo, cuius inſto laudibus, ne deflectas, quod virum optimum tam teneriter affecit, vt multis cum lachrymis ab eo receſſerit, miratus ab eo tanta celſitate vitam pariter, & ſupplicium ſperni. Certè nullis ſpebus quantumuis perpetuis, & magnis, lentari odium paſſus eſt quo ſe continuis affligebat pœnis, præter integras vigilando, & precando noctes, quibus ſe ad mortem comparabat, quare Mortonus Dorotheæ faſſus eſt pertimuiſſe vehementer ne ſe Cornelius cruciamentis ſpontaneis necaret priuſquam Iudices ad damnandum illum conuenirent, recenſebárque de illo plurima ex quibus argumentabatur, iure ſe illum pro viro ſanctiſſimo habere.

Aderat præfixus diiudicandæ cauſæ, dies poſt Iulij Kalendas primus, quod vbi reſciuit Cornelius, primis iam tenebris Mortonum rogauit, vt ſe per ſecurum, & fidum cuſtodem perduci iuberet ad inſpiciendum ſupplicij locum, quod illi officium præſtare ipſemet voluit Mortonus, vidítque hominem, vt ante patibulum conſtitit, collecto primum animo apud ſe totum; totúmque mox in cœlo apud Deum ſublatis illuc oculis, ſe illi pro victima ſiſtentem, & peculiare ad hoc robur poſcentem, vt poſtremas has vitæ ſuæ partes rite perageret; vultu ſemper inter modeſtum & alacrem medio. Poſtridie, cum Boſgrauio, & ſeruis duobus ſub meridiem ligatur, vt reis moris eſt, & per orbis frequentiam trahitur ad tribunal, vbi ante omnia quod vocant *Indeitamentum* illi recitatur, hoc eſt ſeries cauſæ ex veris, ſimulatis, incredibilibus, confuſa magis quàm contexta pro ingenio & arte ordinantis, ex proditione, & perduellio aduerſus Reginam: inualuerat enim vſus, vt Sacerdotium eiúſque miniſteria ſingula crimen eſſent violatæ maieſtatis, ipsáque adeò Seminarij Romani ſtatio, & ſacri ordines extra Regnum ſuſcepti. Cornelius modeſtè, & breuiter factis aſſentiens quorum culpabatur, negauit quicquam iis ineſſe, cui poſſet affingi proditionis ſpecies, aut rebellionis. Hic declamatores in campum prodeunt, & pro docta mentiri peritia, aduerſus Cornelium, Sacerdotes, Catholicum nomen, clepſydras horarum exhauriunt duas, fanda, nefanda pro arbitrio debacchati, quod extra honeſti, & veri, & decori fines tam, indignè, ac turpiter egere, vt ſeſe in ſuo tribunali anxius contorquet iudex, illúdque dedecorari ratus, audiendi impatientia dicentem abrumperet, ſuóque ipſius teſtimonio, & laude Cornelium, & Dorotheam Virginem ab execrabili, & infami oratoris calumnia vindicaret.

Securus Duodecimuirum delectus (quem appellitant Verdetum) à quibus iuratis de Cornelij ſcelere, vel innocentia ferendum eſſet iudicium, tàm perplexos inuenit aliquos ob enormitatem periurij quo erant inſontem damnaturi, vt hæretici licet ad inferendam conſcientiæ ſuæ vim, ac famæ tantam adduci nequiuerint; & ſubſtituendus iis fuerit alius, flocci

vtramque habiturus. Petiere ſub hæc delecti iudices, vt eſt illius fori ſtylus, à quo ſe vellet iudicari? quibus reſpondit à clero Catholico, ſin minùs ab Academicis Oxonienſibus, quorum illi neutrum, quòd vſus obſtaret, conceſſum eſt, coactúſque iniquæ neceſſitati ceſſit, Sacerdotes violenter laïcorum iudicio ſubiuganti.

Poſt quæ alter ex Gubernatoris Vicariis ſecreto & paucis duodecim iudices locutus cùm rediſſet, quicquid tandem iis ſuggeſſerit, Cornelium ſtatim pronunciant reum, cum Thoma Boſgrauio, & ſeruis duobus, Patritio, & Ioanne. Boſgrauium quidem quod edidiſſet palam ſuam mentem, Sacerdotes nempe Catholicos, miniſteria ſua in Anglia obeuntes, quicquid conſtituiſſet Parlamentum, nec eſſe proditorum culpæ, nec infamiæ reos.

Vt pronunciatum aduerſus Cornelium, verſi ad eum tres reliqui, tuo ipſius indicio domine, non dubitanter agnoſcimus eſſe te Dei Sacerdotem, tuis ergo aduoluimur pedibus, & te pro muneris noſtri officio veneramur, tu pro tua viciſſim pietate, nobis benè precare. Quod factum ab iis dictúmque de genibus, magna exceptum eſt excelſitatis Catholicæ æſtimatione, admiratione iudicum, ſpectatorum acclamatione, etiam quorumdam & lachrymis. Vnius potiſſimum ex Proteſtantibus, qui tunc furcæ ob latrocinia addictus, arentibus oculis, & fibra cornea ſententiam capitis cùm audiſſet, huius inſolentia exempli pulcherrimi, cœpit totus in lachrymas ſolui. At eum Cornelius opportuna erexit conſolatione, meliorem, hac ipſi præſenti, & miſera vitam pollicitus, fiducia, & deſiderio inflammatum Deo, Eccleſiæ & ſaluti reſtituit, quam morte Catholica creditur aſſecutus. Hora de meridie iam quinta Cornelio, dum redderetur communi cuſtodiæ, vtrimque aderant Prædicantes duo; alternis, interdum promiſcuè quod in buccam veniſſet ſuadendo, docendo, ſupplicando, rogando, vt ſuas in partes illum inflecterent, quorum etſi abſurda importunitate nauſeaier obſeruata eſt tamen ab omnibus mira audientis, tum patientia, tum affabilitas reſpondentis: reſponſionibus itaque, & humanitate reſpondendi, alter animo tenus vehementer commotus, abiecto paulò poſt munere Prædicantis ad Catholicos tranſiit. Ornabat tunc carcerem confeſſorum Chriſti numeroſus cœtus, & nobilis, qui dum Cornelij aduentum omni certatim veneratione proſequuntur, ſimul noctis illius ſibi ſpatium gratulantur, quo magno animi ſui compendio concederetur illius copia, illam enim inſumpſit audiendis partim duorum & viginti confeſſionibus; partim ſociis tribus roborandis, parandíſque ad mortem pro Chriſto ſecum fortiter oppetendam. Poſtridie reductus ad tribunal, vt ſupremum de ſe audiret iudicium vetitus quidem eſt in defenſionem ſui aliquid effari, ſed eam abundè Iudex Vvameſleyus pro eo, vel nolens perorauit. Sedenti ſi quidem ad pronunciandam in eum mortis ſententiam, venêre citiùs in oculos lachrymæ, quam ad linguam voces, auditúſque eſt poſt illum proditorum ſupplicio damnatum, cùm profiteretur amico ſuo cuidam ſchiſmatico, & forenſi,

renſi, optaſſe ſe binis nummorũ millibus illam redimere miniſterij barbati fœditatem quo innocentem necauerat.

Paucas demum horas quæ inter ſententiam capitis, & mortem intererant, occupauit Cornelius ſcribendis ad caram in Chriſto Dorotheam, inculcans maiorem in modum, ne votum differret conſecrandi ſe Deo virginem monialem in parhenone Bruxellenſi, ſuadénſque id votum inſtauraret, & cattæ mandati eius ad ſe autographum mitteret, beatæ Brigittæ per ſe in cœlo offerendum. Quo ſe ſperabat paucis horis ſiſtendum, & cum ſancta illa de Dorothea acturum, ad hæc ſubſidij aliquid ab ea petiit quod tribueretur in Catholicos intra carcerem egentes, accepſtque nummos quinque, & viginti, quorum partem iis erogauit, pauperibus alios, ſimiliter Catholicis dum ad ſupplicium raptaretur, tandem audiens confertam ad fores carceris multitudinem populi admurmuratione confuſa expoſcentis, ne ſuum populo conſpectum inuideret, & bene omnibus precaretur, feneſtra proſpectans eorum deſiderio ſatisfecit, qui eius conſpectus proximè morituri, tam feſtus & hilaris fuit vt eſſet beato ſimilior, quàm adhuc mortali; & quanquam apud ipſos concione qualibet plus valeret, non omiſit tamen occaſione vti tam propitia, & prona, ſed pro libertate quam illi tribuebat expers timoris articulus, magna voce illos ardenter hortatus eſt, ad mentem redirent qui exerrauerant; via pergerent & recta & ſola qui eam renuerant, Catholicæ ſcilicet doctrinæ ac vitæ, nec ſe aut bonis temporariis, aut malis ſinerent ab æternitatis felici ambitu dimoueri, ſic & iucundè in Chriſto victuros, & iucundius morituros.

Hinc hora de meridie iam prima Iulij tertio, anno poſt ſeſquimilleſimum, nonageſimo quarto, ætatis triceſimo ſeptimo, accitus è carcere, raptandúſque ad furcam in veha craticia ligatur, glorioſam rem, aiens de cruce ad Chriſtum tranſire, ſéque vltro præbens vinciendum. Sequebantur pedeſtres ad latus, eius ſocij tres, eóſque nunc ſeorſum ſingulos, nunc ſimul animabat, verbis tam igniris & amabilibus, vt iis captus vir diues, accedens propius, fauſtam eius ſupplex poſceret adprecationem, & ſe data fide, ſponderet fore Catholicum. Supplicij locum attigerant, & famuli duo, ſed eloquentius multo Boſgrauius conteſtati ſunt extra religionem Catholicam pro qua & libenter, & ſponte occumberent nihil eſſe vſquam ad ſalutem ſpei. Illis vero præ vita mortem hanc in deliciis fuiſſe argumento erat, quod Proteſtantium aditu & communione ad vitam & libertatem inuitati, Cornelius maximè, ſacrilegij præmio conſtanter carere maluiſſent, quam ſe nefario ſcelere inquinare. Quamobrem ipſe Cornelius eorum pedes veluti martyrum reuerenter palam exoſculatus eſt, tùm flexis ad ſcalas genibus, cum aliquamdiu oraſſet, ſurgens caro amplexu patibulum ſtrinxit, illa ſibi coaptans Apoſtoli Andreæ. O bona crux! diu deſiderata, ſollicitè quæſita, & hic à me tandem, feliciter inuenta! erátque prolixius è ſcalis dicturus, niſi eum inhibuiſſet Rauuleyus. Exorſum enim ab illo Prophetæ, *Poſuerunt morticina ſeruorum tuorum eſcas volatilibus cœli carnes Sanctorum tuorum beſtiis terræ:* veritus ne ſtragem aduerſus Catho-

licos abominandam deſcriberet, vetuit vlterius pergere. Cui Cornelius morem gerens, nihil præterea locutus eſt, niſi ſe eſſe de Societate IESV, quod factis etiam extemplo confirmauit, preces Deo fundens pro ſæuientibus in ſe aduerſariis, conuerſione Reginæ, omniúmque à Catholica fide errantium, inde ſibi porrecto laqueo admouit oſculum, eíque manu carnificis aptando ſeſe compoſuit, & erat is idem carnifex qui pridie illum adierat, exhibuerátque gladium quo eſſet ſemiuiui exenteraturus vitalia, quem ſe nihil territus, blandè manu prehenſum, vt amicis ſolet, libenter videre ſignificauerat. Vix ſcalis deiecto, poſt ſectum mox laqueum, reuelluntur adhuc viuenti præcordia, vitæque hunc etiam pretioſum reſiduum ſpiranti, quam ſigno crucis vltimùm clauderet, manum enim ad frontem ei formando ſuſtulerat, cum eum, & manus, & ſpiritus defecit. Damnatum fuerat eius caput vt haſtæ præfixum, ſupra tectum proſtaret S. Petri; ſecti quadratim membra cadaueris ad portas vrbis, ſpectaculo eſſent, neutrum executioni mandatum eſt. Caput ſuo hæſit confixum patibulo; quod non ſtatim ad manum fuiſſet lebes quo conſueta elixatione præuetteretur membrorum fœtor vicina latè infecturus, inuoluta ſunt lineis, & ſepulta quidem tunc vbi licuit cum tribus Cornelij ſociis, furtim poſtea cum iiſdem Arondelliæ viduæ mandato ſublata ſunt, & honorificentius collocata. Dies quindecim totos quibus patibulatum manſit caput, tam exitioſa vis imbrium deuaſtauit meſſes, vt eam incolæ vindictam crederent ignominiæ per ſummam iniuriam ſacro capiti illatæ, impetrarentque à Gubernatore, ſepulchro condi, & venit tandem hac occaſione in Catholicorum poteſtatem. Sed inter illos tam inſanos imbres dignum eſt ſcitu, quod ſcriptum reliquit dicta toties virgo Dorothea. [Addo, inquit, meis de B. Cornelio ſcriptis, ſingulare quiddam ſed ægrè propterea, quod ad me pertineat. Religioſæ vitæ, quo exſtimulabar voto aſſiduè preſſa, exorauera à matre eius implendi commeatum, ſed ardens interius inuſitato deſiderio ſacrum prius ſpectandi Cornelij caput, patibulum verſus me contuli, nec teli iactu ab eo remotior, caput cerno luce coronatum, cuiuſmodi, lunam ſæpiſſimè videram, ac dubitans ne quis, aut cœli, aut oculi viſum præſtringeret affectus, quanquam eſſet is dies nubibus & obſcurus, aduerto coronam tanto mihi ſplendere clarius quanto fiebam loco propinquior. In equo igitur, vt eram ſubſtiti aliquam horæ partem, donec interpellata mihi à viatoribus tam pulchri ſpectaculi libertate admirans abij, illúdque diuinæ ſcripturæ mente verſans mirabilis Deus in ſanctis ſuis] qualem profecto fuiſſe Cornelium, dignum quem Deus extraordinariis ornaret donis, fidem faciunt ea quæ poſterorum memoriæ ſcriptis ipſamet conſignauit.

Parentes habuit Hibernos Cornelius, tametſi Anglus natúſque Bodſmani in Cornuallia, vt eius conſtat chirographo quod Romæ legitur inter alumnos Seminarij Anglici; ex datis Trencero in examine reſponſis, & vitæ illius hiſtoria, quam inde orta eſt ſcribere Arondella virgo eius diſcipula; nec obſtat quod eſſet Hiberni ſermonis exquiſitiſſimi elegantia inſignis, hoc enim domi ſolo à teneris parentum educatione fuerat imbutus, qui

conditione,

conditione, opificio, ac re viles, & tenues, huius tamen vnici filij nobili indole, & morum amabilitate procerum cedebant nemini.

Duo enim potiſſimum formando ad omnem virtutem animo iunxerat, quibus miro deinceps compendio vſus eſt, contemptum caducorum, excelſiorem terrenis omnibus, & prenſationem alienæ beneuolentiæ diligentem. Ob hæc illum Ioannes Arondellus, cognomento Magnus, domi ſuſcepit educandum, ſpebus certè haudquaquam euanidis, quas auxit non parum deprehenſus ab eo, die quodam puer lectitandis libris curioſè intentus dum ſocij luderent, interrogatus enim, cum iis & ipſe cur ludo animum non laxaret; reſpondit ſe libris haud paulò iucundius quàm ludo recreari; quod illi verbum Arondellus honorario tunc nummi aurei præmio exoluit, & hortatione in futurum, ſuo illi, vt obſequetetur præclaro inſtinctui qui locaturus tandem virum eſſet, in ſupremo aliquo dignitatis gradu. Narrabat, mater, quod in puero mirum dum ſcholas frequentaret, ne tempus iens & rediens tereret, manſurum fuiſſe illic ad veſperum ieiunum, niſi ad illum mater aliquid prandij attuliſſet; ſed fuit matri pretioſioris debitor gratiæ qua illi conceſſit Catholico ritu inſtitui, quamuis ipſa inter Proteſtantes profiteretur hæreticum, durarétque in eo, etiam poſt mariti mortem, cum redux in Angliam Cornelius, primum apoſtolici muneris ſui fructum, conuerſionem matri à Deo tulit, ac ne qua forte recideret, in domum adſcripſit Arondelli, fuitque illi pro patre animi annos decem, vtpote ſermonis Anglici penitus imperitæ. Quare illi duas quotidie horas diu librum prælegit, Hibernicè, vſui eius aptum, & neceſſarium, ſed Anglicè ſcriptum. Eius vero linguæ quam dixi peritia primos Cornelij labores in Hiberniam vertit, multas quas cenſebat ob cauſas, eo ſubſidio egentem, fuit tamen ei, ob hoc ſolum creber in eam inſulam traiectus ſterilis, quod vellet eum Deus in Anglia, & fructuoſius, & glorioſius verſari, duobus videlicet in ea donis inſignibus decorandum, vita in Societate I E S V Deo conſecranda, & mortis gloria pro Chriſti gloria oppetendæ.

Accinctus igitur ad Apoſtolicum in Angliam munus, ſecum ante omnia, ſanctiſſimè pepigit, nunquam ſibi parcere vlla in re, nec animarum negotium ſuis vllis commoditatibus ac ne vitæ quidem poſtponere. Eluuiones itaque imbrium, æſtus, & frigora perſequentium rabiem, viarum pericula, tempeſtatum denique iniurias omnes, & hominum, promiſcuè habere, nec iis vnquam à cœpto iuuandæ animæ retardari, nedum penitus dimoueri. Graſſante in Dorceſtria lue morbi peſtilentis, nullus ægrotauit Catholicus cui non adfuerit; Proteſtantium nemo, cui non tentauerit inſinuare animi ſalutem, & ſalubres metus æterni ſupplicij. Quibus Deo multos lucratus eſt, inter quos ſenex à ſuis depoſitus, aut in deſertum proiectus mapali, charitatem eius heroïcam, prodigioſè expertus eſt. Accurrens ad eum Cornelius animam agentem, vidit non hominem, ſed ſemicadauer, vlceroſum, putidum, purulentum, tabo, ſanie, graueolentia omnes à ſe arcens; hæſit tamen iacenti aſſiduè totam noctem, miniſterio alacri, miſerum corpus iuuit, & miſeriorem animum haud paulo felicius;

ipſum enim ad fidem Catholicam à Caluino traductum & confeſſione, ſacróque oleo ritè expiatum, poſtremis precibus morientem Deo commendauit, ſed domum reuerſus, veſtes ſuas nullo valuit præter ignem piaculo purgare, tanta erat fœdorum animalculorum inde bulliens copia, putoris, & graueolentiæ tanta peſtis.

Concionabatur bis ſaltem quauis hebdomada, præter dies feſtos; vnam quotidie per horam toti familiæ, & ſi quibus adeſſe luberet extraneis, Chriſtiana tradebat myſteria; inde peculiari magíſque propria allocutione, iuuenes, & puellas fingebat ad religioſæ vitæ ſanctimoniam capeſſendā; eiúſque retia miris modis Deus ad piſcationem illam fortunabat. Erant autē ea retia, ex Euāgelij medullis effata, quibus inculcabat vitæ huius aduerſa, & proſpera pati & gaudere, nihili eſſe ad vitæ alterius beatitatem ſempiternā, & æternos dolores. In concionatore, cui forte parē non habuit Anglia, neſcires quid magis ſuſpiceres vehemētiam terrentis hæreticos, & ſceleratos Catholicos; an ſuauitatem ſpiritus, & verborum, ad ſanam mentem vtroſque prolectantis. Priuatim vero ſi quem ſuſciperet proiectæ conſcientiæ peccatorem, in ſpem, viámque ſalutis reducere; dici non poteſt quam illi acriter continuo calcaria ſubderet, minis, rationibus, monendo, ſupplicando, eius oculis, auribus, animo tamdiu inſtans; dum eum adigeret, ad recognoſcendas, & æquandas cum Deo animi ſui rationes: ac ſi vel animo, vel etiam corpore afflictus doleret, ſic ſtatim mœrentis exuebat vultum, vt eſſet totus repentè alius, & ſe audituro faceret amabiliorem. Exempto viuis Arondello, eius viduæ perſuaſit Londino familiam, quæ capitum erat octoginta in Dorceſtriam transferre, vbi mox latè regionem explorans domos cœpit notare Catholicorum & Proteſtantium, in quibus poſſet fructuosè operam locare. Ac breui vt alios ſileam, Proteſtantium familias triginta Eccleſiæ reddidit, quæſtu ſanè quam periculoſo, & arduo, tam ingenti, cum eſſet illic maieſtatis crimen, Proteſtantis ad Catholicos tranſitus. Sed hunc fecerit mirabiliorem aperta quoque illius profeſſio, tam claris Catholicæ fidei, & virtutum exemplis, vt qui Prouinciæ præerant, Arondelæ domum intuerentur iniquis oculis, quòd ab eius aduentu tanta eſſet rerum animorúmque facta mutatio. Quam capto deinde Cornelio, cum intelligerent ab eo fluxiſſe, pro reuerentia quam ſibi ab ſuis etiam hoſtibus extorquet virtus eximia, laudare omnes & deprædicare illius auctorem, non Catholici modo, ſed heterodoxi, adeóque & illi à quibus damnabatur. Ad eorum vero tum qui reſipuerant non pridie ab errore; tum qui ſemper Catholici fuerant, culturam modis omnibus, omníque opera promouebat quam putaret poſſe ad hoc aliquid conferre. Scenæ arborum in ſyluis, campus in medio nemore, in campi medio terræ gleba, & quiuis ſolitarius receſſus ſuggeſtum illi præbebant, ad concionandum, ad docendum ſcholam, ad conficienda, tribuendáque illis diuina myſteria templum.

Huic in ſalute viuentium ſiue aſſerenda, ſeu prouehenda in gradum altiorem, par beneficentia in defunctos, cóſque potiſſimum quos ſuis laboribus reſtituiſſet Eccleſiæ, velut genitos in Chriſto filiolos, ope adiuuans liberaliori.

liberaliori. Horum ne qua illum obliuio falleret, monumenta ſibi conſtituerat per diem crebra, quæ illos in mentem reducerent, vt quoties eſſent, exempli gratia manus abluendæ, toties pſalmum *De profundis* recitarèt, quo Deus culparum aliquid àb iis detergeret, aliquid ignium quibus vrebantur mitigaret. Stipe illos ſacrorum quatuor quot hebdomadis donabat, præter ſtipem pecuniariam, & precum quas extra ordinem, ſolitis adiungebat. Ad hoc vero illum teneriter mouebant leuamenta quibus ſe illorum animæ fuiſſe ab eo recreatas, aſpectabili ſpecie ſubinde ad eum referebant. Dormienti quandoque Harriſius adſtitit, olim eius in literis Magiſter, certúmque ab eo ſacrorum numerum, efflictim poſtulauit ad exſoluendum piacularium nominum partem reſiduam, qua detinebatur eatenus extra cœlum. Memorabilius, certius, commendabilius ad fructum pietatis Catholicæ quod ſcriptum reliquit, citata ſæpius à nobis Dorothea. [Rogauit, inquit, aliquando, Patrem Cornelium mater mea, Rem ſacram faceret pro Barone Sturtono quem primis nuptiis maritum habuerat. Obſecutus roganti Cornelius, præter morem diu hæſit in ea ſacri parte, quæ memoriam mortuorum à conſecratione comprehendit. Poſt vero cum matre colloquens in illud ſcripturæ, *Beati mortui qui in Domino moriuntur*; ſiluam ſibi narrabat per viſum obiectam, immenſis ſpatiis, vapore, ac flammis vndantem; in ea Baronis animam funeſtis vocibus, & miſerabili eiulatu, ſuam per annos aliquot in aula vitam dolenter incuſantem. Damnabat autem præ cœteris quod conſcientia reluctante diſſimulaſſet Catholicum, Proteſtantium templis adeundis, cum offenſione parentum grauiſſima; ſed nihil æquè acerbè deplorabat vt mortem Mariæ Reginæ Scotiæ, quam inter iudices quadraginta ſeptem, ſuo ſuffragio putabat ab ſe properatam, vociferabatur hæc Baro lamentabiliter, miſericordiam iis verbis implorans, *Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem vos amici mei! quia manus domini tetigit me.* Expetitóque illius auxilio, videri deſiit, nec dubitauit Cornelius Baronem eſſe, de calua capitis, quod aliquantum è flammis extabat notiſſimum. Audiebat hæc narrantem Cornelium cum fletu; flebátque ſimul tota familia capitum ſupra octoginta. Miniſtrans Cornelio ad aram famulus ex iis alter qui cum Boſgrauio, & Cornelio, mortem ſubière, horum omnium fuit ſpectator, & auditor; ego cum aliquot aliis adſtantes rei ſacræ mirabamur eodem tempore ad latus altaris ex repercuſſu parietis ſplendorem velut ignitorum, & ardentium carbonum.

Huic Dorotheæ narrationi ſinceræ, & candidæ, accedit vtiliter, quod refert Guillelmus Vveſtonus qui Londini tunc erat cum Baro Sturtonus obiit, fuiſſe ex iis vnum, qui confeſſionis ſacræ ſtulta fiducia Deum ludens, alebat domi Sacerdotem, vt cum ſcelerate vixiſſet hæreticus, piè Catholicus moreretur; ſed enim repentè lethali deprehenſum caſu, abſente Sacerdote, ictum diuinitus culparum ſuarum horrore inexplicabili, quibus eluendis poſcenda illarum venia, & deteſtationibus repertis, cum ſibi ſolus non ſatisfaceret, congregaſſe coram omnem familiam, conteſtatum ſe mori Catholicum, qua vna in profeſſione ſpes eſſet ſalutis; periiſſe

ſibi tot grauia ſcelera ignoſci, & offenſionem ex iis in alios ortam, quæ vt multis dolebat cum lachrymis, ſic multo ſuo delere ſanguine optaret, huius deſiderij ſui teſtes appellabat illos, apud Deum ſupremum iudicem, & apud homines. Dicitur & ſeruo Catholico anteactam vitam integrè confeſſus vt ſignificaret quam verè ex animo cuperet Sacerdotem à quo poſſet ritè ac legitimè abſolui, cum laicum hominem, & ſeruum interioris ſui hominis,& pudoris,nequaquam verecundaretur,habere conſcium atque hoc edito Catholicæ mẽtis,pietatíſque indicio extinctus. Cuiuſmodi eſſet in alios beneficentiæ,& amoris Cornelius huc vſque vidimus,nunc in ſe quàm durus & ferreus.Quod eſt ferè omnibus ſolenne qui ſplendẽt nomine ſanctitatis. Afflictationes corporis Henricus Garnetus,cuius ductu,Societate quoquenondum inita regebatur,dimenſus illi eſt,pro modo virium,& laborum, longiùs alioqui extra modũ in pernіciem valetudinis ituro;dies in hebdomada quatuor multis annis ſacro ieiunio coluit,flagella mutauit ſæpiùs,vſu nẽpe aſſiduo flaccida.Promiſſum inſtar induſij,& hirtũ ciliciũ nodis aſperabat pungentibus, & pace quidem, ſic probè armatus incedebat; ſed captus ab hoſtibus, & pro Catholici nominis gloria contra illos in campum exiturus, tot ſe armorum eiuſmodi grauauit pondere, vt crederetur ſub iis moriturus, ſi paulò diutiùs in iis duraſſet; ſapienti planè diuinóque inſtinctu ad tam arduum dubiúmque certamen fundendi pro Chriſto ſanguinis extraordinaria ſibi auxilia, extraordinariis accerſens conatibus, ne indignum iis qui ſe præceſſerant, ſui relinqueret ſecuturis documentum; ad tolerantiæ quam auidè captabat materiam ſpectat ſtudium paupertatis, pecuniam ad hoc penes ſe habebat ſæpiùs, vt ſe illa quamprimum ſpoliaret, nec erat longior retinendæ mora, quàm dum occurreret, qui eam reciperet egenus, præſertim ſi foret Catholicus. Quibuſdam vero facilitatem hanc amicè carpentibus, ſuadebat & ipſe vt eſſent tanto ſe liberaliores, quanto ſe forent, opulentiores, vt qui niſi pro Deo acceptum, nihil haberet, id ipſum autem ob Deum erogando, nec defuturum ſibi vnquam quod haberet, nec quod tribueret ipſo quoque in carcere prohibitis omnibus ipſi opem ferre, de feneſtra proſpectans, pauperibus, quicumque ij forent qui incurriſſent in oculos, argentum ſeu quid ſuppeteret mittebat, fructum putabat caritatis, neceſſaria ſibi ad victum deeſſe. Iam conſcientiæ,tam acuto erat,& delicato ſenſu,vt cum Proteſtantibus accumbens viris primariis,& humaniſſimis, ipſóque etiam Trencero nunquam adductus ſit, vt fauſtam adprecationem menſæ præmitteret, vſque cauens eſſe ſibi quicquam cum iis commune,ita porrò cautè ſenſus obſeruabat maximè oculos,vt poſt triennium è Seminario Anglorum quotidie in Collegio Ro. iens, & rediens, viam nondum teneret,vtpote humi ſemper defixis incedens,ne quid in eos incurreret quo, vel fuſcaretur animus, vel diſſiparetur. Apud Dominos Arondelli annos egit decem, Londini partim, partim Dorſtriæ, ſic vicinæ ignarus, & eorum quæ prope in oculis erant, vt domi ſemper fuerit tanquam hoſpes. Quod non ita fortaſſis mirum in homine, qui longè admirabilius quod eſto primum actuoſæ inter populos vitæ, & ſolitariæ cum Deo contemplationis

templationis ſimul copularat, vt quantum ex ea reſtatet temporis, tantum iſti daret; illa ſi labore apoſtolici muneris integros exhauſiſſet dies; hæc ſopore animi ſancto & vigili, noctes exigeret. Itaque Londino cum in Dorceſtriam damnandus & occidendus duceretur, tres ſibi quotidie horas ſolitatij ſilentij a ſatellitibus præſidiariis impetrauit, mane, ſub meridiem & ſerum, quibus cum Deo ſolus & ſecum ageret, quantis vero ex illa diuinæ conſuetudinis vbertate augeretur donis interioribus monſtrauit eius ſplendor velut cœlo delapſi, quem in ore ipſius ex Dei colloquio redeuntis, venerati ſunt milites; aliàs vero eiuſdem ſpecies cancellatis ad pectus brachiis, genu flexo, apertis cœlum oculis intuens, cœterum immota, & alienato à ſenſibus animo extra viſum & auditum, in Deo tota.

Patris Southuuelli, naturæ dotes, & gratiæ. Vocatio ad Societatem. Profectus virtutum mirabilis. Vita poſt regreſſum in Angliam. Vſque dum proditus ab impudentiſſima puella, in manus hoſtium deuenit.

CAPVT VIII.

DVM in Dorceſtria proditorum morte interficeretur Cornelius eandem ad mortem pro defenſione Catholicæ fidei ſe parabant, Societatis eiuſdem Sacerdotes duo Robertus Southouuellus, & Henricus Vvalpolus, iiſque victimis duabus conſecratus hoc anno 1595. Menſis Martius, & Aprilis, altera Londini, Eboræ altera, vt Angliæ toti ſpectaculo fierent duabus illis primariis vrbibus ad Auſtrum, & Septentrionem clauſæ. Ita boni illi publicæ rei conſiliarij, noſtrorum ſupplicia meditatò in loca, & tempora diſpenſabant ad refricandum ſubinde dolorem quo illos ſperabant arcendos ab Anglia, & Catholicos ab eorum hoſpitalitate. Quam cauſam affert Henricus Garnetus, quamobrem noſtris diuturnitate carceris ærumnoſi variè metirentur, vt ſemper ad manum aliquem haberent, cuius oſtenti acerbitas recens, terreret alios. Anni huius beata, & prima ſors Southuuellum excepit Eccleſiæ Anglicanæ monumentis illuſtribus celebratiſſimum, ſeu vitæ ſpectetur ſanctitas; ſeu tolerantia tormentorum, ſeu mortis pretioſiſſimæ meritum & decus. Anno æui voluentis, ſub finem Iunij in manus hoſtium cùm veniſſet peregrinis diſcerptus, & lacer modis, abſtruſiſſimo carceris defoſſus eſt cauo in Turri Londinenſi, iacebàtque illic, *velut mortuus à corde*, niſi quod Topcliffus qui

plus decies manus eius ſanguine cruentarat, cognitoribus inſtabat quotidie, cauſam tandem illius cum vita abſoluerent hominémque ad furcam, & cultrum damnarent. Quin & ipſe tædio ſepulti carceris, plus iam biennio infructuoſi, & ſterilis nullo apud Catholicos operæ pretio, Cæcilium rogauit Iuniorem, qui dum caperetur præſens adfuerat, & poſtea ſæpiùs cum iuſſu Topcliffi excruciaretur, vel ſe ad examen, & cauſæ vltimum vocarent iudicium, vel in alium transferrent carcerem, vbi non penitus amicorum acceſſu & conſolatione priuaretur. Renunciauit Cæcilius Southuello, ſi tam dira illum teneret cupido patibuli, & cultri, & ſecandi fruſtatim corporis, ſe quidem minimè obſtiturum, quin feſtinaretur hæc illi gratia; hoc vti præſtiterit priuſquam expono, pauca breuiter præmitto ab ipſomet notata Southuuello de pueritia, & annis ſequentibus, vſque dum comprehenderetur, fient quæ ſequuntur ex iis magis perſpicua.

Gentis Southuuellæ in Anglia, nota eſt, & clara nobilitas; Southuuellus noſter, Ricardi Southuuelli, & Birgittæ poſt natu minorem ſecundo genitus in lucem venit anno 1561. in ſanctæ fidei caſtello, vna Noruvico, leuca diſſito, in Prouincia, Norfolxienſi. Narrabat ſe furto è cunis ſublatum à femina ex iis quæ vagæ, mendicato, & furtis victitant, ſeque vulgo ſaracenas vocant; infantem vidit formoſi aſpectus, & nobilis, putauítque ſe olim boni lucri ex eo aliquid facturam. Incuſtoditum igitur à nutrice, collo ſibi appendit, & auolat, alio in cunas vndecumque is eſſet ſuppoſito. animaduerſo poſt paulùm nutrix inexpiabili ſuæ incuriæ, & facinoris alieni piaculo, quocumque verſum tot vindices deſtinat, vt plagiariam denique inuentam ſpoliauerint ſua præda, illámque domum retulerint. Quod beneficium, tam multa complexum nullo vnquam die prætermiſit memori mente repetere, Deóque illius gratias agere, reputans animo, qualis alioqui ſe in perpetuum manſura erat vita, quam rudis boni omnis, quot & quantis contaminata flagitiis, Dei expers & Religionis, mortique obnoxia, quam par eſt tali vitæ ſuccedere. Qualiſcumque vero tunc remuneratio repenſa ſit feminæ cuius ſagacitas, furem deprehenderat Saracenam. Southuuellus certè in Angliam redux, & patriam reuiſens, quæri eam mandauit diligenter, repertámque immenſo affecit præmio hoc eſt animæ ſalute, extra quam in hæreſi peribat. Annorum factus iam quindecim à parente Ricardo Pariſios mittitur, ſuo quidem haudquaquam minori quam filij bono, ſeu enim Oxonium, ſeu Cantabrigiam, deſtinaſſet, ſiue Londinum ad ſapientiam, futurum erat iuueni pronius fieri Caluiniſtam, quam Philoſophum, aut Iuriſperitum; at in Angliam Sacerdos reuerſus, & iam noſter, prolixa fortíque epiſtola, repente propemodum rationibus æternis, patrem effecit ſolidè, ac verè Catholicum, antea enim ſecundis nuptiis vxorem duxerat è Reginæ aula, eiúſque in lingua Latina Magiſtram, ex qua, quanto temporariis commodis auctior, tanto egentior manſuris, & immortalibus, mente ignaua Catholicus; foris profeſſione, & Proteſtantium in templis conſuetudine Caluiniſta. Fuit tamen parentis eximia pietas, quæ Robertum ſuum diu Pariſiis à ſe abeſſe ſuſtinuit; fuit, & filij indoles qua ſe nihil

nihil habere pretioſius ſentiebat. Iis enim erat naturæ ornamentis paratus compoſituque ad gratiam, vt exiturus in magna Dei obſequia videretur. Motibus primum animi fuit æquabiliter temperatis, exterius vero, vt aſpectu ipſo ita conſuetudine multum amabilis, acri deinde ingenio, & ſubtili, cum maturitate iudicij ſenilis, etiam in crudo virore iuuentutis adhuc immaturæ: porrò ad diuina, tam tener, & docilis, vt mirè in iis deliciaretur, nec tamen hæreret penitus, aſſurgebat enim præcipuè in generoſa, & aſpera deſiderio vehementi, ſed nihilo magis ardenter, & feruidè, quàm moderatè, ac prudenter. Demùm quod rarum in iunioribus, conſultiſſimus in deliberando aptandiſque fini conſiliis; in deciſis conſtans, & animo aduerſus obiecta immobilis, hæc toto licet vitæ ſuæ decurſu tenuerit maximè tamen in deliberando Societatis propoſito, quo nihil antiquius habuit, annis illis duobus quos Pariſiis egit.

Illic ſodali vtebatur, nobili Anglo Ioanne Cotono; & ductore animi P. Thoma Darbiſcito qui deprehenſa in iuuene excelſitate indolis à caducis auerſæ, & Deum ac æterna ſpirantis, currentem ſic impulit, vt omnis in eius oculis euaneſceret mundi ſplendor, & eò eius tædio grauaretur, vt leuare illud re nulla poſſet niſi fixo & rato eius abiiciendi propoſito; cui tamen initio obſtitit delectus optimi obſcurum adhuc lumen. Solent enim eiuſmodi animæ Deo ita volente quandoque ſuſpendi, & aliquandiu perplexæ iactari, vt tanto firmius & immobilius in ſuſcepta vita gradum figant, quanto lentius, & meditatius, & pugna maiori altercantium cogitationum eam clara in luce tandem elegerint. Tres illi menſes abierant inter duos ordines fluctuanti, PP. ſcilicet Cartuſianorum, & Societatis noſtræ, inſtituto quidem ab iis diuerſæ, ſed ſuo ab ortu cum iis amore, & obſequio maximè coniunctæ, ſcribitque ſuo cuipiam tunc amico, anguſtiis animi per tres illos menſes grauibus æſtuaſſe, ſub hæc ſibi Deum aſpectu quo ſolet animum ſerenaſſe, & in Societatis amplexum momento ita obfirmaſſe, vt nihil ambigeret ſe Chriſti delectu ſequentes ob cauſas ad eam vocatum. Prima. Suum vt illi amorem teſtaretur Societatis eius profeſſione, & imitatione crucifixi; deinde vt ſua cum Deo æquaret nomina, totis quindecim annis facta quos in ſæculo vixerat. Tertia vt præſto haberet myſtagogos, ſeu animi duces in ſalutis via, & perfectæ virtutis, diuinæ vbique ſecurus voluntatis, quam ſecuritatem, ſuis hominibus, Societatis Obedientia præſtaret: quarta vt quicquid ab natura, & gratia boni eſſet ſortitus, animarum ſaluti, bonóque impenderet cum martyrij fiducia iam inde expectandi. Fuit tamen hoc eius prolixo trimeſtri ad Societatem ineundam, conſultatio Patrum diuturnior ad eum admittendum, vt eius probarent conſtantiam, quam etſi ardore incitatiſſimo & prenſatione aſſidua prodebat non dubiam; at hoc ipſo Patres agebant lentius, experti nimios ad magna, iuuenum præſertim conatus & impetus, in cœptis non durare, ſed primo illo feruidæ potius naturæ quam conſilij motu ponente, repentè concidere. Dolebat has moras iuuenis apud Deum, cilicio, lachrymis, & ſolitudine affligens ſeſe, orabátque iis tandem vt finem imponeret. Digna eſ-

ſet hoc loco lucubratio eius quædam, (niſi videretur paulum extra hiſtoriam exire) hac ille annorum non plus tunc ſedecim lamentatus eſt illas tam ingenioſè, piè ac ſolidè, vt longè alium præferat auctorem. Cœterum his demum tam impatienter & diu vocatis deſideriis ſatisfecit Roma, paulóque poſt quam illuc appulit, cooptatus eſt in Societatem, & in tyronum adſcriptus numerum Octobris decimo octauo, ſæculi ſeptuageſimo octauo, ætatis decimo ſeptimo, tribus iam annis Rhetorices, & Philoſophiæ ſtudio inſumptis; probationis quidem reſiduum Tornaci peregit in Belgio, forte illuc tranſmiſſus ob Romani cœli æſtuoſam cui non erat aſſuetus grauitatem; eò reuocatus, magna ingenij optimi approbatione, ſtudia omnia Theologiæ laude coronauit. Haud paulo tamen acrior iuuenem exedebat cura interioris pietatis, cuius aliqua nobis ſuperſunt analecta; quæ vt ſolent qui optant tenorem inchoatæ virtutis ad ſenectutem perducere, adnotabat quotidie diligenter; ex quibus cernimus primam illam diem qua ſe Deo & Societati, votorum nuncupatione dicauerat, tantos illi ad ſummum virtutis apicem ſpiritus impreſſiſſe, vt iuſtum biennij excederent modum, niſi gratiæ vis eſſet omni aſcenſu & difficultate potentior, & eò interdum pertingerent pueri, vnde longius abſunt cani. Pono hic artes promouendæ virtutis, & regulas quibus omnem dirigebat vitam, quas inter princeps erat, ac ferè perpetua, obiectare ſibi ob oculos caſus omnes, quibus eſſe obnoxius poterat. Dolores corporis, ariditates mentis; deſertiones conſolationum; ſcrupulorum tormentum, equuleos ſuggeſtionum hoſtilium, extremam inter homines execrationem, vexationem & contemptum. Generoſitatem, & patientiam iis opponebat, quibus ſancti ea peruiciſſent, accommodabat ſibi poſtremo hæc & ſimilia, induebátque ſigillatim, & impugnabat vi magna virtutum ardentium quibus à viris ſanctiſſimis viderat expugnatas, magnum hinc illi virtutis gymnaſium, magna vbique nunquam improuiſi præſentia animi in omnes euentus, quicquid illi foret ab iis qui præerant iniunctum ita capeſſebat, vt ſi nec ſciret aliud nec poſſet, réque ipſa ſibi hoc perſuaſerat; Deo enim, aiebat, Prælatorum ore, mandante quæ vellet, quam ſe ad frugem Religioſus aptum putet, ſi boni nihil habeat? niſi vt Deo morem gerat per prælatum mandanti. Addebat autem homini de Societate nihil poſſe infelicius euenire quàm ſi eius Præſides iure opinentur, non eſſe illum ad omnia indiſcriminatim quæ obedientia innuit paratum, quantum enim illorum à nutu, tantum ab eo recedit calle, quo vbertim ad nos Dei auxilia profluunt, & peculiaris curæ beneficia qua nos regit, ducitque non modo ad ſalutem, ſed ad omnem virtutis præſtantiam: nec enim illas ſupra naturam vires ad hoc neceſſarias imprimi nobis poſſe ſi diſiungeretur mouens à mobili, & repetita quis voluntate quam nexu obedientiæ Deo obligarat, vellet ſui curam ſeorſum gerere, ſibi viuere, ſuus eſſe. His & ſimilibus fundabat Robertus adhuc tyro virtutis primordia quam erat ad ſummum perducturus. Verum omiſſis nunc reliquis, miram animi eius voluntatem tacere non debeo in tenacitate religioſi propoſiti in quo incredibili

ſua

ſua acquieſcebat voluptate. Æſtimatis enim Societatis bonis ingentibus, fingebat animo [tametſi omnes, etiam Præſides, & Rectores eam deſererent, Angeli ad hæc lapſa de cœlo forma, & tu cum iis abi, mihi indiceret; è contrario Rectorum aliquis auctoritatis adhuc ſuæ compos; mane tu, iuberet, perſeuera in Societate; reiecto Angelo, Rectorem audirem, & hoc millies conteſtatus aſſero, & affirmo.] Sic ille.

Florebat Romæ ſi vnquam alias Anglorum Collegium, prætereàque illic maioribus ſtudiis Robertus Cornelius, ſed accuratius multo ſtudiis ſanctitatis, cuius ipſe alumnis perpetuum erat documentum, & ſchola. His ipſe ſpes pridem in Angliam miſſas vtcumque ſolabatur, fatebatur enim ſe inde à puero, ſpiritu impulſum, (qui non eſt, niſi magnarum mentium) reponendæ Chriſto vitæ, & ſanguinis, poſt repenſos eidem in ſalutem multorum mortalium ſudores, quod deſiderium poſtea ex Societatis inſtituto, & voto, multis illi creuit acceſſionibus, & flammis; nec tamen propterea Rectores importuna flagitatione de Indis, vel Anglia fatigauit, ratus, quod ait Deum propè nouitios ingentibus animis non rarò Apoſtolici muneris implere, haud quidem, vt ſtatim in opus exeant. verum vt magno, & neceſſario excellentium virtutum apparatu, maturè ſe muniant, qui certè, non poteſt, niſi longa & acti temporis impenſa inſtrui. Iámque illas ad ſummum Robertus prouexerat, cum ad Præpoſitum Aquauiuam Perſonij literæ, commodùm appellunt, quibus operarios poſcebat in Angliam, ſufficiendos interfectis; exilio, & carcere damnatis. Illuc ergo pridem cœlitus deſtinati mittuntur Patres duo Henricus Garnetus, & Robertus Southuuellus, qui Roma profecti Martio anni 1586. die Menſis viceſimo quarto, in proſpectu Angliæ cùm eſſent, Roberto ſuccurrit vltimum ſalutare amiciſſimum ſibi virum, quo ad res animi vſus olim plurimum fuerat; ſcribénſque ad illum. En! inquit, ſto in mortis præcipiti, accinctus in illam vt vltro proruam; [tuas hinc precibus infimi preces efflagito, vt quondam ſpiritum pietatis, tantumnon extinctum redonaſti, vitam corporis impetres fructuosè ſeruare, aut fortiter ponere. Propè noui quo mittar, inter lupos nimirum, (vtinam, vt agnus) ad explendam eorum rabiem pro fide, & gloria mittentis. Expectari me ab iis reſciui, terra mariſque inſidiantibus, famelicis, & Leonum inſtar in prædam arrectis, ſed Deo laus, morſus illorum non metuo, ſed opto; nec tàm me ab illis parati territant cruciatus, quàm prolectant coronæ cruciatibus promiſſæ. Cato fateor nullius frugis eſt, & hoc ipſum ſcribens inhorteſcit; *Sed Deus potens in prælio à dextris eſt mihi-ne commouear.* Exemplo quipræiit auxilio adetit; adſtabitque ad latus pugnanti, qui pugnaturum in arenam produxit.]

Nunquam antehac peius in Anglia Catholicis fuerat, nunquam periculoſius, quam tunc erat. Poſt eiectos enim Sacerdotes ad ſeptuaginta, omni planè, vt diximus in eam aditu intercluſo, per medios tamen ſcrutatores, exploratores, cuſtodum ſtationes, bono genio duce, ſaluus illuc euaſit Southuuellus, & pia Baronis Auxenſis hoſpitalitate collectus eſt, quem ſexennio ante Perſonius reſtituerat Catholicæ fidei; poſt vero Comes

Arondellia magni merito fecit quod illum domi habere potuiſſet defuncti loco Sacerdotis qui ei à ſacris fuerat, nupſerat hæc Princeps femina magno illi Hauuardo, magnarum virtutum, decennis carceris, & mortis gloria inter Anglos, vt dictum alias illuſtri. Egit illic propè biennio Southuellus ſecum ſolus, haud tamen aliis otioſus. Et erat magnoperè ſemoto illo ſeceſſu opus, in ampliſſima familia, & omni conflata hominum genere, ne quis eius caput domeſticus proditor conſiliariis regiis triobolo venderet. Domúmque illam omnem iterato & grandi infortunio turbaret, nec ergo illi fas, efferre cubiculo pedem, nec auram, etiam de feneſtris, niſi procul captare; nec cibum cum quoquam ſumere; nec alium quam furtim ſublatas menſarum reliquias, quas ad illum Catholici, & pauci fidelitate nota ferebant famuli. Semel cùm eſſet illius opera neceſſitati rogantium indulgenda, lecta ſunt ad hoc momenta noctium, minimum ſuſpecta, & ſimulatio diuerſi habitus à cultu Sacerdotis omninò alieni, & quidem hæc illi ſolitudo negotioſam præbuit libertatem agendi cum Deo, & facultatem piiſſimæ comitis ad vlteriorem gradum, ſcriptione librorum promouendæ, & tempus commodum ad corroborandum epiſtolis fortibus, mariti animum ad patientiam carceris quo tenebatur, immobilem. Sed quæ per ſe nequibat Cornelius, conficiebat aliena manu. Comitem nactus liberaliſſimam, Sacerdotes Catholicos pauperes alebat eius ſumptu, & Londini noſtris conductum tenebat hoſpitium, quo ad conſulendum variis de rebus, recipiebant ſeſe; typographos ad hæc edendis quos vulgauit libris. Cadente non nihil tempeſtate, & flacceſſentibus vtcumque iris, paulò liberiùs in proximi opem ſe fudit latius, ad quam etſi arderet totus, ſed eum ardorem cauta vbique prudentia diſpenſaret, breui tamen, & indicatus eſt, & denuntiatus Vvalſingano, quem auaritia fefellit ſatellitis ad comprehendum illum miſſi. Dum enim Cornelio contiguam Catholici expilat domum, ringente nequicquam Vvalſingano euaſit Southuuellus. Circumſeptus alias prodirorum manu, varia illum fraude cogentium, & prolectantium in Catholicorum domos, non commiſit Deus etſi maximè vellet eò ire, nec tenſas ſibi inſidias, niſi poſt dies aliquot reſcire. Qua paternæ Dei cuſtodiæ confidentia armatus nihil ſibi ſollicitus, eius in ſinu placidè quieſcebat, certus ſe nunquam in manus hoſtium, niſi Deo volente venturum, quod ſexto tandem euenit anno poſt eius aduentum in Angliam, idque in hunc modum.

Erat Vxendoni pago milliaribus ab vrbe decem domus Catholica, præter patrem familias ſimulatione Proteſtantem, nomine Bellamicum; eius curam iuuandæ quam Perſonius & Campianus geſſerant ſuſcepit Southuellus. Spectabat ad eam familiam Anna virgo, dum egit inter agnatos ſancta, totáque ex igne, & ſpiritu concreta; poſt ab iis Londinum occaſione Catholici nominis abſtracta, & clauſa carcere Vveſtminterienſi, cum virginitatem, & fidem Catholicam illuc intuliſſet, paulò poſt inde vtrumque & apoſtaſiam extulit. Sceleroſus ſenex, & turpis aſpectu Topcliffus eam deperiit, & adulterium infame repetito adulterio velaturus, eam ſuo cui-

piam

piam in carnificina carceris miniſtro; extra carcerem lictori vxorem tradidit. Cui perdito corpore, animo, pudore, & verecundia proſapiæ nobilis, reſtabat vt nefas multiplex exaggeraret piaculo grauiori, & Magiſtri optimi ſanctum caput conſiliariis Regiis venale, nouo ſponſo daret, ſperans fore vt etiam à Regina compelleretur parens ad conſtituendam illi dotem, propudioſo alioqui eius connubio minimè debitam. Ficto igitur nuncio ad condictum diem accerſit Cornelium Vxendonum in ædes Bellamici, habere ſe illic de negotio animi cum eo tractanda. Ignarus Southuuellus barathri quod ſibi flagitioſiſſima puella foderat, rediens ad Garnetum, tantiſper de via deceſſit, vxendonique ſub noctem à familiaribus, proditionis penitus ignaris, comiter de more accipitur. At ecce denſis iam tenebris vallatur ab Topcliffo, lictoribus domus, verum haud ita feſtinato quin ſe Robertus cum ſupellectili altaris in ſuas latebras ſed fruſtra merſiſſet; eas ſceleſtiſſima puella ſpreto crimine maieſtatis quo parentem vtrumque implicabat, indicauerat Topcliffo, cui ſe illas quærenti, puellæ mater cum negaret planè vllas ſcire, aut vllum domi latere Sacerdotem, aſt ego te inquit, illas docuero, & recludi iuſſo quem norat loco, deprehenſum Robertum adſcititio eius diei vocabulo appellanit, dein albente in auroram cœlo præmiſit ex ſuis qui gratularetur Reginæ comprehenſionem Roberti Southuuelli, tanto ambitu quæſiti, tanto capti, quem lucente poſt die Iunij vt fertur viceſimo ſexto ſeſquimilleſimi nonageſimi & ſecundi anni arctè in equo alligatum Londinum triumphans duxit.

Decies torquetur Southuuellus, multo atrocius quam in equuleo. Quamobrem in Topcliffi domo Sacerdotibus inimiciſsimi? quanto animi robore hoſtibus etiam laudato. Quam deinde tetro arctatus carcere. Quod eius cauſæ iudicium? quæ defenſiones extra cauſam. Quæ mortis ſententia, ſanctitas, & admiratio etiam apud hoſtes.

CAPVT IX.

PRIMVS Roberto includendo, & claudendo carcer, Topcliffi domus præter morem fuit. Nouitatis cauſa crudelitas Iudicum immanis, ipſiuſque Topcliffi immanior. Catholicorum Sacerdotum in Turri Londinenſi cruciatus horrendi & formidabiles cum paſſim

vulgarentur, & deſcriberentur, execrationes populi totius in iudices verterant, qui feris truciores cruciamenta ſuorum ciuium ſuas facerent voluptates. Hanc ab ſe infamiam vt amolirentur Miniſtri duo parens & filius, in aula gratioſi, eorúmque ſequaces, excogitarunt quo atrocius ſæuirent dum minus ſæuire viderentur, torquendorum ius, & arbitrium Sacerdotum in Topcliffo integrè reponunt, domi ſuæ clam id exequeretur in ſuburbio Vveſtminſterienſi, res fore occultas, ſed intellecturos Sacerdotes quo ſuo compendio queſti eſſent. Iactabat enim hic Phalaris ſe venatione quondam oblectatum, ſeni vero tunc nihil eſſe delectabilius venatione, & laniatione capti Sacerdotis, additque Garnetus, iis timoribus Reginæ pectus muliebre imbuiſſe vt putaret ſibi exitium à Sacerdotibus imminere quod fidelitati ſuæ obſtrictos populos ad Papam auerterent, audiretúrque illa eius crebra, & cruda vox, quamdudum nullus ad furcam Sacerdos? & ſuprema illorum iudicia, damnationéſque properaret. Cuiuſmodi eſſet feralis machina, qua Topcliffus Robertum, inuiſis & nunquam auditis excruciauit modis, illinc equidem nobis delineauit nemo, nec mihi de illa huc miſſa narratio aliud ſuggerit, niſi eam fuiſſe quouis equuleo terribiliorem. Suſpendi ſolitum ex pariete reum vtraque manu, ſed ferro ad arteriam vtramque obſtricta, cui acutiſſimus ſuberat circulus; & retortis in crura tibiis, quod ſpecus torquendorum ſtaturam hominũ non æquaret, ſeptem horas & plures pependiſſe in tanto cruciatu quoad animo linqueretur; inde tantiſper depoſitum, & ſtillati liquoris refocillatũ aſpergine, vomuiſſe ſanguinis copiam, dehinc à tortoribus cruciatui redditum. Poſtremo Robertum ſupremam auditurum damnationis ſuæ ſententiam, interpoſita Dei appellatione apud Iudices grauiter conqueſtum quod ſe Topcliffus qui tunc aderat præſens, carnificinæ illi decies admouiſſet, cuius ſibi dolore tolerabilius fuerat mortem decies obire inter atrociſſimos cruciatus, demũ Iudicibus ſupplicem rogaſſe, ne incrudeſcerent tam ferum in modum in homines, ſe quidẽ quæ Dei gratia, tam horrendo defunctum ſupplicio, conſulere aliis, pronius ſi quidem nihil fore, quam vt tormenti ſupra vires humanas intolerabilis repetitam ſæpè barbariem confeſſione tandem falſa redimerent, & enorme aliquod inſonti crimen affingerent. Quo attonitus Cookeus Reginæ aduocatus, conteſtatus eſt, ſe ne ſemel quidem illum cruciatibus applicitum reſciſſe; Topcliffus eluſit velut rem ſibi peregrinam, & ignotam; nam hic ait, tormenta cuiuſmodi cenſet, quæ cordis, deliquia, & vitæ fabulatur? Ne equuleum quidem vidit. Non queror, intulit Robertus, equuleum; ſed illud equuleo cruciabilius organum, cui ſum decies admotus, quod cùm cœpiſſet coram deſcribere, prima eius verba intercipiens Topcliffus, prodat, inquit, tantorum cruciatuum, vulnera cicatrices, liuores, etiam vibices. Quaſi vero puerperæ ſubiicit Robertus, partus ſui dolores vulneribus, aut dolorum veſtigiis probent? Hic inſaniens Topcliffus temerè ſibi excidere paſſus eſt factam ſibi ſcripto à Conſiliariis Regiis poteſtatem Roberti cruciandi quantis, & qualibus libuiſſet, & placuiſſet pœnarum figuris, dum ne illum tamen occideret. Expoſtulari ergo quid poſſet, cum eum

repræſentaret

repræſentaret viuum? atque hic illo ex flore hominum, ſcilicet grauium, æquitatis tutorum, & populi Patrum, ridere alij: iocari alij in Robertum, Cookeus ſuperbè, vos nempè, inquit, ſolos Ieſuitas torqueri nefas ſit, quod ſitis aliis peiores? Nihil eſt quod D. Topcliffus à ſe factum purget, quicquid vobis illatum eſt mali, iure illatum eſt. Habemúſque ad centum ex vobis, quibus reuulſa vitalia teramus in minutal. Topcliffus tanto confidentior defenſore, ſi par, inquit, mihi arbitrio poteſtas fieret, nihil foret charius, quam quicquid Ieſuitarum eſt, diſpuluerat os in auras mitterem. Latuit prima hæc decumani tormenti aduerſus Robertum atrocitas, ante damnationem eius vltimam, nec niſi ex ipſo in conceſſu iudicum, tortoris præſentia, & turba populi reſcita eſt. Conflauit ingentem conſiliariis inuidiam quod arcani, & crudelis mandati, priuatæ domui commiſſa executio patuiſſet, Topcliffi ipſius teſtimonio confirmata. Quod tantis populus odiis, & deteſtatione ſæuitiæ inſectatus eſt, vt reum facerent conſiliarij apud eos Topcliffum, quo ab ea ſe nota abſoluerent. Ducitur Topcliffus, ducendi cauſa vulgatur exceſſus torquendo præter ius Roberto, præterque poteſtatem à conſiliariis acceptam: accuſabatur præterea defenſi audacius quod à filio patratum fuerat homicidij, & expectabatur exemplum aliquod in eo edendum. Verum vno ſolum delegati, ſeu Commiſſarij priuatus eſt munere, quo tam impotens, & audax in Catholicos graſſabatur, & ad ſcrutatoris vile miniſterium redactus. Iam tot admoti Roberto cruciatus, & mortes, vt nihil agerent, nec extorquerent ab eo ſyllabam innocentiæ propriæ, vel Catholicorum quieti aduerſantem, ſtatuit omninò nihil examinibus, & cognitionibus reſpondere, haud quidem ſilendo, ſed conteſtatione diſerta ſilentij, & negandi ad omnia reſponſi, iam nihil dubitans quicquid, quantumuis ingenuè, ſincerè, & candidè dixiſſet detortum iri à quæſitoribus in ſuſpiciones, & rebelliones, nunquam non pro religionis negotio ſuffici ſolitas, ſed nunquam probatas. Cuius ſui tam tenax propoſiti fuit, vt interrogatus, an eſſet Londini S. Petri templum aliquando ingreſſus, (quod erat perinde, vt ſi Romæ quis à ciue quæreret, num S. Petrum aliquando intraſſet) vel ioco, ait, vel ſerio id quæratur, non reſpondeo. Rumpebatur amens ad hoc animi robur Topcliffus, & interpretatus crudelitatis ſuæ ignauiam, & pudorem, tormenta in caſſum repetebat, ſtupebant, & duo Cæcilij parens, & filius hanc viri ſancti cum laude conſtantiam, etſi Ieſuitis capitaliter infenſi; narrabat filius, tormenti genus, ingenioſa feritate peius equuleo fabricatum, & quibuſuis aliis cruciabilius, ſic à Southuuello ſe coram fuiſſe toleratum, vt quamuis animo, ac vita linqueretur, nullam prorſus quærenti dederit reſponſi vocem.

Ridebat parens antiquos Heroas in cruciatibus conſtantes. Habere tunc Angliam Southuuellum Ieſuitam à quo decimum exquiſitè torto, extorqueri tamen, vel hoc ſolum nequiſſet, cuius fuiſſet pili equus, in quem die deſignato notatus fuerat inſcendiſſe, ne, inani licet, coloris indicio incommodaret Catholico, qui ſibi equum commodarat. Hæc de illo Cæcilius ſenior, ſed extra cruciatum, humaniſſimè omnibus ſatisfaciebat, de-

rebus ad cauſam attinentibus. Dempto ſolum vno cui aures non dabat Topcliffo, quod expertum ſe diceret, minimè illum ratione duci.

Ab Topcliffi Baratro, ad Portum Vveſtminterienſem computruerat in ſubterraneo carcere, non toto bimeſtri, cum ad iudicum productus tribunal ſquallore, macie, ſordibus, & putore mouit omnibus ſui miſerationem ſimul, & horrorem. Hoc parens, vt vidit, aut didicit, procidit ad Reginam ſupplex; meminiſſet pro ſua clementia Robertum Southuuellum reum ſuum, natu nobilem eſſe; ſi qua culpa eſſet, vel accerſeretur apud eam reus, ageretur cum eo, vt mos, cum nobili, nec inſtar viliſſimi, & flagitioſiſſimi latronis, miſeriatum prius dehoneſtamentis quam iudicio necaretur. Accepto igitur commeatu, ſemiputres tabido detraxit pannos, veſtiuit, aluit, S. Bernardi opera ad eum miſit, cui Robertus videbatur ſuauitate pietatis, & motum ſimillimus. Inde turris eſt clauſus carcere, tam retruſo, nemo vt illum adiret foris, niſi ſemel & iterum ſoror. Piæ quædam matronæ, & ſemel & procul, & ſimulata florum emptione, vt illum proſpicerent, turris hortum ingreſſæ tamdiu illic hæſere, dum illas è ſua ſpectaſſet feneſtella, ad quam velut aliud agentes, verſus illum flexere genua, eiúſque beata potitæ adprecatione, abiere. Refert item Garnetus ſe quamuis difficile, ſed tandem inueniſſe quà Breuiarium diuinum ad eum tranſmitteret, cuius demum recepti à carcerario Portæ nouæ, decurſis foliis nihil in iis niſi hæc ipſi familiaria legiſſe, acus punctionibus ab eo inſcripta, *Deus meus, & omnia, & Deus tibi ſe, tute illi.* Ex quo coniecit ad ſcribendum neceſſaria illi defuiſſe, tametſi haberet, erga ſe Gubernatoris Vicarium & mitè propenſum, & virtutis ſuæ maximum laudatorem. Menſes exegerat triginta in ſolitario carcere, cum ex Turri ad carcerem transfertur portæ nouæ, ſiue vt vocitant Neuugatos, peſſimum, ærumnoſiſſimum, omni ſceleratorum colluuie infamem, nonageſimi quinti anni Februario, & die menſis decimo octauo. Erat ibidem & carcer alius quem Limbum nominabant, quod ſubterraneus, & cæcus, & nulli peruius auræ, luciſue ſpiraculo. In hunc ſe proiici Robertus idcirco gratiſſimum habuit, quod eum fidei confeſſione magnanima multi Chriſti athletæ, & conuerſionibus multorum ad veritatem Catholicam, vitámque inſignibus, ſacraſſent. Illic præteriti carceris perpeſſionibus ſemiuiuo, & propè conſumpto conciliauit Deus affectu tam tenero ipſummet carceris cuſtodem, vt omni barbarie poſita, viſeret illum ſæpiſſimè, lumen ei candelæ, menſam, foculum, lectum ſuggereret, idque tam expreſſis beneuolæ mentis indiciis, vt ſtuperet Robertus, per biduum quod in Limbo egit plus à Caluiniſta expertum ſe liquidæ charitatis, quàm ab alio quouis in Turri Londinenſi. Cuius quidem mutandæ cauſa noua hæc fuit quod eſſet quamprimum ad ſtatus Regij tribunal ſtatuendus, die nempe Martij altero anni 1595. quo die benè manè anus miſericors, carcerariis ſolita famularem operam præſtare, Roberto pateram attulit, ſuccoſi cuiuſpiam iuris, & ſume, inquit, mi Domine! quo paulum refectus fias vegetior, egebis enim mihi crede, vigore non modico, vt cauſam & vitam coram Dominis ſubſellij Regij

tuearis; quod ex ea primum didicit Robertus. Cœterum ex more Angliæ, de maieſtatis ſceleribus ad reſpondendum imparatus: tantum nihilominus iudices ſupremi illlius tribunalis, quod *Scamnum Regium* nominant, extimuere non Deum, aut conſcientiam animi, ſed damnationis infamiam in caput hominis torquendi palam, & liquido innocentis, & ſupplicij proditorum huic inferendi, vt actus illius abominandi populis, & probroſi, quam pauciſſimos potuere, curarint habere ſpectatores. Statuere igitur, vt qua hora deduceretur ad tribunal Robertus, eadem famoſus quidam homicida carnificis manu ad Tibornum, iure damnatus necaretur. Sed eorum ingratiis, tantus interfuit tragœdiæ illi ſpectantium populus, vt qui aderat præſens & diſtinctè notauit ſingula, teſtetur armatos qui Robertum ducebant vix pares fuiſſe perrumpendæ turbæ qua opprimebantur.

Priuſquam vero is coram vocaretur, coïere vna iudices cauſæ vniuerſi, vt inquiſitionis eius tabulas à tribunali acciperent, & viciſſim darent. Aderat ſupremus Iuris Prætor & pacis publicæ Conſeruator Ioannes Popamus; Audoënus alter Iudicum aſſeſſorum; Eduardus Cocke Reginæ aduocatus: Euanus Baro capitalis: Hartus Senator, Topcliffus Fouvlerus: Skatingtonus, Stanhopus & alij. Parte alia viginti quatuor, ad hoc deſignati, vt ſeligerentur ex iis duodecim, ex quorum iurato iudicio pronuntianda erat ſententia. Omnibus deinde ſuas in ſedes compoſitis incipit Popamus. Mandatum ſibi ab Regina legit pronuntiandi de cauſa Roberti Southuuelli, ſubdit nolle ſe vti tota mandati poteſtate, nec plenis in eum cognitionibus agere; ſed reum dumtaxat maieſtatis probare ex legibus, anno Regnantis Elizabeth vigeſimo ſeptimo ſtabilitis: quarum æquitatem, tam raram omnibus oporteret, & tanti ponderis, quanti eſſet Reginæ corona, & caput, regnique totius ſecuritas. Quod ob Ieſuitas priuatim viſus probare voluiſſe. Orſus enim à Notthumbriæ motibus ad preſens, armorum motus atque animorum coniurationes, & tumultus, vel excitatos in Anglia, vel fictos, tam confidenter Ieſuitis, & ſecurè omnes attribuit, ac ſi omnes teneret confeſſionibus illorum iuridicis liquido conuictos. Adiecit his extra Regnum geſta vſque in aduentum Hiſpanici militis & annum octogeſimum octanum: in quibus Alanum Cardinalem, Ieſuitam fecit, ne eſſent ab iis etiam immunes Ieſuitæ, quæ in Alanum coniiciebantur. Poſtremo tot libros in lucem editos, tot Seminaria Anglorum iuuenum, Ieſuitarum inuenta eſſe, ad Religionem euertendam, & cum Religione Regnum ipſum. His prolixe bacchatus, tabellioni innuit accuſationem recitaret titulo Middleſex, à Prouincia ſeu comitatu ad quem illa ſpectabat cauſa. Legebatur autem in hæc verba. [Iurati Reginæ nomine exponunt Robertum Southuuellum, vltimo Londinenſem, clericum, in hoc regno natum, à natali Ioannis Baptiſtæ Reginæ eiuſdem anno primo, ad vigeſimum alterum & Maij primum, initiatum Sacerdotem auctoritate deriuata, & ab ſede Romana vſurpata, ſpreto Dei timore, Regni legibus, ſtatutis, & pœnis, die Iunij vigeſimo ſexto trigeſimi quarti dictæ Reginæ anni, propè Vxendonum deprehenſum, in rebellij crimine velut Dominæ

Reginæ proditorem.] Poſt quæ reſumens Popamus, ſi tam grauibus, inquit, adulteria monetarum plectuntur ſuppliciis, quanto magis doctrinæ ſanioris, & fidelium animarum. Inaugurari ſacris à Papa Ro. Angliæ hoſte capitali, & Religionis Anglicanæ, hoc quid aliud eſt niſi regreſſum in Angliam moliri, ad euerſionem Regni, & Religionis? Quibus dictis illam, produci iubet Bellamicam Topcliffi prius adulteram, quam vnius ex eius carnificibus maritam, quæ ſuis indiciis Robertum prodiderat. Hic effrons meretrix, proiectæ ſalutis, humanitatis, & propinquitatis, accuſationem obtulit *Billi vera* dictam, hoc eſt veram accuſationem, qua cum Roberto patrem, & matrem crudelis perfida inuoluit, teſtata reos violatæ maieſtatis; ac poſt hæc tandem vocatus eſt Robertus ad tribunal. Dedit ille ſe in conſpectum, eadem animi, oriſque firmitate qua iudicij huius ſui, paulo ante acceperat nuntium, quo recreatus eſt maiorem in modum, & alacritate intima geſtiit. Humili corporis proclinatione ſalutauit in primis conſeſſum. Solutis dein vinculis quibus brachia ſtringebantur, moxque citatus de nomine, alte quoque manum liberam ſuſtulit, vt ſe illum ipſum qui citabatur eſſe confirmaret. Accuſationem ante recitatam, cum ſibi prælegi audiſſet. Fateor, inquit, me regreſſum in Angliam, & quidem legum apprimè conſcium, quibus vetabatur. Sacerdotem me eſſe, ac ſummi Pôtificis auctoritate conſecratum; tantum abſit, vt negem, quin Deo potiùs tanti boni gratias ago infinitas: teſtorque illum ſanctè, nullo me aduerſus Reginam, patriam, & publicum otium affectu non ſancto, fideli & pio inductum, vt in Angliam redirem, ſed tantum vt miniſterio ſacrorum, quod eſt Sacerdotum proprium, animis opem ferrem, quotieſcumque hanc me poſcerent. Abrupto hic ſtatim dicente Popamus, non quæruntur hic depulſiones accuſationis, ſed verbis duobus, vel reum te neges, vel annuas. Ego ait Robertus, me reum pernego. Popamus, cuius ergo placet de cauſa tua ſtare iudicio? diuino, reſpondet Robertus, ſit mihi Deus in ea iudex, & vos ipſi. At enim quod legum eſt proprium haudquaquam nobis arrogamus, legum eſt, de te decernere; tuum vero illarum iudicio ſubde. Leges, infert Robertus iniuſtæ, non poſſunt de me iuſtè decernere. Et hoc propterea inuſſit vocabulo, iniquas nominans, quod Sacerdotes Catholicos maieſtatis damnarent Religionis auitæ in Anglia defenſores, & popularium ſuorum ſaluti placidè incumbentes. Tumultuatus eſt multis Prætor iuris Popamus, ad nomen legum iniuſtarum, & hoc ipſum nolle propterea Regni legibus ſubdi, crimen eſſe nouum læſæ maieſtatis, cuius ſe reum non poſſet negare, ſeu recuſaret legibus ſubiici, ſiue annueret. Fiat, inquit, Robertus, fiat ſanè quod vetare non poſſum, legum iudicio cauſam meam permitto. Tunc deſignati ſunt illi duodecim quibus illico iuratuſis, (vnde & nomen iuratorum ducunt) miſereri ſe Robertus audenter faſſus eſt, & eorum dolere infelicitati. Redacto mox in ſolitam formam iudicio, prodiit Cooxeus fiſci cauſidicus (is vero farinæ cuiuſmodi fuerit deinceps multa prodent.) Suam exorſus eſt declamationem profeſſione ſilentij quod ſibi propoſuerat tenendum, cùm eſſet, tàm clarè, Southuuellus, iure, & factis reus

nihil

nihil,vt iam de illo quærendum reſtaret,ſed enim illam eius vocem tanquam iactabundi qua ſe in illa cauſæ ſuæ defenſione breuiſſima profeſſus eſſet Deo ſummas Deo gratias agere quod foret Ro. Pontificis auctoritate conſecratus,vocem,aiebat illam ferri ſilentio non poſſe. Illudque primum exclamans Caiphæ, quem graphicè admodum referebat, *Blaſphemauit: quid adhuc egemus teſtibus?*

Ipſe verè in Deum contumelioſus, & impius, aſſerebat diuina, vel humana ſpectares, Reginam Elizabeth ſuperiorem in terris habere neminem. Sacerdotij dignitatem, & quicquid ad illam attinet, qui acceptam ferret Pontifici Ro. hunc ſua Reginæ iura detrahere, illa eius hoſti iniuſtè tribuere. Hinc vero confici, quàm iuſtæ leges eſſent, ac neceſſariæ, quæ pœna capitis vetarent haberi quicquam à Papa ſuſpenſum, aut cum illo commune. Harum multas laudauit Parlamenti decretis ſigillatim expreſſas, vt erat qua prohiberetur ſacrum quid domi occultare, quod Roma veniſſet: omnes à Chriſto traditas iubente, Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, reddi. Spiſſam poſt hæc mille erroribus, criminationibus, coniecturis pro libidine confictis, & falſis farraginem confudit, cuius ad decerpta ſeorſum ſingula volens ſatisfacere Robertus, quod ex diuturnitate tormentorum atrocium iam memoria vacillaret, nec poſſet ſimul tam multa complecti, inhibitus eſt à Prætore & fiſci aduocato, eique hoc tantum licuit quod dictum fuerat laudare, reddendum Cæſari, quod eſſet Cæſaris, nec ſe, nec vllum qui modo eſſet Catholicus, Reginæ denegare quicquid mundi totius Principibus debetur, & redditur; quos ſonat vox illa Cæſaris. At illam deinceps particulam, *& quæ ſunt Dei Deo,* cur ſubticuiſſet aduocatus? Aut quo Euangelij noui textu nouo probaret, Religionem, ſalutem ſempiternam eiuſque præſidia, Dei gratiam, animas, & quicquid demum ſupra naturam eſt, ex temporaria pendere Principum poteſtate? quaſi ad imperium corporum, rerumque infimarum, acceſſus quidam ſit animorum imperium, & rerum cœleſtium. Vbi vero legiſſet alium præter Petrum eiuſque ſucceſſores, inductum à Chriſto in poſſeſſionem Regni Dei, eiuſque clauium; proin videret etiam, atque etiam Cooxeus, ne Sacerdotibus, morte legibus indicta, prohibendis à miniſterio innocenti, & neceſſario ad ſalutem ſuæ patriæ præbendo, illam in ſe quoque à Phariſæis conuerteret, apoſtolorum admonitionem grauiſſimam, *Si viſum eſt in conſpectu Dei, vos potius audire quam Deum? iudicate.* Pergentem pluribus, ad alia omnia auocant; teſtimonio Bellamicæ recenti onerant, teſtificabatur ſe ab illo edoctam, licere ſibi exploratoribus negare vllum domi latere Sacerdotem, & vero etiam iurare, tametſi latere aliquos certo ſciret. Quo doctrinæ portento ſcilicet, vniuerſum tribunal tam grauem viſum eſt offenſionem præ ſe ferre, vt tantumnon aures obturarint. Quaſi Sacerdotes ad ſacrilegia, & apoſtaſiam; ad tormenta, & mortes ignominioſas & iniuſtas venari, tam certo liceret, ac liquido, vt nefas eſſet vice verſa tam iniquis illos, & iniurioſis pœnis, domoſque cum iis integras negando ſubducere aduerſus iniqua imperia, & vſurpatam poteſtatem. Ad hæc Cooxeus inſanire, reque certa &

proba extra rem, rectumque traducta exclamare, his monitis exterminari ab Regnis, & rebus publicis, cunctiſque hominibus, veritatem, fiduciam mutuam, & optimam gubernationem. Subiecit quiſquis is fuerit, cathedram tam peſtifera docentem, eſſe omnino carioſam, & ruinæ proximam. Topcliffus adeò aliena, extra modum effutiit, vt eius denique Prætorem tæderet, iuberetque hominem ſilere. Audiri vt potuit Robertus, traditum ab ſe Bellamicæ, ſed ab ea detortum monitum ſyncerè explicuit, verſuſque ad iudicem, ſibi eſſe in promptu, ſi loqui daretur, profeſſus eſt, ex ſacris paginis, & SS. Patribus, Theologis, ipſaque ratione demonſtrare, qui rogantibus perperam, contra mentem illorum reſponderent, nec iuri diuino, ſed neque humano contraire, nec quicquam hinc naſci publico vſquam bono periculi; quin neque parcendum etiam iuramento, ſi recta, ac neceſſario iuraretur. Incipiebatque ab interrogatis ſicariorum, & latronum ad hocſcitantibus, vt prædarentur, & necarent; cum ex eo Popamus, haud quidem animi gratia, ſed in eius contemptum qua eſſet ætate petiit. Robertus; eadem qua Chriſtus coram Pilato ſtetit. Quam vocem Topcliffi ſanctæ ſcilicet aures non tulere. Tute ergo, infit, adeò effrons es, Chriſto parem facis? Ætate, ſubiicit Robertus, de cœtero, Dei filius eſt, ego vermis & quidem viliſſimus; pauciſque interiectis, illud ex Euangelio proferens, *De die illo, vel hora, nemo ſcit, neque angeli in cœlo: neque filius, niſi Pater.* Diem illum poſtremi iudicij Chriſtum ſciſſe. Teſte Hieronymo probauit; ſciti negare potuiſſe, percunctantibus ſcilicet indicandum, iuſtas ob cauſas quas cenſet idem ſanctus. Eſſe vero hanc prorſus in Anglia Catholicorum cauſam. Repoſci ab iis Sacerdotes torquendos, perimendos, euertendamque in eo Regno veram Eccleſiam; ignorare autem vbinam lateant idem eſſe, ac nolle contra ius omne illos quærentibus prodere. Nihil habens ad iſta Popamus, nec volens videri ea tacendo approbare, pueri nomine Robertum exploſit, quem parum deceret ſcripturarum pompa, & ſacrorum patrum: quorum an ſaltem numeraſſet libros, & primos legiſſet indices, contemptim rogauit, Cookeus conuitiorum plauſtra contemptui adiecit. Robertus, furentem demulcens, placide illum conſuluit quid opus facto foret, aut conſilij quid eſſet daturus in perplexitate articuli quem fingebat. Fingamus quod abſit, Reginam ad necem iniuſtè ab Rege inimico peti, eamque ſe latebris tutari, & te illud noſſe latebrarum arcanum. Si te vrgeat cruentus, & iniquus hoſtis illud aperias ſi ſcias; vel te iureiurando expedias, & iures neſcire. Quæro ſiſne Reginam proditurus, & manifeſtaturus latebras quibus ſolis ſeruatur; an legitimo, & ſancto iureiurando illam ſeruaturus? Cernens Cookeus doctrinæ Roberti, fauere iuramentum; Reginæ futuram exitio manifeſtationem latebrarum; ſurdi & muti ſimulatione exiturum, ait, ex iis anguſtiis. Ex Popamo nihil auditum eſt niſi parem non eſſe vtrobique cauſæ rationem; idque quoad perſonas ipſe quoque conceſſit Robertus, nec itum vlterius. Sed iactata diu eſt quæſtio inter Proteſtantes, & Oxonienſis Doctor Abboëſius aduerſus Southuuellum, & Gerardum de æquiuocatione librum ſcripſit, cuius pre-

tium

tium tulit Decanatum Vvinceſtrenſem. Huic tamen Garnetus oppoſuit alium quo plenè Catholicis ſatisfecit.

Diſcuſſione cauſæ profligata, ſecedunt Iurati; poſt quartam redeunt horæ partem, & Reum pronunciant Robertum. Poſt quæſita ex eo quæ ſolent, Popamus in eum ſententiam tulit, & proditorum ſupplicio damnauit, hac ſolum ex cauſa quod eſſet Sacerdos Ro. & in Angliam rediiſſet. Hic demum Robertus ſublatis manibus, & ſereno oculo cœlum tuens pro ſe gratias Deo egit; cum illi pro iis à quibus damnabatur intimas preces fudit. Inde operam Prædicantis deferenti Popamo, gratum teſtatus eſt animum, ſed longè ab ea opera abhorrentem. Religantur poſt hæc damnato brachia, & ſuum in Lymbum reducitur pedes, contra quam volebant qui prono Tameſi cenſebant vehendum ne ſecus quam vellent in via quempiam affaretur. Sed reiectus eorum metus, & reuerſus eſt in ſuum carcerem Robertus explicata fronte, magnitudinem præferens ſemper ſibi ſimilis animi, & notis ſibi Catholicis ſalutationes rependens beneuolas. Vix Lymbum ingreſſo adſunt ipſi aliquot Prædicantes experturi an poſſent eum Lymbo profundius hoc eſt ad inferos trahere; ſed triſti ſua & probroſa iactura. Iis enim acri, & prolixa Roberti diſputatione exarmatis, cuſtos carceris,illius virtute pridem motus, doctrina nunc tandem & rationibus conuictus, fidem amplexus eſt orthodoxam. Hic autem lepido delicatæ conſcientiæ oſtento, patuit quam religioſè Roberti doctrinam exſecrati eſſent de iureiurando, ſuis fidei euertendæ aduerſam conſiliis, qui verum crudumque periurium laudi ac merito ducebant, dum eodem fine & conſilio interponeretur. Examinabat P. Ioannem Gerardum in Turri Londinenſi Younguecus cognitoris delegatus firmiſque ſentiens ſtantem radicibus, ratuſque fortius alieno poſſe inſigni exemplo quam ſuis argumentis quati; Robertus, inquit, Ieſuita, ſed te prudentior, conferre optauit ſua quædam cum noſtris Theologis, (quod erat perinde, vt ciues obſeſſos deditionem ſed honoratiam meditari,) volet, inquit Gerardus ſatagere, poſsíntne à falſa doctrina dimoueri, non autem illos de ſua conſulere. At enim delegatus, ſumpto coram ex menſa ſacræ paginæ libro, & deoſculatus eum reuerenter, iurauit Southuellum ad Caluiniſmum ſe parare. Qui aſſidebant delegato, vna voce omnes, vno impetu, & conatu, viro tanto aiunt, & tanto iuramento fidem denegabis? Quibus Gerardus de Southuuelli mente ſecurior ego ſum, quam de fidelitate Delegati, ſomniat forte hic licere periurium, quod fine bono conceperit, mei videlicet euerſionem quam putat optimam. Enimuero reſumit delegatus, ſi noſter eſſe voluerit Southuuellus, recuſaueris illum ſequi? Prorſus, inquit Gerardus recuſabo; nec enim propterea quod Catholicus eſt, aut quiuis mortalium alius, idcirco ego Catholicus. Atque hic iudicio & fraudi concinnatæ finis impoſitus.

Poſtridie manè, Februarij vigeſimo primo Anglis, nobis Martij tertio, Roberto ſupplicium denuntiat carnifex, excipitúrque ab eo ita geſtiente, vt ſi nihil carius, nihil potuiſſet in terris venire illi felicius, cumque aliud non haberet, ſpecimen voluntatis, liberaliſſimè daturus ſi quid præterea

habuiſſet, detractum capiti pileolum carnifici dedit, à quo licet Caluini mancipio, nec prece nec pretio illum redimere Catholici vnquam potuêre. Inde vltro in traha craticia ſupinus, porrectiſque ad vincula manibus, vt ad equi caudam in ea ligaretur, a quo erat in Tibornum raptandus, coniectis in cœlum oculis, ſiccine Domine, tam vilem ſeruulum tanto te honore dignari? Sit hæc tuæ vnius clementiæ gloria. Qua voce ruſticus qui forte aderat, haud ſcitur vtrum Catholicus, ſed piè admodum affectus, Deus exclamat, bene tibi velit, & faciat; adſit, & roboret; nec obiurgatione quorumdam vetari potuit quin repetens pergeret, ac vehiculum oculis ſequeretur; cuius etiam ad latus acceſſit eius ſoror nobilis femina, fratri vale vltimùm dictura, & implotatura eius preces, ille actis beneuolentiæ gratiis, ab hoc, inquit, te luto exime, (erat enim locus alto ceromate impeditus) multoque citius, ab his fori Miniſtris, qui tibi facile iniecturi ſunt manum, ſi paulo diutiùs hæſeris. Viæ reliquum peregit ſilens, cum Deo, & in cœlo, totus, vultu ita placido, & ſereno, vt inſpectantibus admirationi ſimul & pietati eſſet. Tiborno vicinus in dorſum reſedit tantiſper, vt furcas gaudens oculis ſalutaret; mox in dorſum vt ante recubuit; ſolutus vehiculo, quod iactatione reſilierat in os lutum abſterſit ſtrophiolo, ipſumque ſtrophiolum, noſtrorum vni quem procul agnouerat proiecit, a quo illum deinde Garnetus, à Garneto recepit Aquauiua Soc Præpoſitus cum narratione mortis eius ab eodem è noſtris qui ſpectâtat præſens fideliter ſcripta, iiſque optimè reſpondens quas aliunde accepi quam plurimas. Eſt autem illa quæ ſequitur, iuſſo inde currum aſcendere Roberto, & ſtare in pedes, ad ima patibuli ſoluit thoracis globulos carnifex, & interroganti fas eſſet necne alloqui populum, reſpondit carnifex fas eſſe. Præmiſſo itaque illo Apoſtoli ad Ro. *Siue viuimus, Domino viuimus; ſiue morimur, Domino morimur; ſiue ergo viuimus, ſiue morimur Domini ſumus*; cum dixiſſet perpauca, inhibitus eſt ab alio vlterius tendere; dumtaxat à Deo, & Regina veniam poſceret, ac inſtitit quidem paululum inhibenti, vt liceret ſibi ſuprema verba populo dicere, procul offenſione cuiuſquam, & breuiter; quod illi cum nec negaretur nec annueretur, verſus ad Deum culparum veniam ex eo popoſcit, interponens illam Chriſti Redemptoris infinitatem meritorum, ex qua ſuæ ſpes omnes æternæ ſalutis certo aptas haberet, & ſuſpenſas. Sanctè deinde teſtatus eſt, Sacerdotem ſe eſſe ſanctæ Ro. Eccleſiæ, & hoc ſibi tum bono incomparabili, tum quod Societatis Iesv religioſus eſſet, plurimum gratulari, & immenſas Deo gratias agere. Ex duobus vnum qui currui adſtabant Miniſtellis, mutum puduit videri occaſione tam ſplendida. Intercepto igitur dicente, magna voce, Domine Southuuelle: ſi ſentis, ait, cum Synodo tridentina, actum eſt de tua ſalute, & hoc tibi apertè denuntio: eratque abſurdum aliquod decumanum dicturus; ſed attentus Roberto populus increpando coëgit interpellatorem tacere importunum. Et Robertus eum compellans, Dominum rogauit operam apud ſe ne perderet; pertexénſque quod cœperat, teſtem populo Deum dedit ſui erga Reginam inſontis animi, & piæ mentis, fuſarumque ad Deum quotidie precum,

cum, vt donis illam naturæ & gratiæ augeret, quæ pro ſapientia ſua norat, eius temporariæ ſaluti & æternæ conferre; quod tunc item per Chriſti ſanguinem, & ſanctiſſima ipſius vulnera precatus eſt. Pro Anglia vero cariſſima patria ſupplicans, oro, inquit, dignetur diuina pietas pro eius ſalute meam hanc, & vitam & mortem, accipiam admittere, mearumque piaculum culparum, ex me quidem vilem, & miſeram, ſed optimi Domini pro quo morior bonitate fortunatiſſimam.

Hæc ferè illius dicta excepit carnifex, nudare veſtibus feſtinans ad vſque induſium, vt expeditius paulo poſt cultro pectus nudatum pateret; gulæ capiſtrum cum aptaſſet, teſtes volo, ait, Catholicos, quibuſcumque hic ſpectaculo ſum, quicquid donec animam egero, luctanti in extremis fabulati fuerint, & effutierint Prædicantes, haberi à me pro nihilo, morique me in Catholicæ fidei firmitate immobilem. Huc vſque Anglicè locutus, Latinè deinceps ad vltimum halitum, ſcripturæ verſiculis in præſens accommodis; illaque imprimis familiariſſima ſibi voce *Deus meus & omnia*; inuocatione Deiparæ, & Sanctorum, *intercedite pro me*. Ac poſt lætum denique celeuſma, *me expectant iuſti*. Iiſdem ſpiritum Patri Deo, quibus Chriſtus in cruce commendanti, currum pedibus ſubduxit carnifex, ſed fixo per errorem laquei lubrico pependit diu viuens, apertis oculis, vultuque non incompoſito ſed ſereno, pectus tundens, cruce crebra ſe muniens, illoque hoſtibus abominato ſigno teſtari pergens ſe mori Catholicum. Ter ferrum carnifex ſcindendo laqueo admouit, viuentem exenteraturus, ſed Baro Montioyeus, toto cum populo magnis vocibus compulere, prius ſineret illum mori. Nec prius efflauit animum, quam vi magna deorſum à carnifice protracto eliſæ ſunt fauces currente denique laqueo, clauſit oculos, totuſque impalluit. Poſt reſciſſum capiſtrum nec caſu vt ſolet proruit indecoro, nec in lanienæ protractus locum; ſed aliqua cum reuerentia, exceptus brachiis, eòque portatus vbi reuulſum cor pectori, & in ignem vt moris proiectum, micare omnes aduertetunt. Ad eius vero ſublationem conſuetam; *proditorem* nemo vociferatus eſt, *viuat* principi acclamauit nemo; nihil contumeliæ auditum, ſannatum nihil; mirum vbique ſilentium & quorundã in oculis lachrymæ. Caput Pontis ad Turrim in haſta defixum eſt; membra ſecti in quadrum corporis, vrbis ad portas quatuor ſuſpenſa. Manſit penes etiam Proteſtantes, honorifica Catholico nomini eius memoria. Reſcitum ex literis, Londino vniuerſa incredibiles motus Roberti morte excitatos, Montioyeus, quem dixi Baro, de Religione, inquit, viri huius non ſum tam doctus vt ſtatuam. De anima optem, contingat mihi poſt mortem illic eſſe, vbi nunc illam degere arbitror, quod idem auditum ex aliis votum. Certè carnifex affirmauit, ſe qui tam piè, & religioſè moreretur vidiſſe neminem. Alter denique ex prædicantibus qui patibulo adſtabant, verbum mittere non eſt auſus, niſi ſuum collegam inſolentiæ damnauit, & arguit quod interpellaret tam præclarum tanti viri finem. Præter quæ omnia, viuit quoque ſuperſtes Robertus, in libris piis quos ſtylo maximè florido, & poëſi exquiſitiſſimã ſic elucubrauit vt eneruaret ſpurcorum ſalaces illecebras; impiorum errores, cum elegan-

tia robuſtè confutaret. Leguntur vtrique magna ingenij voluptate, & animi fructu.

Henrici Vualpoli ad Societatem vocatio debita Campiano; Eduardi Vualpoli, Henrico fratri. Eduardum quia Catholicus, parens hæreditate pellit, Mater domo. Henrico quia Ieſuita, in Batauia mors intentatur. Redimitur. Laborat in Seminariis. Regreſſus in Angliam capitur.

CAPVT X.

VT falſo percrebuerat iuraſſe Reginam Sacerdotem de noſtris in poſterum, addicturam ſe morti neminem, quod relicta ſui, & ſuæ ſanctitatis opinione magnifica, plus regno mortui nocerent quam viui; aut ſi verè hoc iuriſiurandi ſe nexu obſtrinxerat Regina, videns paſſim diuerſis Europæ locis fundari à noſtris Seminaria Anglorum, credibile fit illam cenſuiſſe Ieſuitas foris quàm ipſa in Anglia, damnoſiores ſibi, & dogmati quod conſectabatur. Proin fas ſibi arbitratam à iuramento diſcedere, vtcumque fuerit, extra dubium erat voluiſſe tunc illam, Proteſtantes eos habere aut mortuos, cuius voluntatis properabatur feſtinatio tam ardens, vt cum Londini Southuuellus ad furcas raptaretur; Eboram Henricus Vvalpolus ad capitale iudicium ſatellites ducerent; alter illic Martio ſanguinē funderet, & alter anni eiuſdem 1595. Aprili proximo.

Natus erat Vvalpolus familia nobili in Prouincia Norfolcenſi; ſed illuſtribus in nomen Catholicum meritis longè clariori, ſpoliatione bonorum, exiliis, calumniis mortibus, quibus illud fortiter propugnarat. Acceſſit hinc item non parum honoris in Societatem: ex quinque quos habuit eodem prognatos ſanguine, horum quatuor inter ſe fratribus, maximus natu de quo nunc ſcribimus, fortunatiſſimus Henricus aliorum trium, pietate velut alter parens, exemplo Magiſter abſolutæ virtutis. Dedit operam literis in Academia Cantabrigienſi; Londini poſt Philoſophiam, legibus, quibus totum adminiſtratur Regnum, in Collegio Grayenſi: harum quanto quis excellit peritia, tanto ad honores quæſtuoſos in aula citius promouetur. Illic annorum iam vnius & viginti cum eſſet, audire contigit Campianum cum Doctoribus Nouuello, & Dayo diſputantem, in templo Caſtri Londinenſis. Poſtea in aula tribunalis Veſtminſterienſis, obiectas purgantem accuſationes, & innocentia euidentiſſimè probata, nihilominus pronuntiari reum. Spectauit vltimo ad Tibornum, obſeruauitque propius

quæ ad mortem illius pertinebant, quam & eleganti poëmate Anglicè celebrauit, magna quidem Campiani laude, ſed probro Iudicum à quo damnatus fuerat, haud paulo maiori; quare nihil omiſſum ad deprehendendum qui nomen celauerat, poëmatis auctorem, ac veriſimile haud leui Catholicorum periculo: cum eorum vnus, profiteri ſe auſus illius auctorem ignominiosè auribus truncatus, addictus eſt perpetuo carceri, vbi ærumnis ante quam annis confectus interiit. Porro hæ quas ſpectârat præſens congreſſiones Campiani, magiſteria Henrico fuerant veræ doctrinæ, diſputando; manſuetudinis in capitali condemnatione ſubeunda; pietatis heroïcæ in morte. Eius hæc in animum tam altè deſcenderant, vt ſemper iis acceptum tulerit quicquid ſibi à Deo boni per omnem vitam ſenſit affluere. Primùm enim, ſi prius non fuerat, certè tunc euaſit Catholicus, & quidem ardens in propugnatione illius nominis, quam tunc vt poterat ſuſtinebat; poſtea vero quam, omiſſa iuris peritia, controuerſis tunc ſe quæſtionibus totum applicuit, tam fœlicem eſt nactus earum peritiam, vt notæ minimè triuialis viginti iuuenes è luto hæreſis abſtractos, trans mare miſerit, quorum alij nomen religioſis Ordinibus dedêre, in Angliam reliqui ſuſcepto Sacerdotio redière, opem ſuis quam poſſent allaturi. Fructus tamen quem cepit præcipuum Vualpolus ex morte Campiani, deſiderium ingens fuit agendi in Societate vitam quam egerat, & quam obierat eandem in ea mortem obeundi. Quod deſiderium illi feſtinarunt miſſæ vndique ad comprehendendum illum inſidiæ, vt qui præter alios complures, Eduardum Vualpolum propinquum, & ſibi à puero intimum Deo peperiſſet. Hunc parenti mores cultiſſimi, & innatus candor peculiariter commendabant, præbuerátque ſe illi à cunis propemodùm, in Caluini doctrina Magiſtrum, cum eſſet ipſe peſſimus Puritanus. Inſudauit in illo penitus ſubigendo Henricus noſter, & lentè, & diu: & eluctatus eſt denium, quod raro fit, vltimam Puritanorum arcem, animi ſcilicet obſtinationem. Magno ad hoc illi fuêre vſui Confeſſiones B. Auguſtini, Thomæ de Kempis liber de Chriſti imitatione; ſed forte maiori, perſpectus Caluiniſtarum tumor, iunctus contemptui, & contumeliæ Synodorum, Patrum, & Doctorum quos veneratur Eccleſia velut ſapientiæ omnis fontem, veri interpretes, & mundi Magiſtros. Illi præ ſe de iis, vt celebro caſſis & garriunt, & ſcribunt. Sed vltimum telum quo expugnatus Eduardus, Henrici fuit epiſtola; quid ea contineret ſciri non potuit niſi quod ex motu inſperato, planeque inſolenti quem ſtatim exciuit, dubitatum non eſt quin ſcribentis manum Dei digitus rexiſſet. Diſcumbenti enim cum eſſet reddita, vix eam perlegerat, & impetu animi tam violento abripitur, vt nolens, & ſui non ſat compos, omiſſis epulis, & menſa, ſuorum ſe velox ſubduceret oculis, moxque extra illorum proſpectum in lachrymas, clamores, ſuſpiria, gratiarum voces erumperet, proſtratum ſe à Deo, victumque confeſſus; ex quo eius animo nihil hæſit in poſterum dubitationis de Catholica veritate; nihil pernicioſæ obſeruantiæ in parentem; nihil morarum & dilationis, vt palam ſe ferret Catholicum. Mouit parens ad eum euertendum quicquid impotens

amor, & religionis prauæ furor valuere, vt cui multo erat futurum leuius mortuum quam Catholicum habere, deprauandum imprimis tradidit Magiſtris quos in Prouincia Norfolcenſi putauit doctiſſimos; inde aliis Londini quos vtiliores prioribus cenſuit; ſed nihilo quam ij feliciores in ſuadenda perfidia, euerſionem iuuenis deſperarunt. Mater itaque improuiſo accitum & libris duobus Anglicis donatum domo pellit. Abiret ſanè quo illum fortuna & mendicitas ferret; dum Papiſta duraret, fixum animo teneret nec ſibi patrem eſſe in Anglia nec matrem; eiurare ſe illum vt ſpurium, nec velle vnquam eius meminiſſe, niſi vt execraretur infamem apoſtatam, patriæ ac familiæ portentum, & cuius ſe partu ominoſo miſeram deplorabat. Fingebat mulier, ignara quid poſſit Dei amor in oppigneratam ſibi mentem, iuueni nobili, primogenito, florenti annorum ætate viginti duorum, à familiaribus delitiis ad mendicitatem & famem redacto, reditura in mentem domeſtica commoda, parentum blanditias, amorem, opes, hæreditatem, & reuolaturum ex templo in eorum ſinum. At longè ſecus quam fabulabatur apud ſe mulier hæretica factum eſt. Spreuit adoleſcens theſauri cœleſtis & æterni iam compos, caducorum quiſquilias, & inanias bonorum, cognomentum mutauit, & vocari Pauper pro Vvalpolo voluit, ſuſceptæ vltro paupertatis nobilitate futurus illuſtrior, quàm natiua. Lapſis inde annis aliquot in Collegium Anglorum Romæ Conuictor ſe recepit, decurſiſque triennio quæ nondum expleret ſuperioribus ſtudiis, Sacerdos factus in Belgium rediit, & Societatem illic ingreſſus eſt annum agens tricesimum tertium, vbi Deo & Societati votis poſt biennium ſolenne obligatus, primos operæ ſuæ flores Belgio impertiuit; annos inde quadraginta totos, eius laboribus potita eſt Anglia, miro prorſus & nullius fortaſſis exempli, inter continua hoſtium & vitæ pericula, mortiſque præſentiam tot annorum tractu, quo exacto Deus operarium fidelem ad mercedem acciuit, anno ætatis ſuæ nono ſupra ſeptuageſimum.

Henricus Vvalpolus conuerſione Eduardi, & aliorum complurium, Miniſtris Regni Primoribus Cæcilio, Vvalſingano, & Dudleyo Comiti Leiceſtrenſi, hæreticorum patronis dogmatum, tantum mouit irarum vt modis omnibus, dici non poteſt quo ſiue furore, ſeu ſagacitate emiſſariorum, illum venarentur; interdiu igitur humi iacens, noctu iter agens, ex Norfoldia ſua Eboracum venit, vbi ad Caſtri noui, nec vlli ſuſpectus nec interrogatus, nec agnitus, fauſte in Galliam traiecit. Rothomagum, Patiſios, & Remos luſtrauit, vbi annos dedit Theologiæ tres; Romæ in Collegio Anglorum quod illi adhuc ſtudio deerat dum ſupplet, Societatem impetrauit. Verum haud multo poſt aduerſam cœli grauitatem non ferens Virdunum tranſmiſſus eſt; confectoque illic probationis reſiduo, ſolidatiſque per annos tres Theologiæ ſtudiis, Alexandro Farneſio datur, vt eius in Belgio milites in diuinis religioſa opera iuuaret, quod eò præſtabat vberius, quò linguarum quinque nactus peritiam, vices vnus multorum obibat. Illic dum miles Hibernis hæret, occaſionem occupat Henricus excurrendi

Tornacum

Tornacum ad reficiendum diuinis animum, menſium aliquot meditatione. Burgos reuertens in Batauos incidit qui vt bello captum Fliſſingam abducunt, claudúntque nihilominus reorum carcere, capitali penitus & cruento, niſi mortem illi maiori gloria diſtuliſſet Deus olim in Anglia oppetendam. Iuris erat Batauì carcer; arcem tenebat Anglorum præſidium, apertè ſiquidem Regina Elizabeth rebelles fouebat in Philippum Regem; Angli vt erant Caluiniſtæ, nec ignorabant totam Leiceſtriæ Comiti domino ſuo inuiſam eſſe Ieſuitarum nationem, ſubodorati Ieſuitam Anglum nobilem bello captum, ſtatuunt Vvalpolum de medio tollere, cuius quod prætexerent ius, vel cauſam cùm haberent nullam, carcerarios ipſos, hæreticorum fecem, & colluuiem perditorum conducunt, vt dormientem confodiant, ſparſuri deinde, impatientia carceris captiuum violentas ſibi manus intuliſſe; & patrando quidem nihil ſceleri defuit præter facultatem qua vetabantur occidere, niſi dormientem. Multas ergo diu noctes, diuerſis temporibus & horis, cum multis menſibus obſeruaſſent, nunquam non ſenſere vigilem, & in vitæ ſuæ cuſtodiam arrectum; ſiue per ſe illorum cruenta ſtudia percepiſſet, ſeu didiciſſet aliunde. Verum enim vero tam prolixa, & ad vitam ſeruandam coacta inſomnia, tantumnon illi vitam eripuere, accedentibus præſertim à victu, fame, & frigore incommodis variis, nec paucis, nec leuibus. Militaris turmæ dux Ruſellus hæreticus, Henricum conſpicatus ſibi olim in Anglia notum, tam malè veſtibus defendi à frigore detractum ſibi ex holoſerico raſo ſagum, vi beneuola coegit induêre, quæ ſignificatio amoris, inſidiatoribus Henrici, obſeruantiam eius mouit non vulgarem, & renuntiatus domi in Anglia eius carcer ſolitudinem eius liberandi. Ad hoc vnus fratrum Chriſtophorus diſſimulato cognomine, aut viſendam ſolum prætexens Battauiam; aut moras aliquas ſub ſtipendio præfecti Fliſſingæ; fratrem vidit, iuuitque incredibili vtrimque animi voluptate; & Catholicorum maximè Anglorum contributione, carceris annui perpeſſionibus illum tandem exemit, quam Deus miſericordiam Chriſtophoro largiter ſimili alia, ſed maiori rependit, eximens hominem terrenorum amore, & dura ſeculi ſeruitute. Fratris enim miratus patientiam inluctabilem, & tolerantiam ſæuiſſimi carceris alacrem, cœpit affici in Societatem, eamque venerari, vt ſcholam, ex qua Henricus in tantum virtutis euaſerat, meminerat, enim quauis olim ex cauſa offendi ſolitum & irritabilem; animaduertebat tunc illos veteres naturæ impetus, in generoſitatem animi patientis fuiſſe conuerſos. Moras itaque amputans ſtatuit quamprimum ſe fratri in Societate adiungere. Romamque profectus, admiſſus, & probatus in Hiſpaniam miſſus eſt, vbi perficiendæ virtuti propriæ annos quatuordecim ſic impendit, vt eius cœteris magiſter fieret.

Aſſertus liberati Henricus anno æui nonageſimo ineunte, ac Bruxellis conſiſtens, Romam literas dedit, ſua quædam amico intimo recenſens, ob quæ magnas ſe Deo gratias debere agnoſcebat. [Adſum, aiebat, recens, ex gymnaſio carceris Fliſſingenſis, vbi exploratius Deum, & ſeculum, meque adeò ipſum didici, & perſpexi. Non poteſt hæreſis à nobis tàm vana fingi,

quam vana eſt; tam turpis fœda & deformis, quam reipſa ſe ſuis ſceleribus, contumeliis proditionibus, perfidia, ſacrilegiis, impietate, ac ſuperbia exhibet, quamque ſum expertus: meæ præterea virtuti flaccidæ, & infirmæ, manifeſtior charitatis diuinæ affulſit immenſitas, in periculis tutela, lumen in tenebris.] Pergitque ſuam illi è carcere velut rediuiuam quam eius beneficio receperat vitam cóſecrare. Quamuis autem ferebat in Belgio, nauatæ in multos operæ pretium; ſed præter Angliam optabat, & ſpirabat nihil, quod eſſet laboris, perpeſſionum, & mortis feracior pro Dei gloria oppetendæ. Illam igitur Romæ à Creſuuello, à Perſonio in Hiſpania crebris literis popoſcit; ſemper tamen in vtrumque accinctus. *Ecce me*, inquit, ad Creſuuellum ſcribens, æquè promptum, vt tanquam, *Sagitta abſcondita in pharetra*, vſque ad obitum lateam, aut *miſſa ad extremum terræ*, mittentis, nutum, & impetum ſequar. Audiuit tandem ſerui ſui clamores intimos Dei benignitas, & quibus viis ab Anglia videbatur longiùs amoueri, iiſdem illum in Angliam induxit. Impetrarat illum Perſonius in operæ ſocium ad Seminaria regenda, quæ Valliſoleti, & Hiſpali Anglis fundauerat; ſed Audomatenſe, commeatu diu verbis dilato, reipſa ſubducto, cùm eſſet ruinæ proximum, excurrendum in aulam fuit, vt compelleretur Belgij præfectus aſſignatos à Rege Philippo cenſus Seminario numerare. Præcepitque ſtatim Perſonius animo felicius nemini quam Henrico ceſſuram negotij ardui expeditionem, & ceſſit omnino tàm proſpere, vix vt oculis ſuis ſatis Perſonius crederet. Iuit Henricus bono genio duce, quod poſtulabat exorauit, Regi gratias egit; mandata retulit ad Præfectum Belgij nullo effugio eludenda, breui denique confecto itinere, & lento negotio, cum in Belgium appuliſſet, Regis diplomate quæſtoribus oblato, aſſignatam ex iis pecuniam retulit, mitltque ad Perſonium Audomarenſis Seminarij egeſtate ſollicitum; nauim tandem ſibi parauit in Angliam, quibus omnibus vt poſt narrabimus, nihil minus cogitans mortis ſuæ beatæ cauſam ſibimet inſtruxit.

Nullæ tunc in Belgij portubus verſus Angliam naues ſtabant ob anni tempeſtatem nauigationi maximè importunam, & portus Angliæ ad Auſtrum ob peſtilentiam inacceſſos. Tres ſolæ Dunkerci bellicæ vella explicabant, ad omnem vim maris egregiè munitæ: in Angliæ & Scotiæ tractibus, prædas ſi bona ſors fauiſſet, & procellæ iuuiſſent, facturæ. Harum vnam conſcendit Henricus, data ſibi à Præfecto fide, fore quod primum Angliæ ad Septentrionem littus occurriſſet, ſe illic exponeret: quod dum expectatur biduo futurum, in dies duodecim tempeſtas inſuperabilis diſtulit; quæ ad quartum Decembris anno 1595. cùm deferbuiſſet, promontorium Hamborougum, longo ſe proiectu in mare porrigens iis apparuit in Eboracenſi Prouincia, illic ſcapha delatum cum paucis Henricum exponunt, meliorem terra quam mari fortunam comprecati. Henricus Kilhamũ cùm veniſſet quarta diſſitum à mari leuca, ſibique & ſociis duobus legiſſet hoſpitium, alteri cuipiam ex iis qui ſecum in ſcapham deſcenderant ſuſpicionem Catholici Sacerdotis de ſe illico fecit, quòd ita furtim in regnum

gnum ſubiret. Quare abſque mora defertur ab eo, ad Iuris Kilhami adminiſtrum, qui iuſſum tuto aſſeruati, Eboracum de illo ad magiſtratus dat literas, adſunt triduo poſt à Prouinciæ Præfecto comite Huntingtono mandata vt ferro vinctus perduceretur Eboracum vbi tamdiu anguſto, & abſtruſo in carcere procul omni affatu & acceſſu ſolus hæſit, dum ſui ederet rationem; quæ plane ſincera, & candida cùm eſſet Londinum ad Senatum miſſa, tunc vero aliquibus copia facta eſt illius viſendi; & P. Ricardus Holtbeyus apoſtolico miniſterio illic fungens, modum adinuenit dandi ad eum literas & accipiendi, ex quibus & Patre Gerardo, multoque vberius ex Patris Garneti, qui tunc iis præerat narratione accurata ducturi ſumus, quod ſupereſt de concertationibus, tormentis, & beato fine Henrici Vualpoli dicendum.

Topcliffus Londino Eboracum deſtinatur ad inſtruendam Vvalpoli cauſam. Concurrunt Prædicantes & Theologi ad eum à fide Catholica dimouendum; doctrina ſua & conſtantia illos domat. Reiicit oblatam à Catholicis redemptionem mortis, & carceris.

CAPVT XI.

PERPENSA inter conſiliarios Regios quam ſuis de rebus Henricus ediderat ratione; fuiſſe nimirum in Belgio cum P. Guillelmo Holtio, cum Perſonio in Hiſpania, Madritum à Perſonio miſſum ad procurandam cum aulæ miniſtris attributionem à Philippo, Audomarenſi Anglorum Seminario aſſignatam; hinc virum putatunt grandium capacem, nec niſi moli cuipiam aduerſus Angliam mouendæ Hiſpaniam adiuiſſe; has ergo quas imaginoſis ſuſpicionibus diuinabant conſtructas ab eo machinas, alta ei ex mente vt in lucem exererent; exemptum carcere Topcliffum Eboracum legant, hominem aſtutiæ palmis, & crudelitatis, pridem inter forenſes inſignem, iuſſum nihilominus Eboraci calliditate ſola vti; crudelitatem quæſtionibus, & tormentis ſeruare, quorum erat Londini miniſter. Primæ hic Henrico velitationes cum Proteſtantibus fuere Theologis, vt ſuo cuidam amico reſpondens indicat, [tuo inquit epiſtola tua carebat chirographo, ſed agnoui ab amico veniſſe, hoc eſt homine de Societate,] poſt pauca vero [quid me futurum ſit, hactenus ignoro,

Dei gratia mihi perinde eſt quicquid acciderit, nam ſuis vbique terrarum Deus adeſt, eius gloriæ vt ſpero viuens & moriens obſequar, qui cœpit perfici t; mihi viuere Chriſtus eſt, & mori luctum. Diſputaturi quidem mecum veniunt nonnulli, ſed clamore plus valent, ac ſtrepitu quam ſuis argumentis.]

Topcliffo vt venit, & Gubernatori viſum eſt conducibilius, blandè primum & comiter expiſcari, quicquid Henricus arcani premeret; nec enim poſt locum tormentis defore. Interrogatus igitur Henricus, de ſe ſuiſque conſiliis, itineribus, vita omni; particulatim, fideliter, & diſertè reſpondit, nihil enim habebat quod mortalium cuiuſquam refugeret oculos, aut conſcientiam; excuſauit duntaxat efferre quæ Catholicis, & Sacerdotibus; & noſtris in Regno latentibus exitio poterant, vel nocumento eſſe. Cui Topcliffus, hæc mihi ſepono ad Breiduuellum audienda (carcer eſt Londini quo nullus fœdior) illic certas habeo machinas quæ fandi vſum mutis reſtituunt. Henricus vero ſuperbè minanti, aderit, inquit, & in Breiduuello, & in Turri Deus, tuis potentior machinis, nec ſinet mihi quicquam excidere quod vitam aliorum, aut conſcientiam meam lædat. Rogatus quamobrem rediſſet in Angliam? reſpondit ob nullam aliam, niſi ad Dei ſupremam gloriam, propagatione Catholicæ fidei latius proferendam, & reſtituendos huic ſi poſſet, populos, nobilitatem omnem, Reginam ipſam. Idem ſibi fuiſſe trans mare penſum; benè omnibus faciendi, conſulendique illorum animis in æternum ſeruandis, ea ſolum ad hoc adhibendo, & vrgendo religioſa præſidia quæ profeſſioni propriè congruunt in quam Dei benificio eſſet vocatus. Hæc ille, nec verbis, nec ſcripto quicquam diſſimulans etiam illorum quæ Audomarenſi Collegio à Rege Philippo in aula procuraſſet, quod etſi doleret in deterius accipi, gratulabatur tamen ſibi tantoperè, vt infectum ſi foret, vellet totis ſuis viribus confici. Expedito ex quæſitis Henrico nonnullos è ſuis procerioris famæ Theologos ad eum immittunt (qui fuit alter illius, vt conſtituerant, leniter inflectendi, & expugnandi motus) nam ex eius vita, & confeſſione diuinabant futurum vt eſſet facile occidi; morte dignus non poſſet probari. Mutatis itaque vicibus ſuos in carcerem Theologos deſtinant acturos cum illo de Religione; ac iucundum foret, ſed extra hiſtoriam prolixam dicta vltro citroque legere, quæ ipſemet Henricus ſua manu perſcripta, Gubernatori miſit à quo tentaturi conſtantiam Theologi venerant. Ponam hic nihilo ſeciùs aliqua fragmenta, minus ſuis argutiis impedita, proin tædij minus lectori factura.

Stetit primus in gradu Doctor Fauorius, & Guillelmus Hardeſteyus infamis apoſtata, prædicantem agens infenſiſſimi vaſto illo boreali tractu, rei Catholicæ, & Sacerdotum hoſtes. Ac prior apoſtata totam Papiſtæ fidei ſuæ ſummam, roburque maximum in auctoritatem Eccleſiæ referunt, non in Deum qui prima eſt veritas, nullique prorſus errori obnoxia; præter ſcriptum enim, & certum Dei verbum, fidei tantumdem præſtare ſe traditionibus, hoc eſt aiebat apoſtata, miſſis in auras quandoque vocibus, &

per

per aures innumerabilium annorum, ad nos denique appulſis. Hoc vero quid eſt niſi hominibus credere, ſuamque in iis credendi firmitatem fundare? Aduertit hic facile Henricus hominem à primis errare principiis, oſtenditque illum neſcire quidem quid vellent Catholici per traditiones intelligi, eas videlicet quæ pari cum ſcriptura iure, fluxiſſent à Deo, & eadem cum ea veritate, ſuprema niterentur; nec enim dictatas à Deo ſcripturas, niſi traditionibus nos ſcire. Eliſo apoſtatæ, & obmuteſcenti ſuppetias venit Doctor Fauorius, negans aliunde ſanctorum inuocationem nos habere, niſi ſolis ab hominibus traditam; à Deo enim idcirco non poſſe quòd cum ipſa pugnaret veritate, ſanctis nimirum longè abſentibus ad vota noſtra ſurdis; nec tantæ gratiæ apud Deum, vt poſſent precibus noſtra cauſa, Prouidentiæ Diuinæ decreta mutare; nec tanti meriti, vt eſſent propterea colendi, & orandi, aut ab iis aliquid ſperandum quin nec ipſi, addebat impius Dei matri adhibendam venerationem, nec plus in ea locandum fiduciæ quam in Scamno vbi tunc ſacrilegus ſedebat. Ad hæc totidem his verbis Henricus, qui vos, inquit, furor agit in Deiparam tranſuerſos? Non redit in patrem videlicet honor filio impenſus; & matris veneratio in ipſum cuius gratia colitur filium? ducebant à Chriſto, veſtium contactu ſanitatem fideles, non ducent ex virgine cuius ſibi Chriſtus carnem puriſſimam, & ſacroſanctum ſanguinem induit? non plus ei quam ligno fiduciæ tribuent & honoris? Salomon Chriſti typus, locatæ ad dexteram matri, *Pete*, inquit, *Mater mea*, credituſque eſt laudabiliter officio perfunctus; matris in cœlo Chriſtus nullam habiturus ſit rationem, cui vixit in terris ſubditus? *Adorate* imperant ſcripturæ *Scabellum pedum eius*, haud quidem ait Auguſtinus, quod terram per ſe conſecrarit in matre virgine corporatus; ſed *inuenio*, inquit, *quomodo ſine impietate adoretur terra, ſine impietate adoretur ſcabellum pedum eius. Suſcepit enim de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ, carnem accepit.* Vobis Deipara non cenſebitur Scamno venerabilior? His ardenter & magna libertate pro argumenti grauitate ab imparato dictis, nihil Fauorio quod reponeret ſuccurrit, præter pertinacem cacohetis hæretici obſtinationem; Scamno exurgens apoſtata, in genua procidit, ſupplicaturus ſerio virgini, an Scamno per ludibrium neſcitur. Redit vero idem poſtridie, ſeque vno ad approbationem teſte abundè contentus; infit, dicens illo ipſo die pro concione confirmaſſe poteſtatem remittendi peccata mortalium nemini omnino competere. Rogantique Henrico, an voce *nemini* complecti vellet etiam Chriſtum ipſum, reſpondit Chriſtum qua hominem, & talem hominem non potuiſſe illam ſibi arrogare, vt cuius nemo eſſet planè præter Deum capax. Vilius igitur, intulit Henricus, de Chriſto ſentitis, quam ipſi eius hoſtes quibus fuit tam certo perſuaſum hanc ſibi ab eo arrogari, vt eius ad paralyticum offenſi verbis, *Remittuntur tibi peccata tua*, blaſphemiam illi, blaſphemi obiecerint, *Hic blaſphemat*, quod autem illam tunc *hominis filio*, quem ſe tunc vocabat iure arrogaret, ac iure poſſideret, ſanati paralytici probauit miraculo, illudque à fideli plebe duplicis oſtento poteſtatis expreſſit, *Vt glorificaret*

Deum qui poteſtatem talem dedit hominibus. Hanc porro vtramque Apoſtolis à Chriſto collatam non eraſit opinor veſter è ſuo Euangelio Caluinus. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cùm dixiſſet inſufflauit, & dixit accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta ſunt.* Sed apoſtata interpretabatur de mutua iniuriarum condonatione, nequaquam vero de laxandis peccatis, quaſi ad eam condonationem omnibus imperatam opus eſſet Apoſtolorum poteſtate, aut Chriſti afflantis diuina illa adſpiratione, aut infuſione ſpiritus increati per illam tacitè expreſſa. Non erat tam cæcus apoſtata vt reſponſi ſui non aduerteret abſurdum, ſed pudorem eius ſacrilegum perſtringebat ſplendor probatæ ſibi dilucidius quam optaſſet, eiurati ab ſe Sacerdotij poteſtatis. Diſputationem aliò extra rem detorquet, de iuſtificatione tot falſis, ineptis, pugnantibus implexa fabulatur, nunc aiens fidei præuiam, nunc fidei ſubſequam, vt nec eſſet probè Caluiniſta, nec ſatis Catholicus, ſed motus cerebro videretur. Spiſſum mihi opus indixiſſem, ſi vel vnos errores præcipuos ſuſcepiſſem notandos in quos illa ſummæ Theologiæ capita impegerunt. Illa Chriſti verba, *Hoc facite* in meam commemorationem, quibus adſtruebat Henricus Sacerdotij inſtitutionem, negabat Kingeus miniſtellus è Chriſti ore vnquam prodiiſſe, teſtem enim illorum haberi neminem præter vnum ex Euangeliſtis, quod vnius teſtimonium ſi ſolum adforet plæriſque fidem noui teſtamenti libris non eſſet factorum. Quin & *Hoc facite*, non hoc magis quam aliud præcipi, quod erat Chriſtum abſurdè iubentem inducere. Æquè, ferè, impiè Bennetus Doctor, Chriſto ex mortuis rediuiuo cœnaculi ianuas Angelum reſeraſſe, momento clauſiſſe. Chriſti eiuſdem in Euchariſtia multis in locis præſentiam fines excedere diuinæ poteſtatis, natura in contrarium pugnante. Fuit in politicis qui diceret, Euangelij libertate omnes ſolui Principis cuiuſuis Eccleſiaſtici, vel alterius leges, niſi legerentur in ſacris paginis; fuêre & alia errorum, & ineptiarum monſtra quibus ab Henrico doctè, ac ſolidè domitis, abibant Doctores muti & cernui, nequaquam meliores, voluntate nimirum magis hæretica quam mente, & adamata vitæ prauitate, rectum iis iter ad fidem obſtruente: quod iis Henricus pro ea libertate quam ſua tunc illi præbebat conditio, non omittebat exprobare, cogebanturque illum eò patientiùs audire quod vltro ad eum veniſſent, & primi ad pugnandum, & miſcendum ſermonem prouocaſſent. Lego in vltimo cum iis congreſſu, cui, vt loquitur, interfuêre Diſcipuli cum Herodianis, hoc eſt Prædicantes maiori quam prius numero, cum miniſtris Reginæ, præbuiſſe iis legendos in mutuis frontibus apoſtatarum characteres, & Antichriſti præcurſorum facto initio ab eorum capitibus & magiſtris Luthero, & Caluino, nouæ poteſtatis, Euangelij noui, Religionis nouæ, legum, ac rituum vſurpatoribus: antiquitatis venerandæ, ac poſſeſſionis, omnium temporum conciliorum, Patrum, ſanctorum, & ſapientium aduerſus approbationem legitimam & præſcriptam deprædatoribus; deprauatoribus ſacrorum codicum, offenſionum auſpicibus & diſceſſionum in Eccleſia Dei, & falſæ animi libertatis doloſa

doloſa ſpecie, in omnem effuſis ſenſuum & carnis licentiam; animalibus denique mundanæ gloriæ, nihil præterea dum viuunt ſollicitis, niſi ingenioſa conſcientiam ſuam incantent fraude, futurique ſpes, ac metus, cum vitæ præſentis voluptatibus omnibus pacifice componant] Hæc illis coram ſuis auditoribus Henricus à quo integras has concertationes cùm accepiſſet comes Gubernator, duoſque inſuper tractatus, alterum de falſis Prophetis iuſſis à Chriſto attentè caueri; de inuocatione Sanctorum alterum, tres præter hos ex illo petiit, quorum illi præſcripſit argumentum vnum de Eccleſia; ſecundum de auguſtiſſimo altaris Sacramento; de Papa tertium, quo porro conſilio & fine diuinari nullis potuit coniecturis.

Venit interea ad Henricum valdè inopinus à Catholicis nuntius, quo furtiuam illi deferebāt liberationem ex carcere ac niſi non vellet ſuis ipſorū in manibus expeditam & promptam. Tam inexpectato nuntio, tam æquato vtrimque pondere viri Dei libratur animus, vt in melioris delectu penderet.

Optabat pro fide Catholica mortem; optabat pro Catholicis laborem; ad hunc fuerat illuc à ſuis moderatoribus deſtinatus; ad illam Deus videbatur necandum hoſtibus tradidiſſe. Hoc mentis ambiguo, ne quid ab optimo erraret, nec tamen Catholicos repulſa offenderet, nuncium quem ad ſe miſerant, literas, ſeque adeo totum, vtramque in ſortem pariter accinctum P. Ricardo Holtbeyo integrè committit, ſponte illi ſe, non officio ſubdens, eiuſque vtrobiuis iudicio & arbitrio acturus. Negauit Holtbeyus admittenda Catholicorum officia, ſuæque huius ſententiæ rationes ſubiecit quatuor; iacturam martyrij fortaſſis inde ſecuturam; prauum gregi exemplum de paſtoris fuga, & timiditate; euentum fugæ dubium; certam eius in caſſum tentatæ maculam; multitudinem denique ſcrutatorum, qui ad eius indagationem infeſtaturi eſſent illico vniuerſa, cum periculo Sacerdotum ſi qui occurrerent, & familiarum pernicie apud quas latuiſſent. Rationes has Garnetus tanti fecit, cum reſponſione Henrici ad Holtbeyum, vt dignas cenſuerit quæ aſſeruarentur apud Præpoſitum Aquauiuam; & Henricus quidem, Amplector, inquit, ea voluntate, R. veſtræ conſilium, vt ſi foret mihi de cœlo datum, mihi quoque in mentem venerant quas profert conſilij ſui rationes, nihilo ſegniùs putaui R. veſtræ permittendas, hoc ſolum aliis vt ſatisfacerem; cœteroqui gnarus, in huiuſmodi dubiis qui ſit Societatis ſenſus, cuius manifeſtis etiam in rebus ambiguo ductu regi, tanquam certo Ieſu oraculo. Scio exemptum carcere ab Angelo Petrum, ſed vniuerſalis Eccleſiæ paſtorem, & Patrem, iuſſumque diuinitus, Romæ prius eius imperium, ſedemque ſtatuere, quorum certè ad me nihil attinet; ſit mihi pro Roma carcer meus, & pro *Domine quo vadis?* Ex quo didicit Petrus præter quam de ſe iudicaſſet, aliter à Chriſto conſtitutum; non eſſe nimirum deinceps fugiendi ſed moriendi tempus. Spe certè vt nulla fouerer fore mihi hanc quam iniui, ad bona ſempiterna viam; non video qua in re poſſim vtilius verſari, cum hic mihi tam multa ſuppetant, quibus profitear qualem gero, talem verè ac reipſa me eſſe. Quare niſi mihi loquatur è cœlo vox, ore inquam ſanctæ obedientiæ aliud indicatur, fixum eſt non

moueri, ſed perſtare in eo conſtanter, *Ecce me; fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra.* Hæc vt ſpoponderat Henricus præſtitit, etiam alias magna fide, vitæque beneficium, ſi vellet officio paulo plus quam ciuili Reginæ obſequi, reiecit fortius, quam forte alij mortem ipſam.

Vltimum ex eo popoſcit Gubernator & Topcliffus reſponſionem autographam, eius manu ad ſeptem quæſita, ex qua omnis eius viuendi ratio trans mare, conſtaret. Quid egiſſet, dixiſſet, etiam cogitaſſet? quibuſcum verſatus, locutus, de quibus? qua ſua, & illorum mente? poſt vero in Anglia vbinam ſibi fuiſſet hoſpitium lecturus; à quibus excipiendus & alendus? iuuandus? quibuſve negotiis eo regno operam daturus. Erat vita Henrici adeo innocens; animus in vna ſic Dei & fidei gloria, hominumque ſalute totus, vt quam illam exigebant tam accuratam ſui rationem poſſe ſibi obeſſe non cogitauerit, edidit illam per ſingula capita, cauens tamen cautè, quod excuſauerat ne quem nominaret cui nominis editi præiudicio malo foret cognitio.

Hac munitus Henrici confeſſione ingenua, & ſincera Topcliffus, Februarij 5. anni 1594. leucarum itinere octoginta, ſecum illum abduxit, & relicto vix Eboraco Londinum verſus, cœpit illum indignè & barbarè vexare, vt cui nihil erat crudelitate iucundius. Vbique illum vulgabat proditorem, tranſmare aduectum vt vitam Reginæ adimeret, qua ſenex perfidus immani calumnia Henrico infamiam, execrationes, & odia populi; ſibi laudem captabat ſæuitiæ, qua ſcilicet iure in commeritum vteretur.

Londini Henricus quartum-decimum tortus, Eboracum reportatur ad abſoluendam eius cauſam. In cuius extremo articulo, vitam & libertatem reſpuit conditione oblatam ſacrilega, vt Reginam agnoſceret caput Eccleſiæ Anglicanæ. Damnatur ſupplicio proditorum. Sanctiſsimè moritur, vitam ſibi eandem ſæpius ſed conditione eadem oblatam reijciens.

CAPVT XIII.

LONDINI Henricus excipitur carcere, ſi quis alius in Turri permoleſto. Lecto, veſte contra vim frigori horrendi, victu etiam parco, & neceſſariis omnibus ita deſtitutus, vt carcerarius curator alioqui ferus, pro innata cuique miſeratione, requiſierit vrbe tota eius ex

propinquis

propinquis aliquem, ex quo enumeratis eius miſeriis ſubſidij aliquid impetraret. Se quidem ei ad ſomnum paleam commodaſſe, ſed vlterius nihil eius cauſa poſſe. Annum exegerat in eo carcere, orando, perferendis loci moleſtiis, & cruciatibus tortorum, cum reducitur Eboracum poſtremò iudicandus, inter quæ contigit vt P. Ioannes Gerardus in manus hoſtium delapſus eodem carcere clauderetur; de quo nobis ſcripto quod ſequitur dignum memoria reliquit. [Verti me, ait, ad circumſpectandum id meum ergaſtulum, & fauebat quiddam maligni luminis, cum ecce inciſum video incruſtaturæ parietis P. Henrici Vvalpoli beatum nomen; precatorjum cubital in feneſtræ cauo deforis murato; vtrimque choros Angelorum nouem ſuis nominibus eius manu ſcriptos; quibus Mariæ nomen Deiparæ, Seraphinis altius eminebat, & ſupra Deiparam, Iesv nomen: coronabat omnia Dei nomen Hebraicè, Græcè, & Latinè ſcriptum. Magnæ mihi fuit conſolationi ſors illa carceris, tanto martyre ac tam pio tamdiu habitati, eiuſque tormentis quatuordecies conſecrati, quem ſuis Iudicibus numerum Henricus ipſemet dum examinatur recenſuit. Venit meas in manus Eboraco pars aliqua diſputationis ab eo Londini habitæ, cum meditationibus de Chriſto patiente ab eo compoſitis, eiuſmodi omnia charactere ſcripta vt abecedarij pueri videretur manus, & legi vox vlla vix poſſet, non feſtinati vitio characteris, ſed debilitatæ tormentis manus, & amiſſi digitorum vſus.] Hæc ferè ſuo ſcripto Gerardus.

Tormentis toties repetitis, & tã atrocibus vt forte propterea ſubducta ſint oculis, ne mouerent ſpectantiũ odia in barbariẽ Magiſtratus; tam nihil actum eſt, vt ne vmbra quidem nedum indicium proditionum illarum, & coniurationum expreſſum ſit, quas imaginoſus aduerſariorum aut timor finxerat, aut mentita erat calumnia. Reducitur itaque Eboracum Henricus, ad cauſam illo in foro integrandam, nihil videlicet prodetat Catholicis Sacerdotibus, quæcumque fingerentur indicia cruciatibus perferendis liquido purgaſſe, cum probatione innocentiæ ſuæ luculenta, & liquida. Longinqui eius itineris milliarium centum quadraginta miſeras & continuas moleſtias, augebat ſibi ſpontaneis. In lecto nunquam pernoctabat; breuem captabat humi ſomnum; Eboraci pro lecto ſtoream adhibebat tres palmos longam, in qua orabat de genibus bonam noctis partem; ſomno fractus in eam ſe proiiciebat; quibus malis acceſſit importunus Prædicantium ambitus de conflictu cum hoſte tam nobili, aucupantium inanes rumuſculos. Ex iis vnum memorat Garnetus, Sandem vocabulo, iuuenem, Eboracenſis Archiepiſcopi filium, qui laciniosam quam pararat recitationem vltra horam produxit. Audiuit iuuenem Henricus patientiſſime; dicendo vel fractum vel ſaturum excepit, repetitis ab eius exordio ſingulis, quibus ineſſe ponderis aliquid ad propoſitum videbatur; reſumpta inde argumenta ſeorſum ſingula, tam pulchro, & perſpicuo ordine, tanta ſolidæ veritatis affuſa lucè diſſoluere, vt obmuteſceret iuuenis, adſtantes mirarentur; exclamaret iurans quidam miniſtellus. Hic, inquit cerebro plus valet, quam arbitratemur.

Dies erat Aprilis tertius, iuſtitij finis,cauſarum tertio quoque menſe ſolenne principium. Ad hoc Iudices Londino in Prouincias leganrur;adfuère Eluinus, Hillardus, & iis illuſtrior Belmontius, matre quidem natus ſanctiſſi na, ſed poſt obitum matris ambitu in hæreſim actus, aut hæreſis ſimulationem. Implebant hi tres in abolla maiori purpurea tribunal; aſſidebant fiſci Aduocati; aderat Comes Huntingtonus, Præfectus Prouinciæ ſupremus, eiuſque Vicarius Eboracenſis Vicecomes, aliaque Miniſtrorum forenſium turba promiſcua. His in conſpectum producitur Vvalpolus catena grauis, nullo reorum facinoroſorum diſcrimine. Citatus de nomine, grandi ſe primum crucis ſigno munit, quo valdè aduerſariorum perſtrinxit oculos; tum elata manu ad nomen reſpondit. Hic verſus ad illum tabellio; accuſaris, ait, quod Anglus, & Norfoldienſis, fratrum primogenitus & hæres, à primo Reginæ anno regno exceſſeris, mare traieceris, Sacerdos fueris Romanæ ſedis auctoritate conſecratus; redieris inde proditor in Regnum violatis Reginæ legibus, Kilhami denique fueris. Dic ergo ſodes, reum te putes necne? negauit ſe reum Vvalpolus. A quo ergo vis, ſubinfert tabellio, cauſam tuam cognoſci? Vvalpolus; clericus cum ſim, à nemine præterquam clerico; quod norat ſe quidem non impetraturum; ſed iuri prius voluit factum ſatis quam violentiæ cederet, ſéque iudici ſubderet non legitimæ iuriſdictionis. Tunc cauſidicus Sauellius dicere aggreſſus effudit primum contra Ieſuitas quicquid in buccam venit; iam enim in artem, & legem tranſierat vt peroraturi de Religione inueherentur prius aduerſum Ieſuitas; & hunc eloquentiæ campum nullus ſilens obibat.

In Henricum vero, Sacerdotem eſſe, nec eum de triuio, ſed de illa quam deſcripſerat Ieſuitarum ſchola; negotioſum, vt conſtabat ex eius in Hiſpaniam excurſu, (de quo recitatum eſt coram illius reſponſum) actuoſum, mouendis in Regnum, & Reginæ caput rebus nouis nimis obnoxium. Redacta bifariam Henricus in ſummam accuſatione (Ieſuita eſt, Sacerdos eſt, igitur proditor,) in hoc enim tota duplici cardine vertebatur, ad primum reſpondebat, cum incipientem dicere Hillardus iudex turpiter abrupit, negans proditori tam perfidioſo qualem ſua illum confeſſio exhibebat, nefas eſſe audiri. Cui Pater illico, faxit hæc mea confeſſio, faxit, inquam, me apud vos reum, quod Sacerdos Romanus, quod de Societate IESV, quod curandæ trans mare animorum ſaluti, & egeſtati Audomarenſium laxandæ operam dederim; agite ſanè, & ſi me vultis has ob cauſas reum, quamprimum occidite, illas enim & fateor iterum, & vero fidenter profiteor: at enim iis vel mea confeſſio, vel veri vmbra quam poteſt culpam affingere, quem perduellis titulum niſi falſum? egítque de officio Sacerdotum; de prærogatiuo Chriſtianiſmi & ſanctimoniæ quod iis Anglia debuiſſet, vſque ad Regnum Henrici octaui medium. Interiecit his quidem Belmontius haud propterea illum proditionis condemnari quod Ieſuita eſſet vel Sacerdos, ſed cum Rege Hiſpaniæ aliiſque Regni hoſtibus egiſſet; agunt tamen, ſubiungit Henricus, cum iiſdem, boni & fideles, patriæque amantes Angli,

agunt

agunt quin & ipſi Reginæ familiares, & Miniſtri, nec ſcelus propterea, nec opinionem, nec ſuſpiciones incurrunt proditorum, niſi cum iis agant de proditione, quod nec à me eſt factum, nec de meis confeſſi reſponſis portenti eius indicium, vel odor poteſt mihi à vobis allini. Cur ergo apud vos proditionis tam palàm reus, vt ne ſim quidem audiendus? Tacebant Iudices; ſtupebat Hillardus qui præceps antea conuictum denuntiauerat; Belmontius vt cauſa procederet, verum compellitur eius cardinem mouere, & Patrem ex veris appellare, lege videlicet qua fiebat reus maieſtatis, quiſquis regnum ingreſſus triduum differret ſe Magiſtratui ſiſtere, & ſolennem Reginæ profiteri obedientiam. Bonum igitur factum, infit Pater, lege illa quo iure inuoluor? qui ne horas quidem viginti habui, nedum triduum integrum, comprehenſus ferè vt in terram exſcendi. Digeſſit his gradibus hanc cauſam ſapientiſſimus & optimus dominus in famuli ſui conſolationem & gloriam, vt progreſſu vario huc tandem veniretur, vnde illi certo coronæ meritum conſtaret, qua dignos cenſet Eccleſia, qui mortem oppetunt pro vero & æquo, malúntque innocentes mori quam peccando ſeruari. Illi enim reſponſo admurmuratum eſt, contra vero aperto fremitu exprobratum iudicibus quod per ſummam iniuriam ad damnandum Patrem eam legem proferrent, cuius beneficio deberet abſolui. Patefacta ergo ignorantiæ ſimulatione, & malignitatis ſtudio, conſultabant in aurem taciti quo pacto à ſe pudorem abſtergerent, quem in ſe probroſum ſceleratiſſimè ſuſceperant, ſed negante palam eorum infimo Eſuino, poſſe Patrem legis beneficio priuari, conuerſus ad illum Belmontius. [Tibi Valpole inquit, immerenti licet indulgemus gratiam prorſus ſingularem, tuum eſt illam agnoſcere, grato animo proſequi, & quanti tibi vita eſt hanc tanti facere. Damus ergo id tibi vt lege vtaris propitia, eiúſque beneficio ſic fruaris, vt præſcriptum quoque ab eadem Reginæ obſequium exſoluas, (inferebat porro id genus obſequij exhibendam Reginæ venerationem velut Eccleſiæ in Anglia capiti) conditione hac præſtandæ obedientiæ, proditiónes, cõiurationes, machinationes perduelles, quorum es perſpicuè reus, pro falſis, inanibus, & nullis ſunto, ac ne à te quidem cogitatis. Hanc niſi admittis conditionem tam facilem & conſentaneam rationi, indubitata mors te manet, quam poſſis memini imputare, præterquam tibi vni, per nos enim ſupra vſum omnem, iuſtóque etiam laxius & indulgentius, vitæ tibi aut mortis permittur optio.] Deferenti ſibi gratuitum quod iure debebatur; reſpondit vir ſanctus. Reginæ obſequi, & obtemperare in omnibus quibus non læditur debitus Deo cultus, & debeo, & præſto magna voluntate. Sed auertat Deus ne quid in me conſciſcam quo ipſe vel leuiſſimè offendatur, auertat & à vobis, ne id mihi eſſe authores velitis. Amore fidi, & ſinceri clientis Reginam veneror; dies abit nullus, quin Deo ſupplicem, vt iis illam Deus præſidiis cumulet, quibus in hac vita promereatur ſempiternam. Sit item hic mihi in teſtem Deus, me cunctis qui adſunt accuſatoribus præſertim meis, & mortem meam præcipitantibus tantum cupere ſalutis, & veræ vitæ quantum ipſi mihi. Fidei nempe Catholicæ lumen, ex-

tra quam ſalutis nulla ſpes, & friuola omnia. His ille (quæ ſunt in acta iudicij relata) vehementer populum commouit, teneriterque ob hoc potiſſimum affecit, quod tunc fiebat omnibus euidens, illa proditionum & rebellionum conficta portenta, nullo vel teſte, vel indice, vel veroſimili coniectura, colorem fuiſſe ipſius illitum condemnationi, vt iure occiſus videretur. Solum id veri cauſam omnem omnéſque habere accuſationes; quod Eccleſiæ caput Reginam nollet agnoſcere. Muniti omnibus Iudices quæ ſcienda ex eo putauerant ad damnationem maieſtatis, pars illum verant vlterius effari; pars dicentem ne perciperetur impediunt. Iubentur exire Duodecimviri Iurati, & ſtatuere inter ſe, eſſet reus necne? ſecutus eſt illos paucis verbis Henricus, rogans etiam atque etiam viderent, num quid aliud ſibi crimini verteretur, præter ſacerdotium, Societatem IESV, regreſſum in Angliam ad ſolam hominum æternùm ſeruandorum procurationem. Parum ad verba rogantis attenti Iurati, vix aulam ſeorſum ſubierant cum ſtatim regreſſi reum pronuntiant; ſed declinante in ſerum die, differtur ſententia in diem proximum, ſubſiſtente interea ſua in catena, & carcere Henrico. Poſtridie manè, pœna rebellium damnat idem Tribunal Alexandrum Raulinum, hoc vnum ob crimen quod eſſet Sacerdos Catholicus; ſequenti, quod erat ſabbatum, Iudex Belmontius Henricum addicit læſæ ſupplicio maieſtatis, lunæ proximo die necandum ſuſpendio, euiſcerandum, in quadras laniandum, qui dies illic Aprilis ſeptimus, apud nos decimus ſeptimus, anno 1595. Acerbiſſimi decreti cum Deo egiſſet gratias, egit & Iudici, ſignificauitque illi horam illam à ſe cupidè expectari. Quod deſiderium in oris illius alacritate, verbiſque ſuſpexêre, quos ad eum viſendum bene multos aut pietas mouit aut curioſitas. Die Lunæ dicto, Raulinus Sacerdos, cum ſe in traham cratitiam ligandus aptaret, lecta ſibi ſiniſtra, dextram Henrico ſeruauit vacuam, aiens digniori ſuum quoque illic conſeruandum eſſe honorem dignitatis. Sub hæc ſupremus Gubernator, quorumdam ſuaſu, interrogauit illum per certum ex ſuis quid eſſet acturus, vel percunctantibus quid eſſet daturus conſilij, ſi Papa Reginam ſolenni diplomate, extra communionem proiectam, Regnique ius omne promulgaret, eique bellum indiceret. Cui paucis & clarè, vt ſemper deinceps ad mortem obſeruauit; Gubernatori Comiti dicito; neque tunc aliquid vel actutum me vel dicturum quod cum officio Catholicæ conſcientiæ pugnaret, quæ diſertè profeſſus eadem qua Raulinus crate tractoria ligatur, ſed obuerſo ad caput iumenti capite, Raulinus ad pedes, ne ſe mutuo hortatu animarent.

Raulinum morte defunctum generoſa, & Sacerdote digna Catholico, oſtentabant Henrico, & falſæ beneuolentiæ ſtudio inſtabant ſe tandem reſpiceret, morem gereret Reginæ tantiſper exigua in re, & facili, quibus dum verbis obſtreperent; facto & ſilentio reſpondit, ſcalas patibuli conſcendens & collum capiſtro carnificis præbens. Nec tamen propterea ceſſatum à ſuccutienda eius conſtantia, ſub patibulo Miniſtri tribunalis, procul populus, cur te tui non miſeret Vvalpole, te te recipe dum licet; accerſe ſaltem Theologos quibuſcum conferas. At ille breuiter malum inquit, datis conſilium,

conſilium, vitam videlicet, Dei offenſa vt redimam? non facio, veſtros mihi accerſam Theologos? iis non egeo; nimium probaui quid ſcirent & poſſent, mihi tædio eſt, vobiſque inutilis repetita tam crebro arietatio. Poſtremùm nihilominus ex maioribus Miniſtris, quiſquis is fuerit, rogauit, diſertè vt ſibi, & procul ambagibus aperiret de primatu Reginæ in Eccleſiam Anglicanam quid eſſet ſentiendum? videtur, inquit, hunc ſibi arrogare; illi autem deberi nec credo, nec poſſum ſalua conſcientia affirmare, qua reſponſione importunos abegit ſuggeſtores, & acclamatus eſt ab iis reus maieſtatis; inuitatúſque quod ante nequiuerat tot inter ſtreperas flagitationes, vt commendaret ſe Deo proximè moriturus, verum poſcentibus vt ſecum oraret quo pacificum in eos animum moriens teſtaretur. Mihi pax eſt ait, cum omnibus excepto nemine; preces autem meas in omnes diuido eoſque impenſius qui primarias habent in damnatione mea, & nece partes. Pro vobis oro, vobiſcum non poſſum, cum Catholicis ſi qui adſunt meas ad Deum preces, votáque intima toto animi affectu iungo, vt vos luce diuina omnemque Angliam perfundat, incendátque igne ſpiritus increati, ne vobis vltro præſentis miſericordiæ delata gratia in contemptum nunc cedat, poſt in exitium, & damnationem nunquam reuocandam. Multis hæc tum Catholicorum tum Proteſtantium mouere lachrymas. Recitata Henricus oratione Dominica, cœptáque Deiparæ ſalutatione, de ſcalis à carnifice deiectus pependit, vſque dum animam egiſſet, ſecuta eſt mortui exenteratio, & laniatio, capitali ſententiæ adiuncta. Hic finis Henrici Vvalpoli viri nobilis & ſancti, quo, vt verbis vtar inde ad nos perſcriptis, multos pridem per annos glorioſior fidei ſacroſanctæ nullus extiterat in tractu illo boreali. Magno longè vndique concurſu nobilitatis, & populi mors eius ſpectata eſt; ſummus ipſe Prouinciæ Præfectus Huntingtonus ſpectauit, ſæuus licet Catholicorum inſectator, ſed pietatis in Henricum pronæ, nec non reuerentiæ cuiuſdam in eum ſingularis.

Patres Carolus Spinola, et Hieronymus de Angelis aliquamdiu carcere deſtinentur. Romam Perſonius, repetit ad ſedandum tumultum Seminarij Anglicani. Ricardi Fuluuoodi, fidelitas & ærũnæ in carcere Briduuolienſi. Proditur Ioannes Ricardus. Matronæ illius hoſpitæ incomparabilis pietas. Capitur alibi, & quanta in altero ex duobus paſſus ſit carcere, quanta in altero egerit.

CAPVT XIII.

HENRICO Vvalpolo magnæ animæ prodigo, & ne fuga quidem eam redimere dignato, non inſcitè oppono Ioannem Gerardium, quem fuga carceri Londinenſi, poſt morti etiam ſubduxit; eodem vtrobique diuinæ gloriæ, & alienæ ſalutis ſtudio & afflatu. Certè puto hæſurum cui detur optio, Henrici mortem legat, an Gerardij annos octodecim perpeſſionibus, conuerſionibus ad Deum, ferendo, agendoque opulentiſſimos, quos breui poſt relegam, vbi à paucis, ſed neceſſariis ad contextum huius anni geſtis me expediero. Luſitana imprimis naui à Præfecto Anglorum expugnata, ex Tertiariis inſulis Londinum abducuntur Carolus Spinola, & Hieronymus de Angelis, nec de morte, aut carcere actum eſt, quamuis Sacerdotum & palam de Societate, quod eſſent extranei & alio tenderent, nec obnoxij Anglorum legibus, dumtaxat omnibus etiam veſtibus detractis liberi dimittuntur, & nautico habitu, viatico partim mutuò, partim mendicatò Vlyſſiponem ſe referunt, vnde ambos deinde Iaponia habuit, viditque poſt conuerſiones innumerabilium hominum lentis ignibus pro Chriſto abſumi.

Redit item hoc anno Perſonius ex Hiſpania Romam, magno bono Seminarij Anglicani, tumultuantis pridem, & in partes ſciſſi; quod poſt biennium narrabo fuſius, cùm erit de rebus Vveſtoni dicendum, quæ aliter nequeunt perſpicuè ſatis intelligi. Aio nunc obiter tranquillitati ſuæ Seminarium à Perſonio quantum potuit reſtitutum, quod illi gratulatus eſt Thomas Stapletonus, inſignis Theologus, (Societatis olim tyro, culpa verò tunc, aliena magis quam ſua, extra nos) damnans magnoperè illorum iuuenum ſeditioſa ingenia, & ingratum animum in Societatem. Noſtris interea

terea vbertim in Anglia creſcebat ſeges laborum, & tolerantiæ; ſed vice verſa laborum ſocij; & ingentes ad tolerantiam ſpiritus tribus anni huius feſtis ſolennibus conuenere, ad refouendum animum longiori, & ſolitaria meditatione, ad recognoſcendas cum moderatore qui tunc erat Garnetus, conſcientiæ intimæ rationes, & inſtaurandum cum votis religioſi ſpiritus ardorem; ſed hoc manipulatim, in omnes euentus, aptè ſiquidem ſcribebat Garnetus, *Si venerit Eſaü ad vnam turmam, & percuſſerit eam, alia turma quæ reliqua eſt ſaluabitur*, Sacerdotes cenſebant tredecim, præter illos quos tenebat carcer, ne illic quidem inutiles; acceſſit iis Oſuualdus Teſſimondus cum Sacerdotibus duobus probatiſſimæ virtutis, in procinctu paratis, vt ſequerentur Ricardum Biondium, paucorum tunc menſium tyronem, poſtea virum magnum, primum inſtitutæ illic Prouinciæ Præfectum, & Patrem miſſionis illius alterum. Acceſſit hoc anno alius, multorum inſtar Ioannes Gerardius, è Londinenſi receptus carcere, iuratoque ab ipſa Regina interitu. Cuius captio, triennis carcer; & periculoſa, ſed felix fuga, ſequuntur enarranda.

Eſt hic ille Gerardius, quem nuper vidimus, ingenioſo pedetentim progreſſu inſinuaſſe ſe in mediam Angliam & requirendi accipitris quem nunquam amiſerat lepida indagatione, per omnes cuſtodias ſaluum, & liberum bono angelo duce Londinum penetraſſe. Ex eo tempore mihi occurrit nemo, vel Catholicis carior, vel fructuoſior, vel in cultura & magiſterio animorum petitior. Poſſunt familiæ illuſtres & quas Catholicæ fidei peperit; & quas ſupra vulgus piorum ad ſingularem virtutem extulit; poſſunt nobiles virgines, quas parthenonibus, iuuenes quos religioſis ordinibus variis mundum peroſos, & Chriſti cupidos diuiſit; poſſunt demum illius, ſexus vtriuſque in Chriſto diſcipuli, qui vitam longo in carcere traxere miſeram, vel vno ex iis pro cauſa fidei clauſere certamine, quæ illic martyria paſſim dicebantur, poſſunt inquam, de illo ſinguli multa, & ſingularia referre. His inſiſtens, & pridem Reginæ eiuſque conſiliariis, quam notus, tam inuiſus, ludi erat inſtar continui ſpectare quam vafris artibus, & malitioſis captaretur, modis vice verſa quam iucundis, & inopinatis Deus in eius tutelam illas deluderet. Locum ſemel domeſticus proditor Londinenſi Prætori monſtrauerat, in quem hora poſt noctem mediam altera, multis Catholicorum condixerat: eundi copiam, præter morem, præterque vllam quæ menti ſuccurreret cauſam negauit Garnetus ſolo animi præſentis, & obſcuro inſtinctu. Reſcitur poſtridie idem locus ab ſatellitibus Prætoris captus, repertæ in eo latebræ penetrales; comprehenſi Catholici quatuor in quibus Fuluuoodius Gerardij famulus, mox ad Breiduuellum, tam arcto ſepultus ergaſtulo, vix vt hominem caperet, vbi omnis ſuppellex manipulus paleæ, pro lecto, animalculis tot fœdis formicans, vt quò ſe ab iis defenderet, collecto in glomum corpore cogeretur in obſtructæ feneſtræ vacuo dormire, idque menſes non paucos, diu noctuque occeatus. Et tam dira velut præfocatus ex putridis pridem excrementis Mephiti, vt ſtrangulari ſibi perpetuo intercluſis faucibus videretur. Tortus

eſt poſtmodum, ſed caſſa barbarie ſuis cum ſociis; nc flatus quidem iis expreſſus eſt, ex quo de Gerardio poſſet aliquid coniici, & erant nihilominus, humili loco nati, ſed magnitudine animi nobiles, ac ſi cui fortaſſis maleuolentiam, & horrorem mouet tam frequens præclara in gente proditor, & nundinator ſacrilegus Catholici ſanguinis, ſciat fuiſſe decuplo iis plures fidelitatis ſolidæ, & inuictæ quibus nihil vnquam cruciatuum vis, & mortis proximæ aduerſus Dominos, & Patres euicit.

Gerardij quidem flagitioſus index, etiam nobilem Gerardij hoſpitem, ipſumque tandem Gerardium perdidit: profeſſione hæreticus, ſed ei domui familiariter aſſuetus, quòd illic olim ſeruitutem ſeruiſſet, facile ſinebatur vti confidentia vereri, adire, immorari, nihil eorum quæ domi fierent ignorare; ſceleratum interim animum & ſanguinolenta conſilia, ſedulitate in patronum, & amore prætexens tàm tenero, vt lamentaretur apud eum palam, pericula & mala, quæ machinabatur illi clam; & fideliſſimi obſequij ſpecie expiſcaretur ex eo omnia quæcumque ad Gerardium attinebant, deferretque Londinum, ſine mora ad capitalium delegatum. Verum Gerardius conſultiſſimus doli boni, nunquam ſe furcifero proditori videndum dedit in ſchemate ex quo poſſet Sacerdos conuinci; talem nihilominus haud malè coniecit ex reuerentia qua illum nobilis eiuſque vxor proſequebantur ſingulari; & nummis tercentum proſcripta hoſpitis nobilis, & Gerardij capita Delegato Youngi addixit, quos eſſet Londini ad manum recentes è ſuburbano tali die horaque habiturus; ſed accidit vt præter nobilem, ſcrutatoribus occurreret nemo; inueniretur nobilis, Hieronymi Plati *De bono ſtatus religioſi* librum legens, & ad editionem nouam Anglicana lingua elegantiori eum expoliens. Quo ſibi poſtea nihil opportunius veniſſe Gerardio narrauit, vt Senatoribus, de illo quoque libro incomparabili interrogantibus, eius etiam argumentum incomparabile deprædicaret magnificè; ſed eò ægrius ab iis auditus, quo viri ex pulpæ, ac ſenſuum concreti luto, abeant longius à meliori beatitudine appetenda, qualem is liber vnicè commendat; vnicè irrident hæretici veluti fatuam, quæ quicquid dulcius in præſenti ſapit, futuri ſpe perdat, contra nouos, noui Euangelij auctores, & reparatores Eccleſiæ Lutherum, & Caluinum. Perducto ex tribunali ad carcerem ampla non defuit vt moleſtiarum ſic meritorum ſeges, habita tamen eſt nonnulla ipſius ratio, indultúſque illi de ſuis vnus qui famularem præſtaret operam, nempe ipſemet ille à quo proditus fuerat vt fraudulenti erga herum amoris & fidei continuata ſimulatione ſubolfaceret ex eo aliquid de loco & tempore quo reperiundus foret Gerardius, quod fuit periurio inſidiatori admodum facile, vt qui crebras ab hero literas ad vxorem ferret in palatium eius ſuburbanum vbi Pater latebat. Innuit itaque non diu poſt, aduerſariis ſi venirent altero Paſchæ die, fore illis in manu Gerardium, & viro nihil propius abfuit quam vt prehenderent ad altare; dum enim ſacris induitur, cingit cohors armata palatium, occluduntur iis portæ robuſtis vectibus; & Magiſtratus Londinenſis, obtrudentibus mandata, ita reſpondetur vt intelligerent, ſe pro latronibus haberi.

haberi. Eamque ob rem aditu arceri; quem dum foris vi magna, diúque moliuntur exornatur altare,cum Gerardio apparatus ſacer,ab indagatorum naribus tuto ſepelitur. Erat latebra illic duplex inuentum Ioannis, ab ſtatura cognomento Puſilli, ſed grandis reipſa vt inferius patebit animi, & Magiſtræ in fabricandis latebris,& Sacerdotibus cælandis induſtriæ. Latebat vnà ſubterraneo in plano ſatis ampla, vino ſemper, & pane inſtructa nautico, ne quem famis diuturnæ adigeret rabies, vt ſe ſparſis domo excubiis militum proderet. Altera vt tuta maximè, ſic anguſtiſſima, & valde incommoda, nulloque in famem ſubſidio munita. Hanc Pater inuitus ſubiit, lecturus maiorem niſi palatij domina obſtitiſſet, diuino vtrumque conſilio, quo vtrique vita, ſeruata eſt. Latebat huius aditus ſub eleganter ornati cubiculi camino ex quo erat deſcenſus in arctum muri ſolidi cauum; ligna hinc inde, & lignorum ſtrues ſupra focum cum ſtupa ad ignem, ſi quando res ferret accendendum. Refractis foribus, inter obtrudentes ſe delegatos adfuit proditor, primuſque audacius,& confidentius occurrere, vim queri, atque iniuriam, vociferari, minari, conteſtati, tam veraci & fido ſimilis, vt ipſam quoque falleret dominam. Hic vero primum delegati familiam omnem in ampliſſimum cubiculum cogere;inde tota ſeriatim domo ſcrutari Gerardium, obire conclauia, tintinnabulis parietum caua; perticis menſuras rimari, aperire, perfringere, detractis humo lateribus fodere, labore vbique inutili & caſſo. Die igitur iam tertio equos ad reditum aſcenſuri captam ſecum volebant Dominam, Londinum in carcerem aſportare; prius illa quam abduceretur,ſeuocauit ad ſe ſceleſtum proditorem quo ſibi de ſuis fideliorem credebat neminē:quod obſeruaſſet,illum tam ſtrenuè, audacter, etiam dolenter, & anxiè in aduerſarios ſatagentem, vt ſi foret illi familiæ intimè propinquus, ſeuocato arcanum Patris latibulum fidenter committit, curam eius quam ſui præſentis, & Dominæ gereret maiorem; latere illum ad conclauis lacunar, cuius parietes raſum ſericum veſtiebat; ratáque ſe perſpicuè percipi, dedit ſe Londinum perducendam. Aliquantum viæ confecerat, cum anhelus ſatelles quem excubitorem domi reliquerant, delegatis adeſt à proditore miſſus,regrederentur læti, & certa ſpe fore illis in promptu Gerardium,& compertas ſibi nunc hominis latebras, quas tamen regreſſis indicato licet quod dixi cubiculo, minimè valuit indicare cum ignoraret illarum aditum ſub foco latere. Dilata in diem proximum acriori, & vltima veſtigatione, qui ad cubiculum agebant excubias, ignem foco ſubdunt compoſitis facili, & inſtructo lignis; fabulantúrque de Gerardio mira; garrientibus aures Gerardius arrigebat, audiebátque diſtinctè omnia, ſuo illo in loculo ſemper ſedens, & quarto iam die famelicus, at deliberatus centies potius illic mori quàm ſuo per quadriennium hoſpiti, eiuſque vxori ſanctiſſimæ nocumenti vllius cauſa eſſe. At ecce dum confabulantur inter ſe ſatellites, camini lateres vel malè commiſſi vel igne hiantes rimas agunt, quibus tiſione & ligno premendis conſpicatus miles ſuſtineri caminum tabula ſocios monuit, poſſe illic aliquid latere, ſed commiſſa eſt diei poſtero, diligentior cura rei ex-

plorandæ, quam niſi Deus incogitantia illorum diſcuſſiſſet actum erat de Patre totaque familia, nam diuino planè miraculo factum à mane ad veſperam perueſtigantibus cuncta ſcrupuloſiſſimè, vt ſuſpicio illa, & cogitatio camini fallacis nunquam tedierit; quod multis per noctem precibus à Deo Gerardius petierat; ne damni aliquid ſua cauſa tam benefici hoſpites paterentur, vis fabrorum tota in inferius conclaue incubuit, cuius in parietis ſolidi tanquam loculamento latebat Gerardius pulſando circum, frangendo, vertendo improba accuratione vniuerſa. Maior illa iis tandem latebra patuit, in quam Pater optarat deſcendere, magniſque vocibus lætum εὕρηκα exclamarunt, rati ſe feram in cubili, Gerardium in ſuis latebris cepiſſe, ſed cum vacuas cernerent concidit illico præceps plauſus, & ſtultum putarunt vlterius quærere quem ſubripuerat iis fuga. Ne quid tamen ab iis videretur omiſſum, fabrum iubent incruſtatura parietem nudare qui Patris latibulo proximè reſpondebat, iamque ad illud accedens propius, vetitus eſt pergere, & tam elegans opus, labore, damnóque inutili perdere; ſat fuit pulſando per exploratorem camini ſuperiora tentaſſe leuiter, vnde ſtatim exſcendens, auditus eſt à Patre dicere, poſſe illic tutiſſimum condi celatique latibulum; quod ab delegatis diuturnum faſtidium pertæſis vel diſſimulatum, vel minimè auditum. Quare, infecto planéque deſperato commiſſi mandati negotio, ſub occaſum ſolis vn vrbem ſe referunt, relicta in palatio Domina, quod nihil inueniſſent eius libertati & innocentiæ opponendum. Illa vbi domum ſenſit à moleſtis hoſpitibus tranquillam, coniecitque iam illos abeſſe longinquius, portas palatij ante omnia firmare, tum ſuum Lazarum è ſepulchro quatriduanum extrahere. Erant vterque tam ſui diſſimiles, vt niſi ex voce, & habitu non agnoſcerentur. Et is quidem coacta quatridui fame, cibi potúſque penitus experte; illa fame voluntaria, vt experiretur quamdiu cibo poſſet citra mortem carere; quam vbi ſenſiſſet defectu virium inſtantem, Patris latibulum erat ipſamet per ſe monſtratura, ne illum tacendo occideret. Addidit, & ſuas ad Deum preces voluiſſe ſe diuturno ieiunio fulcire, quò efficacius petita exorarent. Grande quidem exemplum in fœmina nobili, robuſtæ ac maſculæ pietatis, ſed non ita mirum in Anglia, vbi aſſiduè virtus heroïca operibus arduis pro religione exercita, decus illic erat matronis commune. Emerſo è latebris Patri, vaferrimus proditor occurſare cum primis, geſtire, gratulari haud tamen iterum, importunum ſe delegatis præbere, quod mittendo ad eos careret nuncio, & Patrem cerneret ad iter accinctum; ſed tenax ſuſcepti crudeliter ſceleris, tam preſſis veſtigiis conſectatus eſt abeuntem, vt Londini tandem ex indice, nihil doli ſuſpicante domum didicerit in qua poſſet facile inueniri. Forenſes illuc ſatellites extemplo immittit Sicatius, qui fores validis ictibus, & ferali clamore quatiunt, primo ſomno excitus Pater, qui ſub mediam noctem aduenerat, ſuſpicatúſque quod res erat, gratiis Deo actis, quod conducta in domo caperetur vbi nemini eſſet periculo, aut negotio futurus, Ioannem Paruum (ſolertem illum, quem diximus, architectonem latebrarum) iubet literarum quas ab Catholicis habebat plurimas,

mas, raptim intra foci cineres condere, moxque ſe lectulo reddere. Vix decubuerat cum implet cubiculum, viliſſimorum turba ſatellitum, ambos comprehendit, detinetque illic in tertium diem dum ſtatueretur, quem eſſent iure in carcerem mittendi. Craſſas interea Gerardio ex ferro manicas induunt, ſiſtuntque tribunali, vbi ſe liberè Sacerdotem fatetur Catholicum, Societatis IESV religioſum, quamuis omnium maximè indignum. Se vero in Angliam miſſum non vt rumor calumniabatur, ad auertendos à Reginæ obſequio populos, ſed addicendos potius debitæ illi obedientiæ, religioni veræ, omnique morum probitati. Confeſſioni huic vltroneæ ſubſcripſit primus Cognitorum, claudendum carcere (quem Comitum nominant) ac licet reum maieſtatis; & exquiſitis dignum torqueri ſupplicijs; nobilitatis tamen cauſa quam poſſet humaniſſimè habendum. Id an iuſſum ex vero, certè non eſt mandatum opere: demiſſus eſt enim anguſto oſtiolo in ſubtegulaneum carcerem, ægrè lectuli capacem, ſtatura Gerardij breuiorem, feneſtra diu noctuque apertum, & quod erat ſomno, valetudini, naribus maximè infeſtum, tam peſtilentis, & acutæ graueolentiæ, quantam poterat expirare cloaca, in quam diuerſi, & multiplicis carceris ſordes omnes vndique confluebant. Inde quarto poſt die, pro tribunali ſtatuitur duorum tantum cognitorum, ſed qui verſutia inſtar centum erant. Youngius, & Topcliffus, hic præter morem ſine toga ſagatus, & enſe accinctus, quem Patris acceſſu lateri detraxit, & ſuper menſa repoſitum tenuit: prior Youngius ex Patre eùm quæreret de Catholicis quam multi? Quinam? & vbi collectus ab iis hoſpitio fuiſſet? Negauit Pater ſe vnquam dicturum quod Dei, & conſcientiæ, & beneficentiæ amicorum, fraternæque offenſa fidei prohiberetur dicere; quæ fuit illi perpetua, & conſtans in ore reſponſio non ſolum quoties interrogaretur, ſed cum etiam ad necem torqueretur. Hic vero Topcliffus correpto enſe, aſſimulatoque in carnificem vultu; noſtin' me inquit, & de Topcliffo aliquid audiſti? ſcito me illum ipſum eſſe, & ſcire iuuerit, ſi ſapis, ne grandi tuo cum infortunio cogaris experiri. Gerardius impauida indole, & imperterriti ſi quis alius, natura pectoris, territari ſe videns à fatuo, ſene, defixis in eum pauliſper oculis. Neque os tuum, inquit, efferatum, nec enſis ille tuus, nec quicquid vſquam eſt, aut eſſe poteſt Topcliffórum, efficiet, vt dicam quod nolo, quia nec debeo, nec fas puto; inde quæſitis alterius modeſtè, obſeruanterque ſatisfaciens huic duriter deinceps, & contemptim reſpondit; ſuum vero quoddam tradi ſibi reſponſum poſcenti, manu ſua conſcriptum; de cauſa ſui in Angliam aduentus manu tradidit ita deformata, vt agnoſci ex ea familiaris ſibi character non poſſet, deluſitque, hac arte veteratoris artem, qui de characteris ſimilitudine contra illum volebat euincere, ipſius epiſtolas aliquot eſſe autographas. Quo ille ſe luſum pariter & deprenſum cernens, excanduit, & rabioſè, faxo, inquit, faxo meas in manus incidas; illic cum te tuis ſuſpendero manibus, otioſè ſpectabo num te Ieſus tuus mihi eripiat. Facies hoc ſolum, refert Pater, nihil præterea, quod Dei conceſſu poteris, nec tam futurus ſum in tua poteſtate quam in eius tutela. Poſt quæ redu-

cto in carcerem, mandat Topcliffus indi grauiſſimas compedes, & annoſa ſcabras rubigine, quibus adſtringendis illachrimabatur curator carceris, dolebatque ſe quoque tam inhumano miniſterio adhiberi; ſed hunc docuit Pater quantum iis pro Dei, & iuſti gloria portandis ineſſet non modo meriti; ſed honoris, & gaudij, & pecuniolæ quæ ſibi ſupererat reſiduo conſo atus eſt mœrentem. Porrò illas compedes ærugine aſperas, ſcribit ab ſe Pater tibiarum affrictu aſſiduo ſic per tres menſes expolitas, vt læuor iis, & ſplendor accederet; nam etſi anguſtias carceris, paſſus omnino tres metirentur, ſed formicino illos inceſſu & ſtrepero diuidebat, vt ægriùs faceret Caluiniſtis ſubiecto carcere concluſis ſua concelebrantibus orgia, vel obcœnarum turpitudine cantionum ſe recreantibus. Tunc enim infeſto compedum attrictu & ſtrepitu, tamdiu iis aures ſtudioſè pergebat obtundere, dum moleſtia illa fracti ab impura illa ceſſarent animi relaxatione.

Trimeſtri expleto carceris, cuius menſem primum Exercitia S. Ignatij ab eo fructuoſiſſimè obita occuparunt; datus eſt ad quæſtionem Ricardus famulus, & Ioannes Puſillus ſeu Paruus, nec ab iis quicquam expreſſum fumi quo poſſet eius cauſa etiam leuiter fuſcari. Amicorum tandem ſumptuoſæ interceſſioni conceſſit Youngius vt transferretur in carcerem nomine Clinkium, refertum Catholicis, tum nobilibus, tum amicis, ad quos velut ex orco in terreſtrem quandam paradiſum, gratulatus eſt ſibi ſe tranſiſſe quod illic præter impia, & impura; hic præter Dei laudes, piorum vota, & cantus ſacrorum carminum nihil audiret. Probam tamen licet ſanctamque cuſtodiam, religioſa ſua induſtria fecit adeò meliorem vt diffunderetur Londino tota eius fructus, & vicina circum regione, fateretur- que ſe illa obeunda nequaquam animis tantum fuiſſe profuturum, quantum ex carcere profuiſſet. Illic ante omnia ſibi Societatis curauit veſtem, eoque cultu palam ſemper agnoſci voluit tota vrbe, dum varia per tribunalia circumduceretur, concurrente populo ad ſpectandum in proprio habitu Ieſuitam; illudentibus pueris, Caluini miniſtris cum fremitu publicum ſui contemptum interpretantibus, & exſecrantibus. Erat eius carcer vni muro, cum duplici alio affixus; vno Emerſoni, qui Campiano fuerat ſocius & obſeruabatur tanquam ſanctus. Claudebantur promiſcuè altero conditionis omnis Catholici; qui catè aperta in pariete fiſſura, ſuo arbitratu cum Patre agebant, reddebantque illi, & accipiebant literas, dum is interea proniorem daret quotidie operam, vt modis omnibus cuſtodem ſuum ſibi deuinciret, cœteroquin immitem, & ſuſpicioſum, ſed familiari, & diuturno vſu, comitate, ac beneficiis, tam fidentem paulatim, & intimè amicum, vt paciſceretur ſe niſi vocatum nunquam ſuo conſpectu interturbaturum eius colloquia, quod vt ſpoponderat, religioſiſſimè præſtitit. Vſi occaſione Catholici tam propitia & neceſſaria, clauim primum qua Pater claudebatur, ducto ex ea exemplo aſſimulant; inde cuiuſuis etiam alterius carceris, breuique nulla fuit tam perplexi machinamenti ſera, quin quotidie ſummo mane reſeraretur eorum vni, excitatori aliorum; coïbant omnes in carcerem Patri imminentem, pro ſacello; cuius erat æditua ſimul,

ſimul, & incola Lillius, (de quo maiora ſuo loco) illic ſacrificij diuini, Confeſſionum, & Communionis, quin & tradendorum S. Ignatij Exercitiorum ſacra miniſteria obibantur, & appoſitatum, ad dura certamina concionum. Præter hos, furtiuæ in carcere beneficium libertatis in multos alios ſe fudit partim verè, ac merè Proteſtantes; partim ſimulatè ad vexationes fiſci eludendas. Ex prioribus illis ferè decem, quod pietatis cultura in Catholicis vacuum illi negaret tempus ad diſputationes quibus illos prolixè conuinceret; eorum quatuor religioſis familiis dedêre nomen; Societati duo. Ex alteris fuêre quamplurimi, ſed in tantam exculti perfectæ virtutis præſtantiam, vt inde multi prodierint qua Sacerdotes, qua Religioſi, rei Catholicæ admodum vtiles. Vnus modo illorum obiter nominetur Ioannes Rigbius qui triennio poſt nobilitatem auiti ſanguinis, tam illuſtri eius profuſione decorauit, vt eam Deus inſolitis ſupra naturam prodigiis dignaretur. Ad mortem proximè iturus dedit ad eum epiſtolas, quibus centies vocat animæ ſuæ Patrem, acceptóſque fert illi ſpiritus generoſos, quibus ad illam tunc animabatur ſupremam pro Chriſto, & fide Catholica pugnam. Fuit quoque illius operæ pretium Franciſcus Pages laïcus nobilis, poſt Sacerdos, & noſter, & quinquennio poſt, Londini pretioſa morte coronatus. Addendi his magno numero adoleſcentes, & pueri, quos in Belgium, Hiſpaniam, & Romam tranſmiſit, intra Seminaria educandos: addendi vltimo qui regrediebantur in Angliam, certo ſi forent intercepti vitæ periculo. Committebantur omnes obſequioſæ illius charitati, vt iis de victu, de tecto, de hoſpite, de occupationibus, & latebris prouideret, quæ dum prouidiſſet alebat eos ſtipe gratuita in conductitiis ædibus, quanquam niſi ægrè idque à perpaucis, & intimis, & locupletibus ſtipem minimè admittebat. Sic inter cœteros P. F. Ioannem Gones, aliàs Buckleyum è S. Franciſci familia obſeruantem; ſic Robertum Durium Sacerdotem excepit, ambos Hiſpali commendatos, ambos demum morte perfunctos glorioſa. Quotquot præterea vicinas vrbes, Londinum maximè inhabitabant Catholici eum tam liberè quam ſine periculo adibant, dum ſibi vel mediocriter, nec prorſus ſtolidè cauerent. Inde carcerem F. Emerſoni ſemper implebat turba, præſtolantium Gerardi aures ad confeſſionem; prudentiam ad neceſſaria de animi rebus conſilia, magiſterium ad diuina. Eminebat in iis ille nobili ortu clarus Gerardi hoſpes quadriennis, eiuſque cauſa in carcere reus; & ſanctiſſima eius vxor, tantopere anxia ne inueniretur Gerardus ab aduerſariis, aut poſt quatriduum lethali fame deficeret. Et hæc quidem primæ relicta libertati; vir autem redemptus è vinculis, ex domo conducta Patrem frequentabant, & vicino illius é carcere velut ſanctimoniæ ſchola redibant ſemper doctiores; ſed vir pridem illis quatuor ab annis, quibus hoſpitem domi Gerardum habuerat, & Magiſtrum, in diuinis erat ita eruditus, vt de iis ſuo in carcere, opus componeret, multis optimè conceptum, & digeſtum libris; & Patrem demum ſuis potiſſimum ſtudiis & labore, turri exemptum Londinenſi, voluit denuo ab vrbe procul habere hoſpitem, & habitatorem.

Gerardum accuſat Sacerdos ſceleratus; eam obrem tranſlatus in Turrim Gerardus atrociſſimè quidem, ſed inuicta patientia torquetur. Sacerdos ſpe falſus à fide deficit.

CAPVT XIV.

HOc cœli aſpectu tam vberi, Gerardi labores fortunante, rumpebantur ſcilicet inuidia, & rabie dæmones, nihilque non mouebant, vt ex ſuo illo tam feraci probitatis, & ſanctimoniæ carcere, tranſcriberetur in alium, ex quo nec iuuare quenquam poſſet, ſed nec adſpicere: irritos vbique Dæmonum conatus, mirum dictu, Sacerdos perfidus, & ſacrilegus promouit. Erat Gerardo tunc libertas propè abſoluta curandæ ſalutis alienæ, Topcliffo cuſtodia clauſo; morte ſublato Youngio, dum partim ſuo, partim vero Reginæ in Catholicos odio inſanit, & frigidiſſima hieme; nocturnis præſultor exploratoribus, ædes paſſim ſuſpectas improuiſus inuadit. Miſit ſalutem Regina miſero animam agenti, qua ille adeo infatuatus eſt, vt ſui Deique immemor, illam ſuæ Reginæ benignitatem vnam ad vltimum ſpiritum, mente, & lingua verſauerit.

Iam quod cœpi; eundem cum Gerardo, Clinckium carcerem incolebat Sacerdos, egens, miſer, victu, hoſpitio, latebris à Gerardo, & olim, & in carcere adiutus, matriſque ac fratris conuerſionibus, ad meliora prouocatus, ſed nunquam ſic intimè veréque emendatus, vt offenſioni Catholicis eſſe deſineret, qui carcerem illum in ſanctitatis cœnobium verterant. Lego in tabulis illorum annorum Atkinſonum quendam Sacerdotem publicè deſertorem, ſuis ad Georgium Blackuuellum curionem literis, Gerardi meminiſſe, qui cum egiſſet eodem in carcere; huic, ſiue alius quilibet fuerit, inuidiæ rabies Gerardum fecit capitalibus odiis inuiſum, quod ſua virtute Catholicorum in ſe beneuolentiam, amores, ſtudia, & venerationem conuerteret; hunc ſi expelleret (quod fruſtra molitus eſt) ſubiturum ſe ipſius loco; ſin autem, conſiliarios habiturum ſe beneficos, & obſtrictos. Monet itaque illos ſine mora, Gerardum Ieſuitam, ſe coram cernente, accepiſſe ex Belgio & Roma literas; earum aliquot ad Garnetum miſiſſe, per Ioannem Paruum, (piorum contributione nuper aſſertum ex carcere,) reliquas ſibi tenuiſſe. Ad hæc eodem cum Garneto, conſilia, literas, & nuntios miſcere, quod procliuis eſſet omnibus copia eius adeundi hæreticis iuxta, & Catholicis. Nulla poterant Miniſtri Regij accuſatione ardentius incendi: audito

audito maximè Garneti nomine, qui quod noſtris in Anglia præeſſet, velut Rebellium & proditorum Dux audiebat. Indignabantur præterea, quod cum tot annis nulla vi, nulla fraude, perfidia, emiſſariis, ſumptibus, authoritatibus deprehendere potuiſſent. Se nunc quapiam tandem ex eius epiſtola, vel extorta ſaltem, ſi minus ſpontanea confeſſione Gerardi, comperturos quo cauo ſepultus conderetur. Tres fori Miniſtros, cum cuſtodum Præfecto in carcerem deſtinant; qui primùm circum omnia rimantur, ne quo forte illas noto ſcrobiculo Gerardus occultaſſet, verum acutior fuerat eas occultando, quàm ij quærendo ſecreti: conſcius Emerſonus quod quemque tangebat huic tutò reddidit. Hinc Gerardum ſcrutari aggreſſi, aſpero ad carnem cilicio deprehendêre loricatum, quo nempe offenſus piaculo ſcrutatorum vnus, diripere illud eius ex corpore vi tentauit, ſed obiurgatus à Præfecto, illud Patri remiſit. Eius ergo in carcere cum præter illum nihil eſſet inuentum, in turrim traductus eſt omnium animos, & deſideria, etiam hæreticorum ſecum ferens, ſic vt eius quoque in carcere cuſtos, illum eius diceſſum dolore fleret incomparabili.

Præfecti vices obibat in Turri Bartleyus Eques aurei calcaris, hic quia vergebat in occaſum dies præcepit Gerardum infima ex tribus includi cuſtodia, quæ illo in caſtro turrim conficiunt, comportato illuc ad ſomnum, & cœnam fœni manipulo, & cautè munitis vecte ferreo foribus, cuſtos abit. Hunc antea carcerem Henrico Vvalpolo habitatum eiuſque toties repetitis tormentis conſecratum, Gerardus agnouit, gratulatuſque ſibi hanc patientiæ tam illuſtrem ſcholam, dum exempli robur, & meriti opem, preceſque ſubſidiarias ab eo expectat quem venerabarur vt martyrem; coactus poſtridie aſcendit in tertium, carcerem ſupremæ contignationis; quæ licet dicta nimis forte minutim, ſed ſcitu ſunt neceſſaria ad narrandorum mox perſpicuitatem. Tertio quam illic agebat die ad examen accitur in domum Equitis Bartleyi ipſomet Turris in Complexu ſitam, dumque illuc deſcendit, bona cum venia cuſtodis iam inde illi extrema omnia metuentis, deflectit obiter in ſui Vvalpoli carcerem, imploraturus breuiter eius præſidium; Iudices quinque conuenerant ad cognoſcendam eius cauſam, omnes præcipuæ iuriſdictionis, quorum caput Guillelmus Vvadeus in locum Youngij ſuffectus. Ad priora de rebus ſtatus publici quæſita. Captum, me inquit Gerardus, tenetis iam triennem, prodeat ſi quis eſt, qui poſſit mihi affingere dictum aliquid à me, vel ſcripto mandatum quod non pertineat ad ſalutem & conuerſionem animorum. Hoc me vnum in Angliam reuexit negotium, vnum in ea me detinet; præter hoc aliud nec habenr, nec conſcientia integra, nec niſi violato Generalis Præpoſiti decreto, habere poſſunt homines de Societate. Atqui, intulit vnus ex cognitoribus, iſta literarum, & nuntiorum communicatio tam crebra cum Garneto Regni, & Reginæ inimiciſſimo, coniecturam præbet nouarum rerum tam violentam, & collatæ cum eo proditore coniurationis vt purgari ad purum non valeat, niſi denuntiatis quibus ſe tutatur latebris. Ego refert Gerardus tam longè a vero veſtras de Garneto opiniones abeſſe certò ſcio, vt poſſim iu-

ratus affirmare, nullam eius in venis ſtillam ſanguinis micare, quam non ſit paratus pro Regina & Regno fundere, quicquid vobis ſecus aut rumor vagus, aut ſanguinolenta calumnia dictarit. Cæterum vbi ſit nec ſcio, nec ſi ſciam adducar vt vobis eum prodam, quod me charitatis & æquitatis ſeruandæ neceſſitas, à tantæ iniuriæ crimine arceat. Hic illum alij obiurgare; minari alij; nonnulli rogare, ſuimet vt vellet miſereri, nec ſtulta beneuolentia ſuo exitio vitare alienum, quod eſſet omnino futurum, ſi compellerentur manum tormentis admouere; ſimul & torquendi legendam exhibent poteſtatem, citra quam illorum qui Turri clauderentur neminem liceret ad quæſtionem dare: quantum ille tacendo obſtinatet; tantum ſe torquendo inſtituros, quoad vel animam corpore, vel ore quæſita exprimerent. Quibus ille ſolidè obfirmatus; nolle ſe omnino, quod volens peccaret, idemque iis, quod olim Topcliffo reſpondet, nunquam ſe illorum in manibus ſic fore, quin foret magis in Dei tutela in quo ſpes omnes habebat repoſitas. Sub hæc ſequitur præeuntes ad horrendam illam & formidandam ſpecum, reis torquendis deſtinatam, & ibant (inquit ſua quadam quam præ oculis habeo, narratione ſatis fuſa) velut ſupplicabundi procederent, portantibus funalia famulis, & prælucentibus ad ſubterraneum cæcumque ingreſſum. Vaſtum intus & terribile armamentarium, vario inſtructum excruciandorum reorum apparatu; quorum ſingulis eſſem admouendus: proin mihi maturè conſulerem pro ſuo erga me affectu hortabantur, quærebántque num vellem denique imperatis parere? negaui me velle, flexiſque genibus pauliſper oraui.

Producor inde ad alteram ex duobus quæ tectum fulciebant columnis ligneis cuius ſumma ex parte porrigebant ſe quædam ex ferro organa vncinis inſtructa & annulis ponderi ſuſtinendo aptis. Mihi arteria manus diuiſim vtriuſque circulo ferreo cingitur, fulcra duo ſuppedanea, vel tria conſcendere iubeor, & ſurſum brachia tollere quorum ſeorſum ad ſingula inſertus vtrimque per manicas bacillus, ſeorſim item per columnæ annulos tranſmittitur. Fulcra demum quibus inſtiteram paulatim ſubducuntur, & ecce corporis tota mole de manibus pendeo. Deum illic aliquamdiu precatus, interpellor à cognitoribus delegatis, qui coram adſtabant, vellemne tandem quæ poſcebar fateri, nolo, inquam, quia nefas ſcio. Eratque iam tanta doloris acerbitas, vt illa quatuor efferre verba ægrè potuerim. Vexabat autem potiſſimum tormenti atrocitas pectus, ventrem, brachia, & manus in quas mihi videbar quicquid erat in corpore ſanguinis mittere, & extremis expreſſum digitis fundere quod tamen reipſa non fiebat; ſed intumuêre, tam deformi aſpectu manus, & brachia, vt tumoris labra manicas ſepelirent, eoque tunc accreuit dolor, vt animo linquerer, nec putarem poſſe diutiùs perferri. Nunquam tamen animo ſuccurrit efferre, quæ tacenda erant; ſed magno potiùs Dei dono luctantem in extremis refouit hæc cogitatio; quod optaſſem pro Chriſto toties mortem oppetere; tunc tempus agi rem, nec defuturum mihi ſua ope Chriſtum: hoc deſiderio moriendi recreatus eſt non mediocriter ſpiritus, viſique ſunt dolores

corporis

corporis minui, quanquam per ſe opinor creſcebant potiùs molè defecti corporis totius, manus quibus pendebat grauius premente. Delegati meo abacti ſilentio, robuſtis cuſtodibus me ſeruandum committunt adiuncto mei carceris cuſtode qui fronte ſudorem detergebat, quo totus continuo madebam, ſolabaturque me illo officio non parum; ſed verbis quæ illi, aut beneuola mens, aut miniſtrorum fraus ſuggerebat, tantum mihi creabat faſtidij, vt eum rogarem, afflictum affligere ne porrò, & fruſtra pergeret. Stultum eſſe ſperare ſalutem corporis fore mihi æterna pretioſiorem. Pergebat nihilo ſeciùs, & acceſſere ad eum tres alij cuſtodes, ſed crudiùs pij, minati reportaturum me ex illo ſupplicio fractum in omnem vitam corpus, ſi tamen viuus ex eo euaderem; ſibi enim mandatum me tamdiu torquerent, donec aut animam inter cruciatus egererem, aut quod premi ſecreto dolebant ederem. Precabar interim ſubmiſſa voce, vt poteram Ieſum & Mariam, quo à verbis illorum attentionem auocarem. Poſt horam correptus deliquio, ſed breui vt ſuſpicatus ſum, nam pondus corporis tantiſper brachiis ſtatim erexere, & fulcra pedibus reddere quoad animum recepiſſem, atque hic denuo, dum animaduertunt reſtitutum, denuoque orantem, iterum me tormento admouent, repetuntque has vices horarum quinque ſpatio nouies, prout defectiones vitæ quibus violentis opprimebar, cogebant illos ne morerer cauere. Redit quinque poſt horas Vvadeus, propiuſque accedens, vides, inquit, tuoque experiris damno Reginæ parendum eiuſque conſiliariis. Dic ergo ſis, vel nunc quod tibi fuerat conducibilius antea dixiſſe. Ego, vrgetis, inquam, idem quod antea vt vobis aperiam quod lege diuina vt premam vrgeor, proin idem vobis quod ante reſpondeo. Saltem Vvadeus dic te Regij ſcribæ Cæcilij colloquium poſcere, ne id quidem, aio, facturus ſum, quòd nec illi quicquam dicendum habeam, & offenſioni futurus ſim ſuſpicaturis me victum cruciatu, aliquid ei quod erat tacendum indicaſſe. Ergo, infit, diſcedens, & fremens Vvadeus, illic pendens putreſce dum membra tibi fruſtatim defluant, & puto cum eo ſocios pariter abceſſiſſe, ferè namque poſt, ſignum ære eſt datum quo ſolent occludi caſtri portæ. Hic meo illo ex tormento depoſitus, etſi nec tibiis, nec pedibus læſus, in pedes tamen nequiui conſiſtere. Reportatus igitur in meum carcerem obuios habui ex captis nonnullos quos ſinebat cuſtodia libera toto caſtro vagari, factus iis propior alta voce, & ex propoſito, cuſtodes alloquens; miror, inquam, maiorem in modum me adigi ad prodendas Garneti latebras, cum nefas ſit cuiuis prodere innocentem; hoc vero non faciam, etſi me ſciam propterea millies moriturum. Hæc palam vt denuntiarem duplex me ratio adegit; prima, vt falſi arguerem mendaciſſimos homines qui cùm præfuiſſent Sacerdotibus torquendis, iactabant ab iis hoſpites, conſcios, amicos, ſocios coniurationum fuiſſe vulgatos. Hac olim infamia Campianum, Southuellum, & alios fœdarant. Altera, vt qui tunc aderant, dicta referrent ad Garnetum, & ſignificarent, vigili oculo, ſibi vndequaquè attenderet; quod nihil æquè aduerſarij ardeτent, quam vt vngues in eum iniicerent.

Adeſt poſtridie qui me Vvadeo ſiſtat; interroganti eadem quæ prius, cum & eadem ego, eademque fiducia reſpondiſſem; prodire iubet immanis ſtaturæ, & terribili aſpectu hominem, quem reis torquendis Præfectum nominat, cùm eſſet ipſe librator machinatum, & hunc inquit, Reginæ nomine, eiuſque conſilij, edico bis hodie torqueas, biſque ſingulis deinceps diebus, dum pertinacia domita, morem gerere compellatur, & quod exigitur fateri. Referor hinc ad heſternam mei ſupplicij columnam quæſtioni reddendus, non potuere manibus indui circuli ferrei, niſi intra ſulcos, quos grandes pridie impreſſerant, ſic intumuerant cœtera, vt nullus iis par eſſet circulus, ſuſpenſo doloris quàm prius ſenſus atrocior vexabat manus ex quibus pendebam, mitior ventris, & pectoris; quare mente, & ore precando abſque deliquio animi duraui aliquamdiu; ſed ſuperuenit defectio virium & ſenſuum tanta, vt iis non poſſem reſtitui, de me ſolum hoc ſcio, vti oculis vt cœpi, video me in trunco ſedere; Turri Præfectum Equitem Bartleyum multoſque alios circumſtare, fouere, refixis ferro maxillis calidam inſtillare, & ſi quis eſſet ſuperſtes ſpiritum reuocare, multis enim credebar expiraſſe. Exprobtabat hic mihi Eques ſilentium pertinax quod tanti mihi ſtaret, ſuadebatque vt illud abrumperem; ſed hoc cruciatuum meorum triſti articulo, tantum mihi Deus affudit vocis & pectoris, vt ſuadenti referrem, malle me millies, ſi toties poſſem vitam profundere, quam hominum gratia Deum offendere. Miſerari me viſus, admonuit tamen, nondum horam fluxiſſe torquendo deſtinatam; iterandumque ſub veſperam tormentum. Ergo, inquam, eamus conatuſque fruſtra in pedes aſſurgere, alienis manibus ad meam columnam acceſſi, & hos mihi animos ſuggeri in Societatis gratiam agnoui, cuius licet maxime indigna, pars tamenſum aliqua. Alligatus vt prius, ſummum quidem probaui corporis dolorem, ſed magnam animi voluptatem, profectam vt reor ex deſiderio moriendi; ſatin' puro, & vere pro Chriſto moriendi; an ex φιλαυτία, & Chriſti præſentia fruendi, nouit is qui nouit omnia. Mihi quidem certo videbar moriturus, & conſolabatur me ſingulariter, diuini placiti conſtans amor, ſpreta cuiuſuis mortalium voluntate. Sed me nondum hora integra penſilem Bartleyus eques demitti mandauit, ſeu deſperans, ex me ſe quiduis aliud præter animam extorturum; ſeu naturali erga me affectus miſeratione. Certè paulò poſt auditus eſt dicere, abhorrere ſe ab innocentibus tàm dire excarnificandis; trimeſtri vero poſt, Turris præfectura ſe vltro abdicauit. Meus quoque cuſtos dum me lachrymoſus carceri redderet, narrauit vxorem ex quo primum columnæ applicitus fueram, nunquam à fletu, & precibus ceſſaſſe, etſi me antea vidiſſet nunquam. Protulit is paucillum aliquid quo refocillarer, ſed emortuis manibus exiguum illud quod ſumebam cogebatur terere in minutal, orique indere, reuiuiſcentibus deinde digitis, quod carpere poteram non tactu, ſed pondere ſentiebam; poſt menſes vero tres ſenſus manibus rediit, ſed æger & ſtupidus, nec niſi poſt menſes inde ſex, cum me Turri ſubduxi manus ad officium integrè redire.] De ſe hactenus ſuiſque cruciatibus Gerardus quæ peculiaribus de cauſis deſcribenda

benda ex eo cenſui, quo & eius, & Southuuelli, & Vvalpoli generoſus & Deo confiſus animus, Deique in iis potens inter æſtus dolorum', & miniſtrorum barbariem roborandis præſidium intelligeretur.

Supereſt infelix & æternum lugendus Gerardi proditor qui pro illa quam perfidiosè deiecto Gerardo ambiuerat Catholicorum reuerentia & amore, omnium incurrit execrationes; fuitque illis tam deteſtabilis, vt miniſtrorum confiſus gratia proditione parta, deſertione vitam ſacrilegus, libertatem, & ſubſidij aliquid ad victitandum coëmerit. Subtracto dehinc è Turri Gerardo, quicquid vafritie & ingenio valebat, magno videbatur ardore, ac deſiderio mouere vt nanciſceretur alicubi Gerardum à quo proditionis peteret veniam, & reconciliandæ gratiam beneuolentiæ, vel vt dictis facta verius loquebantur ad eum crudelius proditione iterata caro aduerſariis vendendum. Ac offenſæ quidem quam ſe aiebat flagitare, veniam ad illum vltro miſit Gerardus; vt autem illum condicto conueniret ſibi ad genua prouoluendum, & ſuo Catholici & Gerardi bono negarunt conducere:

Amor ſingularis Catholicorum, & Reuerentia in Gerardum. Horum præſidio euadit è Turri Londinenſi. Londini nihilominus frequentatur, & priſtina miniſteria repetit. Denuo proditur. Sed proditionem, famulus eius fallit ſeque illum aſſimulans capitur, torquetur, fuga euadit, in Societatem admittitur.

CAPVT XV.

RESTITVTVS ſuo carceri Gerardus multos illic dies ad nouos hærebat ſe parans cruciatus, quorum metu & minis fuerat impugnatus. Verùm, nec volebant conſiliarij tacito in illis, ſed ignominioſo ad Tiburnum ſupplicio mori; nec ſperabant quicquam vi vlla doloris extortum iri ex eo de Garneto, hæc illos, non iuris, aut pietatis cogitatio auertit à cruciatibus repetendis. Ille hac interim morarum ambiguitate bene vſus ad comparandum animum diuinis nutibus, ſolitudine illa in ſacrum ſeceſſum; carcere in cellulam verſo, Exercitia S. Ignatij menſe integro iterauit, quibus Diuini Officij Eccleſiaſtici, & ſacræ paginæ acceſſit lectio, quæ ab Caris amicis ex Clinckio carcere acceperat, nec quo-

tidiani cilicij, neque flagellorum vltroneæ deerant afflictationes, præter continuum anni totiusieiunium, refectione in diem vna temperatum, euoluto Exercitiorum orbe legitimo, partes diei ſucciſiuas, paruis ex malo aureo crucibus, & precatoriis globulis concinnandis ludebat, quæ deinde munuſcula mitteret amicis veteribus Clinckij carceris, & per eos etiam aliis, obuoluta cartis, ſed minimè vacuis tametſi candidis, ſucco enim inſcriptæ malorum aureorum, quæ illi cuſtos carceris emebat, quod cælauerant candore, ignis obiectu fuſcatæ legendum reſerabant. Sic ſe arte mutua, cum iis Pater viciſſim ſolabantur, erigebantque dandis quærendiſque conſiliis, ignaro literarum quas ferebat earum baiulo, eodemque Gerardi cuſtode, cuius tamen fidei tribus poſt menſibus earum artificium credidit, qui cum erga Patrem, & afficeretur teneriter, & Catholicorum pecunia aliqua mulceretur, neglecto capitis quod vltro ſubibat diſcrimine non iam diſſimulata, ſed vſitata forma ſuſcipiebat quotidie reddendas literas à Ioanne Lilio quem nuper vidimus Gerardo æditũum & carceris ſocium, Catholicorum nunc largo ſumptu extra carcerem liberum. Sed fidelibus eorum deſideriis & amori parum ſatisfaciebant mutuæ literæ, niſi Gerardi etiam aſpectu, vel præſentia fruerentur, eam ob rem ſecundum Tameſim deambulatione ſimulata operiebantur dum è feneſtella carceris ſpectanti genua flecterent, fauſtamque ab eo referrent adprecationem, quod quidam tam piè, quàm incautè, & crebro præſtitit, vt obſeruatus à ſcrutatoribus, Gerardi ob oculos mancipatus ſit carceri, & lepidis caſibus appulſus in Societatem, vitam denique pro Chriſto poſuerit. Sed hoc alibi fuſius. Matronis duabus matri & filiæ ceſſit commodius ingenium piæ curioſitatis iis vitæ ſuæ periculum curator carceris nummis aliquod vendidit, ſpectandorum leonum ſpecie qui erant in Turri, & inuiſendæ illius vxoris, diſſimulato cultu nobilium feminarum, deduxit illas in conſpectum Patris, vbi ei ad pedum oſculum aduolutæ, poſt piam eius adprecationem tacitæ abſceſſerunt, voce omni fletu & lachrymis penitus intercluſa. Quæ vota, Gerardi, velut amantiſſimi omnium parentis vltimum ſalutandi, Catholicis omnibus erant communia, quod deſperarent ſe illum deinceps in viuis, niſi ad furcas Tibornas viſuros. Idque proximum factu ſignificabant etiam conſiliarij Regij, & denuntiauit Gerardo Garnetus à quo grati animi reſponſum accepit optatiſſimum nuncium, ſed enim haud multo poſt tempore, cum eſſet fiſci Aduocatus illum vltimo examinaturus, aliique cœtera præmiſſuri quæ ſolent ex formulis poſtremæ ſententiæ præuerti, præter ſpem nihil tale cogitanti, offert ſe fuga occaſio & fugæ modus quam ſuo ipſemet ſic ſtylo deſcripſit.

Inter Turrim illam cuius ſuprema contignatione claudebatur, ſtabat alia ex aduerſo ſita, horto interiecto; hæc muro & foſſis propinquior quæ caſtrum cingebant, Ardenum habebat incolam virum nobilem, Catholicæ fidei decennem iam reum, morti pridem addictum, ſed neglectu, aut obliuione, ſuo velut ſepulchro carceris dum abſumeretur derelictum. Emerat is à ſuo eodemque Gerardi cuſtode copiam, in tecti plumbei conſcendendi plana,

plana, ſpirandíque illic liberiorem auram, & cœlo vndique aperto, recreandi oculos & animum, vrbis & ruris circumſpectu. Inde quotidie inambulans Patri mox vt comparuiſſet flectebat genua quærens ſibi ab ipſo benedici. Ac Pater quidem quotidie pariter ſuam ſanctè fallebat pietatem, recitabátque Miſſæ formam veluti celebrans, & mente, ſiue, vt dicitur ſpiritualiter Chriſti corpore reficiebatur; ſed Iulij vltimo anni 1597. die S. Ignatio ſolenni, ſanctiori inſtinctus cogitatione, ſperauit poſſe rem diuinam ex vero in Ardenij carcere fieri. Ad hoc duobus opus eſſe, humanitate cuſtodis quæ ad manum erat; & ornatu ſacro, qui etiam poterat ſolerti ludo præſto eſſe. Ardenij vxori bis quot hebdomadis licebat maritum adire, & vimineo caniſtro, recens linum, & alia priuatim neceſſaria deferre, pridemque cuſtodes id habere ſuſpectum deſierant; fore igitur pronum vt ſupellectilem altaris totam, paulatim ad eum deferret. His mente verſatis Gerardus, ſignificauit Ardenio procul variis nutibus, & argutiis digitorum miſſurum ſe ad illum pia munuſcula, ſed cartam explicaret qua inuoluerentur, admoueretque illam igni, intellecturum ſe ex ea quid vellet. Ægrè quidem ſed tandem & nutus, & ſucco velatum mali aurei characterem percepit nobilis, renunciauítque, & vltro & libenter, & nihil ſibi æquè in votis eſſe. Cuſtodis gratiam expugnauit nummus. Poſtridie natalis Deiparæ, Gerardum deducit in Ardenij carcerem, ambos intus ſollicitè concludit, ratus aliud nihil penſi habere niſi vt familiari colloquio ſolitudinis leuarent moleſta tædia. Iuit inde nox tota, in parando ritè ad rem diuinam animo & communionem Euchariſtiæ ſacroſanctæ, ab Ardenio annos decem totos fruſtra expetitam. Conſecrauit ſimul duas, & viginti hoſtias Gerardus, quas ſecum referret, & conſequentibus diebus ad corroborandum in mortem animum ſumeret; hic dum piè inter ſe variis de rebus multo iam mane fabulantur aduertunt ab illa in qua erant turri, tam prope abeſſe tùm foſſam, tum à foſſa murum, vt primo aſpectu, non videretur fuga inſuperabilis; deinde etiam ſi cui pectus non deſit prona & facilis, in quod altius defixa cogitatione Ardenius (quem decennium carceris & deſperatio libertatis vrgebant acrius) cœpit rem Patri demonſtrare factu procliuem, & ſecuram, ductoque de ſumma & modo, in longum ſermone, inter eos conuenit, vt conſuleretur à Patre Garnetus, quod is ſenſiſſet habeteretur pro Dei placito: ſi remanendum patienter; ſi fugiendum ſtrenuè curaretur. Reſpondit nec diu poſt Garnetus, ſi tuto poſſet, & vita incolumi fugiendum, & hanc eſſe item Catholicorum nobilium mentem, illius præſertim apud quem Gerardus fuerat hoſpes quadriennis, cui nihilominus pro ſuo in eum affectu ne fugam tentans aut rueret alicunde præceps, aut excubitorum vigilantia ſiſteretur viſus eſt prius florenis mille cuſtos eius tentandus & centum aliis in vitam annuis, ſi Gerardi mutato habitu diſſimularet è Caſtello egreſſum; ſed eo tam audax periculum vt maximè cuperet abhorrente, aſſenſit demum fugæ cum aliis, fuitque illius primarius etiam Adminiſter. Fugæ autem modus, intus per literas, foris per amicos condicto digeſtus, fuit qui ſequitur.

Die mediam poſt noctem certo, adfuturi erant manuaria in ſcapha, prono Tameſi Ioannes Lillius, & Ricardus Fuluuodius memorati nuper in carcere Clinckio, eodemque in carcere Gerardi cuſtos haud quidem Catholicus, ſed eius amore, ac reuerentia mirè captus; eius ſcapha cum eſſet, illum ſcapham ex arte ſolita, & experientia ducturum; linum ſingulos ad pectus candidum apperturos vt internoſcerent inuicem, rudentem in ſcapha geſtaturos; applicituros è regione turris qua tenebatur Ardenius, velut operam piſcationi darent. Hunc, & Patrem Gerardum quem oportebat præſto eſſe, cateto plumbeo, filo pondus facturos quo deorſum proiecto, alligatum filo ſurſum ad ſe rudentis attollerent caput; dum extremo inferius rudente capitis ad truncum arboris fortiter adſtricto, ſic tenſo quam poſſet vi maxima, cum foſſam velut ponte iunxiſſent, commendarent ſe Deo, ſuiſque brachiis, ſeque illum per funem deorſum lentè demitterent. Rebus ita conſultis, expugnatoque iterum cuſtode vt Gerardo noctem in Ardenij carcere iterum indulgeret; tres ſcripſit Gerardus epiſtolas, quas eſſet fugiens in turris tecto relicturus. Primam ad Cuſtodem, ad Equitem Bartleyum alteram caſtelli Præfectum, tertiam ad Senatum. Priori fugam quam humaniſſimè excuſabat, daturumque ſe operam ne qua poſſet pars eius illi attribui; Bartleyo omnem à cuſtode ſuſpicionem amouebat, vt qui mille tunc florenis, & centum deinceps perpetuis non potuiſſet expugnari. De vtroque ſcribebat ad Senatum, addebátque fugiendi cauſam extitiſſe non mortem ad quam iam ſtabat per Dei gratiam expeditus, ſed mortis iniquæ falſiſſimas cauſas, & iniuſtiſſimas, quibus vita Garneri viri ſancti, & fama, & innocentia, proditione ſacrilega, calumnioſa, & coacta petebatur, ad hæc naturæ vſum iure, innocentibus debito, ſe fuga ſeruaſſe vt animorum prodeſſet ſaluti, & miniſterio Sacerdotibus proprio iis ſuccurreret quod ſolis animi & futuræ vitæ negotiis continetur. Iis ſe vnis, animum ac vires, intactis cœteris intendiſſe, ſe nimis certo Senatui compertum ex diuturni carceris annis tribus, quibus vitæ ſuæ anteactæ rationes omnes ſubtili examine perpendiſſent. Præter has literas ſumma in turri exponendas; quartas miſerat ad amicum, amantiſſimo cuſtodi reddendas. Adeſt interea rei gerendæ articulus, eius euentum cœlitus fortunari certant Catholici, & largitate in pauperes, afflictatione ſui, & orationibus à Deo illum impetrare; & ij quidem ex vrbis nobilitate primaria, in quibus fuit, qui hebdomadarium ſibi dum viueret, voto indixit ieiunij diem, ſi recepiſſet Gerardum incolumem. Quo precum ſanctarum tanto molimine quam neceſſario res illa egeret ſubinde patuit. Primum eius tentandæ aditum, inanem fecit è vicinia vir, tres illos in ſcapha, quos dixi, conſpicatus, & alta voce cum iis locutus, ex quo illi putarunt cautius in omnem euentum, nocte illa nihil experiri, ſed cum prono feruntur Tameſi, pleno maris redeuntis fluento impares abripiuntur in trabes, pontis interſertas paraſtatis, Deum & homines in opem, magnis clamoribus vocantes. Actum erat de illis, niſi grandis, & periculo par accurriſſet nauis, & iactis è ponte funibus emerſi conſtitiſſent.

ſtitiſſent. Amiſſis rudentibus, & ſcapha euasêre. Spectabant cum mari, & morte luctantes, audiebántque Ardenius è turri ſua, & Gerardus cum eo votis ardentibus ſalutem miſeris; ſed magno ſilentio poſcentes, ne quis ipſorum afflaret gemitus ſubiecto in horto excubantes. Defunctus hoc infortunio Gerardus ſuo ſe mœſtus carcere abdidit, omni aleæ denuo mittendæ poſita cogitatione. At trium illorum Gerardi magis quam ſui amantium fortia pectora, vitati donum periculi argumentum putarunt operæ Deo gratæ. Scribit die eodem Lillius ad Gerardum, benè omnia per Dei gratiam poſt naufragium habere. Redirent poſtridie, horaque eadem, & operirentur redituros. Extorta ſed ægrius & duplicata mercede venia Gerardus, cum Ardenio tertium pernoctandi, animaduertunt cimbam ſurdo remigio propinquantem, filum proiiciunt plumbo alligatum trahuntque ad ſe innexum rudentem quem firmis ad proſtans è turri tormentum bellicum, & multiplicibus adſtringunt & tendunt nodorum vinculis; vice verſa qui erant in cimba, trunco arboris ingenti colligant, & vehementiſſimè intendunt. Verum enim vero haud valuit vi tanta intendi quin tanto quod iunxerat ſpatio lentus flacceſceret & in arcum penderet, ſic vt per eum deſcenſurus non ſatis ſui pondere iuuaretur, ſed neruis opus eſſet ad ſuperandam illam rudentis curuaturam, & dexteritate ad æquilibrium tenendum in cannabinâ illa æquitatione, quod vtrumque metu æterni carceris, aut mortis non dubiæ, ruinæ metum dubium pellente, Ardenius feliciter exegit, foſſamque, & murum per aërem tranſmiſit. Gerardus lentato laxius quam foret antea rudenti ſe committens, accita in auxilium Dei matre, & duplicis illius carceris duobus incolis Southuuello, & Vualpolo, aliquantulum confecit viæ, ſed neruorum defectu, mox in ſupinum euerſus pependit è cannabe, promouitque nihilominus vſque ad medium: hinc prorſus defectus viribus, & halitu, nec valens tranſuerſum digitum procedere, ſtatuebat ſe aquis præfocandum, cum ruinæ proximus in foſſam immineret. Collecto igitur quod ſupererat extincti ſpiritus, euaſit ad murum extremis pedibus tangendum; inde illum adrepens traxit Lillius in terram exanimum, & cardiaco liquore modicè recreatû cimbæ impoſuit, poſt ſecto rudente de turri pendulo, in aduerſam ripam celeritate ſumma traiicitur, liberatis Deo infinitas agentibus gratias, liberatoribus bonum factum, & ſanctum feſto ſibi fletu plaudentibus. Rem vt retuli geſtam nocte poſt quartum Octobris proxima anni 1597. teſtantur datæ non multo poſt literæ quas præ oculis complures habeo. Breue ſpatium pedibus emenſi obuiam cernunt occurrere cum equorum pari, Ioannem Paruum quibus ſub auroram inſcentis eò volant vbi Garnetus habitabat, milliaribus à Londino paucis, quantis vero vtrimque lætitiis cogitetur meliùs quàm narretur.

Iam quarta Gerardi epiſtola, vix illuxerat poſt fugam dies, cum eius cuſtodi reddita eſt coramque perlecta. Docebat illum Pater fugæ cauſam vitaret ipſemet quantumuis innocens, futurum diſcrimen; rebus ſi quas haberet in turri componendas, expeditis, abſque mora ſe domum reciperet (quam illi deſignabat) illic ei tum equum, tum viæ ducem præſto fore, à

quo ſubduceretur in tutum ſaluus, vbi eſſet abundè ad victum inuenturus, florenoſque inſuper quamdiu viueret, per annum ducentos. Gerardi fuga, & improuiſo periculo ſideratus cuſtos, videbatur ſtupere, & congelaſcere, ſed neceſſitate præcipitantis articuli, ſtuporem illico ſoluente, omiſſa Turri, & lare proprio equum ſtatim conſcendit, & à Ioanne Fuluuodio vno ex tribus cymbæ ductoribus, ſubtractus eſt in domum Catholici nobilis, milliaribus ab vrbe centum vbi annum egit percommode, quoad recepta Londino coniuge, in aliam migraret Prouinciam, in qua vitæ reſiduum præſtatione promiſſæ pecuniæ honeſtè exegit, quodque omnibus præferendum ſincerus ad mortem Catholicus. Cuſtode Bartleyus, per multos in caſſum peruestigatores requiſito, Gerardi literas in turris tecto expoſitas, tulit in Conſilium Regium, à quo maiori admiratione quam ſtrepitu, quod geſtum fuerat exceptum. Vnus quin etiam è Senatoribus aſſidenti ſibi nobili in aurem, fuga Domini Gerardi quam morte plus gaudeo, cui niſi fugeret cogebamur illum addicere. Vnus magno fragore tonabat & tumultuabatur Bartleyus ne putaretur, aut Reginæ infidus, vel fugæ particeps, aut ſaltem conſcius, poſcebatque ardenter à Senatu viros quoquo verſum Catholicorum palatia, & ædes cum poteſtate ſcrutaturos. Riſere Conſiliarij poſtulatum, nam qui tantum amicis, mente, & pectore valuit ad rei tam nouæ, ac periculoſæ felicem exitum; huic ſcilicet amici, equi, animus & induſtria defuerit, vt rem proſperè confectam in tuto collocaret, amoueretque ſe hinc in tractus peregrinos, vel ignotos. Gerardum porrò, mortis metu haudquaquam fuiſſe in fugam adactum, ſed animarum ſtudio, & amore, argumento ſit, quod paucis poſt diebus Londinum rediit; ædes ſibi conduxit; miniſterij ſancti labores repetiit, primùm cautè magis, quàm timidè, Catholicis intempeſta nocte adeundis, docendis, iuuandiſque dum illuceſceret; paulatim liberiùs, eoque demum confidentiùs quo animaduertit, tentum ſe prope ab aduerſariis ſæpiùs, illorum ſemper è manibus Dei beneficio exiſſe quoad anno tandem æui noſtri ſexto coactus eſt deſerere Angliam, laborioſis clarus victoriis, & animarum ſpoliis opulentus.

Duobus tandem Gerardi liberatoribus quid factum ſit, vel eò dicendum, quòd eorum alter huc propriè ſpectet, Fuluuodius quidem Gerardum ad fugam compertus adiuuiſſe, ad furcas damnatus eſt. Proſcriptum eius caput grandi pecunia, ſi quis repræſentaſſet virum, aut monſtraſſet latentem, impar vitæ venali tot inter emptores circumferendæ & ſeruandæ in Belgium traiecit, totumque ſe contulit in vtilitates Anglicæ miſſionis. Longè aliter Lillius; ſuo enim non ferens ab Garardo diuelli, dedit ſe illi perpetuo in ſeruum, conditione famulari, amore filij, fidelitate pluſquam intima & fraterna, quæ morte propria vitam redimit alienam. Captarat Gerardus ad Exercitia S. Patris obeunda, ſimulque nobilibus adoleſcentibus tradenda, ſeceſſum domus Catholicæ, & illuſtris, cum ecce tibi, quinto vix ab incœptis die, flagitioſi ſerui perfidia proditus, videt repente Delegatos duos furtim domum ſubire; ipſe ad omnia caſu, tam ſubito imparatus, quod vnum poterat, veſtem ſibi talarem detrahit, ſeque ſuo vt licuit diligenter

genter cubiculo claudit. Ad hoc erat acceſſus per anterius conclaue quod ſacelli præbebat vſum, & ſacro altaris, & ſupellectilis diuinæ oruatu ſplendebat, dabatque Sacerdotis indubitatam coniecturam. Patris ergo ad fores pulſare dum pergunt ſatellites, iſque intus ſilens humeriſque obnixus impellentes ianuam moratur; matrona prudens quæ illis præibat, clauim ſi vellent qua illam reſerarent indicaturam ſe illis obtulit, iis eam ſequentibus, penetrat ſe raptim in cubiculum aliud Gerardus, ex quo erat in latibulum ignotus aditus; Lillium vrgebat ſecum pariter abſcondi; ſed huic ſuus erga Patrem amor, quantum animorum, tantum prudentiæ ſuggeſſit; nam ſi ſequor, quis, inquit, Domine? Quem prehendant, Sacerdos præter te? Domi enim Sacerdos quin lateat non poſſunt ambigere; partes tuas obibo, tu meas ſis obi, & pro me Deo enixè ſupplica; cum his Patre diligenter clauſo, in cubiculum redit ex quo Garardus effugerat, adſunt claui nuſquam reperta ſatellites, id enim ſolum quærebat matrona vt ab eius cubiculi foribus illos amoueret, quibus illi denuo pulſatis, vim parant ad eas emouendas. Prodit Ioannes magna grauitate, vultuque compoſito: interrogatus quis eſſet, geſtiit ſcilicet, aduertens Gerardum non eſſe illis de facie notum; ſeriùs tamen & ſenero ſimilis, ſum, inquit, ille ipſe quem cernitis. Sacerdoſne, inquiunt? Veſtrum eſt reſpondet videre ſi ſim, num ſim dicere, nihil ad me. Proſtabāt in menſa ſcripta quædam, coniectis obiter in ea oculis, aduertunt ad concionandum, & meditandum ea pertinere; hinc & talari è tunica quam à ſe Gerardus abiecerat; certo conficiunt Gerardum hunc eſſe quem petebant, prehenſumque de Reginæ mandato carceri deſtinant domus vero Dominus binis cum famulis, dum tenetur, addiciturque fiſco res eius omnis, ſcripta in faſciculum colliguntur, ſacellum ne quis eò ſubiret obſignatur & nobiles matronæ complures in aula inferiori ſe continent, quoad reliquam domum perueſtigaſſent Delegati. Lillius in eam inducitur; illæ coram aperto capite, & in pedes ſtare, tunc vero is graui ſchemate, auctoritatiſque velut debitæ ſpecie introgreſſus, cum eas ſalutaſſet, nulla earum ducta ratione, nihilque hæſitans, ſuo quaſi iure caput operuit, ex quo illæ perſona quam aſſimularet catè animaduerſa, reuerenter illum ſalutarunt, mirè apud ſe ſerui fidem & induſtriam laudantes, quædam etiam flentes præ gaudio quæ magis dolere videbantur. Abeuntibus Delegatis cum præda captorum quatuor, ad Gerardi latebras curritur, Deo laudes & gratiæ dicuntur; celebratur apud illum fides, & ſolertia Lillij. Cuius poſtridie citata in Senatu cauſa, paucis interrogatis deprehenditur laïcus non Sacerdos; Lillius non Gerardus; Pharmacopæus olim per annos ſeptem Londinenſis, per alios quatuor pro fide Catholica Clinckij carceris incola. Quibus efferati pudore iraque Senatores, Delegatos remittunt, integraturos cum furore accurationem rimandi omnia; ſed ſero tametſi præcipites, Gerardus cum ſole iter inierat; eratque multis iam milliaribus ab vrbe inter ſuburbana Catholicorum illuſtrium, vbi Lillij vita feruidis precibus commendabatur diuinæ bonitati, acceſſerat enim ad ea quibus premebatur; vxor eius qui cuſtos olim Ge-

rardi fuerat, hæc interrogata de Gerardi fuga, eius adminiſtrum fecerat Lillium, faſſuſque ingenuè ipſemet fuerat Popamo iudici, nec de illa fuga quicquam eius cuſtodi poſſe attribui, curatorem ſe illius fuiſſe, & auſpicem, vni ſibi & facti meritum, & eius gloriam deberi, tantique hoc ſibi videri apud Deum, vt eius recordatione reficeretur magnoperè, eſſetque alias, ſi ferret occaſio, propenſo animo idem tentaturus, quo mortis & vitæ contemptu magnanimo pars illi non parua deceſſit tormentorum quæ illi parabantur. Nam percontantibus vbi eſſet Gerardus neſcio, inquit, ſed neque ſi ſcirem, dicerem, cum Chriſtiana charitate id vetet dicere, & hominem eius ſanctitatis & innocentiæ, quam ſeptennio integro nauatæ illi ſeruitutis in eo probaui dare vobis excarnificandum, & reorum infamium necandum ſuppliciis? ante mihi lingua in tabum effluat, quàm in os, vel mentem id nefas admittam. Cruciatus eſt ad columnam quam dixi non plus horis tribus, quod duritiem hominis viderent in ſua conſtantia obfirmatam nihil ab ſe paſſuram exprimi Gerardo aduerſum; priuſque facile, vel comminutis oſſibus frangendum & occidendum quam à propoſito flectendum. Ærumnoſa ergo cuſtodia conditus, pates loco miſerias quadrimeſtri toto, inuicta patientia exhauſit. Poſt in carcerem tranſcriptus quo capitalium conuicti tenebantur, illic offendit Sacerdotem, expectatione ſupplicij vehementiſſimè anxium; à quo per quicquid eſt rogatus, vt ſi qua valeret, excogitaret modum, quo ſe reſtitueret libertati, quem is tam felicem, & propitium inuenit, vt ſe cum illo pariter, ex morte, & carcere in libertatem aſſereret, quantis vero id Gerardi lætitiis, cum eos præter ſpem, præterque cogitationem, vidit coram adſtare improuiſos, difficile dictu ſit. Potiſſimum vero cum Lillium audiit, nouam ſibi deferre profiterique ſeruitutem, nec exhantlatis pro illo periculis, & morte terreri. At enim tum demum ſua dignus mercede, ac præmio erat operarius, tam frugi, nec triumphatis denuo committendus periculis. Optarat is pridem adſcribi nobis in Societatem, nec deerant merita, nec teſtis meritorum Gerardus, qui norat hominem, vbique locorum, occaſionum, temporis, & conditionum promiſcuè ac perpetuo agentem, eius tamen eſſe innocentiæ tenacem, vt confeſſionem audienti, non poſſet, abſoluendi materiam ſat certam ſuggerere. Igitur ad Garnetum miſſus noſtris in Anglia Præfectum; inde ad Perſonium, Romæ adſcriptus eſt inter domeſticos adiutores, & ſeptennio poſt lenta correptus febricula, iuſtoque ſeriùs in cœlum patrium remiſſus, paulatim contabuit, ſanctèque animam efflauit.

Mors Guillelmi Cacilij Eccleſia Anglicana hoſtis acerrimi. Tumultus Seminarij Anglorum Roma, pro Patribus Angli Catholici conſtanter ſe gerunt. Cauſa iuridice tractatur, & Refractarij damnantur. Archipresbyterum Anglicano Clero praficit Pontifex. De libris, vita, fluctuatione, & obitu Guillelmi Vvatſoni.

CAPVT XVI.

LEVAVIT hic annus 1598. Catholicam Angliam funeſto pondere, & immani, quod illi per annos quadraginta incubuerat premens, & opprimens. Guillelmus Cæcilius, Burgleyenſis Comes, ærarij Regij Præfectus hoc anno moriens eam liberauit; homo ad nutus Elizabethæ omnes ſic natus & fictus, vt ſuus illum Camdenus tradat fuiſſe omnium in Regno potentem, habuiſſe plenam regni adminiſtrandi poteſtatem in manibus fidenter ab ea repoſitam. Quamuis ipſe ſuarum conſultiſſimus rationum ſummæ illius gubernationis & potentiæ quam exercebat reipſa, inuidiam, modeſte verbis à ſe auerteret. Fuit ſemper, dum vixit eorum vox eadem, & conſtans qui ex Anglia ſcribebant, tot ac tam atrocia decreta, quæ publicis, ſubinde ſuffragiis firmanda in Catholicorum perniciem, direptionem, & neces prodibant, fuiſſe illius dictata. Eius inuentum fuit Sacerdotum in Angliam aduentum, Ieſuitarum potiſſimum, repræſentare populis mendaciſſima ſpecie; vt perſuaſum haberent iuuandorum ſtudium animorum, ad coniurationem & res nouas ſpectare; conuerſionem hæreticorum in auitos ritus; ad rebellionem aduerſus Reginam; diſceſſionis ſchiſmaticæ ad caput legitimum reuocationem, conſcriptionem eſſe ſtipendatij exercitus militaturi Ro. Pontifici proin necem illis, proditorum, & rebellium ſupplicio illatam, nec miniſtris, aut ipſi Reginæ crudelitati datum iri; nec Religioni ab iis vexatæ, quod Religionis cauſa omnis, à Cæcilio eſſet in proditionum, & perduellionum tranſcripta titulos. Nunc ergo tandem ſanguinis tanti reus tot Chriſti Sacerdotum; deſertionis tantæ reus in quam tot millia ciuium ſecum egit (auctor enim, Reginæ fuerat præcipitandæ in rebellionem aduerſus Ro. Eccleſiam Angliæ) nunc, inquam, ad metam currum fregit ætatiſque anno vnde octuageſimo & vltimo, vtinam ne primo mortis

ſempiternæ, quam ex propriis Camdeni legibus taceri oportuit, etſi non deſint quæ credibilem faciant, ſed me nihil attinet de iis fuſiùs ſcribere. Haud tamen cum illo extinctum odium Catholici nominis, eiuſque vexandi poteſtas impia, & crudelis, vtriuſque hæredem reliquit filium Robertum Cæcilium, dignum tali magiſtro, & patre diſcipulum, quem ſibi iam Elizabetha in Patris gratiam, ab ſecretis ſcribam inaugurauerat, paulo vero poſt in cancellarium Lancaſtrenſem, reluctante grauibus inimicitiis Comite Eſſexenſi, quibus tandem eò redactus eſt infelix, vt caput ſub ferro carnificis Londini poneret.

Verum enim vero, ſi vnos habuiſſet fides Catholica hoſtes hæreticos, non foret admodum eius dolenda conditio; iacturas illius penſabant lucra glorioſa, immenſo fœnore; vitæ factis ingentibus, & heroïcis illuſtres mortes; pectoris generoſi excelſitate inſuperabili venerandas, quibus ex duabus ventura ſæcula; ſi rectè auguror admirationem ducent, & exemplum. Damni maioris, & frugis nullius extitère, (vnde vnde oxortæ) Sacerdotum inter ſe æmulationes, puerperia factionum, & partium, proinde à Proteſtantibus quibus vſui magno erant, omni ſtudio promotæ, Catholicorum enim contentionibus, augebantur victoriis Proteſtantes.

Eam ob rem Brancroſio Epiſcopo Londinenſi negotium dedit conſilium Regium, vt ardenti iam igni ligna ſuggereret, eaſque maximè animaret; & iuuaret partes quæ in Reginam ibant propenſius. Earum memoriam æternauère ſcriptores hæretici, & quidem tragicè, vtinam & falsò; niſi quod culpam fortaſſis paucorum in omnes contulère, quos ſui legitima, & neceſſaria Religionis defenſio præſtabat non modo innocentes, ſed & merito laudandos. Miſſis quæ fortè partes alterutras pungerent cœtera memoro. Nam quos penes fuerat culpa, non obſcuro Deus à reliquis diſcreuit indicio, quorum eſſent profectò pandenda fuſius conſilia improba, & mens læua, vt ex iis poſteri diſcerent perfectæ partes concordiæ, ſedis Apoſtolicæ, Deique ipſius conſtanter retinere. Verum Seminarij Anglorum Romæ quos pridem innueram tumultus à Perſonio ſedatos, recentioribus his Angliæ calamitatibus, cum occaſionem dederint non paruam; eò enarrandos huc diſtuli.

Die Octobris ſexto & decimo anni 1594. vita exceſſerat Guillelmus Alanus Cardinalis, huius loco poſcebant Odoënum ſui ſectarij (quem deinde culpauit apud Pontificem Inſpector Cardinalis, quod dum ſua per ſuos ardenter magis quàm rectà & ſincerè vrgeret, multorum fuiſſet malorum occaſio) hunc inquam, poſcebant, nationis ſuæ fieri Cardinalem. Interea vero in futuri pignus prærogatiuis Alani gaudere, quibus ſuo delectu, remittendos in Angliam Sacerdotes penſitationibus iuuabat annuis à fiſco Apoſtolicæ Cameræ attributis. Et fuit qui iuuenes Seminarij Anglicani eò egit, vt hoc à ſummo Pontifice, nationis totius nomine libello ſupplici peterent; quod ij vt facerent quàm facilè tàm inconſultè conceſſum eſt ab Hieronymo Floravantio tunc eorum Rectore, Anglicarum rerum inexperto, & clandeſtini ignaro conſilij quod libellus ſupplex

proba

proba ſpecie occultabat. Indignati repulſa iuuenes, & iniqua ſpe caſſi, propenſis ſtudiis factionis antiquæ dictata complexi ſunt, turbulentorum acceſſu in dies auctioris. In eum omnes intenti ſcopum erant, vt ſuum attollerent Odoënum, Alanum deprimerent; de Societate quererentur; inuiſum ſibi Perſonij fuſcarent, & abiicerent nomen, quem fama erat, contra quam optabant, fore proximè Cardinalem. Seminarium itaque ab iis tam lethali, eſt ſciſſum, pertinacique plaga; tot quotidie triennio integro motibus, & diſſidiis laceratum, vt inde nec arte, nec vi vlla ſanari valeret; nam quæ agitabant exterius, flocci erant ad illa quæ foris in Anglia, Belgio Gallia cum ſuis tacitè mouebant factioſis, quorum improbas, & ſurdas machinationes in rem ſuam, ſuoſque ambitus vertebant. Ex quo illud olim tanto paratum ſudore & ſanguine Anglicani Romæ Collegij auguſtum nomen, cœpit obſcurari, ac longè aliter quam Seminarium Martyrum appellari. Cuius mali tantus ſapientes Anglos, tota ſparſos Europa cum pudore non leui afflixit dolor, vt de iis ad Clementem octauum dederit litteras, Ingleſildius Eques aurei calcaris, Mariæ olim Conſiliarius, vir cordatiſſimus, & ſingularium in rem Catholicam meritorum. Reddo hic eius epiſtolam quod ea perſpicuè ſeditionis huius ortum, & cauſam explicet.

[In hac mea, inquit, ſenectute, & his ferè annis quadraginta, quos extra patriam, bonis ſpoliatus, & pro fide Catholica & Romana ſede voluntarius exul traho, nihil mihi acerbius, & lachrymabilius accidit, noſtri Romæ Seminarij tumultu, haud planè alterius quam dæmonis artibus excitato. Nam ſi vbi pax, illic Deus; vbi diſcordia quis præter dæmonem? Retractans enim ab ſua origine flammæ huius ortum, certò comperio, hæreticorum in Anglia cæcis artibus accenſam, miniſterium ad hoc ſuum dæmoni ſuppeditantibus. Quod veſtræ fortaſſis ſanctitati, vt prima ſpecie minus credibile videatur; ego annos iam ſexaginta, illorum expertus & fraudes priuatas, & publicas; & domi & extra Angliam, certò poſſum ſanctitati veſtræ confirmare, illos perpetuo in hoc incumbere vt per idoneos homines clam ſua conſilia in aula Romana promoueant, etſi capitalibus odiis illam proſequantur; id vero tam diſſimulanter, & callidè vt illos ipſos fallant quorum ingeniis ad ſua deſideria viuntur, nec hi fraudem aduertant, niſi poſtquam damno illius icti ſunt. Explorata res eſt beatiſſimè Pater! hæreticos, maximè vero Senatum Angliæ, ex quo probarunt quantum boni Seminaria in Angliam inuehant, quantum errori hæretico deceſſum, æquè nihil egiſſe, quam vt funeſtam diſcordiæ facem, inter Seminarij alumnos & Sacerdotes iniicerent, qui à Patribus Societatis IESV educantur, æmulatione vſos pro fomite, quo facem illam ventilarent. Ad hoc ipſum (vt facilè comperi) multis iam ab annis, peſtilentem quorumdam ex Belgio, & aliunde ſeditioſorum adhibent operam, qui licet ſe Catholicos venditent; ſed in omnes arrecti occaſionum articulos, omnia odorantur, omnia colligunt quæ poſſunt Societatis Patres quorum eſt præcipuus in Anglia labor, & ſummè fructuoſus, Anglis exoſos face-

re, vel ſuſpectos. Maligni huiuſce hominum fermenti, huc etiam nonnihil tranſiit, qui nacti aliquos eiuſdem ſecum ingenij, vel ambitu, vel inuidia occupatos, ſuum hoc per illos Seminarij alumnis credulis & incautis; nimirum iuuenibus, inſtillauêre virus quo nunc inſaniunt.] Ex quibus conficiebat vir illuſtriſſimus, pellendos omnino ſeminario Anglicano turbulentos, & dandam operam ne ſemel eiecti, aut eorum ſequaces cum reſiduis, & modeſtis miſcerent colloquia, vt qui ore peſtilentiam circumferrent, & mortem proflarent.

Poſt hanc viri magni, ad Papam Epiſtolam, nemini opinor difficile creditu euadet, quod ſibi alioqui perſuaſiſſet nemo, auſos iuuenes illos poſtulare, vt ſui Romæ Seminarij adminiſtratio quibuſvis crederetur, dum ne Ieſuitis; vt quicumque forent in Anglia Societatis Sacerdotes, & edictione Pontificis ſeuera iuberentur regno faceſſere; vt Apoſtolicæ poteſtatis claui, regni eius portæ iis æternum clauderentur. His enim legibus Catholicos omnes, nedum Sacerdotes, pacificè illic, & liberè acturos, nihil fore ab aduerſariis grauius ferendum; verſum iri Angliam in deliciarum Paradiſum. Meta hæc Reginæ ac Senatorum eius vota (conſcij necne) ſonabant iuuenes. Quodque illa cum ſuis deſperabat vi vlla ſe poſſe in Anglia conſequi, hoc ſe dolo, & arte, Romæ putabat adepturam; eam rem cum magnis, & validioribus muro aheneo rationibus niti oporteret, & tam enormia poſtulata, commenti ſunt illas etiam maximis ſumméque vrgentibus, & neceſſariis maiores, & validiores. Sacerdotes nimirum in Anglia Ieſuitarum comparatione perinde eſſe, vt ſi ne eſſent quidem; non quod idoneis carerent dotibus, ſed quod in illos imperioſam quandam Ieſuitæ auctoritatem ſibi arrogarent; illos opprimerent; iniquis oculis intuerentur appellentes; quicquid foret ab iis ſuſceptum, tranſuerſi eliderent; quicquid eorum ſpectaret famam deprimerent, vt cum eſſent à nobis in nihilum redacti, ſoli nos vacua in aula regnaremus. Horum tale nihil vnquam ad aures Pontificum venerat, videbatúrque vero valdè abſimile trecentos minimum latè per Angliam ſparſos Sacerdotes, nihil vnquam eiuſmodi indignatos at queſtos; ac ne verbo quidem, aut ſcripto locutos; è contrario alumnos Seminarij Anglicani, aſſumpta per ſeſe Anglicanæ Eccleſiæ perſona, vltro eius cauſam ſuſcipere nullius mandantis delegatione, aut expoſtulantium querela. Quare introſpiciens Pontifex quod res erat, ſapienti conſilio ſtatuit malo ſimul præſenti remedium facere, ſimul ire periculis obuiam, quibus pronum erat ſollicitatum iri iuuenes ad deſertionem, ſi ſuarum contemptum accuſationum, ſui contemptum interpretarentur; & proritari ſe repulſa duplici. Daretur itaque partibus dicendi locus, exigeretur vtrinque cauſa, rationum momentis, & pondere; elucidata rerum veritate, alieno deceptos, & turbatos dolo, ad mentem redituros, pertinaces in ſuo errore, & libidine turbandi, ſanationiſque deſperatæ, reſciſſum iri à conuictu, & conſuetudine aliorum. Commodum tunc Romæ vrbis Eccleſias inſpiciebat ex officio Philippus Sega Cardinalis, & Placentinus Epiſcopus quem vitæ quidem integritas, & ſublime, ſagaxque

ſagaxque iudicium mirificè commendabant; ſed rerum maximè experientia, plus annis triginta ex ſedis Apoſtolicæ obſequiis parta, & in Belgio, Luſitania, Hiſpania, Gallia, & apud Imperatorem exercita. Hunc delegauit Pontifex, Anglicani Romæ Collegij inſpectorem, iuſſitque nihil omittere cognitionis exquiſitæ, quod ſibi videretur ad cauſam iure ſummo, & liquido abſoluendam. Hoc ille haud ſegniter ſupremis quinque vitæ ſuæ menſibus præſtitit anno 1596. faſſus nihilominus de omni boni Iudicis paratu, nihil maiori ſibi fuiſſe vſui quàm patientiam, audiendis ſcilicet placidè iratis adoleſcentibus in quibus apertè, incautis licet nec ſentientibus, perturbatio animi loquebatur; iiſdemque erigendis, vt ſcripto, & voce pectus effunderent. Ipſe contra nihil prætermittebat, quæcumque obieciſſent, licet ex dictorum pugnantia manifeſtè falſis, Patrum opponere reſponſa, & depulſiones. Quibus demum confectis, ſummam cauſæ perfectæ Pontifici obtulit, qua, ſi foret typis in lucem edita, nihil aut antea fuerat, aut erat poſtea futurum Societati noſtræ illuſtrius, ſolidius nihil, & glorioſius in eius commendationem. Quod alias quoque in ſimilibus contigit, vt in præcipitatis Seminarij Rom. iuuenum moribus componendis delegati non ſemel viri ſapientes, poſt ſubtiliſſimæ cognitionis examina nihil (quæ Deo ſit laus) referre potuerint, niſi quod eſſet Societati noſtræ tâm lætum & honorificum, quàm alia omnia expetentibus, & præſtolantibus triſte ac moleſtum.

Vulgatis inde per Europam Romani Anglorum Collegij turbis, potiſſimum vero examine, iudicioque libelli ſupplicis, quo poſtulauerant iuuenes, noſtros omnes ex Anglia à Pontifice reuocari, tantum vna doloris, & verecundiæ per omnem Italiam, Hiſpaniam, Belgium ipſamque Angliam Anglos afflixit Catholicos vt crebræ vndique ad Clementem VIII. Cardinalem Cáietanum Angliæ Patronum, ipſoſque iuuenes pluerent literæ querimoniis refertæ, quibus noſtram longè acerbiùs ferre cauſam quam ſuam videbantur. Et ſi quid illi Eccleſiæ omnem vndeuis opem promeritæ impenderamus ſudorum, & ſanguinis; rependeretur id nobis ſignificatione amoris & grati animi adeo copioſa, & illuſtri expreſſa charactere, vt molitiones quæuis paucorum contra nos haberi à nobis pro leuibus deberent. Sed mirè ad rem noſtram, & principem cauſæ articulum venerunt tot literæ quibus velut totidem ſpontaneis teſtibus, conuincebatur eorum falſitas quorum nos iuuenes turbulenti inſimulauerant; longinquitate opinor ſtolidè confiſi, qua putabant ſuas accuſationes tam procul abfuturas, ab elucidando quod inuoluebant mendacio, quam procul ab Anglia diſtabat Roma. Nec enim ipſa ſolum ex Anglia, ſed multis & variis Europæ locis, paratos ſe Angli ſcribebant, longè alterius numeri, auctoritatis alterius, fidei, gradus, & ponderis ad confutandas iuuenum perfidorum fraudes. Scripſit ad tutorem Anglorum Cardinalem, clarum illud Religionis & Theologiæ lumen Stapletonus, diuinorum Louanij Magiſter, cum Doctoribus & Sacerdotibus vno, & viginti; laïcis ſupra octoginta cunctis nobilitate conſpicuis, fide in Deum pro qua exulabant illuſtribus: ſcripſit Duaco Ricar-

dus Barretus, cum Seminarij illius cui præerat grauiſſimis quibúſque Doctoribus, qui perniciosa Romanorum Anglorum poſtulata, puerilem vocant, & offenſionis impudentis audaciam. Quin & è Belgio ſcripſit P. D. Robertus Dalbiſcitus Carthuſiæ Prior, eiuſque cœnobij Patres præcipui. Poſtremo antiſtita monialium B. Vrſulæ (erant hæ quoque Louanij pro Chriſto exules ex flore nobilitatis primariæ, nec ſilendus ille duplici titulo maximè illuſtris Stanleyus copiarum Præfectus, bonorum videlicet pretioſa pro Chriſto iactura; & partis in Belgio per ſuos Anglos victoriis. Affirmabat ille militari ſuo, & libero ſtylo non poſſe Reginam aduerſus Catholicos educere militem formidandum magis quam forent Romæ, Seminarij Anglorum iuuenes turbulenti. Si quidem minimè dubium, habere illic Reginam aliquem emiſſarium latentem, qui iuuenes per ſe ſat irritabiles, obiectis ſubinde diſcordiæ pabulis acrius inflammaret. Nec abſimilia, iis inculcat Sacerdos & Doctor Thomas Stilintonus; nam ſi quicquid vſquam hæreticorum eſt, ſi omnes, inquit, in conſilium coïrent tum noſtri tum veſtri aduerſarij capitales, ad euerrendum hoc veſtrum Collegium, cauſamque Religionis Catholicæ, voſque adeo ipſos, quid poſſent præſentius, quid efficacius ad hoc comminiſci, quam quod vltro per vos, & ſponte ſatagitis, vt ab Societatis Patribus diſcedatis? Mitto Feriæ Ducem, quam Religionis amor, & patriæ Angliæ impulit, vt argumenti eiuſdem ad Clementem VIII. literas daret grauiſſimas. Mitto alios complures, diuerſi gradus, & conditionis, ſed eiuſdem omnes ſententiæ. Superſunt qui ex Anglia ſcripsêre, quanquam vna non omnes de cauſa. Trium mihi delectus abundè fuerit qui poſſint quam minimo faſtidio perlegi. Primus Ioannes Bellus Sacerdos, & ipſe inter Seminarij alumnos olim turbulentus, & in turbatorum inquieta conſilia procliuis. Acceptis enim quæ machinabantur, ſic eos Londino alloquitur vtinam fratres ac ſodales mei, poſſim longè à vobis diſſitus, eoſdem quos nunc gero, notiſque iiſdem ſenſus aliè vobis imprimere. Senſi enim vobiſcum fateor aliquando, iuuentutem noſtram à Patribus Societatis regi aſperiùs quàm ferri à nobis deberet; Seminarij Rom. ſeueriorem eſſe diſciplinam; illos aut forte imperio, aut eius ambitu gaudere; ſed Roma profectus, poſtquam in res præſentes huc veni, eaſque oculis iam non fuco præſtrictis inſpexi, riſi ſcilicet meipſum, meaſque illas quibus offendebar, & conturbabar ineptias, & liquido comperi, quam periculosè imaginoſis opinionibus, contra Dei ſeruos, & noſtræ ſalutis adiutores, ingratiſſima ſtudia verteremus. Cuius deinde, ne quid diſſimulem, cum noſtros viderem Sacerdotes quamuis de Patribus peſſimè meritos, ab iis tamen inuicta charitate, & conſtanti beneficentia iuuari, tantus me cepit mei pudor, & facti pœnitudo, vt nihil ſuccurrerit quo valerem ſatisfactionem Deo, & hominibus condignam offerre, niſi me integrè Societati mancipando in religioſum, quod fixum mihi eſt Deo propitio præſtare.] Pergitque narrare Ricardo Baoxeſio illic Sacerdoti, Romæ item alias ægrè tractabili, & valde Patribus moleſto, precarique ſuo & eius nomine vt turbidos illos, & indociles ſpiritus ponerent, nec de ſe hilarem hæreticis fabulam, dolorem Catholicis, & Religioni detrimentum darent.

Alter Ludouicus Hugheſius Sacerdos Anglus, & Cornubienſis, qui Roma Londinum cùm tranſiſſet, iiſdem quibus alij oculis, & ſuſpicionum nebulis faſcinatus, vbi ex vero vt ſe res haberent comprehendit, vnaque audiit, turbare tunc etiam, & mouere alumnos Seminarij Anglicani, cum periculosè decumberet dictauit literas, ad Cardinalem Caietanum Angliæ tutelarem. quas & ſuo muniuit chirographo; aiens, Societatis Patres in Anglia inueni deuotos, ſanctos, charitatis plenos, feruoris & zeli, quique ſingularibus virtutum dotibus, & viuendi exemplis magnam habent apud omnes probos & fideles venerationem, & famæ pretium. Nec verum eſt illos Sacerdotibus è clero ſeculari, imperitare tumidius, multo minus illos opprimere, vt falſo obtrectant calumniatores; quin è contrario illis fauent, appulſos excipiunt; pecunia & hoſpitio iuuant. Idque ipſe tum per me probaui, tum multi ante me; ſed maxime quatuor ſunt experti qui mecum venerant, quantumuis de Patribus Romanis non bene omnes, vtque par fuerat meriti. Sacerdotes vero è clero ſeculari cum Patribus de Societate, magna inter ſe fiducia & conſenſione in rebus omnibus verſantur. Hoc ego ex certis mihique perſpectis teſtificor, & hæc à me dictata confirmat epiſtola, quamuis mea ſolum ſubſcripta manu, febri ne illam ipſemet ſcriberem vetante. Georgius denique Blackuuellus, (quem tanti fecit Roma, vt eum Archipresbyterum, totius Angliæ præficeret clero,) annos ſupra viginti illic commoratus, noſtrique illuc & teſtis aduentus, & per annos ſedecim ſpectator, de iis ſcribens ad Cardinalem Caïetanum quæ tunc agitabantur Romæ, à dolore orditur inuſtæ Anglicano clero iniuriæ quem falſo calumniæ tumultuantium traducebant tanquam à Societatis Patribus diſcordem. In quo, ait, ſi nuda quorumuis accuſatio reum facit, quis ſe præſtiterit innocentem? vulgant nos temere Angliæ Sacerdotes malè inter nos conuenire, à Patribus vero Societatis diſſidere, vtque ſit latior mendaciis campus Patres illos queruntur hoc vnum agere, vt ſuam in clero dignitatem, dominatumque promoueant, clerumque ſibi ſubdant, accuſatio profectò quàm grauis, tam falſa penitus; & quam mea hæc vt confido teſtificatio, mutam efficiet. Anni ſunt Deo laus, viginti & vltra quibus in hac Angliæ vinea noſtrorum culturæ incumbo, & rei Catholicæ, ac Romanæ, tam longo tamen annorum decurſu nihil memini quod diſſenſus vllius ſimultate inuicem moleſtũ fuerit. Omnes fateor ſumus tum homines, tum *i firmitate circundati:* verum quæ Dei eſt gratia, tam diuturnis, & calamitoſis temporibus, geſſit hanc Dei noſtri curam, nihil vt inciderit, quod ſciam quo pax inter nos turbaretur, aut mutui amoris interciperetur conſenſio. Iam illa pars altera inuidioſæ accuſationis, qua R.P Societatis IESV grauantur iniurioſius, ita eſt manifeſtè falſa vt per ſeſe, ac in ſe concidat; à cupiditate dominandi tantum abſunt, vt de ſe vbique illuſtria humilitatis Chriſtianæ, manſuetudinis, charitatis, & pietatis argumenta edant; & futuri ſimus maximè ingrati, niſi eos colamus tamquam patres, tanquam amicos complectamur; agnoſcamus vt beneficos; imitemur vt magiſtros, & proſequamur affectu ſingulari, velut præcipuos regni huius opitulato-

res, & propugnatores ſalutis illius, tot inter procellas miſerè æſtuantis. De iis qui aliter loquitur, nec illos, nec ſeipſe ſat nouit, noſtros enim vndeuis Sacerdotes in patriam reduces, quis oro colligit, veſtitu idoneo, victu, pecunia, equis, viatico, iuuat ſubducitque in tutum apud ſibi addictos, & prudenter ſagaces Catholicos? Apud quos lapſorum caſibus erigendis aliorum firmanda conſtantia, & diuino cultu propagando ſtrenuè adlaborant. Plus vltra quoque ſe porrigit illorum charitas. Nos enim qui *pondus diei & aſtus*, tot iam hic ab annis portamus, fatemur ingenuè, illorum è fontibus hauſiſſe nos vtilitates ſummas. Sciret vtinam D. V. illuſtriſſima quantos faciant de ſuo ſumptus, (nam quod aliunde ſtipis nomine iis erogatur, pars horum eſt minima), ſumptus, inquam, de ſuo in hoc miniſterium profundant, refouendis in carcere Chriſti confeſſorum ærumnis & pœnis; oppreſſorum laxandis anguſtiis; omnium denique leuandis calamitatibus; foret profectò D. V. illluſtriſſ. plus ſatis vt cogeret inuidioſæ Patrum & inſontis famæ obtrectatores malignos, & inuidos ad reſorbendam audaciam, quam in eos vomunt.] Sic ille, cuius & placet magnoperè, & libenter itero pium votum; vtinam in foro, noſtrarum cauſarum, legitimis cognitionibus, partibuſque pro ſe coram pugnantibus, exprimeretur veritas rerum pura, & liquida, vt in hac cauſa præſtitum eſt, nec admitterentur accuſatores iidem qui & teſtes, & eorum ex teſtimonio torqueretur in partem ſententia ſuæ adhuc interdum ignaram accuſationis. Hinc forte fieret, vt longinquiores etiam Anglia cœteræ nationes, veritatis cuiuſdam fierent conſciæ, cuius agnitio veri amantibus, & foret cognitu periucunda, & vſu maximè opportuna.

Menſes demum poſt paucos abſoluta cauſa, eiuſque actis Iuridicis Clementi VIII. exhibitis, exceſſit è viuis Cardinalis Sega. Nihilo ſeciùs ſententia iudicum in opus confertur, mouentur Collegio capita factionis, turbulentorum primipili, quos nulla ratio non dico valuit reſtituere rationi, ſed egit etiam in ambitum gloriæ inanis, ex impugnatione rationis. Sed prius vltimos expertuti linguarum mendacium conatus, cauſæ ſuæ narrando, tantam affinxere honeſti ſpeciem, vt eius Toletum Cardinalem & Germaniæ aſſiſtentem Tirium, natione Scotum Patronos inuenirent; mente vtrumque proba, ſed parum conſulta. Nam & Tirium ſua ſimplicitas, credulitati nimiæ; & Toletum negotiorum moles, errori præbebant obnoxios in cauſa potiſſimum, tanto apparatu, maturitate, & integritate tamdiu iuridicè diſputata, tantiſque probationum firmamentis damnata. Toletus nihilominus partem iure caſſam ſuſcepit in patrocinium, & pro ea qua nihil non poterat apud Papam auctoritate, res Seminarij eum in ſtatum reſtituit, quo excogitari non poſſet deterior; verum enim vero, hoc item haud diu poſt Segam mortuo, paruaque interiecta mora, etiam Tirio; tandem Perſonius ex Hiſpania, redux ſuauiter iuxta, & efficaciter, Seminario primam pacem, & tranquillitatem reſtituit, ciectis tamen exulceratos ſecum animos inde portantibus, & exerentibus linguas maledicas vbicumque aures nacti eſſent.

Is

In Anglia certè prodigaliter fabulabantur de rebus Romanis, eoque licentiùs quo erant probatu difficiliora quæ lubebat illis in cauſæ ſuæ ſuffragium mentiri. Fuit in iis, vt reliquà taceam, lepidum, & atrox eorum acroama; Odoënum ſcilicet, Toletum, & Tirium quod ſtarent ab ſuis partibus fuiſſe à nobis de medio ſublatos, nec aduertebant ſtolidi hac ſua tam atroci calumnia locum ſe calumniæ mutuæ probabiliorem, deridiculè præbere; Segam videlicet idcirco ab ipſis ſublatum de medio quod eos iuridicè conuictos damnaſſet, & ſententia ſolenni Seminario expuliſſet, tanquam manifeſtos illius corruptores. Nempe animus perturbatus, cæco impetu dum currit, illic ceſpitat, & ruit, vbi ſe putat firmius conſtitiſſe.

Hoc rerum ſtatu tam mobili contigit aliquos è clero Anglicano quandam inter ſe, conſulto nemine, quaſi Societatem colligere, cuius Septentrioni pars altera; ad meridiem altera præeſſet. Vtrobique tribunal ſtatuere, officia munerum variorum digerere, modumque gubernationis auctoritate priuata decernere, poteſtate ſolum penes Congregationem illam reſide, alios in eam adlegendi. Quibus Pontifex acceptis, & ritè cognitis, malis inde oriri procliuibus iturus obuiam, matura, & certa indagatione conditiones item & merita didicit Anglorum Sacerdotum, inter quos ille quem ante memini Blackuuellus, cum ſcientia, probitate, pietatis ardore, vſuque experientiæ diuturno, conſenſu omnium, omnibus emineret, omnibus quoque eſt antepoſitus, & Eccleſiæ Anglicanæ à ſummo Pontifice Archipresbyter conſtitutus. Sex illi de Sacerdotibus Angliæ additi Aſſeſſores, totidem ipſe priuato delectu alios adiunxit. Horum tredecim tribunal iura illi Eccleſiæ dicturum, quod Papæ nomine ſcripſit patronus Angliæ Cardinalis. Quibus ſapientiſſimè decretis, & ſuperſeſſum eſt tranſmittendo illuc Epiſcopo ne maiorem in modum efferarentur ſuſpiciones Reginæ regnique adminiſtratorum; ſuperſeſſum mittendis in Angliam diplomatis Breuibus, ne Parlamenti lex, qua ſtatuebatur maieſtatis reus, qui quaſuis acciperet ab ſede apoſtolica literas cuiquam exitio fieret. Propenſiſſimis omnium, & alacribus ſtudiis acceptus eſt Archipresbyter, & Rector illius Eccleſiæ, veneruntque ad ſummum Pontificem innumeræ agentium gratias literæ ſibique gratulantium tantum boni, quarum faſciculos penes me habeo benè grandes, in iis Sacerdotes, & vincti & liberi, in iis Garnetus cum viginti è noſtris quibus is præerat; læta nouo delectu omnia videbantur, cum aſſeſſoribus promulgatis, qui locum ſibi eorum in numero dictante ambitu metat iam fuerat, vt ex eo ſe excluſos penitus, nedum iis vidêre poſtpoſitos, conflare de ſuis (& erant perpauci) querulum, & clancularium conciliabulum; Blackuuello ſua negare obſequia, in quo detrectatæ, vt notam obedientiæ vitarent; variis argumentis Blackuuelli poteſtatem elidere. Enimuero priuatis Cardinalis patroni literis, parum legitimè ſtabilitam, quibus non ideò ſtandum afferebat quod teſtaretur Pôtificis nomine ſe illas ſcribere, cùm eſſet Pontificibus ſolenne, diplomatis Breuibus, quæ vellent edicere, vt plena iis fides haberetur. Ad hæc in Angliâ, quantilli fore ſolitarium Archipresbyterum? Tanti videlicet Angliam non eſſe vt ei

Epiſcopus deberetur? Cum multitudine Epiſcoporum tanta ſe circumſpicerent Proteſtantes? Sed hoc eſſe nimirum ab Ieſuitis fabricatum, vt imperitarent Archipresbytero, quod non eſſent auſuri apud Epiſcopum, & hæc equidem illi, ſed à veris tam procul, vt nullis non precibus, & rationibus apud Pontificem Perſonius egerit, quo illuc mitteretur Epiſcopus, tantum abeſt vt noſtri, conficiendæ rei obſtiterint. Iam qui primos iſtos cogitationum, & partium impulſus, ſecuti ſint fluctus (longos enim iere in annos, & ſe in varias deinceps fregere tempeſtates) ſed eos perinde tacuero, vt ſi ad noſtra nihil attinerent; etſi earum ignoratione, multa quoque lectores cogantur ignorare, quæ lucem ex iis ducerent, longèque aliter ſe habent quam vulgo credantur. Malo noſtra in obſcuro iacere, quam aliena in lucem educta diſplicere, in hoc igitur argumento obliuione voluntaria ſepulto, vices meas trado huiuſce temporis ſcriptori, cuius nomen propterea edo, quòd morte proxima ſapiens, exſecratus ſit libros ſuos quibus illud indiderat, & coram populo Vvinceſtrenſi dolens abominatus ſit ad furcas illos perfidi ſui & indocti ingenij partus infelices; hic eſt Guillelmus Vvatſonus, in Seminario Remenſi olim ſeruus, hinc tantum doctrinæ laborioſa contentione aſſecutus quantum iudicabatur ſufficere, vt eſſet in Anglia vſui, mox vt eo peruenit, detegitur, capitur, Conſiliariis Regiis dat manus, templa eorum adit; prodit Catholicos à quibus fuerat hoſpitio collectus; cuius deinde perfidiæ, ab iis veniam per literas petiit. Deinceps caput partium effectus, tanto audaciùs ſcribendo inſudare, quanto minori ad calumniandum, & mentiendum egebat ſcientia. Deteſtabiles miſit in publicum libros, in quibus illum quem Quodlibetica nominauit. De quo vt verbo complectar omnia, Caluiniſta hiſtoricus cùm euomuiſſet totum virus in Archipresbyterum eiuſque Sacerdotes [*Si quis*, infert, *plura videre velit, quodlibetica Vvatſoni conſulat. Nihil ibi ſceleris, nihil flagitij prætermittitur.* Nam ad eius doctrinam quod ſpectat, illinc non nemo tunc aduerſarius, poſt melius ſentiens, tribus ſuis quas adhuc ſeruamus epiſtolis, perſuaſum ſe hoc libro teſtatur, vt Sacerdotem Catholicum hoſtibus traderet, ſeque propterea ab ipſomet laudatum Vvatſono, aſſerente nihil eſſe dubij, quin liceret omnes Ieſuitarum ſectarios prodere. Eidem Vvatſono mortem attribui, Ticburni, Pagei, & Vvatkinſoni Sacerdotum, Londini pro fide obitam, atque vt breui expediam cætera; librum ſuum abſoluit Vvatſonus, dum Regis Scotiæ Iacobi machinaretur necem, paucis quàm eſſet inauguratus in Regem Angliæ menſibus, coniurationis ſocio, Clarko quodam, percelebri quondam Seminarij Ro. turbatore, cuius parricidij pœnas ambo iuſtas, & ſolitas Vvinceſtri luërunt. Sed Vvatſonus iam apta in capiſtrum gula, faſſus eſt primum magna voce, ſe in Regis caput, & Regni pacem coniuraſſe. *Poſt, aduerſus Patres Soc.* IESV, *elucubraſſe typiſque mandaſſe varios libros falſos, & ſcandaloſos. Veniamque illorum ab iis rogare.* Commendato demum miſericordiæ diuinæ, reo, & multum dolente ſpiritu carnificis manibus & ferro ſe permiſit. Patres pro charitate Chriſtiana, huius, & Clarki animam multis ſacrificiis iuuere; præſertim Perſonius quem

nius quem fœdius cœteris, laceratant, quod autem Vvatſono probra illa in Patres, vna odij contra illos concepti dictaret libido, ipſemet antea Guillelmo Arkinſonio teſtatus fuerat, ex quo per literas id item didicit Blaxuuellus, ſe nempe quæ ſcripſerat in Ioannem Gerardum portenta ſcelerum, ſcite non modo eſſe falſiſſima, ſed nec tanto in homine, veris ſimilia, vulgaſſe nihilominus tanquam vera in eius odium, & conditionis eius velut pœnam, nempe quod eſſet Ieſuita. Guillelmi Vveſtoni cuſtos hæreticus Vvisbicenſi carcere detenti, cum ad ea legendo perueniſſet quæ illis in libelicis Vvatſonus de Guillelmo narrat propudioſa, & prorſus indigna, librum à ſe iratus proiecit, mentiri librum, & libri auctorem iureiurando vociferans, cum ipſe tot annos Guillelmi vitam præſens obſeruaſſet, comperiſſetque tam inſontem, & ſanctum, vt fide licet ab eo diuerſus, hunc tamen ſibi apud Deum interceſſorem expeteret. Sed hæc vſque ad annum 1599. indicta ſunto, cui ex rebus Vveſtoni perſpicuitas accedet maior nos illum in carcere reuiſamus, retexamuſque vitam quam illic annis ab hinc duodecim tranſegit, curue inde fuerit in locum peiorem traductus.

De Vvisbicio iterum carcere, & ſanctimonia illorum qui eo tenebantur, quamdiu inter ſe concordes vixere. Cruda illic inſectatione vexatur Guillelmus. Defenſione Sacerdotum octodecim apud ſummum Pontificem laudatur. Apud Conſiliarios Regios calumniam paſſus, Londinum transfertur, & carceraria crypta ærumnoſiſſima conditur. Infeliciſſimus illorum qui eum vexauerant exitus.

CAPVT XVII.

VVISBICIj carceris diuerſa ergaſtula in Cantabrigiæ inſalubri, & planitie nuper ſtatuimus, reſtagnationibus aquarum obnoxia, quæ latè ex mari refuſæ in cæcas lentè moriuntur, & putreſcunt lacunas cœlumque vitiant. Captorum ergaſtula ſiue cubicula cingit caſtrum muris item, & foſſa præcinctum; intus, quod olim à Præſule habitatum, nunc ſemirutorum conclauium reliquiæ vete-

res, pluſque ruinarum quam fabricæ. Has ante Vveſtonum viri magni habitatione ſua virtutibus, & morte ptetioſiſſima conſecrarant, Thomas Vvatſonus Lincolmenſis Præſul; Ioannes Fecknamus, Abbas Vveſtminterienſis; Vvodius Reginæ Mariæ à confeſſionibus Sacerdos, pluresque alij. Incolebant triſtia rudera triginta quinque vt plurimum, ſeu morte, ſeu perpetuis damnati miſeriis; viua certè omnes inter parietinas penſiles ſepulchra. Quidam ſuo in cauo ſoli; nonnulli cum ſociis. Clauſi omnes tam arctè primis ſex annis quos egit ibidem Vveſtonus, vt egrederentur nunquam niſi omnes ſimul, idque ad prandium vnamque ad menſam, cuius vnum ad caput accumbebat Graïus vxor ad alterum, ne quid ſuper menſam clam iis, dici poſſet. Graïus porrò curator carceris, homo ferus, & bilis accerrimæ Puritanus; ab Catholica vero tam pertinacibus odiis auerſus vt profiteretur demens, ſi ſibi conſtaret, niſi apud Papiſtas Dei gratiam, & ſalutem nuſquam reperiri, ſibi tamen futurum optatius damnatum mori, quam Papiſtam ſeruari, & viuere. Cuius impiiſſimi voti homo nequam, compos factus, vitam peſſimam morte clauſit, qua ſuos etiam Puritanos grauiſſimè terruit; ſed filiolæ ſuæ, pridem feliciter nutantis conuerſionem integrè abſoluit. Virgo erat Vrſula nomine acuto ingenio puella, Caluinum ſolita lectitare, aliosque erroris patrij ſcriptores, & ab ſuis audiri, obſeruarique inſtar prophetidis: ſenſim illam ſermones qui ab Catholicis de Religione mouebantur; tum de ſua cum ipſis hæreſi contentiunculæ; parentis denique Puritani obfirmata in exitium rabies, errorum ſuorum fecere apprimè conſciam, planeque inimicam. Parens mente illam, ac vita, vt pro Catholica ſe palam gerere deprehendit, doloris impatientia, prope in amentiam decidit, & fruſtra conatus miſeratione, ac lamentis eam à propoſito reuocare, die quadam furens, capillis correptam iugulaturus inſtabat miſeræ, ſi culter ad manum quem poſcebat fuiſſet. Illa ex eius elapſa manibus, in vicum aufugit Proteſtantibus habitatum, vbi vnus illi occurrens Catholicus, illo in pago reſiduus, receptum domi ſuæ dedit, moxque illuc fuga ereptam ſubduxit vbi vitæ, & conſcientiæ ſecura, virtutum omnium documentum omnibus, extitit, ſed tolerantiæ præſertim, cum morbis grauiſſimis ita conflictata, vt acquieſceret iis læta & beata velut diuinæ voluntati. Diuini quoque patrocinij eſt ſeruata F. Thomæ Pondo vita, (de quo nos libro huius hiſtoriæ priori ſat fusè) accumbebat is inter alios Vvisbici, cum lacunar ſuopte depreſſum pondere vetuſtas-carioſa putrefactis deiecit trabibus; oppreſſura omnino ruinis Pondum, niſi præter conſuetum, media illa hora abfuiſſet. Quod ne caſu factum putaretur, ſed peculiari Dei nutu, de lacunari corruente, tantum parieti affixum pependit incolume, quantum erat neceſſe vt ſubiectum altare vmbellæ inſtar protegeret, nec damni quicquam ex ruina ſenſit, quiſquid illic ſacri erat expoſitum. Sed iam carcerem repetamus.

Iuri dicundo Præfecti quatuor Londino miſſi, poteſtate propria carceri præerant; qui extraordinarias ad cauſas, viros prudentes duodecim Vvisbico pago in conſilium adſciſcerent: affari clauſos fas erat nemini, niſi miniſtellis

niſtellis acturis de Religione, & piorum ſtipem qua ſuſtinebantur ad eos ferentibus. Sub ſerum diei occludendis portis, & ponti ductario tollendo præſto erat ſub ſigno manipulus peditum, quorum pars intus obſeruabat, totam noctem pars caſtro circum ibat. Leges captis ſeruandæ, quà multæ, quà rigidæ proſtabant illis publicè in cartacea tabula. Præfecti ſubinde introgreſſi perſcrutatione improuiſa, omnes angulorum rimabantur fiſſuras; nunquam tamen felices tàm infeliciter vt detegerent latebras quibus diuina ad ſacrificium ſupellex condebatur, quod erat vnicæ afflictis conſolationi. Affligebant enim maiorem in modum, contriſtabantque illos Puritani vicinis è pagis turmatim in caſtrum confluentes vt ſua illic peragerent Orgia; & narrat Vveſtonus ſupra mille interdum ab ſe recenſitos cum ſuis iumentis, bibliorum onuſtis traductione vernacula Geneuenſi, quam cum ſuam quiſque expoſuiſſet præ oculis, altercabantur inuicem, de ſenſu nunc eius, nunc alterius loci legitimo, cumque apud illos ad perfectam Theologi laudem ſufficiat, eſſe Puritanum; conueniebant indiſcriminatim in circulos, viri cum feminis, cum pueris ſenes, ruſtici, nobiles, Doctores prædicantes & promiſcuo clamore digladiabantur, quærendo, exponendo, probando, explodendo, tam inconditis vocibus & iratis, vt ab iis ad conuitia, à conuitiis ad manus veniretur, adeò certum eſt & extra dubium, lumen illud beatum quo ſe quiſque illorũ iurat inſtinctum cœlitus à ſpiritu ſancto, ad perſpiciendam paginarum ſacrarum ſententiam.

Exacto Vveſtonus ſexennio, alij citiùs à Præfectis, & cuſtode improbitate precum denique exorarunt, vt miſeriarum, & loci anguſtiis ſoluti cuſtodia libera fruerentur, intra caſtri dumtaxat ambitum; viſerentur amicè à Catholicis quibuſuis ad occaſum ſolis; colloquerentur liberè, proculque arbitris; talarem induti clericalem, incederent, ſuaque, quod erat omnium maximum, Sacerdotum obirent officia, dum ne id fieret quibus temporibus Puritani ſuas ibidem cogebant ſynagogas. Igitur inter ſe ſtatuunt tanto ambitu petitam, tanto conceſſam libertatem, in religioſi cœnobij diſciplinam, formamque digerere, ad ſignum campani domeſtici omnia peragi; mira nullo iubente parentium obedientia; priuata munia, & quæ affluebat piorum largitas, & victus, omnia in commune. Statæ prælectioni de Theologia Morali, de Scriptura Sacra, de linguis Græca, & Hebræa horæ. Concionibus præterea quibus ad pulpitum fingerentur priuatim tirones, & quibus publicè erudiretur auditor non infrequens. His longè fama celebratis, prodigio erat Angliæ vniuerſæ Vviſbici carcer: de Doctoribus nihil dico, qui vſque ab Cantabria illuc ventitabant cum curioſo lectorum iuuenum comitatu, diſputaturi de Religionis capitibus; de Catholicis tantum ago quos ſua vndique toto Regno mittebat pietas ad celebrandos partim anni dies auguſtiori cultu venerandos, & participanda ſacrorum myſteria; partim ad viſendos confeſſione Chriſti iam nobilitatos; ex qua illorum carcer in religioſum euaſerat locum, & piis peregrinationibus frequentandum. Grauiſſimorum de conſcientia nodorum, ex eo Collegio ſolutiones quærebantur, & reſponſa ſcripturis Proteſtantium

reddenda, contendentibus præſertim fas eſſe Catholicis eorum templa ritusque adire. Horum intus & foris tot ac tam vtilium diuinorum operum, vel auctor, vel magna pars Guillelmus Vveſtonus, cum aliis de Societate, qui detinebantur eodem carcere, P. Thoma Mettamo qui vitam ibidem, morte abſoluit glorioſa anno 1592. Thoma Pondo habitatore illius carceris antiquo; Roberto Bicxleyo etiam tum nouitio & tyrone, qui omnes operum quæ dixi curis cōmunibus addebant quæ Societati ſunt propria, quoad locus ferret, meditationes; Examina; Exercitia S. Patris votorum inſtaurationes; collationes mutuas de rebus diuinis, & alia Collegiorum vſu trita.

Tam ſanctus, & nobilis carcer; tam fructuoſæ, ac celebris tota Europa famæ, nullus ſatis deploret, ac lamentetur dolor, quam fuerit in contraria omnia repente peſſumdatus, illamque deteſtetur multitudinis conditionem miſerrimam quæ ſtare in gradu perfectæ virtutis propterea nequit, quod perfecta virtus paucorum ſit; valeatque plus vnus ad multos corrumpendos, quam multi ad vnum integritati amiſſæ reddendum. Quod gemit martyr Cyprianus ad Chriſti confeſſores ſcribens, eodem ſeptos, iunctoſque carcere, ſed animis diſſitos, & diuulſos, hoc ſenſit Vvisbicenſis carcer. Mali huius Origo tres homuli, nullius doctrinæ, pretij, nominis. Proinde nec illos nomino, maloque hiſtoriam ominoſis carere tribus vocabulis, quam ferre capitum inauſpicatorum propriam mentionem. Primus ob ſua haud ſanè ferenda commerita, Roma pulſus à Cardinali Anglorum Patrono, gradum emit Doctoris in quadam Academia, contra ſummi Pontificis expreſſiſſimum mandatum, anniquevnius qualicumque ſtudio magnus Theologus, os ſuum Angliæ inferre auſus eſt. Tentus illico, & ad Cæcilium perductus ærarij præfectum, Turri Londinenſi concluditur ex qua facile impetratum tulit, vt cum Guillelmo Vvhitakero ſua quædam de Religione conferret dubia; primas Theologiæ docendæ partes Vvhitakerus in Cantabrigia ſuſtinebat, indeque ſuo, Caluini, & Lutheri ore, in Catholicam veritatem, trifaux Cerberus adlatrabat. Hic ſuo cuipiam fratri, profeſſione Prædicanti hominem committit integrè dementandum, à quo paucis exinde menſibus Vvisbicum mittitur, vbi mox tanquam ſol minora ſydera defectione luminis ſui damnat, prærogatiuam Doctoris, gradus inſignibus confirmatam, tanto faſtu, ac ſtrepitu toties oſtentans vt tantumnon eius Academicum diploma affixum pectori præferret; quo ne fruſtra tumere videretur, poſitas quæſtiones, eò decidebat audentius quo erant intricatiores, etſi vt plurimùm, aduerſus communem aliorum ſenſum, ne ſe vel hoc ipſo, vnum ex aliis fateretur, ſed monſtraret ſaltem ſolitudine illla ſingularem. Sic Graïo morte horribili ſublato cùm ſubſtituiſſet Cæcilius hominem, iuriſdictionis fines vltra fas porrigentem, & arrogantem ſibi ſuo modulo maiora, nouus hic è tripode Doctor, vt anteuerteret eius gratiam falſa ſententia emere, pronuntiauit non licere modo, ſed ex officio conſcientiæ habendum pro legitimo iudice perſonarum, cauſarumque Eccleſiaſticarum. Sacerdotem ergo qui ſocium carceris Sacerdotem grauiter verberarat, effugiis haud ſcio quibuſnam, ſic

ab canonis pœna immunem ſtatuit, vt nec anathemate ſolutus; nec conciliatus percuſſo Sacerdoti, nitentibus in oppoſitum ſociis pergeret diuina quam cœteri non timidius vſurpare. His & ſimilibus cum non eſſet Vveſtono liberum non obſtare, in tantum furoris exarſit homo rabioſus, vt eum quoties occurriſſet morderet conuitiis, indoctum, temerarium, & hæreticum ſugillans, eaque de illo & ſcribens, & in illum mouens, quæ ſtatim referemus. Alter è tribus profeſſione arteque medicus, ſuas opinor oblaudes egregias carceri addictus, peſtem loco inuexit, nihil de Catholico retinens præter vocabulum, turbulentus, infamis, offenſionum ſator, & cum theologaſtro illo Doctore, Doctor quoque ipſe in medicis, ita iunctus, vt vnum putares, niſi ex duplicibus quæ inferebant damnis ſenſiſſes duos eſſe. Tertius fuit, quem aiebam, Sacerdos, percuſſi reus Sacerdotis; Prædicantis olim apud Caluiniſtas miniſterio functus; inde Catholicus, ſed mutata in melius fide, inueterata Prædicantis vitia nequaquam exutus Religione Catholicus vita hæreticus, ſic vino iram & cerebrum aſſiduè mancipans, vt appareret impos ſui. Ac principio quidem diſcors ab omnibus, poſt longè damnoſius in triumuiratum duobus cum aliis, concors, qua tricipiti factione abduxere ad ſe alios tredecim ex triginta duobus quos diu carcer ille inſtituerat omni probitate. Nunc quotidianum iſtorum penſum, confabulari cum Proteſtantibus Vviſbici oppidi, ludere, commeſſari, ſobrietatem aliorum, naſo ſuſpendere; quibus initiis, vt ſolet, in grauiora ſcelera, & offenſiones exeuntibus, qui reſtabant probi nouemdecim, ſegregare ſe ab iis coacti ſunt, ne reorum culpa infamarentur innocentes, crederenturque non diuerſè ab iis viuere, à quibus non erant habitatione, tectoque diuiſi. Conficiendæ rei modum inter ſe dum conſulunt, anteuertuntur facto ab iis, eorum conſilium iam ſubodoratis; & pudorem quem erant eiectione ſubituri, diſceſſione vltronea præoccupantibus; in qua licet omnia inuaſiſſent, tametſi communia, quæ minus erant incommoda, nec iis ad quietem, niſi humum nudam reliquam feciſſent, vexarentque illos conuitiorum, & oris maledici perpetua grandine, inſimulantes ſuperbiæ, ſeditionis, & ſchiſmatis, leuius tamen hæc, ipſaque adeò vitæ pericula ab iis ferebantur, quam diſſoluta prauorum licentia, eiuſque ſibi pariter imputandæ, quod erat procliui, diſcrimen.

Seiunctum ergo intra muros, quantum interius potuit, metati locum, illic ſibi præclarum operum ordinem formarunt, dignumque Sacerdotio, quo præter Pondum omnes præditi erant, & dignum hominibus mortem pro Chriſto quotidie operientibus. Ad delectum vnius qui cunctis præeſſet confluxêre vltro in Vveſtonum omnes, ſolus ipſe, ſe contra, omnibus obſtitit, aiens ſibi omnium minimo ſat eſſe, quod vel vnus eſſet ex omnibus. Rem tamen ad ſe ſingulorum delatam literis probauit iuſſitque Garnetus, ſed prudenti hac lege, ne præpoſiti nomine, ſed directoris præeſſet Vveſtonus; ne peculiari & proprio ſederet loco; ne cum poteſtate imperaret, aut reprehenderet, aut ius diſſentientibus diceret. Suo ſolum conſilio rogantes, & præſidio iuuaret; quod etſi ferè plus nihilo conceſſum,

exaggeratum eſt ab aduerſariis magna mole, calumniantibus Vveſtonum, qui diſſidiis animorum, & diſceſſione, monſtroſam illam aucupatus eſſet Præfecturam, qua Religioſus Sacerdotibus ſecularibus præficiebatur. Tanto literarum per Angliam, & extra, Romam vſque commeatu, & ſtrepitu querelæ perlatæ ſunt, vt Aquauiuæ Generali modeſtiſſimam ſui rationem compelleretur Vveſtonus exponere, & de ſuis illis Sacerdotibus ſociis ad Clem. VIII. deſtinare, qui cauſas ederent, ob quas illum ſibi præfici rogaſſent, quod cum minimè impetrarent, obtinuiſſe ſaltem illum Directorem, & velut ſpeciem vmbramque Præpoſiti: horum ex oculis & teſtimonio Sacerdotum habemus de ſanctimonia Vveſtoni, in Vvisbicenſi cuſtodia, de implacabili corporis odio & cruciamentis eius ſpontaneis, cum eſſet totus in alios melleus vultu ſerenus atque affabilis, licet compoſitus, & grauis ex longa vero tot annorum tolerantiæ palæſtra, patientiam adeptus, tam imperturbatam vt contumelias inter grauiſſimas nihil ei vnquam exciderit iratum, ſed æquabilitatem animi, & colorem vultus eundem ſemper tenuerit. Teſtatus autem eſt ſed aliquanto poſt Præfectus cuſtos Turris Londinenſis Papiſtarum quos ipſe habuiſſet fuiſſe neminem patientia heroica Vveſtono parem: ſomni erat paucarum horarum, ac ferè in tabulis ſtorea inſtratis, noctis reliquum in preces ibat; quanto porro ardore pietatis conciones pararet orans, ſignificabat copia lachrymarum quibus illi gemens plaudebat auditor: ægroti ſi aderant noctes apud illos exigebat inſomnes ſibique hanc peculiarem reſeruarat curam, vt iis neceſſaria omnia videret; nec ſe premi ſinebat liberalitas eius miſericors intra carceris anguſta, porrigebat ſe in omnes, quicumque illam imploraſſent, ſuppeditabátque illi Deus ex larga piorum charitate, quo illis ſuccurreret; vnde illud vt ſuum minimè aſſeruabat, ſed primi egentis, qui cum id poſceret, videbatur illi apud ſe depoſitum repetere potius quam rogare. Alienis vero ſic erat ſolitus mederi incommodis, vt ſua ſemper poſthaberet, ſibique interdum mutuo ad victum neceſſaria ſumeret, quod quæ habuerat omnia iam in pauperes erogaſſet. In miniſterio animarum quantus eſſet longum ſit referre, Hebræa, Græca, Theologiam morum, controuerſias quæſtionum, prædicationis ſed veræ, & Apoſtolicæ artem nobis tradebat. Summus eius & præcipuus labor de perplexis atque inuolutis conſcientiæ dubiis diſtinctè ſanéque reſpondere, quæ huc toto è regno extricanda mittebantur; dare conſilium in caſus lubricos, periculoſos, & nuſquam non obuios, calamitoſæ illius Chriſtianitatis; & corrobare Catholicos, & conſolari prolixis literis. Conſulebatur enim velut oraculum in cunctis ad ſcientiam doctrinæ pietatiſque ſpectantibus; adibatur præterea tanquam optimus parens, aut iis quos metus aut dolus tranſuerſos egerat in ſimulationem aliquam hæreticæ infidelitatis. Pandebat omnibus brachia & pectus, teneriterque cum iis flens, & dolens, eorum vulneribus medebatur, nihil ad vltimum ſpectari mirabilius poterat manipulo illo tredecim ſeditioſorum, in eum atque in nos iurato, ſigillatim ac ſimul, inſaniente in illum indignitate omni, quæ poteſt proiectæ conſcientiæ hominibus in mentem

mentem venire. Vveſtono ex alia parte prorſus immobili, nihilque in iis, aut ab iis dolente, præter offenſionem Catholici populi, & Dei offenſam. Imo illos inter ſe reconciliante, cum probris, minis, & prope manibus inuicem ſæuirent, coramque genua flectente, vt mutuam ab iis inter ſe pacem exoraret, quamuis inter ſe placati, & concordes, peius in illum quàm ante furerent. Tam longè attamen à pace illius turbanda aberant, vt illuſtri amico plurimum inuitanti ad fugam è carcere, quam illi parauerat, quo ſe ab illa improborum vexatione aſſidua liberaret, paucis reſponderit, ſe ſibi & aliis fructuoſius in carcere degere quàm extra carcerem.

His rationibus ad ſummum Pontificem ſuo munitis chirographo, Sacerdotes octodecim Vvisbicenſi ex carcere teſtabantur Vveſtonum, ſe reluctantem licet delegiſſe, vt eius prudentia regerentur, nec ſe vllum cenſere vſque ab Indiis tanta veræ humilitatis laude clarum, tantum aberat vt poſſet calumnia faſtus illius vmbra ei officere. En nihilominus Vveſtoni ipſius ex literis ad Præpoſitum Aquauiuam, quibus ipſum coloribus aduerſarij pingerent; quo nempe retro ab Indiis, nullus eſſet facinoroſior; ad minas, inquit, vociferatus, & terrores, quibus perpetuis infeſtamur, ad ipſas etiam carceris noſtri fores, addidêre famoſas literas, & præcones qui fanda infanda nobis ideo affingunt vt populi odia, & indignationem plebeculæ contra nos incendant; cælatiſque data opera diſſidiorum cauſis falſas perfidiosè ſubſtituunt; quod ſimus hæretici, ſchiſmatici, auari, ambitioſi, & quid non? quod furens inuidia, & odij rabies, abominandum linguæ ſuggerere, aureſque puerorum, virorum, feminarum, nullo diſcrimine omnium, quotidiana in nos maledicentia inceſtare, ac perſuadere hominibus, nos eſſe mundo, & luce indignos. Sed vbi, quod multum ſperauerant ad vexationes huiuſmodi redimendas, redituros nos ad vitam non cum iis modo, ſed ex iis agendam, nihil quicquam moueri, aliò conſilia vertere; duos foris accerſunt cauſæ huius cognitores, & Iudices quorum auctoritate compelleremur ad eos accedere. Horum alter Doctoris inſignibus, ſcientiæ nomine, & canitie venerandus, nolens cauſa indicta, & partis alterius defenſionibus inauditis pronuntiare de iure quæſtionis tam indignè ab iis, & contumeliosè extruſus eſt, vt cœlum verſus attollens brachia, & velut extra ſe, repetens exclamaret IESV! IESV! & hoccine eſt Catholicum eſſe; eſſerque vnius è noſtris comitatu ad portam deducendus quoad eorum è manibus ſecutus exiſſet] hoc ſuis literis Vveſtonus. Quo factum, niſi potius votis ad Deum ſupplicibus, & patientiæ inſuperabilis conſtanti argumento, vt ex aduerſariis tredecim, reſipiſcerent quatuor, & & in Vveſtoni amplexum refugerent, cum mutua vtrinque conſolatione. Ex nouem reſiduis peruerſitatis ſuæ tenacibus cum duo aufugiſſent, alter ab ſuis ipſius propinquis tentus, vel miſeriarum perpeſſione abſumptus contabuit, vel ab interitu proximè abfuit. Septem alij ſic ab ſe diſtracti, vt quadrifariam ſcinderentur, vnus Epiſcopi Londinenſis emiſſarius factus eſt, inter Sacerdotes rixarum fautor. Rodolphus Itel ſacrilegè impudens, non modo ad hæreticos defecit, ſed Prædicantis munus in iis obiuit. Me-

dicus quo peioris linguæ Vveſtonus ſenſerat neminem, dum manum ſupremam calumniis admouet, quas cum ſuis in Patrem conſarcinauerat ſub typos mittendis; plaga duplici, de cœlo ictus eſt. Primum enim repentè obmutuit, ſic deinde certo cerebro euerſus vt ſtupidus fieret, cumque nihilominus diebus aliquot ſuperſtes documentum terroris in carcere vagaretur, improuiſo ictu inſtar cadaueris in terram alliſus, alienatuſque ab ſe, & ſenſibus nullo pœnitentis, & Chriſtiani hominis dato indicio, animam eiecit; cuius porro in manus? loquantur eius acta præterita. Longè interea Londini fœdior in Vveſtonum ſurgebat tempeſtas, illorum ſeptem fœta calumniis qui ſe poſſe illum recuperare ſocium deſperarant, nec eius tamen poterant oculum, & cenſuram pati. Accuſarant Vveſtonum perduellionis in caput Reginæ coniurati. Ad hoc ſecreta verſare conſilia cum Cardinali Caietano Anglorum tutelari; cumque tunc rebellij nihil; proditionum nihil fingeretur cui non allineretur color aliquis à Papa, & Rege Hiſpaniæ quæſitum, vbi præſertim de Sacerdotibus & Catholicis ageretur, intexuêre vtrumque accuſationi, Vveſtonus cum Sacerdotibus carceris ſociis coniuratorum corpus creduntur conflare ad euertendam funditus Angliam. Probabiliter, nec ne, in ſecurum itur. Iuris Præfecto Vviſbici mandatur, Vveſtonum cum tribus quos de nomine citabant Sacerdotibus Londinum tranſportet. Præfectus conſultò tempus legit quo ſuum quiſque extra carcerem ſimul diſcumberent. Adeſt ſtipatus armatorum manu, ſtanſque media in porta rectus, Edmundum Vveſtonum (nempe vt ante ſignificauimus) Guillelmum, nomine acceſſit, tum duos Sacerdotes Egidium Arcerum, & Chriſtophorum Southuuortium. Poſtremò F. Thomam Pondum ſuo quemque tradens ſingulari cuſtodi & proprio, à quo aliorum prohiberetur affatu, & acceſſu. Vacuum exinde perluſtrans carcerem, quicquid libuit ſecum aufert, maximè literas, & ſcripta, & quicquid ad ſacra pertinebat, flentibus vbertim, & deplorantibus orbitatem ſuam, quos parens optimus ſuo nudatos præſidio cogebatur furenti audaciæ aduerſariorum diſcedens permittere. Hiems erat cruda; iter tridui Londinum, multis vt ea tempeſtate incommodis conſitum præter moleſtias, quæ à trahentibus potiùs quam ducentibus accedebant. Londinum ingreſſi horas duas, inter ſolutiſſimi popelli ſcommata, & iocos quibus maximè Vveſtonus petebatur ex Societatis habitu notus & inuiſus præſtolantur ſe tandem quid fieret. Coacti demum decreto conſilij, ſuo quiſque carcere clauditur. Vveſtonum excepit, tam horrenda, præter alias ærumnas ergaſtuli ſui graueolentia; vt, quod ipſemet ſcribit, præfocaretur illius mephiti, ſentiretque fore naturæ procliuius ſemel mori, quam diu in tantis durare miſeriis. Siue autem ad vnam cuſtodiam ſeu magis ad cruciamentum aptus eſſet locus; capi ſomnus illic non poterat, niſi defectum vigilia, & viribus corpus, humi proſtratum concidiſſet. Maligno lumine quod anguſtum mittebat baliſtariæ foramen feneſtellæ, pænè oculos amiſit. Diem totum ad eam applicitus, ſacras perpetuo legebat, relegebatque paginas, vna illarum conſuetudine beatus, adeoque in iis diu tritus,

vt

vt diceretur omnes memoria tenere. Euoluto illic biennio cuſtodem accepit paulo mitiorem, qui aſcenſum ei pandebat in tectum ergaſtulo imminens ad cernendum liberius cœlum, lucem viuam captandam, & auram minimè peſtilentem, ſed corrumpebat beneficij gratiam, negligentia illius, & contemptu, inductum enim in ſuperiorem proſpectum cum recedens clauſiſſet, ante quartam interdum noctis horam ad eum non redibat, cœlo interea, imbribus, frigore, aliiſque iniuriis ingruente, quorum ei nullum dabatur leuamen præter ſui cauum ergaſtuli cui denique reſtituebatur; interdiu vero ibidem conſiſtens à colluuie hominum, ex editiori turrium vicinarum probris, & conuitiorum grandine vexabatur, nnonunquam etiam ſaxorum. Quod patientiæ quæſtuoſum, & nobile ſtudium decurrit Vveſtonus ab anno 1559. ad Elizabethæ mortem, poſt quam cum multis aliis, Anglia pulſus eſt, nouo Rege Iacobo, exilium iis beneficij loco indulgente. Ex iis autem ſceleſtis, & perfidis qui noſtros atroci criminatione Vvisbico expulerant Vveſtonum & Pondum; acerbo ſuo cum dolore, & ambitu ſuo cæſi quatuor minimè expectati, ſed nec cogitati, quarto poſt menſe adſtitère; magna proborum conſolatione, grandique virtutum ac ſpiritus exemplo, quo ſplendere oportet homines, tàm alta, & ardua profeſſos.

Ab Secretario ſeu Scriba Reginæ caſſa conſilia. Sacerdotum & Catholicorum vexatio incrudeſcit. Carcer, & mors P. Rugerij Filkockij. Annæ Linæ virtutes, & merita, eiuſque Germani Guillelmi Heighami; & P. D. à S. Marco ex venerabili ordine S. Benedicti.

CAPVT XVIII.

Novo cum ſeculo, noua exagitant Angliam de Religione, & ſumma rerum conſilia, inania vtraque, mouentium imbecillitate; eam ob rem illa niſi leuidenſe non attingo, etſi mihi eius ex literis nota ſint, qui multus in iis erat. Nitebantur hæc verſatilibus fallaciis, & machinamentis iunioris Scribæ quem Elizabetha habebat à Secretis. Hic immenſum quantum ſuo ingenio, & vſu rerum nonnullo confiſus, potentiaque ſupra quam Secretarium deceret, in eam venit amentiam, vt putaret ſe poſſe amanuenſis ſtylum ſceptro Angliæ mutare. Ad hoc cœpit mouere de Arbella Stuarta in vxorem ducenda cum titulorum iure multi-

piici quos ad ſuccedendum Elizabeth ſecum trahebat legitimos; amicorum parare præſidia, Barones Regni, & iis addictos, omnes ſimul rem ſuam acturos propriam; terra marique armorum Præfectum, Comites, & præcipuæ in agendo notæ, ac ponderis dominos. Vt autem partes Comitis Eſſexenſis inimici ſui, Catholicorum minueret numero à quibus plurimum, ſpe meliorum amabatur, pactus eſt cum vno ex primariis illorum conſcientiæ libertatem, & Religionis Catholicæ vſum, ſanctè noſtris integrum promiſit. His ſe præmunitum ſubſidiis, prenſaturum ſe ſceptrum non indecoro ambitu ſperabat cum Rege Scotiæ Iacobo, at hic præter eadem iura, Regum vltimas rationes arma præſto ad nutum habebat in manibus, nec ſe illi aduerſum propterea Secretarius exhibebat, ſed eius potius fautorem partium officioſum & vtilem, deſtinato fortaſſis de Arbella ſua conſilio, quam ſemel adeptus, mox vt imperaſſet Reginam acclamari, moturus erat ſibi colligatos, & ſenem cadentem, proinde neglectam, vtque longis ſolet ex imperiis, inuiſam & exoſam Elizabetham amoturus ab ſe quocumque libuiſſet. Hæ Secretarij machinæ in omnem fortunam Regni ſibi ſubdendi libratæ, potentia partium quibus pollebat in Anglia Iacobus, laxæ in nihilum recidere, primuſque ipſe appulſo è Scotia Iacobo, & inaugurando Angliæ corona portas aperuit. Quæ hic breuiter decurſa opinor voluerint, ad ridendos illos qui felicitatem rerum omnem ſagacitati Elizabeth; prouido pectori, cordato, & erroris experti aſſignarunt; quæ nunc ſuis quam vnquam antea ſuſpicionibus pertinacius intenta, dum foris omnia obſeruatione ſcrupuloſiſſima, timoribus vacuis, exploratoribus, & cogitationibus anxiis peruagatur, & in Catholicis Angliæ vexandis tota eſt; domi non videt quid ab ſuis, ab intimis, ab eandem ſecum religionem ſectantibus, in Regni perniciem vitæque ſuæ periculum moueatur. Præterquam quod, cuius prudentiæ, cuius imo cæcitatis cenſendum fuerit Secretario vni, Publici poteſtatem eo cum imperio credidiſſe, vt maiori Rex potiri vix poſſit? Hinc ſenſata cuiuſdam de illo epiſtola. [Habet, inquit, fratrem Prouinciis quæ ſunt ad Scotiam Præfectum; Cornubienſi dabit ſucceſſorem; Montioyum ex Hibernia reuocabit; argento pollet infinito; poteſt omnia, & facit; adulatur, & timet nobilitas. Rex eſt denique, vt verbo abſoluam. Ac ſi ſceptro reipſa potitus fuerit, haud magnam propterea gaudendi fiduciam reponant Catholici in promiſſis tametſi millies & ſanctè iuratis, niſi fortè ſuis rationibus conferre ſentiat, plus aliquid conſcientiæ ipſorum indulgere. Meri enim politici, omnem in ſcenam verſatiles, vtilitatibus ſuis omnia metiuntur; promiſcuè illis ſunt iurata, peierata; ſacra & profana, dum rationibus propriis conducant. Quod hic anno proximè ſequenti patefecit, ſparſo vnde vnde in vulgus temerario rumore (quem forte ipſemet coniuratis ſuis vulgandum crediderat, vt ſuſcitaret publici odia in Iacobum cuius ſe riualem tacitè ferebat in amoribus coronæ Anglicanæ; ſimul, vt aulæ erga ſe ſtudia, & vultus populi obſeruaret.) En illum ex Patre Garneto, ſceleſtiſſimum rumorem cum iis quæ conſecutæ ſunt ex eo cruentis cladibus. Orta eſt, inquit, de repente in nos procella

terribilis;

terribilis; furitque ac fremit tam dirum in modum, vt nulla ſit nobis tam cæca latebra quam aduerſarij ignorent, nullus digiti motus quem neſciant.

Superiori hebdomada Londini ſcrutatus eſt ſingulas vrbis regiones, qualis antehac nunquam indagatorum numerus. Eorum vel vnus pro virili ſua quadringentas domos perſcrutatum ſe ait. Seueræ interim intra palatium & ad portas, cuſtodum excubiæ; ob miſſam vndeuis temerè ſtultam vocem, Ieſuitas cum Rege Scotiæ Iacobo in caput Reginæ coniuraſſe. Ducenti ferè iam carcere tenentur, quadraginta in iis Catholici, Sacerdos vnus, in cœpto aſſiduè pergitur. Noſtrique vno iactu ſperabantur ab iis reti eodem inuoluendi, quod ſcirent omnes Londinum conuenire. Sed eò paulatim, & omnes conuenimus, ſingulari, quæ Deo ſit gratia, noſtri animi voluptate, & nihilominus ab aduerſariis ſecuri. Profeſſi ſunt Iudices non ſemel pro tribunalibus, promiſſum ſibi à tribus noſtrorum aduerſariorum, fore vt omnes ſibi proderent Sacerdotes, aſſectatores Blackuelli Archipresbyteri. Sexcentis tamen vallati periculis, miſſam nihilo triſtius cantu ſolenni celebramus.] Hactenus Garneti epiſtola.

Non fuit tamen annus ſequens, ab ſanguine Societati ſiccus. Eius ſpargendi ſors fortunatiſſima in P. Ruggerium Filkockium incidit, magnum planè virum in omnibus quæ valet pietas, & doctrinæ ſuppellex, ad lucrum animorum, culturamque conferre. Duacenſi ex ſeminario, Vualliſſoletum miſſus, iamque illic & Theologus, & Sacerdos traiecit in Angliam duratura de ſe virtutum præſtantium relinquens monumenta; ferenſque viciſſim Apoſtolici ardorem pectoris, & deſideria fundendi ſudoris, & ſanguinis, in Chriſti obſequium, & Societatis, ex qua illos hauſerat ſpiritus, quorum fructum auebat illi reponere. Bilbai ſoluens Cantabriæ portu cum P. Oſuualdo Teſmundo applicauerat ſecurus in Angliam anno 1598. tam præſenti vbique ſoſpitantis Angeli, comitatu vt cœleſti magis quam humana ope viderentur hoſtium manibus ſubduci. Ac Filkockius quidem in media ſtatim quæ nuſquam ingentia deerant, ſe immiſit pericula diuinæ præ omnibus intentus gloriæ & Catholicorum bono, quibus ſacerdotalem nauabat operam, peculiare ſui experimentum dare Garnetto ardebat, vt adſcriberetur ab eo in Societatem. In hanc poſt biennium adlectus parto bono dum geſtit, inſiſtitque illius implendis partibus; proditur, capitur, Portæ nouæ carcere clauditur cum P. à S. Marco Barkuuorthio, Monacho S. Benedicti; paucis inde menſibus citatur ad tribunal Februarij die apud nos vigeſimo tertio, anni 1601. biduoque poſt forma omni iudiciorum, & iuris omiſſa, ex ſola qualicumque coniectura, proditorum damnatur ſupplicio, quod verè an non, præferret tamen, poſſetque Sacerdos præſumi. Qua forma iuris tam informi, paucas ante horas necatus fuerat P. à S. Marco, teſte nullo, nullis argumentis, nullo Duodecimvirum Iuratorum ſuffragio; vna Iudicum iniquorum ſuſpicione voluntaria, facti euidentiam ſibi arrogante. Vnus tantum actorum oculis præditus, inuiſibilia cernere ſolitis, affirmauit illius in fronte ſe legere *beſtiæ characterem*; Sacerdotij notam volens intelligi animo impreſſam quod ſacrilegium reſorberi ab il-

lo oportuit reſponſione generoſa Patris à S. Marco. Fronte, inquit, aperta Chriſti crucem gero, quæ me aduerſus dæmonem, hæreticos omnes, aduerſarios, Dei hoſtes confirmat & roborat, nec quicquid à vobis intentetur minarum, & malorum, vos metuo; mihi enim haud vnquam fuit optatius viuere, quam pro fide Catholica mori. Sic ille tunc, ſed longè ſeuerius, Prædicantes abegit duodecim, ad euertendum illius animum ſubmiſſos. [Faceſſite, ait, diabolici canes] tribuſque his ab ſe amouit verbis, quorum tamen poſt paulum, ipſum pœnituit, dataque ad amicum epiſtola timuit, ne quem eorum offendiſſet qui ea audierant; [Quæſo, ait, ne mihi culpæ vertas, quod Dei hoſtes acceperim acrius. Paſtus annos ſupra viginti duos virulenta illorum doctrina, quantò de illa recogito, tantò illam magis auerſor & deteſtor Religionis ſaniem, Religionis omnis expertem. Anni ſunt octo, ex quo in ſchola Chriſti do ſtudiis operam. Magiſtrum in fide nactus ſum, Doctorem Barretum virum prudentem, & venerabilem annos duos. Ante tamen Duaci Eccleſiæ me reſtituerat P. Georgius Fiamingus, cui ſi quid profeci in rebus animi, ſi quid operatus ſum boni, totum ferè id illi debeo. Cœteris de ſancta Societate IESV hominibus mirabilium virtutum, laude eximiis ago ampliſſimas gratias, eoſque amo, ac veneror magnoperè cupiens, idem vt omnes mecum præſtent. Fuit mihi ſemper in paucis amicus & vnicè carus confeſſor Chriſti Dominus Arturus (hoc P. Ruggerius Filkockius latebat ſub nomine) ſiue olim liber, ſiue nunc mecum in compede; vir excellenter humilis, patientiæ, pietatis, & charitatis exquiſitæ, dignus cuius exemplar viuendi norma ſit. Dictat mihi animus futurum vt ſimul moriamur, qui ſimul tamdiu viximus.] Planè autem illum dictatæ animo diuinationis exitus non fefellit. Poſtridie ambos Februarij vigeſimo ſeptimo veha craticia ſeiunctim ligatos ad patibulum raptauit, quò dum incipiunt tendere via lento tunc, & alto cœnoſa luto; exiliens gaudio P. à S. Marco, modulatè illud incinuit. *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus*; præeuntem, cantu ſimiliter excepit Ruggerius, *& lætemur in ea*, viæque reſiduum ad Tibornum vſque cantantes, & alacres peregerant. Illic Ruggerius ſublatis in furcas oculis, matronæ nobilis virili, ſanctoque ſpectaculo incredibilem hauſit conſolationem. Huic aures ſolitus præbere confitenti cernebat hoc ipſo temporis, prærogatiuam pugnæ, triumphique obtigiſſe, datumque vt ſibi in cœlum præiret. Vitam egerat valde ſanctam, & heroicarum nomine virtutum magno apud Catholicos in honore, ne propemodum prius adulta quàm martyr, grauibus adeò perpeſſionibus ſemper exercita; ob collectos domo Chriſti Sacerdotes, eandemque ob cauſam capiſtro denique addicta. Quicquid boni tenere ſe cœlitus confidebat, acceptum ferebat Societatis miniſterio, quæ magnam vice verſa opem ad Eccleſiæ illius auxilium habebat in ea repoſitum, quare noſtris in rebus, meritò eius meminimus. Anna Linea dicebatur de mariti ſui cognomine, nobilis alioqui, oriundaque ex familia Heighami opulenta, ſed patre feroci Caluiniſta, qui poſt laceſſitam inaniter eius conſtantiam, cum fide naturam abiiciens,

dote illam boniſque omnibus ſpoliauit; patrimonio autem legitimo Guilielmum natu maximum filiorum, hoc eſt octies mille florenis annuis. Et Guilielmo quidē præbuère quem ſolent inuictis Catholicis commeatum Conſiliarij Regij, iuſſum prehēdi, ne quem exēplo magnanimo comoueret ad Breiduuellium dānant, quem eſſe diximus colluuiem flagitioſorum, & Regni ſentinā. Illic ſub fuſte operum hortatore, viliſſimis, & moleſtiſſimis miniſteriis, quæ norunt etiam qui nihil norunt, iiſque victum ſudant, & emunt, Guilielmi penſum erat rotam grandem inceſſu perpetuo verſare quæ machinæ cuidam flexu ſuo imprimebat, miniſtrabatque motum. Hunc Ioannes Gerardus, mutatis perſonis, & veſtibus adibat ſæpiùs refouebatque egregium iuuenem ſtipe ſubſidiaria, & robore animi, quo vtroque illic egebat plurimum; illo ad ferendas eius loci ærumnas, hoc ad periculum, donec ab eo ſeruili opere grandi pecunia redemptum, & in Catholici ædibus aliquamdium retentum, in Hiſpaniam miſit, Societati quam ardenter optabat adſcribendum. Anna Catholico integerrimæ fidei, & conſcientiæ viro nupſit, ac ſponte propterea pauperi, ſpoliatoque Patris barbarie, omni hæreditatis iure, & quouis ab ſe in malam rem quam longiſſimè amandato idcirco hunc hoſtes fidei, extra mundum clauſere, hoc eſt accenſuère damnatis carcere, ſed cauſa indicta, qui diuturnis confectos miſeriis denique abſoluat.

Viro mortuo Anna, ſui tunc iuris, & Dei tota, Gerardo ſe integrè permiſit in interiori homine fingendam, qui ea in arte mirabilem ſortitus prudentiam, magiſterio ſingulari, eiuſmodi animas virtutis eximiæ initiatas fundamentis ad ſummum prouehebat. Huic equidem vitam tolerabilem faciebat deſiderium mortis pro Chriſti cauſa oppetendæ, ſed alia omnia millies, ſuis vt aiebat peccatis commerita, ſperare illam verecundabatur, etſi ad hanc omnis eius vitæ tendebat ratio. Domum triennio ſeruauit, quam Londini Gerardus conductam tenebat in hoſpitium Sacerdotum, & neceſſarias haud raro eorumdem conſultationes: miniſtrabat iis materna cura, & reuerentia ancillari, ſuggerente Gerardo neceſſaria ad victum, & veſtes, in diem horaſque verſatiles: illic periclitata ſæpiſſimè; vitamque Sacerdotum ſæpè induſtriis, & ſolertibus latebris tutata, domum tandem illam deſerere cogitur, quod eſſet iam exploratorum oculis nimium obiecta, & cubiculum conducere quàm longiſſimè ab vrbis frequentia ſemotum, eò ad diuina dum conuenirent Catholici, & die quodam maximè ſolenni Franciſcus Pages ſacris ornatus ad aram procederet; ecce tibi ad fores Catholicus proditor, cum capitalium Delegato, & lictoribus armatis, incurſione tam ſubita; vt ægrè Pages fuga laberetur, quem cum tota domo non inuenirent ſcrutatores; eius tamen altare, & ſupellex ſacra indicium faceret; capitur Anna, & iudicio ſiſtitur, interrogataque à Popamo, num quos domi quandoque Catholicorum Sacerdotum hoſpites habuiſſet, reſpondit omnino in hæc verba; Domini mei! fateor quod res èſt hoc vnum dolet, nihil præterea, quod non potuerim millies tantum quam feci excipere, millies quam curaui leuamenta illis, & miniſterium nauare. Ex

quo tam nobili reſponſo Popamus feminã nobilem, ægrotam, alienis ad tribunal portatam manibus, ac ne illic quidem in pedes cõſiſtentem ad furcas damnauit, quibus pio, & dulci oſculo ſalutatis, mortem cupidius excepit quàm alij vitam conſueuerint ſeruare. Mortis huius accepta generoſitate, honorarium Reginæ gynecæum pro ſua parte, verborum conuitiis omnibus diſcerpſit Popamum, diriſque omnibus deuotum quæſiere, num eſſet hominis ſenſu animæ aliquo, & ſcientiæ præditi, ac non peſſimi potiùs, & indocti matronam nobilem, citra cauſam probatam contra ius damnare, cum eum qui fugerat, Sacerdotem eſſe vna ſuaderet anticipata ſuſpicio, & femina nobilis ſuum generatim deſiderium teſtata, de illo nihil prorſus affirmaſſet. Verum enim vero effrontis iudicis aſſuetam ſimilibus frontem ferream, probris verberabant. Fuit ergo hæc Anna quæ Filxocxium ad mortem quam expetierat vix hora integra præuertit, qui abſente Gerardo ei à confeſſionibus fuerat, eique licet breuiſſimè ad mortem beatam præeunti ſanctiſſimè inuidit. Nec tamen ſtatim illam ſecutus eſt, anteuertit illum P. à S. Marco qui ſolutus crate verſuſque ex curru ad populum, ſui, ac fidei, & Catholici dogmatis rationem edidit tam fortem, & liberam, vt eam luerit, inhumanitate aduerſariorum extra omnem morem: nam cùm eſſet procero, grandique corpore, nec diſpari robore, duraturus erat cœteris breuius antequam laqueo fauces clauderentur; ſubducto nihilominus curru pendentem carnifex ſuſtentauit ne molè corporis breuiſſimo illo ſtrangularetur ſpatio quod alter carnifex in reſcindendo ponebat laqueo; hinc quod erat neceſſe conſequi viuens, & ſentiens euiſceratus eſt, tam inuſitata barbarie, vt cum exemptis iam carnifex inferioribus inteſtinis, in apertum plaga capaci pectus immiſiſſet manum, ad reuellendum ex eo cor, ſenſu doloris viuaciſſimo exclamarit. *O Deus! miſerere mei:* cui ſpectans è curru Filxocxius, accinctus vt eum mox conſequeretur, cœlum inclamauit, & quibus proximè inſtaret cœli fores, & tolerantiæ præmia, quantò grauioris, tantò pleniora, & illuſtriora, paulòque poſt illum nihil eius laceratione conſternatus, nihil conturbatus, fauces laqueo, pectus cultro carnificis ſubiecit.

Poſtremum,

Poſtremum, maximè in Societatem Elizabethæ Reginæ edictum. Quod explicatur in gratiam Catholicorum Sacerdotum. Gerardus Eccleſiæ & Societati Franciſcum Pages lucratus eius cauſa comprehenditur ſuaque induſtria illum ſeruat. Poſtea Sacerdos, & iam noſter captus, proditorum ſupplicio damnatus moritur.

CAPVT XIX.

POSTREMOS Reginæ ſpiritus ad quos ſenſim legendos accedimus, ſtultè quis putaſſet, venæ futuros melioris quàm quæ annis quatuor ſupra quadraginta aduerſus Catholicos; viginti duobus aduerſus Ieſuitas æſtuaſſet, quanto ſibi acerbius inuiſos, tanto minus reipſa, & verè metuendos.

Argumento ſit huius anni minax, & lamentabile edictum, cuius lacinioſa prolixitas in immenſum iret, ſi particulatim ad condignas ſingula exigerentur noras, etſi alioqui nouis hiſtoriam aucturas. Pauca ſolum ex iis ſeligam, quibus multa non pridem peculiari à me perſcripta ſtudio euidentius confirmentur quæ ſi ex Reginæ ipſius autographo, & manu, iuſſaque illius mandato editione non conſtarent, nec fide forſitan cenſerentur, nec publico digna.

Suam principio attollit infinitam clementiam, in qua culpam etiam agnoſcit nimiæ placabilitatis cum aliquo licet ditionum ſuarum detrimento, imo & vitæ periculo, proin à ſanguine abhorruiſſe ſe ſemper longiſſimè (Sacerdotum nempe ſecularium mortibus, & noſtrorum) & in quendam potius declinaſſe, legum quas ipſamet tulerat, minus forte laudabilem neglectum, quibus Religioni veræ cautum voluerat (ſuæ videlicet Parlamentariæ) contra illius turbatores, maximè Sacerdotes Roma miſſos, eorumque occultatores, & patriarios. Quo in atriculo notandum diſtinctius quod refert plurimum ad eximendum Catholicis errorem, haud ſcio quibuſnam, certè ſuas quaſdam ob cauſas proprias minus benè in Angliam affectis, qui ventorum ignari, vnde hæc mota fuerat tempeſtas, dicere auſi ſunt, totam eius cauſam, Regni reique publicæ cauſam eſſe, Religionis Catholicæ nequaquam, ſed huius titulum, ac nomen ad rationes publicas, ſeu rei caput velut obliquè acceſſiſſe. Eam ob rem, & Sacerdotibus, & aliis, Religionis

nomine in Anglia cæſis, deeſſe meritum quo poſſint vnquam in martyres ab Eccleſia adſcribi. Atqui, pergit hos contra interpretes Regina; *Fatemur,* ait, *ingenuè ſperaſſe nos pro noſtra clementia meliora de Sacerdotibus his Romanis, auctoritate aliena, & inani* (hoc eſt Ro. Pontificis) noſtram in Angliam tranſmiſſis, ad ſeducendos noſtros populos, *& ab noſtra Religione ſauertendos, & certa conſequentium ratione à debita nobis obedientia.* (Vt Gubernatrici nimirum ſupremæ, & Anglicanæ Eccleſiæ capiti) quis enim queſtus eſt aliquando, aut per calumniam commentus Sacerdotes Catholicos detrectare illius imperia, temporariæ poteſtatis, & maieſtatis indicta iure, vel ab iis quenquam auocare? Cum è contrario Puuritanorum damnent, & deteſtentur licentiam, qui leges Principum ſomniant pugnare cum Euangelij libertate, nec iis obſtringi ſe poſſe. Quod ergo Regina præcipuè ſpectat; & quod huic adiungit, Religionis cauſa eſt. Illud generatim ad totam attinens ſectæ ſuæ fidem; hoc ad diſſidium ſchiſmatis, & diuulſam ab Eccleſia ſacroſancta, eiuſque legitimo, & œcumenico capite conſenſionem. Hoc vſa proœmio ſuam graui lamento proſequitur malè feriatam clementiam; & Catholicorum cæcitatem, quod vtrumque, vt iure credatur facere, accuſationes in Pontificem Ro. in Regem Hiſpaniæ, in Sacerdotes exaggerat, maximè Ieſuitas vitæ ſuæ, ac Regno capitaliter infenſos. Librorum quorumdam farraginem quos teſtes producit coniurationis ab Sacerdotibus, & Ieſuitis in caput ſuum motæ, Blaxuuello Apoſtolico Archipresbytero, auctore & auſpice; ſed enim rem aliter habere, ſoloſque eſſe Ieſuitas qui pergant ab ſuis partibus quoquo modo ſtantes diuexare. Ac ne, inquit, impia natio vnquam deſit, inſtituêre commercia noſtrorum iuuenum quos in Seminaria tranſportent externa, primum vt regni præcipuas corrumpant familias, deinde vt ſibi poſt ſe relinquant ſimillimos, hoc eſt libris, inſidiis, machinis, æternas nobis facturos moleſtias. Commemoratis ſub hæc partibus diuiſorum, ait, Archipresbytero ſubiectis, id eſſe propoſitum vt Reginam occidant, & Regnum euertant (hoc eſt Catholicæ Religioni reſtituant) alios vero iis oppoſitos (quos nolo cum ea ſuis nominibus cenſere) maligna eorum conſilia non modo exſecrari, ſed ſcripto, & voce ſuam ad arma deferre operam, vt in primis ordinibus contra illos pugnent. Inde coniici maiorem Ieſuitarum nequitiam, & adhærentium Archipresbytero; ſed nec ab aliis integrè ſibi ſatisfactum; ſequitur ſiquidem, ſtupere ſe vndenam hi Ieſuitarum aduerſarij, niſi ex patientiæ ipſius abuſu, diuinent, & buccinent cogitare ſe de conſcientiæ indulgenda vbique libertate, & Religionibus duabus in Regnum admittendis, quod Deo innocentiæ noſtræ teſte, nec nobis, nec noſtris conſiliariis in mentem venit cogitare, aut huius diuinationis, & ſtultæ licentiæ ſuſpicionem nullam nedum ſpem fauere, quippe quæ huius Eccleſiæ ſtatum pacificum eſſet funditus euerſura, & confusè mixtura rerum publicarum ordinem præclarè inſtitutum. Effrontis eſt impudentiæ, in iis minimè tolerandæ, indulgentiæ huius & conceſſionis nunquam cogitatæ ſuſpicionem feciſſe tam temerariam, vt ea conſiſi, luce palam, & de meridie, haud ſecus, ac liberi tota

Londino

Londino vagarentur. His demum incommodis, & periculis obuiam itura, Regni adminiſtris ſeueriſſimam, ſi vnquam antea, mandat Ieſuitarum inſectationem, & Sacerdotum iis adhærentium, iubet vtroſque intra dies triginta in continentem traiicere; alios Reginæ, vel ſeſe miſericordiæ committere penitus, vel Regnum pariter intra ſpatium dimidio amplius purgare. Ieſuitas vetat, ſeu quoſuis alterius ordinis, & Sacerdotes Anglos, pedem in Angliam mittere ſi abſunt; pedem ſi adſunt, in ea diutiùs præſcripto ſpatio figere. Appulſos tecto, aut re vlla iuuare, proditorum morte his omnibus indicta, & hactenus quidem funeſta & vltima Elizabethæ indictio, cuius infelix! quadrimeſtri abrepta progreſſus vllos ſpectare vix potuit, nam Franciſcus Pages noſtrorum poſtremus qui ſub eius Regno, ferroque vitam poſuere iam anteceſſerat. Hic vero, & librum hunc, & noſtrorum tormenta, vincula, & cruciatus, & mortes ſub Elizabethæ imperio coronabit.

Erat Pages honeſto admodum, locuplete loco & commodò natus. Expletis Londini legum ſtudiis municipalium, earum domi diſcebat vſum ex viro nobili, & in eo præſertim doctrinæ genere præcellenti: accedebant ab natura dotes quæ oris animi, & morum elegantia inſigni cum pari modeſtia, conciliabant iuueni omnium amabilitatem; hunc viri, quem dixi nobilis apud quem erat aſſiduus, filia, ſperauit poſſe habere in coniugem, licet inferiorem gradu, ſi modo ad partes Catholicas, (erat enim Proteſtans, & Virginis parens Catholicus) eum pelliceret. Perſuaſus igitur ab ea vt Patrem Gerardum qui tunc in carcere Clinxio liberè adibatur, de ſalute audiret, ſic eius pro cœlo egregia indole, ſic ille Gerardi virtute viciſſim captus eſt, vt expugnatus ſit paucis congreſſibus, poſt ſenſim virtutis Catholicæ ſupremo inſtinctus ambitu, aulam, ſponſam, ſpes omnes caducas animo eiecit, nunquam æternum repetendas, deditque ſe antiquo Gerardi hoſpiti famulum. Sed accidit iuueni valdè importunum, quod è Clinxio carcere ad quem ædes habebat conductas ille hoſpes, transferretur in Turrim Gerardus, in qua Pages vt ante non poterat diuino eius alloquio frui, quod vnum licebat proſpectu mutuo conſolabantur illam orbitatem. Expiſcatus ergo qua, inter alias, caſtri eius turres clauderetur, obambulabat procul illius feneſtris in ripa Tamiſæ aduerſa, arrecto anxiè in eius feneſtram oculo conſpicatus ergo de feneſtra ſpectantem, aperto capite, ac fermè de genibus, quaſi aliud agens, ſalutauit; ſalutatuſque viciſſim, modeſta capitis inclinatione, & leuique indicio religioſæ adprecationis; hoc etſi minimè obſcurè animaduerſum ſe ſentiens, cùm iteraret quotidie Pages; cautior illo in futurum Gerardus, & inſidiarum experientior improbabat quidem; & accipiebat malè, ſed fruſtra fuiſſet inambulanti feneſtram occludere, duraturo nimirum ibidem ad ſeram veſperam, & apertiorem de ſe ſuſpicionem præbituro; & vero die quodam, dum pio defunctus officio Cæſariem reponit, velut hæc fuiſſet capitis detegendi cauſa, à capitalium Miniſtro repente inuaditur, prenſuſque brachio, ad ſummum Turris præfectum trahitur, interrogatur quid illi negotij circa

caſtrum; quid ij verſus Gerardi carcerem tot nutus? Quid compoſitio crinium repetita? Cui Pages vehementer calere, proin auram fluminis frigidam in aperto captare, & deambulando laxare animum. De nutibus, carcere, Gerardo qnod diceret ſe nihil habere, quod hæc prorſus noua ſibi nunc ad aures venirent. Remittitur itaque ad reorum examinatores, in arte veri extricandi verſatiùs tritos, ij fraudem illico meditati Gerardum accerſunt, qui cauſa ſtatim accerſendi præcepta, mox illam comperit, dum Pagem præ foribus inter alios vidit, adſtantę lateri cuſtodę ſatellite. Præſentem monent Examinatores; eſſe illic nomine Franciſcum Pagem, qui ſe diceret intimum, optaretque cum eo colloqui, ſe vero vtrique id non grauatè indulgere, dum breuiter fieret, Gerardus oculo melior in perſpiciendis illorum artibus, quam ipſi manu in iis texendis. Per me quidem, ait, mecum cui libuerit loquatur, ſed hunc Pagem me prius, & videre, & noſſe opus eſt; nam quod profitetur ſe mihi intimum nec certè illum in pectore reperio, nec ſcio, aut vnde, aut vbi, & quando, quouè modo illuc ſubierit. Quo reſponſo ſenſere minus ſe ludendi peritos eſſe, quam Gerardum eludendi, minari ergo truculenter, niſi ſigna illa à Page edita confirmaret, & ſignificatum illorum ediceret. Sed nihil vlterius ex eo expreſſum, et ſi peierarent Pagem ea de ſe & de illo confeſſum, quorum ſilentio ad torquendum illum cogerentur, è conſpectu amotus cum in procœtone, diſtineri Pagem exiens aduertiſſet, denuo ſcilicet vocandum, vt poſſet cum eo Gerardus ſi falſus eſſet obiecta componi; circumactis indignans, conſtitit oculis, & quæſita ex ſe cum ſtomacho explodens, eſtne hic, inquit, magna voce, ille neſcio quis Franciſcus Pages ſimplex & ſtolidus, qui ſe mihi iactat familiarem & intimum fictaque mei notitia infortunium ſibi quærit? Plura cuſtos vetuit dicere, pauca hæc raptim pertexuit ne deciperetur Pages eorum periuriis quibus illi ſacrilege confirmaturi erant, palam à Gerardo facta, quæ ipſe tanto ſuo damno, tamque inani ſilentio premeret. Iis Gerardi verbis præmunitus ſtetit arcani tenax Pages, & ſycophantias periurorum, non ſine rubore eliſit, qui iuſta & pia toties inſectati Catholicorum æquiuoca, periurium, & iuſiiurandum; fas, & nefas; ius & iniuriam indiſcriminatim, ſi ad rem facerent adhibebant. Cœterum, aut reus, aut inſons Pages, niſi mulcta pecuniaria illorum manus non euaſit. Hinc ſuperiorum doctrinarum, ſtudio & Sacerdotio comparandus ad Societatem, cuius deſiderio feruebat, in Belgium tranſiit, iiſque poſt annos aliquot inſtructus, cum experimentum ſui in Anglia Doctori Gerardo, & qui noſtris illic præerat Garneto, ſecurum & ſolidum præbuiſſet, cooptatus eſt in Societatem credituſque Gerardo in peculiarem curam quò ſaltem poſſet in Belgium tranſuehi, vt inter noſtros ſui vnius culturæ incumbens, in operarium fingeretur minimè vulgarem. Sed enim aliter Deo viſum, qui ſuo impenetrabili, ſed ſancto, & ſemper iuſto conſilio, Pagi nouitio coronam deſtinarat, ad quam alij longo annorum, & ſudorum, & meritorum curſu reipſa non attingunt. Ab ſuo igitur in Angliam reditu Lon-

dini ſubſiſtebat apud Annam Linam cuius nuper beatum narrauimus exitum, vnde ſe primis inferentibus tenebris prodibat ad Catholicos requirendos quibus animi ſubſidia domeſticatim miniſtraret; cum ecce tibi nocte quadam, ponè ſequi aduertit feminam, & habitu vilem, & paſſu non æquo, habuitque illico ſuſpectam, tametſi neſciret paulò ante Catholicam, tunc propudioſo quæſtui deuotam nundinandi vitam & libertatem Sacerdotum. Properantis ergo vt eam deuitaret, & ipſa celeriùs veſtigia premere; diuerticula captantem, & quas primum fores apertas cerneret introgreſſum, feſtinatò ſequi; ſed eum nobilis ædium Dominus, dum poſtico educit, velut creditoris fugitantem manus; tam improbo ſtrepitu, tantiſque clamoribus, ad proditorem, ad rebellem, ad Reginæ hoſtem, & Seminariſtam Presbyterum, nequiſſima meretrix ad fores vociferabatur, vt exterreretur ædium Dominus, nihilque volens tricarum in foro habere; concurrenti, tumultumque augenti viciniæ illum committeret, quæ ſtatim ad Popamum ſupremum Londini iuris hoſtem, & vindicem traxit, à quo ſine mora, futuri ſpecimen in Lymbum mittitur, illum nempe quem ante deſcripſimus ſimillimum inferis carcerem. Cauſa interiectis aliquot diebus momento acta, & peracta, nulla confeſſione, nullis indiciis, nullo teſte ex nuda & ſimplici Aduocati Regij accuſatione, iurati duodecim reum pronuntiant Proditorum ſupplicio addicit Popamus, quòd auctoritate Ro. Pontificis extra Regnum Sacerdos conſecratus rediſſet Angliam, quam mortis optatæ iniquam ſententiam quanti fecerit vir ſanctus, quam lætus exceperit luculenter probauit; nam à tribunali traductus in carcerem priori minus incommodum, Henricum Floydum Sacerdotem in eo reperit, eius ſententiæ dolore grauiſſimè afflictum, ſibique ad genua cum fletu atrocitatem iniqui iudicij, & ignominiam deplorantem. Huius verba & lachrymas Pages neutrum decere, beneuole monuit, ecquid enim ait, & tu ex iis es, quorum totus caducis & ſub oculos poſitis proſpectus definitur? Et quorum miſeratione, ac lachrymis Sacerdotûm mors lugetur, quam oporteret feſtis gaudiis proſequi? Ergonè pro ſumma infelicitate nobis tandem à Deo conceſſum doleamus quod ab eo tamdiu & toties, tantoque ambitu concedi petiimus? Num ergo nunc longiùs à beata immortalitate, quam à Tiborno ſum? Num paucas intra horas & paucis paſſibus in eam tranſiturus? Hæc ſunt videlicet argumenta lugendi, & non potiùs gratulandi atque inuidendi? Et creuêre vſque adeò hi ſenſus effuſæ lætitiæ in Dei famulo, vt mane proximo moriturus, Floydò poſt mutuam vitæ omnis expiationem celebrante compos ſui Pages præ gaudio non eſſet, ambigeretque num ſibi fas foret poſt eum celebrare, veritus in ſenſus, & voces lætitiæ, ne forte inuitus erumperet, non ſatis condignas reuerentia rei ſacræ. Celebrauit tamen ea copia voluptatum æternis de rebus circumfuſus vt Floydo diceret, plura nocte illa ſe de iis edoctum, quam potuiſſet multorum annorum ſtudio conſequi; nec eſſe vſquam orbe toto, vel tantum cruciatus, vel tantum bonorum, & deliciarum quo poſſet à Deo auerti. Quod ne vlla

ex parte ſibi tribueret, certoque ſentiret eſſe gratuitum, paucis hinc horis repente exareſcit ; & denſa mentis caligine circumfuſus, mœret, angitur, exhorreſcit, pallet, immobilis, vnoque in obtutu defixus ſideratus, & extra ſe totus, quodque vnum miſero ſuccurrebat preces Floydi ſupplex efflagitans. Erat hæc non deſtitutio diuini fauoris, ſed ſalubre, ac breue documentum; paulò enim prius quam ad Tibornum raptaretur, rediit animo ſua lux, ſua tranquillitas, ſua vis, ſeque ipſe totus integrè recepit, curru illic conſcenſo, collum capiſtro præbet, verſuſque ad populum, magna voce, Catholicæ fidei, ſanctitatem, & neceſſitatem conteſtatur. Eiuſque ſe cauſa periucunde mori, vnius reum Sacerdotij Romani, & religioſi in patriam regreſſus, ad conferendam animis in ruinam præcipitantibus, & periclitantibus quam valeret opem. Hæc in aures & oculos Prædicantium, qui currum item conſcenderant, verum ſui magis pompam populo daturi, quàm ſpe, quicquam ex eo exculpendi; quare partim ab eo, vel ſurdis auribus neglecti; partim vt decuit reiecti, breui abſtitere, ſuam illic operam perdere. Pages Societatis IESV palam nouitium profeſſus, ſacroſanctum id nomen pronuntians, ſubtracto curru hæret pendens, & ſatis placidè moritur. Detractis viſceribus, quadratim ſecatur, membra oſtentui per vrbem affiguntur; caput in ponte Turris ſublime attollitur, quæ mors eſt altera, alterumque infamiæ æternæ patibulum.

LIBER

LIBER SEXTVS.

Libri argumentum. Elizabethæ morbus, & mors & anceps de iis hiſtoria. Iacobus Rex Scotiæ, Rex Angliæ proclamatur. Sacerdotibus carcer exilio mutatur. De P. Veſtono, & F. Emerſono.

CAPVT PRIMVM.

NOVA ſe nobis hic ſcena pandit ſub anni exitum 1602. malorum potius acceſſu quam nouitate ſpectabilis, principio quidem Catholicis læta (quorum mihi alternæ bonorum, & malorum vices pro argumento,) ſubinde vero vt ſolent fabulæ, adiectione aduerſorum & terribilium denique funeſta, & miſerabilis. Horum caſuum euentus multiplices, & perplexos enoluet hic liber narratione perpetua annorum quatuor morte videlicet Elizabethæ, ſucceſſione Iacobi Regis, nouæ actiſque retro ſeculis inauditæ coagmentatione Monarchiæ, ex Anglia, Scotia, & Hibernia conflatæ promiſſis, ac ſpebus noui Regis in Catholicorum leuamentum; ſed falſa deluſis expectatione; è contrario Regis noui, certè nouis, ſed intolerandis ad cruentas Elizabethæ adiectis legibus, & noua ſancitis Parlamenti confirmatione. Deſperatione tandem, peſſima remediorum conſiliaria, quæ paucos Catholicos malorum impatientia (quorum penes Deum arbitrium permitti debuit, & diſpenſatio) tranſuerſos egit in violentas machinationes, ſibique exitio futuras.

Poſtremo erat futurum prodigio ſimile, ſi eius machinationis ſuſpicionem omnem noſtri euaderent: de tribus illorum accuſatis, vnus carnifici traditur, duo ſeuera indagatione fruſtra requiruntur, promiſcuè cœteri, vel ſuperſtites vel fato iam functi, ſtylo, & libris, & mendaci fama, proditorum ſupplicio vbique addicuntur. Progrediamur ordine à primo capite. Laborabat pridem Regina grauiſſimè, ſenectutis primum creſcente in dies, & inſanabili, & triſti morbo, ſibi quoque nedum & aliis vix tolerabili, ægrè illi erat à cadenti ſole, adorationes in orientem iam conferri, vitamque ſuam videri hominibus longiorem, & regnum prolixius, quod ex officiis etiam intimorum, & quos prærogatiuis honoribus auxerat, erga regem Iacobum propenſioribus, verſuta & ſuſpicax femina

nimio plus intelligebat. Volens ergo ſemper qua viua & vegeta; qua Regina & potens omnium haberi, aliis in ſummum attollendis; deprimendis aliis ad ima, duobus principum brachiis, ſpe ac metu ſuſtentabat ſeſe. Hinc Robertus Cæcilius Regni totius capitibus ſummis impoſitus; hinc Eſſexenſis Comitis ſibi & omnibus dilecti ferro carnificis abſciſſum caput, digni certè ſi minus venia; honeſtiori ſaltem pœna, & nobiliori; cuius ſæuum caſum, & regni nobilitas, quæ tota iuuenem ferebat in oculis acerbiſſimè doluit; & ipſa dum vixit Regina mœrore adeò non conſolabili, vt aliquando caſtrum præteruehens vbi Comes fuerat comprehenſus, inſanis illum vocibus & ad vſque faucium pulmoniſque defectum inclamaret. Quo vſus mœrore Cæcilius cœpit illi Regni primarios omnes ſuſpectos facere, velut Comitis morte implacabiliter offenſos; & Magiſtræ licet verſutiarum aulicarum, Miniſter iuuenis & vafer ita perſuaſit eſſe ab omnibus cauendum, vt ſe totidem cinctam inſidiatoribus putaret & hoſtibus, quot habebat ſubiectos, vnique demum Cæcilio ſe, regnumque crederet vniuerſum. Quam ille ſupremam poteſtatem, ſic ad noui Regis promerendam gratiam contulit, vt is propenſius Angliæ coronam de manu Cæcilij caperet, quàm de iure ſuarum rationum. Vnde illi ſuprema ſub Iacobo ſupra omnes Anglos auctoritas, opulentia, & poteſtas.

Regina interim moroſitatem qua præfocabatur, & cogitationes anxias tantiſper laxatura, Richmondum deferri voluit, deliciarum palatium, quod Nidum ſuum ſolita erat nominare, & fractæ requiem ſenectutis. Illuc ſub Ianuarij exitum delata, ægrotauit Martio ineunte, tribuſque inde hebdomadis obiit. Et hæc quidem de meo dicta ſunto, cœterorum penès hiſtoricos, & catos lectores fides eſto. Narrat Camdenus hæreticus ſeceſſum illum ab ea captatum, vt illic ſe Deo totam daret, ſimul amenitate loci medicaretur atram bilem qua grauiſſimè laborabat; haud tamen adeo potuiſſe illam diluere, quin crebro rumperet cæcus mœror deſperabundas voces, & lamenta. Væ ſibi miſeræ! & proh! ſe deſertam, deſtitutámque ab omnibus! retro ſibi totam vertiſſe fortunam; ſolam ſe, penitus, & ſibi cui confideret reſtare neminem; gulam ſibi capiſtro obſtringi, aliaque huiuſmodi quibus innuebantur plura, quam exprimerentur: inde lecto affixam curationem ſpreuiſſe medicorum, faſtidioſam, cogitabundam, lucem, adeuntes, viſentes, aſſantes auerſatam, Cantuarienſi excepto antiſtite qui æternis de rebus cum ea ſuauiter agebat. Vrgente demum morbi, & mortis articulo, rogatam à Nortingamiæ Comite; à ſummo Præfecto maris Britannici, ab ſigilli regij cuſtode, à Regni ſcriba pauciſque aliis, quem ſibi diceret in regno Angliæ ſucceſſorem? Variè nec ſatis liquidò reſpondiſſe, non alios quam Regem Iacobum Scotum duobúſque poſt horis ante mediam noctem, die Martis vigeſimo quarto, & anni nouum intra ſeculum ſecundi vltimò viuere deſiiſſe, εὐθανασίᾳ defunctam illa quam ſibi Auguſtus quondam optauerat, expedita nimirum, & longi vacua cruciatus. Hæc hiſtoria Camdeni, ab iis multum diuerſa quæ honorariæ ipſius ſpectarant & ſcripſerant famulæ, quæ interfuerant morienti, quas inter

fuſius

fuſius matrona de ſtirpe Southuuelliorum; refert de icone aurea ignotis impreſſa caracterum notis, Reginæ quidem à duobus aulicis oblata, ſed à Cornubienſi muliere dono ad eam miſſa, quæ annos viginti ſupra centum, cum eo ad collum amuleto vitam produxerat, eandem vero circumligatam Reginæ collo, ſecutos effectus prodigioſæ nouitatis, quos longum ſit nec meum ſcribere,quin neque de illis philaſophari ex mente aliorum; nec de cadauere nihilominus intra conditorium diſrupto; aut cuius efficientiæ vel magiæ icon illa fuerit indagare. Annos regni, & vitæ; naturæ artiſque dotes eximias, & Patri vbique Henrico VIII. & Matri Annæ Boleniæ,fecit mille ſcriptorum copia, exiſtimatio & fides, orbi adeo explorata vt iis retractandis actum acturus ſim.

Sub hæc regni ſtatim præcipua capita quinque, & triginta in concilium coëunt condituri decretum de regni ſucceſſore. Præfectus vrbi Robertus Lecius, Archiepiſcopus Cantuarienſis, cuſtos Regij ſigilli; ſummus ærarij arbiter; maris Britannici Præfectus, Comites nouem, Epiſcopi alij, & ex flore nobilitatis primariæ. Horum auſpiciis & auctoritate, Cæcilius regni Scriba, & Popamus in regno, iuris dicundi Princeps ſucceſſionis decretum condunt ad Iacobum Stuartum, ſextum hoc nomine Scotiæ ab annis triginta ſex; nunc primum Angliæ, & Iberniæ Regem, iure legitimo deuolutæ; quod ſuis munitum chirographis, poſtridie mane populus Londinenſis in foro maiori à Cæcilio Scriba, ſolenni lectum, & promulgatum ritu, proſecutus eſt fauſtis acclamationibus, & votis æternorum annorum pro Iacobo Rege. Inde ciuitas omnis in feſtas effuſa lætitias, & ſuperbos magnificentiæ publicæ apparatus. Denuntiato poſt hæc noui Regis delectu eodem,in palatio Regio turris Londinenſis, aperti vndique multiplicis carceris (ex conſulto Senatus iam antea facto) exitus omnes longum ſuſpirati, & morte Reginæ ſuſcitati qui tot annos in iis computruerant ſepulchris, obliuioni mortalium; velut inter mortuos traditi. Framlinghamenſis quoque in ſuffoldia, & Vvisbicenſis carcer in Cantabrigia, Sacerdotibus aperti qui magno numero illic tenebantur ea lege vt ſimul Anglia exirent, niſi mallent templa Proteſtantium frequentare. Quæ nefaria lex nonnullis placuit. Iuuat duos ex noſtris, qui cum cœteris Anglia pulſi ſunt, cum honore, ſanè iis debito comitari; nam de Guillelmo Vveſtono, ſæpius antehac à me dicto, ſuperſunt etiam illuſtres reliquiæ, nequaquam ſilentio obruendæ. Quadriennium agebat in carcere, cuius illud fuit tolerabilius incommodum, vt tantumnon oculis orbaretur. Sed addit, homo alioqui, de ſe loquendi mirè parcus, addit, inquam, eorum quæcumque in vita paſſus eſſet morborum & dolorum grauitatem, diei vnius & noctis ærumnas non æquaſſe, quas ſupra quadriennium in carcere exegiſſet. Somni minutias per dies capti quinquaginta ſi colligerentur, non confecturas ſpatium horarum decem; vna ſibi, planeque ſingulari miſerentis Dei beneficentia caput, & cerebrum conſtitiſſe ne in deliria ſolueretur, ſed Dei ipſius, & immortalium bonorum reficeretur cogitatione. Appulſus tamen in Belgium, ſcribénſque ad P. Perſonium, ſic ſe oculis ait, & viribus, & mente

exhauſtum vt non valuerit vltra lineas quatuor progredi. Fuiſſe ſibi præterea eodem in carcere cum dæmonibus pugnandum, adſpectabili conflictu ſuadentibus, vrgentibuſque extremam deſperationem, & reſtim, cultroſque vltro præbentibus quibus momento ſe carceris illius intoleranda graueolentia, ſolitudine, frigore, cruciatibus liberaret, omnium inferorum æternitate omni peioribus. Illic menſium ſpatio quatuor ſupra quinquaginta, hominis faciem non vidit, niſi tantum cuſtodis, & dæmones aſſimulatos in ſpecies hominum horrendas, & repulſas quas ab eo ferebant plagis vindicantes. Et hæc quidem vir ſanctus, ſed quibus Deus pro ſolenni ſua bonitate, & profuſione conſueta ſuauitatis infinitæ, deliciis animi tam atroces penſaret pugnas nihil ex eo vnquam exprimi potuit. Cuſtos profecto ipſius, homo truculentus, tranquillitatem eius animi, & vultus in illo perpeſſionum æſtu perpetuo ſerenam pro miraculo prædicabat, ludenſque in quendam ex Nottoni gente Catholicorum hoſtem perinfenſum ſuæ commiſſum cuſtodiæ, aiebat in hoc habere ſe diabolum Caluiniſtam; in Vveſtono Ieſuitam ſanctum.

Quod ſi quendam nihilo ſecius Vvatſonum, Clarkum paſſus eſt calumniatores, ſanctitatis illius offenſos luce, & profeſſo in Societatem odio rabidos; habuit eoſdem calumniarum depulſores, & vindices cum ad furcas Tibornas priuſquam eorum pedibus ſubtraheretur currus, coram populo omnia eiurarunt quæ contra illum alioſque de noſtris falſo ſcripſerant, & vulgarant. Duobus vero illis qui ſe Medices, & Theologiæ iactabant Doctoratu purgationes debemus pleniſſimas famoſarum quas in eum vomuerant accuſationum, quarum exſecrabili falſitate, ſocij carceris Sacerdotes, Clementi VIII. Vveſtonum, quis in omni vita, quantuſque eſſet, verè ſanctéque teſtificati ſunt: quibus acceſſit ab Arcero Vvisbicenſi quoque contubernali Sacerdote Vveſtoni eiuſdem ſcripta, & vulgata vita, omnium virtutum tolerantiæ præſertim & charitatis inſignibus mira, & tam nobilibus atque illuſtribus calumniatorum vitæ obiecta parallelis, vt iis opus alia palinodia non eſſet. Verum de hac alias, haud quantum ſatis, ſed quantum decuit. Non poſſum tamen omittere quod addit Arcerus, diſceſſu Vveſtoni ex carcere Vvisbicenſi, diſceſſiſſe cum eo pariter conſuetudinem precandi & piarum rerum familiarem illic vſum, ſtipis vero illuc conferri ſolitæ tam auaram exinde fluxiſſe largitatem vt oporruerit quamplurimos in Framlingami carcerem transferri, qui eorum ſaluti exitio fuit.

Serius aliis menſe vno, carcere miſſus eſt Vveſtonus, Senatoribus procraſtinantibus ſubſcriptionem eius libertatis. Subſcripta demum & octo ferè diebus ante ſacrum Pentecoſtes diem, anno vertentis ſeculi tertio. Et ecce tibi amoris intimi planeque inexpectati miraculum, quo illi cuſtodem tam arctè conciliauerat patientiæ incomparabilis diuturnum ſpectaculum, vt eum ad prandium habere conuiuam voluerit, dono illi regales nummulos dederit octoginta. Domum intra ſepta caſtelli commodam illi aptauerit; amplam eius viſendi facultatem amicis omnibus fecerit. Inde Maij

tertio

tertio eductus extra turris portas multitudinem inuenit omnis generis hominum. Cernere hominem auebant Proteſtantes qui annos ſeptemdecim vario ſepultus carcere, fama vbique clarebat ſanctitatis. Volebant Catholici eius pedibus aduolui, & fauſta ſibi adprecantem de genibus audire, mixtis dolore, & gaudio ob eius diſceſſum lachrymis. Stabat expedita in remos cymba ad radices Turris, altera noctis hora eum prono alueo Grauesendum vectura; inde terra Cantuariam, & ad mare ducendum; comirabantur cuſtodes Regij tres, quoad fretum tranſuecti, eum Caleti ſtatuiſſent, ſiue Itio in portu Cantuariæ è regione ſito.

Erat amnis ad ripam domus valdè ampla, in eam ingreſſus, diſceſſum expectans, refertam inuenit Catholicis à quibus certatim inſtaurari complexus, & lachrymæ, & omnis intimi amoris ſignificatio, ſuum quibuſque, nam vrgebat hora, raptim vrgentibus; aliis conſolationem quam ab eo ſperabant; aliis optata de animi rebus conſilia; promiſſiones precum aliis, feliceſque interim ab eo precationes; multis virorum nobilium à quibus venerant ſalutationes; tam multis vero quà proptia ſua, quà aliena procul & longinqua manû ingerentibus illi nummos vt non potuerit eorum repulſa non offendere complures, firmus reiicere omnia niſi paucillum illud, quo vſque Audomarum egebat. Vnum ipſemet inter alios refert, qui tam incredibili affectu aureæ monetæ non paruum numerum in manu ſibi poſuerat, vt eius conſulens tam egregiæ voluntati & merito planè ſingulari, (videbatur enim conditione pauper, & quicquid haberet in rebus humanis hoc totum dare) munus ratum haberet, & acceptum ferret; moxque illi velut iam ad ſe pertinens, inuito licet, multumque obſtanti redonaret. *Sic* poſt nouem & decem annos commorationis in Anglia, duos nempe ſolos libertatis, cœteros carceris deportatus eſt in perpetuum exilium Vveſtonus [Heri ſcribit Garnetus ad quartum Maij, Londino Vveſtonus diſceſſit, prærogatiua virtutis, & innocentiæ admirationi omnibus, & amori, Catholicis iuxta, & hoſtibus; hoc enim valet eminẽtia virtutis apud illos qui præ ſegnitie illam hoſpitem nolunt, vel præ inuidia & malignitate, in aliis eam inſectantur.

Vixit ſuis tot malis ſuperſtes Vveſtonus annos duodecim in Hiſpania Vvalliſoleti præcipuè, Seminarij Anglorum curam gerens, vbique noſtris, & omnibus mirè carus & in ea veneratione quam poteſt maximam parere, religioſæ ſanctitas probitatis, tam longa, & forti omnium aduerſorum perpeſſione lentata, & exagitata, vt eſſe oportuerit prorſus heroïcam, aliàs minimè tot ſub malleis duraturam. Hinc illa hominum ætate, ac notæ virtutis profeſſione diuturna illuſtrium, tanta in illum obſeruantia vt ei non puderet adgeniculari, poſcereque ab eo benedici. Cumque Anglorum trium celebraretur vulgo dos quædam cuique ſingularis; Eloquentiæ ſacræ laus Campiano; Religioſæ grauitatis Perſonio attribuebatur; vitæ omni ex parte perfectæ Vveſtono. Tametſi Vveſtonus Campiani non rudis æſtimator, præ cœtero viri Apoſtolici paratu, eloquentiam eius minimi faceret. Ea propter in Angliam regreſſum cogitans, Guillelmum Edmundo commutauit, ſperans aſſidua nominis huius appellatione fore ſibi ſemper

in mente Campianum, & actem ſtimulum repræſentandi diuina eius decota viuendo, quorum memoriam perpetua nominis inculcatio referebat.

Atque ipſe tantumnon à puero, eadem illa, ſibi propoſuerat via graſſari ad ſummum abſolutiſſimæ ſanctitatis, ſui videlicet, ſuorumque affectuum ſtrenua expugnatione; contemptione honoris euanidi, fumique adeo cuiuſuis qui gloriolæ odorem ſecum ferret; continua corporis cruciatione; conſtantia precandi tanta, vt flexis etiam ſtuderet genibus, ne ſe ita mens totam ſpeculationi permitteret, vt cor affectibus deſtitueretur. Nec vero illi erat difficile fixum cœlo tenere animum, cum re nulla in terris lætaretur; atque ob hoc illi tantus paupertatis amor, & ambitus; ituro certè in Angliam datæ fuerant veſtes ſeu nouæ ſeu decentiores prioribus; iis vt erant relictis, tulit quas gerebat longo vſu tritas, & interpolatas, aiens fore vt Deus pro ſuo facilius ipſum dignoſceret. In equo miſſus, vt decebat, & eorum qui præerant dictabat charitas, milliaria poſt pauca datum equum remittit, itineris reliquum ſanè longiſſimi pedes per Galliam ad Portum exigit, ex quo in Angliam traiecit. Sed eius ſingularia operum, laborum, & fructuum meminiſſe, (inter quos vidit ex iis quos Chriſto pepererat, vnum vitam pro Chriſto ponere) infiniti ſit operis. Anno demum ætatis ſeptuageſimo quinto; Societatis quadrageſimo, ſupremi diſceſſus nuntium excepit canens, *Lætatus ſum in iis quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.* Iuitque planè, vt æquum ſperare, April. 9. anno 1615.

Parentatum eſt illi Valliſſoleti multis locis, eiuſque virtutes ab inſigni eius temporis oratore pro concione celebratæ. Cantuariæ natus; Oxonij florente tunc ibi Campiano Bacelarius; Duaci triennium Theologiæ inſumpſit. Romæ inde annorum iam quinque & viginti in Societatem ingreſſus eſt Nouemb. 5. anno 1575.

Sequitur F. Rodolphus Emerſonus ex iis alter quibus noui Regis primordia, exilio carcerem mutarunt, dignus certè hoc inter noſtros loco, non modo quod vnus è tribus fuerit qui primi ad ſacram Anglicæ miſſionis expeditionem delecti ſunt, Campiano in ſocium adiunctus, & domeſticum adiutorem; ſed quod perpetuo in procinctu vitam circumferens ad eam fortiter ponendam expeditus ſemper incederet vbicumque vafer explorator deprehendiſſet illum Sacerdoti ſeruire, præſertim vero Ieſuitæ. Sacratam ergo ſemel Deo vitam, & in omnes deuotam iubentium nutus, & hoſtium gladios; nunquam deinceps habuit pro ſua; nullius vnquam periculi metu ſic exterritus eſt, quin ſe ſtatim maiori conſtanter obiiceret. Campiano beatè mortuo Comes itineris Creyctono, & Holto in Scotiam datus eſt, inde Perſonio aliquamdiu ſuam in Gallia nauauit operam, tandemque cum Vveſtono in Angliæ pericula rediit, captuſque ipſo ſtatim in aditu librorum indicio quos licet pœna capitis vetitos ingenti ſecum ferebat numero quod eſſent ingentem inter Catholicos edituri fructum, ſic extra viuos conditus eſt, vt Vveſtonus

ſtonus per annum integrum nullis aut nuntiis, aut cuniculorum indiciis vlláve induſtria ſubolere potuerit vbi eſſet. Fuerat opinor is carcer tam altè ſepultus, expectario grauiorum. Illinc tamen emerſus, & Clinxio clauſus, P. Gerardi conſuetudine diu illic potitus eſt; fuitque deinde præclarum hoc de illo Gerardi elogium. [Rodolfus Emerſonus, inquit, ſtatura puſillus, animo excelſus, vir fuit malorum tolerantiſſimus, annos enim complures carcere coarctatus æquè illic ſe ſemper valde pium & religioſum, & qualem decebat, Germanum Societatis alumnum exhibuit. Clinxio aliis cum Chriſti militibus Vviſbicum tranſlatus morbo corripitur ad acceſſionem meritorum lethali, nec diuturnitate medicabili, nec arte. Solutis enim paralyſi neruis, toto captus repentè corpore inutilis iacuit, qua ſui morte dimidia, vitæ paſſus iacturam dimidiæ, inuictæ nihilominus exemplo patientiæ ſemper fuit. Poſt annos tandem ærumnoſiſſimæ cuſtodiæ viginti, cum Sacerdotibus aliis, anno ſeculi tertio deportatus, Audomari vitam ſancto fine abſoluit.]

Debito perfuncti honoris officio, quod horum duorum præſtantibus meritis negari à nobis ſat inculpatè non potuit; ſeriem dicendorum, tantiſper omiſſam, repetamus.

Atque imprimis rationes ordine ponamus, quibus in Anglia non ſperabant modo Catholici ſed certò ſibi audebant polliceri nouum Regem aut penitus, aut magna ex parte amoturum Pondus, quo ſanè intolerabili ab Elizabetha oppreſſi fuerant. Poſt contra ſpem omnem tam confidentis expectationis, inſtauratas ab Rege crudelius vexationes Catholicæ fidei, & Catholicorum. Exinde tertio deſperata paucorum conſilia, & coniuratum cuniculum igniariæ machinationis, cuius vomitu Rex, & flos nobilium regnique ſapientes, promiſcuè vt ſontes ſic inſontes diſpuluerandi membratim erant in aëra. Poſtremo vertente conſilia in auctores Deo, rupta eos machina non mòdo obrutos, ſed vna innocentes, alienoſque protſus ab ea coniuratione. Hæc vt coner breuiter ſcribere, protſus non fecero; cum & rationibus egeam, & factis: fictis ſimul & veris, ad ſecernendos, quod ſpecto potiſſimum, à reis innocentes, quæ ratio tanti eſt, vt diſſipatura ſit opinor, ſi quid tædij ex prolixitate oriatur.

Vanæ ſpes eorum quæ ſibi à nouo Rege Iacobo promiſſa putabant Catholici. Eius dicta in odium, facta in damnum Romanæ fidei, Catholicorum Recuſantium. Londini iubet credendi formam promulgari Caluino conformem, quem profitebatur Scotia Magiſtrum. Colloquio intereſt Proteſtantium, & Puritanorum inter ſe diſcordium: dumque illos nequit inter ſe coniungere aduerſus Catholicos iungit.

CAPVT II.

LÆTIS vbique præconum vocibus Rex Iacobus Elizabethæ ſucceſſor decantatus Londinum è Scotia deſcendit Maio ineunte, anno ſeculi tertio tam effuſis, & prope amentibus Catholicorum omnium gaudiis, vt ea ipſemet & obſeruaret diſtinctius, & quantum ſibi placuiſſent non parcè verbis explicaret. Fundabant eorum expectationes, matris iura, & fama, & exemplum. Cogitabant Mariæ Stuartæ Scotorum Reginæ filium; Religionis inter Catholicas Principes tam conſtantis, vt qui mortis eius diduxêre apud ſe filatim telam omnem, & modos, quibus eius textores eius tandem caput ferro carnificis ſucciderunt, nullam caſus tam duri cauſam inueniant, niſi quod Religionis ſanctæ fidem ſemper habuiſſet vita omni pretioſiorem. Expectabant ergo Catholici, venerationem aliquam & amorem religionis maternæ à filio; expectabant ab ipſa itidem beatiſſima de cœlo matre mitigatum iri filij animum afficiendumque beneuolè aduerſus Catholicos, vt qui iactura bonorum & vitæ, ſecuti eſſent matris partes, eiuſque amore Proteſtantium odia, & Elizabethæ iras incurriſſent. His certè tam multis grati animi nominibus, honeſti ratio filium obſtringebat maternorum quoque nominum ſucceſſorem. Ipſeque filium libro quem βασιλικὸν δῶρον inſcripſerat, docebat magnificè quanti eſſe deberet Principi beneficiorum grata memoria, eorumque condigna remuneratio. Atqui Catholicos etiam claros natalibus quam multos Londinenſis obruiſſet carcer, maceraſſetque pœnis lethalibus; quam multos infami ſupplicio Tibornum necaſſet patibulum etiam ſimul ad quatuordecim) hac ſolum ex cauſa, quod matris eius libertatem;

bertatem, & vitam, propriæ antepoſuiſſent; fuſius illorum narrabant hiſtoriæ, & fumabat adhuc recenti memoria fuſus eorum cruor. Non poterant ex his Catholici non certo conficere, Iacobum Regem toto grati animi iure; debere ſe, ſi minus beneficum præſtare remuneratorem, at certè innoxium Principem. Accedebat his tam liberalibus ipſorum ſtudiis amorique in matrem; rabioſa hæreticorum odia in Patrem, quem parricidio immani ſuſtulerant, credebaturque ipſe vlturus tantum nefas, cùm eſſet contra Puritanos vehementiſſimè inuectus, librò in ſectam illorum edito, dominationis cuiuſvis inimicam.

Erat præterea Iacobus ingenio miti, & vbi ageretur de conſcientia, Religionis argumentis ſtringenda, manſueto propior, & referebant vulgo ex eo auditum, Romanam Eccleſiam, matrem eſſe aliarum omnium antiquam, id nec ignorare ſe, nec inficiari; quod tamen illi non penitus adhæſiſſet, quibuſdam id naſci ex eius ritibus & vſu quarundam obſeruationum ad quas non facile ſe accommodaret. Cæterum ab eò longè aberant illa quæ contra Eccleſiam Ro. eiuſque Pontificem, Elizabethæ furorem armauerant; illud, inquam, ignitum Pij V. diploma quo denuntiabatur ſpuria; iuri Regni caſſa; ſubiectorum fidelitate, obſequiis, veneratione ſpoliata, Tantum abeſt iſtorum vt quicquam caderet in Iacobum, quem è contrario ſummi Pontifices opportunè ſuis præſidiis iuuerant conciliante illa Perſonio vt indicatum à nobis alias; profitebaturque Rex ipſemet, Clementi VIII. quantum ſe debere ſentiret qui peculiaribus literis laudaſſet plurimum Catholicorum erga illum fidem & amorem; confirmaſſetque illos magnoperè ad continuanda illi ſua obſequia, & iure debitam legitimo Regi obedientiam.

Imo Romam Garnetus (qui noſtris in Anglia præerat) cùm ſcripſiſſet. Videri deinceps Catholicorum patientiam ſuccumbere onerum grauitati quibus ab Rege oppreſſi gemebant, & ex ruptis quorundam vocibus nimium percipi, regi quoſdam ignes doloſo cinere, & quandam feruere funeſtam vomicam rupiui proximam; repetiit Pontifex ſuas ad eos adhortationes, & mandata, ne à veteri ſua generoſitate, & tolerantia deſciſcerent, nec vellent rebellione contra Regem perpeſſiones ſuas redimere, ſed tollerent ad Deum oculos, earum remuneratorem, & vbi paternæ illius clementiæ tempeſtiuum foret liberatorem & vindicem. Verum enim vero, etſi apud Iacobum, nihil valuiſſent Ro. Pontificis beneficentia, auctoritas, & nomen; præſto erant Anglis Catholicis alij Principes, cum eo, vel ſanguine coniuncti, vel amiciriis, quorum interceſſione plurimum nitebantur; præſto Rex ipſe Catholicus, cum quo pacem optatam iniuerat. His Catholici firmamentis iacta ſibi ſecurè cenſuerant melioris fortunæ fundamenta, & cum multi eorum, nobilitate, prudentia, opibus, potentia, & bello præſtantes; potuiſſent, ſi modo iuberet educere militem eo robore, ac pertinacia pugnarurum quam animi, & Religionis æternæ inuehunt rationes, quo ſanè exercitu timebantur vlturi barbariem, & carnificinas quas pertulerant ſub Elizabetha; hoc ipſi non modo non fecerant, ſed vbi non ſatis

a ictotitas valebat, ſeditiones populi variis locis motas, minis compreſſerant, compulerantque ab armis diſcedere.

Altera ex parte Catholicorum fiduciam ſtabiliebat ſolidius Regis ipſius fide itas cuius pignus multis Catholicorum proceribus verbo dediſſe ferebatur; nonnullis etiam Principum externorum ſuo chitographo, quo piis illorum commendatitiis in Catholicorum reſponderat gratiam, largè omnia pro iis pollicitus.

Imo nondum è Scotiâ egreſſo; nobiles, & Sacerdotes Angli, cùm anteuertiſſent ſua illi obſequia & fidelem deferre ſeruitutem, eiuſque erga Catholicos tutelam, & clementiam poſcere; narrabant ab eo ſe omni beneuolentiæ argumento & promiſſis ditatos. Pari ſibi loco futuros Catholicos vt cœteros ſibi ſubiectos, & fideles Anglos, Religionis, & conſcientiæ nomine, ne obolum quidem paſſurum ſe ab iis exigi; quin per me velinde iam cuiuis fas eſto, habere domi Sacerdotem, eumque adhibere ad conſueta pietatis officia, dum ne publicè id fiat, ædeſque priuatorum in templa conuertantur. Hæc ad Catholicos ab iis perlata qui ſe Regis ipſius ex ore habere dictitabant, tantis eos cumulauere lætitiis, vt ſi forent annoſa & dura ex compede liberati; tantis vero ad Regem gratiis, nihil vt poſſet ab iis non modo facultatum, ſed nec animorum, & ſanguinis cupere, quod non eſſent vltro daturi libentiùs quàm ille petiturus. Facta porrò promiſſis reſponſura perſuadebat quod hæc narrarentur plus viceſies ab eo iuculcata, eius notæ, ac meriti viris cuius erat montis acuti Vicecomes, & Thomas Percyus Northumbriæ Comitis ſobrinus, quem mox ſumus viſuri, ſi minus præcipuum inter coniuratos, præcipuè ſaltem, edicto Regio poſtulatum, affirmabat ſe profectum in Scotiam poſt ſoluta Regi venerationis officia, cum ſuas illi, & Catholicorum infimas exhibuiſſet preces, quoties illas iteraſſet, Regem toties promiſiſſe ne cico quidem ſe præ Anglis reliquis eos grauaturum, cuius vt illos faceret certiores, blandè manu eius in diſceſſu prehenſa, fidem dedit ſe dictis ſtaturum. Quod cum reuerſus in Angliam Catholicis Percyus retuliſſet, inde illorum quam dixi ſecuta eſt hilaritatis, magnificentiæ, ſumptuumque immoderatio. De fide Comiti ſtabuli promiſſa Londinum miſſo ad pacis capita inter Angliam, & Hiſpaniam ſubſcribenda, nonnihil poſtea; nunc limes hic eſto rationum quæ Catholicorum expectationes non temerarias eò leuauerant vnde ſunt in eas proiecti clades in quibus crudelem & ſæuam Elizabethæ memoriam ſuſpirarunt; eiuſque ferrea tempora præ iis quibus arctabantur aurea nominarant. Eam ob rem quod ea regnante, ac furente, nunquam iis in mentem venerat, vt malis ſupremis de remedio viderent, cuius vel primi apparatus conſternaturi eſſent Europam vniuerſam; hoc ſub primordia Iacobi, vt quibuſdam Catholicis atrox fuerit non nego, in cogitationem admittere, at enim eos ad hoc perpuliſſe ſeu forte melius dixero, ad hoc comparaſſe, euerſis (quod ſolent intolerabiles, & remedij omnis expertes miſeriæ) illorum iudiciis; Miniſtrorum profecto æquitatem, & prudentiam violauit non mediocriter, quos mille caſibus experientia do-

cere

cere debuerat hoſte deſperato, nihil eſſe formidabilius. Iam vero hic Regis extra metas progreſſus (ex Catholicorum ſenſu loquor, nihil de cœtero inueſtigans,) & à verbis optimis ad facta haudquaquam ſimilia, Regis eſſet ipſius inſtinctus ſpontaneus an alterius, quem fama hominum, & librorum vulgauit, vtrimque occurrunt, quæ vetant quicquam pro certo ſtatuere. Hinc prolixæ Regis conteſtationes denuntiatæ Catholicis; hinc eiuſdem, ſui mancipatio ſeruilis ad arbitraria omnia Miniſtri intimi, ſed rei Catholicæ, & Catholicorum cruoribus ad furorem infenſi furoriſque huius licentiores nunc habenas in Iacobi gratia interiore aſſecuti, quam apud Elizabetham paulò ante, apud quam ille tunc inter Anglos primus; nunc vero apud Regem ſolus, de quo me plura nihil iuuet addere. Sed paucis verſibus dicta colligere quæ, verè an falſo, ferebantur, ipſomet ex Rege in Catholicorum deteſtationem, & odium excepta; poſt etiam partem factorum adiungere, quibus publicæ rei adminiſtri manus admouerunt, in eorundem euerſionem, & ruinam, quibus ex vtriſque ratum volo, ac verum ferri iudicium, magno cuidam quiſque is fuerit, ſatin' æqua eſſet pronuntiandi cauſa coram Parlamento, re nulla, ne quidem perleui, pulſatos eſſe Catholicos; ſed maligno inſtinctu, atque ingenio Religionis Catholicæ, actos eſſe illorum aliquos in conſilia deſperata præcipites. Quotidie igitur Decanus ſacelli Regij excoctiſſimus Puritanus apud Regem prandentem de capitibus credendi agitabat, & contra doctrinam Catholicam ex menſa perinde vt ex pulpito pronuntiabatur. Vſi hoc aditu Caluiniſtæ, minus ſibi, aiebant, vtili, quam Papiſtis damnoſo, Regem aſſiduè pangere, qua ſciebatur accutiſſimi ſenſus eſſe; ſubminiſtrare Decano ſententias auctorum Romani Iura Pontificis vt rei, & veri poſcebat ratio, doctè probantium; recitatas Decanus, nexu falſiſſimo detorquere illas in Regum imminutionem; inflammari Rex vafra li[illegible]r, & mendaciſſima perorantis diſputatione, & excandeſcere, & quicquid tandem in eas diceretur, inde veri color cœteris allini, quæ Religionis aduerſarij fuiſſe vulgabant à Rege prolata. Erant autem dicta in Papam, aſpera; in fidem Catholicam acerba, ibantque mox in vſum, & ſtylum cum de ſimilibus agi contingeret, vnoquoque dicteria regia cupidè affectante. Superuenit decumano huic malo Eduardi Cookei Puritani, & Procuratoris fiſci, liber exſecrandus, & peſtilens, quo violentarum tormento explicationum, ex Iuris Anglici textibus conficiebat Catholicos, hoc ſolo quod eſſent Catholici proditores eſſe, reoſque maieſtatis in primo capite, vt qui Regi ereptum Regni dimidium, Papæ tribuerent; hoc eſt diuinam ſacramque poteſtatem, à temporaria nullo iure ſcindendam. Quare vt primis Eccleſiæ ſeculis hoc vnum quærebatur, eſſetne quis, an non Chriſtianus? Eratque ſatis ad rogum, & beſtias *confeſſio nominis, non examinatio criminis*, ſic Anglos Catholicos, profeſſione fidei quam tenerent, proditionem confiteri. Offendit lectores proiecta ſcriptoris audacia; admiratus eſt rex tanta ſcientia ſaturatum caput; auxit illum noua dignitate, ſummiſque laudibus; & Cookei victus argumentis, ſibi certò conſtare aſſeruit, non poſſe proditorem à Pa-

piſta; teum maieſtatis à Catholico ſeiungi: tum (quod conſeq uens er t quodque Baro Scotus ex eo ſe audiſſe, aiebat,) magna ſe teneri fiducia, peſſimæ nationis toto ſuo ex regno ab vſque vltimis radicum fibris extirpandæ; haud illo quidem Elizabethæ ſtylo, plus fragoris habente quam fulminis, binos, ſenos, denos publicè necando; ſed latenti & ſurdo, tot illos arctando, & opprimendo miſeriis vt Iobo etiam inuiderent. Quæ cum paulatim in opus conferret, ſua in mala ludebant Catholici; *abſtinere ſe illum à ſuffocato*; frangenda nempe Catholicis gula, *& ſanguine*. Hoc eſt corporum laniena; ſed eo denique venturum, nec enim accipitrem perdici prius quam figit vnguibus roſtrum infigere illamque deuorare, quam plumas ei ſenſim detraxerit. Rerum ergo magis exitialium triſti ſilentio, quam verborum ſono ſancitæ ſunt aduerſus Catholicos Elizabethæ leges, etiam illæ quas ſat habuerat tuliſſe, præſtatione qualibet neglecta, miſſi qui eas exigerent; & nouæ veteribus additæ. Rogatus eſt maiorem in modum, ne vellet deinceps onere menſtruo intolerabili, nummorum octoginta grauari Catholicos, qui à templis Proteſtantium abeſſent, & claudebat Catholicis intra hebdomadas quatuor hunc menſem auaritia exactorum, porrigebatque hac fraude pœnam in annos menſium tredecim. Reſpondit prolixè Rex, ſimulque breuiter; ne grauarentur; ſed reſponſum mox atrox edictio ſequitur, eius multæ non modo in poſterum ſoluendæ, ſed ab retroacto præfixi temporis, & exigeretur etiam ab iis quos, vel priuata lex; vel quocumque modo Elizabetha exemiſſet; quibus præſens non eſſet in numerato pecunia, duas amitteret tertias bonorum ſtabilium; repetundis præeſſent Epiſcopi quorum poteſtate, & odio, nihil Catholicis poterat terribilius imponi, & vero res tandem in hoc præceps ruit, vt taxæ menſtruæ nummorum, minima ratio haberetur; ſed Catholicorum haberetur delectus qui plus opibus pollerent, & addicerentur Scotis potiſſimùm in Angliam aduenis, tres, quinque, ſex plures, prout erant Regi cariores quorum ex manibus liberare ſe patrimoniis, vel totis, vel dimidiis cogebantur velut forent ob damnatum crimen, in fiſcum redacta. Nec vero quicquam Catholicis proderat, ad violentam hanc, & iniquiſſimam expilationem declinandam, repræſentare Regi præterita ſua in matrem ipſius merita, ob quam fuerant eorum complures ab Elizabetha peſſimè habiti; ea quin etiam, Miniſtrorum vafricies perfida, criminabatur tanquam apud filium Regem commerita. Imo ipſi quoque Proteſtantes, auerſabantur velut inhumanum matris eius tamdiu iacere oſſa leui humo tecta, eo ipſo loco vbi Regium caput poſuerat, calcarique paſſim prætereuntium commeatu. Fuerat ab annis tribus & viginti, Edemburgi Scotiæ vrbe primaria, communis profeſſio fidei promulgata, qualem Puritani edere peſſimam potuerunt, vt qui Regem tunc ipſum regerent, eiuſque linguam ad firmanda quæ libuiſſet adhiberent. Vix vſquam alibi extra vocabularium hæreſis, & meri Caluiniſmi tam multa reperias, ab omni vero, & decoro tantoperè aliena, vt in illa, non dicam quam vocarunt profeſſione fidei communi; ſed perpetua Catholicæ fidei deteſtatione. In ea Chriſti Vicarius cognominatur Antichriſtus.

Antichiſtus. Poteſtas ipſius, tyrannis; leges, oppreſſiones; doctrina, fallaciæ; decreta execrationes. Sacrorum Eccleſiæ rituum ceremoniæ antiquæ, ſuperſtitiones, & ſacrilegia, miſſæ ſacrificium adorandum, commentum diabolicum: Sacramentorum ſeptem myſteria, ſpuria; pœnitentiæ ſacræ remedium, deſperatarum furor animarum; ſynodus Tridentina, crudelis, & ſanguinolenta coïtio; carnificum ſcilicet ad conſcientias torquendas, & ſimilium quam multa pleno folio capiuntur; impiorum, ac hæreticorum dogmatum, horribilior ſentina, quam quæ omnium fortaſſis hæreſeos Principum ſepulta codicibus lateret. Hæc erat in Scotia fidei vt appellabatur confeſſio. Hæc ipſa, ne dempto quidem vocabulo, ingreſſo vix Angliam Iacobo, edi publicè iuſſa eſt; templorum frontibus Londino, tota legenda præfigi, Regno ſimiliter vniuerſo vulgari. Eius vero Eccleſiæ corporis quod coagmentabat communis in confeſſionem illam conſenſio, Regi libuit caput eſſe, idque vt omnibus ratum eſſet, ac ſe quiſque de illo id credere profiteretur palam, condita eſt ad hoc formula iuramenti, quod deferebatur vnicuique iurandum, id ſi admitteret fidelis Regi; ſi reiiceret rebellis haberetur. Quanquam autem qui Regis aduentu è Scotia latè Angliam inundauerant Puritani, genus omne imperij damnent, velut tyrannidem in Dei filios vſurpatam (quo ſe nomine ipſi nobilitant) Iacobum tamen eius Eccleſiæ ſupremum adorauere caput, ſibique fas eſſe voluere, aut peierare contra quod ſentirent; aut ex fundamentis ſuæ ipſorum ſectæ, ad hæreticos tranſire, vtili nimirum apud inuictiſſimos ſycophantas omnium domina ac potente, Regis gratia; recuſantium ſpoliatione, populorum commendatione, ſuffragij ambitu in Parlamento obtinendi ad quod non poterat eligi qui iuſiurandum detrectaſſet. Saluo tamen Regi ſuo illo Primatu; ſuum Epiſcopis negarunt Puritani, nec præter Catholicum Eccleſiaſtici vſum officij de Proteſtantium ritibus quicquam admiſerunt. Quin vt ſectæ illius tumultuoſa eſt, & protitabilis natio; prædicando, ſcribendo, minando cœpere res nouas agitare. Rex illis per triduum ſe coram, & Concilio intimorum auditis (aderant autem Proteſtantium Præſules, & Puritanorum miniſtelli) fidei articulos condidit; & de publicis precibus, formaque Rituum edidit Decretalem. Verum enim vero tam prauis, & diſtortis ex membris cum vnum fingere corpus Eccleſiæ non poſſet, facile diſtractos inter ſe coniunxit ad diſſoluendam Religionem Catholicam, inſtaurandis contra illam canonibus quatuordecim ſupra centum; dataque libera facultate, eius machinis omnibus deuaſtandæ. Poſt hæc die quodam concionantem audiens Patritium Galouuayum, patria Scotum; Religione Puritanum; profeſſione miniſtellum; vita ſuis quoque propudioſa ſectariis, exſecrandum; vidit extrema concionis parte conueniri ſe oculis & conuerſione totius corporis ab effronti; compellarique hac impiorum verborum audacia. Nunc ſolum Iacobe tete Rex alloquor! audiat cœlum, & terra quod dixero; audiant populi, & qui adſtant præſentes; & longè ſemoti, audiant nati, & qui ex iis naſcentur. Tu Rex in Scotia, promiſſione voti Deo ſanctè fidem obligaſti, futurum vt tota Anglia Pa-

piſtarum relinqueres neminem; eorumque idololatriam nullis conditionibus in Regno ſuſtineres; quod idem ſcis mihi te quoque pollicitum. Hoc ergo Rex editum abs te votum, & promiſſionem, teſtificatione publica denuntio populis, qui nunc te coram, me audiunt, ſumque idem mortalibus omnibus in valle Ioſaphat denuntiaturus] hæc ille, quæ Rex viſus eſt confirmare, ac multum probare libertatem illam manifeſtandi populo ſuam mentem; ferebaturque Rex ea homini dictaſſe, quòd ſibi ſentiret profutura ad diſſipandas ſuſpiciones beneuolentiæ nimiæ qua muſſabant hæretici dignatum Catholicos, aduentum illi gratulantes. Peiora ex pulpito S. Pauli deblaterauit Ricardus Bancroftius tunc Epiſcopus Londinenſis, paulò poſt Cantuarienſis, & prodiit liber qui notum volebat, peruagatumque vniuerſis, Iacobum Regem Deo coram, eiuſque Angelis teſtatum, hætere ſe Religioni quæ colebatur in Anglia radicibus fixum tam ſolidis, vt ſtillam ſanguinis haberet nullam, quàm non eſſet vltro in ea propugnanda cupidè poſiturus. Multo magis coronam, & regna, vel ſi pluribus decuplo potiretur.

Iàm ſectæ Caluiniſmi duæ, Mollis & Rigidi; Proteſtantium, & Puritanorum, cum æqualiter ferè Angliam ſcinderent, conſpirabant tamen concordi rabie ad exterminandam Regno fidem Catholicam; habebantque Regem à ſuis partibus. Vſus ergo Rex tamdiu eorum linguis, dum audiri per ſe toto Regno non potuit; coacto demum Parlamento ſeſe aperuit, haud quidem, vt moris, Cancellarij ſui ore, ſed per ſe ac ſuo, ne quod eius dictum, negari poſſet, eius propriè dictum eſſe.

Orſus ergo Anglorum ſermone cultiſſimo dicere, (quod miſit poſtea in typos) quantis ſuo aduentu proſperis, & veteribus & nouis refloruiſſet Anglia, pacem illi foris gratulatus eſt cum Principibus externis; pacem domi cum ſuis, conſenſione, Anglorum & Scotorum vna ſub vno capite, ac Rege; conſenſione hac duorum in vnum Regnorum, Inſulam paruum in orbem commutatam, qui mari tanquam foſſa, & diuideretur ſimul, & contra hoſtes muniretur. Tertio iſtorum propagationem, & perennitatem proſperorum in filiis quos eſſet relicturus, felicitatis publicæ tutores.

Poſtremo, Religionis vt quidem vocabat, Puritatem Parlamenti pridem legibus ſtabilitæ, nec diuerſæ ab ea quam cum lacte duxiſſet, cuius antea membrum, nunc caput euaſiſſet; atque hic in ſe, ſuamque in fidem digreſſus paululùm; inuectuſque aduerſus Catholicos, quorum alij minus ſontes, alij grauius, prout illos à vero ſimplicitas, aut malignitas auertebat, edixit nullis conditionibus tolerandos quicumque vllùm in Regnum ſuum ius, vel auctoritatem Pontifici Ro. tribuerent. Hanc videlicet Sacerdotum culpam quos inſectatus eſt peracerbè, onerauitque illos inuidioſè doctrina illa velut Romæ concepta, de poteſtate Pontificis in ditiones, vitaſque Principum; (cuius nullum vnquam verbo factouè indicium ab aliquo præbitum Sacerdote probari potuit.) Ob hoc tamen Catholicis Sacerdotum diſcipulis, ſpes omnes in perpetuum abſtulit Religionis ipſorum in Anglia ferendæ. Pugnare id cum æquitate, cum iure, cum legibus; ſe

vero

vero id magis non toleraturum, quam ream prodiri ab ſe Regni famam, quod cum liberum ſuſcepiſſet Papiſmo iterum ſubiugaret. Quapropter vt ab ſe ſubiectis fidelibus omnia erant expectanda quæcumque poſſunt à bono principe proficiſci, ſic obſtinatis in ſua perfidia Papiſtis, nihil niſi inimicum. Exinde iam illis bellum indicere ita quidem tunc ille; ſed in alia ſolenni allocutione, vulgatiſque in vrbe, & Ibernia edictis, bacharri non deſtitit in væſanam & ſolidam, vti eam notabat, Catholicorum expectationem, tantum ſibi de Regis amore ſpondentium, vt Religionis profeſſionem ſibi permitteret ſuo legendam arbitratu; quod ſacrilegium, nec cogitaſſet vnquam, nec poſſet ſibi tanquam deſignatum, niſi graui ſui cum iniuria imponi. Ferro quidem eſto, & patibulis in eos fore abſtineret, tum ſuapte ipſius clementia, tum ne apud illos Perſecutor audiret, & tyrannus; cæterum niſi abſiſterent promiſſionem illam falſam Religionis Catholicæ in Regno tolerandæ ſibi adſtruere, ita ſe cum iis ſtricto gladio acturum, vt intelligerent quantum abhorreret, Religionis tam perfidæ profeſſione apud ſe toleranda. Hæc ipſe de ſe vti pepigerat; cuiuſcumque tandem auctoritate, facta ſecuta ſunt, nullo enim noui acceſſu criminis, iuſſit Catholicos tùm Sacerdotes, tùm laïcos ſuſpendi, & quadratim ſecari quod exercuiſſe nonnulla dicerentur ad Religionem ſpectantia. Cæteros vero vt erat minatus, tam verè ad Iobi redegit anguſtias, vt de iis Garnetus Prouinciis aliquot obitis, lachrymabiles ad Perſonium literas dederit quibus dempto maiori eorum numero quos occiderat Elizabeth, negabat Catholicos totis huius annis quatuor ſupra quadraginta, tot paſſos miſerias, quot breui adhuc tempore, Iacobi Regnum ineuntis. Sub dimiſſionem Parlamenti, poſt tempus aliquod reuocandi, ardentem habuit cohortationem ad Iudices in ſingulas Regni Prouincias Delegatos eum extraordinaria poteſtate iudicandi & pronuntiandi, ſeueriſſimè inhibens aduerſus Catholicos ne quid benignitatis adhiberent, quin omni potiùs duritate iuris in eos agerent, quod profecto aliud non erat; niſi vitas illorum, carnificum totidem cruentæ libidini mancipare; bona prædonum auaritiæ, & rapacitati. Erant enim omnes Puritani; eorum lictores, & Apparitores fœx plebis famelicæ: omnium Inſtigator, caputque Popamus, Puritanus. Per eum ac ſuos, fas erat Catholicos modis omnibus expilare; quo non pertingebat extrema iuris aſperitas; eò miſeros innocentes, trahebant calumniæ; minori erat iis detrimento tacere indenfenſos, quàm Iudicibus audiri; ſumptus minoris extricare ſe ex opprimentium vnguibus, pacta illorum ex nutu pecunia, quàm tribunalia appellare. Habebatur ſexta quaque hebdomada Magiſtratuum Conuentus, de inſpiciendis Catholicis, & alij quidem, etiam feminæ carceri tradebantur; mouebantur officiis alij, aliorum bona in fiſcum ibant; quò quis ditior, hoc & nocentior & magis reus, quantumuis per ſe inſons. Suas cuique licebat ſiue ditiones, ſeu prædia, ſiue mobilia, fiſco commiſſa, ita redimere, vt intelligeret quod prærogabat ſe perdere, ſua minimè ſe recuperare. Ipſi, nedum alia minus neceſſaria, diripiebantur, eorum ex ædibus lectuli. Primo Inſpectorum in Herefordiam an-

guſtam Prouinciam ingreſſu, Catholicorum familiæ nouem ſupra quadraginta, iis accenſæ ſunt, quæ in prædam fiſco, & indagatoribus cedant. Tritum erat, & prope continuum intempeſta nocte Catholicorum ædes irrumpere, fureifer quilibet, fruſto cartæ armatus, totam conturbabat, diuexabatque familiam & inde quicquid libuiſſet in mercedem, aut pretium, auferebat. Poſt hæc Epiſcopi, anathematum ſuorum, de quibus ante non cogitauerant, bruta fulmina promere, & ſupremorum inter Catholicos procerum foribus ea præfigere; viditque Londinum à ſcelesto, & vili capite, Arondellium Comitem, eiuſque matrem, & patruum, luminaria nobilitatis Anglicanæ, Vaughatio coram duci, vrbis illius Epiſcopo. Oratoribus Venetorum, Galliæ, & Hiſpaniæ indictum abſtinerent ſe ab Anglis ad ſacra ſecum admittendis. Datum ad hoc vrbis Præfecto negotium, vt feſtis diebus armato milite acceſſus ad eorum palatia clauderet. Seruum domi habere Catholicum, nummis ſtabat menſtruis quadraginta. Magiſtratus cuiuſcumque ſectæ, ſuis excidebant officiis hoc ipſo quod vxores haberent, filios, & familiares Catholicæ regulæ ſectatores. Adoleſcentes demum Angli qui tranſmarinis in Seminariis alebantur denuntiati ſunt paternis hæreditatibus, & quorumuis iure ſibi legatorum excidiſſe. Cancellarij petentis arbitrio ſtellata curia legem Elizabethæ permiſit inſtaurandam, qua recuſantibus, vt vocitabant Catholicis condendi facultas teſtamenti tollebatur, & cuiuſcumque alterius vltimæ voluntatis; exigendorum quoque ius nominum, locationum, & cenſuum; ſuaſque in foro deponendi querelas, & lite agendi, pro exulibus denique cenſebantur, & rei violatæ maieſtatis. Poſtremo vt ſileam de Sacerdotibus reliquis, edictione iterata cum noſtri ex Anglia iuberentur intra decretorium ſpatium excedere, exceſſit nemo. Abſoluo paucis narrationis huius triſte carmen quibus ſedente adhuc Parlamento, die Chriſto in cœlum aſcendenti ſacro accitos regni ſupremos Iudices, inter alia plurima eſt affatus. Sibi nempe decretum, & fixum animo ſedere, vt Papiſtæ officiis omnibus, dignitate, Magiſtratibus, Præfecturis, vel quæſtuoſis, vel honorificis æternùm carerent, cuius ſuæ mentis cum rationem ediidiſſet neſcio quam. Erit forte, inquit, in vobis qui ſentiat, non eſſe Papiſtas nouis oneribus prægrauandos; tot retro malorum continuatione tam longa obtritos iacere vt miſerationem ſui magis & lachrymas cieant, quam metum; viderique ſuperuacaneum, in eorum exitium, præter ea quibus pergunt perire, alia comminiſci. Huic, inquit, ego reſpondeo, commeriti ſunt quicquid patiuntur, ſuntque deinceps perpeſſuri. Quod extremis premantur & contabeſcant malis, egentes, mendici, ſemiuiui, ex conditione illius iniquiſſima id factum quem ſibi optarunt in dominum cum ſe diabolo tradidêre. Nobis è contrario Deus Dominus eſt, iuſtus, & potens ad remunerandum. His ille dæmoni Catholicorum aſſignabat vexationes, afflictationes & ærumnas ad quas eius Miniſtri tantum per ſe operæ conferebant, vt nullo dæmonum egerent auxilio.

Vexatione in Anglia Catholicorum augetur numerus. Ex iis pauci quidam famoſam deſignant coniurationem quæ pulueraria dicta eſt, Duce Roberto Catesbyo. Eorum conditio, & cauſæ atrocis conſilij, ſecluſis Sacerdotibus, & inſciis concepti. Reſponſum ferox Londinenſis Epiſcopi; minæ proximi Parlamenti; pax inter Angliam, & Hiſpaniam inita, nulla Catholicorum mentione, poſtremus fuit coniuratorum impulſus ad audendum.

CAPVT III.

HÆc tamen longè quam prius atrocior tempeſtas aduerſus Catholicos contra ſpem, & contra meritum ingraueſcens, tam procul abfuit à minuendo illorum numero, vt vnius deceſſu, cuius ignauiam, Epiſcoporum potiſſimum ſtrauiſſet violentia, lucrificent decem & viginti; huius rei teſtem penès me habeo tum Garneri manum qui ſtrenuam dabat iis conuerſionibus operam; tum linguam & verba Cancellarij ſupremi, qui magno ſtrepitu, in frequenti conuentu conſiliariorum, & Iudicum id expoſtulauit; imo Regis ipſius qui miraculi perculſus nouitate obſtupuit: pro nouo ſcilicet multumque peregrino interpretabatur, ſpiritus ſancti miraculum, quo Chriſti Eccleſia ſuo inde ab ortu, iis ipſis aucta eſt quibus in ruinam vrgebatur, lucemque non auerſantibus clarè aperuit ſe ſupra humana infinitis ſpatiis eminere, quæ aduerſis tandem labefactantur, & defluunt. Perſtrinxit hæc eadem patientiæ maieſtas & poteſtas Imperatorum veterum maieſtatem, longè aliam à Iacobi ſua cum Britannia maieſtate, cum viderent illam, ſuo omni, ſuorumque exerro crudelitatis ingenio fortiorem, ferro, igni, & omnibus glorioſius creſcere, ac numeroſius, quibus crudelius, & pertinacius in vaſtitatem, perniciem, extremumque interitum præcipitabatur; Hanc ſuis in Anglis patientiam inuictam malis & triumphantem aduertit Iacobus, non tamen pro virtute ſuſpexit, ſed in eam, ludens, clitellarios Aſinos in regno iocabatur habere ſe in partes diuiſos; partem alteram eſſe Catholicorum ſe-

num, quorum terga obcalluiſſent portandis oneribus, ferrentque non modo ac perferrent quicquid libuiſſet ſuperimponere; ſed adiectos quoque diſſimularent fuſtes, & demiſſis auribus progredi pergerent; alteram eſſe partem iuuenum Aſinorum, hoc eſt Puritanorum, qui ſenſu nimium acuto præditi, nec teneri capiſtro, nec ligari fune, nec premi onere ſuſtinerent, nec duci inſiderive ab ſeſſore, ſed quemuis ad tactum duriuſculè prementem, velut correpti diabolo furerent, calcitarent, circumagerentur, & tandem victores, ſeſe vna, & onus excuterent. Vertebatur hæc item, Puritanos inter & Proteſtantes parœmia, ſtultos Dei eſſe Catholicos. Quod ſtultum cenſerent mundi ſapientes, vltro rei, vitæque adeo pro Religione iacturam facere, quod erat Catholicis tam quotidianum, quam hæreticis inuiſum, velut ſuo ex Euangelio illud Chriſti obliteraſſent verſo ſtylo effatum grande, ac præpotens, *Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, anima vero ſua detrimentum patiatur?* Semel enim ab ſe Religionis veræ ſoliditate abdicata, venales proſtabant ad quamlibet veluti optimam, quæ ſibi vtilis, & lucri plus eſſet allatura. In quo Puritani vituperandi erant præ cœteris, qui cum damnarent tanquam ſacrilega quæcumque Proteſtantes cum Catholicis habebant communia, ipſi tamen aut Regis, aut lucri gratia, religioni haudquaquam ducebant, Proteſtantium amplecti partes, eorumque profeſſioni Epiſcopis, templis, & ritibus ſubiici, apoſtaſia ſibi ob vtilitatem, in cultum Dei legitimum conſecrata.

Hac nihilominus tam nota, & illuſtri Catholicorum patientia in aduerſis, non deerant, qui Regis in illos ſpectata feritate futurum præſagirent, vt tum ii omnes, tum præcipuè Ieſuitæ, Rebellionum & Proditionum ſolitis peterentur, & vexarentur calumniis. Fundabat hos illorum metus, (præter malitiam aduerſariorum fingendo procliuem) defenſionis propriæ ius, cuique ab natura datum, & depellendi ab ſe ſe oneris quo intolerabili oppreſſus perit, & moritur.

Nam ſi eiuſmodi fabulas ſub Elizabetha mitius ſæuiente finxerant ſæpius Proteſtantes; quanto liberius atque audacius Puritani ſub Iacobo, cuius regni ſuſcepta principio Catholicorum vexatio incruduerat proceſſu temporis. Sed enim, quæ Dei laus fuit, coniuratio in eum duplex, aut vna potius ſemicapitum duorum, vnius partem dimidiam ægrè implentium, cum vix dum Angliæ in throno conſediſſet; tantum abeſt ſui ſuſpectos Catholicos fecerit vt inde potius fidelitatis claram famam, indicatione illius manifeſta obtinuerint apud omnes, eiuſque etiam nonnullam laudis egregiæ in partem idcirco Societas venerit, quòd primæ illius ſocij duo & ſecundæ authores Vvarſonus, & Clarkus, capitalibus inimicitiis, & libris inſectarentur Societatem noſtram. Ac feciſſet Deus, ne aliæ vnquam potuiſſent coniurationes Catholicis præter has tribui, aut fictas ſcilicet, aut ab hominibus improbitatis notæ moras, & ſacrilego ſchiſmate ab Chriſti Vicario alienis. Quàm glorioſum illa Eccleſia iure poſſideret, oſtentaretque nomen, afflictationis annorum plus centum, infractis animis toleratæ, & patientia ineluctabili domitæ. Inuidère hoc illi dæmones

tantum

tantum decus. Inconſultam paucorum pietatem, ignoratione, ac ſilentij arcano, aſſeſſoribus conſulendi peſſimis, decepête; commendauit tamen mirificè illorum deceptio cœterorum omnium fidelem prudentiam, inter quos cum eſſent innumerabiles, maioris ingenij, roboris ac mentis, pareſque conſilio tam periculoſo; abſtinendum ſibi ab eo cenſuerunt. De illa loquor coniuratione miſera,& miſerabili quam ex cuniculo igniatiæ machinationis in quem erat deſitura, puluerariam nominarant. De qua priuſquam aggredior ſcribere, præmittendum puto ſaltem in genere de tredecim illis qui coniuratorum conflarunt numerum, qui? & cuiuſmodi? conditionis cuius eſſent ac nominis? Nam qui primas dictauit Iacobi literas, quibus toti regno parricidij tentati, ſcelus nefarium promulgauit, coniuratos depingit velut ex ſociis Catilinæ Salluſtianis apographos. Thomam, inquit, Percyum nobilem, & quoſdam alios cum eo colligatos, homines Romanæ ſuperſtitionis corruptione deprauatos, & ab ea in illam inductos tanti furoris, & ſceleris cæcitatem. Nacta videlicet perditos improbitate omni morum ad nefaria quælibet proiectos. Pauciſque interiectis, crimen, inquit, ſuum, ſuperſtitionis quam colunt ſtudio prætexunt; re tamen ipſa in publicæ rei, regnique perniciem ſpectabant; egentes enim, obærati, nominibus impares, creditoribus perfidi, captabant in prædam facultates opimas locupletum quibus mendicitati ſuæ opitularentur. Hæc illud Edictum literarum, ſed commenta mera inuentionis extraneæ, ex veris,& propriis nihil; ex falſis omnia quæ trifariam repræſentat, egeſtatem, improbitatem vitæ, mentis prauitatem. Dempto enim Thoma Barteſio, (conditionis tunc, poſt etiam animi ſeruilis) omnes erant claro loco nati, & diuites; parque illorum inter eos lectum, quod ſufficiendis ſumptibus iiſque grauiſſimis abundaret. Architectus operis, & Præſes Cateſbyus, cenſu pollebat paternorum bonorum annuo ad multa nummorum millia.

Euerardus Digbyus, ditionum dominus,& pagorũ, dignitatem illam, non parcis opibus ſuſtinebat. Percyus Regiæ pẽſionis beneficiis adſcriptus, Northumbriæ Comiti Sobrinus, mulcta centum viginti millium nummorum quibus ſuſpicionis vmbram luit, quantum opibus valeret plus ſatis probauit; ac ne ſuorum cuique bonorum indicem deſcribamus, quem vulgauit rumor, impunitatis pretio, conſpirationis arcanum violaſſe, potiſſimam habuit inſimulationis huius cauſam, quod cum eſſet valde opulentus, maluiſſet ſibi facultates ſuas, quam fidem ſociis iuratam ſeruare. Verum aliis in duobus, mendicitate peioribus, vt edicti ſcriptor arguatur, falſo fœdaſſe coniuratos latebant adhuc exceptis perpaucis, eorum nomina cum id edictum vulgaretur; ipſi ſe tantum poſt dies aliquot prodidêre, dum in armis, & ſimul, milliaribus centum ab aula equitant. Londini tunc denuntiati, tunc editione ſecunda miſſi qui preſſis concluſos veſtigiis vrgerent & comprehenderent. Qui potuit ergo edicti prioris famoſus ſcriptor, niſi mentiendo vitam iis improbam, & propudioſam appingere? Quin imo, dicere liceat, excepta coniurationis quæ nullam admittit excuſationem, culpa grauiſſima; haud ſcio an facile inter Catholicos, eius probita-

tis, meriti, ac virtutis reperirentur multi, quæ aliàs tranquilla Eccleſia poſſet iure ſanctitas vocari; afflicta & exagitata, hic eſſet vulgari, & quotidiano virtutis nomine contenta. Ne ipſi quidem aduerſarij de iis aliter ſenſère; nec regendis eorum animis multos annos præfecti diuerſa ſcribere potuère, damnato ſolum coniurationis negotio, quod nullam haberet excuſationem, cauſam eorum quamlibet aliam præſtantia operum efficacirer perorabat. Tolerantia malorùm pro Chriſti fide; receptus Sacerdotum interdum ad viginti, quorum à ſingulis pro accepta benigni hoſpitij charitate, capitale hoſpes ſuſcipiebat periculum. Tam multos Catesbyus notæ primariæ nobiles, aulicos, paſſimque alios reddebat Eccelſiæ, vt diceretur quaſi prouerbio affixum lateri ducere Sacerdotem, vt cuiuis ſtatim Proteſtanti, ad conciliandum cum Deo animum præſto eſſet. Omnium denique religio, pietas, ſacrorum vſus frequens, miſericordia fouendis Catholicorum familiis vnaque à fame, & apoſtaſia defendendis, argumenta fuère probitatis eximiæ, donec ad illam impingitur offenſionem obcæcatæ mentis, ex virtutum principiis per errorem & falſo deductam, virtutis profecto nemo negauerit fuiſſe, & quidem arduæ, vitam eius in flore, & caras vxores, & paruos liberos, & quicquid ſolet blandiri homininibus ſpernere & calcare vt (quod ex perperam putata cauſæ illius bonitate certo futurum confidebant) iugum detraherent intolerabile afflictiſſimæ Chriſtianitati. Nec enim ambitus, nec alieni veſana cupiditas, vt criminabatur edictum prius, ſed pietatis deceptæ ardor improuidus, cò vſque perſtrinxit infelices, vt contra omnis iudicij dictata iudicarent, innocentibus redimendis nihil reſtare, niſi ſi partem regni lectiſſimam & optimam perderent. Quæ perſuaſio ſceleris, idcirco illos biennium tenuit, quod eos nullus interea vindictæ, aut irati animi, vt poſtea faſſi ſunt, mordetet dolor, aduerſus eos quibus mortem parabant; tentaſſentque, ſed fruſtra, vias omnes, Regis ſaltem paulùlum mitigandi, cuius in Catholicos ferox, & ſæuus animus incrudeſcebat in dies acerbius. Quæ item cauſa iis fuit vt in conſilium, Sacerdotem adhiberent nullum, niſi forma verborum, rerumque ita ſimulata vt non poſſet de vero ne ſuſpicari quidem nedum diuinare; ob eam quoque rem, Machabæorum inter ſe gloria & officio gaudebant, quos Sacerdotibus excluſis legiſſet olim Deus ad vindicandam populi ſui, cultuſque libertatem armis, quæ ſola tunc aliquid poterant, & ſola ſupererant. Poſtremo pro tribunalibus, mortiſque ipſius, & diuini iudicij conſpectu ob oculos poſito ſuam hanc denuò conteſtati ſunt mentem; vixque in iis fuit, cui pœnæ dolor pœnitudinem cieret facti; factum vero, qui malitioſæ conſcientiæ, ſceleriſque damnaret, prorſus nemo; adeò falſa perſuaſione ab omni ſe culpa, non ſecuros modo ſentiebant, ſed tutos. Eam ob rem Rex frequenti Parlamento auditus eſt cùm affirmaret illis conſilij perditi Religionem ſolam auctricem fuiſſe. Proin ſibi iure à Papiſtis quidem cauendum omnibus, ſed iis præſertim, & curioſiùs, qui eſſent ſolidius in ſua perfidia obfirmati. Hoc eſt eius è ſtylo, qui eſſent inter Catholicos maximè conſtantes. Purgatis nunc facino-

ribus

ribus quibus cõiuratos edictum prius macularat, ad facta ipſa deſcendamus.

Atroci conſilio Regis ſuo cum Parlamento occidendi, vt colorem omnem excuſationis adimeret ſcriptor non ſemel nobis ſub ſtylum rediturus, Iacobum deprædicat clementiſſimi erga Catholicos pectoris; nec potuiſſe Catesbyum quicquam prætexere, quo mala extrema ſuaderet extremis curanda remediis, cum tunc iis aureum flueret ſeculum. Quin vt Regi blandius aduletur, cuius Orfodij erat Theologus, narrat Catesbyum de excutiendo in auras, & puluerem Parlamento, in Anglia, Belgio, & Romæ, communicaſſe cum multis conceptum furorem, Elizabetha etiamtum ſuperſtitie, iiſque inuoluit, quos mauult Catholicos, & de quibus lubet mentiri Ieſuitas; atque adeò Papam ipſum, alioqui, nec ſatis fidei, nec plenam gratiam apud hæreticos initurus, ſi quos iſtorum omiſiſſet. Sed auctoris huius pugnantia inter ſe mendacia iuſtum per ſe volumen facile conflarint. Rem vti ſe habuit ex veris liquido refero. Promiſſis in Anglia reſciſſis, quibus in Scotia Iacobus dicebatur lactaſſe Catholicos, ereptaque iis æternùm ſpe omni fortunæ mitioris, tanquam flatu primo impulſus Catesbyus cœpit cogitare de admouenda cruento remedio manu. Annum agebat triceſimum tertium; commendabat virum ductus ſanguis ex nobilitate Regni prima, & antiquiſſima, doteſque omnes quæ poſſunt ortus tam illuſtris dignitatem magnificè fulcire. Has inter duæ potiſſimum, Candor animi ſingularis, eiuſdemque par quibuſuis arduis magnitudo, quibus accedebat conciliatricula omnium incomparabilis comitas, & digna præclaro Catholico decora, quæ amicitiis potentem effecerant plurimorum, in quibus fuit Thomas VVinter Roberto Catesbyo natu minor, cui primo credidit ſua de coniuratione conſilia, multaque vt erat tum agendo in præſens, tum proſpiciendo in futurum animoſus, & ſagax obiectanti, dubitantique de vi adhibenda in ſubſidium calcatæ rationis, de ſuſcipiendæ rei iure, de illius euentu, tam multa, tam aptè diſſeruit, vt nihil ambigeret, cauſam ex æquo ſuſcipi iuſtam, & vtilem, totumque ſe illius beneuolentiæ, nutibus, & voluntati permitteret. Nec diſſimiliter duo illi qui ſe poſtmodum iis adiunxêre Thomas Percyus, & Ioannes VVrightus, doctiſſimi vir formidatique tota Anglia enſis, qui ſua cum forti, & magnanima coniuge multorum retro annorum pericula conſtanter pro Chriſti fide exhauſerant, nec abſtiterant vnquam à Sacerdotibus benigno hoſpitio colligendis. Diſputata eſt primum in hoc quaternario virorum cogitati negotij ratio; vicitque pars, aiens, eundum in omnia bonorum, & vitæ pericula pro Religione, & redimendis Catholicis: ante tamen quam ferro, & igni ageretur, alia omnia prætentanda, & quiduis aliud ſi poſſet tranquillius & innocentius eligendum; id autem omni, & ſtudio, & cura inueſtigantibus, nihil vſquam potuit deprehendi, quod fiduciam aliquam faceret meliorum, niſi ſi pace cum Anglis Sancienda complecteretur Hiſpania Catholicos Angliæ. Ad hoc ſi Iacobus ſe durum præberet; nec auerſaretur modo quam petebant conſcientiæ libertatem, ſed moderationem onerum, quibus premi ferebant; dumtaxat ne penitus obruerentur

Mmm 3

tur, & præfocarentur; tunc vero ſe quod vnum reſtaret, quodque ſuum eſſet, poſſetque facturos. Subterraneo cauo, ſub aulam vtramque Parlamenti cuniculum igniarium acturos, huic primo Ordinum conſeſſu ignem ſubdituros; reliqua ſe Deo euenturiſque permittere. Ad hoc porro ſe vnum omiſſis cœteris, neceſſitate vltima redigi, quod Regnum in partes ſcindere, & iuſto exercitu in campum deſcendere, tum eſſet paratus difficilis; tum ambigui exitus. Quanticumque forent Catholici, pauciores ſemper aduerſariis fore; plures tamen ſemper quam ſecreti fides ad conſcribendum militem poſceret, quæ niſi prodigio non poſſet à multis præterquam infida expectari; cum ipſi ducendo cuniculo, vt alia omnia deeſſent, vel ſoli ſufficerent. Iam vero fiducia quanam à Principibus externis rebuſque publicis poſſet auxilij aliquid flagitari? Cum ne fidem quidem eorum miſeriis præſtarent, nedum miſerationem, opiſque ferendæ ſtudium.

Vulgabat vbique gentium, ſcribæ maligni perfidia, nec ſilebant in ipſa quoque Italia, circumforanei nouorum præcones, Regi nouo Iacobo nihil æquè cordi eſſe vt paternum in ſuos animum; Mariæ Stuartæ parenti optimæ miriſſima indole erga Catholicos illum duci, expectarique ex eo propediem Religionis liberam facultatem. Cantabantur hæc etiam plauſibilius Romæ quam alibi, fallebanturque illi procliuius quibus Anglicanæ Eccleſiæ ſalute nihil erat carius; dedocente licet incautos & deceptos ſuis literis Garneto, è medio ſcriptis malorum æſtu præſentium, & quotidie ingraueſcentium audienteque ſubinde fractas voces, & gemitus, & minas tacitæ deſperationis quas præcipitauit, & proritauit acerbius Londinenſis Epiſcopi Ricardi Brancoftij reſponſum atrox, dum attolleretur in ſedem Cantuarienſem. Sibi enim oblato Cotholicorum nomine libello ſupplici, quo rogabatur, ſi minus eos defendere, at communi ſaltem humanitate illa nequaquam excludere, quam inuicem omnibus natura imperat; ii ſontem videlicet; nec re vlla in re lædentem non lædere, multo minus ferrum vbique in eos ſtringere, (quod feciſſet ipſe ſub Elizabetha Epiſcopus, forenſibus Miniſtris quibuſuis crudelius) perinde vt ſi eorum lachrymis, & cruore iucundè paſceretur. Modum poneret malis quæ iis conſciuiſſet; nec vellet ipſorum miſerias quas ne hoſtes quidem ſiccis oculis ferrent, in poſtremam quæ parum aberat ruinam impellere; petitionem miſerorum crudelis ſenex contracto vultu, & reſponſo præcipiti feroque excepit. Luſum fuiſſe ſub Elizabetha, nunc ſerio agi: regnante illa & cum annis cadente, viſum media via aduerſum Papiſtas incedere; quin leniter magis quam aſperè, nec iis impunè omnia donando, nec pro commeritis puniendo, ne ſi forte poſt Elizabetham, irato in Angliam cœlo, Papiſta rerum potiretur, iuſti nobis vices talionis abundè reponeret, habereturque nos ſaltem non indulgentius quam eſſent Papiſtæ à nobis habiti. Metu illo ſublato, & cœlo fauente, poſt Iacobum ſceptri poſſeſſione pacifica firmatum, ſpebuſque futuris prole Regia ſtabilitis, tempus eſſe agendi non diſſimulanter, inuehendique in Papiſtas nihilo lentius quam in hoſtes quoad abſolueretur penitus Regnum ab eorum infeſtatione. Erat hæc eadem Archiepiſcopi

chiepiſcopi huius, & aulæ mens, quæ vt ex minis in facta conferretur, expectabatur tantum alter Parlamenti conſeſſus; prior enim Rege tunc recens coronato Kalendis Martiis habitus, paucis in caſſum obſtantibus, inſtaurauerat aduerſus Catholicos leges omnes quibus illos pars ſanguinolentis, pars pecuniariis vexarat Elizabeth, eiuſque retro Parlamenta. Ex quo Puritani perfricuerant frontem adeò impotenter, vt amaro illo Roboani Sarcaſmo Catholicis obuiis inſultarent. *Cæcidit vos flagellis* Elizabeth, cædes vos ſcorpionibus Iacobus. Verum in ſecundo Parlamenti conſeſſu (quod partem prioris melius vocarim, haud ſcio quamobrem in principium hiemis reiectam) Puritani qui plus ſuffragiis pollebant, cum infimi Ordinis totum ferè conflarent numerum, ſuperioris etiam non paruum; ominabantur, eratque in eorum poteſtate; victuram ſententiam quæ Papiſtarum omnium communi ſtrage, vel eiectione ab iis Angliam liberaret. Quæ vaticinia ex inimico eius animo profecta, cui erat in votis, & rata facere, & pro ſua auctoritate facilè poterat, Cateſbyo viſa ſunt eiuſque ſociis, æquè perperam cum illo affectis neceſſitatem inducere, Parlamenti totius, ſi ſalui eſſe vellent, ſimul præoccupandi, defendendique ab ſe ius ſtragis edendæ, profeſſione aperta factorum hoſtilium, quibus Catholicos contra omnia iura deglubebat, laniabatque Parlamentum. Licere Catholicis, quorum ſe corpus referre, aiebant, iure vti naturæ, ac Religionis, ad repellendam vim quam in bonis, in vita, & negotio ſalutis iniquiſſimam ſuſtinebant, vnoque ac ſolo poterant deſtinati cuniculi vitare præſidio. Vehementer quidem ſuæ huius Theologiæ argumentis falſi, ſed illorum adeò tenaces, ſuæque apud Deum cauſæ tam ſecuri, vt ab diſcernenda eius æquitate, communi cõſenſu Sacerdotes omnes arceri voluerint, noſtroſque imprimis, tametſi ſolitos confitentibus aurem dare; rati nempe illos nec ſatis auſuros, nec in re, vt aiebant, æquitatis euidentiſſimæ, opus eſſe doctrina, ſed animo; nec Theologo conſultore, ſed facto nobilis Chriſtiani. Vvinterum interea, è quaternario ſuo vnum, vti conuenerant, feſtinant præmittere ad ſupremum rei militaris Hiſpanicæ Præfectum, priuſquam ex Belgio tranſiret in Angliam ad ſubſcribendas Regis Catholici nomine conditiones pacis, iam prope à Taſſio confectæ. Huic Vvinter vt perſuaderet Catholicos earum aliqua, modo ne intolerabili, complecti, præter officium Chriſtianæ miſerationis, duo expoſuit ad expugnandum illum præualida, primum ſæuitiam malorum quibus Catholici Angliæ pro Catholicis Regibus, tot annos miſerabiliter premebantur, ex quo Elizabethæ initiis rupta pace; poſt bello ardente, crediti erant in Reges Catholicos, quam in Reginam ſuam proniores. Inde atrociter agitati, vexatique ſuſpicionibus, calumniis, carcere, direptionibus bonorum, tormentis, denique mortibus, quas inter extrema calamitatum crudelium, mortuis inuidebant; ob hoc enim Anglis Catholicis, affingebatur in Regem Catholicum affectus procliuior, vt exſecrationibus populi paterent, & inſectatio Catholicæ illorum fidei, rebellium vltio, & proditorum pœna cenſeretur. Nulla igitur cuiquam attribuebatur confœderatio, nulli arcani motus, niſi color

iis aliquis accerſeretur ab Hiſpaniæ nomine, quod libri teſtantur illorum temporum, à Proteſtantibus in Catholicorum inuidiam abſque numero ſcripti. Altera Vvinteri ratio, probabat Catholicos habitum iri longè quàm ante crudelius, ſi viderentur ab Rege Catholico negligi haberique cum iis promiſcuè quorum nec admodum amicitia tangeretur, nec auerſiones curaret, & frigora: futurumque vt hoſtes nulla Regis Catholici reuerentia tenerentur ab iis diuexandis quorum tam flocci gratiam faceret vt pacem initurus nullam eius in partem eos admitteret, quanquam eius cauſa tam diuturnis defunctos, & exercitos malis. Addebat Iacobum deſiderio pacis huius haud ſanè tacito, non difficile adducendum, vt aſſentiretur, tam æquæ poſtulationi. Huius demum pacis in parte aliqua ſeu Societate, Catholicorum expectationes ſic eſſe repoſitas vt intelligerent, ſi ea excidiſſent, omnia ſibi eſſe deſperanda, cum præter Philippi III. pietatem occaſionis opportunæ tam facili commodo iungendam, nihil vſquam ſpei circumſpicerent reſtare. Reſpondit quam humaniſſimè ſtabuli Regij, & armorum Præfectus, ditauitque rogantes piis, fidelibus, & largis promiſſis. At ſi Rex Iacobus, ſcripto quicquam pro illis paciſci recuſaret, non abſtiturum ſe à pace quod iuſſus erat ſubſcribenda. Ac promiſſa quidem verborum officia apud Regem Iacobum non omiſit, ſed iis ab eo, verbis item eleganter eluſis, totum ſe Vvinter Catesbyo monito, in res commiſſi ſibi negotij curandas immiſit. Traiecit in Belgium quæ belli tunc ſchola ſcientiſſima vbique audiebat, vt inueſtigaret hominem, artis igniariæ peritum, natione Anglum Religione Catholicum, intrepidum pectore, fidelitate immobilem, in quem ſuſcepti pondus operis ſecurè deponeret; inuenitque omnino qualem exegerat, nimis heu! ſuo malo felix, Guidonem Fauxeſium, præter alia ſupra militem pium, & magnos ſpiritus gerentem, vt qui annos complures ſub Archiduce Alberto militaſſet. Paucis hunc ſubegit Vvinterus, tranuexitque in Angliam non difficilius, quàm à ſe fuiſſet in Belgio inuentus. Probauit Catesbyus hominem per dies aliquot, perſpectoque ad imum eius ingenio, & ſoliditate, cuncta illi ſua cogitationum arcana, credidit, conceptaque illarum præſidia, qui mox quintus cum illis, Decembris vndecimo opus aggreſſus eſt, voluentis ſeculi anno quarto. Sub hæc Regij ſtabuli, & armorum in Hiſpania dux, Angliæ propior ad conſtituendam pacem miſerè anxios habebat Catholicos, ne ab ea excluſi prædæ hoſtibus fierent, ſed vltro, vel metu proprio quod futurum erat diuinantes, vel ex nuntiis Vvinteri, in eos erupere quæſtuum eiulatus & fremitus, vt omnes miſericordia, nonnullos etiam terrore percellerent apertè ſiquidem dolebant ignauis ſe actos conſiliis planeque f. mineis, maluiſſe ſpes omnes ſuas incertis aliorum manibus credere, quam ſecuras apud ſe in tuto retinere: nam ſi ex pace illa Hiſpanica nihil ſibi erat futurum præſidij, cur ſibi præſidium in diſturbanda illa non quærerent? Quibus forte armorum minis auda[illegible] terrere aduerſarios ſtudebant, muſſantes Catholicis in hac pac[illegible] nu[illegible] [illegible]igeri conditionem oportere. Quod autem in Anglia quæcumqu[illegible] [illegible]r Catholici Societatis Patribus attribuerentur

tribuerẽtur vt qui omnia apud illos poſſent,percrebuerat latè ipsáque adeò per Italiam rumor, obſtare Paci Ieſuitas, eaque tantũmodo ex cauſa ſollicitare Catholicos ad eam diſturbandam, quod Religioni, nihil eſſet ſubſidij allatura. Quibus per literas cognitis Garnetus noſtrorũ in Anglia moderator in hæc verba reſcripſit [nuntia Patauina, de Rege noſtro aduerſus Catholicos grauius affecto, Ieſuitarum quorundam culpa neſcio qua, quam ſint à vero aliena, norunt Angli omnes, qui noſtrorum in pacem ſollicita ſtudia, & ſtrenuam operam præ oculis habent. Nouit alio quouis tum verius tum exploratius Regis Catholici legatus, multo ad hoc noſtrorum obſequio, & labore vſus. Nouit ille ex primis Regni proceribus, qui Ieſuitarum rectam mentem & probam, doctrinam, & prudentiam cum nuper laudaret, peculiari commendatione celebrabat quod in hoc pacis negotio egerant. Nemini denique ignotum qnanto plures Vvatſonus coniuratione ſua inuoluiſſet; niſi nactus eſſet Patres ſuis conatibus aduerſos. Iam ne quis vſquam reperiatur præceps, inquietus, temerarius, turbulentus, non eſt in noſtra ſitum poteſtate; quanquam poſſumus Dei gratia ſpondere Catholicorum partem potiſſimam tranquillioribus conſiliis gaudere. Nec vero admodum nos tangunt quorundam dicteria, malle nos, procuranda pace Regi perplacere; quàm proritandis ad belli minas, & arma Catholicis conditionem eorum facere meliorem, hæc nos maleuolorum dicteria facilè perferemus, imo etiam in lucro ponemus.] Hactenus Garnetus, qui tamen Catholicorum in æſtu ancipiti, de pacis tamdiu ſuſpiratæ incerto fructu, ſic ante aliquot hebdomadas ſcripſerat. *Si nihil boni, aiebat, ea Catholicis conferet, haud ſcio id quam patienter portaturi ſint nonnulli; nec quid demum acturi atque conſulturi. Non erit profecto in Patrum arbitrio, & manu ſitum intra officij lineas eos continere. Interponat ſanè Pontifex ſuas curas, iubeatque noſtros Catholicos tumultu, & factionibus abſtinere.* Hæc ille prorſus ignarus Catesbyj, & ſtragis ab eo conceptæ, quam nunquam cogitarat poſſe cuiquam mortalium in mentem ſubire. Mihi vero hæc tum recti ſtudio fuere ex Garneto hic lectori reddenda, tum famæ Garneti à mendaciſſimo Proteſtantis libro vindicandæ qui calumniari auſus eſt Garnetum coniurationis huius igniariæ auctorem, architectum, artificem, denique animam. Huius enim cuniculi ad exploſionem proximam à primo eius ductu, ſic ſe habuit labor, & machinatio.

Machinatio laborioſi cuniculi ſub Palatio Parlamenti. Nouos Catesbyus adſciſcit coniuratos. Quædam eius conficta quæſtio, ex cuius reſponſo volebat intelligi, licere diuinis legibus ex fabricato cuniculo, malorum remedia petere. Quantum in eo eiuſque ſocius placandis inſudauerit Garnetus, quantumque propterea iis inuiſus, quantùm nihilominus calumniarum paſſus velut ſocius coniurationis. Eius in oppoſitum geſta, & literæ.

CAPVT IV.

NOTARAT Catesbyus domum Vveſtminterienſi palatio ad latus vicinam in quo erant aulæ ad comitia cogendi Parlamenti; erat hortus domui adiunctus, vtrumque ſibi Percyus conduxit, vt pote honorarius aulicus, & pro ratione officij frequens in palatio futurus. Vallabat horti partem tralatitia ſeu caſa, ſeu cinctus parietum, opertus tecto rudi, occultandis tantum laboribus operis comparato. Illic enim os erat ſubterraneæ foſſionis, & terræ ex ea erutæ receptus idoneus, quæ noctu deinde per horti plana æquabiliter ſparſa, ſtraminibus herbeis tegeretur. Latebant illic non plus quinque; inſtabant operi tres, quartus ſemper interquieſcebat, ſuæ cuique ſex horæ laboris mutatis vicibus explebantur. Aſſimulatus in Percyi ſeruulum Guido Fauxeſius Iohnſono cognomen mutauerat, cum ex longa pridem abſentia, niſi externus non agnoſceretur. Huic in cuſtodiam vndequaque arrecti perpetuo, & ſolertes in nutum oculi, ne ſocij ab aduentantibus interciperentur. Huic quotidianæ & domeſticæ curæ, itus in publicum ad neceſſaria, & reditus liber. Foras alij non prodibant, ne crebritate comparendi ſuſpicionem ſui aliquam facerent. Quare panes coctura duratos nautica, oua item durata, & ſalſamenta varij generis in commeatum ſibi maturè comportarant. Lignea materiatio quam eſſe oportebat, ad ſtringenda cuniculi latera, & fulciendum illius fornicem copioſiſſimam conuehebatur à Guidone ex aduerſa trans Tameſim ripa vbi domum ad hoc habebat conductam.

Incumbebant

Incumbebant in opus reliqui, mira prorſus, ſed infelici patientia, & argumento digna meliori; quod niſi perperam ſtatuiſſent ad grande rei Catholicæ obſequium facere, nec vnquam fuerant ſuſcepturi, nec in ſuſcepto duraturi. Domeſticis aſſuetos delitiis nobiles exhaurire ſe improbo labore, ducendi ſub terra cuniculi cuius minima difficultas, in effodienda humo verſabatur; putridi vaporis aura lethalis, & peſtilens, & iacentium aquarum ſubinde occurſus, modo hunc, nunc illum morbo proſternabant, pergebant nihilo timidius alij; cumque eſſent omnes proceræ ſtaturæ, vel ſemper de genu, vel contracti & curui, tàm ſtrennè tamen inſtabant ligonibus, vt duplo quàm mercenarij foſſores opus promouerent, iamque illud ad medium intra Decembris vndecimum, & Chriſti natalem perduxerant, cum dilatis in menſes aliquot comitiis publicis, & ipſi, reſiduum operis differre, videri, prodire dumtaxat ne vel omnes ſimul, vel etiam duo.

Has inter operis dimidiati breues inducias, duæ Catesbyum remordebant curæ. Prior qua Thomas Vvinter illum pupugerat; Satin' ſalua Dei ſummi lege, & ſancta in proximos charitate, poſſet negotium confici quod eadem clade inſontes, Catholicos, amicos, è ſuperiori ordine bene multos, ex claſſe quoque infima non paucos, oppreſſurum eſſet cum hoſtibus? Nefas enim videri vna & eadem crudeli ruina innocentes pariter, & amicos cum ſacrilegis, tyrannis & hoſtibus præcipitare in extremam ſtragem. Altera Iacobo è viuis ſublato, quem eſſent illi ſuffecturi? Hunc enim habere in promptu oportere, æſtum hunc animi duplicem vt ſedaret, modum excogitauit Catesbyus quo perſpicaciam deluſit omnium etiam callidiſſimorum, ſed peius, & verius ſeipſe ſociosque decepit. Certus enim in throno Angliæ poſt Iacobum locare neminem niſi vnum ex eius filiis, quem ſola vi poſſet habere in ſua poteſtate, vulgauit bellum ſibi cordi eſſe; velle ſe quam multos valuiſſet in Belgium Equites ducere, ad ferendam opem Alberto Archiduci, quod nullæ vetabant conditiones pacis inter Hiſpaniam, & Angliam ſanctæ. Laudauit Cæcilius Regis Scriba conſilij generoſitatem, nec ægrè illi ab Rege obtinuit, bonis auibus proficiſceretur, ſed longè alia quàm poſtulaſſet cauſa. Nempe Catholicum hominem, religionis ſuæ calentem ſtudio, magnos ſpiritus verſantem multis ſuffultum clientelis, foris tutius extra regnum quam domi acturum; ad hæc nobiles cum illo & potentes Catholicos in eandem vltro ituros aleam nec forte redituros. Et vero etiam alij variarum ſectarum iuuenes, & veteranorum militum non pauci, ac demum alioqui rumatum olim in Ibernia ductores non parui nominis, commilitones ſe Catesbyo adiunxere. Catesbyus, Percyus, eorumque ſocij, equis, omnique bellico apparatu, & ornatu profectionem parant, nec ſumptibus modum, nec crumenis ponunt; dum ne aliquod eius inditium darent, quod vnum, ſed tacitè agebant. Porro hunc in Belgium tranſitum putauit Catesbyus opportunum fore, ad excutiendum conſcientiæ intimæ ſæuum quem dixi aculeum, cauſam ipſe comminiſcitur & adornat, ſuæ in omnibus adeò ſimilem, ac prope ean-

dem, vt tamen appareret toto cœlo diſtans, & diuerſa, & reſponſione ſua viri docti, dum verbis ſatisfacerent proponentis, nihil minus aduertentes ſatisfacerent & menti. Si arcem, aiebat, premerem inimicam, & magnopere damnoſam, hoſtis ex aduerſo, inſontes quos forte teneret Catholicos, primis telorum obiiceret ictibus; deberem necne reis, & hoſtibus parcere, ne communi cum iis cæde perderem innocentes. Aut poſſem clauſis ad omnia oculis vlterius tendere, & conſcientia nihil expauente, quod ars, & ratio in expugnationem præſcribit, hoc agere? Suam ille arcanam dubitationem ſic ab ſe perperam transformatam ſubiiciebat cenſuræ Doctorum. Parlamenti palatium arcem faciens inimicam; conſidentes in eo, innocentes & reos, nullis aut artibus, aut conatibus ſecernendos. Partem ille optatam poſitæ quæſtionis quàm multis & ſæpius, & temporibus diuerſis explicabat, nemo omnium fuit quin multum laudaret, nixúſque ipſius etiam argumentis doceret licere cuilibet iure ſuo vti, etſi cum damno alterius, ſed fortuito, ineuitabili, nec quæſito, nec per ſe curato. Futurum alioqui vt non poſſent triremes Turcarum impugnari & deprimi, cum multos haberēt in tranſtris Chriſtianos, innocentes & probos, pari tamen cum reis hoſtibus, & dira omnia commeritis morte perituros. Affluebant cuiuis eiuſmodi exempla quibus vim iuſtè ac neceſſariò illatam hoſtibus purgabat ab omni ſcelere, damni ex ea in amicos & inſontes obliquè inuaſuri, eademque cum facinoroſis, & iure perdendis procella merſuri. Nec diuerſa ſentire poterat Garnerus, qui & ipſe inter quamplurimos ſignificarat Catesbyo ſuam mentem, ab hoc omnium Doctorum, & Sacerdotum communi, tuto, certoque reſponſo, erat enim cunctis perſuaſum Archiduci aduerſus Batauos arma Catesbij militare; nec quemquam mortalium ſubiſſet diuinatio ſuſpicax, mutaturum illum Batauiam Anglia; & Parlamenti Patribus, perduelles, & hoſtes Batauos. Huius tamen tam veri, & ſimplicis reſponſi nomine Garnetus ab Iudicibus ſuis damnatus eſt reus maieſtatis, nempe quod Catesbyi intima introſpicere nequiſſet. Nec Iudicibus Garneti æquiores fuēre Proteſtantium quidam Theologi, qui reſponſum ab eo Catesbyo redditum, crudelitatis & ſacrilegij infamarunt, haud quidem tam iuris verique ignoratione, quam voluntatis perfidia aduerſus Garnetum rabidæ, Societatemque noſtram vniuerſam, & Eccleſiæ Romanæ Theologos. Concitaturi aduerſus hos omnes furorem populorum quæſtionem à Catesbyo poſitam iis nudatunt adiunctis & ſingularibus quibus circumſcripta ferre aliud reſponſum non poterat, quam quod à Garneto & Theologis tulerat. Eandem ii falſis ſubornatam cum propoſuiſſent, calumniati ſunt licere per Papiſtas & eorum Doctores, imitari Herodem; Innocentes omnes occidere, ne vnus euaderet nocens; nocentem porro hunc & reum hoc ſolo cenſere quod ſuſpicionem præberet nonnullam incommodaturi aliquando rationibus tyranni. Ad hoc loca ſcripturæ congerunt quæ ne cæci quidem dubitarent à ſcopo aberrare, vt Chriſti mandatum, de herbeſcente lolio ad meſſem ſeruando; de vetitis ignem in Sodomam mittere, quamdiu in ea Loth mo-

ram faceret; ſed fugit memoriam Doctoris egregij, innocentium puerorum innumerabilis multitudo, propudioſarum incendio vrbium pariter abſumpta. Denique longam ex Patribus, & Scripturis, lacinioſæ inductionis ſeriem texuêre, nullius prorſus ad rem propoſitam momenti. Cæterum gaudens Catesbyus tenere ſe iam minimè dubiam Theologorum mentem, quam ex iis catè nihil minus ſuſpicatis expunxiſſet, alioqui vt ſæpe dictitabat, horrore ac metu, abſtituris vel ipſo quæſtionis auditu, ſi nudè vt erat & candidè hanc propoſuiſſet, multoque timidius reſponſum vitaturis; ſolutiori nunc animo in cœpto pergere, & corroborare ſocios reſponſi fiducia quo ſuam & illorum, in cauſa perſimili conſcientiam in tuto poſuiſſet. cuius item reſponſi approbatorem haberet Garnetum, cui forte tunc Anglia opinione ſanctitatis, & doctrinæ parem haberet nullum. Atque hic iuuat mirari vehementer hebeſcentem Catesbyi oculum, qui non videret longè aliud eſſe, militare Archiduci, Batauotum arcem obſidere, Domino ſuo Regi Catholico rebellem, nec priuato eam conſilio, ſed publicis auctoritatibus, & miniſterio publico expugnare; aliud vim, & arma in Iacobum Regem legitimum vertere, totumque eius regnum quod Parlamenti conſeſſu cenſebatur, idque non alia quam priuati hominis atque à priuato atrogata ſibi, vſurpataque poteſtate, doloque ac modis fraudulentis, in legitimam arcis impugnationem tranſcripta, ne rei quam mente gerebat, anxiéque verſabat atrocitas magnitudine ſceleris terreret audientes. Quam etſi de cœlo iuſſam accepiſſet, nefas erat prius aggredi aut mouere, quam exploraſſet diligentiſſimè, an eo mandato vel ipſe ſibi priuatim illuderet, vel illuderetur à malo dæmone; proindeque rem totam vt conceptam animo fouebat viris ſapientibus, & ſanctis introſpiciendam euoluiſſet, quorum tunc certæ miniméque deceptæ ſtetiſſet ſententiæ.

Poſt anni eius 1604. quietum reſiduum, in curas redeunt operis intermiſſi, leuandi præſertim ſuffoſſionis perpetuæ, laboris. Ad hoc duos ſibi adlegunt infelices Chriſtophorum Vvrightum; & Robertum Vvinterum; illum Thomæ fratrem, hunc vero Ioannis, duorum ex quinque coniuratis. Hos ſacramento inuicti ſilentij obſtrictos ſibi cauſæque ſuſceptæ mancipant, & notandum hic obiter quod erit poſtea neceſſariò repetendum, ſegiturque in confeſſione Thomæ Vvinter, Londini edita poſt coniuratorum ſupplicium, & à Fauuxeſio confirmatur; quinque illos priores, die condicto in conclaui ſolos, religioſo librorum ſacrorum, & verendo contactu, iuraſſe inuicem ſilentij mutui fidem inuiolabilem, & æternam; progreſſos inde vt ſacris intereſſent, etiam diuina Euchariſtia refectos, adeo ſibi videbantur ab omni conſcientiæ labe alieni. Poſt hæc opus repetunt intermiſſum, maiori labore ſed pari conſtantia, perducuntque ad ima decumani muri, qui aulæ Parlamenti efficiebat latus. Hic iam Tamiſi nimium vicino aqua in cuniculum illabi, ſed ea copia, vt hauſtris aſſiduis ægrè ſe ab ea tuerentur; obſtare grauius muri durities pertinax, palmorum ſedecim, & tamen perforanda; terrere perículoſius ex ligonum percuſſu bombus, & cauorum mugitus, itum nihilominus per quicquid obſtabat, & murus de-

nique perfoſſus, at ecce tranſgreſſos, timor planè ignotus percellere ne quod ſui feciſſent indicium, audiebant enim imminentes capiti fornices; veſtigiis hominum, multo cum ſtrepitu calcati; verebantur, ne cauorum ſonitu aliquos mouiſſent ad cuniculum ſuum tranſuerſo cuniculo elidendum, ſed miſſo de ſuis qui rem diligentius exploraret compererunt apothecam eſſe vaſtiſſimam carbonis foſſilis, quam ſupra opinionem ſuam omnem aduertens Catesbeyus, negotio ſuo maximè opportunam, iuſſit illam auctis quantumcumque pretiis conduci, aulam enim vnam ex duabus in quas mos erat cogi Parlamentum ferebat is locus; quare miſſa dehinc fodiendi cura placuit illic deducti cuniculi exitum parare, quod vt omni arte diſſimularetur, eò promiſcuam ſupellectilis omnis domeſticæ congeriem conuehunt, ceruiſiæ cados, plauſtra lignis onuſta; ex ripa demum fluminis aduerſa, & domo quàm illic tenebat Pereyus per noctis tenebras igniarij pulueris doliola ſeptem ſupra triginta, qui vel montibus integris in auras iactandis ſat eſſe potuiſſent nedum palatio. Remigando ipſimet ea tranſtulêre, verum tot ſepulta ferramentis, tantaque lignorum, lapidum, & carbonum ſtrue, vt vniuerſum occuparent locum, dempto aditu ad tergum obſtructo ſeruatoque ad ignem decretorium fomiti applicandum. His ita ex animo, & induſtria digeſtis Aprili exeunte anno 1605. nihil expectabatur præter indictum Parlamento tempus, quo eruptura erat in apertum clades. Verum enimvero non tulit diuina bonitas ſtulta paucorum pietate, & religionis ardore ſtolido Angliæ totius Catholicos execrationibus poſterorum inſontes deuoueri, & glorioſæ manſuetudinis veteribus Eccleſiæ ſeculis par nomen annorum quadraginta quatuor ſanguine in caſtris patientiæ, ſilendo, & ſperando partum, crudeli aliquorum impatientia perdere. Nec vero vnquam in vſum prodiit, nec in documentum, aut opinionem tranſiit, licere hoſtem etiam capitalem poteſtate priuata occidere: quanto minus Regem cum Principibus filiis, totumque Parlamentum, hoc eſt nobiliſſimi Regni medullam, & florem. Fuit ergo Dei optimi maximi voluntas, vt conuocationem Parlamenti occaſiones quædam inopinæ in diem Octobris tertium differrent, indeque in alium poſt menſem, ob leues aliquos peſtilentiæ rumores Londini tunc ortos. Has inter moras Catesbyus nouos ſibi adiunxit ſocios, quorum decimus tertius & vltimus, aliorum narratur fuiſſe proditor.

Noui conſilij nouas habuit cauſas Catesbyus duas: alteram operis cui non ſufficienter creſcentis, pondera vnius viribus maiora, & multorum ſeorſim credenda manibus. Rege ſi quidem cum ſuis in auras exploſo, occupandum ſtatim vi magna palatium; Principum qualiſcumque ſuperſtes, ſeu natu maximum Henricum; ſeu Carolum, qui deinde regnauit, tunc Eboraci Ducem, ſiue ambos ſimul retinendos. Prouinciam hanc ſortitus eſt Percyus. Elizabetha Iacobi filia quæ centum milliaribus Londino educabatur à Barone Haringtono, Baronis cuſtodiæ ſubtrahenda, ad hoc auctor fuit Euerardus Digbyus ex nouis coniuratis vnus, ſolennem inſtrui venationis Pompam maximè curioſæ, vt caſtro prodiens ad ſpectandum

puella

puella regia comprehenderetur. Habendum præterea ad Duvrim nauigium, quo rei confectæ nuntius mox in continentem euolaret, & quam minima poſſet inuidia exponeretur Principibus, rogato etiam ſi opus videretur eorum auxilio. Has ſibi partes aſſumpſit Fauuκeſius; mox vbi cuniculo ignem admouiſſet. Denique arcem & munitiſſimam, & opportuniſſimo regni obtinendam loco; arma, & militem in partes procliuem, & omnes belli commeatus in promptu habendos, quibus comportandis, quod virum nobilem haud ſatis deceret, ſeruus Catesbyi Præfectus eſt Thomas Bateſius, homo fidei exploratæ pridemque perſpectæ. Armandorum, armorum, & ambiguorum euentuum prouidentia tribus commiſſa eſt Ambroſio Rooκuuodio, Ioanni Grauntio, & Roberto Keyeſio. Suus demum negotio bellico ne tandem neruus deficeret ad infinitatem ſumptuum ſuſtinendam, duos ſibi adſciuit Catesbyus opibus præpotentes; Digbyum ſibi familiarem, & intimum; & Thomam Treshamum, non amicitia modo, ſed ſanguine propinquum; cuius tamen illum in Societatem lubrici operis adlecti, mox tantùm pœnituit, quantum omni planè remedio carebat culpa, qua plus ſecuritatis in eius pecunia quàm in fidelitate poſuiſſet. Si verum fama locuta eſt, fuiſſe hunc ſecreti proditorem, iure profectò Catesbyus doluit, & ſe fuiſſe intolerabiliter imprudentem, & illum ſibi tam leuiter infidelem. Cœteri recens in conſortium operis cooptati, omnes præter Bateſium famulum, nobiles, magnanimi, bellicoſi, quidam antiquarum capita familiarum & Principes; omnes ſua & quiſque virtute Chriſtiana, & ſuis ac maiorum in rem Catholicam meritis illuſtres & magni, ſed ob deſperati culpam conſilij lamentabiliter deplorandi. Certè Rooκuuodium iuuenem annorum ſeptem, & viginti, nobilem, opulentum, ſi quis alius in Soffolκienſi Prouincia, præter ardorem inconſultum deceptæ pietatis, perſuadere nihil potuit vt priuata tot commoda, vni(quod rebatur cœleſte ac diuinum)publico bono poſthaberet, ſpretaque vxore, & tribus liberis, illos eam cauſam mendicitati & miſeriis ſe morti atque infamiæ vltro obiiceret. Digbyum pariter calcaris aurei equitem, patrimoniis immenſis in Rutlandia & Leiceſtria diuitem, quantus ignorantiæ occæcaſſet error vt ſe Catesbyo daret adiutorem, teſtatur eius è turri & vinculis ad P. Gerardum furtiua epiſtola qua ſe ait dolore non conſolabili, & infinitis lachrymis abſumi audita omnium Sacerdotum concordi cenſura damnantium immaniſſimi ſceleris, quod ſectatus fuerat, velut ab omni ſuſpicione culpæ purum. Quem Gerardus confitentem audire ſolitus, poſt applicitam quæ tunc eſſe idonea potuit conſolationem ſeriis rationibus vetuit quicquam vnquam publicè edere quo facti crimen excuſaret tanquam liciti & iure ſuſcepti, cum nulla omnino poſſet iuris vmbra defendi. Mentem dumtaxat profiteretur ſuam, rectam ſemper ac probam, ſed iuſti & æqui deceptam ignoratione, quam potuiſſet conſulendis peritis emendare. Qua ille teſtificatione iuridica inſignem apud Catholicos, & viri verè ſapientis, & generoſi laudem adeptus eſt.

Ardebat hæc inter ignitum Catesbyj actuoſumque ingenium, niſi quod

omnia ducebat otioſa, quoad pridem intenta machina laxaretur. Itabat interim quaquà verſùm, afflabatque Catholicis quos minus ſentiret indociles, deſiderium fortunæ melioris. Aduertebat eorum animos ad lamentabilem illorum quem iis depingebat ſtatum; huc illos patientiæ ſuæ perductos ignauia qua fruerentur aduerſarij & inſoleſcerent. Itura in peius omnia ſi porro pergerent diſſimulare malorum ſuorum ſenſum, & ad ea ſedere immobiles, nec multis erat opus verbis ad ſubiiciendas cuiuſque oculis quas per ſe quiſque experiebatur miſerias, alios propriæ indolis, iræ alios indignantis, alios pietatis & religionis ardor in eius arripiebant ſententiam, culpabantque ſe tanquam ſocordes, & rei Catholicæ parum fidos quam inerti tamdiu patientia proderent! damnabant & Patres huius patientiæ ſuaſores, qui quò acrius in dies ſæuirent aduerſa, eò importunius ad patientiam hortabantur. Pauci ſunt (ſcribit ad Perſonium Garnetus) ex noſtris Catholicis, qui iam in deſperata conſilia non inclinent; quin ad me nunc etiam perfertur eorum aliquos de Ieſuitis multum queri, & expoſtulare grauiter quod ab iis vetentur vim vi redimere. Illi animo quid verſent, quidve ordiantur, non auſim inquirere, cum Generalis Præpoſiti mandato, prohibeamur vllam omnino in partem negotiorum talium venire. Hæc datis menſe Majo literis Garnetus anno 1605. cum iam cuniculo præter ignis ſcintillam nihil deeſſet. Verum enim vero cum aduerſarij coniuraſſent (quod erit poſtea explicatius narrandum) contra omnem rerum euidentiam & lucem, Societate huius facinoris Garnetum innoluere, & velut ex certis, & probatis defendere, fuiſſe illum non modo totius coniurationis apprimè conſcium, ſed etiam Architectum, & Catesbyj hortatorem, & conſcriptorem ſociorum, (parum abfuit quin & cuniculi foſſorem, & baiulum, & incenſorem fecerint tormentarij pulueris,) repetendum breuiter, ab initio ad finem quantum ſategerit, indignationibus placandis, premendis tumultibus, Catholicis ad Dei fiduciam, à diffidentia reuocandis. Reliqua referent accuſationis eius acta iuridica, & Patrum quorumdam abſentium quos propterea reos fecit calumnia quòd ſoliti eſſent coniurati apud illos peccata expiare.

Cum ergo ferè à primordiis Iacobi ſuas ludi viderent expectationes Catholici, eaque factis promiſſa reſcindi, quibus dicebantur ab Rege inducti ad expectationem meliorum, è contrario omnia in peius quotidie ruêre, nouorumque onerum grauitate, nunquam minus fuiſſe tolerabilia; tunc vero omnes indignari, fremere, obloqui, tacite inuicem ſtimulare, ad ſubtrahendas iugo tam crudeli ceruices; nec longe aberat à crepitu nubes tempeſtate fœta, niſi Garnetus accurriſſet, qui multis quæ lecturi ſumus in quadam eiuſdem ad Conſiliarios Regios epiſtola; & multorum [illegible] datione, qui Vvatſonum coniurationis auctorem nequiſſimæ, iam aff[illegible]bantur, malis obuiam iiſſet, & conueniſſet infimis p[illegible] Archipresbyterum, ne afflictiſſimi populi dolores ſineret à ſu[illegible]oribus vellicari. Sed iuberet potiùs pro incremento ærumnarum [illegible] patientiam accingi,

cingi, quo item tempore Societatis Præpoſito Aquauiuæ, & Perſonio Romæ tunc agenti, ſignificauit ingens periculum coniurationis alicuius, niſi ſummus Pontifex maturè occurreret, (quod illum demiſſiſſimè rogabat) ſi minus Breuis Apoſtolici ſcriptione, literarum ſaltem tutelaris Cardinalis qui eius nomine, anathematis pœna vetaret Catholicos vim vllam, aut Regi, aut fidelitati, aut quieti publicæ parare, quibus tunc equidem ſedatum tempeſtatis proximæ diſcrimen. Sed ingraueſcente in dies atrocius Catholicorum afflictatione, cum & Catesbyus per quædam ænigmata ſermocinaretur, & quos iam ſibi addixerat, ferociam non diſſimularent, & minis non parcerent; neque ipſe poſt tantum, & tam diuturnum, & ſtreperum belli eo ferendi apparatum tranſiret in Belgium; ſuſpicatus eſt Garnetus grande aliquid illum animo fouere quod eſſet propediem erupturum. Nec putans ſibi licere vlterius per Generalis mandatum ſcrutari, quo forte Catesbyum iuuare valuiſſet, quod promptius fuit & tutius fecit, Roma denuo à ſummo Pontifice petiit anathematis pœna Catholicos ab adhibenda vi, à motu armorum, conflando milite, & tumultibus abſtineri. Iam inter Catesbyum, & illum quid interuenerit, en reddo ex eius calamo qui tunc aderat, audiebatque præſens, tranſtulitque illud in ſuam fuſiorem, & indubitatæ fidelitatis hiſtoriam, de hac infeliciſſimè concepta, peius adminiſtrata coniuratione. Scio, inquit, Patres Societatis IESV, conteſtatò ſæpiùs profeſſos vetari ſe præcepto ſui Generalis vlli prorſus negotio, ſcientes vel obliquè; apertè aut furtim manum admouere, quod turbidum aliquid, vel inquietum, ſaperet vel præferret. Scio præterea in mandatis habere à Clemente VIII. indicerent Catholicis omnibus ſuam eſſe hanc mentem vt pacificè agerent, & ſuis opportuna calamitatibus à Deo remedia expectarent. Mihi quidem contigit aliquando cum P. Garneto, & D. Roberto Catesbyo diſcumbenti, multiſque aliis de Societate, audire Garnetum verbis grauiſſimis denuntiantem Patribus mandatum quod Roma acceperat, iubentemque ab iis ad cæteros qui aberant Patres tranſmitti, vt liberarent, quod aiebat, Religione Obedientiæ animum, ſupremis illis duobus Præſulibus debitæ; & inculcantem denique cauerent ſerio à patientia illa magnanima vllo modo laxanda quæ orbe toto Chriſtiano nobilitarat Anglos Catholicos. Hortarentur curas ſuarum facultatum prouidentiæ diuinæ committere, quæ ſuorum bona omnia diſpenſaret, eorumque fiduciam docilem beato fine concluderet. Quibus Garneti ſermonibus, poſt deceſſum ex menſa, ſubiecit Catesbyus, non deeſſe tamen qui tolerantia malorum tam infinita fracti, planeque proſtrati, ægrè hanc ad aures doctrinam admitterent, & requiritarent, an vlla in terris poteſtate priuari iure poſſent, quod inſeruiſſet omnibus natura, vitæ contra vim defendendæ; expoſtularent quin etiam vna perpeſſionibus huius, & patientiæ immenſæ commendatione ac laude, Catholicorum animos eneruari, emaſculari robur, & nobiles impetus, traducique illos contemptui publico, & mancipiorum conditionibus, & ærumnis, ſic vt ſannis deinceps proſtarent plebeiis, & vocitarentur Dei moriones. Quæ tunc Catesbyus velut ex aliis

referens, ſed exinde à me obſeruatus eſt ægrè in hoc argumentum deſcendere, ne occaſione arrepta Patres, deprædicandæ inſtarent patientiæ, ſibique ac ſuis populi odia mouerent; cum è contrario ardentem in Catholicorum animis irarum facem ipſi continuo ventilarent, vt quò acriori dolorum ſenſu videbant illos premi, hoc efficaciùs ad erumpendum impellerent. Eam ob rem Catesbyus in Garnetum aiebat omnia confluxiſſe quæ poſſunt excellentem hominem ornare; eius quoque virtutis admiratione, ac reuerentia ſe plurimum affici; illud modo ipſius tantum animi frigus, & cordis ſtuporem probari non poſſe; hoc eſt illam quam ſatis intelligi volebat, manſuetudinem, & patientiam, quæ aut vitia cenſebat naturæ, aut virtutes quidem, ſed aliarum occaſionum, ac temporum. Huc vſque hiſtoria, quæ veri teſtimonio maiori firmari non poteſt quam Garneti manu, qui ſua quadam ad Aquauiuam epiſtola. Non omnes, ait, noſtri Catholici ſimplex Papæ mandatum capeſſunt tam facile. Fuêre qui Clemente VIII. adhuc ſuperſtite, petere, auſi ſunt, an poſſet Pontifex prohibere illos à vita propria defendenda. Ea propter apertè pernegant ſe ſua conſilia communicaturos cum Sacerdotibus, dolentque noſtros nominatim, etiam aliqui ex amicis, eorum machinationibus obſtare. Quam Garneti epiſtolam aliaſque paulò ante laudatas quòd euidentiùs probarent longè illum à ſanguinolenta illa coniuratione abfuiſſe, Doctor Abbotius tanquam ſpurias reiicit, & centum Cookei pro fiſco patroni mendacia decuplo pluribus aggreſſus propugnare, cum Garnetum vellet coniurationis huius conſcium, & auctorem, Garneti literas quibus iugulabatur eius mendacium, à nobis nempe falſariis confictas fabulatur. Sed incogitanti cum tandem occurriſſet, poſſe illas cum autographis componi; & reddita illis Reſponſa Generalis quæ noſtro in tabulatio legerentur, nullum vllo in foro pari effugium, non eſt veritus Doctor doctiſſimus, nec ſaltem erubuit de iis ita mentiri; illas igitur à Garneto ſimulatè ſcriptas, hoc eſt artificio proditoris. Fictis tamen iiſdem mutatis, deprauatis ab ſe, ac poſt mortem Garneti editis tantum vult haberi fidei, Garneti eas eſſe: vt ne leui quidem probationis colore id indicare ſtuduerit. At ſi erant vera Garneti dictata, imo ipſamet eius chirographa cur ei non & recitabantur in os, & conuincebatur ſua ipſius manu coniuratorum fuiſſe ſocius? Si enim diſertè, quod aiunt, iis literis id confitebatur; quid attinebat Cookeum iudices horarum ſenum mactare tædio, dum toto ex lunæ concauo nebulas captat præiudicatorum & indiciorum quibus probet quæ Garneti manus pro confeſſis dabat; ſi tamen vera Garneti manus erant eæ literæ partuſque illius minimè dubius? Sed hæc remittamus in paulò acrius examen, cuius nobis anſam præbitura eſt cauſa cum in ſolẽni iudicio vertetur. Supereſt liberè atque ingenuè dicamus calamitoſæ huius coniurationis probè ſcientem fuiſſe Garnetum, haud ea quidem ſcientia, quam aduerſarij poſtea finxêre, ſed quæ tanta ſecreti Religione arctabatur vt foret perinde, ac eam ignorare, niſi forte caſus inciderent quibus ea valeret in coniuratorum ſalutem vti, & quod conſequens erat in Regis, & Parlamenti ſoſpitatem, quod is quidem, ſed fruſtra conatus eſt.

Catesbyus itaque nullo conſcientiæ ictus motu, ſed in deliberatam ſui deceptionem obſtinatus quam ſtatuerat apud ſe culpa omni vacare, iure tamen expauit ne Parlamento in auras diſſipato deſtitueretur a populo, Pontificiis mandatis, & conſtanti noſtrorum adhortatione, à vi, & tumultu, ad patientiam omnem compoſito; ex quo prorſus id conſequeretur vt fructu ſui careret operis, quem in noua ponebat regni adminiſtrandi forma in qua liceret Catholicis, eadem planè libertate qua Proteſtantibus Religionem ſuam profiteri. Ab hoc ſcopulo nauim maturè abducens Catesbyus, id à ſe denique impetrauit, vt P. Oſuualdo Teſmundo, ſiue vt alias Grenuuello, & Grenuuayo, nam ea cognomina in occaſiones habebat permutabilia; coniurationis totius conſilium, tanquam confeſſionem ſacram audienti, aperiret, ſed tota ingenij & rationum vi, ſic ediſſertum vt hoc præcipuè agere videretur, quo Teſmundum ſecum ſentire compelleret. Nullo tamen vſquam, vel iuſti, vel æqui, ac ne tolerabilis quidem fuco, tam atroci facinori oblito. Tam cruentæ Teſmundus lanienæ inexpectato horrore ſideratus, maximè vero innocentum, nihil prætermiſit, quo illum ab ea immanitate deterreret. Sed habebat apud ſe Catesbyus reſponſiones ad omnia pridem animo coactas, quas quam falſo tam certo naturæ iure ineluctabili volebat fundatas, quo ſe malè percepto, in defenſionem ſui, & Catholicorum aiebat vti, quibus crudelitas aduerſariorum, nec rem, nec vitam, nec fidem, nec animam reliquam faceret, & acerbiora Parlamentum pararet. Horum vnam reſtare, ſed ſolam redimendorum facultatem malorum, quam ad manum haberet; nec euincere ex eo quicquam valuit Teſmundus; niſi quod vnde vnde permotus Garnetum ſtatuit Teſmundo interprete in conſilio adhibere; ſuas illi Teſmundus proponeret, elucidaretque rationes, ſed eodem prius confeſſionis arcanæ Sacramento, donec forte illas aliunde reſciſſet Garnetus, & iudicaret minimè tacendas. Mandati huius infeliciſſimi ſuſcepta cura, mortem integram Garneto Teſmundus attulit quanquam enim non eſſet alioqui ſperandum Miniſtros Regios immunem Garnetum habituros ab ea coniuratione quam moliti eſſent, tanto Religionis ſtudio flagrantes Catholici, vt pote virum ſummæ apud illos venerationis, & auctoritatis; ſed fidicularum forenſium, aut tendicularum perplexatione eò adducturos, vnde aliquod poſſent ad eum necandum expiſcari nomen, verum hæreticis, & ſacrorum rudibus diuinorum, inuiolabilis ſigilli defenſio quo ſacra confeſſio teneretur, exſibilata eſt pro artificio inuentionis fraudulentæ ad vitandam infamiam, ſuppliciumque proditorum. Referebat poſtea Garnetus, auditis tunc primum ex Teſmundo coniuratorū molitionibus perditis, ſe cohorruiſſe ac velut conglaciato ſenſu ſtupuiſſe, noctes egiſſe multas quà inſomnes, quà ſpectris imaginum turbidas; dies vero mutum, attonitum, cernuum, cogitationibus anxiis æſtuaſſe tanti, tamque propinqui facinoris, & ab ſua natiua lenitate, tantoperè alieni, de qua etiam Romam ad amicum ſcribens, iocantis amici dictum refert, [quæritur, aiebat, vbique Henricus, inuenitur nuſquam; nec induſtriæ eſt humanæ, vt tutò ſic lateat, ſed quia certamini tam

arduo impar eſt, Henricus enim vt alias ſemper, ita nunc pergit eſſe ouicula; & hoc totidem verbis Benedicto Pereiræ renuntia; quem ſcribunt ad me mirari ſolium, inertem ouiculam tot annos venationi perpetuæ tot luporum, nihilominus ſuperſtitem viuere.] Hæc de ſe ipſemet Garnetus. Ad rationes Catesbyj nihil quod reponeret habuit; ſed Teſmundum iuſſit nihil omittere quo illum à tanti ſceleris, tamque omni ex parte damnandi & pernicioſi, abominando conſilio deterreret. Quod vt maximè ex voto procederet, quanta inde quam barbara hominum, & qualium hominum, Toto Regno ſtrages? quantus horror qui fletus, quæ rerum omnium ordinumque euerſio? Momento regna duo ſuo Rege, ſuis quoque fortaſſis principibus; nobilitate omni ſua primaria, ſuis ſapientibus, fortibus, flore denique omnium bonorum, puncto, inquam, temporis orbata; mixtis clade communi hoſtibus, & amicis; ſontibus atque innoxiis; & hoc tantum malorum dumtaxat eorum initium eſſe. Nam quantus inde mox tota inſula eruor? Factiones? Pugnæ? Armorum furor ciuilium? Cædes adeò inhumanæ vt ne ipſi quidem ferre poſſent niſi homines eſſe deſinerent. At ſi vt ferè fit coniuratio proderetur, Deo Principum curam & Magiſtratuum ſingularem gerente; quid iis tandem, quid ſociis, quid eorum familiis futurum? nullo interea in rem Catholicam prouentu, niſi manus virorum lectiſſimæ, ac præſtantiſſimæ, inexplicabili iactura, quorum ſuſtentabatur animis, & exemplis; exſecratione inſuper apud hoſtes quam ante ſæuiori; calumniarum, odiorum, & religionis ad internecionem vexandæ noua infinitaque materia, vt cui eſſet innatum hæc pluſquam barbaræ feritatis portenta comminiſci,& perſuadere. Hæc & plura Garnetus Teſmundo commiſerat, cum ſe ipſemet ſtatim ad quærendum Catesbyum accingit. Romam paulo ante profectus fuerat communi nomine Edmundus Baynhamus, auctore Garneto ex minis Catesbyj & Catholicorum eius ſequacium turbulentis, in ſuſpicionem inductus propemodum certam foueri aliquam conſpirationis mortiferæ vomicam primis Parlamenti comitiis rumpendam. Cui periculo nouus Pontifex Paulus V. rogabatur enixè ab Anglis Catholicis tota occurrere poteſtate, ne deſtituti vndique defenſionis præſidio, in damnatis, deſperatiſque aſylis ſalutem quærerent. Iam Garnetus in præſens, Catesbyi ardorem vt ſaltem ſuſpenderet reuocauit illi quod ſanctè promiſerat, nihil ſe prius moturum quàm Roma ſciretur, quem ſortita fuiſſet exitum Baynhami negotiatio, inſtitit, ſuaſit, rogauit, modis omnibus egit ne ab conuentis diſcederet. Obfirmatus apud ſe Catesbyus nullo modo pati vt eriperetur ſibi Parlamentum, vel nouas quas comminabatur, leges conderet aduerſus Catholicos; metuens vero aliunde ne Garneti ſuaſu deſereretur ab ſuis Catholicis, finxit ſe Garneto manus date: moremque geſturum ipſius monitis tam prolixa verborum comitate, veríque ſimilitudine confirmauit vt deceptus Garnetus ſcriberet, quæ Dei gratia res Catholicorum in tuto eſſe, quoad Roma de iis reſpondiſſet. Quæ Garneti epiſtola, & cum Catesbyo ſermones, & miſſus Romam Bainhamus, maieſtatis crimen Garneto fabricarunt, interpretantibus aduerſariis cum

Catesby-

Catesbyo colloquium, mutuam ducti cuniculi curam, & operam; miſſum Romam Bainhamum ad exculpenda inde tria (vt vocat Abbotius) fulmina hoc eſt tria quæ vigilans ſomniat horrenda diplomata ad transfigendas telo triplici tres Angliæ partes præcipuas. Nec iuuit Garnetum, à Bainhamo fuiſſe denuo Pontifici maximo ſupplicatum vt anathemate præſenti Catholicos à vi, factionibus occultis, omnique tumultu prohiberet, hoc fidelitatis in Regem, & tranquillitatem Regni argumentum, in iudicio capitis, retorſit Garneto Cooxeus fiſci actor in diſſimulationem verſutiſſimi proditoris, qui tunc malis quæſiſſet remedium, cum præſto eſſe tempori non poſſe conſtabat, eratque futurum, confecta re prorſus inutile. At probat inſigne actoris mendacium, quod tunc primum de mente, & coniuratione Catesbyj cognouit ex Teſmundo Garnetus cum diu pridem Bainhamus Romam eſſet profectus.

Coniuratio proditur; Fauukeſius igni tantumnon ſubiecto capitur. Puritani populum ſuis mēdaciis in Catholicorum proritant cædem, ſapienti edicto Rex vim ab iis prohibet, liberatque inſontes. Coniurati in armis. Eorum quatuor necantur. Aliorum pars fugit; pars vltro ſe dedit. Singularia quædam in damnatione illorum notata.

CAPVT V.

PROCEDENTE in finem Octobri, en Regni totius Præſulum, ſolennis Londinum appulſus, proceres, optimates, & quibus ſua dignitas metabatur in Parlamento ſedem; ſelecti prætere qui perſonam referrent populi, haudquaquam vulgariter populares, quos omnes Catesbyus, eiuſque comites velut igni deuotas ſpectabant victimas, quas eò ſuorum furiæ ſcelerum duxiſſent ad pœnam eorum exſoluendam; quibus, & ſacrilegis legibus in fumum, & cinerem redactis, quas in Religionis Catholicæ meditabantur ſupremum exitium, excitandam hanc ſuis ſcilicet è ruinis, recuperanda mox libertate quam patrum memoria glorioſiorem; ſed enim has malè feriatas expectationes riſit è cœlo Deus, monſtrauitque nec diuinis placitis, nec Eccleſiæ moribus, nec Catholicorum nobilium indoli generoſæ ſatis congruēre.

Die ergo Octobris viceſimo ſexto, Baroni Monteagli (ſeu Montaquilæ)

cœnanti ab honorario ephebo epiſtola redditur, cuius euanuerat baiulus. Erat Baro ſinceri, & magni pectoris inter Catholicos, ſed coniuratis, vel amicitia, vel propinquitate coniunctus ſanguinis, Thomæ vero Treshamo intimus, vt cui ſororem matrimonio copulaſſet. Aperta epiſtola nullius ſubſcripta chirographo, his Baronem monebat; meus quorundam ex tuis intimis ardens amor facit te quoque mihi ſummè carum, tuamque incolumitatem, ſi quid igitur Domine! tua tibi vita curæ eſt, te admonitum volo, modum excogites, quo Parlamento te ſubducas (& tunc vno tantum milliari Londino aberat) Dei enim & hominum decreto ratum eſt, malignitati horum temporum, & iniquitati finem imponere. Neque hic, oro, metus tibi videatur neglectim habendus domum redi; ex tuto illinc operire, quod inſtat proximè. Nec motus bulliunt fateor, nec ſtrepunt tumultus, ſed pendet nihilominus ictus terribilis, ignota iam manu in totum vibratus Parlamentum. Hunc tere obſecro etiam atque etiam deuita, cum inde nihil tibi poſſit infauſtum accidere; nihil non proſperum, & lætum, nihilo enim hanc flamma rapidius abſumet epiſtolam, quam periculi ſumma diſcuſſa ſit.] Horum pauca percipere ſategit Baro; credidit multo pauciora, ſed ſuſpicatus eſt plurima in quibus illud ſapienter, ſi quod hodieque de illa epiſtola creditur verum eſt; figmentum id eſſe ab ſcriba Regio in ſuam perniciem concinnatum. Nam qui tunc afflabat rumor leuis, Treshami eſſe illam epiſtolam, fidem nullam inuenit, niſi apud illos quos latebat acer hominis genius ſuiſque in rebus tam cautus, & perſpicax, vt ſi decuplo minus ſapuiſſet, non fuiſſet paſſurus, tantum ſibi aduerſus prudentiam, tantique plenum periculi errorem excidere; huius nempe momenti arcanum cartæ committere; & cartam in quoſuis reſignandi ſuo damno ſecreti caſus fortuitos, alij portandam tradere, cum mille coram expeditas haberet vias ad amiciſſimum hominem à Parlamento tantiſper auertendum. Quare illud vero ſimilius, magiſque ex ingenio Treshami viſum ſuæ quidem haudquaquam prudentiæ; ſed datæ Catesbyo fidei defuiſſe. Secretum coniurationis aperuiſſe ſcribæ Regis, ſcribam inde Baroni ſemifatuam illam, & fallacem dictaſſe epiſtolam qua illum perderet, ſi eam occultaſſet; vteretur ſi eam prodidiſſet. Ac ruptæ quidem à Treshamo fidei argumenta, nec pauca fuêre, nec leuia; coniuratis enim mox fuga dilapſis hæſit ipſe Londini, non ſecurus modo ſed etiam tutus; occiſis illis, vixit incolumis; quamuis deinde ſiue importuna ſociorum accuſatione, ſeu quauis alia de cauſa tentus in carcere obiit, mœrore vt volunt alij; væneno vt quidam; certè tacita morte, cuius cauſas alij alias diuinant. Cœterum Baro Montaquilæ fictum, verum, id foret neſcio quid cuius epiſtola ſuſpiciones magis ſiniſtras verborum myſterio præbebat quam certam notitiam; ſuæ quoſuis in motus ſecuritati, & famæ cautum volens, prope ante lucem Roberto Cæcilio epiſtolam obtulit, ex quo parem tulit fidelitatis, & prudentiæ ab eo laudem, à Rege aureos in vitam bis mille, & in perpetuum octingentos. Rimas has cœptæ proferre ſe coniurationis, pauca ſecuta ſunt ſtylo digna. Scriptam ad Baronem epiſtolã con-

ſiliarij

ſiliarij quatuor ſagaci oculo, & alta perſpectam meditatione, manum iudicarunt capitis parum ſani proin flocci habendam; cum iis præſertim comitiorum Principiis volitarent quotidiè folia, grauioribus etiam referta turbulentorum minis. Non eſſe tamen Regi occultandam, ſeu foret amici epiſtola, ſeu ſtulti dictatum Cæcilius cenſuit, qnod tranſmarinis quorundam nunciis acepiſſet, Papiſtas in Anglia tumultum parare. Oblatam Rex die omnium ſanctorum dum legeret in abſurdiorem priori, particulam vltimam defixit oculum vbi fore monebat defunctum periculo, non fore diutiùs, quam dum abſumeretur igni epiſtola. Hic illi cœlitus affulſiſſe aiunt, quod conſiliarij eius præcipui non intellexerant, ſignificari coniurationem ignis repentini, hoc eſt ſubterraneæ foſſionis igniario refertæ puluêre, quo ait, Caſaubonus, Abbotius, aliique qui ſuperſtitem quoque laudarunt ſcriptores egregij, nullum maius in vita Rex vt vocant miraculum edidit; ſimul oſtento Deus ſingulari palam fecit Iacobum quantum diligeret, quem ad vitæ ſuæ conſeruationem, & excidium Papiſtarum, myſteriorum feciſſet interpretem, quæ mortalium nemo attigiſſet. Hinc Londini deinceps ſtrepente clarius coniurationis detectæ ſono, atque metu, eius conſcij omnes, poſt periculoſos aduerſus Treshamum inter ſe congreſſus, ad ſocios ſuos ſe fuga conferunt, præter Fauuxeſium animosè magis quam cautè moroſum. Ex itinere Præfecti equitum in Prouincia Vvaruuicenſi perrumpunt ſtabula, equos abducunt ad pugnam idoneos, deliberati omnia experiri, ad ferrum carnificis vitandum, ac ſi deeſſet prælij cuiuſcumque prona fauenſque occaſio, in medios ruêre, & ſtrictis gladiis, numero obrui. Ac hoſtes quidem continuo à tergo habuere, nam Ricardus Verneyus Vvaruicenſium Sceriffus (ſunt hi Prouinciæ ſupremi Magiſtratus) abductionem equorum violentam interpretatus Catholicorum factionem, aliquid noui tentantium, cum ſeptuaginta equitibus inſecutus eſt fugientes, haud preſſis quidem admodum ſtrenuè illorum veſtigiis, vt quos probè noſſet bello intrepidos, & augeri ſemper numero cerneret, cumque tunc eſſent tantum octoginta phalangem breui timendam conflaturos. Ij vero interea, primum ab ſe ac præſens periculum defenſuri, cùm eſſent Saffordienſem ingreſſi Prouinciam domi ſe muniunt Stephani Litletoni Catholici nobilis (qui ſe illis in via grandi ſuo malo adiunxerat) vt eruptionem inde faciant in Sceriffum à quo iam fuerant laxiori corona ob vallati. Londini vero die Martis, ad quintum Nouembris qui dies primo comitiorum conceſſui fuerat aſſignatus, horis ante lucem quatuor Thomas Kneuetus cubicularius Regius quaſi aliud agens deſcendit in fornicem, ſed non inualido comitatu, indagaturus fauces latentis cuniculi. Guidonem illic Fauuxeſium deprehendit ocrearum vt exiliret rapidè in equum vbi tres diuerſæ menſuræ incenſos funales applicuiſſet tempori ad inferendum cuniculo ignem, ad hoc coram habebat horarium quo ignis iter, & iuſta ſpatia metiretur, & ardentem in laterna lucernam, qua igniarios funales accenderet. Thomas hominem hoc loco, hac hora, hoc habitu, non potuit non habere maximè ſuſpectum, ſi quid potiſſimum de illo audierat. Ac iuſſit quidem à ſuis comprehendi, ſed

iuſſum facilius quam factum, magno ille animo, & pari robore, inermis licet, inuadentes ab ſe abigebat, vnumque illorum ruentem audacius, tam acerbo eius cum dolore repreſſit, vt parum abfuerit quin is impacto pugione perfoderet medium. Domuit numerus reſtitantem, tentus eſt, vinctus eſt; cuniculi ſpatio ſuſpectis lignorum, & virgultorum faſcibus liberato, apparuêre tormentarij pulueris doliola ſeptem & triginta ſuffoſſo exaggerata cuniculo, de quibus repente Kneuetus ad Cæcilium Regis ſcribam; ad Regem Cæcilius refert. Non expectatur dum albeſceret cœlum; quotquot erant in aula conſiliarij vocantur in Regis ſecretius conclaue; ſiſtitur coram Fauuxeſius, cui nec blandis, nec minis extorqueri vnquam potuit verum nomen; adſcititium pertinaciſſimè Ioannem Iohnſonum ſemper profeſſus eſt Thomæ Percyj famulum. Multo minus quicquam de ſuſcepti negotij ſociis exprimi quod ſolùm ſibi adſcriptum volebat, præterea nemini. Licuiſſe vero id ab ſe ſuſcipi, aggreſſus eſt ſtolidè probare, conſcientia, inquiebat, & natura dictante, ad ſuam, & Catholicorum, & Religionis veræ libertatem à Iacobi tyrannide aſſerendam quem nec dominum ſuum, nec à Deo vnctum, nec Regem agnoſceret, quamdiu eſſet hæreticus. Hæc illum nec plura neque ſaniora, ſua militis Theologia docebat, quæ non ferox, nec proiectè iratus, ſed cultu, verbis, & animo tranquillus, mireque compoſitus, & nulla re obſeruantiæ oblitus quam dignitati conſidentium debebat. Niſi quod ſi extra coniurationem viſi eſſent ſibi inſultare, ſubridens innuebat, nihil ſe terriculis moueri; quin exclamantibus nonnullis in atrocitatem facti, addere auſus eſt, factum id in ſe nihil mali habere, niſi quod eſſet infectum; voluiſſe Deum id latere, nec alio quam mali dæmonis inſtinctu in lucem productum. Tantum à vero, & recto aberrabat miſer, vt iniuriam pro iure; ſceleratum pro iuſto duceret: auditus itaque breuiter in Turrim ductus eſt, ſtupentibus conſiliariis illam animi liberi firmitatem, tam pauenda in cauſa ſibi tantoperè conſtantem, & fuit qui alterum vocaret Scæuolam; ſat quidem appoſitè, ſi ea indolis mentiſque audacia contra patriam non pugnaſſet. Inde ne quos forte haberet per vrbem ſuo in ſcelere fœderatos, armatis paſſim cuſtodiis tum Regis palatium, tum aditus ſepti ſunt. Biduo poſt, coniurationis toto Regno expediuntur nuncij cum poteſtate prehendendi coniuratos, (imprimis Percyum) qui ſtare publicè in armis ferebantur, tortus ſe tandem Fauuxeſius, nomenque ſuum fatetur genuinum edit & nomina ſociorum, qui iam vltro latebras negligebant. Sciendum tamen cauſæ huius in ſumma Londini edita negari quicquam, aut ex reorum confeſſionibus duorum, aut ex confeſſionibus Fauuxeſio, aut quouis alio inter coniuratos, tormentis expreſſum (quod & de Garneto negatum poſtea,) ſed Regis clementia incomparabili cognitores, iis contentos ſolis quæ ſponte illis excidiſſent, à tabellionibus publicis, exquiſita fide colligenda curaſſe quod iis apprimè eſt conſequens quæ illa narratio aduerſus Catholicos non pauca continet. Certè ad Regis clementiam quod ſpectat (illius ſaltem Miniſtrorum officiis diſpenſatam) cuiuſmodi fuerit, teſtis ille ſit vel vnus, Euerardus Digbyus cuius maioribus

Henricus

Henricus VII. (& huius ex ſtirpe Iacobus prodiit) apud hiſtoricos illorum temporum profitetur ſe victoriam, Angliam, & coronam debere. Is vero cuiuſcumque id factum & conſcitum culpa, etiam durius & inclementius cœteris vexatus. Vidit tota Londinum Fauuxeſium ægrè ſe mouentem, & ob commiſſiones oſſium tormentis diuulſas ita membris captum vt non potuerit in theatrum iudicum, niſi magna vi adiutus euadere. Tantum ſibi veniæ aſſumebant ad detorquendas in deterius Catholicorum res, quanquam medij ſolis plena luce, illarum veritas fulgeret illuſtrius. Eſt tamen quis credat? Non modo qui dolet & miratur, ſed qui volens inſanit, contumelioſè, ac indignè Ieſuitas obiurgans quod ſibi oculos non exſculpant, vt quicquid de ſe dictum, ſcriptumque eſt cæca excipiant, & ſtolida fide. Maximè vero de Garneto intra Turrim Clauſo, ſiue ſuis Cookeus fiſci actor inuectionibus id quocumque modo intruſerit, ſiue fuerit in acta relatum iuridica; confecta fateor, viris grauiſſimis, omnique dignis veneratione præſentibus, ac præſidentibus, ſed eorum vno longè impari ab aliis fide, qui totum verſabat ſupercilio ſuo regnum, nec ſtatus publici cauſa vlla in Catholicos mouebatur, aut in Ieſuitas quibus erat inimiciſſimus, quam ſuo agendam arbitrio non curaret, & dictaret ipſemet promulgandam.

Producta in publicum coniuratione, conſciorum nominibus ferè illuſtrium, conſiliis & ſcopo, furere Puritani, agitarique illo familiari ſibi oëſtro; augere immenſum, nouorum mendaciis facti periculum; Anglos omnes Papiſtas, eius & conſcios, & ſocios eſſe; clandeſtina cum Papa, cum Rege Hiſpaniæ, cum Archiduce Alberto cum extraneis trans mare miſcere commercia, præuertendam Londini eruptionem eius peſtis vna ſanguinis miſſione, ſecuturam libenter exemplum reliquam Angliam breuique Papiſtas vniuerſos illam purgaturos. Has dementium turbas ſanè metuendas præoccupauit Rex ſapientiſſimo decreto quo ſignificabat Catholicorum fidelitatem ſibi nullo modo ſuſpectam eſſe, paucis quos de nomine cenſebat demptis; exhorruiſſe illos coniurationem tanquam nefariam; in iis neminem eſſe quin vitam & ſanguinem pro Rege & regnò cupidè eſſet poſiturus, ad expugnandos alterius inſidiatores, & alterius hoſtes. Principibus vero extraneis qui partem aliquam ſceleratiſſimæ machinationis tentarent affingere, homines eſſe fraudulentos, malitioſos, & concitatores hominum perditorum, eiuſmodi enim perfidiæ veſtigatione accuratiſſima, ne tenue quidem notari veſtigium potuiſſe. Præterquam quod omnes Principum legati ex eo contendiſſent, ſolenni adeſſe reorum iudicio, & audire præſentes coniuratos, defenſioni ſuæ quæ poſſent obtendentes. Edictionis huius imperio detecta ſimul, & damnata Puritanorum peruerſitas obmutuit, & viribus concidit; populus turbari deſiit. Emendabit hæc Regis ſolennis denunciatio Barclayum cum ait numero ingenti fuiſſe coniuratos, ipſaſque adeo feminas tanti criminis ambiiſſe conſortium. Locutus nimirum ex primo potius Puritanorum ſtrepitu & rumore, quam ex maturitate hiſtorica quæ paulo poſt conſtitit. Quo

die Londini edictum Regium turbatos compoſuit, eodem coniurati, centum milliaribus Londino infelici fugæ metam poſuere, die ſiquidem Nouembris ſeptimo clausère ſe Litletoni domo viri octoginta, deliberata ſeu victoria ſeu morte non minus quàm propria indole animoſi; & erant Sceriffo longè viribus maiores; ſed enim illic dum arma expediunt, & tormentarium puluerem qui humorem duxerat, exſiccant, Deo futuram alioqui ſanguinolentam pugnam, caſu prouido præuertente, puluis flamma correpta eorum aliquos grauius, leuius eliſit; magna pars Sceriffo non dico vincendo, ſed repellendo iam impar, properauit domo prius erumpere quam arctiori obſidione cincta caperetur. Cœteri mortem illic opetiri, quod nec ſuſtinerent inuicem abiungi, nec poſſent prudenter ſe campo credere, ne multitudine circumcingerentur. Die igitur hebdomadæ ſexto, & menſis octauo, ſub primam auroram, poſt propitiatum horæ vnius precatione tacita & ſilenti Deum, recitatáſque Litanias, ſtringuntur arctius à Sceriffianis, in quos omnium primus exilit Thomas Vvinter, primuſque mox reſilit duplici vulnere ad defenſionem repentè inutilis. Poſt hunc ſuccidanei fratres duo Vvrigthi Chriſtophorus, & Ioannes catapulta duplici transfoſſi alter in alterum concidit. Hic vero Catesbyus, & Percyus prodire; verum Catesbyus, Chriſti cruce pendentis quam ſemper ſinu geſtauerat auream prætendens effigiem, conſtitit ante hoſtem, poſt ea effigie ſignum ſibi crucis impreſſit; magna inde voce profeſſus eſt, vnum ſe, præterea neminem, coniurationis fuiſſe auctorem, & machinatorem, cœteros nullo modo, niſi ab ſe pertractos. Teſte vero illo omnium domino, ad reparandam mortalium vitam in cruce mortuo, nihil ſe aliud ſpectaſſe, niſi vt Angliæ cariſſimæ patriæ reſtitueret religionem Catholicam, qua ſola ſtat animorum ſalus. Deum ſuis votis minimè annuiſſe, viſumque improbare quæ iis implendis parauerat. Illius ſe placita venerari, nutus adorare iiſque ſe penitus, nequaquam hoſtibus dedere, dum enim vigeret in corpore animus, & poſſet manus gladium ſtringere, non ceſſurum ſe illis in prædam carceris. Quibus dictis nullo modo ſibi facti gloriam totius vnicè arrogabat, (vt ſuo chronico comminiſcitur Stouus) ſed expectabat hoſtis manus: hoſtem interea dum metus moratur aut pietas, & in conſiſtentem nihil audet, aut mouet, latentes catapultarij Vvrighrorum fratrum paulo ante percuſſores, cæco ictu illos deiiciunt. Cadit Catesbyus, cadit cum eo & Percyus, ille pronus, & reptans domum ſe recipit, & Deiparæ quæ fortè proſtabat ſacram imaginem piis oſculis libans, præſens illi & vltimum periculum animi fidenter committit, eaque pectori appreſſa paulo poſt moritur. Mentis planè vir excelſæ, & ad obſequia Catholici nominis quamlibet ardua mirè idoneus, ſi prudentia maiori, ardorem pectoris temperaſſet, eumque ad alia omnia quàm ad hæc poſtrema applicuiſſet tentamenta. Cœterum hac illius morte, nihil æquè Garneto obfuit, aduerſariis pro ſua libidine cuncta in eum fingentibus, & coniectionum futilium meras inanias, pro euidentia ſolida obiicientibus, nullo iam in viuis à quo poſſent depelli ſuperſtite. Catesbyo itaque, Percyo, & Germanis duobus mortuis; Thoma Vvintero,

&

& Rookuuodio grauiſſimè ſauciis; dilapſis aliis, cœpit locum Sceriffus ſtrictius premere, ſed non ita preſſim quin eius phalangem perrumpens Digbyus, in proximam ſyluam euaderet vbi equi eiuſdem quo fugiebat veſtigiis deprehenſus, aliquandiu hæſit, inuadentibus ſe dederet; an reſiſtendo moreretur, à qua illum mente, cogitatio melior abduxit, mortis videlicet ſanctiùs comparandæ, eſto licet ignominioſæ.

Captus ergo cum reliquis Londinum traducitur, vbi poſt diuerſa cognitorum examina concordes, & confitentes rei aduerſo Tameſi ad ſtellatam Cameram peruehuntur in palatio VVeſtmiſterienſi, iubentúrque illic theatrum conſcendere ad audiendum totius cauſæ iudicium. Nuſquam frequentior, & magis confertus ſpectator; nuſquam in ora reorum illuſtrium defixi curioſius oculi. Præter Thomam Bateſium Catesbyi ſeruulum, cui ortus abiectior nequibat ſpiritus nobiles afflare, alij aſpectu, ore intrepido, inceſſu, geſtu, conformatione omnium motuum generoſa tantum ſpirabant animorum, vt ſpectaculi totius admirationem, & ſilentium detinerent. Edita publicè illorum narratio quæ ſciri à populo de coniuratis Senatus voluit, etſi multa ſileat, & occultet vera, de hoc tamen eorum conſpectu, refert quoſdam illorum, tantam vultu, & verbis, & agendi modo celſitatem mentis, & confidentiæ prætuliſſe, vt terrere mortem viderentur velle. Citatis, vt ſolet, poſtquam ſinguli ad nomen reſponderunt, lecta eſt cauſæ ſumma, de qua rogati an veram agnoſcerent, veramque confirmarent; inexpectato penitus reſponſo Iudicum animos confudere. Miratur Souui chronicum, ex iis ſeptem cauſam ſuam tanquam *non reorum* nomine egiſſe, eſtque apud illum admirabilitas in eo, quod quæ eſſent in turri, cognitoribus confeſſi, ea tunc in iudicio negarent, neque plus vltra hiſtoricus; cœtera quantùm ſciri intererat ad Patrum Societatis bonum nomen, tantùm intererat ab eo taceri. Sic autem res habuit, qui cauſæ acta condiderant, confeſſionibus coniuratorum veris, falſa intriuerant plurima, & ex maleuolis in Garnetum, Greuuellum, Gerardum, alioſque extra Angliam coniectaneis, vt eſt eius fori noſtris potiſſimum in cauſis ſtylus, in fallacem veri euidentiam transformarant. Sperabant enim reos confirmandis quæ de ſe faſſi erant, aſſertuтos vnà obliquè ac nihil aduertentes quæ de noſtris permixta iis fuerant, & habitum iri vniuerſa Europa, noſtros nedum in Anglia certo reos, teſtibuſque tantis, & tam inſignibus conuictos. Quod erat in votis conſilio ſtatus, Proteſtantibus, & multo rabioſius Puritanis. Parum ſcilicet iis erat Papiſtas tredecim tenere proditionis reos, niſi omnes inuoluerentur eodem parricidio Ieſuitæ, non vt conſcij modo vel ſuſpecti, ſed tanquam authores conſiliorum impiorum, & nefarij operis hortatores, quo Rex cum filiis tollendus erat de medio; extinguenda crudeli exitio nobilitas omnis, ſepeliendum communi buſto regnum vniuerſum. Hoc ſemel perſuaſo, tam erat atrocitas ſceleris ſupra omnem barbariem portentoſa, & ſempiternis digna mortalium odiis, vt nullæ ſatis orbe toto aduerſus Ieſuitas conclamaturæ eſſent diræ, nulla in Anglia vel vſquam gentium illorum ſceleri futura eſſent condigna ſupplicia. Verum enimuero longè à malignis hoſtium

Ooo 4

ſtudiis fluxere omnia : etſi enim venales animæ Lancillotus, Caſaubonus, & Abbotius Iacobi aures, & oculos adulationibus fatigarint, vt perſuaderent falſas eſſe palinodias rettactantium ſuam perfidiam, Treshami, Bateſij; & quæ de innocentia Gerardi Londinum tota ex Digbyo proximè necando audierat; nunquam tamen ſcribere auſi ſunt coniuratos lecta ſibi acta ſui iudicij pro veridicis agnouiſſe, hac ſolum de cauſa, quod veris ſuis confeſſionibus, interiecta forent quamplurima quorum falſo Patres inſimularentur. Inſimulationis porro huius cardo præcipuus Thomas Bateſius ſeruulus qui (vt poſtea dolens ad confeſſarium ſuum ſcripſit,) impunitatis ſpe aliqua falſus ſi quid edidiſſet quo ſocietate coniurationis implicarentur Ieſuitæ. Duo ex veris edidit & certis; tertium ex ſuſpicione, primum Patres Garnetum, Grenuuellum, & Gerardum, tribus ſaltem coniuratorum primariis ſolitos confitentibus aurem dare. Se non ita pridem Garnetum vidiſſe, cum hero ſuo Catesbyo loquentem, alteriuſque ad alterum tuliſſe epiſtolam, nec ſciſſe quid illa contineret. Tertium idcirco ſuſpectum Grenuuellum ſibi eſſe cognitæ coniurationis, quod eſſet Vvintero, vni è coniuratis intimè addictus. Hæc Bateſius, prætcrea nihil, fuit enim diuinæ erga nos miſerationis, quod homo timidus, & animo vilis, ad capiſtrum, & ferrum, & ignem, & omnem pœnarum crudelium præſentem inſtantemque ſibi apparatum, nihil meritus ſit ad Iudicum ſaliuam, vt illos ſibi faceret mitiores. Hæc tamen tria tam ſolitaria, tam dubia, infirma, longinqua indicia, ſimilibus addita, quæ expiſcati ſunt toto mari, & cœlo; acta iuridica, & perfecta cauſæ relatio in typos miſſa, habitæque à fiſci patrono actiones, & Liceſtrenſis Epiſcopi, Caſauboni, Abotti malè feriatæ lucubrationes, pro manifeſtis, compertis, & indubitabilibus vendunt tam ſolidis, & latè fulgentibus, vt cæcos eſſe oporteat qui hæc non videant; imo cæcos planè qui videant. Cum enim negotium & religionis & conſcientiæ ageretur, religionis magiſterium fuit illud excogitare & digerere; conſcientiæ vero miniſterium, perſcripta ſecuro animo exequi proculque ab omni culpæ metu. Eſſe igitur euidens & ſole clarius Ieſuitas confeſſione Bateſij nominatim expreſſos, coniurationis fuiſſe conſcios, ſocios, primoſque Architectos. Conſequentibus huiuſmodi, quas probationes vociferantur euidentes, ſatura deſpumant eorum opera, tametſi vt plurimum ex antecedentibus minimè pendeant; ſed inter ſe pugnent, ſoloque trahentis arbitrio fingantur ad ea pertinere. Exempla quæ interdum occurrent, tacita non prætermittemus, quantùm hiſtorico fas erit. Reis cauſæ ſummam cui aſſenſerant, veram negantibus, mirari primum cognitores, & Iudices vehementer; tum interrogare Fauxeſium, qui ſemper audentius cœteris coniurationem, non modo confeſſus fuerat, ſed profeſſus omni laude dignam; qui fieret vt contra omnem expectationem, nunc eam negaret? Reſpondit (quod idem cœteri reſpondere) nihil ab ſe illorum negari quæ ad ſe pertinerent; ſed quæ eſſent iis interiecta ad inuoluendos patrato Ieſuitas, cuius inquit ſoli, & auctores ſumus & Miniſtri, hoc vero à ſe pernegari; recitata vero, cum Ieſuitis commune id fingere. Prodeat, ex nobis ſi quis illos accuſat; aut cuius

teſtimonio

teſtimonio rei ſint vos ipſi edite; ſin autem quid agunt in cauſa noſtra Patres? & quod tam longè à vero abeſt, cur confeſſione noſtra vera prætexetur? aſſenſere ſeptem alij reſponſo. Subiecit ex aduocatis vnus, ſtylum eſſe cauſarum quarum ſumma ſcripto proponitur, vt quicumque tandem inſimulantur fuiſſe criminum ſocij, eos cauſæ ſumma exprimat nominatim. At hic tales habentur Ieſuitæ: vos enim certo, & manifeſtè rei eſtis. Ieſuitæ ſunt vobis intimi, voſque viciſſim illis.

Res planè vt retuli geſta eſt, & qui audiebat tunc præſens, de illa ſic ad verbum ſcripſit. Longè aliter à confeſſione Fauuxeſij quem Abbotius mentientem inducit omnem à Garneto adhibitam operam ne cuniculi machina in fumum inanis vaneſceret. At ſunt Regis ipſius ad Parlamentum verba. Ille, inquit, Fauuxeſius homo nefarius ad igniarium puluerem, & fauces cuniculi captus, negat ſe vllos ad ſubiiciendum illi ignem ſuaſores habuiſſe præter religionem, & conſcientiam. Pauloque poſt de illo eodem, fruſtra, inquit, mota ſunt omnia, vt ex infelici exprimeretur indicium aliquod animi dolentis; at ipſe perditè conteſtatur, nihil ſe aliud dolere, niſi ſe falſum executione facti quod mente conceperat. Hæc de Fauuxeſio Rex, ita deinde ſcriptis aduerſariorum mendacibus tranſuerſo, vt alterius attribuat auctoritati ſceleratæ quod ab ſe doluerat non fuiſſe mandatum executioni. Actis nihilominus cauſæ huius fidem aduerſarij volunt non minorem haberi quàm Euangelio, ſi quid in oppoſitum muties, tempeſtas imprecationum, & conuitiorum probroſior quam ſi patrem necaſſes ſubeunda. Ego noſtris in rebus, de quibus tantùm ago; eandem fidem facile dedero, quæ cauſis omnibus, & actis iuridicis debetur omnium Sacerdotum quos grandi numero ſub Elizabetha & Iacobo, capitalis ſententia extremo addixit ſupplicio. Quæ acta ſtylo quam veraci, ſincero & iuſto condita ſint, verba ſignificant quibus Rex ipſemet iis inſiſtens, orbi vniuerſo, & poſteris omnibus ſuam fidem obſtrinxit. *Id, ait, conſtanter aſſeuero, & in apologia mea poſui, hic neminem ſiue meis, ſiue defunctæ Reginæ temporibus conſcientiæ, ac religionis cauſa affectum eſſe ſupplicio.* Ergo plus centum Sacerdotes, vt laicos ſileam, quos Elizabetha eliſis faucibus quadratim diſtraxit, omnes vel apertè, vel ſeueris probationibus immanium rei & enormium ſcelerum periêre, religionis, & conſcientiæ cauſa nemo? forſan igitur homicidæ, incendiarij, graſſatores, falſarij, & ſimilium rei, aut ſuſpecti ſaltem portentorum? Ah! nullius planè, Deo laus nemini vnquam obiectum eſt quod tale aliquid oleret: quod ergo nefas, ſummis in Anglia, ſumméque probroſis illos addixit ſuppliciis? reſpondent damnatoriæ illorum ſententiæ, quæ præter coniurationes, rebelliones machinatas, proditiones in Reginæ caput, & regni quietem nihil ſonant; ex actis nimirum iudiciorum de iis ſolennium ductæ, magnorum virorum interuentu, & iuridicis tribunalium ritibus, in eiuſmodi criminum titulos ſeu pertractis, ſeu definentibus; nullo vnquam vel primis examinum cognitionibus, vel in medio tormentorum æſtu, vel ſub furca, & æterni iudicij conſpectu, nullo inquam, vel dato, vel extorto confeſſionis indicio quo

ſuſpicionem ſui vel alterius facerent; nullo chirographo, aut voce fortuita quæ deflecti poſſent in eorum accuſationem. E contrario ſemper Deo teſte, dataque in pignus animi ſui ſalute ſempiterna, omnem ab innocentia ſua infidelitatis, & machinationis obiectæ næuum ſanctiſſimo iureiurando depulere, omnemque præterea violatæ in Reginam obedientiæ, & in leges culpam, ſaluis tamen quæ nullam admittunt comparationem; religionis & conſcientiæ legibus. Hæc fuit actorum conditio, & fides quæ iis debebatur, etiam priuſquam ſederet ſupremus pro tribunali Radamantus; Fiſci Minos, quibus Anglia peiores, & iris acerbioribus in rem Catholicam in Ieſuitas, Romanam Eccleſiam, & Chriſti Vicarium infenſos ægrè reperiat.

Exceptione reorum audita, Cookeus fiſci actor, *vultu truci*, vt notat ſectæ eiuſdem hiſtoricus; *& voce accuſatoria* cœpit, vagatuſque eſt, vt erat homini ſolenne, dum Catholicorum tractaret cauſas, extra rem ſurſum & deorſum de aliquo ſeiunctim Rom. Pontificum, tum de omnibus ſimul ea mentitus eſt, quæ nullus inſaniiſſet phreneticus. Poſt Ieſuitarum in hæreſes ad rauim debacchatus, probandum ſuſcepit Garnetum, & Gerardum coniurationis architectos & operarios extitiſſe, ſed inuento tam ſibi proprio, & ab omni credibilis ſpecie remoto, vt qui cauſam Garneti peregerunt Comes Northamptonus, & Salesberienſis ne dignati ſint quidem eius meminiſſe, vt qui famæ ſuæ conſulerent, cuius ille amiſſæ iacturam vereri non poterat. Loqui deſierat cum breui reorum interiecto reſponſo, Digbyj ſeorſim ab aliis cauſa eiuſque acta producuntur. Quibus ſibi perlectis, eadem qua ſemper magnitudine animi vultuſque conſtantia. Non me, inquit, nouæ priuatim aut meæ aut meorum vllius ambitus dignitatis dedit Catesbyo ſocium: ſed religionis ſanctæ amor merus, & miſeratio conditionis Catholicæ iugo tandiu intolerabili oppreſſæ, expectantiſque in dies triſtiora. Hic vero longè ab iis diuerſa non dubitauit Regis promiſſa memorare, de Catholicis meliori deinceps, & ciuiliori habendis iure, promiſſorum teſtem edebat Percyum amiciſſimum ſuum, cui manu prehenſa Rex iuratus affirmarat ſe illa præſtiturum. Ad hæc homines de Societate qui veniſſe in partem coniurationis inſimulabantur, conteſtatò denuntiauit, & ſanctè, fuiſſe ab ea prorſus alienos. Gerardo vero ſibi peculiariter intimo, proin grauius ſuſpecto, nihil ſe vnquam de illa indicaſſe. Certum videlicet, fore vt rationibus omnibus conſcientiæ Chriſtianæ certaret ſe ab eo dimouere; quod aliundè purſuaſum habebat licere, eſſeque vnum, & vltimum Catholicorum malis remedium. Quæ Deo inſtinctus dixiſſe viſus eſt, vt poſt euidens fiet ex repulſa qua Gerardo negauit Cæcilius quam poſcebat innocentiæ probandæ facultatem. Poſtremo quòd mos ſit reis aliqua indulgeri, petiit imprimis in mortis genere nonnullam ſui haberi rationem, nec ſe pœna infami flagitioſorum, ſed truncando capite abſolui. Quod illi adeò eſt negatum, vt acerbius etiam cum illo quam cum cœteris actum ſit, nec illi ad hoc impetrandum aut ſua dignitas, aut maiorum erga Regis maiores ingentia merita, quicquam profuerint; ſeu quod illum

illum odiſſet Cæcilius; ſeu quod Regi exprobraſſet, falſos eius promiſſo Catholicos. Quod illi Cæcilius, & Comes Northamptonus non ſunt paſſi tacitum abire, ſed coram mentitum arguere; nec enim Regi aut verbum, aut ſignum excidiſſe, de Papiſtarum ærumnis vel pilo minuendis.

Triduo poſt quam in Proditores pronuntiatum eſt, & erat anni dies triceſimus, raptantur è carcere trahis craticiis in forum ſeu cœmeterium S. Pauli, Euerardus Digbyus; Robertus Vvinterus, Ioannes Grauntius, & ſeruus Caresbyj Thomas Bateſius. Poſtridie vero quatuor alij Thomas Vvinterus, Ambroſius Rookuuodius, Robertus Keyeſius, & Guido Fauxeſius, protracti ſunt ad vetus palatium Vveſtminſterienſe, è regione aularum Parlamenti ſitum. Rediens Londino paucis poſt hæc diebus Cancellarius Friſiæ orientalis, ſubſtiterat ad S. Audomari, mirabaturque ſtupens vim tantam populorum ad ſpectaculum confluxiſſe, vt vel præfocati, vel obtriti, extinguerentur duodecim quos ipſemet vidiſſet efferri. Nec minora, aiebat, ſpectacula debebantur coniuratorum generoſitati humana maiori, iunctæ cum pari pietate. Affati ſunt populum è theatro breuius, fuſius vt cuique libuit, omnes tamen longè cordatius, quam edita de iis recenſet narratio. Eorum plerique (pergebat cancellarius narrando) profitebantur non modo tunc ſe alacres mori, ſed vltro millies libenter morituros, ad Catholicorum, & religionis calamitates redimendas, quæ quotidie in noua ruebant exitia. Rookuuodius, ob hoc Caluiniſtis execrandus, Deum ſupplex orauit Regem vellet dignari ſua luce, & ex falſo quod detinebatur hæreſeos dogmate, ad Catholicam diem illum reducere. Interrogatus Grauntius ecquid ipſe abominaretur coniurationem velut exſecrandam & impiam? Negauit ſe ad diſputandum de conſcientia veniſſe ſed ad moriendum: iure vt ſemper credidi, an non moueri potuerit? doctioribus reſpondendum relinquo, ego interea ſanctis Eccleſiæ placitis acquieſco, nec ſibi pluribus obtundi paſſus eſt. Keyeſius vero adduci non potuit vt factum cenſeret pœnitentia expiandum liberum enim noluiſſe, captum ex iis nequiſſe diſcere qui abſque vlla dubitatione probare id poſſent ab ſe eſſe peccatum. Argumentatus ſolum ex euentu infauſto, forte, inquit, rei aliquid iuerat à me ignoratum, cuius cauſa Deo diſplicuit. Thomas autem Vvinterus, quo nullus ſcientior totius ab ortu ad vſque funeſtam ſibi ruinam coniurationis, audenter confidenterque teſtatus eſt omnium nomine, nec ope nec opera, ne conſilio quidem, aut rei notitia, fuiſſe vllum è Societate eius participem, nominatoque Grenuuayo, hoc eſt P. Oſuualdo Teſmundo Confeſſario, queſtus eſt magna iniuria ſocietate ſceleris, aut cognitione amicos inuolui, hoc ſolum quod amici eſſent. Qua ille conteſtatione, hoc loci, & temporis edita purgauit Teſmundum à ſuſpicionibus in illum à Bateſio motis, & purgationem abſoluit Bateſius lachrymabili eorum quæ dixerat reuocatione. Luſus enim ſpe falſa condonandi ſibi patibuli, recepit ſe tandem, & cogitare de ſalute cœpit, æquandiſque ſi poſſet cum Deo partibus,

Scripſit, ad Sacerdotem epiſtolam ſua manu, cuius infinita deinde apo-

grapha volitauêre tota vrbe. Poſcebat à Deo veniam ſuſpicionis per ſummam iniuriam in Teſmundum motæ velut conſcium coniurationis, ad hanc ſe tantum perfidiam cognitorum promiſſo, & ſuggeſtionibus inductum, vt ſupplicio innocentis, ſceleris ſui pœnam redimeret. Verum æque nemo inter coudemnatos, admiratione ſpectantium oculos, miſeratione animum aduertit vt Euerardus Digbyus, pulcherrimo aſpectu iuuenis, claritudine ſanguinis illuſtri, ætate floridus, letho deformi oculis obuerſante, nihil ore immutatus, niſi quod amabilius aliquid, & animoſius præferre videbatur. Primus theatrum conſcendit capacius, cui furcarum infames imminebant trunci. Salutauit omnes ſigillatim quos illic offendit, & erant plurimi ex nobilitate primaria, quos ſua ſingulos verborum ornauit comitate, inde ad populum conuerſus, profeſſione ſincera probæ mentis culpam ſuam niſus eſt propulſare pari libertate ac maturitate, etſi culpam ipſe ne in facto quidem ſatis agnoſcebat. Addidit quod illi poſtmodum aduerſarij ſcriptores grandi piaculo verterunt, familiæ ſuæ poſtremo interitu, religionis Catholicæ leuamen aliquod ſe percupidè mutaturum; mortem ſibi haudquaquam dolere, ſed rei Catholicæ clades, quas deſerebat moriens nulla ſui parte imminutas. Monitus à Miniſtris, culpam fateretur, deteſtaretur, ignoſci poſtularet. Mihi quidem ait haudquaquam videor peccare in Deum voluiſſe, nec me criminis vllius remordet culpa. Egi fateor contra leges; & earum ſum reus, ſed pœnam non reſpuo. Morti vero idcirco leuius & libentius occurro, quod me nec ambitus, nec vindictæ amor in eam egerit, ſed religionis, & Catholicorum cruda ſub hæreſi ſeruitute intabeſcentium ſuis malis, ob hoc ſolum quod velint conſtanter eſſe Catholici. Inuitantibus ſub hæc Caluiniſtis, vt ſecum oraret; cum iis, inquit, non oro, qui mecum non credunt vos Deum eum veſtris precamini, & ego cum meis. Rogatiſque Catholicis, vt ſecum orarent in genua procidit, precatuſque eſt ſilens, ſignificatione pietatis intimæ tam viua, vt à multis Proteſtantium audiret Prædeſtinatus & ſaluus, & cuius ſibi ſimilem optarent mortis apparatum, & alacritatem. Poſt hæc denuo illos qui aderant primarios nobiles, ſingulos, ſalute vltima impertiuit, eadem prorſus comitate, qua erat ſolitus dum aula exiret; ſeque deinceps carnifici permiſit. Mos eſt in Anglia reis maieſtatis partem ſupplicij aliquam condonare, hoc eſt carnificem non ante ferro manum admouere ad amputandum, & euiſcerandum, quam ſemimortuus è furca reus dependeat, vtplurimum etiam diutius. Verum in Digbyo derogatum eſt penitus huic legi, & priuilegio crudeli, cuiuſcumque tandem id fuerit, è furca in pedes collapſus, viuens ac ſentiens dilaniatus eſt, perinde immobilis, vt ſi iam fato functus. Hanc barbariem ab vſu alienam, multos dies ſecutæ ſunt diræ in ſcribam Regis & alios tam indignanter occentatæ, quàm beneuolè atque magnificè deprædicata Digbyj decora. Secuti etiam mordaces ex epiſtola ſarcaſmi, à quo ſcripta ignotum, & quo loco inuenta, qua monebatur à quinque Catholicis cauere, in caput ſuum coniuratis. Sed vulgo creditum hanc eſſe potius illius in omnes Catholicos coniurationem, quam cuiuſquam in illum.

Poſt

Poſt Treshami in carcere, & iſtorum octo in publico mortes, deſcriptio prodiit, quæ illas regno vulgaret vniuerſo, omitto falſa quæ iis affingit, & vera quæ illis detrahit. Hoc effrontis impudentiæ ſpectari monſtrum volo, quo coniurationem vniuerſam, tàm certo, & indubitanter Papæ attribuit, vt ſi ex reorum confeſſionibus propriis, & mutuis accuſationibus id haberet, cum ne vmbram quidem ſuſpicionis aduertendæ, aſſertioni ſceleratæ inducere valeat. Conclamat ad hæc, fulminat, inſanit, Romanam Eccleſiam tartarum, Papam dæmonem corporatum; Ieſuitas eius carnifices, & furias, & ſi quid delirati peius in eos poteſt, ad incendendam contra illos hæretici populi rabiem, & deiectionem Catholici cumulandam. Sibi quoque occaſione hac tam bona, ſectæ vtriuſque Prædicantes, & miniſtelli minimè defuêre. Ferrum, & ignes, & Papiſmi funus ſonabat ex pulpitis vndique; ſed falſi, & commodi ſtudio non prorſus dementati, paucorum culpam iniquum putarunt in omnes Catholicos coniici, & genus aliquod animalium vniuerſum de mundo tolli, quod ex eo ſemel monſtrum exiiſſer. Noſtrum quidem fuit nullius crimine omnes reos eſſe; tres tamen potiſſimum formidabili edicto nominatos, quorum hic mihi agenda eſt cauſa, illiuſque in primis, quem Cæcilio viſum, primo loco, vt reum præ cœteris ponere.

Iacobus Rex ſuaſu Cæcilij Gerardum promulgat primum ſocium coniurationis. Peiorem ei affingit calumniam Catholicus. Vtraque purgatur. Guillelmus Balduinus ex actis coniurationis reus; retractata coram Rege cauſa, innocens ab eo abſoluitur. Ex quo ſtatuitur cuiuſmodi debeat actorum illorum fides eſſe.

CAPVT VI.

CVIVSMODI & quantus fuerit Ioannes Gerardus, ſiue vt in corpus cognominatus eſt Tomſonus, vtcumque hactenus claruit, fietque illuſtrius cùm educemus illum ex Anglia: hic tantum iuuat ſuſpicere præter miniſterium Sacerdotis & Apoſtolici hominis, abſtitiſſe tam procul ab aliis omnibus, vt quicquid erat in emiſſariis Elizabethæ, & in extiſpicina omni eius fori, diſcuſſa minutim centies eius vita, punctum nequiuerit in ea obſeruare vnde publicæ rei. vl-

iam iniiceret ſuſpicionis de ſe vmbram. Quo argumento nullum potentiùs depellere ab eo valuit præſentem calumniam, violento enim iuſſu Cæcilius primum cenſuit inter coniuratos, non quod ignoraret quam longè abeſſet, ab ſuſpicionis eius fumo, ſed quia id dici ſua intererat. Probationem Cæcilio qua id tantoperè iuberet ſuppeditauit ſeruus Thomas Bateſius qui inter conſcios illum nominarat, ob hoc etiam infelix quod eius ignauia Miniſtri vſi ſunt, vt probroſis Gerardum alieno damno grauarent mendaciis, vulgatis eius vt rei confitentis, in Patrum detrimentum dictis, quæ non ſunt auſi cuiquam aliorum adſcribere, nobilium ſcilicet, & integritate conſcientiæ, ac honoris cuncta calcantium. Timidiori mure mancipio, funeſtum mendacium indidere, à quo tamen Gerardus Deo vindice ſic demum purgatus eſt vt præter dedecus, & propudioſum nomen, calumniatores eius, nihil inde retulerint. Quærebatur interea vbique tanto furoris ambitu vt compelleretur ad latendum ſyluarum inuia captare; poſt illic magis à ſcrutatoribus quàm à feris intutus, humo ſe condere; vbi dies nouem fame ac frigore (erat enim December) interibat, niſi raptim, & noctu pia amici commiſeratio cibi aliquid illi ſuo periculo proiieciſſet: illic innocentiam ſuam epiſtolis quatuor defendit, quarum tres, ad ſummos publici adminiſtros mittebantur, Ludouicum Stuartum ducem Lenoxenſem; Henricum Houuardum comitem Northamptoni; & Cæcilium comitem Salesburienſem, cuius epiſtola quartam incluſerat Euerardo Digbyo inſcriptam, tunc in carcere agenti, quem ſupplex flagitabat interrogari à Cæcilio ſeorſum de ſingulis quæ ad eum ſcribebat, in quibus non diſſimulabat collocutum ſe cum Digbyo triduo ante quam ſubterranea foſſio in notitiam hominum exiret. Colloquij porro vero materiam, & adiuncta fuiſſe eiuſmodi, vt conſtaret ex iis euidenter, nihil prius ad Gerardum de cuniculi fabrica perueniſſe, quàm toto regno ſpargeretur. Legi (ſcribebat P. Michaël Vvalpolus) Gerardi literas quibus addi omnino nihil poſſe arbitror ad euidentiam cauſæ innocentiſſimæ demonſtrandam; nec vllo modo addubito quin Rex & Senatus his ſibi pronuntient ſatisfactum, [iàque Rex fertur id ſignificaſſe] quod quidē ex veris ſcribebat Vvalpolus; Gerardi enim ad ſe epiſtolam comes Houuardus cum Regi obtuliſſet iſque illā attentę perlegiſſet, alio negauit innocentiæ teſte, aut argumento eſſe opus. Et pronuntiauit abſolutum, cui iudicio pondus certè non leue accedere debuit ex natalibus Gerardi, quorum ipſemet in ſui ad Smitheum Anglum Chalcedonienſem Epiſcopum defenſione meminit [Regi ait Iacobo mei omnes quantoperè addicti fuerint nemo neſcit.] Nouit grandi ſuo damno parens meus bis captus ob tentatam ex Elizabethæ manu, & carcere, Mariæ Reginæ liberationem, & ſucceſſionem eius filiis aſſerendam, quod fuit Miniſtris publici tam certum, vt multis nummorum millibus, vitam ei ſuam & libertatem vendiderint. Horum Rex memor ſuo ad coronam aduentu, dum Eboraci frater meus, ſua illi domuſque totius defert obſequia; Peculiarem, inquit, genti veſtræ amorem debeo, ob toleratas mea cauſâ hoſtiles inſectationes; illumque in primum amoris eius pignus ſtatim Equitem creauit. His opinor

nor Gerardi familiæ antiquis in Regem obſequiis, & diſertis innocentiæ probationibus datum eſt, vt illa deſineret tam ardens, & tumultuoſa ipſius inueſtigatio. Vtque ad cœteras innocentiſſimæ animæ rationes addamus illam qua nihil poteſt eſſe candidius magiſque ingenuum. Rogabat ſtatus conſiliarios exquiri ab illis octo aut decem reis, coniuratis damnatis, Deo teſte, inſtante carnifice, ſalutis æternæ vrgente periculo, ſincere ederent, ecquid ſcirent de illa coniuratione in Ioannis Gerardi vel curam, vel partem, vel operam, vel notitiam veniſſe, aut cælatum ab eo fuiſſe. Si quis annuiſſet, aut minus dilucide tergiuerſando ſe ſcire negaſſet, teſtificatione huiuſmodi ſola, velle ſe vltro haberi reum. Qua conditione innocentiæ comprobandæ nulla poterat ſanctior, nulla purior ferri, ad verum, ſi qua lateret extricandum. Verbo nihilominus vno Rex ab Cæcilio incantatus ita mutatus eſt ab eo qui fuerat ante paucas horas vt Gerardum Europa vniuerſa vulgaret reum coniurationis, & eorum confeſſionibus conuictum quas appellauerat innocentiæ ſuæ teſtes. Cœterum Gerardi literas nec Cæcilius Digbyo reddidit, nec vllam earum apud illum mentionem fecit, ne quem volebat credi reum, ex eo audiret innocentem. Fuit itaque diuini omnino inſtinctus, quod in amplo illo cameræ ſtellatæ proſcenio Digbyus dum à cognitoribus examinaretur, ipſe per ſeſe quærente nemine. Noſtros omnes, Gerardum nominatim ab omni ſuſpicione vindicarit. Cuius teſtimonij tam illuſtris habemus literas ad P. Thomam Fitzhertum Ianuarij viceſimo nono Londini datas, hoc eſt duobus ab ea conteſtatione ſincera, & nobili diebus. Pergens autem in cœptis Cœcilius qui pro arbitrio verſabat & Regnum & Regem, ſignificauit illi coniuratorum partem potiſſimam primo loco nominare Gerardum, pro coniurationis fabro, & machinatóre; deinde Garnetum; tertio loco Grenuuayum. Hinc prodit illico acerbiſſimum in eos edictum, Ianuarij decimo quinto datum, quo ex reliquorum confeſſionibus minimè dubiis autores nominantur totius coniurationis. Nec fuit, inquit, vir ſapiens, mirum, *Qui non ſunt habiti fideles in teſtamento Dei*, nec ſunt veriti ſcrpturis corruptis Deum ſecum pugnantem, & pugnantia loquentem inducere, adulteraſſe teſtimonia reorum, & ex negantibus in affirmantia, ex defenſionibus manifeſtis, in accuſationes capitales vertiſſe. Sub eo proœmio edictum, ſingulorum pingebat ſtaturam, capillorum & vultus colorem, conformationem oris & habitus ex qua poſſet quiuis illorum occurrens agnoſci; denuntiabantur palam proditores; capturis præmium ponebatur; excepturis crimen, & pœna rebellium, vti & famulitio forenſi opem ad eos prehendendos negantibus. Terruit primus Edicti ſonus Catholicos de tribus è Societate conuictis, & damnatis; ſed lectis eorum nominibus, quorum apud ſe tot annos ſanctitatem in omni virtutum genere habebant exploratiſſimam, & quibus à tanta calumnia fingi nemo poſſet magis alienus; cœptum inde ab iis intelligi ſub hac ſtropha vnum latere ex dolis quos Miniſtri cuiuſdam quam potentis tam malitioſi vafrities perfida deprehenſa eſſet ſæpius ludere; nempe illi hoc eſſe propoſitum vt tribus ex noſtris qui ſuſpicerentur in Anglia turpiter infa-

mandis dedecorarentur vbique alij, & proditorum inuſti charactere, nec auſi deinceps os tanta ignominia notatum proferre in populum Angliæ procul omnes abſiſterent, eòque diſceſſu, nihil cuiquam relinquerent dubij quin prout erant commeriti iura in illos tamdiu ſæuiiſſent. Edictionis ergo huius imperio, cum inter alios delegati quidam in Prouincia Vvorceſtrenſi domum nobilis ſcrutarentur, quæſiuit ex iis admodum ſerio qua tandem ſpe fidei faciendæ Londinenſes conſiliarij tres de Societate Patres condemnaſſent, non modo vt conſcios coniurationis, ſed auctores, & coniuratorum confeſſionibus conuictos, cùm ambigeret nemo, ſi modo ſaperet; potuiſſe Patres pro ea qua valebant apud nobiles gratia & auctoritate, longè alios ciere ventos, & turbines, quàm paucorum ſecretò turbantium, ſi voluiſſent vi agere, ad aſſerendam Catholicorum libertatem: dum è contrario, quod non omnes probabant, perſeueranti ſtylo hortari ad patientiam. Quin imo infauſtum id machinamentum eò infelicitatis hoc ſolo corruiſſe quod fuiſſet inſciis Patribus conſtructum, qui eius Architectos, qua præcepti diuini qua Catholicæ Eccleſiæ legibus ab eo dimouiſſent; eos certè nunc æquè dolendum nihil habere quam ſeruatum cum iis ſilentium.

Aduertens denique Gerardus defenſionibus innocentiæ ſuæ ſe nihil agere, tametſi erat tota vrbe nota ex quatuor literis, quarum apographis, eam impleuerat, ſtatuit conditioni ſeſe committere vltra lineas quidem ſitæ magnanimæ generoſitatis, ſed quam per ſe omnino erat ſubiturus, niſi ab ea fuiſſet prohibitus. Fixum illi erat mancipare ſe ſponte voluntario carceri, & exantlare illic ſeueritatem omnem conſilij Regij in extorquenda ſibi ſeu quæſtionibus, ſeu tormentis quibuſuis libuiſſet, vel ſui criminis, vel innocentiæ ſuæ certa veritate; ſecluſis etiam eorum viuis concordibuſque ſuffragiis quos ſibi iam pœna coniurationis abſtuliſſet. Qua ille animi deliberatione vſus eſt in rem ſuam apud Chalcedonenſem Epiſcopum. [Mitto, ſcribit, ad D. V. Reuerendiſſimam, literarum trium apographos quas ad Regios totidem conſiliarios dederam, vt in iis legat conſcientia innocentiæ meæ quantum confiderem, quam non dubitarem eorum manibus, & iudiciis credere. Ab iis reiectus, neque adhuc recenti Londini conſiſtens, Patres noſtros, rogaui, vt per eos liceret publici ſtatus conſiliariis me coram ſiſtere qui ſeueritate omni iuris in me decernerent, dumtaxat in cauſa coniurationis, nullo enim modo de Religione agebatur; & hoc à me Patres fruſtra ſæpiùs rogatos, poſſum iuratus affirmare, poſſuntque ipſimet teſtari.] Quam animosè hic & fortiter petendo, tam ij laudabiliter negando. Nec enim erat expectandum Miniſtros Regios oppigneratа ſemel tam ſonoro edicto ſua, & Regis fide in Gerardi condemnationem, ab ea receſſuros, quicquid tandem veri certique comperiſſent, ne indecora retractatione ſe deceptos, Regem ab ſe deceptum faterentur. Spectato deinde hominum genio quos non poterat Gerardus vitare, & penes quos erat de cauſis agere attinentibus ad religionem, cum familiare iis eſſet facta & dicta, hodierna die mille hominũ oculis, mille auribus excepta, craſtina in actis, planè

contraria

contraria & falſa exhibere; quid erat ſperandum de geſtis inter Latomias Turris Londinenſis, quæ tam illibata innocentiæ lux, auſa eſſet illis ſe tuto committere. Ob hæc Gerardo quantumuis petenti obſtandum Patres cenſuêre. Haudquaquam tamen ex Anglia poſt três menſes, tam purgatus, & purus, & euidenter innocens excedet, quin annis inde quatuor & viginti eam illi non nemo ſuſcitet iam pridem mortuam coniurationis in Anglia motæ calumniam, qua ferebatur celebrans ſingulos coniuratos dum eos Chriſti corpore impertiret, obligaſſe religione ſecreti inuiolabilis; non, inquam, modo id illi denuo obiiciat monſtrum, ſed horribilius, & portentoſius de integro fabricet, tantumque ab omni inueniendæ fidei colore alienum, vt nec hoſtilitatis hæreticæ maligna ſubtilitas, nec implacabile odium, ad fingendum illud deuenerit; finxit tamen Catholicus, & non nihilo pluſquam Catholicus; qui cum in Gerardo, eius ordini ac meo inuſſerit maculam quam eſſe perpetuam voluit, æquum eſt vice verſa innocentiam Gerardi æterno conſtare monumento quod eſt ſequentibus ad Riccardum Smitheum Chalcedonenſem Epiſcopum ab eo literis conſignatum.

Reuerendiſſime Domine, accepi à paucis diebus, manuſcripto in vulgus proiecto cui titulus eſt *Breuis inquiſitio, &c.* gloriari hodieque virum neſcio quem exportanda ſe propriis manibus, & brachiis humo, è D. Catesbyj, aliorumque coniuratorum doloſa foſſione, ſæpe ſudore maduiſſe, qui tanta copia ex induſio flueret, vt ſi foret tunc ex fluuio ſublatum. Hunc porro virum à me alium non eſſe, cenſet eadem mentiturque audacter epiſtola. Spreuî hanc fabulam, mecumque complures, eique non modo non credibiliter, ſed ne ſuſpicioſè quidem, fidem datum iri putaui, nec reſponſo vllo dignatus ſum. Tantum optimo Sacerdoti, quamprimum iſtuc profecturo enixè commendaui, ne grauaretur D. V. Reuerendiſſimæ indicare de afficta mihi contra ius omne verumque calumnia, tenerique me certa fiducia, non modo nihil ipſe commodaturam fidei aut credulitatis, ſed vbicumque res tulerit traducturam quoque mendacij. At enim Sacerdos dum proficiſcitur, miſſus in typos liber iam vulgo teritur, dempta tamen quam dixi fabula, quæ nihilo ſecius manu ſcripta paſſim currit per manus, cum toto narrationis, & facti ornatu, ex quo eſt omnium vniuerſale iudicium, eſſe me virum illum qui gloriatus ſit tanto facinore, quod vt credant Sacerdos efficit, quem illic inducunt pro teſtimonio dicentem, ſe illas ex me iactabundo gloriationes audiuiſſe.

Ego vero ſatis mirari non poſſum Catholicum nedum Sacerdotem, conſcientiæ tam inuerecundæ; vt tantum nefas, tam falſum, & iniurioſum apponeret homini nulla re vnquam ab ſe læſo, quod poſſum de me audenter profiteri erga omnes Angliæ Sacerdotes, iuuiſſe me ſemper quoſcumque potui, læſiſſe neminem. Ac mirarer profecto ſi D. V. Reuerendiſſimæ videretur tam horrendi iactantiam ſceleris, in me vllo modo cadere potuiſſe.

Ego teſtem appellans Deum cum omni reuerentia affirmo, coniuratio-

nem illam mihi haud vnquam magis fuiſſe compertam, quam infanti recens in lucem edito, nec audiſſe me de illa prius à quoquam mortalium nec ſuſpicatum de apparatu, & igniario puluere, quàm eſſet omnibus iam publicè nota, armatique apertè coniurati receſſiſſent in Prouinciam Vvaruicxenſem. Ibi loco agebam tam omnis præſidij experti, atque incurio, vt ſi rerum nouarum vapor eò vllus inhalaſſet non potuiſſemus à graſſatoribus, qui prodire tunc ſolent tuti eſſe. Ad hæc coniurati, ſeueriſſimis cognitionibus rogati de conſciis, alioqui etiam dirè torti, de me ſemper conſtantiſſimè negarunt. Euerardus Digbyus multis nominibus, detecti mihi negotij ſuſpectus, pro tribunali publicè conteſtatus multorum ſe crebra ſollicitatum inſtigatione, vt me conſcium eius diceret ab ſe factum; negauit ſemper, meque id ab eo propterea cælatum, reſpondit quod videret fore vt eum à tam nefaria molitione dimouerem.

Ob hæc è conſiliariis pars maior innocentiam meam probatiſſimam habuit clareque perſpectam; accedente præſertim epiſtola qua illam tuebar profitebarque ſanctè cœlo teſte atque hominibus nihil me vnquam prorſus de tota reſciiſſe coniuratione; cumquè tunc nihil eſſet propius quam vt caderem in eorum manus, dabam me illis ad omnes promptum cruciatus, ipſamque adeo probroſam infamiam, periuris debitam ſi cum forem in eorum poteſtate, deprehenderent vllo modo fuiſſe me conſcium coniurationis. Habuit me olim Elizabetha in carcere tres annos, pro arbitrio cognitorum examinatus ſum quoties, & quantum voluerunt, num vlla ex parte publici ſtatus negotia contigiſſem, prouocabamque illos vltro, vt ſi de me huiuſmodi probatum habuiſſent, nullis in me pœnis, nulli parcerent feritati. At ij de ſtatus negotiis fuiſſe à me vnquam aut motum aliquid, aut ſuſceptum, cogitatumue, ſuſpicari nunquam potuerunt. Quanto minus fuiſſem crudelitati aſſenſurus à qua præter diuinas rationes, natura me finxit alieniſſimum; mouet mihi horrorem quicquid immiſericorditer patratur, poſſumque ſanctè confirmare ex quo vitam quam duco ſum aggreſſus, nunquam Dei gratia eueniſſe, vt cuiquam etiam inimiciſſimo vel mortem cuperem vel aliquid graue; multo minus partem habere ſuſtinerem, in repentina, improuiſa, proindeque pauenda tot virorum illuſtrium morte, quos omni obſeruantia proſequebatur. Quam indicaui meam epiſtolam fuit qui Londini variis compitis ad hoc ſparſit vt legeretur ab omnibus. Reddita eſt alia comiti Gouuardo quæ Regi adeo ſatisfecit, vt à mei acerba inquiſitione fuerit abſiſtendum, niſi eam Regi Cæcilius perſuaſiſſet vrgendam quam ante acerbius. Certo enim induxerat animum coniuratorum aliquos ſibi præcipuè ac propriè mortem deſtinaſſe, ſperabatque ſi forem in ſua poteſtate extorturum ſe ex me illorum nomina, cum nihil ambigeret me ferè ab omnibus diligi, quæ cauſa fuit vt Regis animo altè defigeret, liquidis ab ſe probationibus compertum me non ſocium modo, coniurationis extitiſſe, ſed primarium auctorem, & primo loco nominatim edicto inſcribendum. Ego hunc mei perquirendi ardorem præſagiens vix caſſo exitu ſopiendum, ſtatim *dare locum iræ*, & poſt ſudatos

tos in Anglia tot annos, ſecedere cum Apoſtolis *ſeorſum in deſertum locum, & requieſcere puſillum.* Hæc ſumma ſimplicis, & ingenuæ veritatis, ignoraſſe me prorſus om nem apparatum igniarij pulueris, & cuniculi ſubterranei; & huius & alterius cuiuſuis coniurationis fuiſſe me adeo eſſeque inſontem vt eſt D. V. Reuerendiſſima, & quiuis mortalium; quod ego perſanctè iterum animæ meæ periculo iuratus affirmo, idque omni tam procul æquiuoco, vt ſi ſono verborum, facti veritas non reſpondet, ac ſi prius de illa coniuratione aliquid reſciui, quam eſſet omnium auribus, & ſermonibus vulgata, coram Deo atque hominibus conſtituam me periurij reum; non plus à Deo miſericordiæ flagito, quam certum eſt illam fuiſſe mihi penitus ignotam. De meo quidem vicino exitu, monet me tum ætas, tum peſtilentia, quæ ſi hanc etiam corripuerit regionem, vix eſt vt poſſim illam euadere, ob opem qua teneor huic familiæ cui præſum. Id ſi contigerit, non habebit, opinor D. V. Reuerendiſſima ſalutis meæ ſempiternæ, cui tot annos incumbo, tam ſtultè prodigum, vt tam graui me putet conteſtatione veri, & iureiurando obligare illam voluiſſe ſi quid vel minimum haberet dubij. Vt autem confiſo inſpectorem omnium Iudicem pronuntiaturum de hac mea cauſa, ſic me magna ſpes tenet D. V. Reuerendiſſimam non paſſuram deinceps me reum vulgari tam ſceleratæ infamiæ, quem videt adeo innocentem. Fidem enim ex eo maximè ducit calumnia quod vulgo iactatur D. V. Reuerendiſſima credulitate ſua illam ſuſtentare, quare accido illi ſupplex, vt per illud quo ardet charitatis, & æqui ſtudium, mendaciſſimæ illi calumniæ, purgationem hanc meam dignetur opponere. Sacerdoti, quicumque is fuit, cuius falſo relatu decepta eſt, opto præuiam morti, veram ſceleris huius deteſtationem, & dolorem, vt ſimul omnes æternum viuamus.

Hactenus Gerardi epiſtola quàm modeſta tam fortis ad depellendam à ſe ac Societate atrocem calumniam, cuius nunquam auctor proferri valuit. Natam quidem vt aiunt in ore Sacerdotis, inde quis illam ſuſceperit, voceque ac verbis ſuo in libro donauerit quibus publicè proflaret ſuum virus, ſciri non potuit. Nec ille adduci, vt ſcriptum reuocaret, vel epiſtolam legeret qua ſe Gerardus probabat innocentem interpellatuſque ſæpius nomine Vittelleſchi à PP. Floydo, & Baptorpo, verba reddidit ſemper, præterea nihil Tantum ſibi aſſumit iratus in famam alterius animus, vt quod eſſet in alio magnis execrationibus damnaturus, velut vltra barbaros nedum Chriſtianos & hæreticos relegandum, id ſibi licere violenter ſuadeat. At facit ſolenne iuſiurandum, quo ſe ſanctè negauit Gerardus quicquam vnquam ant ſciſſe, aut factis etiam ex confeſſionibus odoratum de coniuratione illa omni, niſi poſtquam totum impleuit tonitru ſuo regnum; facit, inquam, tantiſper vt repetam, actis iuridicis cuiuſmodi debeatur fides, quæ Gerardum ſonabant probatione ineluctabili eius eſſe conuictum. Erat enim hæc omnis probatio, vna Cæcilij voluntas, ſuis priuatim vtilitatibus affixa. Quod autem ex ore Lancilloti Ciceſtrenſis Epiſcopi, Abboti, & Caſauboni nihil crebrius, nihil tumeat altius, quàm illud actorum oraculum ex

quibus referunt ſuis libris, Garnetum chirographo proprio, & confeſſione ſpontanea fuiſſe auctorem coniurationis, antequam eius cauſam in luce collocem purgatiſſimæ veritatis, præmittendum eſt mihi neceſſario luculentum ſi vnquam extitit fidei argumentum quam illorum actorum ſanctitas exigit, ex quibus iure damnatus conuincitur.

Præter illos ergo tres de noſtris in Anglia Edicto Regio ſuis adſcriptos nominibus, quoſdam alios tranſmare pro ſua quemque vt libuit parte Cookeus cauſidicus, proditionis eiuſdem ſcelere contendit inuoluere; ſed inter omnes inſigniiè reum Guillelmum Balduinum, tunc in Belgio commorantem quem ſua illa declamatione tres inter nominauit quos ſomniarat ad Regem Catholicum legationem comparaſſe, vt ei dono Angliam offerrent; eundem vero, Rege, filiis, Parlamento in fauillam, & fumum difflatis, aduolaturum ex Belgio cum expedito exercitu ad eam occupandam. Quibus addebat prodigialiter Lancillotus Epiſcopus, de Balduino haberi ex actis tam conſertam probationum & teſtium turbam, vt ſi quando veniret in Angliam obrueretur, impar veritati tam lucidæ euidentique refellendæ. Venit in Angliam Dei beneficio Balduinus: Romam enim petens maiorum iuſſu, dum Federici Electoris Palatini oras radit extremas, ab eius militibus tenetur; agnoſcitur illemet, is eſſe Guillelmus Balduinus Ieſuita quem ab Archiduce Alberto tam iratis ſtudiis poſtulauerat Rex Iacobus proditionum ſuarum exſoluturum condigna ſupplicia. Catenis oneratur, inuoluiturque cinctu toties replicato, vt terrori Africæ Leoni coercendo poſſet earum pars media ſat eſſe; præter tractum illarum Palmorum octodecim qui ſequebatur præeuntem, ad quem principum more caudæ Miniſtro & gerulo ſe iocabatur eguiſſe. Carceris illi circum, parietem ſuis corporibus obtendebant armati duodecim; catenis ad manus, brachia, tergum, & corpus medium ſtringendis & laxandis præerant quatuor cum totidem clauibus. Alterius manus permittebatur illi tantum vſus qua cibum ori admoueret. Cultelli vſus, aut fuſcinuculæ planè nullus, ne infamiam coniurationis, & mortem quam ibat ſubiturus, vltronea ſui internecione præuerteret. Hoc ornatu Iuliaci traditur Eduardo Cæcilio Roberti Germano, illi arci Præfecto, cum præſidio Anglorum; qui repentè illum catenis exſoluit Cæcilius longè alter à fratre, omni officio proſequitur tum beneuolentiæ tum honoris, quo vtroque iam inde à primo congreſſu dignum compererat. Ducendus vero in Angliam Ioanni Burlaceyo committitur, qui eius ampliſſima cum laude Iacobo Regi eum ſiſtit. Exceptus nihilominus Turri à Guillelmo Vvadeo qui ei præerat, mox cœptus eſt illis cum actis componi quibus euidentius toto ſole Balduinus, reus & ſocius coniurationis teneri dicebatur; lecta, verſata, meditatò excuſſa, etiam cribrata cum eſſent excerni ex iis nihil potuit non dico euidens, ſed ne vero quidem aut probabili ſimile. Quicquid tamen id fuit, quod poſſe viſum eſt ex iis introſpectis contra illum depromi; mandatum eſt inquiſitioni grauiſſimorum Senatorum ſubtiliſſimè peruidendum, adiunctis Epiſcopis qui has fori vices etiam acrius, quam ipſimet forenſes exigebant,

exigebant, ne ipſas quoque carnificum recuſaturi partes, vbi lis eſſet de occidendo Ieſuita. Dies occupauit quam multos libuit, multoſque cognitores examen ſcrupuloſiſſimum, euentu quo, veri auctore, & fautore Deo, nullus expectari honorificentior potuit: falſus enim eſt Rex Balduinum probatum iuridicè totius ignarum coniurationis, & pro inſonte abſoluendum. Quæ, meo iudicio, cauſæ victoria referenda eſt ad formam eius iuridicam, à qua excluſus Cæcilius, eiuſque homines non potuerant ex ea reuellere quæ pro reo erant; nec quæ illi officiebant intrudere. Alberto enim Archiduci Balduinum ſuum repetenti, ſatisfecerat, Iacobus hac promiſſione, effecturum ſe ne quo dolo agentium, aut vaframento circumueniretur, ſi ritè ac ſolidè innocens probaretur nihil eſſe illi metuendum. Stetitque promiſſo tam religiosè, vt decretorio eius Examini, tenui velo interiecto adeſſe voluerit, reſponſa laudauerit quibus validè obiecta depellebat & pronuntiauerit innocentē. Regi totum tribunal aſſenſum eſt, eiuſque ſententiam teſtificatione publica in poſteros miſit. En ergo illam Cooxei eiuſque ſequacium euidentiam actorum veracium diuinam, & nulli obnoxiam errori, erroris conuictam ex actis Balduini. Damnatumque ex illis tanquam reum nulla ſatis de cauſa Balduinum; ex his eundem omni iure pronuntiatum innocentem, & erat profecto eundem exitum ſortiturus Gerardus, ſi aut Rege coram, aut abſente ſaltem à Tribunali Cæcilio foret ex merito iudicatus. Suam tamen is innocentiam diſcedens, plus ſatis prudentibus perſpectam reliquit, vulgatis quas ad Senatores, & Digbyum dederat literis; & palinodia Thomæ Bateſij quem accuſatorem Gerardi vulgarat Cæcilius; Bateſius ſuo chirographo ſignificabat innocentem.

Pergerem in Greenuuayj cauſa, hoc eſt P. Oſuualdi Teſmundi propugnanda, niſi ex rerum ſimilitudine lectoris faſtidium timerem. Cum præſertim ſequatur Henrici Garneti ſtylo eodem, defenſio, quem quo pluribus innocens, & atrocioribus diutiùs exagitatus eſt, & dilaceratus calumniis, eo minus fas eſt prætermittere indefenſum.

Quam ſollicitè Henricus Garnetus à Conſiliariis quæreretur. Quam feliciter per annos viginti eorum manus vitat. Captus à quodam fori Miniſtro Teſmundus, arte, ac viribus ab eo ſe excutit. Catholicus nobilis, proditione Patrum Garneti, & Oldcornei ſe redimit. Garnetus in itinere Londinum miniſtelli diſputationem poſcentis ignorantiam diſſipat. Examinatur obſeruantia ſingulari, & claudendus carcere in turrim mittitur.

CAPVT VII.

IBAT annus Garneto viceſimus à primo in Angliam ingreſſu cuius temporis ſpatia ærumnoſiſſima, miniſterij Apoſtolici conſtanti ſollicitudine, ſudore, & ſanguine vitam inter, & mortem pro Religione Catholica nunquam non prompto, & parato grauiter impleuit. Hic ipſe quo moritur annus æui ſextus erat illi ſupra decimum, octauus in perpetua illic noſtrorum gubernatione, variaſque in partes vineæ illius diſtributione. Duos reperit tantum ad opus liberos cum pedem in Angliam intulit, anno ſæculi præterlapſi octogeſimo ſeptimo; quadraginta reliquit moriens, quos vt illuc accerſeret induſtriæ fuit admodum ſingularis; vt autem conſeruaret inter perpetuas inſidianrium, & indagatorum pedicas, & ineuitabiles laqueos fiduciæ fuit diuini vbique præſidij ſecuræ. Nam ſæpè accidit vt cum eo numero conueniſſent quo poſſent grande Collegium conflare, ſiue inſtauraturi de more vota, & ſpiritum; ſeu conſulturi de re illius Chriſtianitatis, adeſſet anhelus Londino nnntius, & feſtinatum ab inuicem diſceſsũ iis indiceret, ni vellent de media nocte armatorum equitum inuolui turma. Extemplo ille receptui ſingulis aſſignabat notas Catholicorum domos & latebras, ipſe periculum exibat vltimus, illud vſu ſibi iam familiare pro iis Deo canens, *dediſti metuentibus te ſignificationem vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti tui.*

Sed inter noſtros qui erant in Anglia, nemo tam amenti hoſtium ambitu inueſtigabatur, vt ipſemet Garuetus, quem plus ſolum valere cernebant,

bant, ad rem Catholicam factis ſuis augendam, quam valerent ipſi ad eam
vinculis, & cruciatibus deterendam. Delegatis ergo lictoribus, apparito-
ribus, & tota fori colluuie cùm eſſent illum & fruſtra, & millies ſcrutati,
vertebant ſibi dedecori eius effugia, quibus ne deinceps traducerentur io-
co, id inſtituerant vt in cognoſcendis Catholicorum cauſis, præcipuus
eſſet interrogandi articulus; vbinàm poſſet Garnetus inueniri. Scribenſ-
que ipſemet; anni ſunt, inquit, octo, ex quo nullus torquetur Catholi-
cus, quin ab eo mediis in cruciatibus quæratur, vbi degat Garnetus? Qui
cùm agat? Quis ei amicus? Quam Prouinciam qua veſte incolat? Quà
pronum ſit, iter agentem intercipi? Sed irruptiones fortuitas per alta no-
ctium ſilentia in domos Catholicorum iuſontium quibus aliquantula ſuſ-
cipio erat latere Garnetum fuiſſe adeò furioſas, vt ſi Iudam quæſiſſent pro-
ditorem. Nec minori ſibi fuiſſe opus præſidio quam Archangeli Michaëlis
cuius ſe tutelæ totum crediderat; quare nullum ſibi abiſſe diem quo tan-
quam vltimo ad aram non faceret. Vidimus Topcliffum, de Garneto ali-
quid reſciturum, quàm dirè Gerardum excruciauerit. Ioanni Lilio negan-
ti ſe quicquam de Garneto ſcire, nec ſi ſciret dicturum; iratus Vvadeus
turris præſes; atqui tuis, inquit, Papiſta improbè, & canum tuorum in-
gratiis, lupi cubile iam tenemus, domum Annæ Vallenſis, & Brocxsbeæ
ſororum, quæ ſunt Vallenſis Baronis materteræ, tuque biduum intra te-
cum hic præſentem videbis. Non exiſtimarat Vvadens Lillium tam denſa
ſtipatum cuſtodia rimas inuenturum, qua tàm præceps arcanum, Garnero
indicaret; inuenit nihilominus tàm induſtriè; ocultè, ac tempori, vt dum
poſtico euadebat Garnetus, aduerſarij domum porta ſubirent. Neque ita
tamen exploratorum oculos vitabat Garnetus, quantumlibet monitos, &
ſagaces, vt reſideret domi ſepultus, & inuiſus: narrat enim P. Guillelmus
Vveſtonus auſum ad ſe venire in Turri captiuum; deinde Vvisbici, vbi eius
aſpectu inhorruit, veritus ne inter tot oculos, vnus illum meditatius fige-
ret, agnitumque deferret. Erat enim Garnetus, ea oris conformatione, &
lineamentis quæ poſſent commodè notari. Erant præterea prope continuo
præſtanda Catholicis domi ſuæ ſalutis auxilia; rectum nouis operariis quæ-
rendum, quos Seminaria mittebant; horum ſemper vnum aut alterum ſcri-
bit ſe domi aluiſſe, ſuffeciſſeque ſumptus ad ſubornandos illos veſte con-
grua conditioni quam erant ſimulaturi propter Deum, & animarum lu-
crum.

Eam obrem amico, ſua enarrans pericula. Primum inter illa ponit falſos
fratres, quod vocat ineuitabile, cum ſatisfieri charitatis officiis non poſ-
ſet, niſi coniecta in diſcrimen vita. Poſſe apertè palamque inimicos ali-
qua induſtria eludi, ſibique id ante annos octo, bellè feliciterque proceſ-
ſiſſe; domum ſuos in vſus conductam tenuiſſe, ſed ficto Morgani nomine
qui reipſa nuſquam hominum erat, ſed vulgo ferebatur agentis in longin-
qua Prouincia Garnetus rē eius procurare fiebat quotannis magnificus huic
fabulæ fucus ad ſtabiliendam credulitatem vicinorum, aderat D.Morganus,
res ſuas per ſe inſpecturus, homo vilis, ſchiſmaticus, & pauper, ſed forma

nobili, & cultu ſplendido, cum duobus in veſtiaria teſſera equitantem ſtipantibus, ſtabatque paucis numiſmatis pompa in qua ſuam quoque agebat perſonam eius vxor D. Morgana, & ipſa inops & egens femina, ſed mundo muliebri vrbicè compta, & exculta, proin vtrique ad templum accedenti, proteſtantium miniſtellus iiſdem honoribus occurrebat, vt ſi forent re vera qui videbantur eſſe; domo interea Garneto libera & tranquilla, dubio nemine quin eſſet à ſchiſmatico conducta, & propterea minimè vexanda inani perſecuratione Catholicorum Sacerdotum. Sic egit plus minus ſecurus ad annum ſeculi huius quintum, quo inſana eius tenendi rabies extrema omnia tentauit, Deo vice verſa indagatorum curas irridente [quanquam, ait, (ſororem in Belgio alloquens) domum vtramque index ſceleratus aduerſariis prodidit qua me hactenus abdebam, & nunc vagus, meique incertus hoſpitium quæram; feſtum nihilominus ſacri corporis Chriſti nec ſine paratu magnifico, nec ſine muſicis egimus, & octauo poſt die pium ſupplicantium ordinem circa hortum ingentem duximus, ignari domum proditoribus eſſe obnoxiam, donec vbi ſequens illuxit dies, obſeruarique nos animaduertimus, numero quinque, & viginti hac illac dilapſi, eorum impetum luſimus; *& ſic effugi manus eorum*] hæc de illo ſolenni Chriſti corporis cultu Dei ſeruus, quem non erat in vita poſtremum acturus, niſi eum Catholicus nobilis immani ſacrilegio Regi vendidiſſet, eiuſque ſanguine fruſtra vitam redimere tentaſſet; pari enim pœna, & reus proditor, & proditus innocens ſunt affecti.

Cum ergo exiſſet in publicum formidoloſa quam diximus aduerſus Gerardum, Garnetum, & Greenuuayū Regij Edicti ſententia, & peruagata eſſet Angliam vniuerſam, delegatus eſt cum imperio Puritanus, vt Baronis Vallenſis ſuburbanum luſtraret, ſcrutareturque palatium; ſed iam alio Gerardus, & Garnetus præuerterant fugere, & ſtrenuitatem Puritani maturè fefellerant. Is nihilo ſeciùs tentos aliquamdiu Catholicos nobiles qui domi ſubſtiterant, Londinum perduxit, vbi ſuæ generoſitatis non leue documentum malè habiti præbuere. Greenuuayus, ſeu P. Teſmundus, pari vir animi firmitate, dubiiſque in rebus induſtria, videns quàm ferociter ſcrutatores indagationem ſui perurgerent, non ſuſtinuit hoſpitij gratia, Catholicorum cuiquam vitæ aut rei creare periculum. Quod andaciſſimum, hoc pro tutiſſimo mali remedio tunc legit. Ore quantum potuit, cultuque mutato, via Regia, & tempore ſubmeridiano promiſcua commeantium in turba iter Londinum aggreſſus eſt, in quo ſubinde in compitis, ipſiſque arboribus videbat legebatque, cum ſubſiſtentibus paſſim circulis viatorum Edicti Regij exempla multiplicato ſparſa, velut ad ſe nihil attinentia, ſic nullius notatus obſeruatione, confidenti & libero aditu vrbem ingreditur, vbi per ſolitaria diuerticula meritorium quærens hoſpitium, ab Exploratore eſt agnitus, qui ſexcentis vbique oculis, illorum trium quos depinxerat Edictum ex delatione, Lucri aliquid venabantur. Teſmundum ex vultu cum deprehendiſſet, correptum brachio territat conclamans, ipſius ergo es ille Edicti Greenuuayus, ego te Regis nomine in carcerem trado; quibus nihilo

nihilo turbatior Teſmundus, ducentem ſequebatur altercans, & querens ſe pro alio duci; quoad ventum ad vicum infrequentem, & prope nemini habitatum, vbi ſe ab ſuo ductore tum robuſtè, tum ingenioſè expediuit, paulò poſt etiam tota ex Anglia. Reſtabat è tribus in omnes Dei nutus qui noſtris præerat Garnetus, quem P. Eduardus Oldcorneus infimis precibus inuitauit in Campeſtre palatium Abingtonorum nobilium, Henlipi nomine, milliaribus à Vvorceſtro tribus, cui par nec illa Prouincia, nec forte aliæ habebant vllum. Domus erat in quadro ſita, & muro latè vallata ſolido; domus regiones tam multæ ſeorſim, ſed mutuo aditu tam indeprehenſo inter ſe aptæ, vt ſcrutatores Sacerdotum illas introgreſſi ambages conclauium adeò impeditas, inueſtigandi curam abiicerent. Summa palatij occupabat aula, cruſtis circum veſtita ligneis, elegantiſſimo ſculptis anaglypho. Inde varij deſcenſus in latebras & transfugia & fugam, eorum oſtiolis tam ſubtili artificio cum ſumma operæ commiſſis, vt nullum eatenus valuiſſet ſuſpicioſi oculi acumen ea diſcernere. Illic annum agebat ſextum & decimum Oldcorneus, alio cognomento Hallus, (quo tamen etiam in cauſæ ſuæ actis, & apud Anglos ſcriptores vocatur) & grandi prouentu animarum propiores colebat regiones, ea morum amabilitate, vt diligeretur à Proteſtantibus, apud quos illum Thomæ Abingtono vel propinquitate ſanguinis, iunctum eſſe, vel amicitiæ intimæ peculiari vinculo fama erat. Eo ſecuriùs ignotus ſuos illic habebat Catholicorum cœtus, conciones, ſacra & miniſteria diuinorum, quorum inter alios beneficio, poſtremis temporibus fruebatur Hunfredus Littletonus Catholicus nobilis, ille ipſe qui PP. Oldcorneo & Garneto hanc rependit vicem vt illos aduerſariis ad mortem proderet, propudioſo ad poſteros in Anglo nobili perfidiæ oſtento. Claudebatur is carcere auxilij reus armato Catesbyo eiuſque ſociis præbiti, & illic audiens de tribus noſtrorum Edicto Regio proſcriptis, acriter cœpit promiſſis tentati quibus ad eos indicandos proditores inuitabantur ampliſſimis. Memor itaque Oldcornei cui haud pridem ad aram facienti, & concionanti adfuerat in palatio Abingtoni, quod ardenter optabat facilè credidit, aliquos ſcilicet ex proſcriptis, cum Oldcorneo illic ſe abdere, quorum indicio vitam poſſet ex cognitoribus Regiis emere. Quod fieri diuinabat poſſe, pro facto denuntiat, inuenitur, & comprehenditur cum Oldcorneo Henricus Garnetus; peſſum ruit tam clara & illuſtris Abingtonorum nobilitas, familia res & domus, præmium operæ reportat proditor laqueum, fauces fractas, & carnificinam corporis ignominioſam. Introſpiciendi palatij poteſtatem Senatus Londinenſis Henrico Bromleyo illico demandat, qua nulla potuit committi gratior homini Puritano, & Abingtoni pridem palatio, eiuſque prædiis ſibi contiguis inhianti. Ardens ille rem ſtatim aggreditur, cœlo nondum albente ducentis equitibus domum cingit, & validis ictibus portam quatit maiorem, cui pandendæ dum familiares varias fingunt moras Oldcorneus & Garnetus cum ſupellectili ſacrorum latebris ſe tutantur; diuerſis duabus ſerui eorum duo Nicolaüs Ouuenius, & Rudolphus Aſleyus ſtrenuè vterque Catholicus. Iam muri

procinctum euerſis poſtibus intrarat Bromleyus inde intro progreſſus vxori abſentis Abingtoni, Senatus mandatum expoſuit, domus totius ab ea accepit claues, plenamque ſingula luſtrandi, & excutiendi poteſtatem, ſed planè inanem quoad aditus latebrarum, quibus diuinandis dies octo in caſſum durauit, nullo vſquam omiſſo angulo, nullo pariete quem arte omni, & machinamento non examinarent. Sed vicit denique omnem latendi ſolertiam, inuentum pertinax excubandi vbique tamdiu totis porticibus, aulis, conclauibus, ſcalis, & angulis, dum dies, & fames, latentes cogeret cauo erepere. Fixum quidem erat duobus Patribus fame interire, ne ſi apparerent, eodem ſecum exitio hoſpites ſuos inuoluerent. Secus autem famulis duobus, qui præcipitatò dum latibulis ſe mergunt, præter pomum nihil intulerant, ibatque iam ſeptimus ieiunis dies & vigore defectis, quanquam illos non tam aut famis, aut mortis anguſtiæ in certum diſcrimen produxerunt vt ſuus in heros, & Patres amor, quos plus ſeipſis diligebant ſatagebantque in viuis ſeruare, rati enim, quod erat iis deliberatum, prius mori quam vt committerent prodeundo Abingtonos nobiles perdere; putarunt ipſimet ſi ſe in lucem darent habendos eſſe pro Sacerdotibus qui ſe & vnicè occultabant, & vnicè inueſtigabantur, & iis Bromleyum abducendis contentum, relicturum Patribus, reficiendi corporis, & fugæ ſpatium. Perperam conſultum nihilo feliciùs exequuntur, emerſi latibulo, recta ſcalas petunt deſcenſuri ſi poſſent, ſeque inde procul amoturi; ſed clauſas ianuas neſciebant. Conſpecti ergo tenti, & interrogati an eſſent Sacerdotes? Sumus, reſpondent, Catholici, nec plura quærite, nec enim nunc tempus pluribus ſatisfaciendi. Rogati denuo latendi cauſam ſi Sacerdotes non eſſent; palam enim erat domi latuiſſe, cum clauſis foribus, non poſſent adeſſe aliunde. Latuimus, inquiunt, verum eſt, cur autem nihil opus dicere, factum ipſi putate, ne inueniremur, & prehenderemur, latebras porro nec requiritando reſciturí eſtis, nec deprehenſuri indagando. Ita boni viri, ſe abſurde omnino arbitrati, pro tribus Patribus ieiunum iri quos deſcripſerat Edictum cum eos nulla vel nota corporis, vel oris referrent.

Hinc neceſſario confecit Bromleyus, ampla illa domo ſecretos latere angulos complures, ingenioſis dolis ad Sacerdotum occultationem concinnatos, quare dies prætcrea inſumpſit quinque pulſando, auſcultando, bombis aure captandis, aperiendis parietibus totoque illo ſuperioris aulæ tam pretioſo anaglypho, & elegantibus cruſtarum cælaturis toluendis diſſipandis perdendis donec eò denique peruentum quo ſe Oldcorneus, & Garnetus receperant. Ille pridem tot annos de facie illic notiſſimus: Garnetum oris lineamenta quædam, tum not. ſibi olim teſtis indicium patefecit. Prior a Bromleyo conuitiis, & omni verborum contumelia ſalutarus eſt, quæcumque poſſunt in abiectiſſimos, & deſpicatiſſimos calones euomi, quibus vir Dei nec offenſus, nec motus, idem quod prius animi tranquillum vultuſque retinuit, longè grauioribus præludens, quibus perferendis ſe Deo obtulerat. Grandi ſe tamen culpa damnauit Bromleyus, poſtquam agens cum eo familiarius, multo diuerſum ab illo expertus eſt,

quem

quem de primo aſpectu finxerat. Captis iis, & cum Abingtono qui ſuperuenerat Vvorceſtrum perductis expectabat Londino à Conſiliariis Regiis quid illis fieri iuberent. Inter hæc contigit res valdè inſolita, & de prodigio plurimum ſapiens, torque oculorum teſtimoniis firmata vt hiſtorico nefas ſit eam omittere, ſalua tamen cuiuis facultate aut concludendi eam naturæ legibus, aut maius aliquid de illa ſentiendi, reddo illam ſtylo Ioannis Gerardi, qui tunc nondum exceſſerat Anglia. Narrauit, aiebat, mihi Sacerdos, qui ſuis & ipſe oculis viderat, in palatij Henlipi area in quo Patres duo Garnetus, & Oldcorneus capti, natam eſſe coronam herbeam rotunditatis exquiſitæ, foliorum figura, & colore ab cœteris quibus tota virebat area tum valdè abſimilem, tum iis multo maiorem, folioſiorem, & Imperatoriam coronam perpulchram eximiè referentem. Illud vero vt verum, ſic inſigne ac mirum, cum portis areæ diſiectis, multos menſes, omnis generis animantes illic paſcerentur ab earum nulla, vel fuiſſe protritam pedibus, vel ore depaſtam, honoris forſitan, & innocentiæ monumentum Patribus duobus in eo palatio comprehenſis, quam iis gloriam, & Religioni Catholicæ inuidens hæreticorum vicinia cùm reſecuiſſet humo tenus, paulò poſt lætior, & formoſior germinauit.

Reſponſo conſilij publici data eſt Bromleyo Prouincia, Londinum Ieſuitas duos quamprimum deducendi; factum id valido cuſtodum præſidio ſtipante, quibus ad cumulum deeſſe noluit miniſtellus Bromleyj Puritanus, ſiue vt eſſet patrono comes, ſiue vt captaret de Garneto ludos, quem fama ſublimi toto regno illuſtrem, videbatur ſibi captiuum in triumpho ducere; vtque eſt id genus hominum ventoſum, impatientiſſimè ſuſtinens obſequitanti ſibi hinc inde, multaque garrienti, de Theologia, & ſcripturis, ne attendere quidem, aut aduertere Garnetum; quem auebat vnicè ad contradicendum, aut diſputandum pertrahere, vt imaginaria doctiſſimi omnium Ieſuitæ victoria, Ieſuitas omnes viciſſe videretur: interpretabatur Inſcitiam Garneti ſilentium, & moræ impotens vellicabat apertè hominem vt ſecum diſputaret. Atque hic Garnetus ex prudenti conſilio ſuo Religioni dedecus aut damnum metuens, immiſſo equo Bromleyum aſſequitur præeuntem; iteratas ad nauſeam, exponit Miniſtri prouocationes; auerſum ſuum ab iis animum, quod ſic nunquam Miniſtri vincerentur, quin ſemper ex pugna glorioſi triumpharent; ſi tamen iuberet admiſſurum ſe prouocationem, tametſi iudicem præter aduerſarios haberet neminem. Aſſenſit Bromleyus Garneto, & Bromleyo modeſtiam promiſit Miniſter, qui mox longam orditur cantionem, ex Hebraicis, Latinis, & Græcis, nullo nexu conſertam, & conſarcinatam quam ne verbo quidem quamdiu dixit interpellaram, reſumens Garnetus, in aliquem primum redegit ordinem, & formam ratiocinandi; tum rationes ſeorſum ſingulas ad lydium reuocans, tondentis preſſim ſyllogiſmi, nudare fallacias, extricare ſecum pugnantia, alienas notare conſecutiones, ex antecedentibus ineptè ſperatas. Loca pro teſtimonio producta, partim falſi, partim malè indoctèque accepti, arguère, mixtis ſubinde Græcis & Hebræis, quas linguas ha-

bebat expeditiſſimas, ne aduerſario Grammatico videretur non ſatis eſſe Theologus; errores denique minuta diſſectos anatome, ita omnes diſtinctè comitantibus, & Miniſtro obiicere vt ſuæ illum puderet audaciæ, & malè prenſatas exſecraretur prouocationes. Cauſa de cœtero profligata, nulla ex Garneto audita vox quæ victoris, aut victi aliquid inhalaret, quæ fuit altera generoſitatis, & modeſtiæ victoria, magna eius cum laude ab illo equeſtri comitatu prudenter obſeruata; ipſoque adeò à Miniſtro qui mutus, obſtipo capite, alteque in galerum defoſſo, itineris reliquum abſoluit. Huc vero quadrat planè appoſitè quod Vvorceſtrenſi Presbytero addidere Ciceſtrenſis Epiſcopus Lancellotus Andreius, & Doctor Abborius, quicquid Garnetus ſeu Theologiæ, ſiue aliarum poſſedit doctrinarum, confeſſionis ſecreto creditum obſignatumque poſſediſſe, cum ne verbo quidem vllum vnquam earum aut ſpecimen, aut periculum dederit, campo ſemper timidè detrectato & crebris multorum prouocationibus reiectis; (quorum autem? Silent, vt ſecuriùs mentiantur) dicere ſolitus ad ignorantiæ excuſationem, opera ſibi non literas pro officio demandata, ſeque illud agendo aſſequi non ſtudendo. De Garneti quidem multiplici, & eximia doctrina commodius alias; verum Ciceſtrenſis qui mortuum vellicat, ſi tentare viuentem auſus eſſet, ſuo expertus dedecore fateretur, in arma quantus aſſurgeret. De eius item vita & morum probitate ſi ſpectator, & teſtis ſcripſiſſet, ac poſt illum Abbotius, non affinxiſſent illi propudia, de ſuo ipſorum forſitan exemplari Archetypo ducta, quibus illum pro monſtro exhiberent. Bromleyus profectò paucis illis quibus eum domi, & in itinere habuit diebus, obſeruator illius & inſpector maximè curioſus, ſic immutatus eſt, tamque aliter cœpit in eum affici, vt reuerentiùs coleret neminem, & Londinum ingreſſus, primariis aulicis, de illo ſciscitantibus, affirmaret, ſcientiæ, modeſtiæ, ac prudentiæ nomine parem ſe Garneto nouiſſe neminem; ac ſi eius cauſa ſub quouis alio quam coniurationis titulo verteretur Regi ſe de genibus ſupplicem, tanti viri ſalutem, & vitam ex eo efflagitaturum; qui fuit etiam reliquorum ſenſus nobilium qui ſiue honoris ſeu præſidij cauſa itineris comites Bromleyo ſe dederant, cunctis eius doctrinam, modeſtiam, ſuique ipſius imperium cum admiratione deprædicantibus. Londino propiorem ad Februarij tertium, aut quartum (pro ſtyli veteris abaco) expectabat ingens multitudo, ex quibus centum nobiles in equis, inde cum Oldcorneo In carcerem ducitur quem Gatehouſium nominant, cunctiſque ad illum excipiendum, & ſpectandum, accurrentibus captis eodem carcere, quærit ex iis, num qui tenerentur Religionis Catholicæ cauſæ, cui cùm reſpondiſſent multos eſſe, conſoletur vos Deus, inquit, & me pariter vobiſcum; eandem ob cauſam ſeruus vobis futurus, & ſocius venio. Accitur biduo poſt Bromleyus de Garneto quid comperiſſet, quid ſentiret; vbi eius in laudes tàm magnificè eſt effuſus, vt Garnetum poſtridie ad primum examen euocatum, publici ſtatus conſiliarij ſex quibus ſiſtebatur, proſecuti ſint iis honoribus, quibus non dico noſtros, ſed ne nobiles vnquam dignantur laïcos: aperuêre

accedenti

accedenti caput; ornauere ſemper, dum illum interrogant Domini Garneti compellatione; abſtinuere verbis, & agendi modis quæ inurbanum aliquid olerent. Quin è contrario iis in illum ſunt vſi prærogatiuis reuerentiæ, quibus in nullum eatenus reum quantæcumque tandem conditionis, opumve is eſſet: laudarunt eiuſdem reſponſa, modeſto, ac libero æquabiliter temperata, exciditque vni eorum dicere, cauſam eius damnandum nihil habere; niſi religionem falſam quam coleret, & quam propugnaret doctrinam Papiſticam.

Inde in carcerem reductus, paulo poſt turri concludi iuſſus eſt, cuius ingreſſu obuium habuit Guillelmum Vvadeum Præfecti Vicarium, in Catholicorum, Ieſuitarum, Garneti maximè odio, æquatis frontibus, cum Cæcilio, Popamo, Cooxeo currentem: maleuolentiæ cauſa in Garnetum, pudor luſi toties, falſique promiſſi, quo diu ſtatus Conſiliarios iactabundus lactarat, daturum ſe in eorum manus Ieſuitam Garnetum. Indignatus ergo Garneti effugiis, velut iniuriis, & nota mendacis iactatoris quam ſibi conſciuerat; vt vidit Garnetum in ſua poteſtate, vlciſci voluit quod ſe deceptis eius inſidiis, tamdiu ipſe ſeruaſſet, primoque ſtatim illius aſpectu euomuit omnia quæ poſſunt ab homine furioſo, petulanter, & contumelioſè in aliquem dici, ſereno interim, & tacente placabilitate incredibili Garneto. Cuius patientiæ admirabilitas ſic vnum perculit ex iis qui aderant, vt ſcire ex eo vehementer optarit, qui potuiſſet tranquillum oris & animi, repentino illo in turbine immotus conſeruare? cui condigno planè virtuti reſponſo ſatisfecit, plus me, inquiens mouebat Chriſti patientia quam vlla Vvadei conuitia. Noſſe qui auet ergaſtuli commoda Garneto deſignati, ſat eſt Vvadei arbitrio fuiſſe nouerit deſignatum. Illic aliquantulum inuenit paleæ quam lecti vice tamdiu adhibuit, dum leuem ei culcitrulam ſubſtituiſſent Catholici. Nos illic interea eum deponamus quoad erit ad mortem deducendus, nunc de Oldcorneo videamus, qui eum ad tribunal & mortem aliquanto tempore præuertit.

Capitales accuſationes Oldcorneo obiectæ. Reſponſa illius perfide, & malitioſè detorta. Negatur fuiſſe tormentis ſubiectus. At is publicè conteſtatur ſe tortum quinquies, & quidem atrociter. Vvorceſtrum remittitur iudicandus, & rebellium ſupplicio necandus. Sanctè moritur & cum eo graſſator quem ex Caluiniſta paucas ante horas Catholicum fecerat. Singularia quædam eius vitam, mortemque ſpectantia. Editum in eo miraculum à S. Vvenefrida virgine & martyre.

CAPVT VIII.

TRIA ſunt Eduardo Oldcorneo obiecta, ex quibus inſtructa eſt eius cauſa, & illa quam vocant euidentia iuratis tradenda vt pronuntiarent reum maieſtatis. Primum quod Garnetum inuitaſſet ad latebras in palatio Henlipi Dominorum Abingtoni captandas, præbitoque illi ad fugam auxilio, eiuſdem criminis quo erat Garnetus edicto Regio damnatus ſe illi ſocium feciſſet. Alterum haud multum abſimile quod ſuis à P. Roberto Iones literis, latendi locum poſtulaſſet duobus coniuratis in Prouincia Herefordienſi. Tertium quod ſuis reſponſis coniurationem, inculpatæ factum conſcientiæ approbaſſet, nec vllo modo criminі vertendum. Triplicis huius criminationis nullus præter accuſatorem teſtis, Hunfredum Littletonum eumque proditorem qui Chriſtianæ mentis ſemel proiecta ſpe, eiurata fidelitate Catholici, & gradus nobilis dedecorata dignitate præcipitabat in homicidium infame innocentiſſimi Sacerdotis, quo ſe vitam putabat morti debitæ erepturum. At enim Deus inſontis famuli honori & eiuſmodi perfidorum neceſſario documento bene conſuluit. Situs miſer inter confinia temporarij ſupplicij & æterni, faſſus eſt accuſationes ſe adulteraſſe, virumque nullius affinem criminis in mortem reorum impuliſſe.

Primum vero caput capitalium obiectorum ſic ab ſe defendit Oldcorneus; ſe quidem Garnetum magnopere ad eiuſdem hoſpitij latebras inuitaſſe, ſed tunc Regio edicto minimè proditorem, quod toto poſt illam inui-

tationem

rationem ſeſquimenſe in publicum veniſſet. Iam ſi eius deinde nec proditi, neque indicati, imo è contrario cautè occultati & ſeruati culpa, ſibi mors eſſet ſubeunda, & felicem vocare culpam illam, & mortem beatam, dignamque gloriatione. Secundi capitis accuſationem id certi habere ſe à Littletono enixè rogatum vt ex coniuratorum numero duobus, aſylum aliquod, ſeu effugium curaret, ſe vero nihil propterea mouiſſe, quæſita dumtaxat verborum comitate id officij defugiſſe, neque coniuratos ab Sacerdote Ioneſio exceptos, nec poſſe ad illum quicquam à ſe proferri aut nunciorum, aut epiſtolarum; nam quo pacto, inquit, Littletono in os audenter exprobrans, tibi confiderem homini palam inimico, & eorum fautori, quos tanquam Apoſtolico Archipresbytero, & Romano Pontifici rebelles impugnabam. Tertium crimen accuſationis; Littletoni tunc peculiari fraude; poſt hæreticorum interpretamentis grauius cœteris, & horribilius viſum eſt, quanquam ad purum Oldcorneus verbis ſequentibus illud diſcuſſerit, quæ ex ipſius conſtituto integra vt leguntur, leguntque aduerſarij ipſimet, hic reddo. In turri ergo Londinenſi die Martij duodecimo, anno ſeculi ſexto dum examen ſubiret, mihi, inquit, obiecit Hunfredus Littletonus Caresbyum, vt vidit ſe cum ſociis aliquot incenſione igniarij pulueris improuiſa periculosè vaporatum, alios de fuga cogitare; collegiſſe tunc animum, valdè ambigentem, ne in Deum peccaſſet, mouendo negotio, quod progreſſus haberet tam infauſtos, & triſtes. Reſpondi facta ex euentis nec bona cenſeri nec improba; ſed ipſis ex rebus, & fine, modiſque quibus ad ipſa tenditur euenta. Protuli ex libro iudicum, duodecim tribubus à Deo indictum aduerſus Beniaminitas bellum, qui tamen euaſerant primo, & ſecundo prælio victores. Regem Galliæ Ludouicum bello Turcis illato ad liberationem terræ ſanctæ, partem ſuorum maximam amiſiſſe, ictumque peſtilenti morbo viuere deſiſſe. Dici hoc idem poſſe, de propugnata ſæpius in Turcas Rhodo, & Chriſtianis à Turca frequenter debellatis, tametſi conſtaret illorum cauſam fuiſſe optimam, iſtorum peſſimam; Catesbyum pariter ac ſuos non debere ab rerum euentis tanquam Iudicibus, earum æquitatem, aut crimen diſcere, ſed ex rerum natura & fine, viiſque quibus ad propoſitum tendebant, quarum ego penitus ignarus non auderem de iis ferre ſententiam; quid eſſet in iis ſentiendum, id me conſcientiæ illorum, & Deo relinquere. Hoc ea reſpondi cautione, quod vererer, ne mecum ageret inſidioſius, & vellet quod dicerem in prauos vſus deflectere idque Catholicis, aut Puritanis nuntiare. Sic ille, ſic de illo acta ſuam per ſe auctoritatem nacta, quæ ad verbum referunt, & ego hic eius tam diſertè volui meminiſſe, vt intelligeretur acta illa quantum promereantur fidem etiam vbi verum dicunt: iis enim ita immutatis, & in fraudem ſuam compoſitis aduerſariorum perfidia vtitur, vt quod ſine ambiguo negabant, tunc multo certiùs videantur aſſerere; ſonetque tunc in iis ac ſpiret euidentiam criminis, quod prius per ſe ſe innocentiam ſonabat meram.

Primum in iis narratur Oldcorneus in palatio Henlipi ſolus, cum ſolo

Littletono de hac controuerſia contuliſſe; Ciceſtrenſis contra ait coram populo tractatam; tantumque abfuiſſe vt abſtineret Oldcorneus à ferenda de facto ipſo ſententia, laudaſſe quin imo diſertè tanquam iuſtum, & ad conſcientiæ regulas exactum. *Oldcorneus,* inquit, *alterum caput præcipuum conſpirationis, laudauit pro concione factum iam infectum, & cum expeditione Iſraëlis in Gibeam; Ludouici in terram ſanctam, non ſine recta ratione exequauit*; quod idem antea manifeſtius etiam clarigarat, *Ieſuita,* inquiens, *Oldcorneus detecta demum coniuratione, quaſi Bonum factum defendit, nec quia ſucceſſu caruit, ideo non laudandum &c. puto conſentire in ſcelus, qui defendit, & laudat.* Sycophantatus ſimiliter mille modis Abbotius in prudentiſſimum, innocentiſſimum, & conteſtatione turiſſima munitum Oldcornei reſponſum; vt tandem aduertit puro eius, & candido textu commentationes ſuas euerti funditus, impudentiſſima illas malitia concluſit; negans Oldcorneum ex animi ſententia locutum, aliud in ore aliud in mente habuiſſe, ex iis quæ lingua protulerat fruſtra innocentem; ex iis quæ animo tenuerat, cenſeri debere manifeſtè reum; cumque Littletoni interrogantis conditio menſura eſſet iuſta ſapientiſſimi, & neceſſarij reſponſi, ne attendere quidem lepidiſſimus Doctor voluit Littletonum, aut aliquam eius habitam putare, à reſpondente rationem, non potuiſſet alioqui ſcribere, *Quia rem non dixit impiam, certè eo ipſo exiſtimari voluit, videri piam.* Iam multos dies producta eſt Oldcornei cognitio, & examen, in quibus iterum Miniſtri eorumque fautores peierant, ſocios coniurationis, ne tormentorum quidem adſpectu & organis territos, nedum illa etiam leuiter expertos; quæ ſponte illis ab ore fluerent, quaſi ſincerum & virgineum mel, à tabellionibus placidè collecta, & in cauſam digeſta; clementiſſimo pectore Iacobi Regis, capitalibus etiam inimicis miſericordiam præſtante. Quos etſi Londinum vniuerſa quo die ad mortem raptabantur, viderit tam crudè in cruciatibus diſtractos, vt membris capti moueri non poſſent niſi ſubſidio alieno, plus tamen fidei mendax illa adulatorum clementia dari calamis ſuis iubet, quam vrbis integræ oculis; at ſi ſpontaneis coniuratorum confeſſionibus ſtetêre cognitores, & abſtinuêre à torquendis reis, abſque dubio in Oldcorneum decuerit eſſe mitiores, quem nullus accuſator coniurationis aut ſocium aut conſcium dixerat, ſed leuiſſima coniectura, ſuſpectum fecerat eius approbatæ. Pleno tamen is theatro, ſolenni & decretorio damnationis ſuæ die, affirmauit ſe quinquies tortum; & quidem ſemel in horas quinque continuatos illi cruciatus tam immani dolore, vt animo, & mente linqueretur, poſſetque iure quæ dixerat indicta reputare, quod eſſent tormentis expreſſa, æquitatem omnem modumque prætergreſſis legitimarum quæſtionum. Quam eius conteſtationem nullus conſidentium Iudicum, aut falſam arguit, aut exaggeratam; confirmauit autem reipſa eiuſdem conſtitutum, quod ſuo chirographo non potuerat ſignare, manibus vt ait tormenti acerbitate diſſolutis: eam ob rem Vvadeus adſtrictum inter emortuos digitos calamum, corripuerat ipſe cum eius manu, & pro illius chirographo temerarias aliquot duxerat lineas. His de ſe ad Iudices, & frequentem

populum

populum expoſitis, nemo omnium verbum oppoſuit. Illam tamen clementiæ regiæ infinitatem tam immenſam, venales quos attigi ſcriptores immortalitati conſecrarunt, ac eſto Rex illam non fictè ſed verè iuberet obſeruari, videndum ſupererit, fueritne laudabilius id imperium tuliſſe, quàm vituperoſum eius executionem omiſiſſe. Nulla tamen euictum cruciatuum vi, aut indicium aliquod aut color, quo poſſet iniqua ſententia defendi ab aperta legum aduerſus Iudices accuſatione, & eorum pudor vtcumque obduci, Iuriſperitis qui Londini erant eximiis, & grandi numero tacitè illam damnantibus. Summum tamen illud & diuinum tribunal in Oldcornei mortem obſtinatum, Vvorceſtrum illum miſit quaſi iudicandum, re autem vera iudicatæ cauſæ excepturum cum morte ſententiam.

Itaque Martij viceſimo primo, egreſſus Turri armatorum ſtipatur præſidio valido, ducitur cum eo Rodolphus eius ſeruus, Abingtoni dominus Thomas, in cuius palatio fuerat deprehenſus, & fratrum infelicium minimus, Vvinterus ſocietatis coniuratorum reus. Holbornum venerant vrbis regionem eo nomine dictam, cum occurrit Abingtono vxor, ac licet perdita lachrymis, & acerbiſſimo dolore, corroborauit virum magnis ſpebus; tot ſe precibus apud fratrem; tot fratrem votis cum Rege inſtitutum, vt ei vita daretur incolumis. Erat hæc ſoror Baroni Monteagli, recentem ab Rege gratiam ſummamque promerito, ex manifeſtata Treshami epiſtola, quæ primum feciſſe videbatur coniurationis indicium. Egit autem Baro apud Regem tam ſtrenuè, ambituque tam pio, vt patibulum cognato perpetuo carcere mutaret, eius tamen bonis, quæ multum priuatam excedebant fortunam, in fiſcum redactis. Nec pluris fuère apud Regem merita Ricardi Abingtoni fratris, ob tentatam Reginæ Mariæ liberationem denique interfecti poſt crudelem quatuor annorum carcerem. Vix quidem Iacobus Scotiæ ſuæ adiunxerat Angliam cum velle cœpit beneficiorum oblitus videri, quibus eius mater affecta fuerat, non quod eam non multum amaret, matrem videlicet; ſed quod nollet eam videri amare, nempe Catholicam, vt peſſima ſua in religionem veram mente in publicum edita, regni ſibi externi fulciret initia, & intelligerent omnes odiſſe illum ex animo Catholicum nomen, quod ipſa quoque in matre odiſſet. Ob hoc ipſe non modo remunerare illorum gratiam negligebat, qui matri ſingulariter ſtuduiſſent; ſed Elizabetham eius carnificem in cœlum attollebat, quod videret eam à Proteſtantibus inter Deos reponi. Audiens Abingtonus vxoris conſolationem, ſeruandæque ſibi vitæ fiduciam, doluit potius eius vicem, negauitque ſe conſolatione admodum egere, vt cui mors dolori non eſſet, quam etſi hominum exiſtimatio pœnam ſceleris iudicaret, ipſe præmij loco acciperet, & honorariæ mercedis præbiti Oldcorneo, & Garneto hoſpitij. Si tamen factu arbitraretur conuenientius, Ricardi fratris, & ſi quibus ipſemet valeret merita, in mentem Regi reuocaret; ſecuturum inde quod foret diuinæ in cœlo voluntatis; cui cum illam eſſlictim commendaſſet, Vvorceſtrum cum aliis diſceſſit.

Elapſa erat pars maioris ieiunij media, & ſoluendi iuſtitij inſtabat tem-

pus, quo ſolennibus anni periodis quatuor, quos vocant Terminos, more maiorum tribunalia panduntur, & delegantur ab aula in regnum vniuerſum qui pendentes peragant, at abſoluant cauſas.

Paucis ergo quam Vvorceſtrum veniſſent diebus, pro tribunali ſtatuuntur, vbi cauſæ illorum Londini diſcuſſæ, ac tantum non confectæ, acta denuo retractantur, auditiſque reorum defenſionibus vacuis, adiudicantur neci. Erat in iis præter illos omnes qui Londino deducti fuerant, Littletonus cuius proditione tres alij moriebantur planè innocentes. Hic tandem expectatione falſus infelici, quam de ſua illa perfidia miſer conceperat; bene factum, inquit, quod morior ob ſocios coniurationis apud me occultatos; ſed multo iuſtius, quod Sacerdotes duos Oldcorneum, & Garnetum religionis ſuæ hoſtibus prodidi, petiitque ab Oldcorneo coram perfidiæ veniam, & teſtimonij contra illum falſi, quo re ipſa inſons damnabatur vt reus. Abingtonus vero noſtrorum hoſpes, vir fortis, & pius, quoſdam armaturæ notæque leuioris Epiſcopos, de religione, de Papa, de Ieſuitis temerè garrientes, eo ſuis reſponſionibus ſuffudit rubore, vt valde optarent tacuiſſe. Rodolpho Ashleyo Oldcornei famulo, obiectæ ſunt literæ quas ad coniuratos tuliſſe dicebatur. Negauit ipſe Deo teſte, & oppignerata iuramento animi ſalute; nec eæ literæ, quæ delicti conficiebant corpus, nec vllus earum proferri accuſator aut index potuit. De ſtylo nilhominus illorum temporum, pro conuicto ad euidentiam, non dubitanit ſe eſſe iudicandum, gnaruſque omne mortis ſuæ crimen Oldcornei ſeruitute, & ſocietate contineri, mortem ait libens excipio eiuſque ſententiam, hac vna & vera & pia, & ſola de cauſa: falſo mihi cœtera imponuntur. Oldcorneo cum recoqueretur tanquam argumentum approbatæ ab eo coniurationis, quod explicuerat Littletono ex bonis maliſve ſucceſſibus non conſtare laudem, aut damnationem, conſiliorum & operum; idem & rationibus validis, & ſacræ paginæ auctoritatibus ita ſtabiliuit & elucidaui, vt pro ſe conficeret, non verba ſibi quàm proba, tam vera; ſed interiorem animi ſenſum, nullis extantem coniecturis, & temeraria ſolum confictum diuinatione, mortis cauſam & materiam fieri. Et percunctatus eſt quo iure vel nouo vel antiquo ad damnationem ſui poſtremo, & infami ſupplicio rei decernendam, teſtis vnus illis ſufficeret, cum nefas hactenus fuiſſet, etiam leui pœna quemquam afficere, niſi ex teſtimonio multorum? Ille vero vnus cuius teſtificatione damnabatur, dictum factumve proferret nullum, quod culpæ ſpeciem faceret aut ſuſpicionem, ſed malè diuinatos, & ſoli Deo notos animi ſui motus? Hinc autem profecto colligi Iudices aliam præferre damnationis ſuæ cauſam, occultè aliam premere; de qua illum ſumus iterum audituri affantem conferios, ſui ſupplicij ſpectatores; adiecit & illas quas ſuperius attigi, ex immanitate cruciatuum iniuſtorum, reſponſiones vitioſas & irritas. Demum Iudex doloſè planeque extra cauſam, vt verba ex eo excuteret aliqua, vnde poſſet reus publicè confitens, non dico videri, ſed fingi; quæſiuit ex eo, ecquid Papiſtæ Sacerdotes in nouis aut veteribus ſcripturis aliquid legerent, quo Pontifici

Romano,

Romano, vlla in Principes à Deo poteſtas attribueretur. Cui liberè nihilque cunctatus, illud primum Chriſti ad Petrum citauit *Paſce oues meas*; & explicuit, quæ: quantáve auctoritas hoc præcepto fuiſſet Chriſti Vicariis, Petri ſucceſſoribus demandata in vtilitatem commiſſarum illis ouium, & vniuerſorum qui ad eum gregem attinerent. Addebatque in rem alia, quibus opus Iudici nihil fuit. Cauſam de more paucis in arctum coactam, iuratis tradit duodecim, qui ſuper ea ſeorſim collocuti, patrem denuntiarunt reum ſtatimque prolata in eum mortis ſententia tanquam proditorem, reduci iuſſus eſt in ſuum carcerem, vbi duo illi longè ab ſe diuerſa contigere: vnum à vili,& flagitioſo proditore qui ſubodoratus Ioannem Floydum, nocte denſis tenebris commiſſa adfuturum Oldcorneo in carcere, ad ſolatium & robur quod poteſt Sacerdos in eo articulo ab Sacerdote expectare, Floydum ſceleſtus ita cuſtodibus depinxit, vt primo acceſſu caperetur, ſuo quidem haud paulo grauiori quam P. Floydi dolore. Conſolatus eſt illum alter caſus, perditiſſimi, & profligatiſſimi omnium ſcelerum iuuenis ad veram fidem frugemque conuerſio; ſed enim miſer nec reddendas expauens, nec dolens, ſed neque recogitans anteactæ vitæ rationes, pœnaſque iis debitas, æterno Dei iudicio, patibulo, & morte proxima, inſertoque prope in fauces laqueo haud magis moueri quam fabulis, quin ſtultè ac ſcurriliter ſaltitare, duoſque Catholicos cum Oldcorneo mortem de genibus prece fletuque comparantes, ſtolidè deridere. Hunc illi naturæ, & conſcientiæ ſtuporem belluinum altè infuderat Caluinus, cuius doctrinâ imbutus fuerat; nullam ipſi gerendam ſui curam, nullam animæ ſuæ; nullo admiſſorum dolore criminum, pungendam, aut fuſcandam mentem, nec poſſe id fieri abſque iniuria Saluatoris, miſericordiæ, ac redemptionis infinitæ qua ſic apud Deum noſtra cumulatè exſoluerat nomina, vt velle de noſtro huic aliquid addere, crimen eſſet infidelitatis, aut arrogantiæ. Hac ſe Chriſti contentum ſatisfactione quam pro nobis oblatam credebat, ſi quæ præterea illi adderentur pro ſacrilegio habere. Hæc Ioanni Vvintero coniurationis damnato inſulsè garriens philoſophabatur iuuenis è Caluini ſchola, quæ vbi reſciuit Oldcorneus, quas pro ſe ad Deum fundebat preces pro illo ardentius incendit, tum errores quibus delirabat tam efficaciter illum dedocuit vt in alium penitus ab eo qui fuerat mutaret, fleuit ex animo, doluit, promeritus eſt Eccleſiæ Catholicæ gratiam, reconciliatione ſeria; & diuinam confeſſione ſacra, multis lachrymis peccata deteſtatus, nec multo poſt conuerſionis huius ſuæ, documenta præbuit haudquaquam vulgaria.

Aprilis ſeptimo ad locum efferuntur poſtremis infamem ſuppliciis. Oldcorneus in crate diſtentus vectoria. Poſt quinque alij ob diuerſa rei; Ioannes Vvinter, & iam toties dictus Littletonus, vterque nobilis; Rodolphus Ashleyus Oldcornei famulus, & latro recens Eccleſiæ, adiunctus. De ſexto quis eſſet nihil reperio. Via ibatur longa, & prope paludoſa, hanc alta orbita ſulcabat equus, cuius caudæ Oldcorneus alligatus, reſultu cœni perpetuo, & permoleſto fœdabatur, Proteſtante inter hæc miniſtello, traham

perpetuo affectante, mirifque ſibi propterea, & plebi adridente, & geſtiente lætitiis, eamque cum fœce puerorum conuitiantium ad Patris ignominiam, nutu, ſannis, præſentia prouocante, quod planè inhumanum, & ægrè in carnifice ferendum, in verbi Dei miniſtello ſui etiam vehementer damnarunt. Perſtringebat contra illorum oculos Oldcorneus aſpectu multum abſimili, defixis ſemper in cœlum oculis, iunctis manibus ante pectus, quam fouebat animo pietatem ſpirans; cui acceſſit ab eo quem paulo ante Deo pepererat egregium ſpecimen; ſequebatur cum aliis pedes reorum vehicula, verum à latere, & ad parietes domorum quamproximè, vt lutum vitaret: at ecce ab ſociis repente diuulſus, in lutum deſilit & ponè Oldcornei incedit cratem, increpitúſque quid Caballus & ipſe Caballum tam bellè ſequeretur, & ſiccum vitaret; ſinite me inquit, quam poſſum proximè Patrem ſequi qui mihi vitam dedit. Ergo, inferunt, latro ſcelerate! Papiſta factus es? Latronem me, refert iuuenis, fuiſſe non nego, & valde ſceleratum, ſed dum veſter fui; nunc Dei, & Patris Oldcornei gratia, dolet talem fuiſſe, nec ſum idem qui prius, & iuuat admiſſorum quantulamcumque hanc pœnam exigere. Tulit quidem illa iuuenis pietas exſecrationem ab impiis, ſed non ingloriam à Deo fauſtitatem.

Qui primi ad furcas deuenerant Littletonus & Vvinter cum primi eſſent afficiendi morte; Vvinter piè ſanctéque profeſſus eſt, vno ſe patriæ religionis liberandæ ardore deceptum, coniurationi manus admouiſſe, ſibi ſaltem hanc mentem quam probam rebatur, maiori eſſe conſolationi; quam mortem dolori. Littletonus ſuam Eduardi, Oldcornei & Thomæ Abingtoni, proditionem nefariam coram omni populo iterum damnauit, eiuſque veniam infimis precibus flagitauit; quod teſte Vvorceſtro vniuerſa factum quia erat honorificum Oldcorneo, traducit amens Abbotius pro mendacio enormi, quo imponatur ſtolidis Littletonum ab Oldcorneo veniam rogaſſe, cum alter eorum ſuperſtes ſolum eſſet, alterum carnifex iam de medio tuliſſet. Vnde huius ſcriptorem facti falſarij nomine deturpatum, ſexcentis inceſſit conuitiis; tantum valet ad excæcandum animũ, voluntas maligna in furorem abrepta, vt primus & Regius in Academia Oxonienſi Doctor non viderit poſſe duos ad mortem damnatos alterum præſente altero ſupplicio affici. Poſſe quemlibet ab vſque antipodis, ſatisfacere officiis æquitatis, & veniam quærere ab offenſo. Coniuratos duos ſequebatur ad mortem Oldcorneus quem videns Rodolphus (iam forte non ſeruus, ſed aliquanto pridem inter noſtros accenſus) ſcalas conſcendentem, cuſtodum è manibus exiliens ad pedum eius complexum, & oſcula erupuit, magna voce exclamans, beatum me millies, ex quo te animæ meæ parens! ſectari aggreſſus ſum, tam felici tecum viam, & vitam exitu clauſurus: & vero illam clauſit paulo poſt Oldcorneum, repetens ſingula quæ piè ab illo fieri obſeruarat, alacritate animi diuina gratia, & innocentiæ ſuæ teſtimonio confiſi, tanta; vt ſui memoriam honoratiorem & diuturniorem laïcorum nemo reliquerit.

Oldcorneus Deum pro ſe, pro Rege, ac Regno ardenter precatus, condo-

natoque

natoque inimicis,& aduerſariis odio; teſtem appellans Deum, duas eſſe,nec plures iurauit cauſas, ob quas proditorũ afficiebatur ſupplicio;alteram obita in eo regno miniſteria Sacerdotis; alteram Garnetum, multo prius eodem ſecum hoſpitio collectum, quàm id eſſet Edictione Regia vetitum; poſt vero Miniſtris Regiis minimè indicatum. Hic interpellatus à fori Miniſtro quamobrem tertiam taceret, imo primam de ſocietate coniurationis, quia, inquit, nec verbo nec facto, nec aſſenſu, ſed neque notitia, eius vlla ex parte reum me poſſum agnoſcere; aut iure accuſatum; hinc illum Catholici, eiuſque Rodolphum, vna in Religionem Catholicam maleuolentia necatos certò iudicarunt: Proteſtantes Tribunalis ſui, iuſtis iniquis ſententiis minimè addicti, nec fuiſſe ſocios conſpirationis, ſed neque conſcios pro indubitato habuerunt. Hac innocentiæ, quam nefas erat omittere, defenſione perfunctus Oldcorneus, Deo, Deiparæ, Angelo præſidi, S. Hieronymo & S. Vvenefridæ, diſceſſum animæ commiſit, ſeque ad extremum carnificis arbitrio tradidit, à quo eius in morte nihil dedecoris, nihil ſæuitiæ eſt omiſſum, quod eſſet in proditorum ſuppliciis vſitatum. Annus eius mortis, vitæ quintus & quadrageſimus; dies ſeptimus Aprilis, tunc ante ſanctiorem hebdomadam ſextus, nunc vltra Paſcha ſitus. Locus quo nullus ipſi optatior Vvorceſtrum, quam cum & tractus Prouinciatum vicinarum excoluiſſet ſuis ſudoribus per annos ſedecim, reſtabat vt tantam ſementem ſuo ſanguine rigaret, quem annorum pariter numerum, & ſingularium meritorum, ſingulari prodigio ornauit Deus. Eius enim rutidefoſſa vt ſolet poſt exuſtionem vitalia, ignem viuum & flammas dies ſedecim vomuêre, nulla imbrium imminutas, nedum extinctas crebritate. Concurrit ſpectaculo Vvorceſtrum omnis, nec putauit niſi diuinitus monſtratum. Teſtes eius habemus minimè dubios qui tunc illic agebant Sacerdotes; Magiſtratus iuſſa humo copioſa deſuper congeri, flammas obruit quidem, ſed non ante diem ſextum & decimum, idque ipſum conatu, lucet enim igne meliori ſplendidæ charitatis qua ſemper arſit dum viueret; & peculiarium meritorum, quorum hic ſummam ſubiicimus.

Eduardum Oldcorneum Eboracenſis Prouincia genuit; parentes virtute magis Catholica, quam honore temporario ſplendidi, à quibus poſt primam in moribus, & leuioribus literis educationem Remos miſſus, biennio poſt Romam venit, deſiderio Societatis obtinendæ, annum agens ætatis viceſimum primum; ſeculi octogeſimum alterum. Illic dum annos ſex & menſes quatuor inter Seminarij alumnos, in Philoſophum, & Theologum formatur, haud paulò acriùs incumbit formando in omnem virtutem animo referendiſque ſedula imitatione, quæcumque norat ab noſtris tironibus fieri. Totus in corpore, & animo domandis; in piis de Deo ſermonibus, & curis; in ambitu vilium occupationum quæ aſſiduè ſibi ab ſuis Præpoſitis, non ingrata importunitate depoſcebat. Verum de illo in Societatem à Præpoſito Aquauina poſt ſuſceptum Sacerdotium adlecto, cum P. Ioanne Gerardo; de tyrocinio bienni quod in Angliam miſſi in ea exegerunt pietatis palæſtra duriori, & iis quibus defuncti ſunt in eius ingreſſu

periculis, ſcripſimus ad annum 1588. malim cœtera ex viris inſignibus quam ex me referre Gerardo ſcilicet, & Thoma Liſtero, qui Oldcorneo fuêre laborum ſocij vel teſtes oculati. Oldcorneum ſecum tenuit aliquandiu, qui noſtris præerat Garnetus dum illi domum habitandam, & campum colendum inueniſſet, quem dum expectat accerſitur à Catholico Londinenſi ad pium aliquod animi leuamen, in conclaue deductus, adſpectu fortuito incidit in feneſtram cuius cancelli ex Lympidiſſima criſtallo eleganter magis, quam caſtè depicti, Martis, & Veneris figura oculos inceſtabant. Accedit ille nihil moratus, pugnoque cryſtallum audenter impacto comminuit, præſtare, aiens, apertione, illa cœlum, quam vitri perſpicuitate inferos tueri, quo infames illæ inſtigabant picturæ. Nec religioſam fidentiam malè accepit Catholicus, etſi domum illam à Proteſtante conduxiſſet. Erat quidem Vvorceſtro vicinum Abingtonorum palarium Henlipi vocabulo, Catholicis miniſteriis mirè accommodum, & Sacerdorum complurium ſecuro receptui. Sed eius dominus dum Fidei nomine carcere tenetur, eius ſoror Dorothea diurnis nocturniſque cuſtodiis tam arctè palatium cingebat, vt ne acceſſum quidem propiorem vlli Catholico, nedum Sacerdoti permitteret. Creuerat femina in Elizabethæ aula, vſque à puero, & hæreſeos venænum medullis intimis ita imbiberat, vt præſtantium medicorum luderet operam qui ad eam ſanandam nihilnon admouerant. Audiuit Gerardus crebro memorantem ob hoc potiſſimum ſe illud palatium aulæ prætuliſſe vt ab ſe longiùs arceret Papiſtas, maximè Sacerdotes qui ſuis fratribus, vniuerſæque familiæ profeſſione Catholici nominis exitium vltimum intuliſſent. Quanquam autem offenſa grauiter ab hæretico prædicante cœpiſſet in eius contemptum, Sacerdotibus autem præbere Catholicis; ſed hoc contradicendi magis voluptate, quam veritatis vllius ſtudio, quantumuis ſolidæ, ac probatæ, nullam enim ſibi orbe toto arbitrabatur æquandam Theologam. Ad hanc bonus genius Garneto inſpirauit, vt Oldcorneum etiam mitteret, experturum ecquid è ſaxo illo duriſſimo poſſet olei educi, cuius præter alia ingenium habile, controuerſis in rebus aduerſus hæreticos enucleandis perſpexerat. Sed hic nihilo quam qui præceſſerant melius, in eam pugnauit. Rationum momenta, teſtimonia diuina, & Patrum veterum quibus petebatur ingenij lubrico quo multum pollebat, exire ſi poterat; ſin autem pro reſponſis, pertinaciam audacem, & arrogantiam femineam prementi obiicere. Cernens ergo indomitum veritatis impugnandæ ſpiritum, peruerſitate magis animi quam errore feminam alligantem, ex iis vnum eſſe, qui *niſi oratione, & ieiunio* non pelluntur; miſſa ex inde rationum altercatione, dies quatuor & noctes coram Deo pro illa orans, integrèque ieiunus perſtitit, *& ſalua facta eſt mulier ex illa hora,* ſubdit appoſitè Gerardus planèque altera quam prius humilis, modeſta, docilis, viſaque ſibi vt aiebat, habere domi Angelum cœlo miſſum cui ſe tum demum diſcipulam tradidit, explanatiſque ſibi per biduum omnibus de quibus dubitarat, eius ſe genibus aduoluit quæcumque deinceps animi ſui bono imperaſſet factura. Secuta eſt illam familia omnis: eratque viſu periucundum,

cundum, quàm auidè illius paſcerentur, & bearentur alloquiis; vitæ actæ totius maculas confeſſione ſacra diligenter expiarunt, & Abingtoni domus ſanctitate conſpicua euaſit, Oldcorneus autem Prouinciæ illius Apoſtolus. Sic ille ex duobus alter quos pro geſtis Oldcornei citaueram; poſt quæ refert Gerardus, annos illic ſedecim ſolidos, tanta vi ſpiritus, & felicitate incubuiſſe in amplificationem, vtilitates, & ſtabilimenta rei Catholicæ, vt de illo ſcitè, quoad Vvorceſtri Prouinciās, dici creditum ſit quod de Apoſtolo Ioanne in Aſia dixit Hieronymus. *Omnes illas fundauit, rexitque Eccleſias* certè illum omnes colebant vt Patrem; charitate ſua & ſapientia omnibus aderat, nuſquam laborum parcus, nuſquam ope ſua, & opera, vel anima vel corpore egentes deſtituens. Porro palatium Henlipi tanto cœpit ſacrorum, concionum, conſulentium vſu frequentari, vt facilè maius inter Catholicos noſtrorum Collegium putaſſes. Quibus ille vt ſatisfaceret, nec tamen longinquioribus deeſſet, Thomam Litterum adſciuit in auxiliarem, & ſocium, pietatis egregiæ & doctrinæ virum, ex quo triplex diſcrimen cognouimus, vnde Oldcorneum Deus extremo exitio mirabili exitu ſubduxit. Primum fuit ſupremo propinquum exitio. Iter agens de nocte, comprehenſus eſt pro famoſo Oldcorneus graſſatore qui tunc magno ſtrepitu quærebatur, itineris comites, aſſimulati in famulos ſimul capti; ducuntur ad proximum Iudicem, qui cùm incipit de Patre cognoſcere, quis? Cur iis in locis? Quamobrem de nocte? Quo fine tanto ſeruorum comitatu? Improuiſus ſenex, quis? Vel vnde? Neſcitur, certè rogatus à nemine repente adſtitit, & in gratiam patris velut nobilis viri, minimèque omnium ſuſpecti tam appoſitè perorauit, vt omiſſa Iudex de cœtero cognitione omni, ex templo illum à ſe dimitteret. Secum tamen ferebat ſupellectilem altaris ſacram; & breuiarium ſinguli comites, quibus ſignis nihil addi opus erat vt agnoſcerentur Sacerdotes, & cōdemnarentur. Alias Bromleyus cum apparitura omni fori Vvorceſtrenſis Henlipum circumdabat, qui primi ſcalis murum inſcenderant, Oldcornèum in horto conſpectum ſalutant, nihil præterea; domum ponè illos ſequitur Oldcorneus, flexuque leuiſſimo ſe condit in latebras, quæſitus nec vſquam inuentus ſuſpicionem mouet perſcrutatoribus, ne eſſet ille ipſe quem ſalutauerant, ſed negligentius de vultu obſeruarant, cumque is inter domeſticos non conſpiceretur, exiſtimauere fuga lapſum. Fugiſſe probauit caballus quem paulò ante in ſtabulo viderant, tunc videbant abeſſe, ignari ergo quo illum deberent inſectari, bonis auibus diſcedunt. Equus paſcens in prato inuentus eſt, inſciis omnibus, quis illum aut præſepio ſoluiſſet, aut paſtum duxiſſet, cùm eſſet difficile vtrumuis ab eo fieri potuiſſe. Tertium Oldcorneus periclitatus eſt, cum dies tres & noctes totidem Henlipum obſtinatiſſima corona cinctum, pertinaci ad eum capiendum lacerabatur indagine, pluſque locis viginti patebant effracti parietes, in iis dum ſatagunt hominem reperire cruralem ligulam iacentem conſpicati Oldcornei hanc eſſe rati ſunt, cum nulli familiarium ea conueniret, proindeque illum haud procul abeſſe, & latebat verè pone parietem, quem validè pulſant, ſi forte bombo aliquo reſponderet,

ipſe ſignum crucis ex aduerſo obiiciebat pulſantibus, Deum rogans vt periclitanti præſto eſſet; nec vero diſtulit adeſſe, videns enim Bromleyus, non alio murum recuſſu ſonare quam ſi adamas eſſet, putauit præ ſoliditate fruſtra quati, reque infecta cum ſuis abſceſſit. Hæc de varia præter opinionem, & mira Oldcornei à ſupremis periculis liberatione. Supereſt alia longè præſtantior ab S. Virgine, & martyre Vvenefrida, diuino patrata miraculo, de qua Gerardum audiamus. Oldcorneus, inquit, ad labores tot Eccleſiarum ſollicitudine ſibi vni relicta exercitos, tam implacabili erga ſe feruebat dicam an furebat corporis odio, vt famem, vigilias, flagella, cilicia & iſtiuſmodi extra omnem modum, ſtudiorum adiungens aſſiduitati, corpus non ſolum domuerit, ſed penitus fregerit. Rupta pectoris vena ſanguinem ea copia vomuit, vt cum eo prope animam efflaret, redibatque quotannis periculum exhauſtione ſpirituum tanta, vix vt ſuis inſiſteret pedibus: ad hæc illi ſubnatum in palato vlcus, in triſte deſiit, & ſanationis expers carcinoma, vnde corrupta identidem, cum ſchidiis oſſium, fruſta carnium ducebantur, timebatque magnoperè pater, ne ingraueſcente carcinode concionum vſu quibus præcipuè valebat, omnino deſtitueretur. Prius tamen ſe Chirurgis renuit curandum committere quàm ad ſanctæ fontem Vvenefridæ peregrinaretur, quæ in Vvalliæ tractibus ad Septentrionem continuato claret miraculo. Recenſet Gerardus ſanctæ martyrium & venam aquæ vberrimam, è ſubiecti colliculi radice, eruptione fuſam repentina vbi reciſum ſanctæ caput, & ex alto proiectum in ea conſtitiſſet. Pellucet in fonte glarea calculoſa guttis interpuncta ſanguineis, muſcus adnaſcens, & ſimiles herbulæ fragrantiſſimi odoris, quædam alia ſat noua, ſed in rem noſtram haud ſatis opportuna. Confecta Oldcorneus itineris parte in domum diuertit pauperem, ſed ſanctam cuius familia vniuerſa Sacerdos vnus & duæ Virgines quæ illum ad animi ſui alebant ſubſidium, & venerabantur tanquam patrem. Poſtridiè dum ad aram facit, ſaxum illic inter ſacras aduertit reliquias ſatis grande, ex fonte ductum martyris Vvenefridæ granis interſtinctum coloris ſanguinei, hoc ſacro ſtatim ex altari ſublatum, reuerenti oſculo primum libat, dein paulùm ſecedens flexis genibus lambit; inſanabili applicat vlceri, ſanationem à S. Martyre magna fiducia precatur. Quid multa? Mediam intra horæ partem, mortuo carcinode, bellè valens ſurgit; cœptum tamen iter, agendis beneficij gratiis perſecutus, fontem vt vulgo illic moris, ingreditur, atque inde ſanus & vegetus, & ab illa omni qua languebat defectione virium robuſtus Henlipum reuertitur. Hæc ſibi Gerardus confirmat fuiſſe ab eodem narrata, & ab Sacerdote Northij nomine cuius erat ſaxum, caſu ad S. Audomari reperto. Quam porro ſtrenuè tam liberali prodigio receptam, deinceps occupauerit ſanitatem ſignificat alius ex noſtris, ſcribens ægrè vllum exiſſe triduum quin euocatus excurreret in Prouincias longè Vvorceſtro diſſitas. Quam vrbem Abbotij gloriatione impia infamatam, dum ſe illam iactat conſtabiliſſe in hæreſi falsò imputata Oldcorneo proditio, & proditorum inflicta mors adeò non offendit, vt contra quam Conſiliarij, Rexque ipſe

futurum

futurum voluerant, magna exinde reuerentia hunc proſecuti ſint, etiam Proteſtantes, & Societatem noſtram, fidemque Catholicam amore inſueto. Qui ſe iam tùm protulit non obſcurè, cum ſuper patibulo Oldcorneus rogauit Catholicos, vt Pſalmum *De profundis* Deo recitarent in animæ ſuæ leuamentum, tam multi enim, & voce tam diſtincta, & aperto capite illum recitarunt, vt indignatus Rex quereretur infelici lucro occiſum ab ſe Ieſuitam.

Cur ab Secretis Regis Scriba falſa vulgauerit. Henricum Garnetum Examina ſubiſſe ad tria & viginti Conſilio peſſimo Cookeus recenſet Parlamento, ſed nihil probans nihil item à viris prudentibus euincit. F. Nicolaüs Ouuenius capitur, & ad mortem torquetur. Ad crudelitatis ſuæ defenſionem Vvadeus vulgat ipſummet ſibi manus intuliſſe. Arcanum Garneti cum Oldcorneo colloquium, vnde habentur illa ex quibus damnatus eſt Garnetus.

CAPVT IX.

INTER hæc Londini, iuri dicundo Præfecti Magiſtratus, Henricum Garnetum magna pompa pro tribunali ſuo ſtatuerant, excuſſa diutiùs, & abſoluta eius cauſa, cuius ſi euoluantur perplexabiles labirynthi, volumen grande conflauerint, & tædij plenum, nulliuſque ad hiſtoriam frugis. Eius cardo erat, num arcanum coniurationis, ſacro ſibi confeſſionis ſecreto creditum debuiſſet, cuiquam mortalium aperire? Id ſi conſtanti preſſiſſet ſilentio an reus fieret maieſtatis, & ſupplicij proditorum? Verum enimuero cum hoſtes cernerent cauſa illa & morte, nihil poſſe, Sacerdoti Catholico honorificentius venire, intricauere illam falſa confuſaque ambage innumerabilium vmbrarum quam Euidentiæ titulo impudentiſſimè prætexunt, ac vbi aliud non poſſunt, varietatis farragine iudicium opprimunt. Veruntamen haud ita prouidè, quin poſteriorum aduerſus Garnetum hæreticorum libri, pugnantia incautè ſcripſerint, ſuiſque ipſorum, vt ſic loquar, euidentiis conuicti, euiden-

ter mendaces ſe probarint; Garnetum euidenter inſontem. Eos qui attentius verſarit, & contulerit, cum pagina paginam, notabit in iis impotentis animi characterem, quam præcipitanter in ſcelus prouentis, tam cæci ad illud præuidendum. Huius ſubinde vt res feret documenta ponam in cauſa Garneti enarranda, in quam ſe totum immerſiſſe Cæcilius faſſus eſt, vt in vno Garneto Ieſuitas omnes, in Ieſuitis Papiſtas vniuerſos & Religionem Catholicam perderet.

Londini Garnetus in turrim concluſus, Examina ſubiit viginti tria quod pro tribunali Vveſtminterienſi deinde ipſemet eſt profeſſus, idque à viris primariis, qui ſolenni quadam ad hoc muneris pompa videbantur procedere, vt conciliarent illi venerationem magni alicuius arcani, cui inueſtigando regni præcipua capita toties conuenirent. Currebat interim per ora populi aulæque ac procerum de Garneto quicquid poteſt in reum coniurationis, vltro confitentem, & ſceleratiſſimum conijci rebellium ducem. Referebant nonnulli ſe ex ore ipſius dum examinatur excepiſſe, contexram ab ſe conſpirationem, excogitatum cuniculum, lectum qui operi præeſſet Catesbyum, inductos alios pro conſcientiæ officio, vt accederent negotio comites, inuitatos ad occupandam Angliam, orbandam proximè ſuo Rege, Principibus, omnique Parlamento; mutationem religioſi cultus in regno deſignatam, & proſcriptionem noui Euangelij, reſtituendam Papiſmi ſeruitutem. Hæc quam falſis & ſtreperis, & temerariis linguis effutiebantur, tam auidis auribus bibebantur, & peruulgabantur. Scripſit qui Regi erat ab ſanctioribus arcanis ad Angliæ in Belgio legatum; teneri tunc demum carcere, & confeſſione propria coniurationis architectum, & authorem primum Garnetum Ieſuitam; Regum Miniſtri, & rerum publicarum, qui legatos agebant in aula Londinenſi, eiuſdem nuntij Principes ſuos fecere certiores, tanquam extra omne dubium poſiti, vrbeſque nonnullæ fecere rem ſuis tum publicis, tum priuatis literis mundo peruagatam. Garnetum videlicet infelicem, mœtoris impatientia, dedecore ſceleris, & pœnarum expectatione, mente motum, catena domari non vt reum, ſed velut amentia furentem. Durauit hæc fabula credulitatis paſſim notæ, ac nulli dubiæ in diem Martij vigeſimum octauum, ſolenni cauſæ iudicio dictum. Expectabant omnes actorem Garneto conuincendo lectum, rem paucis confecturum, folij ſcilicet obiecta explicatione, quo continebatur eius confeſſio, agnita, ſubſcripta & rata, verum is ſolidas ſex horas, cum ferè extra propoſitum, confeſſus vniuerſi patientiam fatigaſſet; de cauſa quod omnes operiebantur nihil probauit, totus in intimas & ſoli notas Deo Garneti cogitationes, omiſſa factorum probatione euanuit, totus auditorem imaginoſa coniectatione ſecum ludere contendit. Garnetus autem reſponſionibus cordatis, prudentibus, & modeſtis, ſuam diſtincta obiectorum refutatione innocentiam aſſerens, in ſe omnium aduertit ora & affectus, ac mutatione ſcenæ repentina, lætos & alacres, qui ante mœrebant Catholicos exhibuit, aduerſarios pudore ſuffuſos, & inopinato rei ſucceſſu dolenter afflictos. Legati Principum fraudulento conſilio, & credulitati ſuæ

non

non mediocriter irati, falſa quibus illos mouerant nuntia negando reuocant, cauſam addunt eorum in vulgus edendorum & decipiendi publici tandem patuiſſe, fuiſſeque non aliam quam vt conſuleretur famæ Regis, eiuſque Cæcilij, qui Garnetum Edicto ſolenni, coniurationis apertè conuictum, quindecimo Ianuarij damnare præuerterant. Oportuiſſe igitur ſecundis nuntiis ſignificari captum, compertumque reipſa, & certò talem, qualem Regis decretum edixerat.

Sed enim premebat verum huius negotij arcanum ſubtiliorem perfidiam; erat enim rumoris de Garneto, coniurationis falſa confeſſione reo, vt audaciſſimus, ſic ardentiſſimus promulgatur Cookeus. Homo perinde falſarij nomen vt veracis ducens, & cenſens vtrouis, cùm foret vtile vti oportere; vidit ergo vir ſimplex in rem ſuam, Cæcilij, & Popami tricorporis Cerberi futurum, ſi Parlamentum eo perduceret vt proſcriptis lege nefaria omnibus Ieſuitis, velut æqualiter patriæ hoſtibus, & proditoribus, perſuaderet indubitanter populis, fuiſſe reos, qui mortis ſupplicio fuerant affecti. Eam enim Regni vnius ſententiam à primis eius conceptam capitibus, in omnes populos, & omnia tempora illuſtri fragore profecturam. Cookeus itaque cui tanquam cognitori, & fiſci cauſidico fides pronior danda videbatur, Ordinis vtriuſque comitiorum publicorum omiſit neminem, cui nòn peieraret confeſſionem Garneti eſſe manifeſtam, manifeſta quoque argumenta quibus multi de Societate conſpirationis fuiſſe pars aliqua, ineluctabili probatione vrgebantur. His præiudiciis munitus Parlamentum adit, petit vno communi fulmine omnes ab eo obrui Ieſuitas, ſpeciatim extra, intraque Angliam nonnullos; quoſdam etiam qui nùnquam in mundo extiterant. Verum eo audito ſapientes viri ac nobiles, intutum putarunt exiſtimationis ſuæ nomen teſtificationi vnius homuli tàm facilè credere, maximè in decretorio mortis alienæ iudicio. Iubent ergo Cookeum exhibere ſibi archetypa, euidentiæ illius quam iactabat; diiudicanda cauſæ merita ex illius actis quæ eſſent perpetua, & probata; non autem ex vna illius relatione difflabili, & arbitraria. Reuerſus poſtridie, conſtituta reorum dum recitat, negationes omnibus viſæ ſunt quas confeſſiones nominarat, & quas Euidentiæ titulo venditabat, tenuiſſimæ coniecturæ. Quare verſa in eum Parlamenti totius indignatione, conclamatus eſt fingendi & mentiendi, effrons & impudens artifex. Dumtaxat vnus hac defenſione illi cauit, aduocatis & fiſci cauſidicis mentiri tàm eſſe vſu, & arte incoctum, vt videretur in naturam tranſiſſe vitium, nec poſſe illos vt maximè vellent, niſi pro vero falſum loqui.

Dum Garneti famam ſcindebat publicè Cookeus, ſerui eius viſcera, & vitam Vvadeus lacerabat. Eſt hic Ioannes Ouuenius cognominatus ab ſtatura. Paruus, annos octodecim Garneto tam vtili opera pro Catholicis occupatus, vt vtiliorem non poſſet Sacerdos ſtrenuus præſtare. Subterraneas enim iis occultandis ſemitas ducere, intermedias muris condere latebras, mille ſui abdendi, & ſepeliendi excogitare receſſus impenetrabiles, & quod erat operoſius latendi aditus diſſimulare, claudere, prætexere ſpecie tam

aliena ,& longinqua , vt ne in diuinationem quidem poſſe cadere viderentur, hac ſagacitate, & manus habilis felicitate incomparabili parem non habuit. Quare huius fiducia Sacerdotes excipiebantur ab nobilibus domi ſine metu,& ægrè in illis paucos reperiſſes qui nõ ſæpè ſalui exploratorum manus & oculos artium illius beneficio euaſiſſent, deberentque illi eorum progreſſus quos inſtituebant in fide vitaque Catholica; eam ob rem capto cum Gerardo ſub Elizabetha , vitam & libertatem redimere contributione certarunt Catholici. Latebrarum porro quas elaborabat tam erat ipſemet ſolers occultator vt nulli Catholico,alterius vnquã manifeſtaret latibulum; quin & ſedes latendi, ſolus arbitro procul fabricaret, quanquam forent interdum excauanda murorum ſolida, & ducendi ſub terra tranſitus grauiori labore quam cui poſſet puſillus , & debilis, viribuſque infirmis ſufficere: huius autem laboris reſpuebatur ab eo pretium quodlibet præter meritum charitatis , & conſolationem operæ in religioſa Catholicorum commoda & tutamenta inſumendæ. Quapropter aliquam aggreſſurus , à ſumptione auguſtiſſimæ Euchariſtiæ, ducebat eius initium , progreſſum vero comitabatur precatione continua , vel ſubmiſſo cantu carminum diuinorũ. Qui de illo ſcribunt, & ſunt non exiguo numero, putant pridem fuiſſe de Societate, ſed hoc ideò cælatum à Patribus , ne ſi laïcis in eam pateret aditus, cogerentur multos qui admitti rogaſſent repulſa offendere , vt qui nulla re poſſent in ea occupari. Quin & Ouuenius cum ſatis indoctè famulum ſimularet, ſuæque illum virtutes non obſcurè religioſum proderent non ſeruum, æmulos habuit conditionis ſuæ magnos viros qui ambiuere illam cupidè à Garneto , rati fore in ſui gratiam vt idem valeret, quod pro Ouuenio valuiſſet. Eius erant virtutes quæ Religioſum hominem præcipuè abſoluãt Virginem mortuum ſanctè teſtatus eſt qui eius animum introſpexerat ab vſque puero, etſi fuiſſet in itineribus prope perpetuus, & in domeſtica iucunda , & incuſtodita conſuetudine familiarum amicarum. Precandi aſſiduitate , ſacrorum frequentatione , paupertate , voluntariis pœnis excelluit ; patientiæ vero documenta duo ſingularia præbuit, ſemel ab hoſtibus ad ſatietatem tortus , & excruciatus ; alias ex crure ictu calcis equini comminuto, malè primum curatus, poſt iterum curandus, inter acerrimos dolores, ne vocem quidem aut gemitum miſit. Tandem captus Henlipi cum Garneto eandem cum illo adeptus eſt duplicem mortis , & infamiæ coronam.

Dici non poteſt Scriba Cæcilius, quantis eius captura inceſſerit gaudiis, gnarus illum eſſe ſolertiſſimum latebrarum concinnatorem , & occultatorem. Tria enim ex illo putauit ſe conſecuturum , quorum deſiderio impotenter ardebat ; primum Sacerdotes , ad vnum omnes Anglia exterminaturum compertis quibus ſe tutabantur latibulis. Dein ſpoliaturum partem præcipuam nobilitatis Catholicæ, beandum ſe illorum miſeriis, locupletandum paupertate , illorum opibus fiſci nomine direptis. Hinc illa ipſius , vt captum audiuit Ouuenium prima vox ; non lenta tunc denique agendum manu tormentis hominem vrgendum exquiſitis , & vtili paribus quod inde

inde maximum, & ſummum in promptu aderat. Ad hoc non potuit aptius committi quam Vvadeo cuſtodi turris, & ſuaptè natura, & inſanis in Religionem Catholicam odiis, & demerendi ſibi Cæcilij ardore, incubituro plenis obſequiis in eam barbariem quam illi cernebat cordi eſſe. Exprimendis igitur Vvadeus ab inſonti, & fideli Ouuenio Secretis quæ poſcebat ſex illum dies & debilem, & pridem hernioſum in atrociſſimo cruciatu pendentem habuit, & horas ſemel continuas ſeptem, nec tamen de ore fortiſſimi hominis aliud extorſit præter voces leniendis doloribus in cœlum miſſas. Domine mi IESV gratiam tuam, & cum dolore, patientiæ incrementum! quibus iratior Vvadeus indignatuſque ſe vinci à ſemihomulo, poſtrema tabie collecta, tortores iuſſit nouis ponderibus equleum grauare, vltimamque admouere ad cruciatum augendum induſtriam. Hinc diſtento immanius, ruptiſque omentis, ſoluuntur & eiiciuntur inteſtina, pius Dei ſeruus animo defectus, & vita inter atrociſſimos dolores moritur.

Ab obruendum tantæ crudelitatis nefas quod præter inuiſam vulgo barbariem, iniurioſum erat clementiæ quam Rex de ſe credi volebat ſingularem, & in coniuratos quoque palam reos vſurpari; Vvadeo non defuit malignum ingenium, amicorum periuria, mendacia fautorum quibus vulgatum eſt flagitioſum illum Garneti famulum relicto intra carcerem corpore ad quæſtiones, & tormenta muto, proripuiſſe ſe animo ad imos inferos, vt ſe Iudicum æquitati, iurique ſubduceret; hoc eſt manu in ſeipſum violenta animam expuliſſe, cuius parricidij hunc depingebant modum; iuſſum à cognitoribus dum examinatur ex trabe; vtroque manuum pollice, breui ſpatio pependiſſe; impatienti doloris parcitum, exemptum trabi, reductum in carcerem, falſo metu tormenti grauioris, quo adigeretur ad confeſſionem quæſitorum, illato ad prandium cultro ventrem ſecturis duabus ingentibus laxaſſe quibus inteſtina proiecerat. Ac velut nequiſſent hæc in mortuo patrari, vt ſtulto colore fabulam tegerent, exenteratum vt erat cadauer, publicè ſpectandum popello exponunt, partim mortuo malè adprecanti; partim etiam illudenti. Excuſa eius effigies adiunctis ſalibus triuialium Poëtarum, innocentis probro, voluptates & iocos vulgo aliquamdiu parauit.

Verum enimuero ſe Vvadeus in omnia verterit mendaciorum argumenta, latere non potuit niſi cæcos, nec infamiam à ſe homicidij crudelis amouere, nec Ioannis Ouuenij gloriam obſcurare, tormentis, & morte in iis obita pro Chriſto partam. Et fuêre viri magnanimi, qui populo cadauer ſpectanti, rem vt geſta erat ſibi optimè perſpectam, vt ſincerè, & candidè, ſic animosè conſtanterque narrarunt, & aperta fronte probroſiſſimam calumniam ab innocenti propulſarunt, qui licet propterea in præſens rapti in carcerem, veri tamen famam extra carcerem liberam, ſonoram, exploratamque reliquerunt. Primum enim quam bardo ſtultoque ingenio excogitatum eſt fortem Catholicum, equleis alias & cruciatibus inuictum, nunc vſque adeò ab illo robore, ſeque ipſo defeciſſe vt vano timore (ſic aduerſarij loquebantur) cruciatuum nouorum ſibi manus inferret, cum

poſſet retectis latebris, de quibus interrogabatur, & Sacerdotum occultis receſſibus patefactis quicquid metuebat euadere. Quod ſi erat damnandum agnoſcebatque fore ingens ſcelus quo pacto vir in rebus animi oculatiſſimus, & ſanctus non videbat, futurum immanius ſi ſeipſum necarer, ad declinandum crimen tolerabilius? Quod vero non minus ſtolidè vulgatur demerſo in viſcera cultello menſario, mortem ſibi ſponte intuliſſe; ſcire velim qua lege ſeu priuata ſeu noua miſello ſeruulo prærogatiui cultelli ius ad ſcindendos cibos conceſſum fuerit, quod reis etiam ſupremæ dignitatis dum ſubſunt examini ſeuerè negatur, & Gerardus ipſe ab addictiſſimo cuſtode calamarium ſcalpellum non potuerit impetrare ad aptandam ſibi in vicem calami feſtucam, & tentis carcere non apponantur cultri, niſi planè obtuſi, & ſuperiori ex parte ſecandi acie carentes. Verum fuerit certè nouacula, & petens à cognata per cuſtodem ſuum neſcio quid; excuſauerit emortuos ex recenti equuleo digitos, qui ne duobus quidem ſcribendis ad illam verbis ſufficerent; at ij ſuffecerint ſcilicet corripiendo plena manu ferro, & defodiendo in viſcera, ad extrudendam cæſuris capacibus animam. Sed veri, & facti teſtem Deus habere nos voluit ipſummet Ouuenij cuſtodem, qui præſens & coram mortuum intuens vi cruciatuum, & eiectione viſcerum ex tormentis, Catholicis rem vt contigerat confirmauit. Præter hæc vnus carnificum qui eum torſerat, deprædicabat viri patientiam miraculo ſimilem, & fortitudinem magnæ mentis, inter illas dolorum lethalium intolerabiles preſſuras; nec ſibi vnquam in manus veniſſe tantæ hominem generoſitatis, & Chriſtiani ſpiritus, in perferendis ſuppliciis tam excelſi. Poſtremo ſi vera fabulatus eſt Vvadei defenſor; & inſtructa cauſa pronuntiatus eſt ſolenni iudicio ſui parricida, interemptor ſui Ioannes Ouuenius, cur non eſt affectus præſcripto legibus, & vſu, homicidarum talium ignominioſo dedecore, hoc eſt palo per medium hominem adacto, elatus extra vrbem, & rure aſini conditus ſepultura?

Aiunt præterea Garnetum, cuius ad hiſtoriam redimus, illas examinum cognitiones trium & viginti, ſubiiſſe ſemper ab tormentis intactum; quin & ſtylo impudentiſſimo perſtrepunt ſcriptores, audentque illum etiam auctorem coniurationis, & principem facere. Quorum vnus Pythone correptus maniaco vaticinatur iurans, Garnetum, ſi ſtrenuè diſtractis oſſium iuncturis aut fuiſſet in equuleo diſtentus, aut è manicis pependiſſet, non vnum aut decem arcana fuiſſe ſed ſexcenta & mille manifeſtaturum, illudque præ omnibus architectum ſe omnium extitiſſe, quæcumque deinde Catesbyus in opus contulit. *Sed dum*, inquit, *tormento immunis eſſe iubetur, certum habet negare omnia, & formalibus fabulis, mendaciis, periuriis, impudentiſſimè occultare.* Quæ verba, vt ſolent obliuioſis mendacibus elapſa, debuêre hic à me non neglectim notari, vt poſt tum eiuſdem ſecum ipſo pugnantis, tum aliorum pugnantiam proferrem. Euictum ſcribunt ex Garnero, & perſpicuis eius confeſſionibus probatum, auctorem ipſum coniurationis fuiſſe primarium, ea propter iure proditorum ſupplicio affectum; iam ſi ſemper negauit quia nunquam tortus; vbi confeſſiones illæ claræ ac liquidæ

quidæ quibus iure conuictus, damnatus, & cæſus eſt? Habemus ab eo literas qui ſolenni eius damnationi interfuit, quibus ſcribit ſe illic ex eo audiſſe, de tormento cui fuerat à cognitoribus admotus, ad exprimendum quid rei in congreſſu cum Oldcorneo (de quo mox) tractaſſet. Ad confeſſiones eius quod ſpectat iuridicas, indubitata res, & ipſo quoque aduerſariorum aſſenſu firmata, nihil ex eis expreſſum, quo poſſet iure contra illum agi. Vnde luculenta probantur mendacia, quas vocant alij confeſſiones euidentes quibus coniurati Garnetum onerarunt, quaſque ipſemet inficiari nequiuerit. Sed rei huius tantæ, tantique ad cognitionem veram momenti, teſtis ſit ipſemet omni exceptione, & auctoritate maior Cæcilius. Qui, diſertè faſſus eſt, ex Garneto priuſquam aliquid reſciretur de iis quæ ſoli(vt putabat)Oldcorneo crediderat, nihil potuiſſe contra illum probari, nedum coargui, & euinci, vnde vlla ex parte reus cenſeretur. Quod animaduerſum à Iudice Popamo, & Cooxeo, abſoluendæ cauſæ à Conſiliariis nominato, induxit verſutos homines ad ſubtile commentum, quo Deo fauente, ex Garneto id omne, ac ſolum didicere, vnde illum poſſent ex regni legibus, quas potiores ducerent Eccleſiaſticis, morti addicere.

Parietem carceris quo claudebatur Henricus Garnetus carcer alius contingebat, ſeu ianua communi duabus vtrinque foribus, peruius ſiue hiatu parietis medij arte ſimulato ad ſimilitudinem rimæ fortuitæ (aliter alij depingunt) inuento ad reos ex ſolitariis vt rentur per latentes arbitros colloquiis captandos & coarguendos. Tranſlato igitur in eum carcerem quæſitis occaſionibus Oldcorneo, quod factum fuerat ſceleroſus cuſtos Garnetũ edocet; vtque fuerat edoctus à Vvadeo, benignius ſolito & amabilius cum eo agere; ſubindicare ſenſim neſcio quid, quod eſſet auidè cogniturus, ipſeque illi non ægrè detecturus, niſi foret ſuo cum grandi periculo futurum; data tandem & accepta fide velut periculi ſecurus, ſuggerit fieri poſſe non ita difficile, vt colloqueretur ſubinde cum Olcorneo, mutuoque affatu, & conſolatione fruerentur; iiſdem enim in latebris capti, eodem nunc ferè carcere claudebantur, & hic cæcos illi monſtrauit aditus, quibus inuicem conuenirent & viſerent, & familiari alloquio piè animum recrearent; ſed primùm rariùs vt foret deinceps tutiùs. Optatiſſimum Garneto venit fraudulenti cuſtodis officium, nihil ſuſpicatus eſt in eo doli; condixit horam cuſtodi minus incommodam; qui priuſquam iis perfidioſam gratiam præſtaret, Vvadei homines abſcondit duos, in contiguis latebris, qui ſuſpenſas aures colloquentibus arrigerent Forſetum quendam ſeruum, & Lockerum iuris, & linguarum peritum. Illic ante omnia Garnetus confeſſione ſacra luſtrauit animum; poſt in colloquium delapſi, ab Oldcorneo interrogatus eſt, etiam ne tum pergeretur in examinibus coniurationis? Cui Garnetus, nihil haberi prorſus vnde poſſet eius probari conſcius, quod enim de illa reſciſſet aliquid, paulo antequam in lucem exiret, neminem eſſe mortalium omnium præter vnum qui hoc poſſet teſtari, quæ verba vltima inſonti fuere mortifera. Scripto enim excepta, cum reliqua ſermonis ſerie ab duobus qui clam aderant attendebantque auritis teſtibus, exhibita ſunt conſiliariis Regiis, quanquam paulum inter ſe diuerſa, ſeu forent aurium errore, ſeu

malignitate immutata; ex quo iure Garneto licuit illorum fidem elidere; & vero cognitores cauſæ deputati, cum ſiſti hunc ſibi abſque mora iuſſiſſent, & de iis quærerent; negauit primum quod nec legitimè & ex neceſſariis indiciis quærerent; & ipſe non aliter quam iuridicè reſponderet; dehinc tormento applicitus indicatis teſtibus, & arte qua hæc eius verba fuerant expiſcati, fide ſincera & candida reſpondit, imprimis paulo ante quam coniuratio proderetur, dè illa ſe aliquid reſciiſſe. Secundo ſolum id poſſe ex omnibus mortalibus hominem teſtari, eundem videlicet ex quo de illa cognouerat, ſecum enim de illa mortalium egiſſe neminem; hunc vero (quem & nominabat, iam extra Angliam deuectum) Greenuuaynm videlicet, ſibi arcanum id confeſſionis factæ inuiolabili premendum ſigillo crediſſe donec aliunde in lucem erumperet. Secutuſque narrauit quod olim diximus, obſtrictum à ſe omni iure Greenuuayum, vt modis omnibus à ſcelerato propoſito dimoueret Catesbyum, & hunc eius peruictum precibus, & rationum efficacitate, ſanctè pollicitum, nihil ſe noui moturum, quoad ſaltem Pontifex moneretur de lamentabili rei Catholicæ in Anglia ſtatu. Se vero ſupplicibus literis iiſque iteratis præceptum curaſſe quo Catholici omnes anathematis pœna iuberentur abſtinere omnino rebus nouis, præſertim in Regem, & regni quietem. Quod autem Catesbyum, eiuſque coniurationem non denuntiaſſet, in cauſa fuiſſe religionem ineluctabilis ſecreti quo Sacerdotum linguas, & conſcientiam obſtringit ſacra confeſſio. Hæc ille, & hæc ſolum ex veris in omni eius cauſa, ex quibus patet illi fuiſſe neceſſario moriendum, aut morte temporaria tanquam proditori taciturno, aut ſempiterna tanquam ſacrilego confeſſionis delatori, diuinis legibus ſacroſanctæ & ſigillo immobili æternoque munitæ; legibus Angliæ ad Caluini amuſſim reformatis, nec ſacræ, nec ſanctæ, nec ſecreto obnoxiæ. Mirum nihilominus quàm ſe omnem in partem verſent in Anglia Caluini aſſeclæ, vt abiudicent à Garneto, tam ſancti, & honorifici ſupplicij gloriam, & de Greenuuayo quidem irrident alij velut fabuloſum Garneti commentum; negant alij confeſſionem factam, & myſticam, quod ſermocinando, & iambulando non de genibus obiretur; quidam, quod eſſet alieni peccati confeſſio quæ nec iudicandi materiam confeſſatio præberet, nec reum ſiſteret qui foret abſoluendus.

Poſtremo Catesbyum nec ab ſe factum doluiſſe, nec infectum optaſſe, nec ab eo vrgendo abſtitiſſe, quibus conditionibus carere ſacra confeſſio non poſſet. Verum ex his cum cautè præciperent quæ futura eſſent de ſpontanea ipſorum ignoratione, aut occculta malignitate iudicia, quæ in diuerſas à vero ſpecies mutarant, ſtatuere maiori, & audaciori ſacrilegio emendare; Sacramentum nec ne illa foret aut quæuis alia Papiſtarum confeſſio, in ea Sacerdotem quicquid accepiſſet, aperire Magiſtratibus debere, quodcumque inde miſero confitenti euenturum eſſet periculi, aut mortis. Sic illi vt quidem Theologi peruersè; vt politici, nulli bono; imo damnosè cenſuere, vt ſolidè alias docti ſunt, rationibus etiam ab vtili ductis, quod vnum cæci reſpiciunt & adorant impugnatores diuini ſigilli. Hæc demnm

iuridica

iuridica Garneti confeſſio, fiſci cauſidico traditur, ad inſtruendam accuſationem ſententiæ vltimæ præituram. Erat hic ille idem Eduardus Cookeus, proiectæ frontis & linguæ Aduocatus, qui falſis (quas venditabat erroris & dubij expertes) euidentiis ſuis, nuper contenderat Parlamentum in noſtros protitare, fueratque ab eo exploſus perſpecta earum vanitate; non potuit homo peſſimè comparatus fallere hominum expectationes, & oppigneratum cauſæ huius victoria honorem ſuum veris falſis, ſophiſticis, non omni arte aſſerere.

Solenni ſupra morem pompa Garnetus ducitur ad audiendam cauſam ſuam coram Rege Iacobo. Laudes in eum ab aduerſariis collatæ à Caſaubono ſtolidè vertuntur. Experimenta dignoſcendi Abbotij. Actionis ſumma in ſex horas à Cookeo producta; Additorúmque illi à Comitibus Northamptoni, & Saliſberienſis. Garneti modeſtia in refellenda culpa ſingularis.

CAPVT X.

ADERAT Martij duodetrigeſimus ex Kalendario antiquo dies, incidebátque in ſextam feriam cum hora poſt ortum diei altera, Equites calcaris aurei duo ad Turrim præſto ſunt, quorum alter Vvadeus Turri Præpoſitus, curru ſecum eodem Garnetum demiſſis ſipariis includunt, ducuntque in aulam quæ vexillorum appellatut, ſitam media in vrbe, & iuris alrerius rationibus deſtinatam. Latet etiamnum huius nouitatis quæ cauſa fuerit. Reos enim mos erar, quantæcumque ij eſſent dignitatis aduerſo Tameſi cinctos cuſtodiis populo ſpectante Vveſtminſterium portare. Illud non ita nouum ſtatui iudicandum, non ex plano & æquo, ſed aliquantulum à rerra edito. Conſidebant ſuis in tribunalibus, & maieſtate habirus, viri lectiſſimi; vrbis Præfectus Leonardus Holidayus. Comites Nortinghami, Northamptoni, Suffolcij, Vvorceſtrenſis, Salesburienſis, ille Cæcilius, hic Scetuuinus pacis conſeruator: Popamus iuris Prætor; Cookeus & alij magno numero nobiles, graduſque non infimi: ante omnes vero extra omnem vſum Rex ipſe interiecto velo intereſſe voluit actioni; quod ne ſui Garnetus arrogaret opinioni apud Regem, & meritis;

Catholici autem honori ducerent, Cæcilius in oppoſitum deflexit, de quo nos vtilius poſtea.

Hic Turri Præpoſitus Vvadeus cum ad tribunal conſtitiſſet, ſuam vnà obtulit delegationem, & Garnetum reum; qui ſcandens iudicibus ex aduerſo cognominibus citatur ſuis Garneti, Vvalſij, Farmeri, & Darcij, quæ manu in altum protenta, ſua eſſe annuit, ſeque illum ipſum qui nominabatur. Inde illi ſummatim accuſatio recitatur, hoc eſt vt habet eius fori ſtylus, quicquid ei actor obiicere poterat. Coniurationem cum Roberto Catesbyo ad nonum Iunij molitum, eo quem deſignabat vrbis loco, ad auertendos à Dei, & Regis obſequio populos; eripiendam huic cum ſceptro vitam; principes filios, & nobilitatis florem, morte crudeli de medio tollendos; eodem præterea die communicaſſe cum Greenuuayo conſilia de conſpiratione dirigenda, & cuniculo ad deſtinatum perducendo. Ad hæc erat Garneti vel fateri ſe reum; vel negare, verbo illic ſolenni, & fori proprio capitalis; Reſpondit itaque, *Non reus.* A quo ergo, reſumit alius, diiudicari cauſam tuam placet? A Deo & patria, inquit ex vſu veteri, Garnetus, porro illic patriam repræſentant viri duodecim, iudicem inter & reum medij, iurati ſe de cauſa pro iure ac meritis partium pronuntiaturos. Hinc ſurgens nobilis Ioannes Crookeus ex Aduocatis ad hoc peculiariter delectus vt iudicio initium daret, ab illis cœpit Chriſti verbis, *Nihil eſt opertum quod non reuelabi ur, neque occultum quod non ſcietur.* Intelligi volens virulentæ huius coniurationis occultam hactenus radicem, nunc demum in pectore, & corde Garneti deprehenſam; viri cœteroqui multis, magniſque, à Deo, & natura dotibus cumulati. At enim cui bono? Si diuina illum gratia deſerente, peior inde quàm erat euaſiſſet. Multis illum vocatum cognomentis, nullo quod boni aliquid ſonaret, eius ſiquidem vitam inquinatiſſimam, & mille infamem vitiis, bonum vocabulum nunquam promeritam. Illo tamen præſertim parricidio immani execrandam, quòd eſſet Regi ſuo necem, ruinam patriæ, deletionem religionis veræ ſceleratiſſimè molitus; quorum omnium tenerentur nimis aperta indicia, facta, confeſſiones conſciorum, ipſiuſque adeo confitentis rei. Exhauſta paucis his pharetra, maiores reliquit fiſci cauſidico declamatori turbulento edendas tragœdias. Cuius antequam ſpectemus egregia decota, audiendum eſt nobis dialecti ſubtilis acutum argumentum quod Caſaubono tribuitur. Garnetum breuiter laudarat Crookeus; laudarat fuſius fiſci Aduocatus, hominem eſſe, vt forte in Anglia nemo, ad ſumma Regis obſequia ſummè idoneum, auctoritatis apud Papiſtas ſummæ, prudentem, cordatum, eruditum, ſingularibus naturæ artiſque ornamentis; addiderat Comes Northamptoni, literatiſſimum, multarum linguarum peritia, & diuturnis excultum ſtudiis, ad hæc vultu grauem, compoſitum moribus, conſiliis rectum, ſpecie innocentem; talem denique quem ſua viri tam præſtantis calamitas miſeratione omnium faceret, quàm ira digniorem. His Caſaubonus auditis, horum, ait, hic fuit heroum candor, & æquiſſimorum Iudicum qui in cauſa Garneti cenſuêre; in iis ſimiliter, quæ aduerſus Garnetum

tum poſtea & dixêre, & edidêre in lucem publicam, fidem omnium meretur, & exigit. Ita quidem ille, ſed nimium maledicendi rudis, oppidoque indoctus, tametſi magiſter, quem latuerit nuſquam ſecurius ſubire in mentem calumnias quam cum iis viam præmiſſæ laudes complanarint. Harum enim colore verſipelli, fidei titulum apud audientes ſibi conciliant certiorem, quod vnum ex tribus eſt quæ in perſuadendi arte Philoſophus præcipit. Cuiuſmodi enim ſi ſuperis placet, eæ laudes erant, quæ ad hoc ſolum conferebant, vt adſtantium in Garnetum inimicarent voluntates, vel tanquam ſimulatorem probitatis vt Northamptoni verba non obſcurè ſonant) vel ſceleſtiſſimum, dignumque ſuppliciis omnibus qui tot Dei & naturæ dona decoxiſſet, vt flagitioſior fieret? nec ergo Grammaticus adulator, literatè ſatis, nec ſatis malignè argumentum firmauit.

Actionem ſuam Eduardus Cookeus fiſci Cauſidicus hora diei nona inchoauit, protulitque ad tertiam pomeridianam, nec enim ſpatiis clepſydrarum egebat minoribus ad agendas in eo theatro perſonarum, quas per ſe vnus repræſentauit partes. Theologi quidem, vt vocant, ſcholaſtici; morum Magiſtri; & religionis controuerſæ; Hiſtorici; Oratoris; Philoſophantis; & Iuriſperiti, quo etſi præcipuè intra ius, & leges Angliæ valebat, vult tamen illum Robertus Abbotius ipſius æmulus Epiſcopis omnibus & Patribus Tridentinis excelluiſſe adeò in Theologia, vt dedecorare illum ſibi videatur quod cum ea ignorantium colluuie virum tantum contulerit. Tam parabili tunc Theologiæ medulla pretio, illo in regno ſtabat, vt qui nec primas illius ſyllabas norant componere, nec eius percurrerant alphabetum, ſolo eorum qui eſſent verè Theologi contemptu inaugurarent ſeipſos Theologos. Nam ſi hoc non foret, qua fronte de iis tam indignè atque impudenter deblateraret Abbotius? Hoc vt minus miremur, ſciendum eſt quiddam de iſto Cookei laudatore, ex quo intelligetur & ratio ob quam vitæ ſuæ fœditates, inſanè toties & inuerecundè Garneto imponit ad innocentiam viri Dei proiectè deturpandam, libro cui Antilogiæ nomen fecit. Pſeudologiam verius dicturus, aut vocabularium linguæ maledicæ; demptis enim quas habet calumniis, argumentorum dolis, verborum fraudibus, mendaciorum perpetuitate, conuitiis, & ſacrilegis hæreſeos vocibus; ducenta ex quibus compactus eſt folia in album redeant. Nec potuit aliud Garnetus, & tota cum illo noſtra Societas ab eo expectare qui lutulentis ex Lutheri cœnoſa palude pedibus calcat petulantia intolerabili eorum capita quibus comparati locuſtæ ſumus. Patres ſacræ ſynodi Tridentinæ *gregem vocat Porcorum indoctum.* Precatorios globulos, cruces, icones, agnos cereos ſactos execrabili voce *Pontificia ſtercora.* Cardinalem Bellarminum quantum & qualem orbe toto virum? *Veterem, & obſoletum* impoſtorem. Doctores ſanctiſſimos, Thomam & Bonauenturam; illa Theologiæ iuriſque lumina Magiſtrum ſententiarum, Scotum, Ricardum, Gabrielem, Dominicum Sotum, Couarruuiam, Syluestrum, & Nauarrum; Gregorium de Valentia, Molinam, & Suarem, audet Stentor forenſis deſpuere velut, *Ridiculam auctorum turbam quorum tantum ad latrinas*

vſus eſt. Hominum pecus, ſordes religionis, & Eccleſiæ; quorum inſanis enthuſiaſmis ſpurciſſimè coinquinata fides, & venenata quadam lue tumidata, atque infecta eſt. Huic demum ſummus Eccleſiæ Pontifex Chriſtique in terris Vicarius *homo peccati* eſt, *natus Satana parente* quem & alio quodam ſuo libro Antichriſtum probare contenderat. In quo impietatis nefariæ, & ignorantiæ portentoſæ ita eſt ab vno è noſtris valenter ac dilucidè reuictus, vt tunc hiſcere non auſus, repoſuerit conceptam rabiem, hac in illum, & ſocietatem vniuerſam & Garnetum famoſa philippica euomendam.

Iam ſua illa in laciniosa declamatione, non vacat ſequi extra propoſitum; & longè ab ſcopo exerrantem nam libuit homini de æquiuoco agere, hoc vero quam ineptè ad rem & temerè, ſeu cum negat vlla omnino in cauſa, licere vnquam eius vſum; ſeu cum fingit illum à Magiſtris Catholicis nobiſque permitti, etiam vbi eſt quærentis legitima interrogatio, & vero etiam cum de religione quæritur quam quis profitetur. Diſputauit aduerſus Catholicos nomine Recuſantes, quos ſua quadam anni præcedentis lucubratione reos probarat maieſtatis, ex antiquis & nouis Angliæ legibus, vel ab illo imperitè perceptis, vel quod ab homine Iuriſprudentiæ coriphæo credibilius eſt, malitioſa tortis explanatione. Ad hæc enim recuſant Caluiniſtarum Eccleſias adire, vt imperata faciant Papæ cuius in ſe agnoſcunt poteſtatem, & ſpiritalem in Anglia iuriſdictionem. Id vero, aiebat, quid eſt niſi ſceptrum Iacobo, & coronam partiri, qui magnæ ſuæ Britanniæ, & Rex, & Papa eſt. Illam præterea inſtaurauit poſitionem perniciosiſſimam nec minus infauſtam, poſſe inuiſibilem eſſe veram Eccleſiam, nec ſenſu, nec loco agnoſcendam, iuſtè tamen æternum damnari qui pars eius non eſſent. Eiuſmodi quidem fuiſſe Lutheranam per annos ſupra mille tanquam aurum metallis confuſum variis, quod eadem in maſſa, etiamnum latet, quanquam non poſſit eius bracteola monſtrari. Sed enim ſublime ſui ingenij oſtentum præbere voluit ad obturanda ſcilicet Ieſuitarum ora. Nam quid hac agas, inquiebat imperitorum natione? Qui Lutheraniſmo exprobrant nouitatem, quaſi neſciremus recentiores eſſe Ieſuitas, eorumque religionem poſt reformationem Lutheri natam. Dignum prorſus tanto auctore documentum & dialectico tam ſubtili, in confundenda ſignificatione varia vnius & eiuſdem vocis, omnes ad extremum Catholicæ Eccleſiæ doctrinas Angliæ inuiſas de poteſtate Pontificum Romanorum ſpiritali, & ſacra in principes, vno faſce collectas, Ieſuitis priuatim attribuit, quod hic obiter quidem ſed data opera attingo ob illa quæ inter Cæcilium, & Garnetum de auctoritate anathematis Pontificij acta fuiſſe videbimus.

Cœterum de illis quæ ad cauſam propriè attinent (quorum penes me habeo literas ab iis qui tunc Garneto & præſentes & proximi aderant.) Repetiit Cookeus cognitiones illas examinum trium, & viginti, vt quo lentius cauſa, & deliberatius proceſſiſſet eo poſtremum hoc de illa iudicium maiori pondere auctoritatis firmaretur. Qua voce magnam exciuit expectationem promulgationum haudquaquam vulgatium; ſed quibus eruendis præcipua regni & conſilij capita, ſagacitatem ſuam toties fatigaſſent.

Verum

Verum vbi nihil niſi friuolum & leue auditus eſt Cooxeus depromere, nemo omnium qui aliquid ſaperent dubitauit Garnetum voluntate hominum, non ſententia damnari reum, cum nihil probaretur ex quo poſſet iuſta in eum ferri ſententia. Prius enim quam captus teneretur cum eſſet edicto Regio ad decimum quintum Ianuarij proſcriptus, velut aperti conuictus ſceleris, & ſucceſſiſſent edicto examina viginti tria, & confeſſiones illius totidem, quid inde aliud exiturum putaſſent homines præter euidentiam ſole clariorem? At præter farraginem, & aceruum diuinationum magis quam probationum, nihil prorſus extitit.

Subiecit deinde, huius ſe facinus conſpirationis, actamque in viſcera Parlamenti foſſam igniariæ machinationis, vocaturum deinceps propriè Ieſuitarum proditionem, vt diſtingueret eam ab aliis, idque illa ex iuris regula, *plus peccat author quam actor*, facturum, ex quo ſibi probandum aſſumpſit fuiſſe Garnetum archiproditorem, primumque auctorem, & architectum coniurationis; ad hoc vſurum probationibus concomitantium, & ſubſequentium, quæ omnes perfidiam ſaperent, omnes ad Ieſuitas attinerent; omnes Garneti eſſent, qui Ieſuitis illic omnibus præerat, auctoritate omnibus, imperio, & opere inerat, omnia proinde quæ moliti eſſent ad eum referenda. Neque vero tunc primum Garnetum, proditoris nomen commeritum, ab annis viginti, hoc idem profeſſum cum Elizabethæ anno viceſimo Ro. Pontificis auctoritate conſecratus pedem in Angliam immiſiſſet, vbi reipſa regni lege, factus eſſet proditionis reus, & læſæ maieſtatis. Hoc ſi leuius videretur, quod eſſet illi cum multis commune; at enim ij ſemel; is vero dupliciter proditor, & gemino titulo præ aliis reus; collato enim eius in regnum ingreſſu cum expeditione illa Philippi ſecundi, potenti claſſe Angliam tentantis, incidiſſe vtrumque eundem in annum reperitur. Caſu videlicet, ac fortuito concurſu? quis cæcus id credat? imo temporibus meditato lectis ad ſollicitandas Papiſtarum Anglorum in vindictam iras, & iungenda in tumultum, & rebellionem cum externis arma.

Erat tamen Cooxeo has trgœdias latrante recens memoria, illo claſſis Hiſpanæ appulſu, neque Sacerdotem, nec inter Catholicos vllum, ſuſpectæ fidei vmbram præbuiſſe; contra potius nihil potuiſſe à fideliſſimis patriæ ciuibus optari quod illi non exhibuiſſent. Narratione pariter tragica, enumerauit rerum nouarum motus omnes clandeſtinos, & publicos; tumultus, conſpirationes, ſeu veras, ſiue cogitatas quibus ab annis octodecim turbata fuiſſe Anglia ferebatur, ex quo nempe noſtris præeſſe cœperat Garnetus; animaduertit vir catus, & perſpicax turbatorum alios fuiſſe Proteſtantes; alios fictè Catholicos; alios palam in hæreſi mortuos, alios denique apertè Patribus noſtris non modo aduerſarios ſed hoſtes. Omnes vnum coniecit in Mercurij aceruum, interiecto ſingulis noſtrorum aliquo natione Anglo, vel intra, vel foris extra regnum, vel nuſquam gentium, iis enim ex tempore arbitraria cudebat nomina, & inſontem Garnetum idcirco omnium faciebat reum, quòd eo noſtris in Anglia Præfecto contigiſ-

ſent. Probationis autem ne ſcintillam quidem vſquam interiecit, ſed perinde ab iis expediuit ſe ſe vt fit ex iis quæ conſtant apud omnes, quibus communis hominum aſſenſus fit iuſta probatio. Thomæ quidem Treshami, vnius ex coniuratis quem dolore aut veneno ſcripſimus extinctum, teſtimonium protulit, qui rogatus in carcere, & confidentia mortis euadendæ, ecquam partem haberet Garnetus in notitia coniurationis quæ ferebatur à Thoma Vvintero inſtructa vltimo Elizabethæ anno (nec in rem præſentem quicquam facit) reſponderat, neſcire quidem ſe, ſed facile credere; quam ille vocem deſperata cuius ſibi gratiam pollicebatur vita, ſub ipſum mortis articulum, iuramento, & ſcripto reuocauit, aſſeruitque vitandi patibuli cupiditate improba expreſſam vt gratum Cæcilio faceret à quo eſſet fortaſſis morti eximendus. Meminit item Cookeus diplomatum breuium duorum, quæ abſque vllo argumento diuinabat, ad hoc ipſum Vvinteri negotium ſpectare. Alterius quidem ad Blackuuellum Archipresbyterum; alterius ad Garnetum, vtriuſque eiuſdem argumenti, quo vetabantur Catholici poſt Elizabetham, coronam Angliæ cuiquam committere, *quantacumque propinquitate ſanguinis niteretur, niſi eiuſmodi eſſet, qui non modo fidem Catholicam toleraret, ſed etiam omni ope, & ſtudio promoueret, ac more maiorum id ſe iureiurando praſtiturum ſuſciperet.* Verba ſunt ex Archetypis deſcripta. Iacobo enim Rege Londini acclamato, Garnetus qui forte vtrumque habebat in manibus, nulli deinceps idoneum vſui combuſſit.

Illuc vſque actor pro ingenij ſui libidine vagatus fuerat extra cauſam. Huius enim caput cui aut potiſſimum, aut ſoli probando, & ſtabiliendo incumbi oportuit, accuſationis iuridicæ diſerta verba proponebant Henricum videlicet Garnetum, illo die, & loco, perſuaſiſſe Catesbyo vt proditionem moliretur, & in Regis vitam, Principum filiorum, & Parlamenti coniuraret, euerſumque mox Regnum, & Religionem, rem ſacram & ciuilem in ruinam ageret. Hic demum ſaturas inani decurſu rotas ſuas firmauit Phaëton, hic illum omnes operiebantur, illaque tandem eius argumenta, quorum ſingulis nedum vniuerſis, inducturum ſe profitebatur Euidentiæ ſolem quendam in propoſitum caput accuſationis. Ea porro fuiſſe quæ ſequuntur ægrè puto me fidem facturum, ac non potius mutila, eneruata, & ſi quid haberent venæ melioris emaſculata. Cauſam enim tantæ orbe toto famæ, tam numeroſi Procerum, Miniſtrorum, Iudicum tribunalis, Regiſque ipſius præſentis tam ſolenni ritu, totque melius dicam oraculis, quam nude ſententiis deciſam, eandemque poſt, cùm impugnaretur quaſi parum æquo deciſa iudicio, æquitate iudicij oſtenta propugnatam à myſteriarchis Caluini & Lutheri; à Theologis, & Oratoribus, ab Hiſtoricis & Grammaticis, Rege ad hoc etiam manum & calamum commodante; cauſam, dico, talem cui credibile faciam ſe tam debilibus & infirmis ſuſtinuiſſe argumentis? Multo vero minus inter ſe pugnantibus, & quem reum damnabant inſontem probantibus, demum quibus nihil ineſt euidens præter mendacia qua ſic occuli nequiuere vt non inuicem inſidiarentur, & ab alio aliud proderetur. Garnetum ergo fuiſſe Catesbyo auctorem,

rem, & ſuaſorem coniurationis, præſente vt aiebant, Greenuuayo; hoc inquam, vt probaret, ne mutire quidem auſus eſt declamator, aut verbum edere ad eius confirmationem; non erat in viuis Catesbyus; Greenuuayus aut latebat ignotus, aut extra Angliam tunc agebat; teſtis qui vel ex iis audiſſet, vel alio quopiam, vel eſſet ſaltem coniiciendo ſuſpicatus producebatur nemo, quod nec vllus eſſet, nec ſcriptum cuiuſquam aut literæ, aut quicquam penitus, cui poſſet indicij vis aliqua tribui. Præter quod iam coniuratio coaluerat, & conſtabat; eratque iam ſuffoſſus in aulam Parlamenti ſubterraneus cuniculus, quo die Garnetus dicebatur coniurationis auctor fuiſſe Catesbyo. At ecce quo maximè tumultuatus eſt Cookeus, velut probatione facti qua nulla poterat euidentior proferri, repetendum autem memoria, quod nuper ſcripſimus, Catesbyo ſocios quærenti, duos manus dediſſe (Rookuuodium, & Fauukeſium) ſed hac lege ſi poſſent integra conſcientiæ ſanctitate, vno exitio inſontes cum nocentibus inuolui, & diſpuluerari quod cuniculo imminebat vniuerſum omnium Ordinum Parlamentum. Eam ob rem finxiſſe Catesbyum, aliud quiddam (vt arbitrabatur huic ſimillimum, quod non poſſet tamen Garnetus diuinare id ėm ab eo intelligi) & interrogaſſe an fas eſſet ex conſcientiæ regulis obſidere & expugnare arcem inimicam, multorum comitem ac fontem malorum ſi præter mentem obſidentis non poſſent improbi, à bonis ſeiungi, ſed eſſent vtrique vna clade perdendi, reſpondiſſe Garnetum quod vulgo Theologi, fas eſſe ob neceſſitatem belli iuſti. Catesbyum autem velut res quam verbis expreſſerat, eadem planè cum illa eſſet quam animo premebat; duos illos quos ſibi aſciuerat feciſſe conſcientiæ ſecuros, profeſſum id ſibi à viris doctiſſimis reſponſum. Hic vero Cookeus triumphabundus negare Garnetum euidentius poſſe comprobari tanto Catesbyo ſceleratiorem, quantò *plus peccaret author quam actor* vociferari hoc idem, verſare, recoquere, inculcare, quaſi verba faceret ad truncos, & ingenio ſtupidos qui non aduerterent Garnetum ſanè, docteque reſpondiſſe; Catesbyum ſano doctoque reſponſo, ineptè ac perperam vſum, ſimplices ſocios ad coniurationem induxiſſe. Ab hac tam lucida demonſtratione ad conſimilem aliam gradu facto, ex Actis protulit voluiſſe Catesbyum Garneto arcanum ingens committere, ſummique ad Religionem Catholicam momenti; renuiſſe Garnetum, & prima eius eliſiſſe verba, Præpoſiti ſibi Generalis mandato vetitum, ne quid negotiorum attingeret quod in ſtrepitum vergere videretur, eſſeque fortaſſis huiuſmodi quod ſibi clam optaret credere. Igitur ait reſumens Northamptonus, qui cùm poſſet audire, noluit; potuit mederi & noluit; voluit itaque malum ſequi quod metui poterat, ac dum ſciens & malitioſè non vetuit, non effecit tantum vt ſibi attribueretur veluti conſcio, ſed tanquam auctori, & perſuaſori, ex illo iuriſperitorum vulgari effato, *qui non prohibet cum poteſt iubet*. Nihil ad hæc addidit Cookeus quo in ſpeciem ſaltem medicaretur paralogiſmis inſanibilibus; ac ne aduertit quidem ſua ſe cum cauſa pugnare, illamque dum fabricatur ſubruere. Nam quo pacto hæc duo quæ certo putat certiora, inter ſe collata conſentiant à

Auctorem Catesbyo & inſtigatorem coniurandi fuiſſe Garnetum (quod accuſatio affirmabat) & non auſum illi Catesbyum coniurationem, detegere, niſi coloribus ad vmbratam ex quibus poſſet agnoſcere, ficta nimirum arcis expugnandæ imagine? Volentem deinde Catesbyum de illa clarius cum eo agere repulſam paſſum, nec induci Garnetum potuiſſe vt quicquam ex eo audiret. Si proditionem ſuaſit Garnetus qui poteſt illam ignorare? Si fruſtra tentat Catesbyus hanc illi aperire, quo pacto eius auctor Catesbyo fuit. Nam quæ noua hæc erat argumentandi vis, & forma? Quod enim eodem fatente Cooκeo ponebatur vt certum & neceſſarium non fuiſſe Garnetum conſcium coniurationis, aſſumebatur nihilo ſecius ad demonſtrandum euidenter fuiſſe Garnetum illius auctorem.

Sequitur præiudiciorum acies altera, quæ in ore Cooκei ſingula robur obtinebant probationis vehementis, euidentiam conuincendi vniuerſa, eandem illis vim arrogabant, Northamptoni, & Saliſburienſis comites qui ea Garneto exprobarunt. Primum tranſmiſſuris in Belgium, duobus aut tribus vel tunc, vel poſtea coniuratis dediſſe Garnetum commendatitias ad amicos, ergo iam tum Garneti cura & patrocinio confiſis, igitur fautoris, & conſcij coniurationis. Deinde Edmundum Bainhamum negotiorum cauſa in Italiam profecturum fuiſſe Garneti commendatione Catesbyo deſignatum, velut idoneum ad exponendas fideliter ſummo Pontifici calamitates Religionis, & Catholicorum in Anglia; ad enunciandam ergo coniurationem, poſcenda arma, anathemata procuranda, quærenda officia Principum externorum in conuerſionem Regni hoc eſt reipſa in euerſionem. Poſt retectam denique coniurationem ſuperueniſſe ſeruum Bateſium cum Catesbyj literis ad Garnetum, nec vlterius vrgetur præiudicij huius ſuſpicio. Ego vero in hoc & aliis quæ vera fuerint, quæ ex veris in falſum, non deducta, ſed torta poſtea oſtendam. Superſunt ad vltimum duo teſtes ſibi opponendi qui clam Garneti cum Oldcorneo colloquium ſcripto exceperant. Citatos igitur, fiſci actor, ſumptis inter manus foliis duobus coram interrogat, num quæcumque iis continebantur vera eſſe iurarent. Et iurare ſe quidem reſponderunt, ſed obmurmurare fortitan ſentiens Northamptonus ab circumſtantibus, erratum à Cooκeo vidit monuitque prius legenda teſtibus folia illa duo, quàm exigeretur ab iis iuſiurandum, nam quæ non audiſſent, vnde haberent vera eſſe? Emendandæ itaque erroris tàm craſſi dormitationi, ſuum vtrique ſeorſim ſcriptum perlectum eſt; inſtauratum ab iis periurium. Vera, falſa pugnantia mixtim continebat, quæ Garnetus deinde in iuſtum Ordinem ſecreuit. Sed ex veris ante quæ notauimus nihil præter illud vnum addens quod iure in tormentis non potuerat tacere, reſciſſe nimirum, Greenuuayo confeſſionis ſecretæ data fide, coniurationem paulò antequam vulgaretur.

Poſtquam fanda nefanda quæcumque in mentem, aut buccam venerant debacchatus eſt in cauſa & extra cauſam actor, tandem tandem abſoluit cohortatione ad adſtantes, vt ſibi à tota Ieſuitarum cauerent natione. Nam quæ vllam omnino vlliſve in caſibus Ro. Pontifici poteſtatem eorum Theologia

logia arrogaret, ad coercendos anathematis Principes, iniurioſam eſſe Regibus, & pernicioſam eorum Regnis, & ditionibus. Ieſuitis vero ſuppares eſſe Papiſtas Sacerdotes, quorum tranſmarina inaugurario, & doctrina, peſtilenti contagio incautos corrumperet Anglorum animos quibuſcum verſarentur; & hanc peſtem proflantes vagari paſſim toto Regno facile quadringentos, qui quadringentos Achabi Regis Pſeudoprophetas, non in ſcena, ſed verè agerent, de quibus Micheæ minatus fuerat cacodæmon, *ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum.* Dicendi finem fecerat Cooxeus, cum verſis omnium oculis in Garnetum nobilique ſuſpenſis, & curioſa expectatione quam plenè tùm cauſæ ſatis eſſet rationibus futurus, tùm ſua ſibi ipſi virtute; proclinatione corporis reuerenti, tribunalis augusti conſeſſum clariſſimum ſalutauit. Hinc dicere aggreſſus, videri ait domini Attornati (muneris nomen eſt quod exercebat Cooxeus) actionem omnem poſſe ad quatuor referri capita, pro varietate argumenti eodem numero ab ipſo, vtcumqce pertractati. Nempe ad doctrinam; ad Recuſantes Catholicos; ad Religioſos Societatis IESV, præſertim aliquos; ad ſe demum priuatim, & propriè, ductoque initio à primo capite, ſubinde ad duo alia deſcendit, exponendo, elucidando, conuincendo, vt erat neceſſe rebus malè perceptis, malè præſumptis opinionibus, malè fraudulenterque probatis occurri; obiectis ſigillatim ea diſtinctione, ordine, perſpicuitate ſatisfecit, tanto præterea animi robore, & rationum, vt quamdiu dixit tacitam omnium promeritus ſit approbationem quæ in fronte auditorij totius nedum Catholicorum legebatur, interdum ex ore ſubmiſſe prodibat; multo tamen fuit admirabilior agentis modeſtia, lenitas, & tolerantia, amiciſſimis etiam ſuorum nimia: mentis & vultus eadem tunc, quæ poſt iniquiſſimè damnati; & ignominioſè morientis. Nec fuêre Londini fructu caſſa vt poſt narrabitur, earum virtutum exempla. Optaſſent quidem illum Catholici agere interdum viuacius, & Cæcilium arrogantius tumentem audentius quoque, vt facere poterat, humiliuſque deprimere; culpabantque illum virtute nimia, demiſſione ſui, & aliorum reuerentia peccaſſe. Verum vt eſſet ſuaptè natura moderatiſſimus, animæque tranquillum in modum optimè temperatæ, ſed enim tam crudis occaſionibus, agitatum, & extimulatum, nihil irarum, nihil vnquam indignationis, aut turbati animi prætuliſſe, non potuit niſi ex delectu confirmatæ vſu pietatis & deliberatæ virtutis proficiſci. Parati erant aduerſus Garnetum non Crooxeus modo; Attornatus Cooxeus, & ſummus Iuris prætor, quorum erat ex officio dicere; ſed iidem illi Conſiliarij Regis quinque, & Comites, qui extra Ordinem iuſſi erant à Rege huic iudicio intereſſe, vt peculiarem illi orbe toto æquitatis ſummæ famam colligerent quinque Regni primaria capita qui iuris vtrimque ſuis ponderibus lancem iuſtè integrèque libraſſent. Quod Cæcilius magną pompa verborum extulit, fuerunt tamen alioqui re vera totidem extra fori vſum conſtituti magis reo aduerſarij, & accuſatores, quam iuris fautores, cuius inuiolati, & ineluctabilis illuſtrem gloriam, videbantur ab exteris captare. Mox enim alij aduerſus Garnetum arenam

Xxx

iniere, interrogatis armati, extra rem; ad hoc ſolum quæſitis, vt eum facerent odioſum; libris alij inſtructi quorum perplexa explicatione illum fatigatent, catilinariis alij verboſis, quas recitarent, qualis fuit comitis Northamptoni, ſui quidem parte non minima Garnetum, ſed potiſſima Romanum Pontificem tam execrabiliter prolixè, ac dire lacerans vt edita librum conflaret integrum. Hic ſub Elizabetha Catholicus, ab Iacobo Rege creatus Northamptoni Comes, Philippicam hanc pro Euchariſtico elucubrauit, recitauit, in typos miſit, in qua magis flaccidus adulator quàm verè Theologus; nec Proteſtantibus placuit, Catholicis autem eo diſplicuit, quod hæreticum minimè profeſſus, partes hæretici ageret. Hos Regni & publici Archiadminiſtros audiebat ſilens, placidèque Garnetus; at illi vrgere ad defenſionem, Iudex, Attornatus, Conſiliarij, interpellare alius incipientem reſpondere; traducere alius in alienum argumentum; dimidiare alius reſponſa ne purgationem abſolueret, tam continuata, & iniurioſa moleſtia, vt ſi minus fuit, viſa ſit tamen condicto conſcita, ad confundendnm eius ingenium, & defenſiones eius eneruandas; in quo Cæcilius ardentius, videri volebat non abs re id agere, nec enim, aiebat, niſi comminuta poſſe quæ proponerentur intelligi, laceſſendo interrogationibus crebris, & dubiis, quibus explicandis foras erumperet quod intus latebat, eòque is venit vt moneretur à Collegiis, hoc vero nihil eſſe quam reum opprimere. Pergenti nihilominus nouis quæſtionibus Garnetum quatere, mandauit Rex tandem abſiſteret, & defendendi ſui facultatem Garneto relinqueret. Inter alia porro quibus interrogandis laceſſebat Garnetum hoc erat imprimis, poſſetne, Papa, Regem communione fidelium priuare? Cui Garnetus Chriſti Vicario poteſtatem excommunicandi reſpondit negari non poſſe. At is malitioſum vrgens vaframentum, non eius reſponſo noui aliquid cogniturus, quod in Examine diſertè iam ex eo audierat, ſed inuidiam illi conſciturus apud audientes. Interrogo ego te, inquit, an poſſit caſus incidere, quo fas ſit Papæ ſubiectos Regi Magnæ Britanniæ Iacobo, iuratæ fidei ſoluere Sacramento, & ab illa quam debent Regi ſuo, & domino præſtanda obedientia prohibere? Cui Garnetus ſapientiſſimè ſic pro veritate ſatisfecit, vt ad Regis qui eum audiebat, indiuiduam perſonam haudquaquam deſcenderet. De hoc, ait, quæſito plenius alias vobis ſatisfeci, auctoritate & doctrina capitis, *nos ſanctorum* 15. quæſt. 6. quod & nunc profero, ipſum pro me loquatur, ego verbis eius vobis reſpondeo; & hoc vnum volebat, & præſtolabatur Cæcilius; manum enim mox paratis admouens, Decretorum protulit volumen, legit clara voce, & lingua patria, caput *nos ſanctorum*, adiecit, & margines qui textum explanant, eiuſque anguſtam euoluunt breuitatem, vt circum adſtantem doceret populum de peruerſo, vt vocabat Ieſuitarum in Regem animo, & peſtilentia doctrinæ qua Anglos Papiſtas venænarent. Nec enim aut vnquam (quod de ſuo deduxit) fidos Regi eſſe hos poſſe, qui eſſent pro Papæ arbitrio ad eiurandam Regi obedientiam accincti; Ieſuitas palam eſſe tranquillitatis publicæ inimicos, offenſionum ſatores, magiſtros rebellionis diſceſſionum, & proditionis,

ditionis. Ad hoc vt auctor commiſſæ Catesbyo coniurationis Garnetus liquido haberetur, ſat eſſe arbitratus quod hoſtilem in Regem animum, promptumque ad eum prodendum nihil diſſimulaſſet. Hæc Cæcilius extra propoſitum extraque omnem conſequentium rationem, haud tamen ſic aptè ad populum, vel adulationis amatorem, vel ignarum, vt non & ſannas ab aliis irriſus referret, infauſtas ab aliis imprecationes vtrumque in probrum innocentis. Iam quibus, quam acribus validiſque defenſionibus CooKeum ignorantiæ, falſique reuicerit Garnetus, in tribus illis quæ ſignificaram primis capitibus, de Doctrina, de Recuſantibus & Societate IESV, longiùs foret, nec neceſſarium referre, vrget enim grauiùs vltimum de CooKeo ipſo, actaque per eum cauſa iſta caput, nunquam ſatis compertà, & ne à Catholicis quidem integrè comprehenſa in qua non debeo quæ debacchatus eſt CooKeus eiuſque Collegæ, ita inſectari, vt non multo accuratius à nobis peiora defendam, quæ per annos ſeptem conſequentes ſcriptores hæretici promulgarunt, dum ſuccidaneo ſubinde ſuccurſu contendunt iudicij huius fulcire lapſam famam, & (clarius loquar) Iniuſtitiæ patrocinari, atque Iniuriæ, ſuum partim negotium callidè acturi, partim aucupaturi gratiam apud Regem qui iudicij huius æquitati honorem ſuum quadammodo ſua præſentia obligaſſet. Agam nihilominus, euidentique (audeo dicere) patefaciam demonſtratione Garnetum, neque confitentem, ſed neque conuictum, fuiſſe illo damnatum iudicio, illud excipio læſæ maieſtatis quod Sacerdoti Catholico tunc imputabatur, ſi foret in ſacri muneris exercitio deprehenſus, quo rationibus diuinis & conueniebat, & iure debebatur, ſed noluere Iudices ob ſimilem cauſam *videri damnatum.* Hoc ergo imprimis videndum.

P. Henrici Garneti defenſio Iuridica. Nec ore confeſſus, nec ſcripto; nec teſtibus, nec factis conuictus damnatur. Perpetua in dictis aduerſariorum pugnantia. Veræ & fictæ damnationis eius cauſæ. Hinc fides cuiuſmodi huic, & actis cauſæ debeatur ex P. Ioanne Oglebyo. Damnatur ad ſupplicium læſæ maieſtatis, & reducitur in Turrim.

CAPVT XII.

MAIESTATIS reum multis nominibus conſtituebant Garnetum leges ſub Elizabetha, & Iacobo à Parlamentis latæ, natione Anglus, extra Regnum Sacerdos creatus fuerat anctoritate Ro. Pontificis: reuectus in Angliam miniſterio ſuo incubuerat per annos viginti ſacris operando, aures confitentibus præbendo, reuocando hæreticos ingenti numero ad Catholicam vnitatem, & gratiam, hoc eſt ab Regis imperio Anglicanæ Eccleſiæ ſupremi capitis ſubducendo; ſcriptis clam editiſque libris docendo, non poſſe conſcientiæ iure, & Religione ſalua Proteſtantium adiri cœtus; poſtremo vltimam Roberti Catesbyj coniurationem, confeſſione Greenuuayj cognitam vltra horas lege præſcriptas occultando. His ille totidem criminum titulis reus tunc erat in Anglia infamis ſupplicij, quod proditoribus & Rebellibus debebatur. Hos illi ſcelerum titulos obiecit Cooxeus, hos, & Cæcilius, vterque obiter, vim certè in iis vllam neuter fecit iam ſi eius morte nihil præterea quærebatur, niſi vt ſatisfaceret legibus qualeſcumque tandem eæ eſſent, quo cauſæ illius tanto præter morem apparatu, fragore, & pompa inſtitutio, agitatio, & latratus, horarum octo. ſolidarum? Cùm poſſet duabus abſolui ſyllabis nempe *Reus*, quod vltro erat reſponſurus Garnetus, ſi foret ex eo quæſitum an ſe illorum quæ cenſui reum cognoſceret, vltro inquam, & ſine cunctatione reſpondiſſet. At enim quod illa criminum nomina in eius cauſam nequaquam ſubierint, & ne vlla quidem in eius ad mortem condemnatione illorum mentio facta ſit, ſed eorum dumtaxat quæ ſemper negauit fortiter, quæ nullis vnquam probationibus aſſeri potuerunt, & facta non facta, pro legitimè probatis haberi valuerunt, hoc nimirum latebat ſacrilegum in iudicio illo myſterium, volebant reum eius

culpæ

culpæ mori, quæ eſſet rei Catholicæ maximè infamis; quod Religionis ſanctæ probrum, aliunde non poterant accerſere turpius quam ex illa Garneti condemnatione, quem ſi ob alias quas enumeraui damnaſſent cauſas, ſua illa ſceleſta ignominiæ inurendæ voluntate fruſtrarentur, foretque mors illa Garneto, & Eccleſiæ glorioſa, illaque imprimis qua coniurationis notitiam confeſſionis arcano inuiolabili cælaſſet. Neruum igitur omnem dexteritas impia vireſque exeruit vt patibulo addici videretur tanquam particeps coniurationis (haud quidem agnitæ per confeſſionem Chriſtianam, nam & fore hoc ipſi honorificum ſentiebant) & quo nihil poterant grauius & inuidioſius comminiſci, eiuſdem inuentor, moderatorque conſiliorum Catesbyj. Hanc in mentem cum ſe induiſſent ſanguinolentam, & pluſquam barbaram, rati ſibi accuſationes pro certis probationibus futuras, fraudes pro rationibus, quàm longè à mente, propoſito impio aberrarint, poſt paulùm videbimus. Cur autem molitionibus vſque adeò væſanis ſategerint, vt Garneto coniuratio attribueretur tanquam eius conſcio, ſocio & auctori, ob eamque damnatus exiſtimaretur, hæc fuit ratio. Tam portentoſæ crudelitatis conſilium, & belluinæ feritatis, quo Regni totius repentina verſabatur ſtrages, nobilitatis flos, & ſapientiæ, amici iuxta & aduerſarij; Catholici cum Proteſtantibus, Rex ipſe ac Principes filij, promiſcuè omnes efferebantur eodem funere, hoc, inquam conſilium infamaturum erat apud omnes Religionem Catholicam, & propudioſo ſtigmate inuſtarum, cum rei Catholicæ ſtudio eò ſceleris veniſſent coniurati, quod ne vllam haberent excuſationem in hominibus laïcis, indoctis, pietate motis præcipiti, direptione proritatis; totius propterea culpam, & pondus facinoris Ieſuitarum hoſtes in Ieſuitas contulere; quorum doctrina, maturitas, decernendi, & ſuadendi frigus nullam admitteret excuſationem; & quorum opera & labor, vt falſo credebant, fidem Catholicam toto Regno illorum concuſſam impreſſionibus per ſe ſuſtentaret. Denique in Garnetum qui omnes ideò ſe vno repræſentaret Ieſuitas, quod annos octodecim, *Prouincialis* vt putant, iis præfuiſſet, vt monſtroſè alij & inepiè ſcribunt *Papalis*. Ex his facilè Garneti cauſa in Religionis traducta cauſam, idque Comes Salisburienſis Cæcilius, ex ipſo in quo ſedebat tribunali, Deo prudentiam hominis excæcante conteſtatus eſt Garneto ipſi, affirmans quod eius interpres, & adulator Abbotius memoriæ prodidit, haudquaquam fuiſſe alioqui tam auguſtum theatrum datum homulo nihil, qualis erat Garnetus, vt cui locus infimus, & ritus iudicij vulgaris deberetur. Sed quod tanto peractum ſpendore, tanto virorum ſublimium conſeſſu, Rege tanto ſua præſentia dignante, *Cauſæ ipſi datum eſſe, datum honori Regio, & Religioni, & vt ſuus honor eſſet veræ fidei.* (Hoc eſt Caluiniſmo) *poſtquam in luce iſta clariſſima viderent omnes: Religio Romano Ieſuitica, quanta cum ſcelerum immanitate, & perfidia coniuncta ſit.* Quibus adiecit Cæcilius, quod ab vno ex auditoribus habemus ſemel & iterum ab eo repetitum Romæ Cardinalium nemini quantauis in cauſa iudicando, tam illuſtrem conſeſſum datum iri, vt datus fuerat Garneto. Quid autem hominis Garnetus? Cuius cauſa

Xxx 3

tot vitis tantæ dignitatis, labor, negotium tædium crearetur? Sed quod nulli eius dabatur merito, id eſſe patriæ pietati, id Religioni datum, ratione conſequentium ex iudicata eius cauſa. Quanto enim in luce clarior diſcutiebatur, tanto apertius, ait vertens ſe ad Garnetum, veſtra patebant flagitia, & in his errores Religionis Papiſticæ, à qua merito abiudicabatur auctoritas iuſtitiæ, & ſanctitatis, quam illi falſo tribuitis, iure autem Euangelio noſtro reddebatur, quod nihil habet cum doctrinæ veſtræ peſtilentia commune, & monſtroſitate veſtrorum ſcelerum. Hæc ad Garnetum Cæcilius, qui doctrinæ nomine ſigillum, intelligi voluit confeſſionis ſacræ, mortalium nemini referandum, (confeſſionem enim Lutherani, & Caluiniſtæ ex Sacramentorum numero excludunt, nec niſi ſecum ipſi, & in genere confitentur.) Monſtroſitate ſcelerum indicauit coniurationes aduerſus Principes, & Regna conſcientiæ nomine ſuſceptas, quaſi à nobis probarentur, & non potius damnarentur tanquam nefariæ; ab his vero ſe (faxit Deus) eſſe ita immunes vt mente & manibus eſſent in hoc genere caſti, & integri; quæ ille dum diceret, toties ſemel mentitus eſt, quoties Proteſtantes ſuos noſſe debuit in Mariæ caput Catholicæ poſt Eduardum Reginæ Angliæ, Religionis cauſa coniuraſſe, quot enim exhauſit annis Regni quinque (ſi probè recenſuit qui ſigillatim illas numerato ſcripſit) fuêre multo plures, quam quibus Elizabetha eius ſoror pulſata eſt annos quatuor ſupra quadraginta. Tandem ipſi Garneto fuit ita perſpectum, velle Regem eiuſque Conſiliarios damnatione ſua Catholicos omnes, & Religionem Catholicam damnare, vt ſcribens ad Sacerdotem pariter fidei nomine carcere detentum, nulla me, inquit, innocentia abſoluet, quo minus reus pronuntier. Obſtat enim hoc mihi Caïphæ, *Expedit vt vnus moriatur homo pro populo*; quam vocem in acta relatam iuridica, horrere ſe magnis clamoribus finxere Proteſtantes, velut impij hominis, & execrabilis, arrogantis ſibi quæ conueniebant Chriſto ſoli, auertêre ſi quidem oculos à ſenſu Caïphæ quo in illos verè ac bellè quadrabant, & malebant ad ſenſum attendere loquentis per ſuum Sacerdotem, non percipientem quid diceret. Huic perſimilis Comes maris Præfectus, ex quinario illo vnus quos iudicio Garneti Rex voluerat intereſſe, Reum enim Iurati duodecim cùm pronuntiaſſent, & mortis ſententiam Prætor Iuris Popamus in eum intorſiſſet. Hodie, intulit Comes ille, plus illa in ſcena patriæ contulit Garnetus, quam annis viginti quibus in Anglia concionatus eſt, depreſſione videlicet, nam hoc innuebat, Religionis Catholicæ quam ex eius morte ignominioſa, referebant triumphantes Caluiniſtæ. Verum enim vero in ſerium & indubitatum ſenſum, Deus verba ludentis, magnificè conuertit; pretioſa enim Garneti morte, plus rei Catholicæ ac Religioni acceſſit incrementi, quam viginti annorum exantlatis pro ea laboribus.

Poſita igitur illa quam diximus aduerſariorum ſacrilega mente ac perfidioſa; erat culpa Garneti, ſic in liquido ponenda, ſtatuendaque in tanta luce, vt de legitima ipſius condemnatione non poſſet ambigi; ad hoc, opus alterutro cum eſſet, vel vt confitens reus, vel vt conuictus probaretur; via

vtraque procedere, ſecurius viſum eſt. Ac priori quidem quæ ſimplicior eſt, incredibile omnino contraque omnem videretur fidem, aduerſarios vti auſos, & confeſſum affirmaſſe Garnetum, niſi hoc ipſum impudentiſſimè in typos datum proſtituiſſent omnium oculis; Garnetum inquam toties negantem, toties iuratum, nec in turris ſolum obſcuro & carcere, ſed in auguſto illo quod celebrauit Cæcilius procerum omnium tribunali, pro quo cauſam dixit, deinde in illo decem millibus teſtium circumſepto iuſtitiæ theatro. Sublata voce negantem pernegantem, iuratò toties, tam diſertè profeſſum in illa coniuratione, ſe neque conſcij, nec ſocij, multo minus auctoris partem vel minimam habuiſſe, nec reſciſſe de illa quicquam niſi quod ſeriùs confeſſionis arcano ſignatum accepiſſet, Garnetum inquam, confeſſioni ſceleris falſo ſibi impoſiti tam fortiter, perſeueranterque reluctantem fuiſſe nihilo cunctantius, à ſanctiſſimis illis, & integerrimis aduerſariis confeſſi ſceleris nomine traductum, & ſpontanea declaratione coniurationis ſocium, conſcium, auctorem *ore proprio manuque confeſſum.* De quo hic primum iuuat illum audire, qui editiori ex loco & eminentiſſima regni ſede auditus eſt, etſi nomen ſuum occultum voluerit. *Vt vt omni*, ait, *ratione ſe purgare laboret* (Pontifex) *quo minus eius adminiculis fulta illa coniuratio fuiſſe videatur, tamen negare non poteſt, primarios eius in hoc regno Adminiſtros, & præcipua mancipia, Ieſuitas, ipſiſſimos illius auctores, deſignatoreſque fuiſſe*, quo etiam crimine is qui Princeps fuit cohortis, (hoc eſt iis qui præerat Garnetus) *mortuus eſt in confeſſione facinoris, alios conſcientia egit in fugam.* Hæc calumniator prærogatiuo iure nobilis inter ſummos; cui Bellarminus Cardinalis, Reſpondeo inquit, *tam multa hic mendacia, ſine vllo teſtimonio, vel probatione congeri, vt neceſſe ſit auctorem apologiæ, omnem omnino pudorem, & conſcientiam exuiſſe*, dein purgato ad purum ab omni ſuſpicionis vmbra Pontifice, *pergit dicere Garnetum Rege audiente in longo iudicio ſemper profeſſum, neque ſe, neque ſuos, auctores, conſultores, complices, conſcios fuiſſe. Ex quo tractatum illum in confeſſione audiſſet, dediſſe operam vt deſiſterent. Idque in iudicio inſtante morte, audiente populo teſtatum. Atque vt fidem Catholicam profeſſus eſt, & hæreſim Anglicanam liberrimè deteſtatus, ita eadem libertate, negauit ſe auctorem aut complicem, aut conſultorem, aut vllo modo conſentientem ſceleris fuiſſe Et tamen auctor audet dicere, mortuum eſſe in confeſſione facinoris, cum dicere debuiſſet in abnegatione & deteſtatione.* Hæc ille offenſus mentiendi libidine tam effræni, vt ſuo etiam cum aperto falſitatis notæ dedecore, notam apertamque veritatem fruſtra ſtuderent opprimere. Hoc vero quam rectè, conueniat homini, aut vnquam liceat, famæ ſuæ curam vel mediocrem gerenti, viderint ſanè quibus fama ſua pro Deo eſt. Quantum enim ſpectat ad conſcientiam facilè dederim, ſectatum ſuarum propugnatoribus hæreticis, veri ſtudium flocci eſſe. Vt enim merè politici, omnia vtili metiuntur, & ex eo fas nefas, æqualiter probant & æſtimant, ſi æqualiter conferat ad vtilitatem; ſic illis primum eſt Euangelij quinti dogma; mendacio vti velut æquo & licito; fallere, & vera in falſi ſpeciem transformare, modo faciat in ſectæ gloriam, & depreſſionem Ca-

tholici nominis. Patum fuit peruerſis Garneti accuſatoribus mentiti, eum *ore proprio confeſſum*, in partem veniſſe coniurationis, niſi mentirentur, etiam *manu propria* confeſſum. Verba ſunt fœtidi illius apud Regem aſſentatoris Caſauboni; ſunt & Cookei, & quidem vt in actis leguntur extra dubium habenda, *Meridiano*, inquit, *ſole clarius eſſe Garnetum fuiſſe auctorem, & Architectum coniurationis, idque ex eius confeſſione quam præ manibus habemus.* Deo laus, ſic enim certiori oculorum iudicio profligabitur quæſtio, vox enim prolata moritur, viuit ſemper ſcripta, & ad oculos loquitur. Iam ſi reus tenetur coniurationis, manus propriæ confeſſione Garnetus, vbinam illa confeſſio? Noſtris, reſpondet Cookeus in manibus. At cur eam non profert? Cur horas ſex per deuia omnia exercat, & temerè, & fruſtra, vt fumum aliquem odoretur coniurationis ab Garneto motæ? Nec ſuam illi ſi habebat confeſſionem ob oculos ponit? Garnetum audit pernegantem, eſtque adeò ſui, & omnium oblitus, vt confeſſionem illi ſuam nuſquam obiiciat, qua illum eſſet tum criminis, tum mendacij probroſè conuicturus. Sed nec illi vnquam obiecta eſt, nec vnquam exiuit ex Cookei manibus, nec cum nuſquam eſſet, exire potuit; ſcribere tamen poſtea auſus eſt ſe illam habere. Ad hæc Regem cum circumſteterint tam multi, quorum vnus ſe iactat omnes ad cauſam hanc ſpectantes tabulas fuiſſe ſibi à Rege creditas; abſque numero alij cum typos fatigarint, vt reum coniurationis inculcarent Garnetum, cur breui ſaltem folij vnius anguſto confeſſionem ponere omiſerunt? Habetur, inquiunt, & totum ſola negotium conficit. Cur ſola omittitur? Cur decumanus negligitur, & iacet arietis impetus, feſtucæ ad impugnationem adhibentur. Inuitatus eſt legatus Hiſpaniæ inuerecundè magis quàm comiter ad duodetriceſimum Martij, dictum poſtremo Garneti iudicio vt confeſſionem eius audiret ſpontaneam quæ eſſet in os illi exhibenda, velut architecto coniurationis. Perducitur ad finem iudicium, de confeſſione illa ne verbum quidem. Quærit legatus, vtrum haberetur? reſponſum legato, haberi omnino, promiſſumque vt illam videret die proximè ſequenti, at is neque illo, nec aliis vnquam diebus illam vidit. Audiemus Garnetum inſerto iam in laqueum collo, conteſtantem Deum & homines, coniurationis fuiſſe ſe penitus inſcium, niſi eius ſolum quod ex confeſſione ſacra cognouiſſet; obiurganti vero Miniſtro vt ſileret, cartam alioqui confeſſionis eius, conteſtationi illi contratiam, opprobaturum ſe illi in faciem; vrſiſſe plurimum Garnetum, id ageret, illam produceret, exhiberet, exhibiturum certè quod nunquam ſcripſiſſet, & hoc ſecundo & tertio iteraſſe. At hic falſarum intentator minarum huc illuc ſe torquens, finxit tandem ſe cartam illam quam minabatur prolaturus, conſignaſſe vniuſpiam manibus qui nunquam inuentus eſt. Fuit hæc illius temporis Miniſtrorum agendi ſinceritas; fuit & fides quam acta præſtabant, quibus inſcriptum legebatur quicquid lubitum iis foret in ea referri. Et poſt hæc piaculo nobis vertunt quod non ſimus adeo ſtolidi, adeoque in bruta degeneres, vt fidem iis actis, nempe quia acta ſunt, ſacroſanctis, fidem inquam indubitatam præbeamus.

Ego

Ego vero nolim contra illa pugnare niſi aſſertores, & vindices; ipſimet contra illa, & ſecum ipſi pugnent, quo argumento nullum ſuggerit breuius nata & ſcripta lex, ad mendacem validè reuincendum. En ergo illum ante omnes inſolentiſſimum confeſſionis Garneti commemoratorem Abbotium, certiſſimæ, inſuperabilis, indubitabilis, quia propria manu ſcriptæ; illum, inquam, mens ſana, & memoria ſic prorſus deſeruit, vt oblitus ſit, ſe libro eodem ſcripſiſſe Garnetum Regis clementia malè vſum, qui torqueri eum vetuerat, *Certum habuiſſe pertinaciſſimè negare omnia, & formalibus fabulis, mendaciis, periuriis impudentiſſimè occultare.* Hoccine vero eſt *ore proprio & manu propria confiteri*? Popamus iuris Prætor in eius ſolenni iudicio, ipſummet alloquens. Ex eo, inquit, quod tu Catesbyo fueris tam intimè amicus, facile induco animum vt putem te illi coniurationis primas inſpiraſſe cogitationes, negauit Garnetus liberè, & apertè. Hoccine eſt *ore proprio, & manu propria* fuiſſe *confeſſum.* Pronuntiat Comes Saliſburienſis Cæcilius, *videri ſibi certum quemadmodum occultatorem ſe faſſus eſt, ita futurum vt ſe authorem fateretur ſi torqueretur.* Non igitur faſſus; dicitur tamen hoc ore proprio, & manu propria confiteri. At ſi erat coniectionibus agendum æquis, & forenſi iure vſitatis, cur non potius ita Cæcilius? Si Garnetus in carcere dum ſe putat ſolum cum Oldcorneo ſine arbitris loqui, Oldcorneo credidit quod confeſſionis ſecreto de conſpiratione cognouerat; alia profectò, ſi quæ forent fuiſſe illi crediturum, aut indicaturum ſaltem vel obſcurè. Seceſſuros demum poſt excuſſam cauſam Iuratos duodecim ad conſulendum, eſſetne reus, en verbis quibus acta ferunt affatum illos fuiſſe Garnetum, vt iuſtam de ſe ſententiam dicerent. *Quæ vel affirmaſſet vel negaſſet; ver iciter affirmari vel negari, ſecum reputarent. Quorum autem nulla ſatis lucida, & ob oculos poſita conſtaret ratio, iis haud temerè fidem adhiberent; neue ex coniecturis aliunde temerè petitis eum condemnarent.* Quæ vel omnia fuerint, vel pauca ipſius monita, potuitne quis niſi cerebro motus ab iis petere, ne ſe parum certis, & temerariis damnarent coniecturis, ſi iam eſſet *ore proprio, & manu propria* confeſſus?

Haudquaquam vero ſic videndi vſum iis ademerat vel cogitata diu malignitas, vel inconſiderata imperitia quin probè cernerent Garneti condemnationem, tot licet æqui fucatam coloribus, habitum iri nihilominus pro iniqua. Nam quod Regem celarat de proditione, confeſſionis ſigillo ſibi datum, Catholico nomini, quod infamare ſtatuerant, futurum erat glorioſius, quàm vt ſuſtinerent inter cauſas mortis numerari; arte noua ſed æquè infelici, ſubiicere mortuum, nouis examinibus voluere, & cofeſſionibus racenti quidem tunc attributis, ſed mente fatidica præceptis, iure damnatum oſtendere. Nam & *Hunc etiam,* ſcribit auctor inſignis, *Anglicani iudicij morem didicimus, vt ante damnetur, tum interrogetur reus.* Diſſlauit, eſto, vno ſpiritu Garnetus moriens vniuerſas accuſationes, poſtrema illa innocentiæ ſuæ conteſtatione, & falſitatis obiectarum ſibi ſcripturarum; relegunt tamen illas haud ſecus vt adhuc ſuperſtitis, & pro ſummis conuicti criminis probationibus venditant; earum ex ſchediis alij contexunt li-

teras quas aiunt ab ipſo exaratàs; his alij literis ſuos paſſim libros interſtingunt vt faciant vendibiliores; ſcriptas quidam notant diebus quindecim poſtquam eſſet damnatus, & inducunt illum pueriliter, & vltro confitentem, quod ter, & vigeſies pernegarat. Lancilotto Andrei debetur prima laus iſtiuſmodi literarum, cui propterea quem laudaui ſcriptor, *Eſt tua quædam*, inquit, *in regio, mendaciorum diuina vis, vt voces ea quæ non ſunt tanquàm ea quæ ſunt.* Harum epiſtolarum profertur vna, *Ad dilectiſſimos Patres, & Fratres Societatis* Iesv. (Et nulli erant fratres) qua ſuam excuſans in confeſſione ignorantiam mentis, & debilitatem animi, *Quod ſi non ita ſenſiſſem*, inquit, *colligere me oportuiſſet ſenſus meos ad aliam formalem fabulam excogitandam*, quibus verbis nihil fingi aptius potuit ad ſtoliditatem inuentoris, nihil alienius ab ingenio Garneti ſinceritatis potius prodigo quam parco. Inducunt ibidem, iactantem fuiſſe ſui ingenij commentum, ſeu *fabulam formalem*, hoc eſt mendacium quo ab examinatoribus ſe expedierat, profeſſus ad ſe non aliter quæ noſſet de coniuratione quàm per confeſſionem peruenisse; *Fuit*, enim inquit, *aliunde mihi petenda origo cognitionis meæ; à conſpiratoribus laicis non poteram, quod ſæpè illis dicto, ſcripto, ſanctè proteſtatus eſſem, me illos non proditurum vnquam.* Hinc ergo ſequitur præter Catesbyum cum duodecim coniuratis conſilia habuiſſe communia. Sed vociferantur in oppoſitum *Cookeus, Caſaubonus, & Abbotius, Garnetum de vniuerſo negotio cum vnico ferè duntaxat Catesbyo ſolitum fuiſſe communicare, cæterorum conſcientiam ſollicitè refugientem.*

De Catesbyo videro; nunc & acta & vindices actorum cum aſſerant nunquam auſum Garnetum cum aliquo ex coniuratis de coniuratione aliquid mutire; quo pacto illis iuratus promiſerat inuiolabile ſecretum, componendis profecto inter ſe quæ magna copia in Garnetum ſunt ſcripta, videre videor auctorum capita, vertiginis ſpiritu circumacta, qui dum mouentur ſoli, putant omnia circumuerti, & hoc potiſſimum hæreticorum eſt. Hinc iam non eſt ratiocinari, ſed ceſpitare aſſiduè ac memoria labi, prauitate affectus, ita ſibi animum vendicante, vt quod vna negatum eſt pagina, altera affirmetur. Audiemus poſt paulum affirmantes, fuiſſe à Garneto nobiles illos ſeorſum ſingulos coniuratione implicitos. Poſt paulum alibi edoctos lethalem ictum ſuis mendaciis exire; vnde igitur nemo illorum nobilium id conteſtatus ſit dum ſubiaceret examini? Audiemus reſpondentes fuiſſe hanc in omnes euentus Garneti cautionem vafram & prouidam, vt ſecreti totius primarium cardinem præterquam Catesbyo crederet nemini.

Altera quadam ſtyli conſimilis manuſque epiſtola inducunt illum apud Annam Vaux, Baronis materteram (præſtantiſſimam, illorum ingratiis, matronam) inducunt, inquam, pariter excuſantem, quod examinibus impar viginti tribus non potuiſſet non fateri, ſe coniurationis aut ſocium aut machinatorem. Nam *quid poſt tot euidentias* facere potuiſſem? Hæc nempe ſint Garneti verba? qui diſertè ac publicè contraria omnia teſtatus Cookei imputationes vocauit *temerarias coniecturas*, ad ſui damnationem inutiles; cuius ergo nunc manu aut lingua hic euidentiæ vocantur, & qui ſe pro tri-

bunalibus

bunalibus profeſſus eſt innocentem, hic ſe aſſerit confeſſum proditorem. Neque hoc tantum, quod tamen tanti eſt, contentus Abborius, Doctore ſe tanto indignum putauit ſi poſt alios vltimo loco ſcribens, nihil iis adderet; addidit igitur de ſuo epiſtolam quæ vbi ſit; ad quem, qua de re ignoratur; verum vbicumque vel nuſquam, vel de re quacumque, & ad quemcumque ſcripta, Garnetum facit primum proditionis artificem ſic enim Abborius, *Extant alicubi, vtinam mihi hoc tempore, non per infortunium deſiderata, Catesbyj literæ, ſcriptæ ad ſpiritualem Patrem ſuum (quem vero eſſe illum intelligas niſi Garnetum?) Quibus gratias illi agit de tanto ſibi commiſſo arcano, & immortali officio ſe ei deuinctum profitetur quod tantam ipſi fidem habuerit.* Beata tempora! ſi poſſemus ea deſignare, quibus nobiles viri, ſuas literas inſcribebant *Patri meo ſpirituali*, alio quouis & nomine, & indice omiſſo. At ſi ſpiritualis Pater, idem erat, & confeſſarius, confeſſarius certè Catesbyj, Teſmundus erat non Garnetus, nec eum latere id poterat qui reſponſa Iudicibus à Bateſio legerat Catesbyj ſeruo. Iam quod ſpectat arcanum illud grande; neceſſe eſt dicere, fuiſſe Abborium diuini apud ſuperos meriti, qui murum ab ortu, loquendi vſu donauerit, quale eſt Arcanum, quod ne ſyllabam quidem in ore habet, qua latentem animum exponat, audiit tamen illud Abborius, & ex eo, loquente ſcilicet, cognouit totum ſe negotium coniurationis integrè complecti. Et hæc quidem de priori parte fueritne Garnetus confeſſione oris proprij, & manus propriæ liquido conuictus. Sequitur alterum vt palam faciam, nec teſtium vocibus, nec euidentia factorum fuiſſe ab Iudicibus damnatum. De teſtimoniis aduerſarij nubem formant cuius denſitate, præfocatum ferunt merſumque Garnetum. Quot porro & quanti fuerint ij teſtes ex quibus nubes coaluit; ſi quæras? *Proditores* inquiunt *ferè omnes*, ij nempe imprimis coniurati, cum quibus audiuimus paulo ante Cookeum, Caſaubonum & Abborium affirmantes, *certo certius* Garnetum cauiſſe perpetuo ne quis ſibi flatus apud illos de coniuratione excideret. Secundo iidem coniurati quorum prius in actis teſtimonia legebantur quam auditus eſſet cum Oldcorneo Garnetus in carcere colloqui. Faſſus eſt tamen haud raro Cæcilius nec à coniuratis, neque aliunde, ante id temporis aut teſtimonium aut indicium emerſiſſe, ex quo poſſet iuridicè in Garnetum agi. Eſtque hic oppido ſpectabilis admirabilitas, improuidi, & obliuioſi mendaciorum ſuorum impugnatoris Abborij, qui Cæcilio adhærens impotenter, idem confitetur. *De Garneto*, ait, *non ita liquido conſtitiſſe, vt ad formulam iuris inſtitui probatio poſſet.* Tertio iidem illi coniurati, qui ſolenni iudicio damnandi, teſtificati ſunt frequentiſſimo illi tribunali, & populo, Societatis Patres eſſe ab illa ipſorum cauſa penitus inſontes. Suo loco rem ſuperius narraui. Coniurationem faſſi erant confeſſionem illam ſuam ab iis agnoſci & haberi ratam in iudicio oportebat, ſed hanc inſtructor accuſationis fraudulentus multis aduerſus Patres miſcuerat, vt dum ſe ex illa eſſe affirmarent verè reos, eadem opera veram teſtarentur vniuerſam accuſationem, quæ illis dum prælegeretur, fraude animaduerſa conclamarunt *non rei.* Quæ fori eius formula eſt arguens falſi ac-

cuſationem. Quod iudicibus accidit valde mirum, Guidonis præſertim Fauuxeſij cauſa, quem notiſſimum erat in flagranti delicto captum; at is criminis ſui confeſſionem ſecernens ab aliis & agnouit & ratam habuit; quæ contra Patres illi addebantur negauit, & falſi notam propterea accuſationi affixit quod item cœteri præſtitere, ſed cunctis Digbyus nobilis, tum clarius, tum & prolixius, quamuis hoc eius teſtimonium aduerſarij aut negent aut taceant; infelices! quos latuerit fuiſſe iam Cæcilij ſui oraculo promulgatum, haud quidem in gratiam Garneti, ſed in Digbyj execrationem. Habeturque id oraculum in actis, quibus contradicere nefas putant. *Qualem*, aiebat, *credibile eſt Euerardi Digbyj obſtinationem pro tribunali habendam eſſe, qui à Ieſuitis omnibus ea remouere crimina, ſibi minimè verendum cenſuit?* Ex aduerſariis igitur, (ſunt enim illorum ſuperius dicta) habemus teſtes in Garnetum coniuratos, quibuſcum nihil vnquam de coniuratione locutus eſt; coniuratos ex quibus nihil vnquam exceptum eſt, quod ſat eſſet ad iuridicam de illo mouendam quæſtionem; coniuratos qui palam in publici luce illius, & omnium qui ei ſuberant innocentiam pro teſtimonio laudarunt; & hæc teſtium nubes obruit ſcilicet Garnetum? An fulminat etiam illorum in capita qui hæc ſpargunt?

Sed audiendi ſunt ſeparatim, breuiter tamen huius nubis teſtes, ſuas enim quique inducuntur peculiares, & diuerſas proferre accuſationes. Treſhamus igitur ex coniuratis vnus, interrogatus an crederet Garnetum negotij conſcium aduerſus Angliam à Thoma Vvintero cum Rege Hiſpaniæ tractati, Elizabetha adhuc ſuperſtite; *ſuſpicari* ſe reſpondit; Ego vero reſpondeo, nihil hoc ad coniurationem contra Iacobum pertinere; deinde in actis legi perſpicuam, & ſolennem palinodiam Treſhami paucis horis quam Dei iudicio ſiſteretur, ſcripto conteſtati, cauſam ſibi fuiſſe mentiendi ſocordem, & vilem mortis metum quam ſe ſperabat euaſurum, ſi ex mente Cæcilij reſponderet; tunc autem ſe veri quod diceret, pignus dare, animæ ſuæ damnationem ſi falleret; adiecitque ibidem ex veris, ne ab annis quidem ſedecim Garnetum ab eo conſpectum, quos aduerſarij vt grande in eo fabularum myſterium fundarent ex die volebant numerari quo hæc loquebatur, cum ſint ab eo reapſe anno numerandi quo Vvinter moto negotio in Hiſpaniam tranſiit. Subintret nunc Bateſius famulus qui poſt deprehenſam coniurationem teſtatur ſe Catesbyj domini ſui ad Garnetum tuliſſe epiſtolam, quod aduerſarij pari laude malitiæ, & hebetudinis magno ſtrepitu rapiunt in Garnetum, cum adeo nihili teſtimonium Bateſij viſum ſit, vt ne fuerit quidem in iudicio recitatum. Præterquam quod ipſe poſtea veritus, ne quid ſibi foret extortum fallaciter, quo cuipiam noceret, ac leue licet & friuolum, tranſmutaretur à Cæcilio in grande piaculum aduerſus Garnetum, ſcripto miſit ad omnes Catholicos quæcumque dixerat; iêreque vulgo per manus edita, cum laude potius Garneti quam vlla eiûs reprehenſione. Demum epiſtola quam Bateſius tulerat, non erat Catesbyj ad Garnetum, ſed Digbyj ad vxorem, domi Baronis Vaux, vel inde haud procul habitantem: ſed Treſhamus & Bateſius teſtes ſint leuis armaturæ

maturæ præ Catesbyo, inuentore, artifice, & moderatore coniurationis. Hinc licet vitatis iudicum manibus, aliud exceperit mortis genus; mortuum tamen aduerſarij reuocant in hac cauſa teſtem; eius animam vnde vnde accitam Samuëlis inſtar, inducunt lamentabiliter peccata duo lethalia Garneto exprobrantem, quæ niſi verbis ipſorummet conceptis exprimam, nunquam perſuaſero fuiſſe ita bardos vt adducerent pro euidentibus aduerſus Garnetum quæ nihil euidens habent præter pugnantiam velificantem innocentiæ Garneti quam impugnant. Memorant, & verè, tentaſſe fruſtra Catesbyum Garneto de coniuratione aliquid aperire: Garnetum illi aures occluſiſſe, in quo illum criminis accerſunt; nam ſi crimen fuit Catesbyo in ea pergere; multo grauius Garneto velle vt pergeret; voluiſſe autem nolendo de illa audire, ne cogeretur illam improbare; quod ſi præſtitiſſet, damnaturum fuiſſe cœpta Catesbyum. *Poterat autem id non dico ſi operam dediſſet, ſed ſi vel ſine opera vlla ſua audire rem modo voluiſſet. Per ſe ipſum enim ſtetiſſe, quo minus ſpeciatim cognoſceret, & id quoque recognouit. Cum enim aliquanto poſt cum Catesbyo ageret, ne in ſuo illo (quicquid erat) incepto progredi vellet, niſi Pontificis animo prius explorato; mitte vero de Pontifice* (ait Catesbyus) *de illius animo mihi dubium non eſt, atque adeo tute ſi audire vis, rem ipſam faxo ſcias & eo dicto occepit ei rem totam pandere; ibi vero inſtare Garnetus ne faceret, non enim adduci poſſe ſe vt audiat. Cur vero rem cum poſſet tum reſcire noluit? Quæ poteſt reddi ratio, niſi quod noluit intelligere vt bene ageret: voluit neſcire quia noluit impedire.* Iam hæc duo inprimis, eodem ex calamo, & aliquot ſolum diſiuncta lineis; noluiſſe Garnetum aures præbere Catesbyo in negotio coniurationis; & *authori ipſi Catesbyo auctor fuit.* Illud item ex actis, *meridiano ſole clarius eſſe, ipſum fuiſſe auctorem, & architectum coniurationis*; hæc, inquam, ſibi quo pacto conſentiunt? quo pacto & illa. Sategiſſe cum Catesbyo Garnetum, *Ne in ſuo illo (quicquid erat) incepto progredi vellet*; cum ſubſequentibus *voluit neſcire, quia noluit impedire.* Dehortatur nimirum à pergendo, & culpatur quod noluerit impedire? Dabo par tertium pugnantium inter ſe propoſitionum cum neceſſaria explicatione, ſi præmiſero reſponſum tacitæ quæſtioni cur dare aurem Catesbyo Garnetus renuit? Quia id tum conſcientiæ, tum prudentiæ lege facere vetabatur; habebat enim Aquauiuæ Generalis Præpoſiti ſeueriſſimum præceptum, quo iubebatur à turbulentis Catholicis eorumque conſiliis ſeſe penitus abſtinere. Seruamus in tabulario, præcepti eius archetypum, quod & ſæpius Garnetus ſuis Iudicibus, & in vltimo ſui iudicio eſt profeſſus. Qua vero prudentia Garnetus aures Catesbyo commodaſſet, inops planè futurus excuſationis ab rebellione, ſi qua vel promiſſis vel cruciatibus extortum Catesbyo fuiſſet, de illa ſecum antea egiſſe. Nam ſi tantum illi obfuit à Greenuuayo mentem Catesbyj intempeſtiuè accepiſſe confeſſionis ſacræ ſigillo æternum premendam; quid ſi ſecreto ſolum naturali, quod debet rerum publicarum bono, & vitæ Principum poſtponi? Ad tertium venio poſitionum par ſecum pugnantium, quibus tumet ille paulo pridem citatus à me textus breuiſſimus. Quod reſpondiſſe Catesbyo Garnetum de arce inimica toties diximus, dici non po-

teſt quot & quam variis, quam abſurdis modis acceptum ſit ab aduerſariis, quos huius abſurdi breuitate prolixa omnes comprehendunt; *Quiſquis pertractus eſt in coniurationem, pertractum fuiſſe hac auctoritate.* Haud quidem malo boni, & veri dicti vſu; ſed dum peſſimè Garneto attribunt quod totum Catesbyj fuit, qui de ſuo & ex ſe illi arci damnoſæ, hoſtili, iure exſcindendæ, de qua verè ac ſanè reſponſum fuerat, ſubſtituerat Parlamentum, & ad ſubuertendos ſocios de illo perineptè, & inconſultiſſimè interpretatus eſt. Hoc igitur nempe eſt *Garnetum non arcani ſolum conſcium, ſed pleriſque auctorem fuiſſe?* Iis qui ſic argutantur, nolim tantùm deeſſe oculorum vt non cogitent lectores ſuarum nugarum interrogaturos illico, quamnam ergo partem in confœderatis coniuratis habuerit Garnetus, quam vero Catesbyus? Nempe is nullam planè, hic autem non partem ſed omnia. Aduerſariorum hæc bona eſt fides, & animi candor, eam rebus indere ſpeciem, vt quantumlibet innocens appareat reus. Reſpondiſſe ait Garnetum Caſaubonus *poſſe & licere cum ſontibus inſontes* exſufflari, quæ verba malignè poſtea ſunt vt patet ad exploſionem ſignificandam ſuffoſſi cuniculi ſublime inſontes cum ſontibus in fruſta proiecturi, & cinerem, cuius erat Garnetus omnino ignarus; cum ſignificanda eſſet impugnatio iuſta hoſtilis arcis de qua Garnetus interrogabatur à Catesbyo, prauæ mentis conſilium cælante, meditanteque rectum & ſapiens de arce reſponſum, transferre in aulam Parlamenti, ex qua parricidio immani Regem cum ſuis excuſſos in aërem, eius ruina ſepeliret. Iam ſi Catesbyum eiuſque fœderatos ad proditionem mouit Garneti reſponſio, quæro ego id quam rectè ſequatur ex eo quod paulo ante dicebamus, Catesbyum diſſuadenti Garneto coniurationem, obtruſiſſe auctoritatem Pontificis, qua ſibi cenſebat tuta conſcientia licere, quod conſtituerat ſine ſcrupulo exequi? Nam *de illius* aiebat, *animo mihi dubium non eſt.* Somniauit Catesbyus proditionis conceptæ approbatorem ſe habere Pontificem, fuitque in hoc adeo obfirmatus vt dehortantis ab ea plurimum, Garneti dicta negligeret. Et hunc nihilominus Garnetus ad eam induxerit? Quaſi non ſit in promptu atque in confeſſo apud aduerſarios, ex malè præcepta Pontificis mente putaſſe Catesbyum, licere ſibi coniurationem biennio prius Elizabetha in viuis adhuc ſuperſtite, quàm ſpecie arcis percunctaretur de illa ex Garneto; tradunt iidem aduerſarij de Catesbyo, poſt lecta duo, quæ alias memini diplomata breuia, *conſpectis illis fundaſſe ſe ſtatim, atque ſuper illis intentiones ſuas omnes exædificaſſe.* Et concludunt; *ita omne malum à breuibus.* Ex falſa nimirum, quod ne aduerſarij quidem negant argumentatione Catesbyj, & accommodatione ad inſtitutum quod occultabat præpoſtera. Eſto tamen ſi volunt, fluxeritque *malum* ex breuibus; quid inde in Garnetum?

Obiecit illi Northamptoni Comes confeſſionem proditorum; qui ſe aiebant Catesbyo adhæſiſſe, auctoritate fretos viri doctiſſimi qua illos Catesbyus conſcientiæ ſecuros fecerat, mendacio primum à Ciceſtrenſi dictum, *Quiſquis pertractus in Coniurationem, hac auctoritate pertractus eſt.* Perperam item Comes voce vſu eſt infinita quæ vniuerſos ſignificat, aiens

dicuntur

dicuntur confeſſi coniurati, &c. cum tres ſolum in actis legantur, Rookuvedius, ex Vvinteris vnus, & Favukeſius. Dein nomen illius viri doctiſſimi expreſſit nemo quod omnes latuerit. Illud Northamptoni ad Garnetum, *Iam conſtat ipſiſſimus eras*, formula fuit forenſium omnium in cauſis Sacerdotum, & Religionis, in quibus ariolabantur, & ſuas diuinationes edebant pro indubitatis, quod autem coniuratis, Garneti auctoritas nihil addiderit ponderis vt in Catesbyum inclinarent, nullus aptior teſtis ipſomet Ciceſtrenſi; aut ſibi contrarius, ſecumque pugnans ſi mentitur; aut ſi loquitur ex veris, Garneto multum fauens, dum ait, *Admodum cautum fuiſſe ſemper, ne intentionem Coniuratorum probari ſibi quiſquam illorum exiſtimare poſſet.* Refutatis denique teſtibus, reſtat facta vt purgem, quàm leuia, friuola, & tranſcurſu indigna; etſi ea ſybillæ foliis ad probandum veraciora duxerint qui pro iudicio citabant, qui vero in libros poſtea compegit in iis paratragœdiat velut iuſto plus euidentibus; & interiectis exclamationibus cœlum miſcet, omiſſis interim aut deriſis, & ludibrio habitis Garneti reſponſionibus cordatis, & modeſtis. Primum ergo occurrit duorum aut trium è Coniuratorum numero in Belgium tranſitus; & datæ iis commendatitiæ à Garneto. Verè vtrumque; at ſi ex literis arguitur notos illi fuiſſe coniuratos, iam non tredecim, ſed centum & ſexcenti fuerint coniurati, cum ferè Catholici quotquot ex Anglia tranſmittebant, vt erat omnibus inſtar Patris ab eo peterent & acciperent literas ad amicos. Computarem tamen ſi foret neceſſe, anno citius & menſibus aliquot nauigaſſe tres illos in Belgium quàm reſciſſet quicquam de coniurationis negotio Garnetus. Qui ergo potuit illud promouere? Secundo inſtantibus Regni Comitiis, in oppido Caughtono, quo conuenerat pars coniuratorum Garnetum conſtitiſſe; qui *omnia egit quæ à coniurationis conſcio, ſuaſore, & cupidiſſimo incentore agi par erat.* Quot verba tot edit falſitatis ſolœciſmos Caſaubonus Grammaticus. Nam vt ſequar ſingula, Garneti literas habeo, eiuſ anno quinto die Auguſti vndetriceſimo ad Perſonium Romam datas, [quibus ſibi multum gratulatur quod Dei gratia, turbulentos Catholicorum compoſuerit animos, animaritque ad perferendam cum patientia Chriſti crucem, & iugum perſecutionis ceruicè immota ſuſtinendum, quod detrectabant, antea nonnulli, & minabantur quæ ſolet extremis caſibus deſperatio ſuadere; in huius beneficij gratiam, peregrinaturum ſe poſtridie ad S. Virginem martyrem Vvenefridam, partim ait, vt vires paucillum reficiam; partim vt hoſpitia deuitem exploratoribus iam nota quibus me conſueueram abdere.] Sed non defuêre reduci quibus exciperetur à Catholicis diuerſoria multis locis, etiam ad vltimi Caughtoni in Prouincia Vvaruvicenſi; vbi ecce tibi diligenter in actis collecta decora coniurati, quæ paulò ante vellicabat ſolennis circulator. Orauit ante omnia, inquit, & Catholicorum flagitauit preces vt fortunaret Deus *negotium grande*, quod erat proximè exiturum ſub initium Parlamenti Si tamen foret ex vtilitate Eccleſiæ futurum. Quod Garneto votum exprobrauit inſultans Cæcilius in poſtremo abſoluendi iudicij conſeſſu [illegible] interpretatus *grande negotium*, de

obruendo Rege, Principibus, & Parlamento ſuffoſſionis igniariæ ruinis breui erupturæ. Cui modeſtè Garnetus interpretamentum hoc ipſius, à vero longiùs, & verbis quibus vſus fuerat aberrare, rogaſſe Catholicos Deo ſupplicarent pro fœlici euentu negotij ad Catholicam Religionem grauiſſimi quod erat proximè in Parlamento agitandum, de crudis ſcilicet legibus quas ab eo ferendas, minitabantur publicè maximè Puritani. Eæ vero ſi decernerentur, timendum magnoperè, ne Catholici non modo exacerbarentur ſupra vires, ſed proculcata patientia deſperationi ſuccumberent. Ibidem pro publico Eccleſiæ bono, illos recitarat antiquos hymni verſiculos *Gentem auferte perfidam credentium de finibus, vt Chriſtò laudes debitas perſoluamus alacriter.* Poſcebat igitur ab ſanctis deletionem Parlamenti, & ſuas iungebat cum opera coniuratorum preces. Fraudulentam criminationem peruerſa facit ab ſuis adiūctis auulſio. Hortabatur Catholicos Garnetus cauerent ab hæreſi, quam pronum erat affricati & adhærere, aſſuetis quotidiano vſu inter hæreticos, hoc vt præuerteret, illos elegerat ad rem idoneos ex hymno SS. omnium qui tunc annuo cultu in Eccleſiis cantabatur. Cæterum ſe ſemper abhorruiſſe ab auſis, & votis crudelibus quibus tam multiplex tantorum hominum parricidium petebatur, ex quibus conſtabat Parlamentum, teſte Deo iurauit, tum in cauſæ ſuæ iudicio celebri; tum morte inſtanti, & quidem verbis ea immanitatem criminis deteſtatione damnantibus, vt vererentur aliqui ex noſtris Patribus, ne iis offenſi dolerent Catholici & coniuratorum maximè quorundam inſontes familiæ; non quod in iis eſſent qui factum probarent, ſed quod hic fuerat falſus vulgi rumor. Hanc certè tam ſanctam viri ſancti conteſtationem ne aduerſarij quidem in eius mortis hiſtoria diſſimulare potuerunt. Quam ſuam Garnetus Chriſtianam mentem, & religioſam, ipſi Catesbyo palam nec blandè aperuit. Interrogabat eum Catesbyus detecta coniuratione iam profugus,& futuri, anceps, quid ſibi auctor, eſſet? Quid conſilij daret? [Reſpondit Garnetus ab homine,qui ſibi auctor ſolus, ſolus à conſiliis fuiſſet,ſuum ingenium ſuoſque impetus ſecutus, rem eſſet aggreſſus tam temerariam; amicos tot nobiles ſuo exitio inuoluiſſet, Catholicos omnes ad extremum in quo laborabant egiſſet naufragium, eo inquiebat ab homine, ne verbum quidem ſe velle audire] quod reſponſum, iudicibus ſuis in defenſione cauſæ repoſuit, adiecitque illius, ſi modo id vellent, facturum ipſis certam fidem; at præiudicatas eius condemnandi opiniones, & colores noluere veritate comperta corrigere. Poſtremam in eum Cæcilius intorſit phalaricam, antea per Cookeum libratam, nunc falſis roboratam; audiſſe ſcilicet, fatentem, Garnerum, ſe Catesbyo ſuaſiſſe vt Bainhamum ad Papam mitteret; ſed de ſuo ſubiungens, quod ex contextu verborum volebat intelligi, ex confeſſione Garneti ſe habere. Nam cui bono, ac fini, niſi vt Bainhamus de coniuratione Papam faceret certiorem, audita interea temporis per celeres nuntios, Regis, Principum, & Parlamenti extinctione repentina, illico argenti, armorum, diplomatum aliaque ab eo vrgeret præſidia ad euerſionem regni funditus abſoluendam: ſed enim Garnetus quàm potuit maximè

maximè reuerenter Cæcilio audens, ac liberè vniuerſo coram tribunali, verum à mendacio ſecreuit. [Res inquit, mi Domine ! longè aliter acta eſt; & ſunt planè diuerſa quæ ex me audiſti: profectionem videlicet Bainhami, haudquaquam meo ſuſceptam conſilio, ſed ob ſua quædam priuata negotia tranſmiſſurus cùm eſſet in Belgium; forſan & Italiam viſurus, pergeret cum bono genio Romam vſque, vt Catholicórum in Anglia calamitoſum ſtatum & lamentabilem Pontifici exponeret; ſi quid eorum miſeriis, abiectioni animorum, & vitæ minimè vitali reſtaret opis aut ſolarij ſperandum haud poſſe aliundè quam à Patre omnium communi meliùs expectari: hanc ipſe ab illo conſolationem ſua vnius lingua, ſed Catholicorum omnium afflictiſſimis precibus, votiſque ſupplicibus flagitaret. Nec ego priuſquam Bainhamus ex Anglia ſolueret, de coniuratione quicquam olfeceram; nec putem Catesbyum ſecreti vltra quam oportuit tenacem illud Bainhamo crediſſe, niſi forte ita generatim, vt ſatis intelligi ſe nollet. Eram ab eo itinere coniurationis gratia ſuadendo adeò alienus, vt omnino in contrarium niterer. Audito enim ſæpè Catesbyo minaci, turbido, & trunca verba rumpente (aliumque pariter iratum qui poſtea captus eſt) ſuſpicatus ſum apud ſe violentum aliquid moliri, recurrebat enim percunctatio illa de arce expugnanda, & cernebam velut Belgij oblitum, parandis, militibus, & armis incumbere, ſuadendo, rogando, contentionem omnem adhibui, ne quid tentaret turbulenti, offenſum iri alioqui grauiorem in modum ſummum Pontificem, qui me ſæpiùs laudaſſet ob rerum nouarum, vel compoſitos motus vel eliſos; & mandaſſet iubens ſtrenuè pergerem in corroborandis Catholicorum animis ad patientiam, & diuinæ opem miſericordiæ fidenter expectandam. Sapienter igitur, & tutò committi Bainhamo, vt refricaret Pontifici malorum noſtrorum memoriam, & ſubſidiorum quæ non poſſent ab eo niſi æquiſſima, & ſanctiſſima proficiſci. Hæc ego ad Catesbyum, eo fine vt ſi quid infauſtum animo coqueret, premeret id ſaltem ſibique imperaret, quoad Roma Bainhamus reſpondiſſet, promiſit, mihique fidem ſuam obſtrinxit; ego danti fidem libenter præbui, quam poſt non tenuit, fortaſſis quod eam potius dediſſet vt amoueret importunum ab oculis quàm ex animi ſui ſententia. Sub hæc de Catholicis ſcribens fide iuſſorem me pro iis dedi, hoc enim mihi ſpoponderant, fore vt quietem, & patientiam, factis animiſque conſtanter tenerent. Quæ mihi geminæ futura erat conſolationi, tum ipſa per ſeſe, tum quod fructus eſſet, meæ prorſus non ſegnis operæ.] Hæc incuſanti Cæcilio Garnetus, & ego eius cauſam hoc opinionum præiudicatarum argumento libens claudo, quas à ſe habebat nimis multas, & notas, ſi iure fuiſſet, non confidentia impia iudicandus triumphaturi in eo de Religione Catholica Caluiniſmi. Vtque pridem ne auditus quidem, ſed neque comprehenſus, edicto Regio proditionis conuictæ damnabatur; etſi conuictiones illas poſtmodum viderint, ne ſat quidem fuiſſe ad cauſam inchoandam, ita nunc in eum tanquam proditorem, deliberatam attulerant, & velut ex euidentibus præiudicatam mortis ſententiam. Iam ſi quis vſquam mortalium fuerit in quem præ

languida & miti, naturæ totius temperie, & habitudine, nec poſſet iræ motus, nec indignationis cadere, fuit planè huiuſmodi Garnetus, nedum vt tam atrox, & exſecrabile facinus valuerit ab eo concipi, & ſtrages tam impia Senatorum & procerum, quin & amicorum & Catholicorum, Regiſque adeò annum integrum circumferri animo integro nec in amentiam, & furorem rupto. Cognomento agnus iam inde à pueris, ob lenitatem indolis audiebat; optanti Perſonio vt is in Angliam mitteretur, nihil Præpoſitus Aquauiua obſtare dixit, niſi quod doleret agnum à ſe in macellum mitti, vt autem hæc erat illius indoles, & natura, ſic non magis ab ea potuit quam à ſe deſciſcere, ſuo etiam ſubinde cum graui damno vbi opus fuiſſet defenſione acriori; quam eius ſuperuacaneam manſuetudinem, & obſeruantiam improbarunt qui eius vitæ, & innocentiæ quam probè norant, volebant fortius conſuli, quòd eſſet, eius cauſa cum fidelitate Catholicorum, & Religionis honore iuncta, & armarent in eius modeſtiam aduerſarij probationes euanidas primariorum hominum tumore præfiſi. Rex ipſe diſcedens, cauſam, inquit, meam propugnaſſem haud paulò vegetiùs, & retorſiſſem validioribus reſponſis nonnulla capita. Edidit, denique ſupremo vitæ ſuæ actu, ſuæ huius manſuetudinis ſpecimen tam inſigne, vt negaret populus tam mite pectus potuiſſe proditionum crudelium, & affectionum capax eſſe. Vita demum illius annorum viginti per totam Angliam tam quietè & placidè acta eſt, vt videri non poſſit credibile, ad vſque hanc vltimam immanitatem deſciuiſſe, cuius illi pro veris ſuſpiciones, & colores aduerſus quodcumque poſſibile factu, affingitur. Poſſum verba repetere aduerſariorum, qui hanc ei laudem attribuunt manſuetudinis in omni vita, ſed tam palam deinde malignis detorſionibus à natiuo auulſa, & diſtracta ſenſu, vt veneno imbuta hoſtili, ſi alias vnquam, ſuam prodiderint maleuolentiam. Primum enim tam certo omnibus, & liquido conſtitit, quicquid valebat apud Catholicos auctoritatis, & amoris ab eo collatum ad ſtabiliendam pacem Anglos inter, & Hiſpanos, vt anni eiuſdem Septembris viceſimo primo ſcriberet in hæc verba. Fuit, inquit, non amicis modo, ſed aduerſariis euidens, quàm efficaciter, & celeritate quanta incubuerimus in pacis negotium cum Hiſpania concludendæ. Miſſus ab Rege Catholico noſtris vbique conſiliis, & opera vſus eſt, qua ſi caruiſſet, & amicorum noſtrorum ſubſidio, nunquam erat cœpta in optatos exitus perducturus; fuit quin etiam ex Regni primariis qui noſtram in Ipſo Parlamenti palatio, virorum ſapientum, Doctorum, & religioſæ conſcientiæ felicem operam, hoc in negotio plurimum commendauit, quod tanti erat ad vtilitates publicas momenti. Citantur & intra Angliam Garneti literæ ab aduerſariis, ex quibus aſſerunt tumultus quatuor fuiſſe ab eo cohibitos, fatentur & ſuo eliſam ab ortu Vvatſoni, & Clarki coniurationem; verum elogio adiuncto quod encomiaſtarum nemini, etiam inter pocula ſomnianti potuiſſet in cerebrum ſcandere; factum id eo ambitu honoris quem ſibi totum erat aſſerturus ex cuniculi ſuffoſſi coniuratione, & ſtrage longè ſonantius vniuerſum orbem ſuo nomine impletura. Narratur inſuper à Thoma

ma Vvintero die quodam cum ei tacitè ſignificaretur, feruere quiddam in Catholicorum ſubſidium, & malorum leuamen quibus premebantur, præoccupaſſe cæca illa ipſius gaudia monito ſapienti. Semi iam reos, & ſemidamnatos non rectè agere: Dei eſſe verbum, quærendi boni cauſa, etiam maximi, nihil vnquam mali, quanquam leuiſſimi licere, inſtitiſſeque ad hoc vehementer vt quicquid id erat quod meditabatur, ab eo illum dimoueret, niſi iuris eius indubitati certas, æquitatiſque tenerent rationes. Ad hæc illos adplauſus, & gratulationum magnificentiam quam exhibuêre Catholici Regi ſuo ac Domino Iacobo, è Regno Scotiæ Angliam intranti ad capeſſendum eius ſceptrum, magnam partem Garnetus mouerat, & quas illis Rex egit humaniſſimas gratias pertinuêre quoque ad Garneti laudem: inde ſpebus amiſſis tolerabilioris imperij, cùm minis & fremitu non obſcurè iratum dolorem proderent, quid non egit ad perſuadendam illis patientiam, certa prouidentiæ diuinæ pietatiſque fiducia, eo vſque vt illum deinceps amoueret ab ſe Catesbyus, & cum eo complures, pertæſi moleſtum, & intempeſtiuum patientiæ hortatorem. Enimuero res eò deueniſſe vt eſſet denique malis fortiter obſtandum, nec fruſtra in poſterum præbenda iis terga. Catholicorum bonitate fieri peiores hæreticos, & inſoleſcere, & hanc ipſorum nimium placidam taciturnitatem puſillo animo, ignauiæque aſſignare. Verti nunc tandem in Anglia eum religionis articulum, qui nobilibus egeret generoſis, non Presbyteris inertibus. Hinc illæ Romam tam crebræ Garneti literæ, de oppreſſione Catholicorum inconſolabili, & rerum nouarum ſupremo diſcrimine niſi hoc Pontifex, remediis prouidis, manuque adeo ſacris fulminibus armata præuerteret.

Quæcumque hic iuuit repetere, ſic aduerſariis liquebant, vt iis acta ſua libroſque repleuerint; necnon ingenuis, iuſtiſque coniectionibus quibus innocentiæ ſuæ patrocinatus eſt Garnetus, & longè plus fidei ad probationem veri fecit, quam illi ad eius occultationem. Eam ob rem præclari cauſæ inſtructores, vt ſophiſmis ſuis titulum præfigebant probationum indubitatarum, ſic probationibus Garneti nubem obducebant coactatum explicationum, quibus aut elideretur vis eorum omnis, aut contra Garnetum verteretur. Hinc illud quod erat neceſſario conſequens ad illam quam ante retulimus Cæcilij conteſtationem, hoc iudicio id agi, vt in Garneto Ieſuitæ omnes cenſerentur proditores, in Ieſuitis omnes Catholici, vt qui eadem viuerent doctrina qua eſſent ab iis imburi; hinc item illud patriarum legum ſilentium pertinax quæ Garnetum agebant damnationi obnoxium, vt erat de cælatis per horas aliquot coniuratis, quanquam de iis nihil prorſus extra confeſſionem cognouiſſet. Verum nec erat ea damnatio ſatis doctrinæ Catholicæ, vt vellent ignominioſa, ſed Garneto glorioſior quam vellent. Cumque is priuatim, & publicè confirmandis iis quæ toties dixerat, toties profeſſus fuerat conſtanter inſtitiſſet, commenti ſunt homines ſcelerati nefariam fabulam poſt mortem viri ſancti, eiuraſſe illum dum viueret ſolenni abdicatione nomen, & titulum martyris, quod verè agnoſceret, iure ſe proditionis reum mori. Sic eum inducunt in

Turricum Caluiniſtis aliquot delirantem, quos deinde pro teſtimonio audiri voluerunt.

[Ego ſcilicet martyr? & cuiuſmodi farinæ meum hoc foret martyrium? polliceri hunc mihi honorem poteram, niſi aliunde quam ex confeſſione ſacra, de coniuratione cognouiſſem, ſed cum aliunde de illa compererim, meum agnoſco ſcelus; iure me fateor damnatum morte proditoris, qualis re vera ſum.] Sic edunt homines inſulsè fraudulenti, priuatos inter parietes carceris, & ſe coram ſolis perſonam Garneti, ſuamque illi ſtultè accommodant mendaciſſimam linguam, iis planè contrariam quæ paulo ante in eius literis legebamus, ſim licet innocens, vitam mihi nulla innocentia ſeruabit. Iis deinde quæ palam ſolenni conſeſſu Iudicum iuratus affirmarat, iis demum quæ pro patibulo, vrbi toti & orbi fuerat conteſtatus. Hac mendaciorum propudioſa denſitate contexta ſunt omnia quæ de Garneto ſcribunt, illius nimirum immemores antiqui, & prudentis effati, ſi negare ſit ſatis, nemo vſquam reus; ſi accuſare nemo vſquam non reus.

Atque hic defenſionis legitimæ finis eſto qua Garneti ſimul Catholicorum, & religionis, ius propugnatum eſt fide optima & ſyncera. Nunc lubet addere ad hiſtoriæ gratiam, quod nouem poſt annis, Glaſcenſis in Scotia Archiepiſcopus aliique ex Caluini ſchola defœcatiſſimi Puritani Ioanni Oglebyo Sacerdoti fortiſſimo exprobrarunt, cum examinarent ad mortem damnandum, quam & generosè pro Catholico dogmate pertulit. Habemus eius manu, quæſita ex eo eiuſque reſponſa. Interrogatus ſum (ſcribit ipſemet) de pulueraria coniuratione, & igniario in Parlamentum cuniculo. Abominor inquam parricidas, tantum abeſt vt laudem. Atqui aiunt, hæc Ieſuitarum, & Papiſtarum doctrina eſt; Ego, legat qui volet acta Conſtantienſis Concilij, & diſcet hanc ab hæreticis probari crudelem doctrinam, à Catholicis damnari; docuiſſe Vvicleſum natione Anglum licere populis dominos ſuos occidere; dominos peccando grauiter, ditionum ſuarum iure excidere; Sacerdotio ſuo Sacerdotes. Proſcripſit hæc monſtra ſynodus. Paucorum fuit nobilium conſpiratio cunicularia; veſtra Regem Iacobum Septembris decimo ſeptimo ſuamet in Regia grandi armatorum inſtructu inuaſit, & conclamatus erat, niſi artifices acceleraſſent opem cuſtodibus ferre. Sunt Edimburgi hodieque ad duo millia qui tunc arma ſumpſêre, teſtanturque Prædicantes fuiſſe ad cædem aliis hortatores vociferantibus pro teſſeratio ſymbolo *Deum & Eccleſiam*; dum ſucclamaret *Deo & Regi* aduerſa pars. Parumque hoc habens veſtros inter ſummates prædicantium ſummas, & Achilles Robertus Bruſius, etiamnum ſuperſtes, nec multum hinc abſens Marchionis Hammiltoni patrem literis inuitauit feſtinaret ad diripiendam ex indigno Iacobi capite coronam Papiſtarum fautoris, & patroni, foreque ſe illi cum ſuis auxilio. Fuit hæc publica medio in foro, Prædicantium furore mota incenſaque coniuratio, non paucorum ex aula nobilium. Vos in Ieſuitas præter ſuſpicionum nebulas nihil habetis, & imaginem inuidiæ odiorumque ſimulachra. Quæ dixi de veſtris teſtem habent

ipſummet

pſummet Iacobum Regem multoſque alios qui pars negotij fuêre. Multa ſub hæc ab iis de Garneto interrogatus ſum, Reſpondi fuiſſe inſontem penitus, nec potuiſſe vel mundi totius pretio aperire quod confeſſione ſacra didicerat; Ego ſubiecit Archiepiſcopus, ſi quem audiſſem pro confeſſione machinatum fuiſſe Regis mortem; & crimen, & eius authorem detegerem. Propterea, inquam, confiteri apud te deberet nemo. Poſt quædam alia, ſi Garnetus, inquam, ſubire mortem optauit potius quam ſigilli ſacri violare ſanctitatem, veneror illum pro martyre, ac ſi Pontifex illum eo iam vocaſſet cognomento, cupidè morerer ad illud ei aſſerendum. Faceſſant hinc ſubdit Archiepiſcopus iſtæ hypotheſes, tu de illo quid ſentis? Ego vero, quæ ſcripſit carcere; quæ Regum duorum legati multique nobilium manu propria confirmarunt, quæ legi per Angliam tranſiens, hæc inquam, ſi vera ſunt, ſentio piè ſanctéque mortuum, & à proditione coniurata purè innocentem. Hic illi acta, mihi in contrarium proferre; ego, acta nempe aduerſariorum hoſtilia! hæc fidem merentur, quid ni & illa quæ in oppoſitum comperi. Hæc P. Ioannes Oglebyus. Perorauerat fiſci aduocatus, declamationi finem impoſuerat Northamptonus; purgationes obiectorum Garnetus ediderat, & retexuerat cauſam omnem iuris dicundi prætor, cum iurati Duodecimviri, tantiſper ſecedunt vt deliberarent quod iam erat decretum; regreſſi poſt paulum reum pronuntiant. Cæcilius qui toties antea pro ſe dicentis eliſerat verba & purgationes abruperat; nunc ſeram denique, ac planè inutilem clementiæ regiæ copiam prolixè illi defert, ſi quid illi forte ad purgationem dicendum ſupereſſet. Ille pro vſu & formula profeſſus, vitam ſuam & mortem in Regis eſſe poteſtate; vitam ſibi ſaluam ſi velle dignaretur, fore vt illam omni fide in Regis obſequia, ſeruitutemque deuoueret, quoad ſibi fas eſſe religionis, & conſcientiæ iure poſſet; ad cauſam ſuam quod adderet, reſpondit ſibi nihil quidem reſtare, ſed eam denuo in æternum examen pro diuino vocandam tribunali, vbi procul eorum coniectionibus, & præiudicatis longè aliter eſſet ex veris & perſpectis animorum occultis decidenda. Nec plura effatus ſiluit. Proceſſit inde Cookeus fiſci cauſidicus, exegitque à Iudice Popamo ſententiam. Indicta per præconem audientia Popamus Garnetum pronuntiauit reum maieſtatis, damnauit ſuſpendij, reſcindendorum ſemiuiuo partium corporis, extrahendorum ex ventre viſcerum, cordis pectore reuellendi, amputandi capitis, & trunci quadratim ſecandi & præfigendorum ad ignominiam celebrioribus compitis membrorum. Hic Ciceſtrenſis Epiſcopus, pro ingenuitate mentiendi, velut de Platonis Atlantide ſcriberet nullius obnoxia refutationi, negat hoc ſupplicij genus eſſe tam acerbum quin crudeliora Romæ iniligantur. Pronunciata ſententia Northamptonus, forenſi ſepoſito Theologum induit, Garnetum admonens ſecio videret, quis eſſet cauſæ ſuæ cardo. Haudquaquam damnari Religionis nomine ſed proditionis, omni probationum inſtructu euidentis. Doceri nos ſcripturis Canonicis, nefas eſſe aut Reges occidere, aut regno deiicere, tyrannos eſto, adulteros, apoſtatas, Sacerdotum carnifices, hæreticos, idolorum cultores (oblitus eſt atheos) nullam

denique in terris eſſe poteſtatem cui vlla ſeu religionis ſeu ciuilis & humani iuris quæcumque ſit cauſa, Reges poſſit obnoxios facere. Hanc ſibi Papa ſi arrogat, vſurpationem eſſe annorum retro ſexcentorum. Secutuſque huiuſmodi canendis næniis, aliena ſibi concinnatis manu, diu memoria propria patatis, denique abſoluit, totumque ſimul tribunal diſceſſit; reductus eſt in turrim Garnetus, Rex in palatium rediens, magnam reo dixit factam iniuriam, quod niſi fruſtatim, & creberrima turbato interiectione obiectorum data eſſet facultas defendendi ſui. Proteſtantibus animi rediêre, qui antea territi cum reſpondentem de tribus capitibus, æquiuoco, Recuſantibus & ſocietate audiuiſſent negarant poſſe ſolidius, & ordinatius reſponderi. Seiunctis Catholici, vt erat cuiuis perfacile, à vero & recto coloribus, & fuci nebulis, certo ſtatuerunt vnam eſſe Garneto mortis cauſam, fidelitatem Deo, & inuiolabili confeſſionis ſacræ arcano ſeruatam.

Raptatur ad locum ſupplicij Garnetus, populo confertum innumerabili. Eius animi tranquillum, conſtans profeſſio Catholicæ fidei, calumniarum quibus fuerat oneratus, perſpicua elucidatio. Amor in eum populi, ſupra morem, & ſublimis de illo opinio. Eius vitæ ſingularia. Cruoris eius ſtilla in ſpicam fortuitam decurrens vultum eius in ea depictum reliquit.

CAPVT XII.

SVPRA menſem differtur Garneti mors, præter vſum paucorum ad ſummum dierum qui ſoliti erant inter ſententiam mortemque interiici: differendi cauſæ vario rumore iactatæ ſunt. Alij Regem voluiſſe nouo clementiæ ſuæ oſtento ſuadere ſe niſi maximè inuitum, Sacerdotum cruore manus non tingere, tanti præſertim inter illos meriti, & famæ. Alij Garnetum vitam interea cum Proteſtantibus paciſci, & ſolenni quam eſſet è pulpito S. Pauli editurus, eiuratione Catholici nominis, Eboracenſes infulas cauponari. Quidam propius vero, imo prorſus ex veris, argumenta quæri iuſtè quibus aliundè quam cælatæ confeſſionis culpa laudabili damnatus videretur. Cauendum enim Iuratis duodecim Garnetus inculcabat falſis coloribus, & temerariis quibus onerabatur coniecturis ne deciperentur; nec commiſſurum ſe vt iis ſubſcriberet, quantumuis

tumoris in acta relatis iuridica, quod perpetua importunitate vt faceret poſcebant forenſes Miniſtri, reuocando ad ſe ſeorſim ſinguli, requiritando iterum ac ſæpiùs, ſcriptitando, notando, conſarcinando acta noua, & libros ex arbitrariis fabulis, confeſſionibus, & literis ſecum pugnantibus: quibus decretoriam, ac certam vt poſt videbimus, ex veris & certis coram Deo mendacij notam inuſſit moriens. Auſi quoque gloriolæ aliquid ex 'eo tentare Prædicantes, & de Religionis Catholicæ dogmatis nonnulla quærere; ipſe omnes à ſe vno argumento operaque abegit: abundare illis tempus quod tererent, breue ſibi reſtare, cuius ad mortem comparandam momenta duceret pretioſa. Fuit ipſi & alia ratio periculoſæ diſputationis nedum inutilis ſolerter declinandæ; miniſtelli, enim ſectæ vtriuſque colluuies, errorum pertinax, quocumque eſſet diſputatio eſſura, cantaturi erant populo victoriam, triumphum, expugnatum Garnetum, debellatum dogma Catholicum. Nam ſi penes illos mentiendi tam potens fuit imperium vt perſuaderent populo Garnetum vltimo vitæ ſuæ actu & theatro in verba Caluini iuraturum, & hoc illi tunc è proximè ſtantibus nonnulli tanquam condictum ſuggererent, quid erant facturi, ſi diſputare cum illo potuiſſent & tanquam milites glorioſi peruerſionem eius ſibi atrogare. Inter hæc ad primum Maij mors eius decreta, diem vulgi lætitiis celebrem, & effuſione vrbis totius extra vrbem, ad decerpendos inde flores, & ramos virides, quibus ſibi vetis optati Principium inuicem gratulentur. Hæc publici gaudia cùm aduertiſſent conſiliarij, funeſtatum iri atroci ſupplicio tanti viri, tranſtulere illud in diem tertium Inuentæ Cruci Sacrum. Quam colebat Garnetus peculiari veneratione, incidebatque is dies ex Calendario abaco veteri in vigiliam Pentecoſtes. Mane eius diei ad traham cratitiam procedenti ex Turri, Coquus cæteris occurrit, teneriterque ſalutato, adprecatur viæ comitem Deum; cui arridens Pater, tibi quoque ait, adſit ſemper Deus, & mercedem exſoluat operæ mihi hactenus impenſæ, à qua deinceps immunis futurus es. Paulò vlterius Vvadei vxor qui Turri præerat, & ipſa hæretica, ſed verſus Catholicos benigna, & mitis, tranſeunti ſalutem perhumaniter dixit, ac ſit tecum Deus, Domine Garnete. Teque ſpiritu & viribus recreet, id illum enixè precabor vt faciat, egit gratias pater propenſæ erga ſe voluntatis vltro tamen illi quas ſpondebat preces condonauit; ſed ſuas promiſit, ſi quam ſperabat perſeuerantiam Deus ipſi gratificaretur. Proſpectans è feneſtra Baro Grayus, euntem clamore ſalutauit, bona illi de cœlo omnia, & opportuna precatus ſubſidia. Satisfaciebat officiis omnium Garnetus, ea ſerenitate oris, & animi; verbis tam expeditis, & placidis, conformatione vultus tam alacri, vt euntis nequaquam ad mortem, diceres, ſed in Paradiſum. Solutis brachiis in crate ligatus eſt, iunctis in preces perpetuo manibus paulùmque à pectore ſublatis, & clauſis vt plurimum oculis, ne quo à diuinis auerteretur obiectu fortuito, intendens nihilominus ſubindè in cœlum oculos; equis tribus ex Turri ad patibulum tractus eſt. Deſtinatus ſpectaculo locus forum fuit ad maius S. Pauli templum, & Occidentalem eius portam:

etiam nihil omiſerim, quo tum alias, tum hanc potiſſimum coniurationem diſturbarem ac diſſuaderem. Quamobrem inde nulla poteſt damnationis meæ cauſa peti, niſi me faciunt propterea reum quod ſacro mihi ſecreto credita religioſè cælauerim. Id vero non eſt Regem offendiſſe, illa tacuiſſe, quæ nefas mihi eſſet abſque ſalutis æternæ iactura edere. Se tamen & Rex & Regni adminiſtri ſi propterea læſos putant, quod contra quam ſentirent, ac vellent tacuerim, libenter peto dignentur condonare, quod non potui aliter facere. Sic ritè ab iis explicitum, quæcumque ab ſe nomine Principis exigi, poterant, tentauit Montagutius noua fraude; qua ſi nihil obſtaret, auebat plurimum ſuam Regi ſolertiam probare. Affaturus igitur populum circumfuſum, audite ait, magna voce Quirites; petit à Rege Garnetus veniam coniurationis; ſed excepit mox vafri ſicophantæ luculentum mendacium Garnetus, & facis, inclamat, atrocem mihi iniuriam. Negaui me Regem offendiſſe, & pernego; negaui me quicquam admiſiſſe cuius eſſet quærenda venia, niſi ſacri confeſſionis auditæ ſilentij, quod mihi nec debet, nec poteſt culpæ imputari. Ad hæc Montagutius erubeſcens; & pudore factus audacior, negas igitur, ait, cuius tuum habemus Chirographum fuiſſe tibi coniurationem à Cateſbyo, & Greenuuayo, extra confeſſionis ſacrum perſpicuè detectam. Nihil, ſubdit Garnetus, à vero longiùs quàm vt mihi vnquam Cateſbyus de coniuratione quicquam crediderit; credidit Greenuuayus, ſed confeſſionis occluſum ſigillo, cuius tamen viri nomen non proderem, niſi vt multo grauiora, quæ illi affinguntur ab eo defenderem. Videns ſuam Montagutius in arcto famam, triuiali ſtropha nititur eam liberare; ſcrutatur primum ſimularè, velut illud apud ſe habere ſe Chirographum crederet; poſt vnum ex famulis vocans, iubet ſcriptum proferri Garneti manu de coniuratione confitentis. Quod illi cum probro explicaturus in os eſſet. Abſit, inquit, ardens audenterque Garnetus, abſit, nec vnquam futurum eſt vt meum proferatur Chirographum ab iis diuerſum quæ & hactenus dixi, & repeto. Magna vtrimque expectatio, vtra pars condictum mentiretur, quæ in riſum confeſtim vanuit, referente famulo ſcriptum illud ab ſe alicubi omiſſum; vbi vero non ſatis meminiſſe. At hoc vrget Garnetus neque hic, nec alibi gentium reperietur vnquam, Imo, ira fremens Montagutius tuis ingratiis & reperietur, & in typos ibit vt tua hominis peſidi manifeſta fiat fallacia, & linguæ æquiuocæ libido in pernegända coniuratione cuius tute ipſe verè tibi certoque es conſcius. Pernego vero inſtat pater, nec res aliter ſe habet quam ſonent mea, & veraci candore ſignificent verba, cuius meæ mentis appello teſtem Deum, & ſalutem æternam pignus pono.

Hac aduerſarij tam crebra celebri firma & ſolida conteſtatione videbant ſibi obtortis faucibus elidi mendacia omnia, quæ de confeſſione Garneti autographa, penes ſe ſeruata toties falſo venditarant. Statuunt, itaque denuntiationem illam firmiter adeò ſanctèque conteſtatam nec ſilere indictam, vt pote nimia diditam & notam fama; ſed eius ita meminiſſe vt ſuis velificaretur mendaciis. Montagutium nempe confeſſionem illam auto-

grapham vt promiſerat cum exhibere Garneto vellet, ex opiſtographo exterioris folij titulo ab eo agnitam, & Montagutium demiſſe rogatum hunc ſibi pudorem condonaret, nec vlterius pergeret in ea ſibi ob oculos euoluenda. Cœterum coniurationis tamdiu tacitæ ſe reum fateri, ſic illa veri oracula Lancillotus & Abbotius ſcripſere, qui ab rebus præſentibus, & theatro cùm abeſſent flocci habuêre honorem frontemque præſentium, etiam ex Proteſtantibus qui ad vnguem verba vtrimque ſingula poſtea vulgauere. Nec prætereundum Cookeum ſua illa vægrandi declamatione, ſuiſque illius emiſſarios tot libris cùm traduxiſſent *Euidentiis* ſcilicet ſolaribus Garneti nomen *Conſcij, complicis, auctoris confeſſi & conuicti*, ſupremo illo ad patibulum actu, nihil eo quæſiſſe, ſed neque Montagutium à Rege miſſum, niſi vt fateretur ſe extra confeſſionem de coniuratione cognouiſſe quod auditus palam ac liberè negare, & quod neceſſario ſequebatur cuiuſcumque offenſam cuius deberet ab Rege veniam poſcere. Certè chronicon Ioannis Stouui quem dignantur illic magna fide, ſolùm ait Garnetum *Proditionis celatæ graui agnita offenſa mortuum*, nec cauſam meminit quanto ſcilicet minus ad ſe tanto ad gloriam Garneti magis pertinentem.

Expedierat ſe à Montagutio cum ad marginem reuerſus pegmatis horæ ferè dimidio affatus eſt populum, gratulatus ſibi magnoperè die illo Inuentæ Cruci dedicato, inuentionem ſuæ Crucis, ob quam ſummas Deo gratias agebat, cuius beneficio cœteris omnibus impoſitura finem erat quæ vitam hanc miſeram circumſiſtebant innumeræ. Hinc ſui daturus rationem, quæ breuiter dixerat fuſius confirmauit, nihil ſe vnquam de coniuratione penitus reſciſſe, niſi quod ſigillo confeſſionis ſacræ premere cogebatur. Hæc vero ſe Dei æterno examini proximum non poſſe niſi ex germana veritate; & nuda interioris animi ſui ſententia loqui; dehinc illam ſe ſemper abominatum coniurationem, tanquam ſceleratam, & modis omnibus damnandam perſanctè iurauit, addens ſi Deo noſtris irato criminibus proceſſiſſet dolori ſibi futuram fuiſſe nullis vnquam conſolationibus leuando. Conuerſa poſt hæc ad Catholicos voce hortatus eſt illos vehementer ad tolerantiam malorum quantumuis grauium. Durarent in iis fortiter, nec ſe vnquam illorum diuturnitati, vel aſperitati molirentur ciendis tumultibus aut coniurationibus mouendis ſubducere, id enim nec Deo, nec poſſe Pontifici placere, quæ verba fatetur Abbotius ab eo dicta, ſed quam verè? Inquit, ſi iam *ipſe tres Bullas acceperat à Pontifice, mox ab effectu proditionis denuntiandas?* Se vero vt probet ex indubitatis has gerras effutire, Garneti Scrinia pro teſtimonio adducit, ſed negat idemmet potuiſſe vnquam in iis reperiri. Quæ dum ſcribit vir muſca obliuioſior non attendit quàm manifeſtè, ac turpiter ſecum pugnet, cum ſæpiùs ſcripſerit Bainhamum vt vocat ludibundum Romam iſſe vt de coniuratione doceret Pontificem, prius exitura quàm Romam attigiſſet; vnde igitur qui & quampridem latebant in Scriniis Garneti, *Tria Bullarum Pontificiarum fulmina mox à ſcelere peracto eiaculanda* allocutione ad populum abſoluta, orauit de genibus breuiter ad ſcalarum pedes. Interpellatus enim eſt extra rem omnino à Decano Londinenſi num ſe arbitraretur iuſtè mori? Iuſtè, inquit, ex veſtris iniuſtis legibus quæ con-

feſſionis ſacræ arcanum damnant: iniuſtè contra iuſtas Sacerdotij Catholici leges quæ iuſtè oppoſitum iubent. Inconſideratior Decano Montagutius; loquitur, exclamat, æquiuoca; ponitque illi varia de æquiuocis dubia; cui pacificè Garnetus, dixi pridem quid in his liceret ſalua veritate, & conſcientia; dixi fuſius, & quidem publicè coram iudicibus, quid toto illo in genere non liceret; quod iis adiungam non habeo. Redeunt paulò poſt Decani, duo, fidem illi occinunt in Chriſtum ſolam, vt quæ ſola ſat eſſet vna, ſola eſſet neceſſaria ad ſalutem. Quibus reſponſi aliud nihil dedit, niſi de cœtero ſibi eſſe moleſti ne vellent. At ij velut ſubirati, quaſi, aiunt, & ipſi non ſimus verè Catholici? Nec eſtis, inquit, nec eſſe poteſtis niſi profeſſione Romanæ fidei, ac Religionis, pro cuius ſanctiſſimis legibus libenter morior, & ſi millies poſſim, moriturus ſim toties, magna voluntate, ſpes vlla nemini extra illam ſalutis poteſt ſupereſſe. At tute interea, inſultat Montagutius ad inferos perges: inſoleſcenti ſilentium pro reſponſo dedit, & precatus Deum vt potuit, nam crebro interpellabatur, veſtes poſuit vt ſolent quibus detrahenda ſunt viſcera, & longo in induſio cōſtitit vtrimque ita clauſo, vt nihil poſſet vel aura peiflante vel aliundeuis, minus honeſtè oculos ferire. Placuit populo tam cauta & verecunda modeſtia, & quī prius in illum fuerat peſſimè animatus, vt eius ex dictis atque factis, lōgè ab eo diuerſum probauit, quem ante crediderat, totus in eius amorem mutatus eſt. Conſcenſis ſcalis & exorato carnifice, ne ſe niſi admonitus in præceps deiiceret, voce iterum, ac mente libera conuerſus ad populum. Benè infit, vobis faciat è cœlo Deus, ſuamque inde vobis affundat lucem ſplendidam ad cernendum, ad amandum ardentem, vt agnoſcatis perſpicuè, & conplectamini fortiter Religionem Catholicam Ro. cuius vnius ſancta profeſſio, ſempiternæ ſalutis ſpem nobis præſtat firmam, atque immobilem. Atqui ſuggeſſit ex iis qui aderant non nemo, expectabamus te noſtrum fore, velleque vti ſpoponderas Proteſtantem mori. Cui mox Pater; voluntas tam execrabilis mentem ſubiit nunquam, quantò minus in propoſitum deducta; ſed hæc fuerit vna metamorphoſeon quæ mihi affinguntur, extra fidem Romanam nulla vera, nulla ſat potens ad ſalutem. Poſt hanc fidei caſtæ profeſſionem fortem, & liberam, Regem affectu præcipuo, Principes filios, Senatum, Regnumque vniuerſum Deo commēdauit; ſe vero Regemque iterum ſanctis Catholicorum votis ac precibus vt ei perſpicacem ad veri notitiam oculum, & ad Regni ſalutem imperrarent. Quibuſdam exinde adiectis quæ ad innocentem Oldcornei & Teſmūdi facere videbantur, & turbulentum Catesbyj genium de quo ipſi nonnil generatim ſignificauerant. Vltimum ſibi reſeruauit locum abſtergendæ à ſe calumniæ, quam illi hæretici maximè probroſam impegerant, ſuorum in eos vitiorum liberaliſſimi quos ferre non poſſunt pari ſecum luxuriæ cōfuſione immunes viuere. Vulgarānt itaque Garnetum multis retro ab annis vxoratum; tres alij liberos, ſex etiam alij ex matrona nobili tuliſſe. Anna Vaux, Baronis matertera; excellenter Catholica, & ſi qua toto regno vſquam in Sacerdotibus domo colligendis nullius periculi timida. Hic ergo Garnetus,

maximum ſanctiſſimumque iurauit iuſiurandum teſte Deo cuius eſſet iudicio terribili momento ſiſtendus, ſe nec tali vnquam contaminatum piaculo; nec eius vel ſimplici fœdatum cogitatione. Annam pro virtutum quas in ea perſpexerat eximiis dotibus arbitrari ſe omnino virginem, & ab omni ſi alia vſquam impuritate alieniſſimam, quæ ille profeſſione veritatis adeò viuaci, & iuramenti nuncupatione tam religioſa populo expreſſit vt illam à ſe atque à matrona propudioſam calumniam prorſus amoueret,

Demum omni perfunctus, pietatis, & iuris officio, laqueo collum inſeruit, totuſque in Deo, Matre Virgine, verſiculos crebrius iterauit, quibus opem illius in extremis ſolet Eccleſia poſcere. Cumque dies Cruci agerettur ſacer adſpiratione ad Deum multiplici, eius tutelam poſtulauit, ac ne animo prius quam animus corpore exiret. Eius interea vitali aduerſus hoſtem ſigno ſe crebro muniens; cancellatis denique ad pectus in crucem brachiis, carnifici innuit, à quo ſcalis deiectis vir ſanctus laqueo pependit. Erat breui poſt ex damnationis ſententia præſcindendus caſuro laqueus, vt exenteraretur ſemiuiuus. Quod quoties carnifex aggreſſus eſt facere, ter autem aggreſſus eſt, erupit vox populi. Sine animam egerit, & cultrum ſuſtine, mirum interim nec dolore, nec mortis anguſtiis ſibi prorſus ereptum, nec cancellata brachia demiſiſſe, niſi denique paulatim & lentè, deficiente, iam anima, cum accurrentes amici aliquot, (cenſetur illic amicorum id eſſe officium) correptis pertractum pedibus auxere pondus quo præfocaretur, & longum moriendi laborem breuiter abſoluerunt.

Spectabam ait nobilis Italus è feneſtris cum Guillelmo Tauleyo Reginæ Scriba, audiebamque commodè omnia, & miratus ſum poſtrema illa ſuæ ſub patibulo innocentiæ profeſſione tam ſecura, & vindicatione matronæ nobilis ab immani probro, mutatos adeò verſus illum affectus populi, vt magna pars tenere lachrimas non poſſet, nec ipſe cui adſtabam Reginæ Scriba. [Secando coram in quadras cadaueri parentata eſt infinita vis lachrimarum & finem hunc habuit anima illa, quam certò arbitror Deo frui] hæc ille. Quin ipſemet carnifex, pietatis ſenſum,& reuerentiæ prohibere à ſe non potuit. Oſtenſurus enim populo reſciſſum caput, prius, illi oculos decenter clauſit, & genas terſit; ſed longè admirabilius quod oſtentanti cor proditoris, deinde caput, cum moris eſſet populo voces attollere, & conclamare *viuat Rex*, neutrius aſpectu vox vlla populi, aut flatus erupit. Altum vbique mœſtumque ſilentium, quod profecto haudquaquam populum velut ſyderatum minimè tenuiſſet, ſi penes illum vel minima contra innocentiam Garneti ſuſpicio reſediſſet. Hoc tam concordi, & publico populi de innocentia Garneti iudicio, cum ſua de illo iniuſta damnari iudicia tribunalium Miniſtri ſentirent, agique ſe teſtimonio publico Garneti & iuris verè proditores, quod proditionis falſæ reum indigno necaſſent ſupplicio; libris, hiſtoriis, actorum ſimulatione, inuectiuis nihil non egere quo iuſtè damnatus conuictæ coniurationis, & proditionis Garnetus videretur, quicquid is in oppoſitum & quantumcumque firmæ, & ineluctabilis purgationis obiecißet: fuit tamen nemo tot inter ſcriptores, ita ſui

oblitus

oblitus vt negare auderet cuius decem millia teſtium moriens Garnetus habuerat. Sola huius capax propudioſi dedecoris ſeptimo poſt anno inuenta eſt illa frons Roberti Abbotij mendaciorum protrita ſacrilegiis, & impudenter effrons. Is ſua illa in *Antilogia* cum in Garnetum, in Societatem, in Papam, in Religionem Catholicam rabioſius cœteris deſpumaſſet, narrando Garneti morientis vitæ actu poſtremo, voluit ſeipſo videri ſuperior. Negat quædam, nonnulla concedit, tranſuertit alia, nec facilè dixeris vbi peruersè audacior. Purgauit, inquit, Garnetus infamiam turpis ſuæ cum matrona Vaux conſuetudinis. Id vero quam liquido? *Non niſi per æquiuocationem.* Vetuiſſe populum magnis clamoribus ne præſcinderetur prius pendenti Garneto laqueus quam animam efflaſſet, hoc vero pernegat; & poteſt iurare ſe nihil tale audiſſe cum Prouincia integra Londino diſtaret; quo modo indidem peierat auditas populi voces acclamantis *viuat Rex* ad oſtentum cordis & capitis Garneti proditoris, nam *acclamatum eſt*, inquit, *haud minus quam in pari cauſa fieri conſueuit.* Porro illas de colloquio Garneti cum Montagutio, & duobus à Decanis literas, aut eſſe omnes falſas, aut interpolatas, ancipites, modiſque aliis tranſuerſas nec ignorare ſe aliter alios ſcripſiſſe, ſed nequaquam ex veris. Veri enim ſcribendi Prouincia huic ſcilicet vni ſeruabatur, qui non poſſet de Ieſuitis & Papiſtis niſi vera ſcribendo errare. At enim populus qui nec conſcientiam habebat venalem Miniſtris Regiis & iis quorum honoris intererat, Garnetum videri non iniuſtè damnatum, grauiſſimè offenſus doluit artes adhiberi fraudulentas innocentiam hominis tranſuertendam vt dehoneſtamento eius famæ velaretur eorum dedecus qui eum iniuſtè necauerant? Catholici autem ex cognitionibus Iudicum toties iteratis ne quid in vulgus ſparſum eſſet parum decoræ in Garnetum famæ vt ex motu, dictiſque populi contraria viderunt, è loco ſupplicij velut pugnæ campo triumphantes abſceſſere. Certatumque inuita cuſtodia ab nonnullis, vt diriperent aliquid ex eius reliquiis, & ſanguine quo conſolarentur amicos trans mare. Marchio à S. Germano extra ordinem legatus vt gratularetur Regi vitatum feliciter coniurationis tantæ periculum; caro Garneti coëmit induſium, alij alia; quanti carnifex edixiſſet, illaque adeò Catholicorum pietate non offendebantur Proteſtantes, quin & ipſi vltro concurrerent ad conciliandam ei famam quam ſuis in ſanctis venerantur & alij quidem pergat anima mea, quò ille certò beatè præiuit, alij ſi eſt in tertiis ſanctus, mori certè iſto ſanctius non poteſt. Miniſtelli demum ipſique Prædicantes, indubitata eſt, aiebant huius animæ ſalus, & cœlo feliciter gaudet.

Verum his laudibus quæ ſolent ſanctis à morte tribui, acceſſit argumentum admirabilius. Caput palo præfixum ad Pontem qui Tameſim iungit, viuentis ſpeciem (ſanè venerandam) lineamenta, colorem, conformationem per multas hebdomadas tenuit, oris habitu natiuo, nulla re penitus à viuente diuerſo, confluxitque Londinum vniuerſa ad ſpectaculum hominis reſciſſo in capite viuentis. Dies abierunt ſex ſupra viginti, & de illo concurſu, de populi reuerentia in Garnetum, de illa oris immutati con-

ſeruatione illinc eadem ferè præſcribebat qui tunc erat vnus de ſpectatoribus.

Mortuus eſt Garnetus annum agens ætatis quinquageſimum primum, trigeſimum primum in Societate, vigeſimum in Anglia, & in noſtrorum illic Præfectura decimum octauum. Natus eſt in Prouincia Derbyenſi, Patre Briano Garneto publico literarum in ſcholis Nottinghamenſibus profeſſore, Matre Alitia Iauya. Annos eius primos ne quam vitæ partem intemeratam relinqueret impuro dente fœdauit Abbotius, ignotis in Anglia flagitiorum monſtris, ne de ſe fortaſſis narrarentur ſolo. Cæterum de Garneto, etiamtum adoleſcente, ſed necdum Catholico is audiendus eſt, qui primum ex veris inueſtigauit cuiuſmodi eſſet, inde ſedecim per annos intimus illi fuit Thomas Stanneyus. Glorioſus, inquit, hic martyr (hoc illum nomine appellat) in flore iuuenilium annorum, inter auditores Vvinceſtrenſis collegij mirè excelluit. Nam ad Rhetoricam & linguas quibus erat egregiè excultus, addidit etiam muſica, & canendi artem, pulſandique varia inſtrumenta, oris prætetea, & verborum, habituſque omnis tam verecunda modeſtia, vt eſſet Magiſtris omnibus & Præfectis ſuis mirè carus, certarentque de illo apud ſe retinendo; ex iis duo Stempeus, & Ionſonus fidem Catholicam tacitè colebant, tertius nondum eò malorum deuenerat quò ſua deinde illum peruerſitas impulit. Spesquæ affulgebant temporarias Garnetus, æternorum deſiderio calcauit, factuſque Catholicus in Hiſpaniam primum deſerta patria, & ſuis; dein Romam tranſiit, vbi ſe Deo in Societate IESV in perpetuum conſecrauit. Integritatis ſummæ fuit, exemplique illuſtris eius vita dum Philoſophiæ, ac Theologiæ illic operam dedit, cui poſtea priuato ſtudio biennium addidit, vt Theologiæ quæ de moribus eſt, peculiarem aſſequeretur, & perfectum vſum. Præter Fabium de Fabiis, cuius magna & ſancta manu in S. Andreæ formatus eſt tyro eximius, audiuit in ſtudiis Franciſcum Suares, Robertum Bellarminum, Benedictum Pereiram, Chriſtophorum Clauium, ingentia nomina; docuit & ipſe magna laude linguam ſanctam, Metaphyſica, & Mathematica, quorum ſubtiliora quæque, vt quæ Geometricis, Arithmeticis, & Aſtronomicis. Continentur, ſic percalluerat, vt eum Clauius ſibi flagitaret in iis docendis ſucceſſorem, doleretque interea in incertos euentus remitti in Angliam. Iam quid ei Anglia debeat, tùm operariorum tùm operum ex eo colligatur, quod eam ingreſſus vnum extra carcerem reperit Societatis Sacerdotem, moriens reliquit quadraginta fructuoſiſſimè occupatos: addo, quod mirum, annis decem & octo quibus noſtros rexit, nihil de illo à quoquam, niſi ſumma cum laude ſcriptum. Exquiſita erat viri prudentia, ſimulque (quod rarum) ſimplicitas, & candor; ad hæc ingenium perſpicax, cum ſoliditate cordati iudicij. Experientia rerum, & agendi mira, conſilij optimi mira ſagacitas, artes innumeræ ſolertis & prouidentiſſimæ cautionis. Nemo tamen omnium quod mirabilius, adeo rerum inexpertus, hominumque ignarus, cui non libentiſſimè cederet, ſuumque, ipſius iudicio poſthaberet, ſingulare profecto humilitatis ſanctæ argumentum, quam

ego virtutem, adeo in illa excellebat, fuiſſe arbitror quæ viam illi ad finem quem aſſecutus eſt beatiſſimum complanauit: luculenta deinde in omnis generis homines charitatis perpetuæ monumenta longum eſſet narrare. Deuotam intimè auguſtiſſimo ſacramento pietatem & reuerentiam, tutelæ diuinæ fiduciam, factis ipſi apertis cœlitùs confirmatam; ſtudium atque induſtriam promouendi noſtros in omni virtute: candorem denique agendo, & ſummam in omni conſuetudine amabilitatem. Teſtis ſum optimus qui eius confeſſionibus præfui, & priuatis & generalibus, teneritatis ſummæ quæ minimos etiam ab eius conſcientia arcebat næuos. De coniuratione autem illa cuius falsò inſimulatus eſt, Deo teſte affirmo ſermonem meum cum illo vltimum fuiſſe illi calumniæ prorſus contrarium; interrogans enim quem eſſem cum iis modum ſeruaturus, qui Regem & conſilium acerbè, & exaſperatis animis linguiſque damnabant, iuſſit illos à me ſeuerè argui, & ſi quid illos violentum moliri ex verbis iratis appareret, ab eo illos omni ope induſtriáque dimouerem, nulla enim aiebat turbida, & tumultuoſa conſilia in laudabiles exitus deſinere. Obtemperarent Regi temporalium domino certarentque in ea obtemperandi laude, ipſis quoque Proteſtantibus eminere. Verum enimuero, in iis quæ animum, conſcientiam, & religionem impeterent, quicquid eſſent ac poſſent vniuerſa orbis imperia, plumæ inſtar haberent. Huc vſque Stanneyus de Garneto.

Poſt quæ nihil admodum ſupereſt niſi vt illud iam orbi celebre de Garneti vultu in ſpica fortuita ab incidente cruoris eius ſtilla mirabiliter depicto vindicem à maledicentia hominum impiorum. De hoc enim antiſtes S. Audomari ad Perſonium ſcribens, *vnicum*, ait, *ſtramen martyris cadaueri piè ſubductum Victoris martyris effigiem accuratiſſimè exprimens confudit inſenſatos*: hoc eſt aduerſarios, & interfectores, qui cum fidem non poſſent, ſuis ipſorum oculis negare (ſpicam enim viderunt, etiam ex aula viri primarij) alij aliò tranſuerſi abiêre. Caſaubonus pro ſua Grammatici parte *ſtramineum ſpicæ miraculum* vocauit; artem opuſque pictoris vulgabant alij. Proferebant nonnulli Garneti acta, vt hac voce actorum apud illos potenti, quod reuera erat omnino non eſſet. Ego preſſim & ordine hac de re ſcripturus, narrabo imprimis, cuius in manus, & quomodo ea ſpica deuenerit; inde quo pactò quibuſve teſtibus comparuerit illa Garneti mirabilis in ſpica effigies. Poſtremo quæ ſint in illam obiecta & quibus diluta reſponſis. Ioannes Vvilkinſonus Catholicus iuuenis, artifex honeſtus profeſſione ſericarius, annumque iam ſeptimum agens in tyrocinio eius artis, pridie quam Garnetus ad ſupplicium raperetur, agi ſe ſenſit miris modis, vt intereſſet eius morti, eiuſque ſecum reliquiarum aliquid referret. Perſuaſione de cœtero tam vltronea, & vrgente Deum miraculo aliquo ſerui ſui innocentiam probaturum, ſeque teſtem futurum miraculi, vt ſcrupulo ictus cogitationem illam reiiceret, ne videretur à Deo temerè citra neceſſitatem miracula expectare. Sic paucis ille de ſe ante mortem diebus, & habemus in tabulario teſtimonium eius autographum, tum eius ipſius, tum aliorum octo firmatum Chirographis. Pergit itaque narrare, ſe die Sabbathi

ſummo mane; anteuertiſſe in foro S. Pauli locum occupare quàm poſſet patibulo maximè vicinum. Retinuiſſe locum dum veniret Henricus; conferta tunc multitudine equorum & hominum, vndiſque populi, diſiectum longiùs, ſic tamen vt ea cerneret quæ de conſuto modeſtè induſio diximus. De viuo reſciſſi capitis colore, de ſilentio populi ad eius oſtentationem, quo ſignificauerat populus credi ab ſe Garnetum innocentem. Secto tandem in quadras corpore, decedenteque turba, eodem quo prius deſiderio incenſus reportandi ſecum aliquas eius reliquias, inter pegma patibuli, & currum ſe inſinuauit in quem coniecta ſunt à carnifice cadaueris membra cum capite, & matta ſtraminea, in qua conſciſſum fuerat cadauer. Hæc dum temerè in corbem carro impoſitam proiicit carnifex, vnde vnde, vel carro, vel corbe, vel pegmate, in eius manus exiliit ſpica, guttis aliquot aſperſa ſanguinis, Diues & lætus hoc pignore abſcedit, deponitque illud inter manus Mariæ Bellamyæ Hugonis Griffiri coniugis, Catholicæ in paucis eximiæ, quæ & ipſa reliquiarum eiuſmodi ſummo deſiderio tenebatur, & acceptam ſpicam theca incluſit criſtallina. Poſt dies aliquot familiari ſuo Thomæ Laithuvaio dum illam exhibet videndam, defixis ille in eam oculis, contentius intuens Garneti effigiem in grani vnius folliculo aduertit ſcitiſſimè expreſſam moxque illam Mariæ, & Vvilkinſono eius antea inſciis oſtendit, inde aliis atque aliis, excitis rei nouitate, qui primo aſpectu ſtatim omnes Garneti vultum agnouerunt. Hactenus Vvilkinſoni moribundi relatio quam Deo teſte appellat veriſſimam. Pergitque narrare motus mirabiles quos inde per dies aliquot expertus eſt, & mutationem interioris hominis repentinam, concepto in Dei offenſam implacabili odio; magnis, celſiſque de Deo ac perſpicuis ſenſibus ſanctoque incenſis ardore, multa pro Chriſto tolerandi; vitæ denique longè in melius mutandæ; quæ ille omnia Garneti meritis tribuebat, cuius, inquit, mihi tunc ingentem gloriam videbar ſpectare inter tot millia ſanctorum hominum. Fixus ergo vitam in religioſa familia Deo conſecrare, aliquandiu hæſit inter Chartuſianos, an vero inter noſtros; in adiutorem temporalium ſe noſtris obtulit, ſed cum ingenio valeret plurimum, excitatus eſt ad literarum ſtudio quætendam quæ ſufficeret Sacerdoti: venditis igitur quæcumque habebat, nauigauit in Belgium & Audomarenſi ſe ſeminario tradidit, nec plus vltra ex eo Deus repetiit. Illic anno ſequenti (verbis vtor Ioannis Gerardi) vt ſanctus vixerat obiit item ſingulariter ſanctus, pauloque poſt ſubſcriptam eorum quæ diximus narrationem ab ipſo factam, à Prouinciali petiit in noſtrorum adſcribi numerum moxque viribus & ſenſibus defecit, niſi quod quacumque moueretur & circumageretur Chriſti de cruce pendentis effigies, eo ſemper intentos habebat oculos dum in IESV & MARIA ſuauiſſimè expirauit.

Ad ſpicam redeo quam prudenter Griffitus credidit occultandam, ne quod ſibi malum accerſeret eius miraculi diuulgatione. Paucis tantum, & fidis inter Catholicos oſtendit à quibus ſibi nihil metueret, rumore tamen qualicumque Anna Vaux permota cum ad eam videndam accurriſſet, non

fuit

fuit multo oculorum acumine, ac ſtudio opus, ad recognoſcenda, oris natiui lineamenta, frontem, clauſos oculos, cilia ipſa, barbam, naſum, & buccam & genas & colli truncum; in quæ nullius tam arcto ſpatio mortalis penicillus, cruoris guttam tam ſcitè ducere tam ad viui vérique ſimilitudinem potuiſſet. Anna vt erat in diuinis etiam quandoque ardentior, rem à ſe conſpectam vulgare non diſtulit. Hinc tantus ad Graffitum accurſus, vt præuideret vel ſibi pereundam, vel perituram ſpicam, niſi tutis eam in manibus locaret. Ergo illam habuit deinceps apud legatum Hiſpaniæ tuto depoſitam; habiturum libenter ſuam, & propriam, ſi quid apud Graffitum valuiſſent aurei ſexcenti quos illi hoc fine ab legato oblatos refert idem quem ſuperius laudaui Audomarenſis Epiſcopus. Legatus interea qui nihil metueret, non fuit parcus illius exhibendæ quibuſcumque ineſſet deſiderium illam curioſius ſpectandi. Spectarunt itaque ex interiori aula præcipui, ex Comitibus Houvardiis vnus; Saliſburienſis (Cæcilius,) Suffolcienſis, eiuſque vxor quæ in aula regnabat, inſpectoque prodigio auſa eſt ſacrilegè dicere, hoc eſſe illuſtre miraculum niſi fuiſſet occupatum in delineando proditoris vultu. Comes vir eius, aut diabolum elaboraſſe illum in ea ſpica, aut ſuam cuique illum in eadem imaginationem deceptam fingere. Indignè Rex tulit quod fiebat, nec inde vllus ad eam viſendam vel acceſſit, vel ſe vidiſſe confeſſus eſt, niſi multa in eam euomeret. Miſit ad Legatum Cæcilius, qui Regis nomine dolerent tantum hoſti ſuo honoris impendi, vt eius effigiem ſuo in ſacello inter ſacras reliquias coleret, peterentque eandem effigiem ad Regem deferendam. Paucis negatum eſt inter altaris proſtare reliquias, cœterum fuiſſe homulo reſtitutam, à quo viſendam acceperat; quem nec ipſe noſſet, nec poſſet inter tot proletarios reperire. Nunc beneficio eiuſdem legati hanc poſſidet Leodienſe Collegium. Vt autem ſermonibus imponeretur finis qui ſanè attoniti tota Anglia crebreſcebant; conſultò viſum eſt rem totam in cauſam deducere, vt quod factum negari non poterat, Ieſuitarum & Papiſtarum fraude ſtatueretur eſſe factum. Fuit hoc inuentum ſceleratiſſimi Cooκei, qui damnari ſe cœlitus ſentiebat celebratione viri ſancti in cuius damnationem ſe totum exhauſerat. Cauſa erat fori Eccleſiaſtici, Ricardus Bancroffius Cantuarienſis Archiepiſcopus homo Regis potius quam Dei, initium dedit à citationibus perſonarum. Requiſitus eſt ſed fruſtra Vvilκinſonus, iam enim migrarat Audomarum, Proteſtantes iuxta cum Catholicis in Examen vocati; clauſus eſt carcere Griffitus Laithuvaius, nobilis Biſtonus, & alij. Erantque Iudicibus duo propoſita, primum euincere probando non eſſe illam Garneti effigiem, alterum opus eſſe artis. Vtrumque Abbotius tradit euidentiſſimè probatum, ſed cum Graffitum teſtantem inducit, non fuiſſe magis illam Garneti effigiem quàm alterius cuiuſvis; Graffitum in contrarium habemus teſtem qui ſe ait fuiſſe illico ſoluendum carcere, ſi adduci potuiſſet vt diceret, vel non fuiſſe illam Garneti effigiem, vel ſe ſua deceptum imaginatione talem credidiſſe. Fuiſſe vero carceri addictum quod dixiſſet, quàm eſt ſua D. Cooκei quam cerno vultus effigies, tam eſt P. Garneti quàm cerno

in grani folliculo depictam; fuitque teſtium reliquorum ſermo idem & ſenſus. Reſtabat igitur probandum opus eſſe artis. Id autem quàm lepidè, & argumentis quàm fortibus? Vvilkinſonum non norant, ſed norant eſſe ſpicæ inuentorem ornare igitur illum præſtantibus titulis, fraudulentum, idiotam, ſuperſtitioſum, fanaticum, mente captum, miraculorum ſimulatorem ad Ieſuitarum captandam gratiam, ſed enim Deo laus quod ex morbo ſanus, ſub cuius extremum de ſpica fuerat reſtatus, quandoque fortaſſis falſo iuratum renocaturus eſt. Hæc de illo Abbotius ſua illa mentiendi ingenuitate, ſex poſt mortem annis viuentem exhibens. Collectis ad hæc pictoribus Archiepiſcopus, qui vel cenſerent eſſetne artis opus, vel experirentur imitari, quod in caſſum & quicquid aduerſarij iactitent, longè ſemper ab archetypo tentarunt, cuius cauſam quærenti Archiepiſcopo, pictorum vnus mirabilem edidit, quam iuuat hic ferè ab aliis omiſſam ex P. Ricardo Holtbeyo audire Garneto ſuppari, & in miſſionis illius Præfectura digno ſucceſſori. *Super exterius*, ait, *tegumentum, ſiue thecam in qua granum ſiliginis fuerat infixum, apparet integra viri facies, fronte, naſo, genis, oculis clauſis, ore, barba atque collo: quæ omnia tam artificioſè ac mirabiliter deſcripta ſunt, vt peritus quidam pictor, curioſè poſt eam formam intuitus, coram Archiminiſtro Cantuarienſi, non veretur aſſerere, neminem in tota vrbe vel peritiſſimum reperiri qui vultum ſimilem noſſet depingere. Cauſam ſciſcitatur Epiſcopus, Reſpondit pictor faciem hanc ex vna parte aſpicienti ſe prodere, ex alia vero penitus non apparere, cuiuſmodi effigiem facere non eſt humanæ artis maximè in ſpatio tam exiguo.* Quod mihi tam fidum & luculentum teſtimonium, inſtar ſit aliorum qui multi ex Anglia proſecuti ſunt fuſius admirabilitatem rei tantæ. Impleuit ille picturæ atomus & veluti punctum, hiſtoricos Angliæ & annales, fuitque concors omnium iudicium voluiſſe Deum hoc oſtento ſerui ſui innocentiam vindicare a ferro potentium, & ſtylo calumniatorum, ex quo iure animaduerſum eſt non modo à Catholicis ſed etiam à Proteſtantibus prodiiſſe in publicum ſpicam Garneti effigie ſtupendam, & librum Comitis Northamptoni recoctis in Garnetum accuſationibus infamem, quibus adeo nihil egit in deterenda illius gloria, vt traduceretur Comes peruulgato populi ſcommate. Garnetum inſerta in oram ſpicæ ſuæ lancea, ſuo Northamptonum ephippio mouiſſe.

Dum necatur Londini Garnetus exit Ioannes Gerardus ex Anglia. Quæ fecit & paſſus eſt per annos octodecim. Nouo Regis edicto pelluntur Sacerdotes. Retinetur P. Strangeus, & crudeliter laniatur.

CAPVT XIII.

CVRATIONES non attigi quas ſibi aliqui ab Garneto affirmant cœlitus impetratas. Vnum tamen ſupremi remedium mali, curatione quauis & mirabilius, & credibilius præterire non debeo quod ſibi Gerardus ab intimo ſuo, & cui erat addictiſſimus Garneto certo cenſuit obueniſſe. Vnus enim ex tribus cum eſſet quos contra ius omne Cæcilius Regis edicto inuoluerat, tanquam reos proditæ maieſtatis, & quibuſvis regni totius angulis ſuſpicioſiſſimè quæreretur, grandi ſuo periculo in portum euaſit vnde Hiſpaniæ legatus, & Belgij ſoluebant ad reditum; at ij quicquid promiſſum huic eſſet negant ſe omnino in nauim admiſſuros, Regis offenſionem veriti quæ futura eſſet longè grauiſſima, ſi quod erat pronum, reſciſſet poſtea ab iis ſibi ereptum hominem quem habebat pro hoſte, & inſidiatore. Dies erat Maij tertius Garneti ſupplicio dictus, hora nona poſt noctem mediam, quo puncto temporis Garnetus necabatur, cum repentè mutatis aduerſus Gerardum animis legatorum, ſuis ipſi manibus veſte illum nudant, ab exploratorum indiciis non ſatis ſecura. Familiarium ſuorum, & Comitum veſtibus cultuque ſubornatum, in nauim inducunt, ſecumque in Belgio velut vnum è ſuis ſtatuunt. [Aliud quoque (narrat idem Gerardus) Patri Garneto debere me fateor, profeſſionem ſcilicet votorum quatuor in Societate tribus item poſt annis eodemque Maij tertio, immerenti conceſſam quod vt propenſius auctore illo geſtum putem, euentus vtrinque ſimilitudo quædam facit; vt enim illi mors in primum Maij indicta, in tertium deinde tranſlata eſt; ſic ad Maij primum edenda mihi profeſſio cum eſſet, in diem tertium eſt dilata, mihi quidem eius morte ſanctiſſima; illi crucis inuentæ gaudio ſolennem.] Sint hæc pro ſcitu iucundis obiter notata, pro myſteriis nequaquam; virtuti tamen Gerardi debita, qui Adiutorum ſpiritualium gradui deſtinatus, raro ſed iuſto prærogariui iuris beneficio ad profeſſionem votorum quatuor eſt vocatus, virtutis excellentia qua valebat excellentiam doctrinæ qua carebat ſupplente. Vtque hic ſileam quæ partis agen-

do ferendoque meritis adiunxit, per annos quibus vixit ſuperſtes vnum & triginta; libabo pauca de virtutum laude quas exulit ſecum ex Anglia.

Mihi quidem virtute Gerardo parem videtur Anglia neminem habuiſſe, ſeu priuata & propria, ſiue in curas, & labores diſtenta ſalutis alienæ. Ab hac incipio. Impetrarunt enim illum à Garneto ardentes literæ ac preces virorum illuſtrium ex Prouinciis diuerſis, & fruſtra fuiſſet plus in anno ſemel mutationem illi hoſpitij optare; vt enim aliquo pedem immiſerat, ardebant circum omnia extemplo igne Chriſti, ſed abſque ſtrepitu qui vel in ſe manus aduerſariorum aduerteret, vel adſpectum in Catholicos quibus laborabat. Habebat enim hoc infuſum diuinitus ac peculiare vt conuerſiones animorum ingentes ſilentio, & ſolitudine meditationum præſtaret ſolidarum, quibus in excolendis animis nihil reperias ad mutationes repentinas, difficiles, durabileſque potentius, penetrabat ſe miris modis in amicitiam intimam nobilium Proteſtantium, & ſeruata vbique exquiſitiſſimi decori gratia, ſic illos ſibi ſtudebat demereri, vt tandem demererentur Deo. Ignotus & ſola Catholici nobilis perſona vtens, quæritabat ſubinde, de religione, proferebatque non ab ſe rationes, ſed velut auditas à doctis hominibus, aut lectas referebat; de conſcientia ſubinde, de anima, de rebus æternis, ea ſuauitate ſermocinabatur, eaque ſenſus intimi ſaliua, & affuſione diuini luminis, vt ſalubriter animo iam icti, rogarent interdum in aurem tacitè, Sacerdotem acciret qui ſe in Eccleſiæ primum tum Dei gratiam confeſſione audita reſtitueret. Ac ſi fieri poſſet non alium legeret quam à quo ipſe tam doctè diuinis eſſet informatus quem ferè non putabant alium à Ieſuita eſſe. Tunc vero aut præſens ipſemet, aut vbi ſenſiſſet opportunum aperiebat ſe ex ſocietate Sacerdotem, iiſque ſuam operam cum deferret, viciſſim illi ſe in filios & diſcipulos dabant, erudiendos amplius & in diuinis promouendos. Qua in re lepidum quod illi contigit cum nobiliſſimo Proteſtante qui domi iam diu illum habuerat in gratiam vxoris quæ clam dogma colebat Catholicum; & fratrem qui palam Catholicus; præter hos duos, tota familia Gerardum nobilem, elegantem, diſertum, peregrinitatis omnis maximè curioſum, & in venatione aucupatoria Magiſtrum obſeruabat. Tandem ergo patre familias ad mentem Deumque ſenſim reuocato, rogatus ab illo eſt vt ſibi curaret Sacerdotem à quo confitens audiretur, & reconciliaretur Eccleſiæ. Promiſit Pater ſe facturum, & ſub primos noctis eius ſomnos adfore quem volebat. Illum interea de confeſſione vera, efficaci, & ſeria edocere, quæ ſe à præſtantiſſimis Confeſſariis aiebat didiciſſe minutim illi explicare, & quæ ad fidelem animæ conuerſionem proficiſci ex ſacra confeſſione oportebat. Incubuerat clauſa nox, & compoſuerat in ſomnum totam familiam, cum ſe illi Gerardus ſiſtit inuenitque orantem de genibus, breui deinc interiecta mora reuertitur, ſed Societatis indutus veſtem, prælucente pœnitentis fratre. Primo tunc aſpectu minimè agnitus, expectabatur enim ab eo alius; mox vero ingenti animi voluptate & admiratione complexu intimo tam piè ardenterque exceptus eſt, vt poſt confeſſionem illam obitam ſemper in poſterum Patris cum

loco

ceo, amici ac fratris ſemper habuerit. Fuit hoc Gerardo ante omnia palmare propoſitum vt aggrederetur patres familias, expertus totam poſt illos familiam, vel ad rectam fidem, vel ad curſum virtutis facili negotio ſubſequi. Qua primum in domo conſtitit poſt ſuum in Angliam ingreſſum, familiarum capita viginti ad Deum conuertit, notæ omnes primariæ nobiles, & numeroſi famulatus; inferioris ordinis abſque numero alias, & hæc omnia breuiſſimo tempore. Londini & ipſa in Elizabethæ & Iacobi aula prædas egit lectiſſimas, & difficile dictu ſit quàm multos variè ac periculoſè laborantes feliciter iuuerit, ſanarit, ſeruauerit, hauſtis quotidie ex die ſtrenuè ſudato viribus in ſequentem, ob iactæ ſementis prouentus ſupra ſpem copioſos. Cum hæreticis congreſſurus adoriebatur ferè voluntatem, cuius vt plurimum deprauatio inficiebat errore animum; ſi tamen eſſet cum iis acturus quos ſuus penitus poſſidebat error, nitebanturque doctrinæ præſidiis quanquam falſis, hos vero ſolida qua pollebat, diuque exercita dexteritate concertandi, argumentis, & auctoritate, ſic ſtringebat, vt eos ſecum & cum vero ſentire cogeret, demptis ſolum miniſtellis & prædicantibus, qui ex docendi miniſterio victitant. Horum ægrè tot annis vnum conuertere valuit: narrat ipſe, quòd poſſit pluribus de hoc voluntario errore prodeſſe. Sublimis ingenij matrona nobilis, hæretica licet non tamen adeo abhorrebat ab impreſſionibus diuinæ gratiæ, vt non eſſet eas docili ſtudio exceptura, ſi animi ſui fluctuationes meliori conſiliario credidiſſet, nec cæcum legiſſet in ducem veritatis. Hærebat anxia inter Catholicum, & Caluini dogma vtrum eſſet illud antiquum & verax, in quo vno nobis ſpes eſſet tota ſalutis repoſita. Pernyum euocat in Academia Cantabrigienſi tunc celeberrimum, ſolaque ſemotis arbitris, per ſanctum Dei nomen, perque ſupremum iudicij diem obteſtatur ne vellet ſe quod res erat cælare, ſectaſque tot inter quæ regnum ſcindebant, quænam eſſet verax, & recta, & ſola indicare, in quo eſſet iure ſempiterno ſalutis ſtabilienda fiducia. Hic totum ſe colligens Pernyus reſpondit quod petis Illuſtriſſima Domina, & per ſe tanti eſt, & tanta tua poſcitur obteſtatione, vt ſi verum cælarim & petitionem tuam fefellerim, peccati reus futurus ſim nunquam remittendi, æternum puniendi; ſed ſecreti fidem mihi quoque præſtitura es ſanctam, nec enim opinor gratum habueris vtile tibi à me conſilium meo damno, præberi. Accepta igitur ſecreti fide, vt viuas, inquit, læta, vel iis ſaltem infeſtationibus libera quibus in dies crudelius Papiſtas lacerat Regina, Caluinum viue, vt & illa viuit, Verum enimuero ad mortem quod attinet, & conſequentem morti animæ ſalutem, edico, Catholica morere. Nec poteſt aliter fieri, nec alio quam quod tibi auctor ſum conſilio viuo. Sic ille quam verè tam ſtultè, nempe Deum pro ſua circumacturus libidine. Nocte igitur quadam dum ſe domum refert edormiturus lautam cœnam quam cum Eboracenſi Archiepiſcopo ſumpſerat tam improuiſæ mortis repentino & formidabili confectus eſt telo, vt nec ſui nec Dei meminerit. Infelix eius diſcipula, ſceleſtum ſecuta conſilium, & in eo à fratre pertinaciſſimo Caluiniſta durius obfirmata, morſu tamen ſurdo conſcientiæ inquietæ dilaniabatur

B.Bbb 3,

pe: petuò quo acta in peius ſtudebat, contendebatque defendere non tantopere Caluiniſmum differre à fide Catholica, vt propterea Deus homines damnaret. Sed quandoque tandem genio ſancto duce in colloquium incidit cum Gerardo cuius erat magna ſanctitatis & doctrinæ, fama, vnoque illius aut altero ſermone in abſolutam euaſit Catholicam, vixitque deinceps conſtanter talis, qualis Pernyus ſat habebat mori, & à paradiſo beſtiarum in terris, momento transferri ad paradiſum Angelorum.

Allectos vt dixi ſuauiter ad Deum, Garneto nihil erat antiquius quam vt eo perfectæ virtutis promoueret, vnde poſſent aliis Magiſtri eſſe, ex quo fiebat vt eius formati ductique pollice, igni eius arderent, nec ſolum familias integras, ſed totas circum inflammarent vicinias. Ad hoc prima eius cogitatio hæc erat eiuſmodi ponere fundamentum cui poſſet tuto quantacumque ſublimitas imponi: quare illotum initia quos ad ſummam virtutem erudiendos ſuſceperat fundabat exercitiis S. Ignatij quæ totam ex eius manibus exerebant vim ſuam, hoc eſt hominum transformationes miraculo pares. Dabant enim cæcis lynceos oculos ad cernenda æternitatis & futuræ vitæ inuiſibilia, ſola hominum ambitu, & amoribus digna, euaneſcentibus in eorum æſtimatione & conſpectu caducis omnibus velut puerorum crepundiis. Exercitia porro cùm traderet, non conſueuerat niſi plenis hebdomadarum quatuor ſpatiis abſoluere, quaterna in diem horarum quatuor meditatione, & aptis cuique hebdomadæ regulis. In quibus vir nobilis dum Gerardi ductu exercetur per dies aliquot contemplationibus optimè conceptis, diligenterque comparatis, non magis afficitur quam ſi foret truncus, aut ſilex inutilis, eadem vbique obcuritas animi, eadem glacies voluntatis: haud tamen cœpto vel abſtitit, vel horis præſcriptis detraxit atomum etſi horam quamque pro die computaret: durauit conſtanter ad finem ſecundæ hebdomadæ, magno interea beneficio & lucro ducens, quod vel daretur coram Deo in genua, eius venerari præſentiam & clementiæ momenta expectare, cum ecce tibi, tam improuiſa & tanta Ioanni (hoc erat viro nomen) de cœlo æternorum lux, & ardor, vt neutrius ſatis capax refunderet vtrumque per oculos non lachrimis ſolum, ſed fletu abundanti atque perpetuo cum affluxu delitiarum à quibus non poſſet mentem amouere, effundentibus ſeſe in fletum continuum & mentis gaudia impreſſionibus obitarum meditationum. Quare cum ſubinde Gerardus illum ad varia negotia duceret, ſequebatur fixis in cœlum oculis, immerſoque in Deum animo, velut ſui omnem exutus ſenſum, & nuſquam minus præſens quam vbi eſſet & ageret. Inde illum videntes Catholici nunquam non humentibus madere oculis, eius obliti nomen cognominarunt *Ioannem flentem.* Cuiuſmodi fructus Exercitiorum vtinam per alta Chriſtianitatis tutaque otia, vel decenniis ſingulis tot numeraremus, quot per attocia, & ſanguinolenta Angliæ tempora legebat annuatim Gerardus. Exibant ex eius manibus, artem meditandi ſic ritè perdocti, ſapideque experti, vt vnam quotidie horam illi tribuerent. Inde ſibi viuendi ordinem præſcribebant conſtantem, & ratum, piis diſtinctum exercitamentis,

tis, diſcuſſione operum, & cogitatorum; lectione rerum diuinarum, ſacrorum frequentatione; pauperum, miſerabilium, captorum', vacillantium & lapſorum ſubſidiis qua temporariis, qua Catholicis, & diuinis. Poſtremo eadem è ſchola prodibant in direptionem bonorum ſuorum, in exilia, dedecora, cruciatus, mortemque ipſam quamlibet immanem, & barbaram expediti. Quam multis autem religioſos ordines auxerit, coniecturæ ſit quod ex decem in Clinckio carcere ad fidem conuerſis religioſas familias quatuor ſubiere. Societatem noſtram viris egegiis ſummeque frugiferis ditauit, Seminaria Belgij, Hiſpaniæ, & Romanum magnæ ſpei alumnis; Belgij Parthenones virginibus nobiliſſimi ſanguinis. Totus quidem omnium in iuuandis omnino vniuerſis, ſed in ſui cura virtutiſque propriæ pluſquam totus, vt quæ niſi Apoſtolicis muneribus vigorem, & afflet &c. affundat, neceſſe ſit ea effœta, & ſterilia iacere. Hinc ille tam impatiens Catholicorum in eum amor vt eo carere non poſſent; Proteſtantium & odium, & veneratio, quod perſpectam quam nollent imitari haberent eius ſanctitatem. Ipſi quin etiam cuſtodes carceris cum quibus aliquandiu variis locis egit, & reuerebantur, & deprædicabant cum admiratione velut ſanctum: homines alioqui hæreticos, malè natos, malè comparatos excipiendis non modo ſatibus diuinæ gratiæ, ſed humanæ etiam comitatis, adeò ſibi deuinxerat vt grandi ſuo periculo miniſteria ſacra, in carcere illi permitterent libera. Conueniebatur illuc ad conciones, ad ſacrificium, ad Euchariſtiæ diuinæ ſumptionem, verſo prope in templum carcere, eiuſque dictis ſic incendebantur vt cuſtodiam pertæſi carceris alij Catholici fierent; alij, quod mirabilius, hoſpites Catholicorum Sacerdotum. Stupori fuit vnum in hominem duo conueniſſe, quam longiſſimè inuicem diſiuncta. Operarium ſcilicet curis, itineribus, latebris, ſimulatione perſonæ multiplici diſtentum perpetuo, agendo, ſudando, ſuccurrendo quacumque opus eſſet, hoc eſt Anglia vniuerſa; & Nouitium, ac tyronem aut Nouitio ſimilem. Dici enim poteſt nihil diſſimile à Nouitio habuiſſe, præter celſam perfectamque virtutem, & Magiſterium diuinorum, in quo poſſet Magiſtros etiam optimos habere diſcipulos. Catholici nobiles apud quos degebat, plus illi domi ſuæ tribuebant imperij quam ſibi. Hoc ille imperio vſus, familias totas ſuis præceptionibus in omnem formabat non modo virtutem Catholicam, ſed religioſam, ita illas aptabat ad amuſſim domorum noſtrarum partiris in horas, parteſque horarum diebus ad ſilendum, meditandum, legendum, ſtudendum, audiendum, niſi publicus labor alio vocaret. Semper enim ſolitudini publicum; ſecuritati periculum, & vitæ ſuæ conſeruationi, ſalutem anteferebat alienam. Bis ſaltem quotannis vndecumque Garnetum adibat ſibi Præpoſitum, depoſitiſque apud illum rationibus animi accuratione ſingulari, eius excipiebat conſilia & nutus, poſtque obitam peccatorum ſemeſtrem exomologeſim vota inſtaurabat, vt ſolenne eſt noſtris qui nondum in gradu religioſæ obligationis vltimo (apud nos ſatis ſero) conſtitere. Moris huiuſce vſu, ait, in ſua hiſt. M. S. nullum expertus ſum mihi & aliis, maiori fuiſſe adiumento, ego quidem

ingenuè fateor, nihil me probaſſe vtilius, ad huius etiam vineæ culturam. Nec enim tunc ſolum tranquilla fruebar animi voluptate, ſed iuueneſcere me quodammodo ſentiebam, & nouis ad maiora deſideriis animari; quare ſi minus officiis debitis ſatisfeci, non poſſum aliò culpam hanc niſi meum hunc in ſocordem, & ingratum animum conferre. [Non poſſunt certè ad apicem virtutis abſolutiſſimæ validiora præſidia ſuggeri quam quæ de peculiari ſuo Societas ſuggerit.] Hæc de illis Gerardus ipſemet, quibus tamen interclusus eſt aliquando, vt in Clinckio carcere, vbi meminimus ſuo loco vitam illum egiſſe in ſpecu anguſto Anachoreticam contemplando, dolendo, voluntariis ſe pœnis diuexando, quarum alias quoque fuit in ſe ſemper admodum liberalis. Sed hic de illo finis eſto. Anni quos egit ſuperſtes vnus & triginta quibus Tomſoni accepit cognomentum ob indefectum Iacobi Regis contra ſe odium, argumenta ſunt alterius temporis & locorum.

Non eſt tamen hoc æui ſexto anno prius excedendum, quam meminerimus nouas leges Maio deſinente in Recuſantium capita Parlamento ſciſcente promulgatas, quas etſi acerbas idcirco prætereo quod crudioribus ſubinde ſæuitum ſit. Iuſſit Rex Iacobus edictione triſti, & pauenda Sacerdotes omnes intra ſtatos dies in exilium abire, iis interea quos carcer, latebræ, & quicumque alij tenebant receptus, onerata eſt nauis deportatique ſunt extra Inſulam. Hæſit tamen P. Thomas Strangeus in inſula (vnus inter multos, Gerardi ab Exercitiis S. Ignatij fructus) vir egregius ſed à Vvadeo ter triduum tortus; altero triduo excruciatus manicis ferreis, totos inde quos vixit annos triginta tres, elumbis, captus membris, doloribus capitis vexatus, ſanationis expers egit. Fui, ſcribit ad P. Holtbeyum Præpoſitum ſuum *in faucibus terræ*, & in domo Capituli triduum. Intelligis reliqua, mea ſumma infelicitas eſt, quod fruſtra tam prope à felicitate poſtrema abfuerim, teneor etiamnum inter compedes gratis, fatentur enim ne ſuſpicioni quidem ad fulciendam contra me cauſam locum eſſe. Hunc Cæcilij inſtinctu à Vvadeo turris Præfecto tortore nobili tam dire habitum vt crudelitatem eorum toto corpore prædicaret, vetuit Cæcilius extra Regnum agi, ne infinitam illam aduerſus Sacerdotes Iacobi Regis clementiam cuiuſmodi eſſet, reipſa oſtentaret. Huic in manicarum equuleo pendenti miniſtellus inſultare aliquid auſus eſt de Religione, cui Strangeus (vt olim alij) ſcande inqnit, hoc mecum in pulpitum vt pugnemus hic æquo marte.

Nouo

Nouo fidelitatis Iuramento Iacobus obſtringit Catholicos. Quam acerbè illud exegerit Eboracenſis Archiepiſcopus. Quid in eo egerint P. Holtbeyus, & Archipresbyter Blackuuellus. Duobus Pauli V. diplomatis breuibus damnatur idem Iuramentum. Labitur Blackuvellus, & iurat, magno illorum periculo quos erat ſecum in ruinam tracturus, niſi P. Guillelmus Vvrightus obſtitiſſet. Vvrighti carcer, diſcrimina, liberatio, ſudores pro fide Catholica. Libri Romæ ſcripti à Card. Bellarmino, & à Perſonio contra defenſionem illius Iuramenti.

CAPVT XIV.

SPERABATVR funeſtus cometes coniurationis execrandæ, peſtem ſuam in annum ſeculi ſeptimum haudquaquam ſparſurus, ſed probaturus Rex ipſis rebus quod vniuerſo regno edixerat. Coniurationis illius monſtrorum parricidium paucorum fuiſſe, nec debere Catholicis omnibus re vlla officere vt qui eſſent Principis, publici, & fidelitatis ſuæ peramantes. Verum enim vero Regis Conſiliarios diuidebat ab animo lingua, iungebat ſolum vtilitatis punctum ex quo dabatur intelligi, quo modo aientes & negantes ſecum tamen minimè pugnarent. Velut ergo fideles Catholici, fidei eſſent maximè dubiæ, ac prorſus immunes coniurationis, eam forte interius probarent, ſolumque damnarent illius exitum, conſilium amarent; ſecuritati ſuæ Rex in poſterum cauens lege in illos ſanxit vt adſtringerentur *Iuramento*, quod *fidelitatis* præferebat nomen. Huius cum ſatus virulenti Eccleſiam illam ſupremis attriuerint, ac perdiderint malis per annos multos conſequentes, æquum eſt ſciatur cuiuſmodi fuerit.

Continebatur octo capitibus Iuramenti forma ex hoc vno aptis; perinde Papam in Regem Britanniæ, ſubiectos Regi, eiuſque ditiones, nullam habere ſacram ſeu ſpiritalem poteſtatem, vt ſi nullus omnino eſſet. Sic in eos nihil poſſe ſeu cogitaretur vt Papa auctoritate Eccleſiæ præditus, ſeu Romanæ ſedis. Quod variis tum circumſcriptis tum abſolutis diſtinguebatur modis, cunctis tamen à Paulo V. & Iacobo Rege in omnes Ro. Pontifices

& Reges Angliæ transfuſis quocumque eſſent ſæculo victuri. Interea vero ſi quem Regi ſubiectum iuratæ fidei, & obedientiæ debitæ ſolueret Sacramento, quacumque tandem ex cauſa id fieret fore nihilominus Regi fidelem & obedientem. Poſitionem vero hanc Regem anathemate a Papa ictum, & iure coronæ priuatum poſſe à ſubiectis ſibi populis deponi abominantur, & iurant hæreticam. Ad hæc Papæ nullam ineſſe poteſtatem ab hoc eos omni iureiurando, omnibuſque iurandis abſoluendi ſeu eximendi, cum & eſſet iis delatum Iuramentum à legitima poteſtate; & iummunitatis cuiuſlibet abnegatione admiſſum; & vltro voluntarie verbis planis & vulgi vſu tritis, omni procul vllius æquiuoci facultate. Hæc erat iuriſiurandi ſumma, quo non vſus ſolum Pontificiæ in Anglia poteſtatis vetabatur, ſed conuellebatur penitus & abrogabatur Chriſti Vicario in omnes Chriſtianos poteſtas diuina, & profitebatur iurans tot Sacerdotum & laicorum fuiſſe cruores inglorios & conſceleratos quot à ſeceſſione Henrici octaui fuiſſent in hanc diem necati; damnationes illorum tanquam rebellium iuſtas; mortes ab Henrico, Eduardo, Elizabetha iis iure inflictas tanquam præconibus alienæ dominationis, ſummæque in regia etiam capita poteſtatis. Et in hoc ſudabat pro Elizabetha ſua ſenex Cæcilius, ſcripto vt fama eſt, vulgatoque de Iuſtitia Britannica infauſto abortiuo, inſtabat quoque Rex Iacobus cùm ſcriberet. *Id conſtanter aſſeuero, & in apologia mea poſui, hic neminem ſiue meis, ſiue defunctæ Reginæ temporibus, conſcientiæ, & Religionis cauſa affectum eſſe ſupplicio.* Aliter cenſere *meram eſſe calumniam meram ſycophantiam affirmat* Calaubonus cui ex Anglia miniſtellorum crepitacula omnia ſuccinunt. Hinc illa conſequitur ipſomet à Rege Iuriſiurandi defenſiō qua negat exigere ſe à Papiſtis, niſi mere ciuilem obedientiam à ſubiecto fideli Principi debitam. Bellè prorſus, ſed redacta prius in nihilum quam debent Chriſti Vicario vbique terrarum fideles omnes obedientia qua ſublata ſolus in Regno ſuo Rex omnem ſubiectorum ſibi obedientiam vendicabat. Quàm autem verè iurantibus particula illa in os inſeratur qua iurant ſe *liberè* vltroque ac ſponte iurare, patet ex pœna inexorabili, qua mox Recuſantes, iactura mobilium mulctabantur, ſtabilium vero duabus tertiis in fiſcum redactis, quæ ſupererat tertia Epiſcoporum dabatur arbitrio ex cauſa enim tribunal Eccleſiæ ſpectante vt tum Iuriſiurandi, & hæreſeos, qua (qua illos definierant teneri quicumque vllam Papæ in Anglia, & ſedi Romanæ iuriſdictionem ſpiritalem tribuiſſent) ſi quos boni Epiſcopi excommunicaſſent, hoc iis à fiſco bonorum reſiduolo permiſſo, ſe ſuoſque filios ſaginabant. Ac ne familiæ nobiles re omni ſua ſpoliatæ, nudæ per vrbes vagarentur, earumque in ſe miſerationem, crudelem, & probroſam in Epiſcopos cierent inuidiam occurſum eſt ſcilicet huic malo, damnatione perpetui carcèris. Catholicos lego magnanimos duodeſexaginta Recuſati nomine Iuramenti Eboraci fuiſſe carceri mancipatos; illorum quadraginta nulla vnquam ſpe libertatis aut lucis carcere ſepultos. Erat hoc illuſtre facinus Matthæi eius vrbis Archiepiſcopi, Iuramenti exactoris adeò ſeueri, & eorum qui id recuſarét Inquiſitoris ſollicìti, vt illi nō ſufficeret

ret ſuorum ſagacitas atque audacia. Præibat ipſemet ſuæ lictorum familiæ mandata exequenti, ſcrutator idem, iudex, & damnator; habebatque huius feritatis Londini exemplum nobile, Cookeum qui de Regis mandato edita declamatione Iudices, præfectos, delegatos, inueſtigatores extimulauerat ad diſcernendos interdiu arrectis oculis rebelles; manibus noctu ſtrenuis, & paratis prendendos quoſcumque indicia facerent Recuſati ſuſpectos Iuramenti, maximè ſi forent Sacerdotes; ſi vero Ieſuitæ, ad configendam clauis eorum vel vmbram ne corpora ipſis euaderent. Ad hoc deputatus quidam Talboxius velut carnificum primipilus Regio armatus brachio circumducebat turmam promiſcuam lurconum flagitioſorum, nullis aliis inſtructam & decoram armis præterquam multiplicis ingenij machinis ad perfringendum, euertendum, ſuffodiendum, reuellendos ipſis vſque ab inferis Recuſantes, Sacerdotes & ſupellectilem Altarium ſacram.

Vidit illico Ricardus Holtbeyus in officio regendi Garneto ſuffectus, quoad Iuramentum, haud minus fore cum quibuſdam (eſto Catholicis) quàm cum Regiis Miniſtris negotij. Quare noſtris proinde indixit ne quid prorſus mouerent; reſponderent nudè interrogantibus liceret nec ne, id Iuramentum admittere. Cœterum in ſcriptis, concionibus, & publica omni explicatione argumento illo penitus abſtinerent ne qui erant procaci ad contradicendum natura incaleſcerent ſubito, & ſua hæretici geſtirent voluptate, quibus æquè cordi nihil erat quam vt ſciſſos Catholicos in partes, & ſtudia cernerent. Sub hæc Blackuuellus & ſui aliquot aſſeſſores Holtbeyum conſulunt, vt ſtatuerent inter ſe de doctrina, & vſu Iuramenti quid eſſet iure ſentiendum, quid tutò populis ſuadendum. Sed deprehenſa in quibuſdam debilitate animi tenera; iudiciorum vero pugnantia in multis, quibus ſuum non erat moderari, & legem ponere, aut de Apoſtolici Archipresbyteri (qualis erat Blackuuellus) auctoritate ſibi aliquid arrogare, ſignificauit illi ſimpliciter ſuam mentem. Non poſſe Iuramentum ſalua conſcientia admitti, ſed quod vnum videbat offenſionis cuiuſvis periculo, & erroris carere, Iuramenti apographum tranſmiſit ad ſummum Pontificem, quærens de illo quid eſſet ſentiendum, quid agendum, pro ſumma poteſtate decerneret. Nec multo poſt aliis interpellandus fuit literis Pontifex, ob repullulans virus erroris veteris, de adeundis Caluiniſtarum templis, ſeruandaque hoc leui cum iis aſſenſu conſcientia, & bonis. Hinc iam interea Blackuuellus Conſiliariis duobus improbis, mente, improuida & metu auditiſque ſimpliciùs duobus qui ad Regis partes defecerant cum iis ſenſit. Poſſe Iuſiurandum à Catholicis admitti ſalua Religione Catholici nominis, ſed expectandum ſuper eo quoad eſſet publicè definitum. Auditus fuerat Iacobus in frequenti aula cùm diceret ita ſe acturum cum Recuſantibus vt deſcenderent ad inferos nudi, boniſque quod doctè Miniſtri Regij capiebant, quæcumque in vita poſſediſſent ſpoliati. Acceſſerant nouæ à Parlamento leges, quibus parte bonorum magna, auctoritate, officiis, penſitationibus, annuis cenſibus priuabantur. Recuſantibus Iuramentum, incumbebat iactura mobilium & ſtabilium quæ forent reſidua, bonorum, ipſiuſque in per-

petuum libertatis. Hoc tam intolerabili pondere Archipresbyter animo puſillus, & Dei fiducia; opprimendam putauit illam Eccleſiam. Hanc ergo ne aduerſarij opprimant, fiat ſanè quod volunt, hoc eſt (mirumque id non animaduerſum) opprimatur. Sub hoc temporis Roma venit Pontificium diploma breue quo decernebatur quid ſenſu, factuque opus eſſet, quoad adeunda Proteſtantium templa, & admittendum quod exigebat Rex fidelitatis iuſiurandum. *Zelo*, aiebat, Paulus V. *Paſtoralis officij & pro paterna ſollicitudine, qua de ſalute animarum veſtrarum aſſiduè laboramus; cogimur monere vos, atque obteſtari, vt nullo pacto ad hæreticorum templa accedatis, aut eorum conciones audiatis, vel cum ipſis in ritibus communicetis, ne in Dei iram incurratis. Non licet vobis hæc facere ſine detrimento diuini cultus, & veſtræ ſalutis. Quemadmodum etiam non poteſtis abſque euidentiſſima grauiſſimaque diuini cultus iniuria, obligare vos Iuramento, quod ſimiliter maximo cum noſtri cordis dolore, audiuimus propoſitum vobis fuiſſe præſtandum.* Hic verba Iuramenti vt erat conceptum integrè diſtendit. *Quæ cum ita ſint, vobis ex verbis ipſis perſpicuum eſſe debet quod huiuſmodi Iuramentum ſalua fide Catholica, & ſalute animarum veſtrarum, præſtari non poteſt cum multa contineat, quæ fidei atque ſaluti apertè aduerſantur.* Non poterat clariùs exprimere Pontifex, quid vtrobique de iureiurando, & vitandis Proteſtantium ritibus ſentiret ac iuberet; acceptum Blackuuellus de manu Holtbeyj diploma Pontificis, vix adducebatur vt proferret in lucem atque vſum niſi ſua quadam interpretatione eneruatum planeque inutile, aiens, Pontificem conſilium dare non autem præcipere; trangreſſorem illius non fieri violatæ reum obedientiæ, vbi potiſſimum priuati boni ac publici magnæ rationes id perſuaderent. Sed erat hæc planè violenta, ſeu potiùs temerè, & ad arbitrium ignauum excogitata interpretatio, vt niſi ab iis qui latinè non caperent nón poſſet intelligi; & cum ea vbique pugnarent verba textus, præſertim vero cùm denuntiarent Iuſiurandum. *Salua fide Catholica* non poſſe admitti, quod nemo non videat, meri eſſe haudquaquam conſilij, ſed ſeueri præcepti; ſtultum enim foret, præterquam quod iniquum, pronuntiari aliquid impium, nec illud ſtrictius quam ex conſilio vetari, relicta cuilibet eius obſeruandi, vel omittendi libertate. Quare alio verſum cymbam ſuam egere Blackuuelli captatores, quò ſolent nimirum qui videri præcipuè tunc volunt obedientiæ ſtudere, cum ab ea longiùs recedunt. Papam de cauſa non ſatis cognouiſſe; quæcumque diplomate ſcripſerat Ieſuitarum dictata eſſe; nihil autem *proprio Papæ motu.* Quod item (falſo necne) negare Legatus quidam ferebatur in domini ſui ditione. Nihilo ſanius docebant alij, vtcumque res eſſet, natura duce, ac magiſtra, licere ab ſe fraudem fraude propulſare, haud minus quam, vim vi liceret. Premere animo integritatem Catholicam, ſenſumque conſtantem pietatis, iuramentum lingua inſtar pſittaci recitare. Sed hæc perſpectæ veritatis nimium perſpecta effugia tum demum prodiere, cum iam eſſet monitus Pontifex prius illud diploma irritum haberi quòd diceretur eſſe Pontifici ſubreptum. Reſcripſit itaque Pontifex in hanc formam. Dilectis filiis Catholicis Anglis. *Renuntiatum nobis eſt reperiri nonnullos apud*

vos,

voſ, qui cum ſatis apertè declarauerimus per noſtras literas anno ſuperiori 10. *Calendas Octobris in forma Breuis datas; vos tuta conſcientia præſtare non poſſe Iuramentum quod à vobis tunc exigebatur; & præterea ſtrictè præceperimus, ne vllo modo illud præſtaretur, nunc dicere audent, eiuſmodi literas de prohibitione Iuramenti, non ex animi noſtri ſententia, noſtraque propria voluntate ſcriptas fuiſſe, ſed potius aliorum intuitu atque induſtria; eaque de cauſa iidem perſuadere conantur, mandata noſtra dictis literis expreſſa non eſſe attendenda*; queſtus ſe alia omnia de illorum virtute expectaſſe, dolenſque filios alioqui ad obediendum tam dociles tantique in ſedem Rom. meriti, expectationi ſuæ minimè reſpondiſſe; in tranſactorum remedium; *Iterum*, inquit, *ad vos ſcribere decreuimus, & denuo vobis ſignificare literas noſtras Apoſtolicas anno præterito* 10. *Calend. Octobris datas, de prohibitione Iuramenti non ſolum motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, verum etiam poſt longam, & grauem deliberationem de omnibus quæ in illis continentur adhibitam, ſcriptas fuiſſe, & ob hoc teneri vos illas omnino obſeruare; omni interpretatione ſecus ſuadente reiecta. Hæc autem eſt mera, pura, integraque voluntas noſtra.*

Breue hoc alterum diploma Catholicis omnibus euoluit, diſſipauitque ancipites explicationes falſorum interpretum prioris diplomatis, ſed Londinum peruenit cum iam carcere quadrimeſtri Archipresbyter teneretur, & qua metu ingenti, ſenex mure timidior; qua ſubtilitate malitioſa Bancroftij Cantuarienſis Archiepiſcopi, manus dederat Regi, Iuramentum admiſerat, ſcripſeratque ad ſuos aſſeſſores, omneſque Catholicos, ne metuerent ſequi præeuntem. Vnde illi poſtea dignitate caſſo ſubſtitutus eſt Archipresbyter Georgius Bercketus. Quæſita Bancroftij octo, & Blackuellij reſponſa ſuperuacaneum ſit referre, (quæ triumphabundus in lucem miſit Bancroftius. In iis ſextum numero fuit, fas eſſet necne Catholicis oblatum præſtare iuramentum vetante licet Papæ diplomate? Et reſpondit fas eſſe, ſenſu fretus dictorum à Rege in Senatu 19. Martij, an. 1603. ſiue vt computamus 1604. qui de Recuſantibus agens Catholicis *Illorum* (aiebat) *doctrinæ articulus eſt illa arrogans, & ambitioſa ſuperioritas capitis ſui Papæ, qua quidem ſuperioritate ipſe non ſolum ſe nominat ſpiritual e caput Chriſtianorum omnium, ſed etiam ſibi vendicat Imperialem ciuilem poteſtatem ſuper omnes Reges, & Imperatores libitu ſuo deiectos de ſolio.* Adiecit Blachuvellus & Breuis alterius contemptum, & eorum à quibus denuntiabatur; ſpreta quoque opera literarum, quas ad eum Bellarminus & Arragonius Cardinales; Patres Perſonius, & Holtbeyus dedêre maximè efficaces, etſi ſubinde videbatur conſcientia expugnari, teſtabaturque ſe velle in omnibus integram auctoritatem Ro. Pontificis; verum enimuero, reuoluebatur inde ad mortis metum, ex quo, inani & falſo receptu nitebatur ſe ſe ſubducere, aiens non fuiſſe ſententiam ſuam disertè à Papa damnatam hoc eſt præſtationem iuramenti verbis Regis ipſius expoſitam. Nihilo pluris apud ſenem fuit Catholicorum Recuſantium aditus, & generoſitas, demumque huc venit timiditatis & pauoris, vt nullo indicio auderet præferre Catholicum.

Blackuvelli lapſu, Rex lapſos putauit omnes Catholicos; futurumque

omnino Legato Galliæ fuiſſe affirmauit ſi potuiſſet iis proferre iuſiurandum Archipresbyteri munitum chirographo. Sed enim currentem feliciter in peiora ſupplantauit Deus, eliſitque illius vota ſacrilega incredibili bonitate. Primum enim Romæ Tobias Matteius Eboracenſis Archiepiſcopi filius, Perſonij opera Catholicus effectus Londinum appulit; raris omnino dotibus iuuenis, & in omnium oculis, amoribus, admiratione; treſque alij ex Gagea gente haud ei abſimiles, in quibus robur veræ pietatis quod abiecerat Blachuvellus, ſedem ſibi legiſſe videbatur, & Dei ſpiritus iucundum metatus hoſpitium. Hæſit Anglia, illorum mirata libertatem in aperta iuramenti impugnatione verbis primum coram Cantuarienſi, & Mortono eius Theologo, quem pudore ſuffudit diſputans Matteius; factis deinde & tolerantia præduri ſed læti carceris, vbi ſunt à noſtris in omnes caſus fortiter animati. Sed doluit Regi præ cæteris obiecta Blachuvello ad impugnationem iuramenti, Patris Guillelmi Vvrighti egregia opera qui hebdomade non plus vna poſt tentum Blachuvellum in manus venerat aduerſariorum. Hic olim Eboracinatus, & egregiam ſortitus animam, feſtinauit illam miſeræ patriæ periculis maturè præripere, Romæ in ſeminario Anglicano quò ſuperioris æui anno primo & octogeſimo venerat, cum menſes egiſſet vix duos, exceptus eſt in ſocietatem, cuius ſpebus, curis & prouidentiæ, virtute ac literis cumulatiſſimè reſpondit. Inde annos viginti qua Viennæ in Auſtria, qua Gretſij ſuperiores ſcientias docuit, excelſi ingenij exiſtimatione tam illuſtri, vt eum Imperator Ferdinandus II. eiuſdemque Principes ſanguinis ſua ſæpius cohoneſtarent præſentia, erat enim omnibus æquè carus. Inde tot laborum ſeu gratiam ſiue honorarium exorauit à Præpoſito Generali Aquauiua remitteretur in Angliam, Catholicæ fidei quod vitæ ſupererat, & virium, & ſi Deus annueret, ſanguinis daturus. Londinum attigit ineuntis ſeculi anno ſexto, atque vt erat fama ſanctimoniæ, & doctrinæ notus expetitus eſt certatim à Catholicorum præcipuis, ſed eum ab Holtbeyio qui noſtris præerat Eduardus Gageus præſtantis in rem Catholicam meriti euicit, longè breuiori quam deſtinauerat voluptate, octo enim poſt menſes ab ſceleratis exploratoribus, aduerſariis venditur; Vvadeo turri Præpoſito præda traditur captu digna; examinibus variis ab eodem tentatus, ab iis inuenitur alieniſſimus quæ illi pro veris exploratores affinxerant, ac tantum non in patria externus vt qui extra illam annos vixiſſe duodetriginta. Cæcilius vero re ad ſe delata ægertimè tulit, quod nulla probabili ſpecie illum poſſet parte aliqua coniurationis cum Garneto inuoluere. Eam ob rem illius iudicium remiſit ad Archiepiſcopum Cantuarienſem, & quarto poſt die quam Turrim intraret, Lambethum trans Tamiſim exportari iuſſit præſulis ſedem, & tribunal. Excepit hominem ſenex rabioſus qua ſolebat fronte Sacerdotes, ſed potiſſimum Ieſuitas, deditque mox ducendum in carcerem Leonis Candidi nomine; interdictione ſeuera comminatus ne quis illũ aut affaretur aut viſeret; cui ſubridens Pater, vixi, ait, annos in Germania viginti, quotidie cum Lutheranis aſſiduus, nemine illorum meos vſquam congreſſus deuitante, nunc ego idem qui tunc eram, ecquo tandem pacto,

peiores

peiores erga me populares meos inuenio, quam olim externos? Primum, ſecundum, & tertium reuocatus eſt à Brancroftio, introſpiciente interea cuiuſmodi eſſet temperatura illius ingenij, & quærente de variis Catholicæ doctrinæ articulis, vt eum potius reſponſa Patris fortuitò agebant, quam quod ipſe antea deſignaſſet; pendebant vrbe tota Catholici, fluctuatione attoniti, dein lapſu probroſo Archipresbyteri, multoque magis eius encíclica quam circumagebant Miniſtri Regij ad defenſionem iuramenti, pēdebant, inquam, mirè ſolliciti quo Guilelmus Vvrightus, vir tantus vergeret, tenebatque anxios quod fratrem Londini haberet, Archipresbyteri Sacerdotem, eique intimè addictum, & acrem iuramenti ſacrilegi fautorem. Quartùm ergo accitus ab Archiepiſcopo Guillelmus, comparatuſque, ſermone compoſitiſſimo ex blandis & minis ad quæſita proniùs haurienda; interrogauit de iuramento quid ſentiret, quod iure omni naturæ, ciuili & Eccleſiaſtico, Regiſque inſuper indictum imperio, non liceret modo, ſed eſſet omnibus præſtandum. Negauit illico Guillelmus, ſtabiliuitque reſpōnſum ſuum Chriſti verbis, Petrum eiuſque ſucceſſores Præficientis vniuerſo Eccleſiæ gregi tribuentiſque ad hoc illis poteſtatem, & vires, & pedum, & canes arcendorum ab eo luporum; quæ iureiurando illo præſtandæ fidei conuellebantur omnia, & mouebatur throno ſuo Chriſti Vicarius: quæ dum pergit Guillelmus confirmare, retruditur à furente ſene, in ſuum carcerem, impatiente plurium, & conuitiante miraculum fore, ſi lingua Ieſuitæ, ſpiritus alius loqueretur, quā quo arripiuntur proditores. Iuit geſta res in omnes tota vrbe Catholicos, ingentibus eorum lætitiis & acceſſione magnanimi roboris; iuit & literis in regnum vniuerſum; tanta vbique veneratione, amore, ac fama peruagatum eſt Guillelmi nomen, vt itinere bidui, triduive, venirent ad eum Catholicorum gratulationes, munera, quotidiani victus ſubſidia, & aduerſus peſtem incipientem graſſari antidota. Rex è contrario optauit mortuum, negauitque ſæpius eius vitam poſſe cum publico bono conſiſtere; ſed ei patibulum idcirco diſtulit, vt peſte potius, ſi caſus ferret moreretur. Cæterum priuſquam ſpargeretur peſtis, Magiſtrorum complures & prædicantium, cepit cupido experiundi cum Guillelmo, ventitare ad eum, colloqui, diſputare de rebus in religione controuerſis; ipſe vt erat in Germania aſſuetus comiter omnes accipere; miſſiſque tantiſper quibus inſtructi veniebant captionibus acutæ ſophiſtices, doctrinæ veræ principia ſolidè confirmare, ad quorum deinde euaneſcebant lucem quæſtiunculæ leuiores. Fuit inter alios operis huius fructus, Doctoris diuinorum tam fortis, & conſtans conuerſio, vt ſimulato iam ruſticum habitu, cum omni familia reciperet ſeſe in locum ab hæreticis ſecurum. Pulpitum alter abnegauit cum profeſſione prædicantis, quod nihil iam ſibi dubitationis in fide Catholica remaneret. Longum ſit de aliis ſcribere. Sed nefas omnino hic prætermittere quod ipſemet tradit. Scribens enim de illis archididaſculis; qui ſe tentaturi adierant. [Mihi nūquam, ait, in mentem venerat Academicos noſtros Anglos tanta ignorantia laborare. Meas nemo illorum in manus incidit, ne Mortonus quidem Theologus, qui poſſet legitimè aut dici Theologus aut ſaltem Philoſophus, ſed So-

phiſta dumtaxat peſſimus, & peior Grammaticus] neque illa quondam à nobis narrata, cum ſuis auctoribus Theologiæ ſepultura, exitus alios habere potuerat, quanticumque forent ingenij veſpillones qui eam efferebant. Velint nolint ſciendi magiſtra eſt; ſi vera ſciendi laus iis debetur, non qui ſuo quæ volunt arbitratu credunt; ſed qui per cauſas ea norunt acri exculptas diſputatione, cuius eſt opinionum veritatem ad obruſam probare agitatarum rationum. Sæuiens latè vrbe tota lues, in Leonis candidi carcere ſtragem fecit. Guillelmus contactis opem ferens, multos ſanam ad mentem, fidemque reduxit, multos cœlo tranſmiſit ritè expiatos. Aliis conceſſum vt domum curandi ſecederēt, data fide haud dubij in carcerem reditus quotieſcumque citarentur. Guillelmum ſimiliter ſanandum Catholicorum votis ſupplicibus, rationibus, cautione omni fideiubentium, crudè ſemper ſenex barbatus negauit, illud pertinaciter inexorabile iterans, iuramentum eligat aut peſtem, & dæmonem, qui de medio eum tollat. Reſtabant ſocij carceris duo tantum Brunista Puritanus, qui breui extinctus eſt, & quidam alius. Paucis inde diebus, Miniſtros carceris cum quibus erat perpetuus, quinque vidit coram lue præfocatos, neque tunc fuit aut valde operoſum, aut periculoſum Catholicis nouam clauim ſeræ carceris aptare, vt educerent Guillelmum & Miniſtri Regis libenter id diſſimularunt. Inueteratus malorum ſenex ſolus diſcruciabat ſe iactura eius prædæ quam nunquam eſſet recuperaturus. Tranſmiſſus enim eſt Catholicorum beneuolentia & arte in Prouinciam Leiceſtrenſem, vbi duodecim quos ſuperuixit annos, fidem Catholicam multis auxit acceſſionibus animarum. Hanc viro egregio debui mentionem & laudem ob pondus incomparabile additum veritati contra Blachuvellum, in expugnatione ſceleſti iuramenti, grandi alioqui offenſione Catholicos perfidioſè decepturi. Cœteris vero per Angliam patribus noſtrorum vni & quadraginta, eadem ex cauſa non defuit quod paterentur, & agerent; præſertim Adamo Arnoldio in Prouincia Deuoni, qui vnus ſuſtinuit impetum aduerſariorum duodecim, coniuratum ad hoc Catholicos rapere, non modo vt crederēt licere iureiurãdo ſeſe obſtringere, ſed iure etiã deberi.

Hic erat rerum in Anglia curſus, dum Romæ latinè Bellarminus, Perſonius Anglicè, errores confutabant, quibus Rex Iacobus iuramenti ſui æquitatem ſcripto pariter defendebat, volens conſcientia illibata poſſe illud à Catholicis ſuſcipi. Perlatos in Angliam Cardinalis, & Perſonij libros, dici non poteſt quam auidè acceperint omnes & legerint non modo Catholici ſed & Proteſtantes, quantoque præſidio Catholicis fuerint literatis iuxta & indoctis; (erant enim omnes illorum capaces) ad repudiãdum iuſiurandum, quod contendebat Iacobus æquum aſſerere; illi omnium machinatũ ſoliditate atque induſtria euertebant. Conturbatus his libris grauiter Iacobus, Ancillotum Andreium tum Ciceſtrēſem Epiſcopum, mox in præmium operis, Elyenſem manum iubet ſtylo admouere & Matthæum Tortium confutare cuius (ſibi ab ſacris) nomine Bellarminus librum emiſerat. Palmam ferebat Lancillotus inter æui ſui Anglos Theologos, eratque ſenſus Catholici quem occultaret animo ſuſpectus; verum tam ſerio hæreticum agit, vt malim eum arbitrari

veritatis

veritatis Ignoratæ impugnatorem quàm cognitæ. Qui reſponderent Perſonio Rex duos aſſignauit Epiſcopos Lincolnienſem,& Bathes. At enim quod Regem acrius pupugit fuêre verba hæc Bellarmini; *Præſertim cum Rex ipſe ad Pontificem ipſum, necnon ad Cardinales Aldobrandinum, & Bellarminum literas ſcripſiſſet plenas humanitatis, quibus præter cætera petebat, vt aliquis è gente Scotorum, Cardinalis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ crearetur, vt haberet Romæ per quem facilius,& tutius cum Pontifice negotia ſua tractaret.* Hæc autem Regi propterea tam acerbè nunc ſapiebant, quod pridem, & ſæpius conteſtatò denuntiaſſet toti regno, fuiſſe ſe ſemper mente factiſque Proteſtantem; ſemper à Roma penitus abiunctum; nec vnquam in Scotia oppigneraſſe fidem Catholicis promiſſo aliquo in gratiam Romanæ ſedis. Hic iam vt credibile faceret ſuas illas literas quæ Romæ ſeruabantur non fuiſſe ſuas, ſollicitatus eſt earum ſcriba Balmerinochius vt diceret, fuiſſe ab ſe corrupta Regis manu falſò cõſcriptas, falſoque ſignatas; verum tutri licet propterea clauſus vir famæ ſuæ amans, adduci non potuit, vt falſarij æternam maculam inuri ſibi pateretur, id ſolum ex eo valuit expungi, vt fateretur ſe die quem notabat annis 1598. Regi ad venationem procincto literas obtuliſſe, retuliſſeque eius chirographum non mentem, cum ne obiter quidem illas oculis decurriſſet. Hac Balmerinochium cõfeſſione ſubornatum, & quoad potuit credibiliter fucatum Cieeſtrenſis produxit ſuo ad Tortium, hoc eſt Bellarminum, Tortij Dominum reſponſo; non leui vt tunc fuit opinio innocentis iniuria; nam eo poſtmodum longinquo & ſecuro, colores decimum poſt annum vetuſto albario, in caſſum illiti; euanidi, atque inertes defluxere. Verũ his quæ vulgo vtramque in partem ferebantur,, ad me quod attinet plus ſatis. Sequitur hoc anno ſæculi octauo inexpectata ſcenæ mutatio; Thomas Garnetus ob reiectũ conſtanter iuramentum, Guillelmo Vvrighto fuga lapſo ſuccidanea victima.

Vita, & virtus Thomæ Garneti, & parentis eius Ricardi Garneti; Ille proditus, & captus mortem iuramento præfert, etiam ſub ipſo patibulo, magna quoque hoſtium commendatione.

CAPVT XV.

FVIT Thomas Garnetus Henrici nepos; Ricardi filius, inſignis iam inde à puero Catholici, quod illi vita ſtetit ærumnis continuis, & laboribus catenata hinc illud vulgo inter Catholicos, ſapienter in eos partitum dona ſua Deum; vt patrem Chriſti faceret confeſſorem; filium martyrem. Ac Ricardus quidem vel ipſemet primus, vel prima in acie ſtetit, pro cultu, & honore religionis Catholicæ quã Elizabetha omni contentione opprimebat. Oxonij ſiquidem vbi erat iam Philoſophiæ auctus inſignibus,& fama ingenij nobilis, inſtitutum cum eſſet ab Elizabeth tribunal, ve-

xandis, & euertendis Catholicis; deprehenſa eſt in eius conclaui Deiparæ ſtatua, & ab ſatellitibus, illius tribunalis circumlata per vrbis frequentiam in execrationes, & deriſum, tandemque igni ſententia Iudicum addicta. Sequebatur dominam ſuam vinctus, ad tribunal ea modeſtia, & alacritate, probris, vbique impluentibus & ſarcaſmis occurrens, vt eſſet plebeculæ petulanti cenſura impietatis indomitæ. Trahebat poſt ſe magnum curioſorum agmen, & in iis Academici complures, qui audita eius pro cultu ſacrarum imaginum ardenti vindicatione, preſſiſque rationibus ſolida, ſentire melius cœperunt de traditionibus antiquis R. Eccleſiæ. Inde amicorum deprecatione carcere ſolutus, ſed Oxonio proſcriptus Londinum ſe contulit, Iuriſperitum profeſſurus inter ſapientiæ collegas, haud tamen fortuna quàm ante mitiori; exinde annos durauit quadraginta in aſſiduis Catholicorum Recuſantium ærumnis, ſpoliationibus, vinculis, direptionibus, ſed creſcente in dies conſtantia Catholici roboris, ſuſcipiendis malis paratior, quàm aduerſarij ingerendis. Talis fuit Ricardus Garnetus Thoma filio dignus & parens, & Magiſter, quem cum ad annum ſextum & decimum ſua virtute imbuiſſet Audomarum miſit, vt quod olim ſibi optauerat, filius adipiſceretur, fieretque idoneus ad nauandam Eccleſiæ Dei vtilem operam. Poſt ad ſuperiores doctrinas progreſſum paulo ante finem ſæculi prælabentis, Valliſoletum ſe contulit, vbi Perſonius ſeminarium Anglis fundandum curauerat. Annos quatuor conflictatus cum iniquitate illius cœli, iamque nihilominus ferè Theologus, initiatus eſt ſacris cum Marco Bereuvorthio (qui poſt Catholico nomini teſtimonium illuſtre, laquei ſupplicio exſoluit) Thomas reuerſus in Angliam, ſextum illic annum in quæſtu animarum, & mortis optatæ agebat, cum à patruo Henrico, multa tandem, & longa poſt vota cooptatus eſt in Societatem; ſed coniuratione Catesbyj præcluſis in Belgium viis, & portubus, interim capitur, & carcere clauditur, ob ſuſpiciones coniurationis: ſuſpicionibus anſam literæ præbuere quæ ad illum ab Henrico datæ, atque interceptæ cauſa illi fuêre mutandi carceris. Turri ergo cum Henrico, ſed diuerſo carcere clauſus eſt tam arcto, frigido & putri vt gliſcente in medullas ſitu, contractis quoad vixit doloribus laborarit.

De coniuratione, cognitores cum nihil haberent, ex eo quod quærerent; nihil ipſe viciſſim quid iis reſponderet; iratus Cæcilius ſibi nihil inde ſuppetere quo Henrici cauſa fieri poſſet deterior, vel tute, inquit furens, tibi melius conſule, proditionibus tuis detegendis, aut ego illas tibi ad linguam extremis vſque ab digitis retorquebo. Fruſtra minæ fuerunt, ſuſpicionis vmbram repetita ſæpius examina nuſquam notare potuerunt. Relictus itaque marcore carceris abſumendus, menſes ferè nouem illic iacuerat, cum Sacerdotibus iunctus eſt quos Iacobus mãdarat extra inſulam deportandos. Narrabat autem multis ab hinc poſt annis, cuſtodi ſuo pridie quam ad ſupplicium traheretur; cum educeretur olim ex carcere, naui Regis mandato in continentem efferendus, miſſum ad ſe ab Cæcilio folium proprio ſignãdum chirographo, doloſis partim perplexum ambagibus, partim falſis, & in Catholicorum perniciem inſtructis, ipſiuſque Henrici patrui, à quo illa fingebant ad me ſcribi. [Ego vero qui poſſem tam apertas, notaſque calũnias meo chirographo pro

veris

veris accuſationibus probare? inſontes Catholicos,meumque adeo patruum, damnoſis mendaciis,in meæ ſalutis exitium criminari? profiteri hoc ad me ab eo perſcriptum folium quod nunquam accepi, eius eſſe hanc manum cuius non eſt; ibit tamen per ora famoſum id ſcriptum,vt veri Archetypum, & indubitata Patris Henrici manus,tametſi confictum ab eius obitu,ex confeſſionibus,& literis ei attributis,quibus illo occiſo,& ſilente addita ſunt quæcumque libuit,& in acta,libroſque Proteſtanrium tranſcripta.] Exportatus ex Anglia Thomas,beatiori portu exceptus eſt,quàm quo exſcendetat. Erat Louanij haud pridem Societati domus probandis tyronibus; illuc admiſſus, tantis profectibus ad ſumma eniſus eſt,vt condiſcipulis tyronibus,poſſet magiſteriũ præſtare; quare in Angliam haud diu poſt remiſſus ad inſtaurandos labores Apoſtolici muneris,mirum quanto Catholicis fuerit firmamento ad recuſandum fidei Regiæ iuſiurandum, Chriſti Vicario infidele: quod mortis ſponte oppetitæ generoſitate potius inuicta perfecit, & efficaci, quam concionibus multorum annorum.

Regreſſus igitur non pridem in Angliam, expetitus eſt à Catholicis Cornubienſibus in Prouincia Vvaruvicxenſi. Parantem ire Rovuſeus apoſtata proditor, & maleficij miniſter Cronus, Regis nomine illum remorantur, & Londinum perducunt, illic Gatehuſæ ergaſtulo mancipatus, (qui vnus ex tribus eſt carcer ad tres vrbis portas) Iunij quinto, & decimo anno æui octauo, ad Raniſium ducitur Londini Epiſcopum,præſente Vvadeo, illo toties dicto Catholicorũ Sacerdotum Phalaride: interrogatur promiſcuè variis de rebus. Eſſétne Sacerdos; quod eius parietes carceris monſtrabant quos cubitalibus literis hac paſſim ornarat Epigraphe *Thomas Garnetus Sacerdos.* Quod idem Vvadei famuli tres, ſed coniiciendo dũtaxar affirmabant;num Henrici Patrui literas ad Gerardum hoc eſt proditoris ad proditorem tranſmiſiſſet?Cuius & ſimilium quæſitorum,cum nullum Epiſcopus teneret argumentum; iis vltro tacitis ad hoc venit quod principio ſpectatat,verbiſque in omnem effuſis comitatem,minarum tamen haud prorſus expertibus,hortatus eſt illum non diſſimulanter vt ſe Regi fidelem præſtaret,admiſſo quod is indixerat iuramento; non poſſe ab eo ſecurius libertati,ac vitæ conſuli, cauſæque tametſi maximè capitali lætus finis imponi. Cui Pater ſemotis ambagibus;reſpõdit omnino ſe nolle,rationeque nolendi mox addita,nec poſſe;quòd iuris Eccleſiaſtici ſanctitas & reuerentia,peſſumdaretur eo iuramento,& diuinæ ruina poteſtatis, ſtatueretur ciuilis, & humana. Sibi quidem promptum fidem Sacramento Regi obſtringere quam ei deberet vt ſubiectus, quam poſſet vt piè Catholicus; ſua nempe in omnibus Chriſti Vicario intacta poteſtate,& auctoritate incolumi: nihilo ad hæc commotior antiſtes; ſuperſedeo,infert,hac repulſa vti. Cogitabis opinor maturius quid tibi conducat, & ſanioribus conſiliis pro ſapientia qua te ſcio pollere animum applicabis. Menſes tibi ad vſque Lucalia quatuor indulgentur ad deliberandum. Blackuvellum inter hæc Archipresbyterum ſi voles audire,ſcientia præditum,conſcientia inculpatum,ſpero te non ægrè cũ illo ſenſurum. Ad has induciarum moras,intrepidè Thomas quod ſemel conſtabat nefas eſſe,id vero nec ſub inducias, nec ſub deliberationẽ deinceps cadere, Blackuvello ſibi minimè opus eſſe, vbi eius errori contrarium ſummi Pontificis haberet oraculum.

Hic dum pergit Thomæ quadrimeſtres inducias Epiſcopus offerre Thomas reſpuere, aſſurgens Vvadeus, ad vtrumque graui cum ſtomacho, iuro, ait, huiuſmodi hominum examinibus me nunquam adfuturum, niſi extemplo facinoroſum hunc rapi iubeas ad Nevugatem (nouæ Portæ cuſtodiam, vtpote Tiborno vicinam, ex qua erat rarus niſi ad patibulum exitus) tuo, inquit Præſul arbitratu fiat, & ſi Rex iubet eum mori, per me licet, his Thomas placidè admodum, Ego, inquit Domine! & ad portam nouam, præſto ſum, & ad Tibornum expeditus, & mors mihi ſumma votorum eſt, vt cui pridem cor meum integrè mancipaui, totum me ſibi Chriſtus poſſideat. Perculit ea vox tametſi fortis, & modeſta Vvadeum, & præſulem prout erant quod notauit Thomas diuerſe affecti; Vvadeus cui non poterat ſumma virtus non ſummè diſplicere; amenti ſimilis conuitiis omnibus, & contumeliis Thomam coram proſcidit, velut abominandum aliquid, & execrabile locutum. Monitoris officium aſſumens Epiſcopus, leni carpere reprehenſione; iubere caueret hæc parum conſulta generoſitas piæ mẽtis, ne ſibi fraudi poſt hanc vitam foret. Eius demum laudare ſeu magis irridere præſtantis dotes ingenij, de quibus reſciſſet ab Archiepiſcopo Cautuarienſi cui eſſet Thomas in paucis carus, & in quo plurimum experiri optaret quod de aliis noſtrorum circumferebatur, cum Societatis habitum induiſſent om ni ſe virtutum ornatu exuere, quantocumque maximè floruiſſent priuſquam fierent Ieſuitæ. Nationes omnes pro teſtimonio in oppoſitum illi adduxit Thomas, quibus ex vſu, & conſuetudine noſtrorum pro certo conſtabat religioſa illos & diuina virtutum decora iunxiſſe ciuilibus, nedum vt ciuilia exuiſſent. Hactenus diei huius acta, & ſub hæc Nevugatem in carcerem ducitur. Poſtridie nactus opportunitatem ſcribẽdi ad Holtbeyum narratis quæ geſta diximus, quærebat, eſſetne ſibi conueniendus Rex hoc iureiurando ad amouendam à Sacerdotibus, & Catholicis inuidioſiſſimã in illum infidelitatis calumniam. [Ego Thomas Garnetus ſincerè, atque ex animo, & coram cœleſti curia, lingua profiteor, me Regi meo legitimo Iacobo fidelitatẽ omnem, & obedientiam præſtiturum quæ illi naturæ, diuinæ, & veræ Chriſti Eccleſiæ debetur lege. Fidei meæ teſtificatio, ſi parum videtur ſufficere, teſtis mihi ſit, & Iudex Deus, orbiſque vniuerſus, Regum neminem poſſe plus fidelitatis ab ſuis exigere quàm quod ei lex diuina concedit; ſubiectorum neminẽ Regi poſſe maiorem ſpondere aciurare obedientiã, quam quæ ab Chriſti Eccleſia probatur. Mea hæc mens eſt; ſic me Deus adiuuet in hora mort[illegible]b[illegible]ebat huic iuramento preces quibus Holtbeyum enixè rogab[illegible] q[illegible] n[illegible]ouere Catholicos ſineret ad ſui liberationẽ; fortaſſis enim, Deo [illegible]op[illegible]tio, vberi[illegible]res fructus animarum ex ſua morte, quam ex vita ſua exituros. S[illegible] vero huius expectationis tenere ſe pignus minimè dubium Catholicis [illegible] a[illegible]quando ſatagentibus illum in viuis ſeruare, aures pronas cum daret, iuuand[illegible]rũ ſtudio animarum; interiori voce abductum ne faceret, duraret, perſeueraret cõſtans; ſpebus ne crederet longinquis & doloſis, plus hora vna moriendo, profuturum animis, & communi bono, quam multis annis laborando, & ſudando. Quæ fuit illi alacritatis effuſæ ratio, cum pronuntiari ſibi mortis ſententiã audiuit; metuſque præterea perpetuum anxij ne Catholicorum interceſſione, aut rerum caſu, ſententia illa ſibi adeo pretioſa mutaretur. Quatriduo poſt quàm de illo

Epiſcopus,& Vvadeus priuato examine cognouiſſent, accerſitus eſt ad tribunal publicũ portæ nouæ,vbi Montagutius quadruplici capite reum egit,quod eſſet Sacerdos Romanus; quod religioſus è Societate Iesv; quod Catholicos ſeduceret; quod fidelitatis Sacramẽtum Regi Iacobo debitæ recuſaret. Priora duo minus idoneis probata teſtibus,vltro tamen eſt faſſus;tertiũ ſibi per enormem calumniam falſo imputari,valenter ac ſolidè ſtabiliuit.Quartum,qui erat totus rei cardo,ingenti animo admiſit,ſed negãs fortiter ſe Regi ſuo propterea eſſe infidelem,quin imo ſinceræ in illum atque illibatæ,in Deum,& in Eccleſiam fidei. Cuius monumentum dum profert è ſinu iuramentum illud quod narrauimus ab ipſo ſcriptum, prohibitus eſt illud recitare, ſibique auulſum è manibus idcirco tulit ægerrimè, quod pro patibulo deſtinaſſet illud populo profiteri, vt noſſet Catholicos,Sacerdotes,& Ieſuitas eſſe Regi conſtanter fideles in omnibus,ſaluo ſemper Dei, & conſcientiæ,& Ro. Eccleſiæ iure.

Abſoluta in hunc modum cauſa, die ſubſequenti Thomam in carcere adire Catholici, fauſtam eius poſcere adprecationem; diripere illi quæ poterant piè in eius memoriam aſſeruanda, quibus vir ſanctus, quæ noua hæc pietas? Conſolationi veſtræ, meo dolore couſulitis? Viuo etiamnum, & poſſum non mori.Flenſque tres, ait, conſcendi iam gradus, captus, iudicatus, conuictus. Proh quantum doloris, quantum foret pudoris, ſupremum non aſſequi,mortem videlicet tamdiu expetitam ? Poſtridie igitur illius diei reuocatur ad ſolennem mortis ſententiam, qua proditorum ſupplicio eſt addictus. Inde ſubterraneo ſpecu Lymbi nomine arctatus, manus pedeſque compedibus grauis, & catenis(vt ſolent damnati, vndique circumcinctus ne deſtinatam ſibi mortem præcipitata deſperatione anteuertant) biduum illic egit , vbi eum ſacra Præcurſoris Baptiſtæ vigilia viſens Maſtenius eodem & ipſe detentus carcere, gratulaturus illi auroræ aduentum toties ſuſpiratæ , inuenit hominem lætis & alacribus oculis,iucunda defixum rerum diuinarum contemplatione,prorſus vt iam cœlo frui videretur ; cum principio eius noctis , proſecutus eſſet triſtibus lachrimis exhibitum ſibi à Catholicis honorem,reculas ſuas dirpientibus tanquam ſacras; & extimuiſſet vehementer ne ſe Catholici deprecatione potentium apud Regem morti ſubducerent.Nunc hora inſtante ſupplicij, eo metu liber, & proximè ſecutus fundendi pro Romana ſede & Catholico nomine cruoris, perinde geſtiebat vt putaſſem magis,ait, Maſtenius ſponſum alacrem à ſuis in conuiuium duci quam reum à carnifice in Tibornum agi. Subditque illam eius alacritatem tantam , fuiſſe nihilominus attemperatam moderatione amabili, & cum patientia inuicta, & robore animi coniunctam. Efferenti pedem è carcere vir grauis,& humanus iuuenem obtulit qui audiebat Theologus,auebatque nonnulla Proteſtantes inter & Catholicos controuerſa,diſputando decidi; ſed nec ſinebat temporis breuitas; nec ſtringi poterat in nodum concertationis ſumma: deſultim ſolum hinc,inde actum eſt,& Theologus iuuenis iuriſperitum profeſſus eſt , negauitque parri ſe pro patibulo aſſignatum mortem ſuam Catholicæ, ſed violatæ in Regem fidei, ob quam maieſtatis occidebatur reus. Cui ſubridens Garnetus, ſuo inquit, Principi obſequens, non poteſt infidelis nomine argui. Sacerdotem iubet ſi redit in Angliam occidi; redeo, & occidor libens; reddo Cæſari corpus,& animam.

Deo, cuique quod ſuum eſt. Hæc ille vt ab ſe iuuenem comiter amoueret, Turris Portæ propinquus vbi eum carnifex operiebatur, rogauit feſtinaret illum enim ſe pari paſſu ſequi, vt ventum ad traham cratitiam, formato deſuper Crucis ſigno, ligandum in ea ſe præbuit. Dicta eius & facta reliqua ſcripſit nobilis Anglus qui aderat, paucis quæ illi excidere ſingularibus exceptis, quæ ab aliis item præſentibus habemus.

Protractus, inquit, caballi cauda in Tibornum, multitudinem inuenit omnis generis ſpectatorum, quam exciuerat ſolito maiorem deſiderium videndi hominis qui tantum aberat à nuncupando Regi Iuramento, vt moras etiam ad deliberandum oblatas recuſaſſet. Exſoluto ex crate, ſuo ſtatim ex curſu occurrit Thomas Cæcilius Comes Exceſtrenſis Regi ab arcanis conſiliarius, magnaque affabilitate per mediam horam neſcio quid ex eo viſus eſt quærere, ſed voce adeò ſubmiſſa, vt niſi perpauca nihil conceperim, quibus vitam, illi ſaluam deferebat, ſi modo induceret animum Iuramento ſeſe obſtringere cui Pater, vel quinquies mille vitarum præmio negauit facturum; porro illum Comes non vitæ ſolum illicio ad Iuramentum inuitarat, ſed exemplo item & ambiguitate Sacerdotum, qui & Regi obtemperauerant, & de Iuramenti æquitate multa inter ſe dubitabant, ex quo conficiebat Comes, non eſſe tam liquido palamque illicitum. Cui mox & breuiter, ſi pars, inquit, Pater, Sacerdotum negat Iuramentnm poſſe licitè præſtari, qui poſſum ego perinde illud admittere, vt ſi omnes communi aſſenſu licere cenſuiſſent; nec plura, perſonis, doctrina, & conſiliis eorum perſtringendis abſtinuit qui aduerſus decreta Pontificis ſuccubuiſſent expectationibus fraudulentis. Poſt quæ iuſſus in carrum ſub patibulo aſcendit, cum audaci à tergo prædicante, hortante vt iuraret, & Caluiniſta moreretur. Quo ſpreto, vt oculos in multitudinem vndique confertam circumtulit; velut ſero pij memor officij ſigno ſe Crucis ſanctiſſimæ muniuit; oſculatus eſt trabem cui erat appendendus, hinc ſe ad populum, affaturi ſpecie conuertit, qua re prædicans offenſus, clamore illum niſus eſt exterrere. Ille ſerenus, & hilaris, manu, eius humero admota, iratum compoſuit; & ne faxit Deus, inquit; vt abſcedamus inuicem inimici ſibi deinde iniectum laqueum detraxit, & ducta deſuper benedictum Cruce, pie oſculatus, ſtatim collo vt erat repoſuit; poſt ad populum verſus; quæſiuit an paucis, ſibi eum alloqui fas eſſet, dataque vſus facultate. Ego, ait, quæ Dei eſt gratia, Catholicæ Eccleſiæ Sacerdos cum & Societatis Iesv beatæ, religioſus, vt omnium maximè virtutis imperfectæ, ita omnium maximè indignus. Sed enim hodie omnium qui viuunt me feliciſſimum arbitror, nec beatiorem ex quo in lucem veni diem nactus, meque ex vero, & ex animi ſententia loqui, teſtem Deum volo. Quod tàm ægrè ac nouum, hauſit Prædicans miſer, vt ſtupens velut ad incredibile; rogaret, num procul omni prorſus æquiuoco loqueretur? Prorſus, inquit Garnetus, prorſus; tangenſque increduli pectus, ſi luberet Domine prædicans! æquiuocis ludere ludendum eſſet in iuriſiurandi approbatione, in libertate vitaque aſſerenda; ſed hæc argumenta, diſſimulationes non ferunt & æquiuocorum ludos. Hic veſtes denique incipientem ſibi detrahere carnificē alacriter iuuit, & iam ſolo tectus induſio, à Cæcilio comite iterum eſt cōuentus, qui ex eo inter alia, ſed valde humaniter,

optauit

optauit diſcere, cur ſe ſtatim captus, non eſſet faſſus Sacerdotem? Vt inquit, maleficij Miniſtris, ſuas eius probandi partes relinquerem; & Conſiliarij Regis non quærerētur, quod ſæpiùs fecerāt Sacerdotes Catholicos in confeſſione Sacerdotij inconſultè præcipites, adigere ſe ad vim legū in eos neceſſario exercendam; & extorquere à ſe mortis ſententiā. Nam quod alioqui Sacerdos eſſem loquebantur Turris parietes vbi locis ſeptem grandi charactere legebatur *Thomas Garnetus Sacerdos*, quod Domino ſuo Vvadeo famuli, & Londinenſi Epiſcopo teſtati fuerant ſe legiſſe. Reſumpto inde ad populum affatu, nouem ſe annos in Anglia egiſſe dixit vnis occupatum miniſteriis Sacerdotum, & ab omni ſemper in Regem, & publicum cogitatione alieniſſimo, quin imo totis perpetuo viribus & contentione incumbentem, vt Catholicos omnes ab turbulentis quibuſvis molitionibus, & conſiliis auocaret. Hic autem publicè recitato fidelitatis & obſequij Sacramento, quod vti diximus Regi ſtatuerat offerre, rationes ſummatim complexus eſt, ob quas nullo modo licebat Catholicis dictatum præſtare à Parlamento iuſiurandum. Sublatis demum in cœlum oculis, & manibus gratias Deo egit beatiſſimæ huius lucis quam vitæ ſuæ ducebat Principem. Poſt quæ auertat, inquit, ab hoc regno iram ſuam Deus, nec ab eo aut Rege meum ſanguinem exigat. *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Parce Rovuſio Sacerdoti apoſtatæ proditori meo; parce Croſſio qui me comprehendit; Londinenſi Epiſcopo qui me carceri mancipauit; Scribæ quoque illius, qui ſuſurris ſuis eum mihi infenſum reddidit; Vvadeo qui mortem meam vrſit; Montagutio denique, & iis qui mea in cauſa pro teſtimonio dixerunt, nec probarunt. Det mihi Dominus videre omnes in cœlo ſaluos, cum his monitus finem dictis imponeret, orare de genibus voluit, ſed breuitate laquei præpeditus rogaris Catholicis vt ſuas iungerent ſecum preces *Pater, Aue, Credo*, Hymnum, *Spiritus ſancti* recitauit, ſed in iis verbis *Sermone ditans guttura*, ſubtractus eſt precanti Carrus, vetituſque eſt benignitate Thomæ Cæcilij, & beneuolentia, ſecto prius laqueo deiici quàm pendens animā efflaſſet. Eius amici quatuor, (vt moris) protracti pedibus corporis auxere pōdus, & corripuēre illi vitæ motus lētiori ſuſpēdio laborantis. Hos inter deinde narrauit ſe fuiſſe quidam illius propinquus ſecta hæreticus, quem manu altera protenſa viſus eſt Pater ab ſe amouere; altera, Cruce verſus illum ducta ſignare quem cum fixo in eum peculiariter obtutu repexiſſet, viuere deſiiſſe. Nihil morati ſunt populum alij pariter, ſed ſua ob ſcelera puniendi; Londinum rediit Garneti ſanctitatem, & magnitudinem animi celebrans vitæ oblatæ blanditiis, & morte præſenti fortiorem, in quo ſocios habuit etiam Proteſtantes. En autem dum corpus membratim carnifex ſecat in compita ſpargendum, adeſt horrido capillitio, & viridi habitu aſſimulatus in ſyluestrem quidā nomine Atkinſonus quem tenerrimus in Garnetum amor deformauerat in eam ſpeciem, in qua ne poſſet quidem à notis agnoſci. Carnificem conuenit, exponit ſupplicio affectum ſibi eſſe ſanguine proximum; de veſtitu eius, & carnibus cum eo paciſcitur. Fidem daret, nec ne. Petenti carnifex de vtroque ſpondet, vtrumque pretio ſanè liberali, gaudens vendit; quo tunc nihil minus cogitans Atkinſonus vitam ſibimet emit; paulò enim poſt morbo preſſus ſanationis deſperatæ, applicitis pectori Thomæ ſui catiſ-

ſimi ſacris reliquiis, repente melius habuit, die poſtero, itineri ad ſua negotia ſe dedit. Erat Thomas annorum triginta quatuor. Stouui Chronicum Anglicanum, ſolenni præconio eius memoriam ad viceſimum tertium Iunij conſignat, annum huius ſeculi octauum, Iacobi Regis ſextum, quo Thomas Garnetus vitam ad Tibornum ponere maluit, quam præſtatione Iuramenti oblatam retinere. Audito Rex illius obitu ex Thoma Cæcilio comite Exceſtrenſi, multiſque aliis, pietatis in Deum, in Regem, in patriam, & bonum publicum eximiæ, & fideliſſimæ; fertur indignatus Cantuarienſi, & Londinenſi Epiſcopis, quod parum prudenter ex Recuſantibus, virum ad mortem delegiſſent qui tàm glorioſum de ſe ſpectaculum eſſet populo daturus. Sed præſtantior ea laus quæ ad S. Ioannis exhibita eſt ipſi Louanij vbi prima Societatis tyrocinia poſuerat, & prima Societatis vota nuncuparat anno ſeptimo huius æui, & ſalutanti Elizabetham Virgini die ſacro. Illic ſolenni gratiarum ad Deum actione commendata eſt poſteris eius virtus.

Moritur Robertus Perſonius expeditionis Anglicæ fundator. Opera poſt ſe relinquit digna quæ æternum viuant, & viuunt etiam num & fructus ſuos ferunt, in conuerſione animarum, & Catholicæ fidei propugnatione.

CAPVT XVI.

ATQVE hic mihi, Deo laus, operoſæ magis hiſtoriæ quam longæ de noſtris in Anglia rebus limes eſto, hanc ego ſtatueram per annos ad hæc perducere tempora, quibus vt vltimis, conſueuit lector curioſius inhiare quòd varietate rerum, nouitate & copia, putentur magis commendari. Sed hæc ad plenam hiſtoriam neceſſaria rerum notitia, quam ſpernunt qui obiter & deſultim ſcribunt, indicando magis quam docendo, magna quoque me ex parte deſtituit, quod eſſet ex vernaculis Anglorum ſcriptoribus & linguis petenda, ex quo factum interdum vt de materia diuitè ieiunè ſcripſerim. Iam huius operis menſuram annis illis triginta circumſcripſi, ex quo Præpoſiti Generales Mercurianus & Aquauiua Roberto Perſonio Angliæ miſſionis grande negotium prouidentiſſimè crediderunt; primum in Anglia mouendum, & ſtabiliendum; procul deinde & extra Angliam promouendum, laude vtrobique hominis immortali, ab anno 1580. ad 1610. quo euocatus eſt à Deo ad mercedem laborioſiſſimæ procurationis. Ponam hic breuiter, illius obitum; inde ſingularibus meritis viri tanti, paulò ſuſius reddam quæ iure debentur. Annos itaque triginta cum pari prudentia, & robore animi [illegible] miſſioni Angliæ præfuiſſet, Romæ ſeminario Anglorum [illegible] in ſtabilienda Louanij aut alibi [illegible] domo ſtrenuè [illegible], & confutandis [illegible] Lyncolnienſis Epiſcopi Barlouuij, (qui eius

eius librorum fuit decimus nonus) morbo correptus eſt tam acuto & ſæuo vt paucis diebus, ſeruandæ illi vitæ ſpem omnem abſtulerit. Ipſe interea pro egregia pietate aſſiduus in ſollicitudine animi ad iter ſupremum comparandi, erigendique cogitationibus Chriſti patientis; ſimul pro ſua in rebus Angliæ cordata, & longa experientia intentus præſidiis quibus illic muniri poſſet Societas, ſcripto illa tradidit Generali. Sabbatho ſanctiori, quatriduo quam extingueretur, dictauit epiſtolam ad Audomarēſem Epiſcopum, Anglorum quos illic alebat Seminarium nobile, verè patrem; alteram melle delibutam intimæ charitatis ad Georgium Birckerum Archipresbyterum eiuſque Sacerdotes; tertiam ad noſtros in Anglia, hortatoriam, breuem, neceſſariis grauem conſiliis, vltimum denique animi ſui pignus, proinde maximè hoc loco dignam, [Reuerendi Patres, & Fratres mei cariſſimi, quos vocauit Deus, & in hac Societatis noſtræ miſſionem ad ſubſidium afflictiſſimæ patriæ coniunxit; iturus proximè, quod ſpero, ad Deum, & ſimul cum vita curis abſoluendus quibus me vobis Generalis præeſſe iuſſerat, ſalutare poſtremum vos volui, & animæ meæ ſempiternam quietem veſtris precibus commendare; vobis deinde illum ob oculos reuocare Diſcipulorum Chriſti characterem, amorem videlicet mutuum, quem deſidero ardenter conſeruari à vobis ſemper illibatum, ſed nunquam aliter quam ex Societatis ſpiritu inuicem diſpenſari; vnoquoque ſibi locum infimum arrogante, poſtponente ſe cunctis, & interiorem hūc animum, foris quoad licet prodente; omnia in Dei gloriam, & animorum veſtrorum commune ſolatium. Sic decurſo vitæ huius, & diuini obſequij ſtadio, occurremus omnes vt fas eſt ſperare per Chriſti merita in gloriam æternæ reſurrectionis.] Cognito interim Paulus V. extremo eius periculo ex Cardinali Farneſio, benedictione illum Pontificia dignatus, peccatorum illi veniam indulſit, quam ſolent Pōtifices in eo articulo Cardinalibus impertiri. Inſtantem ſub hæc ſentiens diſceſſum, collum ſibi fidiculis obuolui petiit, quibus eius ſodalis dulciſſimus Cāpianus olim fuerat in equuleo tortus, iis dum ſibi exhibentur, oſculo, & pia reuerentia colendis ſubiit animum recordatio felicis periculi, quod non pari cum eo felicitate ſubierat, dolenſque plurimum non fuiſſe illi fundendi cruoris ſocium, gratias Deo egit, quod annorum ſaltem triginta ſudores non eſſet grauatus à ſe admittere. Sic preces inter & lachrimas fratrum, & circumadſtantium alumnorum, ſpiritum Deo Perſonius reddidit, feria poſt Paſcha Chriſti reſurgentis quarta; quinto decimo Aprilis, anno ſeculi decimo, ætatis ſexageſimo quarto, Societatis initæ triceſimo ſexto, profeſſionis editæ votorum quatuor viceſimo quinto. Corpus ritè cōditum iuſſu priuato Generalis, peculiari ſandapila clauſum, & ad dextram intimi olim ſui Cardinalis Alani ſepultum, in templo Seminarij Anglicani, cum honorifica memoriæ in poſteros præſtantis Epigraphe. Omiſſis nunc iis quæ ſupra humanum eius meritis aſſignantur, feſtino libentiùs ad ea quæ mihi ſuperſunt de virtutum eius opibus ſcribenda, ex quibus quam vndeuis alias æquus æſtimator viri tanti menſuram certius aſſequatur. Primum igitur illa ſe mihi obiicit vitæ illius vita & anima charitas animarū ardens, in cuius obſequium, & opem, omnes adhibebat quibus erat abūdè diues tum naturæ egregiæ dotes, tum diuinas. Ex iis illam præmitto cœteris, quæ vt forte illi minoris ſte-

terit,tamen quia expeditior ad manum maiori cōpendio fuit; illam dico ſcribendi facultatē potentē & facilem quæ nūc etiā fructus ſuos metit,in dilatādis fidei Catholicæ finibus , cultuque feriæ pietatis in Chriſtianorum animis vbique augendo;quod ego pretium fuiſſe crediderim ingētium operum quorum illi ſementē in caſſum iactam,Deus hoc præmio penſabat.Taceo pugnas ſingulares,in Hanmerum, Ciarcum, & Nicooum ; in Foxium,Aſtingum, & Sutellum;addo dictum toties Cookeum;Mortonum,& Barlouuicenſem,Epiſcopum,infauſta andabatarum terricula in cæcam armata Catholicorum dogmatum impugnationem,quæ vnus par omnibus defendit aſſeruitque Perſonius,moderata quidem ſtyli temperie,ſed illic acri & aſpera vbi ex depreſſione tumoris hæretici & ſuperbi,plus aliquid emolumenti ſperabatur.Errores autem variarum ſectarum quibus ſcindebatur,& lacerabatur Regni antiqua ſanctitas,omnes vno complexu aggreſſus humi ſtratos afflixit,libro illo inſuperabili,cui *De tribus Angliæ conuerſionibus* nomē fecit,huic(inquit vir omnium errorum ab vſque Luthero,& Caluino inueſtigator diligentiſſimus,& ſcientiſſimus,)nemo potuit reſpōdere,nam qui de ſubuerſione cōuerſionum trium contra ſcribere auſus eſt Sutcliffus ſcaphæ inſtar tenuis ſcopulos deuitat firmatum rationum ad quas eliſt frangendus;aut perinde illas videre diſſimulat vt ſi alij pariter oculis carerent. Fuit eo in libro Perſonij ſcopus ex hiſtoria temporum,& Theologia euidenter probare qua primum diuinorum fide imbuti ſint Angli prædicatione Ioſephi ab Arimathia,Chriſti Diſcipuli,& primi gentis Apoſtoli;qua deinde diuerſis exinde ſæculis duobus ad Pōtificatum Gregorij magni,ſecundum & tertium floruiſſent,& Eccleſiam conflaſſent,ſi qua alia orbe toto, ſanctitate, ſapientia,& miraculis illuſtrem ; eandem hanc fidem poſtremis his annis,ferro,igni,proſcriptionibus velut falſam, & ſuperſtitionum auctricem profligari, ſubſtituto in illius thronum Luthero,& Caluino,apoſtatarum, ſeditioſorum, & deſperatorum Apoſtolis.Hæc ſumma & finis præſtantiſſimi operis *de tribus conuerſionibus* , cuius tamen excellentiam, & vtilitates, vicit maior ſeipſo,& fortior,vtiliori libro Perſonius quem *Directorium* ſeu Directionis Regulam vocauit,*hominis Chriſtiani* aliàs *Reſolutionem*, eo artis arcanæ Magiſterio digeſtum ad finem propoſiti,conuertendos nimirum hæreticos,& perficiendos Catholicos, vt ſit qui dixerit etſi nihil aliud in vita egiſſet Perſonius noſtrorum tamen qui erant in Anglia comparatione, *Plus eum omnibus laboraſſe.* Anni ſunt plus quam octoginta cùm pergit is liber, eique infuſus Perſonij ſpiritus Deo animas quærere,lucra enim illarum dum vixit,niſi parca & minima videre non potuit. Non fuit eius mens acumen ingenij quæſtionibus diſputandis aduerſus Lectorem exercere;ſed impreſſione in iudicium valida,eius de caducis opiniones,amplas,ſplendidas & falſas ſuo nihilo reddere ; modoſque dictare quibus ſe animus ab iis expediret,liberoque ad finem in quem conditus eſt æternum , aditu contenderet,quod iis euincit argumentis vt omnes omnino ſint eorum capaces, & qui iis obſtinauerit repugnare,negare illū oporteat principia fidei,& naturæ.In Hibernia vir præſtantis ingenij, pariſque iudicij Elizabethæ cōſiliarius,negabat identidem exclamans,tam fortem,& efficacem librum niſi ſuperiore ac diuino ſpiritu cōcipi, & ſcribi potuiſſe. Quod expertus eſt ipſemet, paulò poſt, magno , ſed

miro

miro ſuo bono. Immerſus iacebat collo tenus, deliciis, opibus, & aulæ honoribus; lecto eo libro, tanta illum cepere tamque intoleranda eorum faſtidia, vt placandis tandem iactati animi tumultibus abdicauerit ſe omnibus quibus inter aulæ proceres eminebat, & bona vxoris cum venia ſolitarium ſeceſſum adamarit, vbi vitam purgaret anteactam dolore, & lachrimis, quarum illi Deus peculiare donum indulſerat. Alios in eundem librum obiter incidentes, ita repente mutauit in melius vt eſſet iis de manibus à compotoribus extorquendus, ne quod incœperant pergerent boni eſſe. Hæretici quoque ſeu inuidentes Catholicis tam potentem morum corruptorum cenſorem, ſeu vim eius admirati, edidere eum Londini publicè, ſed in ſectæ ſuæ detortum errores, & regulas. Denique homines lyncei apud omnes, & perſpicaciſſimi iudicij negarunt vllum ingenij opus hac ætate frugis tantæ fuiſſe, ac tam copioſæ, mutandis potiſſimum eorum animis, quorum ſuis obtrita ſceleribus obcalluerat mens, & conſcientia nequicquam reclamante rationi libido ſenſuum ad nutum imperabat. Mihi quidem (iam tum primis illis temporibus ſcribebat Gerardus) perſuaſum eſt Directorio Perſonij opere, conuerſiones ad Deum factas maiori conſtare numero quam libri folia, obſeruatumque vulgo recens ad fidem Catholicam reduces, dum inter ſe vt fit, vel cum aliis ſermone reuocant conuerſionis ſuæ memoriam, præſidia, & cauſam, ferè omnes ad librum Perſonij omnia referre.

Hactenùs ingenij conatus, & contentiones quibus Angliam labantem firmauit ſcribendo Perſonius; ſequuntur facta & res ipſæ quibus agendo eam iuuit, in iis dubito vtrum illi minoris ſteterint quam eſſent per ſeſe; magnum planè fuit in reſtituendis Catholicæ fidei Regnis duobus operam moliri, nihil enim minus vaſta eius deſideria ſpirabant; magnum neruos omnes in Reginæ Mariæ liberationem intendere, quam excéptura erat Religionis Catholicæ libertas, & Regnum. Interea vero Prouincias omnes Sacerdotum præſidiis habere munitas; ſufficiendos illis in tyrocinia Seminariorum maturè parare, fingere, atque in eam prouehère pietatis menſuram, & roboris vt poſſet iis tuto ãplificatio Catholicæ fidei, ac vitæ, Regno toto cõmitti, magni quidem hæc negotij opera fuère. Sed cogitatione perpetuò, mente, ac magnibus ſanctimoniæ ſtudio, & veri aduerſus patriam & Religionem Catholicam amoris, tam difficilia & grandia ſemper agitaſſe, & reſpondiſſe nonnulla eorum duratis ab eo laboribus; tam caro illi ſtetit, vt cuius vnquam fama fuerit ſciſſa crudelius, calumniis atrocioribus innocentia; & nominis honor libris, literis, edictis fœdius deturpatus, nouerim neminem Nullum Elizabeth ſuorum opera, & falſorum fratrum, acerbioribus inſectata eſt iris, & furiis. Sed qui ſciet notas compendiarias legere, & de rerum euentu cauſas æſtimare, videbit omnino nihil Perſonio hac ſui famoſa depreſſione & ignominia venire glorioſius potuiſſe; nec diſſimiliter ipſemet cauſæ illius gnarus de hac ſenſit, nec pro illis quibus ardebat diuinitus ingentibus animis, & magna mente, quicquam vnquam eorum curauit quæ de ſe & contra ab omni hominum conditione ſpargerentur, nec vllo propterea abſtitit officij vllius genere quod illi Apoſtolicus ſuaderet inſtinctus. Debacchabatur Elizabeth in Seminaria, Hiſpali, Valliſſoleti, Audomari Anglis à Perſonio fundata; & in

EEee 2

augens. Viſus eſt libri ſcopus toto eius decurſu, eò contendere vt vellet Angliæ Principem ſibi præeſſe Catholicum. Non collineauit rectà in mentem auctoris Camdenus, cùm ſcripſit, *Spreto natalium iure antiquas leges patrias, de hæreditaria in Regno Angliæ ſucceſſione immutandas; nouas de electione inducendas: neminem, niſi Romano-Catholicum, quacumque ſit ſanguinis propinquitate in Regem admittendum diſſerere voluiſſe.* Illud tantum ſat egit Dolmanus, vt ſua cuique iura Diribitor arbitrarius notaret; cæterum Lectori accuratius de illis iudicium cederet; vulgandi porro huius libri cauſas ſaltem duas ignorare non potuit Franciſcus Ingleſildius, Eques aurei calcaris, & Reginæ olim Mariæ, ac Philippi II. dum Rex Angliæ fuit conſiliarius. Prima quod edictionibus admodum formidandis Elizabetha vetuiſſet de rationibus cuiuſquam in Regni ſucceſſionem aliquid ſcribere, vt Catholicorum Principum in eam iura populis occultaret; altera vt occaſionem ſubminiſtraret reſpondendi, auctoris nouitij libro, non tamen Angli, qui perſuadere conabatur, Religionis probæ, aut peſſimæ nullam eſſe in ſucceſſionibus ducendam rationem, ſed vnius tantum propinquitatis, & ſanguinis. Viuebat tunc fortè in Anglia quidam cognomento Dolmanus, opinione ſui doctus, ſed cuiuſvis alterius æſtimatione mortalium omnium maximè ineptus ad componendum eum librum, cui fortuito eius cognomentum fuerat inditum. Hic dici non poteſt quantos Anglia tota contra Perſonium multis annis tumultus mouerit, tanquam eius libri, mirabilis ſcilicet, auctor legitimus, quem ſibi Perſonius tentaret adſcribere. Hinc vulgi per ora duplici nomine reus Perſonius, & quod haberetur libri auctor, & quod Dolmanum calumniaretur. Cuius autem verè is partus fuerit, putat ſe Camdenus indubitato diuinaſſe, trium nempe fuiſſe ingeniorum communem operam Alani, Equitis Ingleſildij, & Perſonij, quem vnum dente figit maledico. Ego ex Ingleſildio, & Perſonio didici, horum tractuum Anglos Catholicos ſapientiſſimos & cordatiſſimos incubuiſſe omnes in id opus; ita vt niſi temere diuinando, non poſſit cuiquam aut ſoli, aut præcipuè tribui. Semper quidem Perſonius queſtus eſt, quæ ſua non eſſent, contra verum ſibi imputari. Si quam habuit in hoc libro partem, non poſſum quin factum improbem; tum argumenti cauſa inuidioſi per ſe ac lubrici; tum Societatis cuius homines oportet eſſe ab iis negotiis maximè alienos cum illos ſeueriſſimis legibus ab iis tangendis arceat. Quod ſi ſuperiori mandato id Perſonius tractare attentauit: eſto ſupremis authoritatibus parendo culpam vitauerit, Societatis damnum profectò non vitauit, quam tamen vnicè & teneriter amabat, ſic vt primo ſuo in Angliam ingreſſu ſolenni ſcripto apud Conſiliarios Regios Catholicum profeſſus, addiderit etiam Ieſuitam. Etſi video, inquit, conditione hac temporum, locorum, & Iudicum, nomen hoc ſonare aſperius, exacerbare in me illorum animos, quorum beneuolentiam ambiebam, & me ore manuque propria damnare. Verum ne ſic quidem induco animum vt id diſſimulem multo minus vt negem; etſi hanc mihi tam cari nominis confeſſionem oporteat meo ſanguine ſignare. *Etenim exiſtimo inter alia ſalutis media meum in Societatem ingreſſum præcipuum vehementiſſimumque fuiſſe, vbi plura pietatis exempla quam verba; & longè aliter quam in hoc mundo ſolet euenire, plures honeſtatis profeſſores, quam eiuſdem prædi-*

catores iuueni. Hæc ille quibus egregiè reſpondit triginta per annos conſequentes, quibus amores ſuos omnes defixos habuit in vtramque, Societatem gratia matrem, Angliam natura. Ei certè cùm eſſet perfacile pro intima apud Philippum II. gratia, ſuorum egeſtatem conditione opima ditare, ne verbum quidem vnquam ſibi pro illis excidere paſſus eſt; pro Societate parente optima perfidioſorum filiorum exagitata rebellionibus, iter ſuſcepit in aulam Hiſpaniæ, & coram Rege ſapientiſſimo Philippo II. Societatis rationes ita ſuſtinuit, vt lethale ſchiſma quod imminebat, ab ea auerterit; hoc improbi homines ſuo partim faſtu, & ſuperbia tumidi; partim offenſi Aquauiuæ Præpoſito, admotis etiam ſecularibus machinis vrgebant in ruinam Societatis vniuerſæ. Debebit hæc æternum Perſonio diſiecta eorum conſilia, & molitiones in vacuum actas. Quod etſi magno conſecutus ſit labore, ſed laude apud homines etiam non vulgari, haud æquali tamen apud omnes, in primigenio Societatis ſpiritu conſeruando, admittendis in eam dignitatibus inimico. Alano enim Cardinali è viuis ſublato, anno 1594. Catholici Angli vota, & oculos in Perſonium verterunt, dignum præ cœteris qui Alani locum & menſuram impleret; cuique ad hoc fauorem eo procliuius Rex Catholicus eſſet præſtiturus, quo plura eius ex Luſitania, & Hiſpania, experimenta iam teneret. Ingruêbant ad eum hortatoriæ vndique, vt Romam ſe conferret. Viciſſim Perſonius Stapletono cum magnoperè auctor eſſet vt Romam peteret, reſpondet inter alia inſignis Theologus, nolo ait, quis promouendus ſit ad ſacram purpuram diuinare; ſed neque adulari, à quo ſemper longiſſimè abſui; ſed tam paucos video, illi gradui pares, vt te vnum omnibus præponam; dum ne Ordinis tui repugnent inſtitutiones, per quas tamen ſi ſemel iam licuit dignitatibus in eum acceſſum permittere; poterit etiam ſecundùm. Poſt hæc Stapletoni, videndum ſupereſt, quid ſenſerit, quid deinde Perſonius egerit. Ac mens quidem eius aliundè haberi verior non poteſt quam ex epiſtola eiuſdem ad intimum equitem Ingleſildium vbi ſe mortem aſſerit præoptare quam vt Societati fidem, ac Deo violet, cui poſt ſolennem votorum quatuor conſecrationem votum adiunxerat ex plena fundatoris ſententia, reiiciendi dignitates Eccleſiaſticas. Exponit deinde compoſitis libratiſque inter ſe Cardinalis, & religioſi priuati ad iuuandos Anglos officiis, ſibi haud obſcurè compertum fuiſſe plus ſe Angliæ ſuæ priuatum vt erat Ieſuitam, quam Cardinalem profuturum. Ex quo neceſſario ſequeretur, incertus cùm eſſet promotioni ſuæ an Deus annueret, abnueret; quin certior potius hanc illi ita placere; ab eius cogitatione, ac deſiderio ſibi eſſe non modo longius abſiſtendum, ſed modis omnibus ne fieret obſtandum; haud ea ſolum ratione vt præſtem voto meo, & Ordini fidem, ſed extra periculum, ſalutem animæ in tuto ſtabiliam. Hos ſenſus Perſonius ſuis ad Equitem literis exprimebat; ſed ne verbis, & ſcriptis conſtare omnia putentur; Romam reuerſus, & voces audiens de ſe vulgo, quaſi iam Cardinali, veritus ils ne quod ſubeſſet omen verum, Generalem conuenit eiuſque Aſſiſtentes, volens Roma quouis, & quam longiſſimè fugere; ſed magis probantibus vt per ſe ipſummet adiret Pontificem deprecaturus quod timebat, iis acquieuit, amorique in Societatem priuatum honorem; prælatorum arbitrio proprium

proprium illorum iudicio poſtponens, præoccupatione vri non refugit, quæ artificioſi ambitus ſuſpecta videbatur, aut parum conſultæ leuitatis, egit cum Pontifice ſolus, & ſine arbitris velut ex eo Pontificis deliberatio penderet; ſed rediit ſaltem liberior ne quis illi deinceps de Cardinalatu moleſtus eſſet. Neque illi propterea deceſſit aliquid de reuerentia qua obſeruabatur, & exiſtimatione ſapientiæ, ac virtutis qua inter nos excellenti vigebat, gnaros videlicet metiri homines, veris ſuis, & ſummis dotibus, ſuoque merito æſtimare. Inuiſit Aquauiua vltimùm ægrotantem, viſere Aſſiſtentes, & qui Romanæ tunc Prouinciæ præerat Fabius de Fabiis cum Anglis duodecim Societatis tyronibus, vehementer dolens viri tanti iacturam, addenſque ab annis quinque & triginta viſum ſibi ſemper viuendo & agendo ad ſanctimoniam tendere, quod peculiari ad Patres noſtros & alumnos Seminarij Anglici cohortatione confirmauit. Quoties Romam ſtatis annis conueniebant Patres ab ſuis miſſi Prouinciis, nemo erat qui nollet Perſonium audire & alloqui, nemo qui poſt illud experimentum breue, ac tenue, vulgata eius fama non cenſeret maiorem. Dum ſperari aliquid potuit de vita illi proferenda, alumnorum quos ipſe regebat, gratus in eum animus, & amor, nullis pepercit apud Deum votis, peregrinationibus, ieiuniis, omnique alia vexatione corporis hanc illi à Deo impetrare. Depoſita vero fleuere tanquam Patrem, ille ſingulis ſeorſum amplexus diuidere & apta cuique monita, illi aliquas eius tanquam viri ſancti ambire reliquias, narrare aliqua ſupra Ordinem naturæ in beneficium animi eius ſibi patrocinio conceſſa. Seminarium Anglorum poſt eius obitum afflauit illico is ardor pietatis, tranquilli feruoris, & aſpirantis ad diuina iuuenum Anglorum animos in Seminario Ro. vt non dubitarent illam tanquam pignus accipere amoris in ſalutem ipſorum perpetui. Egit ſæpè cum viris Principibus etiam ſupremis, in auxilium Religionis Catholicæ inter Catholicos, nunquam niſi magna opinione ſui apud eos relicta. In extremis agentem adiere complures officij gratia; quos inter Eminentiſſimi Farneſius, Bellarminus, Blanchetius, Bandinus; multoque maiori numero Epiſcopi, & diuerſorum prælati munerum, qui deinde illius obitum grauiter doluêre, vt etiam Pontifex Paulus V. Planè in eum Deus exemplo rariſſimo, collegerat omnia quæcumque poſſunt diuinæ gloriæ Miniſtrum ingentem componere. Maieſtatem oris, perſuadendi vim, ſpiritus animoſos ad capeſſendum ardua, & ingenium locuples ad excogitanda præſidia iis perficiendis idonea, ſed ante omnia conſultiſſimum iudicium in iis ſeligendis quæ forent diuinæ gloriæ maximè opportuna. Singularem ad hæc difficultatum proſpicientiam, & dexteritatem iis declinandis; adeundæ ſi forent, pectus ad illas perfringendas inuictum. Cumque eſſet agendo ferè lentus; ſi quid tamen agendum apud ſe decreuiſſet, nulla eum faſtidia, & moræ à durando dimouebant, nuſquam egens calcari, nuſquam fræno. Vbique illud familiare ſibi ore ac manibus retinens, *fortiter & ſuauiter.* Quanquam autem nihil prope ſuſceperit, cui diſiiciendo tranſuerſos non paſſus ſit æmulos, Catholicos dico, qui cum eius æquare ſtaturam non poſſent, conabantur ad ſuam eum deprimere; nunquam tamen cœptis propter hos abſtitit; ſed obſeruatæ in iis prudentiæ rectique iudicium, veritati ſem-

per, & tempori, & rerum euentibus remiſit. Erat eius Symbolum & amuſſis, in vſu vitæ, & temporis illud Apoſtoli, *Bonum facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes.* Huius vero tenax regulæ quàm eſſet, ſanctioris hebdomadæ feria tertia probauit, cum ſæuis morbi excruciatus doloribus (quibus dies ſuperuixit paucos) egit cum Primate Iberniæ de rebus illius Eccleſiæ adeò tranquillè, vt nullum ei præberet indicium tormenti quo diuellebatur. Alias negotium acturus ingentis ad fidem Catholicam momenti, febrim qua laborabat, vel nolens ſentire, vel minimè ſentiens, nauim ad longam, & periculoſam conſcendit nauigationem. Verbo demum concludo omnia: ex quo ſe Eccleſiæ Anglicanæ vtilitatibus mancipauit, nullus abiit dies, triginta totis quibus illi vixit, & ſeruiuit annis, in quo illud de ſe non expreſſerit, quod iam inde à principio illius temporis Alanus Cardinalis de illo ſcripſerat ad Generalem Aquauiuam *Patris Roberti Induſtria, Prudentia, Zelus; in ſcribendo, & agendo dexteritas; ſuperat omnem fidem.*

FINIS.

INDEX AVTHORVM,
quibus hæc confirmatur Hiſtoria.

En tibi Lector, huius Hiſtoriæ Teſtes luculentos, idcirco hic ſimul, in ſingula huius capita digeſtos, quod capi non poſſent huius Voluminis anguſtiori margine, niſi minutiſsimo, confuſo, & incōmodo caractere.

LIBER PRIMVS.
CAPVT PRIMVM.

GODVVIN *in Henrico octauo.*
Cardinal. Bentiu vol. 1.
Cardinal. Baronius.
Richard. Smitheus l. 2. *florum hiſt. Eccleſ.*
Capgrauius in prologo de ſanctis Anglis.
Malesbur. l. 3. *de geſtis Regum Angliæ, fol.* 101. *in Vuillelmo I.*
Paulus III. in Bulla anni 1538.
Eraſmus in coll.quio, de peregrinatione religionis ergo.
Ioan. Stovv. in præfat. ad Chronicum.
Rich. Smitheus in epiſtola hiſtorica ad Iacob. Regem, ſub finem.

CAP. II.

Ioan. Stovv. in præfat. ad Chronic.
Godvvin. in Henrico 8.
Staplet. l. 1. *contra Hormum.*
Rich. Smitheus l. 7. *c.* 36.
Ioan. Bretleius in Apolog. Proteſtant. Tract. 2 *c.* 1. *ſect.* 5.
Idem Bretleius tract. 1. *ſect.* 1.
Beda l. 2. *hiſt. c,* 1. *&* 3.
Apparatus hiſtor. Elizabethæ.

CAP. III.

Gaſpar. Vlemberg. in vita Phil. Melanct.
Bretleius tract. 3. *ſect.* 2. *Apolog. Proteſtant.*
Rich. Smitheus florum hiſt. Angl l. 7. *c.* 36. *aliique poſt illum.*
Camden. in apparatu ad hiſt. Elizab.

CAP. IV.

Camden. in apparat. ad hiſt. Elizab. n. 14
Idem in hiſt. Elizab. ad ann. 1559
Ioan. Stovv. in annal. fol. 624
Bancroftius in ſententiis ſcandaloſis.
Bretleius in Apolog. Proteſt. tract. 3. *ſect.* 2.
Holinshed fol. 1104
Foxius fol. 1280. *impreſſ.* 1596
Camden. in appar. ad hiſt. Elizab.

CAP. V.

Camden. anno 1. *Elizab.*
Bretleius in Apolog. Proteſtant. tract. 3, *ſect.* 2
Philopater.
Camden. in Elizab. anno 1588.—*Idem anno* 1559, *&* 1560, 65, 81, *&c.*
Spondanus ad annum 1559. *n.* 5.
Andreas Philopater ſect. 1. *mum.* 30

CAP. VI.

Andr. Philopater ſect. 1. *num.* 32
Sander l. 3. *de ſchiſm. Anglic. fol.* 377, *& de viſibili Monarchia l.* 7

FFff

Richardus Smithæus in vita Magdalenæ de Monteacuto.
Philopater ſect.4. num. 273
Camden. in anno 1580
Ioan. Brieger. in vita Rob. Dudlei.
Sander l.3.de ſchiſm. Angl. fol. 379
Spondanus.

CAP. VII.

*Camden. Philopater ſect.4.n.*273
*Cardin. Bentiuogl. in relation. prou.vol.*1. *cap.* 3
*Sanderus de viſibili Monarchia l.*5.*c.*4
Iulius Brierger. in vita Roberti Dudlei.
Bucholzer. in anno 1560

CAP. VIII.

*Reſponſio ad iuſtitiam Britann. c.*8
Martinus Becanus in confutatione torturæ torti, parad. 2
*Oſiander Centur.*16. *fol.*208. & 209
*Bretleius tract.*1. *cap.*2. *ſect.*10. *ſubſect.* 13 & 14
P.Ioan. Ogleby in epiſt. data ad Gener. Aquauiuam 2. *Martij* 1615

CAP. IX.

Camden. anno 1559, 1560, 1561
Hieronym. Gatena poſt Camden. anno 1572
Reſponſio ad iuſtitiam Britann. circa cap. 4

CAP. X.

Abraham. Bucholzer in indice Chronol.
Apologia pro Sacerdot. Societ. IESV, & *ſeminarij alumnis.*
*Sander. de ſchiſm. Angl. l.*3.*fol.*420
Camden. anno 1580
*Andr. Philopater ſect.*2. *num.* 85
Acta Anglica, &c. excuſa Bergomi 1580

CAP. XI.

Ioann. Stovv anno 1407
Acta Anglica, &c. excuſa Bergomi.

CAP. XII. & XIII.

*Hieron. Pollini l.*4. *c.*22
Codices M.S. ſeminarij Anglic. Rom.
Guillelmus Brukesbey.
*Andreas Philopater ſect.*1.*n.*73
*Sander. de ſchiſm. Angl. l.*3. *fol.*420
Relationum Prouin. obed. in Belgio. vol. 1. *cap.* 3
Apologia pro Soc. IESV, & *ſemin, cap.* 3

CAP. XIV.

Septem è noſtris in turri Londin. incluſi: Thomas Pondo, Thomas Mettamo, Thomas Cottamus, Edmondus Campianus, Alexander Brianti, Iacobus Boſgrauius, Ioannes Harro.
Eduardus Riſthonus in Diario turris Londin.
Ratio annorum vitæ Thomæ Pondo habetur ex literis ipſius 3. *Iun. datis an.*1609
Thomas Stephani in ſua relatione anni 1578

CAP. XV. & XVI.

*Literæ de perſecut. Anglic. fol.*32
*Sander. de ſchiſm. Angl. l.*3. *fol* 453
*Colloquia menſ. German. fol.*4. & 290
Gaſpar. Vlembergius in hiſtoria vitæ Lutheri ad annum 1546. *n.*2
Apologia Martyrum.

CAP. XVII.

Epiſtolæ Thomæ Pondo 3. *Iulij* 1609, & *Perſonij* 16. *Iunij* 1581. *ad Generalem Aquauiuam.*
Hiſtoria Patris Henrici Moro, lib. 2. *num.* 22

LIBER

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Sander. l. 1. de ſchiſm. Anglic. anno 1540. *quo confirmata fuit ſoc.* IESV *a Paulo* 3.
Ioan. Polancus in hiſt. M. S. tom. 2. *fol.* 1048, *&* 1086, *& tom.* 3. *fol.* 457
Ribadeneira hiſtor. Eccleſ. Anglic. l. 2. *cap.* 22
Acta Anglicana excuſa Bergomi.

CAP. II.

Acta Anglic. ſup. cit.
Sander. de ſchiſm. Angl. l. 3. *fol.* 433
Perkerus in præfat. ad lect.
Spelman. in dedicat. ſuorum Concil.
Smitheus in fine l. 7. *florum hiſt.*
Camden. in ſua Elizab. anno 1602
Apologia pro ſoc. IESV, *& ſemin. c.* 6

CAP. III.

Ioan. Pitſeus de Academ. Oxonienſi c. 7
Fitzherbertus in vita Card. Alani.
Pitſeus cap. 12
Apologia Proteſtant. tract. 2. *c.* 3. *ſect.* 5. *ſubſect.* 6
Pitſeus de ſcriptoribus Angl. in Campiano, & Martino.

CAP. IV.

Henricus Caniſius tom. 1. *antiqu. lection. fol.* 125
P. Thomas Fizherbertus in quadam epiſtola data 1. *Febr. an.* 1628
Epiſtola P. Vvenceſlai Hermani, Brunæ 10. *April.* 1665

CAP. V.

Camden. in ſua Elizab. anno 1602, *& liber cui titulus eſt* The Ieſuits Dovvnefall. &c. *& vita P. Perſonij excuſa Oxfordiæ anno* 1612 *fol.* 52

Ioannes Pitſeus in relat. hiſtor c. 6. *proœmij, & Ioan. Stovv, & l'Hovves in append. ad Cron.*
Camden. in ſua Elizab. anno 1580
Epiſt. quadam P. Garneti, 18. *Oct.* 1601

CAP. VI.

Sacch. par. 4. *l.* 8. *num.* 96. *Holinshed fol,* 1362. *col.* 2
Camden. in ſua Elizab. ad an. 1580
Epiſtola Perſonij Remis data 4. *Iul.* 1580 *ad Generalem ſoc.*

CAP. VII.

Concertat. Anglic. fol. 70
Vita & martyrium P. Campiani, Concert. Angl. fol. 53
Bombinus. Apol. Mart. Angl fol. 211
Sacchinus part. 4. *l.* 8. *n.* 104
Spondanus anno 1590
Epiſtola Campiani ad Generalem Mercurianum, 20. *Iun.*

CAP. VIII. & IX.

Epiſtola Perſonij ad Generalem Aquauiuam 21. *Oct.* 1581
Sanderus de ſchiſm. Angl. l. 3. *fol.* 439
Holinshed anno 1584. *fol.* 1362
Camden. anno 1580
Epiſt. Doct. Alani data Remis, altera ad P. Agazzari; altera ad Georgium Gilbertum 15. *Ianuar.* 1582

CAP. X.

Epiſtola Perſonij 17. *Nou. data Londin.* 1580
Edmundus Camp. comprehenſus an. 1581. *menſe Iulio.*
Ioannes Nicolaus fuit in Romano ſemin. & ab eodem eiectus.

FFff 2

Litera P. Perſonij anno 1580,& 1581
A. Gerardus de perſecut. Angl. excuſ. Romæ 1582
Litera Perſonij 1580.— Sander. l. 3. fol. 453
Rich. Smithæus in epiſt. dedicat. præfixa vitæ Magdalenæ de Monteacuto.
P. Camp. in epiſt. ſua ad Gener. Euerardum.
Pernyus in reſponſ. ad Edictum Reginæ, fol. 184
Yepes in hiſt. perſecut. Angl. l. 2. c. 8
Litera Alani ad P. Agazzari, 15. Iun. 1581, & 23 Iunij.
Sander. de ſchiſm. l. 3. fol. 433

CAP. XI.

Perſonius in vita ſua.
Humfredus in vita Ioan. Giuelli excuſa Londini, 1573. fol. 123. 125
Alanus in apologia ſociet. IESV, & ſemin. cap 3
Bretleius in apolog. Proteſt. fol. 320, &c. & 322
Eques Edvvinus Sandes in narrat. religion. occid. ſect. 21
Sanderus de ſchiſm. l. 3. fol. 448
Camden. in ſua Elizab. anno 1580

CAP. XII.

Sander. l. 3. fol. 392
Guillelmus Raſtallus in collectione ſtatutorum.
Hiſtoria P. Henrici Mori, l. 3, num. 6. &c.
P. Perſonius in ſua vita.
P. Toletus in epiſtola quadam 14. Iunij 158
Baronius, Bellarminus, in approbationibus ſuis libri Perſonij, cui titulus, Quæſtiones duæ, &c. Suarez in defenſ. fidei, &c. l. 6. c. 9
Martyres Ioan. Finchij, & Ricchard. Vitus in concert. Angl. fol. 168, 174, &c.
Relationes PP. Uveſton, & Gerardi.
Palinodia Laurentij Caddei.
Apologia Martyr.— Sander. de ſchiſm. l. 3. fol. 450, & 470

CAP. XIII.

Camden. in ſua Elizab. anno 1580
Epiſtola Perſonij ad Generalem, Londini data 30. Aug. 1581
Concertat. Angl. fol. 73. & Epiſtola Perſonij Londini data 26. Iun. 1581

LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

Campianus in epiſtola ſua ad Gener. Mercurianum.
Acta martyrij Ioan. Payno occiſi 9. Iulij 1582
Epiſtola Perſonij 30. Aug. 1581
Doctor Alanus ad Gener. Aquauiuam, 23. Apr. l. 1581

CAP. II.

Apologia Martyr. §. Nec Miretur.
Perſonius ad Gener. Aquauiuam 30. Auguſt. 1581

Bombinus c. 59, & Yepes l. 2. c. 11. n. 29
Camden. anno 1581
Diarium Turris Londinenſ. 31. Aug. 31. Oct.
Epiſtola Perſonij 22. Nouembr. 1581. Item Alani epiſtola Remis data 14. Dec. 1581.— Et martyrium Campiani in concertat. Angl fol. 60

CAP. III.

Concertat. Angl. fol. 58

Litera

Litera de perſecut. Angl ad Gerardum.
Defenſio fidei, &c. l.6.c.10.11
Concert. Angl in martyr. Campiani.
Diarium Turris Londin. 31. Aug.
Camden. in ſua Elizab. 1580
Martyr. P. Campiani in concert. Angl. fol. 58
Bretl ius in apolog. Proteſtantium tr. 2. cap.2.ſect.10. ſubſect 2
Apologia Proteſtantium tract.1 ſect.10. ſubſ.4
Guillelm. Raynierius in præfat. apolog. Proteſtant. Latinè reddita.
Concertat. Angl. fol. 59
Epiſtola Perſonij 22. Nou. 1581
Diarium Turris Londinenſ. 31. Auguſt. 1581
Lud. Granatenſis parte 2.c.23 introduct. ad ſymbolum.
Perſonius in epiſtola 23. Decemb. 1581

CAP. IV.

Diarium Turris Londin. 17. Aug.
Cncertat. Angl. fol. 57
Bretleius tract.2. c.2. ſect. 7. & alij poſt eum.
Giuellus in reſponſ. fol. 506. — Defenſ. apol. fol. 33, & 34
Hiſtoria P. Mori l.3. n.22
Camden. in ſua Elizab. 1580
Perſonius in epiſtola 30. Aug. 1581
Concertat. Angl fol. 58
Riba l. de ſchiſm. Angl l.2.c.32. fol. 300
Yepes hiſtor. Angl. l. 2.c.4 num.7. — Et Eduard. Riſthon.

CAP. V.

Perſonius in epiſtola 22. Nou. 1581
Martyr. Campian. in concertat. Angl. fol. 57. & 58.
Camden. anno 1581
Apolog. Alani pro ſoc. &c.
Spondanus anno 1581. num. 10
Holinshed in indicio P. Campiani anno 1581

Epiſtola Perſonij 10. Oct. 1580
Diarium Turris Londin. 29. Dec. 1580
Thomas Smitheus de Rep. Angl. l.2. c.16. & l.3. cap.1. & 2. — Acta M.S. martyr. Duchet, &c.

CAP. VI.

Epiſtola Thomæ Couert. ad Bryckleum 28. Dec. 1581
Item martyrium Campian.
Raphaël Holinshed fol. 1323. typis anni 1587
Camden. anno 1580, & Holinshed anno 1584. fol. 1362
Antilogia, &c. c.6. fol 86
Martyrium Camp fol. 62. concert. Angl.
Epiſtola Perſonij 23. Dec. 1581
Reſponſio ad iuſtitiam Britann. c.2
Ibidem c.4. §. Eorum.
Litera Thom. Couert. ad Bryckleum 28. Nou. 1581

Ex Capite VI.

Litera Alani ad Agazzarum 23. Iunij 1582
P. Morus l.4. num. 12
Alanus ad Generalem Aquauiuam, 1. Ian. 1582
Teſtimonium Fitzherb. in fauorem Campiani habetur eiuſdem manu ſcriptum.
Eduard. Riſthon 21. Nou. 1581
Yepes in hiſt. perſecut. Angl. l.2. cap.11. num. 28. & Fitzherbert. in epiſtola 1. Febr. 1628
Apologia Martyr. fol. 224 concert. Anglic. § Eliottus.
Thom. Couert. ad Brickleum 28. Decembris 1581

CAP. VII.

Sacchin. parte 5 l.1. num. 231
Camden. in ſua Elizab. anno 1581
Spondan. anno 1581. num. 10
Bernardin. de Mendoza Legatus, in ſuis literis ad Regem Cathol. & ad ſororem ſuam Annam, 4. Dec. 1581

FFff 3

P.Moro in hiſt. Angl.l.3 n.38

Alanus in epiſtola 20. Decemb. 1581. ad Agazarum.

Holinsbed, & Thom.Couert.ad Agazarum, Decemb. 1581

Literæ Perſonij ad Agazarum 1. Mart. 1582

Concertat.Angl, fol.70

Appendix Riſthoni ad 3.lib. Sanderi.

Diarium Turris Londin. — Concertat. Angl. & litera Perſonij, Alani, & Couert.

Concert. Angl.fol.75

CAP. VIII.

Camden. in Elizab. 1580

Litera Alani ad Agazarum, 20. & 24. Dec.1581. Et ad Gener. Aquauiuam, 9.Iul.1581.ſub nomine Alexand.Striberi, & Perſonij ad Agazarum, 1. Mart.1582

Litera Serrani 4.Dec. 1581. — Perſonij 23.& 28. Dec. 1581. — Thomæ Couert.16.Ian.1582.— Doctoris Alani, 7.Febr. 1582. — Annua litera colleg. Angl Rom.1583. — Synopſis vitæ & mortis P.Saleſij,c.3.& 13

Apologia Martyr. concertat. Angl. fol. 225

Camden.in ſua Britannia fol. 220

P.Moro hiſtor.l.3. num.12

Ricchard. Smitheus florum hiſt.&c.l.7. cap. 36

Reſponſio ad iuſtitiam Britann. cap. 3. §. pudet.

Hiſtoria Vuicleffiana cap. vlt.

Yepes in hiſtoria partic. Angl.l.2. cap.15. num.4.&c.

LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

Literæ Alani ad Agazarum, 5. Nou. 1582

Hiſtoria partic. Angl &c l.2.c.10.n.13. & 14

Literæ Alani 14. Mart. 1583

Literæ Perſonij ad Gener. Aquauiuam. — & eiuſdem ad Agazarum 12. Martij 1582

CAP. II.

Literæ Alani 22. Sept.1581

Literæ Perſonij 2. & 27. Dec.1581. ad Generalem.

Literæ Alani 15. Mart.1581. ad Agazarum.

Camden.anno 1581

CAP. III.

Camden.ſub finem anni 1584

Liber Nouitiatus S. Andreæ Romæ f.70

Vita S.Ignatij l.2

Concertat.Angl fol.95.—Concert.Angl. fol. 94

Bombin.cap.24

Diarium turris Londin. 5.& 10. Decemb. 1589

CAP. IV.

Reſponſio ad iuſtitiam Britann.cap.1. §1 quod ſi.

Diarium Turris Londin. 5. Febr. & 19 Mart.1581

Concertat.Angl. fol. 85

Præfatio ad Martyrium 16. Sacerdotum.

Holinshed anno 1581.fol.1383

Hiſtoria martyrij 16.Sacerdotum,fol.153 & concert.Angl. fol.94.

Literæ annuæ collegij Angl.

CAP. V.

Doctoris Alani epiſtola ad Agazarum 8. Aug. 1583. & eiuſdem ad Cardinalem Boncompagnum 12. Sept. 1583

Perſonij epiſtola Pariſiis ſcripta ad Agazarum 24. Aug. 1583

CAP. VI.

Hiſtoria M. S. anni 1583

Alanus ad Generalem Aquauiuam 23. April. 1583

Idem ad eundem 6. Aug. 1583. & annua M.S. ann. 1583

Diarium Turris Londin 15. Febr.

Riſthon. in appendice ad Sander. fol. 466. & concertat. Angl fol. 409

CAP. VII.

Relatio Agazari ad Generalem Aquauiuam 14 Oct. 1585

Epiſtola Alani ad Agazar. 30. Aug. 1581

Relatio Agazari vt ſupra.

Yepes l. 6. cap. 9

Alanus ad Agazarum 28. Maij 1582

Concertat. Angl. fol. 104. &c.

CAP. VIII,

Camden. an. 1584. in Elizabetha.

Robert. Iohnſton in hiſtoria Britann. an. 1584. fol. 97

Perſonij epiſtola Pariſiis data ad Agazarum 15. Sept. 1584

Alanus ad Generalẽ Aquau. 2. Aug. 1584

CAP. IX.

Spondan. an. 1583. num. 23

Camden. in ſua Elizab. an. 1584

Sander. l. 3. fol. 477

CAP. X.

Camden. an. 1585. in Elizab.

Diarium Turris Londin.

Ludou Richeomus in Apologia.

Holinshed. fol. 1386 — Et Camden. an. 1585

Camden. ſub initium an. 1585

P. Ludou. Richeom in tertia Apolog. aduerſus Anticotonum, & ſoc. crimin. fol. 105. §. quod ait.

Camden. an. 1588. §. hæc audita.

Richeomus loco ſupra citato.

CAP XI.

Epiſtola de perſecut. Angl. ad Gerardum, §. cæterum.

Diarium Turris Lon. 29. & 31. Decembris 1580

Epiſtola Doctoris Alani ad Agazarum, 7. Febr. 1582

Epiſtola eiuſdem 12. Febr. 1582

Diarium Turris Lond. 1. Dec. 1582

Epiſtola Thomæ Couert. 25. Apr. 1582. ad Agazarum.

Hiſtoria M.S. rerum Anglic an. 1584. & Perſonius in epiſtola Pariſiis data 15. Sept. 1584

Concertat. Angl. fol. 194

Epiſtola Doctoris Barreti 3. Nou, 1585

CAP. XII. & XIII.

Guill. Vveſton in hiſtoria ſua M. S.

Robertus Iohnſton in hiſtoria Britann. l. 4 an. 1586

Narratio P. Roberti Southvvelli. — Spondan. an. 1585. num. 10

Peralta in vita P. Vveſton.

CAP. XIV.

Andreas Philopater ſect. 1 n. 36

Camden. an. 1587

Romuald. Scotus in reſponſ. ad acta, & rationes Cancellarij, &c.

Camden. 1586, & 87. — Et Robert. Iohnſton. hiſtor. Britann. l. 4. an. 1586

Camden. 1587. ſub finem in elogio Mariæ. — Idem 1586. & 87

Tom. 1. concertat. Angl. fol. 212

Franc. Suarez Tomo 3. in 3. part. diſp. 72. ſect. 3. in fine.

CAP. XV.

Florimund. Raymondus l.6.c.13.n.3

Leyburn. in reſponſ. circulari excuſa, an. 1661

LIBER QVINTVS.

CAPVT PRIMVM.

IOan. Gerardus in ſua relatione.
Camden.an. 1588. in ſua Elizab.

CAP. II.

Spondanus an 1590.n.23
Stovv 6. April. 1590.
Camden. in Elizab. an. 1590. Elizabethæ 32

CAP. III.

Camden.an.1591. & Elizabethæ 33
Yepes l.2. cap. 8. num. 12. — & author exemplaris literarum cuiuſdam Angli,cuius prima pagina non eſt penes me.
Philopater ſect.1. num.21. — Camden. an. 1591
Epiſtola P.Garneti 17. Mart. 1593

CAP. IV.

P.Henricus Garnetus in ſua narratione, an. 1593

CAP. V.

P. Henricus Garnetus in ſua narratione, an.1593
Epiſtola Richardi Verſtigan ad Rugerium Baneſium, 16.April.1594
Epiſtolæ einſdem ad eundem, 26. Dec. 1592. — 16. April. & 25.Iun.1594. Antuerpiâ.

CAP. VI. & VII.

Yepes in hiſtor. Angl. l. 5. cap. 4. §. 3. num. 2
Relatio de lege, vita, & martyr. P. Cornelij.
Hiſtoria P. Mori, l.5. num. 8
Camden.
Guillelm.Vveſton in hiſtoria ſua M.S.

CAP. VIII.

Epiſtola P. Garneti Londino ad Gener. Aquauiuam.
Hiſtor.P.Mori l.5. n.12
P.Gerardus in relatione ſua M.S.
P. Garnetus in relatione ſua M. S. an. 1593
Epiſtola Richardi Verſtegan ad Ruger. Baneſium 1.Aug.1592.— & P.Garneti ad Generalem, 17.Mart.1595

CAP. IX.

Richardus Verſtegan in epiſtola ſup.cit.
P.Henric. Garnetus in relatione de martyrio P.Vvalpoli.
Idem in epiſtola ad Generalem 7. Mart. 1595.— & narratio P.Ioan. Decherij ad General.an.1595.menſe Aug.
Verſtegan ad Baneſium 13. Maij 1595. Et P.Gerardus in ſua narratione.—Et P.Garnetus in martyrio Vvalpoli.
Verſtegan 1.Aug.1592
Garnetus ad General. 17.Mart.1595
P.Morus in hiſtoria l.5.n. 25
P.Garnetus ad General.22.Febr.
Narratio Decherij, & alij plures.
P.Gerardus in ſua hiſtor. M.S.
P Garnetus in epiſtola, 18.Nou.1600
Narratio P. Decherij.
Epiſtolæ P. Garneti ad Gener. 22.Febr. & 17.Mart. 1595.
Rich.Verſtegan ad Beneſium, 3.Iul.1595

CAP.X.

CAP. X.

Ioſephus Creſuvellus in martyrio P. Henrici Vualpoli.

P. Garnetus in relatione martyrij P. Vualpoli.

CAP. XI. & XII.

Gerardus in hiſtoria ſua M.S.

P. Garnetus in relatione martyrij P. Vualpoli.

P. Ioſephus Creſuvellus in relatione typis mandata.

CAP. XIII.

Apologia Eudam. Ioan. cap. 8. numero 3.

Epiſtola P. Garneti ad Perſon. 25. Nou. 1597

CAP. XIV. XV. & XVI.

Camden. an. 1596, & 97

Idem 1602. — Et Richard. Ionhſton. l. 9. hiſtor. Britann. fol. 309

Concertat. Angl. fol. 405

P. Morus l. 4. num. 18

CAP. XVII.

P. Vveſton. in ſua hiſtoria M.S.

CAP. XVIII.

Camden. in Elizab. an. 1603

P. Henricus Garnetus in epiſtola 30. Iunij 1601

P. Morus l. 6. num. 14

P. Ioannes Garnetus in ſua hiſtor. M.S.

CAP. XIX.

Camden. & Ionhſtonus.

Hiſtoria M.S. P. Ioan. Gerardi.

LIBER SEXTVS.

CAPVT PRIMVM.

Beyerlink anno 1603

Camden. in fine ſuæ Elizab.

Perſonius in examine reſponſionis Barloi. fol. 216, &c.

Relatio M.S. P. Ioan. Gerardi.

CAP. II.

Barlovv Epiſcop. Lincoln. in reſponſ. ad epiſtolam Theol. Catol. fol. 131

Charlton. & Burton. in narratione tumultuum Hereford.

CAP. III.

Robertus Abbotius in antologia aduerſus apologiam Andreæ Eudam. c. 9

CAP. IV.

Eduard. Cooke. Action. pag. 106, &c.

Doctor Abbotius in Antol. cap. 4. fol. 59, &c.

Gerardus in quadam epiſtola 4. Iul. 1606.

Abbotius in Antolog. cap. 9. fol. 134. & 142

Iſaacus Cauſobon. epiſtolâ ad Front. Ducæum fol. 105

Epiſtola P. Garneti ad General. 24. Iul. 1605

Abbot. Antol. cap. 9. fol. 141

CAP. V.

Epiſtola Richardi Blunt. 23. Apr. 1606
Stovv cum apendice Hovvei.
Abbotius in pluribus locis ſua Antol.
Robertus Ionhſton. hiſt. Britann. l. 12. fol. 410
Abbotij Antolog.
Præfat. monitoria ad Apologiam pro iuramento fidel.
Suares in defenſ. fidei, l. 6. c. 11
Robert. Ionhſton. l. 12. hiſtor. Britann. fol. 410
Abbotij Antol.
Epiſtolæ duæ P. Ægidij Schondonch ad Perſon. 14 Mart. 1606

CAP. VI.

P. Morus l. 7. num. 61
Idem l. 7. num. 44
Stovv.
Ægidius Schondonch 1. Mart. 1606

CAP. VII.

Abbotius cap. 9. fol. 135. — Eudæm. Ioann. in parall. Torti, & Tortor. fol. 265

CAP. VIII.

Confeſſio P. Oldcornei, 12. Mart. — Et Action. &c. Cooke. fol. 86. & 131. Abbotius Ant. c. 10. fol. 150
Lancilottus Andr. in Tortura, &c. fol. 328. — & fol. 180
Robertus Abbotius cap. 10. fol. 151
Antolog. cap. 10. fol. 151
P. Ioan. Floydus in M. S.
P. Gerardus in hiſtor. ſua M. S. & in quadam epiſt. 4. Iul. 1606
Liſter. in quadam ſua relatione.

CAP. IX.

Epiſtola quadam Baldvvini Bruxellis, 15. Apr. 1606
Abbotius, fol. 4. euidenter planè compertum, &c.
Abbotij Antol. cap. 7. fol. 114
Epiſtola Baldvvini 13. Mart. 1606
P. Gerardus in ſua hiſtoria, & in epiſtola quadam 4. Iul. 1606
Cauſobon. epiſtola ad Ducæum, fol. 104.
Abbotius cap. 13. Antolog.
Epiſcopus Veceſter. fol. 292

CAP. X.

Action. &c. fol. 59, 78, 117, 119
Abbotius cap. 9 fol. 134
Eudæmon. in Paral. Torti &c. fol. 267
Hiſtoria M. S. coniurationis.
Cauſobon. ad Front. Ducæum fol. 73
Antol. cap. 5. fol. 65
Antol. epiſtola ad Lectorem, & cap. 9. fol. 135
Antol. c. 5 fol. 65. — cap. 6. fol. 95
Antol. cap. 4. fol. 60. cap. 10. fol. 165. cap. 13. fol. 184
Molina de Iuſt. diſp. 119. concl. 2. — Conink diſp. 31. de bello, dub. 7. concl. 8. & alij Theologi.

CAP. XI.

Robert. Abbotius, cap. 1. fol. 10
Hiſtor. M. S. coniurationis, cap. 14
Action. fol. 86
Abbotius, cap. 11. Antol. fol. 174
Action. fol. 134. — Abbotius cap. 1. fol. 10
Cauſob. epiſtola ad Ducæum, fol. 115
Apologia pro iuramento fidelitatis.
Reſponſ. ad prædictam Apol.

Action.

Action. fol.111. Apolog. Eudam. Ioan. fol. 204
Cauſob. epiſtola ad Ducaum.
Antol. cap.9. fol. 136
Action. fol. 130: — & infra fol. 160
Eudamon in parallelo Tortoris & Torti, fol. 161. & infra 286
Cauſob. ad Ducaum. — Abbotius cap. 1. fol. 4
Abbotius cap. 9. fol. 146. cap. 9. fol. 136. cap. 1. fol. 5.
Eudamon. in Apolog. fol. 7. & 203
Antol. cap. 8. fol. 4
Robert. Ionhſton. l. 12. hoſt fol 410
Action. poſterior. fol. 132
Cauſob. fol. 93. & 94. epiſtol. ad Ducaum.
Abbotius cap. 9. fol. 146
Eudam. in Apol. fol. 309
Abbotius c. 9. fol. 144. & 145
Apolog. P. Eudam. fol. 7
Hiſtoria M. S. coniurationis Cateſbyj.
Action. fol. 128. — Epiſcopus Cicester. in Tortura Torti fol. 183
Idem Epiſcopus, fol. 281. — Action. fol. 111
Cauſob. epiſt. ad Ducaum, fol. 76. & infra fol. 81
Epiſcopus Ciceſter. fol. 281
Action. poſter. fol. 150. & Cauſob. fol. 81. & aliy.
Lancilottus in Tortura torti, fol. 286. & Abbotius, cap. 9. fol. 144. & infra, fol. 145
Abbotij Antolog. c. 9. fol. 148
Tortura Torti. fol. 189

CAP. XII.

Epiſtola Richardi Blunt Londinenſ. 23. April. 1606
D. Petrus de Zuniga Legatus in epiſt. ad Ducem Arcos 13. Maij 1606
Alexander Gatti preſens martyrio Garneti.
Epiſcopus Ciceſter in Tortura Torti, fol. 288, 89, 90. — & Abbotius, fol. 195
Eudamon. in Paral. Torti, & Tortoris.
Ioan. Stovv in Chronic. an. 1606. 4. Iacobi.
Abbotius cap. 14. fol. 194
Amolog. cap. 9. fol. 141. & cap. 14. fol. 197
Idem Abbotius cap 9. fol. 141
D. Zuniga Legatus in ſupradicta Epiſtola.
Hiſtoria coniurat. M. S.
Alexander Gatti preſens ſpectaculo morientis P. Garneti in epiſtola ad Abbatem Iuſtinianum, Londino 18. Maij 1606
Epiſtola Balduini Bruxellis 27. Maij 1606.
Richard. Holtbey, Londino 6. Ianuar. 1607.
Morus in Hiſtoria l. 7. num. 34
Richard. Blunt. 27. Mart. — Et Thomas Stephanſon. 6. Iulij 1607. Londino.
P. Richard. Holtbey ad General. Aquau. 6. Ian. 1607
Duplex in hiſtor. Franc. Tom. 4. an. 1605. fol. 368. — Spondanus, eodem anno, &c.

CAP. XIII.

Hiſtoria coniurationis, cap. 16

CAP. XIV.

Epiſtola P. Vright. Londino 13. Nou. 1607
Reſponſ. ad Apol. pro iuramento fidel. fol. 132.

CAP. XV.

Balduinus 2. *Februar.* 1606 *ad Perſo-nium.*

P. Michael Vualpolus ad Perſonium 26. *Iul.* 1608

P. Thomas Garnetus in Epiſt. 16. *Iunij* 1608

Camden. an. 1598. *in ſua Elizab.*

P. Thomas Talbott. Louanij ad Perſonium 18. *Iul.* 1608. *& in alia epiſt. ad P. Henr. Siliſdon.*

CAP. XVI.

P. Morus l. 8. *num.* 27

Ioan. Bretleius in Apol. Proteſt. tract. 1. *ſect.* 1. *fol.* 5

P. Morus in hiſtor. l. 4. *num.* 2

Ioan. Gerardus initio hiſtor. M. S.

Sacchinus part. 5. *l.* 9. *num.* 169

P. Morus l. 6. *num.* 6. *hiſtoria.*

A01 1469471